Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Biblia Sacra

https://hdl.handle.net/1874/396056

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell

Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
http://repertorium.library.uu.nl/node/2732

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection

Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:
http://repertorium.library.uu.nl/node/2732

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

106
Pl. C N°.7

Biblia et interpretes
Folio n°. 28.

Cassiod
in Ps. 7

geïnventariseerd 13-12-2005

Nº 7. A.

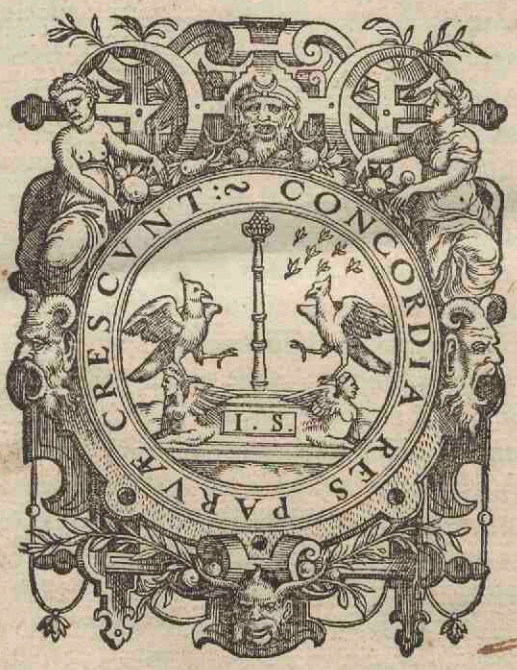
N. 8. C

BIBLIA

AD VETVSTISSIMA EXEMPLARIA NVNC RECENS CASTIGATA.

HEBRÆA, CHALDÆA, GRÆCA, ET LATINA NOMINA VIRORVM, MVLIERVM, POPVlorum, Idolorum, Vrbium, Fluuiorum, Montium, cæterorumqúe locorum, quæ in Biblijs leguntur reſtituta cum Latina interpretatione, ac locorum è Coſmographis deſcriptione.

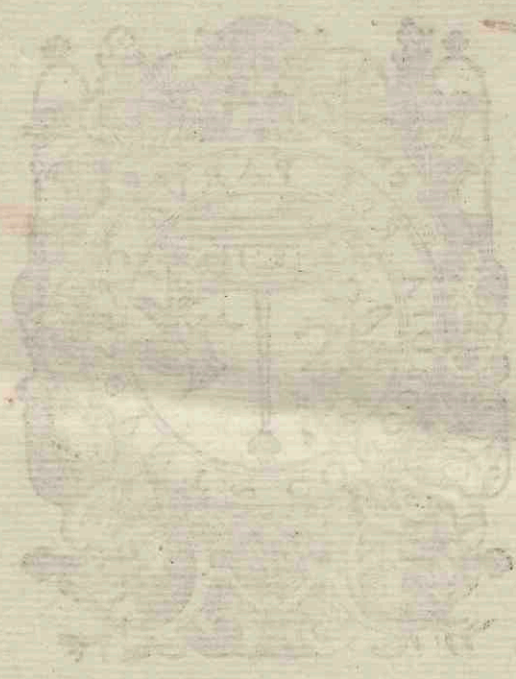
Quid in horum Bibliorum caſtigatione præſtitum ſit, ſubſequens præfatio latiùs indicabit.

Ex dono Bücheli

ANTVERPIÆ,
APVD IOHANNEM STELSIVM,
Sub Scuto Burgundiæ.
ANNO M. D. LXI.
CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

F. IOHANNIS HENTENII NECHLINIENSIS IN Biblia Louanij Anno M. D. XLVII. excusa atque castigata, PRAEFATIO.

MIRABITVR fortasse quispiam cur post tam multiplicia Biblia toties excusa, conati simus alia facie hæc in lucem edere. Quare non inutile facturus mihi videor, si nostri consilij rationem, quam in hac noua Bibliorum editione adornanda sequuti sumus, paucis exposuero. Primum nemini obscurum esse arbitror, quot technis ac cuniculis horum temporum hæretici id efficere conentur, vt sacræ literæ ab ipsis stare videantur: potissimum autem dictionibus quibusdam textui temerè additis vel ademptis: aut præfationibus, varijsque marginum annotationibus adiectis, vel consarcinatis prauis indicibus. Quibus ludificationibus adeo student nonnulli, vt his etiam quosdam irretierint, qui toti in hoc erant, vt rempublicam Christianam promouerent. Nemo est enim qui nesciat, vt vnum pro multis in medium adferam, quantam diligentiam, quantasque impensas tulerit Robertus Stephanus, regius apud Lutetiam typographus, (quem honoris causa nomino) vt accuratissima & castigatissima nobis Biblia traderet: propter quod plurimum etiam illi debent quotquot sacrarum literarum lectioni sunt adiecti: quem ob id etiam in multis sequuti sumus. Et tamen candido huius pectori imposuerunt hi pseudochristiani, & sub ouina pelle latentes lupi rapaces: maximè in marginum annotationibus, præfationibus, ac inde sententiarum. Quum igitur his imposturis optimos quosque libros, tam sacrarum literarum quàm catholicorum doctorum corruperint, statuit optimo iure Cæsarea Maiestas, pernicioſos huiusmodi cuiusuis idiomatis codices, è populi manibus auferri. In quibus primas facilè obtinent Biblia: non ea solum quæ temeraria quarundam vocum transpositione, adiectione aut mutilatione apertè corrupta sunt: verum illa etiam in quibus, quod ad textum attinet, nihil prorsus immutatum est: indices tamen, præfationes, additiones marginales, seu librorum aut capitum argumenta huiusmodi sunt: vt, si penitius quis introspiciat, atque ad hæreticorum doctrinam ista diligenter conferat: facilè intelligat, etiam si nihil prȩter ipsa scripturæ verba contineant, eò esse pernicioſiora, quò occultius propinatur sub melle venenum. Quis enim nesciat ad errores populariter stabiliendos longè primam esse viam, falsum scripturarum prætextum? nihilque securius credi, quàm quod scriptura docere, vel suis ipsa verbis expresse videtur? Hæc igitur consyderantes: simulque quòd tota Latina Ecclesia tot seculis vulgata editione, in œcumenicis etiam concilijs, semper vsa sit: tam in fidei dogmatis definiendis, quàm in hæresibus condemnandis: atque idcirco immotam esse oporteat, aut potius ad primæua sua exemplaria reuocari: è medio iam hîc sublatis edicto Cæsareo vniuersis Biblijs, quæ quoquo modo aduersarij Christianæ pietati videbantur: summo studio curauimus, ex iussu, instructione ac iudicio grauissimorũ, longeque eruditissimorum & acerrimi iudicij Theologorum huius academiæ Louanienſis, vt comparatis vndique, non solum quȩ castigatius excusa erant exemplaribus, verum alijs quoque plus minus viginti: quorum recentissimum ante ducentos annos manu scriptum erat, alia ante trecentos, quadringentos, imo & sexcentos vel plures etiam annos: ex horum collatione restitueremus, quoad fieri posset, veterem ac vulgatam editionem synceritati suæ atque puritati: non miscentes nos interim quæstioni, num Græcis & Hebræis vbique respondeat. Hac enim in re abundè nobis esse debet, quod ipsam reliquis omnibus semper prætulerit tota Latina Ecclesia, sicuti iam prędiximus: maximè quum innumeris locis, non veteris modò testamenti, quod passim ostendit Hieronymus, sed & noui, Græca nunc deprauata comperiantur: quod apertius est quàm vt ab eo negari possit, qui veterum authorum tam Græcorum quàm Latinorum, Græcè tamen peritorum, monumenta perlegerit: quos frequentissimè aliter legisse constat quàm hodie græci codices habeant. Id autem factum est, quum temporis diuturnitate, ac frequenti exemplaris in exemplar transfusione, tum maximè studio contentionis, suborientibus subinde nouis in Græcia hæresibus: in quibus id accidere solet, vt

dum quis propria authoritate vti non poteſt (diui enim Ambroſij verba ſequar) ad victoriam verba legis adulteret, quò ſenſum ſuum quaſi verba legis aſſerat: vt non ratio, ſed authoritas præſcribere videatur. Quod ſi Ambroſij ſeculo, atque etiam Origenis Græci codices variabant, ſicut docet vterque in quintum ad Romanos caput: quid de noſtri ſeculi Græcis codicibus iure exiſtimes? Hebræa verò quem in modum ſequi poſſumus? quum etiam ante Hieronymi tempora, plurima vario modo aut legerint aut intellexerint, Septuaginta interpretes, Theodotio, Symmachus, Aquila, Hieronymus, & is demum qui quintam ſiue vulgatam ante ipſum dederat editionem? ſiue id acciderit ob quorundam hebraicorum elementorum ſimilitudinem, ſiue ob diuerſorum punctorum ſitum: ſiue quod paulatim de inemendatis inemendata ſcriberentur, vt habet Hieronymus: nec noſtrum eſt de ſingulis verſionibus ferre cenſuram, aut in tantam venire temeritatem, vt ſperemus nos exactius quicquàm poſſe vertere, quàm hactenus verterint cuncti interpretes. Verum de his aliàs fortaſsis latius, vbi commodius ocium ac locum nacti fuerimus. Nunc quædam duntaxat obiter loca citabimus, vbi idem nobiſcum ſentit Hieronymus, ne quis opinetur hæc nos è proprio cerebro comminiſci. Videantur itaque illius commentarij ſuper cap. 8. Iſaiæ vbi dicitur, Congregamini populi & vincimini. Cap. 9. Verbum miſit Dominus in Iacob. Cap. 14. iuxta finem, Quid reſpondebit nuntijs gentis: tam libro commentariorum quinto quàm ſexto. Cap. 15. in initio. Quia nocte vaſtata eſt Ar. Cap. 17. Et doleuit grauiter: idemque ſuper illud Ierem. 17. Prauum eſt cor omnium & inſcrutabile. Cap. 21. Iſaiæ. Onus duma. Cap. 24. Et erubeſcet luna. Cap. 25. Sicut æſtus in ſiti. Cap. 26. Et perdidiſti omnem memoriam eorum. Eodem. Et terram gigantum detrahes in ruinam. Cap. 38. Sicut pullus hirundinis. Cap. 44. iuxta finem, Qui dico Cyro, Paſtor meus es. Cap. 49. Et Iſrael non congregabitur. Cap. 63. In omni tribulatione eorum non eſt tribulatus: alijſque locis innumeris. Non hæc dico quòd aſtruere velim latina, præ cæteris, exemplaria nuſquam eſſe deprauata: ſed quod non noſtrum fuerit, imò nec expediat, ad Græcos aut Hebræos codices ſemel illa caſtigare. Quòd ſi alio quouis modo videantur corrigenda, id potius foret ſummi pontificis aut œcumenici concilij authoritate tentandum, cui parêre omnes tenentur, quàm priuatæ alicuius perſonæ, aut vnius cuiuſuis academiæ. Porrò in hac caſtigatione cuique capiti ſingulorum librorum noſtra præfiximus argumenta: demptis pſalmis, quorum tituli in vicem ſubeunt argumentorum: & Canticis Canticorum, quibus vnicum præpoſuimus libri argumentum. Quorundam etiam librorum aut mutauimus, aut in totum ſuſtulimus præfationes: prout his temporibus expedire videbatur: aut priora eſſe ſuſpecta, ac perperam adiecta inuenimus. Indicem etiam rerum ac ſententiarum pro virili correximus. Nam cum qui peregrinarum erat dictionum penè in tactum reliquimus: quum in hoc videliter, ſatisque diligenter laborauerit Robertus Stephanus, cui præclarum hunc indicem acceptum ferimus. Itaque acceptis, vt præfati ſumus, varijs exemplaribus, & per Roberti codicem plurimis etiam alijs, quæ ille ſuis annotarat marginibus, ex complurium conſenſu nonnulla è textu ſuſtulimus aut immutauimus: frequẽter id in margine reponẽtes, præfixo aſteriſco * ei quòd è textu ademptum erat, aut binis huiuſmodi ſtigmatis " priori textus lectioni prænotatis, idque abſque vllo exemplarium numero. Vt autem priorem textus lectionem in margine reponeremus mouerunt nos quorundam ingenia: qui, ſi nuſquam ea inuenirent quæ in nonnullis adhuc legunt exemplaribus, fortaſsis id non æquo ferrent animo. In Prouerbijs autem Salomonis, quanquàm verſus integros non paucos videremus eſſe ſuperfluos aut alibi unde infartos, quos plurima, eáque vetuſtiſsima Latina exemplaria non haberent, imò ne ipſe quidem Hebraica, nec Sanctes Pagninus: illis tamen obeliſcum duntaxat præfiximus, addito margini numero codicum in quibus verſus illos non inuenimus. Nam ſi eos è textus ſerie tranſtuliſſemus in marginem, alijs annotandis margines ſufficere nequiuiſſent: ſi vero in totum reſecuiſſemus, verendũ erat ne plures offenderentur, quibus viſi fuiſſemus non pœnitendam voluminis partem detruncaſſe: quemadmodum de ſe ait Hieronymus in prologo ſuper Danielem. Qua etiam ratione moti, vniuerſos quatuor Eſdræ libros lectori tradidimus: quamquam in pauciſſimis manu ſcriptis exemplaribus tertium inuenerimus, quartum verò in nullis: ſicut ne in Græcis quidem, vt non dicam in Hebræis. Quin & Hieronymus ipſe in horum librorum præfatione monet, ne quis apocryphorum tertij & quarti libri ſomnijs delectetur. Quibus id, quod maioris adhuc momenti eſt, accedit: quòd nec Origenes, nec Auguſtinus, nec Damaſcenus, nec denique tertium Carthaginenſe concilium ſacræ ſcripturæ libris tertium & quartum Eſdræ annumerent. Ob id tamen, vt præfati ſumus, illos adiunximus, ne quis vociferaretur manca nos

nos

nos Biblia euulgare: maximè quum & Cyprianus epistola ad Pompeianum ex tertio Esdræ citet testimonium: & Ambrosius de bono mortis aduersus Ethnicos seriò citet testimonium ex quarto Esdræ de promptuarijs animarum. In locis autem ijs vbi non tot exemplaria à communi lectione dissidebant, vt quicquam immutandum duceremus: hîc diuersam lectionem in margine annotauimus, prefixo asteriſco, quid plus in alijs: quid minus, obeliſco: quid vero diuersum, duobus stigmatis lectori significantes: adiuncto vbique discrepantium exemplarium numero. Superfluũ siquidem fuisset hos ipsos nominatim recensere codices, quum neminem facilè hanc operam sibi sumpturum putem, vt singula, quæ tot locis dispersa sunt, consulat exemplaria, sed nobis fidem aptius habiturum. Quin si etiam id omnino cupiuissemus: compluribus in locis, per marginum angustiam, qui alijs occupandi erant, minimè licuisset. Ne quis tamen falsò nos putet exemplarium iactare multitudinem, tum etiam ne promerita laude illos fraudemus, qui candidè suos codices nobis impertiti sunt: recẽsebimus nunc vnde singulos acceperimus, quibus in hac editione vsi sumus: præter Roberti Colinæi ac Tilmanni Keruer Biblia quæ nobis domi suppetebant.

In primis in hac vniuersitate hi libri nobis subministrati sunt.

Ex collegiata diui Petri ecclesia, quæ prima est in hac Louanienſi academia, accepimus tria miræ vetustatis exemplaria, septem voluminibus distincta: & alia inspuer tria, quorũ primum quatuor tantum Euangelistas continebat: secundum, Euangelia iuxta Lucam & Iohannem: tertium vero, solos Psalmos.

A Franciscanis, duo exemplaria in quatuor tomos diuisa: & tertium in solos Psalmos.

Ex Parcensi abbatia ordinis Præmonstratensis, vnum exemplar.

Ex cœnobio Bethlehemitico canonicorum regularium diui Augustini, qui reformati dicuntur, duo exemplaria: alterum scriptum, in varia volumina distinctum: alterum olim excusum, in duos item tomos diuisum.

Ex cœnobio Martinensium eiusdem instituti vnum exemplar, & aliud in quatuor tantum Euangelistas.

A diuæ Gertrudis abbatia canonicorum regularium, siue clericorum veteris instituti diui Augustini, duo exemplaria in varios tomos diuisa.

Ex hoc Theologorum collegio nobis subministrata sunt duo exemplaria: vnum scriptum, olim reuerendissimi domini cardinalis Bessarionis: & alterum, ex ipsius typographiæ infantia.

Ex Castrensis collegij bibliotheca, duo exemplaria.

Ex Atrebatensis collegij bibliotheca, duo exemplaria: & tertium in solos Psalmos.

Hi codices ab exordio castigationis ex hac Louanienſi academia nobis fuerunt exhibiti: sequentes autem temporis progressu nacti sumus.

Præbuit Abbatia diui Berthini ordinis diui Benedicti apud S. Odomarum, vnum exemplar.

Abbatia Tongherlensis ordinis Præmonstratensis, ex illa sua in his regionibus longè instructissima ac famatissima bibliotheca, vnum exemplar ad nos transmisit.

Abbatia diui Egidij ordinis canonicorum regularium veteris instituti apud Leodium, duo exemplaria in quatuor tomos diuisa exhibuit.

Abbatia quoque Alnensis ordinis diui Bernardi, vnum commodauit exemplar.

Abbatia à Gardineto eiusdem ordinis, vnum exemplar.

Similiter & abbatia Litiensis, ordinis diui Benedicti, duo misit exemplaria.

Abbatia Affliginiensis eiusdem instituti, vnum exemplar.

Abbatia demum Gemblacensis eiusdem quoque instituti, commodato dedit vnum exemplar in quatuor duntaxat Euangelia

Quantum autem laborum subierimus vt sacra hæc Biblia quàm maximè syncera in lucem ederemus, expendendum cuique relinquimus: Deum Optim. Maxim. obnixè precantes, vt hos nostros labores benignus respiciat: & si non opus ipsum, at saltem conatum probare dignetur: quem speramus Ecclesiæ ipsius commodum nequaquam pœnitendum allaturum.

INDEX TESTIMONIORVM

A CHRISTO ET APOSTOLIS IN NOVO TESTAMENTO citatorum ex veteri, quæ huc in id congesta sunt, vt pij Lectores natiuam quorundam intelligentiam facile assequi valeant, quæ ab ipso CHRISTO vero interprete & spiritu eius, per Apostolos sit tradita: perspiciantqúe in quem vsum ea adduxerint Apostoli & Euangelistæ.

GENESIS.

1 d Masculum & fœminam fecit eos. Mat.19 a:mar.10.a
2 a Requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis.Heb.4.b
2 b Factus est primus homo Adam in animam viuentem. 1.Corinth.15.f
2 d Dimittet homo patrem,& matrẽ,& adhęrebit vxori. Matt.19.a:marc.10 a:ephe.5.g:1.cor.6. d
2 d Erunt duo in carne vna.Matt.19.a:mar.10.a: 1. corint. 6.d.ephe.5.g
12 a Exi de terra tua & de cognatione tua Act.7.a
12 a Et in semine tuo benedicentur omnes gentes Act.3.d Galath.3.b
15 b Sic erit semen tuum Rom.4.c
15 b Credidit Abraham Deo,& reputatũ est illi ad iustitiã. Rom.4.a:iaco.2.d:gala.3.a
15 c Erit semen tuum peregrinũ in terra non sua Act.7.a
17 a Quia patrẽ multarum gentiũ constitui te Rom.4.c
18 b Secundũ hoc tẽpus veniã,& erit Sarę filius Rom.9.b
21 b Eijce ancillam & filium eius Gala.4.d
21 b In Isaac vocabitur tibi semen Rom.9.b
22 c Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans &c. Hebr.6.c
22 d Quia benedicentur in te oẽs gentes Gal.3.b:act.3.d
25 c Quia maior seruiet minori Rom.9.c

EXODVS.

3 b Ego sum Deus Abrahã &c.Mat.22.c:mar.12.c: luc.20 f
9 d In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te potentiã meam Rom.9.d
12 g Os non comminuetis ex eo Iohan.19.f
13 a Omne masculinum adaperiens vuluam Luc.2.d
16 d Qui multum,non abundauit &c. 2.Corint.8.c
20 c Non mœchaberis Mat.5.d
20 c Non adulterabis,Non occides,Non furtũ facies, Nõ loqueris contra proximum tuum falsum testimonium,Non concupisces Rom.13.c
20 c Non concupisces Rom.7.b
20 c Non occides Matt.5.c:luc.18.d
20 c Honora patrem tuum & matrem tuam Matt.15.a. mar.7.b:ephe.6.a
Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur Mat.15.a:marc.7.b
21 c Oculum pro oculo,dentem pro dente Matt.5.f
22 d Principi populi tui non maledices Act.23.a
24 e Hic sanguis testamenti,quod mandauit ad vos Deus Hebr. 9.e
25 g Vidè,omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est &c. Heb.8.b:act.7.f
32 a Fac nobis Deos qui præcedant nos Act.7 e
33 d Miserebor cui voluero &c. Rom.9 c
34 d Non sicut Moyses ponebat velamen super faciem. 2.corinth.2 c

LEVIT.

11 g Sancti eritis,quoniam ego sanctus sum 1.Pet.1 c
18 a Qui fecerit homo,viuet in ea Rom.10.b:gal.3 b
19 c Non periurabis Matt.5 e
19 d Diliges proximum tuum sicut teipsum Rom.13 d Galat.5 c:Iaco.2 b:Matt.22.d.Marc.12 c
19 d Diliges proximum tuum Matt.5 g
20 b Qui maledixerit patri &c. Mat.15 a
24 d Oculum pro oculo Matt.5 f
26 b Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo 2.corinth.6 d

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo Iohan.19 f

DEVTER.

4 d Etenim Deus noster ignis consumens est Heb.12 g
5 b Non concupisces Rom.7 c.13 c
5 b Non occides Matt.5.c:Luc.18 d
5 b Non mœchaberis Matt.5 d:Luc.18 d
5 b Non furtum facies Luc.18 d:Rom.13 c
5 b Non loquéris contra proximum tuum falsum testimonium Luc.18 d.Rom.13 c
5 b Honora patrem & matrem Mat.15 a.Marc.7 b ephe.6.a
6 a Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est. Matt.12 c
6 a Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde &c. Matt.22 d.Mar.12 c.Luc.10 e
6 c 10 d Dominum Deum tuum adorabis,& illi soli seruies Matth.4 b.Luc.4 b
6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Matt.4 b Luc. 4 b
8 a Non in solo pane viuit homo Mat.4 a:luc.4 a
10 d Deus personam hominis non accipit Galat.2 b
18 c Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus act.3 d.7 e
19 d In ore duorum vel trium testium stabit omne verbũ 2.Cor.13 a.Mat.18 b.Iohan.8 c
19 d Oculum pro oculo,dentem pro dente Matt.5 f
21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Galat.3 b
25 b Non alligabis os boui triturãti 1.Cor.9 a:1.tim.5 c
25 b Siquis mortuus fuerit non habens filium Mat.21 c Marc.12 b:Luc.20 e
27 d Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ &c. Gala.3 b
30 c Quis ascendet in cælum? Rom.10 b
30 c Prope est verbũ in ore tuo,& in corde tuo rom.10 b
32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentẽ &c. Rom.10 d
32 e Mihi vindictam,ego retribuam Rom.12 d

IOSVE.

1 a Non te deseram, neque derelinquam Hebr.13 a

REG. II.

7 c Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium Heb.1 b

REG. III.

19 b Domine,prophetas tuos occiderunt, altaria tua &c. Rom.11 a
19 b Reliqui mihi septem millia virorum Rom.11 a

IOB.

5 c Comprehendam sapientes in astutia eorum 1.cor.3 d

LIBER PSAL.

2 a Quare fremuerunt gentes Act.4 e
2 b Filius meus es tu,ego hodie genui te Act.13 e Hebr.1.b.5 b
2 c Reges eos in virga ferrea Apoc.2.g.19 c

4 b Iraſcimini & nolite peccare Epheſ.4 f
5 c Sepulchrum patens eſt guttur eorum Rom.3 b
6 c Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem Matt.7.d.25.d:Luc.13 f
8 b Ex ore infantium & lactentium &c. Matth. 21 b
8 c Quid eſt homo quod memor es eius? Heb.2 a
8 c Omnia ſubiecit ſub pedibus eius 1.Corint.15 d
9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt Rom.3 c
13 a Non eſt iuſtus quiſquam,non eſt intelligens Rom.3 b
13 b Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem Rom. 3 c
15 c prouidebam Dominum in conſpectu &c. Act.2 d
15 d Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem Act.2.e.13.e
17 a Ego ero videns in eum Heb.2.c
17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine. Rom.15 b
18 a Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum Rom.10 d
21 a Eli,eli,lamma ſabacthani. Matth.27.e.mar.15.c
21 c Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea. Mat.47.d.iohan.19.e
21 c Nuntiabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.c
23 a Domini eſt terra,& plenitudo eius 1.Cor.10 f
24 c Odio habuerunt me gratis Iohan.15.d
30 a In manus tuas commendo ſpiritum meum. Luc.23 f
31 a Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates Rom.4 a
33 c Qui enim vult vitam diligere,& dies videre bonos 1.Pet.3 b
39 b Hoſtiam & oblationem noluiſti Heb.10 b
40 c Qui manducat mecum panem Iohan.13 b
43 d Propter te mortificamur tota die Rom.8 g
44 b Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi Heb.1 c
50 a Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis Rom.3 a
54 d Iacta ſuper Dominum curam tuam 1.Pet.5 b
61 d Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet. 1.Corinth.3 b
67 d Aſcendens in altum,captiuam,duxit captiuitatem. Ephe. 4 b
68 b Zelus domus tuæ comedit me Iohan.2 d
68 b Improperia improperantiũ tibi ceciderunt ſuper me Rom.15 a
68 c Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum Rom.11 b
68 c Fiat commemoratio eorum deſerta Act.1 d
68 e In ſiti mea potauerunt me aceto Ioha.19 f
77 a Aperiam in parabolis os meum Matt.13 e
77 c Panem cæli dedit eis Ioha.6 d
81 b Ego dixi,dij eſtis Iohan.10 g
88 d Inueni Dauid ſeruum meum Act.13 d
90 c Angelis ſuis mandauit de te Matt.4 a.luc.4 b
93 b Dominus nouit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt 1.Cor.3 d
94 c Hodie ſi vocem eius audieritis Heb.3 b
94 d Sicut iuraui in ira mea Heb.4 a
29 b Et adorent eum omnes angeli eius Heb.1 c
101 d Tu in principio Domine terram fundaſti Heb.1 c
103 a Qui facit angelos ſuos ſpiritus Heb.1 c
108 b Et Epiſcopatum eius accipiat alter Act.1 d
109 a Dixit Dominus domino meo. Matt.22 d luc.20 g.act.2 f
109 a Sede à dextris meis Heb.1 d
109 a Donec ponam inimicos tuos ſcabellum,&c. Heb.1 d 1.Corint.15 d
109 b Tu es ſacerdos in æternum Heb.5 b.7 c
109 b Iurauit Dominus,& non pœnitebit eũ Heb.7 c
111 b Diſperſit,dedit pauperibus 2.Cor.9 c
115 a Credidi, propter quod locutus ſum 2.Cor.4 c
115 a Omnis homo mendax Rom.3 a
116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom.15 c
117 a Dominus mihi adiutor:non timebo quid faciat mihi homo Heb.13 b
117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, matt.21 d: Marc.12 a. Act.4 b.1.Pet.2 b
117 d Hoſanna filio Dauid Mat. 21 b
131 c De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuã Act. 2 e
139 a Venenum aſpidum ſub labijs eorum Rom. 3 b

PROVER.

3 a Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos Rom.12 d
3 b Fili mi,noli negligere diſciplinam Domini,&c. Hebr.12 b
3 b Quem diligit Dominus corripit,&c.heb.12.b.apo.3 d
10 b Charitas operit multitudinẽ peccatorũ, 1.Pet.4 b
17 c Videte ne quis malum pro malo alicui reddat, 1.Theſſa.5 d.1.Pet.3 b
20 c Qui maledixerit patri vel matri Matt.15 a.Mar.7 b
25 c Si eſurierit inimicus tuus,ciba illum Rom.12 d
26 b Canis reuerſus ad vomitum 2. Pet.2 d

ISAIAS

1 c Niſi Dominus ſabbaoth reliquiſſet nobis ſemen. Rom.9 f
5 d Homo plantauit vineã Matt.21 b.iuc.20 b. mar.12 a
6 a Sanctus,ſanctus,ſanctus,Dominus Deus Apoc.4 c
6 c Auditu audietis,& non intelligetis Matt.13 b Mar.4 b.luc.8 b.act.28 f. iohan.12 f.rom.11 b
7 c Ecce virgo in vtero habebit Matth.1 d
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb.2 d
9 a Terra zabulon & terra Nephthali, Matt.4 c
10 e Si fuerit numerus filiorum Iſrael tanquam arena maris Rom. 9 f
11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet ſpiritu oris ſui 2.Theſ.2 c
11 c Erit radix Ieſſe Rom.15 c. Act.13 d
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna Apoc.14 b
22 d Manducemus & bibamus,cras enim morienur 1.Corinth.15 e
22 f Hæc dicit Sanctus & verus,qui habet clauem Dauid Apoc. 3 b
25 c Abſterget Dominus omnem lachrymã ab oculis &c. Apoc.7 d.21 b
28 c Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic 1.Corint.14 d
28 d Ecce pono in Sion lapidem offenſionis Rom.9 g. 1.pet.2 b.act.4 b
29 d Populus hic labijs me honorat. Matth.15 a.mar.7 b
29 c Perdam ſapientiam ſapientum,& prudentiam &c. 2.Corint.1 c
33 c Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi inquiſitor huius ſeculi? 1.Corint.1 c
40 a Vox clamantis in deſerto. Matt.3 a.mar. 1 a. luc.3 a. iohan. 1 c
40 b Omnis caro fœnum 1.Pet.1.d.iaco.1 d
40 d Quis enim cognouit ſenſum Domini,aut quis inſtruxit eum 1. Corin.2 d
40 d Quis enim cognouit ſenſum Domini,aut quis conſiliarius eius fuit? Rom.11 d
41 b 44 a Ego ſum primus & nouiſsimus. Apoc.1.d.& 22 c
42 a Ecce puer meus quem elegi Matt.12 b
43 d Ecce noua facio omnia Apoc. 21.b.2.cor.5 d
45 b Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit,&c.rom.9 d
45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu Rom.14 b
49 b Poſui te in lucem Gentium Act.13 g
49 c Tẽpore accepto exaudiui te,& in die ſalutis 2.cor.6 a
49 e Non eſurient,neque ſitient amplius, Apoc.7 d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius Matt. 26 g
52 b Quàm ſpecioſi pedes euãngelizantiũ pacẽ, Rom.10 c
52 d Propter quod exite de medio eorũ,& ſeparamini,&c. 2.Corint.6 d
52 b Nomen Dei per vos blaſphematur inter Gentes Dom.2 d
52 d Quibus non eſt annuntiatũ de eo,videbunt, Ro.15 e
53 a Domine quis credidit auditui noſtro? Rom.10 c Iohan.12 f
53 b Ipſe infirmitates noſtras accepit Matt.8 c
53 c Tanquam ouis ad occiſionem Act.8 f
53 d Et cum iniquis reputatus eſt Marc.15.c.luc.22 d

53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus &c. 1.pet.2 d.1.iohan.3 a
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore suo. 1.pet.2 d
54 a Lætare sterilis quæ non paris Galat.4 d
54 c Et erunt omnes docibiles Dei Iohan.6 e
55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitę gratis Apoc.22 d
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia Act.13 e
56 c Domus mea domus orationis vocabitur, Matt.21 b Marc.11 c.luc.19 g
59 b Contritio & infœlicitas in vijs eorum Rom.3 c
59 c Galeam salutis assumite Ephe.6.c.1.Thess.5 b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob Rom.11 d
60 c Et portę eius non claudentur per diē &c. Apoc.21 g
61 a Spiritus Domini super me Luc.4 c
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Matth.21 a
64 b Quod oculus nō vidit, nec auris audiuit, &c. 1.cor.2 b
65 a Inuentus sum à non quærentibus me Rom. 10 d
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Rom.10 d
65 c Nouos verò cælos & nouam terram, Apoc.21 a 2.Pet.3.c
66 a Cælum mihi sedes est Act.7 f
66 g Vbi vermis eorum non moritur Marc.9 f
60 d Et ciuitas non eget sole neque luna, Apoc.21 g
60 d Nox vltrà non erit Apoc.22 a

IEREM.

7 b Vos autem fecistis illam, speluncam latronum, Matth. 21.b.marc.1.11.c.luc. 19 g
9 g Qui gloriatur, in domino glorietur, 1.Corint.1.d. 2.corinth.10 d
10 a Quis non timebit te domine? Apoc.15 b
17 d Ego sum scrutans renes & corda Apoc.2 f
31 c Vox in Rama audita est Matt. 2 d
31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios 2. Corinth. 6 d
31 f Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Iuda testamentum nouum Heb.8 c
31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &cæt. Dabo leges meas in cordibus eorum Heb.10 c
51 a Cecidit cecidit Babylon magna. Apoc.18 a

EZECH.

3 a Accipe librum & deuora illum, Apoc.10 d
20 b Qui fecerit homo, viuet in ea Rom.10 b
32 b Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Matth.24 c
36 c Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes. Rom.2 d

DANIE.

9 g Cum videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta. Matt.24.b.mar.13 b luc.21 d 2 b

OSEE.

1 d Et erit, in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos &c. Rom. 9 c
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam, Rom 9 c. 1. pet.2 b
6 c Misericordiam volo, & non sacrificium, matt.9.b.12 a
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos Luc.23 d
11 a Ex AEgypto vocaui filium meum Matth.2 c
13 d Absorpta est mors in victoria 1.Cor.15 g

IOEL.

2 g Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Act.2 c
2 g Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit Rom.10 c

AMOS.

5 g Nūquid victimas & hostias obtulistis mihi &c. act.7 e
6 a Vę vobis diuitibus Luc.6 d
9 c Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid, Act.15 c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus &c. Matt.12.c.luc.11 d
3 b Pœnitentiā egerunt in prædicatione Ionę, Matt.12 d luc.11 e

MICHAE.

5 a Et tu Beth-lehem terra Iuda, &c. Matth. 2 a
7 b Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem. Matt. 10.d.luc.12 g

AGGAE.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solùm terram, sed & cælum Heb.12 g

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & dispergimini: quia opus operor ego in diebus vestris, &c. Act. 13 f
2 a Iustus autem ex fide viuit Rom.1.c.gala.3 b

NAHVM.

4 b Quid est quod scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primum venire, &c. Matth.17. b. marc.9 b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios Luc. 1 b

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio habui Rom.9 c
3 a Ecce ego mitto angelum meum. Matth.11.b.marc.1 a luc.7.d.iohan.1 c
4 b Ipse est Elias qui venturus erat. Matth.11 b
9 b Ecce rex tuus venit Matt.21.a.Iohan.12 b
11 c Et acceperunt triginta argenteos Matth.27 a
12 c Videbunt in quem compunxerunt. Iohan. 19 g
13 c Percutiam pastorem Matth.26.c.marc.14 b
1 d Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, Rom. 10 c

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo Ephe.4.f

INDEX RERVM ET SENTEN-
TIARVM VETERIS AC NOVI TESTAMENTI: IN

quo aduertendum multas dictiones quæ in initio vocali leni ſcribi ſolent, hic ab aſpirata incipi, & e diuerſo, iuxta veram Orthographiam. Præterea quæ in generalioribus poni ſolent, hîc in ſpecialioribus tantum poſuimus: vt quod in dictione Chriſtus poni ſolet, Chriſtus paralyticum ſanat, id nunc in dictione Paralyticus inuenies: & ita in ſimilibus. Sunt etiam exactè obſeruandæ diphthongi, æ, & œ, vt ſcias quo quamque dictionem loco quærere oporteat, vt ærugo, fœcundus, fœlicitas, hœdus, mœchus.

A Et ω Deus, apoc.1.b.22.c
Aaronis acta leguntur, exod.4.7. 28.29.32: leui.2.3. nume.17.20. heb. 9 b
Abalienari à Deo, iſa.1.b. oſee.9.d
Abba, pater, rom.8.c: gala.4.a
Abarim, mons Moabitarum, num.27.c: & in hoc moritur Moyſes conſpecta promiſsionis terra, deut. 34 b
Abdemélech, AEtiops eunuchus, ierem. 38.b
Abdenago, Vir qui & Azarias dicitur, dan.1 b
Abdias abſcondit prophetas Dei, 3.reg.18 a
Abdias prophetat aduerſus Edom. abdi.1 a
Abdon iudex in Iſrael 40. habens filios, iudic. 12
Abel paſtor ouium gratus Deo, gen.4.a.b: heb.11.a. mat.23 d
Abela ciuitas in qua habitabant viri ſapientes, 2.reg. 20. f. g
Abeſam iudex in Iſrael habẽs 30. filios & totidẽ filias, iud.12
Abire in via cordis ſui, vel in prauitate cordis ſui, aut in voluntatibus & prauitate cordis ſui, iſa.57.d: iere.7.c. 11.b
Abia ſiue Abiam rex iuda, 3.reg.15 a
Abiathar filius Achimélech, 1.reg.22.23. & 3.reg.1.a.2.d. ω
Abigail vxor Nabal, 1.reg.25
Abijci à ſe neminem vult Deus, 2.reg. 14 d
Abimélech rex Geratæ, gen.20.21. 26
Abimélech filius Gedeonis occiſis 70. fratribus regnat ſuper Iſrael, iudic.9
Abinadab vir in cuius domo fuit arca Dei, 1.reg. 7 a
Abiron rebellis cum Dathan & Core, nume. 16 a
Abiſag pulchra puella, 3.reg.1.a.2.c
Abiſai frater Ioab, 2.reg.20
Abiu & Nadab, exod.24.d: leui.10.a: nume. 3 a
ablactatio Iſaac, gene.21 a
ablactatio Samuelis, 1.reg. 1 d
abluit Deus peccata, iſa.4.b. 1.corinth.6 c
abnegatio ſui in Dauide, 2.reg.15 f
abnegemus nos, matth.16 d
Abner acta & mors, à. 1.reg.16. vſque 2. reg.3
abominatur Deus populum ſibi inobedientem, leuit. 26 e
abominationes gentium prohibet Deus imitari, leuit.18 d
quod non ſeruat tribus Iuda, 3.reg. 14 f
abominatio Dei idôla & idololatria, deut.7.d.27 c
abominatio coram Deo quod excelſum eſt coram hominibus, luc.16 d
abominatio ſtans in loco ſancto, luc.21 d
Abrahæ acta leguntur, à gene.11 .vſque ad 25
Abrahæ fides, rom.4.c: heb:11.b: eiuſque obedientia, ge.22 d 26.a: hoſpitalitas & cõmiſeratio erga proximos, gen.18 a
Abrahæ filij qui dicantur, iohan.8.e: gala.3 a
Abſalom acta: à, 2.reg.13. vſque ad.19 b
abſcondit faciem ſuam Deus, deut. 32 e
abſcondi iubetur Elias, 3.reg.17 a
abſcondit ſe populus Iſrael metu, 1.reg.13 b
abſtinentia Moyſi & Eliæ, exod.34.d.3.reg.19 b
abundantia rerum ſeruientibus Deo, deut.8.b.28 c
abundantia rerũ temporalium nõ dat vitam homini, luc.12 c
Abyſſus, gene.1 a
abyſſus iudicia Dei, pſalm. 35 b
¶ Accaronitarum acta, 1.reg.3 d
accepimus omnia à Deo, 1.corinth.4 b
acceſſus ad Deum per Chriſtum, rom.5.a: ephe.2.d. 3 b
aceto intingere panem, ruth.2 c
aceto potatur Chriſtus in ſiti, matth.27 f
Achab acta & mores à, 3.reg.16, vſque ad 22
Acham lapidatur, & quæ illius erant comburuntur, ioſ.7 d
Achaz rex Iuda idololatra, 4.reg.16: 2.paral.28: iſa.7 b
Achias, 1.reg. 14 a
Achimaas, 2.reg.17.d.18 e
Achimélech, 1.reg.21.a.22 c
Achinoam vxor Dauid, 1.reg.25 g
Achior, iudith, 6.b. 14 b
Achis, 1.reg.21.d. 27 a
Achitophel, 2.reg.15.16.17
Achor vallis, ioſ.7 d
acquiſitionis populus Chriſtiani, 1.pet. 2 b
Ada vxor Lamech, gene.4 d
Adad aduerſarius Salomoni, 3.reg.11 c
Adæ creatio & quæ de eo ſequuntur, gene.1.2.3.4. 5
Adam figura futuri Adæ Chriſti, rom.5 c
Adam prior & poſterior, 1.corinth.15.c.f
Adarezer, 2.reg.8.a. 10 d
Adeps hoſtiarum, leuit.7.c: deut.32 b
Adhærendum Deo, deut.1.a.11.c.13.a: ioſ.22.a.23.c
adhortatur Deus Salomonem vt ſimplici corde ambulet, 3.reg.9 a
adhortatur Moyſes ad ſeruanda præcepta Dei, deut. 4 a
adiuratio, 1.reg.22.c: 1.theſſ.2.d.2.timot.4 a
adiutores Dei ſunt prædicatores, 1.corinth.3 b
adiutorium viri eſt mulier, gene.2 c
adoleſcentulæ quales eſſe debeant, tit.2 a
adoleſcentis modeſtia, eccle.32 b
adoleſcens nudus fugiens quum Chriſtus comprehenderetur, marc.14 e
Adoniæ filij Dauidis acta, 3.reg.1.2.3
Adonibezec rex, iudic.1. a.b
adoptati ſumus à Deo, ephe.1.a: rom.9.a: gala.4 a
adorandus Deus, deut.6.c.10.d: matth. 4 b
non adorandi Dij alieni, exod.23.e.24 b
adorantes idôla puniuntur, iudic.2 b
adoratores veri, iohan.4 c
adorari non vult angelus, apoc.19.b.22 b
adorat Gedeon, iudic.7.d: item & Iſraelitæ, exod. 4 g
adorare aliquem, pro incuruare ſe coram eo honoris & reuerentiæ gratia, gen.18.23.33.42.43.44: 3.reg.1
de Aduenis quid lex ſtatuat, deut.24.d.26.a.28.c. leuit. 19 g. exod.22 c
aduentus Domini, malach. 4.a: iſa.35.c.62 a
aduentus Chriſti ad iudicium, matth.24.d: luc.17.e.f: 2.pe.3 c iſa.3.c.13.b: dan.7.d: apoc.3.a.6 d
aduentum Domini expectant fideles, 1.corinth.1 a
aduentum ſuum, quare differt Dominus, 2.pet.3 c
aduerſa ſuſtinenda, pſalm.4
adulatio, proue.24.c.27.a.28 d
non adulatur Paulus, 1.theſſa.2 a
non adulterandum, exod.20.c: gen.26.a.b
adulter & adultera puniendi, leuit.18.a.26.b: deut.22.d: 1. corinth.6.b: heb.13.a
adulterium ſpirituale, pſal.71. verſu.26

adulterium Dauidis,2.reg.11 a
aduocatus noſter,Chriſtus,1.iohan. 2 a
Aduram lapidatur,1.reg.12 e
¶AEdificare pro facere,gen.2 d
ædificat Rachel domum Iſrael,ruth.4 c
ædificat Deus domos obſtetricibus,exod.1 d
ædificium Dei,Chriſtiani,1.corinth.3 b
AEgiptij abominantur hebræos & paſtores ouium,gen. 43 g.46 d
de AEgyptijs multa, exod.11.12:ſap.19 a:iere.46 a:ezech.32 c
AEgypti deſtructio plangitur,ezech.29 b.30 a
AEgyptiorum & AEtiopum captiuitas prædicitur.iſa.20 b
in AEgyptum fugit Chriſtus,matth.2 c
AEgyptij non abominandi,deut. 23 b
AEmulator Deus exod.34 b:deut.4 b.5 a
æmulatur Paulus Corinthios 2.corinth.11 a
AEneas ſanatur à Petro,act.9 f
AErugo,propter peccata,3.reg.8 d
AEſtu percutiuntur non obtemperantes Deo,deut.28 c
ætas mundi vltima,noſtra,1.corinth.9 c
AEthiopum interitus,ſopho. 2 d
¶Affinitatis gradus,leuit.18 a
afflictiones ſequentibus Deos alienos,deut.31 d
afflictionibus exercitati Iudæi,deut.8 a
de afflictionibus liberat Deus,deut. 26 b
affligere animas,leuit.23 e:iſa.58 b
afflictis ſuccurrendum,eccli.7 d
¶Agabus propheta,act.11 d.21 b
Agag rex Amalecitarum,1.reg.15 b.g
Agar ancilla Saræ,gene. 16.& 21
ager quomodo ſerendus,leuit.19 c
agrorum termini non transferendi,deut. 19 d
Aggæus propheta,1.eſd.5 a:& eius prophetia agg.1
aggrauare cor,1.reg.6 b
agni paſchalis ritus exod. 12 a
agnus Chriſtus,iohan.1 d
Agricola Adam,gene. 3 d
agricola Eſau,gene.25 d
agricola Eliſeus vocatur ad prophetiam,3.reg. 19 d
agricola Deus,iohan.15 a
Agrippa rex,act.26 g
¶Ahias propheta,3.reg.11 f
Ahio filius Abinadab, 3.reg.6 a
¶Alapa percutitur Ieſus,iohan.18 d
Alcimus impius,1.macha.7.a.9 f:2. macha.14 a
Alexander Antiochi Nobilis filius,1.macha.10 a
Alexander ærarius,2.timoth.4 c
alienos Deos adorantes lapidantur,deut.17 a
Allegoria de duobus filijs Abrahæ,galat.4 c
altare terreum & eius forma,exod.20 d. 27 a
altare thymiamatis,& eius forma,exod.30 a.37 d.40 c
altare holocauſti,exod.27 a.38 a
altaris expiatio,exod.27 f:leuit.16 d
altari ſeruiens de eo viuere debet,1.corinth.9 b
altare noſtrum Chriſtus,heb.13 b
¶de Amalecitis,exod.17 c:num.14 d:deut.25 d: 1.reg.14 g
Amam impius ſuſpenditur cum filijs,eſth.7 d. 9 c
amaritudo auferenda,ephe.4 g:hebr.12 d
Amaſa dux exercitus Abſalom,2.reg.17 f:20 b
Amaſius rex Iuda,4.reg.12 d.14 a.b
Amaſias ſacerdos Bethel,amos,7 c
Ambitioſa non eſt charitas,1.corinth.13 b
Ambulare cum Deo,gene.5 d
vt ambulemus in vijs ſuis petit Deus,deut.10 c.11 c
Amentia percutiuntur non obtemperantes Deo,deut.28 c
amicorum & inimicorum dilectio,matth.5 f.g
amicos quare dicat Chriſtus apoſtolos, iohan.15 b
amicitia huius mundi,inimicitia apud Deum,iaco.4 a
amici eleemoſynis parandi,luc.16 a
de amicis multa legis,prouer.12.27:eccle.6.22.37
de Ammonitis,gene.19 g:deut.23 a:iudic.11 c:2.paral.20
contra Ammonitas,iere.49 a:ezech.25 a:amos,1 d
Ammonis inceſtus,2.reg.13 c
Amon rex iuda,4.reg.21 d
amare,vide diligere
amandus Deus ex toto corde,deut.11 a
amat Salomon mulieres idololatras,3.reg.11 a
amans parentes pluſquam Chriſtum,matt. 10 d
de Amorrhæis,gene.14 d:nume.32 g:deut.1 g.20 d:iudic.1 g 3.reg.9 c
Amos propheta,amos, 1 a
Amphoræ viſio,zacha.5 c
de amplexu multa habes,gen.33 a.45 d.46 d
Amran filius Caath,exod. 6 c
Amri rex Iſrael,3.reg.16 d.f
¶Ananias cum vxore Saphira moritur, act. 5 a
Ananias diſcipulus Chriſti,act.9 b
Ananias princeps ſacerdotum,act.23 a
Anáthema Iericho,ioſ.6 c.d.7 c
anáthema,qui Chriſtum negat,1.corinth. 16 d
anáthema eſſe pro fratribus optat Paulus,rom. 9 a
de Ancillis Iudæorum,exod.21 b:leuit.19 e.25.f:deut.15 c
ancilla Agar gene.16.21
ancillæ Rachaelis & Liæ,gene.30
ad ancillæ vocem petrus negat Chriſtum,matth.26 g
Andreas & frater ipſius Simon ſequuntur Chriſtum,iohan. 1 f:& ambo ab eo vocantur,matth.4 c
Andronicus interficitur, 2. mach. 4 f
angelorum creatio,coloſ. 1 c
angeli miniſtri ſunt Dei,heb.1 c
per angelos data lex,act.7 e:gala.3 c:heb.2 a
angeli hoſpitio ſuſcepti,gene.18 a.19 a:hebr.13 a
angeli per ſcalam aſcendentes & deſcendentes,gen.28 c
angeli apparent Iacob,gene.28 c
cum angelo luctatur Iacob,gene.32 e
angelus præcedit caſtra Iudæorum,exod.14 e
angelus Raphael,Tobiæ 5.vſque ad 12
angelus occidit caſtra Sennacherib,4.reg 19 g
angelus cum Daniele & ſocijs eius, dan.3 g.6 f
angelus Iohannem naſciturum annuntiat,luc.1 a
angelus Chriſtum naſciturum & natũ annuntiat,luc.1.d.2 b
angeli Chriſto miniſtrant,matth.4 b.eumque confortant in horto,luc.22 e
angeli reſurrectionem Chriſti annuntiant matth.28 a:luc.24 a:iohan.20 c
angelus Herodem percutit,act.12 d
angelus apoſtolos,& rurſum Petrum educit de carcere,act. 5 d:12. a b
angelorum miniſteriũ tempore iudicij,matt.24 c: 2. theſ. 1 d
angelorum variæ viſiones,apoc.7.8.10.14.15.18.20
angelorum gaudium ſuper peccatore conuerſo,luc.15 b
angeli cuſtodes puerorum,& item aliorũ,matt.18 b: act. 12 e
in angelum lucis transfigurat ſe ſatanas, 2.corinth.11 c
in Anguſtijs conſtitutos exaudit Deus,deut.26 b
anguſtiæ Annæ,& Dauid,1.reg.1 b.20.& 27 a
anima in ſanguine,leuit.17 c
anima pro homine,gene.46 c
animarum epiſcopus Chriſtus.1.pet.2 d
animæ purificantur obediendo euangelio.1.pet.1 d
animas commendent Deo afflicti, 1.pet.4 d
animam ſuam inuenire,matth.10 d
animalium creatio & nominũ ipſorũ impoſitio,gen. 1 d.2. d
animalia munda & immunda,leuit.11 a:deut.14 a
animalis homo,1.corinth. 2 c
animale corpus,1.corinth.15 f
Anna vxor Elcanæ parit Samuelem,1.reg.1 c
Anna Tobiæ iunioris mater,tob.1 d.5 d.10 b.11 b
Annas Caiphæ ſocer,iohan.18 b
Anna prophetiſſa,luc.2 e
Annus diſtinctus ſole,luna & ſtellis,gen.1 b
Antichriſtus quis,1.iohan.2 & 4:2.theſſ. 2 b
Antichriſti potentia,dan.7 f.8 f
Antiochus Eupator,1.macha.1. a. 6 c:2.macha.10 b
Antiochus Nobilis,2.mach.5 b.9 a
Antiochi ſimulata pœnitentia,2.mach.9 b
Antiochenſes primum dicti Chriſtiani, act.11 d

Anus quales esse debent,tit.2 a
¶Aod iudex in Israel,iudic.3.b.c
¶Aperire os suum Deo,pro vouere,iudic. 11 g
Apollo vir doctus in scripturis,act.18 f
Apollonius à Ionatha deuincitur,1.macha.10.f
Apostoli testes resurrectionis,luc.24.g:act. 1. a. 2. e. 10 item sunt lux mundi & sal terræ,matth.5.b:item ministri Christi & dispensatores mysteriorum Dei,1.corint.4. a: adiutores & cooperatores Dei,1.corint. 3 b
Apostolos mittit Christus ad prædicandũ,varia præcipiens, ac præmonens quid passuri essent,matth.10
Apostoli primũ exhortantur ad pœnitentiã,& deinde Christum venisse docent.marc.6.b:matth.10 a
Apostoli messuerunt Iudæos, iohan. 4 e
apostoli accepto spiritu sancto loquuntur varijs linguis, act.2.e:prædicant in templo & circa domos,act.5.g:conijciuntur in carcerem.act.4.a.5 d
Apostoli quare in Ecclesia constituti,1.corint.11 d
apostolus noster Christus,hebr.3 a
Apparet Dominus Abrahæ,eumq; consolatur, gene. 17 a
appropinquat nobis Deus si oramus,deut.4 a
Apum Sampsonis examen,iudic.14 b
¶Aquæ creantur, eisq; vis datur pisces gignendi,ge. 1.b.c
aquas comportantes inter Israelitas,deut.29.b:ios.9 d
aqua fluminis versa in sanguinem,exod.4 b:7 d
aquæ amaræ,exod.15 f
aquæ è petra dantur Israelitis,exod.17 a
aquis seruientium sibi benedicit Deus, exod.23 e
aquæ Sampsonis datæ è molari dente asini,iudic. 15 d
aquæ datæ sine vento & pluuia,4.reg.3 c
aquam bibebat Timótheus episcopus,1.timo. 5 d
aqua & pane cibatur Elias,3.reg.19 a
aquam effundunt coram Deo ieiuni Israelitæ,agnoscentes peccatum,1.reg.7 b
aquam pallio diuidunt Elias & Elisæus,4.reg.2.b.c
aquæ contra dictionis,num.20 b
aqua purgantur spolia quæ igne nequeunt,nume.31 d
de Aquis tribulationum eripit Deus, 2.reg. 22 d
aquæ,populi & gentes,apoc. 17 d
aquam in vinum mutat Christus,iohan.2 a
aquas viuas dat Christus,dans Spiritũ sanctũ,iohan.4.b.7 f
aquæ lauacro consecrati Christiani,ephe.5 e
Aquilam non comedunt Iudæi,deut.14 b
Aquila & Priscilla,act.18.a: 1.corinth.16 c
¶Aras Gentium destrui iubet Deus,exod.34 b
Arabum ruina,& quare,isa.21 a.d
in Arabiam profectus Paulus,gala.1 d
Arad rex Chananæus occiditur,nume.21 a
Aran filius Tharæ genuit Lot,gene.11 d
Arapha gigantis filij à Dauide occiduntur,2.reg.21 c
Arbee quæ & Hebron,gene.35 d
arbores in victũ hominis creantur verbo Dei, gen. 1.b.2.b.c
arbores fructiferæ reseruentur in bello,deut.20.d : quod tamen erga Moabitas seruari non vult Deus, 4.reg.3 d
arborum præputia auferenda,leuit.19 e
arbores plenę fructibus dantur obtemperantibus Deo, leuit.26.a:deut.28 d
arbor bona fructus bonos facit,mala malos,matth.12 c
arbor non faciens fructum bonum exciditur,matth.3.b.7 c
Arbor vitæ,arbor scientiæ,gene.2.b.3 d
Arca Noe,gene.6.7.8:& 1.pet.3 d
Arcæ Dei forma & vsus, deut.10.a.31.f:ios.3.a:exo.25.a.26.c. f.1.reg.4.5.6.7:2.reg.6:a.b.15.e.f:3.reg.8.a
Arcana Dei non inquirenda curiosius,eccli.3.c
ad Archangeli vocem mortui surrecturi,1.thessa.4 d
Architectus Paulus,1.corint.3 b
Arcta via ducit ad vitam,matth.7 b
Arcus cælestis in nubibus, gene.9 c
Ardore percutiuntur inobedientes Deo,deut.28 c
Areuna dat arcam Dauidi,2.reg.24 d
Argentum nullius pretij tempore Salomonis,3.reg.10 d
argentum, aurum,æs & ferrum in excidio Iericho anathemata erant.j.Domino consecrata,ios.6.c d
Arguenda opera mala,ephe.5 c
arguendus frater,non odiendus, leuit.19 d
Arida,quæ & terra,gene.1.d
aridum lignum,infidelis,luc. 23 d
Arioli non consulendi,leuit.19.f:deut.18 b
Arioles & magos aufert Saul, 1.reg.28.a:idem facit Iosias, 4.reg.23 e
Aristarchus concaptiuus Pauli,coloss.4 b
Arma Dauid contra Goliad,1.reg.17 f
Arma Pauli,2.corinth.10 b
armatura Dei fides ac iustitia,ephe. 6 b
Armentorum offerendorum ritus, leuit.1.a
Aromatibus condiuntur corpora mortuorum,gene. 50.a d
Arphaxad generatio & ætas, gene. 11 b
Arrabo & pignus hæreditatis,spiritus sanctus,2.corin.1.d 5 a:ephe.1 c
Arrogantia vitanda,rom.12 d
Arsaces Demetrium vincit,1.macha .14 a
Artaxerxis epistolæ aduersus Iudæos exemplar,esth.13. & pro Iudæis,esth.16
de artificibus quibus consistit ciuitas,eccli.38 c
Artificum Salomonis numerus, 3.reg.5.c:2. para.2 d
Arundo quassata aut vento agitata,matth.11.a. 12 b
Arcam Sion capit Dauid,appellans ciuitatẽ Dauid,2.reg.5 b
arcis Sion obsidio, 1.macha.6 c
arcem Sion occupat Simon frater Iudæ,1.macha.13 g
¶Asæ regis Iudæ acta,3.reg. 15:2.para.14.15.16
Asael frater Ioab occiditur,2.reg.2.d.e
Asaph frater Heman cantor,1,para.6 c
Asarhaddon regnauit pro Sennacherib,4.19 g
Ascalonem vrbem capit Iudas,iudic. 1 d
Ascendit Christus in cælum,marc.16 d:luc.24.g:act.1 b
Aseneth vxor Ioseph,gene.41 f
Aser filius Iacob ex Celpha,gen.30.a: ipsiusq; benedictio & sors,deut.33.d:ios. 19 b
Aseroth & Baalim idolis seruiunt Iudæi,iudic.3 a
Asianis prohibitus est Paulus à Spiritu sancto prædicare euangelium:tandem tamen prædicat,act.16.b:19 b
Asina Balaam loquitur,nume.22 e
asinis vtuntur Israelitæ,gene.43.d:iudic.12 d
asinas patris quærit Saul,1.reg.9 a
asini caput emptum 80.argenteis,4.reg,6 f
Asor vrbs expugnatur,ios. 11 b
Assueri regis acta habes in libro Esther
Assur de terra Sennaar egressus,gene. 10 b
de Assyrijs,4.reg.16.17.18:isa.10.17.30:nahum.2 c
Astaroth idolum adorant Israelitæ,iudic.2.b: 1.reg.7 a
Astarthen deam Sidoniorũ colit Salomõ,3.reg.11.b:4.re,23 c
Athalia regina regnat super Iudam,4.reg. 11
Athenienſibus annuntiat Paulus Christum,act.17 e
Atrij forma & eius situs,exod.27.38.40
¶Auaritia fugienda,prouer.15.c.eccli.10.b.14.a:isa.3.b: ierem.8.c:ephe.5 b:luc.12 c
Auaritiam sequuntur filij Samuel iudices,1.reg.8 a
auari Pharisæi irrident Christum,luc.16 d
auari,rapaces & fures regnũ Dei non ingrediẽtur,1.cor. 6 b
auari diuitis calamitas,eccles.6 a
auaritia est idolorum seruitus,ephe.5.b:coloss.3 a
Audienda Dei vox, exod.15.g:deut.13.a.27 b
audiens vocem Dei est Dei populus,exod.19 a
audiendus Christus,deut 18.c:matth.17 a
vt ipsum audiamus conuertit nos Deus,deut.4 e
ad audiendum veloces, tardi ad loquendum simus,iaco.1 c
ad audiendum verbum suum hortatur Christus,matth.3 a marc.4.a:luc.8 c
Aues verbo Dei creantur,gen.1 c
aues mundæ & immundæ,leuit.11 q
auium offerendarum ritus,leuit.1 d
ab auferente quæ tua sunt,ne repetas,luc. 6 e
Auguria prohibentur,leui.19.f:deut.18.b: nec eis credendũ est,eccli.34 a
Auriga Israelis Elias,4.reg. 2 b
Auris perforata seruis,exod.21.a:deut. 15 c

Auri pondus in redditus Salomonis,3.reg.10 c
Aurum ædificare ſuper fidem in Chriſtum,1.corint.3 c
abſque Auro & argento mittuntur apoſtoli ad prædicandũ, matth.10 a
auſcultari mauult Deus præceptis ſuis,quàm victimas ſibi offerri,1.reg.15 e
Auſtro flante ſignum æſtus,luc.12 g
Auxilium noſtrum à Chriſto,hebr. 4 d
Auxilium Iſrael à Deo,deut.33.d
¶Axa filia Caleb petit hæreditatem, ioſu.15 d
¶Azarias patri Amaſiæ ſubſtituitur,4.reg: 14 a
Azarias rex Iuda leproſus,4.reg. 15 a
Azarias propheta,2.paral.15 a
Azariæ qui & Abdenago oratio, dani. 3 c
Azymi panes,exod.12 b
Azymorum ſolennitas,exod.23 b: 34 c
in azymis ſyncerioris vitæ epulandum,1.cor.5 c

B

Baal prophetæ occiduntur ab Elia, 3.reg. 18 g:item ab Iehu 4.reg.10 d:rurſumque eius ſacerdotes occiduntur à Ioſia, 4.reg.23 e
Baal idolo comminuto,Iehu facit ex eius templo cloacas. 4. reg.10 f
Baalim & Aſtaroth idolis ſeruiunt Iſraelitæ,iudi.2.b.3 a.8 g
Baalpharaſim locus,2.reg.5 d
Baana & Rechab occidunt Iſboſeth,2.reg.4 b
Baaſæ regis Iſrael acta,3.reg. 15.16
Babel turris ædificatur,gene.11 a
de Babylone vide Apoc.18
Babylonis euerſio,iſa.13.14 21.25. 47.50.51
Babylonica captiuitas prædicitur,4.reg.20 d:ierem.16 c.20 a
Bacchides dux Demetrij regis interficitur,1.mach. 9. b.d
cum baculo ſuo mittit Eliſeus Giezi ad ſanandum filium hoſpitæ,4.reg.4 e
Bala ancilla tradita Racheli,gen.29 c.30 a
Bala ciuitas quæ & Segor,gene.14 a
de Balaam ariolo,num.22.23.24:2.pet.2 c
Balac rex Moabitarum,nume.22.a. 24 b
Baldad vnus amicorum Iob,iob.8.a:18 a
Balaſar rex Babyloniorum,dani.5
Baltaſar qui & Daniel propheta,dan.1.b.5 e
Banaias occidit Ioab,3.reg. 2 f
Baptiſma vnum,ephe. 4 a:5 e
Baptizatur Chriſtus,matth. 3 d
vt baptizaret, miſſus Iohannes,matt.21 c:iohan.3 e
baptizant diſcipuli Chriſti,iohan.4 a
baptizari in nomine patris &c. aut in nomine Ieſu, matt. 28 d.act.2.f.19 a
non ad baptizandum miſſus Paulus, quoſdam tamen baptizauit,1.corinth.1 b
baptizari in Chriſto,Chriſtum induere, rom.6 a:gal.3 d
baptizabantur quidam ſuperſtitioſè pro mortuis,1.cor. 15 d
baptizat Chriſtus in Spiritu ſancto, matth.3 c
baptiſmo baptizari pro ferre mortem,marc. 10 c
Barrabas latro liberatur,matth.27 b
Barac & Debora liberarunt Iſraelem,iudic.4 a
Barbam non radat ſacerdos, leui.21 a
barba tonſa,ſignum luctus Iudæis,iſa.15 a
barbarorum humanitas erga naufragos,act.28 a
Barnabas & Paulus ſegregantur ad prædicandum,act. 13 a
Baruch excipit ex ore Ieremiæ,iere.36 a
Baſan terra gigantum,deut. 3 b
Baſes æneæ in templo Salomonis,3.reg.7 d
Bathuel pater Rebeccæ,gene.22 d
¶Beati qui ſint dicendi,matth.5 a
beatus qui Ieſum nouit eſſe Chriſtum, matth.16 c
beati viri deſcriptio, pſal.1
beatitudinis deſcriptio,pſal.118
Beelphegor ſequentes occiduntur, deut.4 a
Beelzebub conſulit Ochozias infirmus,4.reg. 1 a
Bel euertit Daniel,dani.14 d
Behemoth eiuſque malitia,iob.40 b
bella & lites,vnde,iaco. 4 a
bellum propter peccata populi,3.reg.8 d:leui.26 d
belli ius in expugnandis vrbibus,deut.20 c
qui ad bellum non ibant,deut.20 a.24 b
bellat Deus pro obedientibus ſibi,ioſ.23 c:exod.23 f
belli victoria Deo tribuẽda, iudic.7 a.b:1.reg.14 a:3.reg.22 c
Benadab regis Syriæ acta,3.reg.15.20:4.reg.1.38 d
benedixit Deus maſculo & fœminę,quum vim dedit generandi,gene.1 d. 5 a
benedicendi populi à ſacerdote modus, num.6.d:gen. 48 d
benedicere Deum,pro gratias agere,gene.14 c
benedictiones ſeruantibus mandata,exod.23.c: leuit.26 a
benedictiones in monte Garizim,deut.27 b
benedicendus Deus poſt cibum,deut.8.b:mat.26 c.ioha.6 c
benedictio pro munere,gen.33 b.c:2.corinth.9 b
benedicere pro maledicere,3.reg. 21.c.d.iob.1.b.2.c
benedictis Dei regnum æternum paratum,matth.25 c
benefaciendum omnibus,gala.6.c:luc.6 e
beneficia Dei tribuenda ſuæ bonæ voluntati ac promiſsioni, 2.reg. 7.c.d
beneficiorum cõmemoratione hortatur Moyſes ad ſeruanda Dei mandata,deut.29.a:idem facit Ioſue, ioſ. 24
beneuolentia Pauli erga fratres Iudæos,rom.10 a
Beniamin naſcitur,gen.25.e.vide de eo,gene.43.44.46:deut. 33.b.& de filijs ipſius,gen.46.c:1.para. 7 b
Beniaminitæ occiſi,& quare,iudic. 20
benigni ſimus,ephe.4 g:1.corinth. 13 b
benignitas Chriſti apparuit nobis,tit.3 b
Berzellai acta.2.reg.19.f:3.reg.2 b
Beſeleel & Oliab artifices,exod.31.a.35 d
beſtiæ terræ creantur,gen. 1 c
beſtiæ variæ,apoc.11.b.13.a. 19 d
cum beſtijs pugnauit Paulus,1.corint. 15 d
cum beſtijs fuit Chriſtus in deſerto,marc.1 b
Bethel ſiue Luza,gen.28.d:iudic.1.e:1.reg.10 a
Bethlehem quæ & Ephrata,gen.35.c:luc.2 b.matt. 2 a
Bethſabee dormit cum Dauide,2.reg.11.a.12.d.f: 3.reg.1 c
Bethſaidæ ciuitatis infidelitas,matth. 11 c
Bethſamitæ percuſsi à Deo,1.reg.6 c
Bethulia obſidetur ac liberatur,iudith.7 a.15 a
¶Bibere non poſſunt AEgyptij aquam fluminis,exod.7 d
bibit de torrente Elias,3.reg. 17 a
bibere non vult Dauid aquam,antea deſyderat,2.reg.23 c
Bigamia Lamech & Eſau,gen.4.a.26 g
Bilinguis homicida, prouerb.18 b
¶Blaſphemia in ſpiritum ſanctum,marc.3 d
blaſphemia Sennacherib,4.reg.18.g.19 b
blaſphemia Nicanoris, 2.mach. 15 a
blaſphemus lapidatur,leui. 24 b
blaſphemia vitanda,epheſ.4.g:coloſ.3 b
blaſphemi Syri,3.reg.20.d. e
blaſphemare fecit Dauid inimicos nomẽ Domini ſuo adulterio,2.reg.12 d
blaſphemias loquitur beſtia in Deũ & nomen eius,apo. 13 b
¶Boanerges,Iacobus & Iohannes, marc.3 b
Bonus,ſolus Deus,matth. 19 c
bonum non habitat in noſtra carne,rom. 7 d
bonum ſectemur,rom.12.b:1.theſſ. 5 c
bona prudenter agenda coram hominibus,rom.12 d
bonum pro malo reddit Dauid,1.reg.24 b
bona temporalia danda & miniſtris verbi Dei,gala.6 b
bona temporalia danda pauperibus,luc. 16 a
bonis abundat obtemperans Deo,deut.28 a
Booz acta,ruth,2.3.4
Bos cornupeta,exod. 21 e
boues in fruſta concidit Saul, 1.reg.11 b
boum fuſilium fabricatio, 2.para.4 a
boui trituranti non alligandum os,deut.25.b.1.corint.9.b
Botrus à duobus portatur,num.13 c
¶Brachium & potentia Dei vbique audita,3. reg 8 e
Brauium & vitam æternam arripiamus,philip.3.c
Bubulam comedunt Iudæi,deut.14 a
Buccinæ clangor cum daretur lex,exod.19 c

buccina clangit Gedeon,iudic.6 g
butyrum dat ſuis Deus,deut.32 b
butyrum & lac dat peregrinis Abraham,gene. 18 b
butyri & mellis torrens iob.20 c
in butyro lauare pedes,iob.29 a
butyrum & mel comedit Chriſtus,iſa.7 e

C.

Caath filij,exod.6.c:ioſ.21.a
cadere in faciem ſuam.gene.17.c:ruth.2.b
cadere pro mori,2.reg.3.g:& alibi frequens
cæci duo ſanantur à Chriſto,matth.9 d
cæcum ſanat Chriſtus,marc.8 c
cæcus natus in gloriam Chriſti,illuminatur,iohan.9 a
cæcus cæcum ducens,matth.15 b
cæco non obiiciendum offendiculum,leuit.19 c
cæcitate percutiuntur inobedientes Deo,deut. 28 c
cæcitate percutiuntur hoſtes Eliſæi,4.reg.6 d
cæcitas cordis,rom.11.c: ephe. 4 e
ob cæcitatem Phariſæorum contriſtatur Chriſtus.marc.3 a
cæſus ter virgis Paulus,2.corinth. 11 f:act.16 e
cæduntur Apoſtoli in concilio,act.5 f
Cælum quod & firmamentum creatur,gene.1 a
cælum veſpere rubicundum,matth. 16 a
cælum ſuum aperit Deus obedientibus,deut.28.b: claudit vero inobedientibus,deut.11.b.3.reg. 8 b
cæli militiam adorantes lapidabantur,deut.17 a
cæli noui & terra noua, 2.pet.3.c:apoc.21 a
cæleſtis homo ſecundus, Chriſtus,1.corinth.15 f
Cæſari tributa reddenda,matth.22.b:rom.13 b
Cain natiuitas & acta,gene.4.1.iohan.3.b.e
Caiphæ acta,iohan.11.g:matth.26 b
Caius hoſpes & comes Pauli,rom.16.d: act. 19 f
calceamenta non attrita Iudæis in deſerto,deut.29 a
calceamentum ſoluere,ruth.4.b:exod.3.a:marc.1 b
Caleb acta,nume.13.d:14 b:ioſ.14 b
Calendarum ſacrificia,ezech. 46 a
Calix & panis quē in Chriſti memoriā ſumimus, 1. cor. 10 d
Calix pro morte,& cruce, matth. 20 c:26 d
callidè nihil agendum,deut.15 b
caluitium ſuper mortuo, deut.14 a
caluum vocantes Eliſeum deuorantur ab vrſis, 4.reg. 2 d
calumniam ſuſtinet inobediens Deo,deut.28 c
calumnia vitanda,leuit.19 c:eccles.4 a
Camelus non edebatur,ſed bene Camelopardus,deut. 14 a
in Cana Galileæ primum Chriſti miraculum,iohan.2 b
candelabri forma,& ſitus,exod.25 c.37 c.40 c
à canibus comeditur Iezabel,4.reg.9 g
Canes,Gentes à Chriſto dictæ, matth. 15 c
canes,pſeudoprophetæ,phili.3 a
canis reuerſus ad vomitum,2.pet. 2 d
canendum Deo,& gratiæ agendæ,iudic.5 a
canticum Moyſi,exo.15 a:deut.32 a:item Mariæ,& Zachariæ cantica,luc.1.e.g:item Annæ,1.reg.2 a
canticum Deboræ & Barac,iudic.5 a
cantandi in corde pſalmi,ephe.5 d
cantandum Deo ſpiritu & mente, 1.corinth.14 c
cantores Dauidis,1.para. 25 a
coram cano capite conſurgendum,leuit. 19 g
Capharnaum incredula ciuitas,matth.11 d
Capillus non periturus patienti propter Chriſtum,luc.21 d
capilli capitis numerati,matth.10 d
Cappadoces expulerunt Heuæos de terra ſua,deut. 2 e
capream & capram comedunt Iudæi,deut. 14 a
captiua mulier ducitur in vxorem,deut. 21 b
captiuitatem minatur Deus Iudæis,deut.28.e.f.g:ex qua reducentur ſi ad ipſum conuertantur:deut.30 a
captiuitas Babylonica prædicitur,4.reg.20.d:iere.25 a
à captiuitate reditus prænuntiatur,ezech,20.f.iere. 29 c
captiui peccatores,rom.7 d
caput puluere conſperſum,ſignum luctus,1.reg. 1 a
in caput aut caudam conſtitui,deut.28 b
in capite funiculus,ſignum ſeruitutis,3.reg.20 e
caput Chriſti Deus:viri, Chriſtus:mulieris,vir,1.corinth.11 a
caput Eccleſiæ Chriſtus,ephe.4 d:coloſſ.1 c
caput quare non velet vir,1.corinth.11 a
Carbones ignis ſuper caput congerere,rom. 12 d
carceris Pauli cuſtos credit Chriſto,act.16 f
in carcerem coniecti Apoſtoli.act.5.c. 12 a
in carcerem coniectus Paulus,2.corin.6.b.11 e:act.16 e
cardines terræ,creauit Deus,1.reg.2 b
Cariath-arbe quæ & Hebron,ioſ.14.d:iudic. 1 b
Cariath-ſepher quæ & Dabir, ioſ.15 d
Carmina Salomonis,3.reg.4 d
caro cum ſanguine non edenda,gene.9.a:leuit.19 c
in carnem vnam maritus & vxor,gene.2 d
carnes pluit Deus populo Iſrael,nume.11.a. d
carnibus veſcitur Elias,3.reg.17 a
caro homo eſt ſine ſpiritu Dei,gene. 6 a
caro & ſanguis pro ipſo homine,matth.16.c:iohan.1 c
caro aduerſatur ſpiritui;gala.6 c
carnis prudentia,mors,rom.7.d. 8 a
in carne eſſe,viuere ſecundum vires humanas, rom.8 b
carnis curæ & deſyderia vitanda,rom.13.d:gala.5 c
carnalia vocat Paulus, bona temporalia,1.corinth.9 b
carnales Corinthij ob contētiones & æmulationes,1.cor.3 a
caro Chriſti manducanda,iohan. 6 c
carnis ſtimulus Paulo datus,& quare,2.corinth.12 b
caſtitas Dei donum,ſap.8 d
caſtitas Ioſeph,gene.39.b:Suſannæ,dan.13.a:Saræ & Tobię, tob.3 c
extra caſtra leuandus venter,deut.23. b.c
caſtrare ſeipſum ob regnum cælorum, matth.19 b
ſuper Cathedram Moyſi ſedere,matth.23 a
¶Ceila vrbs liberatur à Dauide,1.reg.23 a
cellaria obedientium Deus multiplicat,deut.28 a
Cendebæus dux exercitus Antiochi,1.mach.16 a
centuplum qui accepturi,matth.19 d
centuriones conſtituti à Moyſe,exod. 18 c
centurionis gentilis fides,matth.8 a
centurio alijque Chriſtum cuſtodientes fatentur Dei filium matth.27 f
ceremonias & ſacrificia Iudæorum reiicit Deus,iſa.1.d.66 a: hebr.9 b
Ceruicis duræ populus Iſraël,exod.32 c:deut.9.b c
ceruum comedunt Iudæi,deut.14 a
Cetura vxor Abrahæ,gene. 25 a
¶Chaldæorum ferocitas,ierem.5 d
Cham irridet patrem ebrium,gene.9 d
Chamaam comitatur Dauidem,2.reg. 19 g
Chamos idôlum Moabitarum,3.reg.11 b:4.reg.23 c
Chanáan maledicitur,gene. 19 d
Chanáan filij,vnde populi Chananæorum, gene.10 c
Chanáan terra promittitur Abrahæ,gene.12 b:3.d.15.b.d
Chananæi occidunt Iſraelitas,nume.14 g
Chananæos quare paulatim expulit Deus,exod.23 f
Chananæos expugnat Iudas,iudic.1.a b
Chananæi tributarij filijs Manaſſe,Ephraim,Zabûlon, Aſer & Nephthali,iudic.1.f g
Chananæa Ieſum pro filiæ ſalutæ inſtanter orat, matth.15 c
charitas Deus,1.iohan.4.b c
charitas Dei manifeſtata fuit quum filium ſuum pro nobis tradidit,roma.5.b:1.iohan.4 b
charitas fidem & ſpem antecellit,1.cor. 13 d
charitas per Spiritum ſanctum diffunditur,rom.5 a
charitatē quando habeamus perfectam,1.iohan. 2 a: luc. 4 c
charitatem ſi quis non habeat,nihil proſunt aliæ virtutes, 1.cor. 13 a
charitas fraterna commendatur,roma. 12 c
charitatis vis,1.cor.13 toto capite
charitatis præcepta,prouer.3 d
charitatem perpetuo debemus proximo noſtro,rom. 13 c
charitas amat,etiam cum ſæuit,prouerb, 27 a
chariſmata meliora imitemur, 1.cor. 11 d
Cherubim ante paradiſum voluptatis,gene.3 d
Cherubim forma & ſitus,exod.25 b
Chirographum nobis contrarium deleuit Chriſtus,coloſ.2 c

Choreæ Iſraëlitarum coram vitulo,exod.23 d
Chriſtus Deus æternus,iohan. 1 a
Chriſti nomina,iſa.9 b
per Chriſtum inſtaurata omnia,ephe.1 b
Chriſtus promiſsus Adæ ſaluator,gene.3 c: item Abrahæ, gene.12 a
Chriſti aduentus prædicitur nume.24 c.iſa.40.c
Chriſtus concipitur,luc.1 d:naſcitur,luc.2 a
Chriſtus circunciditur, luc.2 c
Chriſtus à magis adoratur & fugit in AEgyptũ, matth.2.b.c
Chriſtus baptizatur,matth.3 d
Chriſtus puer in medio doctorum,luc.2 f
Chriſtus parentibus ſubditus,luc. 2 g
Chriſtus ieiunat.40.diebus,& tẽtatur à diabolo,matt. 4. a.b
Chriſtus angelis minor effectus,hebr.2 b
Chriſtus miſſus omnibus ſalutaris,iſa.61 a:luc.2 e:4.reg.5 f
Chriſtus Dei patris imago,2.corinth.4 a:coloſ.1 c:heb.1 a
Chriſtus verba patris loquitur,iohan.3 d:regnum Meſsiæ appropinquaſſe prædicat,hortaturque ad pœnitentiam, & vt credant euangelio,matth.4 c:9 d
Chriſtus lux vera,iohan.1 a.8.b:1. iohan.1.b
Chriſtus mediator & aduocatus noſter,1.timo.2 b:hebr.8.b 9.d.12.f:1.iohan.2 a
Chriſtus Apoſtolus & Pontifex noſter,heb.2.d.3 a
Chriſtus caput eccleſiæ,ephe.1 d.4 d
Chriſtus audiendus,matth.17 b:hebr.2 a
Chriſtus ingemiſcit.mar.8 a:eſurit.matt.4 a:fatigatur ex itinere,iohan.4 a:flet, infremit & turbat ſe ipſum.ioha.11.d. luc.19.f
Chriſtus pauperrimus, matth.8 c
Chriſtus diſcumbit apud Matthæum,matt.9 b: apud Phariſæum,luc.7 f.11.f.14.a.cœnat apud Lazarum,iohan.12 a
Chriſtus reprehenſus quod cum peccatoribus manducet, matth.9 b
Chriſtus in nuptijs mutat aquam in vinum,iohan.2 a
Chriſtus ſe à Deo miſſum, Deiq́ue filium eſſe probat,iohan. 7.d.8.b.9.g
Chriſtus,via,veritas & vita, iohan.14 a
Chriſtus medicus peccatorum,matth.9 b:marc.2 c. luc.5 f
Chriſtus paſtor bonus,iohan.10 b:pſal.22.ierem.23 a
Chriſtus oſtium per quod intratur ad vitam,iohan. 10.b
Chriſtus ſuper aſinam Ieruſalem ingreditur,matth.21. a
Chriſtus lauat pedes diſcipulorum eiſq́ue tradit ſuum corpus & ſanguinem,iohan.13. a:matth.26.c
vt Chriſtum comprehendant mittunt phariſæi miniſtros, iohan. 7 e
Chriſtus morbos corporis & animi ſanat,matth.4 d
Chriſtus ſua voluntate dedit vitam pro peccatis noſtris, iohan.10 c
Chriſtum vendit Iudas ſacerdotibus,matth.26 b
Chriſti anima triſtis vſque ad mortem,matth. 26 d
Chriſtus mortem deprecatur,matth. 26 d
Chriſtus morti adiudicatur,matth. 27 c
Chriſtus pro perſecutoribus orat,luc.23 e
Chriſtus moritur, matth.27 f
Chriſti vulnera,Zacha.13 c
Chriſtus reſurgit,matth.28 a
Chriſti triumphus, pſal.67. verſ.18
Chriſtus aſcendit in cælum, marc.16 d:luc.24 g: acto.1 b
Chriſtus ſedet ad dexteram patris,coloſ.3 a:heb.1 a
Chriſtus ſecundo apparebit,heb. 9 g
Chriſti iudicium,matth.3 c:25 e.d:mala. 3 b
Chriſtus cũ ſuis vſque ad conſummationẽ ſeculi matth.28 d
Chriſtiani primum dicti Antiochiæ.act.11 d
Chuſai viri probi acta,2.reg.15 g.17 a
¶ Ciborũ omniũ conceſsio præter ſuffocatum,gene.9 a
cibus immundus,leuit.11 e
cibus nullus chriſtiano immundus eſt,act.10 b:roma.14 a
cibus Chriſti,obedientia patris,iohan. 4 b
Ciconiam non comedunt Iudæi,deut.14 b
Cinæi ſoceri Moyſi filij,iudic.1 d
Cinæorum deſtructio prędicitur,nume.24 a
Cinere aſpergi caput,ſignũ luctus,1.reg.4 c:2.reg.1 a:iudith 4.e:eſth.4 a.16 c:iob.42 a:ierem.6 g. 25 g
Ciniphes in hominibus & iumentis,exod.8 d
circunciſio præcipitur Abrahæ, gene.17 b
circunciſio ſecunda ſub Ioſue,ioſ. 5 a
circunciditur Chriſtus,luc.2 d
circuncidi Gentes non vult Paulus,act.15 e
circuncidit Timótheum Paulus,& quare,acto.16 a
circuncidendum præputium cordis, deut.10.d.30.b:iere.4 a
circunciſio in ſpiritu,rom.2.d:coloſ.2.b:deut.30 b
ne circunueniamus fratres noſtros, 1.theſſa.4.b
ciuitas prima Henoch, gene.4 c
ciuitas Deo relicto alienos adorans deos, comburenda,& ciues occidendi,deut.13.c.d
ciuitates refugij,deut.4.g.12.a:iôſu.20 a
ciuitatem hîc permanentem non habemus, heb.13 c
ciuitas ſupra montem poſita,matth.5. b
¶ clamantes in afflictione reſpicit Deus,deut.26.b:exo.3 b.14.c:1.reg. 9. c
clamor peccati Sodomorum,gene.18 c
clamor ſanguinis Abel,gene.4 b
clamor tollatur à nobis,ephe.4 g
claudicat Iacob, gene.32 g
claudus ex vtero matris ſanatur,act. 3 a
claudicare vtroque pede,3.reg. 18 d
claues Petro promittit Chriſtus,matth.16 c:dat.iohan. 20 d
Clemens Deus in quem vult,exod.33 d
Cleopatra Ptolemæi filia,1. macha. 10 e
in cleros ne dominentur preſbyteri, 1.pet.5 a
Cœlum Vide Cælum
¶ in cœnis primi recubitus,matth.23 a
cœna Domini cum diſcipulis,matth.26 b
cœna dominica in memoriam Chriſti facienda,luc.22.f.1. corinth.11.f
cogitatio cordis hominibus praua ab adoleſcentia,gene.6 a
cogitare bonum ex nobis non poſſumus,2.corinth.3 b
cogitationes cordis ne ſequamur,nume.15 d
cognoſcere Deum eſt mandata eius facere,1.iohan. 2 a
cognoſci à Deo,gala.4 a
coitus illiciti,leuit.18:deute.27.c.d
Colaphis cæditur Chriſtus,matth. 26 g
collecta,die ſeptimo immolati Phaſe,deut.16 b
collectę in vſus pauperum,1.corinth.16 a
Colloquia mala corrumpunt mores bonos,1.corinth.15 e
columba emiſſa ex arca,gene.8 b
columna nubis præcedit Iſraelitas,exo.13 d
columnarum tabernaculi forma,exod.27 c
columnarum ænearum templi Salomonis forma,2.paral.3 d
comam nutrire viro ignominia eſt,mulieri verò decorum, 1.corinth.11 c
coma non attondenda in rotundum, leuit.19 f
comburenda filia ſacerdotis fornicans,leuit.21 f
comburendus viuus qui ſupra filiam vxorem duxerit matrem eius,leuit.26 b
comburuntur à Deo murmuratores,nume.11 a
non comburendi filij in honorem deorum,deut.12 d
comburitur corpus Saulis & filiorum,1.reg.31 d
vt comedamus dat Deus frumentum &c. deut.11 b
non comedenda morticina,deut.14 c
comeſſationes vitandæ,proue.23.b:rom.13 b
poſtquam comederunt & ſaturati ſunt Iſraelitæ, conuerſi ſunt ad idola,deut.31 c
commodati lex,exod. 22 c
commodandum fratri ſine vſura,deut. 23 d
communes manus,non lotæ,marc. 7 a
communio rerum omnium fidelibus primis,act.2 g
communicare Chriſti paſsionibus, quid ſit,1.pet.4 c
concordia res firmiſsima, prouer. 18 d
ad concordiam exhortatio, rom.12 a
concordia inter fideles ſacrificijs anteponitur,matth.5 d
concubina pro vxore,iudic.19.f: gene. 25 a
concubinæ Salomonis trecentæ,3.reg.11 a
non concupiſcendum,deut.5 b:exod.20 c:1.corinth. 10 b
concupiſcit populus carnes, & punitur, nume.11 a.b.g

concupiſcentiam peccatum eſſe dixit lex.roma.7 b
concupiſcẽtię in iuſtificatis,qui tamẽ illi nõ obediũt rom.6 b
ex concupiſcentijs bella,iaco.4 a
concupiſcentiæ ſuffocant verbum Dei,mar.4 b
condemnatio vitæ alienæ prohibetur,matth.7.a.12.a
conditio omnium eadem eſt,ſapi.7 a
confidendum in tribulationibus,iohan. 16 g
confitetur Moyſes peccatum populi coram Deo,exo.32 g
confitebatur ſacerdos peccata populi,leui.16 e
confeſsio peccati ad Deum,3.reg.8 e
confitentur peccata accedentes ad fidem,matth.3 a:act.29 d
confitentibus peccata datur remiſsio.1.iohan.1 d
confiteri Ieſum eſſe Chriſtum,donum Dei eſt,matt.16 c
confiteri Deo pro laudare,frequens eſt in pſalmis
Conflatiles Deos ne faciant Iſraelitæ,exod.34 c:leuit. 13 a
conformes fieri imagini Dei,rom.8 f
confortat Deus Paulum,act.23 c:2.timoth.4 d
congregari vel colligi ad populum ſuum pro mori,gen.25 a: 40 a:nume. 20 d
coniugij confirmatio,gen.9 a:matt.5 e.19 b:1. cor.7 a.b.c
nuper coniugati abſoluebantur primo anno à muneribus publicis,deut.24 a.b
coniuratio Abſalom,2.reg. 15 b
coniuratio Samri,3.reg.16 c
connubium commendatur,heb.13 a
conſcientia impij ſemper pauida,prouer.28 a
conſcientiæ tranquillitas optabilis,prouer.15 b
conſcientiæ ſecuræ ac lætæ commendatio,prouerb.15 b.17 d
conſcientiæ teſtimonium Paulo gloria eſt,2.corinth.1 c
conſecrationis ſacerdotum modus, exod.29 a
conſecratio Leuitarum,nume.8 b
conſepulti Chriſto per baptiſmum,rom.6 a
conſilium iuuenum ſequutus eſt Roboam,3.reg.12 b
conſilia Dei nemo nouit, rom. 11 d
conſilium humanum nihil poteſt contra Dominum,pſal. 32. verſu,11:iſa.29 q
conſilium malum conſultori peſsimum,eccli.27 d
conſilia hominum diſsipat Deus,pſal.32.ver.10
conſilijs proprijs innitentibus minatur Deus,ezech. 11 d
conſilium Achitophel diſsipatur,2.reg. 17 a
conſolator afflictorum Deus,2.cor.1 a.7 b:gen.28.c.46 a
conſolatur ſuos Chriſtus aduerſus perſecutiones,ioh.15 c
conſolatio Iſrael,Chriſtus,luc.2 d
conſolemur inuicem:maximè puſillanimes,1.theſſa.4 d.5 c
conſpuitur Chriſtus,matth. 26 g
conſtellationes ſyderum non ſunt metuendæ,iere.10 a
conſuetudo mali,indelebilis,prouer. 22 b
conſulunt Deum Iſraelitæ,iudic.1 a.20 c.d:1.reg.10 d
conſulturi Dominum olim adibant prophetas,1.reg.9 d:4. reg.22 c
de conſummatione rerum omnium prophetia,ſopho.1 a
contemnentes Deum ignobiles,1.reg. 2 f
contentio opus tenebrarum,rom.13 d:1.cor.1 b. 11 c
qui non continent,contrahant matrimonium,1.corint. 7 b
conuerſis ab impietate promittitur miſericordia,iſa.55 b
ad conuerſionem veram adhortatio,ioel.2 c
conuertamur & efficiamur velut paruuli,matth. 18 a
conuerſis ad ſe parcit Deus,3.reg.8.d. e
conuertitur ad nos Deus memor promiſsionum, 4. reg.13 d
conuertit Deus populum per tribulationes, deut.4 e
conuerſatio Gentium ante cognitum Chriſtum,ephe.2 a 1.pet.4 a
conuerſatio chriſtianorum in cælis eſt, philip.3 d
conuerſationem ſanctorum conſyderantes, imitemur fidem eorum,hebr.13 b
Conuiuæ quales admittendi,eccli.9 d
ad conuiuium inuitat Tobias timentes Deum,tob.2 a
ad conuiuium vult Chriſtus pauperes inuitari,luc.14 c
ad conuiuia inuitati poſtremum locum occupent, luc.14 c
cooperabatur Chriſtus Apoſtolis prædicantibus,marc. 16 d
coquere non licebat cibos in ſabbatho, exod. 16 c
cor pane fulcitur,iudic.19.b:pſal.103.verſ.17
cor hominis prauum,gen.6.a: deut.29 c:ierem. 17 b
cordis circunciſio,iere.9 g:deut.10 d
de corde exeunt cogitationes malę,matth.15 b
cordium intima nouit Deus,1.reg.16 b:3. reg.8 b
cor bonũ bona loquitur:& cõtra,malũ mala,mat.12 c:lu.6 g
cor noſtrum circuncîdit Deus,deut.30 b:ezech. 11 d
in cordibus fidelium leges ſcripſit Deus,heb. 8 d
à corde metitur dona Deus,mar.12 d
corde toto quærendus Deus,deut.4 d.6 c
corde toto conuertamur,deut.30 b:4.reg.23 e:1.reg.7 a
corda noſtra inclinanda ad Deum,ioſ.24 f
in cordis ſimplicitate ambulandum,2.corinth. 1 c:1.pet. 1 d
in cordis lætitia Deo ſeruiendum,deut. 28 e
cordis cuſtodia,prouer.4 d
Core rebellio ac percuſsio à Deo,num. 16
apud Coriarium hoſpitatur Petrus,act. 9 g
Cornelio centurioni prædicat Petrus.act.10 a.f.g
cornu & potentia ſalutis noſtræ Deus,2.reg. 22 a
cornuta & ſplendens facies Moyſi,exod. 34 d
Corona regni cæleſtis reportanda,1.cor.9 d:2.timo.4 b
Corpus Chriſti,eccleſia,ephe. 1 d
corpus vnum ſunt omnes fideles,rom.12 a:ephe.4 a
corpora noſtra conſecrãta Chriſto,1.corint.6 c. d
corpus noſtrum vas fictile,2.corinth.4 b:domus terreſtris,2. cor.5 a:tabernaculum,2.cor.5 b:2. pet.1 e
corpora reſurgentia qualia ſint futura,1.cor.15.e.f
corpus ſuum ſubigit Paulus,1.corint.9 d
Corozaim infidelitatem exprobrat Chriſtus,matth. 11 e
corripit Deus iuſtos in bonum,iob.2.b:13 a:2.macha.6 c
correptio fraterna,prouer.25 d:galat. 6 d
ad correptionem noſtram ſcripta ſunt quæ Deus Iudæis inflixit,1.corint.10 c
Corrupta terra coram Deo,gene.6 b
Cortinarum fabricatio in tabernaculo,exod. 36 a
Coruus emittitur ex arca,gene.8 a
coruorum miniſterio paſcitur Elias,3.reg. 17 a
coruum non comedunt Iudæi,deut.14 b
è Coſta Adæ creatur mulier,gen.2 d
Coturnices & man pluit Deus Iſraelitis, exo.16 c:nume.11 g
Cozbi fornicaria occiditur à Phinees, num.25 b
¶ Crapula fugienda,luc.21 f
Craſſus factus Iſrael & pinguis reliquit Deum,deut. 32 e
in craſtinum non gloriandum,prouer.27 a
Creator ex creaturis cognoſcitur,ſap..3 b:iob.12 a:eccli.34 a
Creatio hominis,gen.1 d
creata omnia per Chriſtum, coloſ.1 c
creaturis vtitur Deus pro ſua voluntate,iſa. 45 b
creaturis fidentes decipiuntur,iſa.30 d
creatura Dei omnis bona,1.timo.4 b
creatura omnis vanitati ſubiecta non volens, rom.8 d
creaturæ vniuerſæ vt prædicetur euangelium,præcipit Chriſtus,mar.16 d:idque factum dicit Paulus, col.1 c
creatura noua ſumus per fidem in Chriſtum,2.cor. 5 d
credat oportet qui ad Deum accedit,heb.11.b.d
credere eſt donum Dei,matth.13 b.16 c:act.17 g
vt credamus Ieſum eſſe Chriſtum,idq; credendo vitam habeamus,ſcripſit Iohannes Euangelium,iohan.20 g
credendo in Chriſtum remittuntur peccata,act.10 g
credentibus datur Spiritus ſanctus ,ephe.1 c:iohan.4 b
credenti omnia poſsibilia,marc.9 d
credens in Chriſtum non morietur in æternum,iohan.11 e
credũt multi in nomine Ieſu, quibus ipſe Ieſus nõ ſe credit, iohan.2 d
Cretenſes mendaces,tit.1 c
Criminatores ne ſimus,leuit.19 d
Criſpus archiſynagogus Chriſto credit,act. 18 c
ad Crucem ducitur Chriſtus,matth.27 c
in cruce quanta fuerit Chriſti anguſtia,pſal.21 a
crux ſua cuique chriſtiano ferenda,matth.10 d.16 d
in cruce & afflictionibus gloriatur Paulus,gala.6 d:2.co.12 c
Crucifigere carnem ſuam cum concupiſcentijs,gala.2 d
crucifixus mundus Paulo,& Paulus mundo,gala.6 d
¶ Cuculum non comedebant Iudæi,deut. 14 b
Culicem excolabant Phariſæi,matth. 23 c

Cultus Dei externus ſine fide reijcitur,iſa.43 d
cultus Dei verus,iſa.1 c
cuniculus immundum animal,leuit.11 a
cupiditas inexplebilis,prouer.27 c
cupiditas radix omnium malorum,1.timoth.6 c
in curioſos nihil agentes,2.theſſa.3 d
à Curis huius vitæ maximè cauendum,luc.21 f
cura Dei pro Iacob ne noceat ei Laban,gen. 31 c
cura Dei erga populum ſuum,ierem.6.d: 1.pet.5 b
curribus ferratis vtuntur Chananæi,iudic.1. d.4 b
currus Salomonis,1400:3.reg.10 d
currus Iſrael Elias dicitur ab Eliſeo,4.reg.2.b
cuſtodit Deus populum vt pupillam oculi ſui,deut.32 b
cuſtos Iacob vbique fuit Deus,gen.8. c.d
vt cuſtodiat nos Deus,orandum,num.6 d
¶ Cygnum non comedunt Iudæi, deut.14 b
Cyri regis Perſarum acta,iſa.14.a.45.a:1.eſd. 1 a

D

Dabir vrbs,aliàs Cariath-ſenna,ſiue Cariath-ſepher expugnatur,ioſ.10.g. 15 c
Dæmonibus non offerendum,leui.17 b
dæmoniis & idolis conſecrant Iſraelitæ filios,4.reg.17 c
dæmonia oratione & ieiunio expelluntur,matth.17 c
dæmonia Ieſum eſſe Chriſtũ agnoſcunt,matth.8.d.marc.3 b
dæmon confitetur ſe Ieſum noſſe & Paulum,act.19 c
quòd Dæmonia nobis ſubdantur non gloriandum,luc.10 c
dæmoniorum doctrinæ quæ ſunt,1.timo.4 e
dæmoniacum ſanat Chriſtus,matth. 12 b
dæmoniaci duo ſanantur à Chriſto, matth.8 d
Dagon Deus Philiſthinorum corruit,1.reg.5 a
Dalila meretrix prodit Samſonem,iudic.16
Damaſcenis vaſtitas futura ab Aſſyrijs,iſa.17 a
Damaſci prædicat Paulus,act.9 c
Damaſcus vaſtatur à rege Aſſyriorum,4.reg. 16 b
Damaris mulier credit Chriſto,act.17 g
damnationis miniſtratio,lex,2.corint.3 b
de damno facto,exod.22 a
Dan filius Iacob,gen.30.a.49.a:deut.33.d:ioſ.19 c
Dan viri 600 proficiſcuntur Lais,iudic.18 d
Dan vrbs quæ & Lais,iudic. 18 g
dandum,& dabitur nobis,luc.6 f
dare beatius quàm accipere,act.20 g
dat omnia Deus,gen.33 c
datorem hilarem diligit Deus,2.corint.9 b
Danielis acta habes per totum librum ipſius
Darij Medi acta,dan.5.g.6.g:1.eſd.6 a
Dathan rebellis in Deum,comburitur,num.16 a
Dauid ex quibus ortus,ruth. 4 d
Dauidis acta à.1. reg.13.vſque 3.reg.2
Dauid neceſcitate compulſus comedit panes Deo conſecratos, matth.12 a
Dauidis commendatio,eccli.47 a
Dauidis cor rectum coram Deo,3.reg.14.b.15 a
propter Dauidi factas promiſsiones non aufert Deus regnũ à Salomone,3.reg.11 f
Dauide maior Chriſtus,matth.22 d
¶ Debita ſeptimo quoque anno remiſſa,deut.15 a
debitum & ius inter Chriſtianos, charitas,rom.13 c
Dabora nutrix Rebeccæ moritur,gen.35 b
Dabora vxor Lapdoth iudicat Iſraelem,iudic.4 a
decalogi præcepta,exod. 20 a
decalogi repetitio,deut.5 a
Decanos conſtituit Moyſes, exod.18 d
decem tribus Iſrael à Deo electæ,iſa.9.b.17 a
decimæ erant Dei,leuit.27 d
decimis qui alebantur,deut. 14 d
non decipiendus frater,leuit.19 c
Decuriones conſtituit Moyſes,deut. 1 b
dedicatum templum Salomonis,3.reg.8.g.8 a
pro delicto lex hoſtiæ,leui. 7 a
Demetrij filij Seleuci acta,ſparſa à,1.mach.5. vſque 2.mac. 14
Dentem excutienti dens excutiendus,exo.21 e
depoſiti lex,exod.22 b
non dereliquit Deus populum agnoſcentem peccatum, 1.reg.12 d
derelictum ſe à Deo clamat in cruce Chriſtus,matth.27 c
derelinquit Deus derelinquentes ſe,deut. 31 d
deſcenſus Chriſti ad inferos,pſalm.15.ver.10
in deſertis moratur Chriſtus,marc. 1 d
deſerunt viam Dei Iſraelitæ,exo.32 b c
deſperantium Iſraelitarum confirmatio,ezech.33.c.37 c
deſperant Iſraelitæ de ſalute,exo.14 c
deſperat Cain,gene.4 c
deſpexit Dauid Deum adulterando, 2.reg.12 c
deſyderia noſtra ne faciamus,2.timo.2.d:1.pet.1.c.2 c
detrahunt Moyſi Aaron & Maria,nume. 12 a
detractio vitanda,iaco.4 c:1.pet.2 a
detractor occultus cui ſimilis,eccli.10 c
Deus,ſpiritus eſt,iohan.4 c
Deus,chriſti caput,1.cor. 11 a
Deum nemo vidit vnquam,iohan.1 a
Deus vnus,& pater omnium,1.corint. 8 b
Deus non habitat in manufactis templis,act.17 f
Dei nomen,exod.3 d
Deus vbique eſt,& cuncta intuetur,iere.23 c
Deo omnia poſsibilia,gen.18 b:matth.19 d:luc.1 d
Deo nihil eſt ab homine adiutorij,iob.26 a
Deum patrem nouit,qui Chriſtum nouit,iohan.14 a
ex Deo omnia,& nos per illum,& in illo,rom.11 d
Deus alius nõ eſt quàm Deus Iſrael,deu.4 f:1.re.2 a:3.re.18 f
Deus vult cognoſci Deus per ſigna ſua,exo.7 c
Deo & mammonæ ſeruire non poſſumus,matth.6 c
Deus non tentandus,deut. 6 c
Deus quos amat,arguit & caſtigat,heb.12 b:apoc. 3 b
à Deo abducens propheta,deut.13 a
Dei ſolius eſt peccata remittere,marc.2 a
Deo & idolis ſeruientes Samaritani,4.reg.17 f
deos alienos ſi adorauerimus,peribimus,deut.5 a.6 c
dei non ſunt,qui manibus fiunt,act.19 e:baruc.6 b
deus huius ſeculi,ſatan,2.corinth.4 a
deos pro iudicibus accipit etiam ſcriptura,exo. 22 b
Deuteronomium legat rex,& quare,deut.17 d
deuteronomium,legis explanatio,deut.1 a
deuteronomium traditur leuitis & ſenioribus,deut.31 b
deuteronomium legit Ioſias coram populo,4.reg.23 a
ad dexteram Chriſti ſedere volunt filij Zebedæi, matth. 20 c
¶ Diabolus mulierem ſeducit,& maledicitur,gen. 3 a b c
Diabolus princeps aëris huius,ephe.2.a:accuſator fidelium, apoc.12 c:aduerſarius & hoſtis noſter,1.pet. 5 c: ephe. 6 d
diaboli ſemen,infideles,matth.13 e:iohan.3 b
diabolum vincimus fide in Chriſtum,1.iohan.2. b c
diabolo & angelis eius paratus ignis æternus,matth.25 d
Diaconorum mores quales eſſe debeant,1.timo.3 b
dies verbo Dei creatur,gene.1 a
dies longiores aut breuiores tribuit Deus.deut.30 d
dies extremi iudicij propinquus,rom.13 d:1.ioh.2.d:1.co.10 c
dies iudicij inopinatus vt fur,1.theſſ.5 a
diei nouiſsimi aduentus,apoc.6 d
dies longiſsimus temporibus Ioſue,ioſ.10 c
dies boni,1.pet.3 b:mali,ephe. 5 c
difficilia quatuor cognitu,prouer.30 c
difficile nihil eſt Deo,gene.18 b
qui diffidens poſtulat aliquid à Domino,nõ accipiet,iaco.1 a
digiti ſeni in manibus & pedibus cuiusdã gigantis,2.re.21 d
digito Dei ſcriptæ tabulæ Moyſi,exod.31 d
digitus & potentia Dei,exod. 8 d
dij hominum manu fabricati,deut. 4 d
dij Gentium neminem ſaluant,baruc.6 b
dij vocantur ad quos ſermo Dei factus eſt,iohan.10 g
dilexit nos prior Deus, 1.iohan.4 c
quòd dilexiſſet patres,docuit Deus Iſraelem,deut.4 f
diligens nos Deus miſit filium ſuum,iohan.3 b:1.iohan.4 c
diligunt Deum qui mandata eius faciunt,1.iohan.2.a.5 a
diligantibus Deum omnia cooperantur in bonum,rom. 8 e
diligamus inuicem,ſicut Chriſtus dilexit nos,rom.12 c:1.iohan.3 b d.4 b

dilectio proximi,legis impletio,rom.13 c
diligens Christum implet eius mandata,iohan. 14 c
diligendi amici & inimici,leui.19 d:matth.5 g
diligendus Deus ex toto corde,deut.6 a: luc.10 e
vt diligamus ipsum,purgat corda nostra Deus,deut.30 b
Diluuium temporibus Noë,gene.6.7.8
Dimittit Ioseph iniuriam fratribus,gene.50 c
Dina filia Iacob rapitur,gene.34 a
Dionysius Areopagita Christo credit,act.17 g
Diotrephes reprehensus à Ioanne,3.iohan.c
Discalceati domus,quæ erat Israelitis,deut.25 b
Discipuli Christi qui in eius fide permanent,iohan.8 d
discipuli Christi quo dignoscantur,iohan.13 d
discipulus Christi patrem odit præ Christo,matth.10 d
Disciplina Dei & tribulatio bona,heb.12 b
disciplinam non recipientibus minatur Deus,leui.26 c d
disciplinæ Dei vtilitas,prou.13 c:15 d
Discamus timere Deum,deut.14 c.31 c
Discordiarum author detestandus,prou.6 b
non Dissensionis sed pacis author Deus, 1 cor.14 f
Dispensatores euangelij,Apostoli,1 cor.4 a
Disputationes quales vitandæ,tit.3 c
Diues,qui in diuitijs fidit,marc.13 b
diuitibus væ,& quare,luc.6 d:iaco.5 a
de Diuitibus loquitur Paulus,1 timoth.6 b.d
diues non facile suscipit Euangelium,matth.19 c
diuitis cuiusdam parabola,luc.12 c
diuites Abraham & Lot,gene. 13 a.b
diuites Iacob & Esau,gene.30 g.36 a
diuites reddit Deus mendicos,esurientes autem bonis replet, luc.1 e
diues beatus qui non fidit in diuitijs, eccl.31 a
diuitis personam non consyderet iudex,leui.19 c.
diuitis & pauperis collatio,eccl.13 d
diuitiarum & paupertatis author Deus,prou.22 a
ob Diuitias ne obliuiscamur Dei,deut.8 c
diuitiarum fallacia,marc.4 b
diuitijs renuntiandum,luc.16 c
diuitijs & Deo seruire,matth.6 c
Diuini occidantur,leui.20 d
diuinos ne consulamus,deut.18 b
diuinam naturam quomodo participamus,2 petr.1 a
Diuortium non quærant qui connubio iuncti sunt,1 cor.7 c
¶Docti à Deo christiani,iohan.6 c
Doctor fidelium Spiritus sanctus,iohan.14 d
doctores in ecclesia constituti,1 cor.12 d
doceamus singuli singulos,1 thessa.5 c
doctores fugiant quæstum & quæstiones,1 timo.6 b.d
docentes placentia & fabulas,2 timo.3 b.4 a:tit.1 b.
doctrina Dei,donum,roma.12 b
doctrinam eandem tradit Paulus omnibus ecclesijs,1 cor.14 f
doctrina sana quæ sit,tit.3 a
doctrina dæmoniorum quæ sit,1 timo.4 a
doctrinam aliam afferentes quàm Christi,non sunt recipiendi,2 iohan.c:colos.2 a
doctrina & veritas in rationali iudicij.exo.28 e
docuit Deus Israelem,deut.4 f.32 b.33 a
docendi filij verbum Dei,deut.6 b:11.c
Doeg prodit Dauidem Sauli,1 reg.22 b
Dolus non erat in ore Christi, 1 pet.2 d
dolus absit à christianis,1 pet.2 a.d
Dominus vnus Deus,deut.6 a:ephe.4 a
dominus tecum,salutatio,iudic.6 b.ruth.2 a
dominorum officium in seruus,ephe.6 b
dominari populo in timore Dei,2 reg,23 a
Domus leprosæ consideratio, leui.14 c
domus venditio,leui.25 d
domus pulchras vbi ædificauerimus, meminerimus Dei,qui dedit eas,deut.8 c
domus Domini,templum,2 reg.12 e
domus Dei,Israëliticus populus,nume.12 b
domus Dei spirituales,fideles,1 pet.2 a:4 d
domus,corpus nostrum,2 corin.5 a
domus orationis,domus Dei, matth.21 b
domesticis fidei benefaciendum,gala.6 c
Donum Dei est quòd saluamur,ephe.2 a
donum Dei est fides,matth.16 c:iohan.6 e
donum Dei est scripturas intelligere,luc.24 d.g
dona Dei sunt quæcunque habemus,vt vides de talentis, matth. 25 b
dona varia dedit Christus ascendens in cælum,ad ædificationem ecclesiæ,ephe.4 b:2 pet.1 a
donum linguarum inferius prophetia,1 cor.14 c d.
dona Dei administremus in alterutrum,1 pet.4 c
Dormituri meditemur verbum Dei,deut.11 c
dormire pro mori,gen.47 g:1.thessa.4 b
dormientium primitiæ,Christus, 1 cor.15 c
dormientis cum ancilla punitio,leui.19 e
¶Draco magnus in cælo præliatur cũ Michaele,apo.12 a b
draconem interficit Daniel,dan.14 e
draco diabolus,ligatus,apoc.20 a
de dragma perdita, luc. 15 b
¶Duritia populi Israelitici,deut.9 d
Dux populi Israel,Deus,deut.1 e:31 a b
duces quare mittantur à regibus,1 petr.2 c
dux incredulus prouidentiæ Dei moritur,4 reg.7 a d

E

Ebrietas regibus fugienda,prou.31 a
ab Ebrietate & crapula cauendum luc.21 f
ebrietatis incommoda,prou.23 d
ebriosi regnum Dei non possidebunt,1 cor. 6 b
ebrius Noë irridetur à filio, gen.9 c
ebrius Ela rex Israel occiditur,3 reg.16 c:item Ammõ, 2 reg. 13 f:rursum Holofernes,iudith,13 b: ad hæc Nabal ebrius post decem dies percutitur à Domino, 1.reg.25 f g
¶Ecclesia domus Dei,1 timo.3 d
ecclesia principium habuit in Ierusalem, isa.2 a:psal.47 ver.2
ecclesia sponsa Christi,psal.44
ecclesiæ fœlicitas prædicitur,& in ea peccatorum remissio, isa.33 c d
ecclesia non contendit,1 cor.11 c
ecclesia Dei concordia, isa.11 b
¶Edom quare sic dictus,gene.25 d: & eius generationes, gen.36 a
Edom negat transitum Israelitis, nume.20 c
Edom recedit à Iuda, 4 reg.8 c
Edomitæ percutiuntur ab Amasia,4 reg.14 a
de Effeminatis,3 reg.14 f 15 b 22 g:4 reg.23 b
Egenis succurrendum,prou.28 d
Egestas inobedientibus Deo,deut.28 c.
de Eglon rege Moabitarum,num.3 c: iudic.3 b
Egressio filiorum Israel ex Aegypto,exo.12 f
¶Ela rex Israël,3 reg.16 b c
Elatio Corinthiorum reprænditur,1 cor.4 b
Elcanæ vxores,1 reg.1 a
Eldad & Medad prophetant,num.11 f
Eleazarus filius Aaron,exo.6 d: ios.24 g
Eleazar occidit maximum elephantem,1 mach.6 c
Eleazari passio,2 macha.6 d
Electi Christiani ante creatum mundum,ephe,1 a:1 pet.1 a
electi pauci, matth.20 b.
electio ex gratia Dei,non operibus,rom.9 c
electos nemo potest accusare,rom.8 f
Eleëmosynæ faciendæ & quomodo,luc.12 d:matth.6 a
eleëmosynæ,hostia accepta,phili.4 d.
de Eleêmosyna,eccl.17 c:29 c
Elementa calore soluenda,2 pet.3 c
elementa mundi quæ dicat Paulus,gala.4 b
Eliacim qui & Ioacim, 4 reg.24 a
Eliæ prophetæ acta,à 3 reg.17.vsque 4 reg.2
Elias promissus mala.4.erat Iohannes baptista,matt.11 b.17 b
de Elia & Eliseo,luc. 4 d
Eliezer filius Moysi,exo.2 d
Elimelech Bethlemita cum vxore Noëmi,ruth.1 a
Eliphaz amicus Iob,iob,3.4.5.15
Elizabeth vxor Aaron,exo.6 d
Elizabeth vxor Zachariæ parit Iohannem,luc.1 f
Elizei acta,3 reg.19:4 reg.2 vsque 13

¶ de Eliu

de Eliu amico Iob,iob,32.34.36.37
Elon iudicat Iſraëlem,iudic.12 d
Eloquens Aalon,exod.4 d
Eloquium Dei purum,2 reg.22 d
Elymas magnus Paulo reſiſtens,excæcatur,act.15 b
¶Emim populus qualis,deute.2 b
Emmanuel dictus Chriſtus,iſa.7 c:matth.1 d
in Emaus proficiſcuntur duo diſcipuli,luc.24 c
Emor occiditur à Simeone,gen.34 b
¶Enacim interficiuntur,ioſ.11 d:iudic.1 d
Enceniorum inſtitutio,1 macha.4 g
Enoch filius Iared transfertur, gen.4.c.5.d
Enoch fides,heb.11 a
Enoch filius Seth,gen.4 d:vixit 905.annis,gene.5 b
¶Epænetus chriſtianus, rom. 16 a
epaphras euangelizauit Coloſſenſibus,coloſſ.1 a
epheſij Dianæ cultores,act.19 g
ephod lineo accinctus Samuel,1 reg.2 d
ephod accinctus Dauid ſaltat ante arcam Dei,2 reg.6 c
Ephraim genus & acta,gen.41 g. 48
ephraimitæ inſurgunt in Gedeonem,iudic.8 a:item in iephte, iudic.12 a
ephrata quæ & Bethlehem,gen.35 c
epicurei & Stoici cum Paulo diſputant,act.17 d
Epiſcopus animarum noſtrarum Chriſtus,1 pet.2 d
epiſcopus Timotheus,1 timo.4 d:item Titus,tit.1 b
epiſcopi mores, 1 timo.4 c:2 timo.1 b c:tit.2 b
epiſtola Chriſti fuerunt Corinthij, 2 corin.3 a
epiſtolæ pauli difficiles, 2 pet.3 d
Epulari ac lætari coram Domino, deut.16 d
epulandum nobis ob Paſcha noſtrum immolatum,1 cor.5 c
¶Equorum Salomonis numerus,3 reg.4 c
equos ne multiplicet ſibi rex,deut.17 d
equi albi,rufi,nigri,pallidi viſio,apoc.6 a.b.c
ne erubeſcamus Chriſtum confiteri,luc.9 c:2 timo.1 b
ne Erubeſcamus patientes propter Chriſtum,1 pet.4 d
erudiuit Deus Iſraëlem 40.annis,deut.8 b
¶Eſau natiuitas & acta,gen.25.vſque ad 36.caput
ab eſca ſcandalizante fratrem abſtinendum,1 cor.1 d
eſca ſpiritualis manna,1 cor.10 a
Eſdras aſcendit Ieroſolymam,1 eſdr.7 a
Eſt & Non, in ſermonibus Pauli non fuit, neque in promiſſionibus Dei,2 cor.1 d
Eſther reginæ acta,eſth.2.4.5.7.14
eſurienti Eliæ miniſtrat angelus,3 reg.19 a
eſurijt Chriſtus,matth.4 a
eſurientibus iuſtitiam promittit Deus ſatietatem,matth.5 a
¶Ethai proſelytus ſequitur Dauidem,2 reg.15 d
tanquam Ethnicus ſit,qui non audit eccleſiam, mat.18 c
¶Euãgelium eſt quod Chriſtus mortuus pro peccatis noſtris ac ſepultus,reſurrexerit,1 cor.15 a:ephe.1 a
euangelij diffinito, rom.1 b
euangelium paſtoribus nuntiatur,luc.2 b
euangelium in Galilæa à Chriſto prædicatur,matth.4 e
vt euangelium prædicaret,venit Chriſtus,marc.1 b
euangelium omni creaturæ prædicandum,marc.16 d
euangelij prædicatoribus debetur victus, matth. 10 b: 1 corint.9.a b
euangelium parit bona diſsidia,matth.10 d
euangelium variè ſuſcipitur, & in paucis facit fructum,matthæi,13.a
euangelium non ſuſcipiunt Scribæ & Phariſæi, nec ſinunt vt alij illud ſuſcipiant,matth. 23 b
in euangelij contemptores, 2 theſſa.2 c
Euchariſtię ſacramentum quomodo ſit à Chriſto inſtitutum, 1 cor.11 e
ob Euchariſtæ indignam ſumptionem multi infirmi & mortui,1 corin.11 g
Eunice mater Timothei, 2 timo. 1 b
eunuchi non admittebantur in eccleſiam,deut.23 a
eunuchus credit Chriſto, act.8 e
eunuchi qui ſeipſos caſtrarunt propter euangeliũ, matt.19 b
euomuit terra Chananæos habitatores ſuos,leuit.18 d
eupator venit in Iudæam,2 macha.13 a
Euphrates fluuius,gene.2 c
eutychum ſuſcitat Paulus,act.20 g
¶qui ſe exaltant humiliabuntur,luc.18 b
exaltabuntur qui exemplo Chriſti ſe humiliant, philipp.2 b: luc.14 c
non Exaſperandus Deus,1 reg.12 c
exaudiuit Deus Eliam dando ignem,3 reg.18 f
exaudit Deus afflictos clamantes,exo.22 d
exauditur Moyſes orans pro Iſraële, deut.9 c
excæcationis noſtræ cauſa peccatum,iſa.59 b
excelſa ædificat Ieroboam,3 reg.12 g
in excelſis immolabat populus ante templi ædificationem, 3 reg.3 a
excelſa diſsipantur ab Ezechia,4 reg.18 a:item à Ioſia,4 reg. 23 c:& ab Aſa,2 paral.14 a
excommunicandi modus Pauli,1 cor.5 b
excommunicandus qui contemnit eccleſiam,matth.18 b
exemplar noſtrum Chriſtus,iohan.13 b:phili.2 a
exemplar vitæ & doctrinæ Pauli,philip.3 b
exemplar bonorum operum ſit epiſcopus,tit.2 b
ad exemplar in monte monſtratum iubetur Moyſes omnia facere,exo.25 d
exequiæ Iacob,gene.50 b
exhortari poſſe,Dei donum eſt, roma.12 b
exhortatio vt Chriſtum adeamus, heb.4 d.10 d
exhortemur inuicem per ſingulos dies,heb.3 c
Exiſtimans ſe eſſe aliquid ob dona Dei quæ habet, ſeipſum ſeducit,gala.6 a
exorciſtæ vulnerantur à diabolo,act.19 c
experientia rerum magiſtra,eccle.34 b
expiatio iuramenti & aliorum peccatorum,leui.5 a
expiationis dies,leui.23 c
exploratores, terræ promiſsionis detrahentes, occiduntur à Deo,nume.13 a.14 f:deut.1 d
exploratores mittuntur in Iericho,ioſ.2 a
¶Ezechiæ acta leguntur,4 reg. 18:2 para.29:iſa.37.38.39
Ezechielis prophetia,in libro ipſius
Ezechielis laudes,eccl.49 b

F

Faber erat Ioſeph pater Chriſti putatiuus,matth.13 g
Faber ferrarius primus Tubalcain,gene.4 d
faber ferrarius non erat in Iſraël,1 reg.13 d
fabulæ vitandæ prædicatoribus,1 timo.4 b
fabulas non ſunt ſequuti Apoſtoli,2 pet.1 c
in Fabulam vulgi fuerunt Iudæi inobedientes,deut. 28 d
faciendum alijs quod nobis fieri volumus, matth.7 b
factor noſter Deus,deut.32 c
factores verbi habentur iuſti,non auditores, matth.7 d: roma.2 b:iaco.1 d
Facies dei præcedit Iſraëlitas,exod.33 c
facie ad faciem loquutus deo Moyſes,exod.33 b
vt faciem ſuam oſtendat Deus, orandum, nume. 6 d: deuterono.31 d.e
iuxta Faciem non iudicat Deus,1 reg.16 b
fallit patrem Saulem Michol,1 reg.19 c
fallit Dauid Saulem,1 reg.20 a:item regem Achis,1 reg.27 d
Falſi prophetæ ab operibus cogniti,matth.7 c
falſum teſtimonium non dicendum,exod.20 c
Fama bona,prou.15 d.22 a
Fames non cuſtodientibus præcepta Dei,leuiti.26 d: deuterono.18 b.e.32 d
fames propter peccata,3 reg.8 d
fames in Aegypto,gene.41 g.47
fames vehemens in Samaria,3 reg.18 a: item alia in qua mulier filium coctum comedit,4 reg. 6 f
fames in Ieruſalem ſub Sedecia,4 reg.25 a
in fame fidelis Sarepthana nutritur, 3 reg.17 c
Famem fugit Sunamitis,4 reg.8 a:item Noëmi,ruth.1 a
Famen futuram vniuerſo orbi prædicit Agabus propheta, act.11 d
fames verbi Dei prædicitur,amos,5 d.8.d
Familia curanda,prou.27 d
familiam ſuam docuit Abraham,gene.18 c
¶Febri percutiuntur inobedientes. deut.28 c

à Febre ſocrus Petri ſanatur,matth.8 b:item filius reguli,iohan. 4 g
Fel germinans in corde infidelis,deut.29 c
feminalibus vtitur Aaron,exod.28 g.
Feriæ à Iudæis celebrandæ,leui.23 a
fermentum non erat in oblationibus, leui.2 d
Fermentum non edebatur diebus Paſchæ,exod.12 c:13 a.b
fermenti parabola,matth.13 d
fermentum pro peſtilenti doctrina,matth.16 a
fermentum veteris malitiæ expurgandum,1 corint.5 c
Ferrum natare fecit Eliſeus,4 reg.6.a.b
ferreum iugum inobedientibus, deut.28 c
Feſta anni tria,leui.23 a:exod.34 c:deut.16 a
feſtiuitates Iudæorum quare reijcit Deus, amos,5 f
feſto die quare non captus Chriſtus, matth.26 a
Feſtuca in oculo fratris, matth.7 a
¶Fici parabola,matth.21 b.24 c:luc.13 b
Fides quid ſit,heb.11 a
fides adhibenda verbo Dei,heb.4 a
fides ex auditu verbi Dei,rom.10 c
fides Abrahæ in promiſsiones Dei, gene.24 a
fides neceſſaria accedenti ad Chriſtum,heb.11 b
fide purificantur corda,act.15.b:iohan.15 a
fidei finis ſalus animarum,1 petr.1 b
fide reſiſtimus diabolo,1 pet.5 c
fidei ſcutum in omnibus habeamus,ephe.6 c
fide accipitur Spiritus ſanctus,gala.3 a
fides ſine operibus mortua,iaco.2 c
fides ſe exerat per opera,2 pet.1 b
fidem demonſtrant opera,phili.1 a: iohan.2 a
fides charitatem habeat,1 timo.1 a
fidem imitemur Apoſtolorum,heb.13 b
fide quid fecerint ac paſsi ſint patres,heb.11 f.g: & ibi multa de fide,
fidem ſibi adaugeri orant Apoſtoli,luc.17 b
pro Fide Petri orauit Chriſtus,luc.22 c
fide accipimus quod petimus,matth.21 b
fide plena accedamus ad Chriſtum,heb.10 d
ad Fidem exhortemur inuicem,heb.3 c
fidei probatio eſt afflictio,1 petr.1 b
in Fide perſeuerandum.coloſſ.1 c
fideles omnes ſunt vnum corpus, rom.12 a
fideles ſunt domus Dei,1 pet.4 d:heb.3 d
fidelis manet Deus in promiſsis,1 corint.1 b
fidelitas in miniſtris verbi,1 corin.4 a
Fidentes in homine, maledicti,iere.17 a
cum Fiducia Chriſtum adeamus,heb.4 d
Figmentum non conqueritur aduerſus figulum,rom.9 b
figulus facit ex luto quod vult,ierem.18 a:iſa.45 b
figura mundi præterit,1 cor.7 e
Filium ſuum lactat Anna,1 reg.1 d
filij caſtigandi,prouer.13 d.29 e
filij Iſraël habitarunt in Aegypto 430.annis,exod.12 f
filij non occidendi pro patribus,deut.24 c: 4 reg.4 b : ezech. 18 c
filij docendi myſterium Paſchæ, exo.12 d
filium ſuum Salomonem tradit Dauid in manus Nathã prophetæ,2 reg.12 f
filij inobedientis pœna,deut.21 d
filiorum officium erga parentes,ephe.6 a
filios conſecrant idolis Iſraëlitæ,4 reg.17 c
filij Abrahæ,fideles,rom.9 b
in Filios Dei adoptati ſumus,ephe.1 a
filij Dei ſumus per fidem,gala.3 d
de Filio prodigo parabola,luc.15 c
filiorum duorum parabola,matth.21 c
filij Dei ſunt qui ſpiritu Dei aguntur,rom.8 c
filia prudens,viro ſuo hæreditas,eccl.22 a
filiam luxurioſam oportet obſeruare, eccl.42 b
fimbriæ per angulos veſtimenti,nume.15 d
fimbriæ veſtimenti Chriſti tactu ſanatur mulier,matth.9 c
fimbriæ veſtimenti Chriſti tactu ſanantur infirmi,matth.14 d
fingit Dauid inſaniam,1 reg.21 a. d
fingit Samuel quòd immolet.1 reg.16 a
Finis hominis inſperatus,eccl.9 c
finis omnium appropinquauit,1 pet.4 b
Firmamenti creatio,gene.1 a
¶Flagellatur Chriſtus,matth.27 c
flagellatur Paulus,act.16 f.e
flagellantur Apoſtoli,act.5 g
flagellantur præfecti filiorum Iſraël,exod.5 c
Flet Ieſus,iohan.11 d:luc.19 f
flentes beati,& quare,luc.6 d
flendum cum flentibus, rom. 12 d
fluuius irrigans paradiſum,gene.2 d
¶Fœcundam facit Deus Liam,gene.29 b
fœdus Dei cum Noë,gene.6 c.9 b.c
fœlicitate neſcit vti ſtultus,prouer.26 a
fœnum dat Deus iumentis timentium ſe,deut.11 b
non Fœnerandum fratri,deut.23 d
folio volante terrentur,Deo non obtemperantes: leui.26 f
fons irrigans terram,gene.2 a
fons gratiæ & veritatis,Chriſtus,Zacha.13 a
formidoloſi non procedant ad bellum,deut.20 b
fornax ferrea,Aegyptus,deut.4 c
fornicatio vitanda,1 cor.10 b:1 theſſa.4 a
fornicatio ne nominanda quidem,ephe.5 a
fornicatorem excommunicat Paulus,1 cor.4 a
fornicationes morte puniendæ,quæ,leui.18 a.20 b
fornicatores regnum Dei non poſsidebunt, 1 cor.6 b
fornicatrix comburebatur,gene.38 f
fornicator Zamri occiſus à Phinees,nume.25 a
fornicari cum dijs alienis,exo.34 b
fortis Deus noſter,2 reg.22 a
fortitudo Dei oſtenſa in Pharaone,exo.9 c
fortitudo noſtra Deus,exo.15 a
fortitudinem aufert Deus inobedientibus,deut.28 b
quod Fortunæ vulgo tribuitur, ſcriptura ad Deum refert, vt patet,exo.21 c
fractio panis,act.2 g
fratris mortui abſque liberis vxorem,accipiebat alter frater, gene.38 b:deut.25 b
frater abducens à fide,occidendus,deut.13 b
fratris nomine compellat Iacob ignotos,gene.29 a
fratres ſuos dicit nos Chriſtus, heb.2 c
pro fratribus animas ponere debemus,1 iohan.2 b
fratres ſunt omnes chriſtiani,matth.23 a
inter Fratres primogenitus Chriſtus,rom.8 f
fratri peccanti remittendum,matth.18 c
fraternitatem diligamus,rom.12 c:1 pet.1 d
fratres ſiue cognati Chriſti non credunt in eum, iohan.7 a
fraudulenti non ſaluabuntur,1 cor.6 b
fraus ferenda,non inferenda,1 cor.6 b
à Fructibus cognoſcitur arbor,matth.7 c
fructus iuſtitiæ & peccati,rom.6 d
fructificemus Deo per opera,roma.7 a
ad Frugalitatem adhortatio,prouer.27 d
fruges conſumuntur inobedientibus,deut.28 d
frumentum dat Deus diligentibus ſe,deut.11 b
¶Fugiendum ſi perſequantur nos,matth.10 c
fugit Paulus ne lapidetur,act.14 a
furis pœna,exod.22 a
fugit Elias Iezabel,3 reg.19 a
fugiunt Chriſti diſcipuli,dum ille à Iudæis capitur,luc.22 c
cum Fure non verſandum,prouer.24 d
furtum non faciendum,exo.20 c
fures non ſaluabuntur,1 cor.6 b
fures laborent manibus,& quare,ephe.4 f
furis parabola,matth.24 d:luc.12 e
fures & latrones vocat Chriſtus Phariſæos,iohan.10 b
Furore mentis percutit Deus inobedientes,deut.28 c

G

Gaal filij Obed acta,iudic.9
Gabaa Beniamin ædificatur,3 reg.15 e
Gabaonitarum calliditas,ioſ.9
Gabaonitæ à quinq; regibus obſeſsi,à Ioſue liberãtur, ioſ.10
Gabelus venit ad nuptias Tobiæ,tob.9 c
Gabriel ſalutat Mariam,luc.1 c

Gad filius Iacob,gene.30 b.49 c:ioſ.22 a
Gad propheta,1 reg.22 a:2 reg.24 b
Galaad mons quare ſic dictus,gene.31 a
Galatas inſenſatos Paulus vocat,gala.3 a
de Gallina pullos congregante,matth.23 d
Galilæi Chriſtum ſuſcipiunt,iohan.4 f
Gamalielis conſilium pro Apoſtolis,act.5 f
Garizim mons ad benedicendum,deut.27 b
in Gaudio ſeruiendum Deo,deut.28 e
gaudent Apoſtoli ſe affligi propter Chriſtum,act.5 g
gaudendum in Domino,coloſſ.4 a
gaudendum cum gaudentibus,rom.12 c
gaudium à Spiritu ſancto,rom.14 c
vt Gauderemus venit Chriſtus,iohan.17 b
gaudium cordis prorogat vitam,eccl.30 d
gazam vrbem capit Iudas, iudic.1 d
Gazer vrbs expugnata à Ioſue,ioſ.10 f
gedeonis acta leguntur, iudic.6.7.8
in Gehenna ignis perpetuus,marc.9 g
Gehon fluuius,gene.2 c
Gemunt filij Dei,& quare,rom.8 d
Genuit nos Deus,deut.32 c
Generandi vim dedit Deus omnibus quæ ſuper terram ſunt, gene.1.& 9 b
Gentes in gloriam Dei creatæ,deut.26 d
gentes & populos diuiſit Deus per regiones,deut.32 a
gentium ſocietatem prohibet Deus Iudæis,deut.7 a
ne Gentium opera imitemur,ephe.4 d
gentes peccatores,gala.2 c
gentium conuerſatio ante fidem,ephe.2 a
gentes dicuntur canes à Chriſto,matth.15 c
gentes dimiſit Deus agere quod vellent,dans tamen eis pluuias,&c.vſque ad tempus,act.14 c
gentium electio,pſal.17.verſu 48.pſal.2.ver.8
gentium conuerſio,iſa.2 a
gentium vocatio per prædicationem,iſa.66 f
gentes conuertit Deus,act.11 c.14 d
gentium ingreſſus in eccleſiam,matth.8 b.12 b:luc.2 e:actorum 2 f.28 g
gentium ingreſſus fuerunt Samaritani,iohan.4
gentiũ miniſter & doctor Paulus,rom.15 d:gal.1 c:1 timo.2 b
gentibus datur Spiritus ſanctus,act.10 g
gentes conciues ſanctis,ephe.2 d
gentes ne glorientur ob ſuam electionem,roma.11 c
gentes meminerint quales fuerint,ephe.2 c
gentes ex pura miſericordia laudant Deum, Iudæi verò ex promiſsionibus,pſal.116.rom.15 b
ex Gentibus plures Chriſto credunt quàm ex Iudæis,iſa.54 a
¶Giezi famulus Eliſei lepra percutitur,4 reg.5.f.g
gigantes in terra Chanáan,nume.13 d
gigantes viri potentes,gene.6 a
¶Gladio percutientes gladio peribunt,matth.26 e
gladij ius,gene.9 a:exo.21 b.c:leuit.24 e
gladium quare portat magiſtratus,roma.13 b
gladius ſpiritus aſſumendus, ephe.6 c
Gloria Domini in nube,exod.16 b
gloria Domini impletur templum,3 reg.8 b
in gloriam Domini electus Iſraël,deut.26 d
in Gloriam Dei infirmatur Lazarus,iohan.11 a
gloria ſoli Deo debetur,philip.4 d
in Gloriam Dei omnia faciat fidelis,1 cor.9 g
gloria poſt tribulationes,1 pet.1 b
gloriam non quæſiuit Paulus,1 theſſ.2 a
gloriæ inanis cupiditas fugienda,gala.5 d
gloriam abinuicem quærentes non poſſunt Chriſto credere, iohan.5.f.g.12 f
non Gloriandum in ſuis viribus aut in dono accepto,1 corinth.4 b.11 b
gloriandum in Dei cognitione,iere.9 f
vt glorificetur Deus,fiant opera noſtra,matth.5 b
glorificandus Deus,exod.15 a: deut.28 f
¶Godolias moritur,4 reg.25 f.iere.41 a
Gog interitus,ezech.28 g
Goliath interficitur à Dauide, 1 reg. 17 f
Gomor quæ menſura ſit.exod.16 g
Gomorrha comburitur,gen.19 e
¶Gradus affinitatis in lege prohibiti,leui.18 a
græci ſapientiam quærunt,1 corin.1 c
de Grano frumenti cadente in terram,iohan.12 d
Gratia Dei redemptio,rom.7 d:ephe.1 b
gratia Dei ſaluamur,ephe.2 a
gratiæ Deo agendæ poſt cibum,deut.8 b:matth.26 c
gratias agit Chriſtus,matth.14 b
gratiæ Deo ſemper agendæ,ephe.5 a
gratis communicandum euangelium,matth.10 a
Gregem paſcens de lacte gregis manducat,1 cor.9 a
greges multiplicantur ſeruantibus præcepta,deut.28 a
¶Gula opus tenebrarum,rom.13 d

H

Habacuc paſcit Danielem,dan.14 f
Habacuc Deo conqueritur de proſperitate malorum, habac.1 a
Habitant fideles confidenter,deut.33 d
habitaculum Dei terra Chanáan,exod.15 d
habitaculum Dei facti Chriſtiani per Spiritum ſanctum, ephe. 2 d
Hæreditas Leuitarum Deus,deut.18 a
de Hæreditate mortui abſque maſculo,num.27 b
hæreditas Dei populus Iſraël,exod.15 b
hæreditas cęleſtis datur ex promiſsione & operibus,gal.3 c: matth.25 d:tit.3 b:1 pet.1 a
hæres vniuerſorum Chriſtus,heb.1 a:luc.2 c
hæreditatem non vult Chriſtus diuidere inter fratres, luc. 12 b
Hæreſes oportet eſſe,& quare,1 corint.11 d
hæretici vitandi,tit.3 c
hæreſis Phariſæorum,pro ſecta bona,act.26 a
Hai vrbs exploratur,ac poſtea ſuccenditur, ioſ.7.8
Halixetum non comedunt Iudæi,deut.14 b
Hananiæ falſa prophetia,iere.28 a
Hanon iniuria in ſeruos Dauid,2 reg.10 a.c
in Haran qui & Charan moritur Thare,gen.11 d
Hazaëlis regis Syriæ acta,3 reg.19.vſque 4 reg.13
¶Hebal mons ad maledicendum,deut.27 b
Hebdomadarum ſolennitas,exo.34 c
hebdomadarum 70.viſio,dan.9 f
Heber naſcitur,gen.10 d.11 c
Hebræum ſe iactat Paulus,2 cor.11 c
Hebron quæ & Arbee,gen.35 d
Hebron expugnatur à Ioſue,omniaque occiduntur cum rege ipſorum,ioſ.10 f
Heli ſacerdos iudicauit Iſraël 40.annis,1 reg.1.2.3.4
Heman cantor,1 para.6 c
Hemor occiditur à Simeone,gen.34 d
Henoc filius Cain,gen.4 c
Henoch filius Iared tranſlatus à Deo,gen.5 d
Her filius Iudæ occiditur à Deo,gen.38 b
Herbæ verbo Dei creantur,gen.1 b
Hermon mons qui & Sarion & Sanir,deut.3 b
Herodes Aſcalonita occidit innocentes, matth.2 e
Hærodes Antypæ opinio de Ieſu,matth.14 a
Herodes hic natalem ſuum celebrat, marc.6 c
Herodem vocat Chriſtus vulpem, luc.13 g
Herodes & ipſius exercitus ſpernunt Chriſtum,luc. 22 b
Herodes Agrippa occiſo Iacobo Petrum recludit in carcere, act.12 a
Herodes hic à vermibus conſumptus expirat,act.12 d
Hethæi penitus delendi,deut.20 d
Heua ſeducitur à ſerpente,gen.3 a:1 corint.11 a
Heuæos iubet Deus deleri,deut.20 d
Heuæus induratus à Deo reſiſtit Iſraëli,ioſ.11 d
Hilarem datorem diligit Deus,2 corint.9 b
in Hilaritate miſerendum,roma.12 b
Hiram regis Tyri acta,2 reg.5:3 reg.5 a.9 b
Hiram artifex ærarius eximius,3 reg.7 b
Hircus peccatis populi onuſtus,in deſerta emiſſus,leuit.16 e
¶Hobab qui & Raguel,ſocer Moyſi, num.10 d
Hœdus in lacte matris non coquendus,exod.23 d

Hœdi à Christo vocantur maledicti,matth.25 e
Holocausti lex,leuit.6 a
holocaustum deuorat ignis à Domino,leuit.9 d
Holoferrnis acta scribuntur,iudith,7.vsque ad 15 cap.
homicidij vltor Deus, gene.9 a
homicidij lex nume.35 b:exod.21 b
homicida voluntarius occidendus, nō autem inuoluntarius, deut.19 a.b
homicida diabolus ab initio,iohan.8 f
homicida qui fratrem odit,iohan.3 c
homo ad imaginem Dei factus,gene.1 d
homini formato datur anima viuens,gen.2 d
homo puluis,genes.3 d
homini dat Deus vim generandi,gene.1 d
homini prouidet Deus de victu, gene.1 d
homo addicitur labori,gene.3 a
homini omnia subiecta,gene.1 d.9 a
homo in manu Dei,vt lutum in manu figuli,iere.18 a
hominis fragilitas prædicatur, isa.40 b
hominis cor nouit Christus,iohan.2 d
homines natura filij iræ,ephe.2 a
homo diuiditur in spiritum,animam & corpus,1 thessa.5 d
homo primus,Adam:secundus Christus.1 corint.15 f
homo Dei Moyses,deut.13 a:ios.14 b
homo exterior corpus,2 corin.4 d
Honor tribuendus cui debetur,rom.13 c
honor credentibus in Christum,1 pet.2 b
honoremus omnes propter Deum,1 pet.2 d
honore inuicem præueniamus,rom.12 c
Honorificans Deum,eique fidens,honoratur ab eo,1 reg. 2 f
honorificat patrem Christus,iohan.8 f
Horæ diei duodecim,iohan.11 b
horeb mons,qui & Sinai,deute.1 a
horrea benedicuntur obedientibus Deo,deut.28 a
horrendum incidere in manus Dei,heb.10 e
horræi expulsi à filijs Esau,deut.2 c
hospitales simus inuicem,rom.12 a
hospitalitas Abrahæ & Lot.gene.18 a.19 a
hospitalis Martha Christum suscipit,luc.10 g
de Hostijs varijs,lege Leuiticum
hostia munda Gentium,mala.1 c
hostiæ & munera Christum significabant, heb. 9 c.f
hostiam obtulit Christus seipsum,heb.7 d
hostias reijcit Deus vnica Christi hostia contentus, heb.10 b
hostia laudis offeratur per Christum,heb.13 c
hostibus tradit Deus inobedientes,deut.28 c
hostibus suis vindictam retribuit Deus, deut.32 f
¶Humanæ vitæ vanitas,psal.38.vers.8.9
humilitatis laus,prou.10 c
humilibus & inferioribus se accommodandum,rom.12 d
humiles & coram mundo abiectos exaltat Deus,luc.1 e
humilium & afflictorum consolator Deus,2 cor.1 a
qui se Humiliat exaltabitur,matth.23 b
humilibus dat Deus gratiam,1 pet.5 b
humiliemur sub potenti manu Dei,1 pet.5 b
ad Humilitatem cordis inuitat Christus,mat.11 d:luc.14 b:sic & Paulus, ephe.4 a
¶Hydropicus sabbato sanatur à Christo,luc.14 a
Hypocrisis,prouer.12 c.30 b
hypocritarum cæcitas,malac.3 b
hypocritæ Iudæi conuincuntur,iere.2 c
Hyssopi fasciculus,exod.12 d

I

Iabel inuenit tentoria,gen.4 d
Iabes Galaad habitatores,iud.21 b:1 reg.11 a:31 d
Iabin rex Chanaan,iud.4 a
Iacob natiuitas & acta,gene.25 vsque 49
Iacob dilectus à Deo,rom.9 c:malac.1 a
Iacobi & Iohannis vocatio, matth.4 d
Iacobo visus Christus post resurrectionem,1 corint.15 b
Iacobus frater Iohannis occiditur, act.12 a
Iactantia fugienda,prouer.25 a
Iahaziel prophēta,2 paral.20 c
Iahel vxor Haber occidit Sisaram,iudic.4 c
Iair iudex Israël,iudic.10 a
Iairi principis synagogæ filiam suscitat Christus,matth.9 c
Iannes & Mambres restiterunt Moysi,2 timo.3 b
Iaphet generatio,gene.9 d.10 a
Iared ætas 962.anni,gen.5 a
¶Ibin non comedunt Iudæi,deut.14 b
¶Ichabod nascitur,1 reg.4 d
in Iconio prædicat Paulus,act.14 a
in Ictu oculi resurgent mortui,1 cor.15 g
¶Idôla Gentium stulta,isa.46 a
idôla vnde traxerint originem,sap.14 b
idolorum nulla potentia,isa.44 b:1 corint.8 a
idôlum non faciendum, leuit.26 a
idôla fugienda,deut.18 b
idolorum ac idololatrarum subsannatio,sap.13 c.d.15b:isa.40 e.41 f.44.b.c
idololatra occidendus,exod.22 c
idololatriæ mala,sap.14 d
idololatriæ abominationes, ezec.8 b
idololatriam omnem abijciamus,1 cor.10 b
idololatræ non saluabuntur,1 cor.6 b c
de Idolothytis,1 corin.8.b.c
Idumæi non abominandi, deut.23 a
Idumææ vastatio, amos,1 c:isa.21 c
¶Iebus quæ & Ierusalem,ios.18 d
Iebusæos vult Deus penitus deleri,deut.20 d
Iehu regis Israël acta,3 reg.19 vsque 4.reg.10 g.15 c
Iehu propheta occiditur à Baasa,4 reg.16 a
Ieiunium quomodo faciendum, matth.6 b
ieiunium quod optat dominus,isa.58 b
ieiunio & oratione eijcitur dæmonium,matth.17 c
ieiunium sine operibus misericordiæ non est gratum,Zacha. 7 b.c:isa.58 a.b
ieiunium prædicat Iosaphat populo,2 para.20 a
ieiunio animam suam humiliauit Christus,psal.34 vers.16
ieiunauit Christus 40.diebus,matth.4 a:similiter Moyses, exod:34 d:item Elias,3 reg.19 b
ieiunant & orant Paulus & Barnabas, act. 14 d:ieiunant & Israëlitæ,iudic.20 d:item Dauid,2 reg.1 b. & 12 d: viri Iabes,1.reg.31.b:Achab.3.reg.21.b:Iudith,8 d:Esther.4 d:Sara. Tob. 3 b:Anna vidua, luc. 2 e: Esdras,1.esdr.8 d Niniuitæ,ion.3 b
quòd non Ieiunent repræhenduntur Apostoli à Pharisæis, matth.9 b
ieiunium proprium non obijciendum Deo,isa.58 a
Iephte acta,iudic.11 12
Ieremiæ genus & acta leges in prophetia ipsius
Ieremiæ persecutio,eccl.49 b
in Iericho mittuntur exploratores,ios. 2 b
Iericho destruitur,ios.6 a
Iericho vrbem reædificauit Hiel,3 reg.16 g
Ierobaal quare vocatus Gedeon,iud.6 f
Ieroboam acta,à 3 reg.11 c. vsque ad 15.caput
Ieroboam idololatria,eccl.47 d
Ierusalem quę & Iebus,ios.15 b:expugnatur à Iuda,iudic.1 b
contra Ierusalem prophetant Isaias,Ieremias & Ezechiel
Ierusalem transfertur in Babylonem,4 reg.24 c
Ierusalem restauratur,2 esdr.3 a
in Ierusalem moriturus Christus,luc.13 c
Ierusalem Christus ingreditur,matth.23 d
Ierusalem futurum excidium ob contemptum Christum, matth.23 d
Ierusalem deplorat Christus,matth.23 d
Ierusalem ciuitas noua,psal.86:apoc.3 c.21 a
Ierusalem superna & cælestis,gala.4 d
Iesus filius Iosedech,zach.3 a
Iesus Christi & Messiæ nomen,matt.1 c:luc.1 e
ad Iesu nomen omnia se subijciunt, philip.2 b
Iesum ore confiteri oportet,rom.10 b
Iethro socer Moysi,exod.3 a.18 a
Iezabel impiæ acta,3 reg.16.18.19.21:4 reg.9 f.g
¶de Igne egresso aceruos frugum comburente,exo.22 a
de Igne in puteo recondito,2 mach.1 d
per Ignē filios consecrant Iudei,4 reg.17 c:idem facit Achaz. 4.reg

4 reg.16.a:quod prohibetur,deut.18 b
ignis non accendebatur in ſabbatho,exod.35 a
ignis perpetuus, leui.6 b
ignis conſumpturus aduerſarios fidei,heb.10 e
ignis columna deducens Iſraelem,exod.40 d
ignis conſumens Deus,deut.4 d
ignea lex,deut. 33 a
igneis ſerpentibus percuſsi Iſraelitæ,nume 21 b
igneo curru tollitur Elias, 4 reg.2 b
Ignobiles qui Deum contemnunt,1 reg.2 f
ignobilia mundi elegit Deus,1.cor. 1 d
Ignoti habiti Apoſtoli cum maximè noti eſſent Deo, 2.corinth. 6 b
¶Illuditur Chriſtus,matth.27 c
¶imago nulla viſa quum daretur lex, deut.4 c
imagines Gentium ſubuerti præcidit Deus,deut.7 a
ad Imaginem Dei factus homo,gene.1 d
imago Dei Chriſtus,2.Cor.4 a
imago Dei & gloria,vir.1.cor. 11 b
Imitandus Deus, ephe.5 a
imitator Chriſti Paulus, 1.cor.4 d
imitari Paulum quomodo oporteat,2.theſſa.3 b
immaculata Dei via, 2.reg.22 c
Immiſericordes Socothitę & Phanuelitę puniuntur,iud.8 e
Immolans dijs occidatur, exod.22 c
immortalis Deus, 1 timo.6 c
immortalis fuiſſet Adam ſi de ligno ſcientiæ non ediſſet, gene.2 c.3 d
Immunda animalia,deut.14 a:leuit.11 a
immundum non tangendi lex,nume.19 c
immunditia omnis ne nominanda quidem,ephe.5 a
Imperium Dei contemnentes puniuntur,nume.14 g
imperium datum Chriſto,1.reg.2 b
Impius non credens euangelio,1.pet.4 d
impij & infidelis deſcriptio, pſal.1
impiorum proſperitas ac repentinus interitus,iob.21.a.b
impij dicuntur à Chriſto ſcandala,matth.13 f
impij Chriſtum negantes quales ſint,iudæ,b.d.e
impiorum gemitus in extremo iudicio,ſap.5 a.b
impiorum nouiſsima,pſal.72.verſu 18
impiorum cæcitas,iſa.27 b
¶incantatores nulli ſint , deut.18 b
incantatores Pharaonis à Deo percuſsi,exod. 9 b
Incarnatio Chriſti,gaudium fidelium, iſa.4 a
incedit Deus aduerſum nos,quando punit,leui.26 d.e
incenſa, orationes ſanctorum, apoc.8 a
de inceſſus cuſtodia,prou. 4 d
inceſtus Lot cum filiabus,gene. 19 g
incidebant ſe ſacerdotes Baal,3.reg.18 e
incircunciſus non manducat Phaſe,exo.12 g
incircunciſa mens,leui.26 f
incircunciſus labijs Moyſes,exo.6 b
inclinanda corda ad Deum,ioſ.24 f
inconſtantia,vbi contentio,iaco.3 d
incredulitate abiecti Iudæi,roma.11 c
increduli non ingredientur regnum,hebr. 3 d
incredulitatem Apoſtolorum increpat Chriſtus,mar.16 e
incredulitatem ſuam vt adiuuet,orat Chriſtum pater dæmoniaci.mar. 9 d
increduli Nazaræi, matth. 13 h
indignatio tollenda à nobis,ephe. 4 g
indulgentia Heli erga liberos,1. reg.2 f.3 c
induimus Chriſtum per baptiſmum, gala.3 d
vt induamus Chriſtum exhortatio,rom.13 d
ne induremus corda noſtra aduerſus proximum,deut. 15 b
indurat Deus quem vult,rom. 9 d
indurauit Deus Heuæos,ioſ.11 d
indurauit Deus cor Pharaonis,exo. 7. 8. 9. 11.14.18
induratur à Deo cor Sehon,deut.2 f
per infamiam & bonam famam exhibeamus nos Dei miniſtros,2.corin.6 b
ſicut infantes modò geniti ſimus,1.pet.2 a
infantibus ſimiles nos eſſe oportet,matth.19 b
infernus deſcribitur,iſa.20 g
inferorum poteſtates non præualent fidei,matth.16 c
infidelium mentes à ſatana excæcatæ,2.corin.4 a
cum infidelibus nullum commercium habendum,2.cor. 6 c
infirmitates inobedientibus Deo,deut.7 c:28.d:exod.15.g 23 e
infirmitates non inducit Dominus ijs qui cuſtodiunt præcepta ipſius,deut.7 c
in infirmitate Deus orandus,eccli.38 a
infirmus fide olus manducat,rom.14 a
infirmi fide tolerandi,rom.14.a:1.cor.8.c.d:1. theſſ. 5 c
infirmitatibus noſtris compatitur Chriſtus,heb. 4 d
infirmitates ob peccata immitti,iohan.5.c:matth.9 a
infirmitates ad ſolam Dei gloriã quandoq; immittuntur iohan.9.a.11.a
infirmus presbyteros accerſat,iaco. 5 c
infœcunda nulla,ſi obediatur Deo,exo.23 e
ingemiſcit omnis creatura,rom.8 d
ingratitudo Laban,gen.31.a:itẽ pincernæ Pharaonis,ge.40 d:filiorum Ammon,1.reg.10.a:Saulis, 1.reg.19.d:Nabal,1. reg.25.b: Iudæorũ,ezech.20.a:iſa.1.a:mich.6.a:oſee,13.b. Ieruſalem,ezech.16.b:matth.23 d
ingredi viam vniuerſæ terræ,pro mori,3.reg.2 a
inimici diligendi,matth.5.g:prou.25 c
de inimici malo non gaudendum,prou.24 c
inimicum non vlciſcitur Dauid,2.reg.16.c: parcit & inimico Sauli,1.reg.24.b.26 a
inimicos cibat rex Iſrael,4.reg.6 e
pro inimicis orat Chriſtus,luc.23 e
inimicos ſuos reconciliauit ſibi Deus coloſ. 1 c
iniquitates aufert Deus,deut.34.a.b
iniquitates hominum deſcribit Iob,iob 24 a
ſuper iniquitate non gaudet charitas,1.cor.13 b
iniqui non ſaluabuntur,1.cor. 6 b
iniuria propria non vlciſcenda,matth.5 f
iniuriæ ne ſimus memores,leuit.19 d
iniuriam Ioſeph remiſit fratribus,gen.45.b.50 e
iniuriam Semei fert Dauid,2. reg.16 b
iniuſtitiam abominatur Deus, deu.25 d
innocens nullus apud Deum,exo.34 a
innocentia Samuelis,1.reg.12 a
innocentiam ſuam oſtendit Iob,iob,31.a
inobediens ſacerdoti punitur,deut.17 c
inobedientibus verbo Dei maledictio, deuterono. 28. b: 3. regum,13 d.e
inobedientia Adæ nos peccatores conſtituit,rom.5 d
inſatiabilia tria,& quartum inexplebile,prou. 30 c
inſons non occidendus,exo. 23 a
vt intelligant Iudæi optat Deus,deut.32 d
intelligentia replentur artifices,exo. 31 a
cor intelligens Dei erga ſe beneficia,deut.29 a
intercedit Abraham pro Sodomitis,gen. 18 c
interceſſor noſter,Chriſtus,rom.8 g
interficiuntur idololatræ à Leuitis,exo.32 f
interpretatio ſomniorum eſt Dei,gene.40 b
interpretatio,donum Dei eſt,& à ſpiritu Dei,1.cor.12 b: 14 c
interrogandus Deus in infirmitatibus,4 reg.1 d
inuident Palæſthini puteos Abrahæ,gene.26 c
inuidi filij Laban ob diuitias Iacob, gene.31 a
inuidia filiorum Iacob in Ioſeph fratrem, gene.37 b
inuidet Saul laudem victoriæ Dauidi tribui,1.reg.18 b
inuidi fugiendi,prou.23 a
inuidet nemini charitas,1.cor.13 b
inuidia reijcienda,gala.5 d: 1. pet.2 a
inuocatus Deus in tribulatione exaudit,2.reg.22 a
inuocantibus Deum,ſalus,roma.10 c
inuocandus Deus corde puro, 2 tim. 2 d
inuocare nomen Dei ſuper aliquem,nume.6 d
inuocantes Baal irridet Elias,3.reg. 18 c
¶Ioab principis militię Dauid acta,2.reg,3.e.11 c.14 a c.18 b.c.19 a: 3.reg.1 a.2 a. b c
Ioachaz acta,4.reg.10.13.23
Ioachim ſuccedit fratri Ioacim,4 reg.24 a
Ioas pater Gedeonis.iudic. 6 f
Ioas filius Ochoziæ,& Iaas filius Ioachaz, 4 reg. 11.12.13.14

Ioathan filius Gedeonis, iudic.9 a.b
Ioathan regnat pro Azaria,4.reg.15 b f g
Iob vitam et acta habes in libro ipsius: cuius patientiam imitari debemus,iacob.5 c
Iochabed vxor Amram,exo.6 c
Iohanan acta,iere.40.41.42.43
Iohanna vxor Chusæ Christum sequitur,luc.8 a
Iohannis baptistæ natiuitas,acta & mors,luc.1.3: matth.3.11 marc.6:iohan.1.3
Iohannes hortatur ad pœnitentiam, Christū venisse Saluatorem annuntians, matth.3 a
Iohañes Euangelista & Iacobus vocātur à Christo,matt.4 d
Iohannes et Iacobus cupiunt vt ignis in Samaritanos descēdat.luc.9 g
de hoc Iohanne multa apud Euangelistas,itē in Apocalypsi, & in epistolis ipsius
Iohannes Marcus minister Pauli,act.13 a
de Iojada pontifice,vide 4 reg.11 a.d
Ionadab filius Semmaa prudens secundū carnem,2.reg.13 a
Ionadab filius Rechab,pius,4.reg.10 d
de Iona vide ipsius prophetiam.
Ionæ signo ostendit Christus se tertio die resurrecturum, matth. 12 a
Ionathan filius Gerson,iudic.18 g
Ionathæ filij Saulis acta:& mors,1.reg.14. 18.19.20.31
Ionathas frater Iudæ dux Iudæorum,1.mach.9.11.12
Ioppitarum facinus in Iudæos,2.macha.12 a
Ioram regis Iudæ acta,3.reg.22:4 reg.8 e.f
Ioram frater Ochoziæ,4 reg.1.d
Ioram filius Achab impius,4 reg.2.6. 8.9
Iordanis terra irrigua,gene.13:c
per Iordanem siccum transeunt filij Israel,ios.3 d
in Iordane lauatur Naaman,4 reg. 5 d
Iosaphat pius rex Iuda,3.reg.15.22:4.reg. 3 d
Ioseph filij Iacob acta à 30.gene.ca. vsque ad finem libri
Ioseph fides,heb.11 d: eiusq; cōmendatio,eccli. 49 d
Ioseph ab Arimathæa discipulus Christi,matth. 27 g
Ioseph cognominatus Barsabas,act.4 g
Iosiæ regis Iudæ prænuntiatio,acta & mors,3. regum.13 a:4 regum 21.d.22.23
Iosue acta vide,exo.17 c.24 d.32 d:nume.11.f.13.14: deut.1. f. & toto libro Iosue
Iosue laudes,eccli.46 a
Iram Dei timens Moyses orat pro populo, deut.9 c
ira Dei super omnes desæuit vno peccante,ios.22 d
iram furoris Dei facere,1.reg.28 c
iratus Deus claudit cælum,deut.11 b
iræ Dei in populum causa,deut.29 d
ira Dei super incredulos,colos.3 b
ira Dei filij sumus natura,ephe.2 a
ab ira ventura liberati sumus per Christum.1.thess. 1 d
ad iram & ad loquendum tardi simus,iaco.1 c
ira abiicienda,rom. 12 d
ad iram prouocarunt Deum Iudæi, nume.11 a.16 a.21 a: deutero.9 b d. 32 c
qui irascitur fratri reus est iudicio,matth.5 c
cum iracundo non sit tibi amicitia.prou.22 d
cum iracundo non rixandum,eccli.8 d
ire ad patres,pro mori,gene.15 c
ire vel venire ad Christum.credere ei,iohan.6 d
iris in nubibus,gene. 9 c
irridet Elias deum Baal,3.reg.18 e
irridentes pueri Eliseum,deuorantur, 4.reg.2 d
irridetur Christus,iohan.19 a
non irritatur charitas,1.corint.13 b
¶Isaac filij Abrahæ prænuntiatio,natiuitas & acta, gen.15 a 17 c.18 b.& 21 vsque ad 27 caput
Isaac commendatio,eccli.44 c
Isai pater Dauidis,ruth.4 d: 1 reg.16.17 b:1 para.2 b
Isaiæ prophetæ acta,4.reg.19.20:isa.1.6
Iboseth acta & mors,2.reg.2.3.4
Ismaëlis vita,gene.16.17.21.25
Israëlem vocat Deus Iacob,gene.32 g
Israëlitarum seu Iudæorum vita describitur quinque libris Moysi,Iosue,iudicum,regum,Esdræ & Machabæorum
Israël quare in populum Dei assumptus, & quare eiectus, ierem. 13 b
Israelis vltima conuersio & exaltatio,osee.2 c:sophoniç.3 b: mich.5 c
qui Israelitæ veri,roma. 9 b
Israel Dei,christiani,gal.6 d
Israelita verus Nathanael, ioan. 1 g
Israel est inexcusabilis,rom.10 d
israelis excęcatio quare facta,qui tamen post Gentium plenitudinem saluus erit,rom. 11 c
israelitæ quare ad iustitiam per legem non peruenerunt, roma.9 g
Issachar filius Iacob,gene.30 c.49 b
¶Itineris Iacob comes,Deus,gene.28 c.35 a
itineris filiorū israel dux fuit deus diu ac noctu, exo. 13 d
¶iubal citharę inuentor,gene. 4 d
iubileus annus,leui.25 b
iuda filius Liæ nascitur, gene.29 d
iudę coniugium & incestus, gene.38.a.d
iudę supra ommes fratres datur regia potestas,gene. 49 b
iudæ filiorum genealogia,1.para. 4 a
iudæ & Ierusalem perditio,4.reg.21 b.23 f
iuda dux belli constituitur,iudic.1.a
de Iuda proditore conqueritur Christus,psal.54
iudas Christum tradit,iohan.18 a
iudam proditorem facti pœnitet.matth.27 a
iudas suspensus crepat medius,act.1 c
de iuda Machabæo vide libros Machabęorum
iudæi ex medio nationum separati à Deo in populum ipsius deut. 4 c: rom.9 a
iudæorum gens obstinata,isa.48 a: act.7 g
iudæi transferuntur in Babylonem,4.reg. 25 f
iudæ & Israelis vnio, ezech.37 d
iudæ reductio à captiuitate,osee 6.d
iudæorum reliquiæ saluandæ, isa.10 e
iudæorum & Gentium vnio in Christo,isa.19 d
iudęi sub Moyse baptizati in nube & in mari,1.cor. 10 a
Ex iudæis salus,Christus, iohan.4 c: rom.9 a
vt iudæos saluaret,missus Christus, matth.15 c
ad iudæos primùm mittuntur Apostoli,matth.10 a
iudæi Christum Iona & Salomone maiorem non audiunt matth.12 d
iudæos regno eijciendos susceptis Gentibus ostendit Christus parabola vineæ,matth.21 d
de iudæis est maxima pars eorū quæ in euangelijs & epistolis scripta leguntur
iudææ captiuitas prophetatur,osee.8 a: amos.2 a
iudicat Moyses populis lites,exod.18 b
in iudicio non acquiescendum plurimorū sententiæ,vt à vero recedatur,exod.23 a
iudicij ęquitas,exod.23 a:leui.19.c.g.24 d
iudicabant iuxta legem iudices,deut. 17 b
iudicio non contendendum christianis,matth.5 f:1.cor. 6 b
iudicat omnes mortales Deus,gen. 18 c
iudicat deus secundum corda,non secundū faciē,1.reg. 16 b
iudicium pro afflictione,frequens,vt,1.pet.4 d
iudicatus est qui Christo non credit,iohan.3 b c
iudicabitur quisque secundū opera sua,matth.16 d: rom.2 b 2.corinth.5 b
iudicium generale,isa.2 c.27 a
iudicium extremum signa præcedent,matth.24 c
ad iudicium Christus cum angelis venturus,matth.25 e
iudicia Dei admiranda,sap. 16 c
iudicia Dei iusta,vera & incomprehensibilia,rom.11 d: apocalyp.16 a
iudicaturi Apostoli duodecim tribus,matth. 16 d
iudicare fratrem non oportet,matth.7 a: rom.14 a. b
non iudicandum secundum faciem,iohan.7 c
iudicis officium,exod.23 a
iudici non obediens occiditur,deut.17 c
iudex ne accipiat personas,leui.19 c
iudicibus non detrahendum, exod.22 d
iudex viuorum & mortuorum Christus.act.10 g

Iudith viduę acta,iudith. 8 vsque ad finem libri
iugum ferreum inobedientibus,deut.28 e
iugum suaue Christi,ferendum,matth.11 d
iuramentum suum custodit Deus,deut.7 b: luc.1 g
iuramentum factum Gabaonitis,& à Saule violatum, punitionem adfert, 2.reg.21 a
iurat Paulus ad aliorum vtilitatem,2.corint.1 d
non iurandum per nomen idolorũ, exo.23 c:sed per nomen Dei,deut.6 d.10 d
non iurandum frustra , deut. 5 b
iurãtibus in nomine Domini mẽdaciter,maledictio,zach.5 a
iusiurandum exigit iudex à fure,exo. 22 b
iuramentum in controuersijs,heb.2 c
cum iuramento negat Petrus Christum,matth.26 g
non iurandum omnino,matth.5 f: iaco.5 c
ius gladij,gene.9 a·matth.26 e
ius belli in expugnandis vrbibus,deut.20 c
ius publicum non violandum,prouer.16 b
ius publicum Dei opus est,prouer.16 b
iustitia & mandata Dei facienda,deut.27 b
iuxta iustitiam retribuit Deus cuique,1.reg.26 d
iustitiæ victimas immolare,deut. 33 c
iustitiæ Dei comparatione nulla est hominis iustitia,iob.4 d. 9 a.25 b
iustus nemo si Deo comparetur,iob 4 d.psal.142.ver.2
iustitia nostra à Deo est per fidem in Christum,phili.3 c
pro iustitia ad mortem vsque certandum, eccli. 4 d
iustitiam qui facit ex Deo natus est,1. iohan. 2 d
iustificamur quomodo , tit. 2 d.3 b:act. 13 f
iustificamur fide in Christum.roma.4 d
non iustificamur ex operibus legis, gala.3 a
iustificati secundum Christum ambulent,rom. 8 e
iustificamur & condemnamur ex verbis nostris,matth.12 c
iustus Deus,deut. 32 a
iustus Christus,1.pet. 2 d
iusti & beati,psal. 31:rom. 4 a
iusto non est lex posita,gala.5 d
iustus fide viuit,heb.10 g
iustus vix effugit tribulationes,1.pet.4 d
iustificatus publicanus,luc.18 b
iustus primum accusator sui,prou.18 c
iusti post iudicium vt sol fulgebunt,matth.13 f
iusto auertenti se à vita recta,mors,ezech.18 f
iustorum finis incognitus,isa. 57 a
iusti iudicabunt impios.prouer.14 c
iuuenum sequutus consilium Roboam,punitur, 3 reg. 12 b c
iuuenes quales esse debent, tit.2 b
iuuenilia desideria fugienda,2.timo. 2 d
à iuuentute benefaciendum,eccles.11 d.12 a.thren.3 c

L.

laban fratris Rebeccæ acta,gene.24 d:vsque ad 31 caput
labiorum fructus,laus Deo exhibita, heb. 13 c
labor perpetuus,hominis vita,iob.7 a
labori homo addicitur, gene.3 d
laboribus proprijs viuendum,prou.5 c:1.thessa.4 c
qui non laborat , non manducet, 2.thessa. 3 c
laborat manibus Paulus,1.corint.4 c:act.18 a
labore omnia florent,prouer.14 a
labores manuum ab alijs comeduntur,ijs qui Deo sunt inobedientes,deut.28 b
laborantes & onusti peccatis accedant ad Christũ, matt.11 d
lacte fluit terra Chanaan,exod.3 c
lac & butyrum peregrinis apponitur,gene.18 b
lacte opus paruulis, heb. 5 d
lac rationabile concupiscamus,1.pet.2 a
lactat filium suum Anna,1.reg. 1 d
lachrymis pedes christi rigat peccatrix,luc. 7 f
cum lachrymis monet Paulus fratres, act.20 f
lætatur Deus benefacere nobis,deut.28 g
lætitia obedientibus Deo,deut.16 c
Laganorum oblatio,leuit. 2 a
Laici panes quibus vesci omnibus licebat,1.reg.21 a
Lais habitatores occiduntur, iudic. 18 g
Lamech bigamus & homicida,gene. 4 d
Lamentatione sua Iohannes nõ pellexit Iudęos ad pœnitentiam,matth.11 b
laminæ sacræ forma,exod.24 f
languores inobedientibus Deo,deut.28 g
lapides pluit,ios. 10 c
lapidem erigit iacob in titulum,gene.28 d
lapides collecti in aceruum in testimoniũ fœderis,gene. 31 f
lapis viuus, Christus,matth.21 d:1.pet.2 b:psal.117.ver.21
lapis offensionis,Christus,1.pet.2 b
lapides viui Christiani,1.pet.2 a
lapidatur Naboth innocens,3.reg.21.c.d
lapidatur Paulus,act.14 c
lapidare volunt Christum Iudæi.iohan.8 g
lapidetur filius inobediens,deut.21 d
lapidetur blasphemus,leuit.24 b:similiter is qui ligna sabbatho collegit.nume.15 d
lapidetur diuinus,leuit.20 d
lapidetur abducens à fiducia in Deum, quantumuis amicus, deute. 13 b
laquei mortis,2.reg.22 a
latitudo cordis datur Salomoni,3.reg.4 d
latro alter cum Christo pendens saluatur,luc.23 f
latus Christi aperitur,iohan.19 f
Lauacro regenerationis saluamur, tit.3 b
laus nostra Deus,exod.15 a: deute.10 d
In laudem suam elegit nos Deus,deut.26 d
laudant assiduè Deum Apostoli,luc.24 g
laudis hostia offerenda per Christum, hebr.13 e
laudes immodicæ,suspectæ,prouer,27 c
lauatur Dauid & vngitur relicta sui afflictione,2.reg. 12 e
lauabantur pedes hospitio susceptis,iudic. 19 c
lauabant Iudæi mortuos,act.9 g
de Lazaro quem suscitauit Iesus.iohan.11 a.c.12 a.b
¶Lebna expugnatur,ios.10 e
legatione pro Christo fungitur Paulus,2.corinth. 5 d
leones in gentes impias immissi,4.reg.17 d
leonem occidit Samson,iudic.14 b:item Dauid,1.reg.17 d
à Leone percutitur inobediens propheta.3.reg.20 g
Leo de tribu Iuda,apoc.5 b
à lepra cauendum,deute.24 b
lepræ à lepra distinctio,leuit. 13.14
leprosi Samaritani saturantur,4.reg.17 b.c
leprosus à Christo sanatur,matth.8 a
leprosi decem sanantur,luc. 17 c
léporem non comedunt Iudæi,leuit.11 a
leuare manum in cælum solebant iuraturi,gen.14 d:deu.32 f
leui nascitur,& occidit Sichimitas,gen.29.d: 34 d
Leuitæ electi in ministerium Dei,nume.3 f
de Leuitis multa in Exodo Leuitico , Numeris & Deuteronomio
à Leuitis interfecti idololatræ, exod. 32 f
in Leuitarum locum filij Ioseph,ios.14 a
lex ignea,deut.33 a
lex cum datur,terrentur Israelitæ,exod.19.c.20.c. d:deut.5 c
lex iniustis,homicidis &c.posita,1.timoth. 1 b
varias leges populo Israelitico datas habes in exodo, Leuitico , Numeris & Deuteronomio.
legem explanat Moyses,deut. 1 a
legem non faciens,maledictus, deut. 27 d
lex in corde & ob oculos leuit. 19 d
ad legem seruandam exhortatio,deut.4 a
ante legem peccatum non putabatur esse peccatũ,rom.5 b
lex data per angelos, gala.3 c
per legem,cognitio peccati,rom.3 c
lex posita propter transgressiones,rom.5 d
lex pędagôgus ad Christum,gala.3 d
lex bona,1.timo.1.b: roma.7 c
lex Moysi & circuncisio iugum à Petro vocantur, act. 15 b
legem nullus Iudæorum obseruabat,iohan.7 b
lex non viuificabat,gala.3 d
lex & prophetæ duobus mandatis comprehenduntur, matt. 22 d: gala. 5 b
legis impletio est proximi dilectio,rom.13 c
lex & prophetæ sabbathis legebantur,act.13 c

legis finis & perfectio,Christus, roma.10 a
legem aboleuit Christus,& quare,ephe.2.d:2.cor.3.d:act:15 b.heb.7 b
lex regia dilectio proximi,iaco.2 b
lex scripta in cordibus fidelium,hebr.8 d
legi Dei seruit homo mente,rom.7.d:quod facere nō potest carnis sapientia,rom.8 b
legisperitos reprehendit Christus,luc.11 g
legum conditores iniquos reprehendit Isaias,isa.10 a
¶Lia parit Ruben,gen.29 f
Libamentum lex,leui.6 b
in Libro vitæ scribi,phili.4 a
de libro Dei deletur peccator,exod.32 g
libri curiosa sectatorum combusti,act.19 d
Libellus repudij,deut.24 a
Liber Paulus non est sua libertate vsus, nisi vbi necessarium erat,1.corint.9 a
liberi sunt Christiani,1.pet.2.c:iohan.8.d:isa.43 c
libertas spiritus,2.corint.9 d
libertas non danda in occasionem carnis,gala.5 b
liberat de tribulatione Deus,2.reg.4 d
liberatio ex AEgypto,exo. 13 a
liberauit nos Christus à peccato,luc.1.g:iohan.8.d
libido opus tenebrarum,rom.13 d
ob libidinem hominum diluuium,gen.6 a
ligare & soluere conceditur Apostolis,matth.18.c: ioh an. 20 f
lignum scientiæ boni & mali,gen.2.c
lignorum cæsores inter Israelitas,deut. 29 b
lignorum parabola,iudic.9 a
ligno immisso, aquæ dulcescunt,exod.15 f
limites non transferendi,prouer.22.d.23 b
lingua vna in terra,gen.11 a
lingua coërcenda,1.pet.3 b
lingua mala,iaco.3.a.b
de linguarum dono,1.cor.14.a: act. 2 a
linguæ bona & mala,prouer.12.b.13.a. 14 a
in linguam venenatam,prou. 26 a
lingua lambentes aquam,iudic.7 b
lites fugiendæ,prou.20.a: 2.timo.2 d
literas mortis suæ fert Vrias, 2.reg.11 c
litera quę occidit, lex Moysi est:quę irritat ad peccatū quod mortem generat,2.corinth.3 b
¶Lobna rebellat contra Iudam,4.reg. 8 f
Locustæ visio, amos 7 a
de Loide auia Timothei,2.timot.1 b
Longanimitas Dei,salus nostra,2.pet.3 d
loquentem Deum non fert populus,exo. 20.c
loquitur Christus verba Patris,deut.18 d
loquacitas fugienda,eccli.20 a
Lot fratris Abrahæ acta,gene.11.13.19:deut. 2 b d
Lot vxor versa in statuam salis,gene.19 e: luc. 17 g
Lucas medicus,coloss.4 d
Lucernarum forma,exod.25 d:leui.24 a
lucerna nostra Deus, 2.reg. 22 c
lucerna Israël Dauid,2.reg.21 d
lucri gratia docentes,tit.1 b
lucus plantatio, deut.16 b
luci Gentium excidi iubentur,exo. 34 b: quod fecit Ezechias,4 reg.18: item Iosias,4.reg.23 b
Luctu mulieris Thecuithidis ficto reuocatur Absalom, 2.regum 14 a
Ludunt coram vitulo Israëlitæ,exod.32 d
ludit Dauid coram arca, 2.reg.6 a
luget Iacob filium suum Ioseph,gene. 37 g
luget Dauid Amnonem filium, 2 reg. 13 g
lugendi non sunt mortui,1. thess. 4 d
lugentibus consolatio promittitur,luc. 6 d
lumbi mentis succingendi,1.pet.1 c: luc 12 e
luminaria in mundo,Christiani,phili. 2 b
luminaria sol,luna & stellæ creantur,gene. 1 b
Luna à Deo creata,nocti præest,gene.1 b
lunā,solé ac cæli militiâ adorantes occidebantur, deu. 17 a
lunæ gloria alia quàm solis,1.cor.15 f
Lunaticus sanatur à Christo,matth. 17 b
Luteres ænei in templo Salomonis,3.reg.7 f
lux verbo Dei creatur,gene. 1 a
lux Deus est in quo non sunt tenebræ,1. iohan.1 c
lux Christus oculos illuminans,iohan.1 a.3 c.8 b.9 a
lux mundi Apostoli,matth. 5 b
cum Luce societatem habere,1.iohan.1 c.2 b
lucis opera,omnis bonitas,ephe. 5 b
lux Gentes post Christum cognitum,ephe.5 b
Luxuria & luxus in vino,ephe. 5 d
Luza,quæ & Bethel,gene.28 d
¶Lysias dux Antiochi,1.macha.3 c

M

Maceda vrbs capitur,ios. 10 e
Macedonibus prædicat Paulus, act.16 b
maceriam & inimicitias inter Gentes ac Iudæos abstulit Christus,ephe.2 d
Machabæorum & matris eorum passio,2.mach.7 a
Machiritarum possessio,deut.3 c
Madianitas iubet Deus occidi, nume.25 d: 31 a
Magi Pharaonis,exod. 7 b
Magi Christum adorant, matth.2 b
ad Magos non declinandum,leuit. 19 f
Magos abstulit Saul,1.reg. 28 a
Magister noster Christus,matth. 23 a: iohan. 13 c
magistri fieri ne ambiamus,matth.23 a: iaco. 3 a
magistri mendaces,quales,2.pet. 2 a
magistratibus parendum,rom. 13 a.
magistratui tributum soluit Christus,matth.13 d
magistratus Deum timentes,exod.18 d: deut.1 c
magistratibus non detrahendum,exod. 22 d
magistratus malus malo populo datur,iob,34 d
magistratus impij,prou.29 b
magnifica Dei erga Israëlem,1.reg.12 d
magnificentia Deo danda,deut. 32 a
maiestas Dei,quæ & gloria,exod. 40 d
maior in ecclesia quis,matth.18 a
Malcho amputata auricula,iohan.18 b
maledicta terra ob Adæ peccatum,gene.3 c
maledictiones inobedientibus, leui.26 c
maledicere Israelitis non potest Balaam contra Dei voluntatem,nume. 22 d.23 c: deute.23 a
maledictiones in monte Hebal, deut.27 b
maledicit Eliseus in nomine domini pueris ipsum irridentibus,4.reg.2 d
maledicuntur Gabaonitæ vt perpetuò sint in ministerio, ios.9 d
maledictus qui legem non implet,galat.3 b:deut.11 d
maledictus qui pendet in ligno,deute.21 d
maledictum factus pro nobis Christus,gala. 3 b
non maledicendum persecutoribus,sed potius benedicendum,luc.6 d.roma.12 c: 1.pet. 3 b
maledicenti non maledicit Christus,1.pet.2 d
maledicenti Semei non maledicit Dauid,2.reg.16 b
maledicentibus benedicit Paulus,1.corinth.4 c
maledicit Paulus ijs qui Galatas abduxerunt ab euangelij veritate,galat.5 c
maledici non possidebunt regnum, 1.corin.6 b
maledicti à Christo,hœdi,matth. 25 c
maledicens nomini Dei lapidatur,leuit.24 b
malefacta beneficijs vincenda,roma. 12 d
malefici occidendi,deut.18 b
malum omne contagiosum,prou.6 d
malum odio habendum,rom.12 b
malum pro malo non reddendum,rom. 12 b: exemplo Elisei,4.reg.6 e
mala pro bonis non reddenda,prou.17 a.sicut fecit Nabal Dauidi,1.reg. 25 c
mala quæ perfert Dauid, Deo accepta refert,non inimicis, 2.reg. 16 c
malum venditionis Ioseph Deus vertit in bonum,gene.50 e
mali sumus à corrupta natura,luc.11 g:gene. 6 g
mali & infideles semen diaboli,matth.13 e
mali è cœtu christianorum auferendi,1.corint.5 d

malitia hominis multa,gene.6 a
malitia omnis auferenda,eph.4 g:coloſſ.3 b
malitia pueri efficiamur,non ſenſu,1.corint.14 d
malitiæ veteris fermentum à nobis expurgandũ,1.cor.5 e
in malitia perſeuerantes pereunt,1.reg.12 d
Mambre quæ & Hebron dicitur,gene.23 d
Mammona iniquo parandi amici, luc.16 a
Mamzer non admittendus in eccleſiam,deut. 23 a
Manna cibus patribus primum incognitus,deut.8 a
Man pluit Iſraelitis,exod. 15 c
man faſtidit populus,nume.11 a
manna deficit,ioſ.5 c
manna non erat panis verus dans vitam,ioan.6 d
Manahem occidit Sellum,4.reg.15 c
Manaſſes filius Ioſeph,gene.41 g.48 a.c:ioſ.13 d.14 a. 22 a.b
Manaſſes rex iuda impius,4. reg.21
mandata ſeruantibus benedictio,exod.23 c: deut. 11 d
per mandatum libido peccandi,roma.7 b.c
mandatum Chriſti nouum,dilectio,iohan.13 d
mandata ſeruat qui diligit,iohan.14 c:1.iohan.2 a
mandata ſeruando vitam æternam habere docet Chriſtus, matt.19 c
mandatis hominum aduerſantiũ Deo nõ attendendũ, tit.1 d
Mandragoræ Liæ,gene.30 b
non manducet qui non laborat,2.theſſa.3. c
manducet Chriſtianus in gloriam Dei,1. corint. 9 g
manducare Chriſti carnem,ioan.6 e. f
manere in Chriſto.1.iohan. 2 a
quando manet Deus in nobis,1.ioan.3 d
manſiones paratæ fidelibus,ioan.14 a
manſiones filiorum Iſrael, nume.33 a
manſuetudinis commendatio,prou.16 c:ephe.4 æccli.10 b
manſuetudo Pauli,1.corint. 4 d
manſuetiſsimus Moyſes,nume. 12 b
Manue pater Samſonis,iudic.13 b
manus abſcindenda falſo teſti,deut.19 d
manus Ieroboam areſcit,3.reg. 13 a
manus lauare ante cibum,matth.15 a
manus non lauat Chriſtus ante cibum,luc.11 f
manibus noſtris operemur,1. theſſ. 4 c
manuum opera fructificare facit Deus obediẽtibus ſibi, deute. 30 b
manus propria ſcandalizans nos abſcindatur,matt.5 e
manus arida ſanatur,matth.12 a
manuum cancellatarum impoſitione Iacob filijs Ioſeph benedicit,gene.48 c
manuum impoſitione ſanat Chriſtus,luc.4 g
vt manus imponeret eis,adducunt pueros ad Chriſtum. matt.19 b
manuum Moyſi impoſitione Ioſue repletur ſpiritu,deu. 34 c
manuum impoſitione replentur Spiritu ſancto chriſtiani, act.19 a: 1.timo.4 d
manum non citò imponat cuiquam Timotheus,1.timo.5 d
manus Domini facta ſuper Eliam,3 reg.18 g
manum Domini nemo euadit,amos.9 a:deut. 32 f
manus Dei ſuper aliquẽ,quum illum percutit, vt de Iudæis legimus,iudic.2 c: 1.reg.7 d
in Mara veniunt filij Iſrael,exod.15 d
Marcus conſobrinus Barnabæ,coloſſ.4 b
Mardochæi acta,eſth.4.6.13
mare diuidit Moyſes,exod.14 d
maria ſunt congregationes aquarum,gene. 1 b
maris fuſilis fabricatio,3.reg.7 d:2.paral.4 a
maris vitrei viſio,apoc.15 a
Margaritæ lapidis pretioſi parabola, matt. 13 f
Mariæ virginis acta,luc.1.2:iohan.2 a
Mariæ ſororis Moyſi acta,exo.15 e:num.12.c.d.20 a:deu.24 b
Mariæ ſororis Marthæ acta,iohan.11 a.12 a:luc.10 g:mat.26 a
Maria Magdalene currit ad monumentum:videt Chriſtum: annuntiat ſurrexiſſe,matt.27 g. 28 a:iohan.20
maritum vocat Sara dominum,gene.18 b: 1.pet.3 a
de maritorum principatu,eſth.1 d
Martha hoſpitio Chriſtum ſuſcipit,luc.1 g:iohan. 12 a
Marthæ fides,luc.11 c.d
martyrum fœlicitas,ſapien.3 a
Maſculi & fœminæ creatio,gene.1.d. 5 a
maſculorum concubitores,3.reg.14 f.15 b.22 f:1.corint.6 b
in Maſpha congregati Iſraelitæ,iudic.20 a
Matrem qui non honorat,maledictus,deut. 27 c
matres & fratres Chriſti qui ſint,matth.12 d
matrem ſuam commendat Chriſtus Iohanni,iohan.19 e
Matrimonij inſtitutio,gene.2 d
matrimonij caſti exemplum in Sara Tobiæ vxore,tob. 3 c
matrimonium quomodo ſit ſuſcipiendum. tob.6 d
matrimonij commendatio,prou.18 d:heb.13 a
matrimonium violantes arguuntur, mala. 2 c
de Matrimonio,1.corint. 7
Mathan ſacerdos Baal,4.reg.11 d
Matthanias qui & Sedecias,4.reg.24 d
Mathathiæ acta, 1. macha.2
Mathias electus in locum Iudæ,act.1 d
Matthæus vocatur à Chriſto,matt. 9 a
Mathuſaël naſcitur.gene.4 d
Mathuſale ætas.969.anni,gene.5 d
Maxilla aſini occiduntur Philiſthæi,iudic. 15 c
Maxillam percutienti altera danda,matt.5 f
¶Medad & Eldad prophetant,nume.11.f
Mediator inter Iſraelitas & Deum, deut.5 a.c
mediator noſter Chriſtus, 1.timot.2 a
Medicina à Deo creata,eccli. 38 a
Meditandum verbum Dei,deut.11 c.ioſ.1 b
Mel in cadauere leonis,iudic. 14 b
Melchiſedech offert Abraham muneta,gene.14 d: gen.7 a
Mello ædificatur à Salomone,3.reg.9 d
Membrorum vnione Paulus ad concordiam nos hortatur, 1.corint.12 c
membra noſtra ſeruiant Deo,roma.6 d
membra noſtra templum Spiritus ſancti,1.corint.6 d
membra corporis peccati mortificanda,coloſ.3 a
memorãda tẽpora antiqua & Dei opera cõſiderãda, d.32 d
Mendax omnis homo,iſa.9 d:pſal.115. ver.2
mendax Giezi,4.reg.5 f
mendaces Spiritui ſancto Ananias cum vxore,act.5 a
mendacium non ſuſcipiendum à iudice,exod. 23 a
mendacij pater diabolus,ioan.8 f: 1. ioan.2 c
mendacium fugiendum, ephe.4 f
mendax qui negat Chriſtum,1.ioan.2 c
mendax ſpiritus in prophetis,3.reg.22 c
Mendici nulli futuri,ſi obediatur Deo,deut.15 a
Menſæ tabernaculi forma,exod. 25 c
menſtruoſa mulier,leuit.15 c
menſuræ æquitas,leuit.19 g
menſura qua menſi fuerimus,remetietur nobis,marc.4 c
non mentitur Deus,ſed præſtat promiſſa,tit.1 a:hebr.6 d
Meraritarum ſors & vrbes,ioſ.21 a.b.c
mercatores terræ flent Babylonem deſtructam, & quare, apoca.18 a
Mercenariorum merces non deneganda,leuit. 19 c: deute. 24 c: iaco.5 a
mercenarius paſtor,ioan.10 b
merces perſecutionem paſſis,matt. 5 b
merces vinitoribus ex æquo datur:matt.20 a
merces ſecundum opus,1.corint.3 b
merces Abrahæ,Deus,gene.15 a
Meretrix fugienda,prouer. 23 c
meretrix & ſcortator non ſint in populo Iſrael,deut. 23 c
meretricis magnæ viſio,apoc.17 a
meretrici adhærens efficitur cum ea vnum corpus,1.cor.6 d
meretrices ingrediuntur regnum Dei,matt. 21 c
Mergulum non comedunt Iudæi,deute. 14 b
Merob Dauidi promiſſa vxor,1. reg.18 d
Meſa rex Moab tributarius regi Iſrael, 4.reg.3 a
Meſsiæ tempus deſyderat fidelis,iſa. 45 b
de Meſſe lex,leuit.19 b
meſſis abundans obedientibus Deo,leuit.26 a
meſſem Ioab ſuccendi iubet Abſalom.2. reg. 14 g
meſsis multa populi prædicatione euangelij colligenda. matt.9 d:ioan. 4 e
metens ſegetes relinquat pauperibus,leuit.19 b

non

non Metuendum fideli in afflictionibus ,deute.7 c
cum Metu operemur opera salutis,philip.2 b
¶Micha filius Miphiboseth,2.reg. 9 d
Michææ prophetæ Dei acta, 3.reg. 22
Michas de Ephraim, iudic.17 a.b.f
Michaëlis pugna cum dracone,apoca: 12 b: iudæ c
Michol vxoris Dauidis acta,1. reg. 18. 19. 25 g: 2. reg.3 g.6 c
Militat nemo suis stipendijs,1.corinth. 9 a
Militibus dat Iohannes præcepta, luc. 3 c
Militia est vita hominis,iob,7 a
Miluum non comedunt Iudæi,deute.14 b
Minima terræ quatuor,quæ sunt sapientibus sapientiora, prouer.30 d
minimus in regno Dei,matth.5 c
Ministri Dei quales,leuit.21 c
contra ministros Dei murmurans,contra Deum murmurat, exod.16 b
ministerium reconciliationis accepit Paulus, euangelium nuntians,2. corinth.5 d
ministerium verbi prædicatio euangelij,act.29 c
minister noster Christus,matth.20 d. hebr.8 a
ministeria varia christianis data,eph.4 b
ministri Dei prædicatores,1.corinth.2.2.4 a
ministris verbi victus debetur,matth.10 b
ministri verbi à Deo petendi,matth.9 d
minister sit qui primatum querit,matth:20 d
Ministrationes spiritus diuersæ,1.corin.12 a
Miphiboseth acta,2 reg.4 b.9 c.16 a. 19 e
Mirabile nomen Dei,iudic.13.c
Miracula, confirmatio verbi,marc. 16 d
miraculis Christi glorificatur pater,matth.15 c
miracula per se fieri in gloriã Christi,orant Apostoli,act. 4 f
miraculis probatus est Christus à patre missus,act.2 d
miraculis inducti multi credunt Christo,iohan.2 d.4 g
miraculis potuit cognosci Christus,iohan,10 e
miraculis mentientes se Christum,matth. 24 b
miracula pseudoprophetarum,ierem.23 f
miraculis pseudoprophetarum tentat Deus an diligamus eũ deute. 13 a
miraculis à fide abducens occidendus,deute.13 a
Miserationis multæ Deus,exod.34 a
Miseretur Deus cuius vult,exod.33 d
miseretur Deus propter promissiones suas,4.reg.13 d
vt misereatur nostri Deus,orandum,nume. 6 d
misereatur tui Deus,benedictio erat,gene.43 f
Miseri simus,vt fœlices efficiamur,iaco. 4 d
Misericors Deus diligentibus se,exod.20.34 a: deute.5 a
misericors Deus neminem derelinquit,deut.4 e
in Misericordia deus diues,ephe.2 a
misericordia dei æterna super timentes eum, luc.1 e
misericordiæ dei debentur diuitiæ cæteraque corpori necessaria,deute. 8 d
misericordia dei pœnitenti promittitur,deut. 30 a
misericordia dei liberamur per Christum,isa.52 a
misericordia motus venit Christus, tit.3 b
miseranti deo attribuenda salus rom.9.c
misericordiam dei erga se confitetur Paulus,ne desperemus 1.tim.1 c
misericordiam consequutæ Gentes,roma.11 d
misericordia potior sacrificio,matth.9 b: osee,6 c
misericordes simus exemplo dei, luc.6 f
miserendum hilaritate,roma.12 b
misericordibus misericordia promittitur, matth.5 a
misericordibus benedicit deus,prouer.11 d.22 b
misericordia purgantur peccata,prouer.15 d
misericordia Dauidis erga Saul,1.reg.24.b.26 b
misericordiæ laus, prouer.14 c.19 c
misericordiæ opera quanti faciat Christus,matth.12 a.25 c
Misphat aliàs cades,gen.14 b
Missus à deo Christus,iohan.8 e
Mites & humiles corde esse discamus à Christo,matt.11 d
mites & mansueti quid à deo accepturi,matth.5 a
mitissimus Moyses,nume.12 a
¶Mna,ezech.45 d: luc. 19 c
Moab filius Lot ex filia maiore,gene. 19.g
de Moabitis multa,nume.21 f: deute.2 b:iudic.3 b:3.reg.11 b 4.reg.3.23
Modesti simus,1.pet.3 b: philip.4 a
Modius æqualis, deute.25 d
non Mœchandum,exod.20 c
Mœrore consumitur inobediens,deute.28 g
Mola inferior & superior,deut.24 b
Molles non possident regnum Dei,1.corint.6 b
Moloch idolum Ammonitarum,3.reg.11 b:leuit. 20 a
Moneamus alter alterum, rom.15 c
moneamus nos hymnis &c.coloss. 3 e
monet Paulus cum lachrimis,act.20 f
Montem Sinai qui tetigisset,lapidandus erat,exod. 19 b
Mons Gelboë,1.reg.31 a:c.2 .reg.1 b.c
monumenta aperta in morte Christi,matth.27 e
Morbos corporis & animi sanat Christus,matth.8 b
morbos ob peccata immitti,matth.9 a: iohan. 5 b
ne Mordeamus inuicem,galat.5 b
Mores bonos corrumpunt colloquia praua.1.corint.15 c
Mors ex inobedientia,gene.3 c:deute.30 b
Moriendum semel omnibus,hebr.9 g
mortem optant Israelitæ,exod.16 a:num. 14 a:item Moyses nume.21 c:rursum Iob,iob,6 b:item Elias,3.reg.19 a
mortis dies incertus,luc. 12 e
mortuam Saram plangit Abraham,gene.23 a
mortui in tabernaculo lex,nume. 19 c
mortui vngebantur,gen,50 a.d
mortui lauabantur,act.9 g
mortuorum exequiis non interfit sacerdos,leuit.21 a
à Mortuis nihil quærendum,isai.8 d
mortuos consulit Saul,1. reg.28 a.b
mortuo apparenti non credet,qui scripturæ non credit,luc.16 g
super mortuo non incidendæ carnes, deut.14 a
in Mortuis tibicines,matth.9 c
de Mortuis non multum lugendum,1.thess.4 d:eccli.22 b
mors absorpta per Christum,1.corinth.15 g
mori Christus vocat dormire,matth.9 c
morte Petri & aliorum martyrum glorificabatur Christus iohan.21 f·philip. 1 d
mortem sibi propinquam dicit Paulus, 2.timo.4 b
mori optabat Paulus si expediret,philip. 1 c
mortis suæ præmonet Christus Apostolos, matt.16 c. 17 d 20 c: iohan.7 c.14 a.16 c
mori cupit Christus pro nobis,luc.12 f
mortem deprecatur Christus,matth. 26 d
moritur Christus,matth.27 f:iohan.19 f
mortuus Christus pro peccatis nostris,rom.4 d: hebr.9 d
mors stipendium peccati,rom.5 b
ex mortuis primus resurrexit Christus,1.corint.15 d
in mortem Christi baptizari,rom.6 a
mortem & resurrectionem Christi prædicat Petrus,act.2 d
mori debemus pro fratribus, 1.iohan.3 c
mors secunda,apoc.20 d. 21.c
moriuntur non credentes.i.ira Dei manet super eos,ioh.3 d
mortem non vident credentes, iohan.5 d
mortui audientes Christum viuent,iohan.5 d
Morticinium non comedendum,leui.17 d: imò nec tangendum,nume. 19 c
Mortificanda membra corporis peccati,coloss. 3 a
mortificata Dauidis voluntas,2 reg. 15 f
mortificantur Christiani propter Christum, rom.8 g
Moysi natiuitatem & acta habes ab initio Exodi vsque ad finem deuteronomij
Moysi laus,eccli. 45 a
Moysi fides,heb. 11 e
Moyses quare & quando tegebat faciem,exo.34 d:2.cor. 3 c
Moysi locutum esse Deum credunt Iudæi, Christum autem nescire se dicunt,iohan.9 c
Moyses Iudæos accusaturus,iohan.5 g
Moyses & prophetæ scriptura veteris testamenti,luc.16 g
Moysen repulerunt Iudæi, act.7 e
per Moysen lex data,iohan.1 b
Moyses aduentum christi prædixit, act. 3 d

Moyſes & Elias in transfiguratione,matth.17 a
¶Mulæ Dauidis imponitur Salomon,3 reg.1 e
Mulier creatur è coſta Adæ,gene.2 d
mulier ſeducitur à ſerpente,gene.3 a
mulier gloria viri,2 cor.11 b: & adiutorium eius,gene.2 c
mulierem non tangere bonum eſt,1.corint. 7 a
de Muliere multa,1.corint.11 b.14 f:& in prouerbijs & Eccleſiaſtico.
mulierũ ornatus & mores qui eſſe debeant,eph.5.e: colo.3 c
mulier familiam curet,prouer.12 a:tit.2 a
mulieri non dandus primatus,1 timo.2 d
mulier veſte virili ne vtatur,deute.22 a
à Muliere initium peccati,eccl.25 d
mulier litigioſa cui comparanda,prouer.27 e
mulier bona,eccl.36 b
mulier adultera,prouer.22 b
de Muliere forti,prouer.31 b
mulieris ira & nequitia,eccl.25 c
mulier vouens,nume.30 b.c
mulier captiua,deute.21 b
mulier formoſa & fatua,prouer.11 d
mulier litigioſa fugienda,prouer.21 b.27 c
mulieres cohæredes gratiæ,1 pet.2 b
mulieribus legendum deuteronomium,deut.31 c:ioſ.8 g
mulieres cantant canticum cum Maria,exod.15 e
mulieres reſeruentur in expugnatione vrbium,deut.20 a
mulier pulchra & prudens Abigail,1 reg.25 a
mulieris prudentis conſilium,2 reg.20 f
mulierem Chriſtus in fide inſtruit,iohan.4 b.c
mulier ſanguinis fluxũ patiens ſanatur à Chriſto,matth.9 c
mulieres Chriſtum ſurrexiſſe prædicant,matth.28 b
mulieribus prædicat Paulus,act.16 a
mulieres ſaluantur per liberorum generationem, 1 timo.2 d
mulier ſedens ſuper beſtiam coccineam,apoc.17 a
Mulo inſidet Abſalom, 2 reg.18 b. c
Mundus nemo coram Deo, iob.25 a.b.c
Mundi ſeu mundati Apoſtoli per fidem,iohan.15 a
mundi corde Deum videbunt,matth.5 a
Mundus per Chriſtum factus,iohan.1 a
mundus in maligno poſitus,1 iohan.2 c.5 d
mundi figura tranſit,1 cor.7 e:1 iohan.2 c
mundum non diligamus,1 iohan.2 b
mundi amicitia eſt inimicitia apud Deum,iaco.4 a
mundus Deũ non cognouit,iohan.17 d:nec Ieſum eſſe Chriſtum verum lumen,iohan.1 a
pro Mundo non orat Chriſtus,iohan.17 b
mundi vltima eſt hæc ætas,1 cor.9 c
mundum iudicabunt fideles,1 cor.6 a
Munera excæcant oculos, deut.16 d:exo.23 a:eccl.20 d
munera accipiunt filij Samuel iudices,& malè iudicant,1 regum 8 a:non autem Samuel,1 reg.12 a
munera non accipit Deus,deut.10 d
munera non accipit Eliſeus à Naaman : quæ Giezi accipiens leproſus efficitur.4 reg.5 e.f. g
Mures aurei Philiſthinorum,1 reg.6 a
Murmurant Iſraëlitæ,nume.11 a:exo.15.16.17
murmurat Moyſes,nume.11 c
murmurans populus interficitur,nume.16 f
ſine Murmurationibus omnia fiant, philip.2 b
non Murmurandum contra Deum,1 cor.10 b
Mutatur Saul in alium virum à Spiritu Dei,1 reg.10 b
Mutui lex,exo.22 c
mutuum dandum omnibus,deut.15 a.b·matth.5 f.eccl.29 a
mutuat alijs quia diues,qui ſeruat Dei præcepta,deut.28 b
Mutum fecit Deus,exod.4 c
mutus ſanatur à Chriſto,matth.9 d
¶Myſterium abſconditum ſalus noſtra,roma.16 d
myſteriorum Dei diſpenſator Paulus,1 cor.4 a

N

Naaman leproſus ſanatur,4 reg.5 c
Naas obſidet Iabes Galaad,1 reg.11 a
Nabal impius moritur,1 reg.25 g
Naboth iuſſu impiæ Iezabel lapidatur,3 reg.21 e.d
Nabuchodonoſor acta,4 reg.24 a:dani.1.2.3.4: iſa.14: iere.27 b:iudith. 1. 2
Nachor auus Abrahæ,gene.11 c.d.22 d
Nadab & Abiu comburuntur,leui.10 a
Nadab filius Ieroboam rex Iſraël,3 reg.14.15
Nahaſſon filius Aminadab,nume.1 b
Nahum vaticinatur Dei vindictam in Aſſyrios, nahum 1.a
Natalis ſui cœnam celebrat Herodes,marc.6 c
Nathan prophetæ acta,2 reg.7 a:3 reg.1 c
Nathanael verus Iſraëlita,iohan.1 g
Naturæ impuritas,iob.25 a
Natus ex Deo qui Chriſto credit,iohan.1 b:1 iohan.5 a
Natus ex Deo peccatum non facit,1 iohan.3 b
Naufragium Pauli,act. 27 g
Nazareth educatur Chriſtus,matth.2 d:luc.4 c
Nazareni non honorãt Chriſtum matth.13 g·ſed magis præcipitare conantur de monte,luc.4 c
Nazaræorum lex,nume.6 a
¶Nebo mons,deut.32 g
nebula impletur templum,3 reg.8 b
non ex Neceſsitate aut triſtitia,ſed ſponte & hilariter ſubueniendum eſt pauperibus,1 cor.9 b
neceſsitate coactus comedit Dauid panes propoſitionis, 1. (reg. 21 b
Negat Chriſtum Petrus,matth.26 g
negabit nos Chriſtus ſi negauerimus eum, 2 timo.2 b
Nehemiæ acta,2 libro Eſdræ,qui & Nehemiæ dicitur
Nehemiæ laus,eccl.49 d
Nemrod robuſtus venator,gen.10 b
nemus plantat Abraham,gene.21 d
Nephthali,gene.30 b.46 c.49 c:ioſ.19 c
neruum femoris non comedunt Iudæi,gene.32 g
¶Nicanoris acta, 1.machab.7 d:2 mach.15 a.f.g
Nicodemus magiſter in Iſraël, occultus Chriſti diſcipulus, iohan. 2.a.19.g
de Nido inuento lex,deute.22 a
Niniue ædificatur,gene. 10 b
Niniue euertenda prædicitur,nahum.3 a
Niniuitarum reſipiſcentia,ionæ,3 b: qui Iudæos in iudicio condemnabunt,matt.12 d
¶ nobe ciuitatem deſtruit Saul, 1. Reg. 22 d
Noctuam non comedunt Iudæi,deute.14 b
Noë natiuitas & acta,gene.5 d.6.7.8.9
Noë arca,1.pet.3 d.
Noë fides,hebr. 11 b
noë laus , eccli.44 c
noë iuſtitiæ præco ſeruatus,2.pet.2 d
noemi vxor Elimelech,ruth.1.4
Nomina imponit Adam cunctis animantibus,gene.2 d
nomina imponebant matres,gene.29.30.iudic.13 d
nomina patrum inuocata ſuper Ephraim & Manaſſen, gene.48 c
nominis boni habendi ratio,eccli. 41 c
nomen Dei tempore Henoch cœptum inuocari,gene.4 d
nomen Dei,Sum qui ſum,exod.3 d
nomen ſuum iehouah non indicauit Deus patribus Iudæorum,exod.6 a
nomen Dei protectio noſtra,prouer. 18 b
nomen Dei auditum vbique, 3.reg.8 e
in nomine Domini benedicit Dauid populo,2.reg.6
in nomine Domini maledicit Eliſeus pueris ipſum irridentibus,4.reg.2 d
nomen Dei non aſſumendum fruſtra,exod.20 a
nomen Dei inuocare ſuper aliquem,nume.6 d
nomen Dei polluitur periurio, leuit.19 c
nouacula non raduntur pili Nazaræorum,nume.6 a:iudic. 13.a.1.reg.1 b
nouiſsima præuidenda,deute.32 d
nouiſsima tempora,1. timo.4 a
nouiſsimi primi, matth.20 d
noua creatura in Chriſto,galat. 6 d
in nouitate vitæ ambulandum,in nouitate ſpiritus Deo ſeruiendum,roma.6.a.7 b
nouus homo,ephe.4 e
nouum teſtamentum,gene.3 c.heb.8.d.10 c in peccatorum remiſsionem,matth.26 c

Nox verbo Dei creatur,gene.1 a
¶Nubes discurrentes,deute.33 d
ad Nubis motum mouebantur castra Israëlitarum, exod.40 d:nume.9 c.d
in Nube loquitur Deus Moysi,exod.33 b.16 c
nubes in occasu orta,pluuia,luc.12 g
Nubant qui non possunt continere,1 corint.7 b
nubere qui prohibent,2 timo.4 a
nubebant filiæ maiores ætate ante minores,gene.29 e
Nudi Adam & Heua,gene.2 d
nudus Israël inter hostes,exod.32 f
nuditas inobedientibus,deute.28 e
Numerantur filij Israël apti ad pugnam,nume.1 a
Nuptias celebrat Laban filiæ,gene.29 e
nuptiæ Rebeccæ in timore Dei,gene.24 f.g
nuptiarum sanctitas,tob.6 c
nuptijs interfuit Christus,iohan.2 a
in Nuptijs postremus locus accipiendus,& quare,luc.14 b
nuptialem vestem non habens,matth.22 b
vt Nutrix fouet filios suos,sic Paulus Thessalonicenses, nihil ab eis exigens,1 thessa.2 b
¶Nicticoracem non comedunt Iudæi,deut.14 b

O

Obed filius Ruth,ruth.4 d
Obededom benedicit Deus,2.reg.6 b
Obediendum voci Dei,deute.30 d:1 pet.1 c
obedientibus verbo Dei,benedictio,deute.11 d
non Obediens Saul Deo reijcitur,1 reg.28 c
obedientia victimis potior,1 reg.15 c
obediens Christus patri vsque ad mortem, hebr. 5 e : cuius obedientia saluamur,roma.5 c
obedientia parentibus exhibenda,exod.20 b:leuit. 19 a:deute.5 b:tob.4 a
obediendum Deo potius quàm hominibus,act.5 e
obediendum magistratibus ac præpositis,roma.13 a : deute. 17 b.c:heb.13 c
obedit Christus patri putatiuo,luc.2 g
obedit Christus voci Iosue,ios.10 c
de Oblationibus varijs,leuit.2.3.6.9:nume.7 15.28.29
qui Obliuiscuntur Dei peribunt,deut.8 d
ne Obliuiscamur Dei in diuitijs,deute.6 b.8 c
oblitus Dei Israël,percutitur,deut.32 c:iudic.3 a.b
Obsecrat Ephesios Paulus,ephe.4 a:Romanos.rom.12 a Corinthios,2.cor.5 d:Galatas,galat.4 b
Obstetricum Aegytiarum pietas,exod.1 d
Obstinatorum interitus,ezech.6 c
¶Occidit Deus quem vult,deut.32 e.f
occidere vult Dominus Moysen,exod.4 f
occidens hominem moriatur,leuit.24 b:deute.27 d
occidatur gladio,qui gladio occidit,gene.9 a:matth.26 e
de Occisi cadauere,deute.21 a
in Occulto auditum euangelium prædicauerunt palàm Apostoli,matth.10 c
Ochoziæ filij Achab acta,3 reg.22 f:4 reg.1 a.c
Ochoziæ filij Ioram acta,4 reg.8 f.g.9 f
Ochoziæ filius Ioas absconditur,4 reg.11 a
Oculis Dei omnia aperta,hebr.4 d
oculum eruenti eruitur oculus,exod.21 e
oculi eruuntur Samsoni,iudic.6 e
oculi effodiuntur Sedeciæ,4 reg.25 b
oculos excelsos humiliat Deus,2 reg.22 c
oculi deficientes in obedientibus Deo, deute.28 g
de Oculi eruitione,matth.5 d
oculos videntes dat Deus obedientibus sibi,deute.29 a
oculus bonus, aut nequam seu malignus, matth.6 c : deuterono.15 b
¶Obed propheta arguit Israëlitas,2 paral.28 b
Odientes ipsum punit Deus,deute.5 a
odium cordis prohibetur,leuit.19 d
odio habitus Christus à mundo sine causa,iohan.7 a.15 d
odio sunt Christiani mundo,matth.10 c:iohan.15 c
obedientibus nos benefaciendum, luc.6 c
odientes ipsum diligebat Dauid,2 reg.19 a
odiens fratrem homicida est,1 iohan.2 b
ab Odientibus liberat Deus inuocantes se,2 reg.22 b
Odoratur Deus sacrificium pij,gene.8 d
¶Offendiculum fratri non obijciendum,roma.14 b
sine Offendiculo sit Christianus,1 cor.9 g
Offerendarum pecudum,armentorum &c.ritus,leuit.1
offerendum Deo non dæmonibus,leuit.17 b
non Offerenda hostia vitiosa,deut.17 a
¶Og rex Basan percutitur,nume.21 g:deut.3 a.b
¶Olda prophetissa, 2 paral.34 e
Oleribus vescitur infirmus,roma.14 a
Oleum dat Deus diligentibus se,deute.28 d
oleo suo non vngentur inobedientes, deut.11 b
oleum fundit Iacob super lapidem quem erexerat in titulũ gene.28 d.35 c
olei sancti confectio,exod.30 c
Olea Christus,roma.11 c
Oleaster populus Gentium,roma.11 c
oleo vncti ab Apostolis sanantur,marc.6 b
oleo vngatur infirmus à presbyteris,iaco. 5 d
oleo vngitur rex Saul,1 reg.10 a
Oliuarum reliquiæ,aduenis &c.deute.24 d
Olla liquefacta,ezech.24 a
¶Omnipotens Deus, gene.17 a.35 b.48 a : exod.15 a : nume.11 e
¶Onan filius Iudæ percutitur à Deo,gene.38 a.b
Onesimus seruus Philémonis,phile.b
Onesiphori domui misericordia,2 timo.1 d
Onias summus sacerdos,2 macha.4 a.e
Onocrotalum non comedunt Iudæi,deute.14 b
Onus Christi leue ferendum,matth.11 d
onus graue imponunt populo Scribę & Pharisæi,matth.23 a
onus importabile lex Moysi,act.15 c
onerati & laborantes accedant ad Christum, matth.11 d
onus & infirmitas fratris ferenda,galat.6 a
onus suum quisque portabit,galat.6 a
¶Ooliab artifex,exod.31 a.35 d
Oolla & Ooliba,ezech.23 a
¶Operimentum tabernaculi,exod.26 c.36 b
Ophni & Phinees filij Heli,1 reg.1 a.2 c.4 b
in Ophir mittit Salomon classem,3 reg.9 d:item Iosaphat 3 reg. 22 g
non Opprimendus frater,leuit.19 c
opprimetur inobediens Deo,deute.28 d
Opus Dei credere in Christum,iohan.6 d
opera Dei perfecta,deute.32 a
opera Dei non scrutanda curiosius,iob.33 b
opera Dei imperuestigabilia,eccle.8 d
opera Dei reuocanda in memoriam,deute.4 b.7 c
opera legis qui non facit maledictus,deute.27 d
vt Opera sancta & iusta faceremus electi sumus à Deo & redempti,luc.1 g:ephe.1 a.2 b:tit.2 d
ante Opera bona mundemur oportet per Christum, iohan. 9 a.15 a:tit.2 d
opus bonum Deus incipit & perficit in nobis,philipp.1 a: prouer.16 a.20 d
opera testantur fidem,phile.a:hebr.6 c:matth.7 c:2 pet.1 b
opera lucis,ephe.5 b
ad Opera bona prouocemus inuicem, hebr.10 d
operibus bonis præsint credentes,tit.3 c
opera bona nõ faciẽs abscindetur de vite Christo,iohã.15 a
opera charitatis non habenti non prodest fides,iaco.2 c
ad Opera fidei prouocat Christus, matth.5 b: sic & Paulus, (act.26 c
opera misericordiæ,matth.25 d
non propter Opera liberati sumus,tit.3 b:ephe.2 b
operum bonorum exemplum episcopus,tit.2 b
opera mala operatur diabolus,ephe.2 a
opera coinquinantia hominem,marc.7 c
opera tenebrarum abneganda,tit.2 c.d:roma.13 d
opera Gentium non imitanda,ephe.4 d.leuit.18 d
vt Operarios extrudat orandus Deus, matth.9 d
Operarius cibo dignus, matth.10 d
Operarij iniquitatis,matth.7 d
Operandum manibus,1 thessa.4 c
Operatur manibus Paulus,act.18 a

Opera manuum Israël benedicit Deus,deute.2 b:& fructificare facit, deut.28 a.30 b
operatus cum Deo Ionathas,1 reg.18 g
¶Orat Christus pro nobis,iohan.16 f.17 b
orat Christus pro Petro,luc.22 c
orat Christus apud patrem pro nobis, heb.7 d.9 f
ad Orandum spe exorandi exhortatur Christus, propositis exemplis, matth.7 b:luc.18 a
orando cum fiducia,accipiemus quod petimus,marc.11 c
orandum spiritu & mente,1 corint. 14 c
Orationibus nostris adest Deus,deute.4 a
orandi modum docet Christus,matth.6 a
orandum continuè,matth.7 a:luc.11 a.18 a:rom.12 c: eph.6 c coloss.4 a:1 thessa.5 d
in Oratione pernoctat Christus,luc.6 b
oratio sine intermissione ab ecclesia pro liberatione Petri, act.12 a
Oratio iusti assidua multum valet,iaco.5 d
in Orationibus vnanimiter perseuerant Apostoli, act.1 c
orat Paulus sine intermissione, 1 thessa.1 a
oratione assidua victus Deus,iudic.10 d.11.f
orat Christus ter eundem sermonem, matth.26 d
Orans Christus procidit in faciem,oculos in cælum attollit, genua ponit,matth.26 d:iohan.17 a:luc.22 d. Sic Paulus orat cum fratribus positis in terram genibus, act.20 g: ephe.3 c. Itē Moyses extensis in mōte manibus,exo.17 c.d
Oraturus Christus succedit in deserta,aut in mōtem,luc.5 c. 9 d.21 g:matth.14 c:marc.1 d
orat Petrus in superiori parte domus,act.10 b
orent in omni loco viri leuantes puras manus,1 timo.2 c
orat Paulus in litore maris,act.21 a:item in templo.22 a
oratione fidelium cupit Paulus iuuari,roma. 15 b:2 corin.1 b hebr.13 c
orandum pro inuicem,iaco.5 c
orandum pro regibus & similibus,1 timo.2 a
orat Abraham pro Sodomitis,gene.18 c
orat Moyses prostratus coram Deo. 40. diebus & 40. noctibus,obijciens illi suas promissiones,deute.9 d:exod.32 c
orat qui benefacit & recedit ab iniustitia,eccl.35 a
oret in tristitia constitutus,iaco.5 c
Oratio & ieiunium,act.13 a.14 d: matth.17 c
oraculi siue propitiatorij forma.exod.37 a
Orbis totius desolatio,isa.24 a
orbis descriptio edicto Cæsaris,luc.2 a
Oreb occiditur,iudic.7 g
Organorum inuentor Iubal,gene.4 d
Ornatus Aaron & filiorum,exod.28 f.39 a
Orphanos non reliquit Apostolos Christus,sed misit eis Spiritum sanctum,iohan.14 d
Orygem comeduut Iudæi,deute.14 a
¶Os hominis fecit Deus,exod.4 c
oris & oculorum custodia,prouer.4 d
Osculatur Rachaelem Iacob,gene.29 b.
osculatur Esau fratrem suum Iacob,gene.33 a
osculantur alterutrum Ionathas & Dauid,1 reg.20 g
in Osculo sancto salutent se Christiani,roma.16 c:2 cor. 13 d
osculantur Paulum fratres,act.20 g.
osculatur pedes Iesu peccatrix,luc.7 f
osculum Christum prodit Iudas,matth.26 e
Osee qui & Iosue,nume.13 b
Osee regis Israël acta.4 reg.15 f.17 a
Osee prophetia,osee.1 a
Osium Elisei contactu resuscitatur mortuus,4 reg.13 d
Ossa Ioseph secum effert Moyses,exod.13 c
ossa prophetæ seruātur à Iosia cæteris combustis, 4.reg. 23 d
ossa arida filij Israël,ezec.37 a.c
Ostium Christus,iohan.10 b
¶Othoniel iudex Israël,iudic.1 c.3 b
Otium vitandum,prouer. 20 b.21 d
¶in Ouium tonsione fiebant conuiuia,1 reg.25 f:2 reg.13 e
ouem comedebant Iudæi,deut.14 a
ouium parabolam proponit Michæas,3 reg.22 c:item Christus,matth.9 d
Ouis perditæ & inuentæ similitudo,matth.18 b
ouium caulæ multiplicantur obedientibus Deo,deut.28 a
de Ouibus oblatio,leuit.3 b
oues errantes eramus ante conuersionem,1 pet.2 d
oues errantes Iudæi,matth.15 c
oues Christi vocem eius audiunt,iohan.10 c
oues benedicti Dei,matth.25 e
Ouile ecclesia Christi ex Iudæis & Gentibus,iohan.10 c
¶Oza & Ahio filij Abinadab,2 reg.6 a
Oziæ regis Iudæ acta,4 reg.14 e:2 paral.26 a.b.c

P

Pacificus Salomon,1 paralip.22 b
pacificorum hostiæ,leuit.3 a.7 b
pactum Dei cum Noë,gene.9 b
pacti Dei commemoratio, ierem.14 d
pacti sui memor Deus non deserit populum suum,4 reg.13 d
pactum Iosiæ & populi cum Deo,4 reg.23 a
pactum Deus vocat circuncisionem,gene.17 b
Pædagogus erat lex,galat.3 d
Pallium Eliæ & Elisei,3 reg.19 d:4 reg.2 b.c
Palmas dant in faciem Christi,matth.26 g
palpat in meridie,inobediens Deo,deut.28 c
Pane fulcitur cor,gene.18 a:iudic.19 b:psal 103 c
panis in sudore vultus comedendus,gene.3 d
non in Pane solo viuit homo,deut.8 a:matth.4 a
panes pluit Deus de cælo,exod.16 a.c
panibus obedientium sibi benedicit Deus, comeduntque in saturitate,leuit.26 a
pane & carnibus per coruum pascitur Elias,3 reg.17 a
pane & aqua cibatur Elias,3 reg.19 a
panibus septem.4000.hominum satiati,matt.15 d:item quinque panibus satiantur.5000. iohan.6 b
panis laicus,1 reg. 21 a
panis primitiarum sub Eliseo multiplicati, 4 reg.4 g
panum oblatio,leuit.2 a
panes propositionis, leuit.24 a
panis euangelij,Iudæorum primum erat,matth.15 c
panis vitæ,caro Christi,iohan.6 e
panis vnius & calicis participatio,1 corint.9 d
Parabolæ Salomonis,3 reg.4 d
sine Parabolis non loquebatur Christus turbis,matth.13 b
parabolas seorsum interpretatur Christus suis Apostolis, marc.4 d
Parabola lignorum,iudic.9 b
parabola duarum aquilarum,ezech. 17 a
paracletus promittitur,iohan.14 b.15 d. 16 b
è Paradiso voluptatis eiectus Adam,gene.3 d
Paralyticus sanatur à Christo, matth.9 a
Parentes honorandi & timendi,exod.20 b:leuit.19 a
parentes honorare est illis benefacere,matth.15 a:marc.7 b
parentes percutiens aut maledicens occidatur,exod.21 b
ob Parentum inhonorationem mittitur populus in exilium, ezech. 22 a
parentes doceant filios verbum Dei, deut.11 c
parentes non plus diligendi quàm Christus,matth.10 d
Pars Dei Israël,deut.32 b
Parsimonia opes auget,prouer.13 b
participes Christi facti,hebr.3 c
Paruulis legendum deuteronomium,deute.31 c
Paruuli in Christo,1 corint.3 a
Pascha quid significabat,exod.12 d
Paschæ mysterium doceantur filij,exod.12 d
paschalis agnus quo modo edendus,exod.12 a.b
pascha manducat Christus cum discipulis,matth.26 c
Pascha nostrum Christus,1 corint.5 c
Pascit Dauid vnctus iam in regem oues patris,1 reg.17 b
Pascit Dauid populum Israël,2 reg.5 a.7 a
pascant greges episcopi,1 petr.5 a
Pascens gregem edit de lacte,1 corint.9 a
Passerculus non occiditur sine Dei voluntate,matth.10 d
Passiones huius vitæ,roma.8 d
Passionibus Christi communicare,1 pet.4 c
in Passionibus exultandum,1 pet.1 b:coloss.1 d
Passiones & effectus peccati,roma.7 b
Pastores ouium,filij Iacob,gene.46 d

paſtores ouium deteſtabantur Aegyptij,gene.46 d
paſtor Chriſtus promittitur,ezech.34 f
paſtoribus nuntiatur Chriſtus natus,luc.2 b
Paſtor bonus,Chriſtus,iohan.10 b c:1 pet.5 a
paſtores qui intrant per oſtium Chriſtum, iohan.10 a
paſtores populi ſeductores,ierem.12 c
paſtores gregem lacerantes, ierem.23 a
paſtores quæ ſua ſunt quærentes,ezech.34 a
paſtoris non corripientis populum,pœna,ezech.3 e
paſtoris euangelici officium,ezech.33 a
Patrum officium erga filios,ephe.6 a
patri non maledicendum,prouer.20 c
patres pro filijs non occidentur,deute.24 c
pater chriſtianorum Deus,2 corint.6 d
pater Chriſti,pater noſter,iohan.20 e
patrem inuocemus Deum,galat.4 a
pater noſter, Deus,deute.32 a:matth.23 a
patrem quum inuocemus Deum,in timore conuerſemur 1 pet.1 c
pater Corinthiorum Paulus, 1 corint.4 d
patiens Deus,exod.34 a:roma.15 b
patientia ſua prouocat Deus ad pœnitentiã,rom.2 a.2 pe.3 c
patientia Dei erga Paulum,1 timo.1 d
patientiæ exemplum prophetæ,iaco.5 c
patientia Iob,iob 1.& 2:item Tobiæ,tob.2 b
patientiæ commendatio,prouer.16 d.
patientes ſimus,1 theſſa.5 c
in patientia fructum referentes,luc.8 b
patientia neceſſaria in tribulationibus, hebr.10 g
vt patiamur exemplo Chriſti vocati ſumus,1 pet.2 d.4 a
pati propter iuſtitiam, beatum,1 pet.3 c
Patria Chriſti,Nazareth,matth.13 g
pauidum cor inobedientibus,deute.28 g
Pauli acta ſcribuntur in Actis Apoſtolorum,& in epiſtolis ipſius.
in Pauli epiſtolis quædam difficilia intellectu,2 pet.3 d
Paulus hortatur ad pœnitentiam & fidem in Chriſtum, act. 17 g.26 e. 13 d.e.f.18 b
pauor cordibus inobedientium Deo, leuit.26 f
pauperes ſemper futuri,deute.15 b:matth. 26 b
pauperi mutuo data pecunia,exod.22 d
pauperes curandi in charitate,deute.15 b:eccle.4 a
pauper Chriſtus factus pro nobis,2 corint.8 b
pauperibus quod fit, Chriſto fit,matth.25 d
pauperibus abundè largiendum,luc.16 a
pauperes ad conuiuium vocandi,luc.14 c
pauperum curam habuit Paulus,galat.2 b:1 corint.16 a
pauperis perſona non conſyderanda in iudicio,leuit.14 c
pauperi non exprobrandum,prouer.14 d.17 a
pauperes ſpiritu,matth. 5 a
pauper probus diuiti improbo præferendus,prou.28 a
pauperem ſuperbum odit dominus,eccle.25 a
pauperibus annuntiatur Chriſtus,matth.11 a
paupertas vbique contempta,prouer.14 d.19 c
paupertas cum timore Dei, prouer.15 b
paupertatis author Deus,prouer.14 d
in paupertate naſcitur Chriſtus,luc.2 a
paupertatem ſuam obijcit Chriſtus ſcribæ cupienti eum ſequi, matth.8 a
pax vobis,ſalutatio Hebræorum,gene.43 c
pacis author Deus,1 theſſa.5 d:1.corint.14 f
pax cum omnibus habenda,roma.12 d:hebr.12 d
pacifici filij Dei,matth.5 a
pax à domeſticis non expectanda chriſtiano,matth.10 d
pax ab inimicis,obedientibus Deo,leuit.26 a
pax ſub Salomone,3 reg.4 c.5 a.b.c
pax eccleſiæ Dei in Galilæa,Iudæa & Samaria,act.9 c
pax Dei incomprehenſibilis,philip.4 b
pax in eccleſia, iſa.26 c.66 d
pax facta à Deo per Chriſtum,coloſſ.1 c
pax Gentibus & Iudæis, ephe.2 c.d
pax conſcientiæ per fidem,roma.5 a
cum pacem & ſecuritatem putarint eſſe homines, aderit iudicij dies,1 theſſa.5 a
pacem Chriſtus Apoſtolis imprecatur, luc. 24 f: iohan. 14 d 16 f.20 e
ad Pacem vocati ſumus,coloſſ.3 c
pacem erga Deum dat fides in Chriſtum, roma.5 a
¶Peccatum Adæ in omnes,gene.3 b:roma.5 b
peccatum qui facit,ex diabolo eſt,1 iohan.3 b
peccatum ſtimulus mortis,1 corint.15 g
peccatum eſt quod ex fide non fit,roma.4 d
peccatum Adæ quod in omnes dimanauit, gene.3 b
peccatum nõ inducit quicquid extra hominem eſt,matt.15 b
peccatum faciens ſeruus eſt peccati,iohan.8 d:2 petr.2 d
peccatores omnes ſunt,& omnibus Chriſto opus eſt, 3 reg. 8 c.iſa.41.g:53 c:1 iohan.1 c.d
peccator & impius,quiſquis non credit euangelio,1 pet. 4 d
peccati pœna,mors,roma.5 b
peccatum per legem cognoſcitur,roma.7 b
peccati proprij pœna cuiq; portanda,ierem.21.e: ezech.18 a deute.24 c
peccatorum variorum expiatio,leuit.4 5 6:nume.15 c d.
à Peccatis expiatio,leuit.23 e:nume.19
peccatorum antiqua confeſsio,leuit.16 e
peccata aufert Deus,nume.14 c
à peccatis conuerti,Dei donum,ierem.21 d
ad Peccati agnitionem timor & metus,1 reg.12 c d
peccata agnoſcentibus,remiſsio,ezech.33 c:leuit.26 g
peccata fide & miſericordia purgantur,prouer.15 d
peccatum confitentur Iſraëlitæ,1 reg.7 b:12 d
peccati confeſsio exigitur antequam dimittatur,nume.5 a
ob Peccatum populi contra naturam puniuntur etiam qui non peccauerunt,gene.19 e:iudic.20 e.
peccatum nullum in Chriſto,1 pet. 2 d
peccatum factus Chriſtus pro nobis,1 corint.5 d:roma.8.a 1.petr.2.d
peccatores venit Chriſtus vocare,matth.9 b
peccatorum remiſsio ex abundanti miſericordia, luc.1 g: matth.1 c:act.13 g
peccatrici condonatur peccata,quòd multũ dilexerit,luc.7 f
peccatum in ſpiritum ſanctum irremiſsibile,mar.7 d: matth. 12 c:1 iohan.5 d
peccato mortui iuſtitiæ viuamus,1 pet.2 d.3 c
peccatorum noſtrum non recordabitur amplius Deus, heb. 8 d.10 c
peccantes voluntariè & recedentes à Chriſto, nulla hoſtia purgantur,heb.6 b
à peccatorum ſomno ſurgendum,roma.6 b
peccatorum multitudinem operit charitas,1 pet.4 b
peccata confitentibus remittentur,matth.18 c
peccantes arguendi coram omnibus ab epiſcopis,1 timo.5 d
peccanti fratri ſemper remittendum,matth.18 c
erga Peccatores reſipiſcentes oſtenditur Dei benignitas in filio prodigo,luc.15 c
ſuper Peccatore vno reſipiſcente quantum ſit in cælis gaudium,luc.15 a
pecudum offerendarum ritus,leuit.1 c
peculiaris Dei populus,Iſraël,deute.7 b
de Pecunia depoſita apud amicum,exod.22 b
nec Pecunia nec alia res ad vſuram fratri danda,deut.23 d
pecunijs conſtituti ſacerdotes à Ieroboam,3 reg.13 g
pecunijs confidentes,difficile regnum Dei ingredientur, marc.10 c
pecunia donum ſpiritus non poſsidetur,act.8 d
pediculi in hominibus,exod. 8 d
pedes hoſpitibus lauabantur,gene.18 a.19 a
pedes ſanctorum ſeruat Deus.1 reg.2 b
pedes dolet Aſa,3 reg. 15 e
pedes Chriſti vngit peccatrix,luc.7 f
pedes diſcipulorum lauat Chriſtus,iohan.13 b
ad pedes Chriſti ſedet Maria, luc.10 g
pedes calceati ad prædicandum euangelium,ephe.6 c
pedibus nudis & flens ac operto capite fugit Dauid à facie filij Abſalom, 2 reg.15 f
pedibus Dei appropinquantes docentur ab eo, 2 reg. 7 a deute.33 a
Pelicanum non comedebant Iudæi, deute.14 d

Pente-

Pentecostes festum,exod.23 c
Penuria rerum,inobedientibus,deute.28 e
Percutiens hominem moriatur,leuit.24 d:exod.21 b
Percutiens parentes,aut mulierem præpugnantem moriatur deute.21 b c
de Perdito boue, oue , aut alia re proximi quid agendum, deute.22 a.
Peregrinari à corpore,fidelibus optabile,2 corint.5 b
peregrinamur nunc à Domino,7 corint.5 b
peregrinatio,vita Iacob,gene.14 b
peregrinos amat Deus,deute.10 d
Peregrini suscipiendi,exod.23 a:deute.14 c
peregrini decimis tertij anni alebantur,deute.14 d
Perfecti simus cum Deo,deute.18 b:matth.5 g
vt Perfectus sit hortatur Deus Abraham,gene.17 a
perfectus est,qui est sicut magister suus Christus,luc.6 f
perfectorum,omnibus venditis & datis pauperibus sequi Christum, matth.19 c
ad Perfectionem exhortatio,1 corint.1 b:14 d
perfectus qui verbo non labitur,iaco.3 a
in Periculo Deus adest suis,exod.14 c d
vt Peripsema omnium,Paulus,1 corint.4 c
non Periurandum,leuit.19 c
de Persarum regibus vaticinium,danie.11 a
Persecutiones à Deo,psal.38.ver.12
de Persecutionibus inter prædicandum, præmonet Christus Apostolos,matth.10 b c
persecutionem patientur piè viuentes, 2 timo.3 c
persecutiones scandalizant infirmos,marc.4 b
si Persequantur nos,fugiendum,matth,10 c
persecutores non timendi, matth.10 d
persequutionem patientes,beati,matth.5 a
pro Persequentibus orandum,matth.5 g:roma.12 c
ad Perseuerantiam hortatur Christus,iohan.15 a
perseuerans saluabitur,matth.16 c:24 b
perseuerantiam dat Christus fidelibus,1 corint.1 a
Persona iudici nō spectāda,leui.19 c.deut.1 c.16 d:prou.24 c
personam Deus non accipit,deute.10 d
Pestilentia inobedientibus præceptis Dei, leuit.26 d
pestem eligit Dauid,2 reg.24 c
quicquid Petierimus à Deo secundum voluntatē ipsius dabit nobis,1 iohan.3 d:5 c
Petentibus in side nihil denegatur,marc.11 c
petentes in nomine Christi obtinebimus,iohan.14 b
in Petra stat Moyses ad videndum Deum,exod.33 d
è Petra datur aqua,exod.17 b
petra scandali Christus,1 petr.2 b
petraChristus de qua hauserunt fideles Iudæi, 1 corint.10 a
super Petram Christum fundata ecclesia,math.16 g
Petræ scissæ in morte Christi,matth.27 f
Petrus ducitur ad Christum ab Andrea,iohan.1 f
Petrus & Andreas vocantur,matth.4 c
Petrus & iohannes idiotæ,act.4 c
Petri acta leguntur apud Euangelistas & acta Apostolorum,
¶Phaceia rex Israël,4 reg.15 e f (& galat.1 d
Phaleg filius Heber, gene.10 d.11 c
Phanuelitæ immisericordes,iudi.8 b
Pharaonis acta,gene.12 d.40 a.41.45 e:exod.1.5.9.12.14
Phares & eius filij,gene.38 g.46 b
Pharisæus Paulus,act.23 b
Pharisæi asserunt resurrectionem, act.23 b
de Pharisæis multa in euangelijs.
Phase ritu perpetuo celebrandum,exod.12 c
Phase Domini præcipitur, deute.16 a
Pheltias moritur,ezech.11 c
Phenenna vxor Helcanæ altera, 1 reg. 1 a
Pheresæos penitus excidi iubet Deus,deute.20 d:iudic.1 a
Phialarum templi fabricatio,2 paral.4 c
Philetus excidit à Christo,2 timo.1 c
Philippi vocatio,iohan.1 f:de hoc plura,iohan.12 c.14 a
Philippus diaconus, act.8 e:21 b
Philisthijm è quibus egressi,gene,10 b:1 paral. 1 a
de Philisthæis multa,iudic.3.10.13.14.15.16:1 reg.4.5.6.7.13.14 17.23.28.31:2 reg.5.8.21.23
ne per Philosophiam seducamur,coloss. 2 b
Phinees filius Eleazari,exod.6 d: iudic.20 d
Phinees occîdit Zambri & Cozbi,nume.25 b: & huius laus, eccl.45 d
Phinees filius alter Heli,1 reg.1 a
Phison fluuius,gene.2 b
Phitom vrbs ædificatur,exod.1 b
Phygellus defecit à Christo, 2 timo.1 c
¶Piè volentes viuere in Christo Iesu persecutionem patientur, 2 timo.3 c:act.14 d
Pietas reges facit fœlices,prouer.25 a
pietas sperat vitam,tit.1.a
in Pietatibus simus assidui,2 pet.3 c
piger excitatur ad laborem,prouer.6 a
piger laborem fugiens in ægestate erit, prouer.20 a:21 a
pigritiæ incommoda,prouer. 24 d
in Pigrum,prouer.21 d:22 b:26 c
pigrorum iter quale,prouer.15 c
Pignora quando reddenda, exod.22 d
de pignoribus,vide,deute.24 b c d
pignus & arrabo promissæ nobis salutis Spiritus sanctus, 1 corint.1 d: 5 a
Pilati acta,iohan.18 c.g.19 a.c
Pilati vxor nititur Christum à morte liberare,matth.27 b
Pilatus minus peccauit quàm Iudæi,iohan.19 b
Philosus Elias,4 reg.1 b
Pignus Israël derelinquit Deum,deut. 32 c
Piscina in Ierusalem, iohan.5 a
Pisces verbo Dei creantur,gene.1 c
pisces mundi & immundi,leuit.11 b
Pius solus Deus,apoc.15 b
pios de tentatione & afflictione eripit Deus,1 pet.2 b
¶Placatur Deus oratione Moysi,exod.32 d
vt Placeamus Deo orat Paulus,heb.13 d
non vt Placeret hominibus prædicauit Paulus sed Deo, 1.thessa.2 a:galat.1 b
non Placere nobis debemus sed proximo ad ædificationem, roma.15 a
Plagarum modus,deute.25 a
qui plagis multis vapulabunt à Deo,luc.12 f
plagæ Aegyptiorum,exod.7.8.9.10.12
plagæ corporis Christi,psal.21.ver.18:Zacha.13 c
Plangitur Iacob ab Aegyptijs, 70. diebus,gene.50 a
plangitur Moyses, 30.diebus ab Israëlitis, deute.34 c
plangitur propheta mortuus ab altero propheta,3 reg.13 f
planctus super mortuum,2 reg.3 f
Plantauit Deus Israëlem,exod.15 c: 2 reg.7 b
plantauit Paulus Corinthios in Christo,1 corint.3 b
plantans & rigans nihil sunt,sed qui incrementum dat Deus ibidem
plantans vineam de fructu eius edit, 1 corint.9 a
plantatio non plantat à Deo eradicabitur,matth.15 b
Plebs Dei,Israël,non est ab eo repulsa,roma. 11 a
Plenitudo & corpus Christi ecclesia,ephe.1 d
Plorandum in hac vita peccatoribus, iaco.4 c
plorat populus agnoscens peccatum,deute.1 g
Pluit coturnices & man Deus,exod.16 c
pluit lapides,ios.10 c
pluuia de cælo danda terræ promissionis,deute.11 b
pluuiæ temporaneæ & serotinæ obedientibus, ibidem
pluuiæ interdum propter peccata non dantur, 3 reg.8 d. 7 a
sine Pluuia promittit Deus aquas regi Ioram,4 reg.3 c
Pœna homicidij,exod.21 b:item furis & dāni facti, exo.22 a
pœna talionis,gene.9 a:exod.21 c:leuit.24 c:deute.19 d
Pœnitet Deum,quando immutat quod fecerat,1 reg.15 c: alio modo dicitur pœnitudine non flecti,1 reg.15 f
pœnitet Deum fecisse hominem,gene.6 b
pœnitēti peccatori vita,ezech.18 e:33 c:deute.30 a:3 reg.21 g
pœnitentia ad Deum vera,ierem.4 a
pœnitentiam dat Deus,act.5 c:11 c:2 timo.2 d
ad pœnitentiam hortatur Iohannes,matth.3 a c
pœnitentiam, & regnum cælorum appropinquasse, Iohannes, Christus & Apostoli prædicauerunt, matth. 3 a. 4 c 10 a: marc.6 b.Sic Paulus cum lachrymis, act.19 d. Sic &

Petrus,act.2 f.3 c
pœnitenti fratri remittendum,matth.18 c
¶Polluebant nomen Dei sacrificantes idolo Moloch. leuit.18 c
polluitur nomen Dei periurio, leuit.19 c
pollutionis nocturnæ expiatio,deut.23 b
Ponderis æquitas,deut.25 d: iniquitas,osee.12 b
Pontifex non adsit exequijs,leuit.21 b.c
pontifex ad quid constitutus,hebr.5 a.8 a
pontifex noster Christus,hebr.2 d.3 a.8 a
in populos separati homines,deute.32 a
populos diligit Deus,deut.33 a
in populum Dei assumpti filij Israel,exod.6 a.19 a:deut.4 a 3.reg.8 f
populis omnibus missus Christus,luc. 21 e
populus Dei Christiani,1.pet.2 b
in Porcos abeunt dæmones,matth.8 d
ante Porcos margaritæ non mittendæ,matth.7 a
Porphyrionem non comedunt Iudæi,deut.14 b
in Porta ciuitatis sedebant iudices,deut.22 b
portæ inimicorum,pro potentia,gene.22 d. 24 g
portæ inferi non præualebunt aduersus eccleſiam,matt.16 c
Portauit Deus filios Israel,exod.19 a
Possessio Leuitarum Deus,deut.10 b
Posteriora Dei videt Moyses,exod.33 d
Potentia Dei non minuitur,isa.50 a
potentia Dei in vasa iræ,rom.9 c
potestas omnis subdatur Deo,psal.23
potestas omnis à Deo,roma.13 a
potestatibus parendum,roma.13 a:1. pet.2 c
Potus immundus,leuit. 11 f
potus spiritualis,1.corint.10 a
¶Præcepta decalogi, exod.20 a:deut.5 c
præcepta diuina scrutanda,prouer.3 a
præcepta implenda,deut.6 a.8 a
præcepta fiant in charitate,2.iohan. b
præcepta custodientibus Deus misericors,deut.7 b
præcepta seruantibus benedictio,non seruantibus maledictio,exod.23 a
præcepta Dei inculcanda filijs, deut.6 d
ad præceptorum Dei obseruationem exhortatur Moyses beneficiorum commemoratione, deut. 4 a.20 a : idem facit Iosue,ios.24 a.b.c: Dauid item Salomonem ad idem hortatur,3.reg. 2 a
Præcursor noster Christus,hebr.6 d
Præda ex æquo diuidenda,deut.20 c:1.reg.30 f:ios. 22 b
Prædestinauerat nos Deus ante constitutum mundum,eph. 1 a:2.timo.1 c
prædestinati,Paulo dicuntur etiam præsciti,rom. 8 f
ob prædestinationem non disceptandum cum Deo,rom.9 d
prædicat Christus in naui,matth.13 a:marc.4 a
prædicauit Christus semper palam,iohan.18 d
prædicare non possunt nisi missi,roma. 10 c
qui prædicat sermones Dei prædicet.1.pet.4 c
prædicantibus Apostolis dabat Deus incrementum,act. 2 g
prædicatoribus ius conceditur,vt ab eis alantur quibus prædicant,1.corint.9 a
prædicatores promittit Deus,isa. 30 e
prædicatores mendaces,2.pet.2 a. b.c
Prædo vendens hominem moriatur,deut.24 c
Præfecti Salomonis.550.3.reg. 9 d
prægnantem percutiens rixando,exod.21 d
prægnantes scinduntur à Manahem,4.reg. 15 d
ad Prælium docet Deus, 2.reg. 22 c
Præparāda corda Deo, soli illi fidendo & seruiēdo,1.reg. 7 a
præpositis obediendum,hebr. 13 c
præputiū nihil prodest christiano,aut circuncisio,1.corin.7 d
præputia ligno tum auferenda, leuit.9 c
præsciti Paulo dicuntur qui & prædestinati, rom.8 f
in præsepio natus Christus,luc.2 a
præsidendam in solicitudine,roma.12 b
ad Prandium inuitatur Christus à Pharisæo, luc.11 f
Presbyteri in singulis ciuitatibus,act.14 d.tit. 1 b
presbyteros & episcopos pro eisdem accipit Paulus.act. 20 f.tit.1 b:philip. 1 a
presbyteros quales esse oporteat,tit.1 b
ad presbyteros exhortatio,act.20 d:1.pet.5 a
pretio mortis Christi redempti,1.corinth. 6 d.7 d
Primatum tenet Christus,colos.1 c
de primatu contendunt Apostoli,matth.18 a
primitiarum lex,nume. 5 a. b
primitiæ reddendæ solicitè,exod.22 d.34 d: leuit.23 b
primitiæ,sacerdotum erant,nume.5 b.18 b
de Primitijs.ezech. 45 d
primitias spiritus habentes Apostoli,roma.8 d
primitiæ resurgentium Christus,1.corint.15 c:colos. 1 c
Primogenita sua paruipendit Esau,gene.25 d
primogenita,Dei erant,exod.13 a. b:& sæpius alibi
promigenita AEgyptiorum moriuntur,exod.12 d
primogenituræ ius nó dandum filijs ex affectibus,deute.21 c
primogenitus Christus inter fratres,ro.8 f:1.col.3 c.1.co.15 c
principes,Dei ministri,roma.13 a:tit.3 a
principum status mutat Deus,iob.12 c
principes quales esse oportet,deut.1 b
ad principes Israel exhortatio,ezech.45 c
in principes pauperum oppressores,amos.4.a.6 a:sopho. 3 a
principis impij,sunt & ministri impij, prouer. 29 b
principi non maledicendum,exod.22 d
principes ex Iudæis multi credunt in Christum,non audentes eum confiteri propter Pharisæos,iohan.12 f
principis in terra promissionis portio,ezech. 45 c. 48 c
principis holocaustum spontaneum, ezech. 46 d
principes Iudæorum ignorantes crucifixerunt Christum, 1.corint.2 b:act.3 c
princeps aëris,diabolus,ephe.2 a:colos.2 c:iohan. 12 e
principatus omnis caput,Christus,colos. 2 b
Prisca & Aquila,rom.16 a: act.18 a
Probanda omnia,1.thessa.5 d
Probatio spem auget,roma.5 a
probemus an simus in fide, 1.corinth.11 f
prodigalitas prohibetur,prouer. 5 b
Prodigia in morte Christi,matth.17 f
proditores Ziphæi,1.reg.23 c
non prohibendi quomodocunque verbum Dei verè annuntiantes,marc.9 f:philip.1 b.c
Proijcere sermones Dei,1.reg.15 f
promissionis terra qualis,deut.8 b
promissiones omnes adimpleuit Deus Iudæis, ios. 21 d.23 d
promissiones etiam indignis complet Deus,leuit.26 g
promissiones Dei dignis dantur,1.reg.2 f
propter promissiones Dei ad Abraham &c.omnia egit Deus erga Iudæos,exod.2 d.6 a:1.reg.12 d
promissionum Dei memor Iacob orat,gene.32 c
promissiones Deo obijcit orans Moyses pro peccato Israel, exod.32 c·deute.9 d
quod Promisimus Deo, reddendum,deut.23 d
promissionis verbum Abrahæ factum,rom.5 a.c
promissionis filij, roma.9 b
promissiones suas impleuit Deus misso filio suo Christo, act.3 b.13 d
promissio patris Spiritus sanctus,act.1 a. 4 c
Prophana vitet episcopus,2.timo.2 c
Propheta olim dicebatur videns,1.reg.9 b
per Prophetas respondebat Deus,1.reg.28. a
Prophetis in visione & per somnium loquebatur Deus : soli Moysi facie ad faciem, num.12 b
propheta Dei loquitur quod illi ponit in os,3.reg.22.c:num. 22 d. f. g.23 b. 24 c
prophetæ Dei authoritas,mich.3 c:4.reg.5 c
propheta corripit Ieroboam,3.reg.13 a
prophetæ centum absconsi, 3.reg.18 a
propheta inobediens verbo Dei occiditur à leone,3.reg.13 d
Prophetæ de salute nostra per Christum, & de remissione peccatorum prophetauerunt,1.pet.1.b:act. 10 g
prophetæ cupierunt videre Christum,matth. 13 c
prophetæ exemplum patientiæ, iaco.5 c
propheta Abraham,gene.20 b

propheta Moysi erat Aaron, exod.7 a
vt prophetet omnis Populus optat Moyses,nume.11 f
in prophetarum contemptores Iudæos, ierem. 7 c:act.7 f.g
prophetat Eliseus psalte canente,4.reg.3 b.c
prophetæ in Ecclesia interpretentur, 1.corinth.12 d
prophetarum spiritus prophetis subiectus est,1.corinth. 14 f
prophetarum filij pauperes & esurientes,4.reg.4 g.6 a
prophetis Debora,iudic.4 a:item Holda.4.reg.22 c
propheta falsus vnde dignoscitur,deute.18 d: ierem.28 b
propheta , post euentum suæ prophetiæ abducens à Deo, occidatur, deute.13 a
prophetæ falsi,850:solus Elias Dei propheta,3.reg.18 c
de prophetis falsis conqueritur Ieremias,ierem.14 b
prophetas Baal occidit Elias,3.reg.18 g
ad prophetiam ex agricultura vocatur Eliseus,3.reg. 19 d
propheta noster Christus, deut.18 c
prophetia,Dei donum,roma. 12 b
prophetiæ donum optandum,1.corinth.14 a
prophetiæ interpentatio,à Deo,2.pet.1 d
Propinquitatis iuri quomodo cedebant Iudæi,ruth.4 a.b
Propitiatorij forma,exod.25 b
Propitiatio pro peccatis Christus,1.iohan.2 a. 4 c
Propositionis panes,leuit. 24 a
Propositionis panes comedit Dauid,1.reg. 21 b:luc.6 a
Prosélytos faciebant Iudæi,matth.22 b
Prospera & aduersa à Deo,prouer.3 b
prosperitas impiorum. iob. 21 a
Prostibuli merces non offerenda,deut.23 c
Protector noster Deus,psal.17 c.26 a.30 a. &c.
Protector Abrahæ Deus,gene.20 b
Prouerbium,Num,& Saul inter prophetas? 1.reg. 10 c. 19 d
in Prouerbium facti Iudæi,deute.28 d
Prouidentia Dei erga seruos suos,psal.144 b.146 b:prouerb. 15 a.19 c:etiam ab vtero matris,psal.138.ver.12
prouidentia Dei erga ingratos,3.reg.18 a
prouidentiæ Dei omnia committenda,eccli.11 b
prouidentia Dei super Elia,3.reg.17 a.b
prouidentiam Dei negantes,isa. 40 g
Proximorum contemptores,malach.2 b
proximus omnis indigens ope nostra,luc.10 e
proximo placendum ad ædificationem,roma.15 a
proximi dilectio est legis impletio,roma.13 c
proximi cura cuique commissa,eccli.17 b
proximi rex perdita non negligenda,deut.22 a
proximo dandum mutuum, eccli. 29 a
Prudentes & simplices simus,matth.10 b
prudentia spiritus & carnis,roma.8 a
prudens Dauid in omnibus,1.reg.18 b.c
prudentiæ carnis non innitendum, abdiæ,1 c
Prurigine percutiuntur inobedientes, deute.28 c
¶Psallendum Deo spiritu & mente,eique gratię agendę, 1.corinth. 14 c
Psalmis hymnis & canticis Deo canendum,ephe. 5 d
psallente Dauide recedit spiritus malus à Saule,1.reg.16 d
psaltes egregius Dauid,2.reg.23 a
à Pseudapostolis cauendum,philip.3 d
pseudapostoli operarij subdoli,2.corinth.11 c
Pseudopropheta quomodo dignoscendus,deut.18 d
de Pseudoprophetarum doctrina, ezech.13 a. 22 e
Pseudoprophetarum miracula,ierem.23 f
Pseudoprophetæ surrecturi,matth.24 a
¶Ptolemæus rex AEgypti,1.machab.10 e.11 a.b
¶Publicani euangelio credunt,matth.21 c
publicani Deum laudant,luc.7 e
publicani non plus exigant quàm constitutum est eis, luc.3 c
Publicani & Pharisæi parabola,matth.18 b
Puella vouens an teneatur voto,nume.30 a
Pueris angeli custodes,matth.18 b
pueri adducuntur ad Christum,matth. 19 b
puerum amplectitur Christus,marc.9 f.10 b
puer efficiatur qui vult ingredi regnum Dei,matth.18 a
puerorum est regnum cælorum,matth.19 b
pueri non scandalizandi,matth.18.a
pueri laudant Christum,matth.21 b
pueritia virgis coërcenda,prouer.13 d.22 c. 23 d
pueri irridentes Eliseum deuorantur ab vrsis, 4.reg.2 d
Pugnator noster Deus, exod.15 a
pugnat pro Israelitis Deus,exod. 14 d
Pulcherrima Sarai, gene.12 c.d
pulcherrima Rebecca.gene.24 b:item Rachel,gene. 29 b
pulchra Abigail,1.reg.25 a:itē Bethsabee,2.reg.12 a:&. Thamar soror Absalom,2.reg. 13 a
Pulchri,Dauid & Absalom,1.reg.16 b:2.reg.14 f
Pulicem se dicit Dauid præ Saule,1.reg.26 d
Puluis homo,gene.3 d.18 d
puluere caput aspergebant Iudæi dolentes.ios.7 b:1.reg. 4 c
puluis pedum excutiendus in contemptores euangelij. matth.10 b
vt pupilla oculi custoditus Israel,deut.23 b
pupillam oculi Dei tangit,qui Christos suos tangit,zach,2 b
pupillo iudicium facit Deus,deut.10 d
pupilli decimis tertij anni alendi,deut. 14 d
de pupillis,deut.24 d.26 a.27 c:prouer.13 a:eccli.4 b
purgatio peccatorum per Christum, hebr.1 a
purificatio leuitarum,nume.8 b
Pusillanimes consolandi,1.thessa.5 c
Puteos Abraham obturant philisthæi,gene.26 c
puteos à Philisthijm obstructos refodit Isaac,gene.26 d. e. g
¶Pygargum comedunt Iudæi,deut.14 a
Pythones non consulendi,deut. 18 b
pythones habentes,moriantur,leuit.20 d
pythonem habentem mulierem consulit Saul, 1.reg. 28. a. b
pythones aufert Iosias,4.reg.23 e

Q.

Quærendus Deus toto corde,& sic inuenietur,deut.4 d
Quæstiones vitandæ,2.timo.2. d:tit. 3 c
in Quæstionarios, 1.timo.6 a
Quæstus magnus pium esse,1.timo.6 b
sine Querela viuendum,philip.2 b:1.thess.3 d
Quieti simus,1.thessa. 4 c
Quinquagenarios constituit Moyses super Israelē, exo.18 d
Quinquagenarij duo cum sibi subditis ad verbum Eliæ igni cælesti absorpti,4.reg. 1 c
Qui stat,videat ne cadat,1.corinth.10 c

R.

Rabba obsidetur à Ioab,2.reg.11 a
Rabbath vrbs Ammonitarum,2.reg. 12 g
Rabbi cupiebant vocari Scribæ & Pharisæi,matth.23 a
Rachelis acta,gene.29.30. 31.35
sicut Rachel fœcunda,ruth.4 c
Radix Dauid christus, roma.15 c:apoca.22 c
Radix Iudæorum sancti Patres,roma.11 b
Raguel sacerdos Madian,exod. 2 c
Raguel socer Tobiæ iunioris,tob.4 c.8 b.d.10 c
Rahab meretrix aut potius caupona,ios.2 6
Rama ædificatur ac destruitur,3.reg. 15 c.e
Rameses terra datur filijs Israel,gene.47 c
Rameses ædificatur,exod. 1 b
Rami naturales oleæ,Iudæi,roma.11 c
Ràmoth-Galaad obsidetur,3.reg.22 a
Ranæ super terram AEgypti,exod.8 a
Rapiuntur bona non obedientium Deo, deut.28 d
Raptores alienarum rerum, 1.corinth.6 b
Raphaël deducens Tobiam iuniorem,tob.5.6.9.12
Rationale iudicij quale,exod.28 c.39 b
Rationi propriæ non fidendum,deut.12 a:prouer.3 a
rationem reddet vuusquisque Deo,roma. 14 b
ratio omnibus reddenda de spe nostra si interrogauerint, 1. pet.3 c
Razin rex Syriæ,4.reg. 16 b
Raziæ mors,2.mach. 4 f
Rason aduersarius Salomonis,3.reg. 11 a
¶Rebeccæ vxoris Isaac acta,gene. 22 d.24.25.26.27 c roma. 9 c
Rebelles in Moysen combusti,nume.16 c

rebelles Iſraelitæ,deut.9 d.31 g
rebellio Core,nume.16 a
recalcitrauit Iſrael,deut.32 c
non recedendum à Deo,deut.11 b
recedere à tergo Domini,1.reg.12 d
Rechab occidit regem Isboſeth,2.reg.4.b.c
Rechabitarum obedientia erga patrem,ierem.35 a
Recipere Chriſtum ſiue in eum credere, iohan.1 b
reconciliauit nos ſibi Deus per Chriſtum, roma.5 b
reconciliemur cum fratre, matth.5.d.20 d
recordatur noſtri Deus cum nos liberat,aut aliquid donat, 1.reg.1 c:gene.30 b
vt recordemur beneficiorum Dei exhortatio,deut. 8 a
Rectoris officium,eccli.32 a
rectum coram Deo faciendum,exod.15 g
rectus Deus,deut.32 a:pſal.91. ver.vltimo
redemptio per ſanguinem Chriſti,1.pet.1 d
redemptio quæ,ephe.16:hebr.9 c
redemptor noſter Chriſtus,1.corinth.1 d:marc.10 c
redemptionem percipiemus in die iudicij,luc.21 f
Reductio populi à Babylone,ierem. 30 a
refugij vrbes.ioſ.29.a:nume.35 a:deut.4.g.19 a
refugium noſtrum Deus,2.reg.22 a:pſal.9 b:ierem.16 d
regeneratio ſpiritum per Chriſtum,iſa.65 c
Regina Saba audit Salomonem,3.reg.10 a.d
Regiones à filijs filiorum Noë primum diuiſæ, gene.10 a
regiones albæ ad meſſem,iohan. 4 e
regnabit Deus in perpetuum,exod.15 c
regnabat Deus ſuper Iſraelem, antequam regem peterent. 1.reg.12 c
regni lex,1.reg. 8 c.10 d
regnorum mutatio à Deo,iob.34 b
de Regnis quatuor mundi,danie.7 e:zacha. 6 a
regnum Dei ſacerdotale,Iſrael,exod. 19 a
regni Chriſti deſcriptio,iſa. 32 a
regnum Chriſti æternum,iſa.9 b:danie.7.g: luc.1 e
regnare nolentes Chriſtum iubet coram ſe occidi, luc. 19 d
regnum Dei gratis datum, luc.12 d
regnum Chriſtus diſponit ſuis,luc.22 e
regnum Dei paratum electis,matth.25 e
in regnum Dei per multas tribulationes intratur,act. 14 d
regnum cælorum eccleſia,matth.13 g
de regno Dei multa apud euangeliſtas
regnum Dei intra nos,luc. 17 e
regnum Dei primum quærendum,matth.6 d
regnum Dei quando ſit venturum interrogabant Phariſæi, luc.17 e
regnum Dauîdis Chriſtum reſtituturum credebant Iudæi, marc.11 b:act.1 a
ne regnet peccatum in nobis, roma.6 b
regula æqua,leuit.19 g
regulam Chriſti ſequentes,galat.6 d
in regula eadem permaneamus,philip.3 d
Religio munda,quæ iaco.1 d
non relinquit nos Deus,deut.4 c
relinquentes Deum affliguntur,ioſ.24 e:iudic. 10 b
relinquere patrem &c.propter Chriſtum,matt.19 d:luc.14 e
reliquiæ populi Iſrael ſeruandæ,ierem.21.g.23 a:rom.9.f.11.a
remiſsio iubilæus,leuit. 25 b
remiſsio debiti anno ſeptimo,deute.15 a
remiſsio peccatorum gratuita,act. 2.f:coloſſ.1 c
remittendum ex corde fratribus,coloſ. 3 b
renaſcimur per verbum Dei,1.pet. 1.d.2 a
renatus ex aqua & ſpiritu ſancto,iohan.3 a
Renes accincti in eſu agni Paſchalis,exod.12 b
vt renouaremur venit Chriſtus,tit.3 b
renuntiandum omnibus quæ poſsidemus,luc.14 f
de reprobis,matth. 13 b
reprobum ſe non eſſe dicit Paulus, 2.corint.13 c
Reptilia terræ creantur verbo Dei,gene.1 c
reptile immundum,leuit.11 f
repudium permittit Moyſes, deut. 24 a: matth. 19 a
repulerunt Deum Iſraelitæ, nume. 11 d
requies nulla inobedientibus,deute. 28 g
requies ferentibus iugum Chriſti, matth.11 d
in requiem Dei ingreſſuri credentes,hebr. 4 a
requies tribulatis,2.theſſa.1 c
requieuit Deus die ſeptimo, gene.2 a
reſipiſcere omnes deſiderat Deus,2.pet. 3 c
reſipiſcentia donum Dei,thren.5 d
reſipiſcentia Iſraelis.ierem.3 g
Reſphæ acta,2.reg.3 b:21 b
reſpicere dicitur Deus populum,quando à quouis malo liberat,ruth.1 b
reſpicit Deus ſuper obedientes,leui.26 b
vt reſpiciat ipſum Deus, orat Iſrael,deut. 26 d
Reſpublicæ quando florent,prouer. 28.b:29 a
reſurrectionem Chriſti prædixit Dauid, act.2 e
reſurgunt in morte Chriſti corpora ſanctorum,matth.27 f
reſurrexit Chriſtus,matth.28 a: act. 2.d.e
reſurrectionis Chriſti virtus,oſee.6 a
reſurrexit Chriſtus propter iuſtificationem noſtram, roma.4 d
de reſurrectione Chriſti,1.corinth. 15 a
reſurrexiſſe Chriſtum teſtantur Apoſtoli,act.4 g
reſurrectio & vita Chriſtus,iohan.11 c
reſurgere cum Chriſto, roma.6 a
reſuſcitat Chriſtus in ſe credentes,iohan. 6 d
de reſurrectione prophetia,iob.14 b:danie. 12 a
reſurgent omnes,2.corint.4 c
de reſurrectione mortuorum,1.corinth. 15 b
in reſurrectione non contrahent matrimonium, matth. 22 c
retribuit Deus cuique iuxta iuſtitiam,1.reg. 26 d
retribuit Deus obedientibus ſe,deut. 32.f
Reu naſcitur,gene.11 c
reuelat Deus aurem alicuius,cum aliquid illi prænuntiat, 1.reg.20 c:2.reg.7 d
Rex ad quid conſtituitur,3.reg. 10 b
rex iuſtus,prouer.29 a.b
rex qualis eſſe debet,deute.17 d
regibus ebrietas fugienda,prouerb. 31 a
regis ius,1.reg. 8 d
regis cor in manu Dei, prouer. 21 a
à regis indignatione cauendum,prouer.16. b:20 a
ſub rege puero infœlicitas, eccleſ. 10 d
rex legat deuteronómium, deut.17 d
regem honorificemus,1.pet.2 c
pro regibus orandum,1. timo.2 a
regem petunt Iſraelitæ,1.reg. 8.a.10 c
rex Saul conſtituitur inuitus, 2.reg. 10 d
rex Salomon petit à Deo ſapientiam,3.reg.3 b
rex ſeculorum immortalis,inuiſibilis,1.timo.1 d
regem volunt Chriſtum conſtituere,10.6 b
reges & ſacerdotes Dei Chriſtiani,apoc.1.b:5 c:1. pet. 2 b
¶Rhamni parabola,iudic. 9 b
Rhode puella,act.12 c
¶Ridentibus væ,& quare,luc.6 d
rigauit Apollo,1.corinth.3 b
Rixa,opus carnis,galat. 5 d
de rixantibus lex,exod.21 c
de rixarum ſuſcitatione,prouer.10.b: 15 b
¶Roboam acta,3.reg.11.g.12.14
non roboratur homo in fortitudine ſua,ſed ex ſolo Deo, 1.reg.2 b
Rogat Paulus eos quibus euangelizat,2.theſſa.2 a
Roma concubina Nahor,gene.22 d
de Romano imperio vaticinium Balaam,num.24 d
Romanos venturos timent Iudæi,iohan. 11 f
Romanum ſe dicit Paulus,act.16. g.22 f
Romani neminem condemnant indicta cauſa,act.15 e
Romanis prædicandum euangelium,act.23 c
Romam appulit Paulus,act.28 d
Romani non prohibent Paulo prædicare omnibus euangelium, act. 28.e.g
ros in ſolitudine,qui & man,ſiue manna, exod.16 c
rori caligantes cæli,deut.33 d

ros & pluuia non data est tribus annis, temporibus Achab, 3.reg.17 a
ros & pluuia nõ descendant super mõtes Gelboẽ, 2.reg.1 c
Rotarum visio, ezech.1.d.e.10 b. c
¶ Ruben natiuitas & eius acta, gen.29 g.35 d.42 a: 42 d deute.33 a
Rubenitæ interficiunt Agarenos, 1.paral.5 b
Rubenitarum habitatio, ioſ.13 b
Rubus ardens non comburitur, exod.3 a
Ruinam præcedit exaltatio, & gloriam deiectio, prouer.18 c
in Ruinam Iudæis reliquit Deus Chananæos, iudic.2 a
Ruituros per Christum multos Iudæos prædicit Symeon, luc.2 c
Ruth acta vide in suo libro.

S.

Saba regina inuisit Salomonem, 3.reg.10 a: matth.12 d
Sabbathum benedicit Deus, gene.3 a
Sabbathum præcipitur, exod.16 e.20 b
Sabbathi sanctificatio, ierem.17 c
sabbathum quare institutum, exod.20 b.23 b: deut.5 b
sabbathum, cuius signum, exod.31 d: ezech.20 b
sabbathi violatores increpãtur, exo.16 f: num.15 d. 2.esd.13 d
sabbathum terræ, exod.23 b: leuit.25 a
sabbatho legit Christus prophetas, luc.3 c
sabbathum propter hominem factum, & non ediuerso, marc.2 d
sabbathi Dominus Christus, matth.12 a
sabbathis benefaciendum, matth.12 a
sabbatho Christus mulierem incuruatam sanat, luc.13 c
de sabbatho violato reprehenditur Christus, iohan. 5 c.d e. 7 c. 9 c: luc.13 c
sabbatha perpetua, isa.66 g
sabbathismus, cessatio ab operibus mortuis, isa.56 a: 58 d
de sabbatho & requie christianorum post tribulationes, hebr.4 b
Saccus in lumbis signum doloris, 3.reg.20 e.21 g
Sacerdoti Leuitico obseruandæ, leuit.10 b.c.16 a.26 a
ad Sacerdotis officia qui non suscipiebantur, leuit. 21 d
sacerdotum consecrandorum modus, exod.29 h
sacerdos virginem ducat, leuit.21 c
sacerdotum hæreditas Deus, deut.18 a
sacerdotum officium præcipuum, malach.2 a
à Sacerdotibus legem accipiat rex, deut.17 d
sacerdotis filia fornicans, leuit. 21 b
sacerdotes Baal occiduntur, 3.reg.18 g: 4.reg.10 f.23 b
in sacerdotes, osee.5 a: ierem.2 b
sacerdotum auaritia, isæ.3 b: malach.2 a
sacerdotum principes fuerunt causa mortis Christi, matth. 26 a.27 b: luc.19 f.20 c
sacerdotes prohibent Christum annuntiari, act.4 d
sacerdotum turba obedit fidei, act 6 b
sacerdotium Leui translatum, hebr.5 b.7 a.8 a: psalm. 109
sacerdotes Christiani spirituales, qui hostias spirituales offerunt per Christum, 1.pet.2 a: apoc.1 b.5 c
sacerdotale Dei regnum, Israelitæ, exod. 19 a
Sacramentum, Christus natus, 1. timo.3 d
sacramentum Dei reuelatum Paulo, colos.1 d
Sacrificij lex, leuit.6 b. deut.18 a
sacrificia carnalium subsannantur, osee.5 b
sacrificia Iudæorum polluta, agg. 2 b
sacrificia veteris legis reijcit Deus, psal.49 ver. 8: ierem. 6 c: malach.2 c
sacrificia quæ requirit Dominus, mich.6 b
sacrificio misericordia potior, matth.9 b: osee. 6 b
sacrificijs maior dilectio, marc.12 c
sacrificia Deo accepta, malach.3 a: psal.50.ver.18. psalm.49. ver.24
Sacras literas nouerat Timótheus ab infantia, 2.timo.3 d
sacrorum vasorum forma, exod.15 c
Sadducæi negant resurrectionem, act.23 b
Sadoc sacerdos, 1.reg.2 g: 3.reg.2 f
Sagenæ parabola, matth.13 f
Saga tabernaculi, exod.26 b
Sagittis suis minatur Deus Israeli, deute.32 d
in Salis statuam versa vxor Lot, gene.19 f
Sal seminauit Abimelech super solum vrbis Sichem à se vastatę, iudic.9 f
salis ardore comburendi inobedientes, deut. 29 d
sale conditum sacrificium, leuit.2 d
sale condita victima, marc.9 g
sal terræ Apostoli, matth.5 b
sale conditus sit sermo, coloss.4 a
Sale nascitur, gene. 11 c
Salmana occiditur. iudic.8 e
Salmanassar transfert Israelem in Assyrios, 4.reg. 18 b
Salomonis natiuitas & acta, 2.reg.12 f. vsque 3.reg.12 d
Salomonis oratio pro sapientia habenda, sapi.9 a
Salomonis commendatio, eccli.47 b
quæ Salomon à Deo expetiuit, 3.rug.3 b: prouer.30 a
Salphaad filiæ, nume.27 a. 36 a
Saltantem Dauidem ridet Michol, 2. reg. 6 c
Salutare in pace, 1.reg.10 a
salutatio, Dominus tecum, iudic.6 b: ruth.2 a
salutatio angeli ad Mariam, luc. 1 c
ad salutationem Mariæ exultat Iohannes in vtero, luc. 1 d
salutare in osculo sancto, philip.4 d
salutationes in foro, matth.23 a
salutare neminem per viam, luc.10 a: 4.reg. 4 e
saluator noster Deus, 2.reg.22 a
saluat Deus absque gladio, 1.reg.17 f
Salutem fecisse dicitur Deus, quando dedit victoriam, 2.reg.23 b
Saluus fieri à morte petit Christus, iohan.12 d
saluare animam suam, matth.10 d
saluator siue liberator Israelis Othoniel, iudic.3 b
saluator omnium Deus, 1.timo.4 c
salutare Dei Christus, gene.49 c: luc.2 d
salutem habemus per Christum, 1.thessa.5 b
vt saluos faceret peccatores, venit Christus, 1.timo. 1 d
salus à Deo, psal.3.ver.8. & 64.ver.6
salus vera à Deo petenda, ierem.17 b
salus ex Iudæis, iohan.4 c
salutis author Christus, hebr.2 c
salui facti ex gratia Dei, ephe.2 b
salutis dies, dies Christi, 2.corinth.6 a
salus nusquam nisi in Christo, act.4 b
saluos nos omnes vult Deus, 1.timo. 2 a
saluandorum numerus paruus, luc, 13 e
Samariæ mons, 3.reg.16 e
Samariæ mala, osee.14 a
Samaria obsidetur, 3.reg.20 a: 4.reg.6 e
Samaritæ Deo & dæmonibus seruiunt, 4.reg. 17 f
Samaritani parabola, luc. 10 c
Samaritani Christum nolunt recipere, luc.8 f
Samaritanæ historia, iohan.4 a
ex Samaritanis Christo credunt, iohan.4 e
Samaritanum esse Christum blasphemant Iudæi, iohan. 8 f
Samaritanis annuntiat Philippus Christum, act.8 a: quos Simon magus multis annis dementauerat, act.8 b
Samgar percutit Philisthæos vomere, iudic.3 b
Samsai scriba, 1.esdr.4 b
Samsonis acta, iudic.13.14.15
Samuelis natiuitas & acta, 1.reg. 1. vsque ad ca. 25
Samuelis laudes, eccli.46 c
Sanctificare pro consecrare, leuit.27 sæpius
à Sanctificatorum esu quibus sit abstinendum. leuit. 22
sanctificare festum hoc est celebrare, leuit.15 b
sanctificari vult Deus, leuit. 10 a
sanctificare Dominum coram populo, nume.20 b: deut.32 g
sanctificemus Christum in cordibus, 1.pet.3 c
vt sanctificet pater Apostolos orat Christus, iohan. 17 c
sanctificat seipsum patri Christus pro nobis & immolat. ibidem
sanctificatio nostra Christus, 1.corinth.1.d
sanctificati christiani per Christum, 1.corinth.6 c

ſanctificemus nos,1.iohan. 3 a
ſanctificator noſter Deus,leuit,20 b
ſanctus,ſolus Deus,1.reg.2.a
ſancti ſumus Deo,deute.14 a
vt ſancti ſimus exhortatio,nume.15 d
ſanctus Dei populus Iſraelitæ,deute. 14 c
ſanctos Vocat Paulus Chriſtianos,roma. 16 a:b.ephe.1 a: philip. 4 d
vt ſanctos nos faceret & mundos miſit Deus filium ſuum coloſſ. 1 c
ſancti ſimus in omni conuerſatione,1.pet. 1.c
pro ſanctis ſiue chriſtianis ſemper orandum.ephe.6 c
Sancta ſanctorum in quæ intrauit Ieſus,cælum eſt, hebr.9 f
ſancti in manu Dei ſunt,deute. 33 a
ſanctus panis,1.reg.21 a: item locus,exod.3 b.ioſ.5 d
Sanctuarij forma,exod.25 a
ſanctuarij expiatio,leuit.16 c
ſanctuarium Dei metuendum,leuit. 19 f
ſanctuarium Dei terra Chanaan,exod.15 d
ſanctum non dandum canibus, matth.7 a
ad ſanctitatem hortatur nos Deus, quòd ipſe ſanctus ſit, leuit.11.g.19.a.20.b.d. 21.b
ſanctimonium ſectemur,heb. 12 d
Sanguis anima eſt omnis carnis ,leui.17 c
ſanguis prohibetur Iudæis,deut.12.b.c.d.15.d. gen.9 a
ſanguinem comedens populus peccat. 1.reg. 14.e
ſanguine fiebat expiatio peccatorum, leui.17 c
ſanguine holocauſti aſpergitur populus, exod.24 b
ſine ſanguine nihil penè expiabatur in veteri teſtamento, hebr.9 f
ſanguis Chriſti petit remiſsionem,hebr.12 g
ſanguine Chriſti redemptio,matth.26 c:hebr.9 c:1.pet.1 a
ſanguinem Chriſti pollutum ducentes,hebr. 10 e
ſanguis & aqua exeunt de latere Chriſti,iohan. 19 f
ſanguis pro homine occiſo,iudic. 20 b
ſanguis vuæ,deute.23 b: 2.macha. 6 d
ſanati ſumus à peccatis per Chriſtum,1.pet.2 d
ſanator noſter Deus,exod.15 g
Saph gigas occiditur,2.reg.21 d
vt ſapiant Iudæi optat Deus,deute.32 d
Sapientia Iudæorum,verbum & præcepta Dei,deut.4 a
ſapientia timor domini,iob.28 d
ſapientia Dei diues & profunda,roma.11 d
ſapientia Dei Chriſtus,luc.11 g: matth. 23 d
ſapientiæ theſauri in Chriſto,coloſſ.2 a
ſapientia Dei abſcondita, euangelium quod nunc reuelatũ eſt,1.corinth. 2 b
ſapientiam docet ſpiritus Dei,3.reg.3 b
ſapientia & cor intelligens,idem, 3.reg. 3 b
ſapientiæ laudes & commoda,prouer.1.2.3.4:&in libro ſapientiæ.
ſapientiam petit Salomon,3.reg. 3 b
ſapientia Salomonis, quanta,3.reg.3 d. 4 d.10 a
ſapientia à Deo poſtulanda,iaco.1.a
ſapientes in bono,roma.16 c
ſapiendum quomodo,roma.12 a
ne ſapiamus alta,roma.11 c
ſapientia mundi,ſtultitia apud Deum, 1.corinth.1. c.3 d
ſapientia carnis non poteſt ſubijci legi Dei,roma.8.b: 1.corinth.3 d
ſapiens audit conſilia, & gaudet argui,prouer.13 c.25 b
ſapientes ſui amantes vix corriguntur,prouer.26 b
ſapientis & ſtulti differentia,eccles. 10 a
ſapiens vir,artificioſus,exod.28.a.35 b
ſapientia replentur artifices.exod. 31 a
ſapienter ambulandum,coloſſ.4 a
Sarai ſiue Saræ vxoris Abraham acta,gene. 11. 16. 17. 18. 20. 21.23
Saræ fides,hebr.11 c
Sara obediens Abrahæ,& dominum vocans,1.pet.3 a
Sara vxor Tobiæ iunioris,tob.3. 7.10
Sarepthana mulier,3.reg.17 b
Saruiæ ſororis Dauid filij,1.paralip.2 b
Saruiæ filios timet Dauid, 2. reg.3. g: vnius tamen eorum conſilium reſpuit,2.reg.16.b.19 d
Satan Deus huius ſeculi, 2.corint. 4 a
Satan impetrata à Deo facultate,percutit ſubſtantiã & corpus Iob,iob.1.b. 2 c
Satan Apoſtolos appetiuerat,luc.22 c
Satanæ traditur fornicator,1.corint.5 b
à Satana impeditur Paulus,1.theſſa. 2 d
ſatanas in angelum lucis transfiguratur,2.corint.11 c
ſatanas ligatus ſoluetur, apoc.20.a.b
ſatanam vocat Chriſtus Petrum,marc.8.d
Satiati ne obliuiſcamur Dei,deute.8 c
ſaturat Deus obedientes ſibi,deut.11 b
ſaturati ne obliuiſcamur Dei,deute. 6. b.c
ſaturatus Iſrael relinquit Deum,deut.32 c
ſaturis væ,& quare,luc.6 d
Saulis acta.1.reg.9.vſque ad. 31.caput
Saulis mors nuntiatur Dauidi,2.reg. 1.a
Saulis regnum decreſcit, 2. reg.3 a
Saulis ſeptem filij ſuſpenſi, 2.reg. 21 b
Saulis & Ionathæ oſſa ſepelit Dauid,2.reg. 21 c
Saulus qui & Paulus,act.7.g.13 b
¶Scabie percutiuntur inobedientes,deut. 28 c
ne ſcandalo ſint,præcipit Deus idololatras occidi, deuter. 7 c
Scandala ſunt impij,matth.13 f
ſcandalum paſsi Apoſtoli,matt.26 c
ſcandalizantur diſcipuli aliquot,à Chriſto recedẽtes,ioh.6 g
ne Scandalo ſint Iudæi firmi infirmis, veſcendo quoslibet cibos,1.corint. 8 c
ſcandalizati Phariſæi,matth. 15 b
à Scandalis dehortatur Chriſtus,matth. 18 a
ſcandalizantur ciues Nazareth in Chriſto,matth.13 g
Scenofactoriam artem exercet Paulus,act.18 a
Scenopegiæ oblationes, ezech.45 g
Schiſmaticus arguitur,prouer.6.b
ſchiſmata Corinthiorum vitanda,1.corinth.3 b
Scientia ſalutis,luc.1 g
ſcientia Ieſu Chriſti,præ qua Paulus cætera arbitratur vt ſtercora, philip.3 b
arboris ſcientiæ boni & mali interdictio, gene.2 c
ſcientia veritatis,2.timo.3 b
quæ ſcientia inflet,1.corint. 8 a
ſcientiarum dominus eſt Deus, 1.reg.2 a
Scintillam ſuam vocat vidua filium ſuum vnicum,2.reg.14 b
Scortatores ne ſint in Iſrael,deute. 23 g
ſcortatio vitanda,vt prouer, 5.a.7 a
Scribæ cuidam obijcit Chriſtus ſuam paupertatem. matth.8 c
ſcribarum opera reprehendit Chriſtus,matth.23 a
Scribit Deus legem ac mandata,exo.24 c
ſcribatur verbum Dei in oſtijs,deute. 6.b.11.c
ſcripturis non credunt Iudæi,iohan.5 f
ſcripturis vtitur Chriſtus contra diabolum,matth.4 a
ſcripturis probat Chriſtus ſe à patre miſſum,iohan.5 f
vt ſcripturas impleret venit Chriſtus,luc. 24 g
ſcripturis reuincit Apollo Iudæos,act. 18 g
ſcripturas ſcrutantur viri nobiles Theſſalonicenſium, act.17 c
ſcripturarum vtilitas,2.timo.3.d:roma.15 a
ſcripturis prophetarum attendendum,2.pet.1.d
Scrutator cordium Deus, roma.8 e:ierem.17 b
Sculptile qui facit vt adoretur,maledictus,deut.27 c
Scurrilitas vitanda, ephe.5 a
Scutum auxilij Deus,deute.33.d:2.reg.22 c
ſcuta aurea Salomonis,3.reg.14 g
¶Sebæ acta,2.reg.20.a.d.g
Sectæ,opus carnis, galat.5 d
ſecta Chriſtianorum,act. 28 c
in ſectarum introductores,2.pet. 2 b
ſecuritas populo promittitur, exod.34 c
Sedecias falſus propheta,3.reg. 22 b

Sedeciæ regis Iudæ,qui & Mathanias acta,4.reg.24 d. 25 a.b: ierem.37.39.52:ezech..12 c.21 f
sedentes in domo meditemur verbum Dei,deut. 11 c
seditiosi damnantur,prouer.24 c
seductores proficiunt in peius,2.timo.3 c
vt seductor habitus Christus,matth. 27 g
seductor quis dicendus,2.iohan c
sedulitas patrisfamilias,prouerb.20 b
de segete proximi,deut.23 d
Segor ciuitas seruatur,gene.14 a. 19 e
Sehon occiditur,deut.2 g
Seis mons,deut.2.a.33 a
Sela filius Iudæ tertius, gene.38 a
Sellum interficit Zachariam,4.reg. 15 c
Sem generatio,gene.9.d.10.d.11 b
Semei acta,2.reg.16 b.19.d:3.reg.2.b.f.g
de Semeia propheta,3.reg.12 f
sementis & messis non cessent,gen.8 d
semini dat Deus corpus,1.corint.15 c
semen paucum inobedientibus,deu. 28 d
seminis fratri suscitandi lex,deute.25 b
semen Abrahæ,qui ex Isaac nati sunt.gene.21 b
semen Dauidis Christus,2.reg. 7 c
semen ex Iudæis Apostoli,roma.9 f
semen verbum Dei,matth.13 c
semen tacitè fructificans,marc.4 c
seminantis parabola,matth. 13 a
quæ seminamus,metemus,galat.6 b
seminiſluus vir,leuit.15.a
Semer ciuitas ædificatur,3.reg. 16 f
Semma percutit Philisthæos, 2.reg. 23 b
Senum consilium,3.reg.12 b
seniores.70.super Israelem,nume.11 d.e.f
senioribus traditur deuteronomium, deut.31 b
senes quales esse debeant,tit.2 a
senes honorandi,leuit.19 f
senes sensibus florebunt,isa. 65 d
senectutis commendatio,prouer. 16 d
sennacherib exercitus occiditur,4.reg.19 g
in sensum reprobum tradi,isa. 57 d
sensum Dei nemo nouit,roma. 11 d.1.corint.2 d
sensum Christi tenet Paulus,1.corint.2 d
non sensu sed malitia pueri simus,1.corint.14 d
in sensu suo abundet quisque,roma.14 a
separatur populus Israel à cæteris populis.leuit.20 g
sepelitur Moyses à Deo,sed ignoratur eius sepulchrum, deut.34 b
quòd sepeliſſent Saulem viri Iabes , benedicuntur à Dauide 2. reg.2 b
sepeliri vult propheta in sepulchro alterius prophetæ. 3.reg.13 g
sepelitur Iohannes Baptista,matth. 14 b
sepelitur Christus,matth.27 g
Sephora vxor Moysi.exod.4 f
Septuaginta duo discipuli prædicant,luc.10. a c
Sepulchrum Moysi ignoratur,deut.34 b
sepulchra concupiscentiæ,nume.11 g
sepulchrum Christi, matth.27.g.28 a
sepulchra dealbata Pharisæi & quare,matth.13 c
sepulchra prophetarum extruentes,matth.23 d
sequendus Deus,deut. 13.a:1.reg.12 c
sequitur Caleth Deum,deute.1.e:iosi.14 c
sequi vestigia Christi,1. pet.2 d
sequi volens Christum scriba propter temporalia, matth.8 c
sequi volens Christum tollat crucem suam,matth. 10 d
sequentibus Christum nihil deest, vt patet in multiplicatione quinque panum,matth. 14 b
sequens Christum,animo sit immobilis,matth.8 c
Sergius Paulus, act.13 b
Sermonem Dei,quærere.i.eius voluntatem inuestigare, 1.reg.22 a
sermones Dei proijcere.i. inobedientem esse,1.reg. 15 f
sermones Dei loquatur qui loquitur populo , 1.pet.4 c
sermo Christianorum,est est,non non,matth.5 f:iaco.5 c
in sermone confirmet nos Deus,2.thessa.2 d
Serit Israel & perdit omnia,& quare,iudic.6 a
Serpens deducit mulierem & maledicitur,gene.3.a.c
serpentes igniti immittuntur in populum,nume.21 a
serpens æneus erigitur,nume.21 c:iohan.3 b: & confringitur,4.reg.18 a
serpentes,pharisæi, matth.23 d
seruiamus inuicem,galat.5 b
seruire Deo,iosi.22 f
seruiendum soli Deo,exod.23 e:hebr.12 g: deut.28 e: iosi.24 a
seruire Deo & dæmonibus,4.reg.17 f
vt seruiremus ei, redemit nos Christus,1.thessa.1 d
seruitus, circuncidi,galat.2 a
à seruitute legis liberati, hebr.2 d
serui Iudæorum,peregrini,leuit.25 f
de seruis emendis & liberandis,exod.21 a:deute.15 c
seruus quomodo tractandus,prouer. 29 c
serui quales esse debeant,ephes.6 a
seruus probus Iacob,gene. 31 e
seruus fidelis erat seruus Abraham,gene. 24 a
serui regis,omnes subditi,1.reg.8 c. d
seruus Dei Moyses fideliſsimus,nume.12 b: deut.34 b: hebr. 3 a
seruus Dei Israelitæ,leuit. 25 g
serui Dei sumus,liberati à peccato,iohan.8 d:roma.6 d
serui sumus iustitiæ,roma.6 c
serui Dei,omnes nos,quibus data talenta,luc.12 c.17 b
seruus non est maior Domino,iohan.15 c
seruus Christi esse non potest, qui quærit hominibus placere,galat. 1 c
seruus omnium Paulus,1.corint. 9 c
serui peccati,iohan.8.d:2.pet.2 d
Sesac rex AEgypti,3.reg. 14 g
Seth nascitur,gene. 4 d
Seueritas Dei in Iudæos reiectos,roma. 11 c
¶Sibæ serui Miphiboseth acta,2.reg.9 a.c.d.16 a
Siccitas in Iudæa,iere.14 a
Siceleg ciuitas Dauidis,1.reg. 27 b.30 a
Siceram non biberunt Iudæi. 40.annis,deut. 29 a
Sihem occiditur,gene.34 d
Sichimitæ destruuntur,iudic.9 f
Sichem ædificat Ieroboam,3.reg. 12 f
siclus, exod.30 b:ezech.45 d
in Sidônem sermo Domini,ezech. 28 e
Sidrach cum sociis mittitur in fornacem,danie. 3 b
signati Dei,apoca.7 a
in signa constituit Deus Solem & Lunam,gene.1 b
signum petit Abraham,gene.15.b.17 b
signum petit Gedeon,iudic.6 d
signis confirmatur Saul.1.reg.10 a
signo certificatur Ionathas, 1. reg.14 b
signum Ezechiæ datum in horologio,4.reg.20 b
signa petunt Iudæi,matth.12 c
signa sequentia credentes,marc.16 d
signa præcedentia iudicium in sole & luna,matth.24 c: marc.13 c:luc.21 e
silentium seruandum in tempore,prouer.5 d
in silo domus Dei.iosi.18 d
in silo cessat apparere Deus,1.reg. 3 a
Siluanus,1.pet. 5 d
Simeonis acta,gene.19.34.42.46.49 :iosi.19 a
Simeon suscipit Christum in vlnas,luc.2 d
simile oblatio.leuit.2 a
simile simili coniungitur, eccli. 13 c
Simon frater Iudæ,1.machab.13.c. 14.a.16 e
Simon dicitur Petrus,marc.3 b
apud Simonem Pharisæum manducat Christus,luc.7 f
Simon magus,act.8 b
simplex vir Iacob erat,gene. 25 d
ad simplicitatem hortatur Christus, matth.10 b

in sim-

in ſimplicitatem tribuendum,roma. 12 b
in ſimplicitate conuerſatus Paulus, 2.corint.1.c
ſimplici corde diligendum,1.pet. 1 d
ſimplices in malo,roma.16 c
ſimulachrorum ſeruitus,auaritia,coloſ.3 a
ſimulachrorum cultus fugiendus, act. 15 e
ſimulat Dauid inſaniam,1.reg. 21 d
ſimulationes abſint à chriſtianis,1.pet.2.a
Sinai mons,exod.19 a:galat.4 d
Sinapis parabola,matth.13 e
Sion arx quæ & ciuitas Dauid,1.paral. 11 b
Siſara occiditur,iudic.4.c.d
Sitiens Dauid non vult bibere allatam aquam,2.reg.23 c
ſitiens Chriſtus potatur aceto,iohan. 19 f
ſitis inobedientibus,deuter. 28 e
ſitientes inuitat Chriſtus,iohan.7 f
¶Sobach occiditur,2.reg.10 d
Sobna præfectus Ezechiæ,iſa.22 e
ad ſobrietatem exhortatio,1.theſſa. 5 a
ad ſobrietatem ſapiendum,roma.12 a
ſocietatē habere cum Deo & eius filio,eſt credere in Chriſtum,1.iohan.1 a
Socothitæ occiduntur,iudic.8 d
Socrus Petri ſanatur,matth.8 b
de Sodomitis,gene.13.14.18.19:ezech.16.f.2. pet.2 b
Sodomitæ ſubuerſi,matth.10 b:deut. 29 d
Sol verbo Dei creatur,gene.1.b
Sol obedit Ioſuę,ioſ.10 c
ſn Sole & Luna ſigna, luc.21 c
ſolis & lunæ equi,4.reg. 23 c
Solennitates Iudæorum,exod.23 b
Solicitudines huius ſeculi,luc.8 b.14 d. 21 f
à ſolicitudine temporalium cauendum, matth.6 d
ſolicitudo Pauli pro eccleſia,2.corint.7 c.11 f
ſoliciti ſeruare vnitatem,ephe. 4 a
ſolicitus Deus pro Abraham,gene. 12 d
Solitarij moleſtia vana,eccleſ. 4 b
Solus eſt Deus,Deus noſter,deut. 32 e
Solus Deus ſaluat à malis & tribulationibus,1.reg. 10 c
ſoli Deo ſeruiendum,deuter. 10 d
in Somnis videt Iacob ſcalam,gene. 28 c
per ſomnium loquitur Deus Abimelech,gene.20 a
per ſomnium loquebatur Deus prophetis,nume.12 b
ſomnia Ioſeph,gene. 37 b
ſomnium Madianitæ,iudic. 7 d
ſomniorum interpretatio Dei eſt,gene.40 b
ſomnia non obſeruanda,leuit.19 f
Soror Abrahæ erat Sara,& vxor.gene.20 c
Sortem mittit Ioſuę in diuidenda terra coram Deo,ioſ. 18 b
ſortem facit cadere Deus, prouer.16 d
in ſortem Chriſti fideles,ephe.1 b
ſortem mittunt Apoſtoli pro Mathia, act.1 d
Soſipater comes Pauli,act. 20 a
Soſthenes princeps ſynagogæ,act. 18 d
¶ab omni Specie mala abſtinendum,1.theſſa.5 d
Spectaculum facti mundo Apoſtoli,1.corinth. 4 b
in Speculo fidei Deum intuemur,1. corint. 13 d
de ſpeculis mulierum factum labrum æneum,exod.38 a
Speluncam latronum fecerant domū Dei Iudæi, matth. 21 b
Spes à Deo,2.theſſa. 2 d
ſpes non eſt de eo quod videtur,rom. 8 e
ſpes in Chriſto,1.pet.1.d:matth.12 b
ſperans in Deum Abia,victor eſt,2.paralip. 13 d
ſpes noſtra,qua ſperamus vitam æternam,hebræo.9 d: ephe.4 a
ſpes,galea noſtra,1.theſſ. 5 b
ſpe gaudendum,roma.12 c
ſpes impiorum vana,ſapien.5 b
ſpe ſalui Chriſtiani,roma.8.d
ſpem augent ſcripturæ,roma.15 a
ſpes non confundit,roma.5 a
Spicas liçebat manu decerpere de ſegete proximi, deuter. 23 d
Spinæ & tribuli,propter peccatum, gene.3 d
ſpinæ,fallacia diuitiarum,marc.4 b
ſpinea corona coronatur Chriſtus, matth.27 c
Spiritus, ventus,gene.8 c
per Spiritum ſanctum ſanctificatio,1.pet. 1 a
Spiritus ſancti miſsio,ioël.2.g. act.2 a
ſpiritum ſanctum promittit Chriſtus Apoſtolis,luc. 24 g iohan.14 d:act.1 b: dat illum,act.2 a
Spiritus ſanctus datur obedientibus euangelio,galat.2.a. b
Spiritus ſanctus datus fidelibus,ſignum eſt eos eſſe ex Chriſti ouibus,ephe.1.c. eſt & arrabo ac pignus ſalutis, 2. corint.1.d.5 a
Spiritum Dei non habens non eſt eius,rom.8 b
Spiritus ſancti templum membra noſtra,1.corinth. 6 d
Spiritum ſanctum ne contriſtemus,ephe.4 g
ſpiritus & caro inuicem aduerſantur,galat.5 c
à Spiritu ſancto innouamur,iohan.3.a:1.corint. 12 b
Spiritus Dei dat ſapientiam,iob.32 b
Spiritus Dei omnia ſcrutatur, 1.corinth.2 c
Spiritus ſanctus facit credere Chriſto,iohan.3 a
Spiritus ſanctus teſtatur conſcientijs noſtris quòd ſimus filij Dei,roma.8 c
à Spiritu ſancto diffunditur charitas in viſcera noſtra. rom.5 a
Spiritus ſancti opera,gala. 5 d
Spiritu Dei facta carnis mortificantur, roma.8 c
Spiritus ſanctus orat in nobis,roma.8 e
Spiritus ſanctus dat quòd fideles reſpondeant aduerſarijs, matth. 10 c
Spiritus ſancti gratiæ ſunt variæ,1. corinth. 12 a
in Spiritum ſanctum blaſphemia nō remittitur,matth.12 c
in Spiritu adorandus Deus,iohan.4 c
ſpiritus bonus petendus.luc. 11.b
ſpiritu ſimus feruentes,roma.12 c
Spiritualis omnia dijudicat,prouer.18 a
ſpiritui omni non credendum,1.iohan.4 a
ſpiritu & mente pſallendum,1.corinth. 14 c
ſpiritus mendacij in ore prophetarum,3.reg.22 c
ſpiritus odij inter Abimelech & Sichimitas,iudic. 9 c
ſpiritus mendaces,iſa. 19 c
Spolia hoſtium ex æquo diuidenda,deute.20 c
Sponſa Chriſti,eccleſia,pſal.44
Sponſorem inſtruit Salomon,prouer. 6 a
¶Stans videat ne cadat,1.corint.9 c
Statêra æqua,leuit.19 g
Statuas ſicut apud Gentes fieri,prohibet Deus,deuter.16 d
ſtatuæ Gentium confringendæ,exod.23.e.34 b:deut. 7 a
Stellæ verbo Dei creatæ,gene.1 c
ſtellarum ſeptem ſacramentum,apoc.1.d
Stephani electio,accuſatio,defenſio & lapidatio,act.6.7
Stephanæ familia,1.corint.1 c
Sterilis nulla inter obedientes Deo Iudæos,exod.23 e
ſterilitas opprobrio Iudæis,luc.1 c
Stigmata Chriſti circunfert Paulus,galat.6 d
ſtipendium peccati mors,roma.6 d
Stoici & Epicuræi cum Paulo diſputant,act. 17 d
Stolis albis amicti in conſpectu Agni qui ſint,apoca. 7 d
Struthionem non comedunt Iudæi.deut.14 b
Stulti virga caſtigandi,prouer.26 a
de ſtultis,prouer.12.13.14.15.16.17.18.23.26
ſtulta mundi elegit Deus,1.corinth.1 d
ſtulam fecit Deus ſapientiam mundi,1.corint.1.c.3 d
¶Sua vxor Iudæ,gene.38 c
Sua rex AEgypti,4.reg.17 a
Subcineritij panes,exod.12 f
ſubditi ſimus inuicem, ephe. 5 e
ſubiecti ſimus regibus & ducibus,1.pet.2 c
in ſudore vultus acquirendus victus,gene.3 d
ſufficientiam didicerat Paulus,philip.4.c:2.corinth.3 b
ſuffocatum prohibetur, gene.9 a
ſulphur ſuper terram inobedientium,deute. 29 d
Sum qui ſum,eſt nomen Dei,exod.3 e
Sunamitis hoſpita Eliſei,4.reg.4

Sunamitis peregrinatur tempore famis,4 reg.8 a
Superbi deiecti à Deo,isa.29 f
superbus, non credens euangelio,1.timo.6 a
superbis resistit Deus,1.pet. 5 b
non superbe de sẽ sentiendum,philip. 2 a
super humerale quale,exod.28 b
superstitio Athenienſium taxatur,act.17 c
supportemus inuicem,ephe. 4 a
surdum facit Deus,exod.4 c
surdo non maledicendum,leuit. 19 c
surdus sanatur,marc. 7 d
surgentes verbum Dei meditemur,deute. 11 c
Sus,immundum animal,leuit.11 a
Susannæ historia,danie.13
suscitabit nos Deus,1.corinth.6 c
suscitandi seminis fratri lex,deute. 25 b
suspensus,ipsa die sepeliebatur,deute. 21 d
susurro in populo,leuit.19 d: prouer.26 c
¶Synagoga impia vocatur ad pœnitentiam,osee,2 a
de Syris,2.reg. 8.g.10:4.reg. 5.6.7.13

T.

in Tabernaculis habitat Abraham,gene.12 b:heb. 11 b
tabernaculi forma,exo.26.a:36.a.39.f.g
tabernaculorum festum,exod.23 c
tabernaculum corpus nostrum,2.corint.5 a
Tabitha suscitatur,act.9 g
tabulæ testimonij,exod.32 d
tabulas frangit Moyses,exod.32 d:aliasque parat,exod.34 a
taciturnitas laudatur,prouer.17 d
talenta auri 420.allata ex Ophir ad Salomonem,3.reg.4 d
talentorum parabola,matth. 25 b
Talionis lex,gene.9 a:exo.21 c
¶Tectum domus muro muniendum,deuter.22 b
temeritas infœlix,prouer.15 c
Templum Salomonis,3.reg.6 a.8 g
ad Templum qui admittendi, ezech. 44 c
Templum Salomonis se reiecturum minatur Deus, si idola coluerint,3.reg. 9 b
templum diripitur,4.reg. 14.c.g. 25 b.c
templi restauratio, agg.1.b: 1.esd.4 a
templi secundi gloria, agg.2 a
templi euersio prædicitur,amos.9 a:zacha. 11 a
templum spoliatur,2.machab.5 c.violatur,2. machab:6 a
è Templo electi vendentes,matth.21 b
in Templo orant Apostoli,act.2 g
in Templis manufactis non habitat Deus,act.7 f. in quibus habitet,isa. 66 a
templum Dei membra nostra, 1.corinth. 3.c.6 d
templum pro corpore,iohan.2 d
Tempora distincta,gene.1.b. 8 d
temporibus suis omnia fiunt,eccles.3 a
tempora nosse non est nostrum,act.1 b
tempus vitæ breue,1.corint.7 e
tempus redimendum,colos. 4 a
Tenebræ super Abyssum, gene.1.a
Tenebræ AEgypti,exod.10 c
tenebræ non sunt in Deo,1.iohan.1 c
tenebræ gentes,ephe.5 b
tenebrarum opera,roma.13 d
in tenebris est qui odit fratrem, 1.iohan.2 b
tenebras Deum illuminat,2.reg.22 c
Tentat Deus populum suum,exo.15.f.16 a
tentat Deus Abraham, gene.22 c
tentat nos Deus miraculis pseudoprophetarum, deuter.13 a
in tentationibus orandum,psal.33
tentandus non est Deus,deute.6 c:matth.4 b:1.corint.10 b
tentant Deum Israelitæ petentes aquam, exod.17 a
tentauerunt decies Deum Israelitæ in solitudine, nume.14 d
tentatio perpetua vita nostra, iob.7 a.
tentatur Christus,matth.4 a: hebr. 2 d
in tentationibus Christi manserũt cum eo Apostoli,luc.22 e
tentari non finit nos Deus vltra vires,1.corint. 9 c
Tentorij forma,exod. 26 g
Tepidus euomendus,apoca. 3 c
Termini non transferendi,deuter.29 d: 27 c
Terræ creatio, gene.1 a
terra maledicta,gene.3 c
terræ à quibus primum diuisæ, gene.10 a
tetra omnis Dei est,exo.9 f
terræ fructus maledictus inobedientibus,deut.11.b:28.b:29. d:leuit.26 c
terræ venditio,leuit. 25 d
terra bibens imbrem,& non proferens fructus,reproba est, hebr. 6 b
in terram reuertetur homo,gene.3 d
terræ motus in morte & resurrectione Christi,matt.27 f.28 a
terra, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur in die iudicij, 2.pet.3 c
Terrenus primus homo,1.corint.15 f
Terribilis Deus noster,deut. 10 d
Testamentum vetus dedicat Moyses sanguine, exod. 24 c: hebr.9 e
Testamenti veteris repetitio,ios.24. hebr.9
testamentum nouum,hebr.10 c:matth.26 c
de Testamento nouo,hebr.8 b: galat.3 c:1 cor.9 c:2.cor.3 b
Testimonium falsum,exod.20 c.23 a
testimonium Dei de filio,1.iohan.5 c
Teste vno nemo occidebatur,nume.35 d
testium duorum testimonium,deute.17 a
testis falsi pœna,deut.19 d: prouer. 19 a
testes Christi Apostoli,luc.24 g
Testiculi attriti vel amputati, deut.23 a
¶Thamar viduæ acta,gene.38
Thamar soror Amnon,2.reg.13 a
Thamar filia Absalom,2.reg. 14 f
Thare generatio,gene.11 d
Thebes ciuitas oppugnatur,iudic. 9 g
Thesauri templi diripiuntur,3.reg.7 g: 14 g
Thesauri in terra non recondendi,sed in cælo, matth. 6 c
Thesaurus cordis,matth.12 c
Thesauri absconditi parabola,matth.13 f
in Thesaurizantes,luc 12 c
Thesauri sapientiæ in Christo,colos.2 a
Thessalonicensibus prædicat Paulus,act.17 a
Thola iudex Israel,iudic.10 a
de Thoma, iohan.11.b:14 a:20 f
Topheth destruitur,4.reg.23 c
Thou rex Emath,3. reg. 8 c
Thuris oblatio, leuit.2 a
Thymiamatis confectio,exod.30 d
¶Tibicines in mortuis,matth.9 c
Tigris fluuius,gene.2 c
Timendus Deus,leuiti.19 g:deut.6 a: matth. 10 c:act.10 e
timendi parentes,leui. 19 a
timentibus Deum misericordia,luc.1 e
de timore Dei,deute.4.b.14.d.17 d.31.c:exod.33 a:prouc. 28 c:malach.1 a
timore Dei reuocamur à peccatis,leuit.19 c
absque timore,seruantes præcepta Dei,leuit.26 a
timebunt hostes obedientium Deo,deut.11 c
vt timerentur Israelitæ fecit Deus, deut.2 e
timor tribuendus cui debetur,roma.13 c
in timore dominari populo,2 reg.23 a
vt sine timore Deo seruiremus,redempti sumus, luc.1 g
ne timeamus non datum iri nobis regnum æternũ, luc. 12 g
de Timótheo episcopo,1.corint.4 d.16 b:philip.2 c:act. 16 a
Tintinnabula in tunica Aaronis,exod.28 f
Titus gentilis non circuncisus,galat. 2 a
Titulus crucis Christi,matth.27 e
¶Tobiæ senioris ac iunioris acta,in libro Tobiæ
Tonitruis percutiuntur AEgyptij,exo.9 e
tonitrua quum lex datur.exod. 19 c
tonante Deo conteruntur Philisthæi ad preces Samuelis, 1.reg.7 c
in Tonsione ouium celebrabantur conuiuia,1. reg. 25 f
¶Tradit Deus idololatras Iudæos in manus diripientium,

um,iudic.2.b.3 a.4 a.6 a
tradit Deus hostes in manus Israelitarum,nume.21.g. deute. 2.f.g:ios.2.8.10.11:iudic.1.3.7.11.20
Tragelaphum comedebant Iudæi,deut.14 a
Trahuntur à Deo patre ad Christum credentes.iohan.6 e
transferuntur Henoch & Elias,gene.5 d:4.reg.2 b
transfiguratur Christus,matth. 17 a
transgressione Adæ omnes cõstituimur peccatores, gen. 3 b
transgressionum expiatio,nume.5 a
transit Deus ante populum.i.deducit eum,deute.31 a
transire ad numerum.i.recenseri,exod.30 b
transitus victima,agnus paschalis,exod.12 d
tria quæ bene gradiuntur,prouer.30 d
per tria mouetur terra,prouer. 30 c
tribulationes credentibus Christo, 1.Pet.1 b
tribulationes prædicatoribus,1.thess.3 b
tribulationes pati , donum Dei,philip.1 d
per tribulationes opotret intrare regnum,act.14 d
tribulationes ad probationem,1.petr. 4 c
tribulatio patientiam parit.roma.5 a.12 c
tribulationibus conuertit nos Deus ad se, deute.4 e:isa.26 e
ad tribulationes perferendas exhortatio,iohan.15 c. 16 g: hebr.12 a
tribulationem patientibus,requies,2.thessa. 1 c
à tribulationibus eripit solus Deus, 1.reg. 10 c
in tribulatione fidendum & canendum,isa.8 c:psal.41.ver.11
exemplo Iob,Pauli & Silæ,iob.1 d:act.16 e
tribulationes non patiantur fideles ob homicidia & huiusmodi,1.pet.4 d
tribulatio non separat nos à dilectione Dei,roma.8 g
tribulationis Dies,4.reg.19 a
tribulati oratio ad Deum,psal. 42.ver.1
tribulatoribus piorum,pœna æterna,2.thessa. 1 c
ad Tribunal Christi oportet omnes sisti,2.corinth.5 c
tribuni constituti super Israelem,exod. 18 c
tribuendum in simplicitate,roma.12 b
tribuum sortes,ezech.48 a.c
tributaria ciuitas,deuter.20 c
tributa reddenda & census,matth. 26 b:roma. 13 c
tributum soluit Christus,matth.17 d
Trinitatis mysterium in verbo,faciamus,gen. 1 d.2 c: in verbo,Nobis,gene.3 d:item in tribus illis quos Abrahã excepit hospitio,gene. 18 a
à Tristitia mors, matth.26 d
tristitia salutaris,& quæ mortem adfert,2.corint.7 c
in tristitia constitutus,oret.iaco. 5 c
tristis Christus ob cæcitatem Iudæorum,marc.3 a
non ex tristitia aut necessitate pauperibus subueniendum, 2.corinth.9 b
Trullæ cæmentarij visio,amos.7 b
Tryphon dux exercitus Antiochi,1.machab.13 c
¶Tubæ argenteæ & earum officia,nume. 10 a
tubarum festum,leuit.23 d
Tubalcain ærarius,gene.4 d
tunica Aaron,& Tunicæ lineæ filiorum eius,exod.28 g
tunica Christi,iohan.19 e
turbator terræ Achab,3.reg. 18 c
turpiloquium abijciendum, ephe.5 a
cum Tympanis canunt Deo mulieres, exod. 15 e: iud.11 f
tyrranni imago,prouer. 28 c
Tyrus euertenda,ezech. 26. 27

V.

Vacca rufa,nume.19 g
vaccæ lactantes reducunt arcam Dei,1.reg.6 c
Vagao eunuchus,iudith.12 c
vaniloquia vitanda,2.timoth.2 c
vanitati subiecta creatura,roma.8 d
vanitates idola,1.reg.12 d:3.reg. 16 f
vasa ad vsum tabernaculi,exod.25 c. 37 b
vasa pro corporibus hominum, 1.reg. 21 b
vasa fictilia,corpora nostra,2.corinth.4 b
vasthi regina repudiatur, esth.1 b
¶Vectigal pendendum,roma.13 c
vectium tabernaculi forma,exod. 26 e
velum tabernaculi quale,exod. 26 f
velum templi scissum,matth. 27 e
velamen super faciem Moysi,exod.34 d:2.corinth. 3 e
velamen super cor Iudæorum, 2.corinth.3 d
velamen tabernaculi,hebr.1 d
velle & perficere operatur Deus,philip. 2 b
vellus Gedeonis,iudic.6 g
venator robustus Nemrod,gene. 10 b
venator Esau,gene. 25 d
de venditionibus,leuit. 25
de venditore,eccli. 26 d
vendere & dare pauperibus,iudic. 12 d.18 d: matth.19 c: act.2 g. 4 g
venduntur hostibus inobedientes, iudic.2 b:deute.32 e
venire ad Christum,iohan.6 d
ventris fructus multiplicatur obedientibus, deut.28 a
venter leuandus extra castra,deut.23 b.c
venundatus Achab vt faceret malum,3.reg.21 f
verax Deus,exod.34 a:iohan.3 d
verberibus cæduntur impij,deut. 25 a
verbo Dei creatur lux,gene.1 a
verbum Dei sapientia nostra,deute.4 a
ex verbo Dei vitæ ratio petenda, isa. 8 d
verbo Dei prædicato conuertuntur corda, ierem. 23 e
verbo Dei scortatio vitatur,prouer. 2 c
de verbo Dei viuo ex ecclesia manante, zacha. 14 b
verbo Dei pascimur,matth.4 a: sicut patet in Elia.4.reg.8 a: item in Moyse,deute.9 b.c
verbum Dei quomodo tractandum,deute. 6 b
verbo Dei obediendum,1.reg. 15 e
verbo Dei obedientibus benedictio, deute. 11 d
verbi Dei contemptoribus pœna,isa.28 a.c
verbi Dei commendatio,prouer. 30 a
verbo Dei nihil addendum,deuter. 4 a.12 d
verbum Dei sit in corde ,deute.6 b.11 c
verbum Dei sequendum,deut.5 d
verbum Dei filij docendi,deut.11 c
verbum Dei Christus,iohan. 1 a
verbum Dei æternum,euangelium,1.pet.1 d
verbum veritatis,euangelium,ephe. 1 c
verbum Dei audiens & faciens cui similis,matth.7 d
verbum Dei habitet in nobis,colosf. 3 c
vt verbum Dei currat,orandum,2.thessa.2 a
verbi ministris victus dandus,roma.15 f
verbum Dei rectè tractet episcopus,2.timo. 2 c
verbi Dei fames,amos.5 d
verbum oportunè dictum,laudabile,prouer.25 b
verba bona de corde bono,matth.12 c
verbo non offendens,perfectus,iaco.3 a
de omni verbo otioso reddenda ratio,matth.12 c
verborum pugnæ vitandæ,1.timo.6. a
verbis non contendendum,2.timo.2 b
verecundia Saræ,gene.18 b
veritas Dei in promissionibus,gene.32 c
in veritatæ ambulandum,3.reg.2 a
in veritate seruiendum Deo,ios.24 c
veritas tandem vincit,prouer.28 d
contra veritatem non acquiescendum,mich.7 b
veritas in iudicibus, exod. 18 c
veritas cinctorium renum,ephe.6 c
veritatem loquamur, ephe.4 f
veritas, Christus, iohan.14 f
veritas, euangelium,2.pet. 1 c
in resistentes veritati euangelij,2.timo. 2 d. 3 b
veritatis doctrina à Deo petenda,zach. 10 a
à vero non deuiet iudex,exo.23 a
vermis mœroris cor rodens,marc.9 g
vesicæ in hominibus,exo.9 b
vespertilionem non comedunt Iudæi,deut.14 b
vestimenti textura non sit ex lana & lino,deut. 22 b
vestimentis fimbriæ faciendæ, deut.22 b
vestimentum viduæ loco pignoris nõ accipiendũ, deut.24 d

veſtimentorum ſciſsio,Iudæis ſignũ triſtitiæ & indignationis,ioſ.7 b:iud.11.f.matth.26 f:2. reg.1.a
veſtimentum auferenti danda tunica.luc.6 e
veſtimenta Chriſti partita,matth.27 d
veſte virili non vtatur mulier,nec ediuerſo,deut.22 a
veſtem non habentibus demus,luc.3 c
veſtitum & victum habentes ſimus contenti,1. timot.6 b
veſtitum & viaticum petit Iacob à Deo,gen.28 d
veſtis nuptialis,matth.22 b
vetus teſtamentum,vide teſtamentum
vetus homo exuendus & crucifigendus,roma.6 a:coloſ.3 b
viæ Dei rectæ & iudicia,deut.32 a:roma.11.d
de via Dei recedentibus maledictio,deut.11.d
viam Dei deſerunt Iſraelitæ,exod.32 b.c
via dura,adinuentiones & idôla adorata,iudic.2 d
via regia,nume.21 e
via, Chriſtus,iohan.14 a
via veritatis,2.pet.2.d
via arcta,matth.7 c
viæ Iacob cuſtos Deus,gene.28 c
viam noſtram dirigit Deus,2 reg.22 c
vias ſuas non dirigit inobediens Deo,deut. 28 c
iuxta vias cuiuſque reddit Deus,3.reg. 8 d
viam vniuerſæ terræ ingredi,pro mori,ioſ.23.d:3 reg.2 a
vicinus bonus,prouer.27 b
victima ſale ſalitur,marc.9 g
victimas iuſtitiæ immolare,deut.33 c
victimæ & ieiunia obſtinatis non proſunt,iere.14 b
victoria Dei eſt,1.reg. 14 a:gene.14. d
victor Dauid Deo pugnante, 2.reg.5 d
victus parandus in ſudore,gene.3.d
victum prouidet Deus omnibus,gene.1.d
victum ac veſtitum dat Deus pupillo,viduæ & peregrino, deut.10.d
victus,vide veſtitus
videre Deum nemo poteſt,exo. 33 d
vidit Deum Moyſes,exo. 24 c
vidit Iacob Deum,gene.32 g
videns pro propheta,1.reg.9 b
videntes oculi,obedientibus,deuter.29 a
de viduis præcepta,exo.22 d:deut.14 d.24 d. 26 c. 27 c
viduæ iudicium facit Deus,deut.10 d
viduæ quæ ab iniquo iudice crebris interpellationibus iudicium habuit parabola,luc.18 a
viduarum miniſterium,act.6 a
de viduis iunioribus & ijs quæ verè viduæ ſunt, 1. timo.5 a.b
viduæ filius ſuſcitatur,luc.7 b
viduarum domos deuorant Phariſæi, luc.20 g
vigilandum omnibus,matth. 24 d.25 a
vigilemus & ſobrij ſimus,1.theſſa.5 a
vigilemus in orationibus,coloſſ. 4 a
villici parabola,luc.16 a
vinctorum meminerimus, hebr.10 g.13 a
vindemia abundans obedientibus,leuiti.26 a
vindemiæ leges,leuit.19 b:deuter.24 d
vindex Deus,1.theſſa. 4 b
vindicta,Dei eſt,roma.12 d
vindicta prohibetur,prouer.20 c:1.reg. 11 d
vindictam reſeruat Dauid Deo,1.reg.24 c
vinea plantata inebriatur Noë,gen.9 c
vinearum leges exod.22.b:deut.20.b.22.b.23 d
vineæ ſuæ racemos non comedit inobediens,deut.28 c
vineæ Dei fructus mali,iſa.5 b
vinum lætificat cor,iudic.9 b:pſal.103 b
vinum dat Deus obedientibus,deut.11.b:non autem inobedientibus,deut.28 e
vinum quare creatum,eccli.3 d
vinum felle miſtum propinatur Chriſto,matth.27 d
vinum Iudæorum,fel draconum,deut.32 e
vino interdicitur ſacerdotibus,leuit.10 b
vinum non biberunt Iudæi 40 annis,deut.29 b
vini potorem Chriſtum criminantur Iudæi,matth.11 c
in vinum aqua mutatur,iohan.2 a
vino non inebriemur,ephe.5 d
viperarum genimina,matth. 3 b
à vipera morſus Paulus.act. 28 b
vir ne vtatur veſte muliebri,nec ediuerſo, deut.22 c
vir vxorem ſuam habeat,1.cor. 7 a
de viris multa,1.cor.7. 11:ephe.5.e:coloſſ.3 c
virorum raritas in excidio Ieruſalem,iſa. 4 a
vir Dei,propheta,1.reg.7.e.9.a:3.reg.12.f
viriliter agamus,deut.31.a:pſal.26.ver. vlt.
virago aut vira ſeu viriſſa dicitur mulier,quòd de viro ſumpta ſit,gene.2 d
vires tribuit Deus, deut.8 d
de viribus diffidit Gedeon,iudic.6 c
vim patitur regnum cælorum,matth.11 b
virga Moyſi verſa in colubrum,exo.4 a
virga Aaronis germinat,num. 17 b
virga percutit petram Moyſes,exod.17 c
virga Pauli erga Corinthios,1.corint.4 d
virgis ter cæſus Paulus,2.corinth. 11 f
virginis conſtupratæ lex,exo.22 c:deut.22 d
virgines raptæ in choreis,iudic.21 d
virgines in bello captæ,num.31 c
de virginibus conſilium Pauli,1.corinth.7.e.f.g
virginum parabola,matth.25 a
virginitatem filiæ quomodo teſtabantur parentes apud Iudæos,deut. 22 c
viridi ligno Chriſto non parcitur,luc.23 d
virtus Dei qua ſaluat euangelium,rom. 1.b
virtute Dei cuſtodimur in fide,1.pet. 1 a
virtute indui exalto,luc.24 g
virtus in infirmitate perficitur,2.cor.12 c
virtutes operatur Deus in nobis,gala.3 a
viſcera miſericordiæ Dei,luc.1.g
per viſionem loquitur Deus Abrahæ,gene.15 a
in viſione rarò manifeſtabat ſe Deus temporibus Heli in Silo,1.reg.3 a
viſio calathorum ficuum,iere.24 a
viſio quatuor animalium & rotarum,ezech. 1.b.d
viſitat Deus peccata,cum punit.exod.32 g
vita hominis,vapor,iaco. 4 d
vitæ huius tempus breue,1.corinth.7 e
vita hominis,malitia, iob.7 a
vita hominis,vanitas,pſal. 38.verſ.6
vitæ huius breuitas & miſeria per peccatum, pſal.89
vita longior obedientibus parentibus,ephe.6.a
vita longior obedientibus Deo,deut.30 d
vitæ ſuæ non credit inobediens,deut. 28 g
vita æterna,Chriſtus,iohan.14.a. coloſ.3 d
vita per Chriſtum datur,iohan.1 a
vita æterna cognoſcere Deum ſolum, & quem miſit Ieſum Chriſtum,iohan.17 a
vita æterna reuelata noſtris temporibus,epheſ.1.a
vita æterna datur gratia Dei,rom.6 d
vita æterna datur ex obſeruatione mandatorum,matth.19 c
vita chriſtianorum abſcondita in Chriſto,coloſſ.3 a
vitæ arbor,gene. 2 b
vitis Chriſtus,iohan.15 a
quos vitare debeamus,2. timoth. 3 a
vitulum aureum adorant Iſraelitæ,exo.32 a
vitulus aureus dicitur peccatum,deut. 9 c
vitulus aureus comminuitur,exod.32.e. deut.9 c
vituli aurei,3.reg.12.g:4.reg.17 c
vitulam ſuam vocat Samſon vxorem ſuam,iudic.14 d
viuens Deus,ioſ. 3 c
viuere facit Deus & occidit,deut.32 f
viuit anima tua,aſſeueratio,1.reg.1.d
vt viuamus, mandata ſeruanda.deut.4.a:32 g
viuit homo in verbo Dei etiam in fame,deut.8 a
viuendum in lætitia,eccles.8.c.9 b
viuo ego,iuramentum Dei,deut.32 f
viuit Dominus,iurantis vox. ruth. 3.c:iudic.8.d:2.reg.2.f

viuat rex,1.reg.10 d
viuit Christus in christianis,gala.2 d
viuimus ac morimur in gloriam Dei,rom.4 b
viuere Deo opera Dei facere,rom.6 b
viuunt omnes Deo,luc.20 f
¶Vlcera in hominibus,exo.9 b
vlcere percutiuntur inobedientes,deut. 28 d
vltio non quærenda,leui.19.d:luc.9 g
vltionem capere,Dei est,deut.32.e
vlciscitur Dauid iniuriam seruis suis factam,2.reg.10
vlulam non comedunt Iudæi,deut.14 b
¶Vmbra vetus testamentum, hebr.8 a
¶vnanimitas commendatur,philip.1.d. 2 a
vnctionis oleum,exo.30 d
vnctio Christi,Spiritus sanctus,1. iohan. 2 d
vnctio Christi,dani.9 g
vngebantur reges,1.reg.9.c.10.2.16 c
vngebantur corpora mortuorum,gene.50 a
non vnguntur oleo suo inobedientes,deut.18 d
vnitas fidei christianorum,iohan.17. d:act.4 f
vnitas spiritus commendatur,ephe.4 a
vnum sumus in Christo,gala.3 d
vocat Adam Deus vt ostendat ei peccatum suum,gen.3 b
vocatur Samuel à Deo,1.reg. 3 a
vt vocaret peccatores venit Christus, matth.9 b
quos vocauit Deus,credunt,act.2.f:matth.20 a
vocati multi,matth. 20.b:rom. 9 c
vocatio Gentium & Iudæornm,rom.15 c
vocationem nostram certam faciamus operibus,2.pet.1 b
vocationis nostræ brauium,vita æterna,philip.3 c
volatilibus cæli dantur cadauera inobedientium, deut.28 c
voluntate sua creauit Deus omnia,ephe.1.b:apoc.4 d
voluntati Dei omnia tribuit Dauid, 2.reg.7 c
voluntati Dei nemo resistit,gen.50 c
voluntas Dei immutabilis,prouer.19 c
voluntate Dei venditus est Ioseph,gen.45.b.c
voluntate Dei diuisum regnum Roboam,2.para.11 a
non volentis est,sed Dei miserentis,rom.9 c
voluntas Dei est vt qui Christo credit habeat vitam æternã, iohan.6 d
voluntatem patris implere desyderat Christus,iohan. 4 d
voluntatem Dei sciens et non faciens,vapulabit plagis multis,luc.12 f
voluntatem Dei faciens,mater,frater,soror, &c. Christi est, matth.12 d
voluntas quidem bona adest Christiano, quam tamen ex se non potest perficere, rom.7 d
voluntate Dei excæcati Iudæi,sap.2 d
voluntati Dei committendum quod agimus, iaco.4 d
voluntati Dei committit iter suum Paulus, rom.15 g
voluntas propria uitanda,eccli. 18 d
voluptates seculi impediunt fructum verbi,luc. 8 b
vomere percussi Philisthæi,iudic.3 d
vota Deo reddenda,nume.30.a:deut. 23 d
vota varia & redemptio eorundem,leuit. 27 a
vota Iacob,Israelitarum Iephte,adiecta conditione,gen.28. d:num.21.a:iudic.11 f
votum Annæ,1.reg.1 b
vouere Deo,pro consecrare Deo,leuit. 27 frequenter.
vox Dei audienda,exo.15.g:deut. 30 d
vox non audiebatur cum Anna oraret, 1.reg. 1.b. c
vocem suam vt audiamus,conuertit nos Deus,deut.4 e
vocem Dei non audientes puniuntur.nume..3.g: deut. 9 d
vocum nouitates vitandæ,1.timo.6.b d
¶Vpupam non comedunt Iudæi,deut.14 b
¶Vrbes refugij,deut. 35 b
vrbium protector Deus,4.reg. 19 g
Vrias maritus Bethsabee,2.reg. 11 b.c
Vrias sacerdos,4.reg. 16 c
Vrsum occidit Dauid,1.reg. 17 b
¶Vsuram capiant ab extraneis Iudæi,non à fratribus, deut.23 d
ad vtilitatem datur Spiritus,1.cor. 12 a
¶Vua Iudæorum vua fellis,deut. 32 e
vulpes Samsonis,iudic. 15 a
vulpes foueas habent,matth.8.c.9.g
vulpes Herodes,luc.13 g
vulturem non comedunt Iudæi,deut. 14 b
vt vultum conuertat ad nos Deus,orandum, num.6 d
viluam Annæ concluserat Deus,1. reg. 1.a
vxor prudens,Dei donum,prouer. 19 b
vxores adolescentes quales esse debeant,tit.2 a
vxores viris subditæ sint,ephe. 5 c
de vxorum obedientia edictum Assueri,esth.5 d
vxor diligenda,ephe.5.d: prouer.5 d
vxor,parentes aut filij non amentur supra Christũ,matt.10 d
ab vxore non licet separari nisi ob solam fornicationem, matth.5.e. 19 b
vxores de filiabus Chanaam non licebat Iudæis accipere, exo.34 c
vxores alienigenas accipientes arguuntur,malach.2 b
vxorem ducentes immunes primo anno,deut.24 b
de vxore non inuenta virgine, deut. 22 b
vxoris adulterium quo modo deprehendi possit,num. 5 c
cum vxore inobedientis Deo dormit alienus, deut. 28 e
vxor abducens à fide occidenda,deut. 13 b
vxor Pilati matth. 27 b
vxor Lot sit nobis exmplo, luc. 9 g
vxores Dauidis captiuæ,1.reg. 30 a
vxores & concubinas accipit Dauid in Ierusalem,2.reg.5 c
vxores Salomonis.700.& concubinæ.300.3.reg.11 a

z

Zabulonis natiuitas et genealogia,gene.30.c.46 b.49 b·deutero.33 c
de Zacchæo publicano,luc. 19 a
Zacharias filius Ieroboam rex Israel,4.reg.14 g
Zacharias pater Iohannis baptistæ,& eius canticum,luc.1
Zacharias filius Barachiæ,zach.1.a:matth.23 d:2.paral.24 f
Zacharias propheta filius Ioiadæ,2. para.24 f
Zambri regis Israel acta, 3.reg. 16
Zara filius Iudæ,gene. 38 g
¶Zeb occiditur,iudic.7 g
Zebee occiditur,iudic. 8 e
de Zebedæi filijs,matth. 20 c
Zebel princeps ciuitatis Sichem,iudic. 9 d
Zelotes nomen Dei,exo.20.a:34 b
Zelotypiæ lex, nume.5 c
Zelpha ancilla Liæ,gene.29 c.30 b
Zelus Dei impios,deut. 29 c
Zelus Moysi & Phinees, exo.32.f:nume.25 b
Zelus Eliæ,3.reg.10 d
Zelus Iehu pro Deo,4.reg.10.d.e
¶Ziphæi produnt Dauidem,1.reg.23 c
Zizaniorum parabola,matth.13 d
¶Zomzommim gigantes,deut.2 d
Zona pellicea accinctus Elias,4.reg.1.b:item Iohannes Baptista,matth. 3 a
Zorobabel filius Salathiel,agg. 1 d
Zorobabel & Iosue ædificant altare.1.esdr. 3.a
Zorobabel typus Christi.agg.2.d

FINIS.

ORDO LIBRORVM
Veteris testamenti.

Genesis	Folio 1	Ecclesiastes	249
Exodus	20	Canticum canticorum	252
Leuiticus	34	Liber Sapientiæ	253
Numeri	44	Ecclesiasticus	259
Deuteronomium	59	Isaiæ prophetia	275
Iosue	72	Ieremiæ	293
Liber Iudicum	81	Baruch	316
Ruth	90	Ezechielis	319
Regum I	92	Danielis	338
Regum II	104	Osee	347
Regum III	115	Ioelis	350
Regum IIII	127	Amos	351
Paralipomenon I	139	Abdiæ	353
Paralipomenon II	159	Ionæ	354
Esdræ I	163	Michææ	355
Esdræ II	167	Nahum	356
Esdræ III	172	Habacuc	358
Esdræ IIII	177	Sophoniæ	359
Tobias	187	Aggæi	360
Iudith	191	Zachariæ	361
Esther	196	Malachiæ	364
Iob	201	Machabæorum I	366
Liber Psalmorum	213	Machabæorum II	378
Prouerbia Salomonis	240		

Hos Veteris testamenti libros Christus Iesus in Legem, Prophetas, et Psalmos, simpliciſsimè partitus est, Matthæi septimo, vndecimo & vigesimo secundo, & Lucæ vltimo. Hæc sunt, inquit verba, quæ loquutus sum ad vos cùm adhuc essem vobiscum: quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis, de me. Quam distinctionem secuti sunt Apostoli, patrésque nostri Latini. Nec ab hac aliena est Hebræorum distinctio, vocantium Legem, Prophetas, Hagiographa, inter quæ & Psalmi Dauid numerantur: author est Hieronymus in Prologo quem præposuit libris Regum.

Ordo librorum Noui testamenti.

Euangelium secundum Matthæum	Folio	2	Ad Thessalonicenses	I		78	II		79
Euangelium secundum Marcum		14	Ad Timótheum	I		80	II		81
Euangelium secundum Lucam		22	Ad Titum						82
Euangelium secundum Iohannem		35	Ad Philémonem						83
Acta Apostolorum		44	Ad Hebræos						83
Pauli epistola ad Romanos		58	Iacobi epistola						88
Ad Corinthios	I	64 II 68	Petri epistolæ,	I		89	II		91
Ad Galatas		72	Iohannis epistolæ,	I	93	II 95	III		96
Ad Ephesios		74	Iudæ epistola						97
Ad Philippenses		76	Apocalypsis						99
Ad Colossenses		77							

HIERO-

HIERONYMI PROLOgus Galeatus.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi viginti duo elementa habẽt eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certúmque est Esdram scribam, legisq; doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse quibus nunc vtimur: cum ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorũ & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoq; Numerorum hæc eadem suppu tatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus, vsq; hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & psalmi tricesimussextus, & centesimusdecimus, & centesimusvndecimus, & centesimusoctauus, & centesimusquadragesimusquartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait: Mulierem fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade. aliter enim scribuntur per has principia, medietatésque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisque libri, duplices existimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana compræhenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi literis & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber vocatur Beresith: quem nos Genesin dicimus.
Secundus, Veelle semoth: qui Exodus appellatur.
Tertius, Vaijcra, id est Leuiticus.
Quartus, Vaiedabber, quem Numeros vocamus.
Quintus, Elle haddebarim, qui Deuteronómium prænotatur.
Hi sunt quinque libri Moysi, quos proprie Thora, id est, Legem appellant.

Secundum prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue: qui apud eos Iehosua bin Nun dicitur. Deinde subtexunt Sophetim, id est, Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.
Tertius sequitur Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.
Quartus Melachim, id est regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliúsque

Meliúſque multo eſt Melachim, id eſt regum, quàm Melachoth, id eſt regnorũ dicere: Non enim multarum gentium deſcribit regna, ſed vnius Iſraëlitici populi, qui tribubus duodecim continetur.
Quintus, eſt Iſaias.
Sextus, Ieremias.
Septimus, Ezechiel.
Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur There aſar.

Tertius ordo, Hagiographa poſsidet.
Et primus liber incipit à Iob.
Secundus à Dauid: quem quinque inciſionibus & vno pſalmorum volumine compræhendunt.
Tertius eſt Salomon, tres libros habens: prouerbia, que illi Misle, id eſt Parabolas appellant.
Quartus, Eccleſiaſten, id eſt Coheleth.
Quintus, Canticum canticorum, quem titulo Sir haſsirim prænotant.
Sextus, eſt Daniel.
Septimus, Dibréhaiamim, id eſt verba dierum: quod ſignificantius Chronicon totius diuinæ hiſtoriæ poſſumus appellare. qui liber apud nos paralipoménon primus & ſecundus inſcribitur.
Octauus, Eſdras: qui & ipſe ſimiliter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuiſus
Nonus, Eſther.

Atque ita fiunt pariter veteris legis libri viginti duo: id eſt Moyſi quinq;, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli Ruth & Cinóth, inter Hagiographa ſcriptitent, & hos libros in ſuo putent numero ſupputandos: ac per hoc eſſe priſcæ legis libros vigintiquatuor: quos ſub numero vigintiquatuor ſeniorum Apocalypſis Iohannis inducit adorantes Agnum, & coronas ſuas proſtratis vultibus offerentes: ſtantibus coràm quatuor animalibus oculatis antè & retrò, id eſt in præteritũ & in futurũ reſpicientibus, & indefeſſa voce clamantibus, Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Hic prologus, Scripturarum quaſi galeatũ principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinũ, conuenire poteſt: vt ſcire valeamus, quicquid extra hos eſt, inter apocrypha eſſe ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor: non ſunt in canone. Machabæorum primũ librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus eſt: quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt. Quæ cũ ita ſe habeant, obſecro te Lector, ne laborem meũ, repræhenſionem exiſtimes antiquorũ. In templo Dei offert vnuſquiſq; quod poteſt: alij aurum, argentũ & lapides pretioſos, alij byſſum & purpurá & coccum offerunt & hyacinthum: nobiſcũ bene agitur, ſi obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamé Apoſtolus contẽptibiliora noſtra magis neceſſaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per ſingulas ſpecies, eccleſiæ præſentis futuræqúe diſtinctio, pellibus tegitur & cilicijs: ardorémque ſolis & iniuriam imbrium ea quæ viliora ſunt prohibent.

EPISTOLA SANCTI HIERONYMI
ad Paulinum presbyterum de omnibus diuinæ hiſtoriæ libris.

FRATER Ambroſius tua mihi munuſcula perferens, detulit ſimul & ſuauiſſimas literas, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa neceſsitudo eſt,& Chriſti glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris: non præſentia tantum corporum, non ſubdola & palpans adulatio: ſed Dei timor,& Diuinarum ſcripturarum ſtudia conciliant. Legimus in veteribus hiſtorijs quoſdam luſtraſſe prouincias; nouos adiſſe populos, maria tranſiſſe: vt eos quos ex libris nouerant,coràm quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, ſic Plato AEgyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laborioſiſsime peragrauit: vt qui Athenis magiſter erat,& potens, cuiſque doctrinam Academiæ gymnaſia perſonabant, fieret peregrinus atque diſcipulus: malens aliena verecundè diſcere, quàm ſua impudenter ingerere. Deniq; cum literas quaſi toto fugientes orbe perſequitur, captus à piratis & venundatus,etiam tyranno crudeliſsimo paruit, captiuus, vinctus & ſeruus,tamen quia philoſophus,maior emente ſe fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hiſpaniæ Galliarumque finibus quoſdam veniſſe nobiles legimus: & ad contemplationem ſui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus ſeculis, celebrandumque miraculum, vt vrbem tantam ingreſsi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, ſiue ille magus(vt vulgus loquitur) ſiue philoſophus, vt Pythagorici tradunt,intrauit Perſas,pertranſiuit Caucaſum, Albanos, Scythas, Maſſagetas, opulentiſſima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latiſſimo Phiſon amne transmiſſo, peruenit ad Brachmanas,vt Hiarcham in throno ſedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos diſcipulos de natura, de motibus ſyderum, ac dierum curſu audiret docentem. Inde per AElamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Aſſyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſthinos, reuerſus Alexandriam, perrexit AEthiopiam, vt Gymnoſophiſtas, & famoſiſſimam Solis menſam videret in ſabulo. Inuênit ille vir vbique quod diſceret,& ſemper proficiens, ſemper ſe melior fieret. Scripſit ſuper hoc pleniſsime octo voluminibus Philoſtratus. Act.9.c

II Quid loquar de ſeculi hominibus? cum Apoſtolus Paulus, vas electionis & magiſter Gentiũ, qui de conſcientia tanti in ſe hoſpitis loquebatur. An experimentum quæritis eius,qui in me loquitur Chriſtus? poſt Damaſcum Arabiamq; luſtratam aſcenderit Ieroſolymam, vt videret Petrum, & manſerit apud eum diebus quindecim. Hoc enim myſterio hebdomadis & ogdoadis futurus gentium prædicator inſtruendus erat. Rurſumque poſt annos quatuordecim, aſſumpto Barnaba & Tito expoſuerit Apoſtolis Euangelium,ne fortè in vacuum curreret, aut cucurriſſet. Habet enim neſcio quid latentis ἐνεργείας viua vox, & in aures diſcipuli de authoris ore transfuſa, fortius ſonat. Vnde et AEſchines cum Rodi exularet, et legeretur illa Demoſthenis oratio,quam aduerſus eum habuerat,mirantibus cunctis atque laudantibus, ſuſpirans ait, Quid ſi ipſam au- 1.Cor.13.a Gala.1.d

III diſſetis beſtiam ſua verba reſonantem? Hæc non dico, quòd ſit in me aliquid tale, quod vel poſsis à me audire,vel velis diſcere: ſed quòd ardor tuus & diſcendi ſtudium etiam abſq; nobis per ſe probari debeat. Ingenium docile,& ſine doctore laudabile eſt. Non quid inuenias, ſed quid quæras conſyderamus. Mollis cera,& ad formandum facilis, etiam ſi artificis & plaſtæ ceſſent manus: tamen virtute totum eſt quicquid eſſe poteſt. Paulus apoſtolus ad pedes Gamalielis legem Moyſi,& prophetas didiciſſe ſe gloriatur,vt armatus ſpiritalibus telis, poſtea diceret confidenter,Arma noſtræ militiæ,non carnalia ſunt ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum conſilia deſtruentes,& omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Chriſto,& parati ſubiugare omnem inobedientiam. Ad Timótheum ſcribit ab infantia ſacris literis eruditum, & hortatur ad ſtudium lectionis,ne negligat gratiam quæ data ſit ei per impoſitionem manus presbyterij. Tito præcipit vt inter cæteras virtutes epiſcopi,quem breui ſermone dipinxit,ſcientiam quoq; in eo eligat ſcripturarum,Obtinentem (inquit) eum,qui ſecundum doctrinam eſt,fidelem ſermonem: vt potens ſit Act.22.a 2.Cor.10.b 2.Tim.3.d 1.Timo.4.d Tit.1.b

IIII exhortari in doctrina ſana, & contra dicentes reuincere. Sancta quippe ruſticitas ſolum ſibi prodeſt: & quantum ædificat ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti, tantum nocet ſi deſtruentibus non reſiſtat.

Malach. 2.b resistat. Malachias propheta,imò per Malachiam Dominus interrogauit sacerdotes Legem: in-
Deut. 32.a tantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de lege.Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum,& annuntiabit tibi.seniores tuos,& dicent tibi.In Psalmo quoque centesimo decimooctauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri,cum eũ Dauid arbori vitæ,quæ est in paradiso,compararet, inter cæ-
Psal. 2. teras virtutes & hoc intulit.In lege Domini voluntas eius,& in lege eius meditabitur die ac no-
Daniel. 12.b cte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait iustos fulgere sicut stellas: & intelligẽtes,id est,doctos, quasi firmamentum.Vides quantum inter se distent iusta rusticitas,& docta iustitia? Alij stellis, alij cælo comparantur. Quanquam iuxta Hebraicam veritatem vtrunque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autẽ docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos,quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus apostolus vas electionis? Nempe quia legis & scripturarum erat sanctarum armarium. Pharisæi
Act.4.c stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Iohanne quomodo Legem sciant,cum literas non didicerint. Quicquid enim alijs exercitatio,& quotidiana in Lege meditatio tribuere solet,illis hoc Spiritus sanctus suggerebat,& erant iuxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet
Isa. 54.d dum prudenter interrogat.Nisi fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Iohannem: quorum v-
Iohan. 6.c terque dicere poterat,Etsi imperitus sermone,non tamen scientia. Iohannes rusticus, piscator,
Luc. 2.f
2.Cor. 11.b indoctus? & vnde illa vox obsecro,In principio erat verbũ,et verbum erat apud Deum,et Deus
Iohan. 1.a erat verbum? λόγος enim Græce multa significat.nam & verbũ est,et ratio,& supputatio,et causa vniuscuiusq; rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa,rectè intelligimus in Chri-
Abd. 1.c. isa. 29 sto. Hoc doctus Plato nesciuit,hoc Demosthenes eloquens ignorauit.Perdam (inquit) sapien- V
c. 1. Cor. 1. c
2. Cor. 1 b tiam sapientium,& prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiã. & quanquam stultitia prædicationis in cruce sit: tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem nõ seculi huius, nec principum seculi istius,qui destruuntur, sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditum,quam prædestinauit Deus antè secula. Dei sapientia, Christus est. Christus enim,Dei virtus,et Dei sapientia: hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua et noni psalmi titulus prænotatur,Pro occultis filij: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ
Coloss. 2.a & scientiæ Dei absconditi.Et qui in mysterio absconditus erat, prędestinatus est ante secula: prędestinatus autem et præfiguratus in Lege et Prophetis. Vnde & Ptophetæ appellabantur videntes : quia videbant eum,quem cæteri non videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus est.
Iohan. 8.g Aperiebantur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant.Reuela (inquit Dauid) oculos
Ezech. 1.a meos,et consyderabo mirabilia de lege tua.Lex enim spiritualis est,et reuelatione opus est,vt in-
Psal. 118.
Rom. 7.c telligatur ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis si-
2. Cor. 3.d
Apoc. 5. a gnatus ostenditur: quem si dederis homini scienti literas vt legat,respondebit tibi,Non possum:
Isa. 29.d
Apoc. 3.b signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas, et tenent signatum librum,nec aperire
Act. 8. possunt,nisi ille reserauerit qui habet clauẽ Dauid: qui aperit,et nemo claudit: claudit, et nemo aperit. In Actibus apostolorum sanctus Eunuchus,imò vir (sic enim eum scriptura cognominat) cum legeret Isaiam prophetam,interrogatus à Philippo,Putásne intelligis quæ legis? respondit, Quomodo possum,nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho,nec studiosior,qui de AEthiopia,id est de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæque scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret literas sacras. Et tamen cum librum teneret,et verba Domini cogitatione conciperet,lingua volueret,labijs personaret,ignorabat eum,quem in libro nescius venerabatur. Venit Philippus, ostendit Iesum,qui clausus latebat in litera. O mira doctoris virtus. Eadem hora credit Eunuchus,baptizatur,& fidelis et sanctus factus est, ac magister de discipulo,plus in deserto fonte Ecclesiæ,quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breuiter (neque enim epistolaris angustia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in scripturis sacris sine præuio, et monstrante semitam non posse ingredi.

Taceo de grãmaticis,rhetoribus,philosophis, geometris,dialecticis,musicis,astronomis,astro- VI
logis,medicis: quorũ scientia mortalibus vel vtilissima est,et in tres partes scinditur, Τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam,et quæ non tã lingua,quàm manu administrãtur. Agricolæ,cementarij,fabri metallorum,lignorumq; cæsores,lanarij quoq; et fullones, et cæteri qui variam suppellectilem,et vilia opuscula fabricantur,absq; doctore esse non possunt quod cupiunt.

piunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant, Scribimus indocti, doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antè quàm discant. Alij adducto supercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alij discunt, proh pudor, à fœminis, quod viros doceant. & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad scripturas sanctas post seculares literas venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quicquid dixerint, hoc legẽ Dei putant. nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suũ incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, scripturã trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit, Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et patrem loquentem ad filium, Natæ meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce, Talia præstabat memorans, fixusq; manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorũ ludo similia, docere quod ignores: imò, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

VII. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum. Genesis

Paret Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisque præceptis. Exodus

In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, imò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta. Leuiticus

Numeri verò, nónne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent? Numeri

Deuteronomium quoque secunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nónne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur. Deuteronomium. 1. Cor. 14. d

Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges dialecticę, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione, determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (vt de cæteris sileam) resurrectionem corporũ sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio (inquit) quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Iob. Cap. 19. d

Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestis, verumetiam nomine præfert. transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes atque confinia, Ecclesiæ cælestisque Ierusalem spiritualia rega describit. Iosue, siue Iesus Naue

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt, Lib. Iudicum

Ruth Moabithis, Isaię explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti, ad montem filiæ Sion. Ruth. Esa. 16. a

Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc atque Dauid, noui sacerdotij, nouique imperij sacramenta testatur. Reg. I. & II.

Malachim, ideſt tertius & quartus regum liber, à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboã filio Nabat vsque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in literis, sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. Reg. III. & IIII

Duodecim prophetę in vnius voluminis angustias coartati, multò aliud quàm sonant in litera, præfigurant.

Osee crebro nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri viri ad se reditum præstolari. Osee

Ioel filius Phathuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Ioel. Act. 2. e

Qui centum viginti ab vno vsque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim

decim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mysticè continentur.

Amos — Amos pastor & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria & quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, & Moab: & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem, minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus: et famem in terrā, nō famem panis, nec sitim aquę, sed audiendi verbum Dei.

Abdias — Abdias, qui interpretatur seruus Dei, pertonat contra Edom sanguinem terrenumque hominem, fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Ionas — Ionas pulcherrima columba naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas — Michæas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israel.

Nahum — Nahum consolator orbis, increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc — Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius vt lux erit: cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Cap. 3.a

Sophonias — Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoq; vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanáan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggæus — Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret: destructum templum ædificat, Deumq; patrem inducit loquentem, Adhuc vnum modicum, & ego cōmouebo

Cap 2.b

cælū & terrā, & mare, & aridā, & mouebo omnes gentes, & veniet desyderatus cunctis gentib⁹.

Zacharias — Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem: candelabrumq; aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit & à dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephráim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium Asinæ subiugalis.

Malachias — Malachias apertè, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de

Cap.1.c

manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias — Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorū primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Ieremias — Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Ezechiel — Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Daniel — Quartus verò, qui & extremus inter quatuor prophetas, temporum conscius, & totius mundi philoistor, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat.

Dauid — Dauid Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atq; Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Prouerbia Ecclesiastes Canticum — Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Christum sanctarumq; nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther — Esther in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralipomenon — Paralipoménon liber, id est instrumēti veteris ἐκτομὴ, tantus ac talis est, vt absque illo siquis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iunctasque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanhuntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones.

Esdras Nehemias — Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & consolator à Domino, in vnum volumē coarctantur, instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam,

& de-

ſcriptio ſacerdotum,Leuitarum,Iſraelis,proſelytorum,ac per ſingulas familias murorum,ac turrium opera diuiſa,aliud in cortice præferunt,aliud in medulla retinent. Cernis me ſcripturarum amore raptum,exceſſiſſe modum epiſtolæ,& tamen non impleſſe quod volui. Audiuimus tantũ quid noſſe,quid cupere debeamus, vt & nos quoque poſſimus dicere. Concupiuit anima mea deſyderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum ſcio,quod neſcio. Tangam & nouum breuiter teſtamentum. Pſalm. 118.e

Matthæus,Marcus,Lucas,& Iohãnes quadriga Domini,& verum Cherubim,quod interpretatur ſcientiæ multitudo,per totum corpus oculati ſunt,ſcintillæ emicant,diſcurrũt fulgura, pedes habent rectos,& in ſublime tendentes,terga pennata & vbique volitantia, tenent ſe mutuò, ſibiq́ue perplexi ſunt,& quaſi rota in rota voluuntur, & pergunt quòcunque eos flatus Spiritus ſancti perduxerit. Matthæus Marcus Lucas Iohannes

Paulus Apoſtolus ad ſeptem ſcribit Eccleſias, octaua enim ad Hebræos, à pleriſque extra numerum ponitur. Timótheum inſtruit ac Titum,& Philémonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto,quàm pauca ſcribere. Paulus Apoſtolus.

Actus Apoſtolorum nudam quidem videntur ſonare hiſtoriam,& naſcentis eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi nouerimus ſciptorem eorum Lucam eſſe medicum,cuius laus eſt in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam. Actus apoſtolorum

Iacobus,Petrus,Iohannes,Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt tam myſticas quàm ſuccinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in ſententijs: vt rarus ſit, qui non in earum cæcutiat lectione. Iacobus Petrus Iohannes Iudas

Apocalypſis Iohannis tot habet ſacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito volumin is, laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater chariſſime, inter hæc viuere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere: nónne tibi videtur iam hic in terris regni cæleſtis habitaculum? Nolo offendaris in ſcripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vtilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, vt ruſticam concionem facilius inſtruerent, & in vna eademq́ue ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans & hebes, vt hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorũ radices in cælo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuens, comitem ſpondeo. Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens inuenit. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cælo. Obuijs te manibus excipiam, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiã) quicquid quæſieris, tecum ſcire conabor. Habes hic amantiſsimum tui fratrem Euſebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honeſtatem morum tuorum, contemptum ſeculi, fidem amicitiæ, amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquij venuſtatem: etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina, quæſo te, & hærentis in ſalo nauiculæ funem magis præſcinde, quàm ſolue. Nemo renuntiaturus ſeculo bene poteſt vendere, quæ contemplit vt vẽderet. Quicquid in ſumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum eſt, Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum eſt: infidelis autem, etiam obolo indiget. Sic viuamus tanquã nihil habentes, & omnia poſſidentes. Victus & veſtitus diuitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende: Si non habes, proijce. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt. Scilicet niſi tu ſemper recraſtinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas poſſeſſiunculas vendideris, nõ habet Chriſtus vnde alat pauperes ſuos. Totum Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. Apoſtoli nauem tantùm & retia reliquerunt. vidua duo æra miſit in gazophylacium, & præfertur Crœſi diuitijs. Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum Apocalypſis Matth. 7.a Luc. 11.b 2.Cor.6.b Matth.5.g Matth. 4.c Marc. 12.d Luc.21.a

PRAE-

PRAEFATIO SANCTI HIERONYMI presbyteri in Pentateuchum Moysi.

DESYDERII mei desyderatas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen: obsecrantis, vt translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interprætum suggillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cũ ego sæpissime testatus sim me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me studiũ prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asteriſco & obelo omne opus distinguens: dum aut illucescere facit quæ minus antè fuerant: aut superflua quæque iugulat & confodit, maximè quæ Euangelistarum & Apostolorum authoritas promulgauit. In quibus multa de vetere testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: vt est illud. Ex AEgypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparauit Deus diligentibus se: & multa alia quæ propriũ σύνταγμα desyderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee: Secundum in Isaia: Tertium in Zacharia: Quartum in Prouerbijs: Quintum æquè in Isaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicunque sacratum aliquid scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus author septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus diuisi eadem scriptitarint: cum Aristeus eiusdem Ptolemæi ὑποθεσπιῳδὴς, & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint: sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim esse vatem: aliud est esse interpretem. Ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi fortè putandus est Tullius OEconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte, afflatus rethorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? Damnamus veteres? Minimè. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nesciebant, dubijs protulêre sententijs: nos verò post passionem & resurrectionẽ eius, non tam prophetiam quàm historiam scribimus. Aliter enim audita: aliter visa narrantur. Quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorũ os Christus mihi sonat, quos ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus vltimum penè gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorũ animos contra me concitas? Si cubi in translatione tibi videor errare: interroga Hebræos, diuersarum vrbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices nõ habent. Aliud est si contra se postea ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt: & emẽdatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verum hæc contra inuidos. Nunc te deprecor Desyderi charissime, vt quia me tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus iuues: quo possim eodem Spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

Creatio mundi.

Liber Geneſis, Hebraice Bereſith.

S. De mundi creatione, rerum creatarum diſtinctione & ornatu, déque hominis formatione, cui ſubiecit Deus omnia quæ creauerat.

CAP. I.

A Acto.14.c. 17.f. Pſa.32.a. 135.a. Eccle.18.a. Hebr.11.a.

IN PRINCIPIO creauit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inanis & vacua & tenebræ erãt ſuper faciem abyſsi: & ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. Dixitq; Deus, ‖Fiat lux. Et facta eſt lux. Et vidit Deus lucẽ quòd eſſet bona: & diuiſit *lucem à tenebris. appellauitque lucem diem, & tenebras noctem: factumque eſt veſpere & mane dies vnus. Dixit quoque Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuiſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab his ‖quæ erãt ſuper firmamentum. Et factum eſt ita. Vocauitque Deus firmamentum, cœlum: & factum eſt veſpere & mane dies ſecundus. Dixit verò Deus, Congregentur aquæ quæ ſub cœlo ſunt, in locum vnũ: & appareat arida. Et factũ eſt ita. Et vocauit Deus aridam terram: congregationeſque aquarum appellauit maria. Et vidit Deus quòd eſſet bonum, & ait, Germinet terra herbam virentem & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciẽs fructum iuxta genus ſuum, cuius ſemẽ in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen iuxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens vnumquodq; ſementem ſecundum ſpeciem ſuam. Et vidit Deus quòd eſſet bonum. Et factum eſt veſpere & mane dies tertius. Dixit autem Deus, Fiant luminaria in firmamẽto cœli, & diuidant diem ac noctem: & ſint ‖in ſigna & tempora, & dies & annos: vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Et factum eſt ita. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præeſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet nocti: & ſtellas. & poſuit eas *in firmamẽto cœli, vt lucerent ſuper terram, & præeſſent diei ac nocti, & diuiderẽt lucem ac tenebras. Et vidit Deus quòd eſſet bonum. Et factum C eſt veſpere & mane dies quartus. Dixit etiam Deus, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terram ſub firmamento cœli. Creauitque Deus cete grandia, & omnẽ animam viuentem atque motabilem, quam produxerãt aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundum genus ſuum. Et vidit Deus quòd eſſet bonum, benedixitque eis, dicens, Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris: aueſque multiplicentur ſuper terram. Et factum eſt veſpere & mane dies quintus. Dixit quoque Deus, Producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta & reptilia & beſtias terræ ſecundũ ſpecies ſuas. Factũq; eſt ita. Et fecit Deus beſtias terræ iuxta ſpecies ſuas, & iumenta & omne reptile terræ in genere ſuo. Et vidit Deus quòd eſſet bonũ, & ait, Faciamus hominẽ ad ‖imaginẽ & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtijs, *vniuerſæque ″terræ, ’omnique reptili quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominem ad imaginem D ▷& ſimilitudinem’ſuam, ad imaginem Dei creauit illum, ‖maſculũ & fœminam creauit eos. Benedixitque illis Deus, & ait, ‖Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & vniuerſis animãtibus quæ mouentur ſuper terram. Dixitque Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ‖vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ, omniq; volucri cœli, & vniuerſis quæ mouentur in terra, & in quibus eſt anima viuens, vt habeant ad veſcendum. Et factum eſt ita. ‖Viditque Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factũ eſt veſpere & mane dies ſextus.

Pſal. 135.a. Iere. 10.b. Pſal. 148.a Pſ. 32.b. & 88.b. 135.b Iob. 38.a.

B

*deus. 1.

Pſal. 135.b

Col. 3.b. In. 5. a. 9. a 1. Co. 11. b. Matt. 19. a. Eccl. 17. a. Inf. 8. c. 9.

*terræ. 8.

″creaturæ. 10. ▷. 12.

Infr. 9. a.

Eccl. 39. c. Marc. 7. d.

S. Deus completo ſex diebus opificio, ſeptimũ benedixit: hominem in paradiſum varijs arboribus fructiferis ac fluminibus inſignitum poſuit, cui Euam ex ipſius coſta in adiutorium formauit.

CAP. II.

IGitur perfecti ſunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum. Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat: & A

Exo.20.b. Heb.4.b. ‖requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrarat. Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illum: quia in ipso cessauerat ab omni opere suo quod creauit Deus vt faceret. Istæ sunt generationes cœli & terræ, quãdo creatæ sunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum, & terram, & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & *eam.3. homo nõ erat qui operaretur *terram: sed fons ascendebat è terra, irrigans vniuersam super-
B ficiem terræ. Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciẽ
1.Cor.15.f eius spiraculum vitæ, & ‖factus est homo in animam viuentem. Plantauerat autem Dominus Deus paradisum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formauerat. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendũ suaue: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni & mali. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandũ paradisum, qui inde diuiditur in quatuor ca-
Eccle.24.c pita, nomen vni ‖Phison: ipse est qui circuit
C omnẽ terram Heuilath. vbi nascitur aurum, & aurum terræ illius optimum est, ibique inuenitur bdellium, & lapis onychinus. Et nomen fluuij secundi Gehon. ipse est qui circumit omnem terrã Aethiopiæ. Nomen verò fluminis tertij, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse est Euphrátes. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum: præcepitq; ei, dicens, Ex omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morirêris. Dixit quoque Dominus Deus, Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animãtibus terræ, & vniuersis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea. omne enim quod vocauit Adam animæ vi-
D uentis, ipsum est nomen eius. Appellauitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & vniuersa volatilia cœli, & omnes bestias terræ: Adæ verò non inueniebatur adiutor similis eius. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam
1.Cor.11.b Matt.19.a. Mar.10.a. Ephes.5.g. 1.Cor.6.d ad Adam. Dixitque Adam, ‖Hoc nunc, os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. ‖Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. Erat autem vterque nudus, Adam scilicet & vxor eius: & non erubescebant.

S. Serpentis astutia primi parentes Dei præceptum transgrediuntur, atque indicta singulis pœna è paradiso pelluntur.

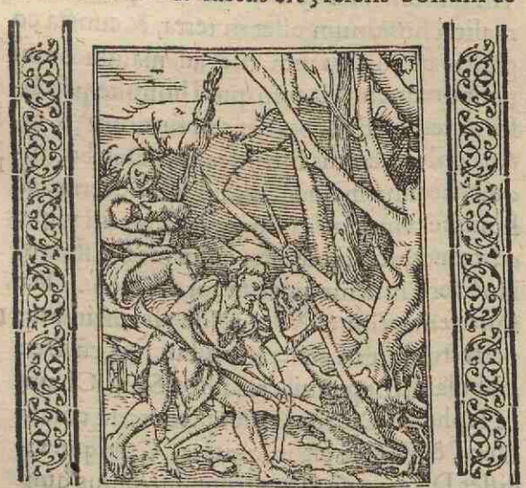
CAP. III.

SEd & serpens erat callidior cunctis ani- A
mantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem, Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis ex omni ligno paradisi? Cui respondit mulier, De fructu lignorum quæ sunt in paradiso vescimur: de fructu verò ligni quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem, ‖Ne- 2.Cor.11.a
quaquam morte moriemini. scit enim Deus quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut dij scientes bonum & malũ. Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile: & tulit de fructu illius, & ‖comêdit: deditq; viro suo, qui Eccl.25.d. 1.Tim.2.d
comêdit. Et aperti sunt oculi amborum: cum- B
que cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerũt sibi perizomata. Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradisi. Vocauitq; Dominus Deus Adam, & dixit ei, Vbi es? Qui ait, Vocẽ tuam *audiui in paradiso: & timui, eo quòd *domine. ▷.8.
nudus essem, & abscondi me. Cui dixit ▷Dominus', Quis enim indicauit tibi quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti? Dixitque Adam, Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Et dixit Domi- C
nus Deus ad mulierem, Quare hoc feciſti? Quæ respõdit, Serpens decepit me, & comedi.

Et ait

▷.3. Et ait Dominus▷Deus'ad ſerpentem, Quia feciſti hoc,maledictus es inter omnia animãtia,& beſtias terræ:ſuper pectus tuum gradiêris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te & mulierem, *ipſe.2. & ſemen tuum & ſemen illius:*ipſa'conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius. Mulieri quoq; dixit, Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries fi- 1.Cor.14.f lios, & ſub viri poteſtate eris, & ‖ipſe dominabitur tui. Adæ verò dixit, Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes,maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, ſpinas & tribulos ger D minabit tibi, & comedes herbas terræ. In ſu- ▷.8. dore vultus tui veſcêris pane▷tuo', donec reuertaris in terram de qua ſumptus es:quia pul uis es, & in puluerem reuertêris. Et vocauit Adam nomen vxoris ſuæ,Heua:eo quòd mater eſſet cunctorum viuentium.Fecit quoque Dominus Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas,& induit eos.Et ait,Ecce Adam qua ſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum &

malum. nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & come- *Et emiſit. 4. dat,& viuat in æternum.*Emiſit'eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis,vt operaretur terram de qua ſumptus eſt. Eiecitque Adam: & collocauit ante paradiſum voluptatis cherubin,& flammeum gladium atque verſatilem,ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.

S. Impius Cain pium Abel fratrem occîdit, & à Deo punitus, ac profugus vitam agens Enoch genuit: ſed & Adam Seth generauit, cui natus eſt Enos. CAP. IIII.

ADam verò cognouit Vxorem ſuam A Heuam:quæ concepit & peperit Ca- Hebr.11.a. in,dicens,Poſſedi hominem per Deum.Rurſumq́; peperit fratrem eius Abel.Fuit autem Abel paſtor ouium, & Cain agricola. Factum eſt autem poſt multos dies vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: Et reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.Ad Cain autem, & ad munera illius non reſpexit:Iratuſque eſt Cain vehementer, & cóncidit vultus eius. Dixitque Dominus ad eum, Quare iratus es? & cur cóncidit facies tua? Nónne ſi benè egeris,recipies:ſin autem malè,ſtatim in foribus peccatum ▷ tuum' aderit? Sed ſub te ▷.12. erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. B Dixitque Cain ad Abel fratrem ſuum, Egrediamur foras. Cumque eſſent in agro,conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel, & ‖interfecit eũ. Et ait Dominus ad Cain, Vbi Sapi. 10.2. eſt Abel frater tuus? Qui reſpondit, Neſcio: Matt.23.d. nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? Dixit- 1.Ioan.3.b. Iud.1.d. que ad eum, Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.Nunc igitur maledictus eris ſuper terrã: quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinẽ fratris tui de manu tua. Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos: vagus & profugus eris ſuper terrã. Dixitque Cain ad Dominum,Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me, Dixitq́; ei Dominus, Nequaquam ita fiet:ſed C omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.Poſuitquæ Dominus in Cain ſignum, vt non interficeret eum omnis qui inueniſſet eum,Egreſſusque Cain à facie Domini,habitauit profugus in terra ad orientalem plagam Eden. Cognouit autem Cain vxorem ſuam, quæ concepit, & peperit Henoch:& ædificauit ciuitatem,vocauitque nomen eius ex nomine filij ſui,Henoch.Porrò Henoch genuit Irad,& Irad genuit Maũiael: & Maũiael genuit Mathuſael & Matuſael genuit Lamech. Qui accepit duas vxores, nomen vni Ada,& nomen alteri Sella.Genuitque Ada Iabel,qui fuit pater habitantium in tentorijs,atque paſtorum: & nomen fratris eius Iubal, ipſe fuit

D pater canẽtium cithara & organo. Sella quoque genuit Tubal-cain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera æris & ferri. Soror verò Tubal-cain, Noema. Dixitque Lamech vxoribus suis Adæ & Sellæ, Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occîdi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum. septuplum vltio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies. Cognouit quoque adhuc Adam vxorem suam: & peperit filium, vocauitque nomen eius Seth: dicens, Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occîdit Cain. Sed & Seth natus est filius quem vocauit Enos. iste cœpit inuocare nomen Domini.

S. Propagatio Adæ ac posterorum annique vitæ ipsorum vsque ad Noë.

CAP. V.

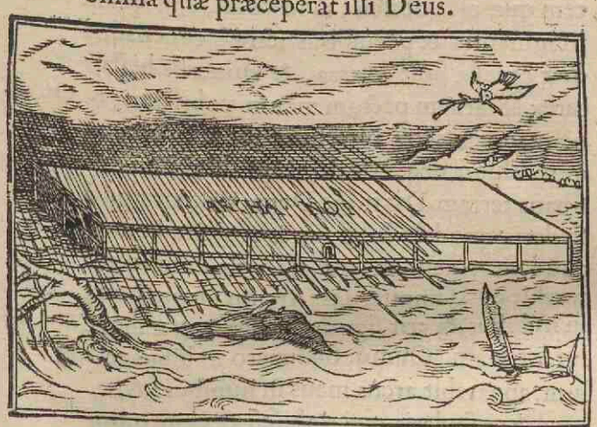
A HIc est liber generationis Adam. In die
Sapi. 2.d. Eccle. 17.a. qua creauit Deus hominem, ‖ad similitudinem Dei fecit illum. Masculum
Supra. 1.d. Infra. 9.a. & fœminam creauit eos: & benedixit illis: & vocauit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt. Vixit autem Adam centum triginta
▷.6. annis: & genuit ▷filium' ad imaginem & similitudinem suam, vocauitque nomen eius
1. Para. 1.a. Seth. Et facti sunt dies ‖Adam postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias. Et factum est omne tempus quo vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est. Vixit quoq; Seth centum quinque annis,
B & genuit Enos. Vixitque Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & filias. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est. Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan. Post cuius ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios & filias. Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est. Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel. Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadringenta annis, genuitque filios & filias. Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est. Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis, & genuit Iared. Et vixit Malaleel postquam genuit Iared, octingentis triginta annis: & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nona-
C ginta quinq; anni, & mortuus est. Vixitq; Iared cẽtum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch. Et vixit Iared postquã genuit Henoch octingentis annis, & genuit filios & filias. Et facti sunt oẽs dies Iared nongẽti sexa-
Eccl. 44.c Hebr. 11.a. ginta duo anni, & mortuus est. Porrò Henoch vixit sexaginta quinq; annis, & genuit Mathusalã. Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit Henoch postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni. ambulauitque cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus. Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech. Et vixit Mathusala postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Mathusalæ nongenti sexaginta nouem anni, & mortuus est. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium: vocauitque nomen eius Noe, dicens, Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra cui maledixit Dominus. Vixitque Lamech, postquam genuit Noe, quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. Noe verò cum quingentorum esset annorũ, genuit Sem, Cham, & Iapheth.

S. Hominis peccata fuêre diluuij causa, Noë tamen iustus inuentus est, cui arca fabricandæ mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera seruentur. CAP. VI.

CVmque cœpissent homines multipli- A
cari super terrã, & filias procreassent, videntes filij Dei filias hominũ quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant. Dixitque Deus, Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes à seculo viri famosi. Videns autem Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra. ▷Et præcauens in futurum', & ta- B
▷.2. Infra. 8.d. ctus dolore cordis intrinsecus, ‖Delebo, inquit, hominem quem creaui, à facie terræ, ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cœli. pœnitet enim me fecisse eos. Noe verò inuenit gratiam coram Deo. Hæ sunt generationes Noe: ‖Noe vir iustus atq; Eccl. 44.c perfectus fuit in generationibus suis, cũ Deo ambulauit. Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Iapheth. Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate. Cumque vidisset Deus terrã esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram) dixit ad Noe, Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate eorum, & ego disperdam eos cum terra, Fac tibi arcam C

de lignis

delignis leuigatis : manſiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinſecus & extrinſecus. Et ſic facies eam, Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Feneſtram in arca facies & in cubito conſummabis ſummitatem eius, oſtium autem arcæ pones ex latere deorſum cœnaculà, & triſtega facies in ea. Ecce ego adducam aquas diluuij ſuper terram, vt interficiam omnem carnem in qua ſpiritus vitæ eſt ſubter cœlum, & vniuerſa quæ in terra ſunt, conſu-
D mentur. Ponamq; fœdus meum tecum: & ingredieries arcam tu & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum. Et ex cunctis animantibus vniuerſæ carnis bina induces in arcam, vt viuant tecum: maſculini ſexus & fœminini. De volucribus iuxta genus ſuũ, & de iumentis in genere ſuo, & ex omni reptili terræ ſecundum genus ſuum: bina de omnibus ingredientur tecum, vt poſsint viuere. Tolles igitur tecũ ex omnibus eſcis quæ mandi poſſunt, & comportabis apud te: & erunt tam tibi, quam illis in eſcam. Fecit igitur Noe omnia quæ præceperat illi Deus.

S. *Ingreſſo Noë cum ſuis in arca, ſtatim aqua omnium montiũ cacumina. 150. diebus ſuperauit, reliquaq; animantia ſubmerſit.* CAP. VII.

A Dixitque Dominus ad eum, Ingredere
2. Pet. 2. b. tu & omnis Domus tua in arcam: ‖ te enim vidi iuſtum coram me in generatione hac. Ex omnibus animantibus mundis tolles ſeptena & ſeptena, maſculum & fœminam: de animantibus verò immundis duo & duo, maſculum & fœminam. Sed & de volatilibus cœli ſeptena & ſeptena maſculum & fœminam: vt ſaluetur ſemen ſuper faciem vniuerſæ terræ, Adhuc enim, & poſt dies ſeptem ego pluam ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem ſubſtantiam quam feci, de ſuperficie terræ. Fecit ergo Noe omnia quæ mandauerat ei Deus. Eratque ſexcentorum annorum quando diluuij aquæ inundauerunt
Matt. 24. d ſuper terram. Et ‖ ingreſſus eſt Noe & filij eius, vxor eius & vxores filiorum eius cum eo in arcam, propter aquas diluuij. De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni quod mouetur ſuper terram, duo & duo ingreſſa ſunt ad Noe in arcam, maſculus & fœmina, ſicut præceperat Deus Noe. Cumque tranſiſſent ſeptem dies, aquæ diluuij inundauerunt ſuper terrã. Anno ſexcenteſimo vitæ Noe, menſe ſecundo, ſeptimo decimo die menſis, rupti ſunt omnes fontes abyſsi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt: & facta eſt pluuia ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus. In ar- C ticulo diei illius ingreſſus eſt Noe, & Sem, & Cham, & Iapheth filij eius: & vxor illius, & *vxores filiorum eius cum eis in arcam: ipſi *tres. 3. & omne animal ſecundum genus ſuum, vniuerſaque iumẽta in genere ſuo, & omne quod mouetur ſuper terram in genere ſuo, cunctumque volatile ſecundũ genus ſuum, vniuerſæ aues, omneſque volucres ingreſſæ ſunt ad Noe in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat ſpiritus vitæ. Et quæ ingreſſa ſunt, maſculus & fœmina ex omni carne introierunt, ſicut præceperat ei Deus: & incluſit eum Dominus deforis. Factumque eſt diluuium quadraginta diebus *ſuper terram: & multi- *& quadraginta noctibus. 7.
plicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in ſublime à terra. Vehementer enim inundauerunt, & omnia repleuerũt in ſuperficie terræ: porrò arca ferebatur ſuper aquas. Et aquæ D præualuerunt nimis ſuper terram: opertique ſunt omnes montes excelſi ſub vniuerſo cœlo. Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes quos operuerat. ‖ Conſumptaque eſt Sap. 10. a. Eccle. 39. c omnis caro quæ mouebatur ſuper terram, volucrum, animantium, beſtiarum, omniumque reptilium quæ reptant ſuper terram. Vniuerſi homines & cuncta in quibus ſpiraculum vitæ eſt in terra, mortua ſunt. Et deleuit *omnem ſubſtantiam quæ erat ſuper terram, *Deus. ab homine vſque ad pecus, tam reptile quàm volucres cœli: & deleta ſunt de terra: remanſit autem ſolus Noe & qui cum eo erant in arca. Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

S. *Imminutis paulatim aquis diluuij, poſt corui ac columbæ emiſsionem, Noë cum vniuerſis quæ in arca continebantur egreditur, & altari extructo offert holocauſta.* CAP. VIII.

A Recordatus autem Deus Noe cunctorumque animantium & omnium iumentorum quæ erant cum eo in arca, adduxit ſpiritum, ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ. Et clauſi ſunt fontes abyſsi, & cataractæ cœli: & prohibitæ ſunt pluuiæ de cœlo. Reuerſæq; ſunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui poſt centũ quin-

quaginta dies. Requieuitque arca mense septimo, vicesimo septimo die mensis super montes Armeniæ. At verò aquæ ibant & decrescebant vsq; ad decimũ mensem: decimo" enim' mense, prima die mensis apparuerunt cacumina montium. Cumq; transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcæ quam fecerat, dimisit coruum: qui egrediebatur, &▷nõ' reuertebatur, donec siccarentur aquæ super terram. Emisit quoque columbam post eum, vt videret si iam cessassent aquæ super faciem terræ. Quæ cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcã: aquæ enim erant super vniuersam terrã: extenditq; manum▷suam', & apprehensam intulit in arcam. Expectatis autem vltrà septem diebus alijs, rursum dimisit columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo. intellexit ergo Noe quòd cessassent aquæ super terram. Expectauitq; nihilominus septem alios dies: & emisit columbam, quæ non est reuersa vltrà ad eum. Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram: & aperiens Noe tectũ arcæ aspexit, viditque quòd exiccata esset superficies terræ. Mense secundo, septimo & vicesimo die mensis arefacta est terra. Locutus est autem Deus ad Noe, dicens, Egredere de arca tu & vxor tua, filij tui & vxores filiorum tuorum tecum. Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex omni carne tam in volatilibus quàm in bestijs & vniuersis reptilibus quæ reptant super terram, educ tecum & ingredimini super terram: ‖crescite & multiplicamini super eã. Egressus est ergo Noe & filij eius: vxor illius, & vxores filiorum eius cum eo. Sed & omnia animantia, iumenta, & reptilia quæ reptant super terram secundum genus suum, egressa sunt de arca. Aedificauit autem Noe altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis: obtulit holocausta super altare. Odoratusque est Dominus odorem suauitatis, & ait ad eum, Nequaquam vltrà maledicam terræ propter homines: ‖sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: nõ igitur vltrà percutiam omnem animam ▷viuentem' sicut feci. Cunctis diebus terræ, sementis & messis, frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent.

S. Deus Noë ac filijs eius benedicit, cunctaq; animantia vnà cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis sanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis amplius aquis diluuij, iride firmatur: Noë ebrium ridens filius Cam in Chanáan filio maledicitur, Sem verò & Iapheth benedicuntur.

*antem. 4.

Supr. 1. c. d
Infra. 9. a.

Supra. 6. a.

▷. 4.

▷. 7.

▷. 6.

CAP. IX.

BEnedixitque Deus Noe & filijs eius. A
Et dixit ad eos, ‖Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli, cum vniuersis quæ mouentur super terram: omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt. Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virẽtia tradidi vobis omnia. Excepto quòd carnem cum sanguine nõ comedetis. Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarũ: & de manu hominis, de manu viri & ▷de manu'fratris eius requiram animam hominis. Quicunque ‖effuderit humanum sanguinẽ, fundetur sanguis illius: ‖ad imaginem quippe Dei factus est homo. ‖Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, B & implete eam. Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad filios eius cum eo, Ecce ego statuã pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos: & ad omnem animam viuentem quæ est vobiscũ, tã in volucribus quàm in iumentis & pecudibus terræ, cunctisque quæ egressa sunt de arca, & vniuersis bestijs terræ. ‖Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam vltrà interficietur omnis caro aquis diluuij, neq; erit deinceps diluuium dissipans terram. Dixitque Deus, Hoc est signũ fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnẽ animam viuentem quæ est vobiscum in generationes sempiternas: Arcum meum ponã in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram. ‖Cumq; obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus: & recordabor fœderis mei vobiscũ & cum omni anima viuente quæ carnem vegetat: & non erunt vltrà aquæ diluuij ad delẽdam vniuersam carnem. Eritque arcus ▷meus' in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni quod pactum est inter Deum & *omnem animam viuentem vniuersæ carnis quæ est super terram. Dixitq; Deus ad Noe, Hoc"est' signum fœderis quod constitui inter me &"omnem carnem'super terram. Erãt ergo filij Noe qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, et Iapheth: porrò Cham ipse est pater Chanáan. Tres isti, filij sunt Noe: & ab his disseminatũ est omne genus hominum super vniuersam terram. Cœpitq; Noe vir agricola D exercere terrã, & plantauit vineam. Bibensq; vinũ inebriatus est, & nudatus *in tabernaculo suo. Quod cũ vidisset Cham pater Chanáan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nũtiauit duobus fratribus suis foras. At verò Sem & Iapheth palliũ imposuerunt humeris suis,

Su. 1. c. 8. c

Matt. 26. f
Apoc. 13. c.
Su. 5. a. 1. d
Sup. 1. c. d. 8. d.

Isai. 54. c.

Ecel. 43. b

▷. 5.

*inter. 8.

*erit. 8.
*inter omnẽ animam viuentem. 3.

*iacuit

ſuis,& incedentes retrorſum, operuerunt verenda patris ſui: faciesque eorum auerſæ erãt, & patris virilia non viderunt. Euigilans autẽ Noe ex vino, cum didiciſſet quæ fecerat ei filius ſuus minor, ait, Maledictus *Chanáan, *puer.
ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Dixitque, Benedictus Dominus Deus Sem, ſit Chanáan ſeruus eius. Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, ſitque Chanáan ſeruus eius. Vixit autem Noe poſt diluuium trecentis quinquaginta annis. & impleti ſunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta annorum:& mortuus eſt.

S. Genealogia filiorum Noë à quibus diuiſæ ſunt gentes poſt diluuium. CAP. X.

A HAe▷ſunt' generationes▷filiorũ' Noe, Sem, Cham, & Iapheth:natique ſunt eis filij poſt diluuium. Filij Iapheth: 1.Para. 1.a. ▷.6. ▷.3.
Gomer,& Magog,et Madai,et Iauan,& Thubal,& Móſoch,et Thiras. Porrò filij Gomer: Aſcenez et Riphath et Thógorma. Filij autem Iauan: Eliſa et Tharſis, Cethim et Dodanim. Ab his diuiſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, vnuſquiſque ſecundum linguam ▷ſuam' & familias ſuas in nationibus ▷.9.
ſuis.Filij autem Cham: Chus, et Meſráim, et Phut, et Chanáan. Filij autem Chus: Saba, *&.12.
*Heuila,et Sabatha,et Regma,et Sabathacha. B Filij Regma:Saba,et Dadan.Porrò Chus genuit Nemrod: ipſe cœpit eſſe potens in terra, *ob hoc.5.
et erat robuſtus venator coram Domino.*ab hoc'exiuit prouerbium, Quaſi Nemrod robuſtus venator coram Domino.Fuit autẽ principiũ regni eius Babylon et Arach, et Achad, & Chalanne,in terra Sennaar.De terra illa egreſſus eſt Aſſur,et ædificauit Niniuen,et plateas ciuitatis,& Chale.Reſen quoq; inter Niniuen et Chale:hæc eſt ciuitas magna.At verò Meſráim genuit Ludim, et Anamim, & Laabim,& Nephthuim,et Phetruſim,et Chaſluim: de quibus egreſsi ſunt Philiſtijm, & C Caphtorim. Chanáan autem genuit Sidõnẽ primogenitum ſuum,Hethæum et Iebuſæum & Amorrhæum et Gergeſæum & Heuæum & Aracæum,Sinæum et Aradium,Samaræum & Hamathæum: et per hos diſſeminati ſunt populi Chananæorum. Factique ſunt termini Chanáan venientibus à Sidõne Geraram vſque ad Gazam, donec ingrediaris Sodomã & Gomorrham,et Adamam et Seboim vſque Laſa.Hi ſunt filij Cham in cognationibus et linguis et generationibus, terriſque et gentibus ſuis.De Sem quoque nati ſunt,patre omnium filiorum Heber,fratre Iapheth maiore. Filij Sem:Aelam et Aſſur et Arphaxad et Lud et Aram.Filij Aram: Hus et Hul et Gether et Mes. At verò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus eſt Heber.Natique ſunt Heber filij duo. D nomen vni Phaleg, eo quòd in diebus eius diuiſa ſit terra: et nomen fratris eius Iectan, Qui Iectã genuit Elmodad et Saleph,et Aſarmoth,Iare et Adoram et Vzal et Decla et Hebal et Abimael, Saba et Ophir et Heuila et Iobab.omnes iſti, filij Iectan.Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus vſque Sephar montem orientalem. Iſti ſunt filij Sem ſecundum cognationes et linguas et regiones in gẽtibus ſuis. Hæ familiæ Noe iuxta populos et nationes ſuas. Ab his diuiſæ ſunt gentes in terra poſt diluuium.

S. In turris Babel ædificationæ, ſuperborum faſtus ac lingua confunditur, Sem genealogia vſque ad Abraham texitur. CAP. XI.

ERat aũt terra labij vnius,et ſermonum A eorundem. Cumque proficiſcerentur de oriente,inuenerunt campum in terra Sennaar, et habitauerunt in eo. Dixitque alter ad proximum ſuum, Venite, faciamus *lateres,et coquamus eos igni. Habueruntq; *nobis.6.
lateres pro ſaxis,et bitumen pro cæmento: et dixerunt, Venite, facimus nobis ciuitatem et turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum:et celebremus nomen noſtrum antequam diuidamur in vniuerſas terras.

Deſcendit autem Dominus vt videret ciuitatem et turrem quam ædificabant filij Adam,et dixit,Ecce,vnus eſt populus,et vnum eſt labium omnibus: cœperuntque hoc facere,nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant. Venite igitur,deſcendamus,et confundamus ibi linguam eorum, vt B
non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui. Atque ita diuiſit eos Dominus ex illo loco in vniuerſas terras, et ceſſauerunt ædificare ciuitatem.Et idcirco vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ:et inde diſperſit eos Dominus ſuper faciem cunctarum regionum. Hæ▷ſunt'genera ▷.6.
tiones Sem,‖Sem erat centum annorũ quan- 1.Para.1.b.
do genuit Arphaxad, biennio poſt diluuiũ. Vixitque Sem poſtquam genuit Arphaxad, quingentis annis:et genuit filios et filias.Porrò Arphaxad vixit triginta quinque annis, et genuit Sale. Vixitque Arphaxad poſtquam genuit Sale,*trecentis'tribus annis,et genuit fi- *quadrin-
lios et filias.Sale quoque vixit triginta annis, gentis.5.
& genuit Heber.Vixitq; Sale poſtquã genuit C
Heber, quadringentis tribus annis,et genuit filios et filias. Vixit autem Heber tringinta quatuor annis,et genuit Phaleg.Et vixit Heber poſtquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: et genuit filios et filias. Vixit quoque Phaleg triginta annis,et genuit Reu. Vixitque Phaleg poſtquam genuit Reu, ducentis nouem annis, et genuit filios et filias.

Vixit autem Reu triginta duobus annis, et genuit Sarug. Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: & genuit filios et filias. Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor. Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducẽtis annis: & genuit filios & filias. Vixit autem Nachor viginti nouem annis, et genuit Thare. Vixitq; Nachor postquam genuit Thare, centum decem et nouem annis: et genuit filios et filias. Vixitque
D Thare septuaginta annis: ‖& genuit Abraham et Nachor et Aran. Hæ sunt autem generationes Thare, Thare genuit Abram, Nachor et Aran. Porrò Aran genuit Lot. Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum, in terra natiuitatis suæ in Vr Chaldæorum. Duxerunt autem Abram & Nachor vxores: nomen vxoris Abram, Sarái: et nomen vxoris Nachor, Melcha filia Aran patris Melchæ & patris Ieschæ. Erat autem Sarái sterilis, nec habebat liberos. ‖Tulit itaque Thare Abram filium suum, et Lot filium Aran filium filij sui, et Sarái nurum suam, vxorem Abram filij sui, et eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt "irent' in terram Chanáan: veneruntque vsque Haran, & habitauerunt ibi. Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

t.Para.1.b. Iosu.24.a.

Iosu.24.a. Neche.9.b Iudith.5.a

"iret.6.

S. Abram Dei mandato parens, promissaq; accipiens, patria relicta, comitante Lot, Domino in Sichem sacrificauit. Inde propter famem Ægyptum ingressus vxorem suam vocat sororem, quam in domum regis sublatam postea ditatus recipit.

CAP. XII.

A DIxit autem Dominus ad Abram, Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, et veni in terram quam monstrauero tibi. Faciamq; te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicã maledicentibus tibi, atque‖in te benedicẽtur vniuersæ cognationes terræ. Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus, & iuit cum eo Lot: septuagintaquinque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran.

Act.7.a.

Galat.3.b. Infra.18.c. 22.d.26.a. Heb.11.b.

B Tulitque Sarái vxorem suam, & Lot filium fratris sui, vniuersamque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt vt irent in terram Chanáan. Cumque venissent in eam, pertransiuit Abram terram vsque ad locum Sichem, & vsque ad conuallem illustrem: Chananæus autem tunc erat in terra. Apparuit autem Dominus Abram, et dixit ei, ‖Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei*. Et inde transgrediens

Infra.13.d. 15.d.26.a. Deu.34.b.

*& inuo-

ad montem qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, et ab oriente Hai: ædificauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius. Perrexitque Abram vadens & vltra progrediẽs ad meridiẽ. Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Aegyptum, vt peregrinaretur ibi: præualuerat enim fames in terra. Cumque propè esset vt ingredetur Aegyptum, dixit Sarái vxori suæ, Noui quòd pulchra sis mulier: et quòd cũ viderint te Aegiptij, dicturi sunt, Vxor illius est. et interficient me, & te reseruabũt. ‖Dic ergo obsecro te, quòd soror mea sis: vt bene sit mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiã tui. Cum itaque ingressus esset Abram Aegyptum, viderunt Aegyptij mulierem quòd esset pulchra nimis. Et nuntiauerunt principes Pharaoni, et laudauerunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis, Abram verò bene vsi sunt propter illam. Fue-
D runtque ei oues et boues & "asini' & serui, & "famulæ' & ▷asinæ' et cameli, Flagellauit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, et domum eius propter Sarái vxorem Abram, Vocauitque Pharao Abram, & dixit ei, Quid nam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti mihi quod vxor tua esset? Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, vt tollerẽ eam mihi in vxorem? Nunc igitur ecce coniunx tua, accipe eam, & vade. Præcepitq; Pharao super Abram viris: & deduxerunt eum & vxorem illius, et omnia quæ habebat.

cauit ibi nomen eius.

Inf.20.c.

"asinæ.3. "familiæ.5. ▷.5.

S. Abram & Lot Ægyptum egressi præ nimia opulentia separantur, & Lot Iordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanáan, vbi rursum Dei promissiones de multiplcando semine terraque possidenda accipit.

CAP. XIII.

A Ascendit ergo Abram de Aegypto, ipse & vxor eius, et omnia quæ habebat, et Lot cum eo ad Australem plagam. Erat aũt diues valde* in possessione auri et argenti. Reuersusque est per iter quo venerat, à meridie in Bethel, vsque ad locum vbi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai: in loco altris‖quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini. Sed et Lot qui erat cum Abrã, fuerunt greges ouium & armenta et tabernacula. Nec poterat eos capere terra, vt habitarent simul: ‖erat quippe substantia Inf.36.a. eorum multa, & nequibant habitare commu B niter. Vnde* facta est rixa inter pastores gregum Abram et Lot. Eo autem tempore Chananæus et Phærezæus habitabant in terra illa. Dixit ergo Abrã ad Lot, Ne quæso sit iurgium inter me et te, et inter pastores meos & pastores tuos: fratres enim sumus, Ecce vniuersa

*Abram.6

Sup.12.a.

*&.13.

uerſa terra coram te eſt: recede à me obſecro. ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo: ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergã. Eleuatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuerſa irrigabatur antequam ſubuerteret Dominus Sodo- C mam & Gomorrham, ſicut paradiſus Domini, et ſicut Aegyptus venientibus in Segor. Elegitque ſibi Lot regionem circa Iordanẽ, & receſsit ab oriente: diuiſique ſunt alterutrum à fratre ſuo. Abram habitauit in terra Chanáan: Lot verò moratus eſt in oppidis quæ erant circa Iordanem, & habitauit in Sodomis. Homines autem Sodomitæ peſsimi erãt, & peccatores coram Domino nimis. Dixitque Dominus ad Abram poſtquam diuiſus eſt ab eo Lot, ‖Leua oculos tuos ▷in directum'& vide à loco in quo nunc es ad aquilonem & *meridiem, ad orientem & occidentem. Omnem terram quam conſpicis, tibi dabo, et ſemini tuo vſque in ſempiternum. Faciamque ſemen tuum ſicut puluerem terræ: ſi quis poteſt hominum numerare puluerem ▷terræ', ſemen quoque tuum "numerare' poterit. Surge ▷ergo', & perambula terram in lõgitudine & in latitudine ſua: quia tibi daturus ſum eam. Mouens igitur tabernaculum ſuum Abram, venit, & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ eſt in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.

Sup. 12. b. Infra. 15. b 26. a.
▷. 10. *ad. 6.
D
▷. 5. *numerari. 3.
▷. 10.

S. Deuictis quinque regibus ac ſpoliatis Sodomis, Lot cum pleriſque alijs captiuus ducitur à quatuor regibus victoribus, quos Abram perſequutus, omnes captiuos ſpoliaq; reduxit, atque benedictione à Melchiſedec accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

CAP. XIIII.

A FActum eſt autem in illo tempore, vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahómor rex Aelamitarum, & Thadal rex gentium inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Berſa regem Gomorrhæ, & cõtra Senaab regem Adamæ, & contra Seméber regem Seboim, contraque regem Balæ, ipſa eſt Segor. Omnes hi cõuenerunt in vallem Sylueſtrem quæ nunc eſt mare ſalis. Duodecim enim annis ſeruierant Chodorlahómor, & tertio decimo anno receſſerunt ab eo. Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahómor, & reges qui erant cum eo: percuſſeruntque Raphaim in Aſtaroth ▷&' Carnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Saue Cariathãim, & Corrhæos in montibus Seir, vſque ad campeſtria Pharan, quæ eſt in ſolitudine. Reuerſique ſunt, & venerunt ▷ vſque'ad fontem Miſphat, ipſa eſt Cades: & percuſſerunt omnem regionẽ Amalecitarũ, & Amorrhæorũ qui habitabant in Aſaſonthamar. Et egreſsi B ſunt rex Sodomorũ, & rex Gomorrhæ, rexq; Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ eſt Segor: et direxerunt aciẽ contra eos in valle Sylueſtri, ſcilicet aduerſus Chodorlahómor regem Aelamitarum, et Thadal regem gentium, et Amraphel regem Sennaar, et Arioch regem Ponti: quatuor reges aduerſus quinque. Vallis autem Sylueſtris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, &▷ rex, Gomorrhæ terga verterunt, ▷. 6. ceciderunt que ibi: & qui remanſerant, fugerunt ad montem. Tulerunt autem omnem ſubſtantiam Sodomorũ & Gomorrhæorum, & vniuerſa quæ ad cibum pertinent, & abierunt: necnon & Lot & ſubſtantiam eius, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis. C Et ecce vnus qui euaſerat, nuntiauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi fratris Eſchol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram. Quod cum audiſſet Abram, captum videlicet Lot fratrem ſuum, numerauit expeditos vernaculos ſuos trecentos decem & octo: & perſecutus eſt eos vſque Dan. Et diuiſis ſocijs, irruit ſuper eos nocte: percuſſitque eos, & perſecutus eſt eos vſque Hoba ▷& Phœnicen', quæ ▷. 15. eſt ad leuam Damaſci. Reduxitque omnem ſubſtantiam, & Lot fratrem ſuum cum ſubſtantia illius, mulieres quoque & populum. Egreſſus eſt autẽ rex Sodomorum in occurſum eius poſtquam reuerſus eſt à cæde Chódorlahómor, & regum qui cum eo erant in valle Saue, quæ eſt vallis regis. ‖At verò Mel- D chiſedec rex Salem, proferens panem & vinũ Hebr. 7. a. (erat enim ſacerdos Dei altiſsimi) benedixit ei, & ait, Benedictus Abram Deo excelſo qui creauit cœlum & terram: & benedictus Deus excelſus, quo protegente hoſtes in manibus tuis ſunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. Dixit autem rex Sodomorum ad Abram, Da mihi animas, cætera tolle tibi. Qui reſpondit ei, Leuo manum meam ad Dominum Deũ excelſum poſſeſſorem cœli & terræ, quòd à filo ſubtegminis vſque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt, ne dicas, Ego ditaui Abram: exceptis his quæ comederunt iuuenes, & partibus virorũ qui venerunt mecum, Aner, Eſchol, & Mambre: iſti accipient partes ſuas.

S. Deus Abræ de poſteritate deſperanti filium promittit, cui credens Abram iuſtificatur, & in ſignum promiſſæ terræ præſcriptum à Domino offert ſacrificium, auditq; ſuæ poſteritatis futuram peregrinationem. CAP. XV.

HIs itaq; trãſactis, factus eſt ſermo Do- A
mini ad Abram per viſionẽ dicẽs, Noli timere Abrã ego protector tuus ſum, & merces

& merces tua magna nimis. Dixitque Abram, Domine Deus quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliézer. Addiditque Abram, Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit. Statimque sermo Domini factus est ad eum dicens, Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitq; eũ foras, & ait illi, ‖Suspice cœlum, & numera stellas si potes. Et dixit ei, Sic erit semen tuum. ‖Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Dixitq; ad eum, Ego Dominus qui eduxit te de Vr Chaldæorũ, vt darem tibi terram istam, & possideres eam. At ille ait, Domine Deus, vnde scire possum quòd possessurus sim eam? Et respondens Dominus, Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens vniuersa hæc, ‖diuisit ▷ea' per medium, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit: aues autem non diuisit. Descenderuntque volucres super cadauera, & abigebat eas Abram. Cumque sol "occumberet', sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Dictumq; est ad eum, Scito prænoscens quòd ‖peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subijcient eos seruituti, & affligent quadringentis annis. Veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo: et post hæc egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. ‖Generatione autem quarta reuertẽtur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum vsque ad præsens tempus. Cum ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, et apparuit clibanus fumãs, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas. In illo die ‖pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens, Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Aegypti vsque ad fluuium magnum Euphráten, Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, & Hethæos, & Phærezæos, Raphaim quoque, et Amorrhæos, et Chananæos, & Gergesæos, et Iebusæos.

Roma. 4. c. B
Roma. 4. a
Galat. 3. a.
Iaco. 2. a. d.
Supra. 11. d
Su. 12. b. 13 d. inf. 26. a
Deut. 34. b
Exod. 12. f.
D

S. Agar à domina Sarái traditur Abræ vxor, quæ vbi concepisset, atque ob id dominam contemneret, ab illa afflicta fugam init, sed iussu angeli eidem submissa parit Ismahelem.

CAP. XVI.

A ▷. 8.

IGitur Sarái vxor Abram non genuerat ▷sibi' liberos: sed habens ancillam Aegyptiam nomine Agar, dixit marito suo, Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti, tulit Agar Aegyptiam ancillam suam post annos decem quàm habitare cœperant in terra Chanáan: et dedit eam viro suo vxorem. Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns, despexit dominam suam. Dixitque Sarái ad Abram. Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quòd conceperit, despectui me habet. iudicet Dominus inter me et te. Cui respondens Abram, Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, vtere ea vt libet. Affligente igitur eam Sarái, fugam inijt. Cumque inuenisset eam angelus Domini iuxta fontem aquæ in solitudine quæ est in via Sur in deserto, dixit ad illam, Agar ancilla Sarái vnde venis? et quò vadis? Quæ respõdit, A facie Sarái dominæ meæ ego fugio. Dixitque ei angelus Domini: Reuertere ad dominam tuam, et humiliare sub manu illius. Et rursum, Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, et nõ numerabitur præ multitudine. Ac deinceps, Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisque nomen eius Ismahel, eo quòd audierit Dominus afflictionem tuam. Hic erit ferus homo: manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum: et eregione vniuersorum fratrum suorum figet tabernacula. Vocauit autem *nomen Domini qui loquebatur ad eam, Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim, Profectò hic vidi posteriora videntis me. Propterea appellauit puteum illum, Puteum viuentis et videntis me. Ipse est inter Cades et Barad. Peperitque Agar Abræ filiũ: qui vocauit nomen eius Ismahel. Octoginta & sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismahelem.

B
C
D
*Agar.
Galat. 4. c

S. Abræ repetuntur promissiones, ipsius & Saráï nomina immutantur, circuncisio præcipitur, filius ex Sara promittitur vnà cum successu Ismahelis, & Abraham circuncisionis præceptum exequitur.

CAP. XVII.

A

POstquã verò nonaginta & nouem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus: dixitq; ad eum, Ego dominus omnipotens: ambula coram me, et esto perfectus. Ponamq; fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te vehemẽter nimis. Cecidit Abram pronus in faciem. Dixitq; ei Deus, Ego sum, & *pactum meum tecum, ‖eris que pater multarum gentium. Nec vltrà vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Faciamque te crescere vehementissime, & ponam ▷te' in gentibus, regesq; ex te egredientur. ▷. 6. Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semẽ tuum post te in generationibus suis

Eccl. 44. c
Roma. 4. c
*ponam

ſuis fœdere ſempiterno: vt ſim Deus tuus &
B ſeminis tui poſt te. Daboque tibi & ſemini
*poſt te.4. tuo *terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanáan in poſſeſsionem æternam, eroque Deus eorum. Dixit iterum Deus ad
Actu. 7.a. Abraham, ‖Et tu ergo cuſtodies pactum meum, et ſemen tuum poſt te in generationibus
v.6. ſuis. Hoc eſt pactum ▷meum' quod obſeruabitis inter me & vos et ſemen tuum poſt te. Circuncidetur ex vobis omne maſculinum:
Rom.4.b. & circuncidetis carnem præputij veſtri, vt ſit
Lucæ.2.c. ‖in ſignum fœderis inter me & vos. ‖Infans octo dierum circuncidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris: tam vernaculus quàm emptitius circuncidetur, & quicunque non fuerit de ſtirpe veſtra: eritq; pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum. Maſculus cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo: quia pactum meum irritum fecit. Dixit
C quoque Deus ad Abraham, Sarái vxorem tuã non vocabis Sarái, ſed Saram. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus ſum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit: in corde ſuo dicens, Putáſne cẽtenario naſcetur filius? & Sara nonagenaria
In.18.b.& 21.a. pariet? Dixitque ad Deum, Vtinam Iſmahel viuat coram te. Et ait Deus ad Abraham, ‖Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen eius Iſaac, et conſtituam pactum meũ illi in fœdus ſempiternum, et ſemini eius poſt
D eum. Super Iſmahel quoque exaudiui te. ecce benedicam ei, & augebo, et multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, et faciam illum in gentem magnam. Pactum verò meum ſtatuam ad Iſaac quem pariet tibi Sara, tempore iſto in anno altero. Cumque finitus eſſet ſermo loquentis cum eo, aſcendit Deus ab Abraham. Tulit autem Abraham Iſmahel filiũ ſuum, & omnes vernaculos domus ſuæ: vniuerſoſque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus ſuæ: et circuncidit carnem præputij eorum ſtatim in ipſa die, ſicut præceperat ei Deus. Abraham nonaginta & nouem erat annorũ quando circuncidit carnem præputij ſui. Et Iſmahel filius ſuus tredecim annos impleuerat tempore circunciſionis ſuæ. Eadem die circunciſus eſt Abraham et Iſmahel filius eius. Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitij & alienigenæ pariter circunciſi ſunt.

S. *Angeli ab Abraham hoſpitio ſuſcepti filium ex Sara promittunt, quæ ob id ridens corripitur, Sodomorum euerſio prædicitur, pro quibus Abraham ſæpius deprecatur.*

CAP. XVIII.

APparuit autẽ ei Dominus in conual- A
le Mambre ſedenti in oſtio tabernaculi ſui in ipſo feruore diei. Cumque eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum: quos cum vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi ▷ſui', v.6. & adorauit in terram. Et dixit, Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruũ tuum: ſed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes veſtri, et requieſcite ſub arbore. Ponamq; buccellam panis, & cõfortetur cor veſtrum, poſtea trãſibitis: idcirco enim declinaſtis ad ſeruũ veſtrum. Qui dixerunt, Fac vt locutus es. Feſtinauit Abraham in tabernaculũ ad Saram, dixitq; ei, Accelera, tria ſata ▷ſimilæ' cõmiſce, et fac ſubcinericios panes. Ipſe verò ad armentũ cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum: deditq; puero, qui feſtinauit & coxit illum. Tulit quoque butyrũ & lac, & vitulum quẽ coxerat, & poſuit co B
ram eis: ipſe verò ſtabat iuxta eos ſub arbore.

Cumque comediſſent, dixerunt ad eũ, Vbi eſt Sara vxor tua? Ille reſpondit, Ecce in tabernaculo eſt. Cui dixit, ‖Reuertẽs veniam ad te Infra.21.a.
tempore iſto vita comite, & habebit filium Rom.9.b.
Sara vxor tua. Quo audito Sara riſit poſt oſtium tabernaculi. Erãt autem ambo ſenes proiectæque ætatis, & deſierant Saræ fieri mulierbria. Quæ riſit occultè dicens, Poſtquam cõſenui, & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? Dixit autẽ Dominus ad Abraham, Quare riſit Sara, dicens, Num verè paritura ſum anus? Nunquid Deo quicquam eſt difficile? Iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore vita comite, & habebit Sara filium. Negauit Sara, dicens, Non riſi. timore perterrita. Dominus autem, Non eſt, inquit, ita: ſed riſiſti. Cum ergo ſurrexiſſent inde viri, direxerunt oculos cõtra Sodomã: & Abraham ſimul gradiebatur deducens eos. Dixitque Dominus, Num celare potero Abraham quæ geſturus ſum: cum futurus ſit in gentem C
magnam ac robuſtiſsimam, & benedicendæ ſint in illo omnes nationes terræ? Scio enim quòd præcepturus ſit filijs ſuis, & domui ſuæ poſt ſe vt cuſtodiant viam Domini, & faciãt iudicium & iuſtitiam: vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus eſt ad eum. Dixit itaque Dominus, Clamor Sodomorum & Gomorrhæorũ multiplicatus eſt, & peccatum eorũ aggrauatum eſt nimis. Deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint: an non eſt ita, vt ſciã. Conuerterunt q; ſe inde, & abierũt Sodomam: Abraham verò adhuc ſtabat corã Domino. Et appropinquãs ait, Nũquid perdes iuſtum cum impio? Si fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate, peribunt ſimul? & non

parces

parces loco illi propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo? Absit à te vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius. non est hoc tuũ, qui iudicas om-
▷.6. nem terram: nequaquã facies iudicium ▷hoc'. Dixitque Dominus ad eũ, Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis,
D dimittam omni loco propter eos. Respondensque Abraham, ait, Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis. Quid si minus quinquaginta iustis
*quinque. 2 quinque fuerint? delebis propter *quadragintaquinque' vniuersam vrbem? Et ait, Non delebo, si inuenero ibi quadragintaquinque. Rursumque locutus est ad eum, Sin autem
▷.6. quadraginta ▷ibi' inuenti fuerint, quid facies? Ait, Non percutiam propter quadraginta. Ne quæso inquit, indigneris Domine, si loquar. Quid si ibi inuenti fuerint triginta? Respondit, Nõ faciam, si inuenero ibi triginta. Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum. Quid si ibi inuenti fuerint viginti? Ait, Non interficiam propter viginti. Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel. Quid si inuenti fuerint ibi decem? Et dixit, Non delebo propter decem. Abijtque Dominus postquam cessauit loqui ad Abraham: & ille reuersus est in locum suum.

S. Lot angelis hospitio susceptis à Sodomitis vim patitur: cum vxore & vtraque filia à Sodomitico ereptus incendio, vxorem in via amisit: tandemque inebriatus cum vtraque filia incestum ignorans commisit, vnde ortum habuerunt Moabitæ & Ammonitæ.

CAP. XIX.

A VEneruntq; duo angeli Sodomam vespere, sedẽte Lot in foribus ciuitatis. Qui cum vidisset ▷eos', surrexit, & i-
Heb.13.a. ▷.4. uit abiam eis: adorauitque pronus in terram, & dixit, Obsecro domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lauate pedes vestros, & mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt, Minimè, sed in platea manebimus. Compulit illos oppidò vt diuerterent ad eum: ingressisque domum illius, fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt. Prius autem quàm irent cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum à puero vsq; ad senem, omnis populus simul. Vocaueruntque Lot, & dixerunt ei, Vbi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, vt cognoscamus eos. Egressus ad eos Lot, post tergum ac-
B cludẽs ostiũ, ait, Nolite quæso fratres mei, nolite malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ necdũ cognouerunt virũ: educã eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dũmodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis meæ. At illi dixerunt, Recede illuc. Et rursus, Ingressus es, inquiunt, vt aduena, nunquid vt iudices? te ergo ipsum magis quàm hos affligemus. ‖Vimque facibãt 2.Pet.2.b.
Lot vehementissime: iamque propè erat vt effringerent fores. Et ecce miserunt manũ viri, & introduxerunt ad se Lot, clauseruntque ostium: & eos qui foris erant, ‖percusserunt Sapi.19.c.
cæcitate à minimo vsque ad maximum, ita vt ostium inuenire non possent. Dixerunt au- C
tem ad Lot, Habes hic quempiã tuorum? generum, aut filios aut filias, omnes qui tui sunt, educ de vrbe hac: delebimus enim locum istũ, eo quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos vt perdamus illos. Egressus itaq; Lot, locutus est ad generos suos qui accepturi erant filias eius, & dixit, Surgite, ▷&' egredimini de loco isto: quia delebit Do- ▷.7.
minus ciuitatẽ hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui. Cumque esset mane, cogebant eũ angeli, dicentes, Surge, *tolle vxorem tuã & *&.6.
duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. Dissimulante illo, appre- D
henderũt manum eius, & manum vxoris, *ac *eius.6.
duarum filiarum eius, eo quòd parceret Dominus illi. ‖Eduxeruntque eum, & posuerũt ex- Sap.10.a
tra ciuitatem: Ibi ▷que' locuti sunt ad eum, di- ▷.5.
cẽtes, Salua animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circà regione: sed in monte saluum te fac, ne & tu simul pereas. Dixitque Lot ad eos, Quæso Domine mi, quia inuênit seruus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum vt saluares animam meã, nec possum in monte saluari, ne fortè apprehendat me malum, & moriar: Est ciuitas hæc iuxtà, ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea: nunquid non modica est, & viuet anima mea? Dixitq; ad eum, Ecce etiam in hoc su- E
scepi preces tuas, vt non subuertam vrbem pro qua locutus es. ‖Festina, & saluare ibi: Sapi.10.a
quia non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen vrbis illius Segor. Sol egressus est super terram, & Lot ingressus est Segor.

‖Igitur Dominus pluit super Sodomam & Isai.13.d.
Gomorrham sulphur & ignem à Domino de Iere.50.f.
cœlo: & subuertit ciuitates has & omnem cir Ezec.16.f.
cà regionem, vniuersos habitatores vrbium, Osee.11.c.
& cuncta terræ virentia. ‖Respicienque vxor eius post se, versa est in statuam salis. Abraham autem consurgens mane vbi steterat prius cũ Domino, intuitus est Sodomam & Gomorrham, & vniuersam terram regionis illius: viditque ascendentem fauillam de terra quasi fornacis fumum. Cum enim subuer- F
teret Deus ciuitates regionis illius, recordatus est Abrahæ, & liberauit Lot de subuersione vrbiũ in quibus habitauerat. Ascenditq;

Amos.4.d
Luc.17.f.
Iud.1.c.
Luc.17.g.
Supr.18.a.

Lot de

Lot de Segor, & manſit in monte, duæ quoque filiæ eius cum eo, (timuerat enim manere in Segor) & manſit in ſpelunca ipſe, & duæ
▷.4. filiæ eius▷cum eo'. Dixitque maior ad minorem, Pater noſter ſenex eſt, & nullus virorum remanſit in terra qui poſsit ingredi ad nos iuxta morem vniuerſæ terræ. Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo: vt ſeruare poſsimus ex patre noſtro ſemen. Dederunt itaque patri ſuo bibere vinum nocte illa. Et ingreſſa eſt maior, dormiuitque cum patre: at ille non ſenſit, nec quando accubuit filia, nec
G quando ſurrexit. Altera quoque die dixit maior ad minorem, Ecce dormiui heri cum patre meo, demus ei bibere vinũ etiam hac nocte, & dormies cum eo, vt ſaluemus ſemen
▷.4. de patre noſtro. Dederuntque ▷etiam &'illa nocte patri ſuo bibere vinum, ingreſſaque minor Filia, dormiuit cum eo: & nec tunc quidem ſenſit quando conbuerit, vel quando illa ſurrexit. Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre ſuo. Peperitque maior filium, & vocauit nomen eius Moab: ipſe eſt pater Moabitarum vſque in præſentem diem. Minor quoque peperit filium, & vocauit nomen eius Ammon, id eſt filius populi mei: ipſe eſt pater Ammonitarum vſque hodie.

S. Abrahæ in Geraris peregrinanti vxor à rege tollitur, quæ ad Domini iuſſum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante ſalus domui regis reſtituitur.

CAP. XX.

A PRofectus inde Abraham in terram auſtralem, habitauit inter Cades & Sur: & peregrinatus eſt in Geraris. Dixitq; de Sara vxore ſua, Soror mea eſt. Miſit ergo Abimélech rex Geraræ, & tulit eam. Vênit autem Deus ad Abi-mélech per ſomniũ nocte, & ait illi, En moriêris propter mulierem quam tuliſti: habet enim virum. Abi-mélech verò non tetigerat eam, & ait, Domine, num gentem ignorantem & iuſtam interficies? Nónne ipſe dixit mihi, Soror mea eſt: & ipſa ait, Frater meus eſt? in ſimplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc.
B Dixitq; ad eum Deus, Et ego ſcio quòd ſimplici corde feceris: & ideo cuſtodiui te ne peccares in me, & nõ dimiſi vt tangeres eam. Nunc ergo redde viro ſuo vxorem, & orabit pro te: quia propheta eſt, & viues. ſi autem nolueris reddere, ſcito quòd morte morieris tu & omnia quæ tua ſunt. Statimque de nocte coſurgens Abi-mélech, vocauit omnes ſeruos ſuos: & loquutus eſt vniuerſa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde, Vocauit autem Abi-mélech etiam
C Abraham, & dixit ei, Quid feciſti nobis? quid peccauimus in te, quia induxiſti ſuper me & ſuper regnum meum peccatum grande? quæ non debuiſti facere, feciſti nobis. Rurſumque expoſtulans ait, Quid vidiſti, vt hoc faceres? Reſpondit Abraham, Cogitaui mecum dicens, Forſitan non eſt timor Dei in loco iſto, & interficient me propter vxorem meã: aliàs autem▷&'vere ſoror mea eſt, filia patris mei, ▷.8.
& non filia matris meæ, & duxi eam in vxorem. Poſtquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam. Hanc miſericordiã facies mecum, In omni loco ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus ſim. Tulit D
igitur Abi-mélech oues & boues & ſeruos & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque illi Sarã vxorem ſuam, & ait, Terra coram vobis eſt, vbicunque tibi placuerit habita. Saræ autem dixit, Ecce mille argẽteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum ſunt: & quocunque perrexeris, memento te deprehenſam. Orante autem Abraham, ſanauit Deus Abi-melech & vxorem, ancillaſque eius: & pepererunt, concluſerat enim Dominus omnem vuluam domus Abi-melech propter Saram vxorem Abrahæ.

S. Naſcitur Iſaac & ablactatur, Iſmaël verò cum matre domo pellitur in deſertis victurus. Abi-melech cum Abraham fœdus medio iuramento percuſsit. CAP. XXI.

VIſitauit autem Dominus Saram ſicut A
‖promiſerat: & impleuit quæ locutus Su. 17. c. 18 b.
eſt. Concepitque, &‖peperit filium Gala. 4. c.
in ſenectute ſua, tempore quo prædixerat ei Hebr. 11. c.
Deus. Vocauitque Abraham nomen filij ſui Supr. 17. d. Matt. 1. a
quem genuit ei Sara, Iſaac, & circuncidit eum octauo die, ſicut ‖præceperat ei Deus, cum centum eſſet annorum: hac quippe ætate patris, natus eſt Iſaac. Dixitque Sara, Riſum fecit mihi Deus, quicunque audierit, corridebit mihi. Rurſumque ait, Quis ″auditurus' crederet Abraham quòd Sara lactaret filium quẽ peperit ei iam ſeni? Creuit igitur puer, & ablactatus eſt fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius. Cumque vidiſſet Sara filium Agar Aegyptiæ ludentem
▷cum Iſaac filio ſuo', dixit ad Abraham, ‖Eij- ▷.2.
ce ancillam hanc, & filium eius: non enim e- Galat. 4. d
rit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Durè accepit hoc Abrahã pro filio ſuo. Cui B
dixit Deus, Nõ tibi videatur aſperũ ſuper puero & ſuper ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius: quia‖in Iſaac vocabi Rom. 9, b. Heb. 11. d.
tur tibi ſemen. Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia ſemen tuũ eſt. Surrexit itaq; Abraham mane, & tollens panẽ & vtrem aquæ, impoſuit ſcapulæ eius, tradiditque *puerum. & dimiſit eam, Quæ cũ abijſſet, *ei. 5.

errabat

errabat in ſolitudine Ber-ſabee. Cumq; conſumpta eſſet aqua in vtre, abiecit puerū ſubter vnam arborum quæ ibi erant. Et abijt, ſeditque eregionè procul quantum poteſt arcus iácere, dixit enim, Non videbo morientē puerum, & ſedens contrà leuauit vocem ſuā, & fleuit. Exaudiuit autem Deus vocem pueri: vocauitq; angelus Dei Agar de cœlo, di-
C cens, Quid agis Agar? noli timere: exaudiuit enim Deus vocem pueri de loco in quo eſt. Surge, tolle puerum & tene manū illius: quia in gentem magnam faciam eum. Aperuitque oculos eius Deus: quæ videns puteum aquæ, abijt, & impleuit vtrem, deditque puero bibe-
*Deus.1. re. Et fuit *cum eo: qui creuit, & moratus eſt in ſolitudine, factuſq; eſt iuuenis ſagittarius. Habitauitque in deſerto Pharan, & accepit illi mater ſua vxorem de terra Aegypti. Eodem tēpore dixit Abi-mélech, & Phigol princeps exercitus eius ad Abraham, Deus tecum eſt in vniuerſis quæ agis. Iura ergo per Deū, ne noceas mihi & poſteris meis, ſtirpique meæ:
Sup.20.d. ſed iuxta miſericordiam ‖quā feci tibi, facies mihi & terræ in qua verſatus es aduena. Di-
D xitque Abraham, Ego iurabo. Et increpauit Abi-mélech propter puteum aquæ quem vi abſtulerant ſerui eius. Reſpōditque Abi-mélech, Neſciui quis fecerit hanc rem: ſed & tu non indicaſti mihi, & ego non audiui præter hodie. Tulit itaque Abraham oues & boues, & dedit Abi-mélech: percuſſeruntque ambo fœdus. Et ſtatuit Abraham ſeptem agnas gregis ſeorſum. Cui dixit Abi-mélech, Quid ſibi volunt ſeptem agnæ iſtæ, quas ſtare feciſti ſeorſum? At ille, Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: vt ſint mihi in teſtimonium quoniam ego fodi puteum iſtum. Idcirco vocatus eſt locus ille Ber-ſabee: quia ibi vterque iurauit. Et inierunt fœdus pro puteo iuramēti. Surrexit autē Abi-mélech, & Phichol princeps exercitus eius, reuerſique ſunt in terram Paleſthinorum. Abraham verò plantauit nemus in Ber-ſabee, & inuocauit ibi nomen Domini Dei æterni. Et fuit colonus terræ Paleſthinorum diebus multis.

S. Fides & obedientia Abrahæ in filij ſui præcepta immolatione probatur, ſed ab ipſius immolatione prohibetur, promiſſioneſq; ei confirmantur: & filij Nachor fratris Abrahæ numerantur. CAP. XXII.

A Iudith.8.c Heb.11.d. ▷.8. QVæ poſtquā geſta ſunt, ‖tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum, Abraham ▷Abraham'. At ille reſpondit, Adſum. Ait illi, tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Iſaac, & vade in Terram viſionis: atque ibi offer eum holocauſtum ſuper vnum montiū quem monſtrauero tibi. Igitur Abra-

ham de nocte conſurgens ſtrauit aſinum ſuū: ducens ſecum duos iuuenes, & Iſaac filium ſuum: Cumque concidiſſet ligna in holocauſtum, abijt ad locū quem præceperat ei Deus. Die autem tertio, eleuatis oculis, vidit locū procul, dixitq; ad pueros ſuos, Expectate hic cum aſino: ego autem & puer illuc vſque properantes, poſtquam adorauerimus reuertemur ad vos. Tulit quoque ligna holocauſti, B
& impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum: ipſe verò portabat in manibus ſuis ignem & gladiū. Cumque duo pergerent ſimul, dixit Iſaac patri ſuo, Pater mi. At ille reſpondit, Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: vbi eſt victima holocauſti? Dixit▷autem'Araham, Deus ▷.12.
prouidebit ſibi victimam holocauſti, fili mi. Pergebant ergo pariter: & venerūt ad locum Iacob.2.d.
quem oſtenderat ei Deus, in quo ædificauit altare, & deſuper ligna compoſuit: cumque colligaſſet Iſaac filium ſuum, poſuit eum in altare ſuper ſtruem lignorum. Extenditque manum, & arripuit gladium vt immolaret filium ſuum. Et ecce angelus Domini de cœlo
clamauit, dicēs, Abraham, Abraham. Qui re- C
ſpondit, Adſum. Dixitque ei, non extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quicquam: nūc cognoui quòd timeas Deum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. Leuauit Abraham oculos ſuos, viditque poſt tergum arietem inter vepres, hærentem cornibus: quem aſſumens obtulit holocauſtum pro filio. Appellauitque nomen loci illius, Dominus-videt. Vnde vſque hodie dicitur, In monte Dominus-videbit. Vocauit Pſal.104.a Luc.1.g.
autem angelus Domini Abraham ſecundò de Eccl.44.d
cœlo, dicens: ‖Per memetipſum iuraui, dicit D
Dominus: quia feciſti hanc rem, & non pe- Heb.6.c.d
perciſti filio tuo vnigenito▷propter me', be- 1.Matt.2.f
nedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſi- ▷.12. Luc.1.a.
cut ſtellas cœli, & velut arenam quæ eſt in lit- Sup.12.a.
tore maris: poſſidebit ſemen tuum portas ini- 18.c. Infr.26.a.
micorum ſuorum, & ‖Benedicentur in ſemi- Actuū.3.d.
ne tuo omnes gentes terræ, quia obediſti vo- Eccl.44.d
ci meæ. Reuerſus eſt Abrahā ad pueros ſuos, abierūtque Ber-ſabee ſimul, & habitauit ibi.

His ita

His ita gestis nunciatum est Abrahæ quòd Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo, Hus primogenitum, & Buz fratrem eius, & Camuel patrem Syrorum, & Cased, & Azau, Pheldas, quoque & Iedlaph, ac Bathuel, de quo nata est Rebecca. octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ. Concubina verò illius nomine Roma, peperit Tabee & Gaham & Thaas & Maacha.

S. *Sara mortua plangitur atque in spelunca duplici quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.*

CAP. XXIII.

A VIxit autem Sara centum vigintiseptē annis. Et mortua est in ciuitate Arbee, quæ est Hebron, in Terra-Chanáan venitque Abraham vt plangeret & fleret eam. Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens; Aduena sum & peregrinus apud vos: date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum meum. Responderunt filij Heth, ▷dicētes', Audi nos domine, princeps dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit quin in monumento eius sepelias mortuū tuum. Surrexit Abraham, & adorauit populū terræ, filios vi-
B delicet Heth: dixitque ad eos, Si placet animæ vestræ vt sepeliam mortuū meum, audite me, & intercedite ▷pro me' apud Ephron filium Seor: vt det mihi speluncam duplicem quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionē sepulchri. Habitabat autem Ephron in medio filiorū Heth. Responditq; Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam ciuitatis illius, dicens, Nequaquam ita fiet domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor. Agrum trado tibi, & speluncam quæ
C in eo est, præsentibus filijs populi mei, sepeli mortuum tuum. Adorauit Abraham coram populo terræ. Et locutus est ad Ephron circumstante plebe▷eius', Quæso vt audias me, ▷.8. Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic ‖eo.7. sepeliam mortuum meum in "agro'. Respon- ▷.3. ditque Ephron, Domine mi, audi▷me': terra quam postulas, quadringentos siclos argenti valet: istud est pretium inter me & te: sed quātum est hoc? sepeli mortuū tuum. Quod cùm audisset Abraham appendit pecuniam quam Ephron postulauerat, audiētibus filijs Heth, ‖probati.4.
D quadringentos siclos argenti "probatæ' monetæ publicæ. Confirmatusque est ager quondam Ephronis in quo erat spelunca duplex respiciens Mambre: tam ipse quàm spelunca, & omnes arbores eius in cunctis terminis ▷.7. ▷eius' per circuitū, Abrahæ in possessionem, videntibus filijs Heth, & cunctis qui intrabāt portam ciuitatis illius. Atque ita sepeliuit Abraham Saram vxorem suam in spelunca agri "duplici', quæ respiciebat Mābre, hæc est He- "duplicis.6.
bron in Terra-Chanáan. Et confirmatus est ager & antrū quòd erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à filijs Heth.

S. *Seruus Abrahæ ab ipso adiuratus & in Mesopotamiam ad quærendam vxorem Isaac missus, signo à Domino petito Rebeccam inuenit, & habito parentum ac fratris ipsius- que consensu adducit ad Isaac, quam ille ducit in vxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.*

CAP. XXIIII.

ERat autem Abraham senex dierumque A
multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei. Dixitque ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat, ‖Pone manum tuam subter femur Infr.47.g.
meum: vt adiurem te per Dominum Deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito: sed ad terram, & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac. Respondit seruus, Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, num reducere debeo filium tuum ad locum de quo tu egressus es? Dixitq; Abraham, Caue nequando reducas filium meū illuc. Dominus Deus cœli*, qui tulit me de domo patris mei, & de *& terræ.
terra natiuitatis meæ, qui locutus est mihi, & iurauit mihi, dicens, ‖Semini tuo dabo terram Supr.12.b.
hanc: ipse mittet angelum suum coram te, & accipies inde vxorē filio meo, sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis iuramento: filium meū tantum ne reducas illuc. Posuit ergo seruus manū sub femore Abraham domini sui, & iurauit illi super sermone hoc. Tulit- B
que decem camelos de grege domini sui, & abijt, ex omnibus bonis eius portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad vrbem Nachor. Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ vespere, eo tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendā aquam, "dixit' Dominue Deus "Orauit Dō
domini mei Abraham, occure obsecro mihi minū dicens.
hodie, & fac misericordiā cum domino meo Abraham. Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendā aquā. Igitur puellā cui ego dixero, Inclina hydriam tuam vt bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est quam præparasti seruo tuo Isaac, & per hoc intelligam quòd feceris misericordiam cum domino meo. Necdum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egre-

diebatur

diebatur filia Bathuel filij Melchæ vxoris Nachor fratris Abraham,habens hydriam in scapula sua:puella decôra nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro.descenderat autẽ ad fontem, & impleuerat hydriam,ac reuertebatur.Occurritq; ei seruus, & ait:Pauxillum
*forbendũ.8 aquæ mihi ad *bibendũ' præbe de hydria tua.
C Quæ respondit,Bibe domine mi.Celeriterq; deposuit hydriam super vlnam suam, & dedit ei potum. Cumque ille bibisset, adiecit, Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant. Effundensque hydriam in canalibus,recurrit ad puteum vt hauriret aquã: & haustam omnibus camelis dedit. Ipse autẽ contemplabatur eam tacitus, scire volens vtrum prosperum iter suum fecisset Deus, an non.Postquam aũt biberunt cameli,protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos: & armillas totidem pondo siclorum decem. Dixitque ad eam,Cuius es filia?indica mihi. est in domo patris tui locus ad manendum?
*Melchæ quẽ peperit Nachor.12. Quæ respõdit, Filia sum Bathuelis filij *Nachor,quem peperit ei Melcha'.Et addidit,dicens, Palearum quoque & fœni plurimũ est apud nos,& locus spatiosus est ad manẽdum. Inclinauit se homo, & adorauit Dominum, dicens, Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiã & veritatem suam à domino meo,& recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei. Cucurrit itaque puella, & nuntiauit in
D domum matris suæ omnia quæ audierat.Habebat autem Rebecca fratrem nomine Labã: qui festinus egressus est ad hominẽ vbi erat fons. Cumque vidisset inaures & armillas in manibus sororis suæ,& audisset cuncta verba referentis,Hæc locutus est mihi homo:vênit ad virum qui stabat iuxta camelos & prope fontem aquæ,dixitque ad eum,Ingredere benedicte domini:cur foris stas? præparaui domum & locum camelis. Et introduxit eum in hospitium:ac destrauit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquam ad lauandos pedes camelorum, & virorum qui venerant cũ eo. Et appositus est in conspectu eius panis. Qui ait,Non comedam,donec loquar sermones meos.Respondit ei,Loquere.At ille,Seruus,inquit,Abraham sum. Et Dominus benedixit domino meo valde,magnificatusque est:& dedit ei oues & boues,argentum & aurum,seruos & ancillas,camelos & asinos. Et peperit Sara vxor domini mei filium domino meo in senectute sua,deditque illi omnia quæ habuerat.Et adiurauit me dominus meus dicens,Non accipies vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito: sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies vxorẽ filio meo.Ego verò respondi domino meo, Quid si noluerit venire mecum mulier? Dominus ait, in cuius E conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam:accipiesque vxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei. Innocens eris à maledictione mea,cum veneris ad proximos meos, & non dederint tibi. Vêni ergo hodie ad fontem▷a- ▷.3.
quæ',& dixi, Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam in qua nunc ambulo,ecce sto iuxta fontem aquæ,& virgo quæ egredietur ad hauriendam aquam audierit à me, Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum de hydria tua:& dixerit mihi,Et tu bibe, & camelis tuis hauriam:ipsa est mulier quam præparauit Dominus filio domini mei. Dũque hæc tacitus mecum voluerem,apparuit Rebecca veniens cum hydria,quam portabat in schapula: descenditque ad fontem,& hausit aquam.Et aio ad eam, Da mihi paululum bibere.Quæ festinas deposuit hydriam de humero,& dixit mihi,Et tu bibe,& camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquauit camleos. Interrogauique eam, & dixi, Cuius es filia? Quæ respondit, Filia Bathuélis sum filij Nachor,quem peperit ei Melcha.Suspendi itaq; inaures ad ornandum faciem eius,& armillas posui in manibus▷eius'. Pronusque adoraui F
dominum,benedicens Domino Deo domini ▷.5.
mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, vt sumerem filiam fratris domini mei filio eius. Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi. sin autem aliud placet:& hoc dicite mihi, vt vadam ad dexteram,siue ad siniſtram.Respõderuntque Laban & Bathuel, A domino egressus est sermo: non possumus extra placitũ eius quicquam aliud loqui tecum.En Rebecca coram te est, tolle eam,& proficiscere, & sit vxor filij Domini tui, sicut locutus est Dominus. Quod cùm audisset puer Abrahã,
▷prócidens: adorauit in terram Dominum, ▷.9.
Prolatisque vasis argenteis, & aureis,ac vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere:fratribus quoque eius,& matri dona obtulit.Inito cõuiuio vescentes pariter & bibentes,manserũt ibi.Surgens autem mane,locutus est puer,Dimitte me,vt vadam ad dominum meum.Re-
sponderuntque *fratres'eius & mater,Maneat *frater.10
puella saltem decem dies apud nos, & postea proficiscetur.Nolite,ait,me retinere,quia Dominus direxit viam meã: dimittite me vt pergam ad dominum meum.Et dixerunt, Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatẽ. Cumque vocata venisset, sciscitati sunt, Vis G
ire cum homine isto?Quæ ait,Vadam.Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius *seruum- *Deborã.
que Abraham, & comites eius,imprecantes prospera

proſpera ſorori ſuæ atque dicentes, Soror noſtra es, creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum. Igitur Rebecca, & puellæ illius aſcenſis camelis ſecutæ ſunt virum: qui feſtinus reuertebatur ad dominum ſuum. Eo autem tempore deambulabat Iſaac per viam quæ ducit ad Supr.16.d. Puteum, ‖cuius nomen eſt viuentis & videntis: habitabat enim in terra auſtrali. Et egreſſus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die: cumque eleuaſſet oculos, vidit camelos venientes procul. Rebecca quoq; conſpecto Iſaac, deſcendit de camelo, & ait ad puerum, Quis eſt ille homo qui venit per agrum in occurſum nobis? Dixitque ei, Ipſe eſt dominus meus. At illa tollens cito pallium ſuũ, operuit ſe. Seruus autem cuncta quæ geſſerat. ►.8. narrauit domino ſuo' Iſaac. Qui introduxit eã in tabernaculũ Saræ matris ſuæ, & accepit eã vxorẽ: & in tantũ dilexit eam, vt dolorem qui ex morte matris eius acciderat, tẽperaret.

S. Abraham multis ex Cetura ſuſceptis filijs mortuus eſt: Iſmaël quoque poſtquã duodecim genuit duces moritur. Iſaac pro vxore ſua ſterili precatus, geminos genuit Eſau & Iacob, quorum maior vendidit minori primogenita.

CAP. XXV.

A Abraham verò aliam duxit vxorem nomine Cetûram: quæ peperit ei Zamram, & Iecſan, & Madan, & Madian, & Iesboc, & Sue. Iecſan quoq; genuit Saba & Dadan. Filij Dadan fuerunt Aſſurim, & Latuſsim, & Laômim. At verò ex Madian ortus eſt Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa. omnes hi filij Ceturæ. Deditque Abraham cuncta quæ poſſederat, Iſaac: filijs autem concubinarum largitus eſt munera, & ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo dum adhuc ipſe viueret, ad plagam orientalem. Fuerunt autẽ dies vitæ Abrahæ centum ſeptuagintaquinq; anni. Et deficiens mortuus eſt in ſenectute bona, proiectæque ætatis, & plenus dierum: congregatuſque eſt ad populum ſuum. Et ſepelierunt eũ Iſaac & Iſmael filij ſui in ſpelunca duplici, quæ ſita eſt in agro Ephrõ filij Se-
Supr.23.d. or Hethæi, eregiõe Mãbre, quã‖emerat à filijs
B Heth. ibi ſepultus eſt ipſe & Sara vxor eius. Et
Supr.16.d. poſt obitum illius benedixit Deus Iſaac filio eius, qui habitabat‖iuxta Puteum nomine viuentis & videntis. Hæ ſunt generationes Iſmael filij Abrahæ quem peperit ei Agar Aegyptia, famula Saræ: & hæc nomina filiorum
1.Para.1.b. eius iñ vocabulis & generationibus ſuis. ‖Primogenitus Iſmaelis Nabaioth, deinde Cedar & Adbeel, & Mabſam, Maſma quoq; & Duma, & Maſſa, & Hadad, & Thema, et Ietur, & Naphis, & Cedma. iſti ſunt filij Iſmaelis: et hæc nomina per caſtella, et oppida corũ, duodecim principes tribuũ ſuarũ. Et facti ſunt anni vitæ Iſmaelis centũ tringinta ſeptẽ, deficienſq; mortuus eſt & appoſitus ad populum ſuũ. Habitauit autem ab Heuila vſq; Sur, quæ reſpicit Aegyptum introeũtibus Aſſyrios. coram cũctis fratribus ſuis obijt. Hæ quoq; ſunt C generationes Iſaac filij Abraham. Abraham genuit Iſaac: qui cum quadraginta eſſet annorum, duxit vxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Meſopotamia, ſororem Laban. Deprecatusque eſt Iſaac Dominum pro vxore ſua, eo quòd eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. Sed collidebantur in vtero eius paruuli: quæ ait, Si ſic mihi futurum erat, quid neceſſe fuit* concipere? *me.1. Perrexitq; vt conſuleret Dominum. Qui reſpondens ait, ‖ Duæ gentes ſunt in vtero tuo, Rom.9.c. & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusque populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Iam tempus pariendi aduenerat, & ecce gemini in vtero eius reperti ſunt. ‖Qui pri- D
mus egreſſus eſt, rufus erat, & totus in morem Oſeæ.12.a. pellis hiſpidus: vocatumque eſt nomen eius Eſau. ‖Protinus alter egrediens, plantam fra- Matth.1.a. tris tenebat manu: & idcirco appellauit eum Iacob. Sexagenarius erat Iſaac quando nati ſunt ei paruuli. Quibus adultis factus eſt Eſau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir ſimplex habitabat in tabernaculis. Iſaac amabat Eſau, eo quòd de venationibus illius veſceretur: & Rebecca diligebat Iacob. Coxit autem Iacob pulmentum: ad quem cũ veniſſet Eſau de agro laſſus, ait, Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò laſſus ſum. Quam ob cauſam vocatum eſt nomen eius ‖Edom, Cui dixit Iacob, Vẽde mihi primoge Hebr. i.a.
nita tua. Ille reſpondit, En morior, quid mi- Abdiæ.i.a.
hi proderunt primogenita? Ait Iacob, Iurà ergo mihi. Iurauit ei Eſau, & vẽdidit primogenita. Et ſic accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abijt paruipendens quòd primogenita vendidiſſet.

S. Iſaac ob famem in Geraris peregrinatus, poſt acceptam terræ promiſsionem & ſeminis benedictionem, reprehenditur ab Abi-mélech quòd Rebeccam dixerit ſuã eſſe ſororem: & paſtoribus ipſorum pro puteis iurgantibus, Abi-mélech cum Iſaac fœdus percuſsit.

CAP. XXVI.

ORta autẽ fame ſuper terram poſt eam A
ſterilitatem quæ acciderat in diebus Abrahã, abijt Iſaac ad Abi-mélech regem Paleſthinorũ in Gerara. Apparuitque ei Dominus, & ait, Ne deſcendas in Aegyptum, ſed quieſce in terra quam dixero tibi. Et peregrinare in ea, eroque tecum, & benedicam tibi: tibi enim & ſemini tuo dabo Sup.12.b.
vniuerſas regiones has, ‖complens iuramen- 13.d.15.d.

tum quod spopondi Abrahã patri tuo, Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli: dabo quę posteris tuis vniuersas regiones has: & ‖benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, eo quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & cæremonias legesque seruauerit. Mansit itaque Isaac in Geraris. Qui cum interrogaretur à viris loci illius super vxore sua, respondit, Soror mea est. timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata coniugio: reputans, ne fortè interficerent eum propter illius pulchritudinem. Cumque pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciẽs Abi-mélech rex Palesthinorum per fenestram, vidit eum iocantem cum Rebecca vxore sua. Et accersito eo ait, Perspicuum est quòd vxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit, Timui ne morerer propter eam. Dixitque Abi-mélech, Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicens, Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte morietur. Seuit autem Isaac in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dominus. Et locupletatus est homo, & ibat proficiens atque succrescens: donec magnus vehementer effectus est, habuitque possessiones ouium & armentorum, & familiæ plurimum. Ob hoc inuidentes ei Palesthini, omnes puteos quos foderant serui patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo: in tantũ vt ipse Abi-mélech diceret ad Isaac, Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. Et ille discedẽs, vt veniret ad Torrentem-Geraræ, habitaretque ibi: rursum fodit alios puteos, quos foderant serui patris sui Abrahã, & quos illo mortuo olim obstruxerãt Philisthijm: appellauitque eos eisdem nominibus quibus antè pater vocauerat. Foderuntque in Torrente, & repererunt aquam viuam. Sed & ibi iurgium fuit pastorum Geraræ aduersus pastores Isaac, dicentium, Nostra est aqua. quam ob rem nomen putei ex eo quod acciderat, vocauit Calumniam. Foderunt autem & alium: & pro illo quoq; rixati sunt, appellauitque eum Inimicitias. Profectus inde fodit aliũ puteũ, pro quo non contenderunt: itaq; vocauit nomen eius Latitudo: dicens, Nunc dilatauit nos Dominus, & fecit crescere super terram. Ascendit autem *ex illo loco in Ber-sabee, vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicẽs, Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter seruum meũ Abraham. Itaque ædificauit ibi altare: & inuoca-

Sup. 12. a. 18. c. 22. d.

*Isaac.

to nomine Domini extendit tabernaculum: præcepitque seruis suis vt foderent puteum. Ad quem locum cum venissent de Geraris Abi-mélech, & Ochozath amicus illius, & Phichol dux militum, locutus est eis Isaac, Quid venistis ad me hominem quem odistis, & expulistis à vobis? Qui responderunt, Vidimus tecum esse Dominum: & idcirco "nos' diximus, Sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus: vt non facias nobis quicquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet, sed cũ pace dimisimus auctum benedictione Domini. Fecit ergo eis conuiuium. & post cibum & potum surgentes mane, iurauerunt sibi mutuo: dimisitque eos Isaac pacificè in "locum suum'. Ecce autem venerũt in ipso die serui Isaac annuntiantes ei de puteo quem foderant, atq; dicentes, Inuenimus aquam. Vnde appellauit eum Abundantiam: & nomen vrbi impositum est Ber-sabee, vsque in præsentem diem. Esau verò quadragenarius duxit "vxores duas' Iudith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon eiusdem loci: ‖quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebeccæ.

"nunc. 10.

"domum suam. 5.

"vxorem."

Infr. 27. b.

S. Iacob matris cõsilio benedictionem loco Esau accepit, ad cuius odium fugiendum monetur à matre vt in Haran ad Laban concedat.

CAP. XXVII.

SEnuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat: vocauitq; Esau filium suum maiorem, & dixit ei, Fili mi? Qui respondit, Adsum, Cui pater, Vides, inquit, quòd senuerim, & ignorem diem mortis meæ. Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras. Cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nosti, & affer vt cõmedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar. Quod cum audisset Rebecca, & ille abijsset in agrũ vt iussionẽ patris impleret, dixit filio suo Iacob, Audiui patrẽ tuũ loquentẽ cũ Esau fratre tuo, et dicentẽ ei, Affer mihi de ve-

venatione tua, & fac cibos vt comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam
B moriar. Nunc ergo fili mi acquiesce consilijs meis: & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, vt faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur: quas cum intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur. Cui ille respõdit, Nosti quòd Esau frater meus homo pilosus sit, & ego lenis: si attrectauerit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducat super me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater, In me sit, ait, ista maledictio fili mi: tantum audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi. Abijt, & attulit, deditque matri. Parauit illa cibos sicut velle nouerat patrem illius. Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum: pelliculasque hœdorum circundedit manibus, & colli nuda protexit. Deditq; pulmentum, & panes
C quos coxerat, tradidit. Quibus illatis dixit, Pater mi? At ille respondit, Audio: quis es tu fili mi? Dixitque Iacob, Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tua. Rursumque Isaac ad filium suum, Quomodo, inquit, tam cito inuenire potuisti fili mi? Qui respondit, Voluntas Dei fuit vt cito occurreret mihi quod volebam. Dixitque Isaac, Accede ad me, vt tangam te fili mi, & probem vtrum tu sis filius meus Esau, an non. Accessit ille ad patrem: & palpato eo, dixit Isaac, Vox quidem, vox Iacob est: sed manus, manus sunt Esau. Et non cognouit eũ, quia pilosæ manus similitudinẽ maio-
D ris expressérant. Benedicẽs ergo illi, ait, Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum. At ille, Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua fili mi, vt benedicat tibi anima mea. Quos cũ oblatos comedisset, obtulit ei etiã vinũ. quo hausto, dixit ad eum, Accede ad me, & da mihi osculũ fili mi. Accessit, & osculatus est eũ. Statimq; vt sensit vestimentorũ illius fragran
▷.10. tiã, benedicens▷illi, 'ait, Ecce odor filij mei si
▷.5. cut odor agri▷pleni,' cui benedixit Domin⁹. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine
et olei. terræ, abundantiam frumenti & vini. Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorũ, & incuruentur ante te filij matris tuæ. qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictioni-
E bus repleatur. Vix Isaac sermonem impleuerat: Ecce egresso Iacob foras, venit Esau, coctosque de venatione cibos intulit patri, dicens, Surge pater mi, & comede de venatione filij tui: vt benedicat mihi anima tua.
▷.7. Dixitque▷illi' Isaac. Quis enim es tu? Qui respondit, Ego sum filius tuus primogenitus Esau. Expauit Isaac stupore vehementi: & vltrà quàm credi potest admirans, ait, Quis igitur ille est qui dudum captã venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priusquã tu venires? benedixíque ei, & erit benedictus. Auditis Esau sermonibus patris, irrugijt clamore magno: & consternatus, ait, Benedic etiam & mihi, pater mi, Qui ait, Vênit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam. At ille subiunxit, Iustè vocatum F
est nomen eius Iacob: supplantauit enim me
en altera vice: ‖primogenita mea antè tulit, Sup.25.d.
& nunc secundò surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem, Nunquid non reseruasti, ait, & mihi benedictionem? Respondit Isaac, dominum tuum illum constitui, & omnes fratres eius seruituti illius subiugaui: frumento & vino* stabiliui eum, & ti- *et oleo.
bi post hæc fili mi vltrà quid faciam? Cui Esau, Num vnam, inquit, tantum benedictionem habes pater? mihi quoque obsecro vt benedicas. Cumque eiulatu magno fleret, motus Isaac dixit ad eum, ‖In pinguedine terræ, Hebr.11.d.
& in rore cœli désuper erit benedictio tua. Vi
ues in gladio, & fratri tuo seruies: tempusque
veniet cum excutias & soluas iugum eius de
ceruicibus tuis. Oderat ergo semper Esau Ia- G
cob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitq; in corde suo, ‖Venient dies luctus Abd.1.c.
patris mei, "& occidam Iacob fratrem meum. "vs.7.
Nuntiata sunt hæc* Rebeccæ: quæ mittens, & *verba.4.
vocans Iacob filium suum, dixit ad eum, Ecce Esau frater tuus minatur vt occidat te. Nũc ergo fili mi, audi vocẽ meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran: habitabisque cũ eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui, & cesset indignatio eius, obliuiscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc. cur vtroque orbabor filio in vno die? Dixitq; Rebecca ad Isaac, Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere.

S. Iacob in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, experrectus votum Deo vouet.

CAP. XXVIII.

VOcauit itaque Isaac Iacob, & bene- A
dixit eum, præcepitque ei dicens, Noli accipere coniugem de genere Chanáan: sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filiabus Labã auunculi tui. Deus autẽ omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat atq; multiplicet: vt sis in turbas populorũ. Et det tibi benedi-

ctiones Abrahæ,& ſemini tuo poſt te:vt poſſideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus eſt auo tuo. ‖Cumq́ue dimiſiſſet eum Oſeæ.12.d
Iſaac, profectus peruenit in Meſopotamiam B
Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris ſuæ. Vidēs autem Eſau quòd benedixiſſet pater ſuus Iacob,& miſiſſet eum in Meſopatamiam Syriæ, vt inde vxorem duceret: & quòd poſt benedictionem præcepiſſet ei, dicens, Non accipies vxorem de filiabus Chanáan:quodq́ue obediens Iacob parentibus ▷ſuis'▷iſſet in Syriam: probans quoque ▷.8.
quòd non libenter aſpiceret filias Chanáan pater ſuus: iuit ad Iſmahelem, & duxit vxorem abſque ijs quas prius habebat, Maheleth filiam Iſmahel filij Abraham, ſororem Nabaioth.

Igitur egreſſus Iacob de Berſabee,pergebat Haran.Cumq́ue veniſſet ad quendam locum, & vellet in eo requieſcere poſt ſolis occubitum,tulit de lapidibus qui iacebant,& ſupponens capiti ſuo,dormiuit in eodem loco. Viditq́ue in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terrā, C
& cacumen illius tangens cœlum: angelos quoque Dei aſcendentes & deſcendentes per eam: & Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi, Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui,& Deus Iſaac,Terram in qua dormis, tibi dabo & ſemini tuo. Eritq́ue ſemen tuum
Deu.12.c. quaſi puluis terræ: ‖dilataberis ad Orientem, 19.c.
& Occidentem,& Septētrionem, & Meridiē:
Sup.26.a. & ‖benedicentur in te & in ſemine tuo cunctæ tribus terræ. Et ero cuſtos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam niſi compleuero vniuerſa quæ D
dixi.Cumq́; euigilaſſet Iacob de ſomno, ait, Verè Dominus eſt in loco iſto,& ego neſciebam,Pauenſq́ue, Quàm terribilis eſt,inquit, locus iſte? non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cœli.Surgens ergo Iacob mane, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo,& erexit in titulum,fundens oleum déſuper.Appellauitq́ue nomen vrbis Beth-el,quæ prius Luza vocabatur. Vouit etiam votum, dicens,Si fuerit Dominus mecum,& cuſtodierit me in via per quam ego ambulo,& dederit mihi panē ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum reuerſuſq́ue fuero proſperè ad domum patris mei:erit mihi Dominus in Deum, & lapis iſte quem erexi in titulum, vocabitur Domus-Dei: cunctorumq́ue quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

S. Iacob à Laban ſuſceptus, ſeptem annis pro Rachel ſeruiuit, cui cum ſuppoſita eſſet Lia, ſeptem alios annos pro eadem implere coactus eſt, Rachele autem ſterili, Lia quatuor peperit filios.

CAP. XXIX.

PRofectus ergo Iacob venit in terram o- A
rientalem.Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ouium accubantes iuxta eum:nam ex illo adaquabantur pecora, & os eius grandi lapide claudebatur. Moriſq́; erat vt cunctis ouibus congregatis deuoluerunt lapidē, & refectis gregibus rurſum ſuper os putei ponerent.Dixitq́ue ad paſtores,Fratres vnde eſtis?Qui reſponderunt,De Haran. Quos interrogans, Nunquid,ait, noſtis Laban filiū Nachor?Dixerunt,Nouimus.Sanúſne eſt?inquit.Valet,inquiunt:& ecce Rachel filia eius venit cum grege ſuo.Dixitq́ue Iacob. Adhuc multum diei ſupereſt,nec eſt tempus vt reducantur ad caulas greges: date antè potum ouibus,& ſic eas ad paſtum reducite.Qui reſpōderunt, Non poſſumus, donec omnia pecora congregentur,& amoueamus lapidem de ore putei,vt adaquemus greges.Adhuc loqueban B
tur,& ecce Rachel veniebat cū ouibus patris ſui:nam gregem ipſa paſcebat.Quam cum vidiſſet Iacob, & ſciret conſobrinam ſuam, oueſq́ue Laban auunculi ſui: amouit lapidem quo puteus claudebatur. Et adaquato grege oſculatus eſt eam:& eleuata voce fleuit,& indicauit ei quòd frater eſſet patris ſui, & filius Rebeccæ:at illa feſtinans nuntiauit patri ſuo. Qui cum audiſſet veniſſe Iacob filium ſororis ſuæ,occurrit obuiam ei,cōplexuſq́ue eum, & in oſcula ruens, duxit in domum ſuā. Auditis aūt cauſis itineris, reſpondit, Os meum es,& caro mea. Et poſtquam impleti ſunt dies menſis vnius, dixit ei, Num quia frater meus es, gratis ſeruies mihi? dic quid mercedis accipias.Habebat verò duas filias, nomen maioris Lia: minor verò appellabatur Rachel.Sed Lia,lippis erat oculis: Rachel decora facie,& venuſto aſpectu.Quam diligēs Ia- C
cob, ait,Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore, ſeptem annis. Reſpondit Laban, Melius eſt vt tibi eam dē quàm altri viro: mane apud me. Seruiuit ergo Iacob pro Rachel ſeptem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.Dixitq́ue ad Laban,Da mihi vxorem meam:quia iam tempus impletum eſt, vt ingrediar ad illam. Qui vocatis multis amicorum turbis ad conuiuium, fecit nuptias. Et veſpere Liam filiam ſuam introduxit ad eum, dans ancillam filiæ, Zelpham nomine.Ad quam cum ex more,Iacob fuiſſet ingreſſus, facto mane vidit Liam: & dixit ad ſocerum▷ſuum', Quid eſt*quod facere vo- ▷.6.
luiſti? nónne pro Rachel ſeruiui tibi? quare *hoc.5.
*impoſuiſti mihi?Reſpondit Laban,Non eſt *Liam.8.
in loco noſtro conſuetudinis,vt minores antè tradamus ad nuptias. Imple hebdomadam dierum huius copulæ: & hanc quoque dabo pro opere quo ſeruiturus es mihi ſeptem annis alijs.

nis alijs. Acquieuit placito: & hebdomadā trā
D ſacta, Rachel duxit vxorem. cui pater ſeruam Balam tradiderat. Tandemq; potitus optatis nuptijs, amorem ſequentis priori prætulit, ſeruiens apud eum ſeptem annis alijs. Videns autem Dominus quòd deſpiceret Liam aperuit vuluam eius, ſorore ſterili permanente. Quæ conceptū genuit filium, vocauitque nomen eius Ruben, dicens, Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus. Rurſumque concepit & peperit filium, & ait,
E Quoniam audiuit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam iſtum mihi. vocauitque nomen eius Simeon. Concepitque tertio, & genuit alium filium: dixitque, Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eo quòd pepererim ei tres filios, & idcirco appellauit nomen eius Leui. Quarto concepit, & peperit filium, & ait, Modo confitebor Domino, & ob hoc vocauit eum Iudam: ceſſauitque párere.

S. Rachel ſterilis & Lia párere ceſſans ancilla ſuas marito tradunt, ex quibus ſingulæ binos ſuſcipiunt filios: præter quos Lia duos alios & filiam parit, Rachel verò Ioſeph: quibus natis Laban de mercede paciſcitur cum Iacob, qui hoc modo plurimum ditatus eſt.

CAP. XXX.

A CErnens autem Rachel quòd infœcunda eſſet, inuidit ſorori ſuæ, & ait marito ſuo, Da mihi liberos, alioquin moriar. Cui iratus reſpōdit Iacob, Num pro Deo ego ſum, qui priuauit te fructu ventris tui? At illa, Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, vt pariat ſuper genua mea, & habeam ex illa filios. Deditque illi Balam in cōiugium: quæ ingreſſo ad ſe viro, concepit, & peperit filium. Dixitque Rachel, Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit vocem meam, dās mihi filium. & idcirco appellauit nomen eius Dan. Rurſumque Bala concipiens, pe-
B perit alterum: pro quo ait Rachel, Comparauit me Dominus cum ſorore mea, & inualui: vocauitque eum Nephthali. Sentiens Lia quòd párere deſiſſet, Zelpham ancillam ſuam marito tradidit. Qua poſt conceptum edente filium, dixit. Fœliciter, & idcirco vocauit nomen eius Gad. Peperit quoque Zelpha alterum. Dixitque Lia, Hoc pro beatitudine
*omnes. mea: beatam quippe me dicent *mulieres. propterera appellauit eum Aſer. Egreſſus autem Ruben tempore meſsis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitq; Rachel, Da mihi partem de mandragoris filij tui. Illa reſpondit, Parúmne tibi videtur quòd præripueris maritum mihi, niſi etiam
C mandragoras filij mei tuleris? Ait Rachel, Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. Redeuntique ad veſperam Iacob de agro, egreſſa eſt in occurſum eius Lia, & ait, Ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filij mei. Dormiuitque cum ea, nocte illa. Et exaudiuit Deus preces eius: concepitque, & peperit filiū quintum, & ait, Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellauitq; nomen eius Iſſachar. Rurſum Lia cōcipiens pepetit ſextū filium, & ait, Dotauit me Deus dote bona, etiam hac vice mecum erit maritus, meus eo quòd genuerim ei ſex filios, & idcirco appellauit nomen eius Zabulon. Poſt D
quem peperit filiam nomine Dinam.

Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius. Quæ concepit, & peperit filium, dicens, Abſtulit Deus opprobrium meum. Et vocauit nomen eius Ioſeph, dicens, Addat mihi Dominus filium alterū. Nato autem Ioſeph, dixit Iacob ſocero ſuo, Dimitte me vt reuertar in patriā
▷meam', & ad terram meam. Da mihi vxores, ▷.10.
& liberos meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeam: tu▷verò'noſti ſeruitutem qua ſeruiui ▷.9.
tibi. Ait illi Laban, Inueniam gratiam in cōſpectu tuo: experimento didici quia benedixerit mihi Deus propter te: conſtitue mercedem tuam, quam dem tibi. At ille reſpondit,
Tu noſti quomodo ſeruierim tibi & quanta E
in manibus meis fuerit poſſeſsio tua. Modicū habuiſti antequā venirem▷ad te', & nunc di- ▷.7.
ues effectus es: benedixitque tibi Deus ad introitum meum: iuſtum eſt igitur vt aliquādo prouideam *domui meæ. Dixitque Laban, * etiam. §.
Quid tibi dabo? At ille ait, Nihil volo: ſed ſi feceris quod poſtulo, iterum paſcam, & cuſtodiam pecora tua. Gyra omnes greges tuos, & ſepara cunctas oues varias, & ſparſo vellere: et quodcunque furuū & maculoſum, variumque fuerit, tam in ouibus quàm in capris, erit merces mea. Reſpondebitque mihi cras iuſtitia mea, quando placiti tempus aduenerit, coram te: & omnia quæ non fuerint varia, et maculoſa, & furua, tam in ouibus quàm in capris, furti me "argues'. Dixitque Laban, Gra- F
tum habeo quod petis. Et ſeparauit in die illa "arguent. §.
capras, & oues, & hircos et arietes varios, atque maculoſos: cunctum autem gregem vnicolorem, id eſt albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorum ſuorum. Et poſuit ſpatium itineris trium dierum inter ſe & generū, qui paſcebat reliquos greges eius. Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractiſq; corticibus, in his quæ ſpoliata fuerant, candor apparuit: illa verò quæ integra fuerant, viridia permanſerunt: atque in hunc modum color effectus eſt varius. Poſuitq; eas

in canalibus, vbi effundebatur aqua: vt cũ veniſſent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aſpectu earum conciperẽt.
G Factumq́ eſt vt in ipſo calore coitus oues intuerentur virgas, & parerẽt maculoſa, & varia, & diuerſo colore reſperſa. Diuiſitq́ue gregem Iacob, & poſuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autẽ alba & nigra quæque, Laban: cætera verò, Iacob, ſeparatis inter ſe gregibus. Igitur quando primo tempore aſcendebantur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum, & ouium, vt in earum contemplatione concipe rent, quando verò ſerotina admiſſura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaq́ue ſunt ea quæ erant ſerotina, Laban: & quæ primi temporis, Iacob. Ditatuſq́ue eſt homo vltra modum, & habuit greges multos, ancillas & ſeruos, camelos & aſinos.

S. Iacob iubente Domino ad patrem cum omnibus ſuis tacitus reuertitur, quem Laban inſequitur: Rachel autem patris idolis ablatis, ipſum quærentem aſtu decipit: tandemq́ Iacob & Laban inito fœdere, ad propria quiſque diſcedit.

CAP. XXXI.

A POſtquam autem audiuit verba filiorum Laban dicentium, Tulit Iacob omnia quæ fuerunt patris noſtri, & de illius facultate ditatus, factus eſt inclytus: animaduertit quoque faciem Laban quod non eſſet erga ſe ſicut heri & nudiuſtertius, maxime dicente ſibi Domino, Reuertere in terram patrũ tuorum, & ad generationem tuam, eroq́; tecum.
Iacob.1. Miſit, & vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi paſcebat greges, dixitq́; eis, Video faciem patris veſtri, quod non ſit erga me ſicut heri & nudiuſtertius: Deus autem patris mei fuit mecum, Et ipſæ noſtis quòd totis viribus ſeruierim patri veſtro. Sed & pater veſter circũuênit me, et mutauit mercedem meam decem vicibus: & tamen non dimiſit eũ Deus vt noceret mihi. Si quãdo dixit, Variæ erunt merces tuæ: pariebant omnes oues varios fœtus, quando verò econtrario ait, Alba quæque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt. Tulitq́; Deus ſubſtantiam patris veſtri
B & dedit mihi. Poſtquam enim conceptus ouium tempus aduenerat, leuaui oculos meos, & vidi in ſomnis aſcendentes mares ſuper fœminas, varios & maculoſos, & diuerſorum colorum. Dixitq́ue angelus Dei ad me in ſomnis, Iacob? Et ego reſpondi, Adſum. Qui ait, Leua oculos tuos, & vide vniuerſos maſculos aſcendentes ſuper fœminas, varios, maculoſos, atque reſperſos. Vidi enim omnia quæ
Supr.28.d fecit tibi Laban. Ego ſum Deus Beth-el, ‖vbi vnxiſti lapidem, & votum vouiſti mihi. Nũc ergo ſurge, & egredere de terra hac, reuertens in terram natiuitatis tuæ. Reſponderuntq́ue Rachel & Lia, Nũquid habemus reſidui quicquam in facultatibus, & hæreditate domus patris noſtri? Nõne quaſi alienas reputauit nos, & vendidit, comeditq́ue pretium noſtrũ? Sed Deus tulit opes patris noſtri, & eas tradidit nobis, ac filijs noſtris: vnde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac. Surrexit itaque Iacob: & C
impoſitis liberis, ac coniugibus ſuis ſuper camelos, abijt. Tulitq́ue omnem ſubſtantiam ſuam & greges, & quicquid in Meſopotamia acquiſierat, pergens ad Iſaac patrem ſuum in Terram-Chanáan. Eo tempore ierat Laban ad tondendas oues, & Rachel furata eſt idôla patris ſui. Noluitq́ue Iacob confiteri ſocero ſuo quòd fugeret. Cúmque abijſſet tam ipſe quã omnia quæ iuris ſui erant, & amne tranſmiſſo pergeret contra Montem-Galaad: nuntiatum eſt Laban die tertio quòd fugeret Iacob. Qui aſſumptis fratribus ſuis, perſecutus eſt eum diebus ſeptem: et comprehendit eum in Monte-Galaad. Viditq́ue in ſomnis dicen- D
tem ſibi Dominum, Caue ne quicquam aſperè loquaris contra Iacob. Iamq́; Iacob extenderat in mõte tabernaculum: cumq́; ille conſecutus fuiſſet eum cum fratribus ſuis, in eodem Monte-Galaad fixit tentorium. Et dixit ad Iacob, Quare ita egiſti, vt clã me abigeres filias meas quaſi captiuas gladio? Cur ignorante me fugere voluiſti, nec indicare mihi: vt proſequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis & citharis? Non es paſſus vt oſculari filios meos & filias: ſtultè operatus es & nunc quidem. Valet manus mea reddere tibi malum: ſed Deus patris "tui' heri dixit mihi, "veſtri.4"
Caue ne loquaris "contra' Iacob quicquam durius. Eſto, ad tuos ire cupiebas, & deſyderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos? Reſpõdit Iacob, Quòd inſcio te profectus ſum, timui ne violẽter auferres filias tuas. Quòd autem furti me arguis: apud quemcunque inueneris deos tuos, necetur coram fratribus noſtris. ſcrutare, quicquid tuorum apud me inueneris *aufer. hæc dicens, ignorabat * &.6.
quòd Rachel furata eſſet idôla. Ingreſſus ita- E
que Laban tabernaculum Iacob, & Liæ, & vtriuſq; famulæ, non inuenit. Cumq́; intraſſet tentorium Rachelis, illa feſtinans abſcondit idôla ſubter ſtramenta cameli, & ſedit déſuper: ſcrutantiq́ue omne tentorium, & nihil inuenienti, ait, Ne iraſcatur dominus meus, quòd coram te aſſurgere nequeo: quia iuxta conſuetudinem fœminarum nunc accidit mihi, ſic deluſa ſolicitudo quærentis eſt. Tumenſq́ue Iacob, cum iurgio ait; Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum ſic exarſiſti poſt me, & ſcrutatus es omnem ſupellectilem meam? Quid inueniſti de cuncta ſub-

cta ſubſtantia domustuæ ? pone hic coram fratribus meis,& fratribus tuis, & iudicēt inter me & te. Idcirco viginti annis fui tecum? oues tuæ & capre ſteriles non fuerunt, arietes gregis tui nō comēdi:nec captum à beſtia oſtendi tibi, ego damnum omne reddebam: F quicquid furtim peribat, à me exigebas: die noctuque æſtu vrebar, & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis. Sicque per viginti annos in domo tua ſeruiui tibi, quatuordecim pro filiabus,& ſex pro gregibus tuis:immutaſti quoque mercedem meam decem vicibus. Niſi Deus patris mei Abraham & timor Iſaac affuiſſet mihi, forſitan modò nudum me dimiſiſſes: afflictionem meam & laborem manuum mearum reſpexit Deus,& arguit te heri. Reſpondit ei Laban, Filiæ meæ & filij, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea ſunt: *Scd.7. *quid poſſum facere filijs & nepotibus meis? Veni ergo, & ineamus fœdus: vt ſit in teſtimonium inter me & te. Tulit itaq; Iacob lapidem,& erexit illum in titulum. Dixitq; fratribus ſuis, Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntq; ſuper eum. Quem vocauit Laban Tumulum-teſtis:& Iacob,Aceruum-teſtimonij,vterque iuxta pro- G prietatem linguæ ſuæ. Dixitque Laban, Tumulus iſte erit teſtis inter me & te hodie, & idcirco appellatum eſt nomen eius Galaad, *Et adiecit Laban. id eſt Tumulus-teſtis, *Intueatur & iudicet Dominus inter nos quando receſſerimus à nobis,ſi afflixeris filias meas, & ſi introduxeris alias vxores ſuper eas:nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſque Deo, qui præſens reſpicit. Dixitq; rurſus ad Iacob, En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te, teſtis erit: tumulus,inquam,iſte & lapis ſint in teſtimonium,ſi aut ego tranſiero illum pergens ad te: aut tu præterieris,malum mihi cogitās. Deus Abraham & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iurauit ergo Iacob per timorem patris ſui Iſaac: immolatiſq; victimis in Monte, vocauit fratres ſuos vt ederent panem. Qui cū comediſſent manſerunt ibi. Laban verò de nocte conſurgens, oſculatus eſt filios & filias ſuas,& benedixit illis:reuerſuſq; eſt in locum ſuum.

S. Iacob viſis angelis,nuntios & munera ad fratrem ſuum Eſau territus mittit, interea cum angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem tacto femoris neruo accepit.

CAP. XXXII.

A IAcob 'autem' abijt in itinere quod cœperat:fueruntque ei obuiā angeli Dei. Quos 'quoque. 7. cum vidiſſet,ait, Caſtra Dei ſunt hæc. & appellauit nomen loci illius Mahanāim, id eſt Caſtra. Miſit autem & nuntios ante ſe ad Eſau fratrem ſuum in Terram-Seir, in regionem-Edom: præcepitque eis, dicens, Sic loquimini Domino meo Eſau, Hæc dicit frater tuus Iacob, Apud Laban peregrinatus ſum,& fui vſque in præſentem diem. Habeo boues et aſinos & oues,& ſeruos & ancillas:mittoque nunc legationem ad Dominum meum,vt inueniam gratiam in conſpectu tuo. Reuerſiq; B ſunt nuntij ad Iacob, dicentes, Venimus ad Eſau fratrem tuum,& ecce properat in occurſum tuum cum quadringentis viris. Timuit Iacob valde:& perterritus diuiſit populū qui ſecum erat,greges quoque & oues & boues et camelos in duas turmas,dicens, Si venerit Eſau ad vnam turmam,& percuſſerit eam, alia turma quæ reliqua eſt, ſaluabitur. Dixitque Iacob, Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Iſaac: Domine qui dixiſti mihi, Re- C uertere in terram tuam, & in locum natiuitatis tuæ,& benefaciam tibi:minor ſum cunctis miſerationibus tuis, & veritate tua quam expleuiſti ſeruo tuo. In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum: & nunc cum duabus turmis regredior. Erue me de manu fratris mei Eſau, quia valde eum timeo:ne fortè veniens percutiat matrem cū filijs. Tu locutus es quòd bene faceres mihi, & dilatares ſemen meum ſicut arenam maris,quæ præ multitudine numerari non poteſt. Cumque dormiſſet ibi nocte il- D la,ſeparauit de his quæ habebat,munera Eſau fratri ſuo,capras ducētas, hircos viginti, oues ducētas,& arietes viginti, camelos fœtas cum pullis ſuis triginta, vaccas quadraginta,& tauros viginti,aſinas viginti,& pullos earum decem. Et miſit per manus ſeruorum ſuorū ſingulos ſeorſum greges,dixitque pueris ſuis, Antecedite me, & ſit ſpatium inter gregē & gregem. Et præcepit priori,dicens,Si obuium ha- E bueris fratrem meum Eſau, & interrogauerit te,Cuius es?aut, Quo vadis?aut, Cuius ſunt iſta quæ ſequeris?reſpōdebis,Serui tui Iacob, munera miſit domino ſuo Eſau: ipſe quoque poſt nos venit. Similiter dedit mādata ſecundo & tertio, & cunctis qui ſequebantur greges,dicens, Iiſdem verbis loquimini ad Eſau cum inueneritis eum. & addetis,Ipſe quoque ſeruus tuus Iacob iter noſtrum inſequitur,dixit enim,Placabo illū muneribus quæ præcedunt,& poſtea videbo illum, forſitan propitiabitur mihi. Præceſſerunt itaque munera ante eum, ipſe verò manſit nocte illa in caſtris. Cumque 'mature' ſurrexiſſet, tulit duas vxo- F res ſuas & totidem famulas cum vndecim fi- 'mane. lijs,& tranſiuit Vadum-iaboc, Traductiſque omnibus quæ ad ſe pertinebant, manſit ſolus: & ecce vir luctabatur cum eo vſq; manè. Qui cum videret quòd eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris eius, & ſtatim emar-

cuit. Dixitque ad eum, Dimitte me, iam enim aſcendit aurora. Reſpondit, Non dimittam te niſi benedixeris mihi. Ait ergo, Quod nomen eſt tibi? Reſpõdit, Iacob. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael: quoniam ſi contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines præualebis?
G Interrogauit eum Iacob, Dic mihi, quo appellaris nomine? Reſpondit, Cur quæris nomen meum*? Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitque Iacob nomen loci illius Phanûel, dicens, Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.

*quod eſt mirabile.

Ortuſque eſt ei ſtatim ſol poſtquam tranſgreſſus eſt Phanûel: ipſe verò claudicabat pede. Quam ob cauſam non comedunt neruum filij Iſrael, qui emarcuit in femore Iacob vſque in præſentem diem: eo quòd tetigerit neruum femoris eius, & obſtupuerit.

S. Iacob ab Eſau occurrente benignè excipitur, ægréque adigit vt munera accipiat, domúmque reuertatur: & ſic Iacob in Salem profectus agri partem emit, fixíſque tabernaculis altare erexit.

CAP. XXXIII.

A ELeuans autem Iacob oculos ſuos, vidit venientem Eſau, & cum eo quadringentos viros: diuiſitq; filios Liæ et Rachel, ambarumq; famularum: & poſuit vtrãque ancillam & liberos earum in principio: Liam verò, & filios eius in ſecundo loco: Rachel autẽ, & Ioſeph nouiſſimos. Et ipſe progrediens adorauit pronus in terram ſepties, donec appropinquaret frater eius. Currens itaque Eſau obuiam fratri ſuo, amplexatus eſt eum: ſtringenſque collum eius, & oſculans fleuit. Leuatiſque oculis vidit mulieres & paruulos earum, & ait. Quid ſibi volunt iſti? et ſi
B ad te pertinent? Reſpondit, paruuli ſunt quos donauit mihi Deus ſeruo tuo. Et appropinquantes ancillæ & filij earum, incuruati ſunt. Acceſsit quoque Lia cum pueris ſuis: & cum ſimiliter adoraſſent, extremi Ioſeph & Rachel adorauerunt. Dixitque Eſau, Quæ nam ſunt iſtæ turmæ quas obuiam habui? Reſpondit, Vt inuenirem gratiam corã domino meo. Alt ille ait, Habeo plurima frater mi, ſint tua tibi. Dixitq; Iacob, Noli ita obſecro: ſed ſi inueni gratiam in oculis tuis, accipe munuſculũ de manibus meis. ſic enim vidi faciẽ tuam,
C quaſi viderim vultũ Dei: eſto mihi propitius, & ſuſcipe benedictionem quam attuli tibi, & quã donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente ſuſcipiens ait, Gradiamur ſimul, eroque ſocius itineris tui. Dixitq; Iacob, Noſti domine mi quòd paruulos habeam teneros, & oues & boues fœtas mecum: quas ſi plus in ambulãdo fecero laborare, morientur vna die cuncti greges. Præcedat dominus meus ante ſeruum ſuum: & ego ſequar paulatim veſtigia eius, ſicut videro paruulos meos poſſe, donec veniam ad dominum meum in Seir. Reſpondit Eſau, Oro te, vt de populo qui mecum eſt, ſaltem ſocij remaneant viæ tuæ. Non eſt, inquit, neceſſe: hoc vno tantum indigeo, vt inueniam gratiã in conſpectu tuo
D domine mi. Reuerſus eſt itaque illo die Eſau itinere quo venerat in Seir. Et Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo & fixis tentorijs appellauit nomen loci illius Socoth, id eſt tabernacula. Tranſiuitque in Salem vrbem Sichimorum, quæ eſt in Terra-Chanáan, poſtquam reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ: & habitauit iuxta oppidum. Emitque patrem agri in qua fixerat tabernacula, à filijs Hemor patris Sichem centum agnis. Et erecto ibi altari, inuocauit ſuper illud fortiſsimũ Deum Iſrael.

S. Ob Dinæ raptum ac ſtuprũ, Sichimitæ prius circunciſi, à Simeone & Leui Dinæ fratribus perimuntur, atque à reliquis Iacob filijs vrbs eorum vaſtatur: quapropter Simeon & Leui à patre arguuntur. CAP. XXXIIII.

A EGreſſa eſt autem Dina filia Liæ vt videret mulieres regionis illius. Quã cum vidiſſet Sichem filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eã: & rapuit, p.s.
et dormiuit cum illa, vi opprimens virginem. Et conglutinata eſt anima eius cũ ea, triſtemque deliniuit blanditijs. Et pergẽs ad Hemor patrem ſuum, Accipe, inquit, mihi puellam hanc cõiugem. Quod cum audiſſet Iacob abſentibus filijs, et in paſtu pecorum occupatis, ſiluit donec redirent. Egreſſo autem Hemor patre Sichem vt loqueretnr ad Iacob, ecce filij eius veniebant de agro: auditoq; quod acciderat, irati ſunt valde, eo quòd fœdam rem operatus eſſet in Iſrael, & violata filia Iacob rem illicitam perpetraſſet. Locutus eſt itaque Hemor ad eos, Sichem filij mei adhæſit anima filiæ veſtræ: date eam illi vxorem. Et iungamus viciſsim connubia, filias veſtras tradite nobis, et filias noſtras accipite. Et habitate no
B biſcum: terra in poteſtate veſtra eſt, exercete, negotiamini, & poſsidete eam, Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait, Inueniam gratiam coram vobis: & quæcunque ſtatueritis dabo. augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc vxorem. Reſponderunt filij Iacob Sichẽ & patri eius in dolo, ſæuientes ob ſtuprum ſororis, Non poſſumus facere quod petitis, nec dare ſororem noſtram homini incircunciſo: quod illicitum & nephas rium eſt apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, & circunci-

cuncidatur in vobis omnis maſculini ſexus. Tũc dabimus & accipiemus mutuo filias veſtras ac noſtras:& habitabimus vobiſcum,eri
C muſq́; vnus populus. Si autem circuncidi no lueritis,tollemus filiam noſtrã,& recedemus. Placuit oblatio eorũ Hemor, & Sichem filio eius. Nec diſtulit adoleſcẽs quin ſtatim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, & ipſe erat inclytus in omni domo patris ſui. Ingreſsiq́ue portam vrbis, locuti ſunt ad populum, Viri iſti pacifici ſunt,& volunt habitare nobiſcum:negotientur in terra,& exerceant eam,quæ ſpatioſa & lata cultoribus indiget:filias eorum accipiemus vxores, & noſtras illis dabimus. Vnũ eſt quo differtur tantum bonum, Si circuncidamus maſculos noſtros, ritum gentis imitantes. Et ſubſtantia eorum,& pecora,& cũcta quæ poſsident,noſtra erunt: tantum in hoc acquieſcamus, & habitantes ſimul,vnum efficiamus populum. Aſſenſiq́; ſunt omnes, circunciſis cunctis maribus. Et ecce, die tertio quando grauiſsimus vulnerem dolor eſt, arreptis, duo filij Iacob,
D Simeon & Leui fratres Dinæ, gladijs,ingreſſi ſunt vrbem confidenter:interfectiſq́ue omnibus maſculis,Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem ſororem ſuam. Quibus egreſsis irruerunt ſuper occiſos cæteri filij Iacob: & depopulati ſunt vrbem in vltionem ſtupri. Oues eorum, & armenta,& aſinos,cunctaq́; vaſtantes quæ in domibus & in agris erant, paruulos quoq; eorum & vxores duxerunt captiuas. Quibus perpetratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui. Turbaſtis me,& odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius. nos pauci ſumus: illi congregati percutient me, & delebor ego & domus mea. Reſponderunt. Nunquid vt ſcorto abuti debuêre ſorore noſtra?

S. Vbi Iacob idôla ſuorum iuxta Sichem defodiſſet, iubente Domino aſcendit in Beth-el, vbi Debora moritur: naſcitur Ben-iamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala dormit: numerantur filij Iacob, cuius pater Iſaac moritur. CAP. XXXV.

A INterea locutus eſt Deus ad Iacob, Surge, & aſcende Beth-el, & habita ibi, facq́; altare Deo qui ‖apparuit tibi quando fugiebas Eſau fratrem tuum. Iacob verò conuocata omni domo ſua, ait, Abijcite deos alienos qui in medio veſtri ſunt,& mũdamini, ac mutate veſtimenta veſtra, Surgite,et aſcendamus in Beth-el,vt faciamus ibi altare Deo,qui exaudiuit me in die tribulationis meæ,& ſocius fuit itineris mei. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erãt in auribus ‖eorum: at ille infodit eas ſub- ‖earum. 5.
ter terebinthum,quæ eſt poſt vrbem Sichem. Cumq́ue profecti eſſent, terror Dei inuaſit omnes per circuitum ciuitatis,& nõ ſunt auſi perſequi recedentes. Venit igitur Iacob Luzam,quæ eſt in Terra-Chanaan, cognomento Beth-el: ipſe & omnis populus cum eo. Aedificauitq́; ibi altare, & appellauit nomen loci illius Domus-Dei: ibi enim ‖apparuit ei Sup. 28.c.
Deus cum fugeret fratrem ſuum. Eodem tempore mortua eſt Debora nutrix Rebeccæ, & ſepulta eſt ad radices Beth-el ſubter quercũ: vocatumq́; eſt nomen loci illius Quercus-fletus. Apparuit autem iterum Deus Iacob poſtquam reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ,benedixitq́; ei dicens, ‖Non vocaberis vltrà Ia- Sup. 32. f.
cob, ſed Iſrael erit nomẽ tuum. Et appellauit eum Iſrael,dixitq́; ei,Ego Deus omnipotens, creſce & multiplicare:gentes et populi nationũ ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur. Terramq́; quam dedi Abraham & Iſaac, dabo tibi & ſemini tuo poſt te. Et receſsit ab C
eo: ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans ſuper eum libamina,& effundens oleum:vocanſq́ue nomen loci illius Beth-el. Egreſſus ▸autem' inde ▸.6.
venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephrátham: in qua cum parturiret Rachel, ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obſtetrix, Noli timere,quia & hunc habebis filium. Egrediente autem anima præ dolare, & imminẽte iam morte,vocauit nomen filij ſui Ben-oni, id eſt filius doloris mei: pater verò appellauit eum Ben-iamin, id eſt filius dextræ. Mortua eſt ergo Rachel,& ſepulta eſt in via quæ ducit Ephrátã,hæc eſt Bethléhem. Erexitq́ue Iacob titulum ſuper ſepulchrum eius: hic eſt titulus monumenti Rachel, vſque in præſentem diem. Egreſſus inde fixit tabernaculum trans Turrem-gregis. Cumq́ue habitaret in illa regione, abijt Ru- D
ben, & dormiuit cum Bala concubina patris ſui: quod illum minime latuit. Erant autem filij Iacob duodecim. Filij Liæ:primogenitus Ruben,& Simeõ & Leui & Iudas & Iſſachar & Zabulõ. Filij Rachel: Ioſeph & Beniamin. Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali. Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aſer. hi ſunt filij Iacob qui nati ſunt ei in Meſopotamia Syriæ.

Venit etiam ad Iſaac patrẽ ſuum in Mambre, Ciuitatem-Arbee, hæc eſt Hebron: in qua peregrinatus eſt Abrahã & Iſaac. Et completi ſunt dies Iſaac centum octoginta annorum. Conſumptuſq́ue ætate mortuus eſt: & appoſitus eſt populo ſuo ſenex & plenus dierum: & ſepelierunt eum Eſau & Iacob filij ſui.

S. *Eſau cum vxoribus & filijs à fratre Iacob ob nimiam vtriuſque opulentiam ſeparatur: filiorum Eſau genealogia cum habitatione deſcribitur.* CAP. XXXVI.

A HAe ſunt autem generationes Eſau, ipſe eſt Edō. Eſau accepit vxores de filiabus Chanáan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Heuæi: Báſemath quoque filiam Iſmahel ſororem Nabaioth. ‖Peperit autem Ada, Eliphaz: Báſemath genuit Rahuel: Oolibama genuit Iehus & Ihelom & Core. hi filij Eſau qui nati ſunt ei in Terra-Chanáan.

1. Paral. 1. c

Tulit autē Eſau vxores ſuas & filios & filias, & omnem animam domus ſuæ, & ſubſtātiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in Terra-Chanáan: & abijt in alteram regionem, receſsitque à fratre ſuo Iacob. ‖Diuites enim erant valde, & ſimul habitare non poterant: nec ſuſtinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum. Habitauitq;

Sup. 13. a.

B Eſau in Monte Seir, ipſe eſt Edom. Hæ autem ſunt generationes Eſau patris Edom in Monte- Seir, & hæc nomina filiorum eius: Eliphaz filius Ada vxoris Eſau: Rahuel quoque filius Báſemath vxoris eius. Fueruntque Eliphaz filij: Theman, Omar, Sepho, & Gathā, & Cenez..*Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filij Eſau: quæ peperit ei Amalec. hi ſunt filij Ada vxoris Eſau. Filij autem Rahuel: Nahath & Zara, Sāma & Meza. hi filij Báſemath vxoris Eſau. Iſti quoq; erant filij Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, vxoris Eſau, quos genuit ei, Iehus & Ihelom & Core. Hi duces filiorū Eſau. Filij Eliphaz primogeniti Eſau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez, dux Core, dux Gathā, dux Amalec. hi filij Eliphaz in Terra-Edom, & hi filij Ada. Hi quoq; filij Rahuel filij Eſau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma: dux Meza. hi autem duces Rahuel in Terra-Edom: ▹iſti filij Báſemath

1. Para. 1. c. *& Core.

▹. 3.

C vxoris Eſau'. Hi autem filij Oolibama vxoris Eſau: dux Iehus, dux Ihelom, dux Core. hi duces Oolibama filiæ Anæ vxoris Eſau. Iſti ſunt filij Eſau, & hi duces eorum: ipſe eſt Edom. Iſti ſunt filij Seir Horræi: habitatores Terræ: Lotan & Sobal & Sebeon & Ana & Diſon & Aſer & Diſan. hi duces horræi, filij Seir in Terra-Edom, Facti ſunt autem filij Lotan: Hori & Hemam. erat autem ſoror Lotan Thamna. Et iſti filij Sobal: Aluan & Manáhath & Ebal, & Sepho & Onam. Et hi filij Sebeō: Aia & Ana. Iſte eſt Ana qui inuenit aquas calidas in ſolitudine, cū paſceret aſinas Sebeō patris ſui. Habuitq; filiū Diſon, & filiā Oolibama. Et iſti filij Diſon: Hamdā & Eſebam & Iethran & Charā. Hi quoq; filij Eſer: Balaan & Zauan & Acan. Habuit autē filios Diſan: Hus, & Aran. Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana, dux Diſon, dux Eſer, dux Diſan: Iſti duces Horræorum qui imperauerūt in Terra-Seir. Reges autem qui regnauerūt in Terra-Edom D antequam haberent regem filij Iſrael, fuerunt hi: Bela filius Beor, nomenque vrbis eius Denába. Mortuus eſt autē Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Boſra. Cumque mortuus eſſet Iobab, regnauit pro eo Huſam de terra Themanorum. Hoc quoq; mortuo regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percuſsit Madian in Regione-Moab: & nomen vrbis eius Auith. Cumque mortuus eſſet Adad, regnauit pro eo Semla de Maſreca. Hoc quoq; mortuo regnauit pro eo Saul de fluuio Rohoboth. Cumque & hic obijſſet, ſucceſsit in regnum Balanan filius Achobor. Iſto quoque mortuo regnauit pro eo Adar, nomenq; vrbis eius Phau: & appellabatur vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab. Hæc ergo nomina ducū Eſau in cognationibus, & locis, & vocabulis ſuis: dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth, dux Oolibama, dux Ela, dux Phinō, dux Cenez, dux Theman, dux Mapſar, dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperij ſui ipſe eſt Eſau pater Idumæorum.

S. *Ioſeph fratres apud patrem accuſans, viſáque ſomnia narrans, fratrum odium in ſe concitat: quare primum volentes illum occidere, conſilio Iudæ vendunt Iſmahelitis inſcio Ruben: à patre autem lugetur, & in Ægypto Phutiphari venditur.* CAP. XXXVII.

HAbitauit autem Iacob in Terra-Chanáan, in qua pater ſuus peregrinatus eſt. Et hæ ſunt generationes eius: Ioſeph cum ſedecim eſſet annorū, paſcebat gregem cū fratribus ſuis ad huc puer: & erat cum filijs Balæ, & Zelphæ vxorum patris ſui: accuſauitque fratres ſuos apud patrē crimine peſſimo. Iſrahel autem diligebat Ioſeph ſuper omnes filios, eo quod in ſenectute genuiſſet eum: fecitque ei tunicā polymitam: Videntes

A

autem

autem fratres eius quod à patre plus cunctis filijs amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacificè loqui. Accidit quoque vt visum somniũ referret fratribus suis, quæ cau
B sa maioris odij seminarium fuit. Dixitque ad eos, Audite somnium meum quod vidi. Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulũ meum, & stare vestrosque manipulos circunstantes adorare manipulum meũ. Responderunt fratres eius, Nunquid rex noster eris, aut subijciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, inuidiæ & odij fomitem ministrauit. Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait, Vidi per somnium quasi solem,
C & lunã, & stellas vndecim adorare me. Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpauit eum pater suus, et dixit, Quid sibi vult hoc somniũ quod vidisti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram? Inuidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacitus considerabat. Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem, dixit ad eum Israel, Fratres tui pascunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente, Præsto sum: ait ei, Vade, &
D vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuntia mihi quid agatur. Missus de Valle-Hebron, vênit in Sichem: inuenitque eum vir errantem in agro, & interrogauit quid quæreret. At ille respondit, Fratres meos quæro, indica mihi vbi pascant greges. Dixitque ei vir, Recesserunt de loco isto: audiui autem eos dicentes, Eamus in Dothain. Perrexit itaque Ioseph post fratres suos, & inuenit eos in Dothain. Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere. Et mutuò loquebantur, Ecce somniator venit, venite occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemusque, Fera pessima deuorauit eum. & tunc
E apparebit quid illi prosint somnia sua. Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat, Non 'interficiatis' animam eius, nec 'effundatis' sanguinem: sed proijcite eum in cisternam 'hanc', quæ est in solitudine, manusque vestras seruate innoxias. hoc autem dicebat, volens eripere eũ de manibus eorum, & reddere patri suo. Confestim igitur vt peruênit ad fratres suos, nudauerunt eum tunica talari, & polymita: miseruntq; eum in cisternam 'veterem', quæ non habebat aquam. Et sedentes vt comederẽt panem, viderunt Ismahelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & resinam, & staeten in Aegyptum. Dixit
F ergo Iudas fratribus suis, Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrũ, & celauerimus

'interficiamus. 'effundamus. 'veterem.

8.

sanguinem ipsius? Melius est vt venundetur Ismahelitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim, & caro nostra est. Acquieuerunt fratres sermonibus illius. ‖ Et prætereuntibus 'Madianitis' negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismahelitis 'viginti' argenteis: qui duxerunt eũ in Aegyptum. Reuersusq; Ruben ad cisternam, non inuenit puerum: & scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait, Puer non compâret, & ego quò ibo? Tulerunt autem tunicam eius, & in sanguinem hœdi quem occiderant, tinxerunt: mittentes qui ferrent ad patrem, & G dicerẽt, Hanc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui sit, an non. Quam cum agnouisset pater, ait, Tunica filij mei est, fera pessima comẽdit eum, bestia deuorauit Ioseph. Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filiũ suum multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius vt lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere: sed ait, Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseuerante in fletu, Madianitæ vendiderunt Ioseph in Aegypto Phutiphari eunucho Pharaonis magistro militum.

Sapi. 10. c. Psa. 104. b 'Ismaelitis. 'triginta.

S. Iudas ex vxore Chananæa tribus filijs susceptis, primum & deinde secundum Thamar copulauit, quibus mortuis, eam insciius pro scorto cognouit, quo concubitu Phares & Zaram genuit. CAP. XXXVIII.

EOdem tẽpore descendens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virum Odollamiten, nomine Hiram. ‖ Viditq; ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sua: & accepta vxore, ingressus est ad eam. Quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Her. Rursumq; concepto fœtu, natum filium vocauit Onan. Tertium quoque peperit: quem appellauit Sela. quo nato, párere vltrà cessauit. Dedit autem Iudas vxorem primogenito suo Her, nomine Thamar. ‖ Fuit quoque Her primogenitus Iudæ, nequam in cõspectu Domini: & ab eo occisus est. Dixit ergo Iudas ad Onan filium suum, Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo. Ille sciens non nasci sibi filios, introiens ad vxorem fratris sui, semen fundebat in terram: ne liberi, fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, eò quòd rem detestabilem faceret. Quam ob rem dixit Iudas Thamar nurui suæ, Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres eius. Quæ abijt, & habitauit in domo pa- C tris sui. Euolutis autem multis diebus mortua est 'Sua' vxor Iudæ: qui post luctum consola- 'filia
tione susceptа, ascẽdebat ad tonsores ouiũ sua- Suæ. 4.
rum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites,

2. Para. 2. a

B Num. 26. e

in Tham-

in Thamnas. Nuntiatũque est Thamar quòd socer illius ascenderet in Thamnas ad tundẽdas oues. Quæ depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrũ: & mutato habitu sedit in biuio itineris, quod ducit Thamnã: eo quòd creuisset Sela, & nõ eum accepisset maritum.
D Quam cum vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricem: operueret enim vultum suum, ne agnosceretur. Ingredienſque ad eam, ait, Dimitte me vt coeam tecũ: nesciebat enim quòd nurus sua esset. Qua respondente, Quid dabis mihi, vt fruaris concubitu meo? dixit, Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursumque illa dicente, Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabônem, donec mittas quòd polliceris. Ait Iudas, Quid tibi vis pro arrhabône dari? Respõdit, Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad vnum igitur coitum mulier concepit. & surgens abijt: depositoque habitu quem sumpserat, induta est viduitatis
E vestibus. Misit autem Iudas hœdum per pastorem suum Odolamiten, vt reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cum non inuenisset eam, interrogauit homines loci illius, Vbi est mulier quæ sedebat in biuio? Respondentibus cunctis, Non fuit in loco isto meretrix: reuersus est ad Iudam, & dixit ei, Non inueni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi nunquam sedisse ibi scortum. Ait
F Iudas, Habeat sibi, certe mẽdacij arguere nos non potest: ego misi hœdum quem promiseram, & tu nõ inuenisti eam. Ecce autem post tres menses nuntiauerunt Iudæ, dicentes, Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intumescere. Dixitque Iudas, Producite eam vt comburatur. Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens, De viro cuius hæc sunt, concepi: cognosce cuius sit annulus, & armilla, & baculus. Qui agnitis muneribus ait, Iustior me est:
G quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen
Matth. 1. a. vltrà non cognouit eã. ‖Instante autem partu, apparuerunt gemini in vtero: atque in ipsa effusione infantiũ vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum, dicens, Iste egredietur prior. Illo verò retrahente manum egressus est alter: dixitque mulier, Quare diuisa est propter te maceria? & ob hanc
1. Para. 2. a. causam vocauit nomen eius Phares. Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinum: quem appellauit Zara.

S. Quum prosperè ageret Ioseph apud herum Phutipharem, cõtemnens heram sæpius de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, & in carcerem conijcitur, vbi custodis gratiam nactus, omnium vinctorum curam habet.

CAP. XXXIX.

I Gitur Ioseph ductus est in Aegyptum, e- A
mitque eum Phutiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus sui, vir Aegyptius de manu Ismahelitarum, à quibus perductus erat. Fuitq; Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prospere agens: habitauitque in domo domini sui, qui optimè nouerat Dominum esse cũ eo, & omnia quæ "gereret ab eo" dirigi in manu illius. Inuenitque Ioseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei: à quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domũ, & vniuersa quæ ei tradita fuerant: benedixitq; Dominus domui Aegyptij B
propter Ioseph, & multiplicauit tã in ædibus quàm in agris cunctam eius substantiam. nec quicquam aliud nouerat, nisi panẽ quo vescebatur. Erat autem Ioseph pulchra facie, & decõrus aspectu. Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait, Dormi mecum. Qui nequaquam acquiescens operi nephario, dixit ad eam, Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua: nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in "Dominũ meum"? Huiuscemodi verbis per singulos dies* & mulier molesta erat adolescenti, & il- *loquebatur. 4.
le recusabat stuprum. Accidit autem qua- C
dam die vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret: & illa, aprehensa lacinia vestimenti eius, diceret, Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras. Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis: & se esse contemptã, vocauit ad se' homines domus suæ, ▷. 9.
& ait ad eos, En introduxit virum Hebræũ, vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coiret mecum: cumque ego succlamassem, & audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito reuertenti domum, & ait, Ingressus est ad me seruus Hebræus quem adduxisti, vt illuderet mi- D
hi: cumq; audisset me clamare, reliquit palliũ quod tenebam, & fugit foras. His auditis dominus, & nimium credulus verbis coniugis, iratus est valde, ‖tradiditque Ioseph in carce- Psa. 104.
rem, vbi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus. Fuit autem Dominus cum Ioseph, & misertus est illius: & dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos qui in custodia tenebantur: & quicquid fiebat, sub ipso erat. Nec nouerat aliquid cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

S. Eunuchorum Pharaonis in carcere Ioseph somnia

somnia interpretatus, alterum officio restituendum, alterum suspendio finiendum prædixit: quæ omnia in Pharaonis natalitio euenerunt.

CAP. XL.

A His itaque gestis accidit vt peccarent duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, & pistor, domino suo, Iratusque cõtra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Ioseph. At custos carceris tradidit eos Ioseph, qui & ministrabat eis: aliquãtulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur. Videruntque ambo somnium nocte vna, iuxta interpretationem congruam sibi. ad quos cum introisset Ioseph mane, & vidisset eos tristes, scisciB tatus est eos, dicens. Cur tristior est hodie solito facies vestra? Qui responderunt, Somniũ vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioseph. Nunquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis, Narrauit prior: præpositus pincernarum somnium suum, Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paula-
▷.9. tim▷in'gemmas, & post flores vuas maturescere: calicemque Pharaonis in manu mea. tuli ergo vuas: & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni. Respondit Ioseph, Hæc est interpretio somnij, Tres propagines, tres adhuc dies sunt, post quos recordabitur Pharao ministerij tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisq; ei calicem iuxta officium tuum, sicut antè facere consueueras.
C Tantũ memento mei, cum tibi bene fuerit, & facies mecũ misericordiam: vt suggeras Pharaoni vt educat me de isto carcere: quia furtim sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum missus sum.

Videns pistorum magister quod prudemter somnium dissoluisset, ait, Et ego vidi somnium, Quòd tria canistra farinæ haberem super caput meum: & in vno canistro quod erat excelsius portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, auesque comedere ex eo, Respondit
D Ioseph, Hæc est interpretatio somnij, Tria canistra, tres adhuc dies sunt: post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, et lacerabũt volucres carnes tuas. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande conuiuium pueris suis: recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis. Restituitque alterum in lo-
"regi.9. cum suum, vt porrigeret "ei' poculum: alterum suspendit in patibulo, vt coniectoris veritas probaretur. Et tamẽ succedentibus prosperis præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

S. Somnia Pharaonis de bobus & spicis vnicus

Ioseph interpretatus, toti Ægypto præficitur, & ex Asseneth data sibi à Pharaone vxore duos sustulit filos ante septem famis annos.

CAP. XLI.

POst duos annos vidit Pharao somniũ. A Putabat se stare super fluuium, de quo ascendebant septem boues, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus. Aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœde, confectæque macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus deuoraueruntque eas quarum mira species & habitudo corporum erat.

Expergefactus Pharao, rursum dormiuit, & vidit alterum somnium. Septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atq; formosæ: aliæ quoque totidem spicæ tenues, & percussæ vredine oriebantur, deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Euigilans Pharao post quiete, & facto mane, pauore perterritus, misit ad
▷omnes'coniectores Aegypti, cunctosque sa- ▷.10.
pientes: & accersitis narrauit somnium, nec erat qui interpretaretur. Tunc demũ remini- B
scens pincernarum magister, ait, Confiteror peccatum meũ, Iratus rex seruis suis, me et magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum: vbi vna nocte vterque vidimus somnium, præsagium futurorũ. Erat ibi puer Hebræus, eiusdem ducis militũ famulus: cui narrãtes somnia, audiuimus quicquid postea rei probauit euentus. ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce. Protinus ad regis imperium eductũ de carcere Ioseph totonderunt: ac veste mutata obtulerũt ei. Cui ille ait, Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audiui te sapientissime cõijcere. Respondit Ioseph, Absq; me Deus responsum dabit prospera Pharaoni. Narrauit ergo C
Pharao quod viderat: Putabã me stare super ripam fluminis, & septem boues de amne cõscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus, quæ in pastu paludis virecta carpebant. & ecce, has sequebantur aliæ septẽ boues, in tantũ deformes & macilente, vt nunquam tales in Terra-Aegypti viderim. quæ deuoratis & cõsumptis prioribus, nullum saturitatis dedêre vestigiũ: sed simili macie & squalore torpebant. Euigilans, rursus sopore depressus, vidi somniũ, Septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atq; pulcherrimæ. aliæ quoque septem tenues & percussæ vredine, oriebantur è stipula: quæ priorum pulchritudinem deuorauerunt. Narraui coniectoribus "somnium', "somnio-
& nemo est qui edisserat. Respondit Io- rum.4.
seph, Somnium regis vnum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni. Septem boues pulchræ, & septẽ spicæ plenæ: septem hubertatis anni sunt, eandemque vim somni comprehen-

D prehendunt. Septem quoq; boues tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento vrēte percussæ: septem anni venturæ sunt famis. Qui hoc ordine complebuntur. Ecce, septem anni veniēt fertilitatis magnæ in vniuersa Terra-Aegypti: quos sequentur septē anni alij tantæ sterilitatis, vt obliuioni tradatur cūcta retrò abūdantia: consumptura est enim fames omnē terram & hubertatis magnitudinē perditura est inopiæ magnitudo. Quòd autē vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quòd fiat sermo Dei, et velocius impleatur. Nunc ergo prouideat rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum Terræ-Aegypti. Qui constituat præpositos per cūctas regiones: & quintam partem fructuum per septē annos fertilitatis, qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, seruetuŕque in vrbibus. Et præparetur futuræ septem annorum fami que oppressura
E est Aegyptū, & non cōsumetur terra inopia.

Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris eius: locutuśque est ad eos, Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Dixit ergo ad Ioseph, Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid sapientiorem & consimilem tui inuenire po-
Psa.104.b tero? ‖ Tu eris super domum meam, & ad tui
1.Mach.2.f oris imperium cunctus populus obediet: vno
Actu. 7.b. tantum regni solio te præcedam. Dixit́q; rursum Pharao ad Ioseph, Ecce, constitui te su-
"Tulit.8. per vniuersam Terram-Aegypti. "tulit́q;' annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius: vestiuit́q; eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit. Fecit́q; eum as-
"secum.6. cendere super currum suum "secundum', clamante præcone, vt omnes coram eo genu fle-
F cterent, & præpositum esse scirent vniuersæ
D.10. Terræ-Aegypti. Dixit quoque rex D Aegypti' ad Ioseph, Ego sum Pharao: absque tuo imperio non mouebit quisquam manū aut pedem in omni Terra-Aegypti. Vertit́que nomen eius, & vocauit eū lingua Aegyptiaca, Saluatorem-mundi. Deditque illi vxorem Aseneth filiam Phutipharis sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Ioseph ad Terram-Aegypti (triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuiuit omnes regiones Aegypti. Venit́que fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Aegypti. Omnis etiam frugum abūdantia in singulis vrbibus condita est. Tantáque fuit abundantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia
G mensuram excederet. Natiq́; sunt Ioseph filij
Inf. 46. c. duo antequam veniret fames: quos peperit ei

Aseneth filia Phutipharis sacerdotis Heliopoleos. Vocauit́q; nomen promogeniti, Manasses, dicēs, Obliuisci me fecit Deus omniū laborum meorum, & domus patris mei. Nomen quoque secundi appellauit Ephraim, dicens, Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ. Igitur transactis septem hubertatis annis, qui fuerant in Aegypto, cœperūt venire septem anni inopiæ: quos prædixerat Ioseph: & in vniuerso orbe fames præualuit, in cuncta autem Terra-Aegypti "panis' erat. "fames. Qua esuriente clamauit populus ad Pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit, Ite ad Ioseph: & quicquid ipse vobis dixerit, facite. Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuit́q; Ioseph vniuersa horrea, & vendebat Aegyptijs: nam & illos oppresserat fames. Omneśque prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & malū inopiæ temperarent.

S. Fratres Ioseph in Ægyptum pro emendis frumentis à patre missi ab eo cognoscuntur, at durius tractantur, & in carcerem conijciuntur: tandem Simeone in vinculis relicto reuertuntur, pecuniam in saccis vnà cum frumento inscij referentes. CAP. XLII.

AVdiens autem Iacob quòd alimenta A
venderentur in Aegypto, dixit filijs suis, Quare negligitis? audiui quòd triticum vænundetur in Aegypto: descēdite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumatur inopia. Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Aegypto, Ben-iamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius, Ne fortè in itinere quicquam patiatur mali: ingressi sunt Terram-Egypti cum alijs qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in Terra-Chanáan. Et Ioseph "erat princeps in Terra- "princeps Aegypti. 10
Aegypti', atque ad eius nutum frumenta po- B
pulis vendebantur. Cuḿque adorassent eum fratres sui, & agnouisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos, Vnde venistis? Qui responderunt, De Terra-Chanáan, vt emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis. Recordatuśq; somniorum quæ aliquādo viderat, ait ad eos, Exploratores estis: vt videatis infirmiora terræ venistis. Qui dixerunt, Non est ita domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos. Omnes filij vnius viri sumus: pacifici venimus, nec quicquā famuli C
tui machinantur mali. Quibus ille respondit, Aliter est: immunita terræ huius consyderare venistis, At illi dixerunt, Duodecim, inquiūt, serui tui fratres sumus, filij viri vnius in Terra-Chanáan: minimus cum patre nostro est, alius non est super. Hoc est, ait, quod locutus

sum,

sum, Exploratores estis. Iam nunc experimẽtum vestri capiam: per salutem Pharaonis nõ egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixistis vtrum vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis. Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus. Die autem tertio eductis de carcere,
D ait, Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo. Si pacifici estis frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras: & fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt vt dixerat, & locuti sunt ad inuicem, Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius dum deprecaretur nos, & non audiuimus? idcirco vẽnit super nos ista tribulatio, E quibus vnus, Ruben, ait, Nunquid nõ
E dixi vobis: ‖Nolite peccare in puerum: & non Sup. 37.d. audistis me? en sanguis eius exquiritur. Nescibant aũt quòd intelligeret Ioseph: eo quòd per interpretem loqueretur ad eos. Auertitq; se parumper, & fleuit: & reuersus locutus est ad eos. Tollensque Simeon, & ligans illis præsentibus, iussit ministris vt implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis suprà cibarijs in via: qui fecerunt ita. At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt, Apertoq; vnus sacco vt daret iumento pabulum in diuersorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi, dixit fratribus suis, Reddita est mihi pecunia
*mea.7. *en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbatiq; mutuo dixerunt, Quidnam est hoc quod
F fecit nobis Deus? Veneruntque ad Iacob patrem suum in Terram-Chanáan, & narrauerunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes,
*illius.5. Locutus est nobis dominus terræ *durè, & putauit nos exploratores ▷.3. esse prouinciæ. Cui respondimus, Pacifici sumus, nec vllas molimur insidias. Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus non est super, minimus cum patre nostro est in Terra-Chanáan. Qui ait nobis, Sic probabo quod pacifici sitis, Fratrẽ vestrũ vnum dimittite apud me: & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite, fratremq; vestrum minimum adducite ad me, vt sciam quòd non sitis exploratores: & istũ qui tenetur in vinculis, recipere possitis, ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiã. His
G dictis cũ frumenta effunderẽt, singuli reperierunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritiq; simul omnibus, dixit pater Iacob, Absq; liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeõ tenetur in vinculis, & Ben-iamin auferetis: in me hæc omnia mala recidẽrũt. Cui respondit Ruben, Duos filios meos interfice, si non reduxero illũ tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam. At ille, Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit. si quid ei aduersitatis acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

S. Cogente fame ægrè impetrarunt fratres Ioseph à patre, vt in Ægyptum reuertentes cum muneribus ac duplici pecunia, Ben-iamin secum ducerent: qui, educto Simeone de carcere, simul epulati sunt cum Ioseph.

CAP. XLIII.

INterim fames omnem terram vehemẽter A premebat. Consumtisque cibis quos ex Aegypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos, Reuertimini, et emite nobis pauxillũ escarum. Respondit Iudas, Denuntiauit nobis vir ille sub attestatione iurisiurandi, dicẽs, Nõ videbitis faciẽ meam, nisi fratrem vestrũ minimum adduxeritis vobiscum. Si ergo vis eũ mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria. Si autem non vis, non ibimus: vir enim (vt sæpe diximus) denuntiauit nobis, dicẽs, ‖Non videbitis faciem meam abs- Sup.42.d.
que fratre vestro minimo. Dixit eis Israel, In B
meam hoc fecistis miseriam vt indicaretis ei & alium habere vos fratrem. At illi responderunt, Interrogauit nos homo per ordinem, nostram progeniem: si pater viueret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat scisitatus: numquid scire poteramus quòd dicturus esset, Adducite fratrem vestrum vobiscum? Iudas quoque dixit patri suo, Mitte puerum mecum vt proficiscamur, & possimus viuere: ne moriamur nos & paruuli nostri. Ego suscipio puerum: de manu mea require illum. nisi reduxero & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus. Igitur Israel pater eorum dixit ad eos. Si sic necesse est, facite C
quod vultis: sumite de optimis terræ frugibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amigdalarum. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam quam inuenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factũ sit. Sed & fratrem vestrum tollite & ite ad virum, Deus aũt meus omnipotẽs faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quẽ tenet ▷ in vinculis', & hunc ▷.5.
Ben-iamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero. Tulerunt ergo viri munera, & pecuniã duplicem, & Ben-iamin: descenderuntq; in Aegyptum, & steterunt corã Ioseph. Quos

cum

cum ille vidisset, & Ben-iamin simul præcepit dispensatori domus suæ, dicens, Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue conuiuium: quoniam mecum sunt comesturi meridie. Fecit ille sicut fuerat imperatum, & introduxit viros domum. Ibique exterriti, dixerunt mutuo, Propter pecuniam quam retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: vt deuoluat in nos calumniam, & violenter subijciat seruituti & nos, & asinos nostros. Quam ob rem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem locuti sunt, Oramus do
Sup. 42.a. mine vt audias nos, ‖ Iam antè descendimus
E vt emeremus escas. Quibus emptis, cum venissemus ad diuersoriū aperuimus saccos nostros, & inuenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportauimus. Sed & aliud attulimus argentum, vt ema
▷.5. mus quæ▷nobis' necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsupijs nostris. At ille respondit, Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris. nam pecuniam quam dedistis mihi probatam, ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.
F Et introductis domum, attulit aquam, & laue runt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum. Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridie. audierant enim quòd ibi comesturi essent panem. Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adoraue runt proni in terram. At ille clementer resalutatis eis, interrogauit eos, dicens, Sanúsne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi, adhuc viuit? Qui responderunt, Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt eum. Attollens autem Ioseph oculos, vidit Ben-iamin fratrem suum vterinum, et ait, Iste est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum, Deus, inquit, misereatur tui fili mi. Festinauitq;, quia cōmota fuerant viscera eius super fratre suo, & erumpebant lachrymæ: & introiens cubi-
G culum fleuit. Rursumque lota facie egressus, continuit se, & ait, Ponite panes. Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Aegyptijs quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Aegyptijs comedere cum Hebræis, & prophanū putāt huiuscemodi conuiuum) sederūt coram eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et mirabātur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Ben-iamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberuntq;, & inebriati sunt cum eo.

S. Ioseph absconso scypho suo in sacco Ben-iamin, reuocatos ab itinere fratres furti arguit, Iudas autem pro Ben-iamin se in seruitutem offert. CAP. XLIIII.

PRæcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens, Imple saccos eorum A frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci. Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris. factumque est ita. Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis, Iamque vrbem exierant, & processerāt paululum: ‖ tunc' Ioseph ‖ cum. 7.
accersito dispensatore domus, ait, Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito, Quare reddidistis malum pro bono? Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit B
dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis. Fecit ille vt iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est. Qui responderunt, Quare sic loquitur dominus noster, vt serui tui tantum flagitij commiserint? Pecuniā quam inuenimus in summitate saccorum, reportauimus ad te de Terra-Chanāan: et quomodo consequens est vt furati simus de domo domini tui aurum vel argentum? Apud quencunque fuerit inuentum ser uorum tuorum quod quæris, moriatur, & nos C
erimus serui domini nostri. Qui dixit eis, Fiat iuxta vestram sententiam: apud quencunque fuerit inuentum, ipse sit seruus meus, vos autem eritis innoxij. Itaque festinatò deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli. Quos scrutatus, incipiens à maiore vsque ad minimum, inuenit scyphum in sacco Ben-iamin. At illi scissis vestibus, oneratisque rursum asinis, reuersi sunt in oppidum, Primusq; Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt. Quibus ille ait, Cur sic agere voluistis? an ignoratis D
quòd non sit similis mei in augurandi scientia? Cui Iudas. Quid respondebimus, inquit domino meo? vel quid loquemur, aut iustè poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorum tuorum: en omnes serui sumus domini mei, & nos, & apud quem inuentus est scyphus. Respondit; Ioseph, Absit à me vt sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit seruus meus, vos autē abite liberi ad patrē vestrū. Accedens▷aūt' propius Iudas, confidēter
ait, Oro domine mi, loquatur seruus tuus ver- E
bū in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: ▷.9.
tu es enim post Pharaonem dominus meus. Interrogasti ‖ prius seruos tuos, Habetis patrem aut fratrem? et nos respondimus tibi do- Sup. 42.a.
mino meo, Est nobis pater senex, & puer paruulus, qui in senectute illius natus est, cuius vterinus frater mortuus est: & ipsum solum

habet

habet mater sua, pater verò tenerè diligit eũ. Dixisti q; seruis tuis, Adducite eum ad me,& F ponã oculos meos super illum. Suggessimus domino meo,Nõ potest puer relinquere patrẽ Supr. 43.a suum:si enim illũ dimiserit, morietur. ‖Et dixisti seruis tuis,Nisi venerit frater vester minimus vobiscum,non videbitis amplius faciem meam.Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narrauimus ei omnia quæ locutus est dominus meus. Et dixit pater noster, Reuertimini, & emite nobis parũ tritici. Cui diximus,Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul:alioquin illo absente,nõ audemus videre faciem viri. Ad quæ ille ressupr. 37.a. pondit, ‖Vos scitis quod duos genuerit mihi G vxor mea.Egressus est vnus,& dixistis, Bestia deuorauit eum:& hucusq; non compâret. Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit,deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.Igitur si intrauero ad seruum tuum patrem nostrum,& puer defuerit, (cum anima illius ex huius anima dependeat) videritque eum non esse nobiscum, morietur, & deducent famuli tui canos eius cũ dolore ad infe-▷.6. ros.Ego propriè seruus tuus ▷ sim'qui in meã Supr. 43.b hunc recepi fidẽ,& spopondi,dicens, ‖Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meũ omni tempore.Manebo itaq; seruus tuus pro puero in ministerio domini mei,& puer ascẽdat cũ fratribus suis. Nõ enim possum redire ad patrem meũ absente puero: ne calamitatis quæ oppressura est patrem meũ,testis assistã.

S. Ioseph se fratribus manifestat, eosq; territos cum osculo amplexatur: quare Pharao vnà cum tota domo sua exultans, præcepit vt aduocetur pater cum vniuersa domo sua in Aegyptum:idem multis verbis denunciat Ioseph,fratresque multis donatos muneribus ad patrem remittit. CAP. XLV.

A NOn se poterat vltrà cohibere Ioseph multis coràm astantibus:vnde præcepit vt egrederẽtur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuæ.Eleuauitq; vocem cum fletu:quam audierũt Aegyptij,omnisq; domus Pharaonis.Et dixit fratribus suis,Ego sum Ioseph: adhuc pater meus viuit?Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti. Ad quos ille clementer,Ac-B cedite,inquit,ad me. Et cum accessissent pro-Actu.7.b. pè,‖Ego sum, ait, Ioseph frater vester, quem vendidistis in Aegyptum.Nolite pauêre, neq; vobis durum esse videatur quòd vendidistis Infr. 50.c. me in his regionibus: ‖pro salute enim vestra ▷.1. misit me Deus ante vos▷in Aegyptum'. Biẽnium est enim quòd cœpit fames esse in terra:& adhuc quinque anni restant: quibus nec arari poterit,nec meti. Præmisitque me Deus vt reseruemini super terram,& escas ad viuẽdum habere possitis.Non vestro consilio,sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me C quasi patrem Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius, ac principem in omni Terra-Aegypti.Festinate,& ascẽdite ad patrem meũ & dicetis ei, Hæc mandat filius tuus Ioseph, Deus fecit me dominum vniuersæ Terræ-Aegypti:descẽde ad me, ne morêris, & habitabis in Terra-Gessen:erisque iuxta me tu, & filij D tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua,& vniuersa quæ possides.Ibique te pascam(adhuc enim quinq; anni residui sunt famis)ne & tu pereas,& domus tua,& omnia quæ possides. En oculi vestri & oculi fratris mei Ben-iamin vidẽt quod os meũ loquatur ad vos. Nuntiate patri meo vniuersam gloriã meam, & cuncta quæ vidistis in Aegypto: festinate,& adducite eum ad me.Cumque amplexatus recidisset in collum Ben-iamin fratris sui,fleuit: illo quoque similiter flente super collum eius.Osculatusque est Ioseph om E nes fratres suos,& plorauit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum. Auditùmq; est & celebri sermone vulgatum in aula regis, Venerunt fratres Ioseph, & gauisus est Pharao atque omnis familia eius. Dixitque ad Ioseph vt imperaret fratribus suis, dicens,Onerantes iumẽta,ite in Terram-Chanáan:& tollite inde patrẽ vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Aegypti, vt comedatis medullam terræ. Præcipe etiã vt tollant plaustra de Terra-Aegypti ad subuectionem paruulorum suorum ac coniugum: & dicito, Tollite patrem vestrum, & F properate quantocyus venientes. Nec dimittatis quicquam de supellectili vestra:quia omnes opes Aegypti,vestræ erunt. Feceruntque filij Israel vt eis mãdatum fuerat. Quibus dedit Ioseph plaustra,secundum Pharaonis imperium:& cibaria in itinere. Singulis quoque proferri iussit binas stolas: Ben-iamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis: tantundem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens "eis' asinos decem "ei.12. qui subueherẽt ex omnibus diuitijs Aegypti, & totidem asinas,triticum in itinere,panesq; portantes.Dimisit ergo fratres suos: & proficiscentibus ait, Ne irascamini in via. Qui as-G cendentes ex Aegypto, venerunt in Terram-Chanáan ad patrem suum Iacob. Et nuntiauerunt ei, dicentes, Ioseph▷filius tuus'viuit: ▷.10. & ipse dominatur in omni Terra-Aegypti. Quo audito Iacob,quasi de graui somno euilans,tamen nõ credebat eis.Illi econtra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset plaustra & vniuersa quæ miserat, reuixit spiritus eius,& ait, Sufficit mihi si adhuc Ioseph

filius meus viuit: vadam & videbo illum antequam moriar.

S. Iacob renouata Dei promiſſione cum vniuerſis filijs ac nepotibus, quorum nomina recenſentur, in Ægyptum deſcendit: cui occurrens Ioſeph ſuadet vt Pharaoni ſe paſtores ouium dicant.

CAP. XLVI.

A PRofectus ſq; Iſrael cum omnibus quæ habebat, vênit ad Puteum-iuramenti: & mactatis ibi victimis Deo patris ſui Iſaac, audiuit eum per viſionem nocte vocãtem ſe, & dicentem ſibi, Iacob, Iacob. Cui reſpondit, Ecce adſum. Ait illi Deus, Ego ſum fortiſſimus Deus patris tui: noli timere, deſcẽde in Aegyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego deſcendam tecum illuc, & ego inde adducam te reuertentem: Ioſeph quoque ponet manus ſuas ſuper oculos tuos. Surrexit autem Iacob á Puteo-iuramenti: tuleruntq; eum filij cũ paruulis & vxoribus ſuis in plauſtris quæ miſerat Pharao ad portandum ſenem, & omnia quæ poſſederat in Terra-Chanáan: venitque in Aegyptum cum omni ſemine ſuo, filij eius, & nepotes, filiæ, & cuncta ſimul progenies. Hæc ſunt autem nomina fi-

B liorum Iſrael qui ingreſi ſunt in Aegyptum,

Exo.1.a.6.b. ipſe cum liberis ſuis. ‖Primogenitus Ruben.

Num.26.a Filij Ruben Henoch & Phallu & Heſron &

* et Iami. Charmi. ‖Filij Simeon: Iamuel & Iamin* &

1.Para.5.a Ahod & Iachin & Sohar, & Saul filius Cha-

1.Para.4.e nanitidis. ‖Filij Leui: Gerſon & Cahath & Merari. ‖Filij Iuda: Her & Onan & Sela & phares & Zara. mortui ſunt autem Her & Onan in Terra-Chanáan. Natiq; ſunt filij Pha-

1.Para.6.a res: Heſron & Hamul. ‖Filij Iſachar: Thola &

1.Par.2.a. 4.d. Phua & Iob & Simeron. Filij Zabulon: Sa-

Sup.38.a. red & Elon & Iahelel. hi filij Liæ quos ge-

1.Par.7.a. nuit in Meſopotamia Syriæ cum Dina filia ſua. omnes animæ filiorum eius & filiarum, triginta tres. Filij Gad: Sephon & Aggi & Eſe-

1.Para.7.f. bon & Suni & Heri & Arodi & Areli. ‖Filij Aſer: Iamna & Ieſua & Ieſſui & Beria, Sara quoq; ſoror eorum. Filij Beria: Heber & Melchiel. hi filij Zelphæ, quam dedit Labã Liæ filiæ ſuæ. et hos genuit Iacob ſedecim animas.

C Filij Rachel vxoris Iacob: Ioſeph et Ben-ia-

Sup.14.f. min. ‖Natique ſunt Ioſeph filij in Terra-Aegypti, quos genuit ei Aſeneth filia Phutipharis ſacerdotis Heliopoleos: Manaſſes et Ephraim.

1.Par.7.b. &.8.a. ‖Filij Ben-iamin: Bela et Bechor et Asbel et Gera et Naaman et Echi et Ros et Mophim et Ophim et Ared. hi filij Rachel quos genuit Iacob: omnes animæ, quatuordecim. Filij Dan: Huſim. Filij Nephthali: Iaſiel et Guni et Ieſer et Sallem. hi filij Balæ, quã dedit Laban Racheli filiæ ſuæ: et hos genuit Iacob. omnes animæ ſeptem. Cunctæque animæ quæ ingreſſæ ſunt cum Iacob in Aegyptum, & egreſſæ ſunt de fœmore illius, abſq; vxoribus filiorum eius: ſexaginta ſex. Filij autem Ioſeph qui nati ſunt ei in Terra-Aegypti, animæ duæ. ‖Omnes animæ domus Iacob Deut.10.d

quæ ingreſſæ ſunt in Aegyptum, fuêre ſeptuaginta. Miſit autẽ Iudam ante ſe ad Ioſeph, vt nuntiaret ei, & ille occurreret in Geſſen. Quò D cum peruenisſet, iuncto Ioſeph curru ſuo, aſcendit obuiam patri ſuo ad eundem locum: videnſq; eum, irruit ſuper collum eius, & inter amplexus fleuit. Dixitq; pater ad Ioſeph, Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & ſuperſtitem te relinquo. At ille locutus eſt ad fratres ſuos, & ad omnem domum patris ſui, Aſcendam, & nuntiabo Pharaoni: dicamque ei, Fratres mei & domus patris mei qui erant in Terra-Chanáan venerunt ad me: & ſunt viri paſtores ouium, curamque habent alendorum gregum: pecora ſua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt ſecum. Cumq; vocauerit vos, & dixerit. Quod eſt opus veſtrum? reſpondebitis, Viri paſtores ſumus ſerui tui, ab infantia noſtra vſque in præſens, & nos & patres noſtri. Hæc autem dicetis, vt habitare poſsitis in Terra-Geſſen: quia deteſtantur Aegyptij omnes paſtores ouium.

S. Introducto Iacob cum filijs ad Pharaonem terra Geſſen conceditur: fames tantum premit Ægyptum, vt vẽditis pecoribus terram quoque vendere ſint coacti: quo factũ eſt vt quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuo cedat, præterquam in poſſeſſionibus ſacerdotum. Poſt annos ſeptendecim Iacob plurimũ ditatus adiurat Ioſeph de ſua ſepultura.

CAP. XLVII.

INgreſſus ergo Ioſeph nuntiauit Pharaoni, dicens, Pater meus & fratres, oues eo- A

rum & armenta & cuncta quæ poſsident, venerunt de Terra-Chanáan: & ecce conſiſtunt in Terra-Geſſen. Extremos quoq; fratrum ſuorum quinque viros cõſtituit coram rege: quos ille interrogauit. Quid habetis operis? Reſponderunt, Paſtores ouium ſumus ſerui tui, & nos & patres noſtri. Ad peregrinandum in terram tuam venimus: quoniam non eſt herba gregibus ſeruorũ tuorum, ingraueſcente fame in Terra-Chanáan: petimuſq; vt eſſe nos iubeas ▷ſeruos tuos'in Terra-Geſ- ▷.a.

ſen. Dixit itaque rex ad Ioſeph, Pater tuus & B

fratres tui venerunt ad te. Terra-Aegypti in cõſpectu tuo eſt: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis Terrã-Geſſen. Quod ſi noſti in eis eſſe viros induſtrios, conſtitue illos magiſtros pecorum meorum. Poſt hæc introduxit Ioſeph patrẽ ſuum ad regẽ, & ſtatuit eum

coram

coram eo: qui benedicens illi, & interrogatus ab eo, Quot ſunt dies annorum vitæ tuæ? Reſpondit, Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum ſunt, parui & mali, & non peruenerunt vſque ad dies patrum meorum quibus peregrinati ſunt. Et benedicto rege egreſſus eſt foras. Ioſeph verò patri & fratribus ſuis dedit poſſeſſionem in Aegypto in optimo Terræ loco, Rameſſes, vt præceperat Pharao. Et alebat eos, omnemque domum patris ſui, præbens cibaria ſingulis. In toto enim orbe panis deerat, & oppreſſerat fames terram, maxime Aegypti & Chanáan. E quibus omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis. Cumque defeciſſet emptoribus pretium, vênit cuncta Aegyptus ad Ioſeph, dicens, Da nobis "panes": quare morimur coram te, deficiente pecunia? Quibus ille reſpondit, Adducite pecora veſtra, & dabo vobis pro eis cibos, ſi pretium non habetis. Quæ cũ adduxiſſent, dedit eis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, & aſinis: ſuſtentauitq; eos illo anno pro commutatione pecorum. Venerunt quoque anno ſecundo, & dixerũt ei, Non celamus domino noſtro quòd deficiente pecunia, pecora ſimul defecerunt: nec clàm te eſt quòd abſque corporibus & terra nihil habeamus. Cur ergo moriemur te videte? & nos, & terra noſtra tui erimus: eme nos in ſeruitutem regiam, & præbe ſemina, ne pereunte cultore redigatur terra in ſolitudinẽ. Emit igitur Ioſeph omnem Terram-Aegypti, vendentibus ſingulis poſſeſſiones ſuas præ magnitudine famis. Subiecitq; eam Pharaoni, & cunctos populos eius à nouiſſimis terminis Aegypti vſque ad extremos fines eius: præter terram ſacerdotum quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non ſunt cõpulſi vendere poſſeſſiones ſuas. Dixit ergo Ioſeph ad populos, En vt cernitis, & vos & terram veſtram Pharao poſsidet: accipite ſemina, & ſerite agros, vt fruges habere poſsitis? Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in ſementem, & in cibũ familijs & liberis veſtris. Qui reſponderunt, Salus noſtra in manu tua eſt: reſpiciat nos tãtum dominus noſter: & læti ſeruiemus regi. Ex eo tempore vſq; in præſentem diem in vniuerſa Terra-Aegypti, regibus quinta pars ſoluitur, & factum eſt quaſi in legẽ abſq; terra ſacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit. Habitauit ergo Iſrael in Aegypto, id eſt in Terra-Geſſen, & poſſedit eam: auctuſque eſt & multiplicatus nimis. Et vixit in ea decem & ſeptem annis: factiq́ue ſunt omnes dies vitæ illius, centum quadraginta ſeptem annorum. Cumque appropinquare cerneret diem mortis ſuæ, vocauit filium ſuum Ioſeph, & dixit ad eum, Si inueni gratiam in conſpectu tuo, ‖pone manum tuã ſub fœmore meo: & facies mihi miſericordiam & veritatem, vt non ſepelias me in Aegypto: ſed dormiã cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque in ſepulchro maiorum meorum. Cui reſpondit Ioſeph, Ego faciam quod iuſsiſti. Et ille, Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Iſrael Dominum, conuerſus ad lectuli caput. Sup. 24.a.

S. Iacob ægrotantem inuiſit Ioſeph, cuius filios Manaſſen & Ephráim Iacob ſibi adoptat ac benedicit, minorem contradicente Ioſeph maiori præponens, & ſupra fratres partem vnam Ioſeph tribuens.

CAP. XLVIII.

HIs itaque tranſactis nuntiatum eſt Ioſeph quod ægrotaret pater ſuus: qui aſſumptis duobus filijs Manaſſe & Ephráim, ire perrexit. Dictumq́; eſt ſeni, Ecce filius tuus Ioſeph venit ad te. Qui confortatus ſedit in lectulo. Et ingreſſo ad ſe Ioſeph ait, Deus omnipotẽs ‖apparuit mihi in Luza, quæ eſt in Terra-Chanáan: benedixitq́ue mihi, & ait, Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboq́ue tibi terram hanc, & ſemini tuo poſt te in poſſeſſionem ſempiternam. Duo ergo filij tui qui ‖nati ſunt tibi in Terra-Aegypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: ‖Ephráim & Manaſſes, ſicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi. Reliquos autem quos genueris poſt eos, tui erunt & nomine fratrum ſuorum vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis. Mihi enim quãdo veniebam de Meſopotamia, ‖mortua eſt Rachel in Terra-Chanáan in ipſo itinere, eratq́ue vernũ tempus: & ingrediebar Ephratham, & ſepeliui eam iuxta viã Ephrathæ, quæ alio nomine appellatur Beth-léhem. Videſ autem filios eius dixit ad eum, Qui ſunt iſti? Reſpõdit, Filij mei ſunt quos donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, vt benedicam illis. Oculi enim Iſrael caligabant præ nimia ſenectute, & clare videre non poterat. Applicitosq́ue ad ſe deoſculatus & circumplexus eos, dixit ad filium ſuum, Non ſum fraudatus aſpectu tuo: inſuper oſtendit mihi Deus ſemen tuum. Cumque tuliſſet eos Ioſeph de gremio patris adorauit pronus in terram. Et poſuit Ephráim ad dexteram ſuã, id eſt ad ſiniſtram Iſrael, Manaſſen verò in ſiniſtra ſua ad dexteram ſcilicet patris, applicuitq́; ambos ad eum. Qui extendens manum dexteram, poſuit ſuper caput Ephráim minoris fratris: ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſe qui maior natu erat, commutans manus. ‖Benedixitq́; "Iacob filijs Sup. 28.c. Sup. 41.f. Iosue. 13.b. d.16.17.a. Sup. 35.e. Hebr. 11.b. "*Ioſeph filio ſuo.* 9.

filijs Ioſeph', & ait, Deus in cùius conſpectu ambulauerunt patres mei Abraham, & Iſaac, Deus qui paſcit me ab adoleſcentia mea vſq; in præſentem diem : ‖angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: & inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque patrum meorũ Abraham & Iſaac, & creſcant in multitudinem ſuper terram. Videns autem Ioſeph quòd poſuiſſet pater ſuus dextrã manum ſuper caput Ephráim, grauiter accepit: & apprehenſam manũ patris leuare conatus eſt de capite Ephráim, & transferre ſuper caput Manaſſe. Dixitq; ad patrem, Non ita conuenit pater: quia hic eſt primogenitus, pone dexteram tuam ſuper caput eius. Qui renuens ait, Scio fili mi, ſcio: & iſte quidẽ erit in populos & multiplicabitur: ſed frater eius minor, maior erit illo, & ſemen illius creſcet in gentes. Benedixitq́ue eis in tempore illo, dicens, In te benedicetur Iſrael atque dicetur, Faciat tibi Deus ſicut Ephráim & ſicut Manaſſe. Conſtituitq́ue Ephráim ante Manaſſen. Et ait ad Ioſeph filium ſuum, En ego morior, & erit Deus vobiſcum, reducetq́; vos ad terram patrum veſtrorum. Do tibi ‖ partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu ‖ Amorrhæi in gladio & arcu meo.

Su. 13. a. 31 d. Mat. 18. b. D *ei.* 4. Ioſ. 13. a. 16 a. Ioſu. 24. b.

S. Iacob ſingulis filijs ſuis benedicẽs, & quorundam defectus arguens, futura illis prædicit: tandémque declarato ſepulturæ ſuæ loco moritur. CAP. XLIX.

A VOcauit autẽ Iacob filios ſuos, & ait eis, Congregamini, vt annũtiem quæ ventura ſunt vobis in diebus nouiſſimis. Congregamini & audite filij Iacob, audite Iſrael patrem veſtrum.

Deut. 33. a. b.

Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea & principium doloris mei: prior in donis, maior in impẽrio. Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: ‖ quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius.

Sup. 35. d. 1. Para. 5. a.

Simeon & Leui fratres: vaſa iniquitatis bellantia. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorũ non ſit gloria mea: ‖ quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: ‖ diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſrael.

Sup. 34. d. Ioſu. 19. 1. & 21. a. b.

Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabũt te filij patris tui. ‖ Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendiſti: requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum? ‖ Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius: donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem ô fili mi aſinam ſuam. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum. Pulchriores ſunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores. B 1. Para. 5. d. Io. 1. g. 7. f. Matt. 2. a.

Zabûlon in littore maris habitabit, & in ſtatione nauium pertingẽs vſq; ad Sidônem.

Iſſachar aſinus fortis accubans inter termi nos. Vidit requiem quòd eſſet bona, & terram quòd optima: & ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum, factuſq́; eſt tributis ſeruiens.

Dan iudicabit populum ſuum ſicut & alia C tribus in Iſrael. Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. Salutare tuum expectabo Domine.

Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipſe accingetur, retrorſum.

Aſer pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.

Nephthali ceruus emiſſus, & dans eloquia pulchritudinis.

Filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens & decôrus aſpectu: filiæ diſcurrerunt ſuper murum. Sed exaſperauerunt eum, & iurgati ſunt, inuideruntq́ue illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, & diſſoluta ſunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Iacob: inde ‖ paſtor egreſſus eſt, lapis Iſrael. Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotẽs benedicet tibi benedictionibus cœli déſuper, benedictionibus abyſſi iacẽtis deorſum, benedictionibus huberum & vuluæ. Benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrum eius: donec *veniret* deſyderium colliũ æternorum. fiant in capite Ioſeph et in vertice nazaræi inter fratres ſuos. 1. Para. 5. d. Sup. 47. d. Inf. 50. d. D *veniat.* 5.

Ben-iamin lupus rapax, mane comedet prædam, & veſpere diuidet ſpolia. Omnes hi in tribus Iſrael duodecim: hæc locutus eſt eis pater ſuus, benedixitq́; ſingulis, benedictionibus proprijs. Et præcepit eis, dicẽs, Ego congregor ad populum meum: ſepelite me cum patri-

patribus meis in ſpelunca duplici quæ eſt in agro Ephron Hethæi contra Mambre in Ter
Sup. 23.d. ra-Chanáan, ‖quam emit Abraham cũ agro ab Ephron Hethæo in poſſeſsionẽ ſepulchri. Ibi ſepelierunt eum, & Saram vxorem eius: ibi ſepultus eſt Iſaac cum Rebecca coniuge ſua: ibi & Lia condita iacet. Finitiſque mandatis quibus filios inſtruebat, collegit pedes ſuos ſuper lectulum, & obijt: appoſituſque eſt ad populum ſuum.

S. Ioſeph corpus patris curans cum ſenioribus Ægypti proficiſcitur, vt in terra Chanáan ſepeliat: quo magna ſolennitate peracto, fratres ob irrogatam illi iniuriam ſibi timentes, benignè ſuſcipit & conſolatur: qui vbi mandatum dediſſet de ſuis oſſibus in terrã Chanáan deferendis, in pace quieuit.

CAP. L.

A QVod cernes Ioſeph, ruit ſuper faciem patris flens & deoſculans eum. Præcepitq; ſeruis ſuis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Quibus iuſſa explẽtibus, tranſierunt quadraginta dies: iſte quippe mos erat cadauerum conditorum, fleuitque eum Aegyptus ſeptuaginta diebus. Et expleto planctus tempore, locutus eſt Ioſeph ad familiam Pharaonis, Si inueni gratiam in cõſpectu veſtro, loquimini in auribus Pharaonis: eo quòd pater meus adiurauerit me, dicens,
Sup. 47.g. En morior, in ſepulchro meo ‖quod fodi mihi in Terra-Chanáan, ſepelies me. Aſcendam igitur, & ſepeliam patrem meum, ac reuertar. Dixtiq; ei Pharao, Aſcende, & ſepeli patrem
B tuum ſicut adiuratus es. Quo aſcendente, ierunt cum eo omnes ſenes domus Pharaonis, cunctique maiores natu Terræ-Aegypti: domus Ioſeph cum fratribus ſuis, abſque paruulis & gregibus, atque armentis quæ derelique runt in Terra-Geſſen. Habuit quoq; in comitatu currus & equites: & facta eſt turba non modica. Veneruntque ad Aream-atad, quæ ſita eſt trans Iordanem, vbi celebrãtes exequias planctu magno atq; vehementi impleuerunt ſeptem dies. Quod cum vidiſſent habitatores Terræ-Chanáan, dixerunt, Planctus magnus eſt iſte Aegyptijs. Et idcirco vocatum eſt nomen loci illius, Planctus-Aegypti. Fecerunt ergo filij Iacob ſicut præceperat eis: & portantes eum in Terram-Chanáan, ‖ſepelierunt Actu. 7.b.
eum in ſpelunca duplici, ‖quam emerat Abra Supr. 23.d.
ham cum agro in poſſeſsionem ſepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre. Re- C
uerſuſque eſt Ioſeph in Aegyptum cum fratribus ſuis & omni comitatu, ſepulto patre. Quo mortuo, timentes fratres eius, & mutuò colloquentes, Ne fortè memor ſit iniuriæ quã paſſus eſt, & reddat nobis omne malum quod fecimus, mandauerũt ei ▷dicentes', Pater tuus ▷.8.
præcepit nobis antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus, Obſecro vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerũt in te. nos quoque oramus vt "ſeruo Dei patri tuo 'dimittas *"ſeruis Dei patris tui.2.*
iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit Ioſeph. Veneruntq; ad eum fratres ſui: & proni adorantes in terrã, dixerunt. Serui tui ſumus. Quibus ille reſpõdit, Nolite timere: num Dei poſſumus reſiſtere voluntati? ‖Vos cogita- Sup. 45.b.
ſtis de me malum, ſed Deus vertit illud in bo- D
num: vt exaltaret me ſicut impræſentiarum cernitis, & ſaluos faceret multos populos. No
lite timere: ego ‖paſcam vos & paruulos ve- Sup. 49.c.
ſtros. conſolatuſque eſt eos, & blandè ac leniter eſt locutus. Et habitauit in Aegypto cum omni domo patris ſui: vixitq; centum decem annis. Et vidit Ephráim filios vſq; ad tertiam generationem. ‖Filij quoque Machir filij Ma Num. 32.g
naſſe nati ſunt in genibus Ioſeph. Quibus tranſactis ‖locutus eſt fratribus ſuis, Poſt mor Heb. 11.d.
tem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob. Cumque adiuraſſet eos, atque dixiſſet, Deus viſitabit vos, ‖aſ- Exod. 13.d
portate oſſa mea vobiſcum de loco Ioſu. 24.g
iſto: mortuus eſt expletis centum decem vitæ ſuæ annis. Et cõditus aromatibus, repoſitus eſt in loculo in Aegypto.

Liber Exodus, Hebraicè Veelle se-

moth. id est, Et hæc sunt nomina.

S. *Nomina filiorum Israël qui Ægyptum ingressi sunt, quorum multiplicationem nouus Pharao fustra impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione & earum à Deo præmiatione.*

CAP. I.

A Hæc sunt nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Aegyptum cum Iacob: singuli cum
Gen. 46. a domibus suis introierunt: Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Issachar, Zabûlon, & Ben-iamin, Dan, & Nephthali, Gad, & Aser. Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de fœmore Iacob, septuaginta: Ioseph autẽ in Aegypto erat. Quo mortuo, & vniuersis fratribus eius, omnique
Actu. 7. c. cognatione sua: ‖ filij Israel creuerũt, & quasi germinãtes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleuerunt Terram. Surrexit interea rex nouus super Aegyptũ qui ignorabat Io-
B seph: & ait ad populum suum, Ecce, populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum: ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisq; nobis egrediatur de terra. Præposuit itaq; eis magistros operum vt affligerent eos oneribus: ædificaueruntque vrbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom, & Rameses. Quantoq; opprimebãt eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant: oderantque filios Israel Ae-
C gyptij, & affligebant illudentes eis. *Atque
* & inuidentes. ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris, omniq; famu-
Sapi. 18. b. latu, quo in terræ operibus premebantur. Dixit autem rex Aegypti obstetricibus Hebræorum: quarum vna vocabatur Sephora, altera Phua, præcipiens eis, Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tẽpus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si fœmina, reseruate. Timuerunt aũt obstetrices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum regis Aegypti, sed conseruabant mares. Quibus accersitis ad se D
rex ait, Quidnam est hoc quod facere voluistis, vt pueros seruaretis? Quæ responderunt, Non sunt Hebrææ sicut Aegyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquã veniamus ad eas, pariunt. Bene ergo fecit Deus obstetricibus: & creuit populus, confortatusque est nimis. Et quia timuerunt obstetrices Deum ædificauit eis domos. Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens, Quicquid masculini sexus natũ fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœminini, reseruate.

S. *Moyses aquis expositus & inde extractus, ac à matre sua nutritus iussu filiæ Pharaonis quæ ipsum adoptauit, propter Aegyptij sædem in Madian metu regis fugit, vbi accepta vxore filia sacerdotis duos genuit filios.*

CAP. II.

E Gressus est post hæc vir de domo Leui. A
Et accepit vxorem stirpis suæ: quæ con- Infra. 6. c. Num. 26. f
cepit & peperit filium: & videns eum 1. Par. 15. b
elegantem abscõdit tribus mensibus. Cumq; iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice: posuitque intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis, stante procul sorore eius, & consyderante euẽtum rei. ‖ Ecce autem de- Actu. 7. c. Hebr. 11. a
scendebat filia Pharaonis: vt lauaretur in flumine: & puellæ eius gradiebantur per crepidinem aluei. Quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam è famulabus suis: & allatã aperiens, cernensq; in ea paruulum vagientem, miserta eius, ait, De infantibus Hebræorum est hic. Cui soror pueri, Vis, inquit, vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum? Respondit, Vade. Perrexit puella, & vocauit matrem suam. Ad B
quam locuta filia Pharaonis, Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuã. Suscepit mulier, et nutriuit puerum: adultumque tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitq; nomen eius Moyses, dicens, Quia de aqua tuli eum.

In diebus illis postquam creuerat Moyses, ‖ egressus est ad fratres suos: viditque afflictio Heb. 11. a
nem eorum, & virum Aegyptium percutientem quẽdam de Hebræis fratribus suis. Cumque circunspexisset huc atq; illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Aegyptium abscondit sabulo. Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitq; ei qui faciebat iniuriam, Quare percutis proximum tuum? C

Qui

Qui reſpondit, Quis conſtituit te principem & iudicem ſuper nos? num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Aegyptium? Timuit Moyſes, & ait, Quomodo palàm factum eſt verbum iſtud? Audiuitque Pharao ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſen: qui fugiens de conſpectu eius, moratus eſt in Terra-Madian, & ſedit iuxta puteũ. Erant autem ſacerdoti Madian ſeptem filiæ, quæ venerant ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant "greges" patris ſui. Superuenêre paſtores & eiecerunt eas: ſurrexitque Moyſes, & defenſis puellis, adaquauit oues earum. Quæ cum reuertiſſent ad "Rachuel" patrem ſuum, dixit ad eas, Cur velocius veniſti ſolito? Reſpõderunt: Vir Aegyptius liberauit nos de manu paſtorum: inſuper & hauſit aquam nobiſcum, potumque dedit ouibus. At ille, Vbi eſt, inquit? quare dimiſiſtis hominẽ? vocate eum vt comedat panem. Iurauit ergo Moyſes quòd habitaret cum eo.

*gregem. 5.

*Ietbro.

D

Infra. 18. a. 1. Par. 23. b. ‖Accepitque Sephoram filiam eius vxorem: quæ peperit ei filium, quẽ vocauit Gerſam, dicens, Aduena fui in terra aliena. ▷. 2. Alterum verò peperit: quem vocauit Eliézer, dicens, Deus enim patris mei ▷ adiutor meus, & "eripuit me de manu Pharaonis". Poſt multum verò temporis mortuus eſt rex Aegypti: & ingemiſcentes filij Iſrael, propter opera vociferati ſunt: aſcenditque clamor eorum ad Deum ab operibus. Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœderis quod pepigit cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Et reſpexit Dominus filios Iſrael, & "liberauit" eos.

▷. 2.

▷. 4.

*cognouit. 10.

S. Dominus Moyſi, oues Iethro ſoceri paſcenti, in rubo apparens, mittit eum etiam renitentem ad filios Iſraël de manu Pharaonis liberandos, ſpoliatis Ægyptijs. CAP. III.

A MOyſes autem paſcebat oues Ietrho ſoceri ſui ſacerdotis Madian: cumque minaſſet gregem ad interiora deſerti, Actu. 7. d. vênit ad montem Dei Horeb. ‖Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & nõ comburetur. Dixit ergo Moyſes, Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non cumburatur rubus. Cernẽs autem Dominus quòd pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi, et ait, Moyſes Moyſes? Qui reſpondit, Adſum. At ille, Ne appropies, inquit, huc: ſolue calceamentum de pedibus tuis. locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Et ait, ‖Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Iſaac, et Deus Iacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra Deum. Cui ait Dominus, Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, et clamorem eius audiui propter duritiam eorum qui præſunt operibus: et ſciens dolorem eius, deſcendi vt liberem eum de manibus Aegyptiorum, et educam de terra illa in terram bonam, et ſpatioſam, in terrã quæ fluit lacte et melle, ad loca Chananæi, et Hethæi, et Amorrhæi, et Pherezæi, et Heuæi, *et Iebuſæi. Clamor ergo filiorum Iſrael vênit ad me: vidique afflictionem eorum qua ab Aegyptijs opprimuntur. Sed veni, et mittam te ad Pharaonem vt educas populum meum filios Iſrael de Aegypto. Dixitq; Moyſes ad Deum, Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem, et educam ▷ filios' Iſrael de Aegypto? Qui dixit ei, Ego ero tecum: et hoc habebis ſignum quod miſerim te, Cum eduxeris populum ▷ meum' de Aegypto, immolabis Deo ſuper mõtem iſtum. Ait Moyſes ad Deum, Ecce ego vadam ad filios Iſrael, et dicam eis, Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod eſt nomen eius? quid dicam eis? Dixit Dominus ad Moyſen, Ego ſum qui ſum. Ait, Sic dices filijs Iſrael, Qui eſt, miſit me ad vos. Dixitque iterum Deus ad Moyſen, Hæc dices filijs Iſrael, Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem. Vade, & congrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos, Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus Abraham & Deus Iſaac & Deus Iacob, dicens, Viſitans viſitaui vos: & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Aegypto: & dixi vt educam vos de afflictione Aegypti in Terram Chananæi & Hethæi & Amorhæi & Pherezæi & Heuæi & Iebuſæi, ad terram fluentem lacte & melle. Et audient vocem tuam: ingredieriſq; tu & ſeniores Iſrael ad regẽ Aegypti, & dices ad eum, Dominus Deus Hebræorum vocauit nos: ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, vt immolemus Domino Deo noſtro. Sed ego ſcio quòd non dimittet vos rex Aegypti vt eatis: niſi per manum validam. Extẽdam "q;' manum meam, & percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus ſum in medio eorum: poſt hoc dimittet vos. Daboq; gratiam populo huic

Matt. 22. c. Marci. 12. c. Luc. 20. f.

B

C

*Gergeſæi 5.

D

▷. 2.

E

F

G

*enim. 10.

Inf.11.a.& 12.c. lo huic coram Aegyptijs: ‖& cum egrediemini, non exibitis vacui, ſed poſtulabit mulier à vicina ſua & ab hoſpita ſua, vaſa argentea & aurea, ac veſtes, ponetiſque eas ſuper filios & filias veſtras, & ſpoliabitis Aegyptum.

S. Moyſes tribus ſignis à Deo acceptis, in Ægyptum cum vxore proficiſcitur, vxor circuncîdit filiũ. Aaron fratri Moyſi occurrit, ſimúlque venerunt ad filios Iſraël.

CAP. IIII.

A REſpondens Moyſes ait, Non credẽt mihi, neque audient vocem meam: ſed dicent, Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum, Quid eſt quòd tenes in manu tua? Reſpondit, Virga. Dixitque Dominus, Proijce eam in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrum, ita vt fugeret Moyſes. Dixitq; Dominus, Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, et tenuit, verſaq; eſt in virgã. Vt credant, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus Deus patrum *tuorum', Deus Abraham & Deus Iſaac & Deus Iacob. Dixitque Dominus rurſum, Mitte manum tuam in ſinum tuũ. Quam cum miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar niuis. Retrahe, ait, manum tuam in ſinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint ſermonem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequentis. Quòd ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neque audierint vocem tuam: ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, & quicquid hauſeris de fluuio, vertetur in ſanguinem. Ait Moyſes, Obſecro Domine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius: & ex quo locutus es ad ſeruum tuũ, impeditioris & tardioris linguæ ſum. Dixit Dominus ad eũ, Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus eſt mutum & ſurdum, videntem & cæcum? nónMatt.10.c. ne ego? Perge igitur, ‖& ego ero in ore tuo: doceboque te quid loquaris. At ille, Obſecro Domine, inquit, mitte quem miſſurus es, Iratus Dominus in Moyſen, ait, Aaron frater tuus Leuites, ſcio quòd eloquens ſit: ecce ipſe egrediet̃ur in occurſum tuum, videnſq; te lætabitur corde. ‖Loquere ad eum, & pone verEccl.45.a. ba mea in ore eius: & ego ero in ore tuo, & in ore illius. ‖& oſtendam vobis quid agere debeatis. Et ipſe loquetur pro te ad populum, &Infr.7.a. erit os tuũ: tu aũt eris ei in his quæ ad Deum pertinent. Virgam quoq; hanc ſume in manu tua, in qua facturus es ſigna. Abijt Moyſes, & *cognatũ.6. reuerſus eſt ad Iethro *ſocerum' ſuum: dixitq; ei, Vadam & reuertar ad fratres meos in Aegyptum, vt videam ſi adhuc viuant. Cui ait Iethro, Vade in pace. Dixit ergo Dominus ad Moyſen in Madian, Vade, reuertere in Aegyptum: mortui ſunt enim omnes qui querebãt animam tuam. Tulit ergo Moyſes vxorem ſuam, & filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum: reuerſuſq; eſt in Aegyptum, portans virgam Dei in manu ſua. Dixitque ei Dominus reuertenti in Aegytum, Vide vt omnia oſtenta quæ poſui in manu tua facias coram Pharaone: ego indurabo cor eius, & non dimittet populum. Diceſq; ad eum, Hæc dicit Dominus, Filius meus primogenitus, Iſrael. Dixi tibi, Dimitte filium meũ vt ſeruiat mihi: & noF luiſti dimittere eum, ecce ego interficiam filium tuum primogenitum. Cumque eſſet in itinere, in diuerſorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. Tulit ilicò Sephora acutiſsimam petram, & circuncîdit præputium filij ſui, tetigitque pedes eius, & ait, Sponſus ſanguinum tu mihi es. Et dimiſit eum poſtquam dixerat, Spõſus ſanguinum tu mihi es: ob circũciſionem. Dixit autem Dominus ad Aaron, Vade in occurſum Moyſi in deſertũ. Qui perrexit obuiam ei in Montem-Dei, & G oſculatus eſt eum. Narrauitq; Moyſes Aaron omnia verba Domini pro quibus miſerat eũ, & ſigna quæ mandauerat. Veneruntq; ſimul, & congregauerunt cunctos ſeniores filiorum Iſrael. Locutuſque eſt Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad Moyſen: & fecit ſigna coram populo, & credidit populus. Audieruntque quòd viſitaſſet ▷Dominus' filios Iſ- ▷.3.
rael, & quòd reſpexiſſet afflixionem illorum: & proni adorauerunt.

S. Moyſes & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt, quæ ille contemnens, grauius Iſraëlitas premit negatis paleis, quod audiẽs Moyſes orat pro eis Dominum.

CAP. V.

POſt hæc ingreſsi ſunt Moyſes et Aarõ, A & dixerunt Pharaoni, Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Dimitte populum meum vt ſacrificet mihi in deſerto. At ille reſpõdit, Quis eſt Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Iſrael? neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam. Dixeruntque, Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino

mino Deo noſtro: ne fortè accidat nobis peſtis aut gladius. Ait ad eos rex Aegypti, Quare Moyſes & Aaron ſolicitatis populum ab operibus ſuis? ite ad onera veſtra. Dixitq́ue Pharao, Multus eſt populus terræ: videtis quòd turba ſuccreuerit: quãto magis ſi dederitis eis requiem ab operibus? Præcepit ergo in die illo præfectis operũ & exactoribus populi, dicens, Nequaquam vltrà dabitis paleas populo ad cõficiendos lateres, ſicut prius: ſed ipſi vadant, & colligant ſtipulas. Et menſuram laterum, quam prius faciebant, imponetis ſuper eos, nec minuetis quicquam. vacant enim, & idcirco vociferantur, dicẽtes, Eamus, & ſacrificemus Deo noſtro. Opprimantur operibus, & expleant ea: vt nõ acquieſcant verbis mendacibus. Igitur egreſsi præfecti operum & exactores, ad populum dixerũt, Sic dicit Pharao, Non do vobis paleas. ite, & colligite ſicubi inuenire poteritis: nec minuetur quicquam de opere veſtro. Diſperſuſq́ue eſt populus per omnem Terram-Aegypti ad colligendas paleas. Præfecti quoque operum inſtabant, dicentes, Complete opus veſtrũ quotidie, vt prius facere ſolebatis quando dabantur vobis paleæ. Flagellatiq́ue ſunt qui præerant operibus filiorum Iſrael, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus, Quare non impleſtis menſuram laterũ ſicut prius, nec heri nec hodie. Veneruntq́ue præpoſiti filiorum Iſrael, & vociferati ſunt ad Pharaonem dicentes, Cur ita agis cõtra ſeruos tuos? Paleæ non dantur nobis, & lateres ſimiliter imperãtur: en famuli tui flagellis cædimur, & iniuſtè agitur contra populum tuum. Qui ait, Vacatis otio, & idcirco diciti's, Eamus, & ſacrificemus Domino. Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis conſuetũ numerum laterum. Videbantq́; ſe præpoſiti filiorum Iſrael in malum eo quòd diceretur eis, Non minuetur quicquã de lateribus per ſingulos dies. Occurreruntq́; Moyſi & Aaron, qui ſtabant ex aduerſo: egrediẽtes à Pharaone: & dixerunt ad eos, Videat Dominus & iudicet, quoniam fœtere feciſtis odorẽ noſtrum coram Pharaone et ſeruis eius, et præbuiſtis ei gladium vt occideret nos. Reuerſuſq́; eſt Moyſes ad Dominum, & ait, Domine, cur afflixiſti populum iſtũ? quare miſiſti me? Ex eo enim quo ingreſſus ſum ad Pharaonem vt loquerer in nomine tuo, afflixit populũ tuum, & non liberaſti eos.

in malo. 4.

S. Conſolatur Deus Iſraëlitas per Moyſen, terræ Chanáan promiſſione, recenſetúrque genealogia Ruben, Simeonis & Leui vſque ad Moyſen & Aaron. CAP. VI.

DIxitq́; Dominus ad Moyſen, Nunc videbis quæ facturus ſum Pharaoni: per manũ enim fortem dimittet eos, & in manu robuſta eijciet illos de terra ſua. Locutusq́ue eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Ego Dominus qui apparui Abraham, Iſaac & Iacob in Deo omnipotente: & nomen meum Adonai nõ indicaui eis. Pepigiq́ue fœdus cum eis, vt darem eis Terram-Chanáan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt aduenæ. Ego audiui gemitum filiorum Iſrael quo Aegyptij oppreſſerunt eos: & recordatus ſum pacti mei. Ideo dic filijs Iſrael, Ego Dominus qui educam vos de ergaſtulo Aegyptiorũ, & eruam de ſeruitute: ac redimam in brachio excelſo & iudicijs magnis. Et aſſumam vos mihi in populũ, & ero veſter Deus: & ſcietis quòd ego ſum Dominus Deus veſter qui eduxerim vos de ergaſtulo Aegyptiorum: & induxerim vos in terram, ſuper quam leuaui manũ meam vt darem eam Abraham, Iſaac & Iacob: daboq́ue illam poſsidendam vobis, ego Dominus. Narrauit ergo Moyſes omnia filijs Iſrael: qui non acquieuerunt ei propter anguſtiam ſpiritus, & opus duriſsimum. Locutuſq́ue eſt Dominus ad Moyſen, dicens; Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Aegypti vt dimittat filios Iſrael de terra ſua. Reſpondit Moyſes coram Domino, Ecce filij Iſrael non audiunt me: & quomodo audiet Pharao, præſertim cum in circunciſus ſim labijs? Locutusq́ue eſt Dominus ad Moyſen & Aaron: & dedit mandatum, ad filios Iſrael, & ad Pharaonem regem Aegypti vt educerent filios Iſrael de Terra-Aegypti. ‖Iſti ſunt principes domorum der familias ſuas. Filij Ruben primogeniti Iſraelis: Henoch & Phallu, Heſron & Charmi. hæ cognationes Ruben: ‖Filij Simeon: Iamuel & Iamin, & Ahod, & Iachin, & Sohar, & Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeon. Gen. 46. b. Num. 26. a. 1. Par. 5. a. 1. Par. 4. d.

Et hæc nomina filiorum Leui per cognationes ſuas: Gerſon & Caath & Merari. Anni autem vitæ Leui fuerunt centum triginta ſeptẽ. ‖Filij Gerſon: Lobni & Semei, per cognationes ſuas. ‖Filij Caath: Amram, & Iſaar, & Hebron & Oziel. Anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres. Filij Merari: Moholi & Muſi. hæ cognationes Leui per familias ſuas. Accepit autem Amram vxorem Iochabed patruelem ſuam: quæ peperit ei Aaron & Moyſen*. Fuernntq́ue anni vitæ Amram, centum triginta ſeptem. Filij quoque Iſaar: Core, & Nepheg, & Zechri, Filij quoque Oziel: Miſael, & Eliſaphan, & Sethri. Accepit autem Aaron vxorem Elizabeth filiam Aminadab, ſororem Nahaſon, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. ‖Filij quoque Core: Aſer, & Elcana, et Abiaſaph. hæ ſunt cognationes Coritarum. At verò Eleazar filius Aaron accepit vxorem de filiabus Phutiel: quæ

1. Par. 6. a. & 23. a. Num. 3. c. Num. 26. g 1. Para. 6. a. 23. b.

** & Mariã.*

Num. 3. a.

quæ peperit ei Phinees.hi ſunt principes familiarum Leuiticarũ per cognationes ſuas. Iſte eſt Aaron & Moyſes quibus præcepit Dominus vt educerent filios Iſrael de Terra-Aegypti per turmas ſuas.Hi ſunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, vt educant filios Iſrael de Aegypto: iſte eſt Moyſes & Aaron, in die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen, in Terra-Aegypti. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen,dicens,Ego Dominus:loquere ad Pharaonem regẽ Aegypti, omnia que loquor tibi.Et ait Moyſes corã Domino,En incircunciſus labijs ſum,quomodo audiet me Pharao.

S. Moyſes & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in ſerpentem, & aquam virga percuſſam in ſanguinem, quæ etiam faciunt magi Pharaonis ſuis incantationibus: quam ob cauſam Pharao magis induratur.

CAP. VII.

A Supr. 4.d. DIxitque Dominus ad Moyſen, Ecce conſtitui te deũ Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus. Tu loquêris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Iſrael de terra ſua.Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in Terra-Aegypti,& non audiet vos: immittamque manum meam ſuper Aegyptum,et educam exercitum & populum meum filios Iſrael de Terra-Aegypti per iudicia maxima. Et ſcient Aegyptij quia ego ſum Dominus qui extenderim manum meam ſuper Aegyptũ,et eduxerim filios Iſrael de medio eorum. Fecit itaq; Moyſes & Aaron ſicut præceperat Dominus: ita egerũt. Erat aũt Moyſes octoginta annorum, & Aaron octoginta trium,quando locuti ſunt ad Pharaonem.Dixtq; Dominus ad Moyſen & Aa-

B ron, Cũ dixerit vobis Pharao,Oſtendite ſigna:dices ad Aaron,Tolle virgam tuã,& proij ce eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum. Ingreſſi itaque Moyſes & Aaron ad Pharaonem,fecerunt ſicut præceperat Dominus. Tulitque Aaron virgam coram Pharaone & ſeruis eius, quæ verſa eſt in colubrum.

2.Tim.3.b. ‖Vocauit autem Pharao ſapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipſi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam ſimiliter. Proieceruntq; ſinguli virgas ſuas,que verſæ ſunt in dracones:ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Induratumque eſt cor Pharaonis, & non audiuit eos, ſicut præceperat Dominus. Dixit autem Dominus ad Moyſen, Ingrauatum eſt cor Pharaonis,non vult dimittere populũ. Vade ad eum mane:ecce, egredietur ad aquas: & ſtabis in occurſum eius ſuper ripam

C fluminis:& virgam quæ cõuerſa eſt in draconem, tolles in manu tua,diceſq; ad eum, Dominus Duus Hebræorum miſit me ad te, dicens,Dimitte populum meũ vt ſacrificet mihi in deſerto: & vſque ad præſens audire noluiſti.Hæc igitur dicit Dominus,In hoc ſcies quòd ſim Dominus: ecce percutiã virga quæ in manu mea eſt,aquam fluminis,& vertetur in ſanguinem,Piſces quoque qui ſunt in fluuio morientur,& computreſcent aquæ,& affligentur Aegyptij bibentes aquam fluminis. Dixit quoque Dominus ad Moyſen, Dic ad Aaron,Tolle virgam tuam,et extẽde manum tuã ſuper aquas Aegypti, & ſuper fluuios eorum,& riuos ac paludes,& omnes lacus aquarum,vt vertãtur in ſanguinem: & ſit cruor in omni Terra-Aegypti,tã in ligneis vaſis quàm in ſaxeis. Feceruntq; Moyſes & Aaron ſicut D præceperat Dominus:‖et eleuans virgam per- Pſal.77.c. cuſsit aquam fluminis coram Pharaone et ſeruis eius:quæ verſa eſt in ſanguinem. Et piſces qui erãt in flumine,mortui ſunt:computruitque fluuius,& non poterant Aegyptij bibere aquã fluminis, & fuit ſanguis in tota Terra-Aegypti.‖Feceruntque ſimiliter malefici Ae- Sap.17.b. gyptiorum incãtationibus ſuis, & induratum eſt cor Pharaonis,nec audiuit eos, ſicut præceperat Dominus. Auertitque ſe,& ingreſſus eſt domum ſuam,nec appoſuit cor etiam hac vice.Foderunt autem omnes Aegyptij per circuitum fluminis aquam vt biberẽt: non enim poterant bibere de aqua fluminis. Impletiq; ſunt ſeptem dies,poſtquam percuſsit Dominus fluuium.

S. Secũda Ægypti plaga eſt ranarum, pro quarum ablatione promittit Pharao populum dimittere nec facit: quare additur tertia ciniphum & quarta muſcarum, propter quas rurſum promittit Pharao ſe filios Iſraël dimiſſurum, quod non facit. CAP. VIII.

DIxit quoq; Dominus ad Moyſen, In- A gredere ad Pharaonem, & dices ad eũ, Hæc dicit Dominus, Dimitte populum meum,vt ſacrificet mihi.Si autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis. Et ebuliet fluuius ranas: quæ aſcendent, & ingrediẽtur domum tuam, & cubiculum lectuli tui,& ſuper ſtratũ tuum, & in domos ſeruorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos,& in reliquias ciborum tuorum:& ad te & ad populum tuum, & ad omnes ſeruos tuos intrabunt ranæ. Dixitque Dominus ad Moyſen, Dic ad Aaron, Extende manum tuam ſuper flnuios ac ſuper riuos & paludes,& educ ranas ſuper Terram-Aegypti. Et extendit Aaron manum ſuper a- B quas Aegypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque Terram-Aegypti. ‖Fecerunt autem Sapi.17.b. & malefici per incantationes ſuas ſimiliter: eduxeruntque ranas ſuper Terram-Aegypti. Vocauit autem Pharao Moyſen & Aaron, &

dixit

dixit eis, Orate Dominum vt auferat ranas à me & à populo meo: & dimittam populũ vt sacrificet Domino. Dixitq́ue Moyses ad Pharaonem, Constitue mihi quãdo deprecer pro te & pro seruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ à te & à domo tua, ▷ & à seruis tuis, & à populo tuo:' & tantum in flumine C remaneant. Qui respondit, Cras. At ille, Iuxta, inquit, verbum tuum faciam: vt scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster. Et recedent ranæ à te & à domo tua, & à seruis tuis, & à populo tuo: & tantum in flumine remanebunt. Egressiq́; sunt Moysen & Aaron à Pharaone: & clamauit Moyses ad Dominum pro sponsione ranarum quam condixerat Pharaoni. Fecitq́ue Dominus iuxta verbum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domi- D bus, & de villis, & de agris. Congregauerunt-q́ue eas in immensos aggeres, & computruit terra. Videns autem Pharao quòd data esset requies, ingrauauit cor suum, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus. Dixitq́; Dominus ad Moysen, Loquere ad Aaron, Extende virgam tuam, & percute puluerem terræ: & sint ciniphes in vniuersa Terra-Egypti. Feceruntq́; ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percussitq́ue puluerem terræ, & facti sunt ciniphes in hominibus & in iumentis, omnis puluis terræ versus est in ciniphes per totam Terram-Aegypti. Feceruntq́ue similiter malefici incantationibus suis, vt educerent ciniphes, & non potuerunt: erantq́ue ciniphes tam in hominibus quàm in iumen- E tis. Et dixerunt malefici ad Pharaonem, Digitus Dei est hic. induratumq́; est cor Pharaonis, & non audiuit eos sicut præceperat Dominus. Dixit quoque Dominus ad Moysen, Consurge diluculo, & sta coram Pharaone, egredietur enim ad aquas: & dices ad eũ, Hæc dicit Dominus, Dimitte populum meũ vt sacrificet mihi. Quòd si non dimiseris eum, ecce ego immittam in te, & in seruos tuos, & in populum tuũ, & in domos tuas omne genus muscarum: & implebuntur domus Aegyptiorũ muscis diuersi generis, & vniuersa terra in F qua fuerint. Faciamq́ue mirabilem in die illa Terram-Gessen, in qua populus meus est, vt non sint ibi muscæ: & scias quoniã ego Dominus in medio terræ. Ponamq́; diuisionem inter populum meum: & populum tuum: cras Sapi. 16. b. erit signũ istud. Fecitq́ue Dominus ita. ‖ Et venit musca grauissima in domos Pharaonis & seruorum eius, & in omnẽ Terram-Aegypti: corruptaq́; est terra ab huiusce modi muscis. Vocauitq́ue Pharao Moysen & Aaron, & ait *domino. 5. eis, Ite, & sacrificate* Deo vestro in terra hac. Et ait Moyses, Non potest ita fieri: abomina- G tiones enim Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro? quòd si mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij coram eis, lapidibus nos obruent. Viam trium dierum pergemus in solitudinẽ: & sacrificabimus Domino Deo nostro, ‖ sicut præcepit nobis. Dixitq́ue Pharao, Supr. 3. f. Ego dimittã vos vt sacrificetis Domino Deo vestro in deserto: veruntamen longius ne abeatis, rogate pro me. Et ait Moyses, Egressus à te, orabo Dominũ: & recedet musca à Pharaone & à seruis suis, & à populo eius cras: verũtamen noli vltrà fallere, vt nõ dimittas populũ sacrificare Domino. Egressusq́; Moyses à Pharaone, orauit Dominum. Qui fecit iuxta verbũ illius: & abstulit muscas à Pharaone & à seruis suis, & à populo eius: nõ superfuit ne vna quidem. Et ingrauatum est cor Pharaonis, ita vt nec hac quidem vice dimitteret populum.

S. Quinta plaga est pestis in iumentis, sexta vlcerum, septima grandinis, ad quam promittit Pharao se dimissurum populum si cesset, verum nec id complet: nullus autem filiorum Israël in his malis vllum patitur damnum.

CAP. IX.

DIxit autem Dominus ad Moysen, In- A gredere ad Pharaonem, & loquere ad eũ, Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum, Dimitte populum meum vt sacrificet mihi. Quòd si adhuc renuis, & retines eos: ecce manus mea erit super agros tuos, & super equos & asinos, & camelos, & oues, & boues pestis valde grauis. Et faciet Dominus mirabile inter possessiones Israel, & possessiones Aegyptiorũ, vt nil omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios Israel. Constituitq́; Dominus tempus, dicens, Cras faciet Dominus verbum istud in terra. Fecit ergo Dominus verbũ hoc B altera die: mortuaq́ue sunt omnia animantia Aegyptiorum: de animalibus vero filiorum Israel nihil omnino perijt. Et misit Pharao ad videndum: nec erat quicquam mortuum de his quæ possidebat Israel. Ingrauatumq́ue est cor Pharaonis, & non dimisit populum. Et dixit Dominus ad Moysen, & Aaron, Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cœlum coram Pharaone. Sitq́ue puluis super omnem Terram-Aegypti: erunt enim in hominibus, & iumentis "vlcera', & "vulnera. 6 vesicæ turgentes in vniuersa Terra-Aegypti. Tuleruntq́; cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in C cœlum: factaq́; sunt "vlcera' vesicarum turgen- "vulnera. tium in hominibus, & iumentis: nec poterant 10. malefici stare coram Moyse propter "vlcera' "vulnera. 9 quæ in illis erant, & in omni Terra-Aegypti. Induratuitq́; Dominus cor Pharaonis: & non audiuit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen. Dixitq́; Dominus ad Moysen, Mane consurge, & sta coram Pharaone, & di-

ces ad

ces ad eum, Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum, Dimitte populum meum vt sacrificet mihi. Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuū, & super seruos tuos, & super populum tuum: vt scias quòd nō sit similis mei in omni terra. Nunc enim extendens manum *percutiam te, & populū tuum peste, peribisque de terra. ‖Idcirco autem posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra: Adhuc retines populum meū: & non vis dimittere eum? En pluam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis: qualis non fuit in Aegypto à die qua fundata est, vsque in præsens tempus. Mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & iumenta, & vniuersa quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, ceciderit́q; super ea grando, morientur. Qui timuit verbum Domini de seruis Pharaonis, fecit confugere seruos suos, & iumenta in domos: qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit seruos suos, & iumenta in agris. Et dixit Dominus ad Moysen, Extende manum tuam in cœlū, vt fiat grando in vniuersa Terra-Aegypti super homines, & super iumenta, & super omnem herbam agri in Terra-Aegypti. ‖Extenditque Moyses virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac discurrentia fulgura super Terram: pluitque Dominus grandinē super Terram-Aegypti. Et grando & ignis mista pariter ferebantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta antè nunquam apparuit in vniuersa Terra-Aegypti ex quo gens illa cōdita est. Et percussit grando in omni Terra-Aegypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine vsq; ad iumētum: cunctamque herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit. Tantum in Terra-Gessen, vbi erant filij Israel, grādo non cecidit. Misitq; Pharao, & vocauit Moysen & Aaron, dicens ad eos, Peccaui etiam nunc, Dominus iustus: & ego & populus meus, impij. Orate Dominum vt desinant tonitrua Dei, & grando: vt dimittam vos, & nequaquam hic vltrà maneatis. Ait Moyses, Cum egressus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominū, & cessabunt tonitrua, & grando non erit: vt scias quia Domini est terra. noui autem quòd & tu, & serui tui necdum timeatis Dominū Deum. Linum ergo, & hordæū læsum est, eo quòd hordæum esset virens, & linum iam folliculos germinaret: triticum autem, & far non sunt læsa, quia serotina erant. Egressusque Moyses à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum: & cessaueruut tonitrua et grando, nec vltrà stillauit pluuia super Terram. Videṡ autem Pharao quòd cessasset pluuia, & grando & tonitrua, auxit peccatum: & ingrauatum est cor eius, & seruorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filos Israel, sicut præceperat Dominus per manum Moysi.

meam.1.
Rom.9.d.

S. Octauum signum est locustarum, quibus ablatis obduratus Pharao ne sic quidem iuxta cōdictum dimittit populum, quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum, propter quas permittit Pharao vt exeant, sed protinus idem denegat, Moysiq; minatur.

CAP. X.

ET dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induraui cor eius, & seruorum illius: vt faciam signa mea hæc in eo, & narres in auribus filij tui, et nepotum tuorum, quoties contriuerim Aegyptios, & signa mea fecerim in eis: & sciatis quia ego Dominus. Introierūt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei, Hæc dicit Dominus Deus Hebræorū, Vsquequo non vis subijci mihi? dimitte populum meum, vt sacrificet mihi*. ‖Sin autē resistis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locustam in fines tuos: quæ operiet superficiem terræ, ne quicquam eius appareat, sed comedatur quod residuū fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris. Et implebunt domos tuas, & seruorum tuorum, & omnium Aegyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & aui, ex quo orti sunt super terram, vsque in præsentem diem. Auertitq; se, & egressus est à Pharaone. Dixerūt autem serui Pharaonis ad eum, Vsquequo patiemur hoc scandalum? dimitte homines, vt sacrificent Domino Deo suo. nónne vides quòd perierit Aegyptus? Reuocaueruntque Moysen, & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis, Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam sunt qui ituri sunt? Ait Moyses, Cū paruulis nostris, & senioribus pergemus, cū filijs & filiabus, cum ouibus & armentis: est enim solennitas Domini Dei' nostri. Et respōdit Pharao, Sic Dominus sit vobiscū, quomodo ego dimittam vos, & paruulos vestros. cui dubium est quòd pessimè cogitetis? Non fiet ita, sed ite tātum viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimque eiecti sunt de conspectu Pharaonis. Dixit autem Dominus ad Moysen, Extende manum tuam super Terram-Aegypti ad locustam, vt ascendat super terram, & deuoret omnem herbam quæ residua fuerit grandini. Et extendit Moyses virgam super Terrā-Aegypti: & Dominus induxit ventum vrentem tota die illa, & nocte: & mane facto, vētus vrens leuauit locustas. Quæ ascenderunt super vniuersam Terram-Aegypti: & sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fue-

indefessi.
Sapi.16.b

non fuerant,nec poſtea futuræ ſunt. Operue
runtq́ue vniuerſam ſuperficiem terræ,vaſtan
E tes omnia. Deuorata eſt igitur herba terræ,&
quicquid pomorum in arboribus fuit, quæ
grando dimiſerat: nihil quoque omnino vi-
rens relictum eſt in lignis,& in herbis terræ,
in cuncta Aegypto. Quam ob rem feſtinus
Pharao vocauit Moyſen & Aaron, & dixit
eis,Peccaui in Dominum Deum veſtrum,&
in vos. Sed nũc dimittite peccatũ mihi etiam
hac vice,& rogate Dominum Deũ veſtrum,
vt auferat à me mortem iſtam. Egreſſusq́; eſt
▷.5. ▷Moyſes de conſpectu Pharaonis, & orauit
Dominum. Qui flare fecit ventum ab occi-
dente vehementiſsimum, & arreptam locu-
F ſtam proiecit in Mare-rubrum: non remanſit
ne vna quidem in cunctis finibus Aegypti.
Et indurauit Dominus cor Pharaonis,nec di
miſit filios Iſrael. Dixit autem Dominus ad
Moyſen: Extende manum tuam in cœlum:&
ſint tenebræ ſuper Terram-Aegypti tam den
ſæ, vt palpari queant. Extenditq́ue Moyſes
manũ in cœlum: & factæ ſunt tenebræ horri-
biles in vniuerſa Terra-Aegypti tribus die-
Sapi.17.a. bus. ‖Nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe
Sapi.18.a. de loco in quo erat: ‖vbicunque autem habita
G bant filij Iſrael,lux erat. Vocauitq́ue Pharao
Moyſen & Aaron,& dixit eis, Ite, ſacrificate
Domino: oues tantũ veſtræ,& armenta rema
neant,paruuli veſtri eant vobiſcum. Ait Moy
ſes,Hoſtias quoq; & holocauſta dabis nobis,
quæ offeramus Domino Deo noſtro. Cun-
cti greges pergent nobiſcum: non remanebit
ex eis vngula: quæ neceſſaria ſunt in cultum
Domini Dei noſtri: præſertim cũ ignoremus
quid debeat immolari, donec ad ipſum locũ
perueniamus. Indurauit autẽ Dominus cor
Pharaonis,& noluit dimittere eos. Dixitq́ue
Pharao ad Moyſen, Recede à me, & caue ne
vltrà videas faciẽ meam: quocunq; die appa-
rueris mihi, moriêris. Reſpondit Moyſes, Ita
fiat vt locutus es, nõ videbo vltrà faciã tuam.

S. Ante decimum ſignum quod prædicit Domi nus, hortatur ad Aegypti ſpoliationem.

CAP. XI.

A (ET dixit Dominus ad Moyſen, Ad-
huc vna plaga tangã Pharaonẽ & Ae
gytũ,& poſt hæc dimittet vos,& exi
Supr.3.g. Infra.12.e. re cõpellet. ‖Dices ergo omni plebi vt poſtu-
let vir ab amico ſuo,& mulier à vicina ſua va
ſa argentea,& aurea. Dabit autem Dominus
Eccl.45.a. gratiam populo ſuo coram Aegyptijs. ‖Fuit-
B que Moyſes vir magnus valde in Terra-Ae-
gypti coram ſeruis Pharaonis, & omni popu
lo.) Et ait, Hæc dicit Dominus, Media nocte
*egrediar.8 *ingrediar'in Aegyptum: & morietur omne
primogenitum in Terra-Aegyptiorum,à pri
mogenito Pharaonis qui ſedet in ſolio eius,
vſque ad primogenitum ancillæ quæ eſt ad C
molam,& omnia primogenita iumentorum.
Eritq́; clamor magnus in vniuerſa Terra-Ae-
gypti, qualis nec antè fuit, nec poſtea futurus
eſt. Apud omnes autem filios Iſrael non mu-
tiet canis ab homine vſque ad pecus: vt ſciatis
quãto miraculo diuidat Dominus Aegyptios
& *Iſrael. Deſcendentq́ue omnes ſerui tui iſti *filios.5.
ad me, & *adorabunt'me, dicẽtes, Egredere tu *orabunt.5.
& omnis populus qui ſubiectus eſt tibi: poſt D
hæc egrediemur. Et exiuit à Pharaone iratus
nimis. Dixit autẽ Dominus ad Moyſen, Non
audiet vos Pharao vt multa ſigna fiãt in Ter-
ra-Aegypti. Moyſes autem & Aaron fecerunt
omnia ſigna ▷ & oſtenta' quæ ſcripta ſunt, co- ▷.8.
rã Pharaone: & indurauit Dominus cor Pha-
raonis,nec dimiſit filios Iſrael de terra ſua.

*S. Paſchalis agni ritu declarato ac celebrato, e-
iuſq́; ſanguine domorum ſuperliminaribus illi-
to, cæſis omnibus Ægypti primogenitis, Iſraë
litæ cum diuitijs Ægypti egrediuntur: de ritu
Phaſe ac eſu azymorum, & tempore habita
tionis Iſraël in Ægypto.* CAP. XII.

DIxit quoque Dominus ad Moyſen & A
Aaron in Terra-Aegypti, Menſis iſte,
vobis principium menſium: primus e-
rit in menſibus anni. Loquimini ad vniuer-
ſum cœtum filiorum Iſrael,& dicite eis, Deci-
ma die menſis huius tollat vnuſquiſq; agnum
per familias & domos ſuas. Sin autem minor
eſt numerus vt ſufficere poſsit ad veſcendum
agnum: aſſumet vicinum ſuum qui coniun-
ctus eſt domui ſuæ, iuxta numerũ animarum
quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni. Erit aũt
agnus abſq; macula,maſculus,anniculus: iu-
xta quem ritum tolletis & hœdum. Et ſeruabi
tis eum vſque ad quartam decimam diẽ men-
ſis huius: immolabitq́ue eum vniuerſa mul-
titudo filiorum Iſrael ad veſperam. Et ſument B
de ſanguine eius,ac ponent ſuper vtrunq; po-
ſtem, & in ſuperliminaribus domorũ in qui-
bus comedent illum. Et edent carnes nocte il
la aſſas igni,& azymos panes, cum lactucis a-
greſtibus. Non comedetis ex eo crudum quid,
nec coctum aqua, ſed aſſum tãtum igni: caput
cum pedibus eius & inteſtinis vorabitis. Nec
remanebit quicquam ex eo vſq; mane. ſi quid
reſiduum fuerit, igne comburẽtis. Sic autem
comedetis illum, Renes veſtros accingetis,&
calceamẽta* habebitis in pedibus, tenentes ba *veſtra.2
culos in manibus,& comedetis feſtinãtes: eſt
enim Phaſe (id eſt trãſitus) Domini. Et tranſ-
ibo per Terram-Aegypti nocte illa, percu-
tiamq́; omne primogenitum in Terra-Aegy-
pti ab homine vſq; ad pecus: & in cunctis dijs
Aegypti faciã iudicia, ego Dominus. Erit au-
tem ſanguis vobis in ſignũ in ædibus in qui-
bus eritis: & videbo ſanguinẽ, & tranſibo vos:
nec erit

nec erit in vobis plaga disperdēs quando percussero Terram-Aegypti. Habebitis aūt hunc
C diem in monumentum: & celebrabitis eam solennem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicunque comederit fermentum, peribit anima illa de Israel, à primo die vsque ad diem septimum. Dies prima erit sancta atque solennis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent. Et obseruabitis azyma: in eadē enim ipsa die educam exercitum vestrū de Terra-Aegypti, & custodietis diem istum in generationes ve-
Leui.23.a. Num.28.c stras ritu perpetuo. ‖Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma vsque ad diē viceſimamprimam eiusdem
"fermentū.1 mensis ad vesperam. Septem diebus "fermentatum'nō inuenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu Israel, tam de aduenis quàm de indi-
D genis terræ. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma. Vocauit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, & dixit ad eos, Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Pha-
Hebr.11.e. se. ‖Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrunq; postem: nullus vestrum egrediatur ostiū domus suæ vsq; mane. Transibit enim Dominus percutiens Aegyptios: cumq; viderit sanguinem in superliminari et
▷.5. in vtroq; poste, transcendet ostium▷domus', & non sinet percussorem ingredi domos ve-
"Custodite. 4. "vobis.4. "vestris.4. *Deus. stras & lædere. "Custodi'verbum istud legitimū "tibi'& filijs "tuis'vsq; in æternum. Cumque introieritis terram quam Dominus* datu-
rus est vobis vt pollicitus est, obseruabitis ceremonias istas. Et cum dixerint vobis filij vestri, Quæ est ista religio? dicetis eis, Victima transitus Domini est, quando transiuit super domos filiorum Israel in Aegypto percutiens Aegyptios, & domos nostras liberans. Incuruatusque populus adorauit. Et egressi filij Is-
E rael fecerūt sicut præceperat Dominus Moy si & Aaron. Factum est autē in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in Terra-Aegypti, à primogenito Pharaonis qui
Sapi.18.b. in solio eius sedebat, ‖vsq; ad primogenitum captiuæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumētorum. Surrexitq; Pharao nocte & omnes serui eius, cunctaque Aegyptus: & ortus est clamor magnus in Aegypto: neque enim erat domus in qua non iacēret mortuus. Vocatisque Pharao, Moyse & Aaron nocte, ait, Surgite & egredimini à populo meo, vos & filij Israel: ite, immolate Domino sicut dicitis. Oues vestras: & armenta assumite vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Vrgebantque Aegyptij populum de terra exire velociter, dicentes. Omnes moriemur. Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermētaretur: & ligans in pallijs posuit super humeros suos. Feceruntque filij Israel
‖sicut præceperat Dominus Moysi: & petie- Supr.11.a.
runt ab Aegyptijs vasa argentea & aurea, vestemque plurimam. Dominus aūt dedit gratiam populo coram Aegyptijs vt commoda- F
rent eis: et spoliauerunt Aegyptios. Profectiq; sunt filij Israel de Rameſſe in Socoth, sexcenta ferè millia peditum virorum, absq; paruulis
▷& mulieribus'. Sed & vulgus promiscuum ▷.12.
innumerabile ascendit cum eis, oues & armenta & animantia diuersi generis multa nimis. Coxeruntq; farinam quam dudum de Aegypto consperſam tulerant: & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterat fermentari cogētibus exire Aegyptijs, & nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quicquam occurrerat præparare. Habitatio autem filiorum Israel qua manserunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorū. Quibus expletis, eadē die egressus est omnis exercitus Domini de Terra-Aegypti. Nox ista est obseruabilis Domini, quando eduxit eos de Terra-Aegypti: hanc obseruare debēt omnes filij Israel in generationibus suis. Dixitq; Dominus ad Moysen & Aaron, Hæc est religio Phase, Omnis alienigena non comedet ex eo.
Omnis autem seruus emptitius circūcidetur, G
& sic comedet. Aduena & mercenarius non
edent ex eo. ‖In vna domo comedetur, nec ef- Num.9.b.
feretis de carnibus eius foras, ‖nec os illius cō- Iohan.19.f
fringetis. Omnis cœtus filiorum Israel faciet illud. Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circuncidetur prius omne masculinum eius, & tunc rite celebrabit: eritque sicut indigena terræ. si quis autem circunciſus non fuerit, non vescetur ex eo. Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos. Feceruntque omnes filij Israel sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron. Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de Terra-Aegypti per turmas suas.

S. Liberationis ab Ægypto Dominus religione Phase ac primogenitorum consecratione meminisse iubet. Inde Israël per desertum egrediens ossa Ioseph secum defert, & columnæ ignis ac nubis ducatum accipit.

CAP. XIII.

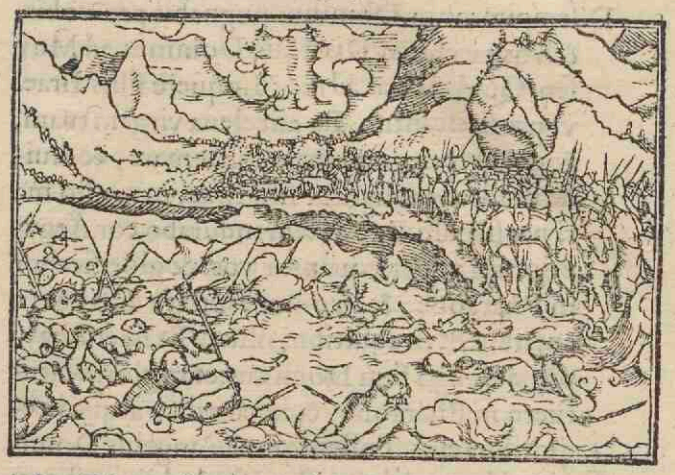
LOcutusque est Dominus ad Moysen, A
dicens, ‖Sanctifica mihi omne primo- Infr.34.c. Num.8.c.
genitum quod aperit vuluam in filijs Luc.2.d. Leui.27.c.
Israel,

Israel, tam de hominibus quàm de iumentis: mea sunt enim omnia. Et ait Moyses ad populum, Memẽtote diei huius in qua egressi estis de Aegypto & de domo seruitutis: quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: vt non comedatis fermentatum panem. Hodie egredimini mense nouarum frugum. Cumque introduxerit "te' Dominus in Terram Chananæi et Hethæi et Amorrhæi et Heuæi & Iebusæi, quam iurauit patribus tuis vt daret tibi terram fluentem lacte & melle, "celebrabitis' hunc morem sacrorum mense isto. Septem diebus vescêris azymis: & in die septimo erit solennitas Domini. Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cũctis finibus tuis.

B Narrabisque filio tuo in die illo, dicens, Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Aegypto. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos: & vt lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Aegypto. Custodies huiuscemodi cultum statuto tempore à diebus in dies. Cumque introduxerit te Dominus in Terrã-Chananæi, sicut iurauit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam: separabis omne quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuũ est in pecoribus tuis: quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino. Primogenitum asini mutabis oue, quòd si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filijs

C tuis, pretio redimes. Cumque interrogauerit te filius tuus cras, dicens, Quid est hoc? respondebis ei, In manu forti eduxit nos Dominus de Terra-Aegypti, de domo seruitutis. Nam cum induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in Terra-Aegypti à primogenito hominis vsque ad primogenitum iumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vuluam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorũ redimo. Erit igitur quasi signũ in manu tua, & quasi appensum quid, ob recordationẽ, "ante' oculos tuos: eo quòd in manu forti eduxit nos Dominus de Aegypto. Igitur cum emisisset Pharao populum, non eos duxit Dominus per viam Terræ-Philistijm quæ vicina est: reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum. Sed circunduxit per viam deserti, quæ est iuxta Mare-rubrum: & armati ascenderunt filij Israel

D de Terra-Aegypti. Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum: eo quòd adiurasset filios Israel, dicens, ‖Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum. Profectique de Socoth castra metati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis. ‖Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: vt dux esset itineris vtroq; tempore. Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

S. Pharao Israelem persequens, & mare per siccum illum ingrediens, cum vniuerso equitatu ac curribus submergitur.

CAP. XIIII.

LOcutus est autem Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filijs Israel, Reuersi castra metentur e regione Phi-hahiroth quæ est inter Magdalum & mare contra Beel-sephon: in conspectu eius castra ponetis super mare. Dicturusque est Pharao super filijs Israel, Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum. Et indurabo cor eius, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone & in omni exercitu eius? scientque Aegyptij quia ego sum Dominus. Feceruntque ita. Et nuntiatum est regi Aegiptyorum quòd fugisset populus: immutatumque est cor Pharaonis & seruorum eius super populum, et dixerunt, Quid voluimus facere vt dimitteremus Israel, ne seruiret nobis? iunxit ergo currum, & omnem populũ suum assumpsit secum. Tulitq; sexcẽtos currus electos, & quicquid in Aegypto curruũ fuit: & duces totius exercitus. Indurauitq; Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelsa. ‖Cumq; persequerẽtur Aegyptij vestigia præcedentium, repererũt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & vniuersus exercitus erant in Phi-hahiroth cõtra Beel-sephon. Cũque appropinquasset Pharao, leuãtes filij Israel oculos, viderunt Aegyptios post se: & timuerũt valde, clamaueruntq; ad Dominum, & dixerunt ad Moysen, Forsitan non erãt sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos vt moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, vt educeres nos ex Aegypto? Nõne iste est sermo quẽ loquebamur ad te in Aegypto, dicẽtes,

Recede

"vos.3. "celebrabis. 8. "iuxt. 6. Gen. 50.d Num. 14.c 1.Cor. 10.a Nehe. 9.d 1.Mac. 4.a

Recede à nobis, vt seruiamus Aegyptijs? multò enim melius erat seruire eis, quàm mori in solitudine. Et ait Moyses ad populum, Nolite timêre: state, & videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Aegyptios enim quos nũc videtis, nequaquam vltrà videbitis vsque in
D sempiternum. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Dixitque Dominus ad Moysen, Quid clamas ad me? Loquere filijs Israel vt proficiscantur. Tu aũt eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Israel in medio mari per siccum. Ego autem indurabo cor Aegyptiorum vt persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, & in curribus & in equitibus illius. Et sciẽt Aegyptij quia ego sum Dominus: cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque in e-
▷.4. quitibus eius. Tollensque ▷ se angelus Domi-
E ni qui præcedebat castra Israel, abijt post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens post tergum, stetit inter castra Aegyptiorum & castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita vt ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent. Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi & vrente tota nocte, & vertit in sic-
Psa.113.a. Ps.77.b.d. 104.d. Heb.11.c. cum: ‖diuisaque est aqua. ‖Et ingressi sunt filij Israel per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextra eorum & læua. Persequentesque Aegyptij ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius & & equites per medium maris. Iamque aduene
Sapi. 18.b. rat vigilia matutina ‖ & ▷ ecce' respiciens Do-
F minus super castra Aegyptiorum per colum-
▷.1. nam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundum. Dixerunt ergo Aegyptij, Fugiamus Israelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos. Et ait Dominus ad Moysen, Extende manum tuam super mare, vt reuertãtur aquæ ad Aegyptios super currus & equites eorum. Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Aegyptijs occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Domi
G nus in medijs fluctibus. Reuersæq; sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis. Filij autem Israel perrexerunt per mediũ sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris: liberauitque Dominus in die illa Israel de manu Aegyptiorum. Et viderunt Aegyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.

S. Israëlitæ gratijs Deo cum cantu peractis venerũt in Marath, vbi amaritudine aquarum versa in dulcedinem venerunt in Helim.

CAP. XV.

TVnc cecinit Moyses & filij Israel carmen hoc Domino, & dixerunt. A
Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum & ascẽsorem deiecit in mare.

‖Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum, Deus patris mei & exaltabo eum. Sapi.10.d. Isa.12.a. Psal.117.c.

Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.

Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electi principes eius submersi sunt in Mari-rubro.

Abysi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua Domine percussit inimicum.

Et in multitudine gloriæ tuæ depositisti aduersarios 'meos': misisti iram tuam quæ de 'exod.4. uorauit eos sicut stipulam.

Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: B
stetit vnda fluens, congregatæ sunt abysi in medio mari.

Dixit inimicus, Persequar & comprehẽdam, diuidam spolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, *faciens mirabilia? *Ø.10.

Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra.

Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.

Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philistijm.

Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriguerũt omnes habitatores Chanáan.

Irruat super eos formido & pauor: in magni- C
tudine brachij tui: fiant immobiles quasi lapis: donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste quem possedisti.

Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine: sanctuarium tuum

Domi-

Domine,quod firmauerunt manus tuæ.
Dominus regnabit in æternum & vltrà.
Exodus. 6. ▷.4. Ingressus est enim ▷eques', Pharao cum curribus & equitibus eius in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filij autem Israel ambulauerũt per siccum in medio eius.

Sumpsit ergo Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris,quibus præcinebat,dicens, Cantemus Domino: glorioſè enim magnificatus est equum & ascensorem eius deiecit in mare. Tulit autem Moyses Israel de Mari-rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaueruntq; tribus diebus per solitudinem,& non inuenie
D bant aquam. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quòd essent amaræ. vnde & congruum loco nomen impo suit: vocans illum Mara,id est amaritudinem. Et murmurauit populus contra Moysen, dicens, Quid bibemus? At ille clamauit ad Dominum qui ostendit ei lignum: quod cum mi
Iudit. 5.e. Eccl. 38.a. sisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. ‖ibi constituit ei præcepta,atq; iudicia,& ibi tentauit eum,dicens, Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris, & obedieris mandatis eius,custodierisq; omnia præcepta illius: cunctum languorem quẽ posui in Aegypto, non inducam super te. ego
Num. 33.b ▷.9. enim sum Dominus Deus sanator tuus. ‖Venerunt autem in Elim ▷filij Israel', vbi erant duodecim fontes aquarũ, & septuaginta palmæ:& castrametati sunt iuxta aquas.

5. *Murmurantibus in Sin pro cibo Israëlitis, pluit Dominus coturnices & Man ad saturitatem,iussio Domini de eo colligendo & in monimentum reponendo.*

CAP. XVI.

A Sapi. 11.a. PRofectiq; sunt de Elim,& venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin,quod est inter Elim & Sinai:quintodecimo die mensis secundi,postquã egressi sunt de Terra-Aegypti. Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron in solitudine. Dixeruntque filij Israel ad eos,Vtinam mortui essemus per manum Domini in Terra-Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate:cur induxistis nos in desertum istud,vt occideretis omnem multitudinem fame? Dixit autem Dominus ad Moysen, Ecce ego pluam vobis panes de cœ- B
lo: egrediatur populus, & colligat quæ sufficiunt per singulos dies:vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea, an non. Die autẽ sexto parent quod inferãt:& sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. Dixeruntq; Moyses & Aaron ad omnes filios Israel, Vespere scietis quòd Dominus eduxerit vos de Terra-Aegypti, & mane videbitis gloriam Domini:audiui enim murmur vestrum contra Dominũ:nos verò quid sumus, quia mussitastis contra nos? Et ait Moyses, Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & mane panes in saturitate:eo quòd audierit murmurationes vestras,quibus murmurati estis contra eum:nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Dixit quoque Moyses ad Aaron,Dic vniuer- C
sæ congregationi filiorum Israel, Accedite coram Domino: audiuit enim murmur vestrum. Cumq; loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Israel,respexerunt ad solitudinem: & ecce gloria Domini apparuit in nube. Locutus est autem Dominus ad Moysen,dicens, ‖Audiui murmurationes filiorum Eccl. 45.a
Israel,loquere ad eos, Vespere comedetis carnes,& mane saturabimini panibus: scietisque quòd ego sum Dominus Deus vester. Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix, cooperuit castra:mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset su- D
perficiem terræ, ‖apparuit in solitudine mi- Num.11.b.
nutum, & quasi pilo tusum in similitudinem Psal. 77.c.
pruinæ super terram. Quod cum vidissent filij Sapi. 16.c. Iohan. 6.d
Israel, dixerunt adinuicem, Man hu. (quod significat, Quid est hoc?) ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses, ‖Iste est panis 1.Co. 10.a
quem Dominus dedit vobis ad vescendũ. Hic est sermo quem præcepit Dominus, Colligat vnusquisq; ex eo quantum sufficit ad vescendum:gomor per singula capita,iuxta numerũ animarum vestrarum quæ habitant in tabernaculo sic tolletis. Feceruntque ita filij Israel: & collegerũt,alius plus,alius minus. Et mensi E
sunt ad mensuram gomor: ‖nec qui plus col- 2.Co.8.d.
legerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: sed singuli iuxta id quod edere poterant congregauerunt. Dixitque Moyses ad eos, Nullus relinquat ex eo in mane. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt

D quidam

quidam ex eis vsq; mane, & scatere cœpit vermibus, atque computruit. & iratus est contra eos Moyses. Colligebant autem mane singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum: cumque incaluisset sol, liquefiebat. In die aũt sexta collegerunt cibos duplices, id est duo gomor per singulos homines: venerunt autem, omnes principes multitudinis, & narrauerũt Moysi. Qui ait eis, Hoc est quod locutus est Dominus: requies sabbathi sanctificata, est Domino cras. quodcunq; operandum est facite: & quæ coquenda sunt coquite: quicquid autem reliquum fuerit, reponite vsque in mane. Feceruntque ita vt præceperat Moyses, & non computruit, neque vermis inuentus est
F in eo. Dixitque Moyses, Comedite illud hodie, quia sabbathum est 'Domini': nõ inuenietur hodie in agro. Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbathum est 'Domini', idcirco non inuenietur. Venitque septima dies: & egressi de populo vt colligerent, non inuenerunt. Dixit autẽ Dominus ad Moysen. Vsquequo non vultis custodire mandata mea, & legem meam? Videte quod Dominus dederit vobis sabbathum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo. Et sabbathizauit populus die septimo. Appellauitque domus Israel nomen eius Man: quod erat quasi semen coriandri album, gustusque eius quasi simile cum
G melle. Dixit autẽ Moyses, Iste est sermo quem præcepit Dominus, Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò generationes: vt nouerint panẽ quo alui vos in solitudine, quando educti estis de Terra-Aegypti. Dixitque Moyses ad Aaron. Sume vas vnum, & mitte ibi man, quantum potest capere gomor: & re
*futuras retro. 6. pone coram Domino ad seruandum in * generationes vestras, sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reseruandum. ‖Filij autem Israel comederunt Man quadraginta annis: donec venirent
Neh. 9. d. Iudit. 5. c. in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, vsquequo tangerent fines Terræ-Chanaan. Gomor autem decima pars est ephi.

S. Rursum murmurantibus in Raphidim pro aqua filijs Israël, dat Dominus aquam de petra: & in monte Moysi extensis manibus orante, vincunt ipsi Amalechitas.

CAP. XVII.

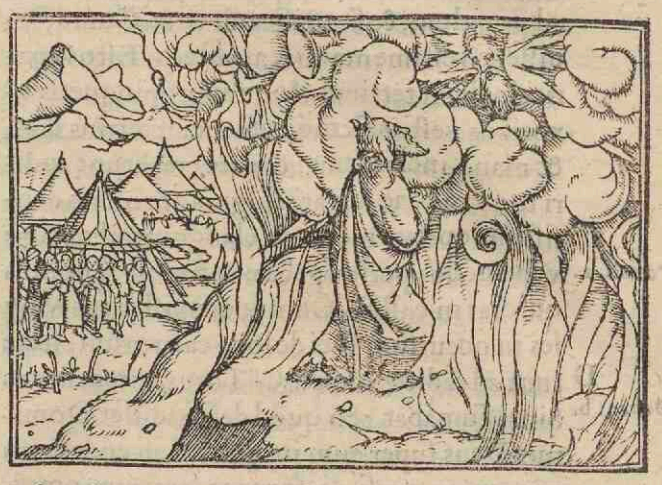
A IGitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin, per mansiones suas, iuxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad
Nu. 20. a. bibendũ populo. ‖Qui iurgatus contra Moysen, ait, Da nobis aquam, vt bibamus. Quibus respondit Moyses, Quid iurgamini cõtra me? cur tentatis Dominum? Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moysen, dicens, Cur fecisti nos exire de Aegypto, vt occideres nos, & liberos nostros, ac iumẽta siti? Clamauit autem Moyses ad Dominum dicens, Quid faciam populo huic? ad- B
huc paululũ, & lapidabit me. Et ait Dominus ad Moysen, Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel: & virgam qua ‖percussisti fluuiũ, tolle in manu tua, & vade. ‖En Supr. 14. e. Psal. 77. b. 1. Co. 10. a ego stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiesq; petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israel. Et vocauit nomen loci illius Tentatio, propter iurgium filiorum Israel, & quia tentauerunt Dominum, dicentes, Estne Do- C
minus in nobis, an non? ‖Venit autem Amalec* & pugnabat contra Israel in Raphidim. Iudit. 4. d. Sapi. 11. a. Deut. 15. d
Dixitque Moyses ad Iósue, Elige viros, & *ad pugnã. 4. egressus pugna cõtra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. Fecit Iósue vt locutus erat Moyses, & pugnauit contra Amalec: Moyses aũt, & Aaron & Hur, ascenderũt super verticem collis. Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec. Manus autẽ Moysi erant graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem, & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum D
est vt manus illius non lassarentur vsq; ad occasum solis. Fugauitque Iósue Amalec, & populum eius in ore gladij. Dixit aũt Dominus ad Moysen, Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Iósue: delebo enim memoriã Amalec sub cœlo, Aedificauitq; Moyses altare: & vocauit nomen eius, Dominus-exaltatio-mea, dicens, Quia manus "soli' Do- "solium.
mini, & bellum Domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

S. Iethro socer Moysi vxorem cum filijs ad eum reduxit, & auditis Dei operibus, quum Domino sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus.

CAP. XVIII.

CVmque audisset Iethro sacerdos Ma- A
dian, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israeli populo suo, & quòd eduxisset Dominus Israel de Aegypto: tulit Sephoram vxorem Moysi quam remiserat: & duos filios eius, quorum vnus vocabatur Gersam, dicente patre, ‖Aduena fui Sup. 2. d.
in terra aliena. Alter verò Eliézer, Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis. Vênit ergo Iethro cognatus Moysi, & filij eius & vxor eius ad Moysen in deserturn,

desertū, vbi erat castrametatus iuxta Mōtem Dei. Et mandauit Moysi, dicens, Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filij tui cum ea. Qui egressus in occursum cognati sui, adorauit, & osculatus est eum: salu-
B tauerunt́que se mutuo verbis pacificis. Cuḿque intrasset tabernaculum, narrauit Moyses cognato suo cūcta quæ fecerat Dominus Pharaoni & Aegyptijs propter Israel: vniuersuḿque laborem qui accidisset eis in itinere, & quòd liberauerat eos Dominus. Lætatuśque est Iethro super omnibus bonis quæ fecerat Dominus Israeli, eo quòd eruisset eum de manu Aegyptiorū, & ait, Benedictus Dominus qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Aegypti. Nūc cognoui quia magnus
Su.1.b.c.d Dominus super omnes deos: eo quòd ‖ super-
3.b.c.d.14 b. be egerint contra illos. Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausto & hostias Domino: veneruntque Aaron & omnes seniores Israel, vt comederēt panem cum eo corā Deo.
C Altera autem die sedit Moyses vt iudicaret populum, qui assistebat Moysi à mane vsque ad vesperam. Quod cum vidisset cognatus eius, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait, Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane vsque ad vesperam? Cur respondit Moyses, Venit ad me populus quærens sententiā Dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniūt ad me vt iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges eius. At ille, Non bonam, inquit, rem facis: stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecū est: vltrà
Deut.1.b. vires tuas est negotium, ‖ solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea atque cōsilia, & erit Dominus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum: ostendaśq; populo ceremonias & ritum colendi, viaḿque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.
D Prouide autem de omni plebe viros "sapientes' & timentes Deum, in quibus sit veritas, & "potētes.15 qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referāt ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent: leuiuśque sit tibi, partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta eius poteris sustentare: & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cum pace. Quibus auditis Moyses fecit omnia quæ ille suggesserat. Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos. Qui iudicabant plebem, omni tempore: quicquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes. Dimisit́que cognatum suum: qui reuersus abijt in terram suam.

S. Iuxta montem Sinai commemorato liberationis ex Ægypto beneficio populus sanctificari iubetur, vt descendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moysi loquuturus.

CAP. XIX.

A Mense tertio egressionis *Israel de Terra-Aegypti, in die hac venerunt in so- Num.33.c. *filiorum.3
litudinē Sinai. Nam profecti de Rhaphidim, & peruenientes vsq; in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria eregione montis. ‖ Moy- Act.7.c.
ses autem ascendit ad Deum: vocauit́q; eum Dominus de monte, & ait, Hæc dices domui Iacob, & annūtiabis filijs Israel. Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. ‖ Si ergo audieritis vocem meam, & Deu.29.a.
custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: ‖ mea est enim om Psa.23.a.
nis terra. ‖ Et vos eritis mihi in regnum sacer 1.Pet.2.b.
dotale, & gens sancta, hæc sunt verba quæ loquēris ad filios Israel. Vēnit Moyses: & cōuo- B
catis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauerat Dominus. Respondit́q; omnis populus simul. Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cuḿq; retulisset Moyses verba populi ad Dominum, ait ei Dominus, Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuū. Nuntiauit ergo Moyses verba populi ad Dominum. Qui dixit ei, Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, lauent́que vestimenta sua. Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai. Constituesque terminos po- C
pulo per circuitùm, & dices ad eos, Cauete ▷.8.
ne ascendatis in montem, ‖ nec tangatis fines Hebr.12.e.
illius: omnis qui tetigerit mōtem, morte morietur. Manus non "tangent' eum, sed lapidi- "tanget.7.

bus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentũ fuerit siue homo, non viuet. cum cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem. Descenditque Moyses de monte ad populum, & sanctificauit eum. Cumq; lauissent vestimenta sua, ait ad eos, Estote pariti in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris. Iamq; aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehemẽtius perstrepebat: & timuit *populus qui erat in castris. Cumq; eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, stete
D runt ad radices montis. ‖Totus autem mons
Deu. 4. b. Sinai fumabat: eo quòd descendisset Dominus Deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis. Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei. Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocauit Moysen in cacumen eius. Quò cum ascendisset dixit ad eum, Descende, & contestare populum: ne fortè velit transcendere terminos ad videndum Dominũ, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoq; qui accedunt ad Dominum, sanctificẽtur ne percutiat eos. Dixitque Moyses ad Dominum, Non poterit vulgus ascendere in montẽ Sinai: tu enim testificatus es & iussisti, dicens, Pone terminos circa montẽ, & sanctifica illum. Cui ait Dominus, Vade, descende: ascendesque tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeãt terminos, nec ascendant ad Dominum, ne fortè interficiat illos. Descenditque Moyses ad populum, & omnia narrauit eis.

*omnis. 2.

S. Moyses decalogum à Domino auditum populo narrat, ac terreum aut lapideum de insectis lapidibus altare fieri iubet, ad quod non sit per gradus ascendendum.

CAP. XX.

A LOcutusque est Dominus cunctos sermones hos, Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra-Aegypti, de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me. ‖Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitãs iniquitatem patrũ in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me: & faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præ-
B cepta mea. Non assumes nomẽ Domini Dei tui in vanum. nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra. Memento vt diem sabbathi sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbathum Domini Dei tui est: non facies omne opus ▷in eo', tu & filius tuus & filia tua, seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum & aduena qui est intra portas tuas. ‖Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terrã & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo, idcirco benedixit Dominus diei sabbathi, & sanctificauit eum. Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terrã quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Non occides, Non Mœchaberis, Nõ furtum facies. Non loquêris cõtra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces domum proximi tui: nec desyderabis vxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt. Cunctus autem populus ‖videbat' voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemq; fumantem: & perterriti ac pauore cõcussi, steterunt procul, dicentes Moysi, Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. Et ait Moyses ad populum, Nolite timere: vt enim probaret vos vênit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. Stetitq; populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus. Dixit præterea Dominus ad Moysen, Hæc dices filijs Israel, Vos vidistis quòd de cœlo locutus sim vobis. Non facietis
D *deos argenteos, nec deos aureos facietis vo-
*mecum. 1. bis. ‖Altare de terra facietis mihi, & offeretis
Infra. 27. b. 38. a. super eo holocausta & pacifica vestra, oues vestras & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi. ‖Quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim leuaueris cultrum *super eum, polluetur. Non ascendes per gradus altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

Deu. 5. b. Leui. 19. c. Mat. 5. c. Ezec. 20. b. Deu. 5. b.

▷. 8.

Infr. 31. b. Gene. 2. a.

Deu. 5. b. Matt. 15. a. Ephe. 6. a. Matt. 5. c.

Roma. 7. b. 13. c.

"audiebat. 6

Heb. 12. c. Deu. 18. c.

Deu. 27. a. Iosu. 8. f.

*tuum. 16. a

S. Præcepta iudicialia quo ad emptitios seruos & ancillas, furta, homicidia, parricidia, parẽtum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bouem.

CAP. XXI.

HAec sunt iudicia quæ propones eis, Si emeris seruum Hebræũ, sex annis seruiet tibi: in septimo egredietur liber
A gratis. Cum quali veste intrauerit, cum tali exeat, si habens vxorem: & vxor egredietur simul. Sin autẽ dominus dederit illi vxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi eius erunt domini sui, ipse verò exhibuit cum vestitu suo. Quòd si dixerit seruus, Diligo dominum meum & vxorem ac liberos, non egrediar liber: offeret eum dominus dijs, & applicabitur

Deu. 15. c. Iere. 34. c.

cabitur ad ostium & postes, perforabitq; aurem eius subula, & erit ei seruus in seculum.

B Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueuerunt. Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem si spreuerit eam. Sin autē filio suo desponderit eam, Leui.24.c. iuxta morem filiarum faciet illi. Quòd si alteram ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitiæ non negabit. Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absq; pecunia. Qui percusserit hominem vo-

C lens occidere, morte moriatur. Qui autem nō est insidiatus, sed Deus illū tradidit in manus Deut.19.a eius: ‖constituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo euelles eū vt moriatur. Qui percusserit patrem Leui.20.b Prou.20.c suum ‖aut' matrem, morte moriatur. Qui male Matt.15.a. Marci.7.b dixerit patri suo vel matri, morte moriatur. ‖&.4. Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, conuictus noxæ, morte moriatur.

D Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugna, & ille mortuus nō fuerit, sed iacuerit in lectulo: si surrexerit, & ambulauerit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen vt operas eius, & impēsas in medicos, restituat. Qui percusserit seruum suum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit. Sin autem vno die vel duobus superuixerit, non subiacebit pœnæ, quia pecunia illius est. Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortiuum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit dāno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint. Sin autem mors eius fuerit subse-

E cuta, reddet animam pro anima, ‖oculum pro Matt.5.f. Leui.24.d oculo, dentem pro dente, manum pro manu, Deut.19. pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore. Si percusserit quispiam oculum serui sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem quoque si excusserit seruo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos. Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes eius, dominus quoque bouis innocens erit. Quòd si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum eius occident. Quod si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus. Filium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subiacebit. Si seruum ancillamque inuaserit, triginta siclos ar- G genti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eā, cecideritque bos aut asinus in eā, reddet Dominus cisternæ pretium iumētorum: quod autem mortuum est, ipsius erit. Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuidēt pretium, cadauer autem mortui inter se dispertient. Si autem sciebat quòd bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodiuit eum Dominus suus: reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

S. Furti damnique illati pœna, depositi, commodati atque stupri lex, idololatriæ supplicium: aduenæ, viduæ & pupillo nocentium pœnæ: mutui, vsuræ, & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum.

CAP. XXII.

SI quis furatus fuerit bouem aut ouem, & A occiderit, vel vendiderit: quinque boues pro vno boue restituet, ‖& quatuor oues 2.Re.12.b. pro vna oue. Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor nō erit reus sanguinis. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur. si inuentum fuerit apud eum quod furatus est, viuēs, siue bos, siue asinus, siue ouis: duplum restituet. Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit iumentum suum vt depascatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro suo vel in vinea, pro damni æstimatione restituet. Si egressus ignis inuenerit ‖spi- ‖spinas. 5.

cas, '& comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris: reddet damnum qui ignem succenderit. Si quis commendauerit a- B mico pecuniam aut vas in custodiam: & ab eo qui susceperat, furto ablata fuerint: si inuenitur fur, duplum reddet: si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit quòd non extenderit manum in rem proximi sui, ad perpetrandam fraudem, tam in boue quàm in asino, & oue ac vestimento, & quicquid damnum inferre potest: ad deos vtriusq; causa perueniet: & si illi iudicauerint, duplum restituet proximo suo. Si quis commendauerit proximo suo asinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, & mortuum fuerit aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nulluſq; hoc viderit: iusiurandum erit in medio quòd non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque Dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur. ‖ Quòd si furto abla- Gen.31.f. tum fuerit, restituet damnum Domino. Si co C mestū à bestia, deferat ad eum quod occisum

est,& non restituet. Qui à proximo suo quicquam horum mutuo postulauerit, & debilitatũ aut mortuum fuerit domino non præsente: reddere cõpelletur. Quòd si impræsentiarum dominus fuerit,non restituet, maximè si con-
Deu.22.d. ductum venerat pro mercede operis sui. ‖Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam,& habebit eam vxorem. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueuerunt. Maleficos non patieris viuere. Qui coierit cum iumẽto,
Leuit.19.g morte moriatur. ‖Qui immolat dijs, occidetur,præterquam Domino soli. Aduenam non contristabis, neq; affliges eum: aduenæ enim
D & ipsi fuistis in Terra-Aegypti. Viduæ & pu-
Zach. 7.c. pillo non nocebitis. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:& indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio,& erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli. Si pecuniam mutuã dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor,nec vsuris opprimes.

Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum,ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis eius,nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me,exaudiam eum, quia misé-
Actu.23.a. ricors sum. Dijs non detrahes, &‖principi po-
Leuit.22.b puli tui non maledices. Decimas tuas & pri-
Exc.44.g. mitias tuas non tardabis reddere: ‖primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. De bobus quoque,& ouibus similiter facies:septem diebus sit cum matre sua,die octaua reddes illum mihi. Viri sancti eritis mihi:carnem quæ à bestijs fuerit prægustata,nõ comedetis,sed proijcietis canibus.

S. Leges præfixæ iudicibus, bos & asinus inimici seruandus, non accipienda iudicibus munera, de anni & diei septimi, quiete, tribusq; festis præcipuis, de angelo in ducem itineris præmittendo, & præmijs seruantium præcepta.

CAP. XXIII.

A NOn suscipies vocẽ mendacij: nec iunges manum tuam vt pro impio dicas falsum testimonium. Non sequêris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiescès sententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoq; non misereberis in "iudi-
"negotio.12 cio'. ‖Si occurreris boui inimici tui,aut asino
Deut.22.a. erranti,reduc ad eũ. Si videris asinum odientis te iacêre sub onere, non pertransibis, sed
"iudicio.13. subleuabis cum eo. Non declinabis in "iudicium'pauperis. Mendacium fugies. Insontem & iustum non occîdes:quia auersor impium.
Dani.13.f. ‖Nec accipies munera, quæ etiã excæcant pru-

dentes,& subuertunt verba iustorum. Peregri B
no molestus non eris. scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi ‖peregrini fuistis in Ter- Deu.16.d. Eccl.20.d
ra-Aegypti. Sex annis seminabis terram tuam, Gen.46.a.
& congregabis fruges eius. Anno autem septimo dimittes eam,& requiescere facies, vt comedant pauperes populi tui:& quicquid reliquum fuerit edant bestiæ agri. ita facies in vinea,& in oliueto tuo. Sex diebus operaberis: C
septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena. Omnia quæ dixi vobis custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro. Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. Solennitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, ‖sicut præcepi Supr.13.a
tibi, tempore mensis nouorum, ‖quando e- Infr.34.c. Deu.16.d.
gressus es de Aegypto: non apparebis in con- Eccl.35.a.
spectu meo vacuus. Et solennitatem messis primitiuorum operis tui,quæcunq; seminaueris in agro:solennitatem quoque in exitu an- D
ni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo ▷tuo'. ▷.6.
Non immolabis super fermento sanguinem Deu.14.f. Infr.34.c.
victimæ "tuæ', nec remanebit adeps solenni- "meæ.9.
tatis meæ vsque mane. Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui.

Non coques hœdum in lacte matris suæ. Ecce ego mittam angelum ▷meum', qui præce- ▷.6.
dat te,& custodiat in via, & introducat in locum quem præparaui. Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia E
non dimittet cum "peccaueris', & est nomen "peccaueritis
meum in illo. Quòd si audieris vocem eius, 5.
& feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. ‖Præ- Infr.23.a. Iosue.24.c
cedetque te angelus meus, & introducet te ad Deut. 7.c.
Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumque,& Heuæum, & Iebusæum, quos ego conterã. Non adorabis deos eorum, nec coles eos:non facies opera eorum,sed destrues eos, & cõfringes statuas eorum. Seruietisq; Domino Deo vestro,vt benedicam pani F
bus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui. Non erit infœcũda, nec sterilis ▷in' ▷.7.
terra tua:numerum dierum tuorum implebo. Terrorem meum mittã in præcursum tuum, & occidam omnem populum,ad quem ingre Deut.7.a.
diêris:cunctorumq; inimicorum tuorum coram te terga vertam: emittês crabrones prius, qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum,antequã introeas. Non eijciam eos G
à facie tua anno vno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas Terram. Ponam autem

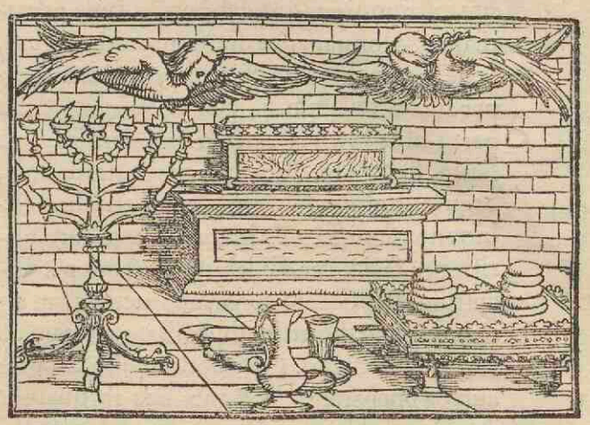
terminos

terminos tuos à Mari-rubro vsque ad Mare Palæsthinorum, & à deserto vsque ad Fluuium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & eijciam eos de conspectu vestro.
Deut. 7. a. Infr. 34. b. ‖Non inibis cum eis fœdus, nec cum dijs eorum. Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si seruieris dijs eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

S. Oblatis Domino sacrificijs, fœderisq; sanguine in populum respersо, Moyses, cæteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, vbi cum Domino. 40. diebus permansit.

CAP. XXIIII.

A MOysi quoque dixit, Ascende ad Dominum tu & Aaron, Nadab & Abiu,
▷. 2. & septuaginta senes▷ex' Israel, & adorabitis procul. Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo. Venit ergo Moyses & narauit plebi omnia verba Domini, atque iudicia: respondítque omnis populus vna voce, Omnia verba Domini quæ locutus est, faciemus. Scripsit autem Moyses vniuersos sermones Domini: & mane consurgens ædificauit altare ad radices montis, & duodecim titu-
B los per duodecim tribus Israel. Misítque iuuenes de filijs Israel, & obtulerunt holocausta, immolaueruntque victimas pacificas Domi-
▷. 4. no, vitulos▷duodecim'. Tulit itaque Moyses dimidiam patrem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare. Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo. qui dixerunt, Omnia quæ locutus est Dominus faciemus, & erimus obedientes. Ille vero, sumptum sanguinem respersit in populum, & ait, Hic est sanguis fœderis quod
Heb. 9. c. pepigit Dominus vobiscum super cunctis ser-
C monibus his. Ascenderuntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel: & viderunt Deum Israel: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum cum serenum est. Nec super eos qui procul recesserant de filijs Israel, misit manum suam: videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt. Dixit autem Dominus ad Moysen, Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem, ac
*filios Israel. mandata quæ scripsi, vt doceas*eos'. Surrexerunt Moyses, & Iosue minister eius: ascendens que Moyses in montem Dei, senioribus
D ait, Expectate hic donec reueramur ad vos. habetis Aaron: & Hur vobiscum: siquid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos. Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem & habitauit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo au-
Dominus. tem die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in cõspectu filiorum Israel. Ingressusq; Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

S. Iubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam, mensam, & candelabrum, cunctáque illis pertinentia.

CAP. XXV.

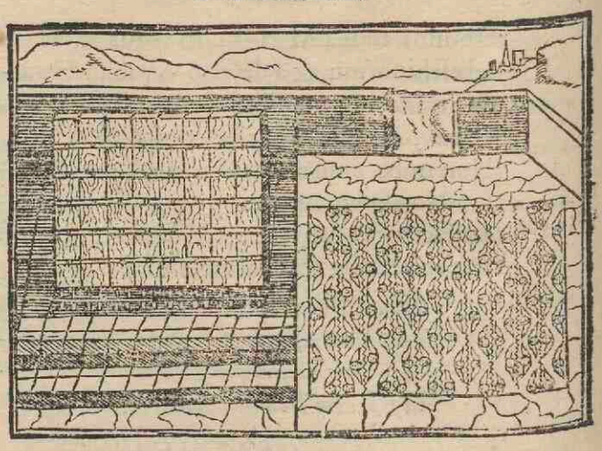
LOcutusque est Dominus ad Moysen, A
dicens, Loquere filijs Israel, vt tollant mihi primitias ab ‖omni homine qui Infra. 35. a.
offert vltroneus, accipietis eas. Hæc sunt autem quæ accipere debetis, Aurum, & argentũ, & æs, hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, & pelles arietum rubricatas, pellesque ianthinas, & ligna setim. oleum ad luminaria concinnanda, aromata in vnguentum, & thymiamata boni odoris: lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale. Facientq; mihi sanctuarium, & habitabo in medio eo-
rum: ‖iuxta omnem similitudinem taberna- Hebr. 9. a.
culi quod ostẽdam tibi, & omnium vasorum in cultum eius: sicque facietis illud, Arcam de lignis setim compingite, cuius longitũdo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum & dimidium, altitudo cubitum similiter ac semissem. Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: faciesq; suprà coronam auream per circuitum: & quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos. duo
B circuli sint in latere vno, & duo in altero. Facies quoque vectes de lignis setim, & operies eos auro. Inducesque per circulos qui sunt in arcæ lateribus, vt portetur in eis: qui semper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis. Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi. Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo eius, & cubitũ ac semissem latitudo. Duos quoq; cherûbim aureos, & productiles facies, ex vtraq; parte ora-

culi. Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero. Vtrunque latus propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuò versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca, in qua pones testimonium quod dabo tibi. Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum cherûbim, qui erunt super arcam testimonij, cuncta quæ mandabo
C per te filijs Israel. Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac semissem. Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum, & ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam. Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiusdem mensæ per singulos pedes. Subter coronam erunt circuli aurei, vt mittantur vectes per eos, & possit mensa portari. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & circundabis auro ad subuehendã mensam. Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, &
D cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo. Et pones super mẽsam panes propositionis in conspectu meo semper. Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius, & calamos, scyphos & sphærulas, ac lilia ex ipso procedentia. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæq; simul, & lilia: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæque simul & lilia. hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili. In ipso autem cãdelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos, & lilia. Sphærulæ sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt procedentes de hastili vno. Et sphærulæ igitur & calami ex ipso erunt. vniuersa ductilia de auro purissimo. Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, vt luceant ex aduerso. Emunctoria quoq;, & vbi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant auro purissimo. Omne pondus candelabri cum vniuer-
Hebr. 8.b. Actu. 7.f. sis vasis suis habebit talentum auri purissimi. ‖Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.

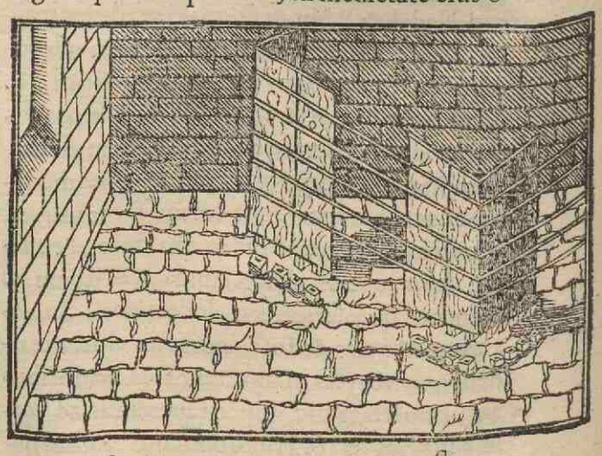
S. Forma ac cõstructio tabernaculi Mosaici, veli, arcæ propitiatorij, mensæ, candelabri, & tentorij, iuxta suas quæque mensuras.

CAP. XXVI.

A TAbernaculum verò ita facies, Decem cortinas de bysso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq; bis tincto, variatas opere plumario facies. Longitudo cor-

tinæ vnius habebit vigintiocto cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. vnius mensuræ fient vniuersa tentoria. Quinque cortinæ sibi iungentur mutuò, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt. Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, vt possint inuicem copulari. Quinquagenas ansulas cortina habebit in vtraque parte, ita insertas, vt ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit adaptari. Facies & quinquagin B
ta circulos aureos quibus cortinarũ vela iungenda sunt, vt vnum tabernaculum fiat. Facies & saga cilicina vndecim, ad operiendum tectum tabernaculi. Longitudo sagi vnius habebit triginta cubitos, & latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium. E quibus quinque iunges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita vt sextum sagum in frõte tecti duplices. Facies & quinquaginta ansas in ora sagi vnius, vt cõiungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt cũ altero copuletur. Facies & quinquaginta fibulas C
æneas quibus iungantur ansæ, vt vnũ ex omnibus operimentum fiat. Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est vnum sagum quod amplius est, ex medietate eius o-

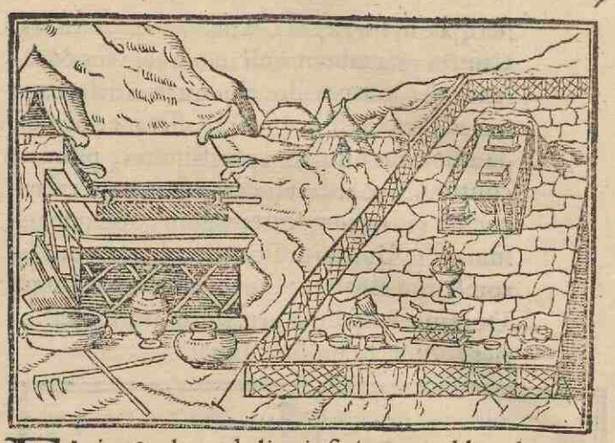

peries posteriora tabernaculi. Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, vtrunque latus tabernaculi protegens. Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: &

tis: & ſuper hoc rurſum aliud operimentum
D de ‖ianthinis' pellibus. Facies & tabulas ſtan- ‖hyacinthinis.
tes tabernaculi de lignis ſetim, quæ ſingulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine ſingulos ac ſemiſſem. In lateribus tabulæ, duæ incaſtraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur. Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad Auſtrum. Quibus quadraginta baſes argenteas fundes, vt binæ baſes ſingulis tabulis per duos angulos ſubijciãtur. In latere quoque ſecundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonẽ, viginti tabulæ erunt, quadraginta habentes baſes argẽteas: binæ baſes ſingulis tabulis ſup
E ponentur. Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies ſex tabulas, & rurſum alias duas quæ in angulis erigantur poſt tergum tabernaculi. Eruntq; coniunctæ à deorſum vſque ſurſum, & vna omnes compago retinebit. Duabus quoq; tabulis quæ in angulis ponendæ ſunt, ſimilis iunctura ſeruabitur. Et erunt ſimul tabulæ octo, baſes earum argenteæ ſedecim, duabus baſibus per vnam tabulam ſuppu
tatis. Facies & vectes de lignis ſetim quinque ad continendas tabulas in vno latere tabernaculi, & quinq; alios in altero, & eiuſdem numeri ad occidentalem plagam: qui mittentur per medias tabulas à ſummo vſque ad ſum-
F mum. Ipſas quoq; tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos per quos vectes tabulata contineant, quos operies laminis aureis. Et eriges tabernaculum iuxta exemplar
Sup. 24.c. quod tibi in ‖Monte monſtratum eſt. Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum: quod appendes ante quatuor columnas de lignis ſetim, quæ ipſæ quidem deauratæ erunt, & habebunt ca-
G pita aurea, ſed baſes argenteas. Inferetur autẽ velum per circulos, intra quod pones arcam teſtimonij quo & Sanctuarium, & Sanctuarij ſanctuaria diuidentur. Pones et propitiatoriũ ſuper arcam teſtimonij in Sancta ſanctorum: menſamque extra velum: & contra menſam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: menſa enim ſtabit in parte Aquilonis. Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere plumarij. Et quinque columnas deaurabis lignorũ ſetim ante quas ducetur tentorium, quarum erunt capita aurea, & baſes æneæ.

5. *Altare & atrium tabernaculi, tentorium, columnæ, & oleum lucernarum parari iubentur.*

CAP. XXVII.

FAcies & altare de lignis ſetim, quod ha- A
bebit quinque cubitos in longitudine, Inf. 38.a.b
& totidem in latitudine, id eſt quadrum, & tres cubitos in altitudine. Cornua autem per quatuor angulos ex ipſo erunt: & operies illud ære. Facieſq; in vſus eius lebetes ad ſuſcipiendos cineres, & forcipes atque fuſcinulas, & ignium receptacula. Omnia vaſa ex ære frabricabis. Craticulamque in modum retis æneam: per cuius quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei, quos pones ‖ſubter' aru- ‖super. 7.
lam altaris. eritque craticula vſque ad altaris medium. Facies & vectes altaris de lignis ſe- B
tim duos, quos operies laminis æneis: & indu ces per circulos, eruntq; ex vtroq; latere altaris ad portandum. ‖Non ſolidum, ſed inane & Sup. 20.d.
cauum intrinſecus facies illud, ſicut tibi in Monte monſtratum eſt. Facies & atriũ tabernaculi, in cuius auſtrali plaga contra meridiẽ erunt tentoria de byſſo retorta: centum cubitos vnum latus tenebit in longitudine. Et columnas viginti cum baſibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis ſuis habebũt argentea. Similiter & in latere aquilonis per longũ erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & baſes æneæ eiuſdem numeri, & capita earum cum cælaturis ſuis argentea. In la- C
titudine verò atrij quod reſpicit ad occidentẽ erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, baſeſq; totidem. In ea quoque atrij latitudine quæ reſpicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt, in quibus quindecim cubitorũ tentoria lateri vno deputabuntur, columnæque tres & baſes totidem: & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & baſes totidẽ. In introitu verò atrij fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere plumarij: columnas habebit quatuor, cũ baſibus totidem. Omnes columnæ atrij per circuitum veſtitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & baſibus æneis. In longitudine oc- D
cupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinq; cubitorũ erit.

fietque

fietq́; de byſſo retorta, & habebit baſes æneas. Cuncta vaſa tabernaculi in omnes vſus & ceremonias, tam paxillos eius quàm atrij, ex ære facies. Præcipe filijs Iſrael vt afferant tibi oleũ de arboribus oliuarum puriſsimum, piloq́ue contuſum: vt ardeat lucerna ſemper in tabernaculo teſtimonij, extra velum quod oppanſum eſt teſtimonio. Et collocabunt eam Aaron & filij eius, vt vſque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per ſucceſsiones eorum coram filijs Iſrael.

S. Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum eius deſcribuntur.

CAP. XXVIII.

A APplica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filijs ſuis de medio filiorũ Iſrael, vt ſacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab & Abiu, Eleazar, & Ithamar. Faciesq́; veſtem ſanctã Aaron fratri tuo in gloriam & decorem. Et loquêris cunctis ſapiẽtibus corde, quos repleui ſpiritu prudentiæ, vt faciant veſtes Aaron in quibus ſanctificatus miniſtret mihi. Hæc autem erunt veſtimenta quæ facient, Rationale & ſuperhumerale, tunicam & lineam ſtrictam, cidarim & balteum. Facient veſtimenta ſancta fratri tuo Aaron & filijs eius, vt ſacerdotio fungantur mihi. Accipientq́; aurum & hyacinthum & purpuram,
B coccumq́; bis tinctum, & byſſum. Faciẽt autem ſuperhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoq́; bis tincto, & byſſo retorta, opere polymito. Duas oras iunctas habebit in vtroq; latere ſummitatum, vt in vnum redeãt. Ipſa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro & hyacintho & purpura, coccoq́; bis tincto, & byſſo retorta. Sumesq́; duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael, ſex nomina in lapide vno, & ſex reliqua in altero, iuxta ordinem natiuita-
Sapi. 18. d. tis eorum. ‖ Opere ſculptoris & cælatura gemmarij, ſculpes eos nominibus filiorum Iſrael, incluſos auro atque circundatos, & pones in vtroque latere ſuperhumeralis, memoriale filijs Iſrael. Portabitq́ue Aaron nomina eorum coram Domino ſuper vtrunque humerum, ob recordationem. Facies & vncinos C ex auro, & duas catenulas auri puriſsimi ſibi inuicem cohærentes, quas inſeres vncinis. Rationale quoque iudicij facies opere polymito iuxta texturam ſuperhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq́ue bis tincto, & byſſo retorta. Quadrangulum erit & duplex: menſuram palmi habebit tam in longitudine quàm in latitudine. Ponesq́ue in eo quatuor ordines lapidum. in primo verſu erit lapis ſardius, & topazius, & ſmaragdus. in ſecundo: carbunculus, ſapphirus, & iaſpis. in tertio: ligurius, achates, & amethyſtus. in quarto: chryſolithus, onychinus, & beryllus. incluſi auro erunt per ordines ſuos. Habebuntq́ue nomina filiorum Iſrael: duodecim nominibus cælabuntur, ſinguli lapides nominibus ſingulorum per duodecim tribus. Facies in rationali catenas ſibi inuicem co- D hærentes ex auro puriſsimo: & duos annulos aureos quos pones in vtraq; rationalis ſummitate: catenasq́ue aureas iunges annulis qui ſunt in marginibus eius: & ipſarum catenarum extrema duobus copulabis vncinis in vtroq; latere ſuperhumeralis quod rationale reſpicit. Facies & duos annulos aureos quos pones in ſummitatibus rationalis, in oris quæ è regione ſunt ſuperhumeralis, & poſteriora eius aſpiciunt. Necnon & alios duos annulos aureos qui ponendi ſunt in vtroq; latere ſuperhumeralis deorſum, quod reſpicit contra faciem iunctura inferioris, vt aptari poſsit cũ ſuperhumerali, & ſtringatur rationale annulis ſuis cum annulis ſuperhumeralis vitta hyacinthina, vt maneat iunctura fabrefacta, & à ſe inuicem rationale & ſuperhumerale nequant ſeparari. Portabitq́; Aaron nomina filiorum E Iſrael in rationali iudicij ſuper pectus ſuum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino inæternum. Pones autẽ in rationali iudicij Doctrinam & Veritatem quæ erunt in pectore Aaron quando ingredietur coram Domino: & geſtabit iudiciũ filiorum Iſrael in pectore ſuo, in conſpectu Domini ſemper. Facies & tunicã ſuperhumeralis totum hyacinthinam, in cuius medio ſuprà erit capitium, & ora per gyrum eius textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus, ne facilè rumpatur. Deorſum verò ad pedes eiuſdẽ F tunicæ per circuitum quaſi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, *miſtis in medio tintinnabulis, ita vt tintinnabulum ſit aureum & malum punicum: rurſumq́ue tintinnabulum aliud aureum & malũ punicum. ‖ Et veſtietur ea Aaron in officio Eccli. 45. b miniſterij, vt audiatur ſonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conſpectu

*& byſſo retorta.

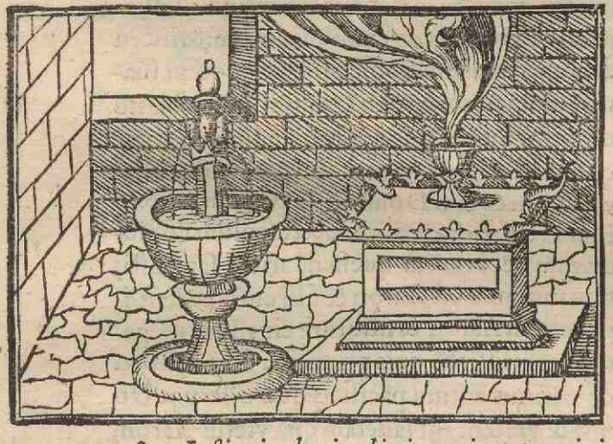
Domini,

Domini,& non moriatur. Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino. Ligabisq; eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram, imminens fronti pontificis. Portabitq; Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificauerũt filij Israel, in cunctis muneribus & donarijs suis. Erit aũt lamina semper in fronte eius, vt
G placatus sit ei Dominns. Stringesq; tunicam bysso, & tiaram byssinam facies, & balteũ opere plumarij. Porrò filijs Aaron tunicas lineas parabis & balteos ac tiaras in gloriam & decorem: vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios eius cum eo. Et cunctorum cõsecrabis manus, sanctificabisque illos, vt sacerdotio fungantur mihi. Facies & fœminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus vsq; ad fœmora: & vtentur eis Aaron & filij eius quando ingredientur tabernaculum testimonij, vel quando appropinquant ad altare vt ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum.

S. Quæ fuerit sacerdotum consecratio, rituſque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis. CAP. XXIX.

A SEd & hoc facies, vt mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos, panesq; azymos, & crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies. Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes. Et Aaron, ac filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cumque laueris patrem cum filijs suis aqua, indues Aaron
▷. 4. vestimentis suis, id est linea & tunica, ▷ & superhumerali & rationali, quod constringes balteo. Et pones tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiaram, & oleum vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo, Aaron scilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntq; sacerdotes mihi religione perB petua. Postquã initiaueris manus eorum, ‖ap
Leuit. 1.b. plicabis & vitulum coram tabernaculo testimonij. Imponentq; Aaron & filij eius manus super caput illius, & mactabis eum in conspectu Domini, iuxta ostium tabernaculi testimonij. Sumptumq; de sanguine vituli, pones
Leu. 3.a. super cornua altaris digito tuo, reliquum aũt sanguinem fundes iuxta basim eius. ‖Sumes & adipem totum qui operit intestina, & reticulum iecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres incensum super altare. Carnes verò vituli & corium & fimum combures foris extra castra, eo quòd pro peccato sit. Vnum quoque arietem sumes, super cuius caput ponẽt Aaron & filij eius manus. Quem C
cũ mactaueris, tolles de sanguine eius, & fundes circa altare. ipsum autem arietem secabis in frusta: lotaq; intestina eius ac pedes pones super concisas carnes, & super caput illius. Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suauissimus victimæ Domini. Tolles quoque arietem alterũ, super cuius caput Aaron & filij eius ponent manus. Quem cum immolaueris, sumes de sanguine eius, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum eius, & super pollices manus eorũ ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum. Cumque tuleris de sanguine qui est super altare & de oleo vnctionis, asperges Aaron & D
vestes eius, filios & vestimenta eorum. Consecratisque ipsis & vestibus, tolles adipem de ariete, & caudam & aruinam quæ operit vitalia, ac reticulum iecoris, & duos renes, atque adipem qui super eos est, armumq; dextrum, eo quòd sit aries consecrationis: tortamque panis vnius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini: ponesq; omnia super manus Aaron & filiorum eius, & sanctificabis eos eleuans coram Domino. Suscipiesque vniuersa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suauissimum in conspectu Domini, quia oblatio eius est. Sumes quoq; pectusculum de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisq; illud eleuatum coram Domino, & cedet in partem tuam. Sanctificabisq; & pectusculum conse- E
cratum, & armum quem de ariete separasti, quo initiatus est Aaron & filij eius, cedentq; in partem Aaron & filiorum eius iure perpetuo à filijs Israel, quia primitiua sunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino. Vestem aũt sanctam qua vtetur Aaron, habebunt filij eius post eum, vt vngantur in ea, & consecrentur manus eorũ. Septem diebus vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filijs eius, & qui ingredietur tabernaculum testimonij vt ministret in Sanctuario. Arietem aũt "consecrationis' tolles, & co- "consecratio
ques carnes eius in loco sancto, quibus vescetur Aaron & filij eius. ‖Panes quoq; qui sunt Leui. 8.f.
in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonij comedent, vt sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena nõ vescetur ex eis, quia "sancti' sunt. Quòd F
si remanserit de carnibus consecratis siue de "sancta. 5.
panibus vsque mane, combures reliquias igni: nõ comedentur, quia sanctificata sunt. Omnia quæ præcepi tibi, facies super Aaron & filijs

filijs eius. Septem diebus consecrabis manus eorũ: & vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaueris expiationis hostiam, & vnges illud in sanctificationem. Septem diebus expiabis altare & sanctificabis, & erit sanctum sanctorũ. omnis qui tetigerit illud, sanNum.28.a ctificabitur. Hoc est quod facies in altare, ‖ Agnos anniculos duos per singulos dies iugiter, vnum agnum mane, & alterum vespere, decimam partẽ similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiusdem mensuræ in agno vno. Alterum verò agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutinæ oblationis, & iuxta ea quæ diximus, in odorem suauitatis. sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi
G testimonij coram Domino, vbi constituam vt loquar ad te. Ibique præcipiam filijs Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea. Sãctificabo & tabernaculum testimonij cum altari, & Aaron cum filijs suis, vt sacerdotio fungantur mihi. Et habitabo in medio filiorum Israel, eroque eis Deus, & scient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de Terra Aegypti, vt manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

S. Institutio altaris thimiamatis, & pecuniæ in vsus tabernaculi exigendæ, labij æneiconstruendi, vnctionis thymiamatis, & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant. CAP. XXX.

A FAcies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis setim, habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius, quàm parietes per circuitum, & cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittantur in eos vectes, & altare portetur. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & inaurabis. Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonij coram propitiatorio quo tegitur testimonium, vbi loquar tibi. Et adolebit incensum super eo Aaron, suaue fragrãs mane. Quando componet lucernas, incendet illud: & quando collocabit eas ad vesperum, vret thymiama sempiternum coram Domino in generationes vestras. Non offeretis super eo thymiama cõpositionis alterius, nec oblationem & victimã nec libabitis ▷libamina'. Et deprecabitur ▷.8.
Aaron super cornua eius semel per annum, in B
sanguine quod oblatũ est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. sanctum sanctorum erit Domino. Locutusq; est
Dominus ad Moysen, dicens, ‖ Quando tuleNume.1.a
ris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabis suis Dõ
mino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad
'nomen', dimidium sicli iuxta mensuram tem "numer.3.
pli. ‖ Siclus, viginti obolos habet. Media pars Leui.27.c
sicli offeretur Domino. Qui habetur in nu- Num.3.8.
mero, à vinginti annis & suprà, dabit pretiũ. Ezc.45.d
Diues non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet. Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filijs Israel, trades in vsus tabernaculi testimonij, vt sit monimentum eorum coram Domino, & propitietur animabus eorum. Locutusque est Dominus ad Moysen, C
dicens, Facies & labium æneum cum basi sua ad lauandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonij & altare. Et missa aqua lauabunt in ea Aarõ, & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare, vt offerant in eo thymiama Domino, ne fortè moriantur. legitimum sempiternum erit ipsi, & semini eius per successiones. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta, casiæ autẽ quingentos siclos in pondere sanctuarij, olei de oliuetis mensuram hin: faciesque vnctionis oleum sanctum, vnguentum compositum opere vnguentarij, & vnges ex eo tabernaculum testimonij, & arcam testamenti, mensamque cum vasis suis, candelabrum, & vtensilia eius, altaria thymiamatis & holocausti, & vniuersam supellectilem quæ ad cultum eorum pertinet. Sanctificabisque omnia, & erunt sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur. Aaron D
& filios eius vnges, sanctifibisque eos, vt sacerdotio fungantur mihi. Filijs quoque Israel dices, Hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compositionem

eius

eius non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis. Homo quicunque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Dixitque Dominus ad Moysen, Sume tibi aromata, stacten & onicha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia: faciesque thymiama compositum opere vnguentarij, mistum diligenter, & purum, & sanctificationis dignissimum. Cumq; in tenuissimum puluerem vniuersa cõtuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonij, in quo loco apparebo tibi. sanctum sanctorum erit vobis thymiama. Talem cõpositionem non facietis in vsus vestros, quia sanctum est Domino. Homo quicunque fecerit simile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

S. Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac cæterorum quæ dicta sunt, de sabbathi obseruatione, & de tabulis à Domino Moysi datis.

CAP. XXXI.

A LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Ecce, vocaui ex nomine Beseleel filium Vri filij Hur de tribu Iuda, & impleui eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere, ad excogitandum quicquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære, & marmore, & gemmis, & di-
B uersitate lignorum. Dediq́ue ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam: vt faciant cuncta quæ præcepi tibi, tabernaculum fœderis, & arcã testimonij, & propitiatorium quod super eam est, & cuncta vasa tabernaculi, mensamque, & vasa eius, candelabrum purissimũ cum vasis suis, & "altaria' thymiamatis & holocausti, & omnia vasa eorũ, labium cum basi sua, vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filijs eius, vt fungantur officio suo in sacris, oleum vnctionis, & thymiama aromatum in sanctuario. omnia quæ præcepi tibi, facient. Et locutus est Dominus ad
C Moysen dicens, loquere filijs Israel, & dices ad eos‖. Videte vt sabbathum meum custodia

"aliare. 3.

Sup. 20. b. Ezec. 20. b

tis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: vt sciatis quia ego Dominus qui sanctifico vos. Custodite sabbathũ ▷meum', sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui. Sex diebus "facietis' opus: in die septimo sabbathũ est, requies sancta Domino. omnis qui fecerit opus in hac die, morietur. Custodiant filij Israel sabbathum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum in- D.
ter me & filios Israel, signumque perpetuum. ‖Sex enim diebus fecit Dominus cœlũ & ter- Genes. 1. d.
ram, & in septimo ab opere cessauit. Deditq́; Dominus Moysi, completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai, duas tabulas testi- Deut. 9. b.
monij lapideas, scriptas digito Dei.

S. Ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur, tabulas frangit, vitulum cõburit, & Aarone obiurgato idololatras occidi iubet, cæterisq́; veniam impetrat.

CAP. XXXII.

VIdens autem populus quòd morã faA
ceret descendendi de monte Moyses, congregatus aduersus Aaron, dixit, ‖Surge, fac nobis deos qui nos præcedãt: Moy Act. 7. a.
si enim huic viro qui nos eduxit de Terra-Aegypti, ignoramus quid acciderit. *Dixitq́; *ci. 3.
ad eos Aaron. Tollite inaures aureas de vxorum, filiorumq́;, & filiarũ vestrarum auribus, & afferte ad me. Fecitq́; populus quæ iusserat, deferens inaures ad Aaron. ‖Quas cum ille ac Psa. 105. b.
cepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntq́;. Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de Terra-Aegypti. Quod cum vidisset Aaron, ædificauit altare coram eo, & præconis voce clamauit, ▷dicẽs,' ▷. 3.
Cras solennitas Domini est. Surgentesque B
mane, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & ‖sedit populus mãducare, & bibere, & 1. Co. 10. b
surrexerunt ludere. Locutus est autẽ Dominus ad Moysen, ▷dicens,' ‖Vade descende: pec- ▷. 7.
cauit populus tuus quẽ eduxisti de Terra-Aegypti. Recesserunt citò de via, quam ostendisti eis: fecerunt q́; sibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atq; immolantes ei hostias, dixerunt, ‖Isti sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt 3. Reg. 12. g
de Terra-Aegypti. Rursumque ait Dominus ad Moysen, ‖Cerno quòd populus iste, duræ Infra. 33. a.
ceruicis sit, dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, *faciamque te in C
gentem magnam. Moyses autẽ orabat Dominum Deum suum, dicens. ‖Cur Domine irascitur furor tuus cõtra populum tuum: quem eduxisti de terra-Aegypti, in fortitudine magna, & in manu robusta? ‖Ne quæso dicant Aegyptij, Callidè eduxit eos, vt interficeret in mõtibus, & deleret è terra: quiescat ira tua, & esto pla-

*de terra. 5

Deut. 9. b.

Psal. 105. b

Num. 14. a

esto placabilis super nequitia poluli tui. Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruorum tuorũ, quibus iurasti per temetipsum, dicens,
Gen. 12.b. 15.b. 48.c ‖Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & vniuersam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam
D semper. Placatusque est Dominus ne faceret malũ quod locutus fuerat aduersus populum suum. Et reuersus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonij in manu sua, scriptas ex vtraq; parte, & factas opere Domini: scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis.

Audiens autẽ Iósue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen, Vlulatus pugnæ auditur in castris. Qui respondit, Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocẽ cantantium ego audio. Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros, iratusque valde, proiecit de manu tabulas, & cõfre-
E git eas ad radicem montis. Arripiensque vitulum quem fecerant, combusit, & cõtriuit vsque ad puluerem, quem sparsit in aquam, &
*Moyses.6. dedit ex eo potum filijs Israel. Dixitque *ad Aaron. Quid tibi fecit hic populus, vt induceres super eum peccatum maximum? Cui ille respondit, Ne indignetur Dominus meus: tu enim nosti populum istum quòd pronus sit ad malum. dixerunt mihi, Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moysi, qui nos eduxit de Terra-Aegypti, nescimus quid acciderit. Quibus ego dixi, Quis vestrũ habet aurum? Tulerunt & dederunt mihi: & proieci illud in ignẽ, egressusq; est hic vitulus. Videns ergo Moyses populũ quòd esset nudatus (spoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constitue-
F rat) & stans in porta castrorum, ait, Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filij Leui: quibus ait, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ponat vir gladium super fœmur suum: ite, & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntq; filij Leui iuxta sermonem Moysi, ceciderunt q; in die illa quasi
▷.8. ▷"triginta" tria millia hominũ. Et ait Moyses,
"viginti.6. Consecrastis manus vestras hodie Domino, vnusquisque in filio, & in fratre suo, vt detur vobis benedictio. Facto aũt altero die, locutus est Moyses ad populum, Peccastis peccatum maximũ: ascendam ad Dominum, si quo modo quiuero eum deprecari pro scelere vestro.
*Domine. Reuersusq; ad Dominum, ait, Obsecro, *peccauit populus iste peccatum maximum, fecerunt q; sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respõdit Dominus, Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo: tu autem vade, & duc populum istum quò locutus sum tibi, angelus meus præcedet te. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum. Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron.

S. Minis Dei in populum sedatis à Moyse, populus luget delictum: loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

CAP. XXXIII.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, A
▷.8. ▷dicens, 'Vade, ascende de loco isto tu & populus tuus quem eduxisti de Terra-Aegypti, in terram quam iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, dicens, ‖Semini tuo dabo eam. Gene.12.b Sup.23.c. Ios.24.c.
& mittam præcursorem tui angelum, vt eijciam Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, & intres in terrã fluentem lacte & melle. ‖Non enim ascendam tecum, quia populus Deu.7.c. Sup.32.b.
duræ ceruicis "est: 'ne fortè dispердam te in via. "es.5.
Audiensq; populus sermonẽ hunc pessimum, luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo. Dixitq; Dominus ad Moysen, Loquere filijs Israel, Populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Iam nunc depone ornatum tuum, vt sciam quid faciam tibi. Deposuerunt ergo filij Israel ornatũ suum B
à monte Horeb. Moyses quoque tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul, vocauitq; nomen eius Tabernaculum fœderis. Et omnis populus qui habebat aliquam quæstionem, egrediebatur ad tabernaculum fœderis extra castra. Cumq; egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisq; in ostio papillionis sui, aspiciebant que tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium. Ingresso autem illo Tabernaculum fœderis, descẽdebat columna nubis, &
stabat ad ostium, *loquebaturq; *cum Moy- *Tabernacu li.2.
se, cernentibus vniuersis quòd columna nu- *Dominus.
bis staret ad ostiũ Tabernaculi. Stabantq; ipsi, & adorabãt per fores tabernaculorum suorum. Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Cumq; ille reuerteretur in ca C
stra, minister eius Iósue filius Nun, puer, non recedebat de Tabernaculo. Dixit autem Moyses ad Dominum, Præcipis vt educam populum istum: & non indicas mihi quem missurus es mecum, præsertim cum dixeris, Noui te ex nomine, & inueneristi gratiam coram me. Si ergo inueni gratiã in conspectu tuo, ostende mihi "faciem' tuam, vt sciam te & inueniam "viam.6.
gratiam ante oculos tuos: respice populum tuum gentem hanc. Dixitq; Dominus, Facies

mea

mea præcedet te, & requiem dabo tibi. Et ait Moyſes, Si nõ tuipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto. In quo enim ſcire poterimus ego & populus tuus inueniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaueris nobiſcum, vt glorificemur ab omnibus populis qui habitant
D ſuper terram? Dixit autem Dominus ad Moyſen, Et verbum iſtud quod locutus es, faciam: inueniſti enim gratiam coram me, & teipſum noui ex nomine. Qui ait, oſtende mihi gloriam tuam. Reſpondit, Ego oſtendam omne
ᵃ vocaber. bonũ tibi, & ᵃvocabo in nomine Domini co-
Rom. 9.c. ram te: & ‖miſerebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. Rurſumque ait, Non poteris videre faciem meam: nõ enim videbit me homo, & viuet. Et iterum, Ecce, inquit, eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petrã. Cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam: tollamq; manum meam, & videbis poſteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.

S. Moyſes reparatis tabulis, prohibitáque Gentium ſocietate & idololatria, datiſq; præceptis de primogenitis, Sabbatho, Azymis, cæteriſque feſtis, poſt. 40. dierum ieiunium cornutus de monte deſcendit, ac velata facie populo loquitur. CAP. XXXIIII.

A Deut. 10.a AC deinceps, Præcîde, ait, tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba quæ habuerunt tabulæ quas fregiſti. Eſto paratus mane, vt aſcendas ſtatim in montem Sinai, ſtabiſq; mecum ſuper verticem montis. Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam per totũ montem, boues quoque & oues non paſcantur ecõtra. Excîdit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte conſurgens aſcenditin montem Sinai, ſicut præceperat ei
*duas. 1. Dominus, portans ſecum *tabulas. Cumque deſcẽdiſſet Dominus per nubem, ſtetit Moyſes cum eo, inuocans nomen Domini. Quo tranſeunte corã eo, ait, Dominator Domine Deus, miſericors & clemẽs, patiens & multæ miſerationis, ac verax, qui ‖cuſtodis miſericor Pſal. 142.a
diam in millia: qui auferas iniquitatem, & ſcelera, atq; peccata, nullusq; apud te per ſe innocẽs eſt. ‖Qui reddis iniquitatem patrum filijs, Iere. 32.c& ac nepotibus in tertiam & quartã progeniem. Deut. 5.a.
Feſtinusque Moyſes, curuatus eſt pronus in terram, & adorãs ait, Si inueni gratiam in conſpectu tuo Domine, obſecro vt gradiaris nobiſcum: populus enim duræ ceruicis eſt, & auferas iniquitates noſtras atq; peccata, nosque poſsideas. Reſpondit Dominus, Ego inibo B
pactum videntibus cunctis, ſigna faciam quæ nunquam viſa ſunt ſuper terram, nec in vllis gentibus: vt cernat populus ▷iſte, ’in cuius es ▷.3.
medio, opus Domini terribile quod facturus ſum. Obſerua cuncta quæ hodie mandaui tibi: ego ipſe eijciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæum, & Hæthæum, Pherezæum quoq;, & Heuæum, & Iebuſæum. *Cau- *& Gergeſæum. 4.
ue ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam: ſed aras eorum deſtrue, *cõfringe ſtatuas, lucoſq; *&. 1.
ſuccide. Noli adorare deũ alienum. Dominus zelõtes nomen eius, Deus eſt æmulator. ‖Ne Supra. 23.d
ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne cum fornicati fuerint cum dijs ſuis, Deu. 7.a.
& adorauerint ſimulachra eorum, vocet te quiſpiam ᵘvt’ comedas de immolatis. ‖Nec vxo ᵘ&. 1.
rem de filiabus eorum accipies filijs tuis: ne 3. Re. 11.a.
poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, formicari faciant & filios tuos in deos ſuos. Deos conflatiles non facies tibi. Solennitatẽ azymorum C
cuſtodies. Septem diebus veſcêris azymis, ſicut præcepi tibi, in tempore mẽſis nouorum. mẽſe enim verni temporis egreſſus es de Aegypto. ‖Omne quod aperit vuluam generis Sup. 13.a.
maſculini, meum erit. De cunctis animantibus tam de bobus, quàm de ouibus, meum erit. Primogenitum aſini redimes oue. ſin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in conſpectu meo vacuus. ‖Sex die- Sup. 23.b.
bus operaberis, die ſeptimo ceſſabis arare & Deu. 16.d.
metere. ‖Solennitatem hebdomadarum facies Eccl. 35.a.
tibi in primitijs frugum meſsis tuæ triticeæ, & Supr. 23.b.
ſolennitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur. Tribus temporibus anni apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu omnipotentis Domini Dei Iſrael. Cũ enim tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos: nullus inſidiabitur terræ tuæ, aſcendente te & apparente in conſpectu Domini Dei tui ter in anno.

‖Non immolabis ſuper fermento ſanguiné D
hoſtiæ meæ: neque reſidebit mane de victima Supr. 23.e
ſolennitatis Phaſe. Primitias frugum terræ
tuæ offeres in domo Domini Dei tui. ‖Non Deu. 14.e.
coques hœdum in lacte matris ſuæ. Dixitque

Domi-

Dominus ad Moysen, Scribe tibi verba hæc,
Sup.24.d. quibus & tecum & cum Israel ‖pepigi fœdus.
Moyses. Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies
& quadraginta noctes: panem non comedit,
& aquam non bibit, & scripsit in tabulis
Deut.4.b ‖verba fœderis, decem. Cumque descenderet
Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas
testimonij, & ignorabat quòd cornuta esset
facies sua ex consortio sermonis Domini. Vi-
dentes autem Aaron & filij Israel cornutam
Moysi faciem, timuerunt propè accedere, Vo-
catique ab eo, reuersi sunt tam Aaron, quàm
principes synagogæ. Et postquam locutus est
ad eos, venerunt ad eum etiam omnes filij Is-
rael: quibus præcepit cuncta quæ audierat à
Domino in monte Sinai. Impletisq; sermoni
2.Cor.3.c bus ‖posuit velamen super faciē suam. "Quod'
'Qui.1. ingressus ad Dominum, & loquens cum eo
auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad
filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata.
Qui videbant faciem egredientis Moysi esse
*velamine. cornutam, sed operiebat ille rursus *faciem
4. suam si quando loquebatur ad eos.

S. Præcipitur sabbathum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

CAP. XXXV.

A IGitur cōgregata omni turba filiorum Is-
rael, dixit ad eos. Hæc sunt quæ iussit Do
minus fieri. Sex diebus facietis opus: septi-
mus dies erit vobis sanctus, sabbathum & re-
quies Domini: qui fecerit opus in eo, occide-
tur. Non succendetis ignem in omnibus habi-
taculis vestris per diem sabbathi. Et ait Moy-
ses ad omnem cateruam filiorum Israel, Iste
est sermo quem præcepit Dominus, dicens,
Sup.25.a. Separate apud vos primitias Domino. ‖Om-
nis volūtarius & prono animo offerat eas Do
mino: aurum & argentum, & æs, hyacinthum
& purpurā, coccumq; bis tinctum & byssum,
pilos caprarum, pellesq; arietum rubricatas,
& ianthinas, ligna setim, & oleum ad lumina
ria concinnanda, & vt conficiatur vnguen-
tum, & thymiama suauissimum, lapides ony-
chinos, & gemmas ad ornatū superhumeralis
& rationalis. Quisquis vestrum sapiens est, ve
B niat, & faciat quod Dominus imperauit, Ta-
bernaculum scilicet, & tectum eius, atq; ope-
rimentum, annulos & tabulata cum vectibus,
paxillos & bases: Arcam & vectes, propitiato-
rium, & velum quod ante illud oppanditur:
Mensam cum vectibus & vasis & propositio
nis panibus: Candelabrū ad luminaria susten
tanda, vasa illius & lucernas, & oleum ad nu-
trimenta ignium: Altare thymiamatis, & ve-
ctes & oleum vnctionis & thymiama ex aro-
matibus: Tentorium ad ostium tabernaculi:
Altrae holocausti, & craticulam eius æneam
cum vectibus & vasis suis: Labrum & 'bases', 'basium.7.
eius: Cortinas atrij cum columnis & basibus,
tentorium in foribus vestibuli, paxillos taber
naculi & atrij cum funiculis suis: Vestimenta
quorum vsus est in ministerio sanctuarij, ve-
stes Aaron pontificis ac filiorum eius vt sa-
cerdotio fungantur mihi. Egressaque omnis C
multitudo filiorum Israel de conspectu Moy
si, obtulerunt mente promptissima atq; deuo
ta primitias Domino, ad faciendum opus ta-
bernaculi testimonij. Quicquid ad cultum et
ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum
mulieribus præbuerunt, armillas & inaures,
annulos & dextralia: omne vas aureum in do
naria Domini separatum est. Si quis habebat
hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tin-
ctum, byssum & pilos caprarū, pelles arietum
rubricatas, & hyacinthinas, argenti *ærisque *& auri.
metalla obtulerunt Domino, lignaque setim
in varios vsus. Sed & mulieres doctæ, quæ ne-
uerant dederunt, hyacinthum, purpuram, &
vermiculum ac byssum, & pilos caprarum,
sponte propria cuncta tribuentes. Principes
verò obtulerunt lapides onychinos, & gem-
mas ad superhumerale & rationale, aromata-
que, & oleum ad luminaria concinnanda, &
ad præparandum vnguentum, ac thymiama
odoris suauissimi componendum. Omnes vi D
ri & mulieres mente deuota obtulerunt do-
naria, vt fierent opera quæ iusserat Dominus
per manum Moysi. Cuncti filij Israel volun-
taria Domino dedicauerunt. Dixitque Moy- Supr.31.a
ses ad filios Israel, ‖Ecce, vocauit Dominus
ex nomine Beseleel filium Vri filij Hur de tri
bu Iuda: impleuitque eum spiritu Dei, sapien
tia & intelligentia & scientia, & omni doctri-
na ad excogitandum, & faciēdum opus in au
ro & argento, & ære, sculpendisque lapidibus,
& opere carpentario. quicquid fabrè ad inue-
niri potest, dedit* in corde eius: Ooliab quo- *Dominus
que filium Achisamech de tribu Dan: ambos 5.
erudiuit sapientia, vt faciant opera abietarij,
polymitarij, ac plumarij de hyacinto ac pur-
pura, coccoque bis tincto, & byssо, & texant
omnia, ac noua quæque reperiant.

S. Oblatis plus quàm opus esset donarijs, paratur tabernaculum iuxta omnes partes suas, nempè cortinas, saga, opertoria, tabulata, vectes, velum, & tentorium.

CAP. XXXVI.

FEcit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis A
vir sapiens, quibus dedit Dominus sa- Supra.16.
pientiam & intellectum, vt scirent fabrè
operari quæ in vsu sanctuarij necessaria sunt,
& quæ præcepit Dominus. Cumque vocas-
set eos Moyses, & omnem eruditum virum
cui dederat Dominus sapientiā, & qui sponte
sua ob-

ſua obtulerant ſe ad faciendum opus, tradidit eis vniuerſa donaria filiorum Iſrael. Qui cum inſtarent operi, quotidie mane vota populus offerebat. Vnde artifices venire compulſi, dixerunt Moyſi, Plus offert populus quã neceſſarium eſt. Iuſsit ergo Moyſes præconis voce cantari, Nec vir nec mulier quicquam offerat vltrà in opere ſanctuarij. Sicque ceſſatum eſt à muneribus offerendis, eo quòd oblata ſufficerent & ſuperabundarent.

B Feceruntque omnes corde ſapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, opere vario, & arte polymita. quarum vna habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor. vna menſura erat omnium cortinarum. Coniunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque ſibi inuicem copulauit. Fecit & anſas hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex vtroque latere, & in ora cortinæ alterius ſimiliter, vt cõtra ſe inuicem venirent anſæ, & mutuò iungerentur. vnde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderẽt cortinarum anſas, & fieret vnum tabernaculum. Fecit & ſaga vndecim de pilis caprarum ad operiendũ tectum tabernaculi: vnũ ſagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor. vnius menſuræ erant omnia ſaga: quorum quinq; iunxit ſeorſum, & ſex alia ſeparatim. Fecitque anſas quinquaginta in ora ſagi vnius, & quinquaginta in ora ſagi alterius, vt ſibi inuicem iungerentur. Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectũ,

C vt vnum pallium ex omnibus ſagis fieret. Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudq; deſuper velamentum de pellibus "ianthinis". Fecit & tabulas tabernaculi de lignis ſetim ſtantes. Decem cubitorum erat longitudo tabulæ vnius: & vnum ac ſemis cubitum latitudo retinebat. Binæ incaſtraturæ erant per ſingulas tabulas, vt alteri altera iungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis. E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra auſtrum cum quadraginta baſibus argenteis. Duæ baſes ſub vna tabula ponebantur ex vtraque parte angulorum, vbi incaſtraturæ laterum in angulis terminãtur. Ad plagam quoque tabernaculi quæ reſpicit ad aquilonem, fecit viginti tabulas cum quadraginta baſibus argenteis, duas baſes per ſingulas tabulas. Contra occidentem verò, id eſt ad eam partem tabernaculi quæ mare reſpicit, fecit ſex tabulas, & duas alias per ſingulos angulos tabernaculi retro: quæ iunctæ erant à deorſum vſq; ſurſum, & in vnam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex vtraque parte per angulos: vt octo eſſent ſimul tabulæ, & haberent baſes argenteas ſedecim, binas ſcilicet baſes ſub ſingulis tabulis.

Fecit & vectes de lignis ſetim, quinque, ad D continendas tabulas vnius lateris tabernaculi, & quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare. Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo vſque ad angulum perueniret. Ipſa autem tabulata deaurauit, fuſis baſibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci poſſent: quos & ipſos laminis aureis operuit. Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, opere polymitario, varium atque diſtinctum: & quatuor columnas de lignis ſetim, quas cum capitibus deaurauit: fuſis baſibus earum argenteis. Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byſſoque retorta, opere plumarij: & columnas quinque cum capitibus ſuis, quas operuit auro, baſeſq; earum fudit æneas.

S. Formatur arca, propitiatorium, menſa, candelabrum, lucernæ, altare thymiamatis, ipſumque thymiama. CAP. XXXVII.

FEcit autẽ Beſeleel & arcam de lignis ſe- A
tim, habentẽ duos ſemis cubitos in longitudine, & cubitum ac ſemiſſem in latitudine, altitudo quoque vnius cubiti fuit & dimidij: veſtiuitque eam auro puriſsimo intus ac foris. Et fecit illi coronam auream per gyrum, conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere vno, & duos in altero. Vectes quoque fecit de lignis ſetim, quos veſtiuit auro, & quos miſit in annulos qui erant in lateribus arcæ, ad portandum eam. Fecit & propitiatorium, id eſt oraculum, de auro mundiſsimo, duorum cubitorũ & dimidij in longitudine, & cubiti ac ſemis in latitudine. Duos etiam cherũbim ex B
auro ductili, quos poſuit ex vtraq; parte propitiatorij, cherub vnum in ſummitate vnius partis, & cherub alterum in ſummitate partis alterius: duos cherũbim in ſingulis ſummitatibus propitiatorij, extendentes alas, & tegentes propitiatorium, ſeque mutuò & illud reſpicientes. Fecit & menſam de lignis ſetim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine vnius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac ſemiſſem. circundeditque eam auro mũdiſsimo, & fecit illi labium aureum per gyrum, ipſique labio coronam auream interaſilem quatuor digitorum, & ſuper eandem alteram coronam auream. Fudit & quatuor circulos aureos, quos poſuit in quatuor angulis per ſingulos pedes menſæ cõtra coronam, miſitque in eos vectes, vt poſsit menſa portari. Ipſos quoque vectes fecit de lignis ſetim,

"hyacinthinis.

C & circundedit eos auro. Et vasa ad diuersos vsus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina. Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cuius vecte calami, scyphi, sphærulæq́; ac lilia procedebant: sex in vtroq; latere, tres calami ex parte vna, & tres ex altera, tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæque simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæque simul & lilia. Aequũ erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri. In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos simul & lilia: & sphærulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de vecte vno. & sphærulæ igitur, & calami ex ipso erant, vniuersa ductilia ex auro purissimo.

D Fecit & lucernas septem cum emunctorijs suis, & vasa vbi ea quæ emuncta sunt, extinguãtur, de auro mundissimo. Talentũ auri appendebat candelabrũ cum omnibus vasis suis. Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrũ singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cuius angulis procedebant cornua. Vestiuitq́; illud auro purissimo cũ craticula ac parietibus & cornibus. Fecitq́; ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittantur in eos vectes, & possit altare portari. Ipsos autem vectes fecit de lignis setim, & operuit laminis aureis. Composuit & oleũ ad sanctificationis vnguentum, & "thymiamata' de aromatibus mundissimis opere pigmentarij.

"thymiama. 7.

S. Formatur altare holocausti cum labio æneo & atrio, oblataq́; donaria recensentur.

CAP. XXXVIII.

A FEcit & altare holocausti de lignis setim, quinq; cubitorum per quadrum, & triũ in altitudine: cuius cornua de angulis procedebãt, operuitq́; illud laminis æneis. Et in vsus eius parauit ex ære vasa diuersa, lebetes, forcipes, fuscinulas, vncinos, & ignium receptacula. Craticulamq́ue eius in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris medio arulam, fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portãdum. quos & ipsos fecit de lignis setim, & operuit laminis æneis: induxitque in circulos qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, ‖ sed cauum ex tabulatis, & intus vacuum. Exo. 20. d.

B Fecit & labrum æneũ cum basi sua de speculis mulierum quæ excubabant in ostio tabernaculi. Fecit & atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum, columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea. Aequè ad septentrionalẽ plagam tentoria, columnæ, baseq́;, & capita columnarum eiusdem mensuræ, & operis ac metalli, erant. In ea verò plaga quæ ad occidentem respicit, fuerũt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cũ basibus suis æneæ, & capita columnarũ, & tota operis cælatura, argentea. Porrò contra orientẽ quinquaginta cubitorum parauit tentoria, è quibus, quindecim cubitos, columnarum trium, cum basibus suis vnum tenebant latus: & in parte altera "(quia inter vtraque' introitum tabernaculi fecit) quindecim æquè cubitorum erant tentoria, columneq́; tres, & bases totidẽ. Cun C cta atrij tentoria byssus retorta texuerat. Bases columnarum fuêre æneæ, capita autem earum cũ cunctis cælaturis suis argentea, sed & ipsas columnas atrij vestiuit argẽto. Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byssо retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinq; cubitorũ erat iuxta mensuram quã cuncta atrij tentoria habebant. Columnæ aũt in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitaq́; earum & cælaturæ argenteæ. Paxillos quoq; tabernaculi & atrij per gyrum fecit æneos. Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonij, quæ enumerata sunt iuxta præceptum Moysi in cæremonijs Leuitarum per manũ Ithamar filij Aaron sacerdotis: quæ Baseleel filius Vri filij Hur de tribu Iuda, Domino per Moysen iubente, cõpleuerat, iuncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorũ egregius fuit, & polymitarius atq; plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, & byssо. Omne aurum D quod expẽsum est in opere sanctuarij, et quod oblatum est in donarijs, viginti nouem talentorum fuit, & septingentorum triginta sicлorum ad mensuram sanctuarij. Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum à viginti annis & suprà, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum. Fuerunt præterea centum talenta argẽti, è quibus conflatæ sunt bases sanctuarij, & introitus vbi velum pẽdet. Centum bases factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis. De millẽ autem septingentis, & septuagintaquinque* fecit capita columnarum, quas & ipsas vestiuit argento. Aeris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti suprà sicli, e quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonij, & altare æneũ cum craticula sua, omniaq́; vasa quæ ad vsum eius pertinẽt, & bases atrij tam in circuitu, quã in ingressu eius, & paxilli tabernaculi atque atrij, per gyrum.

"quæ ab vtroque. 3.

*sicлis.

S. *Pontificalia ſacerdotaliaq; conficiuntur ornamenta, totumq; iniunctum opus perficitur.*

CAP. XXXIX.

A Sup. ca. 28. DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac byſſo fecit veſtes, quibus indueretur Aaron quãdo miniſtrabat in ſanctis, ſicut præcepit Dominus Moyſi. Fecit igitur ſuperhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta, opere polymitario. inciditq́ue bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt poſſent torqueri cum priorum colorum ſubtegmine, duasq́ue oras ſibi inuicem copulatas in vtroque latere ſumitatum, & balteũ ex eiſdem coloribus, ſicut præceperat Dominus Moyſi. Parauit & duos lapides onychinos, aſtrictos & incluſos auro, & ſculptos arte gemmaria nominibus filiorum Iſrael. *Poſuitq́ue eos in lateribus ſuper humeralis in monimentum filiorum Iſrael, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

B

*ſex nomina in lapide vno, & ſex in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum.

Fecit & rationale opere polymito iuxta opus ſuperhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta: quadrangulum, duplex, menſuræ palmi. Et poſuit in eo gemmarum ordines quatuor. in primo verſu erat ſardius, topazius, ſmaragdus. in ſecundo, carbunculus, ſapphirus & iaſpis. in tertio, ligyrius, achates & amethyſtus. in quarto, chryſolithus, onychinus, & berillus, circundati & incluſi auro per ordines ſuos. Ipſiq; lapides duodecim, ſculpti erant nominibus duodecim tribuum Iſrael, ſinguli pet nomina ſingulorum. Fecerunt in rationali & catenulas ſibi inuicem cohærentes, de auro puriſsimo: & duos vncinos, totidemq; annulos aureos. Porrò annulos poſuerunt in vtroque latere rationalis, è quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inſeruerunt vncinis qui in ſuperhumeralis angulis eminebant. Hæc & antè & retrò ita conueniebant ſibi, vt ſuperhumerale & rationale mutuò necterentur, ſtricta ad balteum & annulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à ſe inuicem mouerentur, ſicut præcepit Dominus Moyſi. Fecerunt quoque tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam: & capitium in ſuperiori parte contra medium, oramq́ue per gyrum capitij textilẽ: Deorſum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac biſſo retorta: & tintinabula de auro puriſsimo, quæ poſuerunt inter malogranata in extrema patre tunicæ per gyrum: tintinabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando miniſterio fungebatur, ſicut præceperat Dominus Moyſi. Fecerunt & tunicas byſſinas opere textili Aaron & filijs eius: & mitras cũ coronulis ſuis ex byſſo: fœminalia quoq; linea, byſſina: cingulum verò de byſſo retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo diſtinctum arte plumaria, ſicut præceperat Dominus Moyſi. Fecerunt & laminam ſacræ venerationis de auro puriſsimo, ſcripſeruntq́; in ea opere gẽmario. Sanctum Domini: & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, ſicut præceperat Dominus Moyſi. Perfectum eſt igitur omne opus tabernaculi & tecti teſtimonij. Feceruntq́ue filij Iſrael cuncta quæ præceperat Dominus Moyſi. Et obtulerũt tabernaculum & tectũ & vniuerſam ſupellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac baſes, opertoriũ de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de hyacinthinis pellibus, velum: arcam, vectes, propitiatorium, menſam cum vaſis ſuis & propoſitionis panibus: candelabrũ, lucernas, & vtenſilia earum cum oleo: altare aureum, & vnguentum, & thymiama ex aromatibus, & tentorium in introitu tabernaculi: altare æneum, retiaculum, vectes, & vaſa eius omnia: labrum cum baſi ſua: tentoria atrij, & columnas cum baſibus ſuis, tentorium in introitu atrij, funiculoſq́ue illius & paxillos. Nihil ex vaſis defuit quæ in miniſterium tabernaculi, & in tectum fœderis iuſſa ſunt fieri. Veſtes quoque quibus ſacerdotes vtuntur in ſanctuario, Aaron ſcilicet & filij eius obtulerunt filij Iſrael, ſicut præceperat Dominus. Quæ poſtquam Moyſes cuncta vidit completa, benedixit eis.

C D E F G

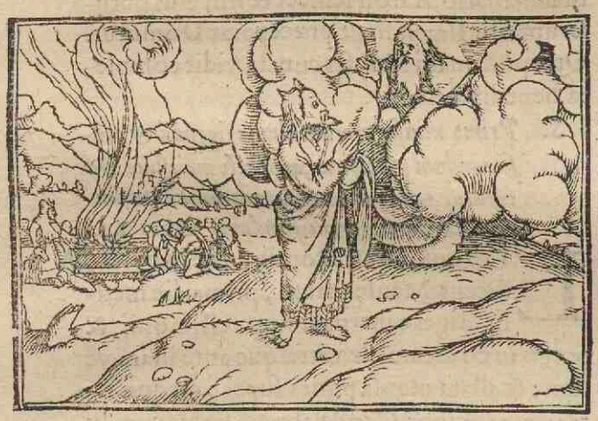
S. *Primo menſe tabernaculum erigendũ & conſecrandum præcipitur, quo facto maieſtate Dei repletur, nube tabernaculum continuè operiente, niſi dum eſſet proficiſcendum.* CAP. XL.

LOcutuſq́ue eſt Dominus ad Moyſen, A dicens, Menſe primo, prima die menſis eriges tabernaculum teſtimonij, & pones in eo arcam, demitteſq́ue ante illam velum: & illata menſa pones ſuper eam quæ ritè præcepta ſunt. Candelabrum ſtabit cum lucernis ſuis; & altare aureum in quo adoletur incenſum, coram arca teſtimonij. Tentorium in introitu tabernaculi teſtimonij pones, & ▷.8. ante illud altare holocauſti: labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua. Circundabiſq́ue atrium tentorijs, & ingreſſum eius. Et aſſumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cũ vaſis ſuis, vt ſanctificentur: altare holocauſti & omnia vaſa eius: labrum cum baſi ſua: omnia vnctionis oleo conſecrabis, vt ſint ſancta ſanctorum. Applicabiſq́; Aaron & B filios eius ad fores tabernaculi teſtimonij, & lotos aqua indues ſanctis veſtibus, vt miniſtrent mihi, & vnctio eorum in ſacerdotium ſempiternum proficiat. Fecitq́; Moyſes omnia quæ præceperat Dominus. Igitur menſe primo anni ſecundi, prima die menſis collo-

Num.7.a. catum est tabernaculum. ‖ Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vectes, statuitque columnas, & expandit tectum super tabernaculum, impositó désuper operimento, sicut Dominus imperauerat. Posuit & testimonium in arca, subditis infrà vectibus, & oraculum désuper. Cumque intulisset arcam *testimonij. in tabernaculum *appendit ante eam velum, C vt expleret Domini iussionem. Posuit & mensam in tabernaculo testimonij ad plagam septentrionalem extra velum, ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi. Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonij eregione mẽsæ in parte australi, locatis per ordinem lucernis, iuxta præceptum Domini. Posuit & altare aureum sub tecto testimonij contra velum, & adoleuit super eo incensum aromatum, sicut iusserat Dominus Moysi. Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonij, & altare holocausti in vestibulo testimonij, offerens in eo holocaustum & sacrificia, vt Dominus imperauerat. Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonij, & altare, implens illud aqua. Laue D runtque *Moyses & Aaron, ac filij eius manus suas & pedes, cum ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præcepe rat Dominus Moysi. Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tentorio. Postquam omnia perfecta sunt, ‖ operuit nubes tabernaculum testimonij, & Num.9.c. 3.Reg.8.b gloria Domini impleuit illud. Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiẽte omnia, & maiestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat. Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filij Israel per turmas suas: si pendebat désuper, manebant in eodem loco. Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

*in eo.a.

Liber Leuiticus, Hebraicè Vaicra, *id est, & vocauit.*

S. Varius ritus ac modus holocaustorum, armentorum, pecudum & auium offerendorum.

CAP. I.

A VOcauit autem Moysen, & locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonij, dicens, Loquere filijs Israel, & dices ad eos, Homo qui obtulerit ex vobis hostiam Domino: de pecoribus, id est Exo.29.b. de bobus & ouibus offerens victimas, ‖ Si holocaustum fuerit eius oblatio, ac de armento, masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonij, ad placãdum sibi Dominum: ponetque manus super caput hostiæ, B & acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens. Immolabitq; vitulum coram Domino, & offerent filij Aaron "sacerdotis" sanguinem eius, fundentes per altaris circuitum, "sacerdotes. 3. quod est ante ostium tabernaculi: detractaq; pelle hostiæ, artus in frustra cõcident, & subijcient in altari ignem, strue lignorum antè compositа: & membra quæ sunt cæsa, désuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adC hærẽt iecori, intestinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum & suauem odorẽ Domino. Quòd si de pecoribus oblatio est, de ouibus siue de capris holocaustum: "agnum anniculum & "absque macula offeret: immolabitq; ad latus altaris quod respicit Aquilonem, corã Domino: sanguinem verò illius fundent super altare filij Aaron per circuitum: diuidentq; membra, caput & omnia quæ adhærent iecori: & impoD nent super ligna, quibus subijciendus est ignis: intestina verò & pedes lauabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super alrare in holocaustum & odorem suauissimum Domino. Si autem de auibus, holocausti oblatio fuerit Domino: de turturibus & pullis columbæ offeret eam sacerdos ad altare; & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinẽ super crepidinem altaris: vesiculã verò gutturis & plumas proijciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent: confringetque "masculũ. 3.

getq̃ue aſcellas eius,& non ſecabit,neque ferro diuidet eam, & adolebit ſuper altare, lignis igne ſuppoſito. Holocauſtum eſt & oblatio ſuauiſsimi odoris Domino.

S. *Ritus oblationis ſacrificiorum ſimilæ oleo conſperſæ,thuris,panum, laganorum,atque primitiarum, additoin omnibus ſale, nuſquam autem fermento nec melle.*

CAP. II.

A ANima cum obtulerit oblationem ſacrificij Domino,ſimila erit eius oblatio. fundetq́; ſuper eam oleum, & ponet thus,ac deferet ad filios Aarō 'ſacerdotis':quorum vnus tollet pugillum plenum ſimilæ & olei,ac totum thus,& ponet memoriale ſuper altare in odorem ſuauiſsimū Domino, ‖quod autem reliquum fuerit de ſacrificio,erit Aaron & filiorum eius, ſanctum ſanctorum de oblationibus Domini.

'ſacerdotes.1.

Eccl.7.d.

B Cum autem obtuleris ſacrificium coctum in clibano: de ſimila, panes ſcilicet abſque fermento conſperſo oleo,& lagana azyma oleo lita. Si oblatio tua fuerit de ſartagine: ſimilæ conſperſæ oleo & abſque fermento, diuides eam minutatim, & fundes ſuper eam oleum. Sin autem de craticula fuerit ſacrificium, æque ſimila oleo conſpergetur: quam offerens Domino, trades manibus ſacerdotis. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de ſacrificio, & adolebit ſuper altare in odorem ſuauitatis Domino. quicquid C autem reliquum eſt, erit Aaron & filiorum eius,ſanctum ſanctorum de oblationibus Domini.

Omnis oblatio quæ offertur Domino,abſque fermento fiet, nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in ſacrificio Domini. Primitias tantum eorum offeretis ac munera:ſuper altare verò non imponentur in odorem D ſuauitatis. Quicquid obtuleris ſacrificij, ſale condies, nec offeres ſal fœderis Dei tui de ſacrificio tuo.In omni oblatione offeres ſal. Si autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino, de ſpicis adhuc virentibus torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino,fundens ſuper ea oleum:& thus imponens, quia oblatio Domini eſt. de qua adolebit ſacerdos in memoriam muneris partem farris fracti & olei ac totum thus.

S. *Quo pacto offerantur hoſtiæ pacificorum,nempe de bobus,ouibus,agnis,& capris.*

A CAP. III.

QVòd ſi hoſtia pacificorum fuerit eius oblatio,& de bobus voluerit offerre,marē ſiue fœminam 'immaculata' offeret coram Domino. Ponetq́ue manum ſuper caput victimæ ſuæ,quæ immolabitur in introitu tabernaculi teſtimonij. fundentq́ue filij

'immaculatum.9.

Aaron 'ſacerdotis',ſanguinem per altaris circuitum.Et offerent de hoſtia pacificorum in oblationem Domino, ‖adipem qui operit vitalia,& quicquid pinguedinis eſt intrinſecus: duos renes cũm adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis.adolebuntq́; B ea ſuper altare in holocauſtū, lignis igne ſuppoſito:in oblationem ſuauiſsimi odoris Domino. Si verò de ouibus fuerit eius oblatio & pacificorum hoſtia, ſiue maſculum obtulerit ſiue fœminam,immaculata erunt.

'ſacerdotes.1.

Exo.29.b.

Si agnum obtulerit coram Domino, ponet manum ſuam ſuper caput victimæ ſuæ: quæ immolabitur in veſtibulo tabernaculi teſtimonij:fundētque filij Aaron ſanguinem eius per circuitum altaris.Et offerent de pacifi- C corum hoſtia ſacrificium Domino: adipem & caudam totam cũm renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque vniuerſa vitalia,& vtrunq; renunculum cum adipe qui eſt iuxta ilia,reticulumq́ue iecoris cum renunculis. & adolebit ea ſacerdos ſuper altare in pabulum ignis & oblationis Domini. Si capra fuerit eius oblatio, & obtulerit eam Domino,ponet manum ſuam ſuper caput eius,immolabitq́ue eam in introitu tabernaculi teſtimonij. Et fundent filij Aaron ſanguinē eius 'per'altaris circuitum. Tollentq́; ex ea in pa- *'ſuper.21* ſtum ignis dominici, adipem qui operit ventrem,& qui tegit vniuerſa vitalia:duos renunculos cum reticulo, quod eſt ſuper eos iuxta ilia,& aruinam iecoris cum renunculis,adolebitq́ue ea ſuper altare ſacerdos in alimoniam ignis,& ſuauiſsimi odoris. Omnis adeps,Domini erit iure perpetuo in generationibus,& cunctis habitaculis veſtris:nec ſanguinem nec adipem omnino comedetis.

S. *Modus offerendi hoſtias ſacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam peccantis.*

CAP. IIII.

LOcutusq́ue eſt Dominus ad Moyſen, A dicens, Loquere filijs Iſrael, Anima quum peccauerit per ignorantiam, & de vniuerſis mandatis Domini quæ præcepit vt non fierent, quippiam fecerit: Si ſacerdos qui vnctus eſt peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato ſuo vitulū immaculatum,Domino, & adducet illum ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domino,ponetq́ue manum ſuper caput eius,& immolabit eum Domino. Hauriet quoq; de ſanguine vituli, inferens illum in tabernaculum teſtimonij.Cumq́; intinxerit digitum in ſan B guinem, aſperget 'eum'ſepties corā Domino *'eos.2.* contra velū ſanctuarij: ponetq́; de eodem ſan *'eo.2.* guine ſuper cornua altaris thymiamatis gratiſsimi Domino,quod eſt in tabernaculo te-

ſtimonij. omnem autē reliquum ſanguinem fundet in baſim altaris holocauſti in introitu
[a] auferet. 5. tabernaculi. Et adipē vituli[a] offeret pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quàm omnia quæ intrinſecus ſunt: duos renunculos & reticulum quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & adi-
[b] auferetur. 6 pem iecoris cum renunculis, ſicut[b] offertur de vitulo hoſtiæ pacificorum: & adolebit ea ſu-
C per altare holocauſti. Pellem verò & omnes carnes cum capite & pedibus & inteſtinis & ſimo, & reliquo corpore efferet extra caſtra in locum mundum, vbi cineres effundi ſolent: incendetq́; ea ſuper lignorum ſtruem, quæ in loco effuſorum cinerum cremabūtur. Quòd
* filierum. ſi omnis turba *Iſrael ignorauerit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini eſt, & poſtea intellexerit peccatū ſuum, offeret pro peccato ſuo vitulum, adducetq́ue eum ad oſtium tabernaculi. Et ponent ſeniores populi manus ſuper caput eius coram Do-
D mino. Immolatoq́; vitulo in conſpectu Domini, inferet ſacerdos qui vnctus eſt, de ſanguine eius in tabernaculum teſtimonij, tincto digito aſpergens ſepties contra velum. ponetq́ue de eodem ſanguine in cornibus altaris, quod eſt coram Domino in tabernaculo teſtimonij. reliquum autem ſanguinem fundet iuxta baſim altaris holocauſtorum, quod eſt in oſtio tabernaculi teſtimonij. Omnemq́ue eius adipem tollet, & adolebit ſuper altare: ſic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & prius: & rogante pro eis ſacerdote, propitius erit eis Dominus. Ipſum autem vitulum efferet extra caſtra, atque comburet ſicut & priorem vitulum: quia eſt pro peccato multitudi-
E nis. Si peccauerit princeps, & fecerit vnum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur: & poſtea intellexerit peccatum ſuum, offeret hoſtiam Domino, hircū de capris immaculatum. Ponetq́; manum ſuam ſuper caput eius: cumq́; immolauerit eum in loco vbi ſolet mactari holocauſtum coram Domino, quia pro peccato eſt, tinget ſacerdos digitum in ſanguine hoſtiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocauſti, & reliquum
* ſanguinē. 3 *fundens ad baſim eius. Adipem verò adole-
* altare. 3. bit*, ſicut in victimis pacificorū fieri ſolet: rogabitq́ue pro eo ſacerdos, & pro peccato eius,
F & dimittetur ei. Quòd ſi peccauerit anima per ignorantiam, de populo terræ, vt faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atq; delinquat, et cognouerit peccatum ſuum, offeret caprā immaculatam. Ponetq́; manus ſuper caput hoſtiæ quæ pro peccato eſt, & immolabit eam in loco holocauſti. Tolletq́ue ſacerdos de ſanguine in digito ſuo: & tangens cornua altaris holocauſti, reliquum fundet
G ad baſim eius. Omnem autem adipem auferens, ſicut auferri ſolet de victimis pacificorum, adolebit ſuper altare in odorem ſuauitatis Domino: rogabitq́ue pro eo, & dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem ſcilicet immaculatam: ponet manum ſuper caput eius, & immolabit eam in loco vbi ſolent cædi holocauſtorum hoſtiæ. Sumetq́ue ſacerdos de ſanguine eius digito ſuo, & tangens cornua altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim eius. Omnem quoque adipem auferens, ſicut auferri ſolet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit ſuper altare incenſum Domini: rogabitq́ue pro eo & pro peccato eius & dimittetur ei.

S. De hoſtijs pro peccatis ex ſilentio veritatis, immunditia, errore, iuramento, ſacrorum abuſu, atque ignorantia.

CAP. V.

SI peccauerit anima, & audierit vocem A
[a] iurantis, teſtisq́; fuerit quòd aut ipſe vi- [a] adiurĀtis.b
dit, aut conſcius eſt: niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam. Anima quæ tetigerit aliquid immundum, ſiue quod occiſum à beſtia eſt, aut per ſe mortuū, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ ſuæ, rea eſt, & deliquit. & ſi tetigerit quicquam de immūditia hominis iuxta omnem impuritatem qua pollui ſolet, oblitaq́; cognouerit poſtea, ſubiacebit delicto. Anima quæ iurauerit, & B
protulerit labijs ſuis vt vel male quid faceret, vel bene, & idipſum iuramēto & ſermone firmauerit, oblitaq́; poſtea intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnam ſiue capram, orabitq́ue pro ea ſacerdos & pro peccato eius: ſin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, vnum pro peccato, & alterum in holocauſtum, dabitq́ue eos ſacerdoti. Qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ita vt collo adhæreat, & non penitus abrūpatur. Et aſperget de ſanguine eius parietem altaris. quicquid aūt reliquum fuerit, faciet diſtillare ad fundamētum eius, quia pro peccato eſt. Alterū verò in holocauſtum adolebit, vt fieri ſolet: rogabitq́; pro eo ſacerdos & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quòd C
ſi non quiuerit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarū, offeret pro peccato ſuo ſimilæ partē ephi decimam. non mittet in eam oleū, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato eſt. tradetq́; eam ſacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens crema bit ſuper altare in monimentum eius qui obtulerit, rogans pro illo & expians, reliquam verò partē ipſe habebit in munere. Locutusq́; D
eſt Dominus ad Moyſen, dicēs, Anima ſi præuaricans

uaricãs ceremonias, per errorẽ in his quæ Domino ſunt ſanctificata peccauerit, offeret pro
D delicto ſuo arietem immaculatũ de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis, iuxta pondus ſanctuarij: ipſumq; quod intulit damni reſtituet, & quintam partẽ ponet ſuprà, tradens ſacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietẽ, & dimittetur ei. Anima ſi peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem ſuam, offerret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti, iuxta menſuram æſtimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia neſciens fecerit: & dimittetur ei, quia per errorem deliquit "in Domino'.

"in Dominum.7.

S. Oblatio pro peccato ex certa ſcientia commiſſo: leges holocauſti, ignis perpetui, ſingulorum ſacrificiorum & oblationum ſacerdotis in die vnctionis ſuæ: & in genere de hoſtia pro peccato: quiue & quando his veſci poſſint.

CAP. VI.

A LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs, Anima quæ peccauerit, & contẽpto Domino negauerit proximo ſuo depoſitũ, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniã fecerit, ſiue rem perditam inuenerit, & inficians inſuper peieraverit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit in quibus ſolent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam inſuper partem domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eũ ſacerdoti, iuxta æſtimationem menſuramq; delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro ſingulis quæ faciendo peccauit. Locutusque eſt Dominus ad
B Moyſen, dicens, Præcipe Aaron & filijs eius, Hæc eſt lex halocauſti. Cremabitur in altari tota nocte vſque mane: ignis in eodem altari erit: veſtietur tunica ſacerdos & fœminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exuſit, & ponens iuxta altare, ſpoliabitur prioribus veſtimentis, indutusque alijs, efferet eos extra caſtra, ▷ &' in loco mundiſsimo ◁ vſque ad fauillam conſumi faciet'. Ignis autem in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna mane per ſingulos dies, & impoſito holocauſto, deſuper adolebit adipes pacificorum. ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Hæc eſt lex ſacrificij & libamentorum, quæ offerent filij Aaron coram Domino, & coram altari, Tollet ſacerdos pugillum ſimilæ, quæ conſperſa eſt oleo, & totum thus quod ſuper ſimilam poſitum eſt: adolebitq; illud in altari in monimentum odoris
C ſuauiſsimi Domino: reliquam autem partem ſimilæ comedet Aaron cum filijs ſuis, abſque fermento: & comedet in loco "ſanctuarij' tabernaculi. ideo autem nõ fermentabitur, quia pars eius in domini offertur incenſum. ſanctum ſanctorum erit, ſicut pro peccato atque delicto. Mares tantum ſtirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac ſempiternum erit in generationibus veſtris de ſacrificijs Domini. omnis qui tetigerit illa, ſanctificabitur. Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Hæc eſt oblatio Aaron, & filiorum eius, quam offerre debent Domino in die vnctionis ſuæ. Decimam partem ephi offerent ſimilæ in ſacrificio ſempiterno, mediũ eius mane, & medium eius veſpere, quæ in ſartagine oleo conſperſa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem ſuauiſsimum Domino ſacerdos, qui iure patri ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim ſacrificium ſacerdotum igne conſumetur, nec quiſquam comedet ex eo. Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere Aaron & filijs eius, Iſta eſt lex hoſtiæ pro peccato, In loco vbi offertur holocauſtum, immolabitur, coram Domino. ſanctum ſanctorum eſt. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco ſancto, in atrio tabernaculi. Quicquid tetigerit carnes eius, ſanctificabitur. Si de ſanguine illius veſtis fuerit aſperſa, lauabitur in loco ſancto. Vas autem fictile in quo cocta eſt, confringetur. quòd ſi vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. Omnis maſculus de genere ſacerdotali veſcetur de carnibus eius, quia ſanctum ſanctorum eſt. Hoſtia "enim' quæ cæditur pro peccato, "cuius ſanguis infertur in tabernaculum teſtimonij ad expiandum in ſanctuario, non comedetur, ſed comburetur igni.

"ſancto, in atrio.3.

D

"autem.5. Heb.13.b. Supra.4.

S. Ritus oblationis hoſtiæ pro delicto & hoſtiæ ac victimæ pacificorum: adeps & ſanguis in vniuerſum comedi prohibentur.

CAP. VII.

HAec quoque eſt lex hoſtiæ pro delicto, A ſancta ſanctorum eſt: idcirco vbi immolabitur holocauſtum, mactabitur & victima pro delicto: ſanguis eius per gyrum altaris fundetur. Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia. Duos renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia eſt, reticulumque iecoris cum renunculis, & adolebit ea ſacerdos ſuper altare: incenſum eſt Domini pro delicto. Omnis maſculus de ſacerdotali genere, in loco ſancto veſcetur his carnibus, quia ſanctũ ſanctorum eſt. Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto: vtriuſq; hoſtiæ lex vna erit. ad ſacerdotem qui eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos qui offert holocauſti victimã, habebit pellem eius. Et omne ſacrificium ſimilæ, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula, vel in ſartagine præparatur, eius erit ſa-

cerdotis à quo offertur: siue oleo conspersa, siue arida fuerint, cunctis filijs Aaron mensura æqua per singulos diuidetur.

B Hæc est lex hostiæ pacificorũ quæ offertur Domino. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absq; fermento conspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamque similã, & collyridas olei admistione conspersas, panes quoq; fermentatos cum hostia gratiarũ, quæ immolatur pro pacificis: ex quibus vnus pro primitijs offertur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem. cuius carnes eâdem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam vsque mane. Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eâdem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est: quicquid
*6.2. autẽ tertius inuenerit dies, ignis absumet, *si-
quis de carnibus victimæ pacificorum die ter
eius. tio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quæcunque anima tali se edulio cõtaminauerit, præuaricationis
C rea erit. Caro quæ aliquid tetigerit immundũ, non comdetur, sed comburetur igni: qui fuerit mũdus vescetur ex ea. Anima polluta, quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiuscemodi carnibus, interibit de populis suis. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filijs Israel, Adipem ouis, & bouis, & capræ non comedetis. Adipẽ cadaueris morticini, & eius animalis quod à bestia captum est, habebitis in varios vsus. Si quis Adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de auibus, quàm de pecoribus. Omnis anima quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filijs Is-
D rael, dicẽs, Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est libamenta eius. tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cumq; ambo oblata Domino consecrauerit, tradet sacerdoti, qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, & filiorum eius. armus quoque dexter de pacificorum hostijs cedet in primitias sacerdotis. Qui obtulerit sanguinem, & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua. Pectusculum enim eleuationis, & armum separationis tuli à filijs Israel de hostijs eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filijs eius lege perpetua, ab omni populo Israel. Hæc est vnctio Aaron & filiorum eius in ceremonijs Domini in die quo obtulit eos Moyses, vt sacerdotio fungerentur, & quæ præcepit eis dari Dominus à filijs Israel religione perpetua in generationibus suis. Ista est lex holocausti, & sacrificij pro peccato atq; delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis: quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai quãdo mandauit filijs Israel vt offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

S. Aaronis & filiorum eius consecratio, ac tabernaculi supellectilisq; eius vnctio.

CAP. VIII.

A LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Tolle Aaron cum filijs suis, vestes eorum, & vnctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis, & congregabis omnem cœtum ad ostium tabernaculi'. Fecitque Moyses vt Do- ▷.10.
minus imperauerat. Congregataq; omni turba ante fores tabernaculi, ait, Iste est sermo quem iussit Dominus fieri. Statimque obtulit Aaron & filios eius. Cumque lauisset eos, vestiuit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit, quod astringens cingulo aptauit rationali, in quo etat doctrina & veritas. Cidari quoque texit B
caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream cunsecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus. Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculũ cum omni supellectili sua. Cumq; sanctificans aspersisset altare septem vicibus, vnxit illud, & omnia vasa eius, labrumq; cum basi sua sanctificauit oleo. ‖Quod fundens super caput Eccl.45.6
Aaron, vnxit eum, & cõsecrauit. filios quoq; eius oblatos vestiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, vt iusserat Dominus. Obtulit & vitulum pro peccato. cumque C
super caput eius posuisset Aaron & filij eius manus suas, immolauit eum: hauriens sanguinẽ, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato & sanctificato, fudit reliquum

quum sanguinem ad fundamenta eius. Adipem verò qui erat super vitalia, & reticulum iecoris, duosque renunculos cum aruinulis suis adoleuit super altare: vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus. Obtulit & arietem in holocaustum: super cuius caput cum imposuissent Aaron & filij eius manus suas, immolauit eum, & fudit sanguinem eius per circuitum altaris. Ipsumq; arietem in frusta concidens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni, lotis prius intestinis & pedibus. totumq; simul arietem incendit super altare, eo quòd esset holocaustum suauissimi odoris Domino, sicut præceperat ei. Obtulit & arietem secundum, in consecrationem sacerdotum: posueruntq; super caput eius Aaron & filij eius manus suas. quem cum immolasset Moyses, sumens de sanguine eius, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, similiter & pedis. Obtulit & filios Aaron, cumq; de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & "pollices' manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum: adipem verò, & caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque iecoris, & duos renes cum adipibus suis, & armo dextro seperauit, Tollens aũt de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, * & collyridam consperſam oleo, laganumque posuit super adipes, & armum dextrum, tradens simul omnia Aaron & filijs eius. Qui postquam leuauerunt ea coram Domino, rursum susceptа de manibus eorum, adoleuit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio in odorem suauitatis sacrificij Domini. Tulitque pectusculum eleuans illud coram Domino, de ariete consecrationis in patrem suam, sicut præceperat ei Dominus. Assumensq; vnguentum, & sanguinem qui erat in altari, asperſit super Aarõ & vestimenta eius, & super filios illius ac vestes eorũ. Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens, Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas. panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicẽs, ‖Aaron & filij eius comedent eos: quicquid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet. De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, vsque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ. septem enim diebus finitur consecratio: sicut impræsentiarum factum est, vt ritus sacrificij compleretur. Die ac nocte manebitis in tarnaculo obseruantes custodias Domini: ne moriamini: sic enim mihi præceptum est. Feceruntque Aaron & filij eius cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

"pollicem.2.

* vnum.1.

Ezod.29.f

S. Primitijs sacrificiorum pro sacerdote ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, igniq; holocaustum deuorauit. CAP. IX.

FActo autem octauo die, vocauit Moyses Aaron & filios eius, ac maiores natu Israel, dixitq; ad Aaron, ‖Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, vtrunque immaculatum, & offer illos coram Domino. Et ad filios Israel loquêris, Tollite hircum pro peccato, & vitulum atq; agnum "anniculum," & sine macula in holocaustum, bouẽ & arietem pro pacificis: & immolata eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam consperſam oleo offerentes. hodie enim Dominus apparebit vobis. Tulerunt ergo cuncta quæ iusserat Moyses ad ostiũ tabernaculi: vbi cum omnis multitudo astaret, ait Moyses, Iste est sermo quem præcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria eius. Et dixit ad Aarõ, Accede ad altare, & immola pro peccato tuo. offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. cumq; mactaueris hostiã populi, ora pro eis, sicut præcepit Dominus. Statimq; Aaron accedens ad altare, immolauit vitulum pro peccato suo: cuius sanguinem obtulerunt ei filij sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum & basim eius. Adipemq;, & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ sunt pro peccato, adoleuit super altare, sicut præceperat Dominus Moysi: carnes verò & pellem eius, extra castra combusit igni. Immolauit & holocausti victimam: obtuleruntq; ei filij sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum. ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite & membris singulis obtulerunt: quæ omnia super altare cremauit igni, lotis aqua prius intestinis & pedibus. Et pro peccato populi offerens, mactauit hircum: expiatoque altari, fecit holocaustum, addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absque cæremonijs holocausti matutini. Immolauit & bouem atque arietem hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filij sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum: Adipem autem bouis, & caudam arietis, renunculosq; cum adipibus suis, & reticulum iecoris posuerunt super pectora: cumque cremati essent adipes super altare, pectora eorum, & armos dextros seperauit Aaron, eleuans coram Domino, sicut præceperat Moyses. Et extendens manum ad populum, benedixit ei. Sicque completis hostijs pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit. Ingressi autem Moyses & Aaron

Ezod.29.a

"anniculos.

& Aaron in tabernaculũ teſtimonij, & deinceps egreſsi benedixerunt populo. ‖ Apparuitq́ue gloria Domini omni multitudini: & ecce egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum, & adipes qui erant ſuper altare. Quod cum vidiſſent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas. 2.Mac.2.c

S. Igne Nadab & Abiu conſumpti plangũtur à populo, non à ſacerdotibus: vino autem ſacerdotibus interdicto, præcipitur vt reſiduum oblationis comedant.

CAP. X.

A ARreptiſq́; Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis, ‖ impoſuerũt ignem, & incenſum déſuper, offerẽtes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. Egreſſuſq́ue ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui ſunt coram Domino. Dixitq́ue Moyſes ad Aaron, Hoc eſt quod locutus eſt Dominus, Sanctificabor in ijs qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor. Quod audiẽs, tacuit Aaron. Vocatis autem Moyſes Miſaele, & Eliſaphan filijs Oziel, patrui Aaron, ait ad eos, Ite, & tollite fratres veſtros de conſpectu ſanctuarij, & aſportate extra caſtra. Confeſtimq́ue pergentes, tulerunt eos ſicut iacebant, veſtitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt ſibi fuerat imperatum. Locutuſq́; eſt Moyſes ad Aaron, & ad B Eleazar, & Ithamar filios eius, Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere, ne fortè moriamini, & ſuper omnem cœtum *quoque.1. oriatur indignatio. Fratres* veſtri, & omnis domus Iſrael plangant incendium quod Dominus ſuſcitauit: vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe ſanctæ vnctionis eſt ſuper vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptũ Moyſi. Dixitq́; Dominus ad Aaron, Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras: Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & Num.3.a. 26.g. 1.Par.24.a

prophanum, inter pollutum & mundum: doceatis q́ue filios Iſrael omnia legitima mea quæ locutus eſt Dominus ad eos per manum Moyſi. Locutusq́ue eſt Moyſes ad Aaron, C & ad Eleazar & Ithamar filios eius, qui erant reſidui, Tollite ſacrificium quod remanſit de oblatione Domini, & comedite illud abſque fermento iuxta altare, quia ſanctum ſanctorum eſt. Comedetis autẽ in loco ſancto: quòd datum eſt tibi & filijs tuis de oblationibus Domini, ſicut præceptum eſt mihi. Pectuſculum quoq; quod oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt edetis in loco mundiſsimo tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de hoſtijs ſalutaribus filiorum Iſrael: eo quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos le- D ge perpetua, ſicut præcepit Dominus. ‖ Inter 2.Mac.2.c hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato cum quæreret Moyſes, exuſtũ reperit: iratusq́; contra Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanſerant, ait, Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, quæ ſancta ſancto rum eſt, & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Domini, præſertim cum de ſanguine illius nõ ſit illatum intra ſancta* , & comedere debueratis eam in ſanctuario, ſicut præceptum eſt mihi? Reſpondit Aaron, Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtũ coram Domino: mihi autem accidit quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremonijs mẽte lugubri? Quod cum audiſſet Moyſes, recepit ſatisfactionem. *ſanctorũ.6

S. Animalium mundorum ab immundis ſeparatio, eorumq́; vſus, vt ſancti ſint filij Iſrael ſicut & Dominus.

CAP. XI.

LOcutusq́ue eſt Dominus ad Moyſen A & Aaron, dicens, Dicite filijs Iſrael, *‖ Hæc ſunt animalia quæ comedere Deut.14.* debetis de cunctis animantibus terræ, Omne quod habet diuiſam vngulam & ruminat in pecoribus, comedetis. Quicquid autem ruminat quidem, & habet vngulam, ſed non diuidit eam, ſicut camelus & cætera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis. Chœrogryllus qui ruminat, vngulamq́; non diuidit, immundus eſt. Lepus quoque: nam & ipſe ruminat, ſed vngulam non diuidit. Et ‖ ſus: 2.Mac.6.d qui cum vngulam non diuidat, ruminat. horum carnibus non veſcemini, nec cadauera contingetis, quia immunda ſunt vobis. *Cuſtodite omnia quæ ſcripſi vobis vt ſint Deus veſter.

Hæc ſunt quæ gignuntur in aquis, & veſci B licitum eſt. Omne quod habet pinnulas & ſquamas, tam in mari quàm in fluminibus & ſtagnis, comedetis. Quicquid autem pinnulas &

las & ſquamas non habet eorum quæ in aquis mouentur & viuunt, abominabile vobis execrandumque erit. carnes eorum non comedetis, morticina vitabitis. Cuncta quæ non habent pinnulas & ſquamas in aquis, polluta erũt. Hæc ſunt quæ de auibus comedere nõ debetis, & vitanda ſunt vobis, Aquilam, & gryphem, & haliæetum, & miluum ac vulturem iuxta genus ſuum, & omne coruini generis in ſimilitudinem ſuam, ſtruthionẽ, & noctuam, & larum, & accipitrem iuxta genus ſuum: bubonem, & mergulum, & ibin, & cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem, herodionem & charadriõ iuxta genus ſuum, vpupam quoque & veſpertilionem. Omne de volucribus quod graditur ſuper quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem ſuper quatuor pedes, ſed habet longiora retro crura, per quæ ſalit ſuper terram, comedere debetis, vt eſt brucus in genere ſuo, & attacus atque ophiomachus, ac locuſta, ſingula iuxta genus ſuum. Quicquid autem ex volucribus quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis: & quicunq; morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus vſque ad veſperũ: & ſi neceſſe fuerit vt portet quippiam horum mortuum, lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad occaſum ſolis. Omne animal quod habet quidem vngulam, ſed non diuidit eam, nec ruminat, immundum erit: & quicquid tetigerit illud, contaminabitur. Quod ambulat ſuper manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur vſque ad veſperum. Et qui portauerit huiuſcemodi cadauera, lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperum: quia omnia hæc immunda ſunt vobis. Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ mouentur in terra, muſtela & mus & crocodilus, ſingula iuxta genus ſuum, mygale, & chamæleon, & ſtellio, & lacerta, & talpa: omnia hæc immunda ſunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vſque ad veſperum: & ſuper quod ceciderit quicquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & veſtimẽtum, quàm pelles & cilicia: & in quocunque fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt vſque ad veſperum, & ſic poſtea mundabuntur. Vas autem fictile in quod horum quicquã intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum eſt. Omnis cibus quem comedetis, ſi fuſa fuerit ſuper eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de vniuerſo vaſe, immundum erit. Et quicquid de morticinis huiuſcemodi ceciderit ſuper illud, immundum erit: ſiue clibani, ſiue chytropodes, deſtruentur, & immundi erunt. Fontes verò & ciſternæ, & omnis aquarum cõgregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur. Si ceciderit ſuper ſementem, non polluet eam. Si autem quiſpiam aqua ſementem perfuderit, & poſtea morticinis tacta fuerit, illico polluetur. Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vſque ad veſperum. & qui comederit ex eo quippiam, ſiue portauerit: lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperum. Omne quod reptat ſuper terrã, abominabile erit, nec aſſumetur in cibum. Quicquid ſuper pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, ſiue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile eſt. Nolite contaminare animas veſtras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi ſitis. Ego enim ſum Dominus Deus veſter. ‖ Sanctificamini, & eſtote ſancti, quia ego ſanctus ſum. Ne polluatis animas veſtras in omni reptili, quod mouetur ſuper terram. Ego enim ſum Dominus, qui eduxi vos de Terra Aegypti, vt eſſem vobis in Deũ. Sancti eritis, quia ego ſanctus ſum. Iſta eſt lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viuentis, quæ mouetur in aqua, & reptat in terra, vt differentias noueritis mundi & immundi, & ſciatis quid comedere & quid reſpuere debeatis.

1. Pet. 1.

S. Puerperæ immunditia & mundatio cum oblatione. CAP. XII.

LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, ‖ Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus iuxta dies ſeparationis menſtruæ. ‖ Et die octauo circũcidetur infantulus: ipſa verò triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingredietur in ſanctuarium donec impleantur dies purificationis ſuæ. Sin autem fœminam pepererit, immũda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Cumque expleti fuerint dies purificationis ſuæ, pro filio, ſiue pro filia, deferet agnum anniculum in holocauſtum, & pullum columbæ ſiue turturem pro peccato ad oſtium tabernaculi teſtimonij, & tradet ſacerdoti qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & ſic mundabitur à profluuio ſanguinis ſui. iſta eſt lex parientis maſculum aut fœminam. ‖ Quòd ſi nõ inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, ſumet duos turtures vel duos pullos columbarum, vnum in holocauſtum, & alterum pro peccato. orabitq; pro ea ſacerdos, & ſic mundabitur.

Luc. 2. d. Iohan. 7. c. Luc. 2. c. Luc. 2. d.

S. Lex & cognitio lepræ in homine & veſtimento. CAP. XIII.

Locu-

A LOcutuſq; eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens, Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus color ſiue puſtula, aut quaſi lucens quippiam, id eſt plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius. Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipſamq; ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad arbitriũ eius ſeparabitur. Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris priſtini, recludet eum ſacerdos ſeptem diebus, & cõſyderabit die ſeptimo. & ſi quidẽ lepra vltrà non creuerit, nec tranſierit in cute priores terminos, rur-
B ſum recludet eum ſeptem diebus alijs. Et die ſeptimo contẽplabitur: ſi obſcurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia ſcabies eſt: lauabitq; homo veſtimenta ſua, & mundus erit. Quòd ſi poſtquam à ſacerdote viſus eſt, & redditus mũditiæ, iterum lepra creuerit: adducetur ad eum, & immunditiæ condemnabitur. Plaga lepræ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem, & videbit eum. Cumq; color albus in cute fuerit, & capillorum mutauerit aſpectum, ipſa quoque caro viua apparuerit: lepra vetuſtiſsima iudicabitur atque inolita cuti. Contaminabit itaq; eum ſacerdos, & non recludet, quia perſpicuæ immunditiæ eſt. Sin autem efflоruerit diſcurrẽs lepra in cute, & operuerit omnẽ carnem à capite vſque ad pedes, quicquid ſub aſpectum oculorum cadit, conſyderabit eum ſacerdos, & tenéri lepra mundiſsima iudicabit: eo quòd omnis in candorem verſa ſit, & idcirco homo mundus erit. Quando verò caro viuens in eo apparuerit, tunc ſacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur. caro enim viua ſi lepra aſpergitur, immũda eſt.
C Quòd ſi rurſum verſa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit, conſyderabit eũ ſacerdos, & mundum eſſe decernet. Caro autem & cutis in qua hulcus natum eſt, & ſanatum, & in loco hulceris cicatrix alba apparuerit ſiue ſubrufa, adducetur homo ad ſacerdotem: qui cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos verſos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta eſt in hulcere. Quòd ſi pilus, coloris eſt priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vicina carne nõ eſt humiliorre, cludet eum ſeptem diebus. & ſi quidem creuerit, adiudicabit eum lepræ: ſin autem ſteterit in loco ſuo, hulceris eſt cicatrix, & homo mundus erit. Carò autem & cutis quam ignis exuſſerit, & ſanata albam ſiue rufam habuerit cicatricem, conſyderabit
ſi.7. eam ſacerdos, ecce verſa eſt in alborem, & locus eius reliqua cute eſt humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta eſt. Quòd ſi pilorum color non fuerit immu- D
tatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipſa lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura, recludet eum ſeptem diebus, & die ſeptimo contemplabitur. ſi creuerit in cute lepra, contaminabit eum. ſin autem in loco ſuo candor ſteterit non ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt, & id circo mundabitur, quia cicatrix eſt combuſturæ. Vir ſiue mulier in cuius capite vel barba germinauerit lepra, videbit eos ſacerdos. & ſiquidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus ſolitoq; ſubtilior: contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ eſt. Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet "eos" *eum.s.
ſeptem diebus, & die ſeptimo intuebitur. Si E
nõ creuerit macula, & capillus ſui coloris eſt, & locus plagæ carni reliquæ æqualis: radetur homo abſque loco maculæ, & includetur ſeptem diebus alijs: Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga in loco ſuo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotiſq; veſtibus ſuis mundus erit. Sin autem poſt emendationem rurſus creuerit macula in cute, nõ quæret amplius vtrum capillus in flauum colorem ſit commutatus, quia apertè immundus eſt. Porrò ſi ſteterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronuntiet mundum. Vir ſiue mulier in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos ſacerdos. ſi deprehenderit ſubobſcurum alborem lucere in cute, ſciat non eſſe lepram, ſed maculam coloris candidi & hominem mundum. Vir de cuius capite capilli fluunt, caluus & mundus eſt: & ſi à fronte ceciderint pili, recaluaſter & mundus eſt. Sin F
autem in caluitio ſiue in recaluatione albus vel rufus color fuerit exortus, & hoc ſacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta eſt in caluitio. Quicunque ergo maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis, habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum ac ſordidum ſe clamabit. Omni tempore quo leproſus eſt, & immundus, ſolus habitabit extra caſtra. Veſtis lanea ſiue linea, quæ lepram habuerit in ſtamine atque ſubtegmine, aut certe pellis, vel quicquid ex pelle confectum eſt, ſi alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur, oſtendeturq; ſacerdoti. qui conſyderatam recludet ſeptem diebus: & die ſeptimo rnrſus aſpiciens ſi deprehenderit creuiſſe, lepra perſeuerans eſt: pollutum iudicabit veſtimentum, & omne in quo fuerit inuenta, & idcirco comburetur flammis. Quòd ſi eam viderit non creuiſ- G
ſe, præcipiet, & lauabunt id in quo lepra eſt,

recludet-

recludetq́uet illud ſeptem diebus alijs. Et cum viderit faciem quidem priſtinam non reuerſam, nec tamen creuiſſe lepram, immundum iudicabit, & igne comburet, eo quòd infuſa ſit in ſuperficie veſtimenti vel per totum, lepra. Sin autem obſcurior fuerit locus lepræ poſtquam veſtis eſt lota, abrumpet eum, & à ſolido diuidet. Quòd ſi vltra apparuerit in his locis, quæ prius immaculata erant: lepra volatilis & vaga: debet igne comburi. ſi ceſſauerit, lauabit aqua ea quæ pura ſunt, ſecundò, & munda erunt. Iſta eſt lex lepræ veſtimenti lanei & linei, ſtaminis atque ſubtegminis, omnisq́; ſupellectis pelliceæ, quomodo mundari debeat vel contaminari.

S. Lepræ expiandæ ſacrificia pro homine, domo ac veſtimento.

CAP. XIIII.

A LOcutusq́ue eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Hic eſt ritus leproſi quãdo mundandus eſt: || Adducetur ad ſacerdotem: qui egreſſus de caſtris cum inuenerit lepram eſſe mundatam, præcipiet ei qui purificatur vt offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quos veſci licitum eſt, & lignum cedrinũ, vermiculumq́; & hyſſôpum. & vnum ex paſſeribus immolari iubebit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco & hyſſôpo tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo aſperget illum qui mundandus eſt, ſepties, vt iure purgetur, & dimittet paſſerem viuũ, vt in agrum auolet. Cumq́; lauerit homo veſtimenta ſua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatusq́ue ingredietur caſtra, ita duntaxat vt maneat extra tabernaculum ſuum ſeptem diebus, & die ſeptimo radet capillos capitis, barbamq́ue & ſupercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rurſum veſtibus & corpore, dei octauo aſſumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam abſque macula, & tres decimas ſimilæ in ſacrificium quæ conſperſa ſit oleo, & ſeorſum olei ſextarium. Cumq́ue ſacerdos purificans hominem ſtatuerit eum, & hæc omnia coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij, tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleiq́ue ſextarium. Et oblatis ante Dominum omnibus, immolabit agnum vbi ſolet immolari hoſtia pro peccato & holocauſtum, id eſt in loco ſancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad ſacerdotem pertinet hoſtia: ſancta ſanctorum eſt. Aſſumensq́ue ſacerdos de ſanguine hoſtiæ quæ immolata eſt pro delicto, ponet ſuper extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & ſuper pollices manus dextræ & pedis, & de olei ſextario mittet in manum C ſuam ſiniſtram, tingetq́ue digitum dextrum in eo, & aſperget coram Domino ſepties. quod autem reliquum eſt olei in læua manu, fundet ſuper extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & ſuper pollices manus ac pedis dextri, & ſuper ſanguinem qui effuſus eſt pro delicto, & ſuper caput eius. Rogabitq́ue pro eo coram Domino, & faciet ſacrificium pro peccato. tunc immolabit holocauſtum, & ponet illud in altari cum libamentis ſuis, & homo ritè mundabitur. Quòd ſi pauper eſt, & non poteſt manus eius inuenire quæ dicta ſunt, pro delicto aſſumet agnum ad oblationem vt roget pro eo ſacerdos, decimamq́; partem ſimilæ conſperſæ oleo in ſacrificium, & olei ſextarium, duoſq́; turtures ſiue duos pullos columbæ, quorum vnus ſit pro peccato, & alter in holocauſtum: offeretq́ue ea die octauo purificationis ſuæ ſacerdoti, ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domino. qui D ſuſcipiens agnum pro delicto & ſextarium olei, leuabit ſimul: immolatoq́ue agno, de ſanguine eius ponet ſuper extremũ auriculæ dextræ illius, qui mũdatur, & ſuper pollices manus eius ac pedis dextri: olei verò partem mittet in manum ſuam ſiniſtram, in quo tingens digitũ dextræ manus aſperget ſepties coram Domino: tangetq́ue extremum dextræ auriculæ illius qui mũdatur, & pollices manus ac pedes dextri in loco ſanguinis qui effuſus eſt pro delicto: reliquam autem partem olei quæ eſt in ſiniſtra manu, mittet ſuper caput purificati, vt placet pro eo Dominũ: & turturem ſiue pullũ columbæ offeret, vnum pro delicto, & alterum in holocauſtum cum libamentis ſuis. hoc eſt ſacrificiũ leproſi, qui habere non poteſt omnia in emundationẽ ſui. Locutuſ- E q́ue eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicẽs, Cũ ingreſſi fueritis terram Chanáan, quam ego dabo vobis in poſſeſſionem, ſi fuerit plaga lepræ in ædibus, ibit cuius eſt domus, nuntians ſacerdoti, & dicet, Quaſi plaga lepræ videtur mihi eſſe in domo mea. At ille præcipiet vt efferant vniuerſa de domo priuſquam ingrediatur eam, & videat vtrum leproſa ſit, ne immunda fiant omnia quæ in domo ſunt. Intrabitq́; poſtea vt conſyderet lepram domus: & cum viderit in parietibus illius quaſi valliculas pallore ſiue rubore deformes, & humiliores ſuperficie reliqua, egredietur oſtium domus, & ſtatim claudet illam ſeptem diebus. Reuerſuſq́ue die ſeptimo, conſyderabit eam. F ſi inuenerit creuiſſe lepram, iubebit erui lapides in quibus lepra eſt, & proijci eos extra ciuitatem in locum immũdum: domum autem ipſam radi intrinſecus per circuitum, & ſpargi puluerem raſuræ extra vrbem in locum immundũ, lapideſq́; alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domũ. Sin aũt poſtquam eruti ſunt lapides, & puluis elatus,

& alia

Matt. 8. a. Marc. 1. d. Luc. 5. c.

& alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reuersam lepram, & parietes respersos maculis, lepra est perseuerans, & immunda domus: quam statim destruent, & lapides eius ac ligna, atque vniuersum puluerem proijcient extra oppidum in locum immundum. Qui intrauerit domum quando clausa est, immundus erit vsque ad vesperum: & qui dormierit in ea, & comederit quippiã, lauabit vestimen-
G ta sua. Quòd si introiens sacerdos viderit lepram non creuisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate: & in purificatione eius sumet duos passeres, lignumque cedrinum, & vermiculum atq; hyssôpum: & immolato vno passere in vase fictili super aquas viuas, tollet lignum cedrinum, & hyssôpum & coccum & passerem viuum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viuentibus: & asperget domum septies, purificabitq; eam tam in sanguine passeris: quã in aquis viuentibus, & in passere viuo, ligno q; cedrino & hyssôpo atq; vermiculo. Cumq; dimiserit passerem auolare in agrũ liberè, orabit pro domo, & iure mundabitur. Ista est lex omnis lepræ & percussuræ, lepræ vestium & domorũ, cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ & in varias species coloribus immutatis, vt possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum est.

S. Seminiflui viri & menstruosæ mulieris expiatio. CAP. XV.

A LOcutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Loquimini filijs Israel, & dicite eis, Vir qui patitur fluxũ seminis, immundus erit. Et tunc iudicabitur huic vitio subiacere, cum per singula momenta adhæserit carni eius, atque concreuerit fœdus humor. Omne stratum in quo dormierit, immundum erit, & vbicunque sederit. Si quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum. Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimẽta sua: & lotus aqua immundus erit vsque ad vesperum. Qui tetigerit carnẽ eius, lauabit vestimenta sua: et ipse lotus aqua, immundus erit vsq; ad vesperum. Si saliuam huiuscemodi homo iecerit super eũ qui mundus est, lauabit vestimẽta sua, & lotus a-
B qua, immundus erit vsq; ad vesperũ. Sagma super quod sederit, immũdum erit: & quicquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur, pollutum erit vsque ad vesperum. Qui portauerit horum aliquid, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum. Omnis quem tetigerit qui talis est, nõ lotis antè manibus, lauabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit vsq; ad vesperum. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lauabitur aqua. Si sanatus fuerit qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus, & toto corpore in aquis viuentibus, erit mundus. Die autẽ octauo sumet C duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonij, dabitque eos sacerdoti. qui faciet vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro eo coram Domino, vt emundetur à fluxu seminis sui. Vir de quo egreditur semẽ coitus, lauabit aqua omne corpus suum: & immundus erit vsque ad vesperum. Vestem & pellem quam habuerit, lauabit aqua, & immunda erit vsq; ad vesperum. Mulier cũ qua coierit, lauabitur aqua, & immunda erit vsq; ad vesperum. Mulier quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septẽ diebus separabitur. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit vsq; ad vesperum: & *in quo dor- *Iouis.
mierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur. Qui tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum. Omne vas super quod illa D sederit, quisquis attigerit, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit vsque ad vesperum. Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septẽ diebus: & omne stratum in quo dormierit, polluetur. Mulier quæ patitur multis diebus fluE xum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruũ sanguinem fluere non cessat, quandiu subiacet huic passioni, immũda erit quasi sit in tempore menstruo. omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit. quicunque tetigerit *eam, *ea.3.
lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperũ. Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septẽ dies purificationis suæ, & de octauo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostium tabernaculi testimonij: qui vnũ faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ eius. Docebitis ergo filios Israel vt caueant immũtias, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos. Ista est lex eius qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu, & quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ iugi fluit sanguine, & hominis qui dormierit cum ea.

S. Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumq; expiare vnà cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

CAP. XVI.

Locu-

Sup.10.a. A LOcutusque est Dominus ad Moysen post ‖mortem duorum filiorum Aarō, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens, Loquere
Exo.30.b. Heb.9.b. ad Aaron fratrem tuum ‖ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hæc antè fecerit. Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum. Tunica linea vestietur, fœminalibus lineis verenda cælabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur. Suscipietque ab vniuersa multitudine filiorū
B Israel duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocaustum. Cumque obtulerit vitulum, & orauerit pro se & pro domo sua, duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonij: mittensque super vtrunque sortem, vnam Domino, & alteram capro emissario: cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato: cuius autem in caprum emissarium, statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, & emittat eum in solitudinem. His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum: assumptoque thuribulo quod de prunis altaris impleuerit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum, vltra ve-
C lum intrabit in Sancta: vt positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum quod est supra testimonium, & nō
Heb.9.d. &.10.a. moriatur. ‖Tollet quoq; de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatoriū ad orientem. Cumque mactauerit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, vt aspergat eregionè oraculi, & expiet sanctuarium ab immunditijs filiorum Israel, & à præuaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testi-
D monij, quod fixum est inter eos in medio sor-
Lucæ.1.a. dium habitationis eorum. ‖Nullus hominum sit in tabernaculo quando pontifex sanctuarium ingreditur, vt roget pro se & pro domo sua, & pro vniuerso cœtu Israel, donec egrediatur. Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua eius per gyrum: aspergensque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditijs filiorum Israel.

Postquam emundauerit sanctuarium & tabernaculum & altare, tunc offerat hircum viuentem: & posita vtraq; manu super caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorū Israel, & vniuersa delicta atq; peccata eorū: quæ imprecans capiti eius, emittet illum per ho-
E minem paratū, in desertum. Cumque portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto, reuertetur Aaron in tabernaculū testimonij, & depositis vestibus quibus prius indutus erat cum intraret sanctuarium, relictisque ibi, lauabit carnē suam in loco sancto, induetur-que vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quàm pro populo: & adipem qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare. Ille verò qui dimiserit caprum emissariū, lauabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in castra. Vitulū autem & hircum
F qui pro peccato fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est in sanctuarium vt expiatio compleretur, asportabunt foras castra, ‖ & Hebr.13.b. comburent igni tam pelles quàm carnes eorum ac fimum: & quicunque combusserit ea, lauabit vestimenta sua & carnem aqua, & sic ingredietur castra. Eritq; vobis hoc legitimū sempiternū: Mense septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, siue indigena siue aduena qui peregri
G natur inter vos. ‖In hac die expiatio erit ve- Infra.23.e.
stri atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini. sabbathum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetuo. Expiabit autem sacerdos qui vnctus fuerit, & cuius manus *initiatæ sunt vt sacerdotio fungatur pro *initiatā est.7. patre suo: induetur que stola linea & vestibus sanctis, & expiabit sanctuarium & tabernaculum testimonij atque altare, sacerdotes quoque & vniuersum populum. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, vt oretis pro filijs Israel, & pro cūctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

S. Nusquam nisi ad ostium tabernaculi sacrificandum, atque à sanguine & morticino abstinendum. CAP. XVII.

ET locutus est Dominus ad Moysen, di A
cēs, Loquere Aaron & filijs eius & cunctis filijs Israel, dicens ad eos, Iste est sermo quem mandauit Dominus, ▷dicens', Ho- ▷.4.
mo quilibet de domo Israel, si occiderit bouē aut ouē, siue capram in castris vel extra castra, & non obtulerit ad ostiū tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui. Ideo sacerdoti offerre debēt filij Israel hostias suas quas occidunt in agro, vt sanctificentur Domino ante ostiū tabernaculi testimonij, & immolent eas hostias pacificas Do
mino. Fundetq; sacerdos sanguinem super al B
tare Domini ad ostium tabernaculi testimo-

nij, &

nij, & adolebit adipem in odorem ſuauitatis Domino, & nequaquam vltrà immolabunt hoſtias ſuas dæmonibus cum quibus fornicati ſunt. Legitimum ſempiternum erit illis & poſteris eorũ. Et ad ipſos dices, Homo de domo Iſrael & de aduenis qui peregrinantur apud vos qui obtulerit holocauſtũ ſiue victimam, & ad oſtium tabernaculi teſtimonij non adduxerit eã, vt *offeratur Domino, interibit de
*offerat.3.
C populo ſuo. Homo quilibet de domo Iſrael, & de aduenis qui peregrinantur inter vos, ſi comederit ſanguinẽ, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & diſperdam eam de populo ſuo, quia anima carnis in ſanguine eſt: & *ego dedi illum vobis, vt ſuper altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro
*meum.10.
animæ piaculo ſit. Idcirco dixi filij, Omnis anima ex vobis non comedet ſanguinem, nec ex aduenis qui peregrinãtur apud vos. Homo
D quicunque de filijs Iſrael & de aduenis qui peregrinantur apud vos, ſi venatione atq; aucupio ceperit feram vel auem, quibus veſci licitum eſt, fundat ſanguinem eius, & operiat il-
Gene.9.b. lum terra. ‖anima enim omnis carnis in ſanguine eſt. Vnde dixi filijs Iſrael, Sanguinem vniuerſæ carnis non comedetis, quia anima carnis in ſanguine eſt: & quicunque comederit illum, interibit. Anima quæ comederit morticinum vel captum à beſtia, tam de indigenis quàm de aduenis, lauabit veſtimenta ſua & ſemetipſum aqua, & contaminatus erit vſque ad veſperum: & hoc ordine mundus fiet. Quòd ſi non lauerit veſtimenta ſua vel corpus, portabit iniquitatem ſuam.

S. Gradus coniugij illiciti, ac gentium opera fugienda in varia carnali turpitudine.

CAP. XVIII.

A LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, Ego Dominus Deus veſter: iuxta conſuetudinem Terræ Aegypti in qua habitaſtis, non facietis: & iuxta morem Regionis Chanáã ad quam ego introducturus ſum vos, non agetis, nec in legitimus eorum ambulabitis. Facietis iudicia mea, & præcepta mea ſeruabitis, & ambulabitis in eis. ego Dominus Deus veſter. ‖Cuſtodite leges meas atque
Rom.10.a Ezec.20.b Gala.3.b.
iudicia, quæ faciẽs homo, viuet in eis. ego Dominus. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius.
B ego Dominus. Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non diſcooperies. mater tua eſt, non reuelabis turpitudinem eius. Turpitudinem vxoris patris tui non diſcooperies: turpitudo enim patris tui eſt. Turpitudinẽ ſororis tuæ ex patre ſiue ex matre quæ domi vel foris genita eſt, non reuelabis. Turpitudinem filiæ, filij tui vel neptis ex filia non reuelabis: quia turpitudo tua eſt. Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & eſt ſoror tua, non reuelabis. Turpitudinem ſororis patris tui non diſcooperies: quia caro eſt patris tui. Turpitudinẽ ſororis matris tuæ non reuelabis, eo quòd caro ſit matris tuæ. Turpitudinem patrui tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius quæ tibi affinitate coniungitur. Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, quia vxor filij tui eſt: nec diſcoo- C
peries ignominiam eius. *Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui eſt. Turpitudinem vxoris tuæ & filiæ eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non ſumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius ſunt, & talis coitus inceſtus eſt. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente. Ad mulierem quæ patitur menſtrua non accedes, nec reuelabis fœditatem eius. Cum vxore proximi tui non coibis, nec ſeminis commiſtione maculaberis. De ſemine tuo non dabis vt conſecretur
*Et vxorẽ fratris ſui nullus accipiat.
‖idólo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. 4.Re.23.c
ego Dominus. Cum maſculo non commiſ- D
cearis coitu fœmineo, quia abominatio eſt. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non ſuccumbet iumento, nec miſcebitur ei: quia ſcelus eſt. Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ ſunt vniuerſæ gentes, quas ego eijciam ante cõſpectum veſtrum, & quibus polluta eſt terra: cuius ego ſcelera viſitabo, vt euomat habitatores ſuos. Cuſtodite legitima mea atq; iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus iſtis, tam indigena, quàm colonus qui peregrinatur apud vos. Omnes enim execrationes iſtas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam. Cauete ergo ne & vos ſimiliter euomat, cum paria feceritis, ſicut euomuit gẽtem quæ fuit ante vos. Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi ſui. Cuſtodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. ego Dominus Deus veſter.

S. Varia præcepta moralia ac iudicialia.

CAP. XIX.

LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, di- A
cẽs, Loquere ad omnem cœtum filiorum Iſrael, & dices ad eos, ‖Sancti eſto 1.Pet.1.c
te, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. Vnuſquiſq; patrem ſuum & matrẽm ſuam timeat. Sabbatha mea cuſtodite: ego Dominus Deus veſter. Nolite conuerti ad idôla, nec deos conflatiles faciatis vobis. ego Dominus Deus veſter. Si immolaueritis hoſtiam pacificorum Domino vt ſit placabilis: eo die quo fuerit

fuerit immolata, comedetis eam, & die alte-
B ro: quicquid autem reſiduum fuerit in diem tertium, igne comburetis. ſi quis poſt biduum comederit ex ea, prophanus erit & impietatis reus: portabitq́ue iniquitatem ſuam, quia ſanctum Domini polluit, & peribit anima illa de *medio populi ſui. 4. "populo ſuo'. Cumq́ue meſſueris ſegetes terræ tuæ, non tondebis vſque ad ſolum ſuperficiem terræ: nec remanentes ſpicas colliges. Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, ſed pauperibus & peregrinis carpẽda dimittes. ego Dominus Deus veſter.
Exo.20.b. Deu.5.b. C Non facietis furtum. Non mẽtiemini, nec decipiet vnuſquiſq; proximũ ſuum. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomẽ Dei
Eccle.10.a Deu.24.c. Tob.4.c. tui. ego Dominus. Non facies calumniã proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vſque mane. Non maledices ſurdo, nec coram cæco pones offendiculum: ſed timebis Dominum Deum tuum, quia ego ſum Dominus. Non facies
Deut.1.c. 16.d. Iac.2.a. Prou.24.c quod iniquum eſt, nec iniuſte iudicabis. ‖ Nõ conſyderes perſonam pauperis, nec honores vultum potentis. Iuſtè iudica proximo tuo.
*populis.10 1.Io.2.b.3 c. Non eris criminator, nec ſuſurro in "populo'. Non ſtabis contra ſanguinem proximi tui. e-
D go Dominus. Non oderis fratrem tuum in
Eccl.19.b. Matt.18.b Luc.17.a corde tuo, ſed publice argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. ‖ Non quæras vltionem,
Matt.5.g. 22.d. nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. ‖ Diliges amicum tuum ſicut teipſum. ego Domi
Rom.13.c. *Iumenta tua.13. nus. Leges meas cuſtodite. "Iumentum tuum' non facies coire cum alterius generis animãtibus. Agrum tuum non ſeres diuerſo ſemine.
Gala.5.c. Iacob.2.b. Veſte quæ ex duobus texta eſt, non inudêris. Homo ſi dormierit cum muliere coitu ſeminis, quæ ſit ancilla etiam nobilis, & tamẽ pre-
tio non redempta, nec libertate donata: vapu
E labunt ambo, & non morientur, quia nõ fuit libera? pro delicto autem ſuo offeret Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonij arietẽ:
orabitq́; pro eo ſacerdos, & pro peccato eius coram Domino, & repropitiabitur ei dimitte turq́ue peccatũ. Quando ingreſsi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, au-

feretis præputia eorum: poma quæ germinãt immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autem anno omnis fructus eorum ſanctifi cabitur laudabilis Domino. Quinto autẽ anno comedetis fructus, cõgregantes poma quæ proferunt. ego Dominus Deus veſter. Non comedetis *cum ſanguine. Non augurabimi- F
*carnem. ni, nec obſeruabitis ſomnia. Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbã. Et ſuper mortuo nõ incidetis carnes veſtras, neque figuras aliquas, aut ſigmata facietis vobis. ego Dominus. Ne proſtituas filiã tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo. Sabbatha mea cuſtodite, & ſanctuariũ meum metuite. ego Dominus. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos. ego Dominus Deus veſter.
Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis: & time Dominũ Deum tuum.
ego ſum Dominus. Si habitauerit aduena in G
terra veſtra, & moratus fuerit inter vos, non Exo.22.c. exprobretis ei: ſed ſit inter vos quaſi indigena: & diligetis eum quaſi voſmetipſos. fuiſtis enim & vos aduenæ in terra Aegyti. ego Dominus Deus veſter. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in menſura. Statêra iuſta, & æqua ſint põdera, iuſtus modius, æquuſq́ue ſextarius. ego Dominus Deus veſter, qui eduxi vos de Terra-Aegypti. Cuſtodite omnia præcepta mea, & vniuerſa iudicia, & facite ea. ego Dominus.

S. Morte plectendi ſunt qui de ſemine ſuo Moloch offerunt, qui magos vel ariolos conſulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

CAP. XX.

LOcutuſq́ue eſt Dominus ad Moyſen, A
dicens, Hæc loquêris filijs Iſrael, Ho- Sup.18.c.
mo de filijs Iſrael & de aduenis qui habitant in Iſrael, ſi quis dederit de ſemine ſuo idôlo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum. Et ego ponã faciem meam contra illum, ſuccidamq́ue eum de medio populi ſui, eo quòd dederit de ſemine ſuo Moloch, & contaminauerit ſanctuariũ meum, ac polluerit nomen ſanctum meũ. Quòd ſi negligens populus terræ, & quaſi paruipendens imperium meũ, dimiſerit hominem qui dedit de ſemine ſuo Moloch, nec voluerit eum occidere: ponam faciem meam ſuper hominem illum, & cognationem eius, ſuccidamq́ue & ipſum, & omnes qui conſenſerunt ei vt fornicaretur cum Moloch, de medio populi ſui.
Anima quæ declinauerit ad magos & ario- B
los, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam cõtra eam, & interficiam illam de medio populi ſui. Sanctificamini, et eſtote ſancti, quia ego ſum Dominus Deus veſter. Cuſto-

dite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur, patri matriq; qui maledixerit sanguis eius sit super eum. Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos. Si quis dormierit cum nuru sua, vterq; moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos. Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, vterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos. Qui supra vxorem filiã, duxerit matrem eius, scelus operatus est: viuus ardebit cũ eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri. Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem eius, illaq; cõspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eo quòd turpitudinem suam mutuò reuelauerint, & portabunt iniquitatem suam. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & reuelauerit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui. Turpitudinẽ materteræ, & amitæ tuæ non discooperies. qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudauit, portabũt ambo iniquitatem suam. Qui coierit cum vxore patrui, vel auunculi sui, & reuelauerit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absq; liberis morientur. Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit: absq; liberis erũt. Custodite leges meas, atq; iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra quã intraturi estis & habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationũ, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerũt, & abominatus sum eas. Vobis autem loquor, Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentẽ lacte & melle. ego Dominus Deus vester, qui separaui vos à cæteris populis. Separate ergo & vos iumentum mũdum ab immundo, & auem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore & auibus, & cunctis quæ mouentur in terra, & quæ vobis ostẽdi esse polluta. * Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separaui vos à cæteris populis, vt essetis mei. ‖ Vir siue mulier, in quibus pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruẽt eos: sanguis eorum sit super illos.

Exo.21.c. Prou.20.c Mat.15.a. Marc.7.b. Ioan.8.a. Deut.22.d

B C D

*Et.2.

Deut.18.b 1.Re.28.b

S. Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere vxores, quiue inepti sint ad sacerdotium, & de filia sacerdotis fornicante.

CAP. XXI.

DIxit quoq; Dominus ad Moysen, Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos, Ne cõtaminetur sacerdos in mortibus ciuium suorum, nisi tantũ in consanguineis, ac propinquis, id est super patrem & matrẽ & filium & filiam, fratrem quoq;, & sororem virginem quæ nõ est nupta viro: sed nec in principe populi sui contaminabitur. ‖ Nec radent caput, nec barbam, neq; in carnibus suis facient incisuras. Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt. Scortum, & vile prostibulum non ducet vxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecratus est Deo suo, & panes propositionis offert. Sit ergo sanctus, quia & ego sanctus sum Dominus, qui sanctifico vos. Sacerdotis filia si deprehẽsa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur. Pontifex, id est sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusq; est sanctis vestibus, caput suũ non discooperiet, vestimenta *non scindet, & ad omnem mortuũ nõ ingredietur omnino. super patre quoq; suo, & matre non contaminabitur. Nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium 'Domini' quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui super eum est. ego Dominus. ‖ Virginem ducet vxorẽ: viduam autem & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo: ne cõmisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus qui sanctifico eum. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs, Loquere ad Aaron, Homo de semine tuo per familias * qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo vel grandi vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habẽs in oculo, si iugem scabiem, si impetiginẽ in corpore, vel hernioſus. Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo: vescetur tamen panibus qui offeruntur in sanctuario, ita dũtaxat vt intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, 'qui' maculam habet & contaminare non debet, sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos. Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnẽ Israel cuncta quæ fuerãt sibi imperata.

A B C D

Sup.19.b

*sua.2.

'Dei sui.3. Ezec.44.b

*suas.2.

'quia.6.

S. Ab

S. Ab esu sanctificatorum qui abstinere debeant, & quæ debeant offerri.

CAP. XXII.

A LOcutus quoq; est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad Aaron & ad filios eius vt caueant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non cõtaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offeruntur. ego Dominus. Dic ad eos, & ad posteros eorum. Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ cõsecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. ego sum Dominus. Homo de semine Aarõ qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, nõ vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coitus, & qui tangit reptile, & quodlibet immũdum, cuius tactus est sordidus, immundus erit vsq; ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cum lauerit "carnẽ suam' aqua, & occubuerit sol tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est. ‖Morticinũ & captum à bestia non comedẽt, nec polluen B tur in eis. ego sum Dominus. Custodiant præcepta mea, vt non subiaceant peccato, & moriantur in sanctuario, cum polluerint illud. ego Dominus qui sanctifico eos. Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis, & mercenarius non vescentur ex eis. Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex eis. Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitijs non vescetur, sin autem vidua, vel repudiata, & absq; liberis reuersa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueuerat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem. Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit sacerdoti in sanctuarium. Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offerũt C Domino: ne fortè sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. ego Dominus qui sanctifico eos. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs, Loquere ad Aaron, & filios eius, & ad omnes filios Israel, dicesq; ad eos, Homo de domo Israel, & de aduenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam vel vota soluens, vel sponte offerẽs, quicquid illud obtulerit in holocaustum Domini vt offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, & ouibus, & ex capris, si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile. ‖Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota soluens, vel sponte offerens, tam de bobus quàm de ouibus, immaculatum offeret, vt acceptabile sit: omnis macula nõ erit in eo. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habẽs, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini. Bouem & ouẽ aure & cauda ampu- D tatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex ijs solui non potest. Omne animal quod vel contritis, vel tunsis, vel sectis ablatisq; testiculis est, non offeretis Domine, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quicquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens, Bos ouis, & capra cum genita fuerint, septem diebus erũt sub hubere matris suæ: die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino. Siue illa bos, siue ouis, non immolabuntur vna die cum fœtibus suis. Si immolaueritis hostiam pro gratiarũ actione Domino, vt possit esse placabilis, eodem die comedetis eam, non remanebit quicquam in mane alterius diei. ego Dominus. Custodite mandata mea, & facite ea: ego Dominus. Ne polluatis nomen meum sanctum, vt sanctificer in medio filiorum Israel. Ego Dominus qui sanctifico vos, & eduxi de Terra-Aegypti, vt essem vobis in Deum. ego Dominus.

corpus suũ. 4.

Exod. 22.d
Eze. 44.g

S. Solennitatis Sabbathi, Paschæ, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis ac tabernaculorũ, & quibus ritibus peragi debeant.

CAP. XXIII.

A LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filijs Israel, & dices ad eos, Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbathi requies est, vocabitur sanctus. omne opus non facietis in eo. sabbathũ Domini est in cunctis habitationibus vestris. Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas cele Exo. 12.a. brare debetis temporibus suis. Mense primo, Num. 18.c quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est: & quintadecima die mensis huius, solennitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis. dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusq;: omne opus seruile non facietis in eo: sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. dies au B tẽ septimus erit celebrior & sanctior: nullumque seruile opus facietis >in eo'. Locutusque p. 1. est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filijs Israel, & dices ad eos, Cum ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarũ primitias messis vestræ ad sacerdotem. qui eleuabit

Deut. 15.d
Eccl. 35.b.

fasciculum coram Domino, vt acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbathi, & sanctificabit illum. Atq; in eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini. Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ cõsperſæ oleo in incensum Domini, odoremq; suauissimum: liba quoq; vini, quarta pars hin. Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex segete, vsque ad diem qua offeratis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in
C generationibus, cunctisq; habitaculis vestris.
Deut.16.b Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi in quo obtulistis manipulũ primitiarum septem hebdomadas plenas, vsque ad alterã diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificiũ nouum Domino ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarũ duos de duabus decimis similæ fermẽtatæ, quos coquetis in primitias Domini. Offeretisq; cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suauissimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacifi-
D corum. Cumque eleuauerit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in vsum eius. Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atq; sanctissimum: omne opus seruile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generatio-
Sup.19.b. nibus vestris. ‖Postquam autem messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam
Deut.24.b vsq; ad solum: ‖nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. ego sum Dominus Deus vester. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicẽs, Loquere
Num.29.a filijs Israel, ‖Mẽse septimo, prima die mensis erit vobis sabbathum, memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum: omne opus seruile non facietis in eo, & offeretis holocau-
E stum Domino. Locutusque est Dominus ad
Sup.16.g. Num.29.b Moysen, dicens, ‖Decimo die mensis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Omne opus seruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, vt propitietur vobis Dominus Deus vester. Omnis anima quæ afflicta nõ fuerit die hac, peribit de populis suis: & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo. Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris. sabbathum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis. A vespera vsque ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra. Et locutus est Domi-F nus ad Moysen, dicens, Loquere filijs Israel, A quintodecimo die mensis huius septimi, erunt feriæ tabernaculorũ septem diebus Domino. Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus: omne opus seruile nõ facietis in eo. Et septem diebus offeretis holocausta Domino. ‖dies quoque octauus erit ce- Iohan.7.b
leberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim cœtus atq; collectæ: omne opus seruile nõ facietis in eo. Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atq; sanctissimas, offeretisq; in eis oblationes Domino, holocausta & libamẽta iuxta ritum vniuscuiusque diei: exceptis sabbathis Domini, donisq; vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino. A G
quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaueritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septẽ diebus. die primo & die octauo erit sabbathum, id est requies. Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasq; palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro. Celebrabitisq; solennitatem eius septem diebus per annum. legitimum sempiternũ erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis, & habitabitis in vmbraculis septem diebus. omnis qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis: vt discant posteri vestri quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de Terra-Aegypti. ego Dominus Deus vester. Locutusq; est Moyses super solennitatibus Domini ad filios Israel.

S. Ritus concinnandarum lucernarum, panum propositionis, pœna blasphemorum ac talionis.

CAP. XXIIII.

ET locutus est Dominus ad Moysen, di- A
cens, Præcipe filijs Israel, vt afferant tibi oleum de oliuis purissimum ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter, extra velum testimonij in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à vespere vsq; in mane coram Domino, cultu rituque perpetuo in generationibus vestris. Super candelabrũ mundissimum ponentur semper in cõspectu Domini. Accipies quoq; similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas: quorũ senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues, & pones super eos thus lucidissimum, vt sit panis in monimentum oblationis Domini. Per B
singula sabbatha mutabuntur coram Domino suscepti à filijs Israel fœdere sempiterno: ‖eruntque Aaron & filiorum eius, vt come- Matt.12.a
dant eos in loco sancto: quia sanctum sanctorum est

rum est de sacrificijs Domini iure perpetuo. Ecce autem egressus filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Aegyptio inter filios Israel, iurgatus est in castris cum viro Israelite. Cumque blasphemasset nomen Domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater eius Salumith filia Dabri de tribu Dan.) Miseruntq; eum in carcerem, donec nossent quid iuberet Dominus. Qui locutus est ad Moysen, dicens, Educ C blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput eius, & lapidet eum populus vniuersus. Et ad filios Israel loquêris, Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: la- b.2. pidibus opprimet eum omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte mo- Exod.21.b riatur. ‖ Qui percusserit & occiderit hominẽ, morte moriatur. Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est animam pro anima. Qui D irrogauerit maculam cuilibet ciuiũ suorum: Matt.5.f. ‖sicut fecit, sic fiet ei, fracturam pro fractura, Exod.21.c oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Qui percusserit iumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem punietur. Aequum iudicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccauerit: quia ego sum Dominus Deus vester. Locutusque est Moyses ad filios Israel, & eduxerunt eum qui blasphemauerat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Fecerunt que filij Israel sicut præceperat Dominus Moysi.

S. *Septimi & quinquagesimi anni lex: non sumenda à fratribus vsura, nec ipsi seruitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab aduenis potentibus redimendi.*

CAP. XXV.

A LOcutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens, Loquere filijs Israel, & dices ad eos, Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, ‖sab- Exod.23.b bathizet* sabbathum Domini. Sex annis seres *populus.4 agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colliges que fructus eius: septimo autem anno sabbathum erit terræ, requietionis Domini: agrum non seres, & vineam non putabis. Quæ sponte gignet humus, non metes: & vuas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requietionis terræ est. sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo tuo, *Isa.7. ancillæ* & mercenario tuo, & aduenæ qui peregrinatur apud te: iumentis tuis & pecoribus omnia quæ nascuntur præbebunt cibum. Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta nouem: & clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in vniuersa terra vestra. Sanctificabis q; annum quinquagesimũ, B & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipse est enim iubileus. Reuertetur homo ad possessionẽ suam, & vnusquisq; rediet ad familiam pristinam: quia iubileus est & quinquagesimus annus. Nõ seretis atq; metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis, ob sanctificationem iubilei, sed statim oblata comedetis. Anno iubilei redient omnes ad possessiones suas. quãdo vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorũ iubilei emes ab eo, & iuxta supputationem frugum vendet tibi. Quãto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet & pretium: & quanto minus temporis numeraueris, tanto minoris & emptio constabit. tempus enim frugum vendet tibi. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat vnusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester. Facite præcepta mea, & iu- C dicia custodite, & implete ea, vt habitare possitis in terra absque vllo pauore, & gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini vsque ad saturitatem, nullius impetum formidantes. Quòd si dixeritis, Quid comedemus anno septimo, si non seuerimus, neq; collegerimus fruges nostras? Dabo benedictionẽ meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum: feretis q; anno octauo, & comedetis veteres fruges vsq; ad nonum annum: donec noua nascantur, edetis vetera. Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos aduenæ & coloni mei estis. vnde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur. Si attenuatus D frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat. si autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit inuenire: computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam. quòd si non inuenerit manus eius vt reddat pretium, habebit emptor quòd emerat vsque ad annum iubileum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominũ, & ad possessorem pristinum. Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licẽtiam redimendi, donec vnus impleatur annus. si non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in iubileo. Sinautem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure vendetur. si

E antè redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad dominum. Aedes Leuitarum quæ in vrbibus sunt, semper possunt redemi: si redemptæ non fuerint, in iubileo reuertentur ad dominos, quia domus vrbium Leuitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel. Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est. Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenam & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quàm dedisti. time Deum tuum, vt viuere possit frater tuus apud te. Pecuniam tuam nō dabis ei ad vsuram, & frugum superabundantiam non exiges. Ego Dominus Deus vester,
F qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt darem vobis Terram-Chanáan, & essem vester Deus. Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorum, sed quasi mercenarius & colonus erit. vsque ad annum iubileum operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis & reuertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum. mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de Terra-Aegypti. nō veneant conditione seruorum: ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum. Seruus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt. Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos, & hæreditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum. fratres autem vestros filios Israel
G ne opprimatis per potentiam. Si inualuerit apud vos manus aduenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius: post venditionem potest redemi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum, & patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem et ipse potuerit, redimet se, supputatis duntaxat annis à tempore venditionis suæ vsque in annum iubileum: & pecunia qua venditus fuerat, iuxta annorum numerum & rationem mercenarij supputata. Si plures fuerint anni qui remanent vsq; ad iubileum, secundum hos reddet & pretium. si pauci, ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum, quibus antè seruiuit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo. Quòd si per hæc redemi non potuerit, anno iubileo egredietur cum liberis suis. Mei enim sunt serui filij Israel, quos eduxi de Terra-Aegypti.

S. Dei præcepta seruantibus bona promittuntur, non seruantibus verò plurima mala.

CAP. XXVI.

EGo Dominus Deus vester, ‖Nō facietis A
vobis idōlum & sculptile nec titulos e- Exo.20.a. Deu.5.a.
rigetis, nec insignem lapidem ponetis Psal.96.b
in terra vestra, vt adoretis eum. ego enim sum Dominus Deus vester. Custodite sabbatha mea, & pauete sanctuarium meum. ego Dominus. ‖Si in præceptis meis ambulaueritis, & Deut.28.a
mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messiū tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & ‖absque pa Iob.11.d.
uore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & nō erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros. Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis. perse- B
quentur quinq; de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro. Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum. Comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus proijcietis. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non
abijciet vos anima mea. ‖Ambulabo inter vos, 2.Cor.6.d
& ero Deus vester, vosq́; eritis populus meus. Ego dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegyptiorum, ne seruiretis eis, & qui
confregi catenas ceruicum vestrarū, vt incede C
retis erecti. ‖Quod si non audieritis me, nec fe Deut.28.b Thren.2.b
ceritis omnia mandata mea, si spreueritis leges Malac.2.g
meas, & iudicia mea cōtempseritis, vt non faciatis ea quæ à me cōstituta sunt, & ad irritum perducatis pactū meū, ego quoq; hæc faciam vobis, Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis corā hostibus vestris, & subijciemini his qui oderūt vos fugietis nemine persequente. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplū propter peccata vestra, & conteram superbiā duritiæ vestræ. Daboq́; vobis cœlum D
dēsuper sicut ferrum, & terram æneam. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebūt. Si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras vsque in septuplum propter peccata vestra: immittamq́ue in vos bestias agri, quæ consumāt vos, & pecora vestra, & ad paucitatē cuncta redigant, desertæq́; fiant viæ vestræ. Quod si nec sic volueritis recipere disciplinā, sed & ambulaueritis ex aduerso mihi: ego quoq; contra vos aduersus incedam, & percutiā vos septies propter peccata ve-

cata vestra. inducamq́; super vos gladiũ vltorem fœderis mei. Cumq́; cõfugeritis in vrbes, mittã pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium, postquam cõfregero baculum panis vestri: ita vt decem mulieres in vno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus, & comedetis, & non saturabimini.
E Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaueritis contra me: & ego incedam aduersus vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra, ita vt comedatis carnes filiorum vestrorũ & filiarum vestrarum. destruam excelsa vestra, & simulachra* confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea, in tantum vt vrbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam vltra odorem suauissimum. Dispergamq́; terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint. Vos autem dispergam in Gentes, & euaginabo post vos gladium, eritq́ue terra vestra deserta, & ciuitates vestræ dirutæ. Tunc placebunt Terræ sabbatha sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis in terra hostili,
F sabbathizabit, & requiescet in sabbathis solitudinis suæ, eo quòd non requieuerit in sabbathis vestris quando habitabatis in ea. Et qui de vobis remanserint, dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequẽte, & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere. Peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra consumet. Quòd si & de ijs aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur: donec confiteãtur iniquitates suas, & maiorum suorum, quibus præuaricati sunt in me, & ambulauerunt ex aduerso mihi. Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terrã hostilem, donec erubescat incircuncisa mens eo-
G rum: tunc orabunt pro impietatibus suis. Et recordabor fœderis mei quod pepegi cum Iacob, & Isaac, & Abraham. Terræ quoque memor ero: quæ cum relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbathis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis eo quòd abiecerint iudicia mea, & leges meas despexerint. Attamẽ etiã cum essent in terra hostili, non penitus abieci eos, neque sic despexi vt consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum, & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra Aegypti in cõspectu Gentium, vt essem Deus eorum. ego Dominus Deus'. Hæc sunt iudicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se & inter filios Israel in monte Sinai per manum Moysi. ▷.1.

S. Variorum generum vota, & illorum ac decimarum persolutio.

CAP. XXVII.

LOcutusq́; est Dominus ad Moysen, A dicens, Loquere filijs Israel, & dices ad eos, Homo qui votum fecerit, & sponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium. Si fuerit masculus à vicesimo anno vsq; ad sexagesimũ annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram sanctuarij: si mulier, triginta. A quinto autem anno vsque ad vicesimum, masculus dabit viginti siclos: fœmina, decem. Ab vno mense vsque ad annũ quintum, pro masculo dabuntur quinq; sicli: pro fœmina tres. Sexagenarius & vltrà masculus dabit quindecim siclos: fœmina, decem. Si pauper fuerit, & *æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quãtum ille æstimauerit, & viderit eum posse reddere, tantum dabit. Animal autem quod immolari potest Domino, siquis vouerit*, sanctum erit, & mutari non poterit, id est nec melius malo, nec peius bono. quòd si mutauerit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, cõsecratum erit Domino. B Animal* immundum quod immolari Domino non potest, siquis vouerit, adducetur ante sacerdotem: qui dijudicans vtrum bonum an malum sit, statuet pretium. quòd si dare voluerit is qui offert, addet super æstimationem quintam partem. Homo si vouerit domum suam, & sanctificauerit Domino, consyderabit eam sacerdos vtrum bona an mala sit, & iuxta pretium quod ab eo fuerit constitutum, venundabitur. sinautem ille qui vouerat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis supra, & habebit domũ. Quòd si agrum possessionis suæ vouerit, & consecrauerit Domino: iuxta mensuram semẽtis æstimabitur pretium. si triginta modijs hordei seritur terra, quinquaginta siclis venundetur argenti. Si statim ab anno incipiẽtis iubilei vouerit agrum, quanto valere potest, tanto æstimabitur. sinautem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum qui reliqui sunt numerum vsq; ad iubileum, & detrahetur ex pretio. Quòd si voluerit redimere agrũ ille qui vouerat, addet quintam partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum. Sinautem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, vltra eum qui vouerat redimere non poterit: quia cum iubilei venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotũ. C

Si ager emptus est, & non de possessione maiorum sanctificatus fuerit Domino: supputabit sacerdos iuxta annorum numerum vsque ad iubileum, pretium: & dabit ille qui vouerat eum, Domino. in iubileo autem reuertetur ad priorem dominum qui vendiderat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ. Omnis æstimatio siclo sanctuarij ponderabitur. Siclus viginti obolos habet. ‖Primogenita quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere, siue bos siue ouis fuerit: Domini sunt. Quòd si immundum est animal, redimet qui obtulit iuxta æstimationem ſuam', & addet quintam partem pretij. si redimere noluerit, vendetur alteri quantumcunque fuerit antè æstimatum. Omne quod Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non veniet, nec redimi potet. Quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur. Omnes decimæ terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. Siquis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum. Omnium decimarum bouis & ouis ▷& capræ', quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. siquis mutauerit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur. Hæc sunt præcepta quæ mandauit Dominus Moysi ad filios Israel in monte Sinai.

Exo. 30.b Num.3.g. Eze.45.d.

'tuam.2.

Ioſ.6.c.d.

▷.1.

Liber Numeri Hebraicè

Vaiedabber, id est, & vocauit.

S. Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filij Leui ad deferendum tabernaculum instituuntur.

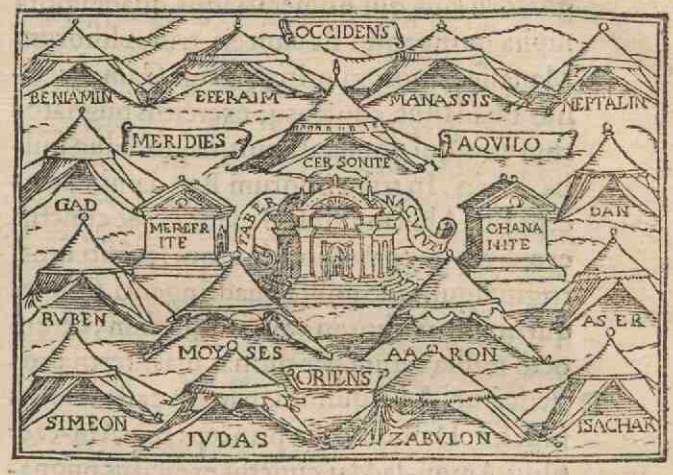
CAP. I.

A LOcutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Aegypto, dicens, ‖Tollite summam vniuersæ congregationis filiorum Israel per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quicquid sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron. Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis, quorum ista sunt nomina, De Ruben, Elisur filius Sedeur. De Simeon, Salamiel filius Surisaddai. de Iuda, Nahasson, filius Aminadab. de Issachar, Nathanael filius Suar. de Zabû- B lon, Eliab filius Helon. Filiorum autem Ioseph, de Ephráim, Elisama filius Ammiud. de Manasse, Gamaliel filius Phadasseur. De Ben-iamin, Abidan filius Gedeônis. de Dan, Ahi-ézer filius Ammi-saddai. de Aser, Phegiel filius Ochran. de Gad, Eliasaph filius Duel. De Nephthali, Ahira filius Enan. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israel: quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni vulgi multitudine, & congregauerunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes & domos ac familias & capita & nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, sicut præceperat Dominus Moysi. C Numeratique sunt in deserto Sinai, De Ruben primogenito Israelis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedentium ad bellum, quadraginta sex millia quingenti. De filijs Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedentium ad bellum, quinquagintanouem millia trecenti. De filijs Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui ad bella procederent, quadragintaquinque millia sexcenti quinquaginta.

Exo.30.b.

De filijs

D De filijs Iuda per generationes & familias ac domos cognationũ ſuarum, per nomina ſingulorum à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere, recenſiti ſunt ſeptuagintaquatuor millia ſexcenti. De filijs Iſſachar per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum, per nomina ſingulorũ à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui ad bella procederẽt, recenſiti ſunt quinquagintaquatuor millia quadringenti. De filijs Zabûlon per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recẽſiti ſunt per nomina ſingulorũ à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui poterãt ad bella procedere, quinquaginta ſeptem millia quadringenti. De filijs Ioſeph, filiorũ Ephráim per generationes familias, ac domos cognationum ſuarum recẽſiti ſunt per nomina ſingulorũ à viceſimo anno & ſuprà,
E omnes qui poterant ad bella procedere, quadraginta millia quingenti. Porrò filiorum Manaſſe per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recẽſiti ſunt per nomina ſingulorũ à viginti annis & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere, trigintaduo millia ducenti. De filijs Ben-iamin per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorũ à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui poterãt ad bella procedere, trigintaquinque millia quadringenti. De filijs Dan per generationes, & familias ac domos cognationum ſuarũ recenſiti ſunt nominibus ſingulorũ à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere, ſexagintaduo millia ſeptingenti. De
F filijs Aſer per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorũ à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ac bella procedere, quadraginta millia & mille quingenti. De filijs Nephthali per generationes & familias ac domos cognationũ ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere, quinquagintatria millia quadringẽti. Hi ſunt quos numerauerũt Moyſes & Aaron, & duodecim principes Iſrael ſingulos per domos cognationum ſuarũ. Fueruntq; omnis numerus filiorum Iſrael per domos & familias ſuas à viceſimo anno & ſuprà, qui poterant ad bella procedere,
G ſexcentatria millia virorum quingenti quinquaginta. Leuitæ autem in tribu familiarum ſuarum non ſunt numerati cum eis. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Tribum Leui noli numerare, neque pones ſummam eorum cum filijs Iſrael, ſed conſtitue eos ſuper tabernaculũ teſtimonij & cuncta vaſa eius, & quicquid ad ceremonias pertinet. Ipſi portabunt tabernaculum & omnia vtenſilia eius & erunt in miniſterio, ac per gyrũ tabernaculi metabuntur. Cum proficiſcendũ fuerit, deponent Leuitæ tabernaculũ: cum caſtra metanda, erigent. quiſquis externorum acceſſerit, occidetur. Metabuntur autẽ caſtra filij Iſrael vnuſquiſque per turmas & cuneos atque exercitum ſuum. Porrò Leuitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio ſuper multitudinem filiorum Iſrael, & excubabunt in cuſtodijs tabernaculi teſtimonij. Fecerunt ergo filij Iſrael iuxta omnia quæ præceperat Dominus Moyſi.

S. Quæ tribus ad quamuis mundi plagam ordinentur, recenſitis familiarum principibus.

CAP. II.

LOcutuſq; eſt Dominus ad Moyſen & A
Aaron, dicẽs, Singuli per turmas, ſigna atque vexilla & domos cognationum ſuarum caſtrametabuntur filiorum Iſrael per gyrum tabernaculi fœderis. Ad Orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus ſui: eritque princeps filiorum eius Nahaſſon filius Aminadab. & omnis de ſtirpe eius ſumma pugnantium, ſeptuagintaquatuor millia ſexcentorum. Iuxta eum caſtrametati ſunt de tribu Iſſachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar. & omnis numerus pugnatorum eius quinquaginta quatuor millia quadringenti. In tribu Zabûlon princeps fuit Eliab filius Helon: omnisq; de ſtirpe eius exercitus pugnatorum, quinquagintaſeptem millia quadringenti. Vniuerſi qui in caſtris Iudæ annumerati ſunt, fuerunt centũ octoginta ſex millia quadringenti: & per turmas ſuas primi egredientur. In caſtris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Eliſur filius B
Sedeur. & cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quadragintaſex millia quingẽti. Iuxta eum caſtrametati ſunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Suri-ſaddai. & cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quinquagintanouem millia trecenti. In tribu Gad princeps fuit Eliaſaph filius Duel. & cunctus exercitus pugnato-

pugnatorum eius qui numerati sunt, quadragintaquinque millia sexcenti quinquaginta. Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centũ quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscentur. Leuabitur autem tabernaculum testimonij per officia Leuitarũ & turmas eorũ. quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscentur. Ad occidẽtalem plagam erunt castra filiorum Ephráim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud. cũctus exercitus pugnatorũ eius, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti. Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur. cunctusq; exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, trigintaduo millia ducẽti. In tribu filiorum Ben-iamin princeps fuit Abidan filius Gedeônis: & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui recẽsiti sunt, trigintaquinque millia quadringenti. Omnes qui numerati sunt in castris Ephráim, cẽtum octo millia cẽtum per turmas suas. tertij proficiscẽtur. Ad Aquilonis partem castrametati sunt filij Dan: quorum princeps fuit Ahi-ézer filius Ammi-saddai. cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, sexagintaduo millia septingenti. Iuxta eum fixere tentoria de tribu Azer, quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran. cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti. De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan. cunctus exercitus pugnatorũ eius quinquagintatria millia quadringẽti. Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquagintaseptem millia sexcenti. & nouissimi proficiscentur. Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum & turmas diuisi exercitus, sexcentatria millia quingenti quinquaginta. Leuitæ autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim præceperat Dominus Moysi. Feceruntque filij Israel iuxta omnia quæ mãdauerat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

S. Leuitæ in tabernaculi ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus ac ministerijs, & loco primogenitorum Israël suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Leuitarum excedentia pretio redimuntur.

CAP. III.

HAe sunt generationes Aaron & Moysi in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai. Et hæc nomina filiorum Aaron, ‖ primogenitus eius Nadab, deinde Abiu & Eleazar & Ithamar. Exod. 6. d.

Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui vncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus vt sacerdotio fungerentur. ‖ Mortui sunt enim Nadab & Abiu cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absq; liberis: functiq; sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aarõ patre suo. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens, Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis vt ministrent ei, & excubent, & obseruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonij, & custodiant vasa tabernaculi, seruientes in ministerio eius. Dabisque dono Leuitas Aaron & filijs eius, quibus traditi sunt à filijs Israel. Aaron autem & filios eius constitues super cultum sacerdotij. Externus qui ad ministrãdum accesserit, morietur. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens, Ego tuli Leuitas à filijs Israel pro omni primogenito qui aperit vuluam in filijs Israel, eruntq; Leuitæ mei. Meum est enim omne primogenitum ex quo percussi ‖ primogenitos in Terra Aegypti: sanctificaui mihi quicquid primum nascitur in Israel ab homine vsque ad pecus, mei sunt: ego Dominus. Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens, Numera filios Leui per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab vno mense & suprà. ‖ Numerauit Moyses vt præceperat Dominus, & inuẽti sunt filij Leui per nomina sua, Gerson & Caath & Merari. Filij Gerson: Lebni, & Semei. Filij Caath: Amram, & Iesaar, Hebron, & Oziel. Filij Merari: Moholi, & Musi. De Gerson fuere familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica, quarum numeratus est populus sexus masculini ab vno mense & suprà, septem millia quingentorũ. Hi post tabernaculum metabuntur ad occidentem sub principe Heliasaph filio Lael. Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis, ipsum tabernaculum & operimentũ eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrij: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrij tabernaculi, & quicquid ad ritũ altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia vtensilia eius. Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Iesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum, recensitæ per nomina sua: omnes generis masculini ab vno mẽse & suprà, octo millia sexcenti. habebunt excubias sanctuarij, & castrametabũtur ad meridianam plagam. Princepsq; eorum erit Elisaphan filius Oziel: & custodient arcam, mensamq; & candelabrum, altaria & vasa sanctuarij, in quibus ministratur, & velum, cunctamq; huiusce modi supellectilem. Princeps autem principum Leuitarũ Eleazar filius Leuit. 10. 2. 1. Par. 24. 2. Infra. 8. c. Exodi. 13. 2. Exod. 6. c.

filius Aaron ſacerdotis, erit ſuper excubitores
E cuſtodiæ ſanctuarij. At verò de Merari erunt
populi Moholitæ & Muſitæ recenſiti per no-
mina ſua : omnes generis maſculini ab vno
menſe & ſuprà, ſex millia ducenti. Princeps
eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga ſeptен-
trionali caſtrametabuntur. Erunt ſub cuſto-
dia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & co-
lumnæ ac baſes earum, & omnia quæ ad cul-
tum huiuſcemodi pertinent: columnæq́; atrij
per circuitum cum baſibus ſuis, & paxilli cum
funibus. Caſtrametabuntur ante tabernacu-
lum fœderis, id eſt ad orientalẽ plagam, Moy-
ſes & Aaron cum filijs ſuis, habentes cuſto-
diam ſanctuarij in medio filiorum Iſrael. quiſ-
F quis alienus acceſſerit, morietur. Omnes Le-
uitæ quos numerauerunt Moyſes & Aaron
iuxta præceptum Domini per familias ſuas in
genere maſculino à menſe vno & ſuprà, fue-
runt vigintiduo millia.

Et ait Dominus ad Moyſen, Numera pri-
mogenitos ſexus maſculini de filijs Iſrael ab
vno menſe & ſuprà, & habebis ſummam eo-
rum. Tollesq́; Leuitas mihi pro omni primo-
genito filiorum Iſrael, ego ſum Dominus: &
pecora eorum pro vniuerſis primogenitis pe-
corum filiorum Iſrael. Recenſuit Moyſes ſi-
cut præceperat Dominus primogenitos filio-
rum Iſrael. & fuerunt maſculi per nomina ſua
à menſe vno & ſuprà, vigintiduo millia du-
centi ſeptuagintatres. Locutusq́; eſt Domi-
G nus ad Moyſen, dicẽs, Tolle Leuitas pro pri-
mogenitis filiorum Iſrael, & pecora Leuita-
rum pro pecoribus eorum: eruntq́ue Leuitæ
mei. ego ſum Dominus. In pretio autem du-
centorum ſeptuagintatrium qui excedũt nu-
merum Leuitarum de primogenitis filiorum
Iſrael, accipies quinque ſiclos per ſingula ca-
Exo.30.b. Leuit.27.c Exe.45.d. pita ad menſuram ſanctuarij. ‖ Siclus habet vi-
ginti obolos. Dabisq́ue pecuniam Aaron &
filijs eius pretium eorum qui ſuprà ſunt. Tu-
lit igitur Moyſes pecuniam eorum qui fuerãt
amplius, & quos redemerat à Leuitis pro pri-
mogenitis filiorum Iſrael, mille trecentorum
ſexagintaquinq; ſiclorum iuxta pondus ſan-
ctuarij, & dedit eam Aaron & filijs eius iuxta
verbum quod præceperat ſibi Dominus.

S. Ritus & officia Leuitarum iuxta cuiuſque familiam deſtribuuntur.

CAP. IIII.

A LOcutusq́; eſt Dominus ad Moyſen &
Aaron, dicens, Tolle ſummam filiorũ
Caath de medio Leuitarũ per domos
& familias ſuas, à triceſimo anno & ſuprà vſ-
que ad quinquageſimum annum, omniũ qui
ingrediuntur vt ſtent & miniſtrent in taber-
naculo fœderis. Hic eſt cultus filiorũ Caath,
Tabernaculum fœderis & Sanctum ſancto-
rum ingredientur Aaron & filij eius, quando
mouenda ſunt caſtra, & deponent velũ quod
pendet ante fores, inuoluentq́ue eo arcam te-
ſtimonij, & operient rurſum velamen "ianthi- "hyacinthi-
narum'pellium, extendentq́; déſuper pallium narum.
totum hyacinthinũ, & inducent vectes. Men-
ſam quoq; propoſitionis inuoluent hyacin-
thino pallio, & ponent cum ea thuribula &
mortariola, cyathos & cratéras ad liba fun-
denda: panes ſemper in ea erunt. extendentq́;
déſuper pallium coccineum, quod rurſum o-
perient velamento "ianthinarum' pellium. & "hyacinthi-
inducent vectes. Sument & pallium hyacin- narum.
thinum quo operient candelabrum cum lu-
cernis & forcipibus ſuis & emũctorijs & cun-
ctis vaſis olei, quæ ad concinnandas lucernas
neceſſaria ſunt. & ſuper omnia ponent ope-
rimentum "ianthinarum' pellium, & inducent "hyacinthi-
vectes. Necnon & altare aureum inuoluent narum.
hyacinthino veſtimento, & extendent déſu- B
per operimentum "ianthinarum' pellium, in- "hyacinthi-
ducentq́ue vectes. Omnia vaſa quibus mini- narum.
ſtratur in ſanctuario inuoluent hyacinthino
pallio, & extendent déſuper operimentum
"ianthinarum' pellium, inducentq́ue vectes. "hyacinthi-
Sed & altare mundabunt cinere, & inuoluent narum.
illud purpureo veſtimento, ponentq́ue cum
eo omnia vaſa quibus in miniſterio eius vtuntur, id eſt ignium receptacula, fuſcinulas
ac tridentes, vncinos & batilla. Cuncta vaſa
altaris operiẽt ſimul velamine "ianthinarum' "hyacinthi-
pellium, & inducent vectes. Cumq́ue inuol- narum.
uerint Aaron & filij eius ſanctuarium & om-
nia vaſa eius in commotione caſtrorum, tunc
intrabunt filij Caath vt portent inuoluta: &
non tangent vaſa ſanctuarij, ne moriantur.
Iſta ſunt onera filiorum Caath in taberna-
culo fœderis: ſuper quos erit Eleazar filius
Aaron ſacerdotis, ad cuius curam pertinet o-
leum ad concinnandas lucernas, & compoſi-
tionis incenſum, & ſacrificium quod ſemper
offertur, & oleum vnctionis: & quicquid ad
cultum tabernaculi pertinet, omniumq́; va-
ſorum quæ in ſanctuario ſunt. Locutusq́; eſt
Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens, Nolite
perdere populum Caath de medio Leuitarũ:
ſed hoc facite eis, vt viuãt, & non moriantur,
ſi tetigerint Sancta ſanctorum. Aaron & filij
eius intrabunt, ipſiq́ue diſponent "opera' ſin- "onera. 6.
gulorum, & diuidẽt quid portare quis debeat.
Alij nulla curioſitate videant quæ ſunt in ſan-
ctuario priuſquam inuoluãtur, alioquin mo-
rientur. Locutusq́; eſt Dominus ad Moyſen,
dicẽs, Tolle ſummam etiam filiorum Gerſon C
per domos ac familias & cognationes ſuas à
triginta annis & ſuprà, vſque ad annos quin-
quaginta. Numera omnes qui ingrediuntur
& miniſtrant in tabernaculo fœderis. Hoc
eſt offi-

est officium familiæ Gersonitarum, vt portẽt cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & super omnia velamen *ianthinum', tentoriumq́; quod pendet in introitu tabernaculi fœderis, cortinas atrij, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos & vasa ministerij, iubente Aaron & filijs eius, portabunt filij Gerson: & scient singuli cui debeant oneri mancipari. Hic est cultus familiæ Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis.

*hyacinthinum.

Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recensebis à triginta annis & suprà, vsque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerij sui & cultum fœderis testimonij. Hæc sunt onera eorum, Portabunt tabulas tabernaculi & vectes eius, columnas ac bases earũ, columnas quoque atrij per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt. Hoc est officium familiæ Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filij Aaron
D sacerdotis. Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes synagógæ filios Caath per cognationes & domos patrum suorum à triginta annis & suprà, vsq; ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis: & inuenti sunt duo millia septingenti quinquaginta. Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numerauit Moyses & Aaron iuxta sermonem Domini per manum Moysi. Numerati sunt & filij Gerson per cognationes, & domos patrũ suorum à triginta annis & suprà, vsq; ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur vt ministrent in tabernaculo fœderis: & inuenti sunt duo millia sexcenti triginta. Hic est populus Gersonitarum, quos numerauerunt Moyses & Aaron iuxta verbum Domini. Numerati sunt & filij Merari per cognationes & domos patrum suorum à triginta annis & suprà, vsque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis: & inuenti sunt tria millia ducenti. hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron iuxta imperium Domini per manum Moysi. Omnes qui recensiti
*recẽseri. 1. sunt de Leuitis, & quos *fecit ad nomẽ Moyses & Aaron, & principes Israel per cognationes & domos patrum suorum à triginta annis & suprà, vsque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, & onera portãda, fuerũt simul octo millia quingenti octoginta. Iuxta verbũ Domini recensuit eos Moyses, vnumquemque iuxta officiũ & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

S. Qui immundi extra castra arcendi, satisfactio transgressionis per negligentiam, de primitijs ac oblationibus & lege zelotypiæ.

CAP. V.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, A
dicens, Præcipe filijs Israel vt eijciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo: tam masculum quàm fœminam eijcite de castris, ne contaminent ea, cum habitauerint vobiscum. Feceruntque ita filij Israel, & eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad filios Israel, Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiã transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum, & reddẽt ipsum caput, quintamq́; partem desuper ei in quem peccauerint. Si autem nõ fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete qui offertur pro expiatione, vt sit placabilis hostia. Omnes quoq; primitiæ quas offerunt filij Israel, ad sacerdotem pertinẽt: & quicquid in sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit. Locutusque est Dominus ad Moy- B
sen, dicens, Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Vir cuius vxor errauerit, maritumq́; contemnens dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuẽta in stupro: si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur: adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ. non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulteriũ. Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino, assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumq́; steterit mulier in con- C
spectu Domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autẽ tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta cõgesit, adiurabitq́; eam, & dicet, Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi. Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro: his maledictionibus subiacebis,

Det te

Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo "suo". putrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumpatur. ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen. Scribetq; sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit, & dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud corã Domino, imponetque illud super altare: ita duntaxat vt prius, pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Quòd si polluta nõ fuerit, erit innoxia, & faciet liberos. Ista est lex zelotypiæ. Si declinauerit à viro suo, & si polluta fuerit, maritusque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos iuxta omnia quæ scripta sunt, maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

S. Nazaræorum consecratio & oblatio, quibusq; verbis sacerdotes populo benedicerent.

CAP. VI.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Vir siue mulier cũ fecerint votum vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare: à vino, & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quicquid de vua exprimitur, non bibent: vuas recentes siccasq; nõ comedent cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quicquid ex vinea esse potest, ab vua passa vsque ad acinum non comedent. Omni tempore separationis suæ ‖ nouacula non "transibit per' caput eius vsque ad cõpletum diem quo Domino cõsecratur. Sanctus erit, crescente cæsarie capitis eius. Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingredietur, nec super patris quidẽ & matris & fratris sororisq; funere cõtaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput eius est. Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino. Si autẽ mortuus fuerit subitò quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis eius, quod radet ilico in eadem die purgationis suæ, & rursum septima. in octaua autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ sacerdoti in introitu fœderis testimonij: facietque sacerdos vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccauit super mortuo: sanctificabitque caput eius in die illo, & consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen vt dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio eius. Ista est lex consecrationis, Cum dies quos ex voto decreuerat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi fœderis, & offeret oblationem eius Domino, agnum anniculum immaculatum, in holocaustum, & ouem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam, canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sint oleo, & lagana absque fermento vncta oleo, ac libamina singulorum: quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quàm in holocaustum. Arietem verò immolabit hostiam pacificam Domino, offerẽs simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur. ‖ Tunc radetur nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ: tolletque capillos eius, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum. Et armum coctum arietis, tortamq; absque fermẽto vnam de canistro, & laganum azymum vnum, & tradet in manus nazaræi, postquam rasum fuerit caput eius. Susceptaque rursum ab eo, eleuabit in cõspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erũt, sicut pectusculum quod separari iussum est, & femur. post hæc potest bibere nazaræus vinum. Ista est lex nazaræi, cum vouerit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ inuenerit manus eius. iuxta quod mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere Aaron & filijs eius, ‖ Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis, Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Inuocabuntq; nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

"suo.1.

Iud.13.a. "ascendet su per.7.

Act.21.d.e

Ecc.39.c.

S. Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: loquitur Dominus Moysi de propitiatorio.

CAP. VII.

FActum est autem in die qua compleuit Moyses tabernaculum, & erexit illud: ‖ vnxitque & sanctificauit cum omnibus vasis suis, altare similiter & omnia vasa eius: Obtulerunt principes Israel > & ' capita familiarum qui erant per singulas tribus, præfecti eorum qui numerati fuerant, munera coram Domino sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Vnum plaustrum obtulêre duo duces, & vnum bouem singuli, obtuleruntque ea in

Exo.40.b

>.1.

ea in cõſpectu tabernaculi. Ait autem Dominus ad Moyſen, Suſcipe ab eis vt ſeruiant in
*teſtimonij. miniſterio tabernaculi, *& trades ea Leuitis
1. iuxta ordinem miniſterij ſui. Itaq; cum ſuſce
'ca. 4. piſſet Moyſes plauſtra, & boues, tradidit 'eos' Leuitis. Duo plauſtra & quatuor boues dedit filijs Gerſon, iuxta id quod habebant neceſſarium. quatuor alia plauſtra, & octo boues dedit filijs Merari ſecundum officia & cultum ſuum, ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis. filijs autem Caath non dedit plauſtra & boues: quia in ſanctuario ſeruiunt, & onera proprijs portant humeris. Igitur obtulerunt duces in dedicationẽ altaris, die qua vnctum eſt, oblationem ſuam ante altare. Dixitq; Dominus ad Moyſen, Singuli duces per ſingulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

B Primo die obtulit oblationem ſuam Nahaſſon filius Aminadab de tribu Iuda: fueruntq; in ea acetabulum argenteum pondo centum triginta ſiclorum, phiala argentea habens ſeptuaginta ſiclos iuxta pondus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum ex decem ſiclis aureis plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnũ anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinq;, hircos quinq;, agnos anniculos quinq;. hæc eſt oblatio Nahaſſon filij Aminadab. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Iſſachar, acetabulum argenteũ appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, iuxta pondus ſanctuarij, vtrũque plenum ſimila conſperſa, oleo in ſacrificium: mortariolum aureum habens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento & arietem, & agnum anniculum in holocauſtũ: hircumque pro peccato: & in ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Nathanael filij Suar. Tertio die princeps filiorum Zabûlon Eliab filius Helon, obtulit acetabulum argenteũ appendens cen

C tum triginta ſiclos, phialam argẽteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armẽto, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumq; pro peccato: & in ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinq;, hircos quinq;, agnos anniculos quinque. hæc eſt oblatio Eliab filij Helon. Die quarto princeps filiorũ Ruben, Eliſur filius Sedeur obtulit acetabulum argenteum appẽdens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad põdus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificiũ: mortariolum aureum appendens decẽ ſiclos plenũ incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtũ: hircumq; pro peccato: et in hoſtias pacificorũ boues duos, arietes quinq;, hircos quoq;, agnos anniculos quinq;. hæc fuit oblatio Eliſur filij Sedeur. Die quinto princeps filiorũ Simeon Salamiel filius Suri-ſaddai, obtulit acetabulũ argenteum appẽdens centum triginta ſiclos, phialam argẽteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Salamiel D filij Suri-ſaddai. Die ſexto princeps filiorum Gad Eliaſaph filius Duel, obtulit acetabulũ argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentẽ ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum boues duos, arites quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliaſaph filij Duel. Die ſeptimo princeps filiorum Ephráim Eliſama filius Ammiud, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habẽtem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleum in ſacrificiũ: mortariolum aureum appẽdens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum, boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliſama filij Ammiud. Die octauo E princeps filiorũ Manaſſe Gamaliel filius Phadaſſur, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel filij Phadaſſur. Die nono princeps filiorum Beniamin Abidan filius Gedeônis, obtulit acetabulum

bulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialàm argenteam habentẽ septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunq; plenum simila consperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustũ hircumque pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit
F oblatio Abidan filij Gedeônis. Die decimo princeps filiorum Dan Ahi-ezér filius Ammi-ſaddai obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam babentem ſeptuaginta siclos, ad põdus sanctuarij, vtrunque plenum simila consperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureũ appendens decem siclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: hircumq; pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahi-ézer filij Ammi-ſaddai. Die vndecimo princeps filiorum Aſer, Phegiel filius Ochrã, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta siclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum simila consperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendẽs decem siclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustũ: hircumque pro peccato: & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Phegiel filij Ochrã. Die duodecimo princeps filiorum Nephthali Ahira filius Enan, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta siclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum simila oleo consperſa in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem siclos plenũ incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: hircumque pro peccato, & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahira filij Enan.
G Hæc in dedicationẽ altaris oblata sunt à principibus Iſrael, in die qua cõſecratum eſt: acetabula argẽtea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim: ita vt centum triginta siclos argenti haberet vnum acetabulum, & ſeptuaginta siclos haberet vna phiala: id eſt in commune vaſorum omnium ex argento ſicli duo millia quadringenti, pondere ſanctuarij. mortariola aurea duodecim plena incenſo, denos siclos appendentia pondere ſanctuarij. id eſt ſimul auri ſicli centum viginti, boues de armento in holocaustũ duo decim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum. hirci duodecim pro peccato. in hoſtias pacificorum, boues viginti quatuor, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta. Hæc oblata ſunt in dedicationem altaris, quando vnctum eſt. Cumq; ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, vt cõſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio quod erat ſuper arcam teſtimonij inter duos cherũbim, vnde & loquebatur ei.

S. Candelabri & lucernarum ſitus ac forma: ætasq; & conſecratio Leuitarum.

CAP. VII.

LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, A dicens, Loquere Aaron, & dices ad eũ, Cum poſueris ſeptem lucernas, ▷can delabrum in auſtrali parte erigatur◁. Hoc igitur præcipe vt lacernæ contra boream eregione reſpiciant ad menſam panum propoſitionis, cõtra eam partem quam candelabrum reſpicit lucere debebunt▷Fecitq; Aaron, & impoſuit lucernas ſuper candelabrum, vt præceperat Dominus Moyſi. Hæc autem erat factura candelabri, Ex auro ductili, tam medius ſtipes quàm cuncta quæ ex vtroque calamorum latere naſcebantur. iuxta exemplum quod oſtendit Dominus Moyſi, ita operatus eſt candelabrũ. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Tolle Leuitas ex medio filiorũ Iſrael, & purificabis eos iuxta hũc ritum, Aſpergantur aqua luſtrationis, & radant omnes pilos carnis ſuæ. Cumq; lauerint veſtimenta ſua, & B mundati fuerint, tollent bouem de armẽtis, & libamentum eius ſimilam oleo conſperſam, bouem autem alterum de armẽto tu accipies pro peccato, & applicabis Leuitas coram tabernaculo fœderis, cõuocata omni multitudine filiorum Iſrael. Cumque Leuitæ fuerint coram Domino, ponẽt filij Iſrael manus ſuas ſuper eos, & offeret Aaron Leuitas, munus in cõſpectu Domini à filijs Iſrael, vt ſeruiant in miniſterio eius. Leuitæ quoq; ponent manus ſuas ſuper capita boum, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocauſtum Domini, vt depreceris pro eis. Statueſq; Leuitas in conſpectu Aaron & filiorum eius, & conſecrabis oblatos Domino, ac ſeparabis de medio filiorũ Iſrael vt ſint mei: & poſtea ingrediantur tabernaculũ fœderis vt ſeruiãt mihi. Sicq; purificabis & cõſecrabis eos in oblationẽ Domini, quoniam dono donati ſunt mihi à filijs Iſrael. ‖Pro primogenitis quæ aperiũt omnem vuluam in Iſrael, accepi eos. Mea ſunt enim omnia primogenita filiorũ Iſrael, tam ex hominibus

▷.5.◁ "candelabrũ, in auſtrali parte erigantur.§

Supra. 3. c. Exod. 13. a Lucæ. 2. d.

minibus quàm ex iumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in Terra-Aegypti, sanctificaui eos mihi: & tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel: tradidiq́ue eos dono Aaron & filijs eius de medio ⁿpopuli⁾, vt seruiant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orēt pro eis ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad sanctuarium. Fecerūtq́; Moyses & Aarō & omnis multitudo filiorum Israel super Leuitis quæ præceperat Dominus Moysi: purificatiq́ue sunt, & lauerunt vestimenta sua. Eleuauitq́; eos Aaron in conspectu Domini, & orauit pro eis, vt purificati ingrederētur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filijs eius. Sicut præceperat Dominus Moysi de Leuitis, ita factū est. Locutusq́ue est Dominus ad Moysen, dicens, Hæc est lex Leuitarum, A vigintiquinque annis, & suprà, ingredientur vt ministrēt in tabernaculo fœderis. Cumq́ue quinquagesimum annum ætatis impleuerint, seruire cessabunt, eruntq́ue ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, vt custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. sic dispones Leuitis in custodijs suis.

filiorum Israel. 1.

S. Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens ducit exercitum.

CAP. IX.

A LOcutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secundo, postquam egressi sunt de Terra-Aegypti mense primo, dicens, Faciant filij Israel Phase in tēpore suo, quartadecima die mensis huius ad vesperam, iuxta omnes ceremonias & iustificationes eius. Præcepitq́; Moyses filijs Israel vt facerent Phase. Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam in monte Sinai. Iuxta omnia quæ mandauerat Dominus Moysi, fecerunt filij Israel.

Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen & Aaron, dixerunt eis, Immūdi sumus super anima hominis: quare fraudamur vt nō valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel? Quibus respondit Moyses, State vt consulam quid præcipiat Dominus de vobis. Locutusq́; est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filijs Israel, Homo qui fuerit immundus super anima siue in via procul in gēte vestra, iaciat Phase Domino in mense secundo, quartadecimo die mensis ad vesperā: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud. non relinquent ex eo quippiam vsque mane, ‖ & os eius non confringent, omnem ritum Phase obseruabunt. Siquis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen nō fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit. Peregrinus quoque & aduena si fuerint apud vos, facient Phase Domino iuxta ceremonias & iustificationes suas. Præceptum idem erit apud vos tam aduenæ, quàm indiginæ. ‖ Igitur die qua erectū est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis vsque mane. sic fiebat iugiter. per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis. Cumq́ue ablata fuisset nubes quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filij Israel, & in loco vbi stetisset nubes, ibi castrametabātur. Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. ‖ Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco: & si euenisset vt multo tēpore maneret super illud, erant filij Israel in excubijs Domini, & non proficiscebantur quotquot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant. Si fuisset nubes à vespere vsq; mane, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebātur: & si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria. Si verò biduo aut vno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebāt filij Israel in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem vt recessisset, mouebant castra. Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur, erantq́ue in excubijs Domimi iuxta imperium eius per manum Moysi.

B

Exod. 12. g
Ioan. 19. f.

C

Exo. 40. b

1. Co. 10. d

D

S. Vsus tubarum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab vt cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyses quum eleuaretur vel deponeretur arca.

CAP. X.

A LOcutusq́ue est Dominus ad Moysen, dicens, Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinē quando mouenda sunt castra. Cumq́ue increpueris tubis, congregabitur adte omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis. Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel. Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, mouebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. in secundo autem sonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria qui habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient vlulantibus tubis in profectionem. Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & nō consciscē vlulabunt. Filij autem Aaron sacerdotis clangent tubis:

erit-

B eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris. Si exieritis ad bellum de terra vestra cõtra hostes qui dimicant aduersum vos, clãgetis vlulantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum vestrorum. Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordationem Dei vestri. ego Dominus Deus vester. Anno secundo, mense secundo, vicesima die mensis eleuata est nubes de tabernaculo fœderis: profectiq; sunt filij Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharan. Mouerunt*que* castra primi iuxta imperium Domini per manum Moysi. ‖Filij Iuda per turmas suas, quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab. In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar. In tribu Zabûlon erat princeps Eliab filius Helon. Depositumq; est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filij Gerson & Merari. Profecti*que* sunt & filij Ruben, per turmas & ordinem
C suum, quorum princeps erat Helisur filius Sedeur. In tribu autem filiorũ Simeon, princeps fuit Salamiel filius Suri-saddai. Porrò in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel. Profectique sunt & Caathitæ portantes sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum. Mouerunt castra & filij Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud. In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur. & in tribu Ben-iamin erat dux Abidan filius Gedeônis. Nouissimi castrorum omnium profecti sunt filij Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahi-ézer filius Ammi-saddai. In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran. Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enã. Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israel per turmas suas quando egrediebantur. Dixitq; Moy
D ses Hobab filio Raguel Madianitæ cognato suo, Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, vt benefaciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israeli. Cui ille respondit, Non vadam tecum, sed reuertar in terram meã in qua natus sum. Et ille, Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster. Cumq; nobiscum veneris quicquid optimum fuerit ex opibus quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi. Profecti sunt ergo de Monte Domini viam trium dierum, arcaq; federis Domini præcedebat eos, per dies tres prouidens castrorum locum. Nubes quoque Domini super eos erat per diem cum incederent. Cumq; eleuaretur arca, dicebat Moyses, ‖Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua. Cum autem deponeretur, aiebat, Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israel. Psal. 67.a.

S. Murmuris pœna plexi Iudæi coturnicum carnes impetrant: turbatoq; Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant, puniturq; populus propter carnium concupiscentiam.

CAP. XI.

A INterea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cum audisse Dominus iratus est. Et accẽsus in eos ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem. Cumq; clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis. Vocauitq; nomen loci illius Incensio: eo quòd succensus fuisset contra eos ignis Domini. Vulgus quippe promiscuũ quod ascenderat cum eis, flagrauit desyderio*, sedens & flens, iunctis sibi pariter fi- *carnium.
lijs Israel, & ait, ‖Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis: in mentem nobis 2. Co. 10. a
B veniunt cucumeres, & pépones, porriq*ue*, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. ‖Erat Exo. 16. c.
autem Man quasi semen coriãdri coloris bdel Sapi. 16. c.
lij. Circuibatq*ue* populus & colligens illud, Psal. 77. c.
frangebat mola, siue terebat in mortario, Ioan. 6. d.
coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. Cumq*ue* descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man. Audiuit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorij sui. Iratusq*ue* est furor Domini valde: sed & Moysi intoleranda res visa est, & ait ad Dominum, Cur afflixit seruum tuum? quare non inuenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Num
C quid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam vt dicas mihi, Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in Terram pro qua iurasti patribus eorum? Vnde mihi carnes vt dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes, Da nobis carnes vt comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis est mihi. Sin aliter tibi videtur, obsecro vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. Et dixit Dominus ad Moysen, Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quòd seniores populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis faciesq*ue* ibi stare tecum vt descendã & loquar tibi: & auferam

de Spiritu tuo, tradamq́; eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. Po-
*&.1. pulo quoque dices, Sanctificamini cras: *comedetis carnes. ego enim audiui vos dicere. Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Aegypto. Vt det vobis Dominus carnes, & comedatis: non vno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem, sed vsque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eo quòd repuleritis Dominum qui in medio vestri est, & fleueritis coram eo, dicentes, Quare egressi
▷.4. sumus ex Aegypto? Et ait Moyses ▷ad Dominum', Sexcenta millia peditum huius populi
E sunt. & tu dicis, Dabo eis esum carnium mense integro? ‖ Nunquid ouium & bouium multitudo cædetur, vt possit sufficere ad cibū? vel
Ioh.6.b. omnes pisces maris in vnum congregabūtur,
Esai.59.a. vt eos satient? Cui respondit Dominus, ‖ Nunquid manus Domini inualida est? Iam nunc videbis vtrum meus sermo opere compleatur. Venit igitur Moyses, & narrauit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de
*populi.1. senibus 'Israel', quos stare fecit circa tabernaculum. Descenditq́; Dominus per nubem, & locutus est ad eum auferens de spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumq́; requieuisset in eis Spiritus, prophetauerunt, nec
F vltrà cessauerunt. Remanserant autem in castris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requieuit Spiritus. nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum. Cumq́; prophetarent in castris cucurrit puer, & nuntiauit Moysi, dicēs, Eldad & Medad prophetant in castris. Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus è pluribus, ait, Domine mi Moyses prohibe eos. At ille, Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, &
G det eis Dominus Spiritum suū? Reuersusq́; est
Psal.77.c. Moyses, & maiores natu Israel in castra. ‖ Ventus autē egrediens à Domino arreptas trās mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum vno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantq́; in aere duobus cubitis altitudine super terrā. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregauit coturnicum multitudinem: qui parum, decem coros: & siccaue-
Psal.77.c. runt eas per gyrum castrorum. ‖ Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus Sepulchra-
concupiscentiæ: ibi enim sepelierūt populum
*quem percussit dominus quia desyderauerat. carnes. 4. *qui desyderauerat'. Egressi autem de Sepulchris-concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

S. *Aaron & Maria in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat à familiaritate ergo Dominum: Maria lepræ percussa, & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur.*

CAP. XII.

LOcutaque est Maria & Aaron contra A
Moysen propter vxorem eius Aethiopissam, & dixerunt, Num per solū Moysen locutus est Dominus? nónne & nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dominus, iratus est. Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Statim locutus est Dominus ad eum, & ad Aaron & Mariam, Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis. Cumque B
fuissent egressi, descendit Dominus in colūna nubis & stetit introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cū issent, dixit ad eos, Audite sermones meos, Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis
Hebr.3.a seruus meus Moyses, ‖ qui in omni domo mea fidelissimus est. ore enim ad os loquor ei: & palàm, & non per enigmata & figuras Dominū C
videt. Quare ergo non timuistis detrahere seruo meo Moysi? Iratusq́; contra eos, abijt: nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candēs lepra quasi nix. Cumq́; respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra, ait ad Moysen, Obsecro Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatū quod D
stultè commisimus, ne fiat hæc quasi mortua, & vt abortiuū quod proijcitur de vulua matris suæ. ecce iam medium carnis eius deuoratum est à lepra. Clamauitque Moyses ad Dominum, dicens, Deus obsecro sana eam. Cui respondit Dominus, Si pater eius spuisset in faciem illius, nónne debuerat saltem septē diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Excluſa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo donec reuocata est Maria.

S. *Missi exploratores ad consyderandam terram promissionis palmitem cum botro alijsq́; fructibus in fertilitatis signum referunt, qui tamen vniuersi præter Caleb & Iosue murmur in populo concitant.*

CAP. XIII.

PRofectusque est populus de Haseroth A
fixis tentorijs in deserto Pharan. Ibiq́ue locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Mitte viros qui consyderent Terram Chanáan, quam daturus sum filijs Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus. Fecit Moyses quod Dominus imperauerat, de deserto Pharan mittens principes viros,

quorum

B quorum iſta ſunt nomina. De tribu Ruben, Sammûa filium Zechur. De tribu Simeon, Saphat filium Huri. De tribu Iuda, Caleb filium Iephone. De tribu Iſſachar, Igal filium Ioſeph. De tribu Ephráim, Oſee filium Nun. De tribu Ben-iamin, Phalti filium Raphu. De tribu Zabûlon, Geddiel filium Sodi. De tribu Ioſeph ſceptri Manaſſe, Gaddi filium
C Suſi. De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli. De tribu Aſer, Sthur filium Michael. De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapſi. De tribu Gad, Guel filium Machi. hæc ſunt nomina virorum quos miſit Moyſes ad conſyderandam Terram: vocauitq́; Oſee filium Nun. Ioſûe. Miſit ergo eos Moyſes ad conſyderandam Terram-Chanáan, & eduxit ad eos, Aſcẽdite per meridianam plagam. Cumq́; veneritis ad montes, conſyderate Tertam, qualis ſit: & populum qui habitator eſt eius, vtrum fortis ſit an infirmus, pauci numero an plures: ipſa terra, bona an mala: vrbes quales, muratæ an abſque muris: humus, pinguis an ſterilis, nemoro
D ſa an abſq; arboribus. Cõfortamini, & afferte nobis de fructibus Terræ. Erat autem tempus quando iãpræcoquæ vuæ veſci poſſunt. Cũq́; aſcendiſſent, explorauerunt Terram à deſerto Sin, vſque Rohob intrantibus Emath. Aſcenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, vbi erant Achiman & Siſai & Tholmai
Deut.1.2. filij enac. nam Hebron ſeptem annis ante Ta
E nim vrbem Aegypti condita eſt. ‖ Pergenteſq́; vſque ad Torrentem-botri, abſciderunt palmitem cum vua ſua, quem portauerunt in vecte duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt, qui appellatus eſt Nehel-eſcol, id eſt torrens-botri, eo quòd botrũ portaſſent inde filij Iſrael. Reuerſiq́; exploratores Terræ poſt quadraginta dies omni regione circuita venerunt ad Moyſen & Aaron
F & ad omnem cœtum filiorum Iſrael in deſertum Pharan, quod eſt in Cades. Locutiq́; eis & omni multitudini oſtenderunt fructus Terræ: & narrauerunt, dicẽtes, Venimus in Terrã ad quã miſiſti nos quære vera fluit lacte & mel
nimis.t. le, vt ex his fructibus cognoſci poteſt: ſed cultores fortiſsimos habet, & vrbes grandes atque muratas. Stirpem enac vidimus ibi: Amalec habitat in meridie, Hethæus & Iebuſæus & Amorrhæus in montanis. Chananæus verò moratur iuxta mare & circa fluenta Iordanis. Inter hæc Caleb compeſcens murmur populi qui oriebatur cõtra Moyſen, ait, Aſcendamus, & poſſideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam. Alij vero qui fuerant cum eo, di
G cebant, Nequaquam ad hunc populum valemus aſcendere, quia fortior nobis eſt. Detraxeruntq́; Terræ quam inſpexerãt, apud filios Iſrael, dicentes, Terra quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos. populus quem aſpeximus proceræ ſtaturæ eſt: ibi vidimus monſtra quædam filiorum enac de genere giganteo, quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur.

S. Murmur populi fruſtra ſedare conantur Ioſûe & Caleb, iratum Dominum placat Moyſes: omnes morti in deſerto addicuntur præter Caleb ac Ioſûe: & pugnantes Iſraëlitæ contra Domini voluntatem cæduntur ab hoſtibus.

CAP. XIIII.

A IGitur vociferans omnis turba fleuit nocte illa, & murmurati ſunt contra Moyſen & Aaron cuncti filij Iſrael, dicentes. Vtinam mortui eſſemus in Aegypto, & non in hac vaſta ſolitudine. Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in Terram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducantur captiui. Nónne melius eſt reuerti in Aegyptum? Dixerũtq́; alter ad alterum, Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptum. Quo audito Moyſes & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorũ Iſrael. ‖ At verò Ioſûe filius Nun, & Eccl.46.b
B Caleb filius Iephone, qui & ipſi luſtrauerant 1.Mac.2.f.
Terram, ſciderunt veſtimenta ſua, & ad omnem multitudinẽ filiorum Iſrael locuti ſunt, Terra quam circuiuimus, valde bona eſt. ſi propitius fuerit Dominus, inducet nos in eã, & tradet humum lacte & melle manantem. Nolite rebelles eſſe contra Dominum: neque timeatis populum Terræ huius, quia ſicut panem ita eos poſſumus deuorare. receſsit ab eis omne præſidium, Dominus nobiſcum eſt, nolite metuere. Cumque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini ſuper tectum fœderis cunctis ▷ videntibus' filijs Iſrael. Et dixit Domi- ▷.6.
nus ad Moyſen, Vſquequo detrahet mihi populus iſte? Quouſq; non credent mihi in omnibus ſignis quæ feci coram eis? Feriam igitur eos peſtilentia atque conſumam: te autem faciam principem ſuper gentem magnam, & fortiorem quàm hæc eſt. Et ait Moyſes ad Domi
C num, Vt audiant Aegyptij de quorum medio eduxiſti populum iſtũ, & habitatores Terræ huius qui audierũt quòd tu Domine in populo iſto ſis, & facie videaris ad faciem, ‖ & nu- Exod.13.d.
bes tua protegat illos, & in colũba nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem: quod occideris tãtam multitudinem quaſi vnum hominem, & dicant, Non poterat introducere populũ in Terram pro qua iurauerat: idcirco occîdit eos in ſolitudine. Magnificetur ergo fortitudo Domini ſicut iuraſti, dicens, ‖ Dominus patiens & multæ miſericor Pſal.102.b
diæ, auferẽs iniquitatem & ſcelera, nullumq́; innoxiũ derelinquens, qui viſitas peccata pa-

trum in filios in tertiam & quartã generationem. Dimitte obsecro peccatum populi tui huius secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Aegypto vsq; ad locum istum. Dixitq́ue Dominus, Dimisi iuxta verbum tuum. Viuo ego: & implebitur gloria Domini vniuersa terra. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Aegypto & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, nõ videbunt terram pro qua iuraui patribus eorũ, nec quisquam exillis qui detraxit mihi, intuebitur eã. *‖Seruum meum Caleb qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in Terram hanc quam circuiuit, & semen eius possidebit eam. Quoniam Amalecites & Chananæus habitãt in vallibus, cras mouete castra, & reuertimini in solitudinem per viam Maris-rubri. Locutusq́ue est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, ‖Vsquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audiui. Dic ergo eis, Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadauera vestra. ‖Omnes qui numerati estis à viginti annis & supra, & murmurastis cõtra me, nõ intrabitis Terrã super quam leuaui manum meã vt habitare vos facerẽ, ‖præter Caleb filiũ Iéphone, & Iosue filium Nun. Paruulos autem vestros de quibus dixistis quòd præ de hostibus forẽt, introducã: vt videant Terram quæ vobis displicuit. Vestra cadauera iacebunt in solitudine. Filij vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadauera patrum in deserto, iuxta numerum quadraginta dierũ quibus considerastis Terram: annus pro die imputabitur. ‖Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis vltionem meam: quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ quæ cõsurrexit aduersum me: in solitudine hac deficiet & morietur. Igitur omnes viri quos miserat Moyses ad contemplandam Terrã, & qui reuersi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes Terræ quòd esset mala, ‖mortui sunt atq; percussi in conspectu Domini. Iosue autẽ filius Nun, & Caleb filius Iéphone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam Terram. Locutusq́ue est Moyses vniuersa verba hæc ad omnes filios Israel, & luxit populus nimis. Et ecce mane primo surgentes, ascenderunt verticẽ montis, atque dixerunt, Parati sumus ascendere ad locum de quo Dominus locutus est: quia peccauimus. Quibus Moyses, Cur, inquit, trãsgredimini verbũ Domini, quod vobis non cedet in prosperũ? Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris. Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quòd noluerit is acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum. At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini & Moyses non recesserunt de castris, Descẽditq́; Amalecites & Chananæus qui habitabat in monte: & percutiens eos atq; concidens, persecutus est eos vsque Horma.

v.3.
Sed.3. Iosue.14.b
Pſal.105.c
Deut.1.f.
Ioſu.3.c.d
Pſal.94.d.
1.Co.10.b Hebr.3.d. Iudæ.1.b.

S. Quæ libamenta ingressis terrã offerenda sint, ac primitiæ separandæ: pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui sabbatho ligna collegit: fimbriæ ac vittæ per quatuor angulos palliorum ponendæ.

CAP. XV.

LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Cum ingressi fueritis Terram habitationis vestræ quam ego dabo vobis. & feceritis oblationem Domino in holocaustũ aut victimam pacificam vota soluentes, vel spõte offerentes munera, aut in solẽnitatibus vestris adolentes odorẽ suauitatis Domino, de bobus siue de ouibus: offeret quicunq; immolauerit victimam, sacrificium similæ, decimam partẽ ephi conspersam oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin: & vinũ & liba fundenda eiusdem mensuræ dabit in holocaustum siue in victimam. Per agnos singulos & arietes erit sacrificium similæ duarum decimarum quæ consperſa sit oleo tertiæ partis hin, & vinum ad libamentũ tertiæ partis eiusdem mensuræ offeret in odorem suauitatis Domino. Quando verò de bobus feceris holocaustũ aut hostiam, vt impleas votum vel pacificas victimas, dabis per singulos boues similæ tres decimas consperſæ oleo, quod habeat mediũ mensuræ hin, & vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ in oblationem suauissimi odoris Domino. Sic facies per singulos boues & arietes & agnos & hœdos. Tam indigenæ quàm peregrini eodẽ ritu offerent sacrificia. vnum præceptum erit atque iudicium tã vobis quàm aduenis Terræ. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filijs Israel, & dices ad eos, Cum veneritis in terram quam dabo vobis, & comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino de cibis vestris. Sicut de areis primitias separabitis, ita & de pulmentis dabitis primitiua Domino.

Quòd si per ignorantiã præterieritis quicquam horum quæ locutus est Dominus ad Moysen, & mandauit per eũ ad vos, à die qua cœpit iubere & vltrà, oblitaq́ue fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum

C cauſtum in odorem ſuauiſsimum Domino, & ſacrificiuum eius ac liba vt ceremoniæ poſtulant, hircumq; pro peccato, & rogabit ſacerdos pro omni multitudine filiorum Iſrael: & dimittetur eis, quoniam non ſponte peccauerunt, nihilominus offerẽtes incenſum Domino pro ſe & pro peccato atque errore ſuo: & dimittetur vniuerſæ plebi filiorum Iſrael, &
*vos.7. aduenis qui peregrinantur inter *eos', quoniã culpa eſt omnis populi per ignorantiã. Quòd ſi anima vna neſciens peccauerit, offeret capram anniculam pro peccato ſuo, & deprecabitur pro ea ſacerdos, quòd inſcia peccauerit, coram Domino: impetrabitq; ei veniam, & dimittetur illi. Tã indigenis quàm aduenis vna lex erit omnium qui peccauerint ignorantes. Anima verò quæ per ſuperbiam aliquid cõmiſerit, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus: quoniã aduerſus Dominum rebellis fuit, peribit de po
D pulo ſuo. verbũ enim Domini contempſit, & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem ſuam. Factum eſt autem: cum eſſent filij Iſrael in ſolitudine, & inueniſſent hominem colligentẽ ligna in die Sabbathi, obtulerunt eum Moyſi & Aaron & vniuerſæ multitudini. Qui recluſerũt eum in carcerem, neſcientes quid ſuper eo facere deberẽt. Dixitq; Dominus ad Moyſen, Morte moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. Cumq; eduxiſſent eum foras, obruerunt eum lapidibus, & mortuus eſt ſicut præceperat Dominus. Dixit quoq; Do-
Deut.22.b minus ad Moyſen: Loquere filijs Iſrael, & di-
Matt.23.a. ces ad eos ‖ vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponẽtes in eis vittas hyacinthinas: quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec ſequantur cogitationes ſuas & oculos per res varias fornicantes, ſed magis memores præceptorum Domini faciant ea, ſintq; ſancti Deo ſuo. Ego Dominus Deus veſter, qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt eſſem Deus veſter.

S. Core Dathan & Abîron ſeditionem, mouent, hoſq; viuos terra abſorbet, illum vero cũ ſocijs deuorat ignis, ſed & alios. 14700. murmurantes conſumpſit incendium.

CAP. XVI.

A ECce autẽ Core filius Iſaar, filij Caath, filij Leui, & Dathan atque Abîron filij Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filijs Ruben, ſurrexerunt contra Moyſen, alijque filiorum Iſrael ducenti quinquaginta viri próceres ſynagógæ, & qui tempore conſilij
Eccl.45.c. per nomina vocabãtur. ‖ Cumq; ſtetiſſent ad-
Iudæ.1.d. uerſum Moyſen & Aaron, dixerunt, Sufficiat
1.Co.10.b vobis, quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus: cur eleuamini ſuper populum Domini? Quod cum audiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem: locutuſq; ad Core & ad omnem multitudinẽ, Mane, inquit, notum faciet Dominus qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit, appropinquabunt ei. Hocigitur facile, Tollat vnuſquiſque thuribula ſua, tu Core & omne concilium tuum: & hauſto cras igne ponite deſuper thymiama coram Domino, & quem cunque elegerit, ipſe erit ſanctus. multum erigimini filij Leui. Dixitq; rurſum ad Core, B
Audite filij Leui, Num parum vobis eſt quòd ſeparauit vos Deus Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi, vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei? idcirco ad ſe fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Leui, vt vobis etiam ſacerdotium vendicetis, & omnis globus tuus ſtet contra Dominum? quis eſt enim Aaron vt murmuretis contra eum? Miſit ergo Moyſes vt vocaret Dathan & Abîron filios Eliab. Qui reſponderunt, Nõ venimus. nunquid parũ eſt tibi quòd eduxiſti nos de terra quæ lacte & melle manabat, vt occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris noſtri? Reuera indu- C
xiſti nos in terram quæ fluit riuis lactis & mel lis, & dediſti nobis poſſeſsiones agrorum & vinearum? an & oculos noſtros vis eruere? nõ venimus. Iratuſq; Moyſes valde, ait ad Dominum. Ne reſpicias ſacrificia eorum: tu ſcis quòd nec aſellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum. Dixitque ad Core, Tu, & omnis congregatio tua ſtate ſeorſum coram Domino, & Aaron die craſtino ſeparatim. Tollite ſinguli thuribula veſtra, & ponite ſuper ea incenſum, offerentes Domino, ducenta quinquaginta thuribula, Aaron quoque teneat thuribulum ſuum. Quod cum feciſſent, ſtantibus Moyſe & Aaron, & coaceruaſſent aduerſum eos omnem multitudinem ad oſtiũ tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini. Locutuſq; Dominus ad Moyſen & Aaron, ait, Separamini de medio congregationis huius, vt eos repente diſperdam. Qui ceciderunt proni in fa- D
ciem, atque dixerunt, Fortiſsime Deus ſpirituum vniuerſæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua deſæuiet? Et ait Dominus ad Moyſen, Præcipe vniuerſo populo vt ſeparetur à tabernaculis Core & Dathan & Abîron. Surrexitque Moyſes, & abijt ad Dathan & Abîron: & ſequentibus eum ſenioribus Iſrael, dixit ad turbam, Recedite à tabernaculis hominum *impiorum, & nolite tangere *iſtorum.1.
quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. Cumque receſsiſſent à tentorijs eorum per circuitũ, Dathan & Abîron egreſſi ſtabant in introitu papilionum ſuorũ cum vxoribus & liberis, omniq; frequentia. Et ait

Moyſes, In hoc ſcietis quod Dominus miſerit me vt facerem vniuerſa que cernitis,& nõ ex proprio ea corde protulerim:Si cõſueta hominũ morte interierint,& viſitauerit eos plaga, qua & cæteri viſitari ſolent:non miſit me Dominus.ſin autem nouam rem fecerit Dominus,vt aperiẽs terra os ſuum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinẽt,deſcenderintque viuentes in infernum, ſcietis quòd blaſ-
E phemauerint Dominum. ‖Confeſtim igitur
Pſal.105.b vt ceſſauit loqui,dirupta eſt terra ſub pedibus
Deut.11.a. eorũ:& aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis & vniuerſa ſubſtantia eorũ, deſcenderuntque viui in infernum operti humo,& perierunt de medio multitudinis.At verò omnis Iſrael qui ſtabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium,dicens, Ne fortè & nos terra deglutiat.Sed & ignis egreſſus à Domino interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incenſum. Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Præcipe Eleazaro filio Aaron ſacerdoti vt tollat thuribula quæ iacent in incendio, & ignem huc illucq; diſpergat: quoniã ſanctificata ſunt in mortibus peccatorum: producatq; ea in laminas,& affigat altari,eo quòd oblatum ſit in eis incenſum Domino,& ſanctificata ſint,vt cernãt ea
F pro ſigno & monimento filij Iſrael. Tulit ergo Eleazar ſacerdos thuribula ænea in quibus obtulerant hi quos incendium deuorauit, & produxit ea in laminas,affigens altari: vt haberent poſtea filij Iſrael quibus commonerẽtur,ne quis accedat alienigena,& qui non eſt de ſemine Aaron ad offerendũ incenſum Domino,ne patiatur ſicut paſſus eſt Core, & onis congregatio eius, loquente Domino ad Moyſen. Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Iſrael ſequenti die contra Moyſen & Aaron,dicens, Vos interfeciſtis populum Domini. Cumq; oriretur ſeditio, & tumultus increſceret,Moyſes & Aaron fugerũt ad tabernaculum fœderis. Quod poſtquã in-
*tabernaculum.10. greſſi ſunt operuit nubes, *& apparuit gloria Domini.Dixitq; Dominus ad Moyſen, Recedite de medio huius multitudinis, etiã nũc delebo eos.Cumq; iacèrẽt in terra,dixit Moyſes ad Aaron, Tolle thuribulum,& hauſto ig-
Sapi.18.d. ne de altari mitte incenſum déſuper,‖pergens citò ad populum vt roges pro eis:iam enim egreſſa eſt ira à Domino, & plaga deſæuit. Quod cũ feciſſet Aaron,& cucurriſſet ad mediam multitudinẽ,quam iam vaſtabat incendium, obtulit thymiama, & ſtans inter mortuos ac viuẽtes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit. Fuerunt aũt qui percuſsi ſunt quatuordecim millia hoĩm & ſeptingenti,abſque his qui perierant in ſeditione Core. Reuerſuſq; eſt Aaron ad Moyſen ad oſtium tabernaculi fœderis poſtquã quieuit interitus.

S. Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus,ſola Aaronis virga floruit ac fructum produxit, ſeruataq; eſt in tabernaculum teſtimonij. CAP. XVII.

ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, di A
cens,Loquere ad filios Iſrael, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas,à cunctis principibus tribuũ,virgas duodecim, & vniuſcuiuſque nomen ſuperſcribes virgæ ſuæ:nomen autem Aaron erit in tribu Leui,& vna virga cunctas eorã familias continebit; poneſq́ que eas in tabernaculo fœderis B
coram teſtimonio vbi loquar ad te. quem ex his elegero,germinabit virga eius: & cohibebo à me querimonias filiorum Iſrael, quibus contra vos murmurant.Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſrael: & dederunt ei omnes principes virgas per ſingulas tribus:fueruntq; virgæ duodecim abſque virga Aaron.Quas cum poſuiſſet Moyſes coram Domino in tabernaculo teſtimonij, ſequenti die regreſſus inuenit germinaſſe virgam Aaron in domo Leui: C
& turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amygdalas deformati ſunt. Protulit ergo Moyſes omnes virgas de conſpectu Domini ad cunctos filios Iſrael: viderunt́que,& receperunt ſinguli virgas ſuas.Di D
xitq́ue Dominus ad Moyſen, Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij,‖vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſrael, & quieſcant querelæ eorum à me,ne moriantur. Fecitq; Moyſes ſicut præceperat Dominus. Dixerunt autem filij Iſrael ad Moyſen, Ecce cõſumpti ſumus,omnes peribimus:quicunq; accedit ad tabernaculum Domini moritur.num vſque ad internecionem cuncti delendi ſumus? Hebr.9.b

S. De onere ſacerdotum & excubijs Leuitarum: primitiæ & oblationes ac ſacrificia ſacerdotibus,decimæ autem Leuitis aſſignantur, qui earum decimam rurſum dabant Aaron.

CAP. XVIII.

DIxitq; Dominus ad Aaron, Tu, & filij A
tui,& domus patris tui tecum portabitis iniquitatem ſanctuarij:& tu & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri, ſed & fratres tuos de tribu Leui, & ſceptrum patris tui ſume tecum,præſtoq́; ſint, & miniſtrent tibi:tu aũt & filij tui miniſtrabitis in tabernaculo teſtimonij.Excubabuntq; Leuitæ ad præcepta tua,& ad cuncta opera tabernaculi:ita dúntaxat vt ad vaſa ſanctuarij & altare non accedant,ne & illi moriantur,& vos pereatis ſimul.ſint autem tecum, & excubent in cuſtodijs tabernaculi, & in omnibus ceremonijs eius. Alienigena non miſcebitur vobis. Excubate in cuſtodia ſanctuarij,& in

miniſte-

miniſterio altaris : ne oriatur indignatio ſuper filios Iſrael . Ego dedi vobis fratres veſtros Leuitas de medio filiorum Iſrael, & tradidi donum Domino, vt ſeruiant in miniſterijs tabernaculi eius. Tu autẽ & filij tui cuſtodite ſacerdotium veſtrum : & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum ſunt,
B per ſacerdotes adminiſtrabuntur. ſiquis externus acceſſerit,occidetur. Locutuſque eſt Dominus ad Aaron,Ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearum. Omnia quæ ſanctificantur à filijs Iſrael, tradidi tibi & filijs tuis pro officio ſacerdotali legitima ſempiterna. Hæc ergo accipies de his quæ ſanctificantur , & oblata ſunt Domino. Omnis oblatio,& ſacrificium, & quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta ſanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum. In ſanctuario comedes illud:mares tantum edent ex eo, quia conſecratum eſt "tibi' . Primitias autem quas vouerint & obtulerint filij Iſrael , tibi dedi , & filijs tuis , ac filiabus tuis iure perpetuo . qui mũdus eſt in domo tua, veſcetur eis. Omnem medullam olei, & vini,ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino , tibi dedi. vniuerſa frugum initia , quæ gignit humus, & Domino deportãtur, cedent in vſus tuos. qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis . Omne quod ex voto reddiderint filij Iſrael , tuũ erit.
C Quicquid primum erumpit è vulua cunctæ carnis,quam offerunt Domino,ſiue ex hominibus,ſiue de pecoribus fuerit,tui iuris erit:ita dũntaxat,vt pro hominis primogenito pretiũ accipias , & omne animal quod immundum eſt redimi facias,cuius redemptio erit poſt vnum menſem,ſiclis argenti quinque,pondere ſanctuarij.‖Siclus viginti obolos habet.primogenitum autem bouis & ouis & capræ non facies redimi , quia ſanctificata ſunt Domino. ſanguinem tãtùm eorum fundes ſuper altare, & adipes adolebis in ſuauiſsimũ odorem Domino. Carnes verò in vſum tuum cedent , ſicut pectuſculum conſecratum , & armus dexter,tua erũt. Omnes primitias ſanctuarij quas offerunt filij Iſrael Domino,tibi dedi & filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo . Pactum "ſalis' eſt ſempiternum coram Domino , tibi ac filijs tuis. Dixitq; Dominus ad Aaron,In terra eorum nihil "poſsidebis, nec habebitis' partem inter eos : ‖ ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael . Filijs autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſsionem pro
D miniſterio quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis: vt non accedant vltrà filij Iſrael ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferũ, ſolis filijs Leui mihi in tabernaculo ſeruientibus,& portãtibus peccata populi. legitimum ſempiternum erit in generationibus veſtris. Nihil aliud poſsidebũt,decimarũ oblatione contenti,quas in vſus eorum & neceſſaria ſeparaui. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen,dicens,Præcipe Leuitis, atque denuntia, Cum acceperitis à filijs Iſrael decimas quas dedi vobis,primitias earum offerte Domino, id eſt decimam partem decimæ , vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum tam de areis quã de toreularibus : & vniuerſis quorũ accipitis primitias , offerte Domino , & date ea Aarõ ſacerdoti. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini ſeparabitis,optima & electa erunt cuncta . Diceſque ad eos, Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis,reputabitur vobis quaſi de area & torcular dederitis primitias: & comedetis eas in omnibus locis veſtris,tam vos quàm familiæ veſtræ : quia pretium eſt pro miniſterio quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonij. Et nõ peccabitis ſuper hoc, egregia vobis & pinguia reſeruantes:ne polluatis oblationes filiorum Iſrael,& moriamini.

S. Ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua variæ immunditiæ abluebantur : de moriente in tabernaculo , & vaſe non habente operculum, ac tangente cadauer hominis.

CAP. XIX.

LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen A & Aaron,dicens, Iſta eſt religio victimæ,quam conſtituit Dominus. Præcipe filijs Iſrael vt adducãt ad te vaccam rufam ætatis integræ , in qua nulla ſit macula , nec portauerit iugum : tradetiſque eam Eleazaro ſacerdoti. qui eductam extra caſtra,immolabit in conſpectu omnium:& ‖tingens digitum in Hebr. 9.b.
ſanguine eius,aſperget contra fores tabernaculi ſeptem vicibus , comburetque eam cunctis videntibus,tã pelle & carnibus eius quàm ſanguine & fimo flammæ traditis . Lignum quoq; cedrinum,& hyſſôpum, coccumq; bis tinctum ſacerdos mittet in flammam quæ vaccam vorat. Et tunc demum lotis veſtibus , & B corpore ſuo ingredietur in caſtra, cõmaculatuſque erit vſque ad veſperum. Sed & ille qui combuſſerit eam,lauabit veſtimẽta ſua & corpus,& immundus erit vſq; ad veſperum. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ , & effundet eos extra caſtra in loco puriſsimo , vt ſint multidini filiorum Iſrael in cuſtodiam, & in aquam aſperſionis:quia pro peccato vacca combuſta eſt . Cumque lauerit qui vaccæ portauerat cineres veſtimẽta ſua , immundus erit vſq; ad veſperum. Habebunt hoc filij Iſrael & aduenæ,qui habitãt inter eos,ſanctum iure perpetuo . Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc ſeptem diebus fuerit immundus : aſpergetur ex hac aqua die tertio & ſeptimo,& ſic mũdabitur. Si die tertio aſper-

Supr.3.g.

"Domino.2.

"pacis.4.

"poſsidebis, nec habebis.1 Deut.18.a

sus non fuerit, septimo non poterit emũdari.
C Omnis qui tetigerit humanæ animæ mortici
num,& aspersus hac coministione nõ fuerit,
polluet tabernaculũ Domini,& peribit ex Is-
rael:quia aqua expiationis nõ est aspersus,im
mundus erit, & manebit spurcitia eius super
eum. Ista est lex hominis qui moritur in ta-
bernaculo, Omnes qui ingrediuntur tento-
rium illius,& vniuersa vasa quæ ibi sunt,pol-
luta erunt septem diebus. Vas quod non ha-
buerit operculum,nec ligaturam desuper, im
mũdum erit. Si quis in agro tetigerit cadauer
occisi hominis, aut per se mortui, siue os il-
lius,vel sepulchrum,immundus erit septẽ die-
bus.Tollentq; de cineribus cõbustionis atq;
D peccati, & mittent aquas viuas super eos in
vas:in quibus cũ homo mundus tinxerit hys-
sopũ,asperget ex eo omne tentorium,& cun-
ctam supellectilem, & homines huiuscemodi
contagione pollutos: atque hoc modo mun-
dus lustrabit immundũ tertio & septimo die.
expiatusque die septimo, lauabit & se & vesti
menta sua,& immundus erit vsque ad vespe-
rum.Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, pe-
ribit anima illius de medio ecclesiæ:quia san-
ctuarium Domini polluit,& non est aqua lu-
strationis aspersus. erit hoc præceptum legiti
mum sempiternum.Ipse quoque qui aspergit
aquas,lauabit vestimenta sua. Omnis qui teti
gerit aquas expiationis, immundus erit vsq;
ad vesperũ. Quicquid tetigerit immundus,im
mundum faciet: & anima quæ horum quip-
piã tetigerit,immunda erit vsq; ad vesperum.

*S. Maria moritur:murmurãti populo aqua con-
tradictionis è petra fluit:neganteq; transitum
Edom,discedunt ad montem Hor, vbi conse-
crato in summum sacerdotem Eleazaro mo-
ritur Aaron pater ipsius.*

CAP. XX.

A VEneruntq; filij Israel, & omnis mul-
titudo in desertum Sin,mense primo:
& mãsit populus in Cades. Mortua-
que est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.
Cumque indigeret aqua populus, conuene-
runt aduersum Moysen & Aaron, & versi in
seditionem,dixerunt,Vtinam perijssemus in-
Exod.17.b ter fratres nostros coram Domino.‖Cur edu
xistis ecclesiam Domini in solitudinem, vt
& nos & nostra iumenta moriamur? Quare
nos fecistis ascendere de Aegypto,& adduxi-
stis in locum istum pessimũ,qui seri non po-
test,qui nec ficum gignit,nec vineas,nec ma-
logranata,insuper & aquam non habet ad bi-
bendum? Ingressusque Moyses & Aaron di-
missa multitudine in tabernaculum fœderis,
p.2. corruerunt proni in terram>clamaueruntq;
ad Dominum atque dixerunt,Domine Deus
audi clamorẽ huius populi,& aperi eis thesau
rum tuũ fontem aquæ viuæ, vt satiati cesset
murmuratio eorũ'.Et apparuit gloria Domi B
ni super eos.Locutusq; est Dominus ad Moy
sen,dicens, Tolle virgam,& congrega popu-
lum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad
petram coram eis, & illa dabit aquas.Cumq;
eduxeris aquã de petra, bibet omnis multitu-
do & iumẽta eius.‖Tulit igitur Moyses virgã, Sapi. 11.2.
quæ erat in conspectu Domini, sicut præce-
perat ei,congregata multitudine ante petram,
dixitq; eis,Audite rebelles & increduli,‖Num Psal. 77.b.
de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? 1.Co.10.2
Cumque eleuasset Moyses manum,percutiẽs
virga bis, silicẽ egressæ sunt aquæ largissimæ,
ita vt populus biberet & iumenta*. Dixitque *eius.6.
Dominus ad Moysen & Aaron,‖Quia nõ cre Deu.1.f.
distis mihi, Vt sanctificaretis me coram filijs
Israel, non introducetis hos populos in terrã
quam dabo eis.Hæc est aqua contradictionis,
vbi iurgati sunt filij Israel contra Dominum,
& sanctificatus est in eis. Misit interea nun-
tios Moyses de Cades ad Regem Edom, qui
dicerent,Hæc mandat frater tuus Israel,Nosti C
omnem laborem qui apprehendit nos, quo-
modo descenderint patres nostri in Aegyptũ,
& habitauerimus ibi multo tempore: afflixe-
rintq; nos Aegyptij,& patres nostros:& quo
modo clamauerimus ad Dominum, & exau-
dierit nos, miseritque angelum qui eduxerit
nos de Aegypto. *Ecce in vrbe Cades,quæ est *Et.7.
in extremis finibus tuis,positi,obsecramus vt
nobis transire liceat per terram tuam.Non ibi
mus per agros,nec per vineas,non bibemus a-
quas de puteis tuis sed gradiemur via publica,
nec ad dexteram, nec ad sinistram declinãtes,
donec transeamus terminos tuos.Cui respõ-
dit Edom,Non transibis per me,alioquin ar-
matus occurram tibi. Dixeruntq; filij Israel,
Per tritam gradiemur viam:& si biberimus a-
quas tuas nos & pecora nostra dabimus quod
iustum est:nulla erit in pretio difficultas, tan
tum velociter transeamus. At ille respondit,
Non *trãsibitis'. Statimq; egressus est obuius, *trãsibit.2.
cum infinita multitudine, & manu forti, nec D
voluit acquiescere deprecanti, vt concederet
transitum per fines suos.quam ob rem diuer-
tit ab eo Israel. Cumque castra mouissent de
Cades, venerunt in montem Hor, qui est in
finibus terræ Edom: vbi locutus est Domi-
nus ad Moysen, Pergat,inquit,Aaron ad po-
pulos suos: non enim intrabit terram quã de-
di filijs Israel, eo quòd incredulus fuerit ori
meo ad Aquas contradictionis.‖Tolle Aaron Infra.33.e.
& filium eius cum eo, & duces eos in mõtem Deut.32.f
Hor.Cumque nudaueris patrem veste sua, in
dues ea Eleazarum filium eius,& Aaron colli
getur,& morietur ibi.Fecit Moyses vt præce-
perat

perat Dominus, & ascenderunt in montem
Deu.10.b. Hor coram omni multitudine. ‖Cumq; Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filiũ eius. Illo mortuo in montis superciliio, descendit cum Eleazaro. Omnis aũt multitudo videns occubuisse Aaron, fleuit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

S. Vincitur ab Israël Rex Chananæus, serpentes in populum ob itineris tædium murmurantem immittũtur, quorum morsibus erectus serpens æneus medetur: Seon & Og reges vincuntur.

CAP. XXI.

A QVod cum audisset Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorum viam, pugnauit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam. At Israel voto se Domino obligans, ait, Si tradideris populum istum in manu mea delebo vrbes eius. Exaudiuitq; Dominus preces Israel, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subuersis vrbibus eius: & vocauit nomẽ loci illius, Horma id est anáthema. Profecti sunt autem & de monte Hor, per viam quæ ducit ad Mare-rubrum, vt
B circumirent Terram-Edom. Et tædere cœpit poplum itineris ac laboris: locutusq; contra Dominum & Moysen, ait, Cur eduxisti nos de Aegypto, vt moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra iam
Sap.16.a. nauseat super cibo isto leuissimo. Quamob-
1.Co.10.b rem ‖misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas, & mortes plurimorum, venerunt ad Moysen, atque dixerunt, Peccauimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora vt tollat à nobis serpentes. Oratuitq; Moyses pro populo, & locutus est Dominus ad eum. Fac serpentem æneum, & po-
C ne eum pro signo. qui percussus aspexerit eũ,
Iohan.3.b. viuet. ‖Fecit ergo Moyses serpentem æneũ, & posuit eum pro signo: quem cũ percussi aspicerent, sanabãtur. Profectiq; filij Israel castrametati sunt in Oboth. Vnde egressi fixere tẽtoria in Ie-abarim, in solitudine quæ respicit Moab contra orientalem plagam. Et inde mouentes, venerunt ad Torrentem-Zared. Quẽ relinqentes castrametati sunt cõtra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. ‖Siquidẽ Arnon terminus est Moab, diui- Iudi.11.c.
dens Moabitas & Amorrhæos. Vnde dicitur
D in libro bellorum Domini, Sicut fecit in Mari-rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. Scopuli torrentium inclinati sunt, vt requiescerent in Arnon, & recũberent in finibus Moabitarum. Et ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen, Congrega populum, & dabo ei aquam. Tunc cecinit Israel carmen istud, Ascendat puteus. Cõcinebant, Puteus quem foderunt principes, & parauerũt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. ▷profectiq; sunt'de solitudi- ▷.12.
ne Mathana: de Mathana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth. *Bamoth, vallis est in regio *&.8.
ne Moab, in vertice Phasga, *quod respicit *De.12.
contra desertum. ‖Misit autem Israel nuntios Deut.2.f.
ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens, Ob- Iudi.11.d.
secro vt transire mihi liceat per terram tuam
E non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis. via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos. Qui concedere noluit vt transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obuiã in desertũ, & venit in Iasa, pugnauitq; cõtra eum. ‖A quo percussus est in ore gladij, Amos.2.c.
& possessa est terra eius ab Arnon vsq; Ieboc, Psal.134.e
& filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum. Tulit ergo Israel
F omnes ciuitates eius, & habitauit in vrbibus Amorrhæi, in Hesebõ scilicet, & viculis eius. Vrbs Hesebon fuit Sehõ regis Amorrhæi, qui pugnauit cõtra regem Moab: & tulit omnem terram quæ ditionis illius fuerat, vsq; Arnon. Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Hesebon ædificetur, & constructur ciuitas Sehon. Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorũ Arnon. ‖Væ tibi Moab, Iudi.11.c.
‖periisti populo Chamos. Dedit filios eius in 3.Re.11.b.
fugam, & filias in captiuitatem regi Amorrhæorum Sehon. Iugum ipsorum disperijt ab Hesebon vsq; Dibõ, lasi peruenerunt in Nophe, & vsq; Medaba. Habitauit itaq; Israel in
G Terra-Amorrhæi. Misitq; Moyses qui explorarent Iazer: cuius ceperunt viculos, & possederunt habitatores. ‖Verteruntq; se, & ascen- Deut.3.a.
derunt per viam Basan, & occurrit eis Og rex 29.b.
Basan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai. Dixitq; Dominus ad Moysen, Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnẽ populum, ac terram eius: faciesq; illi sicut fecisti Sehõ regi Amorrhæorũ habitatori

Hesebon.

Hesebon. Percusserunt igitur & hunc cum filijs suis, vniuersumque populum eius vsq; ad internecionem, & possederunt terram illius.

S. Bis vocatur Balaam à rege Balac vt Israëlitis malediceret, quem angelus asina loquente corripit.

CAP. XXII.

A PRofectiq́ue castrametati sunt in campestribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho sita est. Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israel Amorrhæo, & quòd pertimuissent eum Moabitæ, & impetum eius ferre nō possent, dixit ad maiores natu Madian, Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsque ad radices carpere.

Iosu. 24.b Ipse autem erat eo tẽpore rex in Moab. ‖Misit ergo nuntios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorũ

B Ammon, vt vocarent eum, & dicerent, Ecce egressus est populus ex Aegypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me. Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me est: si quomodo possim percutere, & eijcere

Deu.1. eum de terra >mea', noui enim, quòd benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris. Perrexeruntq́; seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis pretium in manibus. Cumq́; venissent ad Balaam, & narrassent ei omnia verba Balac, ille respondit, Manete hic nocte, & respõdebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus autem illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum, Quid sibi volunt homi-

C nes isti apud te? Respõdit, Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad me, dicẽs, Ecce populus qui egressus est de Aegypto, operuit superficiẽ terræ: veni, & maledic ei, siquo modo possim pugnans abigere eum. Dixitq́; Deus ad Balaam, Noli ire cum eis, neque maledicas populo, quia benedictus est. Qui mane consurgens dixit ad principes, Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum. Reuersi principes dixerunt ad Balac, Noluit Balaam venire nobiscum. Rursum ille multò plures & nobiliores quàm ante miserat, misit. Qui cum venissent ad Balaam, dixerunt, Sic dicit Balac filius Sephor, Ne cunctẽris venire ad me: paratus sum honorare te, & quicquid volueris dabo tibi: veni, & male-

D dic populo isti. Respondit Balaam, ‖Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti

Infr.24.c. & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. Obsecro vt hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus. Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei, Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cum eis: ita dũntaxat, vt quòd tibi præcepero, facias. Surrexit Balaam mane, & strata asina sua profectus est cum eis. Et iratus est Deus. Stetitq́ue angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum. ‖Cernens asina angelum E

2.Pet.2.c. Iudę.1.d. *Domini.1. *stantem in via euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere, stetit angelus in angustijs duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur. Quem vidẽs asina, iunxit se parieti, & attriuit sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam: & nihilo minus angelus ad locum angustum transiẽs, vbi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deuiari, obuius stetit. Cumq́ue vidisset asina stantem angelum, cõcidit sub pedibus sedẽtis. Qui iratus, vehementius cædebat fuste latera eius. Aperuitq́; Dominus os asinæ, & locuta est, Quid feci tibi? cur percutis me ecce iã tertiò? Respõdit Balaam, Quia cõmeruisti F

& illusisti mihi: vtinam haberem gladium vt te percuterẽ. Dixit asina, Nónne animal tuum sum, cui semper sedere consueuisti vsque in præsentem diem? dic quid simile vnquam fecerim tibi. At ille ait, Nunquam. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelũ stantem in via euaginato gladio, adorauitq́; eum pronus in terram. Cui angelus, Cur, inquit, tertiò verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihiq́; contraria: & nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, & illa viueret. Dixit Balaam, Peccaui, nesciens quòd tu stares contra me: & nunc si displicet tibi vt vadam, reuertar. Ait angelus, Vade cum istis, & caue ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit igitur cum principibus. Quod cum G

audisset Balac, egressus est in occursum eius in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnõ, Dixitq́; ad Balaam, Misi nuntios vt "vocarent' te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem aduẽtui tuo reddere nequeo? Cui ille respondit, Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? Perrexerunt ergo simul, & venerunt in vrbem quæ in extremis regni eius finibus erat. Cumq́; occidisset Balac boues, & oues, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera. Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

"vocarẽ.1.

S. Balaam loco maledictionis benedicit semel ac iterum populo Israël, multa de illo vaticinatus. CAP. XXIII.

DIxitq́ue Balaam ad Balac, Aedifica mihi hîc septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq́ue numeri arietes. A

Cumque

Cumque fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram. Dixitque Balaam ad Balac, Sta paulisper iuxta holocaustum tuum donec vadam, si fortè occurrat mihi Dominus, & quodcunq; imperauerit, loquar tibi.

Cumque abijsset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam, Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper. Dominus autem posuit verbum in ore eius, & ait, Reuertere ad Balac, & hæc loquêris. Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & omnes principes
B Moabitarum: assumptaque parabola sua, dixit, De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum: de montibus orientis. Veni, inquit, & maledic Iacob: propera & detestare Israel. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quē Dominus non detestatur? De summis silicibus videbo eum, & de collibus consyderabo illum. Populus solus habitabit, & inter Gentes non reputabitur. Quis dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerū stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horū similia. Dixitq; Balac ad Balaam, Quid est hoc quod agis? Vt malediceres inimicis meis, vocaui te: & tu econtrario benedicis eis. Cui ille respondit, Num aliud possum loqui nisi quod iusserit Dominus? Dixit ergo Balac, Veni mecum in alterum locum vnde partem Israel videas, & totum videre nō pos-
*c.7. sis, *inde maledicito ei. Cumq; duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis
C Phasga, ædificauit Balaam septem aras, & impositis suprà vitulis atq; arietibus, dixit ad Balac, Sta hic iuxta holocaustū tuum, donec ego obuius pergam. Cui cum Dominus occurrisset, posuisset q; verbum in ore eius, ait, Reuertere ad Balac, & hæc loquêris ei. Reuersus inuenit eū stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quē Balac, Quid, inquit, locutus est Dominus? At ille assumpta parabola sua, ait, Sta Balac & ausculta, audi fili Sephor, Nō est Deus quasi homo vt mentiatur, nec vt filius hominis vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus est, & non implebit? Ad benedicendū adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Non est idôlum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus eius cū eo est, & clan-
D gor victoriæ Regis in illo. Deus eduxit illum
Infra.24.b de Aegypto, ‖cuius fortitudo similis est rhinocerôtis. Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Iacob & Israeli quid operatus sit Deus. Ecce populus vt leæna consurget, & quasi leo erigetur: nō accubabit donec deuoret prædam & occisorum sanguinem bibat. Dixitque Balac ad Balaam, Nec maledicas ei, nec benedicas. Et ille ait, Nónne dixi tibi quòd quicquid mihi Deus imperaret, hoc facerem? Et ait Balac ad eum. Veni, & ducam te ad alium locum: si fortè placeat Deo vt inde maledicas eis. Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem, dixit ei Balaam, Aedifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes. *Fecit Balac vt Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras. *per singulas aras. 3.

S. Balaam tertiò benedicit & prospera vaticinatur de Israel & de Christo, item de Amalechitis Cinæis & Romanis.

CAP. XXIIII.

CVmque vidisset Balaam quòd placeret A
Domino vt benediceret Israeli, nequaquam abijt vt antè perrexerat, vt augurium quæreret: sed dirigens contra desertum vultum suum, & eleuās oculos vidit Israel in tentorijs commorantem per tribus suas: & irruēte in se spiritu Dei assumpta parabola ait, Dixit Balaā filius Beor, dixit homo cuius obthuratus est oculus, dixit audito sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi eius, Quā pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel! vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua de situla eius, & semen illius erit in "aquas' multas. "gentes.3.
Tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Aegypto, ‖cuius fortitudo similis est rhinocerôtis. Deuorabunt Gentes hostes illius, ossaq; eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubās dormiuit vt oleo, & quasi leæna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi erit & ipse benedictus: qui maledixerit*, in male- *tibi.3.
dictione reputabitur. Iuratusq; Balac contra Balaam, cōplosis manibus ait, Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus econtrario tertiò benedixisti: reuertere ad locū tuum. Decreueram quidem magnificè honorare te, sed Dominus priuauit te honore dispositō. C
Respondit Balaam ad Balac, Nónne nuntijs tuis, quos misisti ad me, dixi, ‖Si dederit mihi Sup.22.d.
Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonē Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferā ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar? Veruntamen pergens ad populum meū, dabo *consilium quid populus tuus po- *tibi.6.
pulo huic faciat extremo tempore. Sumpta igitur parabola, rursum ait, Dixit Balaā filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus,

dixit

dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eũ, sed non modò: intuebor illum, sed non
Matt. 2. 2. propè. ‖ Orietur stella ex Iacob, & consurget
D virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitq́; omnes filios Seth. Et erit Idumæa possessio eius: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel verò fortiter aget. De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. Cumq; vidisset Amalec, assumẽs parabolam, ait, Principium gentium Amalec, cuius extrema perdentur. Vidit quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait, Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuũ, & fueris electus de stirpe Cin, quandiu poteris permanere? Assur enim capiet te. Assumptaq́ue parabola iterum locutus est, Heu quis victurus est quando ista faciet Deus? Veniẽt in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntq́ue Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt. Surrexitq́ue Balaam, & reuersus est in locum suum: Balac quoque via qua venerat redijt.

S. Ob fornicationem Israel cum Madianitis iubet Deus principes suspendi, ipsiq́; Phinees dat perpetuum sacerdotium eo quod diuino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

CAP. XXV.

A MOrabatur autem eo tempore Israel in Setim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earũ, Initiatusq́; est Israel Beel-Phegor, & iratus Dominus ait ad Moysen,
Iosue. 22. d ‖ Tolle cunctos principes populi, & suspende
Deut. 4. a. eos contra solem in patibulis: vt auertatur furor meus ab Israel. Dixitq́; Moyses ad Iudices
B Israel, Occidat vnusquisq; proximos suos, qui initiati sunt Beel-Phegor. Et ecce vnus de filijs Israel intrauit corã fratribus suis ad scortum Madianitidem vidente Moyse, & omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores
1. Mac. 2. c. tabernaculi. ‖ Quod cũ vidisset Phinees filius
Psal. 105. c Eleazari filij Aaron sacerdotis, surrexit de me-
1. Co. 10. b dio multitudinis, & arrepto pugione ingres-
C sus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessauitq́ue plaga à filijs Israel, & occisi sunt vigintiquatuor millia hominum. Dixitq́; Dominus ad Moysen, Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meã à filijs Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, vt nõ ipse delerem filios Israel in zelo meo. Idcirco loquere ad
1. Mac. 21. f eum, ‖ Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit
Eccl. 45. d D tam ipsi quàm semini eius pactum sacerdotij
*zelo. 4. sempiternum: quia *zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel. Erat autem nomen viri Israelitæ qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis. Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobilissimi Madianitarum. Locutusq́; est Dominus ad Moysen, dicens, ‖ Hostes vos sentiant Madianitæ, & per- Infra. 31. a.
cutite eos: quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, *& decepêre' insidijs per idôlum Pho- ‖ vt deciperent. 4.
gor & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

S. Numerantur Israëlitæ per singulas tribus, qui bello apti, sunt terram promissionis ingressuri. CAP. XXVI.

POstquam noxiorũ sanguis effusus est, A
dixit Dominus ad Moysen & Eleazarũ filium Aaron sacerdotẽ, Numerate omnem summam filiorum Israel à viginti annis & suprà, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere. Locuti sunt itaq; Moyses & Eleazar sacerdos, in campestribus Moab super Iordanem contra Iericho ad eos qui erant à viginti annis & suprà, sicut Dominus imperauerat, quorum iste est numerus: ‖ Ruben primogenitus Israel. huius Gen. 46. b
filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: Exod. 6. b.
& Phallu, à quo familia Phalluitarũ: & Hes- 1. Para. 5. a.
ron, à quo familia Hesronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarum. hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inuentus est quadragintatria millia & septingenti triginta. Filius Phallu, Eliab. huius filij Namúel & Dathan & Abîron. isti sunt Dathan & A-
bîron principes populi qui ‖ surrexerũt cõtra Sup. 16. 2. g
Moysen & Aaron in seditione Core, quando aduersus Dominũ rebellauerunt: & aperiens B
terra os suũ deuorauit Core morientibus plurimis, quando combussit ignis ducẽtos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum, vt Core pereunte, filij illius non perirẽt. Filij Simeon per cognationes suas: Namúel, ab hoc familia Namuelitarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarum: Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum. hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarũ omnis numerus fuit vigintiduo millia ducentorum. Filij Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarũ: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarũ: Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum: Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum. istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingentorũ. ‖ Fi- Ge. 38. 2. b
lij Iuda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt

in Terra-

in Terra-Chanáan. Fueruntque filij Iuda per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum. Porrò filij Phares, Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamul, à quo familia Hamulitarum, istæ sunt familiæ Iuda, quarũ omnis numerus fuit septuaginta sex millia quingentorum.

Filij Issachar per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia Phuaitarum: Iasub, à quo familia Iasubitarum: Semran, à quo familia Semranitarum. hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta quatuor millia trecentorũ. Filij Zabûlon per cognationes suas: Sared, à quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo familia Ialelitarum. hæ sunt cognationes Zabûlon, quarum numerus fuit sexaginta millia quingentorum. Filij Ioseph per cognationes suas, Manasse & Ephráim. De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarũ. Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum. Galaad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum: & Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Sechem, à quo familia Sechemitarum: & Semîda, à quo familia Semidaitarum: & ‖Hepher, à quo familia Hepheritarum. Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantũ filias, quarum ista sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa. hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum quinquaginta-duo millia septingentorum. Filij autẽ Ephráim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum. Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum. hæ sunt cognationes filiorum Ephráim: quarum numerus fuit triginta duo millia quingentorũ. Isti sunt filij Ioseph per familias suas. Filij Beniamin in cognationibus suis: Bela à quo familia Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbelitarum: Achiram, à quo familia Achiramitarum: Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum. Filij Bela, Hered & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemanitarum. hi sunt filij Ben-iamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadragintaquinque millia sexcẽti. Filij Dan per cognationes suas: Suham, à quo familia Suhamitarum. hæ sunt cognationes Dan per familias suas. omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat sexagintaquatuor millia quadringentorum.

Filij Azer per cognationes suas: Iemna, à quo familia Iemnaitarum: Iessui, à quo familia Iessuitarum: Brie, à quo familia Brieitarũ. Filij Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchi-el: à quo familia Melchielitarum. Nomen autem filiæ Aser, fuit Sara. hæ cognationes filiorum Aser, & numerus eorum quinquagintatria millia quadringentorum. Filij Nephthali per cognationes suas: Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum: Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarum. hæ sunt cognationes filiorũ Nephthali per familias suas: quorum numerus quadragintaquinque millia quadringẽtorum. Ista est summa filiorum Israel qui recẽsiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens, Istis diuidetur Terra iuxta numerum vocabulorũ in possessiones suas. Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem, singulis sicut nunc recensiti sunt tradetur possessio: ita dúntaxat vt sors Terrã tribubus diuidat & familijs. Quicquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiãt, vel pauciores. ‖Hic quoq; est numerus filiorum Leui per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarũ: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari, à quo familia Meraritarũ. hæ sunt familiæ Leui. Familia Lobni, familia Hébroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At verò Caath genuit Amram: ‖qui habuit vxorem Iochabed filiam Leui, quæ nata est ei in Aegypto. hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum. De Aaron orti sunt Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar: ‖quorũ Nadab & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alienum coram Domino. Fueruntque omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini abvno mense & suprà: "qui'nõ sunt recẽsiti inter filios Israel, nec eis cum cæteris data possessio est. Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho: ‖inter quos nullus fuit eorũ qui antè numerati sunt à Moyse & Aaron in deserto Sinai. ‖Prædixerat enim Dominus quòd omnes morerentur in solitudine. Nullusq; remansit ex eis, nisi Caleb filius Iéphone, & Iosûe filius Nun.

Exod. 6. a.

Exod. 6. e.

Supra 3. a. Leui. 10. a 1. Par. 24. a

" *quia.* 2.

1. Co. 10. a.

Sup. 14. d.

S. Filiæ Sálphaad patri succedunt in hæreditatẽ: dicitque Dominus Moysen morituru vbi ex monte terram promissionis conspexerit.

CAP. XXVII.

ACcesserunt autem ‖filiæ Salphaad, filij Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa. Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus

Sup. 26. d. Infr. 36. a. Iosu. 17. a.

pibus populi ad ostium tabernaculi fœderis,
atque dixerũt, Pater noster mortuus est in de-
Su.16.a.e. serto, nec fuit in seditione quæ‖concitata est
contra Dominum sub Core, sed in peccato
suo mortuus est: hic non habuit mares filios.
Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia
non habet filium? Date nobis possessionem
B inter cognatos patris nostri. Retulitq; Moy-
ses causam earum ad iudicium Domini. Qui
dixit ad eum, Iustam rem postulant filiæ Sal-
phaad: da eis possessionem inter cognatos pa
tris sui, & ei in hæreditatẽ succedant. Ad filios
autẽ Israel loquêris hæc, Homo cum mortuus
fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hæ-
reditas. si filiam non habuerit, habebit succes-
sores fratres suos. quod si & fratres non fue-
rint, dabitis hæreditatem fratribus patris eius.
sin autem nec patruos habuerit, dabitur hære
ditas his qui ei proximi sunt. eritq; hoc filijs
Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit
C Dominus Moysi. Dixit quoque Dominus ad
Moysen, Ascende in montem istum Abarim,
& cõtemplare inde terram quam daturus sum
filijs Israel. cumque videris eam, ibis & tu ad
populum tuum, sicut iuit frater tuus Aaron,
Deu.32.g. quia‖offendistis me in deserto Sin in contra-
Sup.20.b. dictione multitudinis, nec sanctificare me vo
luistis corã ea super aquas. hæ sunt aquæ con-
tradictionis in Cades deserti Sin. Cui respon
dit Moyses, Prouideat Dominus Deus spiri-
tuum omnis carnis, hominem qui sit super
multitudinem hanc: & possit exire & intrare
ante eos, & educere eos vel introducere, ne sit
D populus Domini sicut oues absque pastore.
*Moysen.8. Dixitq; Dominus ad*eum', ‖Tolle Iosue filiũ
Deut.3.d. Nun virum in quo est Spiritus>Dei', & po-
>.4. ne manum tuã super eum. Qui stabit coram
Eleazaro sacerdote & omni multitudine, &
dabis ei præcepta cunctis videntibus, & par-
tem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis Synagô
ga filiorum Israel. Pro hoc siquid agendum e-
rit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad
verbum eius egredietur & ingredietur ipse, &
omnes filij Israel cũ eo, & cætera multitudo.
Fecit Moyses vt præceperat Dominus. Cum-
que tulisset Iosue, statuit eum coram Eleaza-
ro sacerdote & omni frequentia populi. Et
impositis capiti eius manibus cuncta replica-
uit quæ mandauerat Dominus.

*S. Sacrificia quotidiana & diei septimi ac calen-
darum, & de duabus solennitatibus Azymo
rum & Hebdomadarum.*

CAP. XXVIII.

A DIxit quoque Dominus ad Moysen,
Præcipe filijs Israel, & dices ad eos,
Oblationem meam & panes, & incen
sum odoris suauissimi offerte per tẽpora sua.
Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis. Ag-
nos anniculos immaculatos duos quotidie in
holocaustum sempiternum: vnum offeretis
mane, & alterum ad vesperum: decimam par-
tem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo puris-
simo, & habeat quartam partem hin. holocau
stum iuge est quod obtulistis in monte Sinai
in odorem suauissimum incensi Domini. &
libabitis vini quartam partem hin per agnos
singulos in sanctuario Domini. Alterumque
agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta
omnem ritum sacrificij matutini, & libamen
torum eius, oblationem suauissimi odoris Do
mino. ‖Die autem Sabbathi offeretis duos ag Matt.12.a.
nos anniculos immaculatos, & duas decimas B
similæ oleo cõspersæ in sacrificio, & liba quæ
rite funduntur per singula Sabbatha in holo-
caustum sempiternum. In calendis autem, id
est in mensiũ exordijs, offeretis holocaustum
Domino, vitulos de armento duos, arietem
vnum, agnos anniculos septẽ immaculatos,
& tres decimas similæ oleo conspersæ in sacri
ficio per singulos vitulos: & duas decimas si-
milæ oleo conspersæ per singulos arietes: &
decimam decimæ similæ ex oleo* in sacrificio *cõsperse.8
per agnos singulos. holocaustum suauissimi
odoris atque incensi est Domino. Libamen-
ta autem vini quæ per singulas fundẽda sunt
victimas, ista erunt, Media pars hin per singu
los vitulos, tertia per arietem, quarta per ag-
num. hoc erit holocaustũ per omnes menses,
qui sibi anno vertente succedũt. Hircus quo- C
que offeretur Domino pro peccatis in holo-
caustum sempiternum cum libamentis suis.
‖Mense autem primo, quartadecima die men- Exo.12.c
sis, Phase Domini erit, & quintadecima die Leui.23.a.
solennitas: septem diebus vescentur azymis.
Quarum dies prima venerabilis & sancta erit:
omne opus seruile non facietis in ea. Offere-
tisque incensum holocaustum Domino vitu
los de armento duos, arietem vnum, agnos
anniculos immaculatos septem: & sacrificia
singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo,
tres decimas per singulos vitulos, & duas de-
cimas per arietem, & decimam decimæ per ag
nos singulos, id est per septem agnos. Et hir-
cum pro peccato vnum, vt expietur pro vo-
bis præter holocaustum matutinũ quod sem
per offeretis. Ita facietis per singulos dies se- D
ptem dierum in fomitem ignis, & in odorem
suauissimum Domino, qui surget de holocau
sto & de libationibus singulorum. Dies quo-
que septimus celeberrimus & sanctus erit vo
bis: omne opus seruile nõ facietis in eo. Dies
etiam primitiuorum quando offeretis nouas
fruges Domino, expletis hebdomadibus, ve-
nerabilis & sancta erit: omne opus seruile nõ
facietis in ea. Offeretisq; holocaustum in o-
dorem suauissimũ Domino, vitulos armen-
to duos,

to duos,arietem vnũ,& agnos anniculos immaculatos septem : atque in sacrificijs eorum similæ oleo consperſæ tres decimas per singulos vitulos,per arietes duas, per agnos decimã decimæ, qui simul sunt agni septem . hircum quoque*qui mactatur pro expiatione: præter holocaustum sempiternum & liba eius . Immaculata offeretis omnia cũ libationibus suis.

*vnum. 1.

S. *Solennitates mensis septimi & quid in eis offerendum sit: nempe solennitas tubarum,expiationis, & tabernaculorum quæ octo diebus varias habet oblationes.*

CAP. XXIX.

A MEnsis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis.omne opus seruile non facietis in ea , quia dies clangoris est & tubarum.Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum de armento vnum,arietem vnum,& agnos anniculos immaculatos septem : & in sacrificijs eorum similæ oleo consperſæ tres decimas per singulos vitulos , duas decimas per arietem, vnam decimam per agnum , qui simul sunt agni septem: & hircum pro peccato,qui offertur in expiationem populi : præter holocaustum calendarum cum sacrificijs suis,& holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Eisdem ceremonijs offeretis in odorem suauissimum incensum Domino.

Leui.16.g. & 23.c. ‖Decima quoq; dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque venerabilis,& affligetis animas vestras: omne opus seruile nõ facietis

B in ea.Offeretisque holocaustum Domino in odorem suauissimum,vitulum de armento vnum,arietem vnum,agnos anniculos immaculatos septem : & in sacrificijs eorum similæ oleo consperſæ tres decimas per singulos vitulos,duas decimas per arietem,decimã decimæ per agnos singulos , qui sunt simul agni septem:& hircum pro peccato.absq; his quæ offerri pro delicto solẽt in expiationẽ: & holocaustum sempiternum, & sacrificio & libaminibus eorum. Quinta decima verò die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atq; venerabilis,omne opus seruile nõ facietis in ea,sed celebrabitis solẽnitatem Domino septem diebus. offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulos de armento tredecim. arietes duos , agnos anniculos immaculatos quatuordecim:& in libamentis eorum similæ oleo cõsperſæ tres decimas per vitulos singulos,qui sunt simul vituli tredecim:& duas decimas arieti vno , id est simul arietibus duobus,& decimã decimæ agnis singulis,qui sunt simul agni quatuordecim:& hircũ pro peccato.absque holocausto sempiterno , & sacrifi-

C cio,& libamine eius. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis, & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno,sacrificioq; & libamine eius.Die tertio offeretis vitulos vndecim,arietes duos,agnos anniculos immaculatos quatuordecim: sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis : & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno , sacrificioque & libamine eius . Die quarto offeretis vitulos decẽ,arietes duos,agnos anniculos immaculatos quatuordecim:sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum pro peccato.absque holocausto sempiterno,sacrificioque eius & libamine. Die quinto offeretis vitulos nouẽ, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine. Die sexto offe

D retis vitulos octo,arietes duos,agnos anniculos immaculatos quatuordecim:sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno,sacrificioq; eius & libamine . Die septimo offeretis vitulos septem,& arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum pro peccato.absq; holocausto sempiterno,sacrificioque eius & libamine.Die octauo qui est celeberrimus,omne opus seruile non facietis,offerentes holocaustũ in odorem suauissimum Domino,vitulum vnum,arietem vnum , agnos anniculos immaculatos septem:sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:& hircum pro peccato.absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine. Hæc offeretis Domino in solennitatibus vestris.præter vota & oblationes spontaneas in holocausto,in sacrificio,in libamine,& in hostijs pacificis.

S. *De voto ac iuramento virorum , & quando puellarum & vxorum vota seu iuramenta rata sunt vel irrita.*

CAP. XXX.

A NArrauitque Moyses filijs Israel omnia quæ ei Dominus imperarat , & locutus est ad principes tribuum filiorum Israel,Iste est sermo quẽ præcepit Dominus, Si quis virorum votum Domino vouerit, aut se constringerit iuramento:non faciet irritum verbum suum,sed omne quod promisit imple-

implebit. Mulier si quippiã vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognouerit
B pater votum quod pollicita est, & iuramentũ quo obligauit animam suam, & tacuerit, voti rea erit: quicquid pollicita est & iurauit, opere complebit. sinautẽ statim vt audierit, contradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quòd contradixerit pater. Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & semel de ore eius verbum egrediẽs animam eius obligauerit iuramento: quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcunque promiserat. sinautem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius,
C verbaque quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus. Vidua & repudiata quicquid vouerint, reddent. Vxor in domo viri cum se voto constrinxerit & iuramento, si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcunq; promiserat. sinautem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, &
D Dominus ei propitius erit. Si vouerit, & iuramento se cõstrinxerit vt per ieiunium vel cæterarum rerum abstinentiam affligat animam suam: in arbitrio viri erit siue faciat, siue non faciat. quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quicquid vouerat atque promiserat, reddet: quia statim vt audiuit, tacuit. sinautem contradixerit postquam resciuit, portabit ipse iniquitatem eius. Istæ sunt leges quas cõstituit Dominus Moysi inter virum & vxorem, inter patrem & filiam quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

S. Cæsis Madianitis virgines solæ reseruantur, substantia ex æquo diuiditur pugnantibus & plebi, primitiæ sacerdoti ac Leuitis traduntur, gratiæ Deo cum donarijs offeruntur.

CAP. XXXI.

A
Sup. 25. d. LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens, ‖Vlciscere prius filios Israel de madianitis, & sic colligêris ad populũ tuum. Statimq; Moyses, Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionem Domini expetere de Madianitis. mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum. Dederuntque millenos de singulis tribubus, id est duodecim millia expeditorum ad pugnam: quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaq; sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei. Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt, & ‖reges eorum Eui Ioſue. 13. c.
& Recem & Sur & Hur & Rebe, quinq; principes gentis: Balaam quoq; filium Beor interB fecerunt gladio. Ceperuntq; mulieres eorum & paruulos, omniaque pecora & cunctam supellectilem: quicquid habere potuerant, depopulati sunt: tam vrbes, quàm viculos & castella flamma consumpsit. Et tulerunt prædam, & vniuersa quæ ceperant tam ex hominibus quàm ex iumentis, & adduxerunt ad Moysen & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinẽ filiorum Israel. reliqua autem vtensilia portauerunt ad castra in campestribus Moab, iuxta Iordanem cõtra Iericho. Egressi sunt autẽ Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagógæ in occursum eorum extra castra. Iratusq; Moyses principibus exercitus, tribunis & centurionibus qui venerãt de bello, ait, Cur fœminas reseruastis? Nónne C
istæ sunt quæ ‖deceperunt filios Israel ad sug- Sup. 25. d.
gestionem Balaam, & præuaricari vos fecerũt in Dominum super peccato Phogor, vnde & percussus est populus? Ergo cunctos interficite quicquid est generis masculini etiam in paruulis: & mulieres quæ nouerunt viros in coitu, iugulate: puellas autem & omnes fœminas virgines reseruate vobis, & manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo. Et de omni præda, siue vestimentum fuerit, siue vas, & aliquid in vtensilia præparatum, de caprarum pellibus & pilis & ligno expiabitur. Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus, qui pugnauerant, sic locutus est, Hoc est præceptum legis quod ‖mandauit Leuit. 6. d. 11. c.
Dominus Moysi, Aurum & argentum & æs & ferrum & plumbum & stannum, & omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur. quicquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur: & laudabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis. Dixit quoD que Dominus ad Moysen, ‖Tollite summam ‖Tolle. 4.
eorum quæ capta sunt ab homine vsq; ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi: diuidesq; ex æquo prædam inter eos qui pugnauerunt, egressique sunt ad bellum, & inter

omnem

omnem reliquam multitudinem,& separabis partem Domino ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, vnam animam de quingentis, tam ex hominibus quàm ex bobus & asinis & ouibus,& dabis eam Eleazaro sacerdoti,quia primitiæ Domini sunt. Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimum caput hominum & boum & asinorum & ouium,cunctorumque animantium:& dabis ea Leuitis,qui excubant in custodijs tabernaculi Domini.Feceruntque Moyses & Eleazar, *sicut præceperat Dominus . Fuit autem præda, quam exercitus ceperat,ouium sexcenta septuagintaquinque millia , boum septuagintaduo millia,asinorum sexaginta millia & mille: animæ hominũ sexus fœminei,quæ nõ cognouerant viros,trigntaduo millia . Dataque est media pars his qui in prælio fuerãt,ouium trecenta trigintaseptem millia quingẽtæ:è quibus in partẽ Domini supputatæ sunt oues sexcentæ septuagintaquinque.Et de bobus triginta sex millibus , boues septuaginta & duo:de asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta vnus: de animabus hominum sedecim millibus,cesserunt in partem Domini trigintaduæ animæ . Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti , sicut fuerat ei imperatum ex media parte filiorum Israel, quam separauerat his qui in prælio fuerant . De media verò parte quæ contigerat reliquæ multitudini , id est de ouibus trecentis triginta septem millibus quingẽtis, & de bobus trigintasex millibus,& de asinis triginta millibus quingẽtis, & de hominibus sedecim millibus, tulit Moyses quinquagesimum caput, & dedit Leuitis qui excubabant in tabernaculo Domini,sicut præcepe rat Dominus.Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen,& tribuni,centurionesque, dixerunt, Nos serui tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra:& ne vnus quidem defuit . Ob hãc causam offerimus in donarijs Domini singuli quod in præda auri potuimus inuenire, periscelides & armillas , annulos & dextralia ac murenulas,vt depreceris pro nobis Dominũ. Susceperuntque Moyses & Eleazar sacerdos omne aurũ in diuersis speciebus,"pondo' sedecim millia septingentos quinquaginta siclos, à tribunis & centurionibus . Vnusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat . Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonij, in monimentum filiorum Israel coram Domino.

*sacerdos.5

"pondere sanctuarij.7

S. *Filijs Rubẽ Gad & dimidiæ tribui Manasse portio datur trans Iordanem, modo fratres suos in terram promissionis armati præcedant.*

CAP. XXXII.

FIlij autem Ruben & Gad habebant pecora multa,& erat illis in iumentis infinita substantia . Cumq; vidissent Iazer & Galaad aptas animalibus alendis terras, venerunt ad Moysen & ad Eleazarum sacerdotem,& principes multitudinis,atque dixerũt, Ataroth,& Dibon,& Iazer,& Nemra, Hesebon, & Eleale,& Sabam , & Nebo , & Beon, terra quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regionis huberrimæ est ad pastum animalium: & nos serui tui habemus iumenta plurima : precamurque si inuenimus gratiam coram te, vt des nobis famulis tuis eam in possessionem , nec facias nos transire Iordanem. Quibus respondit Moyses , Nunquid fratres vestri ibunt ad pugnã, & vos hic sedebitis?Cur subuertitis mentes filiorum Israel, ne transire audeant in locum quẽ eis daturus est Dominus?nónne ita egerunt patres vestri,quando misi de Cadesbarne ad explorandam Terram?‖Cumque venissent vsq; ad Vallem-botri, lustrata omni regione,subuerterunt cor filiorum Israel , vt non intrarẽt fines quos eis Dominus dedit.Qui iratus iurauit , dicens, ‖Si videbunt homines isti qui ascenderunt ex Aegypto à viginti annis & suprà , Terram quam sub iuramento pollicitus sum Abraham,Isaac,& Iacob:& noluerunt sẽ qui me,præter Caleb filium Iephane Cenezæum,& Iosue filium Nun:isti impleuerunt voluntatem meam . Iratusque Dominus aduersum Israel, circũduxit eum per desertum quadraginta annis,donec consumeretur vniuersa generatio quæ fecerat malum in conspectu eius.Et ecce,inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa, & alumni hominum peccatorũ,vt augeretis furorem Domini contra Israel. Quòd si nolueritis sequi eum,in sõlitudine populum derelinquet,& vos causa eritis necis omnium. At illi propè accedentes, dixerunt,Caulas ouium fabricabimus,& stabula iumentorum,paruulis quoq; nostris vrbes munitas:nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel,donec introducamus eos ad loca sua. Paruuli nostri & quicquid habere possumus,erũt in vrbibus muratis:propter habitatorum insidias.Non reuertemur in domos nostras,vsque-dum possideant filij Israel hæreditatem suam:nec quicquam quæremus trans Iordanem,quia iã habemus nostram possessionẽ in orientali eius plaga.Quibus Moyses ait,‖Si facitis quod promittitis , expediti pergite coram Domino ad pugnã: & omnis vir bellator armatus Iordanẽ transeat,donec subuertat Dominus inimicos suos,& subijciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Israel, & obtinebitis regiones quas vultis corã Domino.

Supr.13.c.

Supr.14.c.

Iosue.1.&

H

E mino. Sin autem quod dicitis non feceritis,
nulli dubiũ est quin peccetis in Deum: & sci
tote quoniam peccatũ vestrum apprehendet
vos. Aedificate ergo vrbes paruulis vestris,
& caulas & stabula ouibus ac iumentis: &
quod polliciti estis implete. Dixeruntq; filij
Gad & Ruben ad Moysen, Serui tui sumus,
faciemus quod iubet Dominus noster. Paruu
los nostros & mulieres, & pecora, ac iumenta
relinquemus in vrbibus Galaad: nos autem fa
muli tui omnes expediti pergemus ad bellũ,
Iosue. 4.c. sicut tu Domine lóqueris. ‖ Præcepit ergo
Moyses Eleazaro sacerdoti, & Iosuè filio
Nun, & principibus familiarum per tribus Is-
F rael, & dixit ad eos, Si transierint filij Gad, &
filij Ruben vobiscum Iordanem omnes arma
ti ad bellum coram Domino, & vobis fuerit
Terra subiecta: date eis Galaad in possessio-
nem. Sin autem noluerint transire armati vo-
biscum in Terram-Chanáan, inter vos habi-
tandi accipiant loca. Responderuntque filij
Gad, & filij Ruben, Sicut locutus est Domi-
Vulg. nus seruis 'suis', ita faciemus: ipsi armati perge
mus coram Domino in Terram-Chanáan,
& possessionem iam suscepisse nos confite-
Iosu.13.b. mur trans Iordanem. ‖ Dedit itaque Moyses
22.a. filijs Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manas-
Deut.3.b. se filij Ioseph regnũ Sehon regis Amorrhæi,
▷.1. & regnum Og regis Basan, ▷ & terram eorum
cum vrbibus suis per circuitum. Igitur extru-
xerunt filij Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer,
G & Roth, & Sophan, & Iazer, & Iegbaa, &
Beth-nemra, & Beth-aran, vrbes munitas, &
caulas pecoribus suis. Filij verò Rubẽ ædifica
uerũt Hesebon, & Eleale, & Chariathaim, &
Nabo, & Baal-meon versis nominibus, Saba-
ma quoq; imponentes vocabula vrbibus quas
Gen. 50.d extruxerãt. ‖ Porrò filij Machir, filij Manasse
perrexerunt in Galaad, et vastauerunt eã inter
fecto Amorrhæo habitatore eius. Dedit ergo
Moyses Terrã-Galaad Machir filio Manasse,
qui habitauit in ea, Iair autem filius Manasse
abijt, & occupauit vicos eius, quos appellauit
Hauoth-Iair, id est Villas-Iair. Nobe quoque
perrexit, & apprehendit Canath cum viculis
suis: vocauitque eam ex nomine suo Nobe.

S. Mansionibus. 42. filiorum Israël per varia loca in deserto recensitis, Chananæi à Domino iubentur interimi. CAP. XXXIII.

HAe sunt mansiones filiorũ Israel, qui
egressi sunt de Aegypto per turmas
suas in manu Moysi & Aaron, quas
descripsit Moyses iuxta castrorum loca, quæ
Domini iussione mutabant.
Exod. 12.f ‖ Profecti igitur de Ramesse mense primo,
▷.3. quintadecima die mensis primi, ▷ fecerunt'
altera die Phase filij Israel in manu excelsa,
videntibus cunctis Aegyptijs, & sepelienti-
bus primogenitos quos percusserat Domi-
nus (nam & in dijs eorum exercuerat vltio-
nem) castrametati sunt in Socoth. Et de So-
coth venerunt in Etham, quæ est in extremis
finibus solitudinis. ‖ Inde egressi venerunt cõ Exod.13.d
tra Phi-hahiroth, quæ respicit Beel-sephon, B
& castrametati sunt ante Magdalum. ‖ Profe- Exo.14.2.e
ctiq́ue de Phi-hahiroth, transierunt per me-
dium mare in solitudinem: & ambulantes tri
bus diebus per desertum Etham, castrameta-
ti sunt in Mara. ‖ Profectiq́ue de Mara, vene- Exo.15.d
runt in Elim, vbi erant duodecim fontes a-
quarum, & palmæ septuaginta, ibiq́ue castra-
metati sunt. Sed & inde egressi, fixerunt ten-
toria super Mare-rubrũ. ‖ Profectiq́; de Mari- Exo.16.2.
rubro, castrametati sunt in deserto Sin. Vnde
egressi, venerunt in Daphca. Profectiq́ue
de Daphca, castrametati sunt in Alus. ‖ E- Exo.17.2.
gressiq́ue de Alus, in Raphidim fixere tento-
ria, vbi populo defuit aqua ad bibendũ. ‖ Pro- Exo.19.2.
fectiq́ue de Raphidim, castrametati sunt in
deserto Sinai. Sed & de solitudine Sinai e- C
gressi, venerunt ad Sepulchra-concupiscen-
tiæ. ‖ Profectiq́; de Sepulchris-concupiscen- Supra.11.2.
tiæ, castrametati sunt in Haseroh. ‖ Et de Ha- Supr.21.d.
seroth venerunt in Rethma. Profectiq́ue de
Rethma, castrametati sunt in Remmon-pha
res. ‖ Vnde egressi venerũt in Lebna. De Leb Supr.13.2.
na castrametati sunt in Ressa. Egressiq́ue de
Rassa, venerũt in Ceelatha. Vnde profecti, ca
strametati sunt in monte Sepher. Egressi de
monte Sepher, venerunt in Harada. Inde pro
ficiscẽtes castrametati sunt in Maceloth. Pro-
fectiq́; de Meceloth, venerũt in Thahath. De
Thahath castrametati sunt in Thare. Vnde
egressi, fixêre tentoria in Methca. Et de Meth D
ca castrametati sunt in Hesmona, ‖ Profecti- Deut.10.b
q́ue de Hesmona, venerunt in Moseroth. Et
de Moseroth castrametati sunt in Bene-iaa-
can. Profectiq́; de Bene-iaacan venerunt in
montẽ Gadgad. Vnde profecti, castrametati
sunt in Ietebátha. Et de Ietebátha venerũt in
Hebrona. Egressiq́; de Hebrona, castrameta-
ti sunt in Asiõ-gáber. Inde profecti, venerũt in
desertũ Sin, hæc est Cades. ‖ Egressiq́; de Ca Supr.20.1.
des, castrametati sunt in monte Hor in extre
mis finibus Terræ-Edõ. ‖ Ascenditq́; Aaron Supr.20.d
▷ sacerdos' in montẽ Hor iubente Domino: & Deut.32.g
ibi mortuus est anno quadragesimo egressio ▷.3. E
nis filiorum Israel ex Aegypto, mẽse quinto,
prima die mẽsis, cum esset annorũ centum vi
gintitriũ. ‖ Audiuitq́; Chananæus rex Arad, Supr.21.1.
qui habitabat ad meridiem, in Terram Cha-
náan venisse filios Israel. Et profecti de mõte
Hor, castrametati sunt in Salmona. Vnde e-
gressi, venerunt in Phunon. ‖ Profectiq́ue de Supr.21.c.
Phunon, castrametati sunt in Oboth. Et de
Oboth venerũt in Ie-abarim, quæ est in fini-

bus

Fbus Moabitarum. Profectiq; de Ie-abarim, fixêre tentoria in Dibon-gad. Vnde egressi, castrametati sunt in Helmon-deblathaim. Egressiq́ue de Helmon-deblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo. Profectiq́ue de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Iordanem contra Iericho. Ibiq́ue castrametati sunt de Beth-simoth vsque ad Abel-satim in planioribus locis Moabitarum, vbi locutus est Dominus ad Moy-
G sen, Præcipe filijs Israel, & dic ad eos, Quando transieritis Iordanem, intrantes Terram-Chanáan, disperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate, mundantes Terram, & habitantes in ea. ego enim dedi vobis illam in possessionem, quam diuidetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucioribus angustiorem. Singulis vt sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias possessio diuidetur. Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in terra habitationis vestræ: & quicquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.

S. Terræ promissionis situs & limites iuxta varias orbis plagas, eaq́; sorte diuidenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam diuidant.

CAP. XXXIIII.

A LOcutusq́ue est Dominus ad Moysen, dicens, Præcipe filijs Israel, & dices ad eos, Cum ingressi fueritis Terrã-Chanáan, & in possessionem vobis sorte cecidetIosu.15.a. rit, his finibus terminabitur, ‖Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est iuxta Edom: & habebit terminos contra orientẽ mare salsissimum: qui circuibunt australem plagam per Ascensum-scorpionis, ita vt transeant in Senna, & perueniant ad meridiem vsque ad Cadesbarne, vnde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent vsque ad Asemona. ibiq́ue per gyrum terminus ab Asemona vsque ad torrentem Aegypti, & magni
B maris littore finietur. Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipso fine claudetur. Porrò ad septentrionalem plagam à mari magno termini incipiẽt, peruenientes vsque
veniet. 6. ad montem altissimum, à quo ‖venient' in Emath vsque ad terminos Sedâda, ibuntq́; cõfinia vsque ad Zephrona, & villam Enan. hi erunt termini in parte Aquilonis. Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan vsq; Sephâma, & de Sephâma descen
dent termini in Reblâtha contra fontẽ Daphnim: inde perueniet contra Orientem ad ma
C re Cenéreth, & tendent vsque ad Iordanem, et ad vltimũ salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu. Præcepitq́ue Moyses filijs Israel, dicens, Hæc erit Terra quam possidebitis sorte, & quam iussit Dominus dari nouem tribubus, & dimidiæ tribui. Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad iuxta cognationum numerum, media quoq; tribus Manasse, id est duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam. Et ait Dominus ad D Moysen, ‖Hæc sunt nomina virorum qui Ter Iosu. 14.a
ram vobis diuident, Eleazar sacerdos, & Iosûe filius Nun, & singuli principes de tribubus singulis, quorum ista sunt vocabula. De tribu Iuda, Caleph filius Iephone. De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud. De tribu Beniamin, Elidad filius Chaselon. De tribu filiorum Dan, Bocci filius Iogli. Filiorum Ioseph de tribu Manasse, Haniel filius Ephod. De tribu Ephráim, Camuel filius Sephthan. De tribu Zabûlon, Elisaphan filius Pharnach. De tribu Issachar dux Phaltiel filius Ozan. De tribu Aser, Ahiud filius Salomi. De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud. Hi sunt quibus præceperat Dominus vt diuiderent filijs Israel Terram-Chanáan.

S. Assignari iubentur vrbes & suburbana Leuitis, & vrbes refugij pro homicidio non voluntario: lex homicidij voluntarij & non voluntarij: vnius testimonio nemo puniendus.

CAP. XXXV.

HAec quoque locutus est Dominus ad A
Moysen in campestribus Moab supra Iordanem, contra Iericho, ‖Præcipe fi Iosu. 21.a.
lijs Israel vt dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitãdum, & suburbana earum per circuitum: vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac iumentis: quæ à muris ciuitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur. contra orientem duo millia erunt cubiti, & contra meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur. eruntq́ue vrbes in medio, & foris suburbana. ‖De ipsis autem oppidis, quæ Iosu. 21. a.
Leuitis dabitis, sex erunt in fugitiuorum au- Deut. 4. g.
xilia separata, vt fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his alia quadragintaduo oppida, id est simul quadragintaocto cũ suburbanis suis. Ipsæq́ue vrbes quæ dabuntur de B
possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores. singuli iuxta mensurã hæreditatis suæ dabunt oppida Leuitis. Ait Dominus ad Moysen, Loquere filijs Israel, & dices ad eos, ‖Quã Deu. 19. a.
do transgressi fueritis Iordanem in Terram- Iosu. 20. a.
Chanáan, decernite quæ vrbes esse debeant

in præsidia fugitiuorum, qui nolentes, sanguinem fuderint: in quibus cū fuerit profugus, cognatus occisi nō poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius iudicetur. De ipsis autē vrbibus quæ ad fugitiuorum subsidia separantur, tres erunt trans Iordanem, & tres in Terra-Chanáan, tam filijs Israel, quàm aduenis atque peregrinis, vt confugiat ad eas qui nolens, sanguinem fuderit. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidij, & ipse morietur. Si lapidem iecerit, & ictus occubuerit: similiter punietur. Si ligno percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur. Propinquus occisi, homicidam interficiet: statim vt apprehenderit eum, "interficietur'. ‖Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit quippiam in eum per insidias: aut cum esset inimicus, manu percusserit, et ille mortuus fuerit: percussor, homicidij reus erit. cognatus occisi statim vt inuenerit eum, ingulabit. Quòd si fortuitu, ▷&'absque odio, & inimicitijs, quicquam horum fecerit, & hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis quæstio ventilata: liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per sententiam in vrbem ad quam confugerat, manebitq; ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est, moriatur. Si interfector extra fines vrbiū quæ exulibus deputatæ sunt, fuerit inuentus, & percussus ab eo qui vltor est sanguinis: absq; noxa erit qui eum occiderit. debuerat enim profugus vsque ad mortem Pontificis in vrbe residere. postquam autem ille obierit, homicida reuertetur in terram suam. Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris. Homicida sub testibus punietur: ad vnius testimoniū nullus condemnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in vrbes suas reuerti poterunt: ne polluatis terram habitationis vestræ quæ insontiū cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem qui alterius sanguinem fuderit. Atq; ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum: ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israel.

"interficiet. 6. Deu. 19. c.

▷. 21.

C

D

S. Tribus per connubia non misceantur ne possessiones confundantur.

CAP. XXXVI.

Accesserunt aūt & principes familiarum Galaad filij Machir, filij Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locutiq; sunt Moysi coram principibus Israel, atque dixerūt, ‖Tibi Domino nostro præcepit Dominus vt Terram sorte diuideres filijs Israel, & vt filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri: quas si alterius tribus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum de nostra hæreditate minuetur, atq; ita fiet: vt cum iubileus, id est quinquagesimus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, & aliorū possessio ad alios transeat. Respondit Moyses filijs Israel, & Domino præcipiente ait, Rectè tribus filiorum Ioseph locuta est, & hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est, ‖Nubant quibus volunt, tantùm vt suæ tribus hominibus: ne cōmisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducēt vxores de tribu & cognatione sua: & cūctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient: vt hæreditas permaneat in familijs, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant vt à Domino separatæ sunt. Feceruntque filiæ Salphaad vt fuerat imperatū: & nupserunt Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa filijs patrui sui de familia Manasse, qui fuit filius Ioseph: & possessio quæ illis fuerat attributa, mānsit in tribu & familia patris earum. Hæc sunt mandata atque iudicia quæ mandauit Dominus per manum Moysi ad filios Israel, in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho.

Supr. 27. 21.

Tob. 7. d.

A

B

C

D

Liber

Liber Deuteronomij, Hebraicè

Elle haddebarim, id eſt, hæc ſunt verba.

S. *Breuis Epilogus eorum quæ Iſraëli in deſerto contigerant, pœnáq; in fideli populo inflicta.*

CAP. I.

A HAec ſunt verba quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſrael trans Iordanem in ſolitudine campeſtri, contra Mare-rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haſeroth, vbi auri eſt plurimum: vndecim diebus de Horeb per viam montis Seir vſque ad Cadeſ-barne. Quadrage ſimo anno, vndecimo menſe, prima die menſis locutus eſt Moyſes ad filios Iſrael omnia quæ præceperat illi Dominus vt diceret eis:
Num. 21.e ‖poſtquam percuſſit Sehon regem Amorrhæorũ, qui habitauit in Heſebon: & Og regem Baſan, qui manſit in Aſtaroth, & in E-
B drái trans Iordanem in Terra-Moab. Cœpitque Moyſes explanare legem & dicere, Dominus Deus noſter locutus eſt ad nos in Horeb, dicens, Sufficit vobis quod in hoc monte manſiſtis: reuertimini & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima ſunt campeſtria atque montana & humiliora loca contra meridiem, & iuxta littus maris, Terram-Chananæorum, & Libani vſque ad flumen magnum Euphratem. En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & poſſidete eam, ſuper qua iurauit Dominus patribus veſtris Abraham, Iſaac, & Iacob, vt daret illam eis, & ſemini eorum poſt eos. Dixiq; vobis illo in tempore, Non poſſum ſolus ſuſtinere vos: quia
C Dominus Deus veſter multiplicauit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellæ cœli, plurimi. Dominus Deus patrum veſtrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis ſicut locutus eſt. Non valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere, & pondus & iurgia. Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, vt ponam eos vobis principes. Tunc reſpondiſtis mihi, Bona res eſt quam vis facere. Tuliq; de tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos ſingula. Præcepiq; eis, dicens, Audite illos, & ‖quod iuſtũ eſt iudicate: ſiue ciuis ſit Iohan. 7.d
ille, ſiue peregrinus. ‖Nulla erit diſtantia per- Infra. 16.d
ſonarũ, ita paruum audietis vt magnum: nec Leuit. 19.e
accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iu- Pro. 24.c.
dicium eſt. Quòd ſi difficile vobis viſum ali- Ecc. 42.a.
quid fuerit, referte ad me, & ego audiam. Præ- Iacob. 2.a.
cepique omnia quæ facere deberetis. Profecti D
autem de Horeb, tranſiuimus per eremum terribilem & maximam ▷ſolitudinem' quam vi- ▷.8.
diſtis, per viam montis Amorrhæi, ſicut præceperat Dominus Deus noſter nobis. Cumque veniſſemus in Cadeſ-barne, dixi vobis, Veniſtis ad mõtem Amorrhæi, quem Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. Vide Terram quam Dominus Deus tuus dat tibi: aſcẽde & poſſide eam, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter patribus tuis: noli timere, nec quicquam paueas. Et acceſſiſtis ad me omnes, Num. 13.a.
atq; dixiſtis, Mittamus viros qui conſyderent Terram: & renuntiẽt per quod iter debeamus aſcendere, & ad quas pergere ciuitates. Cumque mihi ſermo placuiſſet, miſi ex vobis duodecim viros, ſingulos de tribubus ſuis. Qui cũ perrexiſſent, & aſcendiſſent in montana, venerunt vſque ad Vallem-botri: & conſyderata terra ſumentes de fructibus eius, vt oſtenderent hubertatem, attulerunt ad nos: atq; dixerunt, Bona eſt Terra quã Dominus Deus no- E
ſter daturus eſt nobis.

Et noluiſtis aſcendere ſed increduli ad ſermonem Domini Dei ‖noſtri' murmuraſtis in ‖veſtri. 6.
tabernaculis veſtris, atque dixiſtis. Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de Terra-Aegypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret. Quo aſcendemus? nuntij terruerunt cor noſtrum, dicentes, Maxima multitudo eſt, & nobis ſtatura procerior: vrbes magnæ, & ad cœlum vſq; munitæ, filios enacim vidimus ibi. Et dixi vobis, Nolite metuere, nec timeatis eos: Dominus Deus qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit, ſicut fecit in Aegypto cunctis videntibus, & in ſolitudine ipſi vidiſtis. Portauit te Dominus Deus tuus,

vt ſolet homo geſtare paruulum filium ſuum, in omni via per quam ambulaſtis, donec ve-
F niretis ad locum iſtum. Et nec ſic quidem cre didiſtis Domino Deo veſtro, qui præceſſit vos in via, & metatus eſt locum in quo ten-
Exod. 13.d Num. 14.d toria figere deberetis, ‖ nocte oſtendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis. Cumque audiſſet Dominus vocem ſermonum veſtrorum, iratus iurauit & ait, Nō vide bit quiſpiam de hominibus generationis huius peſsimæ terram bonam, quam ſub iuramento pollicitus ſum patribus veſtris: præter Caleb filium Iephone. ipſe enim videbit eam, & ipſi dabo terram quam calcauit, & filijs eius, quia ſecutus eſt Dominum. Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoq; ira-
Nu. 20.b. tus Dominus propter vos dixerit, ‖ Nec tu ingrediêris illuc: ſed Ioſue filius Nū miniſter tuus, ipſe intrabit pro te. hūc exhortare & robora, & ipſe ſorte Terram diuidet Iſraeli. Paruuli veſtri, de quibus dixiſtis quòd captiui ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali ignorant diſtantiam, ipſi ingredientur: & ipſis
G dabo Terram, & poſsidebunt eam. Vos autem reuertimini & abite in ſolitudinem per viam
Num. 14.f Maris-rubri. ‖ Et reſpondiſtis mihi, Peccauimus Domino: aſcendemus & pugnabimus, ſicut præcepit Dominus Deus noſter. Cumque inſtructi armis pergeretis in mōtem, ait mihi Dominus. Dic ad eos, Nolite aſcendere neque pugnetis, non enim ſum vobiſcum: ne cadatis coram inimicis veſtris. Locutus ſum, & non audiſtis, ſed aduerſantes imperio Domini, & tumētes ſuperbia aſcendiſtis, in montem. Itaque egreſſus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obuiam veniens perſecutus eſt vos, ſicut ſolent apes perſequi: & cecidit de Seir vſq; Horma. Cumq; reuerſi ploraretis coram Domino, non audiuit vos, nec voci veſtræ voluit acquieſcere. Sediſtis ergo in Cadeſ-barne multo tempore.

S. Beneficiorum populo exhibitorum repetito, pugnæ contra Ammon & Moab prohibitio, regisq; Seon & terræ ipſius expugnatio.

CAP. II.

A PRofectiq; inde venimus in ſolitudinē, quæ ducit ad Mare-rubrum, ſicut mihi dixerat Dominus: & circuiuimus montem Seir longo tempore. Dixitque Dominus ad me, Sufficit vobis circuire montem iſtum: ite contra aquilonem: & populo præcipe dicens, Tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. neque enim dabo vobis de terra eorum quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium: quia in poſſeſsionem Eſau dedi montem Seir. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam hauretis, & bibetis. Dominus Deus tuus benedixit B tibi in omni opere manuū tuarum: nouit iter tuum, quomodo tranſieris ſolitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecū Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit. Cumq; tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitabāt in Seir, per viā campeſtrem de Elat, & de Aſion-gaber, venimus ad iter quod ducit in deſertum Moab. Dixitque Dominus ad me, Non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduerſum eos prælium: non enim dabo tibi quicquam de terra eorū, quia filijs Loth tradidi Aar in poſſeſsionem. Emim primi fuerūt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tam excelſus vt de enacim ſtirpe, quaſi gigantes, crederentur, & eſſent ſimiles filiorum enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim. In Seir autem prius habi- C tauerunt "Horrim": quibus expulſis atque de- "Horrhæi."
letis habitauerunt filij Eſau, ſicut fecit Iſrael in terra poſſeſsionis ſuæ, quam dedit illi Dominus, Surgentes ergo vt tranſiremus torrētem Zared, venimus ad eum. Tempus autem quo ambulauimus de Cadeſ-barne vſque ad tranſitum torrētis Zared, triginta & octo annorum fuit: donec conſumeretur omnis generatio hominum bellatorum de caſtris, ſicut iurauerat Dominus: cuius manus fuit aduerſum eos, vt interirent de caſtrorū medio. Po- D ſtquam aūt vniuerſi ceciderunt pugnatores, locutus eſt Dominus ad me, dicens, Tu tranſibis hodie terminos Moab, Vrbē nomine Ar: & accedens in vicina filiorum Ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prælium: non enim dabo tibi de terra filiorū Ammon, quia filijs Loth dedi eam in poſſeſsionē. Terra gigantum reputata eſt: & in ipſa olim habitauerunt gigantes: quos Ammonitæ vocant Zomzommim, populus magnus, & proceræ longitudinis, ſicut enacim, quos deleuit Dominus à facie eorū: & fecit illos habitare pro eis, ſicut fecerat filijs Eſau, qui habitāt in Seir, delens Horrhæos, & terram eorū illis tradens, quam poſsident vſq; in præſens. Heuæos quo- E que qui habitabant in Haſerim vſq; Gazam, Cappadoces expulerunt: qui egreſsi de Cappadocia deleuerunt eos, & habitauerunt pro illis. Surgite, & tranſite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Heſebon Amorrhæum, & terram eius incipe poſsidere, & committe aduerſus eum prælium. Hodie incipiā mittere terrorem atq; formidinem tuam in populos qui habitāt ſub omni cœlo, vt audito nomine tuo paueant, & in morem paturientium cōtremiſcant, & dolore teneantur. ‖ Miſi ergo nuntios de ſolitudine Cade- Num. 21.c
moth ad Sehon regē Heſebon verbis pacificis

dicens,

dicens, "Tranſibimus per terram tuam, publica "gradiemur via: non declinabimus neq; ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Alimenta prætio vende "nobis, vt veſcamur: aquam pecunia tribue, & ſic bibemus. Tantum eſt vt nobis concedas tranſitum, ſicut fecerunt filij Eſau, qui habitant in Seir, & Moabitæ qui morantur in Ar: donec "veniamus ad Iordanem, & tranſeamus ad terram quã Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. Noluitq́ue Sehon rex Heſebon dare nobis tranſitum: quia induerauerat Dominus Deus tuus ſpiritum eius, & obfirmauerat cor illius, vt traderetur in manus tuas, ſicut nunc vides. Dixitq́; Dominus ad me, ‖Ecce cœpi tibi tradere Sehon & terrã eius, incipe poſsidere eam. Egreſſuſq́; eſt Sehon obuiam nobis cum omni populo ſuo ad prælium in Iaſa. Et tradidit eum Dominus Deus noſter nobis: percuſsimuſq́; eum cum filijs ſuis & omni populo ſuo. Cunctaſq́; vrbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & paruulis. non reliquimus in eis quicquam. Abſq; iumentis, quæ in partem venêre prædantium: & ſpolijs vrbium, quas cepimus ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon, *oppido quod in valle ſitum eſt, vſq; Galaad. Non fuit vicus, & ciuitas quæ noſtras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noſter nobis. Abſq; terra filiorum Ammon, ad quam non acceſsimus: & cunctis quæ adiacent torrenti Ieboc, & vrbibus montanis, vniuerſiſq́ue locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noſter.

"Tranſibo. 1 "gradiar via: non declinabo. 1.

F "mihi vt veſcar. 1. "bibam. Tantum eſt mihi. 1. "veniam ad Iordanem, & tranſeã. 1

*Deu. 1.

S. Pugna contra Og regem Baſan & lectus eius, atque ſors duarum tribuum & ſemis citra Iordanem, precatur Moyſes vt liceat ei terram promiſſam ingredi.

CAP. III.

A ITaq; conuerſi aſcendimus per iter Baſan: egreſſuſq́; eſt Og rex Baſan, in occurſum nobis cum populo ſuo ad bellandum in Edrái. Dixitq́ue Dominus ad me, Ne timeas eum: quia in manu tua traditus eſt cum omni populo ac terra ſua: facieſq́ue ei ‖ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitauit in Heſebon. ‖Tradidit ergo Dominus Deus noſter in manibus noſtris etiam Og regem Baſan, & vniuerſum populũ eius: percuſsimuſq́ue eos vſque ad internecionem, vaſtantes cunctas ciuitates illius vno tempore. nõ fuit oppidum quod nos effugeret: ſexaginta vrbes, omnem regionem Argob regni Og in Baſan. Cunctæ vrbes erant munitæ muris altiſsimis, portiſq́ue & vectibus, abſq; oppidis innumeris quæ non habebant muros. Et deleuimus eos, ſicut feceramus Sehon regi Heſebon, diſperdentes omnem ciuitatem, viroſq́; ac mulieres & paruulos: iumenta autem & ſpolia vrbium diripuimus. Tulimuſq́ue illo in tempore terram de manu duorũ regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem: à torrente Arnon vſque ad montem Hermon, quem Sidonij Sarion vocant, & Amorræhei Sanir: omnes ciuitates quæ ſitæ ſunt in planitie, & vniuerſam Terram-Galaad & Baſan vſq; ad Selcha, & Edrái ciuitates regni Og in Baſan. Solus quippe Og rex Baſan reſtiterat de ſtirpe gigãtum. Monſtratur lectus eius ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad menſuram cubiti virilis manus. Terramq́ue poſſedimus tempore illo ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon, vſq; ad mediam partem montis Galaad: & ciuitates illius dedi Ruben & Gad. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Baſan regni Og, tradidi mediæ tribui Manaſſe, omnem regionem Argob: cunctaq́; Baſan vocatur Terra-gigantum. Iair filius Manaſſe poſſedit omnem regionem Argob vſque ad terminos Geſſuri & Machati. Vocauitq́ue ex nomine ſuo Baſan, C Hauoth-Iair, id eſt Villas-Iair, vſque in præſentem diem. Machir quoque dedi Galaad. Et tribubus Ruben & Gad dedi de Terra-Galaad vſque ad torrentem Arnon medium torrentis, & confinium vſque ad torrentem Ieboc, qui eſt terminus filiorum Ammon: & planitiem ſolitudinis atque Iordanem, & terminos Cenereth vſque ad mare deſerti, quod eſt ſal ſiſsimum ad radices montis Phaſga contra orientem.

Infr. 29. b. Num. 21. g

Num. 21. c.

Num. 21. g

B

Præcepiq́; vobis in tempore illo, dicens, Dominus Deus veſter dat vobis terram hãc in hæreditatem, expediti præcedite fratres veſtros filios Iſrael omnes viri robuſti: abſque vxoribus, & paruulis atque iumentis. Noui enim quòd plura habeatis pecora, & in vrbibus remanere debebũt, quas tradidi vobis donec requiem tribuat Dominus fratribus veſtris ſicut vobis tribuit: & poſsideant ipſi etiã terram quam daturus eſt eis trans Iordanem: tunc reuertetur vnuſquiſq; in poſſeſsionem ſuam quam dedi vobis. ‖Ioſũe quoque in tem D pore illo præcepi, dicens, Oculi tui viderunt Num. 27. d quæ fecit Dominus Deus veſter duobus his regibus: ſic faciet omnibus regnis ad quæ trãſiturus es. Ne timeas eos: Dominus enim Deus veſter pugnabit pro vobis. Precatuſq́ue ſum Dominum in tempore illo, dicens, Domine Deus tu cœpiſti oſtẽdere ſeruo tuo magnitudinẽ tuam, manumq́; fortiſsimam. neque enim eſt alius Deus vel in cœlo, vel in terra, qui poſsit facere opera tua, & cõparari fortitudini tuæ. Trãſibo igitur & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem

Infr. 31. & 34. 2. istum egregiũ, & Libanum. ‖Iratuſq; eſt Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, ſed dixit mihi, Sufficit tibi nequaquam vltrà loquaris de hac re ad me. Aſcende cacumen Phaſge, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, auſtrumque, & orientem, & aſpice. nec enim tranſibis Iordanẽ iſtum, Præcipe Ioſuè, & corrobora eum atque conforta: quia ipſe præcedet populum iſtum, & diuidet eis terram quam viſurus es. Manſimuſque in valle contra phanum Phogor.

S. Exhortatur Moyſes ad ſeruanda Dei præcepta, cominando tranſgreſſoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret, ſuam prædicit mortem, tresq; vrbes refugij ſeparat. CAP. IIII.

A ET nunc Iſrael audi præcepta & iudicia quæ ego doceo te: vt faciẽs ea, viuas, & ingrediens poſsideas terram quam Dominus Deus patrum veſtrorũ daturus eſt vobis. Nõ addetis ad verbũ quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: cuſtodite mandata Do-
Num. 25. a mini Dei veſtri quæ ego præcipio vobis. ‖Oculi veſtri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beel-phegor, quomodo contriuerit omnes cultores eius de medio veſtri. Vos autem qui adhæretis Domino Deo veſtro, viuitis vniuerſi vſque in præſentem diem. Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iuſtitias, ſicut mãdauit mihi Dominus Deus meus: ſic facietis ea in terra quã poſſeſſuri eſtis, & obſeruabitis, & implebitis opere. Hæc eſt enim veſtra ſapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuerſi præcepta hæc dicant, En populus ſapiens & intelligens, gens magna. Nec eſt alia natio tam grandis, quæ
*Dominus. habeat deos appropinquãtes ſibi, ſicut *Deus
3. noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.
B Quæ eſt enim alia gens ſic inclyta vt habeat ceremonias, iuſtaque iudicia, & vniuerſam legem, quam ego proponam hodie ante oculos veſtros? Cuſtodi igitur temetpiſum, & animam tuam ſolicitè. Ne obliuiſcaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de cor
Exod. 19. c de tuo cunctis diebus vitæ tuæ. ‖Docebis ea filios ac nepotes tuos, diem in quo ſtetiſti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus eſt mihi, dicens, Congrega ad me populum, vt audiant ſermones meos, & diſcant timere me omni tempore quo viuunt in terra, doceantq; filios ſuos. Et acceſſiſtis ad radices montis qui ardebat vſque ad cœlum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo. Locutuſque eſt Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audiſtis, & formam penitus non vidiſtis. Et oſtendit vobis pactum ſuum quod præcepit vt faceretis, & decẽ verba quæ ſcripſit in duabus tabulis lapideis. Mihiq; mandauit in illo tempore vt docerem vos ceremonias & iudicia quæ facere deberetis in terra quam poſſeſſuri eſtis.
Cuſtodite igitur ſolicitè animas veſtras. Nõ C
vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis: ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi vel fœminæ, ſimilitudinem omnium iumentorum quæ ſunt ſuper terram, vel auiũ ſub cœlo volantium, atq; reptilium quæ mouentur in terra, ſiue piſcium qui ſub terra morantur in aquis: ne fortè eleuatis oculis ad cœlum videas ſolem & lunam, & omnia aſtra cœli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus quæ ſub cœlo ſunt.

Vos autẽ tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Aegypti vt haberet populum hæreditarium ſicut eſt in præſenti die. ‖Iratuſq; Supra. 1. 5.
eſt Dominus cõtra me propter ſermones ve- D
ſtros, & iurauit vt non tranſirem Iordanem, nec ingrederer terram optimam quam daturus eſt vobis. Ecce moriar in hac humo, non tranſibo Iordanem: vos tranſibitis & poſſidebitis terram egregiam. Caue ne quando obliuiſcaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi ſculptam ſimilitudinem eorum quæ fieri Dominus prohibuit. ‖quia Heb. 12. g.
Dominus Deus tuus ignis coſumens eſt. Deus æmulator. Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptiq; feceritis vobis aliquam ſimilitudinem, patrantes malum coram Domino Deo veſtro, vt eum ad iracundiam prouocetis: teſtes inuoco hodie cœlum & terrã, citò perituros vos eſſe de terra quam tranſito Iordane poſſeſſuri eſtis. nõ habitabitis in ea longo tempore, ſed delebit vos Dominus, atque diſperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus ad quas vos ducturus eſt Dominus. ibiq; ſeruietis dijs qui hominũ manu fabricati ſunt, ligno & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur. Cumq; quæſieris E
ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Poſtquã te inuenerint omnia quæ prædicta ſunt, nouiſsimo autem tempore reuertêris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius. Quia Deus miſericors Dominus Deus tuus eſt: non dimittet te, nec omnino delebit, neq; obliuiſcetur pacti in quo iurauit patribus tuis. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creauit Deus hominem ſuper terram, à ſummo cœlo vſque ad ſummum eius, ſi facta eſt aliquando huiuſcemodi res, aut vnquam cognitum eſt, vt audiret populus vocem Dei loquentis de

medio

"vixisti. 6. medio ignis, sicut tu audisti, & "vidisti?: si fecit Deus vt ingrederetur, & tolleret sibi Gentem de medio nationũ, per tentationes, signa atque portenta, per pugnam & robustam manum, extentumq́; brachium, & horribiles visiones iuxta omnia quæ fecit pro vobis Do-
F minus Deus vester in Aegypto, videntibus oculis tuis: vt scires quoniam Dominus ipse
"eum. 4. est Deus, & non est alius præter "vnũ'. De cœlo te fecit audire vocẽ suam vt doceret te: & in terra ostendit tibi ignem suum maximũ, & audisti verba illius de medio ignis, quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorũ post eos.
Exod. 13.d ‖Eduxitq́; te præcedens in virtute sua magna ex Aegypto, vt deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: et introduceret te, daretq́; tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsenti die. Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo quòd Dominus ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius. Custodi præcepta eius atque mandata quæ ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filijs tuis post te, & permaneas multo tẽ
G pore super terram quã Dominus Deus tuus daturus est tibi. Tũc separauit Moyses tres ciuitates trans Iordanem ad orientalem plagam, vt cõfugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suũ, nec sibi fuerit inimicus ante vnũ & alterum diem, & ad harũ aliquam vrbium posIosu. 20.c. sit euadere: ‖Bosor in solitudine quæ sita est in terra cãpestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golã in Basan, quæ est in tribu Manasse. Ista est lex quã proposuit Moyses coram filijs Israel, & hæc testimonia & ceremoniæ atque iudicia quæ locutus est ad filios Israel, quãdo egressi sunt de Aegypto trans Iordanem in valle contra phanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filij quoq; Israel egressi ex Aegypto possederunt terram eius, & terram Og regis Basan duorum regũ Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem ad solis ortũ: ab Aroer quæ sita est super ripam rorrentis Arnon, vsque ad montem Sion, qui est & Hermon, omnen planitiem trans Iordanem ad orientalem plagam, vsque ad mare solitudinis, & vsque ad radices montis Phasga.

S. Præceptorum decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Israel, quum Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent.

CAP. V.

A VOcauitq́; Moyses omnem Israelem, & dixit ad eum, Audi Israel ceremonias atque iudicia que ego loquor in auribus
Ex.19.b.c. vestris hodie: discite ea, & opere complete. ‖Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb. Non cum patribus nostris inijt pactum: sed nobiscum qui impræsentiarum sumus & viuimus. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis. Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tẽpore illo, vt annuntiarem vobis verba eius. timuistis enim ignem, & nõ ascendistis in montem. Et ait, ‖Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra-Aegypti de domo seruitutis. Non habebis deos alienos in conspectu meo. Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium quæ in cœlo sunt dẽsuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea, & nõ coles: ‖Ego enim sum Dominus Deus B
tuus, Deus æmulator, reddens iniquitatem Exo.34.a. patrum super filios in tertiam & quartam ge- Exo.20.b. nerationem his qui oderũt me, & faciens mi- Leui.19.c. sericordiam in multa millia diligentibus me, Matth.5.c. & custodientibus præcepta mea. Non vsurpa Ezec.20.b bis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re vana nomen eius assumpserit. Obserua diem Sabbathi, vt sanctifices eũ sicut ‖præcepit tibi Dominus Deus Exo.20.b. tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbathi est, id est ‖requies Domini Dei tui. Non facies in eo Gene.2.a/ quicquam operis, tu & filius tuus & filia, ser- Heb.4.b. us & ancilla, & bos & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus & ancilla tua, sicut & tu. Memento quòd & ipse seruieris in Aegypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extẽto. Idcirco præcepit tibi vt obseruares diem Sabbathi. ‖Honora patrem tuum & matrem, sicut præ- Exo.20.c. cepit tibi Dominus Deus tuus, vt lõgo viuas Eccel.3.b. tempore, & bene sit tibi in Terra quam Do- Matt.15.a/ minus Deus tuus daturus est tibi. ‖Non occi- Marc.7.b. des. Neq; mœchaberis. Furtumq́; non facies. Ephe.6.a. Nec loquêris contra proximum tuum falsum C testimonium.

‖Non concupisces vxorem proximi tui. Matt.5.e.d Non domum, nõ agrum, non seruum, nõ an- Rom.7.b. cillam, non bouem, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt. Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinẽ vestram in monte de medio ignis & nubis, & calignis, voce magna nihil addens amplius, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis quas tradidit mihi. Vos autem postquam audistis vocẽ de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum & maiores natu, atq; dixistis, Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster maiestatẽ & magnitudinem suam. vocem enim eius audiuimus de medio ignis, & probauimus hodie quòd loquente Deo cũ homine, vixerit homo. Cur ergo mo D
riemur, & deuorabit nos ignis hic maximus?

Si enim

Si enim audierimus vltrà vocẽ Domini Dei nostri, moriemur. Quid est omnis caro, vt audiat vocem Dei viuentis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audiuimus, & possit viuere? Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisq; ad nos, & nos audientes faciemus ea. Quod cum audisset Dominus, ait ad me, Audiui vocem verborum populi huius quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tẽpore, vt bene sit eis & filijs eorum in sempiternũ? Vade & dic eis, Reuertimini in tẽtoria vestra. Tu verò hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atq; iudicia: quæ docebis eos vt faciant ea in terra quam dabo illis in possessionẽ. Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neq; ad dexteram, neq; ad sinistram: sed per viam quam præcepit Dominus Deus vester ambulabitis, vt viuatis & bene sit vobis, & protelẽtur dies in terra possessionis vestræ.

S. Dominus ex toto corde diligendus, eiusq; mandata solicitè seruanda & posteris inculcanda.

CAP. VI.

A HAec sunt præcepta & ceremoniæ atq; iudicia quæ mãdauit Dominus Deus vester vt docerem vos, & faciatis ea in terra ad quã transgredimini possidendam, Vt timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mãdata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi & filijs ac nepotibus tuis cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies tui, ▷.7. Audi Israel & obserua vt facias▷ quæ præcepit tibi Dominus': & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi, terram lacte & mel
Matt.22.d Marci.12.c *&.1. le, manantem. ‖ Audi Israel Dominus Deus noster, Deus vnus est. * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. ‖ Eruntq; verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in cor
Lucæ.10.c Infr.11.c. B de tuo: & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & amblans in itinere, dormiens, atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manũ tua, eruntq; & mouebuntur inter oculos tuos, scribesq; ea in limine & ostijs domus tuæ. Cumq; introduxerit te Dominus Deus tuus in terram pro qua iurauit patribus tuis Abrahã, Isaac & Iacob: & dederit tibi ciuitates magnas & optimas quas non ædificasti, domos plenas cunctarũ opum quas non extruxisti, cisternas quas non fodisti, vineta & oliueta quæ non plantasti, & comederis, & saturatus fueris: caue diligenter
C Matt.4.b. Luc.4.b. ne obliuiscaris Domini qui eduxit te de Terra-Aegypti, de domo seruitutis. ‖ Dominum Deum tuũ timebis, & illi ▷soli seruies, ac per ▷.4. nomen illus iurabis. Non ibitis post deos alienos cunctarũ gentium, quæ in circuitu vestro sunt: quoniã Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ. ‖ Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis. Matt.4.b. Lucę.4.b. Num.21.b Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & ceremonias, quas præcepit tibi: & fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, vt bene sit tibi: & ingressus possideas terram optimã, de qua iurauit Dominus patribus tuis, vt deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est. Cum interrogauerit te filius tuus cras, dicens, Quid sibi volunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atque iudicia quæ præcepit Dominus Deus noster "nobis'? "vobis.t. dices ei, Serui eramus Pharaonis in Aegypto, & eduxit nos Dominus de Aegypto in manu forti: fecitq; signa atque prodigia magna & pessima in Aegypto, cõtra Pharaonem, & onem domũ illius in conspectu nostro, & eduxit nos inde, vt introductis daret terram super qua iurauit patribus nostris. Præcepitq; nobis Dominus vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus, Dominum Deum nostrũ, vt bene sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie, Eritq; nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo nostro, sicut mandauit nobis. D

S. Nulla cum Gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci ac simulacra delenda, memoratis Dei beneficijs promittit in omnibus auxilium & vbertatem modo eius præcepta obseruent. CAP. VII.

CVm introduxerit te Dominus Deus A tuus in Terram quã possessurus ingre Infr.31.a deris, & deleuerit Gẽtes multas coram te, Hethæum & Gergezæum & Amorrhæum, Chananæum & Pherezæum & Hæueum & Iebusæum, septem gentes multo maioris numeri quàm tu es, & robustiores te: tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas vsque ad internecionem. ‖ Non inibis cum Exo.22.d 34.b. eis fœdus, nec misereberis earum, neque sociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiã illius accipies filio tuo: quia seducet filium tuum ne sequatur me, & vt magis seruiat dijs alienis, irascetur que furor Domini, & delebit te cito. Quin potius hæc facietis eis, Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite. ‖ Quia populus sanctus es Domino B Infra.14.a. Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus, vt &.26.d. sis ei populus peculiaris de cũctis populis qui sunt super terram. Non quia cunctas gentes

numero

numero vincebatis, vobis iunctus est Dominus, & elegit vos, cum omnibus sitis populis pauciores: sed quia dilexit vos Dominus, & custodiuit iuramentum quod iurauit patribus vestris. Eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo seruitutis, de manu Pharaonis regis Aegypti. Et scies quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta eius, in mille generationes: & reddens odientibus se statim, ita vt disperdat eos, & vltrà non differat, protinus eis restituens quod merentur.

C Custodi ergo præcepta & ceremonias atque iudicia quæ ego mando tibi hodie, vt facias. Si postquam audieris hæc iudicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi & misericordiam quam iurauit patribus tuis: & diliget te ac multiplicabit, benedicetq; fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo atq; vindemiæ, oleo, & armentis, gregibus ouiũ tuarum super terrã, pro qua iurauit patribus tuis vt daret eam tibi. Benedictus eris inter omnes populos.

Exod. 23.d ‖Non erit apud te sterilis vtriusq; sexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis. Auferet Dominus à te omnem languorem: & infirmitates Aegypti pessimas quas nouisti, non inferet tibi, sed cũctis hostibus tuis. Deuorabis omnes populos quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec seruies dijs eorũ, ne sint in ruinam tui. Si dixeris in corde tuo, Plures sunt gentes istæ quam ego, quomodo potero delere eas? noli metuere, sed recordare quæ fecerit Domnus Deus tuus Pharaoni & cũctis Aegyptijs plagas maximas quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumq; robustã, & extentum brachiũ vt educeret te Dominus Deus tuus. sic faciet cũctis populis quos metuis. Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atq; disperdat, qui te fugerint, & latêre potuerint.

D ‖Nõ timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis: ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Nõ poteris eas delere pariter: ne fortè multiplicentur contra te bestiæ terræ. Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur. Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorũ sub cœlo, nullus poterit resistere tibi, donec cõteras eos. ‖Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quicquam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui. Nec inferes quippiam ex idólo in domum tuã, ne fias anáthema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anáthema est.

Exod. 23.c. 33.a. Iosu. 24.c.

2. Mach. 12 g.

S. Commemorãtur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

CAP. VIII.

OMne mandatum quod ego præcipio A tibi hodie caue diligenter vt facias: vt possitis viuere, & multiplicemini, ingressique possideatis Terram, pro qua iurauit Dominus patribus vestris. Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, vt affligeret te, atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabant, vtrum custodires mandata illius, an non. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: vt ostenderet tibi quòd ‖non in solo pane viuat homo, sed in omni Matt. 4.a. verbo quod egreditur de ore Domini, Vesti- Luc. 4.a. mentum tuum quo operiebaris, nequaquam B vetustate defecit, & pes tuus nõ est subtritus en quadragesimus annus est: ‖Vt recogites in Infra. 26.a corde tuo quia sicut erudit filiũ suum homo, sic Dominus Deus tuus erudiuit te, vt custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas eum. Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum aquarumq;, & fontium: in cuius cãpis & montibus erumpunt fluuiorum abyssi: terram frumenti, hordei, ac vinearũ, in qua ficus & malogranata & oliueta nascuntur: terram olei ac mellis. Vbi absque vlla penuria co- C medes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfruêris: cuius lapides ferrum sunt, & de montibus eius æris metalla fodiuntur: vt cũ comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima quã dedit tibi. Obserua & caue nequãdo obliuiscaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atq; iudicia & ceremonias quas ego præcipio tibi hodie: ne postquam comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habueriscq; armẽta boum, & ouium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam, eleuetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis: & ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: ‖qui eduxit riuos de pe- Num. 20.b tra durissima, ‖& cibauit te Manna in soli- 21.b. tudine, quod nescierũt patres tui. Et postquam D afflixit ac probauit*, ad extremũ misertus est Exo. 16.d. tui, ne diceres in corde tuo, Fortitudo mea, 17.a. & robur manus meæ, hæc mihi omnia præ- *te.2. stiterunt.

stiterunt. Sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipse vires tibi præbuerit, vt impleret pactum suum, super quo iurauit patribus tuis, sicut præsens indicat dies, Sinautem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisq́; illos & adoraueris: ecce nunc prædico tibi quòd omnino dispereas. Sicut Gẽtes quas deleuit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

S. Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi sed soli Domino ascribant, quum semper Deo aduersati sint.

CAP. IX.

A AVdi Israel, Tu transgredieris hodie Iordanem, vt possideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad cœlum vsque muratas, populum magnum atq; sublimem, filios enacim quos ipse vidisti & audisti, quibus nullus potest ex aduerso resistere. Scies ergo hodie quòd Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis deuorans atq; consumens, qui conterat eos & deleat atq; disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi. Ne dicas in corde tuo cum deleuerit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, Propter iustitiam meam introduxit me Dominus vt terram hanc possiderem, cũ propter impietates suas istæ deletæ sint nationes. Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatẽ cordis tui ingrederis vt possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ sunt: & vt cõpleret verbum suum Dominus, quod sub iuramẽto pollicitus est patribus tuis Abraham, Isaac & Iacob. Scito ergo quòd non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durisi-

B me ceruicis sis populus. Memento, & ne obliuiscaris quomodo ad iracundiã prouocaueris

Exo. 17. 19 31. 32. Dominum Deum tuum in solitudine. ‖ Ex eo die quo egressus es ex Aegypto vsq; ad locum istum semper aduersum Dominum contendisti. Nam & in Horeb prouocasti eum, & iratus delere te voluit, quando ascendi in montem, vt acciperem tabulas lapideas pacti quod pepigit vobiscũ Deus: & perseueraui in monte quandraginta diebus ac noctibus, panẽ non comedens, & aquam non bibens. Deditq́; mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & cõtinentes omnia verba quæ vobis locutus est in mõte de medio ignis, quando concio populi congregata est. Cumq́ue transissent quadraginta dies, & totidẽ noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis, dixitq́; mihi, Surge, & descẽde hinc citò: quia populus tuus quẽ eduxisti de Aegypto, deseruerunt velociter viã, quam demonstrasti eis, feceruntq́; sibi conflatile. Rur C sumq́; ait Dominus ad me, Cerno quòd populus iste dure ceruicis sit: dimitte me vt conteram eum, & deleam nomen eius de sub cœlo, & constituam te super gentem quæ hac maior & fortior sit. Cumq́ue de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis vtraque tenerem manu, vidissemq́ue vos peccasse Domino Deo vestro, & feciſſe vobis vitulũ conflatilem, ac deseruisse velociter viã eius quam vobis ostenderat: proieci tabulas de manibus meis, confregiq́ue eas in conspectu vestro. Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam nõ bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam prouocastis. timui enim indignationem & iram illius, qua aduersum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dominus etiam hac vice. Aduersum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum. Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, & in frusta comminuens, omninoq́ue in puluerem redigens, proieci in torrentem qui de monte descendit. In Incendio quoq;, & in D Tentatione, & in Sepulchris-concupiscentiæ prouocastis Dominum: & quando misit vos de Cades-barne, dicens, Ascendite, & possidete terram quam dedi vobis. & contempsistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei: neque vocem eius audire voluistis, sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi. Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos vt fuerat comminatus: & orans dixi, Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hæreditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti. Recordare seruorum tuorum Abraham, Isaac, & Iacob: ne aspicias duritiam populi huius, & impietatem atque peccatum: ne fortè dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos, Non poterat Dominus introducere eos in terram quam pollicitus est eis, & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in solitudine. qui sunt populus tuus & hæreditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

Num. 11. 2. Exod. 17. b 21. 2.

S. Tabularum secundarum instauratio, Leuitarum officia: timor & dilectio Dei ad seruanda præcepta mouere debent, præputium cordis circuncidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen iurandum.

CAP. X.

In tem-

A IN tempore illo dixit Dominus ad me, Dola tibi duas tabulas lapideas, ſicut priores Exod.34.a fuerunt & aſcende ad me in montem: faciesque arcam ligneam, & ſcribam in tabulis verba quæ fuerunt in his quas antè confregiſti, ponesque eas in arca. Feci igitur arcam de lignis ſetim. Cumque dolaſſem duas tabulas lapideas inſtar priorum, aſcendi in montem, habens eas in manibus. Scripſitque in tabulis iuxta id quod prius ſcripſerat, verba decem, quæ locutus eſt Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus cõgregatus eſt, & dedit eas mihi. Reuerſuſque de monte, deſcendi, & poſui tabulas in arcam quam fecerã, quæ hucuſque ibi ſunt, ſicut mihi præcepit B Dominus. ‖Filij autem Iſrael mouerũt caſtra Num.33.d Nu.20.d. ex Beroth-filiorũ-Iacan in Moſera, ‖vbi Aaron mortuus & eſt ſepultus, pro quo ſacerdotio functus eſt Eleazar filius eius. Inde venerũt in Gadgad: de quo loco profecti, caſtrametati ſunt in Ietebatha, in Terra-aquarum atq; torrentium. Eo tempore ſeparauit tribum Leui, vt portaret arcam fœderis Domini, & ſtaret coram eo in miniſterio, ac benediceret in nomine illus vſque in præſentem diẽ. Quam ob rem non habuit Leui partem, neque poſſeſsionem cum fratribus ſuis: quia ipſe Domi nus poſſeſsio eius eſt, ſicut promiſit ei Domi C nus Deus tuus. Ego autem ſteti in monte, ſicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit. Dixitq; mihi, Vade, & præcede populũ, vt ingrediatur, & poſsideat terram quam iuraui patribus eorum vt traderem eis. Et nunc Iſrael quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac ſeruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua; cuſtodiasque mandata Domini, & ceremonias eius quas ego hodie præcipio tibi, vt bene ſit tibi? En Domini Dei tui cœlum eſt, & cœlum cœli, terra, & omnia quæ in ea ſunt: & tamen patribus tuis conglutinatus eſt Dominus, & amauit eos, elegitq; ſemen eorum poſt eos, id eſt vos, de cunctis D gentibus, ſicut hodie comprobatur. Circuncidite igitur præputium cordis veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis amplius: quia Dominus Deus veſter ipſe eſt Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & 2.Par.19.c potens, & terribilis, ‖qui perſonam non accio.34.b. Sap.6.b. pit, nec munera. Facit iudicium pupillo & vi- Eccl.35.b. duæ, amat peregrinum, & dat ei victum atq; Rom.2.b. veſtitum. & vos ergo amate peregrinos, quia Galat.2.b. Sup.6.c. & ipſi fuiſtis aduenæ in Terra-Aegypti. ‖Do *ſoli. minum Deum tuũ timebis, & ei *ſeruies: ipſi adhærebis, iurabiſq; in nomine illius. Ipſe eſt laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia quæ viderũt oculi tui. ‖In Matt.4.b. Luc.4.b. ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres Gen.46.c tui in Aegyptum: & ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra cœli.

S. Recenſentur varia Dei beneficia, multaq; bona promittuntur ſeruantibus eius præcepta, mala autem non ſeruantibus, hoc eſt benedictio & maledictio.

CAP. XI.

AMa itaque Dominum Deum tuum, A & obſerua præcepta eius & ceremonias, iudicia atq; mandata omni tempore. Cognoſcite hodie quæ ignorant filij veſtri, qui non viderunt diſciplinam Domini Dei veſtri, magnalia eius & robuſtã manum, extentumque brachium, ſigna & opera quæ fecit in medio Aegypti Pharaoni regi, & vniuerſæ terræ eius, omniq; exercitui Aegyptiorum, & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris-rubri, cum vos perſequerentur, & deleuerit eos Dominus vſq; in præſentem diem: vobiſq; quæ fecerit in ſolitudine, donec veniretis ad hunc locum: & ‖Dathã Num.16.c atq; Abirõ filijs Eliab, qui fuit filius Ruben: quos aperto ore ſuo terra obſorbuit cum domibus & tabernaculis, & vniuerſa ſubſtantia eorum, quã habebant in medio Iſrael. Oculi veſtri viderunt omnia opera Domini magna quæ fecit, vt cuſtodiatis vniuerſa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, "&' poſsi- "vt. 1. B tis introire, & poſsidere terram ad quam ingredimini, multoq; in ea viuatis tẽpore: quam ſub iuramento pollicitus eſt Dominus patribus veſtris, & ſemini eorum, lacte & melle manantem. Terra enim ad quam ingrederis poſsidendam, non eſt ſicut Terra-Aegypti de qua exiſti, vbi iacto ſemine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ: ſed mõtuoſa eſt & campeſtris, de cœlo expectans pluuias, quam Dominus Deus tuus ſemper inuiſit, & oculi illius in ea ſunt à principio anni vſque ad finem eius. Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis Dominum Deum veſtrũ, & ſeruiatis ei in toto corde veſtro, & in tota anima veſtra: dabit pluuiã terræ veſtræ temporaneam & ſerotinam, vt colligatis frumentum, & vinum, & C oleum, fœnumq; ex agris ad paſcenda iumenta, & vt ipſi comedatis ac ſaturemini. Cauete ne fortè decipiatur cor veſtrum, & recedatis à Domino, ſeruiatisq; dijs alienis, & adoretis eos: iratusq; Dominus claudat cœlum, & pluuiæ nõ deſcendant, nec terra det germen ſuũ, pereatisque velociter de terra optimo quam Dominus daturus eſt vobis. ‖Ponite hæc ver Sup.6.b. ba mea in cordibus & in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate. Docete filios veſtros,

vt illa

vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atq; surrexeris. Scribes ea super postes & ianuas domus tuæ: vt multiplicetur dies tui, & filiorum tuorum in terra quam iurauit Dominus patribus tuis, vt daret eis quandiu cœlum imminet terræ. Si enim custodieritis mandata D quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dominũ Deum vestrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, adhærentes ei, disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas quæ maiores & fortiores vobis sunt. ‖ Omnis locus quem calcauerit pes vester, vester erit. A deserto, & à libano, à flumine magno Euphrate vsque ad mare occidentale erunt termini vestri. Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis. En propono in cõspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem: benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis: maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaueritis post deos alienos, quos ignoratis. Cum verò introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, ad quam pergis habitandam, ‖ pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal: qui sunt trans Iordanem post viam quæ vergit ad solis occubitum in Terra-Chananæi, qui habitat in campestribus cõtra Galgalam, quæ est iuxta vallem tendentem & intrãtem procul. Vos enim transibitis Iordanem, vt possideatis terrã quam Dominus Deus vester daturus est vobis, vt habeatis & possideatis illam. Videte ergo vt impleatis cerẽmonias atq; iudicia quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

Ioſue. 1. a.

Inf. 27. b. c. d.

S. Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi, sacrificia certo loco exolui & comedi, sanguinemq; vitari.

CAP. XII.

A HAec sunt præcepta atque iudicia quæ facere debetis in terra quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, vt possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradiêris. Subuertite omnia loca in quibus coluerunt gentes quas possessuri estis, deos suos super mõtes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum. Dissipate aras earum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idôla comminuite: disperdite nomina earum de locis illis.

Non facietis ita Domino Deo vestro: sed ad locum quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, vt ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis: & offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuũ vestrarum, & vota atque donaria, primogenita boum & ouium. Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis ad quæ miseritis manũ vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester. Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur. Neq; enim vsq; in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem quam Dominus Deus vester daturus est vobis. Transibitis Iordanem, B & habitabitis in terra quam Dominus Deus vester daturus est vobis, vt requiescatis à cunctis hostibus per circuitũ: & absque vllo timore habitetis in loco quem elegerit Dominus Deus vester, vt sit nomen eius in eo. Illuc omnia quæ præcipio, conferetis, holocausta, * & hostias, ac decimas, & primitias manuum * vestra. 1. vestrarum: & quicquid præcipuum est in muneribus quæ vouistis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos & filij ac filiæ vestræ, famuli & famulæ atque Leuites, qui in vrbibus vestris "commorantur". neque "commorantur. 6. enim habet aliam partẽ & possessionem inter vos. Caue ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris: sed in eo quem elegerit Dominus, in vna tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcunque præcipio tibi. Si autem comedere volueris, & te esus carnium delectauerit, occide, & comede iuxta benedictionẽ Domini Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus tuis: siue immũdum fuerit, hoc est maculatum & debile: siue mundum, hoc est integrũ & sine macula, quod offerri licet, sicut capreã & ceruum, comedes, absq; esu dũtaxat sanguinis, quem super terrã quasi aquã effundes. Nõ poteris comedere in oppidis tuis C decimam frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorũ, & omnia quæ voueris, & sponte offerre volueris, & primitias manuũ tuarum: sed coram Domino Deo tuo comedes ea in loco quẽ elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & seruus & famula, atq; Leuites, qui manet in vrbibus tuis: & lætaberis & reficieris corã Domino Deo tuo in cunctis ad quæ extenderis manum tuã. Caue ne derelinquas Leuiten in omni tẽpore quo versaris in terra. Quando dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, ‖ sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus quas desiderat anima tua: locus autẽ quem elegerit Dominus Deus tuus, vt sit nomen eius ibi, si procul fuerit, occides de armẽtis & pecoribus quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, vt tibi placet. Sicut comeditur caprea & ceruus, ita vescêris eis: & mundus

Gen. 28. c. Inf. 19. c.

mundus & immundus in commune veſcentur. Hoc ſolum caue, ne ſanguinem comedas. ſanguis enim eorum pro anima eſt: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus: ſed ſuper terram fundes quaſi aquam, vt bene ſit tibi & filijs tuis poſt te, cum feceris quod
D placet in conſpectu Domini. Quæ autem ſanctificaueris & voueris Domino, tolles, & venies ad locum quem elegerit Dominus, & offeres oblationes tuas carnem & ſanguiné ſuper altare Domini Dei tui: ſanguinem hoſtia
*Pharum.1. rum *fundes in altari: carnibus autẽ ipſe veſceris. Obſerua & audi omnia quæ ego præcipio tibi, vt bene ſit tibi & filijs tuis poſt te in ſempiternum, cum feceris quod bonũ eſt & placitum in conſpectu Domini Dei tui. Quãdo diſperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gẽtes ad quas ingrederis poſſidendas, & poſſederis eas, atque habitaueris in terra earum: caue ne imiteris eas, poſtquam te fuerint introeunte ſubuerſæ, & requiras ceremonias earum, dicens, Sicut cõluerunt gentes iſtæ deos ſuos, ita & ego colam. Non facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes quas auerſatur Dominus, fecerunt dijs ſuis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tãtum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.

S. Pſeudopropheta à Deo auertens occidi debet quãtumuis propinquus ſit vel amicus, imò & vrbs vaſtari funditus, cuius habitatores id facere conati fuerint.

CAP. XIII.

A SI ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi, Eamus & ſequamur deos alienos quos ignoras, & ſeruiamus eis: non audies verba prophetæ illius aut ſomniatoris: quia tentat vos Dominus Deus veſter, vt palàm fiat vtrum diligatis eum an nõ, in toto corde, & in tota anima veſtra. Dominum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete, & mandata illius cuſtodite, & audite vocem eius: ipſi ſeruietis, & ipſi adhærebitis. Propheta autem ille aut fictor ſomniorum interficietur: quia locutus eſt vt vos auerteret à
B Domino Deo veſtro, qui eduxit vos de Terra-Aegypti, & redemit vos de domo ſeruitutis: vt errare te faceret de via quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui. Si tibi voluerit perſuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, ſiue vxor quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus quem diligis vt animam tuã, clàm dicens, Eamus, & ſeruiamus dijs alienis, quos ignoras tu & patres tui cũctarum in circuitu gentium quæ iuxtà vel procul ſunt, ab initio vſq; ad finem terræ: non acquieſcas ei, nec audias, neq; parcat ei oculus tuus vt miſerearis & occultes eũ, ſed ſtatim interficies. ‖Iſit primum manus Infra.17.b tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manũ. Lapidibus obrutus necabitur: quia C voluit te abſtrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de Terra-Aegypti de domo ſeruitutis: vt omnis Iſrael audiens timeat, & nequaquam vltrà faciat quippiam huius rei ſimile. Si audieris in vna vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandũ, dicentes aliquos, Egreſſi ſunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis ſuæ, atque dixerũt, Eamus, & ſeruiamus dijs alienis quos ignoratis: quære ſolicitè, & diligenter rei veritate perſpecta, ſi inueneris certũ eſſe quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam, ſtatim percuties habitatores vrbis illius D in ore gladij, & delebis eam, omniaque quæ in illa ſunt vſque ad pecora. quicquid etiam ſupellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipſa ciuitate ſuccendes, ita vt vniuerſa conſumas Domino Deo tuo, & ſit tumulus ſempiternus. non ædificabitur amplius, & non adhærebit de illo anathemate quicquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris ſui, & miſereatur tui, multiplicetque te, ſicut iurauit patribus tuis, quando audieris vocẽ Domini Dei tui, cuſtodiens omnia præcepta eius quæ ego præcipio tibi hodie, vt facias quod placitum eſt in conſpectu Domini Dei tui.

S. Gentium ritus ſuper mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum diſcretio: & decimas eſſe ſoluendas.

CAP. XIIII.

FIlij eſtote Domini Dei veſtri: non vos A incidetis, nec facietis caluitium ſuper Supr.7.a. Infr.26.d. mortuo. quoniã populus ſanctus es Domino Deo tuo: & te elegit vt ſis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus quæ ſunt ſuper terram. ‖Ne comedatis quæ immunda Leuit.11.a. ſunt. Hoc eſt animal quod comedere debetis, Bouem, & ouem, & capram, ceruum & capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygẽ, camelopardalum. Omne animal quod in duas partes findit vngulam & ruminat, comedetis. De his autem quæ ruminant, & vngulam non findunt, hæc comedere non debetis, camelum, léporem, chœrogryllum: quia ruminant, & non diuidunt vngulam, immunda erunt vobis. Sus quoque quoniam di B uidit vngulam, & non ruminat, immunda erit. carnibus eorum non veſcemini, & cadauera non tangetis. Hæc comedetis ex omnibus quæ morãtur in aquis, Quæ habent pinnulas & ſquamas,

& ſquamas,comedite: quæ abſq; pinnulis & ſquamis ſunt, ne comedatis, quia immunda ſunt. Omnes aues mundas commedite. Immundas ne comedatis:aquilam ſcilicet,& gryphem,& haliæetum,ixõ,& vulturem,ac miluum iuxta genus ſuum : & omne coruini generis,& ſtruthionem, ac noctuam, & larum, atque accipitrem iuxta genus ſuũ : herodium ac cygnum,& ibin,ac mergulum,prophyriônem,& nyctícoracem onocrotalum, & charadrium, ſingula in genere ſuo : vpupam quoC que, & veſpertilionem.Et omne quod reptat & pennulas habet,immundum erit,& nõ comedetur.Omne quod mundum eſt, comedite. Quicquid autem morticinum eſt, ne veſcamini ex eo.Peregrino qui intra portas tuas eſt,da vt comedat, aut vẽde ei. quia tu populus ſanctus Domini Dei tui es . Non coques
Exo.23.c. 34.d. hœdum in lacte matris ſuæ.‖Decimã partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis quæ naſcuntur in terra per annos ſingulos, & comedes in conſpectu Domini Dei tui in loco quem elegerit vt in eo nomen illius inuocetur , decimam frumenti tui, & vini, & olei,& primo-
*offeres. 4. genita de armentis & ouibus tuis : * vt diſcas timere Dominũ Deum tuum omni tẽpore.

Cum autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibíque benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta portare,vendes omnia, & in pretium rediges, portabisque manu tua, & proficiſcêris ad loD cum quem elegerit Dominus Deus tuus: & emes ex eadem pecunia quicquid tibi placuerit, ſiue ex Armentis, ſiue ex ouibus , vinum quoque, & ſiceram,& omne quod deſyderat anima tua: & comedes coram Domino Deo tuo,& epulaberis tu & domus tua , & Leuita qui intra portas tuas eſt.caue ne derelinquas eum,quia non habet aliam partem in poſſeſſione tua . Anno tertio ſeparabis aliam decimam ex omnibus quæ naſcuntur tibi eo tempore:& repones intra ianuas tuas.Venietque Leuites qui aliam non habet partem nec poſſeſſionem tecum , & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas ſunt, & comedent, & ſaturabuntur: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

S. Lex remiſſionis ſeptimi anni in quos exercea tur,de ſeruo Hebræo qui noluerit manumitti, de primogenitis Domino ſanctificandis & comedendis. CAP. XV.

A SEptimo anno facies remiſsionem , quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre ſuo, repetere non poterit,quia annus remiſsionis eſt Domini . A peregrino & aduena exiges: ciuem & propinquum repetendi nonhabebis poteſtatem. Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos:vt benedicat tibi Dominus ▷ Deus tuus' in terra quam traditurus ▷.15. eſt tibi in poſſeſsionem.Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & cuſtodieris vniuerſa quæ iuſsit , & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, vt pollicitus eſt.

Fœnerabis Gentibus multis, & ipſe à nullo accipies mutuum . Dominaberis nationi- B bus plurimis,& tui nemo dominabitur. Si vnus de fratribus tuis qui morantur intra portas ciuitatis tuæ in terra quã Dominus Deus tuus daturus eſt tibi , ad paupertatem deuenerit:non obdurabis cor tuum, nec cõtrahes manum,ſed aperies eã pauperi, &‖dabis mu- Matt.5.g. Luc.6.c. tuum quo eum indigere perſpexeris. Caue ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio , & dicas in corde tuo, Appropinquat ſeptimus annus remiſsionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo , nolens ei quòd poſtulat mutuum commodare : ne clamet contra te ad Dominum,& fiat tibi in peccatum.Sed dabis ei:nec ages quippiam callidè in eius neceſsitatibus ſubleuãdis:vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni 'tempore', & in cunctis ad quæ *opere.1. Matt.26.a manũ miſeris.‖Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ:idcirco ego præcipio tibi vt aperias manum fratri tuo egeno & paupe- C ri, qui tecũ verſatur in Terra.‖Cum tibi ven- Exod.21.a. Iere.34.e ditus fuerit frater tuus Hebræus,aut Hebræa, & ſex annis ſeruierit tibi,in ſeptimo anno dimittes eum liberũ:& quẽ libertate donaueris, nequaquam vacuum abire patieris: ſed dabis viaticum de gregibus , & de area & torculari tuo,quibus Domnius Deus tuus benedixerit tibi.Memẽto quòd & ipſe ſeruieris in Terra-Aegypti, & liberauerit te Dominus Deus tuus , & idcirco ego nunc præcipio tibi. Sin autem dixerit,Nolo egredi:eo quòd diligat te, & domũ tuã, & bene ſibi apud te eſſe ſentiat: aſſumes ſubulã,& perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & ſeruiet tibi vſque in æternum.ancillæ quoque ſimiliter facies. Non auertas ab eis oculos tuos quando dimiſeris eos liberos : quoniam iuxta mercedem mercenarij per ſex annos ſeruiuit tibi : vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis o- D peribus quæ agis . De primogenitis quæ naſcuntur in armentis, & ouibus tuis, quicquid eſt ſexus maſculini , ſanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis,& non tondebis primogenita ouium.‖In Leui.22.c. Eccl.35.b. conſpectu Domini Dei tui comedes ea per annos ſingulos in loco quem elegerit Dominus,tu & domus tua. Sinautem habuerit maculam, & vel claudum fuerit vel cœcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo.ſed intra portas

vrbis

vrbis tuæ comedes illud: tam mundus quam immundus similiter vescentur eis quasi caprea, & ceruo. Hoc solum obseruabis vt sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

S. Tres præcipuæ anni solennitates, Azymorũ, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de iustis iudicibus constituendis, & de cauendo ab occasionibus idololatriæ.

CAP. XVI.

A OBserua mensem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Aegypto nocte. Immolabisque Phase Domino Deo tuo, de ouibus, & de bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. Non comedes in eo panem fermentatum. Septem diebus comedes absq; fermẽto afflictionis panem, quoniam in pauore egressus es de Aegypto: vt memineris diei egressionis tuæ de Aegypto omnibus diebus vitæ tuæ. Non apparebit fermentatum in omnibus terminis tuis septẽ diebus, & non remanebit de carnibus eius quòd immolatum est vespere in die primo vsq; mane. Non poteris im-
B molare Phase in qualibet vrbium tuarũ, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi: sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Aegypto. Et coques, & comedes in loco quẽ elegerit Dominus Deus tuus, maneque consurgens vades in tabernacula tua. Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris, & celebrabis diem festum habdomadarum Domino Deo tuo, oblationẽ spontaneam manus tuæ, quam offeres iuxta benedictionem Domini Dei tui: & epulaberis coram Domino Deo tuo, tu
C & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui est intra portas tuas, & aduena ac pipullus & vidua, qui morantur vobiscum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: & recordaberis quoniam seruus fueris in Aegypto: custodiesque ac facies quæ præcepta sunt. Solennitatem quoque tabernaculorum celebrabis per sepem dies quando collegeris de area & torculari fruges tuas: & epulaberis in festiuitate tua tu & filius tuus & filia, & seruus tuus & ancilla, Leuites quoque, & aduena, & pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt. Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis in loco quem elegerit Dominus: benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cũctis fru-
gibus tuis, & in omni opere manuũ tuarum, erisque in lætitia. Tribus vicibus per annum D apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit, in solennitate azymorum, & in solennitate hebdomadarum, & in solennitate tabernaculorũ. ‖ Non apparebit ante Dominum vacuus: sed Exo.23.b. offeret vnusquisque secundum quod habuerit iuxta benedictionẽ Domini Dei sui, quam dederit ei. Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: vt iudicent populum iusto iudicio nec in alteram partem declinent. ‖ Non accipies personam, Supra.1.c. nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Iustè quod iustum est persequêris: vt viuas, & possideas terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Non plantabis lucum & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui. Nec facies tibi atque constitues statuam: ″quæ' odit ″quam.6. Dominus Deus tuus.

S. Hostia deligenda, idololatria punienda: in graui difficultate ad summum sacerdotem eiusq; concilium recurrendum, & quæ regi eligendo sint obseruanda.

CAP. XVII.

NOn immolabis Domino Deo tuo bo A
uem & ouem in quo est macula aut quippiam vitij: quia abominatio est Domino Deo tuo. Cum reperti fuerint apud te intra vnam portarum tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgrediantur pactum illius vt vadant & seruiant dijs alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi: & hoc tibi fuerit nuntiatũ, audiensq; inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israel: educes virum ac mulierem qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus B
obruentur ‖ In ore duorum aut trium testium Infr.19.d. peribit qui interficietur. Nemo occidatur, vno contra se dicente testimonium. Manus testium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: vt auferas malũ de medio tui. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinẽ, & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: surge & ascẽde ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, ‖ Veniesque ad 2.Par.19.c sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatẽ. Et facies quodcunque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem C

Matt.18.b. 2.Cor.13.a Sup.15.c. Exo.34.c. Ecc.16.d. Leui.19.c. Exo.23.a. Eccl.20.d.

eius,sequerisq́; sententiam eorum.Nec declinabis ad dexteram,nec ad siniſtram. Qui autem ſuperbierit,nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tẽpore miniſtrat Domino Deo tuo:ex decreto iudicis morietur homo ille,& auferes malum de Iſrael:cunctusq́ue populus audiẽs timebit,vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.Cum ingreſſus fueris terrram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaueriſq́ue in illa,& dixeris, Conſtituam ſuper me regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes:eum conſtitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fra-
D trum tuorum,Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non ſit frater tuus. Cumq́ue fuerit conſtitutus,non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero ſubleuatus, præſertim cum Dominus præceperit vobis vt nequaquam amplius per eãdem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas quæ alliciant animum eius, neque argenti & auri immenſa pondera. Poſtquam autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus,& habebit ſecum, legetq́ue illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt.Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram,vt longo tempo-
e filij.6. re regnet ipſe &'filius' eius ſuper Iſrael.

S. Sacerdotibus & Leuitis pro poſſeſſione cedũt oblationes ac ſacrificia: cauenda omnis ſuperſtitio: de vero propheta ſuſcitando, & falſo propheta interficiendo.

CAP. XVIII.

ANon habebunt ſacerdotes & Leuitæ, & omnes qui de eadẽ tribu ſunt, partem & hæreditatem cum reliquo Iſrael,
Supr.10.b ‖quia ſacrificia Domini, & oblationes eius comedent, & nihil aliud accipient de poſſeſ-
Nu.18.c.d 1.Co.9.b. ſione fratrum ſuorum: ‖Dominus enim ipſe eſt hæreditas eorũ: ſicut locutus eſt illis.Hoc erit iudicium ſacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas:ſiue bouem, ſiue ouem immolauerint, dabunt ſacerdoti armum ac ventriculum:primitias frumenti, vini & olei, & lanarum partem ex ouium tõſione.Ipſum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt ſtet, & miniſtret nomini Domini ipſe & filij eius in ſempiternum. Si
B exierit Leuites ex vna vrbium tuarum ex omni Iſrael in qua habitat,& voluerit venire, deſyderans locum quem elegerit Dominus, miniſtrabit in nomine Domini Dei ſui,ſicut omnes fratres eius Leuitæ,qui ſtabũt eo tempore coram Domino. Partem ciborum eandem accipiet, quã & cæteri: excepto eo quod in vrbe ſua ex paterna ei ſucceſsione debetur. Quando ingreſſus fueris terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium. ‖ nec Leui.20.d
inueniatur in te qui luſtret filium ſuum, aut filiam,ducens per ignem: aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atq; auguria.nec
C ſit maleficus nec incantator, neq; qui pythónes conſulat, nec diuinos, ‖& quærat à mor- 1.Re.28.a.
tuis veritatem. omnia enim hæc abominatur Dominus,& propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo:perfectus eris,& abſq; macula cum Domino Deo tuo. Gentes iſtæ quarum poſsidebis terram, augures & diuinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo, Ioan.1.g. aliter inſtitutus es. ‖Prophetam de gente tua Actо.3.d. & de fratribus tuis ſicut me,ſuſcitabit tibi Do 7.c.
minus Deus tuus: ipſum audies vt petiſti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata eſt atque dixiſti, ‖ Vltrà non au- Exo.20.d.
diam vocem Domini Dei mei, & ignem hũc maximum amplius non videbo,ne moriar.Et ait Dominus mihi, Bene omnia ſunt locuti, ‖Prophetã ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuo Ioan.1.g.
rum ſimilem tui: & ponam verba mea in ore eius, loquetúrque ad eos omnia quæ præce-
D pero illi. qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo,audire noluerit,ego vltor exiſtam.Propheta autem qui arrogantia depraua tus voluerit loqui in nomine meo,quæ ego nõ præcepi illi vt diceret,aut ex nomine alienorum deorum, interficietur. Quòd ſi tacita cogitatione reſponderis, Quomodo poſſum intelligere verbum quod Dominus non eſt locutus?hoc habebis ſignum,Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit: hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem animi ſui propheta confinxit, & idcirco non timebis eum.

S. Separandæ vrbes refugij, & qui ad eas tuto confugient & qui non: de veris falſiſq; teſti-

testibus, & de terminis non transferendis.

CAP. XIX.

A CVm disperdiderit Dominus Deus tuus Gentes, quarum tibi traditurus est ter
Num.35.b Iosu.20.a ram, & possederis eam, habitaueris q́; in vrbibus eius & in ædibus: tres ciuitates se-
a earum.1. parabis tibi in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionem, sternes diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam terræ tuæ prouinciam diuides: vt habeat è vicino qui propter homicidium profugus est, quò possit euadere. Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius vita seruanda est, Qui percusserit proximum suum nescien s, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur: sed abijsse cum eo simpliciter in syluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit: hic ad vnam supradictarum vrbium confugiet, & viuet: ne forB sitan proximus eius, cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehendat eum si longior via fuerit, & percutiat animam eius qui nō est reus mortis: quia nullum contra eum qui occisus est, odium prius habuisse monstratur. Idcirco præcipio tibi, vt tres ciuitates æqualis inter se spatij diuidas. Cum autē dilatauerit Dominus Deus
Gen.28.c. tuus terminos tuos, sicut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram ‖quam eis pollicitus est (si tamen custodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in
Iosu.10.c vijs eius omni tempore) addes tibi ‖ tres alias ciuitates, & supradictarum trium vrbium numerum duplicabis: vt non effundatur sanguis
C innoxius in medio terræ, quā Dominus Deus
Num.35.c tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus. ‖Si quis autem odio habens proximū suum insidiatus fuerit vitæ eius, surgens q́ue percusserit illum, & mortuus fuerit, fugerit q́; ad vnam de supradictis vrbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco effugij, tradent q́; in manu proximi, cuius sanb noxium. guis effusus est, & morietur. Non misereberis eius, & auferes 'innoxium' sanguinem de Israel, vt bene sit tibi. Nō assumes, & transferes terminos proximi tui quos fixerūt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra quam acceperis possidenSupr.17.b. Mat.18.b. Ioan.8.b. 2.Co.13.a. Heb.10.c. dam. ‖Non stabit testis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati, & facinoris fuerit: sed ‖in ore duorum aut trium testium stabit omD ne verbum. Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum præuaricationis, stabunt ambo, quorū causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus illis. Cum q́; diligentissimè perscrutātes inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium: ‖reddent ei Dani.13.g. sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui: vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. * Non misereberis eius, ‖ sed animam *Et.2. pro anima, oculum pro oculo, dentem pro Matt.5.f. dente, manum pro manu, pedem pro pede Exo.21.e. exiges. Leuit.24.a

S. Qui tempore pugnæ sint domum remittendi, iura belli quomodo seruanda, quæ arbores cædendæ ad machinas instruendas, & quæ relinquendæ.

CAP. XX.

SI exieris ad bellum contra hostes tuos, A & videris equitatus & currus, & maiorem quàm tu habeas, aduersarij exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de Terra-Aegypti. Appropinquante autem iam prælio, stabit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum, Audi Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos: quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. Duces quoque B per singulas turmas audiente exercitu procla
1.Mac.3.g. mabunt, ‖Quis est homo qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam, Quis est homo qui plantauit vineam, ‖& necdum fecit eam Leui.19.e. esse communē, de qua vesci omnibus liceat? vadat, & reuertatur in domum suam: ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis est homo qui despondit vxorem, & non accepit eam? vadat, & reuertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam. His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum, ‖Quis est Iudic.7.a. homo formidolosus, & corde pauido? vadat, & reuertatur in domum suam ne pauere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est. Cum q́; siluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, vnusquisque suos C ad bellandum cuneos præparabit. Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, salua bitur, & seruiet tibi sub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellū, oppugnabis eam. Cum q́ue tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est, in ore gladij, absque mulieribus & infantibus iu-

mentis & cæteris quæ in ciuitate sunt. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis ciuitatibus quæ à te procul valde sunt, & nō sunt
D de his vrbibus quas in possessionē accepturus es. De his autem ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nullū omnino permittes viuere, sed interficies in ore gladij, Hethæū videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus: ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes quas ipsi operati sunt dijs suis, & peccetis in Dominum Deum vestrum. Quando obsederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circundederis vt expugnes eam, nō succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignū est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in cæteros apta vsus, succide, & instrue machinas, donec capias ciuitatem quæ contra te dimicat.

S. Cautio super homicidio occulto, muliere in bello captâ, filio contumace, & eo qui suspensus est in ligno.

CAP. XXI.

A QVando inuentum fuerit in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadauer occisi, & ignorabitur cædis reus, egredientur maiores natu, & iudices tui, & metientur à loco cadaueris singularum per circuitum spacia ciuitatū: & quam viciniorem cæteris esse perspexerint, seniores ciuitatis illius tollēt vitulam de armento, quæ non traxit iugum, nec terram scidit vomere, & ducēt eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementem recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ. accedentque sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus vt ministrent ei, & benedicāt in nomine eius, & ad verbum
v.7. eorum omne negotium ▸pendet': & quicquid
B mundum vel immundum est, iudicetur. Et
*omnes .1. venient *maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, lauabuntque manus suas super vitulam quæ in valle percussa est, & dicent. Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderūt. propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis: tu autē alienus eris ab innocentis cruore qui fusus est, cum feceris quod præcepit Dominus.

Si egressi fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captiuosq; duxeris, & videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, volueris que habere vxorem, introduces eam in domum tuam: quæ ra
A det cæsariem, & circuncidet vngues, & depo-C
net vestem in qua capta est, sedens que in domo tua, flebit patrem & matrem suam vno mense, & postea intrabis ad eam, dormies que cum illa, & erit vxor tua. Si autem postea non placuerit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam. Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & alteram odiosa, ‖gnueritque ex eis liberos, & fue- ‖genuerint
rit filius odiosæ primogenitus, volueritque q; ex eo. 4.
substantiam inter filios suos diuidere: nō poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnocet primogenitum, ‖ dabitque ei de his quæ 2. Para. 31.8
habuerit cuncta duplicia. iste est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita. Si genuerit homo filium contuma D
cem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempserit: apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius & ad portam iudicij, dicentq; ad eos, Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiens pertimescat. Quando peccauerit homo quod morte plectendum est, & adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo: non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia ‖maledictus à Deo est qui pendet in Galat. 3. b
ligno, & nequaquam contaminabis Terram tuam quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

S. Pietas in rem proximi exercenda, de veste alterius sexus, de inuento nido, de circundando tecto domus, de non cōmiscendis rebus diuersi generis, de fimbrijs, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in vrbe vel in agro, de vxore patris non ducenda.

CAP. XXII.

NOn videbis bouē fratris tui, aut ouem A
errantem, & præteribis: sed reduces Exod. 23.4
fratri tuo, etiamsi non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erūt apud te quāmdiu quærat ea frater tuus, & recipiat. Similiter facies de asino, & de vestimēto, & de omni re fratris tui quæ perierit: si inueneris eam, ne negligas quasi alienam. Si videris asinum fratris tui aut bouem cecidisse in via, non despicies, sed subleuabis cum eo. Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea, abominabilis

nabilis enim apud Deum est qui facit hæc.
Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum auis inueneris,& matrem pullis vel
ouis désuper incubantem: non tenebis eam
cum filijs,sed abire patieris, captos tenens fi-
lios, vt bene sit tibi, & longo viuas tempore.
B Cum ædificaueris domum nouam,facies mu
rum tecti per circuitũ:ne effundatur sanguis
in domo tua, & sis reus labente alio,& in præ
ceps ruente. Non seres vineam tuam altero
semine:ne & sementis quã seuisti,& quæ na-
scuntur ex vinea, pariter sanctificentur. Non
arabis in boue simul & asino. Non induêris
vestimento quod ex lana linoque contextum
est. Funiculos in fimbrijs facies per quatuor
angulos pallij tui quo operiris. Si duxerit vir
vxorem,& postea odio habuerit eam,quæsie-
ritque occasiones quibus dimittat eam, obij-
ciens ei nomen pessimum,& dixerit, Vxorem
hanc accepi, & ingressus ad eam non inueni
virginem: tollent eam pater & mater eius, &
ferent secum signa virginitatis eius ad senio-
res vrbis qui in porta sunt: & dicet pater. Fi-
liam meam dedi huic vxorem: quam quia o-
dit,imponit ei nomen pessimum,vt dicat,Nõ
inueni filiam tuam virginẽ: & ecce hæc sunt
C signa virginitatis filiæ meæ. Expandent vesti
mentum coram senioribus ciuitatis:apprehẽ-
dentque senes vrbis illius,virum, & verbera-
bunt illum, condemnantes insuper centum
siclis argenti,quos dabit patri puellæ,quoniã
diffamauit nomen pessimum super virginem
Israel:habebitque eam vxorem, & non pote-
rit dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ.
Quòd si verum est quod obijcit,& non est in
puella inuenta virginitas: eijcient eam extra
fores domus patris sui, & lapidibus obruent
viri ciuitatis illius,& morietur: quoniam fe-
Leui. 20.b cit nefas in Israel,vt fornicaretur in domo pa
tris sui:& auferes malum de medio tui. ‖Si dor
mierit vir cum vxore alterius,vterque morie-
tur,id est adulter & adultera: & auferes malũ
D de Israel.Si puellam virginem despõderit vir,
& inuenerit eam aliquis in ciuitate,& concu
buerit cum ea:educes vtrumq; ad portam ciui
tatis illius,& lapidibus obruẽtur:puella,quia
non clamauit cum esset in ciuitate: vir, quia
humiliauit vxorem proximi sui. & auferes
malum de medio tui.Sin autem in agro repe-
rerit vir puellam quæ desponsata est,& appre
hendens cõcubuerit cum ea,ipse morietur so
lus: puella nihil patietur, nec est rea mortis:
quoniam sicut latro consurgit contra fratrem
suum,& occîdit animã eius,ita & puella per-
pessa est. sola erat in agro:clamauit, & nullus
affuit qui liberaret eã.Si inuenerit vir puellam
virginem,quæ non habet sponsum, & appre-
hendens concubuerit cum illa, & res ad iudi-
cium venerit: ‖dabit qui dormiuit cum ea,pa Exod.22.c
tri puellæ quinquaginta siclos argenti,& ha-
bebit eam vxorem,quia humiliauit illam: nõ
poterit dimittere eam cũctis diebus vitæ suæ.
Non accipiet homo vxorem patris sui, nec re
uelabit operimentum eius.

S. De his qui ab Ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi: Idumæus & Ægyptius non sunt abijciendi,de pollutione nocturna, & loco ad necessaria naturæ deputando,de seruo fugitiuo,de mercede prostibuli,fugienda vsura erga fratres,de voto, de vinea & segete proximi.

CAP. XXIII.

NOn intrabit eunûchus attritis vel am A
putatis testiculis, & abscisso veretro
ecclesiam Domini. Non ingredietur
mamzer,hoc est de scorto natus,in ecclesiam
Domini vsq; ad decimam generationem. Am
monites & Moabites etiam post decimam ge
nerationem non intrabunt ecclesiam Domi-
ni,in æternum: quia noluerunt vobis occur-
rere cum pane & aqua in via quando egressi
estis de Aegypto: & quia cõduxerunt contra
te Balaam filium Beor de Mesopotamia Sy-
riæ,vt malediceret tibi: ‖ & noluit Dominus Num.13.a.
Deus tuus audire Balaam,vertitq; maledictio Num.22.a.
nem eius in benedictionem tuam,eo quòd di
ligeret te. Non facies cum eis pacem, nec
quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ, in
sempiternum.Non abominaberis Idumæum, B
quia frater tuus est:nec Aegyptium, quia ad-
uena fuisti in terra eius. Qui nati fuerint ex
eis,tertia generatione intrabunt in ecclesiam
Domini.Quando egressus fueris aduersus ho
stes tuos in pugnam, custodies te ab omni re
mala. Si fuerit inter vos homo qui nocturno
pollutus sit somnio, egredietur extra castra,
& non reuertetur priusquam ad vesperam la-
uetur aqua, & post solis occasum regredie-
tur in castra. Habebis locum extra castra ad
quem egrediaris ad requisita naturæ, gerens
paxillum in balteo. cumq; sederis, fodies per
circuitũ, & egesta humo operies quo releua-
tus es(Dominus enim Deus tuus ambulat in C
medio castrorum, * vt eruat te, & tradat tibi *Iudic.7.
inimicos tuos)& sint castra tua sancta, & ni-
hil in eis appareat fœditatis,ne derelinquat te.
Non trades seruũ domino suo,qui ad te con-
fugerit. Habitabit tecũ in loco qui ei placue-
rit,& in vna vrbium tuarũ requiescet: ne con
tristes eum. Non erit meretrix de filiabus Is-
rael,nec scortator de filijs Israel.Non offeres
mercedem prostibuli,nec pretiũ canis in do-
mo Domini Dei tui,quicquid illud est quod
'vouerint':quia abominatio est vtrunq; apud 'voueris.9.
Dominum Deum tuum. Non fœnerabis fra-
tri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec

D quamlibet aliam rem:sed alieno.Fratri autem tuo absque vsura id quo indiget, commodabis:vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris' possidendam.Cum votum voueris Domino Deo tuo,non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus.& si moratus fueris,reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri,absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labijs tuis,obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es. Ingressus vineā proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.Si intraueris segetem amici tui, franges spicas,& manu conteres:falce aūt non metes.

ingrederis. 1.

S. Libellus repudij permittitur, misericordia in debitores pauperes,non neganda merces,de iudicio aduenæ & pupilli, de reliquijs messis ac vindemiæ.

CAP. XXIIII.

A SI acceperit homo vxorē,& habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem:scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.Cumq; egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam,dederitque ei libellum repudij,& dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit:nō poterit prior maritus recipere eam in vxorē: quia polluta est,& abominabilis facta est corā Domino: ne peccare facias terram tuā quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam. Cum acceperit homo nuper vxorē non procedet ad bellum,nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicæ,sed vacabit absq; culpa domui suæ,vt vno anno lætetur cum vxore sua.Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam: quia animam suam apposuit tibi. Si deprehensus fuerit homo solicitans fratrem suum de filijs Israel, & vendito eo acceperit pretium:interficietur, & auferes malum de medio tui. Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcunque docuerint te sacerdotes Leuitici generis iuxta id quod præcepi eis,& imple solicitè.‖ "Mementote quæ fecerit Dominus Deus vester' Mariæ in via cum egrederemini de Aegypto.

Matth.5.e. & 19.a. Marc.10.a

B

Num.12.a. "Memento quæ fecerit Dominus Deus tuus.t

C Cū repetes à proximo tuo rem aliquā, quam debet tibi, non ingredieris domum eius vt pignus auferas:sed stabis foris,& ille tibi proferet quod habuerit. sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum:vt dormiēs in vestimento suo,benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Domino Deo tuo.‖Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui siue aduenæ qui tecum moratur in terra,& intra portas tuas est:sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum. Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus:sed vnusquisq; pro peccato suo morietur.Nō peruertes iudicium aduenæ & pupilli,nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum. Memento quòd seruieris D in Aegypto,& eruerit te Dominus Deus tuus inde.Idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem, Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reuertêris vt tollas illum:sed aduenam,& pupillum, & viduam auferre patiêris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuū tuarum: Si fruges collegeris oliuarum, quicquid remanserit in arboribus, non reuertêris vt colligas: sed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ. Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in vsus aduenæ pupilli,ac viduæ.Memēto quod & tu seruieris in Aegypto, & idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.

4.Reg.4.b. 2.Par.25.b Ezec.18.c.

Leuit.19.c Tob. 4.c.

S. Quot plagis reus cædendus, boui triturāti os non alligandum,semen fratri suscitandum,pœna mulieris verenda apprehendentis, non committenda in pondere & mensura iniustitia, Amalecitæ delendi.

CAP. XXV.

SI fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices:quem iustum esse perspexerint,illi iustitiæ palmam dabunt:quem impium, condemnabunt impietatis. Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se faciēt verberari. Pro mensura peccati,erit & plagarum modus: ita dūntaxat vt ‖ quadragenarium numerum non excedant:ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Nō ligabis os bouis terentis in area fruges tuas.

A

2.Co.11.f. 1.Cor.9.a. 1.Tim.5.c. Matt.22.c. Mar.12.b. Luc.20.d.

Quando habitauerint fratres simul,& vnus B ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui: & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel. Sin autem noluerit accipere vxorem fratris sui quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq;,‖Non vult frater viri mei suscitare "semen'fratris sui in Israel:nec me in coniugium sumere. Statimq; accersiri eum facient,& interrogabunt. Si responderit, Nolo eam vxorem accipere: accedet mulier ad eum coram senioribus,& tollet calceamentum de pede C eius,spuetque in faciem illius, & dicet,Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui.

Ruth.4.b. "nomen.4.

Et vo-

Et vocabitur nomen illius in Iſrael, Domus diſcalceati. Si habuerint inter ſe iurgium viri
b 5. bduo', & vnus contra alterum rixari cœperit: volensque vxor alterius eruere virum ſuum de manu fortioris, miſeritque manum, & apprehenderit verenda eius: abſcindes manum illius, nec flectêris ſuper eam vlla miſericordia. Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. pondus habebis iuſtũ & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore ſuper terram quam Do
D minus Deus tuus dederit tibi. abominatur enim Dominus tuus eũ qui facit hæc, & auer-
Exod. 17.c ſatur omnem iniuſtitiam. Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Aegypto: quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui laſsi reſidebãt, cecidit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubiecerit cũctas per circuitum nationes in terra quam tibi pollicitus eſt: delebis nomen eius ſub cœlo. Caue ne obliuiſcaris.

S. Primitiæ ac decimæ vbi & quibus exoluendæ, & ſub qua verborum forma.

CAP. XXVI.

A CVmque intraueris terram quam Dominus Deus tuus tibi daturus eſt poſſidendam, & obtinueris eam, atq; habitaueris in ea, tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergeſque ad locum quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius: accedeſq; ad ſacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum, Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſum in terram pro qua iu
a Dominus. 1 Reg. 6. rauit a patribus noſtris vt daret eam nobis. Suſcipienſq; ſacerdos cartallum de manu eius', ponet ante altare Domini Dei tui, & loquêris in conſpectu Domini Dei tui, Syrus perſequebatur patrem meũ, qui deſcendit in Aegyptum, & ibi peregrinatus eſt in pauciſsimo numero: creuitque in gentem magnam ac ro-
B buſtam & infinitæ multitudinis. Afflixeruntque nos Aegyptij, & perſecuti ſunt imponentes onera grauiſsima, & clamauimus ad Dominum Deum patrum noſtrorum: qui exaudiuit nos, & reſpexit humilitatem noſtram, & laborem atq; anguſtiam: & eduxit nos de Aegypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pauore, in ſignis atque portentis, & introduxit ad locũ iſtum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem. Et idcirco nũc offero primitias frugum terræ quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conſpectu Domini Dei tui: & adorato Domino Deo tuo, epulaberis in omnibus bonis quæ Domi-

nus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & aduena qui tecum eſt. Quando C compleueris decimam cunctarum frugũ tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ & aduenæ, & pupillo & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & ſaturentur: loquêriſque in conſpectu Domini Dei tui, Attuli quod ſanctificatum eſt de domo mea, & dedi illud Leuitæ & aduenæ, & pupillo ac viduæ, ſicut iuſſiſti mihi: nõ præteriui mandata tua, nec ſum oblitus imperij tui. Nõ comedi ex eis in luctu meo, nec ſeperaui ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quicquã in re funebri. Obediui voci Domini Dei mei, & feci omnia ſicut præcepiſti mihi. ‖Reſpice de ſanctuario Iſaię. 63.d. tuo, & de excelſo cœlorum habitaculo, & be- Baru. 2.d. nedic populo tuo Iſrael, & terræ quam dediſti nobis, ſicut iuraſti patribus noſtris, terræ D lacte & melle mananti. Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi vt facias mandata hæc atque iudicia: vt cuſtodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. ‖Dominũ ele Supra. 7.a. giſti hodie, vt ſit tibi Deus, & ambules in vijs eius, vt cuſtodias ceremonias illas, & mandata atque iudicia, & obedias eius imperio. "En' "Et. 4. Dominus elegit te hodie vt ſis ei populus peculiaris, ſicut locutus eſt tibi, & cuſtodias omnia præcepta illius: & faciet te excelſiorem cunctis gentibus quas creauit in laudẽ, & nomen, & gloriam ſuam: vt ſis populus ſanctus Domini Dei tui, ſicut locutus eſt.

S. Altare lapideum erigendum bene, lexq; lapidibus inſcribenda: benedictiones piorũ & maledictiones impiorum. CAP. XXVII.

PRæcepit autem Moyſes & ſeniores Iſ- A rael populo dicentes, Cuſtodite omne mãdatum quod præcipio vobis hodie. Cumq; tranſieritis Iordanem in terrã quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce leuigabis eos, vt poſsis in A eis ſcribere omnia verba legis huius, Iordane trãſmiſſo: vt introeas terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, ſicut iurauit patribus tuis. ‖Quando Exo. 20.d ergo tranſieritis Iordanẽ, erigite lapides quos Ioſue. 8.f. ego hodie præcipio vobis in monte Hebal, & leuigabis eos calce: & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapidibus quos ferrum non tetigit, & de ſaxis informibus & impolitis: & offeres ſuper eo holocauſta Domino Deo tuo, & immolabis hoſtias pacificas, comedeſ- B que ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo, Et ſcribes ſuper lapides omnia verba legis huius planè & lucidè. Dixeruntque Moyſes & ſacerdotes Leuitici generis ad omnem Iſraelem, Attende, & audi Iſrael. Hodie factus es populus Domini Dei tui. audies vocem eius, & facies mandata atq; iuſtitias quas ego

*hodie.1. præcipio tibi. *Præcepitque Moyses populo
in die illo, dicens, Hi stabunt ab benedicen-
"populo.1. dum "Domino 'super montem Garizim, Ior-
dane transmisso: Simeon, Leui, Iudas, Issa-
char, Ioseph, & Ben-iamin. Et è regione isti
stabunt ad maledicendum in monte Hebal,
C Ruben, Gad, & Aser, & Zabulõ, Dan, & Ne-
Dani.9.c. phthali. ‖Et pronuntiabunt Leuitæ, dicentq;
ad omnes viros Israel excelso voce, Maledi-
"faciet.6. ctus homo qui "facit 'sculptile & cõflatile, abo
minationem Domini, opus manuũ artificum,
"ponitque. "ponetq; illud in abscondito. & respondebit
omnis populus, & dicit, Amẽ. Maledictus qui
*suam.1. non honorat patrem suum, & matrem. * & di
cet omnis populus, Amen. Maledictus qui
transfert terminos proximi sui. & dicet om-
nis populus, Amen. Maledictus qui errare fa-
cit cæcum in itinere. & dicet omnis populus,
Amen. Maledictus qui peruertit iudicium ad-
uenæ, pupilli & viduæ. & dicet omnis popu-
D lus, Amen. Maledictus qui dormit cum vxore
patris sui, & reuelat operimentum lectuli e-
ius. & dicet omnis populus, Amen. Maledi-
ctus qui dormit cum omni iumẽto. & dicet o-
mnis populus, Amen. Maledictus qui dormit
cum sorore sua filia patris sui, vel matris suæ.
& dicet omnis populus, Amen. Maledictus
*Maledictus qui dormit cum socru sua. & dicet omnis po-
qui dormit cum vxore proximi sui. & dicet omnis populus, pulus, Amen. Maledictus qui clàm percussé-
Amen. rit proximum suum. & dicet omnis populus,
Amen. *Maledictus qui accipit munera, vt
percutiat animam sanguinis innocentis. & di
Galat.3.b. cet omnis populus, Amen. ‖Maledictus qui
non permanet in sermonibus legis huius, nec
eos opere perficit. & dicet omnis populus,
Amen.

S. Multiplex promittitur obseruantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

CAP. XXVIII.

A SI autem audieris vocẽ Domini Dei tui,
vt facias atque custodias omnia mandata
eius quæ ego præcipio tibi hodie, faciet
te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis
gentibus quæ versantur in terra. Venientque
super te vniuersæ benedictiones istæ, & appre
hendent te: si tamen præcepta eius audieris,
Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in a-
gro. Benedictus fructus ventris tui, & fru-
ctus terræ tuæ, fructusque iumentorum tuo-
rum, greges armentorum tuorum, & caulæ
ouium tuarum. Benedicta horrea tua, & bene-
dictæ reliquiæ tuæ. Benedictus eris ingrediens
& egrediens. Dabit Dominus inimicos tuos
qui consurgunt aduersum te, corruentes in
conspectu tuo: per vnam viam venient con-
tra te, & per septem fugient à facie tua. Emit-
tet Dominus benedictionem super cellaria
tua, & super omnia opera manuum tuarum:
benedicetque tibi in terra quam acceperis.
Suscitabit te Dominus sibi in populum san-
ctum, sicut iurauit tibi: si custoderis mandata
Domini Dei tui, & ambulaueris in vijs eius.
Videbuntq; omnes terrarum populi quòd no
men Domini inuocatum sit super te, & time
bunt te. Abundare te faciet Dominus omni- B
bus bonis, fructu vteri tui, & fructu iumento-
rum tuorum, fructu terræ tuæ quam iurauit
Dominus patribus tuis vt daret tibi. Aperiet
Dominus thesaurum suum optimũ, cœlum,
vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore suo:
benedicetque cunctis operibus manuum tua-
rum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse à
nullo fœnus accipes. Constituet te Dominus
in caput, & non in caudam: & eris semper su-
prà, & non subter: si tamen audieris mandata
Domini Dei tui quæ ego præcipio tibi hodie,
& custodieris & feceris, ac non declinaueris
ab eis nec ad dextram nec ad siniſtram, nec se
cutus fueris deos alienos, neque colueris eos.
‖Quòd si audire nolueris vocẽ Domini Dei Leui.26.b
tui, vt custodias & facias omnia mandata eius Thre.2.f.
& ceremonias quas ego præcipio tibi hodie, Malac.2.a.
venient super te omnes maledictiones istæ, & Baruch.1.d
apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate,
maledictus in agro. Maledictum horreum
tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ. Maledictus
fructus vẽtris tui, & fructus terræ tuæ, armen-
ta boum tuorum, & gregres ouium tuarum.
Maledictus eris ingrediens, & maledictus egre
diens. Mittet Dominus super te famem & e-
suriem, & increpationem in omnia opera tua
quæ tu facies: donec conterat te & perdat ve- C
lociter*, propter adinuentiones tuas pessimas *de sub ta-
in quibus reliquisti me. Adiungat tibi Domi lo.5.
nus pestilentiam, donec consumat te de terra
ad quam "ingrederis 'possidẽdam. Percutiat te "ingredie-
Dominus egestate, febri & frigore, ardore & rit.
æstu, & aere corrupto ac rubigine, & perse-
quatur donec pereas. Sit cœlũ quod supra te
est, æneum: & terra quam calcas, ferrea. Det
Dominus imbrem terræ tuæ puluerem, & de
cœlo descendat super te cinis, donec conteta-
ris. Tradat te Dominus corruentem ante ho-
stes tuos, per vnam viam egrediaris contra e-
os, & per septem fugias, & dispergaris per om
nia regna terræ. sitque cadauer tuum in escam
cunctis volatilibus cœli & bestijs terræ, & nõ
sit qui abigat. Percutiat te Dominus hulcere
Aegypti, & partem corporis per quam sterco
ra egeruntur, scabie quoque & prurigine: ita
vt curari nequeas. Percutiat te Dominus a-
mentia & cæcitate ac furore mentis, & palpes
in meridie sicut palpare solet cæcus in tene-
bris, & non dirigas vias tuas. Omniq; tempo
re calumniam sustineas, & opprimaris violen
tia, nec habeas qui liberet te. Vxorem accipias,

& alius

D & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam. Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oues tuæ dentur inimicis tuis, & non sit qui te adiuuet. Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit fortitudo in manu tua. Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedat populus quē ignoras: & sis semper calumniam sustinens: & oppressus cunctis diebus, & stupens ad terrorem eorū quæ videbunt oculi tui. Percutiat te Dominus hulcere pessimo in genibus & in suris, sanariq; non possis à planta pedis vsq; ad verticem tuū. Ducet te Dominus, & regē quem constitues super te, in gentem quam ignoras tu & patres tui: & seruies ibi dijs alienis, ligno & lapidi. Et eris perditus, in prouerbium ac fabulā omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus. ‖ Sēmētem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locuste deuorabunt omnia. Vineam plantabis & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus. Oliuas habebis in omnibus terminis tuis, & non vngêris oleo: quia defluent & deperibūt. Filios generabis & filias, & nō fruêris eis: quoniam ducētur in captiuitatem. Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo cōsumet. Aduena qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritq; sublimior: tu aūt descendes, & eris inferior. Ipse fœnerabit tibi, & tu nō fœnerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam. Et veniēt super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehedēt te, donec intereas: quia nō audisti vocem Domini Dei tui, nec seruasti mandata eius & ceremonias quas præcepit tibi. Et erūt in te signa atq; prodigia, & in semine tuo vsq; in sempiternum: eo quòd nō seruieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam. Seruies inimico tuo quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, et nuditate, & omni penuria, & ponet iugum ferreum super cerui cem tuā, donec te cōterat. Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus in similitudinam aquilæ volantis cum impetu: cuius linguam intelligere nō possis, gentem procaciſsimam, quæ non defe rat seni, nec misereatur paruuli, & deuoret fructum iumentorum tuorū, ac fruges terræ tuæ: donec intereas, & nō relinquat tibi triticum, vinum & oleum, armenta boum & greges ouium: donec te disperdat, & cōterat in cunctis vrbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in

Mich. 6.d. Aggæ. 1.b.

E

omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua quam dabit tibi Dominus Deus tuus: & comedes fructū vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarū, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuis. Homo delicatus in te, & luxuriosus valde inuidebit fratri suo, & vxori quæ cubat in sinu suo, ne det eis de carnibus filiorum suorum quas comedet, eo quòd nihil aliud habeat in obsidione & penuria qua vastauerint te inimici tui intra omnes portas tuas. Tenera mulier & delicata quæ super terrā ingredi non valebat, nec pedis vestigiū figere propter mollitiem & teneritudinem nimiam, inuidebit viro suo qui cubat in sinu eius, super filij & filiæ carnibus, & illuuie secundinarum quæ egrediuntur de medio fœminum eius, & super liberis qui eadem hora nati sunt. comedent enim eos clàm propter rerum omnium penuriam, in obsidione & vastitate qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis huius quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen eius glorioſum & terribile, hoc est Dominum Deum tuum: augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseuerantes, infirmitates pessimas & perpetuas, & conuertet in te omnes afflictiones Aegypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi. In G super & vniuersos languores, & plagas quæ non sunt scriptæ in volumine legis huius, inducet Dominus super te, donec te conterat: & remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniā non audisti vocem Domini Dei tui. Et sicut antè lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subuertens, vt auferamini de terra ad quam ingredieris possidendam. Disperget te Dominus in omnes populos à summitate terræ vsque ad terminos eius; & seruies ibi dijs alienis quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus. In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore, & erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ. Mane dices, Quis mihi det vesperū? & vespere, Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem: qua terreberis: & propter ea quæ tuis videbis oculis. Reducet te Dominus classibus in Aegyptū per viam de qua dixit tibi vt eam amplius non videres. Ibi vendêris inimicis tuis in seruos & ancillas, & non erit qui emat.

F

S. Fœdus & iuramentū Israëlitarum cum Domino

mino iuxta Dei beneficia, & comminatio aduersus fœdifragos.

CAP. XXIX.

A Exo.19.a. HAec sunt verba fœderis quod præcepit Dominus Moysi vt feriret cum filijs Israel in Terra-Moab: præter illud fœdus quod cum eis pepigit in Horeb. Vocauitque Moyses omnẽ Israel, & dixit ad eos, Vos vidistis vniuersa quæ fecit Dominus coram vobis in Terra-Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersæque terræ illius, tentationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque ingentia, & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possint audire vsque in Supra.8.a. præsentem diem. ‖Adduxit vos quadraginta annis per desertũ: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceaméta pedum "vestrorum' vetustate consumpta sunt. Panem non comedistis, vinum & siceram non bibistis: vt sciretis quia "ipse est' Dominus Deus vester. ‖Et "ego sum. Supr.3.a. venistis ad hunc locum: egressusque est Sehon rex Hẽsebon, & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos, & tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manasse. B Custodite ergo verba pacti huius, & implete ea: vt intelligatis vniuersa quæ facitis. Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac maiores natu, atque doctores, omnis populus Israel, "aduena qui tecum morat tur.6. liberi & vxores vestræ, & "aduenæ qui tecum morantur' in castris, exceptis lignorum cæsoribus, & his qui comportãt aquas: vt transeas in fœdere Domini Dei tui, & in iureiurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum: vt suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus sicut locutus est tibi, & sicut iurauit patribus tuis Abraham, Isaac, & Iacob. Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio, & hæc iuramenta confirmo, sed cunctis præsentibus & absentibus.

Vos enim nostis quomodo habitauerimus in Terra-Aegypti, & quomodo transierimus per medium nationum, quas transeuntes vidistis, abominationes & sordes, id est idôla C eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum quæ colebant. Ne fortè sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus cuius cor auersum est hodie à Domino Deo nostro: vt vadat & seruiat dijs illarum gentium, & sit inter vos radix germinãs fel & amaritudinẽ. Cumque audierit verba iuramenti huius, benedicat sibi in corde suo, dicens, Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & assumat ebria sitientem, & Dominus nõ ignoscat ei: sed tunc quàm maximè furor eius fumet & zelus contra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomẽ eius sub cœlo, & consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, iuxta maledictiones quæ in libro legis huius ac fœderis continentur. Dicetq; sequens generatio, & filij qui nascentur deinceps, & peregrini qui délonge venerint, videntes plagas terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixerit Dominus sulphure, & solis ardore comburens, ita vt vltrà non seratur, nec virens quippiam germinet in exemplũ ‖subuersionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subuertit Dominus Gen.19.e. 3.Reg.9.b Iere.22.c. in ira & in furore suo. Et dicent omnes gentes, Quare sic fecit Dominus terræ huic? quæ est hæc ira furoris eius immensa? Et respondebunt, Quia dereliquerunt pactum Domini quod pepegit cum patribus eorum, quãdo eduxit eos de Terra-Aegypti: & seruierũt dijs alienis, & adorauerunt eos quos nesciebãt, & quibus non fuerãt attributi: idcirco iratus est furor Domini contra terram istam, vt induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt, & eiecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, proiecitque in terram alienam sicut hodie comprobatur. Abscondita, Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filijs nostris vsque in sempiternum, vt faciamus vniuersa *legis huius. *verba.6.

S. Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum non longe à nobis separatur, proponitur bonum & malum: vt vltro bonum eligentes, viuamus, & non pereamus, malo adhærentes.

CAP. XXX.

CVm ergo venerint super te omnes ser- A Psal.105.d mones isti, benedictio siue maledictio quam proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in vniuersis gẽtibus, in quas disperserit te Dominus Deus tuus, & reuersus fueris ad eum, & obedieris eius imperijs, sicut ego hodie præcipio tibi, cũ filijs tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua: reducet "te Dominus Deus tuus de captiuitate tua', ac miserebitur tui, & rursum congregabit te de cunctis populis in quos te antè dispersit. Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus, ‖& assu- 2.Mach.1. f.&2.c. met, atque introducet in terram quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi maioris numeri te esse faciet, quàm fuerint patres tui. Circũcidet Dominus De- B us tuus cor tuũ, & cor seminis tui: vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis viuere. Omnes autem maledictiones has conuertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te, & persequũtur. Tu autem reuertêris, & audies vocem

"Dominus Deus tuus captiuitatẽ tuam.3.

Domini-

Domini Dei tui: facieſq́ue vniuerſa mandata quæ ego præcipio tibi hodie, & abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuū tuarum, in ſobole vteri tui, & in fructu iumentorum tuorum, in hubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Reuertetur enim Dominus, vt gaudeat ſuper te in omnibus bonis, ſicut gauiſus eſt in patribus
C tuis: ſi tamen audieris vocē Domini Dei tui, & cuſtodieris præcepta eius & ceremonias, quæ in hac lege conſcripta ſunt: & reuertaris
Rom.10.b ad Dominum Deum tuū in toto corde tuo, & in tota anima tua. ‖Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cœlo ſitum, vt poſſis dicere, Quis noſtrū valet ad cœlum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atq; opere compleamus? Neq; trans mare poſitū: vt cauſeris, & dicas, Quis ē nobis poterit trāſfretare mare, & illud ad nos vſque deferre: vt poſsimus audire, & facere quod præceptum eſt? Sed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo & in corde tuo, vt facias illum. Conſydera quòd hodie propoſuerim in cōſpectu tuo vitam & bonum, & econtrario mortem & malum: vt diligas Dominum Deum tuū, & ambules in vijs eius, & cuſtodias mādata illius ac ceremo
D nias atque iudicia: & viuas, atque multiplicet
ingrediēris. te, benedicatq́; tibi in terra ad quam "ingrede־ris' poſsidendam. Si autem auerſum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atq; errore deceptus adoraueris deos alienos & ſeruieris eis: prædico tibi hodie quòd pereas, & paruo tempore morēris in terra ad quam Iordane tranſmiſſo ingredieris poſsidendā. Teſtes inuoco hodie
"mortem. 6 cœlum & terram, quòd propoſuerim vobis vi tam & "bonum, 'benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitā, vt & tu viuas, & ſemen tuum: & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas (ipſe eſt enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt habites in terra pro qua iurauit Dominus patribus tuis Abraham, Iſaac, & Iacob, vt daret eam illis.

S. Moyſes Ioſuę ſibi ſufficit in ducem, Deuteronomium ſcribi iubet & in arca ſeruari.

CAP. XXXI.

A ABijt itaque Moyſes, & locutus eſt omnia verba hæc ad vniuerſum Iſrael, & dixit ad eos, Centum viginti anno rum ſum hodie, non poſſum vltrà egredi & ingredi, præſertim cum & Dominus dixerit
Supr.3.d. mihi, ‖Nō tranſibis Iordanem iſtū. Dominus
Num.27.e ergo Deus tuus tranſibit ante te, ipſe delebit omnes gentes has in cōſpectu tuo, & poſſidebis eas: & Ioſuę iſte tranſibit ante te, ſicut locutus eſt Dominus. Facietq́ue Dominus eis
Num.21.e ‖ſicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, "delebitq́; eos. Cum ergo & hos tradiderit vobis, ſimiliter facietis eis ſicut præcepi vobis. ‖Viriliter agite, & confor Supra.7.a. tamini: nolite timere, nec paueatis ad conſpectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipſe B eſt ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te. Vocauitq́ue Moyſes Ioſuę, & dixit ei coram omni Iſrael. Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces populū iſtum in terram quam daturum ſe patribus eorum iurauit Dominus, & tu eam ſorte diuides. Et Dominus qui ductor eſt veſter, ipſe erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paueas. Scripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit eam ſacerdotibus filijs Leui, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael. Præcepitq́ue eis, dicens, Poſt C ſeptem annos anno remiſsionis, in ſolennitate tabernaculorum, conuenientibus cunctis ex Iſrael, vt appareant in conſpectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus: leges verba legis huius coram omni Iſrael, audientibus eis, & in vnum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, paruulis & & aduenis qui ſunt intra portas tuas: vt audientes diſcant, & timeant Dominum Deū veſtrū, & cuſtodiant: impleantq́; omnes ſermones legis huius. filij quoque eorum qui nunc ignorant: vt audire poſsint, & timeant Dominum Deum "ſuum' cunctis diebus quibus ver "veſtrum.7 ſantur in terra ad quā vos Iordane tranſmiſſo pergitis obtinendam. Et ait Dominus ad Moyſen. Ecce propè ſunt dies mortis tuæ: voca Ioſuę, & ſtate in tabernaculo teſtimonij, vt præcipiam ei. Abierunt ergo Moyſes & Io- D ſuę, & ſteterūt in tabernaculo teſtimonij: apparuitq́; Dominus ibi in columna nubis, quæ ſtetit in introitu tabernaculi. Dixitq́ue Dominus ad Moyſen, Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iſte cōſurgens fornicabitur poſt deos alienos in terra ad quam ingreditur vt habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus quod pepigi cum eo. Et iraſcetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abſcondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem: inuenient eum omnia mala & afflictiones: ita vt dicat in illo die, Verè quia non eſt Deus mecum, in E uenerunt me hæc mala. Ego autē abſcondam, & celabo faciem meam in die illo propter omnia mala quæ fecit, quia ſecutus eſt deos alienos. Nunc itaque ſcribite vobis canticum iſtud, & docete filios Iſrael: vt memoriter teneant, & ore decantent, & ſit mihi carmen iſtud pro teſtimonio inter filios Iſrael. Introducam enim eum in terram pro qua iuraui patribus eius, lacte & melle manantem. Cumque comederint: & ſaturati, craſsiq́ue fuerint, auerten-

auertẽtur ad deos alienos, & seruient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum. Postquam inuenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis "tui'. Scio enim cogitationes eius, quæ facturus sit, hodie antequam introducam eum in terram quam ei pollicitus sum. Scripsit ergo Moyses cãticum, & docuit filios Israel. Præcepitque >Dominus' Iosuæ filio Nun, & ait, Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in terrã quam pollicitus sum, & ego ero tecum. Postquam ergo scripsit Moyses verba legis huius in volumine, atq; compleuit, præcepit Leuitis qui portabant arcam fœderis Domini, dicẽs, Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: vt sit ibi contra te in testimonium. Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicem tuam durissimam. Adhuc viuente me & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominũ: quanto magis cum mortuus fuero? Cõgregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & inuocabo contra eos cœlum & terram. Noui enim quòd post mortem meã iniquè agetis, & declinabitis cito de via quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, vt irritetis eũ per opera manuum vestrarum. Locutus est ergo Moyses audiente vniuerso cœtu Israel verba carminis huius, & ad finem vsq; compleuit.

S. Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populi, ingratitudinem sæpius à Domino castigatam: iubetur Moyses montem Abarim ascendere vt promissam terram contempletur.

CAP. XXXII.

AVdite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei,
Concrescat in pluuiã doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbã, & quasi stillæ super gramina:
Quia nomen Domini inuocabo: date magnificentiam Deo nostro.
Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia: Deus fidelis, & absque vlla iniquitate, iustus & rectus.
Peccauerunt ei >&' non filij eius in sordibus, generatio praua atque peruersa.
Hæccine reddis Domino populе stulte & insipiens? nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te?
Memẽto dierũ antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.
Quando diuidebat Altissimus gentes: quãdo separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel.
Pars autem Domini, populus eius: Iacob funiculus hæreditatis eius.
Inuenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circunduxit eum, & docuit: & custodiuit quasi pupillam oculi sui.
Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas: & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis.
Dominus solus dux eius fuit: & nõ erat cum eo Deus alienus.
Constituit eum super excelsam terram: vt comederet fructus agrorum, "vt' sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo:
Butyrum de armento, & lac de ouibus cũ adipe agnorum, & arietum filiorum Basan, & hircos cum medulla tritici, & sanguinem vuæ biberet meracissimum.
Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.
Prouocauerunt eũ in dijs alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitauerunt.
Immolauerũt dæmonijs & nõ Deo, dijs quos ignorabant: noui recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.
Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.
Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia prouocauerunt eũ filij sui & filiæ.
Et ait, Abscondã faciem meam ab eis, & consyderabo nouissima eorũ: generatio enim peruersa est, & infideles filij.
Ipsi me prouocauerũt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus suis: || & ego prouocabo eos in eo qui nõ est populus, & in gente stulta irritabo illos. Rom. 10. d Iere. 15. c
Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.
Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.
Consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.
Foris vastabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.
Et dixi, Vbinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.
Sed propter iram inimicorum distuli: ne fortè superbirent hostes eorum, & dicerent,

Manus

Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

Gens absque consilio est, & sine prudentia.

Vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

"persequatur.5. Quō "persequebatur' vnus mille, & duo fugarēt decē millia? nónne ideo, quia Deus suus vēdidit eos, & Dominus cōclusit illos?

Non enim est Deus noster vt dij eorum: & inimici nostri sunt iudices.

E De vinea Sodomorum, vinea eorū, & de suburbanis Gomorrhæ vua eorum vua fellis, & "botri amarissimi'.

"botrus amarissimus.9. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

Nónne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

Ecc.28.2. Rom.12.d. Hebr.10.e.9. ‖Mea est vltio, & ego retribuam eis' in tēpore, vt labatur pes eorū: iuxtà est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

Iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis miserebitur: videbit quòd infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

"dicent.10. Et "dicet' Vbi sunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam?

De quorū victimis comedebāt adipes, & bibebant vinū libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

F 1.Reg.1.b. Tobi.13.a. Sapi.16.b. ‖Videte quòd ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego sanabo, & nō est qui de manu mea possit eruere.

Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam, Viuo ego in æternum.

Si acuero vt fulgur gladiū meū, & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionē hostibus meis, & his qui oderunt me retribuā.

Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occisorū, & de captiuitate, nudati inimicorū capitis.

2.Mac.7.b ‖Laudate gentes populum eius, quia sanguinem seruorum suorum vlciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.

Venit ergo Moyses, & locutus est omnia verba cantici huius in auribus populi, ipse & Io-

G sue filius Nun. Compleuitque omnes sermones istos, loquens ad vniuersum Israel: & dixit ad eos. Ponite corda vestra in omnia verba quæ ego testificor vobis hodie: vt mādetis ea filijs vestris custodire & facere, & implere vniuersa quæ scripta sunt legis huius: quia non incassum præcepta sunt vobis, sed vt singuli in eis viuerent: quæ facientes longo perseuere-

"ingredimini. tis tempore in terra ad quam Iordane transmisso "ingredimini' possidendam. Locutusq; est Dominus ad Moysen in eadem die, dicēs,

Ascende in mōtem istum Abarim, id est transituum, in montē Nebo, qui est in terra Moab contra Iericho: & vide Terram Chanáan, quam ego tradam filijs Israel obtinendam, & morêre in monte. Quem conscendens iungêris populis tuis, ‖sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis: quia ‖præuaricati estis cōtra me in medio filiorū Israel ad Aquas-cōtradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel. Econtra videbis terrā, & non ingrediêris in eam quam ego dabo filijs Israel. Num.20.d.33.c. Num.20.a.27.c.

5. *Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israël.* CAP. XXXIII.

HAec est benedictio qua benedixit A Moyses homo Dei filijs Israel ante mortem suam. Et ait, Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorū millia. In dextera eius ignea lex. Dilexit populos, omnes sancti in manu illius sunt: ‖ & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Legem præcepit nobis Moyses hæreditatem multitudinis Iacob. Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel. Sapi.5.b.

Viuat Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero.

Hæc est Iudæ benedictio, Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduc eum: manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit.

Leui quoque ait, Perfectio tua, & doctri- B na tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & iudicasti ad Aquas-contradictionis. Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos, & fratribus suis. Ignoro illos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt. iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israel: ponent thymiama in furore tuo: & holocaustum super altare tuum. Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non consurgant.

Et Ben-iamin ait, Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

Ioseph quoque ait, De benedictione Do- C mini terra eius, de pomis cœli, & rore, atque abysso subiacente. De pomis fructuum solis ac lunæ, de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum, & de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius ‖qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos. Quasi primogeniti tauri pulchritudo Exod.3.a.

eius,

eius, cornua rhinocerôtis cornua illius: in ipſis ventilabit Gentes vſq; ad terminos terræ. hæ ſunt multitudines Ephráim, & hæc millia Manaſſe.

Et Zabûlon ait, Lætare Zabûlon in exitu tuo, & Iſſachar in tabernaculis tuis. Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iuſtitiæ. Qui inundationem maris quaſi lac ſugent, & theſauros abſconditos arenarũ.

Et Gad ait, Benedictus in latitudine Gad: quaſi leo requieuit, cepitq́ue brachium & verticem. Et vidit principatũ ſuum, quòd in parte ſua doctor eſſet repoſitus: qui fuit cũ principibus populi: & fecit iuſtitias Domini, & iudicium ſuum cum Iſrael.

D Dan quoque ait, Dan catulus leonis, fluet largiter de Baſan.

Et Nephthali dixit. Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem poſsidebit.

Aſer quoque ait, Benedictus in filijs Aſer, ſit placens fratribus ſuis, & tingat in oleo pedem ſuum. Ferrum & æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & ſenectus tua.

v.4. Non eſt ▹Deus' alius vt Deus rectiſsimi: aſcenſor cœli auxiliator tuus. Magnificentia eius diſcurrunt nubes: habitaculũ eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna: eijciet à facie tua inimicum, dicetq́ue, "Conterere'. ‖Habitabit Iſrael confidenter & ſolus. Oculus Iacob in terra frumenti & vini, cœliq́ue caligabunt rore. Beatus es tu Iſrael. quis ſimilis tui populo, qui ſaluaris in Domino? ſcutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ. negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

"Contere. 2. Iere. 33. b.

S. Contemplata terra moritur Moyſes, & occultè à Deo ſepultus fletur à populo, illiq́; Ioſue ſubſtituitur: commendatur propheta Moyſes à Dei familiaritate, & factis per ipſum ſignis.

CAP. XXXIIII.

A Ascendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper montem Nebo, in verticem Phaſga contra Iericho: ‖oſtẽditq́ue ei Dominus omnem terram Galaad vſq; Dan, & vniuerſum Nephthali, terramq́ue Ephráim & Manaſſe, & omnem terram *vſque ad mare nouiſsimum, & auſtralem partem, & latitudinẽ campi Iericho ciuitatis palmarum vſque Segor. Dixitq́; Dominus ad eum. Hæc B eſt terra, pro qua iuraui Abraham, Iſaac, & Iacob, dicens, ‖Semini tuo dabo eã. Vidiſti eam oculis tuis, & nõ tranſibis ad illam. Mortuuſq́ue eſt ibi Moyſes ſeruus Domini in terra Moab, iubente Domino: & ſepeliuit eum in vallæ terræ Moab contra Phogor: ‖& non cognouit homo ſepulchrũ eius vſq; in præſentem diẽ. Moyſes centum & viginti annorum erat quando mortuus eſt: nõ caligauit oculus C eius, nec dentes illius moti ſunt. Fleuerunt q́; eum filij Iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus: & completi ſunt dies planctus lugentium Moyſen. Ioſuè verò filius Nun repletus eſt Spiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas. Et obedierunt ei filij Iſrael, feceruntq́ue ſicut præcepit Dominus Moyſi. Et non ſurrexit vltrà propheta in D Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, vt faceret in Terra-Aegypti Pharaoni, & omnibus ſeruis eius, vniuerſæq́ue terræ illius, & cunctam manum robuſtam, magnaq́; mirabilia, quæ fecit Moyſes coram vniuerſo Iſrael.

2. Mac. 2. 2 Supra. 3. d.

*Iuda. 8.

Gen. 12. b. 15. d.

Iudæ. 6.

Hyeroni-

Hieronymi in Ioſûe

Præfatio.

TANDEM finito Pentateucho Moyſi, velut grandi fœnore liberati, ad Ieſum filium Naue manum mittimus: quem Hebræi, IEHOSVA BEN NVN, id eſt, Ioſûe filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem SOPHETIM appellant: ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemúsque lectorem vt ſyluam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diuiſas, diligens ſcriptor conſeruet: ne & noſter labor, & illius ſtudium pereat. Et vt in primis, quod ſæpe teſtatus ſum, ſciat me non in reprehenſionem veterum noua cudere, ſicut inimici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen noſtra delectant, vt pro Græcorum ἐξαπλοῖς quæ & ſumptu & labore maximo indigent, ęditionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint: hęc illis conferentes inueniant quod requiruut: maximè cum apud Latinos tot ſint exemplaria, quot codices: & vnuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & vtique non poſsit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere cõtra nos inſurgere ſcorpius, & ſanctum opus venenata carpere lingua deſiſtat: vel ſuſcipiens, ſi placet: vel contemnens, ſi diſplicet: neminerítque illorum verſuum, Os tuum abundauit malitia: & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrẽ tuũ loquebaris: & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hęc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis? arguã te, & ſtatuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas eſt, nos laborando ſudare, & alios detrahendo laborare: dolere Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & eccleſiæ homines id deſpicere, imò lacerare vnde aduerſarij torqueantur? Quòd ſi vetus eis tantum interpretatio placet, quę & mihi non diſplicet, & nihil extra recipiendum putant: cur ea quę ſub aſteriſcis & obelis vel addita ſunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis tranſlationem, eccleſiæ ſuſceperunt? Cur Origenem mirantur, & Euſebium Pamphili, cunctas æditiones ſimiliter diſſerentes? Aut quæ fuit ſtultitia, poſtquam vera diexrint, proferre quæ falſa ſunt? Vnde autem in nouo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterum poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum eſt: & hos libros quos Euſtochio virgini CHRISTI negare non potui: decreuimus dum ſpiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere: & omiſſum iam diu opus: quaſi quodam poſtliminio, repetere: præſertim cum & admirabilis, ſanctúſque vir Pammachius, hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam feſtinantes mortiferos ſirenarum cantus ſurda debeamus aure tranſire.

Argumentum in librum Ioſûe.

IESVS filius Naue, typum Domini non ſolum in geſtis, verumetiam in nomine gerens, tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram victori populo: & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia eccleſiæ, cœleſtisque Ieruſalem ſpiritalia regna deſcribit.

Liber Ioſûe, Hebraicè Iehoſûa.

S. Confortatus Ioſûe à Domino monet populum vt ſe ad Iordanis tranſitum præparent, tribus autem Ruben Gad & dimidiam Manaſſe vt fratres ad promiſſam terram deducant.

CAP .I.

A ET Factum eſt poſt mortem Moyſi ſerui Domini, vt loqueretur Dominus ad Ioſûe filium Nun, miniſtrum Moyſi, & diceret ei, Moyſes ſeruus meus mortuus eſt: ſurge, & tranſi Iordanem iſtum tu & omnis populus tecum, in terram quam ego dabo filijs Iſrael. ‖Omnem locum Deu.11.c. quem calcauerit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam, ſicut locutus ſum Moyſi. A deſerto & Libano vſque ad fluuium magnum Euphraten, omnis terra Hethæorum vſque ad mare magnum contra ſolis occaſum erit terminus veſter. Nullus poterit vobis reſiſtere cunctis Heb.13.a. diebus vitæ tuæ: ſicut fui cum Moyſe, ita ero B tecum: ‖non dimittam, nec derelinquam te. Confortare & eſto robuſtus: tu enim ſorte diuides populo huic terram pro qua iurauí patribus ſuis tuis vt traderem eam illis. Confortare igitur, & eſto robuſtus valde: vt cuſtodias, & facias omnem legẽ quam præcepit tibi Moyſes ſeruus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad ſiniſtram, vt intelligas cũcta quæ agis. Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viã tuã, & intelliges eam. Ecce præcipio tibi, confortare, & eſto robuſtus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum eſt Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcunq; perrexeris. Præcepitq; Ioſûe prin- C cipibus populi, dicens, Tranſite per medium caſtrorum, & imperate populo, ac dicite, Præparate vobis cibaria: quoniam poſt diem tertium tranſibitis Iordanem, & intrabitis ad poſsidendam terram quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis. Rubenitis quoque, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manaſſe ait, Mementote ſermonis ‖quem præcepit vobis Num.32.d Moyſes famulus Domini, dicens, Dominus

Deus

Deus vester dedit vobis requiem, & omnem terram. Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis, donec det Dominus requiem fratribus vestris sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram quam Dominus Deus vester daturus est eis. & sic *reuertimini in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea quã vobis dedit Moyses famulus Domini trans Iordanem contra solis ortum. Respondentque ad Iosûe, atque dixerunt, Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocunque miseris, ibimus. Sicut obediuimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantum sit Domins Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur. tu tantum confortare, & viriliter age.

*reuertemini.1.

S. Missi exploratores in vrbem Iericho, à Rahab meretrice, promissa illi misericordia, à morte liberantur.

CAP. II.

A MIsit igitur Iosûe filius Nun de Setim duos viros exploratores in absconditо: & dixit eis, Ite, & considerate terram, vrbemque Iericho. ‖Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieuerunt apud eam. Nuntiatumque est regi Iericho, & dictum, Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filijs Israel, vt explorarent terram. Misitque rex Iericho ad Rahab dicens, Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem terram considerare venerunt. Tollensque mulier viros, abscondit, & ait, Fateor venerunt ad me, sed nescieba m vnde essent. cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequimini cito, & comprehendetis eos. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula li-

Iacob. 2.d. Hebr.11.f.

B ni, quæ ibi erat. Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad *vadum Iordanis: illisque egressis statim porta clausa est. Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascẽdit ad eos, & ait, Noui quòd Dominus tradiderit vobis terram *: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores terræ. Audiuimus quòd siccauerit Dominus aquas Maris-rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Aegypto: ‖& quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus qui erant trãs Iordanem, Sehon & Og, quos interfeciſtis. Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in no-

*vada.1.

*illam.5.

Num.21.c.

bis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum. Nunc ergo iurate mi C
hi per Dominum, vt quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cũ domo patris mei: detisque mihi verum signum: *vt* saluetis patrem meũ & matrem, fratres ac *6.5.
sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte. Qui responderunt ei, Anima nostra sit pro vobis in mortem: si tamen non prodideris nos. cumq; tradiderit nobis Dominus terram: faciemus in te misericordiam & veritatem. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius hærebat muro. Dixitque ad eos, Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis reuertentes: ibique latitate tribus diebus donec redeant, & sic ibitis per viam vestram. Qui dixerunt ad eam, Innoxij erimus à iuramento hoc quo adiurasti nos, si ingredientibus nobis ter
ram, signum *fuerit funiculus iste coccineus, *non.4.
& ligaueris eum in fenestra, per quam dimisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresq;, & omnem cognationem tuam congregaueris in domum tuam. Qui ostium domus tuæ D
egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus *alieni*. Cunctorum autem *innoxij.6.
sanguis qui tecum in domo fuerint, redunda bit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiurasti nos. Et illa respondit, Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos vt pergerent, appendit funiculũ coccineum in fenestra. Illi verò ambulantes peruenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reuerterẽtur qui fuerãt persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos. Quibus vrbem ingressis, reuersi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Iordane venerunt ad Iosûe filiũ Nun, narraueruntque ei omnia quæ acciderant sibi, atque dixerunt, Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

S. Siccatum Dei miraculo Iordanem populus transit. CAP. III.

IGitur Iosûe de nocte consurgens mouit A
castra: egredientesque de Setim, venerũt ad Iordanem ipse, & omnes filij Israel, & morati sunt ibi per tres dies. Quibus euolutis trãsierunt præcones per castrorum medium, & clamare cœperũt, Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes: sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duũm millium: vt procul videre possitis, & nosse

per quam viam ingrediamini, quia prius non ambulastis per eam. cauete ne appropinquetis ad arcam. Dixitq; Iosûe ad populum, Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. Et ait ad sacerdotes, Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui iussa complentes, tulerunt, & ambulauerunt ante eos. Dixitq; Dominus ad Iosûe, Hodie incipiam ex altare te coram omni Israel: vt sciant quòd sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim. Tu autem præcipe sacerdotibus qui portant arcam fœderis, & dic eis, Cùm ingressi fueritis partem aquæ Iordanis, state in ea. Dixitq; Iosûe ad filios Israel, Accedite huc, & audite "verbũ' Domini Dei vestri. Et rursum, C In hoc, inquit, scietis quòd Dominus Deus viuens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum & Hethæum, Heuæum & Pherezæum, Gergesæum quoq; & Iebusæum, & Amorrhæum. Ecce arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Iordanem. Parate duodecim viros de * tribubus Israel, singulos per singulas tribus. Et cùm posuerint vestigia pedum suorũ sacerdotes qui portant arcam * Domini Dei vniuersæ terræ in aquis Iordanis, aquæ quæ inferiores sunt, decurrent atq; deficient: quæ autem désuper veniunt, ‖in vna mole cõsistent. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, vt trãsiret Iordanem, & sacerdotes qui portabant arcam fœderis pergebãt ante eum. Ingressisq; eis Iordanem, D & pedibus eorũ in parte aquæ tinctis (‖Iordanis autem, ripas aluei sui tẽpore messis impleuerat) steterũt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar montis intumescentes apparebant procul ab vrbe quæ vocatur "Edom' vsq; ad "locum' Sarthan. quæ autem inferiores erant, in Mare-solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, vsquequo omnino deficerẽt. Populus autem incedebat contra "Iordanem': & sacerdotes qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam hũmum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alueum transibat.

"verba. 6.

"Iericho. 1.

S. Duodecim lapides de Iordane siccato ad posterorum memoriam colliguntur, alijq; duodecim in ipso Iordanis alueo statuuntur.

CAP. IIII.

A QVibus transgressis dixit Dominus ad Iosûe, Elige duodecim viros singulos per singulas tribus, & præcipe eis vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum vbi fixeritis hac nocte tentoria. Vocauitq; Iosûe duodecim viros, quos elegerat de filijs Israel singulos de singulis tribubus, & ait ad eos. Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Iordanis medium, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, iuxta numerũ filiorum Israel, vt sit signũ inter vos. Et quando interrogauerint vos filij vestri cras, dicentes, Quid sibi volunt isti lapides? respondebitis eis, Defecerunt aquæ Iordanis ante arcam fœderis Domini, cùm transiret eum: idcirco positi sunt lapides isti in monimentum filiorum Israel, vsque in æternum. Fecerunt ergo B filij Israel sicut præcepit eis Iosûe, portantes de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt Dominus ei imperârat, iuxta numerum filiorum Israel, vsque ad locum in quo castrametati sunt, ibiq; posuerunt eos. Alios quoque duodecim lapides posuit Iosûe in medio Iordanis alueo, vbi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam fœderis "Domini' & sunt ibi vsque in præsentem diẽ. Sacerdotes autem qui portabant arcam stabant in Iordanis medio, donec omnia complerentur quæ Iosûe, vt loqueretur ad populum, præceperat Dominus, "&' dixerat ei Moyses. Festinauitq; popu "vt. 1. lus, & transijt. Cumq; transissent omnes, trã- C siuit & arca Domini, sacerdotes quoque pergebant ante populum. Filij quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, armati præcedebant fratres suos filios Israel sicut eis præceperat Moyses: & quadraginta pugnatorum millia per turmas, & cuneos, incedebant per plana atque campestria vrbis Iericho. In die Num. 32. d illo magnificauit Dominus Iosûe coram omni Israel, vt timerent eũ, sicut timuerãt Moysen dum adhuc viueret. Dixitq; ad eum, Præcipe sacerdotibus qui portant arcam fœderis vt ascendant de Iordane. Qui præcepit eis, dicens, Ascendite de Iordane. Cumq; ascendissent portantes arcam fœderis Domini, & siccam humum calcare cœpissent, reuersæ sunt aquæ in alueum suum, & fluebant sicut antè consueuerãt. Populus autem ascendit de Iordane decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra orientalem plagam vrbis Iericho. Duodecim quoq; lapides, quos de Iordanis alueo sumpserãt, posuit Iosûe in Galgalis, & dixit ad filios Israel, Quãdo interrogauerint filij vestri cras patres suos, & dixerint eis, Quid sibi volunt lapides isti? docebitis eos, atque dicetis, Per arentẽ alueum transiuit Israel Iordanem istum, siccante Domino Deo "nostro aquas eius in conspectu nostro', donec "transiretis: ‖sicut fecerat prius in Mari-rubro, quod siccauit donec trãsiremus: vt discant omnes terrarũ populi fortissimam Domini manum, vt & vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

"vestro. 4. aquas eius in conspectu vestro. 4.

"transiremus. 10. Exod. 14. e

S. Terrentur Chananæi, circumcisio fit in Galgalis, & Phase celebratur, deficit manna vbi de

K *fructibus*

fructibus terræ edunt, & angelus Domini Iosûe apparet.

CAP. V.

A POstquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabãt trans Iordanem ad occidentalẽ plagam, & cuncti reges Chanáan, qui propinqua posſidebant magni maris loca, quòd ſiccaſſet Dominus fluẽta Iordanis coram filijs Iſrael donec tranſirent, diſſolutum eſt cor eorum, & nõ remanſit in eis ſpiritus, timentiũ introitum filiorum Iſrael. Eo tempore ait Dominus ad Iosûe, Fac tibi cultros lapideos, & circuncide ſecundò filios Iſrael. Fecit quoque quod iuſſerat Dominus, & circuncidit filios Iſrael in Colle præputiorum. Hæc autem cauſa eſt ſecundæ
B circunciſionis, Omnis populus qui egreſſus eſt de Aegypto generis maſculini, vniuerſi bellatores viri, mortui ſunt in deſerto per lõgiſsimos viæ circuitus, qui omnes circunciſi erant. Populus autem qui natus eſt in deſerto, per quadraginta annos itineris latiſsimæ ſolitudinis incircõciſus fuit: donec conſumerentur qui nõ audierant vocẽ Domini, & quibus
vt non. 2. antè iurauerat "vt' oſtenderet eis terram lacte & melle manantem. Horũ filij in locum ſucceſſerunt patrum, & circunciſi ſunt à Iosûe: quia ſicut nati fuerant, in præputio erant, nec
C eos in via aliquis circunciderat. Poſtquam autem omnes circunciſi ſunt, manſerunt in eodem caſtrorũ loco, donec ſanarentur. Dixitq; Dominus ad Iosûe, Hodie abſtuli opprobrium Aegypti á vobis. Vocatumq; eſt nomẽ loci illius Galgala, vſque in præſentem diem.

Manſeruntque filij Iſrael in Galgalis, & fecerunt Phaſe quartadecima die menſis ad veſperum in campeſtribus Iericho: & comederunt de frugibus terræ die altero, azymos panes, & polentam eiuſdem anni. Defecitque manna poſtquam comederunt de frugibus terræ, nec vſi ſunt vltrà cibo illo filij Iſrael, ſed comederunt de frugibus præſentis anni terræ Chanáan.

D Cùm autem eſſet Iosûe in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum ſtantem contra ſe, euaginatum tenẽtem gladium, perrexitque ad eum, & ait, Noſter es, an aduerſariorum? Qui reſpondit, Nequaquam, ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Iosûe pronus in terram. Et adorans ait, Quid Dominus meus loquitur ad ſeruum
Exod. 3. b. ſuum? ‖ Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, ſanctus eſt. Fecitque Iosûe vt ſibi fuerat imperatum.

S. Poſt varios ſeptem dierum circuitus, Iericho capta funditus deletur, ſeruata Rahab cum ſuis, reædificatori vrbis maledicitur.

CAP. VI.

IEricho autem clauſa erat atque munita, A timore filiorum Iſrael, & nullus egredi audebat aut ingredi. Dixitque Dominus ad Iosûe, Ecce dedi in "manus tuas' Iericho, & *manus tuas* regem eius, omnesque fortes viros. Circuite 3. vrbem cuncti bellatores ſemel per diem: ſic facietis ſex diebus. Septimo autem die ſacerdotes tollent ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in iubileo, & præcedẽt arcam fœderis: ſeptieſque circuibitis ciuitatem, & ſacerdotes clangent buccinis. Cùmque inſonuerit vox tubæ longior atque conciſior, & in auribus veſtris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis, ingredienturque ſinguli per locum contra quem ſteterint. Vocauit ergo Iosûe filius Nun ſacerdotes, & dixit ad eos, Tollite arcam fœderis: & ſeptem alij ſacerdotes tollant ſeptem iubileorum buccinas, & incedant ante arcam Domini. Ad populum B quoque ait, Ite, & circuite ciuitatem, armati præcedentes arcã Domini. Cùmq; Iosûe verba finiſſet, & ſeptem ſacerdotes ſeptem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini, omnisque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam ſequebatur, ac buccinis omnia concrepabant. Præceperat autẽ Iosûe populo, dicens, Non clamabitis, nec audietur vox veſtra, neque vllus ſermo ex ore veſtro egredietur: donec veniat dies in quo dicã vobis, Clamate & vociferamini. Cricuiuit ergo arca Domini ciuitatẽ ſemel per diem, & reuerſa in caſtra, manſit ibi. Igitur Iosûe de nocte conſurgente, tulerunt ſacerdotes arcam Domini, & ſeptem ex eis ſeptẽ buccinas, quarum in iubleo vſus eſt: præcedebantq; arcam Domini ambulantes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum ſequebatur arcam, & buccinis perſonabat. Circuieruntque ciuitatem ſecundo die ſemel, & reuerſi ſunt in caſtra. Sic fecerũt ſex diebus. Die autem ſeptimo diluculo conſurgentes, circuierũt vrbem, ſicut diſpoſitum erat ſepties. Cùmque ſeptimo circuitu clange C rent buccinis ſacerdotes, dixit Iosûe ad omnem Iſrael, Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus ciuitatem: ſitq; ciuitas hæc anáthema: & omnia quæ in ea ſunt, Domino. ſola Rahab meretrix viuat cum vniuerſis qui cum ea in domo ſunt: ‖ abſcõdit enim nũtios quos *Supra. 2. d. Heb. 11. f.* direximus. Vos autem cauete ne de his quæ præcepta ſunt quippiam contingatis, & ſitis præuaricationis rei, & omnia caſtra Iſrael ſub peccato ſint atque turbentur, Quicquid autem auri, aut argenti fuerit, & vaſorum æneorum ac ferri, Domino cõſecretur, repoſitum in theſauris eius. Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, poſtquam in

aures

aures multitudinis vox sonitusq́; increpuit, muri ilico corruerunt: & ascendit vnusquisq; 2.Mac.12.c per locum qui contra se erat: ‖ ceperuntq́; ciuitatem, & interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro vsque ad mulierem, ab infante vsque ad senem. Boues quoque & oues, & asinos in D ore gladij percusserunt. Duobus autem viris, Supr.2.c. Hebr.11.f. ‖ qui exploratores missi fuerant, dixit Iosûe, Ingredimini domum mulieris meretricis, & Hebr.11.f. producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramento firmastis. ‖ Ingressiq́; iuuenes, eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoque, & cunctam spellectilem ac cognationē illius, & extra castra Israel manere fe- 'fuerunt.3. cerunt. Vrbem autem, & omnia quæ 'inuenta sunt in ea, succenderunt: absque auro & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt. Rahab verò meretricem, & domum patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Iosûe viuere, & habitauerunt in medio Israel vsque in præsentem diem: eo quòd absconderit nūtios quos miserat vt ex- 3.Re.16.g plorarent Iericho. In tempore illo imprecatus est Iosûe, dicens, ‖ Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit ciuitatem Ierichō. In primogenito suo fundamēta illius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eis. Fuit ergo Dominus cum Iosûe, & nomen eius vulgatum est in omni terra.

S *Explorata Hai cedit populus Israel hostibus propter furtum de anathemate Iericho, quapropter post Iosûe lamentationem, missa sorte Achan lapidatur iussu Domini.*

CAP. VII.

A Infra.22.d FIlij autem Israel præuaricati sunt mandatum, & vsurpauerunt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusq́; est Dominus contra filios Israel. Cumq́; mitteret Iosûe de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Beth-auen, ad orientalem plagam oppidi Beth-el, dixit eis, Ascendite, & explorate terram. Qui præcepta complentes exploraverunt Hai. Et reuersi dixerunt ei, Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria milla virorum pergant, & deleant ciuitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes pauciss imos? Ascenderūt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes, percussi sunt à viris vrbis Hai, & corruerūt ex eis triginta & sex homines: persecutiq́; sunt eos aduersarij de porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertimuitq́; cor populi, & adinstar aquæ liquefactum est. Iosûe verò scidit vestimenta sua, & pronus cēcidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam, tam ipse quàm omnes senes Israel: miseruntq́; puluerē super capita sua, & dixit Iosûe, Heu B Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanē fluuium, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? vtinam vt cœpimus, mansissemus trans Iordanē. Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israelem hostibus suis terga vertentem? Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circúndabunt nos, atque delebūt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo? Dixitq́; Dominus ad Iosûe, Surge, cur iaces pronus in terra: Peccauit Israel, & præuaricatus est pactum meum: tuleruntq́; de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosq́; fugiet: quia pollutus est anathemate. nō ero vltrà vobiscum, donec conteratis eū qui huius sceleris reus est. Surge, sanctifica populum, & dic eis, Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israel. Anáthema in medio tui est Israel: nō poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. Accedetisq́; C mane singuli per tribus vestras: & quamcunque tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusq́; per viros. Et quicunque ille 'in' hoc facinore 'est qui.4. fuerit deprehensus, comburet igni cum omni substantia sua: quoniam præuaricatus est pactum Domini, & fecit nephas in Israel. Surgens itaque Iosûe mane, applicuit Israel per tribus suas, & inuenta est tribus Iuda. Quæ cum iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi: cuius domum in singulos diuidens viros, inuenit Achan filiū Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda. Et ait Iosûe ad Achan, Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atq; indica mihi quid feceris, ne abscondas. Respondit́que Achan Iosûe, & dixit ei, Verè ego peccaui Domino Deo Israel, & sic & sic feci. vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamq́; auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumq́; fossa humo operui. Misit ergo Iosûe ministros: qui currentes D ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul. Auferentesq́; de tentorio tulerunt ea ad Iosûe, & ad omnes filios Israel, proieceruntq́; ante Dominum. Tollens itaque Iosûe Achan filium Zare, argentumq́; & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & asinos & oues, ipsumq́; tabernaculum &

lum, & cunctam ſupellectilem:(& omnis Iſrael cum eo) duxerunt eos ad Vallem-achor, vbi dixit Ioſûe, Quia turbaſti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Iſrael:& cuncta quæ illius erant, igne conſumpta ſunt. Congregaueruntque ſuper eum aceruum magnum lapidum,qui permanet vſque in præſentem diem. Et auerſus eſt furor Domini ab eis. Vocatumq; eſt nomen loci illius,Vallis-achor,vſque hodie.

S. Expugnata Hai rex eius ſuſpenditur,erecto altari lapideo, Deuteronomium ſuper lapides ſcribitur & populo benedicitur.

CAP. VIII.

A DIxit autem Dominus ad Ioſûe, Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum,& conſurgens aſcende in oppidum Hai.ecce tradidi in manum tuam regẽ eius, & populum, vrbemque,& terram. Faciesque vrbi Hai,& Supr.6.d. regi eius, ‖ ſicut feciſti Iericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis:pone inſidias vrbi poſt eam. Surrexitq; Ioſûe,& omnis exercitus bellatorum cum eo, vt aſcenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium miſit nocte, præcepitq; eis, dicens, Ponite inſidias poſt ciuitatem: nec longius recedatis, & eritis omnes parati. ego autem,& reliqua multitudo,quæ mecum *accedemus. 6. eſt, *aſcendemus' ex aduerſo contra vrbem.

B Cumque exierint contra nos, ſicut antè fecimus,fugiemus, & terga vertemus: donec perſequentes ab vrbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere ſicut prius, Nobis ergo fugientibus,& illis perſequentibus, conſurgetis de inſidijs,& vaſtabitis ciuitatem:tradetque eam Dominus Deus veſter in manus *vrbem.1. veſtras.Cumque ceperitis, *ſuccendite eam, & ſic omnia facietis vt iuſsi.Dimiſitq; eos,& perrexerunt ad locum inſidiarum,ſederuntq; in Beth-el & Hai. ad occidentalẽ plagam vrbis Hai: Ioſûe autẽ nocte illa in medio mãſit populi,ſurgensq; diliculo recẽſuit ſocios, & aſcendit cum ſenioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. Cumque veniſſent, & aſcendiſſent ex aduerſo ciuitatis, ſteterunt ad ſeptentrionalem vrbis plagam, inter quam & eos erat vallis media. Quinque

C autẽ millia viros elegerat,& poſuerat in inſi- *Beth-el.1. dijs inter *Bethauen'& Hai ex occidẽtali parte eiuſdem ciuitatis: omnis verò reliquus exercitus ad aquilonẽ aciem dirigebat,ita vt nouiſsimi multitudinis occidentalẽ plagã vrbis attingerent.Abijt ergo Ioſûe nocte illa,& ſtetit in vallis medio. Quod cũ vidiſſet rex Hai, feſtinauit mane & egreſſus eſt cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra deſertum, ignorans quòd poſt tergum latẽrent inſidiæ:Ioſûe verò, & omnis Iſrael ceſſerunt loco, ſimulantes metum, & fugientes per ſolitudinis viam.At illi vociferantes pariter, & ſe mutuo cohortantes, perſecuti ſunt eos. Cumq; receſsiſſent à ciuitate, & ne vnus quidem in vrbe Hai, & Beth-el remanſiſſet qui non perſequeretur Iſrael (ſicut eruperant a- D perta oppida relinquentes,) dixit Dominus ad Ioſûe, Leua clypeum qui in manu tua eſt contra vrbem Hai,quoniam tibi tradam eam. Cumque eleuaſſet clypeum ex aduerſo ciuitatis,inſidiæ quæ latebant,ſurrexerunt confeſtim: & pergentes ad ciuitatem, ceperunt, & ſuccenderunt eam. Viri autem ciuitatis qui perſequebantur Ioſûe, reſpiciẽtes & videntes fumum vrbis ad cœlum vſque conſcendere, non potuerunt vltrà huc illucque diffugere: præſertim cùm hi qui ſimulauerant fugam,& tendebant ad ſolitudinem, cõtra perſequentes fortiſsimè reſtitiſſent. Videnſque Ioſûe & omnis Iſrael quòd capta eſſet ciuitas, & fumus vrbis aſcenderet,reuerſus percuſsit viros Hai. Siquidem & illi qui ceperant & ſuccenderant ciuitatem, egreſsi ex vrbe contra ſuos, medios hoſtium ferire cœperunt. Cùm ergo E ex vtraq; parte aduerſarij cæderẽtur,ita vt nullus de tãta multitudine ſaluaretur, regẽ quoque vrbis Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Ioſûe. Igitur omnibus interfectis qui Iſraelem ad deſerta tendentẽ fuerant perſecuti,& in eodem loco gladio corruentibus, reuerſi filij Iſrael percuſſerunt ciuitatẽ.Erant autem qui in eodem die conciderãt à viro vſque ad mulierem, duodecim millia hominũ, omnes vrbis Hai.Ioſûe verò nõ contraxit manum,quam in ſublime porrexerat, tenens clypeum,donec interficerentur omnes habitatores Hai.Iumẽta autem & prædam ciuitatis di- F uiſerunt ſibi filij Iſrael, ſicut præceperat Dominus Ioſûe. Qui ſuccendit vrbem, & fecit eam tumulum ſempiternum: regem quoque eius ſuſpendit in patibulo vſque ad veſperam & ſolis occaſum.Præcepitque Ioſûe,& depoſuerunt cadauer eius de cruce: proieceruntq; in ipſo introitu ciuitatis.congeſto ſuper eum magno aceruo lapidum, qui permanet vſque in preſentem diem.Tunc ædificauit Ioſûe altare Domino Deo Iſrael in monte Hebal,‖ſi- Exo.20.b. Deut.27.a cut præceperat Moyſes famulus Domini filijs Iſrael,& ſcriptum eſt in volumine legis Moyſi,Altare de lapidibus impolitis quos ferrum non tetigit: & obtulit ſuper eo holocauſta Domino,immolauitq; pacificas victimas. Et ſcripſit ſuper lapides Deuteronomium le- G gis Moyſi,quod ille digeſſerat coram filijs Iſrael.Omnis autem populus, &>omnes'maio- Dt.31. res natu, duceſq; ac iudices ſtabant ex vtraq; parte arcæ, in cõſpectu ſacerdotum qui portabant

tabant arcam fœderis Domini, vt aduena ita & indigena. Media pars eorum iuxta mõtem Garizim, & media iuxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primùm quidem benedixit populo Israel. Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volumine. Nihil ex his quæ Moyses iusserat reliquit intactum, sed vniuersa replicauit coram omni multitudine Israel, mulieribus ac paruulis & aduenis, qui inter eos morabãtur.

S. *Gabaonitæ simulatione longi itineris imponentes Iosûe & principibus Israëlitarum, medio iuramento saluantur, insecuto tamen murmure, perpetuo famulitio astringuntur.*

CAP. IX.

A QVibus auditis, cuncti reges trans Iordanem qui versabantur in montanis & campestribus, in maritimis ac littore Magni-maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanũ, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Heuæus & Iebusæus congregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosûe & Israel vno animo, eademque sententia. At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Iosûe, Iericho & Hai:
*&.5. *callidè cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, & vtres vinarios scissos atque consutos, calceamentaque perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittacijs consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticũ, duri erant, & in frusta comminuti: perrexeruntque ad Iosûe qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israeli, De terra lõginqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri Israel ad eos, atque dixerunt, Ne fortè in terra quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum. At illi ad Iosûe, Serui, inquiunt, tui sumus, Quibus Iosûe ait, Quinam estis vos? aut vnde veB niistis? Responderunt, De terra longinqua valde, venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ e-
Num. 21.e ius, cuncta quæ fecit in Aegypto, ‖& duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan, qui erant in Astaroth: dixeruntque nobis seniores, & omnes habitatores terræ no-
vestris.7. stræ, Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite, Serui vestri sumus, fœdus inite nobiscum. En, panes quando egressi sumus de domibus nostris vt veniremus ad vos, calidos sumpsimus: nunc ficci facti sunt, & vetustate nimia cõminuti, vtres vini nouos impleuimus, nũc rupti sunt & soluti. vestes, & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinẽ longioris viæ trita sunt, & pene cõsumpta. Susceperũt igitur de cibarijs eorum, & os C Domini nõ interrogauerunt. ‖Fecitq; Iosûe 2.Reg.21.a cũ eis pacem, & inito fœdere pollicitus est vt non occiderentur: principes quoq; multitudinis iurauerunt eis. Post dies autẽ tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri essent. Moueruntque castra filij Israel, & venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon & Caphira & Beroth & Cariath-iarim. Et nõ percusserunt eos, eo quòd iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmurauit itaque omne vulgus contra principes. Qui responderunt eis, Iurauimus eis in nomine Domini Dei Israel, & idcirco non possumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis, Reseruentur quidem vt viuant, ne contra nos ira Domini concitetur, si peierauerimus*: sed sic viuant, vt in vsus vniuersæ *eis.7. multitudinis ligna cædant, aquasque compor D tent. Quibus hæc loquentibus, vocauit Gabaonitas Iosûe, & dixit eis, Cur nos decipere fraude voluistis vt diceretis, Procul valde habitamus à vobis: cùm in medio nostri sitis? Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens: aquasque comportans in domum Dei mei. Qui responderunt, Nuntiatum est nobis seruis tuis quòd promisisset Dominus Deus tuus Moysi seruo suo vt traderet vobis omnem terram, & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde, & prouidimus animabus nostris, vestro terrore compulsi: & hoc consilium iniuimus. nunc autẽ in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectũ videtur, fac nobis. Fecit ergo Iosûe vt dixerat, & liberauit eos de manu filiorum Israel, vt non occiderentur. Decreuitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, vsque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

S. *Quinque reges oppugnantes Gabaon, immoto sole vnius diei spatio, vincuntur, & ex spelunca extracti suspenduntur, pluresq; aliæ ciuitates capiuntur.*

CAP. X.

QVæ cùm audisset Adoni-sedec rex Ieru A salem, quòd scilicet cepisset Iosûe Hai, & subuertisset eam (Sicut enim fecerat Iericho & regi eius, sic fecit Hai, & regi illius) & quòd transfugissent Gabaonitæ ad Israel, & essent fœderati eorum, timuit valde. Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regalium, & maior oppido Hai, omnesq;

bellatores eius fortissimi. Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens, Ad me ascendite, & ferte præsidium, vt expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad
B Iosûe, & ad filios Israel. Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum: rex Ierusalẽ, rex Hebrõ, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam. Habitatores autem Gabaõ vrbis obsessæ miserunt ad Iosûe, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei, Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorum tuorum: ascende cito, & libera nos, ferque præsidium: conuenerunt enim aduersum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in mõtanis. Ascẽditque Iosûe de Galgalis, & omnis exer-
*vtrique. 1. citus bellatorum cum eo *viri fortissimi. Dixitque Dominus ad Iosûe, Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit. Irruit itaque Iosûe super eos repẽte, tota nocte ascendens de Galgalis, Et conturbauit eos Dominus à facie Israel: contriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-horõ, &
C percussit vsque Azéca & Maceda. Cumque fugerent filios Israel, & essent in descensu Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo vsque ad Azéca: & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserãt filij Israel. Tũc locutus est Iosûe Domino in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque corã eis, ‖Sol contra Gabaon ne mo-
Isa. 28. f. Eccl. 46. a uearis, & luna cõtra Vallẽ-Aialon. Steteruntque sol & luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptũ est hoc in libro iustorum? Stetit itaque sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spatio vnius Diei. Non fuit antea & postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel. Reuersusque est Iosûe cum omni Israel in castra Galgalæ. Fugerant enim quinque reges, & se absconderãt in spelunca vrbis Maceda. Nuntiatumq; est Iosûe quòd inuẽti
D essent quinque reges latẽtes in spelunca vr-
v. 8. bis, Maceda. Qui præcepit socijs, & ait, Voluite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios qui clausos custodiant: vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite: nec dimittatis eos vrbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras. Cæsis ergo aduersarijs plaga magna, & vsque ad internecionem penè consumptis, hi qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt ciuitates munitas. Reuersusque est omnis exercitus ad Iosûe in Maceda, vbi tunc erant castra, sani, & integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est. Præcepitque Iosûe, dicens, Aperite os spelũcæ, & producite ad me quinque reges qui in ea latitant. Feceruntque ministri vt sibi fuerat imperatum: &
*adduxerunt ad eum quinque reges de spe- *eduxerunt. 12.
lunca, regem Ierusalẽ, regem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon. Cumque *adducti essent ad eum vocauit omnes vi *educti. 14.
ros Israel, & ait ad principes exercitus qui secum erant, Ite, & ponite pedes super colla re- E
gum istorum, Qui cùm perrexissent, & subiectorum colla pedibus calcarent, rursum ait ad eos, Nolite timere, nec paueatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris aduersum quos dimicatis. Percussitque Iosûe, & interfecit eos, atque suspẽdit super quinque stipites: fueruntq; suspensi vsque ad vesperũ. Cumque occumberet *sol, præcepit socijs vt deponerẽt eos de patibulis. Qui depositos proiecerũt in spelunca in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia quæ permanẽt vsq; in præsens. Eodem die Macedã quoque cepit Iosûe, & percussit in ore gladij, regemq; illius interfecit, & omnes habitatores eius: nõ dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fecitque regi Ma- F
ceda sicut fecerat regi Iericho. Transiuit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam: quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel, percusseruntque vrbẽ in ore gladij, & omnes habitatores eius. non dimiserũt in ea vllas reliquias. Feceruntq; regi Lebna‖ sicut fecerant regi Ieri- Supra. 6.
cho. De Lebna transiuit in Lachis cum omni Israel: & excercitu per gyrũ dispositio oppugnabat eã. Tradiditq; Dominus Lachis in manus Israel, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladij, omnemque animam quæ fuerat in ea sicut fecerat Lebna. Eo tempore ascendit Horã rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosûe cum omni populo eius vsque ad internecionem. Transiuitque de Lachis in Eglon, & circundedit atque expugnauit eam in eadem die: percussitq; in ore gladij omnes animas quæ erant in ea iuxta omnia quæ fecerat Lachis.

Ascendit quoq; cum omni Israel de Eglon in Hebron, & pugnauit contra eam: cepitq;, & percussit in ore gladij, regem quoque eius, & omnia oppida regionis illius, vniuersasque animas quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea vllas reliquias. sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit, consumens gladio, Inde reuersus in Dabir, cepit eam, atque vastauit: regem

quoque

quoque eius atque omnia per circuitum oppida percusit in ore gladij: non dimisit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius. Percussit itaque Iosûe omnem terram montanam & meridianam, atque campestrem, & Asedoth cum regibus suis: non dimisit in ea vllas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel à Cades-barne vsque Gazam. Omnem terram Gessen vsque Gabaon, vniuersosq; reges & regiones eorum vno impetu cepit atq; vastauit: Dominus enim Deus Israel pugnauit pro eo. Reuersusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

S. Expugnat Iosûe Iabin cum alijs plurimis regibus ac populis, omnia seruans quæ Dominus Moysi præceperat.

CAP. XI.

A QVæ cùm audisset Iabin rex Asor, misit ad Iobab regem Madō, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph: ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra Meridiem Ceneroth, in campestribus quoque & regionibus Dor iuxta mare: Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæū & Iebusæum in montanis: Heuæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Maspha, Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoq; & currus immensæ multitudinis. Conueneruntque omnes reges isti in vnum ad Aquas-merom, vt pugnarent contra Israel. Di-
B xitque Dominus ad Iosûe, Ne timeas eos: cras enim hac eadē hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos eorū subneruabis, & currus igne combures. Venitque Iosûe, & omnis exercitus cum eo aduersus illos ad Aquas-merom subitò, & irruerūt super eos, tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsque ad Sidônem magnam & Aquas-maserephoth, campumque Masphe, qui est ad orientalem illius partem. Itaque percussit omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias: feciteq; sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subneruauit, currusque combussit igni. Reuersusque statim cepit Asor: & regem eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc, principatum tenebat. Per-
C cussitque omnes animas quæ ibidem morabantur: non dimisit in ea vllas reliquias, sed vsq; ad internetionem vniuersa vastauit, ipsamque vrbem "peremit' incendio. Et omnes per circuitum ciuitates, reges quoque earum cepit, percussit atque deleuit, ‖sicut præcepe-

"cōbussit.

Deut. 7.a.

rat ei Moyses famulus Domini. Absque vrbibus quæ erant in collibus & in tumulis sitæ, cæteras succendit Israel: vnam tantùm Asor munitissimam flamma cōsumpsit. Omnemque prædam istarum vrbium ac iumenta diuisserunt sibi filij Israel, cunctis hominibus interfectis. ‖Sicut præceperat Dominus Moysi ser- Exo.34.b.
uo suo, ‖ita præcepit Moyses Iosûe, & ille v- Deut. 7.a.
niuersa compleuit: non præterijt de vniuersis mandatis, nec vnum quidem verbum quod iusserat Dominus Moysi. Cepit itaque Iosûe omnem terram montanam: & meridianam: terramque Gessen, & planitiem, & occidentalem plagam, montemque Israel, & campestria eius: & partem montis quæ ascendit Seir vsque Baal-gad per planitiē Libani subter mon
tem Hermon: omnes reges eorum cepit, per- D
cussit, & occidit. Multo tempore pugnauit Iosûe contra reges istos. Non fuit ciuitas quæ se> non' traderet filijs Israel, præter Heuæum >.1.
qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorū, & pugnarent cōtra Israel, & caderent: & nō mererentur vllam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi. In illo tēpore venit Iosûe, & interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda & Israel, vrbesq; eorum deleuit. Non reliquit vllum de stirpe Enacim, in terra filiorum Israel: absq; ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solùm relicti sunt. Cepit ergo Iosûe omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filijs Israel secūdum partes & tribus suas. quieitque terra à prælijs.

S. Numerantur reges. 31. citra & vltra Iordanem quos percusserunt Moyses & Iosûe.

CAP. XII.

HI sunt reges quos percusserunt filij Is- A
rael, & possederunt terram eorū trans Iordanem ad solis ortum, à Torrente-Arnon vsque ad mōtem Hermon, & omnem orientalem plagam quæ respicit solitudinem. Sehon rex Amorrhæorum: qui habitauit in Hesebon: dominatus est ab Aroer quæ sita est

ſuper ripam Torrentis-Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæq́; Galaad, vſque ad Torrentem-Ieboc qui eſt terminus filiorum Ammon. & à ſolitudine vſq; ad Mare-Ceneroth contra Orientem, & vſque ad Mare-deſerti, quod eſt mare ſalſiſsimum, ad ‖orientalem'plagam per viam quæ ducit Beth-ſimoth: & ab auſtrali parte, quæ ſubiacet Aſedoth: Phaſga. Terminus Og regis Baſan, de reliquijs Raphaim, qui habitauit in Aſtaroth, & in Edrai. & dominatus eſt in monte Hermon, & in Salecha, atque in vniuerſa Baſan, vſque ad terminos Geſſuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad: ‖terminos'Sehon regis Heſebō. Moyſes famulus Domini, & filij Iſrael percuſſerūt eos, tradiditq́ue Terram eorum Moyſes in poſſeſsionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe. Hi ſunt reges terræ, quos percuſsit Ioſue & filij Iſrael trans Iordanem ad occidentalem plagam, à Baal-gad in campo Libani, vſque ad montem * cuius pars aſcendit in Seir: tradiditq́ue eam Ioſue in poſſeſsionem tribubus Iſrael, ſingulis partes ſuas, tam in montanis quàm in planis atque campeſtribus. In ‖Aſeroth', & in ſolitudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Heuæus & Iebuſæus. Rex Iericho vnus, rex Hai, quæ eſt ex latere Bethel, vnus, rex Ieruſalem vnus, rex Hebrō vnus, rex Ierimoth vnus, rex Lachis vnus, rex Eglō vnus, rex Gazer vnus, rex Dabir vnus, rex Gader vnus, rex Herma vnus, rex Hered vnus, rex Lebna vnus, rex Adullam vnus, rex Maceda vnus, rex Beth-el vnus, rex Taphúa vnus, rex ‖Opher'vnus, rex Aphecvnus, rex ‖Sarō'vnus, rex Madon vnus, rex Aſor vnus, rex * Semerō, vnus, rex Acſaph vnus, rex Thenac vnus, rex Mageddo vnus, rex Cedes vnus, rex Iachanā Charmeli vnus, rex Dor, & prouinciæ Dor vnus, rex gentium Galgal vnus, rex Therſa vnus: omnes reges triginta vnus.

‖occidentalem. 4.
‖terminū. 7.
*Libani.
‖Aſedoth. 1
‖Hepher. 1.
‖Laſaron. 1.
*Moron. 1.

S. Iubet Dominus Ioſue vt terram diuidat, aſſignatis partibus Ruben Gad & dimidiæ tribui Manaſſe trans Iordanem.

CAP. XIII.

A IOſue ſenex prouectæq́ue ætatis erat, & dixit Dominus ad eum, Senuiſti, & longæuus es, terraq́ue latiſsima derelicta eſt, quæ necdum ſorte diuiſa eſt: omnis videlicet Galilæa, Philiſthijm, & vniuerſa Geſſuri. A fluuio turbido qui irrigat Aegyptū, vſq; ad terminos Accaron cōtra Aquilonē, Terra-Chanāā: quæ in quinq; Regulos Philiſthijm diuiditur, Gazæos, & Azotios, Aſcalonitas, Gethæos, & Accaronitas. Ad Meridiē verō ſunt Heuæi, omnis Terra-Chanáan, & Maara Sidoniorum, vſq; Apheca & terminos Amorrhæi, eiusq́ue confinia. Libani quoque regio contra Orientem á Baal-gad ſub monte Hermon, donec ingrediaris Emath. Omnium qui habitant in monte à Libano, vſque ad Aquas-maſerephoth, vniuerſiq́ue Sidonij. Ego ſum qui delebo eos à facie filiorum Iſrael. Veniat ergo in partem hæreditatis Iſrael, ſicut præcepi tibi. Et nunc diuide terram in poſſeſ- B
B ſionem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manaſſe, cum qua Ruben & Gad poſſederūt terram, ‖quam tradidit eis Moyſes famulus Num. 32. f.
Domini trans fluenta Iordanis, ad orientalem plagam, ab Aroer quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, vniuerſaq́; campeſtria Medaba, vſque Dibon. & cunctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Heſebon vſque ad terminos filiorum Ammon. & Galaad, ac terminum Geſſuri & Machati, & omnem montem Hermon, & vniuerſam Baſan, vſque ad Salecha, omne regnum Og in Baſan, qui regnauit in Aſtaroth & Edrai, ipſe fuit de reliquijs raphaim: percuſſitq́ue eos Moyſes, atque deleuit: Noluerunt-
C q́ue diſperdere filij Iſrael Geſſuri & Machati: & habitauerunt in medio Iſrael vſq; in præſentem diem. ‖Tribui autem Leui non dedit Num. 18. c
poſſeſsionē: ſed ſacrificia & victimæ Domini Dei Iſrael, ipſa eſt eius hæreditas, ſicut locutus eſt illi. Dedit ergo Moyſes poſſeſsionem tribui filiorum Rubē iuxta cognationes ſuas. Fuitq́ue terminus eorum ab Aroer, quæ ſita
C eſt in ripa torrentis Arnon, & in valle eiuſdem torrentis media: vniuerſam planitiem, quæ ducit Medaba. ▷ &'Heſebon, cunctos q́ue ▷. 1.a
viculos ‖earum'qui ſunt in campeſtribus: Di- ‖eius. 1.b
bon quoque, & Bamoth-baal, & oppidum Baal-meon. & Iaſſa, & Cedimoth, & Mephāath, & Cariathāim, & Sabama, & Saratha ſar in monte conuallis. Beth-phogor & Aſedoth, Phaſga & Beth-ieſimoth, & omnes vrbes campeſtres, vniuerſaq́ue regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Heſebon, ‖quē Num. 31. a
percuſsit Moyſes cum principibus Madian: Heuæum, & Recem, & Sur, & Hur, & ‖Rebe' ‖Reba. 1.a
duces Sehon habitatores terræ. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filij Iſrael gladio cum cæteris interfectis. Factusq́ue eſt terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc eſt poſſeſsio Rubenitarum per cognationes ſuas vrbium & viculorum. Deditq́ue Moyſes tribui Gad & filijs eius per cognationes ſuas poſſeſsionem, cuius hæc diuiſio eſt: Terminus Iaſer, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiā partem terræ filiorum Ammon: vſq; ad
Aroer quæ eſt contra Rabba. & ab Heſebon ‖Ramath. 1.a
vſque ‖Ramoth', Maſphe & Betonim: & à D
Manáim vſque ad terminos Dabir. In valle quoq; Beth-arā, & Beth-nemra, & Socoth, &

Saphon

Saphon reliquam partem regni Sehon regis Heſebon. huius quoq; finis, Iordanis eſt vſq; ad extremam partem maris Cenéreth trans Iordanem ad orientalem plagam. hæc eſt poſſeſsio filiorum Gad per familias ſuas, ciuitates, & villæ earum.

Dedit & dimidiæ tribui Manaſſe, filijſque eius iuxta cognationes ſuas poſſeſsionẽ, cuius hoc principium eſt: à Manáim vniuerſam Baſan, & cuncta regna Og regis Baſan, omneſque vicos Iair qui ſunt in Baſan: ſexaginta oppida. & dimidiam partẽ Galaad, & Aſtaroth, & Edrai vrbes regni Og in Baſan: filijs Machir, filij Manaſſe dimidiæ parti filiorum Machir iuxta cognationes ſuas. Hanc poſſeſsionem diuiſit Moyſes in campeſtribus Moab, trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam. Tribui autem Leui non dedit poſſeſsionem: quoniam Dominus Deus Iſrael ipſe eſt poſſeſsio eius, ‖vt locutus eſt illi. Num. 18.c

S. Caleb accipit Hebron in hæreditatem ſibi promiſſam, eò quòd alijs exploratoribus detrahentibus terræ promiſſæ, ipſe ſequutus ſit Dominũ.

CAP. XIIII.

A HOc eſt quod poſſederunt filij Iſrael in Terra-Chanáan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos, & Ioſûe filius Nun, & principes familiarũ per tribus Iſrael: ſorte omnia diuidentes, ‖ſicut præceperat Dominus in manu Moyſi, nouem tribubus, & dimidiæ tribui. Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyſes trans Iordanem poſſeſsionem: abſque Leuitis qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos, ſed in eorum ſucceſſerunt locum filij Ioſeph in duas diuiſi tribus, Num. 34.d

B Manaſſe & Ephráim: nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, niſi vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta & pecora ſua. Sicut præceperat Dominus Moyſi, ita fecerunt filij Iſrael, & diuiſerunt terram. Acceſſerunt itaque filij Iuda ad Ioſûe in Galgala, locutuſq; eſt ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus, ‖Noſti quid locutus ſit Dominus ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cades-barne. Quadraginta annorum eram quando miſit me Moyſes famulus Domini de Cades-barne, vt conſiderarem terrã, nuntiauiq́ue ei quod mihi verum videbatur. Num. 14.d

C Fratres autem mei qui aſcenderant mecum, diſſoluerunt cor populi: & nihilominus ego ſecutus ſum Dominum Deum meum. ‖Iurauitq́ue Moyſes in die illo, dicens, Terra quam calcauit pes tuus, erit poſſeſsio tua, & filiorũ tuorum in æternum: quia ſecutus es Dominum Deum "meum'. Conceſsit ergo Dominus vitam mihi, ſicut pollicitus eſt vſque in præſentem diem. Quadraginta & quinq; anni ſunt ex quo locutus eſt Dominus verbum Supra. 1.a. "tuum.

iſtud ad Moyſen, quando ambulabat Iſrael per ſolitudinem: hodie octogintaquinque annorum ſum ſic valens, vt eo valebam tempo- D re quando ad explorandum miſſus ſum: ‖illius in me temporis fortitudo vſque hodie perſeuerat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendũ. Da ergo mihi montem iſtum quem pollicitus eſt Dominus te quoque audiente, in quo enacim ſunt, & vrbes magnæ atque munitæ: ſi fortè ſit Dominus mecum, & potuero delere eos: ſicut promiſit mihi. Benedixitq́; ei Ioſûe: ‖& tradidit ei Hebron in poſſeſsionem, atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezæo vſque in præſentem diem: quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſrael. Nomen Hebron antè vocabatur Cariath-Arbe: adam maximus ibi inter enacim ſitus eſt: & terra ceſſauit à prælijs. Eccl. 46.b 1.Mac. 2.f.

S. Sors tribus Iudæ, ciuitates & villæ earum. Othoniel accipit Axam filiam Caleb eò quòd obtinuerit Cariat-ſepher, additurq́; ei terra irrigua.

CAP. XV.

IGitur ſors filiorum Iudæ per cognatio- A nes ſuas iſta fuit: A termino Edom ▷vſq; ad'deſertum Sin contra meridiem, & vſq; ad extremam partem auſtralis plagæ. initium eius á ſummitate maris ſalſiſsimi, & à Lingua eius quæ reſpicit meridiem. Egrediturq́; contra Aſcenſum-ſcorpionis, & pertranſit in Sina: aſcenditq́ue in Cades-barne, & peruenit in Eſron, aſcendẽs ad Addar, & circuiens Carcaa, atq; inde pertrãſiens in Aſemona, & perueniens ad Torrentem-Aegypti: eruntq́; termini eius Mare-magnum. hic erit finis meridianæ plagæ. Ab Oriente verò erit initiũ mare ſalſiſsimum vſque ad extrema Iordanis: & ea quæ reſpiciunt ad Aquilonem à Lingua maris vſque ad eundem Iordanis fluuium. aſcenditq́ue terminus in Beth-hagla, & tranſit B ab Aquilone in Beth-araba: aſcendẽs ad Lapidem-Boen filij Ruben: & tendens vſq; ad terminos Debera de Valle-achor, cõtra Aquilonẽ reſpiciens Galgala, quæ eſt ex aduerſo Aſcenſionis-adommim, ab auſtrali parte torrentis: tranſitq́; aquas quæ vocantur Fons-ſolis: & erunt exitus eius ad Fontem-rogel. aſcenditq́ue per "conuallem' filij Ennon ex latere Iebuſæi ad Meridiẽ, hæc eſt Ieruſalem: & inde ſe erigens ad verticem montis qui eſt contra Ge-Ennom ad Occidẽtem in ſummitate C Vallis-raphaim contra Aquilonem. pertranſitq́; à vertice montis vſque ad fontem aquæ Nephthóa: & peruenit vſque ad vicos mõtis Ephron: inclinaturq́; in Baala: quæ eſt Cariath-iarim, id eſt, vrbs ſyluarum. & circuit de Baala contra Occidentem, vſque ad montem Seir: tranſitq́ue iuxta latus montis Iarim ad Aquilo- Num. 34.a ▷.8. "vallem. 15

Aquilonem in Cheſlon: & deſcẽdit in Beth-ſames, tranſitq́; in Thamna. & peruenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturq́; Sechrona, & tranſit montem Baala: peruenitque in Iebneel, & magni maris contra Occidentem fine concluditur. hi ſunt termini filiorum Iuda per circuitum in cognationibus ſuis. Caleb verò filio Iephone dedit partem in medio filiorum Iuda, ſicut præcepe
Iud.1.d. rat ei Dominus: Cariath-Arbe patris Enac, ipſa eſt Hebron. ‖ Deleuitq́; ex ea Caleb tres filios Enac, Seſai & Ahimã & Tholmai de ſtirpe Enac. Atque inde cõſcendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath-ſepher, id eſt ciuitas literarum. Dixitque Caleb, Qui percuſſerit Cariat-ſepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior: deditque ei Axam filiam ſuam vxorem. Qui cùm pergerent ſimul ſuaſa eſt à viro ſuo vt peteret à patre ſuo agrum, ſuſpirauitque vt ſedebat in aſino. Cui Caleb, Quid habes? inquit, At illa reſpondit, Da mihi benedictionem: terram auſtralem & arentem dediſti mihi, iunge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſuperius & inferius.
Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Iuda per cognationes ſuas. Erantque ciuitates ab extremis partibus filiorum Iuda iuxta terminos Edom à Meridie: Cabſeel & Eder & Iagur, & Cina & Dimona & Adada, & Cedes & Aſor & Iethnan, Ziph & Telem & Baloth, Aſor noua & Carioth, Heſron, hæc eſt Aſor. Amã, Sama, & Molada, & Aſer-gadda & Haſſemon & Beth-phelet & Haſer-ſual & Ber-ſabee & Baziothia & Baala & Im & Eſem, & Eltholad & Ceſil & Harma, & Siceleg & Medemena & Senſenna, Lebaoth & Selim & Aen & Remon. omnes ciuitates vigintinouem, & villæ earum. In campeſtribus verò: Eſtaol & Sarea & Aſena & Zanoe & En-gannim & Taphúa & Enaim, & Ierimot & Adullã, Socho & Azeca & Saraim & Aditháim & Gedera & Gederotáim: vrbes quatuordecim, & villæ earũ. Sanan & Hadaſſa & Magdal-gad, Delean & Maſepha & Iecthel, Lachis & Baſchath & Eglon, Chebbon & Leheman & Cethlis, & Gideroth & Beth-dagon et Naama et Maceda: ciuitates ſedecim, et villæ earum. Labana et Ether et Aſan, Iephtha et Eſna et Neſib, et Ceila et Achzib et Mareſa: ciuitates nouẽ, et villæ earum. Accarõ cum vicis et villulis ſuis: Ab Accaron vſque ad mare: omnia quæ vergunt ad Azôtum et viculos eius. Azôtus cum vicis et villulis ſuis. Gaza cum vicis et villulis ſuis, vſque ad Torrentem-Aegypti et Mare-magnum terminus eius. Et in monte: Samir et Iether et Socoth et Danna et Cariath-ſenna, hæc eſt Dabir: Anab & Iſtemo & Anim, Goſen & Olon & Gilo: ciuitates vndecim & villæ earũ. Arab & Ruma & Eſaan, & Ianũ & Beth-thaphua & Apheca, Athmatha & Cariath-arbe, hæc eſt Hebron, & Sior: ciuitates nouem & villæ earũ. Maon & Charmel & Ziph & Iota, Iezrael & Iucadã & Zanoe, Accain, Gabaa & Thamna: ciuitates decem & villæ earũ. Halhul, & Beth-ſur, & Gedor, Mareth, & Beth-anot, & Elthecon: ciuitates ſex & villæ earum. Cariath-baal, hæc eſt Cariath-iarim vrbs ſyluarum, et Arebba: ciuitates duæ et villæ earum. In deſerto: Beth-araba, Meddin, et Sachacha et Nebſan, et Ciuitas-ſalis, et En-gaddi: ciuitates ſex et villæ earum. *Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iuda delere: habitauitque Iebuſæus cum filijs Iuda in Ieruſalem vſque in præſentem diem.

*ſiũt ſimul centũ quindecim.

S. Sors Ephráim vrbes & viculi earum, manſitq́; inter hos Chananæus tributarius.

CAP. XVI.

CEcidit quoque ſors filiorum Ioſeph ab Iordane contra Iericho & aquas eius, ab Oriente: ſolitudo quæ aſcendit de Iericho ad montem Beth-el, et egreditur de Beth-el Luzam: trãſitq́; terminum Archi, Ataroth. et deſcendit ad Occidentem iuxta terminum Iephleti, vſq; ad terminos Beth-horon inferioris, et Gazer: finiunturq́; regiones eius Mari-magno, poſſederuntq́; filij Ioſeph Manaſſes et Epráim. Et factus eſt terminus filiorum Ephráim per cognationes ſuas: et poſſeſsio eorum contra Orientem Ataroth-addar vſque Beth-horon, ſuperiorẽ. Egrediũturq́; confinia in mare: Machmethath verò Aquilonem reſpicit, et circuit terminos contra Orientem in Thanath-ſelo: et pertranſit ab Oriente Ianoe. deſcenditq́; de Ianoe in Ataroth et Naarátha: et peruenit in Iericho, egrediturq́; ad Iordanem. De Taphúa pertranſit contra mare in Vallem-arundineti, ſuntq́; egreſſus eius in mare ſalſiſsimum. hæc eſt poſſeſsio tribus filiorũ Ephráim per familias ſuas. Vrbesque ſeparatæ ſunt filijs Ephráim in medio poſſeſsionis filiorum Manaſſe, et villæ earum. Et non interfecerunt filij Ephráim Chananæum qui habitabat in Gazer: habitauitque Chananæus in medio Ephráim vſque in diem hanc tributarius.

S. Mediæ tribui Manaſſe & filiabus Saphaad ſortes aſſignantur, & augetur ſors filiorum Ioſeph.

CAP. XVII.

CEcidit autem ſors tribui Manaſſe (ipſe enim eſt primogenitus Ioſeph) Machir primogenito Manaſſe patri Galaad,

laad, qui fuit vir pugnator, habuitq́; poſſeſ-
Nu.26.d. ſionē Galaad & Baſan. ‖ & reliquis filiorum
Manaſſe iuxta familias ſuas, filijs Abi-ézer,
filijs Helech, & filijs Eſriel, & filijs Sechem,
& filijs Hepher, & filijs Semida. iſti ſunt filij
Num.27.a Manaſſe filij Ioſeph, mares, per cognationes
& 36.a. ſuas. Salphaad verò filio Hepher filij Galaad
filij Machir filij Manaſſe nō erant filij, ſed ſo
læ filiæ: quarū iſta ſunt nomina, Maala & Noa
& Hegla & Melcha & Therſa. Veneruntque
in conſpectu Eleazari ſacerdotis, & Ioſûe fi-
lij Nun, & principum, dicentes, Dominus
præcepit per manum Moyſi, vt daretur no-
bis poſſeſsio in medio fratrum noſtrorum.
Deditque eis iuxta imperium Domini poſ-
ſeſsionem in medio fratrum patris earum. Et
ceciderunt funiculi Manaſſe, decem, abſque
B terra Galaad & Baſan trans Iordanem. Filiæ
enim Manaſſe poſſederunt hæreditatem in
medio filiorum eius. Terra autem Galaad ce
cidit in ſortem filiorum Manaſſe qui reliqui
erant. Fuitq́; terminus Manaſſe ab Aſer, Ma-
chmathath, quæ reſpicit Sichem: & egreditur
ad dextram iuxta habitatores Fōtis-Taphúæ.
Etenim in ſorte Manaſſe ceciderat terra Ta-
phúæ, quæ eſt iuxta terminos Manaſſe filio-
rum Ephráim. Deſcenditque terminus Val-
lis-arundineti in Meridiem torrentis, ciuita-
tum Ephráim, quæ in medio ſunt vrbium
Manaſſe: terminus Manaſſe ab Aquilone tor
rentis, & exitus eius pergit ad mare: ita vt
poſſeſsio Ephráim ſit ab Auſtro, & ab Aqui-
lone Manaſſe, & vtranq; claudat mare, & cō-
C iungantur ſibi in tribu Aſer ab Aquilone, &
in tribu Iſſachar ab Oriente. Fuitque hæredi-
tas Manaſſe in Iſſachar & in Aſer, Bethſan &
viculi eius, & Ieblaam cum viculis ſuis, &
habitatores Dor cum oppidis ſuis, habitato-
res quoque Endor cum viculis ſuis: ſimili-
terque habitatores Tenac cum viculis ſuis, &
habitatores Mageddo cum viculis ſuis, & ter-
tia pars vrbis Nopheth. Nec potuerunt filij
Manaſſe has ciuitates ſubuertere, ſed cœpit
Chananæus habitare in terra ipſa. Poſtquàm
autem conualuerunt filij Iſrael, ſubiecerunt
Chananæos & fecerunt ſibi tributarios, nec
interfecerunt eos. Locutique ſunt filij Io-
ſeph ad Ioſûe, & dixerunt, Quare dediſti mi-
hi poſſeſsionem ſortis & funiculi vnius, cùm
ſim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi
D Dominus? Ad quos Ioſûe ait, Si populus
multus es, aſcende in ſyluam, & ſuccide tibi
ſpatia in terra Pherezæi et Raphaim: quia an-
guſta eſt tibi poſſeſsio montis Ephráim. Cui
reſponderunt filij Ioſeph, Non poterimus ad
montana conſcendere, cum ferreis curribus
vtantur Chananæi qui habitant in terra cam
peſtri, in qua ſitæ ſunt Beth-ſan cum viculis
ſuis, et Iezrael mediam poſsidens vallem. Di-
xitque Ioſûe ad domum Ioſeph, Ephráim et
Manaſſe, Populus multus es, et magnæ forti-
tudinis, non habebis ſortem vnam, ſed tranſi-
bis ad montem, et ſuccides tibi, atque purga-
bis ad habitandum ſpatia: et poteris vltrà pro-
cedere cùm ſubuerteris Chananæum, quem
dicis ferreos habere currus et eſſe fortiſsimū.

S. Mittuntur qui deſcribant terram reliquarum ſeptem tribuum, & aſſignatur ſors Beniamin.

CAP. XVIII.

CŌngregatique ſunt omnes filij Iſrael A
in Silo, ibique fixerunt tabernaculum
teſtimonij, et fuit eis terra ſubiecta.
Remanſerunt autem filiorum Iſrael ſeptem
tribus, quæ necdum acceperant poſſeſsiones
ſuas. Ad quos Ioſûe ait, Vſquequo marcetis ig
nauia, et non intratis ad poſsidēdam terram,
quam Dominus Deus patrum veſtrorum de-
dit vobis? Eligite de ſingulis tribubus ternos
viros: vt mittant eos, et pergāt atque circum-
eant terram, et deſcribant eam iuxta "nume- "terminum.
rum' vniuſcuiuſque multitudinis: referantq́; 5.
ad me quod deſcripſerint. Diuidite vobis ter
ram in ſeptem partes: Iudas ſit in terminis
ſuis ab auſtrali plaga, et domus Ioſeph ab A-
quilone: mediam inter hos terram in ſeptem
partes deſcribite: et huc venietis ad me, vt co-
ram Domino Deo veſtro mittam vobis hîc
ſortem: quia non eſt inter vos pars Leuita-
rum, ſed ſacerdotium Domini eſt eorū hære-
ditas, Gad autem et Ruben, et dimidia tribus
Manaſſe iā acceperant poſſeſsiones ſuas trans
Iordanem ad orientalem plagam: quas dedit eis
Moyſes famulus Domini. Cumque ſurrexiſ- B
ſent viri vt pergerent ad deſcribendam terrā,
præcepit eis Ioſûe, dicens, Circuite terram, et
deſcribite eā, ac reuertimini ad me: vt hîc co-
ram Domino, in Silo mittam vobis ſortem.
Itaque perrexerunt: et luſtrantes eam, in ſe-
ptem partes diuiſerunt, ſcribentes in volumi-
ne. Reuerſique ſunt ad Ioſûe in caſtra Silo.
Qui miſit ſortes coram Domino in Silo, di-
uiſitque terram filijs Iſrael in ſeptem partes.

Et aſcendit ſors prima filiorum Ben-ia-
min per familias ſuas, vt poſsiderent terram
inter filios Iuda et filios Ioſeph. Fuitque ter-
minus eorum contra Aquilonem à Iordane:
pergens iuxta latus Iericho ſeptentrionalis
plagæ, et inde contra Occidentem ad monta-
na conſcendens, et peruenies ad ſolitudinem
Beth-áuen, atque pertranſiens iuxta Luzam
ad Meridiem, ipſa eſt Beth-el: deſcenditq́; in
Ataroth-addar in montem qui eſt ad Me-
ridiem Beth-horon inferioris: Et inclina-
tur circuiens contra mare ad Meridiem mon C
tis qui reſpicit Beth-horon contra Africum:

ſuntque

ſuntq́ue exitus eius in Cariath-báal, quæ vocatur & Cariath-iarim, vrbem filiorum Iuda.
*&.4. hæc eſt plaga contra mare, *ad' Occidentem.
A Meridie autẽ ex parte Cariath-iarim egreditur terminus contra mare, & peruenit vſq; ad fontem aquarum Nephtóa. Deſcenditq́ue in partem montis qui reſpicit Vallem-filiorum-Ennom: & eſt contra ſeptentrionalem plagã in extrema parte Vallis-raphaim. Deſcenditq́ue in Ge-Ennom (id eſt Vallis-Ennom,) iuxta latus Iebuſæi ad Auſtrum: & peruenit ad Fontem-rogel, tranſiens ad Aquilonem, & egrediens ad En-ſemes, id eſt fontẽ ſolis: & pertranſit vſq; ad tumulos qui ſunt
C è regione Aſcenſus-adommim: deſcenditq́ue Aben-Boen, id eſt lapidem Boen filij Ruben.
& pertranſit ex latere Aquilonis ad campeſtria: deſcenditq́ue in planitiem, & prætergre-
D ditur contra Aquilonem Bet-hagla: ſuntq́ue exitus eius contra linguam-maris-ſalſiſsimi ab Aquilone in fine Iordanis ad auſtralẽ plagam: qui eſt terminus illius ab Oriente. hæc eſt poſſeſsio filiorum Ben-iamin per terminos ſuos in circuitu, & familias ſuas. Fuerũtq́ue ciuitates eius, Iericho & Beth-hagla & Vallis-caſis, Betharaba & Samaráim & Bethel & Auim & Aphara & Ophera, Villa-hemona & Ophni & Gábee: ciuitates duodecim, & villæ earum. Gabaon & Rama & Beroth & Meſphe, & Caphara & Amoſa & Recem, Iarephel & Tharela & Sela, Eleph & Iebus, quæ eſt Ieruſalem, Gabaath & Chariat: ciuitates
*Fuerunt́q; oẽs ciuitates viginti ſex. quatuordecim, & villæ earum. *Hæc eſt poſſeſsio filiorũ Ben-iamin iuxta familias ſuas.

S. *Aſſignantur ſortes ſex tribubus Simeon, Zabûlon, Iſſachar, Aſer, Nephthalim, Dan & Ioſûe*

CAP. XIX.

A ET egreſſa eſt ſors ſecunda filiorum Simeon per cognationes ſuas: fuitq́ue hæreditas eorum in medio poſſeſsionis filiorum Iuda: Ber-ſabee & Sabee & Molada & Haſer-ſual, Bala & Aſem & Eltholad, Bethul & Harma & Siceleg & Bet-marchaboth & Haſer-ſuſa & Bet-lebaoth & Sarohen: ciuitates tredecim, & villæ earum. Ain & Remmon & Athar & Aſan: ciuitates quatuor, & villæ earum. omnes viculi per circuitum vrbiũ iſtarum vſque ad Baalath, Beer, Ramath
*Fuerunt́q; oẽs ciuitates decẽ et ſeptẽ contra auſtralem plagam. *Hæc eſt hæreditas filiorum Simeon iuxta cognationẽs ſuas, in poſſeſsione & funiculo filiorum Iuda: quia maior erat. & idcirco filij Simeon poſſederũt in medio hæreditatis eorum. Ceciditq́ue ſors tertia filiorum Zabûlon, per cognationes ſuas: & factus eſt terminus poſſeſsionis eorũ
*Merala.i. vſque Sarid. Aſcenditq́; de mari & *Medalaa', & peruenit in Debbáſeth: vſque ad torrentẽ, qui eſt contra Ieconam. Et reuertitur de Sarid contra Orientẽ in finem Cheſeleth-Thabor: & egreditur ad Dabéreth, aſcenditq́; contra Iaphie. Et inde pertranſit vſque ad orien- B
talem plagam Geth-hepher & Tacaſin: & egreditur in Remmon, Amthar & Noa. Et circuit ad Aquilonem Hanathon: ſuntq́; egreſſus eius Vallis-iephtahel & Cateth & Naalol & Semeron & Iedala & Beth-léhem: ciuitates duodecim, & villæ earum. Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Zabûlon per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum.

Iſſachar egreſſa eſt ſors quarta per cognationes ſuas: fuitq́ue eius hæreditas Iezrael & Caſaloth & Sunem & Hapharáim & Seõ & Anaharath & Rabboth & Ceſion, Abes, & Rameth & En-gãnim & En-habda & Bethpheſes. Et peruenit terminus eius vſque Thabor & Seheſima & Beth-ſemes: eruntq́; exitus eius Iordanis: ciuitates ſedecim, & villæ earũ. Hæc eſt poſſeſsio filiorum Iſſachar per cognationes ſuas, vrbes, & viculi earum. Ceciditq́; ſors quinta tribui filiorum Aſer per cognationes ſuas: fuitq́; terminus eorum Halcath & Chali & Betẽ & Axaph & Elmélech & Amaad & Meſſal: & peruenit vſq; ad Carmelũ maris & Sihor & Labanath. Ac reuertitur cõtra Orientem Beth-dagon: pertranſit vſq; Zabûlon Vallem-Iephtael cõtra Aquilonem in Beth-émec & Nehiel. Egrediturq́; ad C
leuam Cabul, & Abran & Rohob & Hamon & Cana, vſque ad Sidônem magnam: reuertiturq́; in Horma vſque ad ciuitatem munitiſſimam Tyrum, & vſque Hoſa: eruntq́ue exitus eius in mare de funiculo Achziba: & Amma & Aphec & Rohob: ciuitates vigintiduæ, & villæ earum. Hæc eſt poſſeſsio filiorũ Aſer per cognationes ſuas, vrbesq́ue & viculi earum. Filiorum Nephthali ſexta ſors cecidit per familias ſuas: & cœpit terminus de Heleph & Elon in Saananim & Adami, quæ eſt Neceb, & Iebnael vſq; Lecum: & egreſſus eorum vſque ad Iordanem, reuertiturq́ue terminus contra Occidentem in Azanoth-Thabor, atque inde egreditur in Hucúca, & pertranſit in Zabûlon contra Meridiem, & in Azer contra Occidentem, & in Iuda ad Iordanem contra ortum ſolis. ciuitates munitiſſimæ, Aſſedim, Ser & Emath & Reccath & Cenéreth & Edema & Arama, Aſor & Cedes & Edrai, Enhaſor & Ieron & Magdalel, Horem & Beth-anath & Bet-ſames: ciuitates decem & nouem, & villæ earũ. Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Nephtali per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum. Tribui filiorũ Dã per familias ſuas egreſſa eſt ſors ſeptima: & fuit terminus poſſeſsionis eius Saraa, & Eſt- D
haol, & Hir-ſemes, id eſt ciuitas ſolis. Se-Iebin

& Aialon

& Aialon & Iethela, Elon & Themna & Acron, Elthece, Gebbethon & Balaath & Iud & Bane & Barac & Geth-remmō: & Meaiarcon & Arecon, cum termino qui reſpicit Iop pen, & ipſo fine concluditur. Aſcenderuntq́; filij Dan, & pugnauerunt contra Leſem, cepe runtque eam: & percuſſerūt eam in ore gladij, & poſſederunt, & habitauerunt in ea, vocantes nomen eius Leſem-Dan, ex nomine Dan patris ſui. Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Dan, per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum. Cumque compleſſet ſorte diuidere Terram ſingulis per tribus ſuas, dederunt filij Iſrael poſſeſsionem Ioſûe filio Nun in medio ſui, iuxta præceptum Domini, vrbem quam poſtulauit, Thamnath-ſaraa in mōte Ephráim: & ædificauit ciuitatem, habitauitque in ea. Hæ ſunt poſſeſsiones quas ſorte diuiſerūt Eleazar ſacerdos, & Ioſûe filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Iſrael, in Silo, coram Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonij, partitiq́ue ſunt Terram.

S. Sex refugij ciuitates & qui ad eas poſſint confugere: & quamdiu ibi remanere debeat.

CAP. XX.

A ET locutus eſt Dominus ad Ioſûe, dicens, Loquere filijs Iſrael, & dic eis, Separate vrbes fugitiuorum, ‖de quibus Num.35.a Deut.19.a locutus ſum ad vos per manum Moyſi, vt confugiat ad eas quicunque animam percuſſerit neſcius: & poſsit euadere iram proximi qui vltor eſt ſanguinis, cùm ad vnam harum confugerit ciuitatum: ſtabitque ante portam ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis illius ea quæ ſe comprobent innocentem: ſicq́; ſuſcipient B eum, & dabunt ei locum ad habitandū. Cumque vltor ſanguinis eum fuerit perſecutus, nō tradēt in manus eius: quia ignorans percuſsit proximum eius, nec ante biduum triduúmve eius probatur inimicus. Et habitabit in ciuitate illa, donec ſtet ante iudicium cauſam reddens facti ſui, & moriatur ſacerdos magnus C qui fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem & domum ſuam de qua fugerat. Decreueruntque Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichem in monte Ephráim, & Cariath-Arbe, ipſa eſt Hebron in monte Iuda. Et trans Iordanem con- Deut.4.8. tra orientalem plagam Iericho, ‖ſtatuerunt Boſor, quæ ſita eſt in campeſtri ſolitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Baſan de tribu Manaſſe. D Hæ ciuitates conſtitutæ ſunt cunctis filijs Iſrael. & aduenis qui habitabant inter eos: vt fugeret ad eas qui animā neſcius percuſsiſſet, & nō moreretur in manu proximi effuſum ſanguinem vindicare cupientis, donec ſtaret ante populum expoſiturus cauſam ſuam.

S. Leuiticis aſsignantur ciuitates quadraginta octo cum ſuburbanis: & completa Dei promiſſione pax & requies datur filijs Iſraël.

CAP. XXI.

ACceſſeruntq́; principes familiarum A Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & Ioſûe filium Nun, & ad duces cognationum per ſingulas tribus filiorum Iſrael: locutiq́ue ſunt ad eos in Silo Terræ-Chanáan, atque dixerunt, ‖Dominus præcepit per manū Num.35.a Moyſi vt darētur nobis vrbes ad habitandū, & ſuburbana earum ad alenda iumenta. Dederuntq́; filij Iſrael de poſſeſsionibus ſuis iuxta imperium Domini, ciuitates & ſuburbana earum, Egreſſaque eſt ſors in familiā Caath filiorum Aaron ſacerdotis de tribu Iuda & Simeon & Ben-iamin, ciuitates tredecim, Et reliquis filiorum Caath, id eſt Leuitis qui ſuperfuerant, de tribubus Ephráim, & Dan, & dimidia tribu Manaſſe ciuitates decē. Porrò filijs Gerſon egreſſa eſt ſors vt acciperent de tribubus Iſſachar & Aſer & Nephthali, dimidiaq́; tribu Manaſſe in Baſan ciuitates numero tredecim. Et filijs Merari per cognatio- B nes ſuas de tribubus Ruben & Gad & Zabûlon vrbes duodecim. Dederuntque filij Iſrael Leuitis ciuitates & ſuburbana earū, ſicut præcepit Dominus per manum Moyſi, ſingulis ſorte tribuentes. De tribubus filiorū Iuda & Simeon dedit Ioſûe ciuitates: ‖quarū iſta ſunt 2.Par.6.d. nomina, filijs Aaron per familias Caath Leuitici generis (prima enim ſors illis egreſſa eſt) Cariath-Arbe patris enac, quæ vocatur Hebron, in monte Iuda, & ſuburbana eius per circuitū. ‖Agros verò, & villas eius dederat Ca- Supr.14.d leb filio Iephone ad poſsidendum. Dedit ergo filijs Aaron ſacerdotis Hebron cōfugij ciuitatem, ac ſuburbana eius: & Lobnam cum ſuburbanis ſuis: & Iether, & Eſtemo, & Holō, & Dabir, & Ain, & Ieta, & Beth-ſames, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates nouem de tribubus, vt dictum eſt, duabus. De tribu autem filiorum Ben-iamin, Gabaon & Gabae & Anathoth & Almon, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates quatuor. Omnes ſimul ciuitates filiorum Aaron ſacerdotis tredecim, cum ſuburbanis ſuis. Reliquis verò per familias filiorum Caath Leuitici generis hæc eſt data poſſeſsio. De tribu Ephráim vrbes confugij Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephráim, & Gazer & Cibſaim & Beth-horon, cū ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu quoque Dan: El- D theco & Gabathon & Aialon & Geth-remmon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. Porrò de dimidia tribu Manaſſe, Thanach & Geth-remmō, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duæ. Omnes ciuitates decē, & ſuburbana earum, datæ ſunt filijs Caath inferioris gradus.

Filijs

Filijs quoq; Gerſon Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manaſſe cõfugij ciuitates, Gaulon in Baſan, & Boſran, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duas. Porrò de tribu Iſſachar: Ceſiõ, & Dabereth, & Iaramoth, & En-gannim, cũ ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu autem Azer, Maſal & Abdon, & Helcath, & Rohob, cũ ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu quoque Nephthali ciuitates confugij. Cedes in Galilæa, & Hammoth-dor, & Carthan, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates tres. Omnes vrbes familiarum Gerſon, tredecim, cum ſuburbanis ſuis. Filijs autem Merari Leuitis inferioris gradus per familias ſuas data eſt de tribu Zabûlon, Iecnan, & Cartha & Damna & Naalol, ciuitates quatuor cũ ſub-
D urbanis ſuis. De tribu Gad ciuitates confugij, Ramoth in Galaad, & Manáim & Heſebon & Iazer, ciuitates quatuor, cũ ſuburbanis ſuis.
21. De tribu Ruben vltrà Iordanem contra Ieri cho' ciuitates refugij, Boſor in ſolitudine, Miſor & Iazer & Iethſon & Mephaath, ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis. Omnes vrbes filiorum Merari per familias, & cognationes ſuas duodecim. Itaq; ciuitates vniuerſæ Leuitarum in medio poſſeſsionis filiorum Iſrael fuerunt quadragintaocto cũ ſuburbanis ſuis. ſingulæ per familias diſtributæ. Deditq; Dominus Deus Iſraeli omnem terram, quam tra diturum ſe patribus eorum iurauerat: & poſſederunt illam, atque habitauerunt in ea. Dataque eſt ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nulluſque eis hoſtium reſiſtere auſus eſt, ſed cuncti in eorum ditionem redacti ſunt. Ne vnum quidem verbum, quod illis præſtiturum ſe eſſe promiſerat, irritum fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

S. *Remiſſæ ad ſuam poſſeſsionem trans Iordanem tribus Rubẽ Gad & dimidia Manaſſe, ſuſpitionem mouent cæteris tribubus propter extructum altare, ſed miſſi legati ſuſcipiunt iuſtam eorum excuſationem.*

CAP. XXII.

A EOdem tempore vocauit Ioſûe Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribũ Manaſſe, dixitque ad eos. Feciſtis omnia quæ præcepit vobis Moyſes famulus Domini: mihi quoque in omnibus obediſtis, nec reliquiſtis fatres veſtros longo tempore, vſque in præſentem diem, cuſtodientes imperiũ Domini Dei veſtri. Quia igitur dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris quietem & pacẽ, ſicut pollicitus eſt: reuertimini, & ite in tabernacula veſtra, & in terram poſſeſsionis,
Num. 32.f ‖quam tradidit vobis Moyſes famulus Domini trans Iordanem, ita dúntaxat, vt cuſtodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyſes famulus Domini, Vt diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, & B obſeruetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac ſeruiatis in omni corde, & in omni anima veſtra. Benedixitque eis Ioſûe, & dimiſit eos. Qui reuerſi ſunt in tabernacula ſua. Dimidiæ autem tribui Manaſſe poſſeſsionem Moyſes dederat in Baſan: & idcirco mediæ quæ ſuperfuit, dedit Ioſûe ſortem inter cæteros fratres ſuos trans Iordanem ad occidentalem plagã. Cumque dimitteret eos in tabernacula ſua, & benedixſſet eis, dixit ad eos, In multa ſubſtantia atque diuitijs reuertimini ad ſedes veſtras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veſte multiplici: diuidite prædam hoſtium cum faratribus veſtris. Reuerſique ſunt, & abierũt filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus Manaſſe, à filijs Iſrael de Silo, quæ ſita eſt in Chanáan, vt intrarent Galaad terram poſſeſsionis ſuæ, quam obtinuerant iuxta imperium Domini in manu Moyſi.

Cumque veniſſent ad tumulos Iordanis, C in Terram-Chanáan, ædificauerũt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis. Quod cum audiſſent filij Iſrael, & ad eos certi nũtij detuliſſent ædificaſſe filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe altare in Terra-Chanáan, ſuper Iordanis tumulos, contra filios Iſrael: conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent & dimicarent contra eos. Et interim miſerunt ad illos in Terram-Galaad Phinees filium Eleazari 'ſacerdotem', & decem principes cũ eo, ſingulos de ſingulis tribubus. Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe in Terrã-Galaad, dixeruntq; ad eos, Hæc mandat omnis populus Domini, Quæ eſt iſta tranſgreſsio? Cur reliquiſtis Dominum Deum Iſrael, ædificantes altare ſacrilegum, & à cultu illius recedentes? An parum D vobis eſt quòd ‖peccaſtis in Beel-phegor, & Num.25.a vſq; in præſentem diem macula huius ſceleris in 'vobis' permanet, multiq; de populo corruerunt? Et vos hodie reliquiſtis Dominum, & cras in vniuerſum Iſrael ira eius deſæuiet. Quòd ſi putatis imundam eſſe terram poſſeſsionis veſtræ, tranſite ad terrã in qua tabernaculum Domini eſt, & habitate inter nos: tantum vt à Domino, & à noſtro conſortio nõ recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei noſtri. ‖Nónne Achan filius Zare præ Supr.7.a terijt mandatum Domini, & ſuper omnẽ populum Iſrael ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atq; vtinam ſolus perijſſet in ſcelere ſuo. Reſponderuntq; filij Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe principibus legationis Iſrael, Fortiſsimus Deus Dominus, *ipſe nouit, & Iſrael ſimul intelliget, ſi præua E rication is animo hoc altare cõſtruximus, nõ

'ſacerdotis. 8.

'nobis. 6.

cuſtodiat

custodiat nos, sed puniat nos in præsenti: & si ea mente fecimus vt holocausta, & sacrificiũ, & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat & iudicet: & non ea magis cogitatione atq; tractatu, vt diceremus, Cras dicent filij vestri filijs nostris, Quid vobis & Domino Deo Israel? terminũ posuit Dominus inter nos & vos ô filij Ruben, & filij Gad Iordanem fluuium: & idcirco partẽ non habetis in Domino. Et per hãc occasionẽ auertent filij vestri filios nostros à timore Domini. Putauimus itaq; melius, et diximus, Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victi-
F mas offerendas, sed in testimonium inter nos & vos, & sobolem nostram vestramque progeniẽ, vt seruiamus Domino, & iuris nostri sit offerre & holocausta, & victimas, & pacificas hostias: & nequaquam dicant cras filij vestri filijs nostris, Non est vobis pars in Domino. Quod si voluerint dicere, respondebunt eis, Ecce altare Domini quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrũ. Absit à nobis hoc scelus vt recedamus à Domino, & eius vestigia relinquamus extructo altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri quod extructum est ante tabernaculum eius.

Quibus auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israel, qui erant cum eo, placati sunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, libentissimè susceperunt. Dixitque Phinees filius Eleazari sacer-
G dos ad eos, Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis à præuaricatione hac, & liberastis filios Israel de manu Domini. Reuersusque est cum principibus à
in terrã. 1. filijs Ruben & Gad de Terra-Galaad, *finiũ* Chanáan ad filios Israel, & retulit eis. Placuit que sermo cunctis audientibus. Et laudauerũt Deum filij Israel, & nequaquam vltrà dixerunt vt ascenderent contra eos atque pugnarent, & delerent terram possessionis eorum. Vocaueruntque filij Ruben, & filij Gad altare quod extruxerant, Testimonium nostrũ, quòd Dominus ipse sit Deus.

S. Iosûe senex iamq; moribundus exhortatur filios Israël ad seruanda Dei præcepta, & cauendam societatem cum Gentibus.

CAP. XXIII.

A Evoluto autẽ multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israeli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosûe iam longæuo, & persenilis ætatis, vocauit
iudices. 1. *magistratus. 4.* Iosûe omnẽ Israelem, maioresq; natu, & principes, ac *duces, & *magistros, dixitq; ad eos, Ego senui, & progressioris ætatis sum: vosq; cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipse pugnauerit: & nũc quia vobis sortè *diuisit omnem terram, ab orien- *diuisi. 1.*
tali parte Iordanis vsque ad Mare-magnum, multæque adhuc supersunt nationes: Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis Terram, sicut vobis pollicitus est tantum confortamini, & estote soliciti vt custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis neque ad dexteram neq; ad sinistrã: ne postquam intraueritis ad Gentes: quæ inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine deorum earum, & seruiatis eis, & adoretis illos: Sed adhæreatis Domino Deo vestro, quod fecistis vsque in diem hanc. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit. Vnus è vobis persequetur C
hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. Hoc tantùm diligentissimè præcauete, vt diligatis Dominum Deum vestrum. Quòd si volueritis gentium harum quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare: iam nũc scitote quòd Dominus vester non eas deleat ante faciem vestrã, sed *sint vobis in foueam *erunt. 1.*
ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. En ego hodie ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis quòd
de omnibus verbis quæ se Dominus præsti- D
turum vobis esse pollicitus est, vnũ non præterierit incassum. Sicut ergo impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quicquid malorum cõminatus est, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis, eo quod præterieritis pactum Domini Dei vestri, quòd pepigit vobiscum, & seruieritis dijs alienis, & adoraueritis eos: cito atque velociter consurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac terra optima quam tradidit vobis.

S. Commemorantur beneficia Israëlitis à Deo exhibita, fœdus populi cum Domino, mors Iosûe, sepultura ossium Ioseph, & mors Eleazari sacerdotis. CAP. XXIIII.

C Ongregauitq; Iosûe omnes tribus Is- A
rael in Sichem, & vocauit maiores natu, ac principes, & iudices, & magistros: steteruntq; in conspectu Domini, & ad populũ sic locutus, Hæc dicit Dominus Deus Israel, ‖Trans fluuium habitauerunt patres Gene. 11.d
vestri ab initio, Thare pater Abraham & Nachor: seruieruntque dijs alienis. Tuli ergo pa-

go patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus: & adduxi eum in Terram-Chanáan: multiplicauiq́ue semen eius, ‖ & dedi ei Isaac: Illiq́ue rursum dedi Iacob & Esau. ‖ E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum: ‖ Iacob verò, & filij eius descenderunt in Aegyptum. ‖ Misiq́ue Moysen & Aaron, & percussi Aegyptum multis signis atq; portentis. Eduxiq́ue vos & patres vestros de Aegypto, & venistis ‖ ad mare: persecutiq́ue sunt Aegyptij patres vestros cum curribus & equitatu, vsque ad Mare-rubrum. Clamauerunt autem ad Dominum filij Israel: qui posuit tenebras inter vos & Aegyptios: & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Aegypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore: & introduxi vos in terram Amorrhæi, qui habitabat trans Iordanem. ‖ Cumq́ue pugnarent cõtra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis terram eorum, atq; interfeciſtis eos. ‖ Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnauit contra Israelem. Misitq́ue, & vocauit Balaam filium Beor, vt malediceret vobis & ego nolui audire eum, sed è contrario per illum benedixi vobis, & liberaui vos de manu eius. ‖ Transiſtisq́; Iordanem, & venistis ad Iericho. Pugnaueruntq́ue contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus & Pherezæus & Chananæus & Hethæus & Gerasæus & Heuæus & Iebusæus: & tradidi illos in manus vestras. ‖ Misiq́ue ante vos crabrones: & eieci eos de locis suis, duos reges Amorrhæorũ, non in gladio & in arcu tuo. Dediq́ue vobis terram in qua non laborastis, & vrbes quas non ædificastis, vt habitaretis in eis, vineas & olieta quæ non plantastis. Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde atque verissimo: & auferte deos quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia & in Aegypto, ac seruite Domino, Sinautẽ malum vobis videtur vt Domino seruiatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui seruire potissimùm debeatis, vtrum dijs quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia, an dijs Amorrhæorum, in quorum terra habitatis: ego autem & domus mea seruiemus Domino. Respondit́que populus, & ait, Absit à nobis vt relinquamus Dominum, & seruiamus dijs alienis. Dominus Deus noster ipse eduxit nos & patres nostros de Terra-Aegypti, de domo seruitutis: fecit́que videntibus nobis signa ingentia, & custodiuit nos in omni via per quã ambulauimus, & in cunctis populis per quos transiuimus. Et eiecit vniuersas gẽtes, Amorrhæum habitatorem terræ quam nos intrauimus. Seruiemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster. Dixit́que Iosûe ad populum, Non poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis. Si dimiseritis Dominum, & seruieritis dijs alienis, conuertet se, & affliget vos, atque subuertet post quàm vobis præstiterit bona. Dixit́que populus ad Iosûe, Nequaquam ita vt loqueris, sed Domino seruiemus. Et Iosûe ad populũ, Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum vt seruiatis ei. Respondernnt́que, Testes. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominũ Deum Israel. Dixit́que populus ad Iosûe, Domino Deo nostro seruiemus, & obedientes erimus præceptis eius. Percussit ergo Iosûe in die illo fœdus, & proposuit populo præcepta atque iudicia in Sichem.

Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, posuit́q; eum subter quercum quæ erat in sanctuario Domini, & dixit ad omnem populum, En lapis iste erit vobis in testimoniũ quòd 'audieritis' omnia verba Domini quæ locutus est vobis: ne fortè postea negare velitis, & mentiri Domino Deo vestro. Dimisit́que populum, singulos in possessionem suã. Et post hæc mortuus est Iosûe filius Nun seruus Domini, centum & decem annorum: sepelieruntq́ue eum in finibus possessionis suæ in Thamnath-sare, quæ est sita in monte Ephraim, à septentrionali parte montis Gaas. Seruiuit́que Israel Domino cunctis diebus Iosûe & seniorum, qui longo vixerant tempore post Iosûe, & qui nouerant omnia opera Domini quæ fecerat in Israel. Ossa quoque Ioseph, ‖ quæ tulerant filij Israel de Aegypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri quẽ emerat Iacob ‖ á filijs Hemor patris Sichem, centũ nouellis ouibus, & fuit in possessionem filiorum Ioseph. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filij eius, quæ data est ei in monte Ephraim.

Liber

Liber Iudicum, Hebraicè

Sophetim.

S. Iuda duce vnà cum fratre ipſius Simeone plurimæ gentium ciuitates expugnantur, Othoniel obtenta Cariath-ſepher ducit Axam filiam Caleb addita terra irrigua: Chananæi tributarij ſeruantur.

CAP. I.

A POſt mortem Ioſuè conſulue runt filij Iſrael Dominum, dicentes, Quis aſcendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? Dixitque Dominus, Iudas aſcendet: ecce tradidi terram in manus eius. Et ait Iudas Simeóni fratri ſuo, Aſcende mecum in ſortem meam & pugna contra Chananæum, vt & ego pergam tecum in ſortem tuam. Et abijt cum eo Simeon. Aſcenditque Iudas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum: & B percuſſerunt in Bezec decem millia virorum. Inueneruntque Adoni-bezec in Bezec, & pugnauerunt contra eum; ac percuſſerunt Chananæum & Pherezæum. Fugit autem Adoni-bézec: quem perſecuti comprehenderunt, cæſis ſommitatibus manuum eius ac pedum. Dixitque Adoni-bézec, Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum ſummitatibus, colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias: ſicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Ieruſalem, & ibi mortuus eſt.

Oppugnantes ergo filij Iuda Ieruſalem, ceC perunt eam, & percuſſerunt in ore gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem. Et poſtea deſcendentes pugnauerunt contra Chananæum qui habitabat in montanis, & ad meridiem in cãpeſtribus. Pergensque Iudas contra Chananæum qui habitabat in Hebron, (cuius nomen fuit antiquitus Cariath-arbe) ‖percuſsit Seſai, & Ahimam, & Tholmai: atque inde profectus abijt ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cariath-ſepher, id eſt ciuitas literarum. Dixitque Caleb, Qui percuſſerit Cariath-ſepher, & vaſtauerit eã, dabo ei Axam filiam meam vxorem. Cumq; cepiſſet eã Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam ſuam coniugem. Quam pergentem in itinere monuit vir ſuus vt peteret à patre ſuo agrũ: Quæ cùm ſuſpiraſſet ſedens in aſino, dixit ei Caleb, Quid habes? At illa reſpondit, Da mihi bene- D dictionem, quia terram arentem dediſti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum ſuperius & irriguum inferius. Filij autem Cinæi cognati Moyſi aſcenderunt de Ciuitate-palmarum, cum filijs iuda in deſertum ſortis eius quod eſt ad meridiem Arad, & habitauerunt cum eo. Abijt autem Iudas cũ Simeône fratre ſuo, & percuſſerunt ſimul Chananæum qui habitabat in Sephath, & interfecerunt eum.

Vocatumque eſt nomen vrbis, Horma, id eſt anáthema. Cepitque Iudas Gazam cum finibus ſuis, & Aſcalônem, atque Accaron cũ terminis ſuis. Fuitque Dominus cum Iuda, E & montana poſſedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. Dederuntque Caleb Hebron, ‖ſicut dixerat Moyſes, qui deleuit ex ea tres filios e- Num.14.d nac. Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem non deleuerunt filij Ben-iamin: habitauitq; Iebuſæus cum filijs Ben-iamin in Ieruſalem vſque in præſentem diem. Domus quoque Ioſeph aſcendit in Beth-el, fuitque Dominus cum eis. Nam cùm obſiderent vrbẽ, quæ prius Luza vocabatur, viderunt hominẽ egredientem de ciuitate, dixeruntque ad eum, Oſtende nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecum miſericordiam. Qui cùm oſtendiſſet eis, percuſſerunt vrbem in ore gladij: hominem autẽ illum, & omnem cognationem eius dimiſerunt. Qui dimiſſus, abijt in Terram-Hethim, & ædificauit ibi ciuitatem, vocauitque eam Luzam: quæ ita appellatur vſq; in præſentem diem. Manaſſes quoque non deleuit F Beth-ſan, & Tanach cum viculis ſuis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo cum viculis ſuis, cœpitq; Chananæus habitare cum eis. Poſtquàm autẽ confortatus eſt Iſrael, fecit eos tributarios, & delere noluit. Ephráim etiam non interfecit Chananæum qui habitabat in Gazer, ſed habitauit cum eo. Zabûlon non deleuit habitatores Cetron, & "Naalon': "Naalol.1. ſed habitauit Chananæus in medio eius, fa-

Ioſ.15.d.

ctusque est ei tributarius. Aser quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidônis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob. habitauitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eũ. Nephthali quoque non deleuit habitatores Bethsemes, & Beth-anath: & habitauit inter Chananæum habitatorem terræ, fueruntque ei Bethsemitæ, & Bethanitæ tributarij.

Arctauitque Amorrhæus filios Dan in mõte, nec dedit eis locum vt ad planiora descenderent. habitauitque in monte Hares, quod interpretatur "testatio', in Aialõ & Salebim. Et aggrauata est manus domus Ioseph, factusq; est ei tributarius. Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu-scorpionis, Petra, & superiora loca.

S. Angelus Dei beneficia refert, quo audito flet populus: post mortem tamen Iosûe & coætanorum, Israel frequẽter liberatus, semper in peiora recidit. CAP. II.

Ascenditq; angelus Domini de Galgalis ad Locum-flentium, & ait, Eduxi vos de Egypto, & introduxi in terram pro qua iurauí patribus vestris: & pollicitus sum vt non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum: ita duntaxat vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorũ subuerteretis: & noluistis audire vocem meam, cur hoc feciſtis? Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra: vt habeatis hostes, & dij eorum sint vobis in ruinam. Cumque loqueretur angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel, eleuauerunt vocem suam, & fleuerunt. Et vocatum est nomen loci illius, Locus flentium siue lachrymarum: immolaueruntque ibi hostias Iosu.24.g Domino. ‖Dimisit ergo Iosûe populum, & abierunt filij Israel vnusquisque in possessionem suam, vt obtinerent eam: seruieruntque Domino cũctis diebus eius, & seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore, & nouerant omnia opera Domini quæ fecerat cum Israel. Mortuus est autem Iosûe filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum, & sepelierunt eũ in finibus possessionis suæ in Thamnath-sare in monte Ephraim, à septentrionali plaga montis Gaas. Omnisq; illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alij, qui nõ nouerant Dominum, & opera quæ fecerat cum Israel. Feceruntque filij Israel malum in conspectu Domini & seruierunt Baalim. Ac dimiserũt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra-Aegypti: & secuti sunt deos alienos, deosque populorum qui habitabant in circuitu eorum, & adorauerunt eos: & ad iracundiam concitauerunt Dominum, dimittentes eum, & seruientes Baal & Astharot. Iratusq; Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperũt eos, & vendiderunt hostibus qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere aduersarijs suis, sed quocunq; pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & iurauit eis: & vehementer afflicti sunt. Suscitauitq; Dominus iudices qui liberarent eos de vastantiũ manibus: sed nec eos audire voluerunt, fornicantes cum dijs alienis, & adorãtes eos. Cito deseruerunt viam per quam ingressi fuerant patres eorum: & audiẽtes mandata Domini, omnia fecêre contraria. Cumque Dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium. Postquàm autem mortuus esset iudex, reuertebantur, & multo faciebant "maiora' quàm fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, seruientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinuentiones suas, & viam durissimam per quã ambulare consueuerant. Iratusque est furor Domini in Israel, & ait, Quia irritũ fecit gens ista pactum meum quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit. & ego non delebo gentes quas dimisit Iosûe, & mortuus est: vt in ipsis experiar Israel, vtrùm custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non. Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & cito subuertere noluit, nec tradidit in manus Iosûe.

S. Israel sociatur Gentibus à Domino derelictis ad ipsius exercitationem, ideo sæpius per extraneos reges affligitur, sed respiscẽs per Othoniel, Aod & Sangar liberatur.

CAP. III.

Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum: & postea discerẽt filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinẽ præliandi: quinq; satrapas Philisthinorum, omnemq; Chananæum, & Sidonium atq; Heuæum qui "habitabat' in monte Libano, de monte Baal-hermon vsq; ad introitũ Emath. Dimisitq; eos, vt in ipsis experiretur Israelem vtrùm audirent mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non. Itaq; filij Israel habitauerunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, Iebusæi: & duxerũt vxores filias eorum, ipsique filias suas filijs eorum tradiderunt, & seruierunt dijs eorum, Feceruntq; malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, seruientes Baalim & Astharoth. Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in ma-

in manus Chuſan-raſathâim regis Meſopo-
B tamiæ, ſeruieruntq́; ei octo annis. Et clamaue
runt ad Dominum: qui ſuſcitauit eis ſaluato-
rem, & liberauit eos, Othoniel videlicet filiū
Cenez, fratrem Caleb minorem: fuitq́; in eo
Spiritus Domini, & iudicauit Iſrael. egreſſus-
que eſt ad pugnam, & tradidit Dominus in
manus eius Chuſan-raſathâim regem Sy-
riæ, & oppreſsit eum. Quieuitque terra qua-
draginta annis, & mortuus eſt Othoniel fi-
lius Cenez. Addiderunt autem filij Iſrael fa-
cere malum in conſpectu Domini: qui con-
fortauit aduerſum eos Eglon regem Moab:
quia fecerunt malum in conſpectu eius. Et co
pulauit ei filios Ammon, & Amalec: abijtque
& percuſsit Iſrael, atque poſſedit Vrbem-pal-
marum. Seruieruntque filij Iſrael Eglon regi
Moab decem & octo annis: & poſtea clama-
uerunt ad Dominum: qui ſuſcitauit eis ſaluā-
torem vocabulo Aod, filium Gera filij Iemi-
ni, qui vtraque manu pro dextera vtebatur.
C Miſeruntq́; filij Iſrael per illum munera Eglō
regi Moab. Qui fecit ſibi gladium ancipitem,
habentem in medio capulū longitudinis pal-
mæ manus, & accinctus eſt eo ſubter ſagum
in dextro femore. Obtulitque munera Eglon
regi Moab. Erat autem Eglon craſſus nimis.
Cumque obtuliſſet ei munera, proſecutus eſt
ſocios qui cū eo venerant. Et reuerſus de Gal-
galis, vbi erant idôla, dixit ad regem, Verbum
ſecretum habeo ad te ô rex. Et ille impera-
uit ſilentium: egreſsisque omnibus qui circa
eum erant, ingreſſus eſt Aod ad eum. ſedebat
autē in æſtiuo cœnaculo ſolus, dixitq́;, Verbū
Dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de thro-
no. Extenditq́; Aod ſiniſtram manum, & tu-
lit ſicam de dextero femore ſuo, infixitque
eam in ventrem eius tam validè vt capulus ſe-
queretur ferrum in vulnere, ac pinguiſsimo
adipe ſtringeretur. Nec eduxit gladium, ſed ita
vt percuſſerat, rēliquit in corpore, ſtatimque
per ſecreta naturæ alui ſtercora proruperunt.
D Aod autem clauſis diligentiſsimè oſtijs cœ-
naculi, & obfirmatis ſera, per poſticum egreſ-
ſus eſt. Seruique regis ingreſſi viderunt clau-
ſas fores cœnaculi, atque dixerunt, Forſitan
purgat aluum in æſtiuo cœnaculo. Expectan-
tesque diu donec erubeſcerent, & videntes
quòd nullus aperiret, tulerunt clauem: & ape
rientes inuenerunt dominum ſuum in terra
iacentem mortuum. Aod autem dum illi tur-
barentur, effugit, & pertranſijt Locum-ido-
lorum vnde reuerſus fuerat. Venitque in Sei-
rath: & ſtatim inſonuit buccina in monte E-
phraim: deſcenderuntque cum eo filij Iſrael,
ipſo in fronte gradiente, Qui dixit ad eos, Se-
quimini me: tradidit enim Dominus inimi-
cos noſtros Moabitas in manus noſtras. De-
ſcenderuntq́; poſt eum & occupauerunt va-
da Iordanis quæ tranſmittunt in Moab: &
non dimiſerunt tranſire quenquam, ſed per-
cuſſerunt Moabitas in tempore illo, circiter
decem millia, omnes robuſtos & fortes viros.
nullus eorum euadere potuit. Humiliatusque
eſt Moab in die illo ſub manu Iſrael: & quie-
uit terra octoginta annis.

Poſt hunc fuit Samgar filius Anath, qui
percuſsit de Philiſthijm ſexcentos viros vo-
mere: & ipſe quoque defendit Iſrael.

*S. Debora prophetiſſa & Barac aduerſus Siſa-
ram principem regis Iabin dimicant, quem
profugum occîdit Iabel vxor Aber Cinæi.*

CAP. IIII.

A Ddideruntque filij Iſrael facere ma- A
lum in conſpectu Domini poſt mor
tem Aod, & tradidit illos Dominus
in manus Iabin regis Chanaan, qui regnauit
in Aſor: habuitq́; ducem exercitus ſui nomi-
ne Siſaram, ipſe autem habitabat in Haro-
ſeth-gentium. Clamaueruntq́; filij Iſrael ad
Dominum. nongentos enim habebat falcatos
currus, & per viginti annos vehementer op-
preſſerat eos. Erat aūt Debora prophētis vxor
Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tē-
pore. Et ſedebat ſub palma, quæ nomine illius
vocabatur, inter Rama & Beth-el in monte
Ephraim, aſcendebantq́; ad eam filij Iſrael in
omne iudicium. Quæ miſit, & vocauit Barac
filiū Abi-noē de Cedes Nepthali: dixitq́; ad
eū, Præcepit tibi Dominus Deus Iſrael, vade
& duc exercitū in montem Thabor, tollesq́;
tecū decem millia pugnatorū de filijs Neph-
thali, & de filijs Zabûlō: ego aūt adducam ad
te in loco torrentis Ciſon. Siſarā principem
exercitus Iabin, & currus eius, atque omnem B
multitudinem, & tradā eos in manu tua. Di-
xitq́; ad eam Barac, Si venis mecum, vadam: ſi
nolueris venire mecū, non pergam. Quæ di- v. 6.
xit ad eum, Ibo quidem tecum, ſed in hac vi-
ce victoria non reputabitur tibi, quia in ma-
nu mulieris tradetur Siſara. Surrexit itaq; De-
bora, & perrexit cum Barac in Cedes. Qui ac-
citis Zabûlon & Nephthali, aſcendit cum de-
cem millibus pugnatorum, habens Deboram
in comitatu ſuo. Haber autem Cinæus receſ-
ſerat quondam à cæteris Cinæis fratribus ſu-
is filijs Hobab, cognati Moyſi: & tetenderat
tabernacula vſq; ad vallem quæ vocatur Sen-
nim, & erat iuxta Cedes. Nuntiatumq́; eſt Si-
ſaræ quòd aſcendiſſet Barac filius Abi-nóem,
in montem Thabor: & congregauit non-
gentos falcatos currus, & omnem exercitum
de Haroſeth-gentium ad Torrentem-ciſon.
Dixitque Debora ad Barac, Surge hæc eſt e-
nim dies in qua tradidit Dominus Siſaram in
manus tuas: en ipſe ductor eſt tuus. Deſcendit

itaq; Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo. Psal. 82. c. ‖Perterruitq; Dominus Siſaram, & omnes currus eius, vniuerſamque multitudinem in ore gladij ad conſpectũ Barac: intãtum vt Siſara de curru deſiliens, pedibus fugeret, & Barac perſequeretur fugientes currus, & exercitum vſq; ad Haroſeth-gẽtium, & omnis hoſtium multitudo vſque ad internecionem caderet. Siſara autem fugiens peruenit ad tentoriũ Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat autem pax inter Iabin regem Azor, & domum Haber Cinæi. Egreſſa igitur Iahel in occurſum Siſaræ, dixit ad eum, Intra ad me Domine mi, intra ne timeas. Qui ingreſſus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio, dixit ad eam, Da mihi obſecro paululum aquæ, D quia ſitio valde. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum. Dixitq; Siſara ad eam, Sta ante oſtium tabernaculi: & cùm venerit aliquis interrogans te, & dicens, Nunquid hic eſt aliquis? Reſpondebis, Nullus eſt. Tulit itaque Iahel vxor Haber, clauum tabernaculi, aſſumens pariter & malleum: & ingreſſa abſconditè, & cum ſilentio poſuit ſupra tempus capitis eius clauum, percuſſumq; malleo defixit in cerebrum vſque ad terram: qui ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt. Et ecce Barac ſequens Siſaram venie bat: egreſſaq; Iahel in occurſum eius, dixit ei, Veni, & oſtendam tibi virum quem quæris. Qui cùm intraſſet ad eam, vidit Siſaram iacẽtem mortuũ, & clauum infixum in tempore eius. Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanáan coram filijs Iſrael: qui creſcebant quotidie, & forti manu opprimebant Iabin regem Chanáan donec delerent eum.

S. Canticum gratiarum actionis Deboræ & Barac poſt victoriam.

CAP. V.

A CEcineruntq; Debora & Barac filius Abinóem in illo die, dicentes.

Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael animas veſtras ad periculũ, benedicite Domino.

Audite reges, auribus percipite principes: Ego ſum, ego ſum quæ Domino canam, pſallam Domino Deo Iſrael.

Domine cùm exires de Seir, & tranſires per regiones Edom, terra mota eſt, cœliq; ac nubes diſtillauerunt aquis.

Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Iſrael.

In diebus Samgar filij Anath, in diebus Iahel quieuerunt ſemitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios.

Ceſſauerunt fortes in Iſrael, & quieuerunt: donec ſurgeret Debora, ſurgeret mater in Iſrael.

Noua bella elegit Dominus, & portas hoſtiũ ipſe ſubuertit: clypeus & haſta ſi apparuerunt in quadraginta millibus Iſrael.

Cor meum diligit principes Iſrael: qui propria voluntate obtuliſtis vos diſcrimini B benedicite Domino.

Qui aſcenditis ſuper nitẽtes ᵃaſinos', & ſedetis ᵃ Aſinas. in iudicio & ambulatis in via, loquimini.

Vbi colliſi ſunt currus, & hoſtium ſuffocatus eſt exercitus, ibi narrentur iuſtitiæ Domini, & clementia in fortes Iſrael: tunc deſcendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

Surge, ſurge Debora, ſurge, ſurge, & loquere canticum: ſurge Barac, & apprehende captiuos tuos filij Abinóem.

Saluatæ ſunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit.

Ex Ephráim deleuit eos in Amalec, & poſt eum ex Ben-iamin in populos tuos ô Amalec: de Machir principes deſcenderunt, & de Zabûlon qui exercitum ducerent ad bellandum.

Duces Iſſachar fuêre cum Debora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti, qui quaſi in præceps ac barathrum ſe diſcrimini dedit: diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorum reperta eſt contentio.

Quare habitas inter duos terminos, vt audias C ſibilos gregum? diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorum reperta eſt contentio.

Galaad trans Iordanem quieſcebat. & Dan vacabat nauibus: Aſer habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas ſuas morti in regione Merome.

Venerunt reges & pugnauerunt, pugnauerunt reges Chanáan in Tanach, iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulêre prædantes.

De cœlo dimicatum eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt.

Torrens ciſon traxit cadauera eorum, Torrens cadumim, Torrens ciſon: conculca anima mea robuſtos.

Vngulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortiſsimis hoſtium.

Maledicite Terræ-Meroz, dixit angelus Domini, maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortiſsimorum eius.

Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber D Cinei, & benedicatur in tabernaculo ▷ſuo'. ▷ Al.

Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

Sini-

Siniſtram manum miſit ad clauũ, & dextram ad fabrorum malleos, percuſsitq́; Siſaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.

Inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus eſt: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miſerabilis.

Per feneſtram reſpiciens, vlulabat mater eius: & de cœnaculo loquebatur, Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?

Vna ſapientior cæteris vxoribus eius, hæc ſocrui verba reſpondit.

Forſitan nunc diuidit ſpolia, & pulcherrima fœminarum eligitur ei: veſtes diuerſorum colorum Siſaræ traduntur in prædam, & ſupellex varia ad ornanda colla congeritur.

Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligũt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilent.

Quieuitq́ue Terra per quadraginta annos.

S. Iſraelitis à Madian oppreſſis Gedeon multis ſignis auxilio deſignatur, qui poſt ſacrificium & altare Deo erectum deſtruxit aram Báal, eiq́; rurſum datur ſignum in vellere.

CAP. VI.

A FEcerunt autem filij Iſrael malum in cõſpectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian ſeptẽ annis, & oppreſsi ſunt valde ab eis. Feceruntq́ue ſibi antra & ſpeluncas in montibus, & munitiſsima ad repugnandum loca. Cumq́ue ſæuiſſet Iſrael, aſcendebat Madian & Amalec, cæteriq́; orientalium nationum: & apud eos figentes tentoria, ſicut erant in herbis cuncta vaſtabant vſque ad introitum Gazæ: nihilq́; omnino ad vitam pertinens relinquebant in Iſrael, non oues, non boues, non aſinos. Ipſi enim & vniuerſi greges eorum veniebant cum tabernaculis ſuis, & inſtar locuſtarum vniuerſa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quicquid tetigerant deuaſtantes. Humi-

B liatusq́ue eſt Iſrael valde in conſpectu Madian. Et clamauit ad Dominum poſtulans auxilium contra Madianitas. Qui miſit ad eos virum prophetam, & locutus eſt, Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Ego vos feci conſcendere de Aegypto, & eduxi vos de domo ſeruitutis, & liberaui de manu Aegyptiorum & omnium inimicorum qui affligebant vos: eiecíq; eos ad introitum veſtrũ, & tradidi vobis Terram eorum. Et dixi, Ego Dominus Deus veſter, ne timeatis Deos Amorrhæorũ, in quorum Terra habitatis. Et noluiſtis audire vocem meam. Venit autem angelus Domini, & ſedit ſub quercu quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patremfamiliæ Ezri. Cumq́ue Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian, ap paruit ei angelus Domini, & ait, Dominus te- C cum virorum fortiſsime. Dixitq́; ei Gedeon, Obſecro mi domine, ſi Dominus nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi ſunt mirabilia eius que narrauerunt patres noſtri, atque dixerunt, De Aegypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manus Madiã. Reſpexitq́ue ad eum Dominus, & ait, Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian: ſcito quòd miſerim te. Qui reſpondens ait, Obſecro mi domine in quo liberabo Iſrael? ecce familia mea infima eſt in Manaſſe, & ego minimus in domo patris mei. Dixitq́ue ei dominus, Ego ero tecum, & percuties Madian quaſi vnum virum. Et ille, Si inueni, inquit, gratiam coram te, da mihi ſignum quòd tu ſis qui loqueris ad me. Nec recedas hinc, donec D reuertar ad te, portans ſacrificium, & offerens tibi. Qui reſpondit, Ego præſtolabor aduentum tuum. ingreſſus eſt itaq; Gedeon & coxit hœdum, & de farinæ modio azymos panes: carnesq́ue ponens in caniſtro, & ius carnium mittens in ollam, tulit omnia ſub quercu, & obtulit ei. Cui dixit angelus Domini, Tolle carnes & azymos panes, & pone ſupra petram illam, & ius dèſuper funde. Cumq́ue feciſſet ita, extendit angelus Domini ſummitatẽ virgæ quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: aſcenditq́ue ignis de petra, & carnes, azymosq́; panes conſumpſit: angelus autem Domini euanuit ex oculis eius. Videſq́ue Gedeon quòd eſſet angelus Domini, ait, Heu mi Domine Deus: quia vidi angelum Domini facie ad faciem. Dixitq́ue ei Dominus, Pax tecum: ne timeas, non morieris.

Aedificauit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocauitq́; illud, Domini-pax, vſq; in præ- E ſentem diem. Cumq́ue adhuc eſſet in Ephra quæ eſt familiæ Ezri, nocte illa dixit Dominus ad eum, Tolle taurũ patris tui, & alterum taurum annorum ſeptem, deſtruesq́ue aram Báal quæ eſt patris tui: & nemus quod circa aram eſt, ſuccide: & ædificabis altare Domino Deo tuo in ſummitate petræ huius, ſuper quã antè ſacrificium poſuiſti: tollesq́; taurum ſecundum, & offeres holocauſtum ſuper ſtruem lignorum quæ de nemore ſuccideris. Aſſumptis ergo Gedeon decem viris de ſeruis ſuis, fecit ſicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris ſui, & homines illius ciuitatis, per diem noluit facere, ſed omnia nocte compleuit. Cumq́; ſurrexiſſent viri oppi- F di eius mane, viderunt deſtructam aram Báal, lucumq́; ſucciſum, & taurum alterum impoſitum ſuper altare quod tunc ædificatum erat. Dixeruntq́ue adinuicem, Quis hoc fecit?

Cumq; perquirerent authorem facti, dictum est, Gedeon filius Ioas fecit hæc omnia. Et dixerunt ad Ioas, Produc filium tuum huc, vt moriatur: quia destruxit aram Báal, & succidit nemus. Quibus ille respondit, Nunquid vltores estis Báal, vt pugnetis pro eo? qui aduersarius est eius, moriatur antequàm lux crastina veniat. si deus est, vindicet se de eo qui suffodit aram eius. Ex illo die vocatus est Gedeon, Ierobáal, eò quòd dixisset Ioas, Vlciscatur se de eo Báal, qui fodit aram eius. Igitur omnis Madian & Amalec, & orientales populi congregati sunt simul. & transeuntes Iordanem, castrametati sunt in valle-Iezrael. Spiritus au
G tem Domini induit Gedeon, qui clangẽs buccina conuocauit domum Abi-ézer, vt sequeretur se. Misitq́ue nuntios in vniuersum Manasséem, qui & ipse secutus est eũ. & alios nuntios in Azer & Zabulon & Nephthali, qui occurrerunt ei. Dixitq́; Gedeon ad Dominum, Si saluum facis per manum meam Israel, sicut locutus es, ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quòd per manum meã, sicut locutus es, liberabis Israel. Factumq́; est ita. Et de nocte consurgens expresso vellere, concham rore impleuit. Dixitq́; rursus ad Dominum, Ne irascatur furor tuus cõtra me si adhuc semel tentauero, signum quærens in vellere. Oro vt solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens. Fecitq́ue Dominus nocte illa vt postulauerat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

S. Probatis ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito vnius è castris Madianitarum somnio, in eos irruit: tubis, lagenis ac lucernis armatus, quos cum Oreb & Zeb principibus eorum deuicit.

CAP. VII.

A IGitur Ierobáal qui & Gedeon, de nocte consurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. erant autem castra Madian in valle ad septentrionalem plagam collis excelsi. Dixitq́ue Dominus ad Gedeon, Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Israel, & dicat, Meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum, & cunctis
Deu.20.b audientibus prædica, ‖Qui formidolosus & ti
1.Mac.3.g midus est' reuertatur. Recesseruntq́; de monte Galaad, & reuersi sunt ex populo viginti duo millia virorum, & tantùm decem millia
B remanserunt. Dixitq́; Dominus ad Gedeon, Adhuc populus multus est: duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixero tibi vt tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, *reuertatur. Cumq́; descendisset populus
*ipse.1. ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon, Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui autem curuatis genibus biberint, in altera parte erunt. Fuit itaq; numerus eorum qui manu ad os proijciente, lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autẽ reliqua multitudo flexo poplite biberat. Et ait Dominus ad Gedeon, In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: omnis autem reliqua multitudo reuertatur in locũ suum. Sumptis itaque pro numero cibarijs & tubis, om- C
nem reliquam multitudinẽ abire præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle. Eadem nocte dixit Dominus ad eum, Surge, & descende in castra: quia tradidi eos in manu tua. sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus. Et cùm audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse & Phara puer eius in partẽ castrorum, vbi erant armatorũ vigiliæ. Madian autẽ & Amalec, & omnes D
orientales populi fusi iacebant in valle, vt locustarum multitudo: cameli quoq; innumerabiles erant, sicut arena quæ iacebat in littore maris. Cumq́; veniisset Gedeon, narrabat aliquis somniũ proximo suo: & in hunc modum referebat quod viderat, Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcineritius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere: cumq́; peruenisset ad tabernaculum, percussit
E illud atque subuertit, & terræ funditus coæquauit. Respondit is cui loquebatur, Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filij Ioas viri Israelitæ. tradidit enim Dominus in manus eius Madian, & omnia castra eius. Cumq́; audisset Gedeon somnium, & interpretationem eius, adorauit: & reuersus est ad castra Israel, & ait, Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. Diuisitq́; trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenas q́; vacuas, ac lampades in medio lagenarum. Et dixit ad eos, Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorũ, & quod fecero sectamini. Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoq;
F per castrorum circuitum clangite, & conclamate, Domino & Gedeoni. Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum, incipientibus vigilijs noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarẽt locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lãpades, & dextris *sonabãt.11 ‖sonãtes' tubas, clamaueruntq́;, Gladius Domini & Gedeonis: stantes singuli in loco suo

per cir-

per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaq; castra turbata sunt, & vociferantes, vlulantesq; fugerunt: & nihilominus insistebant Psal. 82. c. trecenti viri buccinis personantes. ‖ Immisitq; Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se cæde truncabant, fugientes vsque ad "Beth-seta. "Beth-seca', & crepidinem Abel-mehula in G Tabbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali & Aser, & omni Manasse persequebantur Madian. Misitq; Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens, Descendite in occursum Madian, & occupate aquas vsq; Beth-bera atq; Iordanē. Clamauitq; omnis Ephraim, & præoccupauit aquas atq; Iordanem vsq; Beth-bera. ‖ Apprehensosq; duos viros Madian, Oreb & Zeb: interfecit Oreb in Petra-Oreb, Zeb verò in Torculari-Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Iordanis.

Isaie. 10. f. Psal. 82. c.

S. Ephraim insurgit aduersum Gedeō, qui deuictis Zébee & Salmana, viros Socoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus alijsq; populi donis fecit Ephod, quod domui suæ & Israeli fuit in ruinam: postquàm autem quadraginta annis præfuit, generatis. 70. filijs ex vxoribus, & vno ex concubina, mortuus est, rediitq; Israel ad Idololatriam.

CAP. VIII.

A DIxeruntq; ad eum viri Ephraim, Quid est hoc quod facere voluisti, vt nos nō vocares, cùm ad pugnam pergeres contra Madian? iurgantes fortiter, & propè vim inferentes. Quibus ille respondit, Quid enim tale facere potui, quale vos feciſtis? nōne melior est racemus Ephraim, vindemijs Abi-ézer? In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos feciſtis? Quod cùm locutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tumebant contra eum. Cumq; venisset Gedeon ad Iordanem, transiuit eum cum trecentis viris qui secum erant: & præ lassitudine, fugientes persequi non poterant. Dixitque ad viros Socoth, Date, obsecro, panes populo qui mecum est, quia valde defecerunt: vt possimus

B persequi Zébee & Salmana reges Madian. Respondērūt principes Socoth, Forsitan palmæ manuū Zébee & Salmana in manu tua sunt, & idcirco postulas vt demus exercitui tuo panes. Quibus ille ait, Cùm ergo tradiderit Do- ▷. 6. minus Zébee & Salmana in manus meas, ▷ & cùm reuersus fuero victor in pace', conteram carnes vestras cum spinis, tribulisque deserti. Et inde conscendens, venit in Phanuel: locutusque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt sicut responderant viri Socoth. Dixit itaque eis, Cùm reuersus fuero victor in pace, destruam turrim hanc. Zébee autem & Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia virirema- C nserant ex omnibus turmis orientalium populorum, cæsis centum viginti millibus bellatorum, & educentium gladium. Ascendens- Osee. 10. d que Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur ad orientalem partem Nobe, & Iegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil aduersi suspicabantur. Fugeruntque Zébee & Salmana, quos persequēs Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum. Reuertensque de bello ante solis ortum, apprehendit puerum de viris Socoth: interrogauitque eum nomina principum & seniorum Socoth, & descripsit septuaginta septem viros. Venitq; ad Socoth, & dixit eis, En Zébee & Salmana super quibus exprobrastis mihi, dicentes, Forsitan manus Zébee & Salmana in manibus tuis sunt, & idcirco postulas vt demus viris qui lassi sunt & defecerunt, panes. Tulit ergo seniores ciuitatis, & D spinas deserti ac tribulos, & contriuit cū eis, atq; comminuit viros Socoth. Turrim quoq; Phanuel subuertit, occisis habitatoribus ciuitatis. Dixitque ad Zébee & Salmana. Quales fuerunt viri quos occidistis in Thabor? Qui responderunt, Similes tui, & vnus ex eis quasi filius regis. Quibus ille respondit, Fratres mei fuerunt, filij matris meæ. viuit Dominus, quia si seruassetis eos, nō vos occiderem. Dixitque Iether primogenito suo, Surge & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat. Dixeruntq; Zébee & Salmana, Tu surge, & irrue in nos: quia iuxta ætatem robur est hominis. ‖ Surrexit Ge- Psal. 82. c. deon, & interfecit Zébee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas quibus colla regalium camelorum decorari solent. Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeō, Dominare nostri tu & filius tuus, & filius filij tui: quia liberasti nos de manu Madian, Quibus ille ait, Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus. Dixitq; ad eos, vnam petitionem postulo à vobis, Date mihi inaures ex præda vestra. Inaures enim aureas Ismaelitæ habere consueuerant. Qui responderunt, Libentissimè dabimus. Expandentesque super terram pallium, proiecerunt in eo inaures de præda: & fuit pōdus postulatarum inauriū, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian vti soliti erant, & præter torques aureas camelorum. Fecitque ex eo Gedeon ephod, & posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusq; est omnis Israel in eo, & factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam. Humiliatus est autem Madian coram filijs Israel, nec potuerunt vl-

trà ceruices eleuare: sed quieuit terra per quadraginta annos quibus Gedeon præfuit. Abijt itaque Ierobáal filius Ioas, & habitauit in domo sua: habuitq; septuaginta filios, qui egressi sunt de femore eius, eò quòd plures haberet vxores. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimélech. Mortuusq; est Gedeon filius Ioas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Ioas patris sui in Ephra de familia Ezri. Postquàm aũt mortuus est Gedeõ, auersi sunt filij Israel, & fornicati sunt in Baalim. Percusseruntq; cum Baal fœdus, vt esset eis in deum: nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorũ omnium per circuitum: nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobáal Gedeon iuxta omnia bona quæ fecerat Israeli.

S. Abi-mélech occisis. 70. fratribus suis: imperium sibi tyrannicè vsurpat, qui post parabolã Ioatham fratris eius qui seruatus erat exercitum Gaal deuicit, turrimq; Sichem exussit, & à muliere tandem fragmine molæ oppressus est.

CAP. IX.

A ABijt autem Abi-mélech filius Ierobáal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris suæ dicẽs, Loquimini ad omnes viros Sichem, Quid vobis est melius, vt dominẽtur vestri septuaginta viri omnes filij Ierobáal, an vt dominetur vobis vnus vir? simulq; considerate quòd os vestrum, & caro vestra sum. Locutiq́ue sunt fratres matris eius de eo, ad omnes viros Sichem vniuersos sermones istos, & inclinauerunt cor eorũ post Abi-mélech, dicentes, Frater noster est. Dederuntq́ue illi septuaginta pondera argenti de phano Báal-berith. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, secutiq; sunt eum. Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ierobáal septuaginta viros, super lapidẽ vnum: remansitq; Ioatham filius Ierobáal minimus, & absconditus est. Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & vniuersæ familiæ vrbis Mello: abieruntq́ue, & constituerunt regem Abimélech, iuxta quercum quæ stabat in Sichem.

B Quod cùm nunciatum esset Ioatham, iuit, & stetit in vertice montis Garizim: eleuataq́ue voce, clamauit & dixit, Audite me viri Sichẽ, ita vt audiat vos Deus. Ierunt ligna, vt vngerent super se regem: dixeruntq; oliuæ, Impera nobis. Quæ respondit, Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua & Dij vtuntur, & homines, & venire vt inter ligna promouear? Dixeruntq́ue ligna ad arborem ficum, Veni, & super nos regnum accipe. Quæ respondit eis, Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusq; suauissimos, & ire vt inter cætera ligna promouear? Locutaq; sunt ligna ad vitem, Veni, & impera nobis. Quæ respondit eis, Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deũ & homines, & inter ligna cætera promoueri? Dixeruntq; omnia ligna ad rhãnũ, Veni & impera super nos. Quæ respondit eis, Si verè me regẽ vobis constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite. si autẽ non ▷ vultis', egrediatur ignis de rhãno, ▷.15. & deuoret cedros Libani. Nunc igitur si rectè, C & absque peccato constituistis super vos regem Abi-mélech, & bene egistis cũ Ierobáal, & cũ domo eius, & reddidistis vicẽ beneficijs eius qui pugnauit pro vobis, & animã suam dedit periculis, vt erueret vos de manu Madian, qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfeciſtis filios eius septuaginta viros super vnum lapidem, & constituistis regem Abi-mélech filium ancillæ eius super habitatores Sichem, eò quòd frater vester sit: si ergo rectè, & absque vitio egistis cum Ierobáal, & domo eius, hodie lætemini in Abi-mélech, & ille lætetur in vobis. Sin aũt peruersè, egrediatur ignis ▷ ex eo', & consumat habita- ▷.20. tores Sichem, & oppidum Mello: egrediaturq́ue ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & deuoret Abi-mélech. Quæ cùm dixisset, fugit, & abijt in Bera: habitauitq́ue ibi ob metum Abi-mélich fratris sui. Regnauit itaque Abi-mélech super Israel tribus annis. Misitq́ue Dominus spiritum pessimum inter Abimélech, & habitatores Sichem: qui cœperunt eum detestari, & scelus interfectionis septuagintafiliorum Ierobáal, & effusionẽ sanguinis eorum conferre in Abi-mélech fratrem suum, & in cæteros Sichimorum principes qui eum adiuuerant. Posueruntq́ue insidias aduersum D eum in summitate montium: & dum illius præstolabantur aduentum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus. nuntiatumq́; est Abi-mélech. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transiuit in Sichimam. Ad cuius aduentum erecti habitatores Sichem, egressi sunt in agros vastantes vineas, vuasq́ue calcantes: & factis cantantium choris ingressi sunt phanum dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abi-mélech, clamante Gaal filio Obed, Quis est Abi-mélech, & quæ est Sichem, vt seruiamus ei? nunquid non est filius Ierobáal, & constituit principem Zebul seruum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo seruiemus ei? vtinam daret aliquis populum istum sub manu mea, vt auferrem de medio Abi-mélech. Dictumq́ue est Abi-mélech, Congrega exercitus multitudinem, & veni. Zebul enim princeps ciuitatis auditis sermonibus Gaal

filij

filij Obed, iratus est valde, & misit clàm ad Abi-melech nuntios, dicens, Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, & oppugnat aduersum te ciuitatẽ. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, & latita
E in agro: & primo mane oriente sole, irrue super ciuitatem. illo autem egrediẽte aduersum te cùm populo suo, fac ei quod potueris. Surrexit itaque Abi-mélech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias iuxta Sichimã in quatuor locis. Egressusque est Gaal filius Obed, & stetit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit autem Abi-mélech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco. Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul, Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit, Vmbras montium vides quasi capita hominum, & hoc errore deciperis. Rursumq; Gaal ait, Ecce populus de vmbilico terræ descẽdit, & vnus cuneus venit per viam quæ respicit quercum. Cui dixit Zebul, Vbi est nunc os tuum quo loquebaris, Quis est Abi-mélech vt seruiamus ei? Nónne hic populus est quẽ despiciebas? Egredere, & pugna contra eum. Abijt ergo Gaal, spectãte Sichimorũ populo, & pugnauit contra Abi-mélech, qui persecutus est eum fugientem, & in vrbem compulit: ceciderunt quẽ ex parte eius plurimi, vsque ad
F portam ciuitatis, & Abi-mélech sedit in Ruma. Zebul autem, Gaal, & socios eius expulit de vrbe, nec in ea passus est commorari. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cùm nũtiatum esset Abi-mélech, tulit exercitum suum, & diuisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidensque quòd egrederetur populus de ciuitate, surrexit & irruit in eos, cum cuneo suo, oppugnans & obsidens ciuitatem: duæ autẽ turmæ palantes per campũ, aduersarios persequebantur. Porrò Abi-mélech omni die illo oppugnabat vrbem: quam cepit, interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa, ita vt sal in ea disperge ret. Quod cùm audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt phanum dei sui Berith, vbi fœdus cum eo pepigerãt, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde. Abi-mélech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter cõglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & arrepta securi, præcidit arboris ramum, imposítumque ferens humero, dixit ad socios, Quod me vidistis facere, cito facite. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebãtur ducem. Qui circundantes præsidiũ,
G succẽderunt: atque ita factum est, vt fumo & igne mille hominum necarentur, viri pariter & mulieres, habitatorum turris Sichem. Abimélech autem inde proficiscens venit ad oppidũ Thebes, quod circundans obsidebat exercitu. Erat autẽ turris excelsa in media ciuitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes ciuitatis, clausa firmissimè ianua, & super turris tectum stantes per propugnacula. Accedensq; Abi-mélech iuxta turrim, pugnabat fortiter: & appropinquans ostio, ignem supponere nitebatur: ‖ & 2. Re. 11. e.
ecce vna mulier fragmẽ molæ dèsuper iaciẽs, illisit capiti Abi-mélech, & confregit cerebrũ eius. Qui vocauit cito armigerum suum, & ait ad eum, Euagina gladium tuum, & percute me: ne forte dicatur quòd à fœmina interfectus sim. Qui iussa perficiens, interfecit eum. illoq; mortuo, omnes qui cum eo erãt de Israel, reuersi sunt in sedes suas: & reddidit Deus malum quod fecerat Abi-mélech contra patrem suum, interfectis septuaginta fratribus suis. Sichimitis quoque qnod operati erant, retributum est, & venit super eos maledictio Ioatham filij, Ierobáal.

S. Thola vita functo Iair dux succedit: Israëlitæ verò in idololatriam lapsi traduntur Philisthæis & Ammonitis, quibus pœnitentibus Dominus ingratitudinem improperat, tandemq; eorum miseretur.

CAP. X.

POst Abi-mélech surrexit dux in Israel A
Thola filius Phua patrui Abi-mélech, vir de Issachar, qui habitauit in Samir
"montis' Ephràim: & iudicauit Israelẽ viginti "monte. 3.
& tribus annis, mortuusq; est, ac sepultus in Samir. Huic successit Iair Galaadites, qui iudicauit Israelem per viginti & duos annos, habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarũ, & principes triginta ciuitatũ, quæ ex nomine eius sunt appellatæ Auoth-Iair, id est oppida Iair, vsque in præsentem diem in Terra-Galaad. Mortuusq; est Iair: ac B
sepultus in loco, cui est vocabulum Camon. Filij autem Israel peccatis veteribus iungentes noua, fecerunt malum in cõspectu Domini, & seruierunt idôlis, Báalim & Astaroth, & dijs Syriæ ac Sidônis & Moab & filiorũ Ammon & Philisthijm: dimiseruntque Dominum, & non coluerunt eũ. Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthijm & filiorũ Ammõ. Afflictiq; sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo, omnes qui habitabãt trans Iordanẽ in Terra-Amorrhæi, quæ est in Galaad: intantũ vt filij Ammon Iordane transmisso vastarent Iudã & Ben-iamin & Ephràim: afflictusque est Israel nimis. Et clamantes ad Dominum, dixe- C
rũt, Peccauimus tibi, quia dereliquimus ▷ Do ▷. 4.
minum' Deum nostrũ, & seruiuimus Báalim. Quibus locutus est Dominus, Nunquid non Aegyptij & Amorrhæi, filijq; Ammõ & Philisthijm,

listhijm, Sidonij: quoq; & Amalech & Chanáan oppreſſerunt vos: & clamaſtis ad me, & erui vos de manu eorum? Et tamẽ reliquiſtis me, & coluiſtis deos alienos: idcirco non addam vt vltrà vos liberem. ite, & inuocate deos quos elegiſtis: ipſi vos liberent in tẽpore anguſtiæ. Dixeruntq; filij Iſrael ad Dominum, Peccauimus, redde tu nobis quicquid tibi placet: tantùm nunc libera nos. Quæ dicentes, omnia de finibus ſuis alienorum deorum idôla proiecerunt, & ſeruierunt Domino Deo: qui doluit ſuper miſerijs eorum. Itaque filij Ammon conclamantes, in Galaad fixêre tentoria: contra quos cõgregati filij Iſrael, in Maſ-
D pha caſtrametati ſunt. Dixeruntq; principes Galaad ſinguli ad proximos ſuos, Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

S. Iephte iudex factus Dei ſpiritu accenſus, primum ratione agit cum rege Ammonitarum, deinde vbi eos viciſſet, ob votũ temerè factum filiam ſuam ſacrificauit.

CAP. XI.

A FVit itaq; illo in tempore Iephte Galaadites vir fortiſsimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus eſt de Galaad. Habuit autem Galaad vxorem, de qua ſuſcepit filios: qui poſtquàm creuerãt, eiecerunt Iephte, dicentes, Hæres in domo patris noſtri eſſe non poteris, quia de altera matre natus es. Quos ille fugiens atq; deuitans, habitauit in Terra-Tob: congregatiq́ue ſunt ad eum viri inopes, & latrocinãtes, & quaſi principem ſequebantur.

In illis diebus pugnabant filij Ammõ contra Iſrael. Quibus acriter inſtãtibus perrexerunt maiores natu de Galaad, vt tollerent in auxilium ſui Iephte de Terra-Tob: dixeruntq́ue ad eum, Veni, & eſto princeps noſter, & pugna contra filios Ammon. Quibus ille reſ-
B pondit, Nónne vos eſtis qui odiſtis me, & eieciſtis de domo patris mei, & nunc veniſtis ad me neceſsitate compulſi? Dixeruntq́ue principes Galaad ad Iephte, Ob hanc igitur cauſam nunc ad te venimus, vt proficiſcaris nobiſcum, & pugnes contra filios Ammon, ſisq́ue dux omnium qui habitant in Galaad. Iephte quoque dixit eis, Si verè veniſtis ad me, vt pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritq́ue eos Dominus in manus meas, ego ero veſter princeps? Qui reſponderunt ei, Dominus qui hæc audit, ipſe mediator ac teſtis eſt quòd noſtra promiſſa faciemus. Abijt itaq; Iephte cum principibus Galaad, fecitq́ue eum omnis populus principem ſui. Locutusq́ue eſt Iephte omnes ſermones ſuos coram Domino in Maſpha. Et miſit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex perſona ſua dicerent, Quid mihi & tibi eſt, C
quia veniſti contra me, vt vaſtares terram meã? Quibus ille reſpondit, ‖Quia tulit Iſrael Num. 21. f.
terram meam, quando aſcendit de Aegypto â finibus Arnon vſq; Ieboc atq; Iordanem: nũc ergo cum pace redde mihi eam. Per quos rurſum mandauit Iephte, & imperauit eis vt dicerent regi Ammon, Hæc dicit Iephte, Non tulit Iſrael Terram-Moab, nec Terram filiorum Ammon: ſed quãdo de Aegypto cõſcenderunt, ambulauit per ſolitudinem vſque ad
Mare-rubrum, & venit in Cades. ‖ Miſitq́ue Num. 20. c
nuntios ad regem Edom, dicens, Dimitte me vt tranſeam terram tuam. Qui noluit acquieſcere precibus eius. Miſit quoque ad regem Moab, qui & ipſe tranſitum præbere cõtempſit. Mãſit itaq; in Cades & circuiuit ex latere Terram-Edom, & Terram-Moab: venitq́; contra orientalem plagam Terræ-Moab, & Nume. 21.
caſtrametatus eſt trans Arnõ: ‖nec voluit in- c. & c.
trare terminos Moab: Arnõ quippe confiniũ D
eſt Terræ-Moab. Miſit itaque Iſrael nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Heſebon, & dixerunt ei, Dimitte vt trã ſeam per terram tuam vſq; ad fluuium. Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens, non dimiſit eũ tranſire per terminos ſuos: ſed infinita multitudine congregata egreſſus eſt contra eum in Iaſa, & fortiter reſiſtebat. Traditq́ue eum Dominus in manus Iſrael cum omni exercitu ſuo, & percuſsit eum, & poſſedit omnem Terrã Amorrhæi habitatoris regionis illius, & vniuerſos fines eius de Arnon vſq; Ieboc, & de ſolitudine vſq; ad Iordanem. Dominus E
ergo Deus Iſrael ſubuertit Amorrhæum, pugnante contra illum populo ſuo Iſrael, & tu nũc vis poſsidere terram eius? Nónne ea quæ poſſedit Chamos deus tuus, tibi iure debẽtur? Quæ autẽ Dominus Deus noſter victor ob-
obtinuit, in noſtrã cedent poſſeſsionem: ‖niſi Num. 22. c
fortè melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quòd iurgatus ſit contra Iſrael, & pugnauerit contra eum, quando habitauit in Heſebon, & viculis eius, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta 'Iordanem', per trecentos annos. Quare tan- ‖ Arnon. 12
to tempore nihil ſuper hac repetitione tentaſtis? Igitur non ego pecco in te, ſed tu contra me malè agis, indicens mihi bella non iuſta. Iudicet Dominus arbiter huius diei inter Iſrael, & inter filios Ammon, Noluitq́; acquieſcere rex filiorũ Ammon verbis Iephte, quæ F
per nuntios mandauerat. Factus eſt ergo ſuper Iephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammõ, votum vouit Domino, dicens. Si tradideris filios Ammon in manus meas: quicunq; primus fuerit egreſ-

ſus de

sus de foribus domus meæ, mihiq́ occurrerit reuertenti cum pace à filijs Ammon, eum holocaustū offeram Domino. transiuitq́; Iephte ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus eius. Percussitq́ue ab Aroer vsque dum venias in Mennith, viginti ciuitates, & vsque ad Abel, quæ est vineis cōsita, plaga magna nimis. humiliatiq́; sunt filij Ammon à filijs Israel. Reuertente autem Iephte in Maspha domum suam, occurrit ei vnigenita filia sua cum tympanis & choris. non enim habebat alios liberos. Qua visa scidit vestimēta sua, & ait, Heu me filia mi, decepisti me, & ipsa decepta es. aperui enim os meum ad Dominum, & aliud
G facere non potero. Cui illa respondit, Pater mi, si aperuisti os tuū ad Dominum, fac mihi quodcunque pollicitus es, concessa tibi vltione atque victoria de hostibus tuis. Dixitq́ue ad patrem, Hoc solum mihi præsta quod deprecor, Dimitte me vt duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. Cui ille respōdit, Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumq́ue abijsset cum socijs ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus. Expletisq́ue duobus mēsibus, reuersa est ad patrem suum, & fecit ei sicut vouerat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increuit in Israel, & consuetudo seruata est, vt post anni circulū conueniant in vnū filij Israel, & plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus quatuor.

S. Ephratæi aduersus Iephte insurgentes ad vada Iordanis occiduntur, quum vocem Schibboleth proferre nō possent, quo vita functo succedunt duces Abesan Elon & Abdon.

CAP. XII.

A ECce autē in Ephráim orta est seditio. nam transeuntes contra aquilonem, dixerunt ad Iephte. Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, vt pergeremus tecum? Igitur incende-
a Ie &.2. mus* domum tuā. Quibus ille respondit, Disceptatio erat mihi & populo meo cōtra filios Ammon vehemens: vocauiq́ue vos vt præberetis mihi auxilium, & facere noluistis. Quod cernens, posui animam meā in manibus meis, transiuiq́ue ad filios Ammon, & tradidit eos
B Dominus in manus meas. Quid commerui, vt aduersum me consurgatis in prælium? Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephráim: percusseruntq́; viri Galaad Ephráim, quia dixerat, Fugitiuus est Galaad de Ephráim, & habitat in medio Ephráim & Manasse. Occupaueruntq́ue Galaaditæ vada Iordanis, per quæ Ephráim reuersurus erat. Cumq́; veniisset ad ea de Ephráim numero, fugiens, atque dixisset, Obsecro vt me transire permittas: dicebāt ei Galaaditæ, Nunquid Ephratæus es? Quo dicēte, Non sum: interrogabāt eum, Dic ergo Schibbóleth, quod C
interpretatur spica. Qui respōdebat, Schibbóleth: eadem litera spicam exprimere non valens. Statimq́ue apprehensum iugulabant in ipso Iordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephráim quadraginta duo millia. Iudicauit itaque Iephte Galaadites Israel sex annis: & mortuus est, ac sepultus in ciuitate sua Galaad. Post hūc iudicauit Israel Abesan de Beth-léhem: qui habuit triginta filios, & totidem filias: quas emittēs foras, maritis dedit, & eiusdē numeri filijs suis accepit vxores, introducēs in domum suam. Qui septem annis iudicauit Israel, mortuusq́ue est, ac sepultus D
in Beth-léhem. Cui successit Ahialon Zabu- *Elon. i.*
lonites: & iudicauit Israel decem annis: mortuusq́ue est ac sepultus in Zabûlon. Post hūc iudicauit Israel Abdon, filius Elel Pharathonites: qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascendētes super septuaginta pullos asinarum, & iudicauit Israel octo annis: mortuusq́; est ac sepultus in Pharathon terræ Ephráim, in monte Amelech.

S. Israëlitæ rursum in idololatriam lapsi Philistheis traduntur: Samson nasciturus ab angelo prædicitur matri & deinde patri, natusq́ à Domino benedicitur.

CAP. XIII.

RVrsumq́ue filij Israel fecerunt malum A
in conspectu Domini: qui tradidit eos in manus Philisthinorum quadraginta annis. Erat autem quidam vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem sterilem. Cui apparuit angelus Domini, & dixit ad eam, Sterilis es & absq; liberis: sed cōcipies & paries filium. caue ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immūdum quicquam comedas: quia concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorum. Quæ cùm venisset ad maritum suum, dixit ei, Vir Dei venit ad me, habēs vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cùm interrogassem quis esset, & vnde venisset, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere: sed hoc respondit, Ecce concipies & pa- B
ries filium: caue ne vinum bibas nec siceram, & ne aliquo vescaris immūdo: erit enim puer nazaræus Dei ab infantia sua, & ex vtero matris suæ, vsque ad diem mortis suæ. Orauit itaque Manue Dominum, & ait, Obsecro Domine, vt vir Dei quem misisti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puero qui nasciturus est. Exaudiuitq́ue Dominus deprecantem Manue, & apparuit rursum angelus

gelus Dei vxori eius ſedenti in agro. Manue autem maritus eius nõ erat cum ea. Quæ cùm vidiſſet angelum, feſtinauit, & cucurrit ad virum ſuum: nuntiauitque ei, dicens, Ecce apparuit mihi vir quem antè videram. Qui ſurrexit, & ſecutus eſt vxorem ſuam: veniensq; ad
C virum, dixit ei, Tu es qui locutus es mulieri? Et ille reſpõdit, Ego ſum. Cui Manue, Quando, inquit, ſermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer? aut à quo ſe obſeruare debebit? Dixitq; angelus Domini ad Manue, Ab omnibus quæ locutus ſum vxori tuæ, abſtineat ſe: & quicquid ex vinea naſcitur, non comedat: vinum & ſiceram nõ bibat, nullo veſcatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atq; cuſtodiat. Dixitque Manue ad angelum Domini, Obſecro te vt acquieſcas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris. Cui reſpondit angelus, Si me cogis, nõ comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud Domino. Et neſciebat Manue quòd angelus Domini eſſet. Dixitq; ad eum, Quod eſt tibi nomen, vt ſi ſermo tuus fuerit expletus, honoremus te? Cui ille reſpondit, Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabi-
D le? Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & poſuit ſuper petrã, offerens Domino qui facit mirabilia: ipſe autem & vxor eius intuebantur. Cumq; aſcenderet flamma altaris in cœlũ, angelus Domini pariter in flãma aſcendit. Quod cùm vidiſſent Manue & vxor eius, proni ceciderunt in terram, & vltrà eis nõ apparuit angelus Domini. Statimq; intellexit Manue angelũ Domini eſſe, & dixit ad vxorem ſuã, Morte moriemur, quia vidimus Dominũ. Cui reſpõdit mulier, Si Dominus nos vellet occidere, de manibus noſtris holocauſtũ & libamenta non ſuſcepiſſet, nec oſtẽdiſſet nobis hæc omnia, neq; ea quæ ſunt vẽtura, dixiſſet. Peperit itaq; filiũ, & vocauit nomẽ eius Sãſon. Creuitq; puer, & benedixit ei Dominus, Cœpitque Spiritus Domini eſſe cum eo in caſtris Dan inter Saraa & Eſthaol.

S. Samſon vxorem ducit Philiſthæam, quam cùm viſeret leonem lacerauit, in cuius ore poſtmodũ reperto melle ſumpſit ab eo parabolam: qua ſodalibus propoſita, illi interpretationem per Samſonis vxorem intellexerunt.

CAP. XIIII.

A DEſcẽdit ergo Samſon in Thamnátha. videnſque ibi mulierem de filiabus Philiſthijm, aſcendit, & nunciauit patri ſuo, & matri ſuæ, dicens, Vidi mulierem in Thamnátha & de filiabus Philiſthinorum: quam quæſo vt mihi accipiatis vxorem. Cui dixerunt pater & mater ſua, nunquid nõ eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philiſthijm, qui incircunciſi ſunt? Dixitque Samſon ad patrem ſuum, Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis. Parentes autem eius neſciebãt quòd res à Domino fieret, & quæreret occaſionem cõtra Philiſthijm. eo enim tẽpore Philiſthijm dominabantur Iſraeli. Deſcendit itaque Samſon cum patre ſuo & matre in Thamnátha. Cumque veniſſent ad vineas oppidi apparuit catulus leonis ſæuus, & rugiens, & occurrit ei. Irruit autem Spiritus Domini in Samſon, & dilacerauit leonem, B
quaſi hœdũ in fruſtra decerperet, nihil omnino habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare. Deſcenditq; & locutus eſt mulieri quæ placuerat oculis eius. Et poſt aliquot dies reuertens vt acciperet eam, declinauit vt videret cadauer leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat ac fauus mellis. Quem cùm ſumpſiſſet in manibus, comedebat in via: veniensque ad patrem ſuum, & matrem, dedit eis partem, qui & ipſi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quòd mel de "corpore" leonis aſſumpſerat. Deſcendit itaque pater eius ad mulierem, & fecit filio ſuo Samſon conuiuium, ſic enim iuuenes facere conſueuerant. Cùm ergo ciues loci illius vidiſſent eum, de- C
derunt ei ſodales triginta qui eſſent cum eo. Quibus locutus eſt Samſon, Proponã vobis problema: quod ſi ſolueritis mihi intra ſeptẽ dies conuiuij, dabo vobis triginta ſindones, & totidem tunicas. ſin autem non potueritis ſoluere, vos dabitis mihi triginta ſindones, & eiuſdem numeri tunicas. Qui reſponderunt ei, Propone problema, vt audiamus. Dixitque eis, De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. nec potuerunt per tres dies propoſitionem ſoluere. Cumq; adeſſet dies ſeptimus, dixerunt ad vxorem Samſon, Blandire viro tuo, & ſuade ei vt indicet tibi quid ſignificet problema. quod ſi facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui. an idcir- D
co vocaſtis nos ad nuptias vt ſpoliaretis? Quæ fundebat apud Samſon lachrymas, & quærebatur dicens, Odiſti me, & non diligis, idcirco problema quod propoſuiſti filijs populi mei, non vis mihi exponere. At ille reſpondit, Patri meo, & matri nolui dicere: & tibi indicare potero? Septem igitur diebus conuiuij flebat ante eum: tandemque die ſeptimo cùm ei eſſet moleſta, expoſuit. Quæ ſtatim indicauit ciuibus ſuis. Et illi dixerunt ei die ſeptimo ante ſolis occubitum. Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos, Si non araſſetis in vitula mea, non inueniſſetis propoſitionem meam. Irruit itaq; in eum Spiritus Domini, deſcenditque Aſcalonem, & percuſsit ibi triginta viros: quorum ablatas veſtes dedit ijs qui problema ſoluerant.

"ore. 10.

Ira-

Iratusque nimis aſcendit in domum patris ſui: vxor autem eius accepit maritum vnum de amicis eius & pronubis.

S. Per vulpium multitudinem Samſon Philiſthæorum ſegetes incendit, & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philiſthæos aſini maxilla proſtrauit, è cuius dente molari aquæ ſitienti fluxerunt. CAP. XV.

A POſt aliquãtulum autem temporis, cùm dies triticeæ meſis inſtarent, venit Samſon inuiſere volens vxorem ſuam, & attulit ei hœdum de capris. Cumque cubiculum eius ſolito vellet intrare, prohibuit illum pater illius, dicens, Putaui quòd odiſſes eam, & ideo tradidi illam amico tuo: ſed habet ſororem, quæ iunior & pulchrior illa eſt, ſit tibi pro ea vxor. Cui Samſon reſpondit. Ab hac die non erit culpa in me contra Philiſthæos: faciam enim vobis mala.

Perrexitque, & cepit trecentas vulpes, caudasque earum iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio: quas igne ſuccendens dimiſit vt huc illucque diſcurrerent. Quæ ſtatim perrexerunt in ſegetes Philiſthinorum. Quibus ſuccenſis, & comportatæ iam fruges, & adhuc ſtantes in ſtipula, concrematæ ſunt, intantum vt vineas quoque, & oliueta, flamma con
B ſumeret. Dixeruntque Philiſthijm, Quis fecit hanc rem? Quibus dictum eſt, Samſon gener Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit, hæc operatus eſt. Aſcenderũtque Philiſthijm, & combuſſerũt tam mulierem quàm patrem eius. Quibus ait Samſon, Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam vltionem, & tunc quieſcam. Percuſſitque eos ingenti plaga, ita vt ſtupentes ſuram femori imponerent. Et deſcendens habitauit in ſpelunca petræ Etam. Igitur aſcendentes Philiſthijm in Terrã-Iuda caſtrametati ſunt in loco, qui poſteà vocatus eſt Lechi, id eſt maxilla: vbi eorum fuſus eſt exercitus. Dixeruntque ad eos de tribu Iuda, Cur aſcendiſtis
C aduerſum nos? Qui reſponderunt, Vt ligemus Samſon venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus eſt. Deſcenderunt ergo tria millia virorum de Iuda, ad ſpecum ſilicis Etã, dixeruntque ad Samſon, Neſcis quòd Phi-
*ergo.1. liſthijm imperent nobis? quare * hoc facere voluiſti? Quibus ille ait, Sicut fecerunt mihi, ſic feci eis. Ligare, inquiũt, te venimus, & tradere in manus Philiſthinorũ. Quibus Samſon, Iurate, ait, & ſpondete mihi quòd non occidatis me. Dixerunt, Non te occidemus, ſed vinctum trademus. Ligaueruntque eum duobus nouis funibus, & tulerunt eum de petra Etam. Qui cùm veniſſet ad locum Maxillæ, & Philiſthijm vociferantes occurriſſent ei, iruit Spiritus Domini in eum; & ſicut ſolent ad odorem ignis ligna conſumi, ita vincula quibus ligatus erat, diſſipata ſunt & ſoluta. Inuentamque maxillam, id eſt mandibulam aſini, quæ iacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros, & ait, In maxilla aſini, in mandi- D
bula pulli aſinarum deleui eos, & percuſſi mille viros. Cumque hæc verba canens compleſſet, proiecit mandibulam de manu, & vocauit nomen loci illius Ramath-lechi, quod interpretatur eleuatio maxillæ. Sitiensque valde, clamauit ad Dominum, & ait, Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maximam atque victoriam: & en ſiti morior, incidamque in manus incircunciſorum. Aperuititaque Dominus molarem dentem in maxilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis refocillauit ſpiritũ & vires recepit. Idcirco appellatum eſt nomen loci illius, Fons-inuocãtis-de-maxilla, vſque in præſentem diem. Iudicauitque Iſrael in diebus Philiſthijm viginti annis.

S. Samſon obſeruantibus eum cuſtodibus portas Gazæ vrbis in montem detulit: à Dalila autem, cui ſæpius illuſerat, cognita cauſa fortitudinis, detonſus, excæcatur ab hoſtibus, quos tandem vnà ſecum interemit.

CAP. XVI.

ABijt quoq; in Gazam, & vidit ibi mu A
lierem meretricem, ingreſſusque eſt ad eam. Quod cũ audiſſent Philiſthijm, & percrebuiſſet apud eos intraſſe vrbem Samſon, circundederunt eum, poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus: & ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes, vt facto mane exeuntem occiderent. Dormiuit autẽ Samſon vſque ad medium noctis: & inde conſurgens apprehendit ambas portæ fores cũ poſtibus ſuis & ſera, impoſitasque humeris ſuis portauit ad verticẽ montis qui reſpicit Hebrõ. Poſt hæc amauit mulierẽ, quæ habitabat in Valle-ſorec, & vocabatur Dalila. Veneruntque ad eam principes B
Philiſthinorum, atque dixerunt, Decipe eum, & diſce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum ſuperare valeamus, & vinctum affligere: quod ſi feceris, dabimus tibi ſinguli mille & centũ argenteos. Locuta eſt ergo Dalila ad Samſon, Dic mihi, obſecro, in quo ſit tua maxima fortitudo, & quid ſit quo ligatus erumpere nequeas. Cui reſpondit Samſon, Si ſeptem neruiceis funibus necdũ ſiccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero vt cæteri homines. Attuleruntque ad eam ſatrapæ Philiſthinorum ſeptem funes, vt dixerat: quibus vinxit eum, latẽtibus apud ſe inſidijs, & in cubiculo finem rei expectantibus: clamauitque ad eum, Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui rupit vincula quomodo ſi rumpat quis filum de ſtupa tortũ ſputamine,

cum

*ardorem. 3. *lina. 2.

ardorem. 2 cùm odorem ignis acceperit: & non eſt cognitũ in quo eſſet foritudo eius. Dixitq; ad eũ
C Dalila, Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es: ſaltem nunc indica mihi quo ligari debeas. Cui ille reſpõdit, Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominũ ſimilis. Quibus rurſum Dalila vinxit eum, & clamauit, Philiſthijm ſuper te Samſon, in cubiculo inſidijs præparatis. Qui ita rupit vincula quaſi fila telarum. Dixitque Dalila rurſum ad eum, Vſquequo decipis me, & falſum loqueris? oſtende
D.6. quo vinciri debeas. ▷ Cui reſpondit Samſon', Si, inquit, ſeptem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circunligatum terræ fixeris, infirmus ero. Quod cùm feciſſet Dalila, dixit ad eum, Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui conſurgens de ſomno extraxit clauum
D cum crinibus & licio. Dixitque ad eum Dalila, Quomodo dicis quòd amas me, cùm animus tuus non ſit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluiſti dicere in quo ſit maxima fortitudo tua. Cumque moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam, Ferrum nunquam aſcendit ſuper caput meum, quia nazaræus, id eſt, cõſecratus Deo ſum de vtero matris meæ: ſi raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque ſicut cæteri homines. Videnſque illa quòd confeſſus ei eſſet omnem animum ſuum, miſit ad
E principes Philiſthinorum ac mandauit, Aſcendite adhuc ſemel, quia nunc mihi aperuit cor ſuum. Qui aſcenderunt aſſumpta pecunia quam promiſerant. At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput. Vocauitque tonſorem, & raſit ſeptẽ crines eius, & cœpit abigere eũ, & à ſe repellere: ſtatim enim ab eo fortitudo diſceſſit: dixitq;, Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui de ſomno conſurgens, dixit in animo ſuo, Egrediar ſicut antè feci, & me excutiam: neſciens quòd receſsiſſet ab eo Dominus. Quem cùm apprehendiſſent Philiſthijm, ſtatim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctũ catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt. Iamque capilli eius renaſci cœperant, & principes Philiſthinorum conuenerunt in vnum vt immolarent hoſtias magnificas Dagon
F deo ſuo, & epularentur, dicentes, Tradidit deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras. Quod etiam populus videns, laudabat deum ſuum, eademq; dicebat, Tradidit deus noſter aduerſarium noſtrũ in manus noſtras, qui deleuit terram noſtram, & occidit plurimos. Letantesque per conuiuia, ſumptis iam epulis, præceperũt vt vocaretur Samſon, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntq; eum ſtare inter duas columnas. Qui dixit puero regenti greſſus ſuos, Dimitte me, vt tangam columnas quibus omnis imminet domus, & recliner ſuper eas, & paululum requieſcam. Domus autem erat plena virorum ac mulierum, & erant ibi omnes principes Philiſthinorũ, A
ac de tecto & ſolario circiter tria millia vtriuſque ſexus ſpectantes ludentem Samſon. At G
ille inuocato Domino ait, Domine Deus memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam Deus meus, vt vlciſcar me de hoſtibus meis, & pro amiſsione duorum luminum vnam vltionem recipiam. Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram leua tenens, ait, Moriatur anima mea cum Philiſthijm. Concuſsisque fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes principes, & cæteram multitudinem quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quàm antè viuus occiderat. Deſcendentes autem fratres eius, & vniuerſa cognatio tulerunt corpus eius, & ſepelierunt inter Saraa & Eſthaol in ſepulchro patris ſui Manue: iudicauitque Iſrael viginti annis.

S. Mater Michæ conflauit ipſi de ſeruato argento idolum, cui ille primò filium ſuum, deinde Leuiten Bethlehemiten præfecit ſacerdotem.

CAP. XVII.

FVitque eo tempore vir quidam de mõte A
Ephraim nomine Michas, qui dixit matri ſuæ, Mille & cẽtum argenteos quos ſeparaueras tibi, & ſuper quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo, & apud me ſunt. Cui illa reſpõdit, Benedictus filius meus Domino. Reddidit ergo eos matri ſuæ, quæ dixerat ei, Conſecraui, & voui hoc argentum Domino, vt de manu mea ſuſcipiat filius meus, & faciat ſculptile atq; conflatile: & nũc trado illud tibi. Reddidit igitur eos matri ſuæ: quæ B
tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, vt faceret ex eis ſculptile atque conflatile, quòd fuit in domo Michæ. Qui ædiculam quoque in ea Deo ſeparauit, & fecit ephod, & theraphim, id eſt veſtem ſacerdotalem, & idôla: impleuitq; vnius filiorum ſuo-
C rum manum, & factus eſt ei ſacerdos. In diebus illis non erat rex in Iſrael, ſed vnuſquiſq; quod ſibi rectũ videbatur, hoc faciebat. Fuit quoque alter adoleſcens de Beth-léhem Iuda, ex cognatione eius: eratq; ipſe Leuites, & habitabat ibi. Egreſſusque de ciuitate Bethléhem, peregrinari voluit vbicunque ſibi cõmodum reperiſſet. Cumque veniſſet in montem Ephraim iter faciens, & declinaſſet parumper

rumper in domum Michæ, interrogatus est ab eo vnde veniſſet. Qui reſpondit, Leuita ſum de Beth-léhem Iuda,& vado vt habitem vbi potuero, & vtile mihi eſſe proſpexero. Dixitq́ue Michas, mane apud me,& eſto mihi parens ac ſacerdos: daboq́ue tibi per annos ſingulos decem argenteos, ac veſtem duplicem,& quæ ad victum ſunt neceſſaria. Acquieuit,& manſit apud hominem,fuitq́; illi quaſi vnus dē filijs. Impleuitq́ue Michas manum eius, & habuit puerum ſacerdotem apud ſe, Nunc ſcio, dicens,quòd benefaciet mihi Deus habenti Leuitici generis ſacerdotem.

S. *Miſsis primùm exploratoribus, ſequuti poſtea ſunt ſexcenti viri de tribu Dan, quærentes ſibi poſſeſsionem,& ablato Michæ idôlo cum ſacerdote, vrbem Lais vi capientes inhabitauerunt.*

CAP. XVIII.

A IN diebus illis non erat rex in Iſrael, & tribus Dan quærebat poſſeſsionē ſibi,vt habitaret in ea, vſq; ad illum enim diē inter cæteras tribus ſortem nō acceperat. Miſerunt ergo filij Dan, ſtirpis & familiæ ſuæ quinque viros fortiſsimos de Saraa & Eſthaol,vt explorarent terram,& diligenter inſpicerent, dixeruntq́ue eis, Ite, & conſiderate terram. Qui cùm pergentes veniſſent in montē Ephraim, & intraſſent domum Michæ, requieuerunt ibi: & agnoſcentes vocem adoleſcentis Leuitæ,vtentesq́; illius diuerſorio,dixerunt ad eū, Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob B cauſam huc venire voluiſti? Qui reſpondit eis,Hæc & hæc præſtitit mihi Michas, & me mercede conduxit vt ſim ei ſacerdos. Rogauerunt autem eum vt conſuleret Dominum, & ſcire poſſent an proſpero itinere pergerent, & res haberet effectum. Qui reſpondit eis,Ite cum pace, Dominus reſpicit viam veſtram,& iter quò pergitis. Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntq́; populum habitantem in ea abſque vllo timore, iuxta conſuetudinem Sidoniorum,ſecurum & quietum,nullo ei penitus reſiſtente,magnarumq́; C opum, & procul à Sidône atq; à cunctis hominibus ſeparatum. Reuerſiq́; ad fratres ſuos in Saraa & Eſthaol,& quid egiſſent ſciſcitantibus reſponderunt,Surgite & aſcendamus ad eos. vidimus enim terram valde opulentam & huberem: nolite negligere, nolite ceſſare. eamus,& poſsideamus eam, nullus erit labor. Intrabimus ad ſecuros, in regionem latiſsimam, tradetq́ue nobis Dominus locum, in quo nullius rei eſt penuria, eorum quæ gignuntur in terra. Profecti igitur ſunt de cognatione Dan,id eſt,de Saraa & Eſthaol ſexcenti viri accincti armis bellicis,aſcendentesq́ue manſerunt in Cariath-iarim Iudæ: qui locus ex eo tempore Caſtrorum-Dan, nomē accepit,& eſt poſt tergū Cariath-iarim. *Inde *&.i. tranſierunt in montem Ephráim. Cumq́ue D veniſſent ad domum Michæ, dixerunt quinque viri, qui prius miſsi fuerant ad conſiderandam Terram Lais, cæteris fratribus ſuis, Noſtis quòd in domibus iſtis ſit ephod, & theraphim, & ſculptile, atque conflatile: Videte quid vobis placeat. Et cùm paululum declinaſſent, ingreſsi ſunt domum adoleſcentis Leuitæ, qui erat in domo Michæ: ſalutaueruntq́ue eum verbis pacificis. Sexcenti autem viri ita vt erant armati, ſtabant ante oſtium. At illi qui ingreſsi fuerant domum iuuenis, ſculptile & ephod & teraphim, atq; cōflatile tollere nitebantur, & ſacerdos ſtabat ante oſtium, ſexcentis viris fortiſsimis haud procul expectantibus. Tuleruntigitur qui intrauerāt E ſculptile, ephod, & idôla, atque conflatile. Quibus dixit ſacerdos, Quid facitis? Cui reſpōderunt, Tace, & pone digitum ſuper os tuum: veniq́ue nobiſcum, vt habeamus te patrem ac ſacerdotem. Quid tibi melius eſt, vt ſis ſacerdos in domo vnius viri, an in vna tribu & familia in Iſrael? Quod cùm audiſſet, acquieuit ſermonibus eorum, & tulit ephod & idôla ac ſculptile, & profectus eſt cum eis. Qui cùm pergerent,& ante ſe ire feciſſent paruulos ac iumenta, & omne quod erat pretioſum, iamq́; à domo Michæ eſſent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes ſecuti ſunt, & poſt tergum clamare cœperunt. Qui cùm reſpexiſſent dixerunt ad Mi- F cham, Quid tibi vis? cur clamas? Qui reſpondit, Deos meos quos mihi feci, tuliſtis & ſacerdotē, & omnia quæ habeo: & dicitis, Quid tibi eſt? Dixeruntq́ue ei filij Dan, Caue ne vltrà loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati,& ipſe cum omni domo tua pereas. Et ſic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas quòd fortiores ſe eſſent, reuerſus eſt in domū ſuam. Sexcenti autem viri tulerunt ſacerdotem, & quæ ſuprà diximus: veneruntq́ue in Lais ad populum quieſcentem atque ſecurum,& percuſſerunt eos in ore gladij: vrbemq́; incendio tradiderunt, nullo penitus ferente præſidium, eo quòd procul habitarent à Sidône, & cum nullo hominum haberent quicquam ſocietatis ac negotij. Erat G autem ciuitas ſita in regione Rohob: quā rurſum extruentes habitauerunt in ea, vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabulum patris ſui quem genuerat Iſrael, quæ prius Lais dicebatur. Poſueruntq́ue ſibi ſculptile, & Ionathan filium Gerſam filij Moyſi, ac filios eius ſacerdotes in tribu Dan, vſque ad diem captiuitatis ſuæ. Manſitq́ue apud eos idôlum Michæ omni tempore quo fuit domus Dei in Silo.

Sila, in diebus illis non erat rex in Israel.

S. *Quum Leuita suam vxorem à parentum domo reduceret, ipsa à Gabaonitis qui tribus erant Ben-iamin prodigiosa libidine extincta, & à marito in duodecim partes corpore secto, ad singulas tribus singulæ portiones missæ sunt.*

CAP. XIX.

A FVit quidam vir Leuites, habitans in latere montis Ephráim, qui accepit vxorem de Beth-léhem Iuda: quæ reliquit eũ, & reuersa est in domũ patris sui in Beth-léhem, mansitque apud eum quatuor mensibus. Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerũ & duos asinos: quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cùm audisset socer eius, eumque vidisset, occurrit ei lætus, & amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo, & bibés familiariter. Die autem quartó de nocte consurgens, proficisci voluit. Quem tenuit socer,
B & ait ad eum, Gusta prius pusillum panis, & conforta stomachum, & sic proficiscêris. Sederuntque simul, ac comederunt & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum suum, Quæso te vt hodie hic maneas, pariterque lætemur. At ille consurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum socer tenuit, & apud se fecit manere. Mane autem facto, parabat Leuites iter. Cui socer rursum, Obsecro, inquit, vt paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec increscat dies, postea proficiscaris. Comederunt ergo simul. Surrexitque adolescens, vt pergeret cum vxore sua & puero. Cui rursum locutus est socer, Considera quòd dies ad occasum decliuior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras profi-
C ciscêris vt vadas in domum tuam. Noluit gener acquiescere sermonibus eius: sed statim
surrexit, i, "perrexit", & venit contra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ierusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam. Iamque aderant iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem: dixitq; puer ad dominum suum, Veni, obsecro, declinemus ad vrbem Iebusæorũ, & maneamus in ea. Cui respondit dominus, Nõ ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ nõ est de filijs Israel, sed transibo vsque Gabaa, & cùm illuc peruenero, manebimus in ea, aut certè in vrbe Rama. Transierunt ergo Iebus, & cœptum carpebant iter, occubuitq; eis sol
D iuxta Gabaa, quæ est in tribu Ben-iamin: diuerteruntq; ad eã, vt manerent ibi. Quò cùm intrassent, sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio. Et ecce, apparuit homo senex, reuertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de mõte erat Ephráim, & peregrinus habitabat in Gabaa. homines autem regionis illius erant filij gemini. Eleuatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis: & dixit ad eum, Vnde venis? & quò vadis? Qui respondit ei, Profecti sumus de Beth-léhem Iuda, & pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephráim, vnde ieramus in Beth-léhem: & nunc vadimus ad domũ Dei, E
nullusque sub tectum suum nos vult recipere, habentes paleas & fœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ vsus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus, nisi hospitio. Cui respõdit senex, Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt: tantum, quæso, ne in platea maneas. Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquàm lauerũt pedes suos, recepit eos in conuiuiũ. Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius filij belial, id est, absque iugo, & circundantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atq; dicentes, Educ virum qui ingressus est domum
F tuam, vt abutamur eo. Egressusque est ad eos senex, & ait, Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stultitia: habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educã eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantum obsecro, ne scelus hoc contra naturam, operemini in virum. Nolebãt acquiescere sermonibus illius: quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cùm tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane. At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, vbi manebat dominus suus, &
ibi corruit. Mane facto, surrexit homo, & aperuit ostium, vt cœptam expleret viam: & ecce concubina eius iacebat ante ostium sparsis in limine manibus. Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur, Surge & ambulemus. G
Qua nihil respondente, intelligens quòd erat mortua, tulit eam, & imposuit asino, reuersusque est in domum suam. Quam cùm esset ingressus, arripuit gladium, & cadauer vxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel. Quod cùm vidissent singuli, conclamabant, Nunquam res talis facta est in Israel ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto, vsque in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

S. Ob

S. Ob hoc scelus pugnantes reliquæ tribus aduersus Ben-iamin, semel atque iterũ bello inferiores, tertioq; committentes iussu Domini prælium, tribum illam, præter sexcentos qui in solitudinem fugerant penitus deleuerunt.

CAP. XX.

A Oſee.10.c EGressi itaq; sunt omnes filij Israel, & pariter congregati quasi vir vnus, de Dan vsq; Bersabee, & Terra-Galaad ad Dominum in Maspha: omnesq; anguli populorũ, & cunctæ tribus Israel in ecclesiam populi Dei conuenerunt quadringẽta millia peditum pugnatorum. Nec latuit filios Ben-iamin quòd ascendissent filij Israel in Maspha, Interrogatusq; Leuita maritus mulieris interfectæ, quomodo tantũ scelus perpetratum esset, respondit, Veni in Gabaa Ben-iamin cum vxore mea, illucq; diuerti: & ecce, homines ciuitatis illius circundederunt nocte domum in qua manebam, volentes me occidere, & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, deniq; mortua est. Quam arreptam, in frusta concîdi, misiq; partes in omnes terminos possessionis vestræ: quia nunquam tantum nefas, & tam grãde piaculum factum est in in Israel. Adestis omnes filij Israel, decernite quid facere debeatis. Stansq; omnis populus, quasi vnius homiuis sermone respondit, Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum: sed hoc con
B tra Gabaa in commune faciemus, Decem viri eligantur è centum, ex omnibus tribubus Israel, & centum de mille, & mille de decẽ millibus, vt comportent exercitui cibaria & possimus pugnare cõtra Gabaa Ben-iamin, & reddere ei pro scelere quod meretur. Conuenitq; vniuersus Israel ad ciuitatem, quasi homo vnus eadem mente, vnoq; consilio, & miserunt nuntios ad omnem tribum Ben-iamin, qui dicerent, Cur tantum nefas in vobis repertum est? Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt moriantur & auferatur malum de Israel. Qui noluerũt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum, sed ex cunctis vrbibus quæ sortis suæ erant, conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent auxilium, & contra vniuersum populum Israel dimicarent. Inuentiq; sunt vigintiquinque millia de Ben-iamin educentium gladium,
C præter habitatores Gabaa, qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra vt dextra præliantes: & sic fundis lapides ad certum iacientes, vt capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur. Virorum quoq; Israel, absque filijs Ben-iamin, inuenta sunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorũ ad pugnam. Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est in Silo: consulueruntq; Dominum, atq; dixerunt, Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis cõtra filios Ben-iamin? Quibus respondit Dominus, Iudas sit dux vester. Statimq; filij Israel surgentes manè, castrametati sunt iuxta Gabaa: & inde procedentes ad pugnam contra Ben-iamin, vrbem oppugnare cœperunt. Egressiq; filij Ben-iamin de Gabaa, occiderunt de filijs Israel die illo vigintiduo millia virorum. Rursum filij Israel & fortitudine, & numero confidentes, in eodem loco in quo prius certauerant, aciem direxerunt: ita tamẽ vt prius ascenderent, & flerent coram Domino vsq; ad noctem: consu- D lerentq; eum, & dicerent. Debeo vltrà procedere ad dimicãdum contra filios Ben-iamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit, Ascendite ad eos, & inite certamen. Cumq; filij Israel altera die contra filios Ben-iamin ad prælium processissent, eruperunt filij Ben-iamin de portis Gabaa: & occurrẽtes eis tanta in illos cæde bacchati sunt, vt decẽ & octo millia virorum educentium gladium prosternerent. Quam ob rem omnes filij Israel venerunt in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino, ieiunaueruntq; die illo vsq; ad vesperam, & obtulerũt ei holocausta, atq; pacificas victimas, & super statu suo interrogauerunt. Eo tẽpore ibi erat arca fœderis Domini, & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum, atq; dixerunt, Exire vltrà debemus ad pugnam cõtra filios Ben-iamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus, Ascendite: cras enim tradam eos in manus vestras. Posueruntq; filij Israel insidias per circuitũ vrbis Gabaa: & tertia vice, sicut semel & bis, cõtra Ben-iamin exercituum produxerunt. Sed & filij Ben-iamin audacter erupe- E runt de ciuitate, & fugientes aduersarios longius persecuti sunt: ita vt vulnerarent ex eis sicut primo die & secũdo, & cæderẽt per duas semitas vertentes terga, quarum vna ferebatur in Beth-el, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros. putauerunt enim solito eos more cedere. Qui fugam arte simulantes inierunt consilium vt abstraherẽt eos de ciuitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent. Omnes itaque filij Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco qui vocatur Baal-thamar. Insidiæ quoq; quæ circa vrbem erant, paulatim se aperire cœperunt, & ab occidentali vrbis parte procedere. Sed & alia decẽ millia virorum de vniuerso Israel, habitatores vrbis ad certa mina prouocabant. Ingrauatumq; est bellum contra filios Ben-iamin: & non intellexerũt quòd ex omni parte illis instaret in-

M teritus

teritus. Percusitq; eos Dominus in conspectu filiorum Israel, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia, & centum viros, omnes bellatores & educētes gladium. Filij autem Ben-iamin cùm se inferiores esse
F vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filij Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, vt ad præparatas insidias deuenirēt, quas iuxta vrbem posuerant. Qui cùm repēte de Latibulis surrexissent, & Bē-iamin terga cæden tibus daret, ingressi sunt ciuitatem, & percussērunt eam in ore gladij. Signum autem dederant filij Israel his quos in insidijs collocauerant, vt postquàm vrbem cepissent, ignem accenderent: vt ascendente in altum fumo, captam vrbem demonstrarent. Quod cùm cernerent filij Israel in ipso certamine positi (putauerunt enim filij Ben-iamin eos fugere, & instantius persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris) & viderunt quasi columnam fumi de ciuitate cōscendere, Ben-iamin quoque respiciens retro, cùm captam cerneret ciuitatem, & flammas in sublime ferri: qui prius simulauerant fugam, versa facie fortius resistebant. Quod cùm vidissent filij Ben-iamin, in fugam versi sunt, & ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoq; eos aduersarijs persequentibus. sed & hi qui vrbem succenderant, occurrerunt eis. Atque ita factum est, vt ex vtraque parte ab hostibus cæderentur, nec
G erat vlla requies morientium. Ceciderunt atque prostrati sunt ad orientalem plagam vrbis Gabaa. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores. Quod cùm vidissent, qui remanserant de Ben-iamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad petram, cuius vocabulum est Remmon. In illa quoq; fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderunt qninque millia viros. Et cùm vltrà tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia. Et sic factum est, vt omnes qui ceciderant de Ben-iamin in diuersis locis, essent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi. Remanserūt itaque de omni numero Ben-iamin, qui euadere potuerunt, & fugere in solitudinem sexcenti viri: sederuntq; in Petra-remmon mensibus quatuor. Regressi autem filij Israel, omnes reliquias ciuitatis à viris vsque ad iumenta gladio percusserunt, cunctasq́ue vrbes & viculos Ben-iamin vorax flamma consumpsit.

S. Instauratur tribus Ben-iamin ex. 400. virginibus in cæde habitatorum Iabes-Galaad reseruatis, & ex raptis ducentium chorosin Silo virginibus.

CAP. XXI.

IVrauerunt quoq; filij Israel in Maspha, A & dixerunt, Nullus nostrum dabit filijs Ben-iamin de filiabus suis vxorem. Veneruntq́ue omnes ad domum Dei in Silo: & in conspectu eius sedentes vsque ad vesperam, leuauerunt vocem, & magno vlulatu cœperunt flere dicentes, Quare Domine Deus Israel factum est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis? Altera autem die diluculo consurgentes, extruxerunt altare, obtuleruntq; ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt, Quis non ascendit in exercitu Domini de vniuersis tribubus Israel? Grandi enim iuramento se constrinxerant, cùm essent in Maspha, interfici eos qui defuissent. Ductiq́ue pœnitentia filij Israel super fratre suo Ben-iamin, cœperunt dicere, Ablata est tribus vna de Israel, vnde vxores accipient? Omnes enim in commune iurauimus non daturos nos his filias nostras. Idcirco dixerunt, Quis est de vniuersis tribu- B bus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes-Galaad in illo exercitu nō fuisse. Eo quoque tempore cùm essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est. Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis, Ite, & percutite habitatores Iabes-Galaad in ore gladij, tam vxores quàm paruulos eorū. Et hoc erit quod obseruare debebitis. Omne generis masculini, & mulieres quæ cognouerunt viros, interficite, ▷ virgines autem reseruate.' ▷.6. Inuentæq́ue sunt de Iabes-Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terram-Chanaan. Miseruntq; nuntios ad filios Ben-iamin qui erant in Petra-remmon, & C præceperunt eis vt "eas' susciperent in pace. "eas.6. Veneruntq́ue filij Ben-iamin in illo tempore, & datæ sunt eis vxores de filiabus Iabes-Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent. Vniuersusq; Israel valde doluit, & egit pœnitentiam super interfectione vnius tribus ex Israel. Dixeruntq; maiores natu, Quid faciemus reliquis, qui nō acceperunt vxores? omnes in Ben-iamin fœminæ conciderunt, & magna nobis cura ingentiq; studio prouidendū est, ne vna tribus deleatur ex Israel. Filias enim nostras eis dare non possumus, cōstricti iuramento & maledictione qua diximus. Maledictus qui dederit de filiabus suis vxorem Ben-iamin. Ceperuntq́ue consilium, atque dixerunt, Ecce solēnitas Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad septentrionem vrbis Beth-el, ad orientalem plagam viæ quæ de Beth-el tēdit ad Sichimā, & ad meridiem oppidi Lebona. Præceperuntq́ue filijs Ben-iamin, atque dixe

runt,

D runt,Ite,& latitate in vineis. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli vxores singulas,& pergite in terram-Ben-iamin. Cumq; venerint patres earum,ac fratres, & aduersum vos queri cœperint,atq; iurgari,dicemus eis,Miseremini eorum: nō enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus vt acciperēt, non dedistis, & à vestra parte peccatum est. Feceruntq; filij Ben-iamin vt sibi fuerat imperatum: & iuxta numerum suum rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros,vxores singulas:abieruntque in possessionem suam,ædificantes vrbes & habitantes in eis.Filij quoque Israel reuersi sunt per tribus, & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel:sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur,hoc faciebat.

Liber Ruth.

S. Eli-melech Bethlehemita præ nimia fame cũ vxore Noëmi ac filijs in Moab concedit, quo vnà cum filijs mortuo, Noëmi cum Ruth nuru sua in Beth-léhem reuertens, non vult vocari Noëmi sed Mara.

CAP. I.

A IN diebus vnius iudicis, quando iudices præerant, facta est fames in Terra. Abijtque homo de Beth-léhem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cum vxore sua, ac duobus liberis. ipse vocabatur Eli-mélech,& vxor eius Noemi:& duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion,Ephrathæi de Beth-léhem Iuda.Ingressíque regionem Moabitidem, morabantur ibi. Et mortuus est Eli-mélech maritus Noemi:remansitque ipsa cum filijs. Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha,alteraque Ruth. Manseruntq; ibi decem annis,& ambo mortui sunt, Mahalon
B videlicet & Chelion:remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito. Et surrexit vt in patriam pergeret cum vtraque nuru sua de regione Moabitide:audierat enim quòd respexisset Dominus populum suum, & dedisset ▸.3. ▸eis'escas. Egressa itaque de loco peregrina-
sua.5. tionis suæ cum vtraque nuru: & iam in via reuertendi posita in Terram-Iuda,& dixit ad eas, Ite in domum matris vestræ, faciat vobis cum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum. Det vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos sorturæ estis.Et osculata est eas.Quæ eleuata voce flere cœperunt,& dicere,Tecum pergemus ad populum tuum.Quibus illa respondit,Reuertimini filiæ mi, cur venitis mecum? num vltrà habebo filios in vtero meo, vt viros ex me sperare possitis?Reuertimini filiæ mi & a- C
bite:iam enim senectute confecta sum,nec apta vinculo cõiugali.etiam si possem hac nocte concipere,& parere filios,si eos expectare velitis donec crescant,& annos pubertatis impleant, ante eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite quæso filiæ mi: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me. Eleuata igitur voce, rursum flere cœperunt. Orpha osculata est socrum, ac reuersa est:Ruth adhæsit socrui suæ. Cui dixit Noemi, En reuersa est cognata tua ad populum suum,& ad deos suos, vade cum ea.Quæ respondit, Ne aduerseris mihi vt relinquam te & abeam:quocunque enim perrexeris,pergam:& vbi morata fueris,& ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus. Quæ te terra morientẽ susce D
perit,in ea moriar:ibique locum accipiam sepulturæ.Hæc mihi faciat Deus,& hæc addat, si non sola mors me & te separauerit. Videns ergo Noemi,quòd obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere,aduersari noluit,nec ad suos vltrà reditum persuadere: profectæq; sunt simul,& venerunt in Beth-léhem. Quibus vrbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit,dicebantq; mulieres, Hæc est illa Noemi.Quibus ait,Ne vocetis me Noemi, id est pulchram: sed vocate me Mara,id est amaram, quia amaritudine valde repleuit me Omnipotens. Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noemi,quam Dominus humiliauit, & afflixit Omnipotens? Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua,de terra peregrinationis suæ:ac reuersa est in Beth-léhem,quãdo primùm hordea metebantur.

S. Ruth spicas in agro Booz affinis colligens, gratiam apud eum inuenit, & læta vesperi ad socrum reuersa, multum frumenti & de ciborum reliquijs ei adfert.

CAP. II.

A ERat autem viro Eli-mélech cõsanguineus, homo potens, & magnarum opũ, nomine Booz. Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam, Si iubes, vadam in agrũ, & colligam spicas quæ fugerint manus metentium, vbicunque clementis in me patrisfamiliâs reperero gratiam. Cui illa respondit. Vade filia mi. Abijt itaque, & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem vt ager ille haberet dominũ nomine Booz, qui erat de cognatione Eli-mélech. Et ecce, ipse veniebat de Beth-léhem, dixitque messoribus, Dominus vobiscum. Qui responderunt ei, Benedicat tibi Dominus. Dixitque Booz iuueni qui messoribus præerat, Cuius est hæc
B puella? Cui respondit, Hæc est Moabitis quæ venit cum Noemi, de regione Moabitide, & rogauit vt spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de manè vsque nunc stat in agro: & ne ad momentum quidẽ domum reuersa est. Et ait Booz ad Ruth, Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed iungere puellis meis, & vbi messuerint, sequere. Mandaui enim pueris meis vt nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas de quibus & pueri bibũt. Quæ cadens in faciem suam & adorans super terram, dixit ad eum, Vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinam mulierem? Cui ille respondit, Nuntiata sunt mihi omnia quæ feceris socrui tuæ post mortem viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, & terram in qua nata es, & veneris ad populum quem antea nesciebas. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israel, ad quem venisti, & sub cu-
Inueniam. ius confugisti alas. Quæ ait, "Inueni' gratiam apud oculos tuos Domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ nõ sum similis vnius puellarum tuarum. Dixitq; ad eam Booz, Quãdo hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, & congessit polentam sibi, comeditque, & saturata est, & tulit reliquias. Atque inde surrexit, vt spicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis dicens, Etiam si vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam: & de vestris quoque manipulis proijcite de industria, & remanere permittite, vt absq; rubore colligat, & colligentem nemo corripiat. Collegit ergo in agro vsque ad vesperam: & quæ collegerat virga cædens & excutiens, inuenit hordei quasi ephi mensuram, id est tres modios: quos portans reuersa est in ciuitatem, & ostendit socrui suæ, insuper protulit, & dedit ei de reliquijs cibi sui quo saturata fuerat. Dixitque ei D
socrus sua, Vbi hodie collegisti, & vbi feci opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicauitq; ei apud quem esset operata. & nomen dixit viri, quòd Booz vocaretur. Cui respondit Noemi, Benedictus sit à Domino: quoniã eãdem gratiam quam præbuerat viuis, seruauit & mortuis. Rursumque ait, Propinquus noster est homo. Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, vt tamdiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes meterentur. Cui dixit socrus, Melius est filia mi, vt cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi, iuncta est itaque puellis Booz: & tamdiu cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

S. Ruth socrus consilio ad pedes Booz dormientis recumbẽs, accepto læto responso multas hordei mensuras ad socrum defert.

CAP. III.

POstquàm autem reuersa est ad socrum A
suam, audiuit ab ea, Filia mi, quæram tibi requiem, & prouidebo vt bene sit tibi. Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noster est, & hac nocte areã hordei vẽtilat. Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream. non te videat homo, donec esum potumque finierit. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesque, & discooperies pallium quo operitur à parte pedum, & proijcies te, & ibi iacebis: ipse aũt dicet tibi quid agere debeas. Quæ respondit, Quicquid præceperis, faciam. Descenditq; in aream, & fecit omnia quæ sibi imperauerat socrus. Cnmque comedisset Booz, B
& bibisset, & factus esset hilarior, issetque ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum, venit absconditè, & discooperto pallio à pedibus eius se proiecit. Et ecce, nocte iam media expauit homo, & conturbatus est: viditq; mulierem iacentem ad pedes suos, & ait illi, Quæ es? Illaque respondit, Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuũ super famulã tuam, quia propinquus es. Et ille, Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta iuuenes pauperes, siue diuites. Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis. Nec

abnuo

abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior. Quiesce hac nocte: & facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione suscipiam, viuit Dominus. dormi vsque mane. Dormiuit itaque ad pedes eius, vsque ad noctis abscessum.

D Surrexit itaque antequam homines se cognoscerẽt mutuo, & dixit Booz, Caue ne quis nouerit quòd huc veneris. Et rursum, Expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene vtraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est ciuitatem, & venit ad socrum suam. Quæ dixit ei, Quid egisti filia? Narrauitque ei omnia quæ sibi fecisset homo. Et ait, Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait, Nolo vacuam te reuerti ad socrum tuam. Dixitque Noemi, Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat. neque enim cessabit homo nisi cõpleuerit quod locutus est.

S. Booz coram senioribus ciuitatis accipit possessionem Eli-mélech & Ruth nurũ defuncti in vxorem, cedente alio propinquiore iuri propinquitatis, ex qua genuit Obed auum Dauid regis. CAP. IIII.

A Ascendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cúmque vidisset propinquũ præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eũ, Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. Qui diuertit, & sedit. Tollens autem Booz decem viros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos, Sedete hic. Quibus residentibus locutus est ad propinquũ, Partẽ agri fratris nostri Eli-mélech ‖vendit. 6. vendet Noemi, quæ reuersa est de regione Moabitide. quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedẽtibus & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis: eme, & posside. sinautẽ displicet tibi hoc ipsum, indica mihi, vt sciam quid facere debeã. nullus enim est propinquus excepto te, qui prior es: B & me, qui secundus sum. At ille respũdit, Ego agrum emam. Cui dixit Booz, Quãdo emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoq; Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere: vt suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua. Qui respondit, Cedo iuri propinquitatis: neque enim posteritatẽ familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere priuilegio, quo me libẽter carere profiteor. ‖ Hic autem erat mos Deu. 25. b antiquitus in Israel inter propinquos, vt si quãdo alter alteri suo iuri cedebat: vt esset firma cõcessio, soluebat homo calceamentũ suum, & dabat proximo suo. hoc erat testimoniũ cessionis in Israel. Dixit ergo propinquo suo Booz, Tolle calceamentũ tuũ. Quod statim soluit de pede suo. At ille maioribus natu, & vniuerso populo, Testes vos, inquit, estis C hodie, quòd possederim omnia quæ fuerunt Eli-mélech & Chelion & Mahalon, tradente Noemi: & Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium sumpserim, vt suscitem nomen defuncti in hæreditate sua. ne vocabulum eius de familia sua, ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. respõdit omnis populus qui erat in porta, & maiores natu, Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierẽ, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel: vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Beth-léhem: fiatque domus tua, sicut domus Phares, ‖quem Thamar peperit Iudæ, de Gen. 38. semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella. Tulitque itaq; Booz Ruth, & accepit vxo D rem: ingressusq; est ad eã, & dedit illi Dominus vt conciperet & pareret filiũ. Dixeruntq; mulieres ad Noemi, Benedictus Dominus qui non est passus vt deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomen eius in Israel: & habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem. de nuru enim tua natus est, qui te diliget: & multo tibi melior est, quàm si septem haberes filios. Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes, Natus est filius Noemi: vocauerunt nomen eius Obed: hic est pater Isai, patris Dauid. Hæ sunt generationes Phares: ‖Phares genuit Esron, Esron Matth. 2. a genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid*. *regem. 8.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebræos, Syrorum quoq; & Chaldæorum lingua testatur, quę Hebræa magna ex parte confinis est. nam & ipsi, vigintiduo elementa habent, eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam pentateuchũ Moysi totidem literis scriptitant: figuris tantum, & apicibus discrepantes. certúmque est Esdram scribam, legisq; doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse quibus nunc vtimur: cum ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam Græcis voluminibus vsq; hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & psalmi, tricesimussextus, & centesimusdecimus, & centesimusvndecimus, & cẽtesimusdecimusoctauus, & centesimusquadragesimusquartus, quanquam diuerso scribãtur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamẽtationes & oratio eius: Salomonis quoq; in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierẽ fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinq; literę duplices apud Hebręos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade. aliter enim scribuntur per has principia medietatésque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisque libri, duplices æstimantur, Samuel, Malachim, Dibrehaiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est, lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt per quę scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi literis & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia. Primus apud eos liber, vocatur BERESITH, quem nos Genesim dicimus. Secũdus, VEELLE SEMOTH, qui Exodus appellatur. Tertius, VAICRA, id est Leuiticus. Quartus, VAIEDABBER, quem Numeros vocamus. Quintus, ELLEHADDEBARIM, qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinq; libri Moysi: quos propriè THORAH, id est legem appellant. Secundum prophetarum ordinem faciunt: & incipiũt ab Iesu filio Naue, qui apud eos IEHOSVA BENNVN dicitur. Deinde subtexunt SOPHETIM, id est, Iudicũ librum. Et in eundem compingunt RVTH: quia in diebus Iudicum, facta eius narratur historia. Tertius sequitur SAMVEL, quem nos Regum primum & secundum dicimus. Quartus, MALACHIM, id est regũ: qui tertio & quarto Regum volumine continetur. Meliúsque multo est MALACHIM, id est regum, quàm MALACHOTH, id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna: sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus est ISAIAS. Sextus IEREMIAS. Septimus EZECHIEL. Octauus, liber duodecim prophetarum: qui apud illos vocatur THERE ASAR. Tertius ordo, hagiographa possidet. Et primus liber incipit ab IOB. Secundus à DAVID, quẽ quinque incisionibus, & vno psalmorum volumine comprehendunt. Tertius, est SALOMON, tres libros habens, Prouerbia, quę illi parabolas, id est, MISLE appellant, Quartus, Ecclesiastẽ, id est COHELETH. Quintus, Canticũ canticorum, quem titulo SIR HASSIRIM prænotant. Sextus, est DANIEL. Septimus DIBRE HAIAMIM, id est verba dierum: quod significãtius Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare, qui liber, apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur. Octauus, ESDRAS: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuisus est. Nonus, ESTHER. Atque ita fiunt pariter veteris legis libri vigintiduo: id est, Moysi quinque, & prophetarum octo, hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli RVTH & CINOTH inter hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalipsis Ioãnis inducit adorãtes agnũ, & coronas suas prostratis vultibus offerẽtes, stãtibus corã quatuor animalibus oculatis retro & ante, id est, in prẽteritũ & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, scripturarum quasi galeatum principum, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest: vt scire valeamus quic quid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur & Iesu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secũdus Grẽcus est: quod ex ipsa quoq; phrasi probari potest. Quæ cũ ita se habeant, obsecro lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisq; quod potest: alij aurum & argẽtum & lapides pretiosos, alij bissum & purpuram & coccũ offerũt & hyacinthum: nobiscum benè agetur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolis cõtemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & cilicijs: ardorémque solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum Samuel & Malachim meum. meum inquam, meum. quicquid enim crebrius vertendo & emẽdando solicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas: vel interpretem me existimato, si gratus es: vel paraphrasten, si ingratus. quanquam mihi omnino conscius non sim mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certè si incredulus es, lege Græcos codices & Latinos: & confer cum his opusculis: & vbicunq; discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis acommodare debeas fidem. Et si nostra firmauerit, puto quòd eum nõ existimes coniectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas Christi rogo, quæ Domini discumbentis pretiosissimo fidei myrrha vngitis caput, quæ nequaquã Saluatorẽ quæritis in sepulchro, quibus iam ad patrem Christus ascendit: vt cõtra latrantes canes qui aduersum me rabido ore desæuiunt, & circumeũt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur si alijs detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam. cum consisteret peccator aduersum me, Obmutui, & humiliatus sum: & silui à bonis.

psal. 38.

Liber Primus Samuelis, quem nos *Primum Regum dicimus.*

S. *Elcana habuit vxores Annam & Phenennam, quarum Anna diu sterilis, & æmulæ improperio tristis, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem, quem Domino obtulit, vt vouerat.*

CAP. I.

A EVit vir vnus de Ramatháimsophim, de monte Effráim, & nomen eius Elcana, filius Ieroham, filij Eliu, filij Thohu, filij Suph, Ephratæus: & habuit duas vxores, nomen vni Anna, & nomen secundæ Phenenna. Fueruntque Phenennæ filij: Annæ autem non erant liberi. Et ascendebat vir ille de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filij Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes Domini. Venit ergo dies, & immolauit Elcana, dedítque Phenennæ vxori suæ, & cunctis filijs eius, & filiabus partes: Annæ autem dedit partem vnam B tristis, quia Annam diligebat. Dominus autē concluserat vuluam eius. Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat, intantum vt exprobraret quòd Dominus conclusisset vuluam eius: sicque faciebat per singulos annos, cum redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic prouocabat eam. Porrò illa flebat, & non capiebat cibum. Dixit ergo ei Elcana vir suus, Anna cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi sum, quàm decem filij? Surrexit autem Anna postquam comederet, & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes domus Domini, cum esset Anna amaro animo, orauit ad Dominum flens largiter, & votum vouit, dicens, Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque seruæ tuæ sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula nō ascendet super caput eius. Factum est autem cum illa multiplicaret preces coram Domino, vt Heli obseruaret os eius. Porrò Anna loquebatur in corde suo, tātumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Aestimauit ergo eam Heli te mulentam, dixitque ei, Vsquequo ebria eris? C digere paulisper vinum quo mades. Respondens Anna, Nequaquam, inquit, Domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinumq; & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini. Ne reputes ancillam tuam quasi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris, & mœroris mei locuta sum vsque in præsens. Tunc Heli ait ei, Vade in pace, & Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum. At illa dixit. Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abijt mulier in viam suam, & comedit, vultusque illius non sunt amplius in diuersa mutati. Et surrexerunt manè, & adorauerunt coram Domino: reuersíque sunt, & venerunt in domum suam in Ramátha. Cognoit autem Elcana Annam vxorem suam: & recordatus est eius Dominus. Et factum est post circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium, vocauitque nomen eius Samuel: eo quòd à Domino postulasset eū. Ascendit autem vir eius Elcana, & omnis do D mus eius, vt immolaret Domino hostiam solennem, & votum suum, & Anna non ascendit: dixit enim viro suo, Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, vt appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi iugiter. Et ait ei Elcana vir suus, Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum: præcorque vt impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier, & lactauit filium suum, donec amoueret eum à lacte. Et adduxit eum secum, postquā ablactauerat, in vitulis tribus, & "tribus modijs' farinæ, & amphora vini, & "vno me- adduxit eum ad domū Domini in Silo. Puer dio. 2. aūt erat adhuc infantulus: & immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli, Et ait ▷Anna', Obsecro mi domine, viuit anima tua ▷. 2. domine: ego sum illa mulier quæ steti corā te hîc orans Dominum. Pro puero isto oraui, & dedit mihi Dominus petitionē meam, quam postulaui eum. Idcirco & ego cōmodaui eum

Domino cunctis diebus, quibus fuerit accommodatus Domino. Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait.

S. Annæ canticum in gratiarum actionem, quæ rursum tres filios & duas filias generauit: ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam patris indulgentiam fit illi & domui eius commination, ac mors filiorum prædicitur.

CAP. II.

A EXultauit cor meum in Domino, & exultatum est cornu meũ in Deo ▹meo◃: dilatatum est os meum super inimicos meos: quia lætata sum in salutari tuo.

Non est sanctus vt est Dominus: neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.

Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.

Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.

Saturatei. 10. "Repleti" prius, pro panibus se locauerunt: & famelici, saturati sunt: donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.

B ‖Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.

Deut. 32. f. Tobi. 13. a. Sapi. 16. b. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat.

Suscitat de puluere egenũ, & de stercore eleuat pauperem: vt sedeat cũ principibus, & solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescent: quia non in fortitudine ▹sua◃ roborabitur vir.

Dominum formidabũt aduersarij eius, super ipsos in cœlis tonabit: Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui. Et abijt Elcana in Ramátha, in domum suam: puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis. Porrò filij Heli, filij Belial, nescientes Dominũ, neq; officium sacerdotũ ad populum: sed quicunque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulã tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, siue in cacabum: & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. sic faciebant vniuerso Israeli venientium in Silo. Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti, Da mihi carnem, vt coquam sacerdoti: non enim accipiam à te te carnẽ coctam, sed crudam. Dicebatq; illi immolans, Incendatur primùm iuxta morem hodie adeps', & tolle tibi quantũcunque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei, Nequaquam: nunc enim dabis, alioquin tollam vi. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia detrahebant homines sacrificio Domini. Samuel autem ministrabat ante faciem Domini: puer, accinctus ephod lineo. Et tunicam paruam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, vt immolaret hostiam solennem. *Et benedixit Heli Elcanæ & vxori eius dixitq; ei, Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnore quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum. Visitauit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus est puer Samuel apud Dominum, Heli autem erat senex valde, & audiuit omnia quæ faciebãt filij sui vniuerso Israeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ obseruabant ad ostium tabernaculi, & dixit eis, Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? Nolite filij mei: non enim est bona fama quam ego audio, vt transgredi faciatis populum Domini. Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos. Puer autẽ Samuel proficiebat, atque crescebat. & placebat tam Deo quàm hominibus. Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum, Hæc dicit Dominus, Nunquid non apertè reuelatus sum domui patris tui, cũ essent in Aegypto in domo Pharaonis? Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, vt ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de sacrificijs filiorum Israel. Quare calce abiecistis victimam meam, & munera mea quæ præcepi vt offerrentur in templo: & magis honorasti filios tuos, quàm me, vt comederetis primitias omnis sacrificij Israel populi mei? Propterea ait Dominus Deus Israel, ‖Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo, vsq; in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus, absit hoc à me: sed quicunque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem cõtemnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt: & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua. Et videbis æmulum tuum in templo, in vniuersis prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua, & pars magna domus tuæ morietur

& vxori suum.

3. Reg. 2. f.

cùm

cùm ad virilem ætatem venerit. Hoc autẽ erit tibi signum quod venturum est duobus filijs Ophni & Phinees, In die vno morietur ambo. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciet: & ædificabo ei domũ fidelem, & ambulabit coram christo meo cunctis diebus. Futurum est autem, vt quicunq; remanserit in domo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatq;, Dimitte me obsecro ad vnam partem sacerdotalem, vt comedam buccellam panis.

S. Samuel quater à Domino vocatus reuelationem sibi aduersum Heli factam, ei refert.

CAP. III.

A PVer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, (& sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta.) Factum est ergo in die quadam, Heli iacebat in loco suo, & oculi eius caligauerant, nec poterat videre lucernam Dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei. Et vocauit Dominus Samuel. Qui respondens ait, Ecce ego. Et cucurrit ad Heli, & di-
B xit, Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit, Nõ vocaui: *reuertere, & dormi. Et abijt, & dormiuit. Et adiecit Dominus rursum vocare Samuelem. Consurgénsq; Samuel abijt ad Heli, & dixit, Ecce ego: quia vocasti me. Qui respondit, Non vocaui te fili mi: reuertere & dormi. Porrò Samuel necdum sciebat Dominum, neque reuelatus fuerat ei sermo Domini. Et adiecit Dominus, & vocauit adhuc Samuelem tertiò. Qui consurgens abijt ad Heli, & ait, Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem, Vade, & dormi: & si deinceps vocauerit te, dices, Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Abijt ergo Samuel, & dormiuit in loco suo. Et venit Dominus, &
3.11. stetit: & vocauit sicut vocauerat secundò, Samuel, Samuel. Et ait Samuel, Loquere▹Domine', quia audit seruus tuus. Et dixit Do-
C minus ad Samuelem, Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius. In die illa suscitabo aduersum Heli, omnia quæ locutus sum super domum eius: incipiam & complebo. Prædixi enim ei quòd iudicaturus essem domum eius in æternum, propter iniquitatẽ, eo quòd nouerat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quòd nõ expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsq; in æternum. Dormiuit autẽ Samuel vsq; mane, aperuitq; ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli. Vocauit ergo Heli Samuelem, & dixit, Samuel fili mi? Qui respondens, ait, Præstò sum. Et interrogauit eum, Quis est sermo ▹quem locutus est Dominus ad te? oro te ne ▹.2. celaueris me. hæc faciat tibi Deus, & hæc ad- D
dat, si absconderis à me sermonem, ex omnibus verbis quæ dicta sunt tibi. Indicauit itaq; ei Samuel vniuersos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respõdit, Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat. Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis eius in terrã. Et cognouit vniuersus Israel à Dan, vsque Ber-sabee, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini.

Et addidit Dominus vt appareret in Silo: quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, iuxta verbum Domini. Et euenit sermo Samuelis vniuerso Israeli.

S. Cæduntur Israelitæ à Philisthæis, rursumq; adducta in castra arca cæduntur, captaq; arca duo filij Heli occidumtur, quibus auditis Heli corruens occumbit, nuru eius in partu morienti.

CAP. IIII.

▹ ET factum est in diebus illis, conuene- ▹.2.
rũt Philisthijm in puguam'. Egressus A
est nanque Israel obuiam Philisthijm in prælium, & castrametatus est iuxta Lapidem-adiutorij. Porrò Philisthijm venerunt in Aphec, & instruxerunt aciem cõtra Israel. Inito autẽ certamine, terga vertit Israel Philisthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorũ. Et reuersus est populus ad castra: dixeruntq; maiores natu de Israel, Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthijm? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, vt saluet nos de manu inimicorum nostrorum. Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super cherubim: erantq; duo filij Heli cum arca fœderis Domini, Ophni & Phinees. Cumq; venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus B
est omnis Israel clamore grandi, & personuit terra. Et audierunt Philisthijm vocem clamoris, dixeruntq; Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognouerunt quòd arca Domini venisset in castra. Timueruntq; Philisthijm, dicentes, Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes, Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis nos seruabit de manu Deorum sublimium istorum? hi sunt Dij qui percusserunt Aegyptum omni plaga, in deserto. Confortamini, & estote viri, Philisthijm: ne seruiatis Hebræis, sicut & illi seruierunt nobis: confortamini, & bellate. Pugnauerunt ergo Philisthijm, & cæsus est Israel, & fugit vnusquisque in taber-

naculum

naculum ſuum: & facta eſt plaga magna nimis: & ceciderunt de Iſrael triginta millia peditum. Et arca Dei capta eſt: duo quoque filij
C Heli mortui ſunt, Ophni & Phinees. Currés autem vir de Ben-iamin ex acie, venit in Silo in die illa, ſciſſa veſte, & conſperſus puluere caput. Cumque ille veniſſet, Heli ſedebat ſuper ſellam contra viam *expectans. Erat enim cor eius pauens pro arca Dei, Vir autem ille poſtquam ingreſſus eſt, nuntiauit vrbi: & vlulauit omnis ciuitas. Et audiuit Heli ſonitum clamoris, dixitq;, Quis eſt hic ſonitus tumultus huius. At ille feſtinauit, & venit, & nuntiauit Heli. Heli autē erat nonaginta & octo annorum, & oculi eius caligauerant, & videre non poterat. Et dixit ad Heli, Ego ſum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait, Quid actum eſt fili mi? Reſpondēs autem ille qui nuntiabat, Fugit, inquit, Iſrael coram Philiſthijm, & ruina magna facta eſt in populo: inſuper & duo filij tui mortui ſunt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta eſt.
D Cumque ille nominaſſet arcam Dei, cecidit de ſella retrorſum iuxta oſtium, & fractis ceruicibus mortuus eſt. Senex enim erat vir & grandæuus: & ipſe iudicauit Iſrael quadraginta annis. Nurus autem eius vxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui: & audito nuntio quòd capta eſſet arca Dei, & mortuus eſſet ſocer ſuus, & vir ſuus, incuruauit ſe & peperit, irruerant enim in eam dolores ſubiti. In ipſo autem momento mortis eius, dixerunt ei quæ ſtabant circa eam, Ne timeas, quia filium peperiſti. Quæ non reſpondit eis, neque animaduertit. Et vocauit puerum, I-chabod, dicens, Tranſlata eſt gloria *de Iſrael, quia capta eſt arca Dei, & pro ſocero ſuo, & pro viro ſuo, *Ait. Trāſlata eſt gloria ab Iſrael, eo quòd capta eſſet arca Dei.

*spectans. 9

*Domini.

*Et. 4.

S. *Dagon coram arca ſemel ac iterum corruit, abſciſſis in limine capite & manibus, Philiſthæi quoque mariſcis & muribus percuſſi, arcam à ſe repellunt.*

CAP. V.

A PHiliſthijm autem tulerunt arcam Dei, & aſportauerunt eam à Lapide-adiutorij in Azôtum. Tuleruntq; Philiſthijm arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & ſtatuerunt eam iuxta Dagon. Cumque ſurrexiſſent diluculo Azotij altera die, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam Domini: & tulerunt Dagon, & reſtituerunt eum in locum ſuū. Rurſumq; mane die altera conſurgentes, inuenerunt Dagon iacentem ſuper faciem ſuam in terra coram arca Domini, caput aūt Dagon, & duæ palmæ manuum eius abſciſſæ erant ſuper limen: porrò Dagon
B ſolus truncus remanſerat in loco ſuo. Propter hanc cauſam non calcant ſacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum eius, ſuper limen Dagon in Azoto, vſque in hodiernum diem. Aggrauata eſt autem manus Domini ſuper Azotios, & demolitus eſt eos: ‖ & percuſſit in ſecretiori parte natium Azôtum, & fines eius. ▷ Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati ſunt mures, & facta eſt confuſio mortis magnæ in ciuitate'. Videntes autem viri Azotij huiuſcemodi plagam, dixerunt, Non maneat arca Dei Iſrael apud nos: quoniam dura eſt manus eius ſuper nos, & ſuper Dagon deum noſtrum. Et mittentes congregauerunt omnes ſatrapas Philiſthinorum ad ſe, & dixerunt, Quid faciemus de arca Dei Iſrael? Reſponderūtque Gethæi, Circunducatur arca Dei Iſrael. Et circunduxerunt arcam Dei Iſrael. Illis autem circunducentibus eam, fiebat manus Domini per ſingulas ciuitates interfectionis magnæ nimis: & percutiebat viros vniuſcuiuſq; vrbis, à paruo vſque ad maiorem, & computreſcebant prominentes extales eorum. ▷ Inierūntque Gethæi conſilium, & fecerunt ſibi ſedes pelliceas'. Miſerunt ergo arcā Dei in Accarō. Cumque veniſſet arca Dei in Accaron, excla
D mauerunt Accaronitæ, dicentes, Adduxerunt ad nos arcam Dei Iſrael, vt interficiat nos & populum noſtrum. Miſerunt itaque & congregauerunt omnes ſatrapas Philiſtinorum: qui dixerūt, Dimittite arcā Dei Iſrael, "&' reuertatur in locum ſuum, & non interficiat nos cum populo noſtro. Fiebat enim pauor mortis in ſingulis vrbibus, & grauiſſima valde manus Dei. viri quoq; qui mortui non fuerant, percutiebantur in ſecretiori parte natiū: & aſcendebat vlulatus vniuſcuiuſque ciuitatis in cœlum.

Pſal. 77. d.

▷. 6.

C

▷. 4.

"vt. 2.

S. *Philiſthæi arcam cum muribus & anis aureis ſuorum ſacerdotum conſilio à ſe remittunt per vaccas lactantes & nouum plauſtrum vſque Bethſames: vbi vaccas ſuper ligna plauſtri Bethſamitæ immolauerunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quòd arcam Dei conſpexiſſent.*

CAP. VI.

FVit ergo arca Domini in regione Philiſthinorum ſeptem menſibus. Et *vocauerunt Philiſthijm ſacerdotes & diuinos, dicētes, Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum ſuum. Qui dixerunt, Si remittitis arcā Dei Iſrael, nolite dimittere eam vacuam, ſed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & ſcietis quare nō recedat manus eius à vobis. Qui dixerūt, Quid eſt quod pro delicto reddere debeamus ei? Reſponderunt-
A

*poſt het.

que illi, Iuxta numerum prouinciarum Philiſthinorum

sthinorum quinque anos aureos facietis,& quinque mures aureos: quia plaga vna fuit omnibus vobis,& satrapis vestris. Facietisq; simulitudines anorum vestrorum, & similitudines murium qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam: si forte releuet manum suam à vobis, & à dijs vestris, & à terra vestra. Quare aggrauatis corda vestra, sicut
B aggrauauit Aegyptus, & Pharao cor suum? ‖nónne postquam percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt? Nunc ergo arripite & facite plaustrum nouum vnum: & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum iugum, iungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi. Tolletisque arcam Domini, & ponetis in plaustro, & vasa aurea quæ exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus eius: & dimittite eam vt vadat. Et aspicietis: & si quidem per viam finiũ suorum ascenderit contra Beth-sames, ipse fecit nobis hoc malum grande. sinautẽ minimè, sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit. Fecerunt ergo illi hoc modo: & tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum concluserunt domi.
C Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellam quæ habebat mures aureos & similitudinem anorum. Ibant autem in directum vaccæ per viam quæ ducit Beth-sames, & itinere vno gradiebantur, pergentes & mugientes: & non declinabant neque ad dextram neque ad sinistram: sed & satrapæ Philisthijm sequebantur vsque ad terminos Beth-sames. Porrò Bethsamitæ metebant triticum in valle: & eleuantes oculos suos, viderunt arcam, & gauisi sunt cùm vidissent. Et plaustrum venit in agrum Iosuè Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt super ea holocaustum Domino. Leuitæ autem deposuerunt arcam Dei, & capsellam quæ erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidem grandem. Viri autẽ Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolaue
D runt victimas in die illa Domino. Et quinque satrapæ Philisthinorum viderunt, & reuersi sunt in Accaron in die illa. Hi sunt autem ani aurei, quos reddiderunt Philisthijm pro delicto, Domino: Azôtus vnum, Gaza vnum, Ascalon vnum, Geth vnum, Accaron vnum: & mures aureos secundum numerum vrbium Philisthijm, quinque prouinciarum, ab vrbe murata, vsque ad villam quæ erat absque muro, & vsque ad Abel-magnum, super quẽ posuerunt arcam Domini, quæ erat vsq; in die illa in agro Iosuè Bethsamitis. Percussit autẽ *de viris Bethsamitibus, eo quòd vidissent arcam Domini: & percussit de populo septua

Exod. 12.d

Dominus.

ginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eo quòd Dominus percussisset plebem plaga magna. Et dixerunt viri Bethsamitæ, Quis poterit stare in cõspectu Domini Dei sancti huius? & ad quem ascendet à nobis? Miseruntque nuntios ad habitatores Cariath-iarim, dicentes, Reduxerunt Philisthijm arcam Domini, descendite, & *reduci- *ducite. 4.
te eam ad vos.

S. Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Israelitæ ad Dominum conuersi, Philisthæos vicerunt orante pro ipsis Samuele.

CAP. VII.

VEnerunt ergo viri Cariath-iarim, & A
reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa: Eleazarum autem filium eius sanctificauerunt, vt custodiret arcam Domini. Et factum est, ex qua die mansit arca▷Domini' in ▷.2.
Cariath-iarim, multiplicati sunt dies, erat quippe iam annus vicesimus: & requieuit omnis domus Israel post Dominũ. Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israel, dicens, Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestri, ▷Baalim' & Astaroth: & præparate corda ve- ▷. 5.
stra Domino, ‖& seruite ei soli, & eruet vos Deut. 6.c. Matth. 4.b
de manu Philisthijm. Abstulerunt ergo filij B
Israel Baalim & Astaroth, & seruierunt Domino soli. Dixit aũt Samuel, Cõgregate vniuersum Israel in Masphath, vt orẽ pro vobis Dominum. Et cõuenerunt in Masphath: hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini: & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi, Peccauimus Domino. Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphath. Et audierunt Philisthijm quòd congregati essent filij Israel in Masphath, & ascenderunt satrapæ Philisthinorũ ad Israel. Quod cùm audissent filij Israel, timuerunt à facie Philisthinorum. Dixeruntq; ad Samuelem, Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrũ, vt saluet nos de manu Philisthinorum. Tulit C
autem Samuel agnum lactẽtem vnum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino: & clamauit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudiuit eum Dominus. Factum est autem, cùm Samuel offerret holocaustum, Philisthijm inière prælium cõtra Israel: intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthijm, & exterruit eos, & cæsi sunt à filijs Israel. ‖Egressique viri Israel de Ecc. 46. d
Masphath persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos vsque ad locum qui erat subter Beth-char. Tulit aũt Samuel lapidem vnum, & posuit eũ inter Masphath & inter Sen: & vocauit nomen loci illius', Lapis-adiutorij. *eius. 3.

Dixitque

Dixitq́ue, Hucusque auxiliatus est nobis Dominus. Et humiliati sunt Philisthijm, nec apposuerunt vltrà vt venirent in terminos Israel: facta est itaq; manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis. Et redditæ sunt vrbes quas tulerant Philisthijm ab Israel, Israeli, ab Accaron vsque Ceth, & termi nos suos: liberauitq́ue Israel de manu Philistinorum, eratq́ue pax inter Israel & Amorrhæum. Iudicabat quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitæ suæ: & ibat per singulos annos circuiens Beth-el & Galgala & Masphat, & iudicabat Israelem in supradictis locis. Reuertebaturq́ue in Ramátha. ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Israelem: ædificauit etiam ibi altare Domino.

S. Filijs Samuelis ad auaritiam declinantibus petit populus sibi regem, quibus Samuel iubente Domino ius regis prædicit, sed non auditur.

CAP. VIII.

A FActum est autẽ cùm senuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel. Fuitq́ue nomen filij eius primogeniti Ioel: & nomen secundi Abia, iudicum in Ber-sabee. Et non ambulauerunt filij illius in vijs eius: sed declinauerunt post auaritiam, acceperuntq́ue munera, & peruerterunt iudicium. Congregati ergo vniuersi maiores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramátha. Dixeruntq́; ei, Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis: ‖ constitue nobis regem, vt iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes. Displicuitq́; sermo in oculis Samuelis, eò quòd dixissent, Da nobis regem, vt iudicet nos. Et oranit Samuel ad Dominum. Dixit autem Dominus ad Samuelem, Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. Iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Aegypto vsque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, & seruierunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi. Nunc ergo vocem eorum audi: veruntamen contestare eos, & prædic eis ius regis qui regnaturus est super eos. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum qui petierat à se regem, & ait, Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis, Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietq́; sibi equites & præcursores quadrigarum suarũ, & constituet sibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum suorũ, & messores segetum, & fabros armorum & curruũ suorum. Filias quoq; vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoque vestros, & vineas, & oliueta optima tollet & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras, & vinearũ reditus addecimabit, vt det eunuchis & famulis suis. Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges ▷quoque' vestros addecimabit, vosq́ue eritis ei serui. Et clamabitis in die illa, à facie regis vestri quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, ▷quia petistis vobis regem'. Noluit autem populus audire vocẽ Samuelis, sed dixerunt, Nequaquam. rex enim erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes: & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis. Et audiuit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini. Dixit autem Dominus ad Samuelem, Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israel, Vadat vnusquisque in ciuitatem suam

Osee. 9. b. 23. c. Acto. 13. c.

B

C

D ▷. 4. ▷. 7.

S. Saul quærendo patris asinas peruenit ad Samuelem, cum quo pransus est ac nocte hospitio receptus.

CAP. IX.

ET erat vir de Ben-iamin nomine Cis, filius Abi-el, filij Seor, filij Bechorath, *filij Aphia, filij viri Iemini, fortis robore. Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filijs Israel melior illo. ab humero & sursum eminebat super omnem populum. Perierant autem asinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium suum, Tolle tecum vnum de pueris, & consurgens vade, & quære asinas. Qui cùm trãsissent per montem Ephrâim, & per Terram-Salisa, & non inuenissent, transierunt etiam per Terram-Salim, & non erant: sed & per Terram-Iemini, & minimè repererunt. Cùm autem venissent in Terrã-Suph, *dixit Saul ad puerum *qui erat cum eo, Veni, & reuertamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas, & solicitus sit pro nobis. Qui ait ei, Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. nunc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis de via nostra propter quam venimus. Dixitq́; Saul ad puerum suum, Ecce ibimus: quid feremus ad virũ Dei? panis defecit in cistartijs nostris: & sportulã nõ habemus, vt demus homini Dei, nec quicquam aliud. Rursum puer respondit Sauli, & ait, Ecce inuenta est in manu mea quarta pars statêris argenti, demus homini Dei, vt indicet nobis viam nostrã, (Olim in Israel sic loquebatur vnusquisq;, vadens consulere Deũ, Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.) Et dixit Saul ad puerũ suum. Optimus sermo tuus: veni, eamus. Et ierunt in ciuitatẽ in qua erat vir Dei. Cumq́ue ascenderent

*filij Sarub

*& non inuenissent. 3. *suum. 9.

B

cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egrediẽ tes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis, Num hic eſt Videns? Quæ reſpondentes, dixerunt illis, Hic eſt ecce ante te. feſtina nunc: hodie enim venit in ciuitatem, quia ſacrificiũ eſt hodie "populi' in excelſo. Ingredientes vrbem, ſtatim inuenietis eum antequàm aſcendat excelſum ad veſcendum. neque enim comeſturus eſt populus donec ille veniat. quia ipſe benedicet hoſtiæ, & deinceps comedent qui vocati ſunt, Nunc ergo conſcendite, quia hodie reperietis eum. Et aſcenderunt in ciuitatem. Cumque illi ambularẽt in medio vrbis, apparuit Samuel egrediens obuiam eis, vt aſcenderet in excelſum. ‖Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnã diem quàm veniret Saul, dicens, Hac ipſa hora, quæ nunc eſt, cras mittam virum ad te de Terra-
C Ben-iamin, & vnges eum ducem ſuper populum meum Iſrael: & ſaluabit populum meum de manu Philiſthinorum: quia reſpexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.
Cumque aſpexiſſet Samuel Saulem, Dominus dixit ei, Ecce vir quem dixeram tibi, iſte dominabitur populo meo. Acceſsit autem Saul ad Samuelem in medio portæ, & ait, Indica, oro, mihi, vbi eſt domus Videntis. Et reſpondit Samuel Sauli, dicens, Ego ſum Videns. aſcende ante me in excelſum, vt comedatis mecum hodie, & dimittam te manè: & omnia quæ ſunt in corde tuo, indicabo tibi. Et de aſinis quas nudiuſtertius perdidiſti ne ſolicitus ſis, quia inuentæ ſunt. Et cuius erunt optima quæque Iſrael? nónne tibi & omni domui patris tui? Reſpondens autem Saul, ait, Nunquid non filius Iemini ego ſum de minima tribu Iſrael, & cognatio mea nouiſsima inter omnes familias de tribu Ben-iamin?
D quare ergo locutus es mihi ſermonem iſtum? Aſſumens itaque Samuel Saulem & puerum eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum qui fuerãt inuitati. erant enim quaſi triginta viri. Dixitq; Samuel coco, Da partem quam dedi tibi, & præcepi vt reponeres ſeorſum apud te. Leuauit autem cocus armum, & poſuit ante Saul. Dixitq; Samuel, Ecce quod remanſit, pone ante te, & comede: quia de induſtria ſeruatũ eſt tibi, quando populum vocaui. Et comedit Saul cum Samuele in die illa. Et deſcenderunt de excelſo in oppidum, & locutus eſt cum Saule in
▷.5. ſolario: ▷ſtrauitque Saul in ſolario, & dormi
"6.1. uit'. Cumq; manè ſurrexiſſent, & iam eluceſſeret, vocauit Samuel Saulem in ſolario, dicens, Surge, "vt' dimittam te. Et ſurrexit Saul: egreſsique ſunt ambo, ipſe videlicet & Samuel. Cumque deſcenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul, Dic puero vt ante cedat nos, & tranſeat: tu autem ſubſiſte pauliſper, vt indicem tibi verbum Domini.

S. Vngitur Saul in regem à Samuele, datis ac ſuccedẽtibus ſignis, prophetat inter prophetas, & miſsis ſortibus à Samuele confirmatur in regem, lex regni in libro ſcripta coram Domino reponitur.

CAP. X.

TVlit autem Samuel lenticulam olei, & A
effudit ſuper caput eius, & deoſculatus eſt eum, & ait, ‖Ecce, vnxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in principẽ, ▷& liberabis populum ſuum de manibus inimicorũ eius qui in circuitu eius ſunt. Et hoc tibi ſignum, quia vnxit te Deus in principẽ'. Cùm abieris hodie à me, inuenies duos viros iuxta ſepulchrum Rachel in finibus Ben-iamin, in meridie, dicentq; tibi, inuentæ ſunt aſinæ, ad quas ieras perquirendas: & intermiſſis pater tuus aſinis, ſolicitus eſt pro vobis, & dicit, Quid faciam de filio meo? Cumq; abieris inde, & vltra trãſieris, & veneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres viri aſcendentes ad Deum in Beth-el, vnus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini. Cumque te ſalutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum. Poſt hæc venies in collem Dei, vbi eſt ſtatio Philiſthinorum: & cùm ingreſſus fueris ibi vrbem, obuium habebis gregem prophetarum deſcendentium de excelſo, & ante eos pſalterium & tympanum, & tibiam, & citharam: ipſosque prophetantes. Et inſiliet in B
te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium. Quando ergo euenerint ſigna hæc omnia tibi, fac quæcunq; inuenerit manus tua: quia Dominus tecum eſt. Et deſcẽdes ante me in Galgala: (ego quippe deſcendam ad te) vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: ſeptem diebus expectabis: donec veniam ad te, & oſtendam tibi quid facias. Itaque cùm auertiſſet humerum ſuum vt abiret à Samuele, immutauit

Acto.13.c. Oſee.9.d. ▷.5.

mutauit ei Deus cor aliud & venerũt omnia
signa hæc in die illa. Veneruntque ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum
obuius ei: & insiluit super eum Spiritus Do-
mini, & prophetauit in medio eorum. Videntes autem omnes qui nouerant eũ heri & nu-
C diustertius, quòd esset cum prophetis, & pro-
Supr.10.d phetaret, dixerunt ad inuicem ‖ Qnænam res
accidit filio Cis? Num & Saul inter prophetas? Respondit que alius ad alterum, dicens, Et
*Cis pater eius. 4. *eorum. "quis pater "eius' ? Propterea versum est in
prouerbium. Num & Saul inter Prophetas? Cessauit autem prophetare, & venit ad excelsum. Dixitque patruus Saul ad eum, & ad puerum eius, Quò abistis? Qui responderunt, Quærere asinas: quas cùm non reperissemus, venimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus, Indica mihi quid dixerit tibi Samuel. Et ait Saul ad patruum suum, Indicauit nobis quia inuentæ essent asinæ. De sermone autem regni non indicauit ei quem locutus fuerat ei Samuel. Et conuocauit Samuel populum ad Dominum in Masphat, & ait ad filios Israel, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ego eduxi Israel de Aegypto, & erui vos de manu Aegyptiorum, & de manu omnium regum qui affligebant vos. Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris: & dixistis, Nequaquam, sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Do-
D mino per tribus vestras, & per familias. Et applicui Samuel omnes tribus Israel, & cecidit sors tribus Ben-iamin. Et applicuit tribum Ben-iamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vsq; ad Saul filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est in-
*illic. uentus. * Et consuluerunt post hæc Dominum vtrùmnam venturus esset illuc. Respondit que Dominus, Ecce absconditus est domi. Cucurrerunt itaque, & tulerunt eum inde: stetit que in medio populi: & altior fuit vniuerso populo ab humero & sursum. Et ait Samuel ad omnem populum, Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit simi-
lis illi in omni populo. Et clamauit omnis po-
Supr.8.c. pulus, & ait, ‖ Viuat rex. Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuel omnem populũ, singulos in domum suam. Sed & Saul abijt in domum suam in Gabaa: & abijt cum eo pars exercitus, quorũ tetigerat Deus corda, Filij verò Belial dixerũt. Num saluare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

S. Saul irruente in ipsum spiritu Domini, diuisiq; suis bobus populum ad bellum conuocat, vincitq; Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Iabes Galaad & regnum eius instauratur in Galgala.

CAP. XI.

ET ▷ factum est quasi post mensem, as-A
cendit Naas Ammonites, & pugnare ▷.6.
cœpit aduersum Iabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas, Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi. Et respondit ad eos Naas Ammonites, In hoc feriã vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamq; vos opprobrium in vniuerso Israel. Et dixerunt ad eum seniores Iabes, Concede nobis septem dies, vt mittamus nuntios ad vniuersos terminos Israel: & si nõ fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. Venerunt ergo nuntij in Gabaa Saulis: & locuti B
sunt verba ▷ hæc' audiente populo: & leuauit ▷.6.
omnis populus vocem suam, & fleuit. Et ecce Saul veniebat, sequẽs boues de agro, & ait, Quid habet populus quòd plorat? Et narraue runt ei verba virorũ Iabes. Et insiliuit spiritus Domini in Saul, cùm audisset verba hæc, & iratus est furor eius nimis. Et assumens vtrũque bouem, concidit in frusta, misitque in omnes terminos Israel per manum nuntiorum, dicens, Quicunque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Inuasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir vnus. Et recensuit eos in Bezec: fueruntq; filiorum Israel trecenta mil
lia: virorũ autem Iuda triginta millia. Et di-C
xerunt nuntijs qui venerant. Sic dicetis viris qui sunt in Iabes Galaad, Cras erit vobis salus, cùm incaluerit sol. Venerunt ergo nuntij, & annuntiauerunt viris Iabes: qui lætati sunt. Et dixerunt. Manè exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis. Et factum est, cùm dies castrinus venisset, constituit Saul populum in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon vsque dum incalescceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita vt non relin-D
querentur in eis duo pariter. ‖ Et ait populus Sup.10.d
ad Samuelem, Quis est iste qui dixit, Saul nũ regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos. Et ait Saul, Nõ occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel. Dixit autem Samuel ad populum, Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnũ. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israel nimis.

S. Samuel populi iudicio probatus innocẽs, Israelem ingratitudinis arguit, datis è cœlo signis, hortaturq; vt Domino adhæreant, non cessans

pro

pro ipſis orare. CAP. XII.

A DIxit autem Samuel ad vniuerſum Iſrael, Ecce audiui vocem veſtram iuxta omnia quæ locuti eſtis ad me, & conſtitui ſuper vos regem. Et nunc rex graditur ante vos: ego autem ſenui, & incanui: porrò filij mei vobiſcum ſunt. itaque conuerſatus coram vobis ab adoleſcentia mea vſq; ad
Eccl. 46.d hanc diem, ecce præſto ſum. ‖Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto eius, vtrùm bouem cuiuſquã tulerim, aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſum, ſi opreſsi aliquem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi: & contemnam illud hodie, reſtituamq́ue vobis. Et dixerunt, Non es calumniatus nos neque oppreſsiſti, neque tuliſti de manu alicuius quippiam. Dixitq́; ad eos: Teſtis eſt Dominus aduerſum vos, & teſtis Chriſtus eius in die hac, quia nõ inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Teſtis. Et ait Samuel ad populum. Dominus qui fecit Moyſen, &
B Aarõ, & eduxit patres noſtros de Terra-Aegypti, ▷adeſt'. Nunc ergo ſtate, vt iudicio cõtendam aduerſam vos corã Domino de omnibus miſericordijs Domini, quas fecit vo-
Gen. 46.a biſcum, & cũ patribus veſtris: ‖quomodo Iacob ingreſſus eſt in Aegyptum, & clamauerunt patres veſtri ad Dominum: & miſit Dominus Moyſen & Aaron, & eduxit patres veſtros de Aegypto, & collocauit eos in loco
Gen. 46.a hoc. ‖Qui obliti ſunt Domini Dei ſui, &
Iudic. 4.a. tradidit eos in manus Siſaræ magiſtri militiæ
*regis. *Haſor, & in manu Philiſthinorũ, & in manu regis Moab, & pugnauerũt aduerſum eos. Poſtea autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt, Peccauimus quia dereliquimus Dominum, & ſeruiuimus Baalim & Aſtaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum noſtrorũ, & ſeruiemus tibi. Et miſit Dominus
*Badan & Barac. 12. ▷.2. Ierobáal & *Badan▷ & Samſon, & Barac', & Iephte & Samuel, & eruit vos de manu inimicorũ veſtrorum per circuitum, & habitaſtis confidenter. Videntes aũt quòd Naas, rex filiorũ Ammon, veniſſet aduerſum vos, dixiſtis mihi, Nequaquã, ſed rex imperabit nobis: cùm Dominus Deus veſter regnaret in vobis. Nunc ergo præſto eſt rex veſter, quem elegiſtis & petiſtis: ecce dedit vobis Dominus regem. Si timueritis Dominũ, & ſeruieritis ei, & audieritis vocẽ eius, & nõ exaſperaueritis os Domini, eritis & vos, & rex qui imperat vobis ſequẽtes Dominum Deum veſtrum. ſi autem non audieritis vocem Domini, ſed exaſperaueritis ſermones eius, erit manus Domini ſuper vos, & ſuper patres veſtros. Sed & nunc ſtate, & videte rem iſtam grandẽ, quam facturus eſt Dominus in conſpectu veſtro. Nunquid nõ meſsis tritici eſt hodie? inuoca bo Dominũ, & dabit voces & pluuias: & ſcietis, & videbitis quia grande malum feceritis vobis in conſpectu Domini, petentes ſuper vos regẽ. Et clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluuias in illa die. Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem. Et dixit vniuerſus populus ad D
Samuelem, Ora pro ſeruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur. addidimus enim vniuerſis peccatis noſtris malum, vt peteremus nobis regem. Dixit autem Samuel ad populum, Nolite timere, vos feciſtis vniuerſum malum hoc: veruntamen nolite recedere à tergo Domini, ſed ſeruite Domino in omni corde veſtro. Et nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neq; eruent vos, quia vana ſunt. Et non derelinquet Dominus populum ſuum, propter nomen ſuum magnum: quia iurauit Dominus facere vos ſibi populum. Abſit autem à me hoc peccatum in Domino, vt ceſſem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam. Igitur timete Dominũ, & ſeruite ei in veritate▷ &' ▷.2.
ex toto corde veſtro. vidiſtis enim magnifica, quæ in vobis geſſerit, Quòd ſi perſeueraueritis in malitia: & vos & rex veſter pariter peribitis.

S. Victi à Saule Philiſthæi maximo apparatu aduerſus Iſraëlem armantur, territi Hebræi in antris latitant. Et Saul quia non expectato Samuelis aduentu obtulit holocauſtũ, reprobatus à Dño dicitur, de cautela Philiſthæorũ vt Iſraëlitæ armis ſpoliarentur. CAP. XIII.

FIlius vnius anni erat Saul cùm regnare A
cœpiſſet, duobus autem annis regnauit ſuper Iſrael. Et elegit ſibi Saul tria millia de Iſrael, & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Beth-el: mille autem
Infra. 15.d. cum Ionatha in Gabaa Ben-iamin. porrò cæterum populum remiſit vnumquenque in tabernacula ſua. Et percuſsit Ionathas ſtationẽ Philiſthinorum, quæ erat in Gabaa. Quòd cùm audiſſent Philiſthijm, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens, Audiant Hebræi. Et vniuerſus Iſrael audiuit huiuſcemodi famã, Percuſsit Saul ſtationem Philiſthinorũ: & erexit ſe Iſrael aduerſus Philiſthijm. Clamauit "ergo' populus poſt Saul in Galgala. "autem.1.

Et Philiſthijm congregati ſunt ad prælian
dum cõtra Iſrael, triginta millia curruum, & ſex millia equitum, & reliquum vulgus, ſicut arena quæ eſt in littore maris plurima. Et aſcendentes caſtrametati ſunt in Machmas ad B
orientẽ Beth-auen. Quod cũ vidiſſent viri Iſrael ſe in arcto poſitos (afflictus enim erat populus) abſcõderunt ſe in ſpeluncis, & in abditis, in petris quoq;, & in antis, & in ciſternis.
Hebræi aũt tranſierunt Iordanem▷ in' terram ▷.13.

Gad &

Gad & Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, vniuersus populus perterritus est, qui sequebatur eum. Et expectauit septē diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul, Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustum. Cumq; complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obuiam ei, vt salutaret eum. Locutusq; est ad eum Samuel, Quid fecisti? Respondit Saul, Quia vidi quòd populus dilaberetur à me, & tu non veneras iuxta placitos dies, porrò Philisthijm congregrati fuerant in Machmas: dixi, Nunc
C descendent Philisthijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum. Dixitq; Samuel ad Saul, Stultè egisti, nec custodisti mādata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi: Quod si non feciſſes, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuū vltrà consurget, Quæsiuit Dominus sibi virū iuxta cor suum: & præcepit ei Dominus vt esset
Acto.13.d. dux super populum suum, eo quòd non seruaueris quæ præcepit Dominus. Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa
▷.6. Ben-iamin. ▷ Et reliqui populi ascenderunt post Saul obuiam populo, qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Ben-iamin'. Et recensuit Saul populum, qui inuenti fuerāt cum eo, quasi sexcentos viros. Et Saul & Ionathas filius eius, populusque qui inuētus fuerat cū eis, erat in Gabaa Ben-
D iamin: porrò Philisthijm cōfederant in Ma-
"prædandū. chmas. Et egressi sunt ad "præliandū' de castris Philisthinorum tres cunei. vnus cuneus pergebat cōtra viā Ephra ad Terram-Saul. porro alius ingrediebatur per viam Beth-horon.
▷.6. tertius autem verterat se ad iter termini ▷ in Terra-Sabaa' imminentis valli Seboim cōtra desertum. Porrò faber ferrarius non inueniebatur in omni Terra-Israel. cauerant enim Philisthijm, ne forte facerent Hebræi gladiū aut lanceam, Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthijm, vt exacueret vnusquisque vo-
& tridentem. merem suum, & ligonem, & securim & sarculum. Retusæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, tridentum, & securium, vsq; ad stimulum corrigendum. Cumque venisset dies prælij, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi qui erat cum Saule & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filius eius. Egressa est autem statio Philisthijm, vt transcenderet in Machmas.

S. Ionathas Domino fidens, cum armigero suo Philisthæos dispersit, verùm post victoriā, mel le gustato, ob patris iuramentum mortem com-

minatam, populi auxilio vix euasit.

CAP. XIIII.

ET accidit in quadam die vt diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum. Veni & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicauit. Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malogranato, quæ erat in "agro Gabaa: ' & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum. Et Achias filius Achitob fratris I-chabod filij Phinees, ‖qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed & populus ignorabat quò isset Ionathas. Erant autē inter ascensus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philisthinorum, eminētes petræ ex vtraq; parte, & quasi in modum dentiū scopuli hinc inde prærupti nomen vni Boses, & nomen alteri Sene: vnus scopulus prominēs ad aquilonem ex aduerso Machmas, & alter ad meridiem contra Gabaa. Dixit autem Ionathas ad adolescentem armigerum suum, Veni, transea-
B mus ad stationem incircuncisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile saluare vel in multis, vel in paucis. Dixitque ei armiger suus, Fac omnia quæ placent animo tuo: perge quò cupis,
▷ &' ero tecum vbicunque volueris. Et ait Io- ▷.5.
nathas, Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos, Manete, donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. si autem dixerint, Ascendite ad nos: ascendamus quia tradidit eos Dominus in ma
nibus nostris, *hoc erit nobis signum. *C.1.

Apparuit igitur vterq; stationi Philisthinorum: dixeruntq; Philisthijm, En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus absconditi fuerāt. Et locuti sunt viri de statione ad Ionathan, & ad armigerum eius, dixeruntque, Ascēdite ad nos & ostendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerum suum, Ascendamus, sequere me: tradidit enim Dominus eos in manus Israel. Ascendit autem Ionathas manibus & pedibus reptās, & armiger eius post eum. Itaque *alij cadebant ante Ionathan, a- *quum vidissent faciem Ionathæ.
lios armiger eius interficiebat sequens eum.
C Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas & armiger eius, quasi viginti virorum in media parte iugeris, quā par boum in die arare consueuit. Et factum est miraculum in ca-
▷.10. stris, ▷ &' per agros: sed & omnis populus stationis eorū, qui ierant ad prædandum, obstupuit, & cōturbata "sunt castra', & accidit qua- "est terra.4
si miraculū à Deo. Et respexerunt speculatores Saul, qui erāt in Gabaa Bē-iamin, & ecce multitudo postrata, & huc illucq; diffugiens.

Et ait

Et ait Saul populo qui erat cum eo, Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cúmque requisissent, repertum est non adesse Ionathan, & armigerũ eius. Et ait Saul ad Achiam, Applica arcam Domini. Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filijs Israel. Cúmque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorũ: crescebátq; paulatim, & clariùs resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem, Contrahe manum tuam, Conclamauit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt vsque ad locum certaminis: & ecce versus fuerat gladius vniuscuiusque ad proximum suum, & cædes magna nimis. Sed & Hebræi qui fuerãt cum Philisthijm heri & nudiustertius, ascenderantq; D cum eis in castris, reuersi sunt vt essent cum
*.& ijs. Israel * qui erant cum Saul & Ionatha. Omnes quoque Israelitæ qui se absconderant in monte Ephráim, audientes quòd fugissent Philisthæi, sociauerunt se cum suis in præ-
▷.5. lio. ▷Et erant cum Saul, quasi decem millia virorum'. Et saluauit Dominus in die illa Israel. pugna autem peruenit vsque ad Betha-uen. Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa: adiurauit autem Saul populum, dicẽs. Maledictus vir qui comederit panem vsque ad vesperam, donec vlciscar de inimicis meis. Et non manducauit vniuersus populus panem: omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusq; applicuit manum ad os suum, timebat enim populus iuramentum, Porrò Ionathas non audierat cùm adiuraret pater eius populũ: extenditq; summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manum suam ad os suũ, & illuminati sunt oculi eius. Respondensque vnus de populo, ait, Iureiurando constrinxit pater tuus populũ, dicens, Maledictus vir qui
E comederit panem hodie, defecerat autem populus. Dixitque Ionathas, Turbauit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei: eò quòd gustauerim paululum de melle isto: quanto magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum, quam repperit? nónne maior plaga facta fuisset in Philisthijm? Percussérunt ergo in die illa Philisthæos à Machmis vsque ad Aialon. Defatigatus est autem populus nimis, & versus ad prædam tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra: comeditque populus cum sanguine. Nuntiauerunt autem Sauli dicentes quòd populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait, Præuaricati estis: voluite ad me iam nũc saxum grande. Et dixit Saul, Dispergimini in vulgus, & dicite eis vt adducat ad me vnusquisq; bouẽ suum & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedẽtes cum sanguine. Adduxit itaq; omnis populus vnusquisq; bouem in manu sua vsque ad noctem, Et occiderunt ibi. Aedificauit autẽ Saul altare Domino: tuncque primùm cœpit ædificare altare Domino. Et dixit Saul, Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos vsquedum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitq; populus, Omne quod bo- F
num videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos, Accedamus huc ad Deum. Et consuluit Saul Dominũ, Num persequar Philisthijm? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa. Dixitq; Saul, Applicate huc vniuersos angulos populi: & scitote, & videte per quem acciderit peccatũ hoc hodie. Viuit Dominus saluator Israel, quia si per Ionathan filium meũ factum est, absq; retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad vniuersum Israel. Separamini vos in partem vnam, & ego cũ Ionatha filio meo ero in parte altera. Respondítq; populus ad Saul, Quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et dixit Saul ad Dominum Deũ Israel, ▷Domine Deus Israel da indiciũ, quid ▷.4.
est quòd non responderis seruo tuo hodie. Si in me aut in Ionatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem. aut si hæc iniquitas est in populo tuo' da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas & Saul, populus autem exiuit. Et ait Saul, Mittite sortem inter me, & inter Ionathan filium meum. Et captus est Ionathas, Dixit autem Saul ad Ionathan, Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait, Gustans gustaui in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululũ mellis & ecce ego morior? Et ait Saul, Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte moriêris Ionatha. Dixitq; populus ad Saul, Ergóne Iona- G
thas morietur, qui fecit salutem hãc magnam in Israel? hoc nefas est: viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cũ Deo operatus est hodie. Liberauit ergo populus Ionathan, vt nõ moreretur. Recessitq; Saul, nec persecutus est Philisthijm: porrò Philisthijm abierunt in loca sua. Et Saul confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum aduersum omnes inimicos eius, cõtra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthæos: & quocunq; se verterat, superabat. Congregatoq; exercitu percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorũ eius. Fuerunt autem filij Saul, Ionathas, & Iessui, & Melchi-sua: & nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol. Et nomen vxoris Saul, Achi

noam filia Achimaas:& nomen principis militiæ eius Abner,filius Ner,patruelis Saul.Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner,filius Abiel. Erat autem bellum potens aduersum Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quemcunque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

S. Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamq; prædam reseruans, inobedientiæ arguitur commendata obedientia, ideoq; à regno reijcitur, interfectoq; Agag, Saul reprobatus à Samuele lugetur. CAP. XV.

A ET dixit Samuel ad Saul, Me misit Dominus, vt vngerem te in regem super populum eius Israel:nunc ergo audi vocem Domini,Hæc dicit Dominus exercituũ, Recensui quæcunque fecit Amalec Israeli.
Exod.17.c ‖quomodo restitit ei in via cùm ascẽderet de Aegypto. Nunc ergo vade, & percute Amalec,& demolire vniuersa eius: non parcas ei,
▹.3. ▹& non concupiscas ex rebus ipsius aliquid': sed interfice à viro vsque ad mulierem,& paruulum atque lactantem bouem & ouem, camelum & asinum. Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditum, & decem millia virorũ Iuda. Cumq; venisset Saul vsq; ad ciuitatem Amalec,tetendit insidias in torrente.Dixitq; Saul
B Cinæo,Abite,recedite,atq; discedite ab Amalec:ne forte inuoluam te cum eo. tu enim feciſti misericordiam cum omnibus filijs Israel, cùm ascenderent de Aegypto.Et recessit Cinæus de medio Amalec.Percussitque Saul Amalec ab Heuila,donec venias ad Sur,quæ est è regione Aegypti. Et apprehendit Agag regem Amalec viuum: omne autem vulgus interfecit in ore gladij. Et pepercit Saul & populus,Agag,& optimis gregibus ouium & armentorum,& vestibus,& arietibus,& vniuersis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.Factum est autem verbum
C Domini ad Samuel,dicens,Pœnitet me quòd constituerim Saul regem:quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit.Contristatusque est Samuel,& clamauit ad Dominum tota nocte. Cumque de nocte surrexisset Samuel,vt iret ad Saul mane, nunciatũ est Samueli,eò quòd venisset Saul in Carmelũ, & erexisset sibi fornicem triumphalem, & reuer
▹.5. sus transisset:descendissetq; in Galgala.▹ Venit ergo Samuel ad Saul,& Saul offerebat holocaustũ Domino de initijs prædarum quæ attulerat ex Amalec'.Et cùm venisset Samuel ad Saul,dixit ei Saul,Benedictus tu Domino, impleui verbum Domini. Dixitque Samuel. Et quæ est hæc vox gregum quæ resonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio?Et ait,Saul,De Amelec adduxerũt ea: pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis vt immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.Ait autem Samuel ad Saul, Sine me, & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei, Loquere. Et ait Samuel, ‖Nónne cùm paruulus esses in oculis tuis,caput in tribubus Israel factus es? vnxitque te Dominus in regem super Israel,& misit te Dominus in viam,& ait,Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos vsque ad internecionem eorum. Quare ergo non audisti vocem Domini:sed versus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini? Et ait Saul ad Samuelem. Imò audiui vocem Domini, & ambulaui in
E via per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regẽ Amalec, & Amelec interfeci. Tulit autem de præda populus oues & boues primitias eorum quæ cæsa sunt, vt immolet Domino Deo 'suo' in Galgalis. Et ait Samuel, "1.Reg.2.
Nunquid vult Dominus holocausta & victimas,& non potius vt obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia quàm victimæ:& auscultare,magis quàm offerre adipem arietum. quoniam quasi peccatum ariolandi est,repugnare:& quasi scelus idololatriæ,nolle acquiescere.Pro eo ergo quòd abieciſti sermonem Domini, abiecit te ▹Dominus' ne ▹.6.
sis rex. Dixitq; Saul ad Samuelem ‖Peccaui, quia præuaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.Sed nunc porta quæso peccatum meum, & reuertere mecum vt adorẽ Dominum. Et ait Samuel ad Saul,Non reuertar te-
F cum, quia proiecisti sermonem Domini, & proiecit te Dominus ne sis rex super Israel, Et conuersus est Samuel vt abiret: ille autem apprehendit summitatem pallij eius, quæ & scissa est.Et ait ad eum Samuel,Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te. Porrò Triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur: neque enim homo est vt agat pœnitentiã.At ille ait, Peccaui: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel, & reuertere mecum, vt adorem Dominum Deum tuum. Reuersus ergo Samuel secutus est Saulẽ: & adorauit Saul Do-
G minum. Dixitque Samuel, Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus▹tremens'.Et dixit Agag.Sicci- ▹.4.
ne separat amara mors? Et ait Samuel, Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absq; liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eum Samuel corã Domino in Galgalis.Abijt aũt Samuel in Ramãtha,

Saul verò aſcẽdit in domum ſuam in Gabaa.
*Et non vidit Samuel vltrà Saul vſq; ad diem mortis ſuæ: veruntamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quòd conſtituiſſet regem Saul ſuper Iſrael.

S. Reprobato Saul, Dauid inter fratres in regem vngitur: quo cithara pſallente coram Saule agitato ſpiritu malo, ille leuius habebat.

CAP. XVI.

A DIxitque Dominus ad Samuelem, Vſquequo tu luges Saul, cùm ego proiecerim eũ ne regnet ſuper Iſrael? imple cornu tuũ oleo, & veni, vt mittam te ad Iſai Bethlehemiten: prouidi enim in filijs eius mihi regẽ. Et ait Samuel. Quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus, Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices, Ad immolandum Domino veni. Et vocabis Iſai ad victimam, & ego oſtẽdam tibi quid facias, & vnges quencunq; monſtra uero tibi. Fecit ergo Samuel ſicut locutus eſt
B ei Dominus. Venitq; in Beth-lehem, & admirati ſunt ſeniores ciuitatis, occurrentes ei, dixeruntque, Pacificúſne eſt ingreſſus tuus? Et ait, Pacificus: ad immolãdum Domino veni, ſanctificamini, & venite mecũ vt immolem. Sanctificauit ergo Iſai & filios eius, & vocauit eos ad ſacrificium, Cumq; ingreſſi eſſent, vidit Eliab, & ait, Num coram Domino eſt chriſtus eius? Et dixit Dominus ad Samuelem, Ne reſpicias vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico. homo enim videt ea quæ parent, Dominus autẽ intuetur cor. Et vocauit Iſai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit, Nec hunc elegit Dominus. Adduxit autem Iſai Samma. de quo ait, Etiam hunc non elegit Dominus. Adduxit itaque Iſai ſeptem filios ſuos coram Samuele: & ait Samuel ad Iſai, Non elegit Dominus ex iſtis. Dixitq; Samuel ad Iſai, Nunquid iam completi ſunt filij? Qui reſpondit, Adhuc reliquus eſt paruulus, & paſcit oues.
C Et ait Samuel ad Iſai, Mitte, & adduc eũ: nec enim diſcumbemus prius quàm hûc ille veniat. Miſit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aſpectu, decoraq; facie, & ait Dominus, Surge, & vnge eum: ipſe eſt enim. Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius: & ‖ directus eſt ſpiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps: ſurgenſq; Samuel abijt in Ramátha. Spiritus autem Domini receſsit à Saul, & exagitabat eũ ſpiritus nequam, à Domino. Dixeruntq; ſerui Saul ad eũ, Ecce ſpiritus Dei malus exagitat
*rex. te. Iubeat Dominus noſter, * & ſerui tui qui corã te ſunt, quærent hominẽ ſcientem pſallere cithara: vt quãdo arripuerit te ſpiritus Domini malus, pſallat manu ſua, & leuius feras. Et ait Saul ad ſeruos ſuos, Prouidete ergo mihi aliquem bene pſallentem, & adducite eũ ad me. Et reſpondens vnus de pueris, ait, Ecce D vidi filium Iſai Bethlehemitem ſcientẽ pſallere, & fortiſsimum robore, & virum bellicoſum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus eſt cum eo. Miſit ergo Saul nuncios ad Iſai dicens, Mitte ad me Dauid filium tuum, qui eſt in paſcuis. Tulit itaq; Iſai aſinum plenũ panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris vnum, & miſit per manum Dauid filij ſui Sauli. Et venit Dauid ad Saul, & ſtetit coram eo: at ille dilexit eũ nimis, & factus eſt eius armiger. Miſitque Saul ad Iſai, dicens, Stet Dauid in conſpectu meo: inuenit enim gratiã in oculis meis. Igitur quandocunque ſpiritus Domini malus arripiebat *dei arripiebat. 3. Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. recedebat enim ab eo ſpiritus malus.

S. Philiſthæis contra Iſraelem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, inermis Dauid occidit, præciſumq; caput diffuſis Philiſthæis ad Saulem tulit. CAP. XVII.

A COngregantes aũt Philiſthijm agmina ſua in prælium, cõuenerunt in Socho Iudæ: & caſtrametati ſunt inter Socho & Azeca in finibus Dommim. Porrò Saul & filij Iſrael congregati venerunt in Vallem-terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philiſthijm. Et Philiſthijm ſtabãt ſuper montem ex parte hac, & Iſrael ſtabat ſupra montem ex altera parte: valliſq; erat inter eos. Et egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſthinorum nomine Goliath, de Geth, altitudinis ſex cubitorũ & palmi: & caſsis ærea ſuper caput eius & lorica hamata induebatur. porrò pondus loricæ eius, quinq; millia ſiclorum æris erat. & ocreas æreas habebat in cruribus: & clypeus æreus tegebat humeros eius. haſtile autem haſtæ eius erat quaſi liciatorũ texentium. ipſum autem ferrũ haſtæ eius ſexcẽtos ſiclos habebat ferri: & armiger eius antecedebat eũ. Stanſq; clamabat aduerſum phalangas Iſrael, & dicebat eis, Quare veniſtis parati ad prælium? Nunquid ego non ſum Philiſthæus, & vos ſerui Saul? Eligite ex vobis vi B rum, & deſcendat ad ſingulare certamen. ſi quiuerit pugnare mecum, & percuſſerit me, erimus vobis ſerui: ſi autem ego præualuero, & percuſſero eum, vos ſerui eritis, & ſeruietis nobis. Et aiebat Philiſthæus, Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie, Date mihi virum, & ineat mecum ſingulare certamen. Audiens autem Saul, & omnes Iſraelitæ ſermones Philiſthæi huiuſcemodi, ſtupebant, & metue-

1. Reg. 7. b. Pſal. 77. d. & 88. b. Act. 7. f. 13. d.

bant nimis. Dauid aũt erat filius viri Ephra-
Supr.16.a. thæi,de quo‖supra dictum est,de Beth-lehem Iuda,cui nomen erat Isai,qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandæuus inter viros. Abierunt aũt tres filij eius maiores post Saul in prælium:& nomina triũ filiorum eius qui perrexerũt ad bellum,Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertius quoque Samma,Dauid autem erat minimus. Tribus ergo maioribus secutis Saulem, abijt Dauid, & reuersus est à Saul, vt pasceret gregem patris sui in Beth-lehem.Procedebat verò Philisthæus mane & vespere,& stabat quadraginta diebus. Dixit autem Isai ad Dauid
C filium suũ, Accipe fratribus tuis ephipolẽtæ, & decem panes istos,& curre in castra ad fratres tuos,& decem formellas casei has deferes ad tribunum:& fratres tuos visitabis, si rectè agant:& cum quibus ordinati sunt,disce.Saul autem,& illi,& omnes filij Israel,in Valle-terebinthi pugnabant aduersum Philisthijm. Surrexit itaq; Dauid mane, & commendauit gregem custodi: & onustus abijt, sicut præceperat ei Isai.Et venit ad locum Magála, & ad exercitum qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine.Direxerat enim aciem Israel, sed & Philisthijm ex aduerso fuerant præparati. Derelinquẽs ergo Dauid vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis,& interrogabat si omnia rectè agerẽtur erga fratres suos.Cumque adhuc ille loqueretur eis,apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath nomine, Philisthæus, de Geth,de castris Philistinorũ:& loquente eo hæc eadem verba audiuit Dauid. Omnes autem Israelitæ, cùm vidissent virũ, fugerunt à facie eius,timentes eum valde. Et dixit vnus quispiam de Israel, Num vidistis virum hunc qui ascendit? ad exprobrandum enim Israeli,ascendit. Virum ergo qui percusserit eum,ditabit rex diuitijs magnis,& filiam suam dabit ei,& domũ patris eius faciet absq;
D tributo in Israel. Et ait Dauid ad viros qui stabant secum,dicens, Quid dabitur viro qui percusserit Philisthæum hunc, & tulerit opprobrium de Israel? quis est enim hic Philisthæus incircuncisus qui exprobrauit acies Dei viuentis?Referebat autẽ ei populus eundem sermonem, dicens, Hæc dabuntur viro qui percusserit eũ. Quod cùm audisset Eliab frater eius maior,loquente eo cum alijs, iratus est contra Dauid,& ait,Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oues illas in deserto?ego noui superbiam tuam,& nequitiam cordis tui:quia vt videres præliũ, descendisti. Et dixit Dauid,Quid feci?nunquid non verbum est? Et declinauit paululum ab eo ad alium:dixitq; eundem sermonem. Et respõdit ei populus verbũ sicut prius. Audita sunt autem verba quæ locutus est Dauid, & annuntiata in conspectu Saul. Ad quem cùm fuisset adductus, locutus est ei, Non concidat cor cuiusquam in eo: ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philisthæũ. Et ait Saul ad Dauid,Nõ vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eum:quia puer es, hic autẽ vir bellator est ab adolescentia sua.‖Dixitque Eccl.47.a
Dauid ad Saul,Pascebat seruus tuus patris sui E
gregem,& veniebat leo vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis: & persequebar eos, & percutiebam,eruebamq; de ore eorũ.& illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam mentum eorũ,& suffocabam,interficiebamq; eos.Nam & leonem & vrsum interfeci ego seruus tuus:erit igitur & Philisthæus hic incircuncisus,quasi vnus ex eis. ▷Nũc vadam ▷.8.
& auferam opprobriũ populi: quoniam quis est iste Philisthæus incircuncisus?"qui'ausus "quia.5.
est maledicere exercitui Dei viuentis, Et ait Dauid, Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Dixit autem Saul ad Dauid,Vade, & Dominus tecũ sit. Et induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput eius, & vestiuit eum lorica. Accinctus ergo Dauid gladio eius super vestem suã,cœpit tẽtare si armatus posset incedere:non enim habebat consuetudinem. Dixitq; Dauid ad Saul,Non possum sic incedere,quia non vsum habeo.Et deposuit ea,& tulit baculum suum quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinq; limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem quam habebat secũ, & fundam manu tulit:& processit aduersum Philisthæum. Ibat autem Philisthæus incedẽs & appropinquans aduersum Dauid, & armiger eius antẽ eum.Cumq; inspexisset Philisthæus,& vidis- F
set Dauid, despexit eum. Erat aũt adolescens rufus,& pulcher aspectu.Et dixit Philisthæus ad Dauid, Nunquid ego canis sum, quòd tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus Dauid in dijs suis:dixitque ad Dauid, Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli & bestijs terræ.Dixit aũt Dauid ad Philisthæum,Tu venis ad me cũ gladio,& hasta, & clypeo:ego aũt venio ad te in nomine Domini exercituum,Dei agminũ Israel, quibus exprobrasti hodie,& dabit te Dominus in manu mea,& percutiam te,& auferam caput tuũ à te:& dabo cadauera castrorum Philisthijm hodie volatilibus cœli,& bestijs terræ:vt sciat omnis terra quia est Deus in Israel.Et nouerit vniuersa ecclesia hæc quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras.Cùm ergo sur-

ergo ſurrexiſſet Philiſthæus,& veniret,& appropinquaret cõtra Dauid,feſtinauit Dauid, & cucurrit ad pugnam ex aduerſo Philiſthæi.
G Et miſit manum ſuam in peram, tulitq́; vnũ
▷.5. lapidem,& funda iecit,&▷circunducens'percuſsit Philiſthæũ in fronte: & infixus eſt lapis in fronte eius, & cecidit in faciem ſuã ſu-
1.Mac.4.d Pſal.77.d. per terrã.‖Prævaluitq́; Dauid aduerſum Philiſthæũ in funda & lapide, percuſſumq́; Philiſthæum interfecit.Cumq́; gladium non haberet in manu Dauid,cucurrit,& ſtetit ſuper Philiſthæum,& tulit gladium eius, & eduxit eum de vagina ſua:& interfecit eũ,præciditq́; caput eius. Videntes autẽ Philiſthijm, quòd mortuus eſſet fortiſsimus eorum, fugerunt. Et conſurgentes viri Iſrael & Iuda vociferati ſunt,& perſecuti ſunt Philiſthæos vſquedum venirẽt in vallem, & vſq; ad portas Accaron, ceciderunt́q; vulnerati de Philiſthijm in via
4.Reg. Saráim,*vſq; ad Geth.& vſq; ad Accaron.Et reuertẽtes filij Iſrael poſtquam perſecuti fuerant Philiſthæos,inuaſerunt caſtra eorũ. Aſſumens autem Dauid caput Philiſthæi, attulit illud in Ieruſalem:arma verò eius poſuit in tabernaculo ſuo. Eo autem tempore quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philiſthæum, ait ad Abner principem militiæ, De
Abner.10 qua ſtirpe deſcendit hic adoleſcens?Dixitq́; Abner,Viuit anima tua,rex,ſi noui.Et ait rex, Interroga tu,cuius filius ſit iſte puer.Cumq́; regreſſus eſſet Dauid, percuſſo Philiſthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philiſthæi habentem in manu. Et ait ad eum Saul,De qua progenie es ô adoleſcẽs? Dixitq́ue Dauid, filius ſerui tui Iſai Bethlehemitæ ego ſum.

S. Inito Dauid cum Ionatha fœdere, Saul audita ſui & Dauid comparatione,malo ſpiritu agitatus nititur Dauid configere, & Merob filiam quã erat Dauidi pollicitus tradit alteri, Michol verò iuniorẽ callidè mediantibus centum præputijs Philiſthinorum deſpondet Dauid in vxorem. CAP. XVIII.

A ET factum eſt cum compleſſet loqui ad Saul, anima Ionathæ conglutinata eſt animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quaſi animam ſuam. Tulitq́; eum Saul in die illa,& non conceſsit ei vt reuerteretur in domum patris ſui.Inierunt autem Dauid & Ionathas fœdus:diligebat enim eum quaſi animam ſuam.Nam expoliauit ſe Ionathas tunica qua erat indutus,& dedit eam Dauid,& reliqua veſtimenta ſua vſq; ad gladium & arcũ ſuum,& vſq; ad baltheũ.Egrediebatur quoq; Dauid ad omnia quæcunq; miſiſſet eũ Saul, & prudenter ſe agebat: poſuitq́ue eum Saul ſuper viros belli, & acceptus erat in oculis v-
B niuerſi populi, maximeq́ue in conſpectu fa-

mulorum Saul. ‖Porrò cum reuerteretur percuſſo Philiſthæo Dauid,▷& ferret caput eius ▷.6. in Ieruſalẽ',egreſſæ ſunt mulieres de vniuerſis vrbibus Iſrael,cantãtes, choroſq́; ducentes in occurſum Saul regis, in tympanis lætitiæ & in ſiſtris. Et præcinebant mulieres ludentes, atq; dicentes,Percuſsit Saul mille, & Dauid decem millia.Iratus eſt aũt Saul nimis, & diſplicuit in oculis eius ſermo iſte:dixitq́;,Dederunt Dauid decem millia,& mihi mille dederunt:quid ei ſuper eſt, niſi ſolum regnum? Non rectis ergo oculis Saul aſpiciebat Dauid C à die illa,& deinceps. Poſt diem aũt alteram, inuaſit ſpiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus ſuæ:Dauid aũt pſallebat manu ſua, ſicut per ſingulos dies. Tenebatq; Saul lanceam,& miſit eam,putans quòd configere poſſet Dauid cum pariete:& declinauit Dauid à facie eius ſecundò. Et timuit Saul Dauid:eo quòd Dominus eſſet cum eo, & à ſe receſsiſſet.Amouit ergo eũ Saul à ſe, & fecit eum tribunum ſuper mille viros: & egrediebatur, & intrabat in conſpectu populi. In D omnibus quoq; vijs ſuis Dauid prudẽter agebat,& Dominus erat cum eo.Vidit itaq; Saul quòd prudens eſſet nimis,& cœpit cauere eũ. Omnis autem Iſrael & Iuda diligebat Dauid: ipſe enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.Dixitq́; Saul ad Dauid,Ecce filia mea maior Merob,ipſam dabo tibi vxorem: tantummodo eſto vir fortis,& præliare bella Domini.Saul aũt reputabat, dicens, Non ſit manus mea"in eo',ſed ſit ſuper eũ manus Philiſthi- "in eum.vt norum.Ait aũt Dauid ad Saul,Quis ego ſum, E aut quæ eſt vita mea, aut cognatio patris mei in Iſrael,vt fiam gener regis?Factũ eſt autem tempus cũ deberet dari Merob filia Saul Dauid,data eſt Hadrieli Molathitæ vxor." Dile- "Dilexit aũt xit aũt Dauid Michol filiam Saul alteram'.Et Michol filiã Saul alterã, nunciatũ eſt Saul,& placuit ei,Dixitq́; Saul, Dauid.5. Dabo eam illi, vt fiat ei in ſcandalũ & ſit ſuper eum manus Philiſthinorũ. Dixitq́; Saul ad Dauid, In duabus rebus gener meus eris hodie. Et mãdauit Saul ſeruis ſuis,Loquimini ad Dauid clam me,dicẽtes, Ecce places re-

gi, & omnes serui eius diligunt te. Nunc ergo
esto gener regis. Et locuti sunt serui Saul in
auribus Dauid omnia verba hæc: & ait Da-
F uid, Num parum videtur vobis generum esse
regis? ego autem sum vir pauper & tenuis. Et
renunciauerunt serui Saul, dicentes. Huiusce
modi verba locutus est Dauid. Dixit autem
Saul, Sic loquimini ad Dauid, Non habet rex
sponsalia necesse. nisi tantùm centum præpu-
tia Philisthinorum, vt fiat vltio de inimicis
regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in
manus Philisthinorum. Cumque renuntiass-
sent serui eius Dauid verba quæ dixerat Saul,
placuit sermo in oculis Dauid, vt fieret gener
*In Accarō regis. Et post paucos dies surgens Dauid, abijt
G *cū viris qui sub eo erant. Et percussit ex Phi
listhijm ducētos viros: & attulit eorum præ-
putia, & annumerauit ea regi, vt esset gener
eius. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suā
vxorem. Et vidit Saul, & intellexit quòd Do-
minus esset cum Dauid: Michol autem filia
Saul, diligebat eum. Et Saul magis cœpit time
re Dauid: factusque est Saul inimicus Dauid
cunctis diebus. Et egressi principes Philisthi-
norum. à principio autem egressionis eo-
rum, prudentius se gerebat Dauid, quàm om
nes serui Saul, & celebre factum est nomen e-
ius nimis.

S. Saul Dauid occidere volens voce Ionathæ pla catur, quem coram se citharizantem, iterum transfigere tentat, & fugientem industria Mi chol in Naioth apud Samuelem persequutus, post ternos nuntios prophetātes etiam ipse pro phetat. CAP. XIX.

A LOcutus est autem Saul ad Ionathan
filium suum, & ad omnes seruos suos,
vt occiderent Dauid. Porrò Ionathas
filius Saul diligebat Dauid valde. Et indica-
uit Ionathas Dauid, dicēs, Quærit Saul pater
meus occidere te: quapropter obserua te quæ-
so mane, & manebis clàm, & absconderis. E-
go autem egrediens, stabo iuxta patrem meū
*fueris.3. in agro, vbicunque "fuerit': & ego loquar de te
ad patrem meum: & quodcunq; videro, nun-
tiabo tibi. Locutus est ergo Ionathas de Da-
uid bona ad Saul patrem suum: dixitq; ad eū,
"peccet rex in seruum suum.1. Ne "pecces rex in seruum tuum' Dauid, quia
non peccauit tibi, & opera eius bona sunt ti-
bi valde. Et posuit animam suā in manu sua,
& percussit Philisthæum, & fecit Dominus
salutem magnam vniuerso Israeli. vidisti, &
lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine
innoxio, interficiens Dauid, qui est absque
culpa? Quod cū audisset Saul, placatus voce
Ionathæ iurauit, Viuit Dominus, quia nō oc
B cidetur. Vocauit itaq; Ionathas Dauid, & in-
dicauit ei omnia verba hæc: & introduxit Io-
nathas Dauid ad Saul, & fuit ante eum, sicut
fuerat heri & nudiustertius. Motum est autē
rursum bellum: & egressus Dauid, pugnauit
aduersum Philisthijm: percussitque eos plaga
magna, Et fugerunt à facie eius. Et factus est
spiritus Domini malus in Saul: sedebat autē
in domo sua, & tenebat lanceam: porrò Da-
uid psallebat manu sua. Nisusq; est Saul con-
figere Dauid lancea in pariete, & declinauit
Dauid à facie Saul: lancea autem casso vul-
nere perlata est in pariete, & Dauid fugit, &
saluatus est nocte illa. Misit ergo Saul satelli- *nocte.
tes suos *in domum Dauid vt custodirent eū,
& interficeretur mane. Quòd cùm annun-
tiasset Dauid Michol vxor sua, dicens, Nisi
saluaueris te nocte hac, cras moriēris: deposuit
eum per fenestram: porrò ille abijt & aufugit,
atque saluatus est. Tulit autem Michol sta- C
tuam, & posuit eam super lectum, & pellem
pilosam caprarū posuit ad caput eius, & ope-
ruit eam vestimentis. Misit autem Saul appa-
ritores qui raperent Dauid: & responsum est
quòd ægrotaret. Rursumque misit Saul nun-
tios vt viderent Dauid, dicens, Afferte eum
ad me in lecto, vt occidatur. Cumque venis-
sent nuntij, inuentum est simulacrum super
lectum, & pelles caprarum ad caput eius. Di-
xitq; Saul ad Michol, Quare sic illusisti mihi,
& dimisisti inimicum meum vt fugeret? Et
respondit Michol ad Saul, Quia ipse locutus
est mihi, * Dimitte me, alioquin interficiam *dicens.
te. Dauid autem fugiens, saluatus est, & venit
ad Samuel in Ramātha, & nuntiauit ei omnia
quæ fecerat sibi Saul: & abierunt ipse & Sa-
muel, & morati sunt in Naioth. Nuntiatum
est autem Sauli à dicentibus, Ecce Dauid in
Naioth in Ramátha. Misit ergo Saul lictores, D
vt raperēt Dauid: qui cùm vidissent cuneum
prophetarum vaticinantium, & Samuelem
stantem super eos, factus est etiam Spiritus
Domini" in illis', & prophetare cœperunt e- "super nuntios Saul.19
tiam ipsi. Quod cùm nuntiatum esset Sauli,
misit & alios nuntios: prophetauerunt autem
& illi. Et rursum misit Saul tertios nuntios:
qui & ipsi prophetauerūt. ▷ Et iratus iracun- ▷.3.
dia Saul', abijt etiam ipse in Ramátha, & ve-
nit vsq; ad cisternam magnam quæ est in So-
cho, & interrogauit, & dixit, In quo loco sunt
Samuel & Dauid? Dictumque est ei, Ecce in
Naioth sunt in Ramátha. Et abijt in Naioth
in Ramátha, & factus est etiam super eū Spi-
ritus Domini, & ambulabat ingrediēs, & pro-
phetabat vsquedum veniret in Naioth in Ra-
mátha. Et expoliauit etiam ipse se vestimen-
tis suis, & prophetauit cum cæteris coram Sa-
muele, & cecinit nudus tota die illa & nocte.
Vnde & exiuit prouerbium, ‖Num & Saul in- Sup. 10.12.
ter prophetas?

S. Ionathas post repetitum cum Dauid fœdus ip-

sum

fum cum patre reconciliare fruſtra conatur, illum tamen è manibus eius trium ſagittarum ſigno liberat.

CAP. XX.

A FVgit autem Dauid de Naioth quæ eſt in Ramátha, venienſq; locutus eſt coram Ionatha, Quid feci? quæ eſt iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuũ, quia quærit animam meã? Qui dixit ei, Abſit, non morieris: neque enim faciet pater meus quicquam grande vel paruum, niſi prius indicauerit mihi: hunc ergo celauit me pater meus ſermonem tantummodo? nequaquam erit iſtud. Et iurauit rurſum Dauidi: & ille ait, Scit profecto pater tuus quia inueni gratiam in oculis tuis, & dicet, Neſciat hoc Ionathas, ne forte triſtetur. Quinimò viuit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantùm (vt ita dicam) gradu, ego morſq́ue diuidimur. Et ait Ionathas ad Dauid, Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi. Dixit aũt Dauid ad Ionathan, Ecce calendæ ſunt craſtino, & ego ex more ſedere ſoleo iuxta regẽ ad veſcen
B dum: dimitte ergo me vt abſcondar in agro
▷.5. vſq; ad veſperam diei tertiæ. Si ▷reſpiciens' requiſierit me pater tuus, reſpondebis ei, Rogauit me Dauid, vt iret celeriter in Beth-léhem ciuitatem ſuam: quia victimæ ſolẽnes ibi ſunt vniuerſis contribulibus ſuis. Si dixerit, Bene: pax erit ſeruo tuo. ſi autem fuerit iratus, ſcito quia completa eſt malitia eius. Fac ergo miſericordiam in ſeruum tuum: quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire feciſti. ſi autem eſt iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.
"1.Reg.4. Et ait Ionathas, Abſit hoc "à me': neque enim fieri poteſt, vt ſi certe cognouero completam eſſe patris mei malitiã contra te, non annuntiem tibi. Reſponditq́ue Dauid ad Ionathan,
▷.4. Quis renuntiabit mihi, ſiquid forte reſponderit tibi pater tuus duré ▷de me'? Et ait Io-
▷.6. nathas ad Dauid, Veni, & egrediamur ▷foras'
C in agrum. Cumq́; exiſſent ambo in agrum, ait Ionathas ad Dauid, Domine Deus Iſrael, ſi inueſtigauero ſententiam patris mei craſtino vel perendie: & aliquid boni fuerit ſuper Dauid, & non ſtatim miſero ad te, & notum tibi fecero, hæc faciat Dominus Ionathæ, & hæc addat. Si autem perſeuerauerit patris mei malitia aduerſum te, reuelabo aurem tuam, & dimittam te, vt vadas in pace, & ſit Dominus tecum, ſicut fuit cum patre meo. Et ſi vixero, facies mihi miſericordiam Domini: ſi verò mortuus fuero, non auferes miſericordiam tuam à domo mea vſq; in ſempiternũ, quando eradicauerit Dominus inimicos Dauid,
▷.7. vnumquenque de terra: ▷ auferat Ionathan de domo ſua, & requirat Dominus de manu inimicorum Dauid'. Pepigit ergo Ionathas fœdus cum domo Dauid: & requiſiuit Dominus de manu inimicorum Dauid. Et addi- D
dit Ionathas deierare Dauid, eo quòd diligeret illum: ſicut enim animam ſuam, ita diligebat eum. Dixitq́ue ad eum Ionathas, Cras calendæ ſunt, & requirêris: requiretur enim ſeſſio tua vſq; perendie. Deſcẽdes ergo feſtinus, & venies in locũ vbi celandus es in die quando operari licet, & ſedebis iuxta lapidem, cui nomen eſt Ezel. Et ego tres ſagittas mittam iuxta eum, & iaciam quaſi exercens me ad ſignum. Mittam quoque & puerum, dicens ei, Vade & affer mihi ſagittas. Si dixero puero, Ecce ſagittæ intra te ſunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi eſt, & nihil eſt mali, viuit Dominus. Si autem ſic locutus fuero puero, Ecce ſagittæ vltra te ſunt: vade in pace, quia dimiſit te Dominus. De verbo autem quod locuti ſumus ego & tu, ſit Dominus inter me & te vſque in ſempiternum. Abſconditus eſt ergo Dauid in agro, & venerunt calendæ, & ſedit rex ad comedendum panem. Cumq́ue E
ſediſſet rex ſuper cathedram ſuam (ſecundum conſuetudinem) quæ erat iuxta parietem, ſurrexit Ionathas, & ſedit Abner ex latere Saul, vacuuſq́ue apparuit locus Dauid. Et non eſt locutus Saul quicquam in die illa: cogitabat enim quòd forte eueniſſet ei vt nõ eſſet mundus, nec purificatus. Cumq́ue illuxiſſet dies ſecunda poſt calendas, rurſus apparuit vacuus locus Dauid. Dixitq́; Saul ad Ionathan filiũ ſuum, Cur non venit filius Iſai nec heri, nec hodie ad veſcendum? Reſponditq́; Ionathas Sauli, Rogauit me obnixe, vt iret in Beth-lêhem, & ait, Dimitte me, quoniam ſacrificium ſolenne eſt in ciuitate, * vnus de fratribus *med.
meis accerſiuit me: nunc ergo ſi inueni gratiam in oculis tuis, vadam cito, & videbo fratres meos. ob hanc cauſam nõ venit ad menſam regis. Iratus autem Saul aduerſum Ionathan, dixit ei, Fili mulieris virũ vltrò rapien- F
tis, nunquid ignoro quia diligis filiũ Iſai in confuſionem tuam, & in confuſionẽ ignominioſæ matris tuæ? Omnibus enim diebus quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, nõ ſtabilieris tu, neq; regnum tuum. itaq; iam nunc mitte & adduc eum ad me; quia filius mortis eſt. Reſpondens autem Ionathas Sauli patri ſuo, ait, Quare morietur? quid fecit? Et arripuit Saul lanceam vt percuteret eũ. Et intellexit Ionathas quòd definitũ eſſet à patre ſuo vt interficeret Dauid. Surrexit ergo Ionathas à menſa in ira furoris, & non comedit in die calendarum ſecunda panem. Contriſtatus eſt enim ſuper Dauid, eo quòd confudiſſet eum pater ſuus. Cumq́; illuxiſſet mane, venit Ionathas in agrũ iuxta placitum Dauid, & puer

paruulus cum eo, & ait ad puerum ſuum, Va-
G de, & affer mihi ſagittas quas ego iacio. Cumque puer cucurriſſet, iecit aliam ſagittam trãs puerum. Venit itaque puer ad locum iaculi, quod miſerat Ionathas: & clamauit Ionathas poſt tergum pueri, & ait, Ecce ibi eſt ſagitta porrò vltra te. Clamauitq; iterum Ionathas poſt tergum pueri, dicẽs, Feſtina velociter, ne ſteteris. Collegit autẽ puer Ionathæ ſagittas, & attulit ad dominum ſuũ: & quid ageretur, penitus ignorabat, tantummodo enim Ionathas & Dauid rem nouerant. Dedit ergo Ionathas arma ſua puero, & dixit ei, Vade, & defer in ciuitatem. Cumque abijſſet puer, ſurrexit Dauid de loco qui vrgebat ad auſtrum, & cadens pronus in terram, adorauit tertiò: & oſculantes ſe alterutrum, fleuerunt pariter, Dauid autem amplius. Dixit ergo Ionathas ad Dauid, Vade in pace: quæcunque iurauimus ambo in nomine Domini, dicentes, Dominus ſit inter me & te, & inter ſemen tuum, & ſemen meum vſq; in ſempiternum. Et ſurrexit Dauid, & abijt: ſed & Ionathas ingreſſus eſt ciuitatem.

S. Profugus Dauid in Nobe, fame compulſus panes ſanctificatos comedit datos ab Achimélech coram Doeg Idumæo, & Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth dementiam præ timore ſimulat.

CAP. XXI.

A VEnit autem Dauid in Nobe ad Achimélech ſacerdotẽ: & obſtupuit Achimélech, eo quòd veniſſet Dauid. Et dixit ei, Quare tu ſolus, & nullus eſt tecũ? Et ait Dauid ad Achi-mélech ſacerdotem, Rex præcepit mihi ſermonem, & dixit, Nemo ſciat rem, propter quã miſſus es à me, & cuiuſmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum & illum locum. Nũc ergo ſi quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quicquid inueneris. Et reſpondens ſacerdos ad Dauid, ait illi, Non habeo laicos panes ad manum, ſed tantũ panem ſanctum: ſi mun-
B di ſunt pueri, maximè à mulieribus. * Et re-
*manducẽt. ſpondit Dauid ſacerdoti, & dixit ei, Et quidem ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiuſtertius, quando egrediebamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta. porrò via hæc, polluta eſt, ſed & ipſa hodie ſanctificabitur in vaſis. ‖ Dedit ergo ei ſacerdos ſanctificatum panem. neque enim erat ibi panis, niſi tantùm panes propoſitionis, qui ſublati fuerant à facie Domini, vt ponerentur panes
C calidi. Erat autem ibi vir quidã de ſeruis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini: & nomen eius Doeg Idumæus, potentiſſimus
* *hic paſcebat mulas Saul.* paſtorum Saul. * Dixit autem Dauid ad Achimélech, Si habes hîc ad manum haſtam aut gladium? * quia gladium meum, & arma mea *da mihi. non tuli mecum. ſermo enim regis vrgebat. Et dixit ſacerdos, Ecce ▷ hîc gladius Goliath ▷.1. Philiſthæi, quem percuſiſti in Valle-terebinthi, eſt inuolutus pallio poſt ephod: ſi iſtum vis tollere, tolle. neq; enim eſt alius abſq; eo. Et ait Dauid, Non eſt huic alter ſimilis, da mihi eum. Surrexit itaq; Dauid, & fugit in die illa à facie Saul, & venit ad Achis regẽ Geth, dixeruntq; ſerui Achis ad eum ▷ cũ vidiſſent ▷.6. Dauid', Nunquid non iſte eſt Dauid rex Ter- D
ræ? nónne huic cantabant per choros, dicentes, Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia? Poſuit autẽ Dauid ſermones iſtos in corde ſuo, & extimuit valde à facie Achis regis Geth. Et immutauit os ſuum coram eis, & collabebatur inter manus eorum: & impingebat in oſtia portæ, defluebantq; ſaliuæ eius in barbam. Et ait Achis ad ſeruos ſuos, Vidiſtis hominem inſanum: quare adduxiſtis eum ad me? An deſunt nobis furioſi, quòd introduxiſtis iſtum, vt fureret me præſente? hiccine ingredietur domum meam?

S. Dauid cum plurimis ad ſe in ſpeluncam Odollam ſuſceptis, inde ad regem Moab proficiſcitur, vnde conſilio Gad prophetæ in terram Iuda reuertitur. Saul verò omnes ſacerdotes Nobe, præter Abiathar qui ad Dauid confugit, per Doeg Idumæum iuſſit interimi.

CAP. XXII.

ABijt ergo Dauid inde, & fugit in ſpe- A
luncam Odollam. Quod cùm audiſſent fratres eius, & omnis domus patris eius, deſcenderunt ad eum illuc. Et conuenerunt ad eum omnes qui erãt in anguſtia conſtituti, & oppreſsi ære alieno, & amaro animo: & factus eſt eorũ princeps: fueruntq; cum eo quaſi quadringenti viri. Et profectus eſt Dauid inde in Maſpha, quæ eſt Moab: & dixit ad regem Moab, Maneat oro pater meus & mater mea vobiſcum, donec ſciam quid faciat mihi Deus. Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manſeruntq; apud eum cunctis diebus quibus Dauid fuit in præſidio. Dixitq; Gad propheta ad Dauid, Noli manere in præſidio, proficiſcere, & vade in Terram-Iuda. Et profectus eſt Dauid, & venit in Saltum-hareth. Et audiuit Saul quòd apparuiſſet Dauid, & viri qui erant cum eo. Saul autem cùm maneret in Gabaa, & eſſet in nemore quod B
eſt in Rama, haſtam manu tenens, cunctiq́ue ſerui eius circunſtarent eũ, ait ad ſeruos ſuos qui aſsiſtebãt ei, Audite me nunc filij Iemini: nũquid omnibus vobis dabit filius Iſai agros & vineas & vniuerſos vos faciet tribunos, & centuriones: quoniam coniuraſtis omnes aduerſum me, & non eſt qui mihi renuntiet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit

cum

eum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annũtiet mihi: eo quòd suscitauerit filius meus seruum meum aduersum me, insidiantem mihi vsque hodie. Respondens autẽ Doeg Idumæus qui assistebat, & erat primus inter seruos Saul, Vidi, inquit, filium Isai in Noba apud Achi-mélech filiũ
▷.5. Achitob ▷sacerdotem. Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi. Misit ergo rex ad accersendum Achi-mélech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris eius, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui vniuersi
▷.4. venerunt ad regem. Et ait Saul ▷ad Achi-mélech', Audi fili Achitob. Qui respondit, Præstò sum Domine. Dixitq; ad eum Saul, Quare coniurastis aduersum me tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro
C eo Dominum, vt consurgeret aduersum me, insidiator vsque hodie permanens? Respondensque Achi-mélech regi, ait, Et quis in omnibus seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & gloriosus in domo tua? Nũ hodie cœpi pro eo consulere Dominum? absit hoc à me: ne suspicetur rex aduersus seruum suum rem huiuscemodi, in vniuersa domo patris mei. nõ enim sciuit seruus tuus quicquam super hoc negotio, vel modicum vel grande. Dixitque rex, Morte morieris Achi-mélech, tu, & omnis domus patris tui. Et ait rex emissarijs qui circunstabant eum, Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum
▷.22. Dauid est scientes quòd fugisset, ▷&'non indicauerunt mihi. Noluerũt autem serui regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.
D Et ait rex ad Doeg, Conuertere tu, & irrue in
*Domini. sacerdotes. *Conuersusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa octoginta quinque viros vestitos ephod lineo. Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij, viros & mulieres, & paruulos, & lactantes, bouemque & asinum, & ouem in ore gladij. Euadens autem vnus filius Achimélech filij Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad Dauid, & annunciauit ei quòd occidisset Saul sacerdotes Domini. Et ait Dauid ad Abiathar, Sciebam in die illa, quòd cùm ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annun
*domus.1. tiaret Sauli: ego sum reus omnium animarũ *patris tui. Mane mecum, ne timeas: siquis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque seruaberis.

S. *Quum Dauid Ceilã à Philisthæis liberasset, ne in manus Saul à viris Ceilæ traderetur, profugus in desertum Ziph proditur à Ziphæis: fœdere autem inter Dauid & Ionathan renouato, Saul eum persequitur, sed propter*

Philisthæorum irruptionem liberatur.

CAP. XXIII.

ET annunciauerunt Dauid, dicentes, Ec A
ce Philisthijm oppugnant Ceilam, & diripiunt areas. Consuluit ergo Dauid Dominum, dicens, Num vadam, & percutiã Philisthæos istos? Et ait Dominus ad Dauid, Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam saluabis. Et dixerunt viri qui erãt cum Dauid, ad eum, Ecce nos hic in Iudæa consistentes timemus, quanto magis si ierimus in Ceilam aduersum agmina Philisthinorum? Rursum ergo Dauid consuluit Dominum. Qui respõdens, ait ei, Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tua. Abijt ergo Dauid, & viri eius in Ceilam, & pugnauit aduersum Philisthæos, & abegit iumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & saluauit Dauid habitatores Ceilæ. Porrò eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achi-mélech ad Dauid in Ceilam, ephod secum habens descenderat. Nuntiatum est autem Sauli quòd venisset Dauid in Ceilã: & ait Saul, Tradidit eum Dominus in manus meas, con B
clusus; est introgressus vrbem in qua portæ & seræ sunt. Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam descenderet in Ceilam, & obsideret Dauid & viros eius. Quod cùm Dauid resciisset quia præpararet ei Saul clàm malum, dixit ad Abiathar sacerdotem, Applica ephod. Et ait Dauid, Domine Deus Israel, audiuit famam seruus tuus quòd disponat Saul venire in Ceilam, vt euertat vrbem propter me. Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus? Domine Deus Israel indica seruo tuo. Et ait Dominus, Descendet. Dixitque *Dauid. Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus, Tradẽt, Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Sauli quòd fugisset Dauid de Ceila, & saluatus esset: quamobrem dissimulauit exire. Morabatur aũt Dauid in deserto in locis firmissimis, manssit- *rursum.

manſitq́; in monte ſolitudinis Ziph ▷in mõ ▷.5.
te opaco', quærebat eum tamen Saul cunctis
C diebus: & non tradidit eum Dominus in ma
nus eius. Et vidit Dauid quòd egreſſus eſſet
Saul vt quæreret animam eius. Porrò Dauid
erat in Deſerto-Ziph in ſylua. Et ſurrexit Io
nathas filius Saul & abijt ad Dauid in ſyluã,
& confortauit manus eius in Deo, dixitq́ue
ei, Ne timeas: neque enim inueniet te manus
Saul patris mei, & tu regnabis ſuper Iſrael,
& ego ero tibi ſecũdus, ſed & Saul pater meus
ſcit hoc. Percuſsit ergo vterque fœdus coram
Domino: manſitq́ue Dauid in ſylua, Iona-
thas autem reuerſus eſt in domum ſuam. Aſ-
cenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa,
dicentes, Nõnne ▷ecce' Dauid latitat apud ▷.2.
nos in locis tutiſsimis ſyluæ, in Colle-Hachi
la, quæ eſt ad dexteram deſerti? Nunc ergo ſi-
cut deſyderauit anima tua vt deſcenderes, de-
ſcende: noſtrum autem erit vt trademus eum
in manus regis. Dixitq́ue Saul, Benedicti
vos à Domino, quia doluiſtis vicem meam,
Abite ergo oro, & diligentius præparate, & cu
rioſius agite, & conſyderate locum vbi ſit pes
*velociter. eius *, vel quis viderit eũ ibi, *recogitat enim
*vbidixiſtis
D de me quòd callidè inſidier ei. Cõſyderate, &
videte omnia latibula eius, in quibus abſcon-
ditur: & reuertimini ad me ad rem certam, vt
vadam vobiſcum. quòd ſi etiam in terram
ſe obſtruxerit, perſcrutabor eum in cunctis
millibus Iuda. At illi ſurgentes abierunt in
Ziph ante Saul: Dauid autem & viri eius e-
rant in Deſerto-maon, in campeſtribus ad
dexteram Ieſimon. Iuit ergo Saul & ſocij
eius ad quærendum eum: & nuntiatum eſt
Dauid, ſtatimq́ue deſcendit ad petram, &
verſabatur in Deſerto-maon. quod cùm au-
diſſet Saul, perſecutus eſt Dauid in Deſer-
to-maon. Et ibat Saul * ad latus montis
*& viri eius. ex parte vna, Dauid autem & viri eius erant
in latere montis ex parte altera: porrò Dauid
deſperabat ſe poſſe euadere á facie Saul: ita-
que Saul, & viri eius in modum coronæ cin
gebant Dauid, & viros eius, vt caperent eos.
Et nuntius venit ad Saul, dicens: Feſtina, &
veni, quoniam infuderunt ſe Philiſthijm ſu-
per terram. Reuerſus eſt ergo Saul deſiſtens
perſequi Dauid, & perrexit in occurſum Phi-
liſthinorum. propter hoc vocauerunt locum
illum Petram-diuidentem.

S. Dauid in ſpelunca Engaddi latitans oram chlamydis Saul perſequentis abſcidit, & ne occideretur ipſum liberauit: quare Saul culpam agnoſcit, & ſciens Dauid regnaturum, ſuſcepto ab ipſo iuramento ei reconciliatur.

CAP. XXIIII.

Ascendit ergo Dauid inde: & habita- A
uit in locis tutiſsimis En-gaddi. Cũ-
que reuerſus eſſet Saul, poſtquã per-
ſecutus eſt Philiſthæos, nuntiauerunt ei, di-
centes, Ecce, Dauid in deſerto eſt En-gaddi.
Aſſumens ergo Saul tria millia electorum vi-
rorum ex omni Iſrael, perrexit ad inueſtigan
dum Dauid & viros eius, etiam ſuper abru-
ptiſsimas petras, quæ ſolis ibicibus peruiæ
ſunt. Et venit ad caulas ouium, quæ ſe offere-
bant vianti. eratq́; ibi ſpelunca, quam ingreſ-
ſus eſt Saul, vt purgaret vẽtrem: porrò Dauid
& viri eius in interiore parte ſpeluncæ late-
bant. Et dixerunt ſerui Dauid ad eum, Ecce
dies de qua locutus eſt Dominus ad te, Ego
tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut
placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid,
& præſcidit orã chlamydis Saul ſilenter. Poſt
hæc percuſsit cor ſuum Dauid, eo quòd abſci
diſſet oram chlamydis Saul. Dixitq́; ad viros B
ſuos, Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam
hanc rem domino meo Chriſto Domini, vt
mittam manum meam in eum, quia Chriſtus
Domini eſt. ▷Viuit Dominus, quia niſi Do- ▷.7.
minus percuſſerit eum, aut dies eius venerit
vt moriatur, aut deſcendens in prælium perie
rit: propitius mihi ſit Dominus vt non mit-
tam manum meam in Chriſtum Domini'.
Et confregit Dauid viros ſuos ſermonibus,
*& non permiſit eos vt conſurgerẽt in Saul: *iſtis.
porrò Saul exurgens de ſpelunca, pergebat
cœpto itinere. Surrexit aũt Dauid poſt eum:
& egreſſus de ſpelunca, clamauit poſt tergum
Saul, dicens, Domine mi rex. Et reſpexit Saul
poſt ſe: & inclinans ſe Dauid pronus in ter-
ram, adorauit, dixitq́; ad Saul, Quare audis ver
ba hominum loquentium, Dauid quærit ma
lum aduerſum te? Ecce hodie viderunt oculi
tui quòd tradiderit te Dominus in manu mea
in ſpelunca: & cogitaui vt occiderem te, ſed
pepercit tibi oculus meus: dixi enim, Non ex- C
tendam manum meam in dominum meum,
qui Chriſtus Domini eſt. Quin potius pater
mi, vide & cognoſce oram chlamydis tuæ in
manu mea: quoniam cùm præſcinderem
ſummitatem chlamydis tuæ, nolui extendere
manum meam in te. animaduerte, & vide
quoniam non eſt in manu mea malum, neq;
iniquitas, neque peccaui in te: tu aũt inſidia-
ris animæ meæ vt auferas eam. Iudicet Domi
nus inter me & te, & vlciſcatur me Dominus
ex te manus autem mea non ſit in te. Sicut &
in prouerbio antiquo dicitur, Ab impijs egre-
dietur impietas: manus ergo mea non ſit
in te. Quem perſequeris rex Iſrael? quem per-
ſequeris? canem mortuum perſequeris, & pu-
licem vnum. Sit Dominus iudex, & iudi-
cet inter me & te: & videat, & iudicet cau-
ſam

ſam meam, & eruat me de manu tua. Cùm autem compleſſet Dauid loquens ſermones
D huiuſcemodi ad Saul, dixit Saul, Nunquid vox hæc tua eſt fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem ſuam, & fleuit, dixitque ad Dauid, Iuſtior tu es, quàm ego: tu enim tribuiſti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicaſti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me. Quis enim cùm inuenerit inimicum ſuum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi viciſsitudinem hãc pro eo quod hodie operatus es in me. Et nũc quia ſcio quòd certiſsimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael: iura mihi in Domino ne deleas ſemen meum poſt me, neq; auferas nomen meum de domo patris mei. Et iurauit Dauid Sauli. Abijt ergo Saul in domum ſuam: & Dauid, & viri eius aſcenderunt ad tutiora loca.

S. Mortuus Samuel plangitur, Dauid Nabal victum neganti mortem minatus, egregia Abigáil oratione placatur, quam mortuo Nabal in connubium accipit, ſimul & Achinóen, Saul verò filiam Michol Phalti tradit.

CAP. XXV.

A Eccl. 46. d

MOrtuus eſt autẽ Samuel, & congregatus eſt vniuerſus Iſrael, & planxerunt eum, & ſepelierũt eum in domo ſua in Ramátha. Conſurgenſq; Dauid deſcendit in Deſertum Pharan. Erat autem vir quiſpiam in Solitudine-maon, & poſſeſsio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantque ei oues tria millia, & mille capræ: & accidit vt tonderetur grex eius in Carmelo. Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomẽ vxoris eius, Abigáil. eratq; mulier illa prudentiſsima & ſpecioſa: porrò vir eius durus, & peſsimus, & malitioſus: erat autem de genere Caleb. Cùm ergo audiſſet Dauid in deſerto quòd tondẽret Nabal gregem ſuum, miſit decem iuuenes, & dixit eis, Aſcendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & ſalutabitis eum ex nomine meo pacificè. Et dicetis, Sit fratri-
B bus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & om-
▷.4. nibus quæcunque habes, ſit pax. ▷ Ex multis annis ſaluos faciens tuos, & omnia tua'. Audiui quòd tonderent paſtores tui * qui erant nobiſcum in deſerto: nunquam eis moleſti fuimus, nec aliquando defuit quicquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiſcũ in Carmelo. Interroga pueros tuos, & indi-
▷.1. cabunt tibi. Nunc ergo inueniant pueri ▷ tui' gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus. quodcunq; inuenerit manus tua, da ſeruis tuis, & filio tuo Dauid. Cumq; veniſſent pueri Dauid, locuti ſunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine Dauid: & ſiluerunt. Reſpondẽs autem Nabal pueris Dauid, ait, Quis eſt Dauid? & quis eſt filius Iſai? hodie increuerunt ſerui qui fugiunt dominos ſuos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonſoribus meis, & dabo viris quos neſcio vnde ſint?

*greges eius.

Regreſsi ſunt itaque pueri Dauid per viam ſuam, & reuerſi venerunt, & annuntiauerunt ei omnia verba quæ dixerat. Tunc ait Dauid "pueris' ſuis, Accingatur vnuſquiſque gladio "viris. 8. ſuo. Et accincti ſunt ſinguli gladijs ſuis, accin C ctuſq; eſt & Dauid enſe ſuo: & ſecuti ſunt Dauid quaſi quadringenti viri: porrò ducenti remanſerunt ad ſarcinas. Abigáil autem vxori Nabal nuntiauit vnus de pueris ſuis, dicẽs, Ecce Dauid miſit nuntios de deſerto, vt benedicerent domino noſtro, & auerſatus eſt eos. homines iſti, boni ſatis fuerunt nobis, & non moleſti: nec quicquam aliquando perijt omni tempore quo fuimus conuerſati cum eis in deſerto. pro muro erant nobis tam in nocte quàm in die, omnibus diebus quibus pauimus apud eos greges. Quam ob rem cõſydera, & recogita quid facias: quoniam completa eſt malitia aduerſum virum tuum, & aduerſum domum tuam, & ipſe eſt filius Belial, ita vt nemo poſsit ei loqui. Feſtinauit igitur Abigáil, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini, & quinque arietes coctos, & quinque ſata polentæ, & centum ligaturas vuæ paſſæ, & ducentas maſſas caricarum, & poſuit ſuper aſinos, dixitque pueris ſuis, Præcedite D me, ecce, ego poſt tergum ſequar vos. viro autem ſuo Nabal non indicauit. Cùm ergo aſcendiſſet aſinum, & deſcenderet ad radicem montis, Dauid & viri eius deſcendebant in occurſum eius: quibus & illa occurrit. Et ait Dauid, Verè fruſtra ſeruaui omnia quæ huius erant in deſerto, & non perijt quicquam de cunctis quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono. Hæc faciat Deus inimicis Dauid, & hæc addat, ſi reliquero de omnibus quæ ad ipſum pertinent vſque mane, mingentem ad parietem. Cùm autem vidiſſet Abigáil Dauid, feſtinauit, & deſcendit de aſino, & procidit coram Dauid ſuper faciem ſuam, & adorauit ſuper terram, & cecidit ad pedes eius, & dixit, In me ſit domine mi hæc iniquitas: loquatur obſecro ancilla tua in auribus tuis, & audi verba famulæ tuæ. Ne ponat oro dominus meus rex cor ſuum ſuper virum iſtum iniquum Nabal: quoniam ſecundum nomen ſuum ſtultus eſt, & ſtultitia eſt cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos domine mi, quos miſiſti. Nunc ergo domine mi vi- E uit Dominus, & viuit anima tua, qui prohibuit te ne venires in ſanguinẽ, & ſaluauit manum

num tuam tibi: & nunc fiant ſicut Nabal inimici tui, & qui quærunt domino meo malũ. Quapropter ſuſcipe benedictionẽ hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo & da pueris qui ſequuntur te dominum meum. Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domini domine mi tu præliaris: malitia ergo nõ inueniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ. Si enim ſurrexerit aliquã do homo perſequens te, & quærens animam tuam, erit anima domini mei cuſtodita quaſi in faſciculo viuẽtium, apud Dominũ Deum tuum: porrò inimicorum tuorum anima rotabitur, quaſi in impetu & circulo fundæ. Cũ ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quæ locutus eſt bona de te, & conſtituerit te ducem ſuper Iſrael, non erit tibi hoc in ſingultum, & in ſcrupulũ cordis domino meo, quòd effuderis ſanguinem innoxium, aut ipſe te vltus fueris: & cũ benefecerit Dominus F
& tu bene facies ei. domino meo, recordaberis ancillæ tuæ. *Et ait Dauid ad Abigáil, Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit hodie te in occurſum meum, & benedictum eloquium tuũ, & benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie ne irẽ ad ſanguinem, & vlciſcerer me manu mea. Alioquin viuit Dominus Deus Iſrael qui prohibuit me ne malũ facerem tibi: niſi cito veniſſes in occurſum mihi, non remãſiſſet Nabal vſq; ad lucẽ matutinam, mingens ad parietẽ. Suſcepit ergo Dauid de manu eius omnia quæ attulerat ei, dixitq; ei, Vade pacifice in domũ tuam, ecce audiui vocem tuã, & honoraui faciem tuam. Venit autem Abigáil ad Nabal: & ecce erat ei conuiuium in domo eius quaſi conuiuium regis, & cor Nabal iucundũ: erat enim ebrius nimis: & non indicauit ei verbũ puſillum aut grande vſq; mane. Diluculo autem cum digeſsiſſet vinum Nabal, indicauit G
ei vxor ſua verba hæc & emortuum eſt cor eius intrinſecus, & factus eſt quaſi lapis. Cumque pertranſiſſent decem dies, percuſsit Dominus Nabal, & mortuus eſt. Quod cũ audiſſet Dauid mortuũ Nabal, ait, Benedictus Dominus qui iudicauit cauſam opprobrij mei de manu Nabal, & ſeruum ſuũ cuſtodiuit à malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput eius. Miſit ergo Dauid, & locutus eſt ad Abigáil, vt ſumeret eam ſibi in vxorem. Et venerunt pueri Dauid ad Abigáil in Carmelũ, & locuti ſunt ad eam dicentes, Dauid miſit nos ad te, vt accipiat te ſibi in vxorem. Quæ conſurgens adorauit prona in terrram, & ait, Ecce famula tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorũ domini mei. Et feſtinauit, & ſurrexit Abigáil, & aſcendit ſuper aſinũ, & quinque puellæ ierũt cum ea, pediſſequæ eius & ſecuta eſt nuntios Dauid: & facta eſt illi vxor. Sed & Achi-nóam accepit Dauid de Iezrahel: & fuit vtraque vxor eius. Saul autem dedit Michol filiam ſuam vxorem Dauid Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

S. Dauid à Siphæis apud Saul proditus, haſtam & ſcyphum dormienti Saul abſtulit, quod agnoſcens Saul, culpam fatetur, reuocatóque Dauidi ſecuritatem pollicetur.

CAP. XXVI.

ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, A
dicẽtes, Ecce, Dauid abſconditus eſt in Colle-hachila, quæ eſt ex aduerſo ſolitudinis. Et ſurrexit Saul, & deſcendit in deſertum-Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Iſrael, vt quæreret Dauid in deſerto Ziph. Et caſtrametatus eſt Saul in Gabaa-hachila, quæ erat ex aduerſo ſolitudinis in via: Dauid autem habitabat in deſerto. Videſ autem quòd veniſſet Saul poſt ſe in deſertum, miſit exploratores, & didicit quòd ▷illuc' ve- ▷.7.
niſſet certiſsime. Et ſurrexit Dauid ▷clam', & ▷.3.
venit ad locum vbi erat Saul: cumque vidiſſet locum in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ eius, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum eius, ait Dauid ad Achi-mélech Hethæum, & Abiſai filium Saruiæ, fratrem Ioab, dicens, Quis deſcendet mecum ad Saul in caſtra? Dixitque Abiſai, Ego deſcendam tecum. Venerunt ergo Dauid & Abiſai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacentem & dormientem in tentorio, & haſtam fixam in terra ad caput eius: Abner autem & populum dormientes in circuitu eius. Dixitque B
Abiſai ad Dauid, Concluſit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra, ſemel, & ſecundo opus nõ erit. Et dixit Dauid ad Abiſai, Ne interficias eum: quis enim extendet manũ ſuam in chriſtum Domini, & innocẽs erit? Et dixit Dauid, Viuit Dominus, quia niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies eius venerit vt moriatur, aut in præliũ deſcendens perierit. propitius ſit mihi Dominus ne extendã manum meam in chriſtum Domini. nunc igitur tolle haſtam quæ eſt ad caput eius, & ſcyphũ aquæ, & abeamus. Tulit igitur Dauid haſtã, & ſcyphũ aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quiſquam qui videret, & intelligeret, & euigilaret, ſed omnes dormiebant, quia ſopor Domini irruerat ſuper eos. Cumque trãſiſſet Dauid ex aduerſo, & ſtetiſſet in vertice montis delonge, & eſſet grande interuallum inter eos, clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens, Nónne reſpondebis Abner? Et reſpondens Abner, ait, Quis

C ait, Quis es tu qui clamas, & inquietas regem? Et ait Dauid ad Abner, Nunquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israel? quare ergo non custodisti dominum tuum regem? ingressus est enim vnus de turba vt interficeret regem dominum tuum. Non est bonum hoc quod fecistis: viuit Dominus quoniam filij mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum Christum Domini. nunc ergo vide vbi sit hasta regis, & vbi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput eius. Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit, Nūquid vox hæc tua fili mi Dauid? Et ait Dauid, Vox mea domine mi rex. Et ait, Quam ob causam dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea? Nunc ergo audi oro domine mi rex verba serui tui, Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur
D sacrificium. si autem filij hominū: maledicti
[v] quia. 1. sunt in conspectu Domini: [v]qui eiecerunt me hodie, vt non habitem in hæreditate Domini, dicentes, Vade, serui dijs alienis. Et nunc nō effundatur sanguis meus in terram coram Domino: qui egressus est rex Israel vt quærat pulicem vnum, sicut persequitur perdix in montibus. Et ait Saul, Peccaui, reuertere fili mi Dauid: nequaquam enim vltrà tibi malefaciam, eò quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd stultè egerim, & ignorauerim multa nimis. Et respondens Dauid ait. Ecce hasta regis: transeat vnus de pueris regis, & tollat eam. Dominus autem retribuet vnicuique secundum iustitiam suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manū meam, & nolui extendere manum meam in Christum Domini. Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni angustia. Ait ergo Saul ad Dauid, Benedictus tu fili mi Dauid: & quidem faciens facies, & potēs poteris. Abijt autem Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in locum suum.

S. Dauid apud Achis profugus vrbem Siceleg ab eo obtinuit, quæ ex eo facta est in hæreditatem regum Iuda, vnde plurimas agebat prædas, imponens regi Achis.

CAP. XXVII.

A ET ait Dauid in corde suo, Aliquando incidam vna die in manus Saul: nónne melius est vt fugiā, & saluer in Terra-
[v] 1. Reg. 2. Philisthiim orum, [v]vt' desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus Israel? fugiam ergo manus eius. Et surrexit Dauid, & abijt ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth. Et habitauit Dauid cum
[*] vir. 2. Achis in Geth, ipse & viri eius, [*]& domus eius. Dauid & duæ vxores eius, Achinoā Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal Carmeli. Et nuntiatum est Sauli quòd fugisset Dauid in Geth, & non addidit vltrà quærere eum. Dixit B autem Dauid ad Achis, Si inueni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitem ibi: cur enim manet seruus tuus in ciuitate regis tecum? Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quā causam facta est Siceleg regum Iuda, vsque in diem hanc. Fuit autem numerus dierum quibus habitauit Dauid in regione Philisthinorum, quatuor mensium. Et ascendit Dauid, C & viri eius, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim [||]pagi habitabant in terra antiquitus, euntibus Sur vsque ad Terram-Aegypti. Et percutiebat Dauid omnem terram [*]. nec relinquebat vi uentem virum & mulierem: tollensque oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur, & veniebat ad Achis. Dicebat autem ei Achis, In quem irruisti hodie? Re- D spondebat Dauid, Contra meridiem Iudæ, & contra meridiem Ierameel, & contra meridiem Ceni. Virum & mulierem non viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth, dicens, Ne fortè loquantur aduersum nos. Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitauit in regione Philisthinorum. Credidit ergo Achis Dauid, dicens, Multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi seruus sempiternus.

habitabāt. 8 [||]vagi habitabant. 4

[*]illorum.

S. Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum Dauid pollicetur fidem Achis. Saul occisis Magis Pythonissam consulit, suscitari iubens Samuelem, à quo suam suorumq; proximam mortem didicit.

CAP. XXVIII.

FActum est autem in diebus illis, congregauerunt Philisthijm agmina sua, vt A prepararentur ad bellum contra Israel: dixitque Achis ad Dauid, Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu & viri tui. Dixitque Dauid ad Achis, Nunc scies quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid, Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus. ||Samuel autem mor- Supr. 25. a. tuus est, planxitque eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramátha vrbe sua. Et Saul abstulit magos, & hariolos de terra: ▷ & interfecit eos, qui pythones habebant in ventre. ▷. 6. Congregatiq; sunt Philisthijm, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregauit autē & Saul vniuersum Israel, & venit in Gelbóe. Et vidit Saul castra Philisthijm, & timuit. & expauit cor eius nimis. Consuluitq; Dominum, & non respondit ei, neq; per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophe-

tas.

tas. Dixitque Saul seruis. Quærite mihi mulierem habentẽ pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt serui eius ad eum, Est mulier pythonem habens in Endor. Mutauit ergo habitum suum, vestitusq; est alijs vestimẽtis, & abijt ipse, & duo viri cũ eo, veneruntq; ad mulierem nocte, & ait illi, Diuina mihi in pythone, & suscita mihi quẽ dixero tibi. Et ait mulier ad eum, Ecce tu nosti quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit magos & hariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, vt occidar? Et iurauit ei Saul in Domino, dicẽs, Viuit Dominus, quia non eueniet tibi quicquam mali propter hãc rem. Dixitque ei mulier, Quem suscitabo tibi? Qui ait, Samuelem mihi suscita. Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul, Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul. Dixitque ei rex, Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad
C Saul, Deos vidi ascendentes de terra. Dixitque ei, Qualis est forma eius? Quæ ait, Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel esset, inclinauit se
Eccl. 46.d super faciem suam in terra, & adorauit. ‖ Dixit autem Samuel ad Saul, Quare inquietasti me vt suscitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: siquidẽ Philisthijm pugnãt aduersum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit neque in manu prophetarum, neque per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi quid faciam. Et ait Samuel, Quid interrogas me, cùm Dominus recesserit à te, & transierit ad æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus si-
Supr. 15.f. cut locutus est in manu mea, & ‖ scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid: quia nõ obedisti voci Domini, neque feci sti iram furoris eius in Amalec: idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthijm: cras autem tu & filij tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthijm. Statimque
D Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat
* valde. 1. enim * verba Samuelis, robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa. Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valde) dixitque ad eum, Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meam in manu mea: & audiui sermones tuos quos locutus es ad me. Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis, vt comedens conualescas, & possis iter agere. Qui renuit, & ait, Non comedam. Coegerunt autem eum serui sui & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum. Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, festinauit, & occidit eum: tollens que farinam, miscuit eam, & coxit azyma, & posuit ante Saul, & ante seruos eius. Qui cùm comedissent, surrexerunt, & ambulauerunt per totam noctem illam.

S. Dauid cum Philisthæis aduersus Israel proficiscens remittitur, quia metuebant principes ne in prælio fieret ipsis aduersarius.

CAP. XXIX. A

COngregata sunt ergo Philisthijm vniuersa agmina in Aphec: sed & Israel castrametatus est super fontem qui erat in Iezrahel. Et satrapæ quidẽ Philisthijm incedebant in centurijs & millibus: Dauid autem & viri eius erant in nouissimo agmine cum Achis. Dixerũtq; principes Philisthijm ad Achis, Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthijm, Nunquid ignoratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus vel annis? * mali. & non inueni in eo quicquam * ex die qua transfugit ad me, vsque ad diem hanc. Irati sunt autem aduersus eum principes Philisthijm, & dixerunt ei, ‖ Reuertatur vir & se- 1. Par. 12. d
B deat in loco suo, in quo constituisti eum: & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis aduersarius, cùm præliari cœperimus: quomodo enim aliter poterit placare dominũ suum, nisi in capitibus nostris? Nónne iste est Dauid cui cantabant in choris, dicentes, Percussit Saul in millibus suis, & Dauid in de-
C cẽ millibus suis? Vocauit ergo Achis Dauid, & ait ei, Viuit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in cõspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum est in castris: & non inueni in te quicquã mali ex die qua venisti ad me, vsque in diem hanc: sed satrapis non places. Reuertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparum Philisthijm. Dixitq; Dauid ad Achis, Quid enim feci, & quid inuenisti in me seruo tuo à die qua fui in cõspectu tuo vsque in diem hanc, vt non veniam, & pugnẽ contra inimicos domini mei regis? Respõdens autem Achis, loquutus est ad
D Dauid, Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerũt, Non ascendet nobiscum in præliũ. Igitur consurge mane, tu & serui domini tui, qui venerunt tecum: & cùm de nocte surrexeritis, & cœperit diluescere, pergite. Surrexit itaque de nocte Dauid ipse & viri eius, vt proficiscerẽtur mane, & reuerterẽtur ad Terram-Philisthijm: Philisthijm autem ascenderunt in Iezrahel.

S. Absente Dauid Amalecitæ Siceleg incenderant ablata præda, quos Dauid persequens occidit recepta præda, quã singulis socijs ex æquo diuisit

diuiſit, etiam ijs qui ad ſarcinas laſſi remanſerant. CAP. XXX.

A CVmque veniſſent Dauid & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte auſtrali in Siceleg, & percuſſerant Siceleg, & ſuccenderant eam igni. Et captiuas duxerãt mulieres ex ea, à minimo vſque ad magnum: & non interfecerant quenquam, ſed ſecum duxerãt, & pergebant itinere ſuo. Cùm ergo veniſſet Dauid & viri eius ad ciuitatem, & inueniſſent eam ſuccenſam igni, & vxores ſuas, & filios ſuos, & filias ductas eſſe captiuas, leuauerunt Dauid & populus qui erat cum eo, voces ſuas, & planxerunt donec deficerẽt in eis lachrymæ. Siquidem & duæ vxores Dauid captiuæ ductæ fuerant, Achi-nóam Iezrahelitis, & Abi-
B gáil vxor Nabal Carmeli. Et contriſtatus eſt Dauid valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima vniuſcuiuſq; viri ſuper filijs ſuis, & filiabus: confortatus eſt autem Dauid in Domino Deo ſuo. Et ait ad Abiathar ſacerdotem filiũ Achi-mélech, Applica ad me ephod. Et applicauit Abiathar ephod ad Dauid, & conſuluit Dauid Dominũ, dicens, Perſequar latrunculos hos, & com
v.6. prehendã eos, an non? Dixitq; ei ▹ Dominus', Perſequere: abſque dubio enim comprehẽdes eos, & excuties prædam. Abijt ergo Dauid ipſe & ſexcenti viri qui erant cum eo, & venerunt
C vſque ad Torrentem-beſor: & laſſi quidã ſubſtiterunt. Perſecutus eſt autem Dauid ipſe &
cum eo quadringenti viri: ſubſtiterant enim ducẽti, qui laſſi tranſire non poterant Torrentem-beſor. Et inuenerunt virum Aegyptium in agro, & adduxerũt eum ad Dauid: dederuntq; ei panem vt comederet, & biberet aquam, ſed & fragmen maſſæ caricarum, & duas ligaturas vuæ paſſæ. Qui cùm comediſſet, reuerſus eſt ſpiritus eius, & refocillatus eſt: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus. Dixit itaque ei
v.12. Dauid, Cuius es tu? vel vnde? ▹ & quò per-
D gis? Qui ait, Puer Aegyptius ego ſum, ſeruus viri Amalecitæ: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiuſtertius. Siquidẽ nos erupimus ad auſtralem plagã Cerethi, & cõtra Iudam, & ad meridiem Caleb, & Siceleg ſuccendimus igni. Dixitque ei Dauid, Potes me ducere ad cuneum iſtum? Qui ait, Iura mihi per Deum, quòd non occidas me, & non tradas me in manus domini mei,
v.14. & ego ducam te ad cuneum iſtum. ▹ Et iurauit ei Dauid'. Qui cùm duxiſſet eum, ecce illi diſcumbebant ſuper faciem vniuerſæ terræ comedentes & bibentes, & quaſi feſtum celebrantes diem, pro cuncta præda & ſpo-
E lijs quæ ceperant de Terra-Philiſthijm, & de Terra-Iuda. Et percuſsit eos Dauid à veſpere vſque ad veſperam alterius diei, & non euaſit ex eis quiſquam, niſi quadringenti viri adoleſcentes, qui aſcenderant camelos, & fugerant. Eruit ergo Dauid omnia quæ tulerãt Amalecitæ, & duas vxores ſuas eruit. Nec de-
*quicquam fuit *quiſquam' à paruo vſque ad magnũ, tam de filijs quàm de filiabus, & de ſpolijs: & quæcunque rapuerant, omnia reduxit Dauid. Et tulit vniuerſos greges & armenta, & minauit ante faciem ſuam: dixeruntq;, Hæc eſt præda Dauid. Venit autem Dauid ad ducentos viros, qui laſſi ſubſtiterant, nec ſequi potuerant Dauid, & reſidere eos iuſſerat in Torrente-beſor: qui egreſſi ſunt obuiam Dauid, & po-
F pulo qui erat cum eo. Accedens autem Dauid ad populum, ſalutauit eos pacificè. Reſpondenſq; omnis vir peſsimus, & iniquus de viris qui ierant cum Dauid, dixit, Quia non venerunt nobiſcum, non dabimus eis quicquã de præda quam eruimus: ſed ſufficiat vnicuiq; vxor ſua & filij, quos cùm acceperint, recedãt. Dixit autem Dauid, Non ſic facietis fratres mei de his quæ tradidit nobis Dominus, & cuſtodiuit nos, & dedit latrunculos qui eruperant aduerſum nos, in manus noſtras, nec audiet vos quiſquã ſuper ſermone hoc. æqua enim pars erit deſcendẽtis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter diuident. Et factum eſt hoc ex die illa, & deinceps conſtitutum & præfinitũ, & quaſi lex in Iſrael vſq;
G in diem hanc. Venit ergo Dauid in Siceleg, & miſit dona de præda ſenioribus Iuda proximis ſuis, dicens, Accipite benedictionem de præda hoſtium Domini: His qui erant in Beth-el, & qui in Ramoth ad meridiem, & qui in Gether, & qui in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in Eſthamo, & qui in Rachal, & qui in vrbibus Ierameel, & qui in vrbibus Ceni, & qui in Harama, & qui in lacu Aſan, & qui in Athach, & qui in Hebron: & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat Dauid & viri eius.

5. Saul cum filijs in pugna cæſi, corpus truncatum capite in muro Bethſan ſuſpenditur, armáque eius in templo Aſtaroth: viri autem Iabes ablatis Saul ac filiorum eius corporibus iuxta Iabes ea ſepelierunt.

CAP. XXXI.

PHiliſthijm autem pugnabant aduerſum A Iſrael: & fugierũt viri Iſrael ante faciem Philiſthijm, & ceciderunt interfecti in monte Gelbóe. Irruerantque Philiſthijm in Saul & in filios eius, & percuſſerunt Ionathan & Abinadab & Melchiſua filios Saul, 1. Par. 10. a totumque pondus prælij verſum eſt in Saul: & conſecuti ſunt eum viri ſagittarij, & vulneratus

neratus est vehementer à sagittarijs. Dixitq; Saul ad armigerum suum, Euagina gladium tuum, & percute me: ne fortè veniant incircuncisi isti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger eius: fuerat enim nimio terrore perterritus. arripuit itaque Saul gladium ▷suum', & irruit super eum. Quod cùm vidisset armiger eius, videlicet quòd mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo. Mortuus est ergo Saul, & tres filij eius, & armiger illius, & vniuersi viri eius in die illa pariter. Videntes autem "filij' Israel qui erant trans vallem & trans Iordanem, quòd fugissent viri Israelitæ, & quòd mortuus esset Saul, & filij eius, reliquerunt ciuitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthijm, & habitauerunt ibi. Facta autem die altera, venerunt Philisthijm, vt expoliarent interfectos, & inuenerunt Saul & tres filios eius iacentes in monte Gelbóe. Et præciderunt caput Saul, & expoliauerunt eum armis: & miserunt in Terram Philistinorum per circuitum, vt annũtiaretur in templo idolorum*, & in populis. Et posuerunt arma eius in templo Astaroth, corpus verò eius suspenderunt in muro Beth-san. ‖ Quod cùm audissent habitatores Iabes-galaad, quæcunque fecerant Philisthijm Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de Muro-bethsan: veneruntque Iabes-galaad, & combusserunt ea ibi igni: & tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

*suorum. Lo

2. Reg. 2. a

Secundus Liber Samuelis, quem *nos Secundum Regum dicimus.*

S. Dauid occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, sciss̃is vestibus deflet eum cum cæteris occisis, ieiunans ac præcipiens vt filios Iuda docerent arcum.

CAP. I.

AActum est autem postquàm mortuus est Saul, vt Dauid reuerteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies. In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste conscissa, & puluere conspersus caput. & vt venit ad Dauid, cecidit super faciem suam, & adorauit. Dixitque ad eũ Dauid, Vnde venis? Qui ait ad eum, De castris Israel fugi. Et dixit ad eum Dauid, Quod est verbũ quod factum est? indica mihi. Qui ait, Fugit populus ex prælio, & multi corruentes è populo mortui sunt: sed & Saul & Ionathas filius eius interierunt. Dixitque Dauid ad adolescentem qui nuntiabat ei, Vnde scis quia mortuus est Saul & Ionathas filius eius? Et ait adolescens qui nuntiabat ei, Casu veni in montem Gelbóe, & Saul incumbebat super hastam suam: porrò currus & equites appropinquabant ei, & conuersus post tergum suum, vidensque me vocauit. Cui cùm respondissem, B Adsum: dixit mihi, Quisnam es tu? Et aio ad eum, Amalecites ego sum. Et loquutus est mihi, Sta super me, & interfice me: quoniam tenent me angustiæ, & adhuc tota anima mea in me est. Stansque super eum, occidi illum: sciebam enim quòd viuere non poterat post ruinam: & tuli diadema quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc. Apprehendens autem Dauid vestimẽta sua scidit, omnesq; viri qui erant cum eo, & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vsq; ad vesperam super Saul, & super Ionathan filium eius, & super populum Domini, & super domum Israel, eò quòd corruissent gladio. Dixitque Dauid ad iuuenem qui nuntiauerat ei, Vnde es tu? Qui respondit, Filius hominis aduenæ Amalecitæ ego sum. Et ait ad eum Dauid, ‖ Quare non C timuisti mittere manum tuam vt occideres Psa. 104. b christum Domini? Vocansque Dauid vnum de pueris suis, ait, Accedens irrue in eum. Qui percussit illum, & mortuus est. Et ait ad eum Dauid, Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum loquutum est aduersum te, dicens, Ego interfeci christum Domini. Planxit autem Da-

tem Dauid planctum huiuſcemodi ſuper Saul,& ſuper Ionathan filium eius:(& præcepit vt docerent filios Iuda arcum, ſicut ſcriptum eſt in Libro iuſtorum.)

▹.18. ▹Et ait, Conſydera Iſrael pro his qui mortui ſunt ſuper excelſa tua vulnerati,' Inclyti, Iſrael, ſuper montes tuos interfecti ſunt: quomodo ceciderunt fortes?

Nolite annuntiare in Geth,neque annuntietis in compitis Aſcalônis:ne fortè lætentur filiæ Philiſthijm,ne exultent filiæ incircuciſorum.

Montes Gelbóe, nec ros, nec pluuia veniant ſuper vos,neq; ſint agri primitiarum : quia ibi abiectus eſt clypeus fortium, clypeus Saul,quaſi non eſſet vnctus oleo.

D A ſanguine interfectorum, ab adipe fortium, ſagitta Ionathæ nũquam redijt retrorſum, & gladius Saul non eſt reuerſus inanis.

Saul & Ionathas amabiles, & decóri in vita ſua,in morte quoque non ſunt diuiſi:aquilis velociores,leonibus fortiores.

Filiæ Iſrael ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccino in delitijs,qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro.

Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Ionathas in excelſis tuis occiſus eſt?

Doleo ſuper te frater mi Ionatha decóre nimis, & amabilis ſuper amorem mulierum.

▹.26. ▹Sicut mater vnicum amat filium ſuum, ita ego te diligebam.'

Quomodo ceciderunt robuſti, & perierunt arma bellica?

S. Dauid in Hebron ſuper Iuda in regem vnctus, viros Iabes-Galaad ob Saul ſepulturam commendat, Iſ-bóſeth verò in regem ſuper Iſrael vnctio, grauem peperit ſeditionem ac pugnam.

CAP. II.

A IGitur poſt hæc conſuluit Dauid Dominum, dicens, Num aſcendam in vnam de ciuitatibus Iuda?Et ait Dominus ad eum, Aſcende. Dixitque Dauid, Quò aſcendam? Et reſpõdit ei,In Hebron.Aſcendit ergo Dauid,& duæ vxores eius, Achi-noam Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal Carmeli:ſed & viros qui erant cum eo, duxit Dauid ſingulos cum domo ſua: & manſerunt in oppidis He-
1.Mac. 2.f. bron. ‖Veneruntque viri Iuda, & vnxerunt
2.Reg.31.d ibi Dauid,vt regnaret ſuper domum Iuda.‖Et nuntiatum eſt Dauid,quòd viri Iabes-galaad ſepeliſſent Saul.Miſit ergo Dauid nuntios ad viros Iabes-galaad, dixitque ad eos, Benedicti vos Domino, qui feciſtis miſericordiam
B hanc cum Domino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum.Et nunc retribuet vobis quidem Dominus miſericordiã & veritatem:ſed & ego reddam gratiam, eo quòd feciſtis verbum iſtud.

Cõfortentur manus veſtræ, & eſtote filij fortitudinis:licet enim mortuus ſit Dominus veſter Saul, tamen me vnxit domus Iuda in regem ſibi.Abner aũt filius Ner princeps exercitus Saul,tulit Iſ-bóſeth filiũ Saul,& circundu xit eum per Caſtra, regemq́; conſtituit ſuper Galaad,& ſuper Geſſuri,& ſuper Iezrahel, & ſuper Ephráim, & ſuper Ben-iamin,& ſuper Iſrael vniuerſum.Quadraginta annorum erat Iſ-bóſeth filius Saul, cũ regnare cœpiſſet ſuper Iſrael, & duobus annis regnauit:ſola aũt domus Iuda ſequebatur Dauid.Et fuit numerus dierum quos commoratus eſt Dauid,im- C
perãs in Hebron ſuper domum Iuda, ſeptem annorum,& ſex menſium.Egreſſuſq́; eſt Abner filius Ner, & pueri Iſ-bóſeth filij Saul de Caſtris in Gabaon. Porrò Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid egreſi ſunt, & occurrerũt eis iuxta piſcinam Gabaon. Et cùm in vnũ conueniſſent, eregione ſederunt: hi in vna parte piſcinæ, & illi ex altera. Dixitq́; Abner ad Ioab,Surgant pueri, & ludant coram nobis . Et reſpondit Ioab,Surgant. Surrexerunt ergo,& tranſierũt numero duodecim de Ben-iamin, ex parte Iſ-bóſeth filij Saul , & duodecim de
pueris Dauid . Apprehenſoq́; vnuſquiſq; ca- D
pite cõparis ſui, defixit gladium in latus contrarij,& ceciderunt ſimul:vocatumq́; eſt nomen loci illius,Ager-robuſtorũ, in Gabaon. Et ortum eſt bellum durum ſatis in die illa: fugatuſq́; eſt Abner & viri Iſrael,à pueris Dauid.Erant autem ibi tres filij Saruiæ, Ioab, & Abiſai,& Aſael: porrò Aſael curſor velociſſimus fuit, quaſi vnus de capreis quæ morantur in ſyluis.Perſequebatur autem Aſael Abner, & non declinauit ad dextram neq; ad ſiniſtram omittens perſequi Abner. Reſpexit itaque Abner poſt tergum ſuum,& ait,Túne
es Aſael?Qui reſpondit,Ego ſum. Dixitq́; ei E
Abner,Vade ad dextram , ſiue ad ſiniſtram,& apprehende vnum de adoleſcentibus,& tolle tibi ſpolia eius. Noluit autem Aſael omittere quin vrgeret eum . Rurſumque loquutus eſt Abner ad Aſael, Recede,& noli me ſequi , ne compellar confodere te in terram , & leuare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum.Qui audire contempſit, & noluit decli nare: percuſsit ergo eum Abner auerſa haſta in inguine,& trãsfodit, & mortuus eſt in eodem loco:omneſq́; qui tranſibant per locum illum in quo ciderat Aſael,& mortuus erat, ſubſiſtebant . Perſequentibus autem Ioab & Abiſai fugientem Abner,ſol occubuit : & venerunt vſque ad Collem-aquæductus,qui eſt F
ex aduerſo vallis, ▹&' itineris deſerti in Ga- ▹.24.
baon . Congregatiq́; ſunt filij Ben-iamin ad Abner:& conglobati in vnum cuneum, ſtetерunt in ſummitate tumuli vnius.Et exclama-

uit Abner ad Ioab, & ait, Num vſq; ad internecionem tuus mucro deſæuiet? an ignoras quòd periculoſa ſit deſperatio? vſquequo nõ dicis populo vt omittat perſequi fratres ſuos? & ait Ioab, Viuit Dominus, ſi loquutus fuiſſes, manè receſsiſſet populus perſequens fratrem ſuum. Inſonuit ergo Ioab buccina, & ſtetit omnis exercitus, nec perſequuti ſunt vltrà
G Iſrael, neque inière certamen. Abner autẽ & viri eius abierunt per campeſtria, tota nocte illa: & tranſierunt Iordanem, & luſtrata omni Beth-horon, venerunt ad Caſtra. Porrò Ioab reuerſus omiſſo Abner, congregauit omnem populum: & defuerunt de pueris Dauid decẽ & nouem viri, excepto Aſaele. Serui autem Dauid percuſſerunt de Ben-iamin, & de viris
viros.1. qui erant cum Abner trecentos ſexaginta, qui & mortui ſunt. Tuleruntque Aſael, & ſepelierũt eum in ſepulchro patris ſui in Bethléhem: & ambulauerunt tota nocte Ioab, & viri qui erant cum eo, & in ipſo crepuſculo peruenerunt in Hebron.

S. Abner iratus regi Iſ-bóſeth fœdus init cum Dauid, & reducta Michol, dum congregaret Iſraelitas ad Dauid, occiditur à Ioab, cui Dauid iratus amarè deflet Abner. CAP. III.

A FActa eſt ergo longa cõcertatio inter domum Dauid, & inter domum Saulis: Dauid proficiẽs & ſemper ſeipſo robuſtior,
1.Para.3.a. domus autem Saul decreſcens quotidie. ‖Natiq́ue ſunt filij Dauid in Hebron: fuitq́ue primogenitus eius Amnon de Achi-nóam Iezrahelitide. Et poſt eum Cheleab de Abigáil vxore Nabal Carmeli: porrò tertius Abſalom filius Maacha filiæ Tholmai regis Geſſur, Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphatia, filius Abital. Sextus quoq; Iethraam de Egla vxore Dauid. hi nati ſunt Dauid in Hebron. Cùm ergo eſſet prælium inter domum Saul & domum Dauid, Abner filius Ner regebat domum Saul. Fuerat autem Sauli concubina nomine Reſpha, filia Aia.
*ingreſſuſque eſt ad eã Abner. *Dixitq́; Iſ-bóſeth, ad Abner, Quare ingreſſus es ad concubinam patris mei? Qui iratus
B nimis propter verba Iſ-bóſeth, ait, Nunquid caput canis ego ſum aduerſum Iudam hodie, qui fecerim miſericordiam ſuper domũ Saul patris tui, & ſuper fratres & proximos eius, & non tradidi te in manus Dauid, & tu requiſiſti in me quód argueres pro muliere hodie? Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, niſi quomodo iurauit Dominus Dauid, ſic faciã cum eo, vt transferatur regnũ de domo Saul, & eleuetur thronus Dauid ſuper Iſrael, & ſuper Iudam, à Dan vſque Ber-ſabee. Et nõ potuit reſpondere ei quicquam: quia metuebat illum. Miſit ergo Abner nuntios ad Dauid
*in Hebrõ. *pro ſe dicentes, Cuius eſt terra? Et vt loquerentur, Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te vniuerſum Iſrael. Qui ait, Optimè: ego faciam tecum amiC citias: ſed vnam rem peto à te dicens, Non videbis faciem meam antequam adduxeris Michol filiam Saul: & ſic venies, & videbis me. Miſit autem Dauid nuntios ad Iſ-bóſeth filium Saul, dicens, Redde vxorem meam Michol ‖quam diſpondi mihi centum præputijs 1.Reg.18.c
Philiſthijm. Miſit ergo Iſ-bóſeth, & tulit eam à viro ſuo Phaltiel, filio Lais. Sequebaturq́ue eam vir ſuus, plorans vſque Bahurim: & dixit ad eum Abner, Vade, & reuertere. Qui reuerſus eſt. Sermonem quoque intulit Abner ad ſeniores Iſrael, dicens, Tam heri quàm nudiuſtertius quærebatis Dauid vt regnaret ſuper vos. Nũc ergo facite: quoniam Dominus locutus eſt ad Dauid, dicens, In manu ſerui mei Dauid ſaluabo populum meum Iſrael de manu Philiſthijm, & omnium inimicorum eius. Locutus eſt autem Abner etiam ad Ben-iamin. Et abijt vt loqueretur ad Dauid
D in Hebron omnia quæ placuerant Iſraeli & vniuerſo Ben-iamin. Venitq́ue ad Dauid in Hebron cum viginti viris: & fecit Dauid Abner & viris eius qui venerant cum eo, conuiuium. Et dixit Abner ad Dauid, Surgam, vt congregem ad te dominum meum regem omnem Iſrael, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, ſicut deſyderat anima tua. Cùm ergo deduxiſſet Dauid Abner, & ille iſſet in pace, ſtatim pueri Dauid & Ioab venerunt cæſis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimiſerat eũ, & profectus fuerat in pace.
‖Et Ioab & omnis exercitus qui erant cum eo, 3.Reg.2.e
poſtea venerant: nuntiatum eſt itaque Ioab à narrantibus, Venit Abner filius Ner ad regem, E & dimiſit eum, & abijt in pace. Et ingreſſus eſt Ioab ad regem, & ait, Quid feciſti? ecce venit Abner ad te: quare dimiſiſti eum, & abijt & receſsit? ignoras Abner filiũ Ner, quoniam ad hoc venit ▷ ad te' vt deciperet te, & ▷.6.
ſciret exitum tuum & introitũ tuum, & noſſet omnia quæ agis? Egreſſus itaque Ioab à Dauid, miſit nuntios poſt Abner, & reduxit eũ à Ciſterna-ſira, ignorante Dauid. Cumq́; redijſſet Abner in Hebron, ſeorſum adduxit eum Ioab ad medium portæ, vt loqueretur ei, in dolo: & percuſsit illum ibi in inguine, & mortuus eſt in vltionem ſanguinis Aſael fratris eius.

Quod cùm audiſſet Dauid rem iam geſtam, ait, Mundus ego ſum, & regnum meum apud Deum vſque in ſempiternum à ſanguine Abner filij Ner, & veniat ſuper caput Ioab, & ſuper omnem domũ patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxũ ſeminis ſuſtinens, & F
leproſus,

leproſus, & tenens fuſum : & cadens gladio, & indigens pane. Igitur Ioab & Abiſai frater eius interfecerunt Abner, eo quòd occidiſſet Aſael fratrem eorum in Gabaõ in prælio. Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad omnem populum qui erat cum eo, Scindite veſtimenta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante exequias Abner. porrò rex Dauid ſequebatur feretrum. Cumq́ ſepeliſſent Ab-
▷.5. ner in Hebron, leuauit rex ▷ Dauid' vocem ſuam & fleuit ſuper tumulum Abner: fleuit
▷.4. autem & omnis populus. Plangẽsq́ rex ▷ & lugens' Abner, ait, Nequaquam vt mori ſolẽt ignaui mortuus eſt Abner. Manus tuæ ligatæ non ſunt, & pedes tui non ſunt compedibus aggrauati: ſed ſicut ſolent cadere coram filijs
G iniquitatis, ſic corruiſti. Congeminansq́ue omnis populus fleuit ſuper eum. Cumq́; veniſſet vniuerſa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die, iurauit Dauid, dicens, Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ante occaſum ſolis guſtauero panẽ vel aliud quicquam. Omnisq́ue populus audiuit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conſpectu totius populi. Et cognouit omne vulgus, & vniuerſus Iſrael in die illa quoniam non actum fuiſſet à rege vt occideretur Abner filius Ner. Dixit quoque rex ad ſeruos ſuos, Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Iſrael? Ego autem adhuc delicatus, & vnctus rex: porrò viri iſti filij Saruiæ duri ſunt mihi: retribuat Dominus facienti malũ iuxta malitiam ſuam.

S. Baana & Rechab caput Iſ-bóſeth quem dormientem occiderant ad Dauid attulerũt, quos pro mercede iuſſit interimi.

CAP. IIII.

▷.7. A Vdiuit autem ▷ Iſ-bóſeth' filius Saul
A quòd cecidiſſet Abner in Hebron, & diſſolutæ ſunt manus eius, omniſq́ue Iſrael perturbatus eſt. Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomẽ vni Baana, & nomen alteri Rechab, filij Remmõ Berothitæ de filijs Ben-iamin: ſiquidem & Beroth reputata eſt in Ben-iamin. & fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntq́; ibi aduenæ vſque ad tempus illud. Erat autem Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis
B enim fuit, quando venit nũtius de Saul & Ionatha ex Iezrahel. tollens itaque eum nutrix ſua, fugit: cumq́; feſtinaret vt fugeret, cecidit, & claudus effectus eſt: habuitq; vocabulum Miphi-bóſeth. Venientes igitur filij Remmõ Berothitæ, Rechab & Baana, ingreſſi ſunt feruẽte die domum Iſ-bóſeth: qui dormiebat ſu-
▷.2. per ſtratũ ſuum meridie. ▷ Et oſtiaria domus purgans triticum, obdormiuit'. Ingreſſi ſunt
▷.5. autem domum ▷ latenter' aſſumentes ſpicas tritici, & percuſſerunt eum in inguine Rechab & Baana frater eius, & fugerunt. Cùm autem ingreſſi fuiſſent domũ, ille dormiebat ſuper C lectum ſuum in conclaui, & percutientes interfecerunt eum: ſublatoq́ue capite eius, abierunt per viam deſerti tota nocte, & attulerunt caput Iſ-bóſeth ad Dauid in Hebron: dixeruntq́ue ad regem, Ecce caput Iſ-bóſeth filij Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi vltionẽ hodie de Saul, & de ſemine eius. Reſpondens autem Dauid Rechab, & Baana fratri eius filijs Remmon Berothitæ, dixit ad eos, Viuit Dominus qui eruit animam meam de omni anguſtia, ‖quoniam eum qui annuntiauerat Supr.1.b.
mihi, & dixerat, Mortuus eſt Saul: qui puta- D bat ſe proſpera nuntiare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio: Quanto magis nunc cùm homines impij interfecerunt virum innoxium in domõ ſua, ſuper lectum ſuum, non quæram ſanguinem eius de manu veſtra, & auferam vos de terra? Præcepit itaque Dauid pueris ſuis, & interfecerunt eos: præcidenteſq́; manus & pedes eorum, ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in Hebron: caput autem Iſ-bóſeth tulerunt, & ſepelierũt in ſepulchro Abner in Hebron.

S. Dauid vnctus ſuper totum Iſrael pulſis Iebuſæis arcem Sion cepit, vbi extructa domo habitauit, alias ſuperinducens vxores, filioſq́; procreans, & Philiſthæos bis proſternens.

CAP. V.

ET venerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad A
Dauid in Hebron, dicentes, Ecce nos os tuum, & caro tua ſumus. Sed & heri & nudiuſtertius cùm eſſet Saul rex ſuper nos tu eras educens & reducens Iſrael: dixit autẽ Dominus ad te, Tu paſces populum meum 1.Par.11.a.
Iſrael, & tu eris dux ſuper Iſrael. Venerunt quoq; & ſeniores Iſrael ad regem in Hebron, & percuſſit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron coram Domino: vnxeruntq́ue Dauid in regem ſuper Iſrael. Filius triginta annorum erat Dauid, cùm regnare cœpiſſet, & ‖quadra- infra.2.
ginta annis regnauit. In Hebron regnauit ſu- reg.2.c3
per Iudam ſeptem annis, & ſex menſibus: in Ieruſalem autem regnauit triginta tribus annis ſuper omnem Iſrael & Iudam. Et abijt rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Ieruſalem ad Iebuſæum habitatorem terræ: dictumq́ue eſt Dauid ab eis, Non ingredieris huc, niſi ab- B ſtuleris cæcos & claudos, dicentes, Non ingredietur Dauid huc. Cepit autem Dauid arcem Siõ, hæc eſt ciuitas Dauid. Propoſuerat enim Dauid in die illa præmiũ, qui percuſſiſſet Iebuſæum, & tetigiſſet domatũ fiſtulas, & abſtuliſſet cæcos & claudos odientes animã Dauid. idcirco dicitur in prouerbio, Cæcus &

claudus non intrabunt in templum. Habitauit autem Dauid in arce, *& vocauit eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit per gyrum à Mello intrinsecus. Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituũ
1.Par.14.a erat cum eo. ‖Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad Dauid & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificeśque lapidum ad parietes: & ædificauerunt domum Dauid. Et cognouit Dauid quoniam confirmasset eũ Dominus regem super Israel, & quoniam exaltasset regnum eius super populum suum Israel. ‖Accepit ergo Dauid adhuc concubinas
C 1.Par.3.b. & vxores de Ierusalem, postquam venerat de Hebron: natiq; sunt Dauid & alij filij & filiæ: & hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Ierusalem, Samua & Sobab & Nathan & Salomõ & Iebahar & Elisũa & Nepheg & Iaphia
1.Para.14. b.c.d. & Elisama & Elioda & Eliphálet. ‖Audierũt ergo Philisthijm quòd vnxissent Dauid in regem super Israel: & ascenderunt vniuersi vt quærerent Dauid. quod cùm audisset Dauid, descendit in præsidium. Philisthijm autẽ venientes, diffusi sunt in Valle-raphaim. Et consuluit Dauid Dominũ, dicens, Si ascẽdam ad Philisthijm? & si dabis eos in manu mea? Et
Isai.28.f. dixit Dominus ad Dauid, Ascende, quia tradens dabo Philisthijm in manu tua. ‖Venit ergo Dauid in Baal-pharasim, & percussit eos ibi, & dixit, Diuisit Dominus inimicos meos coram me, sicut diuiduntur aquæ. Propterea
D vocatũ est nomen loci illius Baal-pharasim. Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit Dauid, & viri eius. Et addiderunt adhuc Philisthijm vt ascenderent, & diffusi sunt in Valle-raphaim. Cõsuluit autem Dauid Dominum,
▷.4. ▷Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas'? Qui respondit, non as-
▷.4. cendas ▷contra eos', sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum. Et cùm audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tũc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuã, vt percutiat castra Philisthijm. Fecit itaque Dauid sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthijm De Gabaa, vsquedum venias Gezer.

S. Reducente Dauid arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est quòd illam attigisset, quare eam in domo Obededom reliquit: postmodum verò in Ierusalem reducẽs & ante eam ludens, à Michol vxore ridetur: in cuius pœnam nunquam illa deinceps peperit.

CAP. VI.

A COngregauit autem rursum Dauid omnes electos ex Israel, triginta millia:
1.Par.13.b. ‖Surrexitq́; Dauid, & abijt, & vniuersus populus qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, super quã inuocatum est nomen Domini exercituũ, sedentis in cherubim super eam. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouum: tuleruntq́; eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza aũt, & Ahio filij Abinadab, minabant plaustrũ nouum. ‖Cumq́; tulissent eam de domo Abina- 1.Reg.7.d
dab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio præcedebat arcam. Dauid aũt, & omnis Israel ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis & lyris & tympanis & sistris & cymbalis. ‖Postquam aũt vene- 1.Par.15.b
runt ad Aream-'Nachor', extendit Oza manũ *Nachon.1.
ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues ▷& declinauerunt eã'. Iratuśq; ▷.3.
est indignatione Dominus contra Ozam, & B
percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei. Contristatus est autẽ Dauid, eo quòd percussisset Dominus Ozã, & vocatum est nomen loci illius, Percusio-Ozæ: vsq; in diem hanc. Et extimuit Dauid Dominum in die illa, dicens, Quomodo ingredietur ad me arca Domini? Et noluit diuertere ad se arcam Domini in ciuitatem Dauid: sed diuertit eam in domũ Obed-edõ Gethæi. Et habitauit arca Domini in domo Obed-edom Gethæi tribus mẽsibus: & benedixit Dominus Obed-edom, & omnem domũ
eius. ‖Nuntiatumq́; est regi Dauid quòd bene 1.Par.15.d
dixisset Dominus Obed-edõ, & omnia eius propter arcam Dei. ▷Dixitq́; Dauid, Ibo, & ▷.6.
reducam arcam cum benedictione in domum meã'. Abijt ergo Dauid, & abduxit arcã Dei de domo Obed-edom in ciuitatem Dauid cũ gaudio: ▷& erãt cum Dauid septem chori, & ▷.7.
victima vituli', Cumque transcendissent, qui portabant arcam Domini sex passus, immo- C
labat bouem ▷& ouem' & arietem, & Dauid ▷.6.
▷percutiebat in organis armigatis &' saltabat ▷.6.
totis viribus ante Dominũ: porrò Dauid erat accinctus ephod lineo. Et Dauid, & omnis domus Israel ducebant arcã testamẽti Domini, in iubilo, & in clangore buccinæ. Cumq́; intrasset arca Domini in Ciuitatem Dauid, Michol filia Saul prospiciẽs per fenestram, vidit regẽ Dauid subsilientem, atq; saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo. Et introduxerunt arcã Domini, & imposuerũt eã in loco suo in medio tabernaculi, quod tetenderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocausta, & pacifica coram Domino. Cumque cõplesset offerens 'holocausta' & pacifica, be- *holocaustũ.
nedixit populo in nomine Domini exercituum. Et partitus est vniuersæ multitudini Israel tã viro quàm mulieri singulis collyridã panis vnã, & assaturam bubalæ carnis vnã, & similam frixam oleo: & abijt omnis populus, D
vnusquisq; in domum suam. Reuersusq́; est Dauid vt benediceret domui suæ: & egressa

Michol

Michol filia Saul in occursum Dauid, ait, Quàm glorioſus fuit hodie rex Iſrael diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorum,& nudatus eſt quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris.
▷.4. Dixitq́; Dauid ad Michol, ▷Viuit Dominus quia ludam', ante Dominum qui elegit me potius,quàm patrem tuum,& quàm omnem domum eius, & præcepit mihi vt eſſem dux ſuper populum Domini in Iſrael, & ludam, & vilior fiam plus quàm factus ſum: & ero humilis in oculis meis:& cum ancillis, de quibus locuta es,glorioſior apparebo.Igitur Michol filiæ Saul non eſt natus filius vſque in diem mortis ſuæ.

S. Dauid proponens ædificare domum domino à Nathan propheta primùm collaudatur, poſtmodum iubente Domino prohibetur, ſed filius ei promittitur illam ædificaturus, vnde domino gratias agit.

CAP. VII.

A FActum eſt autem cùm ſediſſet rex in domo ſua,& Dominus dediſſet ei requiem vndique ab vniuerſis inimicis ſuis dixit
1. Par. 17.a ad Nathan prophetam, Vidéſne quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei poſita ſit in medio pellium? Dixitq́ue Nathan ad regem, Omne quod eſt in corde tuo, vade fac, quia Dominus tecum eſt. Factum eſt autem in illa nocte: & ecce ſermo Domini ad Nathan, dicens, Vade & loquere ad ſeruum meum Dauid,Hæc dicit Dominus,Nunquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitaui in domo ex die illa,qua eduxi filios Iſrael de Terra-Aegypti,vſque in diem hanc:ſed ambulabam in tabernaculo,& in tentorio. Per cuncta loca quæ tranſiui cum omnibus filijs Iſrael, nunquid loquens locutus ſum ad vnam de tribubus Iſrael, cui præcepi vt paſceret populum meum Iſrael, dicens, Quare non ædificaſtis mihi domum ce-
B drinam?Et nunc hæc dices ſeruo meo Dauid,
1.Reg.16. Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Ego tuli te de paſcuis ſequentem greges, vt eſſes dux ſuper populum meum Iſrael:& fui tecum in omnibus vbicũq; ambulaſti,& interfeci vniuerſos inimicos tuos à facie tua: feciq; tibi nomen grande, iuxta nomen magnorũ qui ſunt in terra.Et ponam locum populo meo Iſrael, & plantabo eum, & habitabit ſub eo, & non turbabitur amplius:nec addent filij iniquitatis vt affligant eũ ſicut prius,ex die qua cõſtitui iudices ſuper populum meum Iſrael:& requiẽ dabo tibi ab omnibus inimicis tuis.prædicitq́; tibi Dominus,quòd domum faciat tibi
4.Re.3.c. Dominus.‖Cumq́; cõpleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero
3.Reg.5.a. tuo, & firmabo regnum eius.‖Ipſe ædificabit domũ nomini meo, & ſtabiliã thronum regni eius vſq; in ſempiternũ.‖Ego ero ei in pa i.Par.22.c. Hebre.1. b
trẽ, & ipſe erit mihi in filiũ: qui ſi iniquè ali- C
quid geſſerit, arguã eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum.Miſericordiã autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli à Saul, quem amoui à facie ″mea'. Et fidelis erit ″tua.5.
domus tua,& regnum tuum vſq; in æternum ante faciem tuam,& thronus tuus erit firmus iugiter.Secundùm omnia verba hæc, & iuxta vniuerſam viſionem iſtam,ſic locutus eſt Nathan ad Dauid.Ingreſſus eſt autẽ rex Dauid, & ſedit coram Domino, & dixit, Quis ego ſum Domine Deus & quæ domus mea, quia adduxiſti me hucuſque?Sed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo. Domine Deus,niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longin quũ: iſta eſt enim lex Adam Domine Deus. Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad te?tu enim ſcis ſeruum tuũ Domine Deus.Propter verbum tuum, & ſecũdùm cor tuum feciſti omnia magnalia hæc, ita vt notũ faceres ſeruo tuo. Idcirco magnificatus es Domine Deus,quia nõ eſt ſimilis tui,neq; eſt Deus extra te,in omnibus quæ audiuimus
D auribus noſtris. Quæ eſt aũt vt populus tuus Iſrael, gens in terra, propter quam iuit Deus vt redimeret eam ſibi in populum,& poneret ſibi nomen,faceretq́; eis magnalia,& horribilia ſuper terram à facie populi tui,quem rede miſti tibi ex Aegypto, ″gentem,& deum'eius. ″gentibus & dijs. 2.
Firmaſti enim tibi populum tuũ Iſrael in po ″gente & deo. 2.
pulum ſempiternum:Et tu Domine Deus factus es eis in Deum.Nũc ergo Domine Deus verbum quod locutus es ſuper ſeruum tuũ,& ſuper domum eius,ſuſcita in ſempiternum:& fac ſicut locutus es, vt magnificetur nomen tuum vſq; in ſempiternum,atq; dicatur,Dominus exercituum,Deus ſuper Iſrael. Et domus ſerui tui Dauid erit ſtabilita coram Domino, quia tu Domine exercituum Deus Iſrael reuelaſti aurem ſerui tui,dicens,Domum ædificabo tibi: propterea inuenit ſeruus tuus cor ſuũ vt oraret te oratione hac.Nunc ergo Domine Deus,tu es Deus,& verba tua erunt vera: locutus es enim ad ſeruum tuum bona hæc. Incipe ergo,& benedic domui ſerui tui, vt ſit in ſempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, *benedictione tua be- *&.6.
nedicetur domus ſerui tui in ſempiternum.

S. Victoriæ Dauid qui multos fecit tributarios, quibus ſolent Iſraelitæ péndere tributa: congratulatio Thou regis Emath de rege Adarézer deuicto,à quo multa ſpolia Dauid abſtulit:officiarij quos habebat Dauid recenſentur.

CAP. VIII.

A FActum est autem post hæc percussit Da
1.Par.18.c. uid Philisthijm,& humiliauit eos,‖& tu lit Dauid Frenum-tributi de manu Phi listhijm.Et percussit Moab,& mensus est eos funiculo,coæquans terræ:mensis est aũt duos funiculos,vnum ad occidendum,& vnum ad viuificandum : factusq; est Moab Dauid seruiens sub tributo. Et percussit Dauid Adarézer filium Rohob regem Soba,quando profectus est vt dominaretur super flumen Euphrãten . Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus, & viginti millibus pe
B ditum, subneruauit omnes iugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus. Venit quoque Syria Damasci , vt præsidium ferret Adar-ézer regi Soba:& percussit Dauid de Sy ria viginti duo millia virorum. Et posuit Da uid præsidium in Syria Damasci:factaque est Syria Dauid seruiens sub tributo:seruauitque Dominus Dauid in omnibus ad quæcunque profectus est.Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant serui Adar-ézer, & detulit ea in Ierusalem. Et de Bete, & de Beroth ciuitatibus Adar-ézer tulit rex Dauid æs multum nimis,
▷.6. ▷de quo fecit Salomon omnia vasa ærea in templo:& mare æneum,& columnas, & alta-
C re.'Audiuit autẽ Thou rex Emath,quòd percussisset Dauid omne robur Adar-ézer,& misit Thou Ioram filium suum ad regẽ Dauid, vt salutaret eum congratulans,& gratias ageret:eo quòd expugnasset Adar-ézer,& percus sisset eũ.Hostis quippe erat Thou Adar-ézer, & in manu eius erant vasa aurea , & vasa argentea, & vasa ærea : quæ & ipsa sanctificauit rex Dauid Domino cum argẽto & auro,quæ sanctificauerat de vniuersis gẽtibus quas subegerat de Syria,& Moab,& filijs Ammon, & Philisthijm,& Amalec,& de manubijs Adar-
D ézer filij Rohob regis Soba. Fecit quoque sibi Dauid nomen cùm reuerteretur capta Sy-
*duodecim.9 ria in Valle-salinarum , cæsis "decem & octo' millibus: ▷.6. ▷& in Gebelem ad viginti tria millia':& posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium : & facta est vniuersa Idumæa seruiens Dauid . & seruauit Dominus Dauid in omnibus ad quæcunque profectus est. Et regnauit Dauid super omnẽ Israel:faciebat quoque Dauid iudicium & iustitiam omni populo suo. Ioab autem filius Saruiæ erat super exercitum: porrò Iosaphat filius Ahilud , erat à commentarijs:& Sadoc filius Achitob, & Achi-mélech filius Abiathar , erant sacerdotes: & Saraias,scriba : Banaias autem filius Ioaidæ super cerethi , & phelethi : filij autem Dauid, sacerdotes erant.

S. Quantum pietatis exhibuerit Dauid Miphibóseth filio Ionathæ claudo, datis omnibus agris Saul,quos colebat Siba cum filijs ac seruis suis,Miphi-bóseth ad mensam Dauid recepto.

CAP. IX.

ET dixit Dauid , Putásne est aliquis qui A
remanserit de domo Saul, vt faciam cũ eo misericordiam propter Ionathan? Erat autem de domo Saul,seruus nomine Siba:quem cùm vocasset rex ad se,dixit ei, Túne es Siba? Et ille respondit , Ego sum seruus tuus , Et ait rex , Nunquid superest aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo misericordiam Dei?Dixitque Siba regi, Supersest filius Iona thæ debilis pedibus. Vbi,inquit,est?Et Siba ad regem, Ecce,ait,in domo est Machir filij Ammiel in Lo-dabar.Misit ergo rex Dauid,& tu B
lit eum de domo Machir filij Ammiel de Lodabar. Cùm autem venisset Miphi-bóseth filius Ionathæ filij Saul ad Dauid,corruit in fa ciem suam,& adorauit. Dixitque Dauid,Miphi-bóseth? Qui respondit,Adsum seruus tuus.Et ait ei Dauid,Ne timeas,quia faciens fa- C
ciam in te misericordiam propter Ionathan patrem tuum , & restituam tibi omnes agros Saul patris tui,& tu comedes panem in mensa mea semper. Qui adorans eum,dixit, Quis ego sum seruus tuus , quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?Vocauit itaque rex Sibam puerum Saul,& dixit ei,omnia quæcunq; fuerunt Saul:& vniuersam domum eius,dedi filio domini tui. Operare igitur ei terram tu,& filij tui,& serui tui:& inferes filio Domini tui cibos , vt alatur : Miphibóseth autem filius dominĩ tui comedet semper panẽ super mensam meam . Erant aũt Si- D
bæ quindecim filij,& viginti serui . Dixitque Siba ad regem , Sicut iussisti domini mi rex seruo tuo , sic faciet seruus tuus : & Miphibóseth comedet super mensam "meam ' quasi "tuam.7. vnus de filijs regis.Habebat aũt Miphi-bóseth filiũ paruulũ nomine Micha:omnis verò cognatio domus Sibæ seruiebat Miphi-bóseth. Porrò Miphi-bóseth habitabat in Ierusalem: quia de mensa regis iugiter vescebatur: & erat claudus vtroque pede.

S. Hanon rex Ammonitarum postillatam seruis Dauid iniuriã, quos ad consolandũ de patris

tris morte miserat, contractis quinque regum Syriæ copijs, profligatur semel ac iterum.

CAP. X.

A FActū est aūt post hæc, vt morereturrex
1.Par.19.a. filiorū Ammon, & regnauit Hanō filius eius pro eo. ‖ Dixitq; Dauid, Faciam misericordiā cum Hanō filio Naas, sicut fecit pater eius mecum misericordiā. Misit ergo Dauid, consolans eum per seruos suos super patris interitu. Cùm aūt veniissent serui Dauid, in terrā filiorum Ammō, dixerūt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum. Putas quòd propter honorē patris tui miserit
te. Dauid ad te cōsolatores, & non ideo vt inuestigaret, & exploraret ciuitatē & euerteret eā, misit Dauid seruos suos ad te? Tulit itaq; Ha
B non seruos Dauid, rasitque dimidiam partem barbæ eorū, & præscidit vestes eorum medias vsq; ad nates, & dimisit eos. Quod cū nuntiatum esset Dauid, misit in occursum eorum: erāt enim viri cōfusi turpiter valde, & mandauit eis Dauid, Manete in Iericho, donec crescat barba vestra, & tunc reuertimini. Videtes aūt filij Ammon, quòd iniuriam fecissent Dauid, miserunt, & conduxerunt mercede Syrū Rohob, & Syrū Soba, viginti millia peditū, & à rege Maacha mille viros, & ab Is-tob duodecim millia virorum. Quod cū audisset Dauid, misit Ioab & omnem exercitum bellatorum. Egressi sunt ergo filij Ammon, & direxerunt aciem ante ipsum introitum portæ: Syrus autem Soba, & Rohob, & Is-tob, & Maacha seorsum erant in campo. Videns igitur
sibi. Ioab quòd præparatū esset aduersum se prælium, & ex aduerso & post tergum, elegit ex
C omnibus electis Israel, & instruxit aciem contra Syrum: reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciē aduersus filios Ammon. Et ait Ioab, Si præualuerint aduersum me Syri, eris mihi in adiutorium: si autem filij Ammon præualuerint aduersum te, auxiliabor tibi. Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & ciuitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonū est in conspectu suo. Inijt itaque Ioab & populus qui erat cum eo, certamen contra Syros qui statim fugerunt à facie eius. Filij autem Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi à facie Abisai, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusq; est Ioab à filijs Ammon,
‖videntes igitur Syri quoniam corruissent.7. & venit Ierusalem. ‖ Videntes igitur filij Am
mon quoniam Syrus expauit, & quoniā corruissent corā Israel, congregati sunt pariter.
D Misitque Adar-ezer, & eduxit Syros qui erāt trans Fluuium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autē magister militiæ Adar-ézer, erat princeps eorum. Quod cùm nunciatū essset Dauid, contraxit omnem Israelem, & trāsiuit Iordanem, venitq; in Helam: & direxerunt aciem Syri ex aduerso Dauid, & pugnauerunt contra eum. Fugieruntq; Syri à facie Israel, & occidit Dauid de Syris septingentos currus, & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militiæ percussit, qui statim mortuus est. Videntes autem vniuersi reges qui erant in præsidio Adar-ézer, se victos esse
▷.6. ab Israel, ▷ expauerunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israel. Et' fecerūt pacem cum Israel: & seruierunt eis, timuerūtque Syri auxilium præbere* filijs Ammon.
*vltra.1.d

S. Obsessa Rabba ciuitate Ammonitarum Dauid adulterio Beth-sabee adiunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Vriæ, acceptaq; illa in vxorem, & nato ex ea filio, Dominum commouit ad iram.

CAP. XI.

FActum est autem, vertente anno, eo tē A
pore quo solent reges ad bella procede-
1.Par.20.a re, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, & vniuersum Israel, & vastauerunt filios Ammon, & obsederunt Rabba: Dauid aūt remansit in Ierusalem. Dum hæc agerentur, accidit * vt surgeret Dauid de stratu suo post
*quadā die meridiem, & deambularet in solario domus regiæ: viditq; mulierem se lauantem, ex aduerso super solarium suum, erat autē mulier pulchra valde. Misit ergo rex, & requæsiuit quæ esset mulier. Nūtiatumq; est ei quod ipsa esset Beth-sabee filia Elisam, vxor Vriæ Hethæi. Missis itaq; Dauid nuntijs tulit eā: quæ cùm
Leuit.15.c ingressa esset ad illum, dormiuit cum ea: ‖ statimq; sanctificata est ab immunditia sua: & reuersa est domum suam concepto fœtu. Mittensq; nuntiauit Dauid, & ait, Cōcepi. Misit aūt Dauid ad Ioab, dicēs, Mitte ad me Vriam Hethæū. Misitq; Ioab Vriam ad Dauid. Et venit Vrias ad Dauid: quæsiuitq; Dauid quàm B
rectè ageret Ioab, & populus, & quomodo administraretur bellum. Et dixit Dauid ad Vriam, Vade in domum tuā, & laua pedes tuos. Et egressus est Vrias de domo regis, secutusque est eum cibus regius. Dormiuit autem

Vrias ante portam domus regiæ, cum alijs ser uis domini sui, & non descendit ad domum suam. Nuntiatumque est Dauid à dicentibus, Non iuit Vrias in domum suam. Et ait Dauid ad Vriam, Nunquid non de via venisti? quare non descendisti in domũ tuã? Et ait Vrias ad
v.6. Dauid, Arca▷ Dei' & Israel, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & ser ui domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam & bibam, & dormiam cum vxore mea? per Salu tem tuam, & per Salutem animæ tuæ non fa ciam rem hanc. Ait ergo Dauid ad Vriã, Ma ne hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mãsit
*aute m. i. *Vrias in Ierusalam in die illa & altera, & vo cauit eum Dauid vt comederet coram se & bi beret, & inebriauit eum: qui egressus vespere, dormiuit in stratu suo cum seruis domini
C sui, & in domum suam non descendit. Factũ est ergo manè, & scripsit Dauid epistolam ad Ioab: misitque per manum Vriæ, scribens in epistola. Ponite Vriã ex aduerso belli, vbi fortissimũ est prælium: & derelinquite eum, vt percussus intereat. Igitur cùm Ioab obsideret vrbem, posuit Vriam in loco vbi sciebat viros esse fortissimos. Egressiq; viri de ciuitate, bellabãt aduersum Ioab, & ceciderunt de populo seruorum Dauid, & mortuus est etiam Vrias Hethæus. Misit itaque Ioab, & nũtiauit Dauid omnia verba prælij, præcepitque nuntio, dicens, Cùm compleueris vniuersos sermones belli ad regem, si eum videris indignari, & dixerit, Quare accessistis ad murum, vt præliaremini? an ignorabatis quòd multa
Iudic. 9. g. dẽsuper ex muro tela mittantur? ‖ Quis per
*Ierobeseth. cussit Abi-mélech filium *Ierobaal'? nónne
5. mulier misit super eũ fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare iuxta murum accessistis? dices, Etiã seruus tuus V-
D rias Hethæus occubuit. Abijt ergo nuntius, & venit, & narrauit Dauid omnia quæ ei præce perat Ioab. Et dixit nuntius ad Dauid, Præua luerunt aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos aũt facto impetu persecuti eos sumus vsq; ad portã ciuitatis. Et direxe runt iacula sagittarij ad seruos tuos ex muro dẽsuper: mortuiq; sunt de seruis regis, quinetiã seruus tuus Vrias Hethæus mortuus est. Et dixit Dauid ad nuntium, Hæc dices Ioab, Nõ te frangat ista res: varius enim euentus est bel li, & nũc hunc, & nunc illũ cõsumit gladius: conforta bellatores tuos aduersus vrbem, vt destruas eam, & exhortare eos. Audiuit autem vxor Vriæ, quòd mortuus esset Vrias vir suus, & plãxit eũ. Transactoq; luctu misit Dauid, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei vxor, peperitq; ei filiũ: & displicuit ver bum hoc quod fecerat Dauid, corã Domino.

5. Dauid sub parabola à Nathan proposita, in seipsum tulit sententiam: vnde Nathan multa illi minatur incommoda, quibus compuncto tulpa condonatur manente pœna: & mortuo puero nascitur Salomon, ac ciuitas Rabba cum magna vltione diruitur, accepto diademate preciosissimo regis ipsius.

CAP. XII.

MIsit ergo Dominus Nathã ad Dauid: A
qui cùm venisset ad eũ, dixit ei, *Duo *Respõde mihi iudicium.
viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper. Diues habebat oues & boues plurimos valde. Pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulam quam emerat & nutrierat, & quæ creuerat apud eum cum filijs eius simul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens: eratq; illi sicut filia. Cùm autem peregrinus quidam venisset ad diuitem, parcens il le sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, & præparauit cibos homini qui venerat ad se. Iratus autẽ in- B
dignatione Dauid aduersus hominem illum nimis, dixit ad Nathan, Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc. Ouem reddet ‖ in quadruplum, eo quòd fecerit verbũ Exo. 22. a.
istud, & non pepercerit. Dixit autem Nathan ad Dauid, Tu es ille vir. *Hæc dicit Dominus *qui fecisti hanc rem.
Deus Israel, Ego vnxi te in regẽ super Israel, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domũ domini tui, & vxores domini tui in sinu tuo, dediq; tibi domum Israel & Iuda: & si parua sunt ista, adijciã tibi multo maiora. Quare ergo contempsisti verbum Domini vt faceres malum in cõspectu meo? Vriam Hethæũ percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorũ Ammon. Quam ob rem non recedet gladius C
de domo tua vsque in sempiternum, eo quòd despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethei, vt esset vxor tua. Itaque hæc dicit Dominus. Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, ‖ & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti absconditè: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis. *Et dixit Dauid ad Nathan, ‖ Pecca- *huius. Eccl. 47. b
ui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Do minus quoq; transtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos *Domini propter verbũ hoc, *nomen.
filius qui natus est tibi, morte morietur. Et re uersus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus paruulum quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & desperatus est. Depre catusq; est Dauid Dominum pro paruulo: &

ieiunauit

ieiunauit Dauid ieiunio, et ingressus seorsum, iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec comêdit cum eis cibum. Accidit autem die septima vt moreretur infans: timueruntque serui Dauid nuntiare ei quòd
E mortuus esset paruulus. dixerunt enim, Ecce cùm paruulus adhuc viueret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quanto magis si dixerimus, Mortuus est puer, sе affliget? Cùm ergo Dauid audisset seruos suos
a-vidisset. 1. musitantes, intellexit quòd mortuus esset infantulus. dixitque ad seruos suos, Num mortuus est puer? Qui responderunt ei, Mortuus
a-vestiet. 1. est. Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus vnctusque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini: & adorauit, & venit in domum suam, petiuitque vt ponerent ei panem, & comêdit. Dixerunt autem ei serui sui, Quis est sermo quem fecisti? propter infantẽ, cùm adhuc viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autem puero surrexisti, & comedisti panem. Qui ait, Propter infantem dum adhuc vi
F ueret, ieiunaui & fleui: dicebam enim, Quis scit si fortè donet eum mihi Dominus, & viuat infans? Nunc autẽ quia mortuus est, quare ieiuno? nunquid potero reuocare eum amplius? ego vadam magis ad eũ: ille verò non reuertetur ad me. Et consolatus est Dauid Bethsabee vxorem suam, ingressusque ad eam, dor
Matth. 1. 2 miuit cum ea: ‖ quæ genuit filium, & vocauit nomen eius Salomon, & Dominus dilexit eũ.
*eum. Misitque *in manu Nathan prophetæ, & vocauit nomen eius Amabilis-Domino, eo quòd
2. Pa. 20. 2 diligeret eũ Dominus. ‖ Igitur pugnabat Ioab cõtra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat vrbem regiam. Misitq; Ioab nũtios ad Dauid, dicens, Dimicaui aduersum Rabbath, &
G capienda est Vrbs-aquarum. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside ciuitatem, & cape eam: ne cum à me vastata fuerit vrbs, nomini meo ascribatur victoria. Congregauit itaque Dauid omnẽ populum, & profectus est aduersum Rabbath: cumque dimicasset, cœpit eam. Et tulit diadêma regis eorum de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas prætiosissimas, & impositum est super caput Dauid. Sed & prædam ciuitatis asportauit multam valde, populum quoq; eius adducens serrauit, & circumegit super eos ferrata carpenta: diuisitque cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon: & reuersus est Dauid, & omnis exercitus in Ierusalem.

S. *Absalom, propter incestum cũ sorore Thamar, fratrẽ Amnon occidit, iratoq; patre profugus ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.*

CAP. XIII.

FActum est autem post hæc vt Absalom A
filij Dauid sororem speciosissimam vocabulo Thamar, adamaret Amnõ filius Dauid, & deperiret in eam ▷valdè, ita vt pro- ▷. 2.
pter amorem eius ægrotaret: quia cùm esset virgo, difficile ei videbatur vt quippiam inhonestè ageret cum ea. Erat autem Amnon amicus, nomine Ionadab filius Sêmaa fratris Dauid, vir prudens valde. Qui dixit ad eum, Quare sic attenuaris macie fili regis, per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon, Thamar sororem fratris mei Absalom amo. Cui respondit Ionadab, Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cumq; venerit pater tuus vt visitet te, dic ei, Veniat oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibum, & faciat pulmentum, vt comedam de manu eius.

Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare B
cœpit: cumque venisset rex ad visitandũ eum, ait Amnon ad regem, Veniat obsecro, Thamar soror mea, vt faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibũ *capiam de manu eius. *paratum.
Misit ergo Dauid ad Thamar domũ, dicens. Veni in domũ Amnõ fratris tui, & fac ei pulmentum. Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille aũt iacebat: quæ tollens farinã cõmiscuit, & liquefaciẽs, in oculis eius coxit sorbitiũculas. Tollensq; quod coxerat, effudit, & posuit corã eo, & noluit comedere: dixitq; Amnon, Eijcite vniuersos à me. Cumq; eiecissent omnes, dixit Amnon ad Thamar, Infer cibum in cõclaui, vt vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fecerat, & intulit ad Amnõ fratrem suum in con-
claui, Cumq; obtulisset ei cibum, apprehen- C
dit eam, & ait, Veni, cuba mecum soror mea. Quæ respondit ei, Noli frater mi, noli opprimere me: neq; enim hoc fas est in Israel: noli facere stultitiã hanc. Ego enim ferre non potero opprobrium meũ, & tu eris quasi vnus de insipientibus in Israel: quin potius loquere ad regẽ, & non negabit me tibi. Noluit autem
*acquiescere præcibus eius, sed prævalẽs viri- *Amnon.
bus oppressit eam, & cubauit cũ ea, Et exosam eã habuit Amnõ odio magno nimis: ita vt maius esset odiũ quo oderat eã: amore quo antè dilexerat, Dixitq; ei Amnon, Surge & vade. Quæ respondit ei, Maius est hoc malũ quod nũc agis aduersum me, quã quod antè fecisti, expellẽs me. Et noluit audire eam: sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit, Eijce hanc à me foras: & claude ostiũ post eã. Quæ induta erat talari tunica: huiuscemodi enim filiæ regis virgines vestibus vtebãtur. Eiecit itaq; eã minister illius foras: clausitq; fores post eã. Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisq; manibus super caput suũ, ibat ingrediens, & clamãs. Dixit autẽ ei Absalom

frater

frater suus, Nunquid Amnon frater tuus cõcubuit tecum? sed nunc soror tace, frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaq; Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui. Cùm aũt audisset rex Dauid
▷.33. verba hæc, contristatus est valde, ▷& noluit contristare spiritũ Amnon filij sui, quoniam diligebat eũ, quia primogenitus erat ei. 'Porrò non est locutus Absalõ ad Amnon nec malum, nec bonum: oderat enim Absalom Amnon, eo quòd violasset Thamar sororem suã.
E Factum est autem post tempus biennij, vt tonderẽtur oues Absalom in Baal-hasor, quæ est iuxta Ephráim: & vocauit Absalom omnes filios regis, venitq; ad regem, & ait ad eũ, Ecce tondentur oues serui tui: veniat oro rex cum seruis suis ad seruum suum. Dixitq; rex ad Absalom, Noli fili mi, noli rogare vt veniamus omnes, & grauemus te. Cùm autem cogeret eum, & noluisset ire, benedixit ei. Et ait
ad Dauid. Absalom, Si non vis venire, veniat obsecro nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex, Non est necesse vt vadat tecum. Coegit itaque Absalom eum, & dimisit
▷.36. cum eo Amnon & vniuersos filios regis. ▷Feceratque Absalom conuiuium quasi conuiuium regis. 'Præceperat autem Absalom pueris suis, dicens, Obseruate cũ temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis, percutite eũ, & interficite: nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri
F fortes. Fecerunt ergo pueri Absalom aduersus Amnon, sicut præceperat eis Absalom: surgentesque omnes filij regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt. Cumque adhuc pergerẽt in itinere, fama peruenit ad Dauid, dicẽs, Percussit Absalom omnes filios regis, & non remansit ex eis saltem vnus. Surrexit
Dauid. itaque rex, & scidit vestimenta sua: & cecidit super terram: & omnes serui illius qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua. Respondẽs autem Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, dixit, Ne æstimet dominus meus rex, quòd omnes pueri filij regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus ex die qua oppressit Thamar sororem eius. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens, Omnes
G filij regis occisi sunt: quoniam Amnon solus mortuus est. Fugit autem Absalom, & eleuauit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter deuium ex latere montis. Dixit autem Ionadab ad regem, Ecce filij regis adsunt: iuxta verbũ serui tui sic factum est. Cumque cessasset loqui, apparuerunt & filij regis: & intrantes leuauerunt vocem suam, & fleuerunt: sed & rex & omnes serui eius fleuerũt ploratu magno nimis. Porrò Absalom fugiens, abijt ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo Dauid filium suum* multis diebus. Absalom autem cùm fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis. Cessauitque rex Dauid persequi Absalom, eo quòd consolatus esset super Amnon interitu.

* Amnon. multis. 4.

S. Absalom mulieris Thecuitæ solertia reuocari curat Ioab à Gessur in Ierusalem, de pulchritudine & filijs Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Ioab incendi iussit.

CAP. XIIII.

INtelligẽs autem Ioab filius Saruiæ, quòd A cor regis versum esset ad Absalom, misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam, Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tẽpore lugens mortuum: & ingrediẽris ad regem, & loquẽris ad eum sermones huiuscemodi. Posuit autem Ioab verba in ore eius. Itaq; cùm ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terrã, & adorauit, & dixit, Serua me rex. Et ait ad eam rex, Quid causæ habes? Quæ respõdit, Heu mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus. Et ancillæ tuæ erant duo filij: qui rixati sunt aduersum se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum. Et ecce cõsur- B
gens vniuersa cognatio aduersum ancillam tuam, dicit, Trade eum qui percussit fratrem suum, vt occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, & deleamus hæredem: & quærunt extinguere scintillam meam quæ relicta est, vt non supersit viro meo nomen, & reliquiæ super terram. Et ait rex ad mulierẽ, Vade in domum tuam, & ego iubebo pro te. Dixitque mulier Thecuitis ad regem, In me domine mi rex sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus eius sit innocens. Et ait rex, Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltrà non addet vt tãgat te. Quæ ait, Recordetur rex Domini Dei sui, vt nõ mul- C
tiplicen-

triplicentur proximi sanguinis ad vlciscendū, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait. Viuit Dominus, quia nō cadet de capillis filij tui super terram. Dixit ergo mulier, Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait, Loquere. Dixitque mulier, Quare cogitasti huiusce modi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud vt peccet, & nō reducat eiectum suum? Exc.18.g. 33.c. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur: nec vult Deus perire animam, sed retractat, cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. Nunc igitur veni vt loquar ad dominum meum regem verbum hoc præsente populo. Et dixit ancilla D tua, Loquar ad regem, si quo modo faciat rex *verba. verbum ancillæ suæ. Et audiuit rex, *vt liberaret ancillam suam de manu omniū qui volebant de hæreditate Domini delere me, & filium meum simul. Dicat ergo ancilla tua, vt fiat verbum domini mei regis sicut sacrificiū. Sicut enim angelus Domini, sic est dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur: vnde & Dominus Deus tuus est tecum. Et respondens rex, dixit ad mulierem, Ne abscōdas à me verbum quod te interrogo. Dixitq; ei mulier, Loquere domine mi rex. Et ait rex, Nunquid manus Ioab tecum E est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait, Per salutem animæ tuæ domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexterā est ex omnibus his quæ locutus est dominus meus rex: seruus enim tuus Ioab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc. Vt verterem figurā sermonis huius, seruus tuus Ioab præcepit istud: tu aūt domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiā angelus Dei, vt intelligas omnia super terrā. Et ait rex ad Ioab, Ecce placatus feci verbū tuū: vade ergo, & reuoca puerū Absalō. Cadēsq; Ioab super faciem suam in terrā, adorauit, & benedixit regi: & dixit Ioab, Hodie intellexit seruus tuus quia inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex: *domine mi. F feciſti enim sermonem *rex serui tui. Surrexit ergo Ioab, & abijt in Gessur, & adduxit Absalom in Ierusalem. Dixit autem rex, Reuertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reuersus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit. Porrò sicut Absalom, vir nō erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: à vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula. Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tōdebatur, quia grauabat eū cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico. Nati sunt autem Absalom filij tres: & filia vna, nomine Thamar: elegantis formæ. Mansitq; Absalom in Ierusalem duobus annis, & faciem regis non vidit. Misit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumq; secundò misisset: & ille noluisset venire ad eū, dixit seruis suis, Scitis agrum Ioab iuxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo serui Absalom segetem igni. ▷Et venientes serui Ioab, scissis ▷.8. vestibus suis, dixerunt, Succenderūt serui Absalom partē agri igni'. Surrexitq; Ioab, & venit ad Absalom in domum eius, & dixit, Quare succēderunt serui tui segetem meam igni? Et respondit Absalom ad Ioab, Misi ad te obsecrans vt venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei, Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo vt videam faciem regis: quod si memor est iniquitatis meæ, interficiat me. Ingressus itaque Ioab ad regem, nūtiauit ei ▷omnia': vocatusq; est Ab- ▷.9. salom, & intrauit ad regem, & adorauit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalom.

S. Absalom conciliato sibi populi fauore, aduersus patrem coniurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

CAP. XV.

IGitur post hæc fecit sibi Absalom currus A & equites, & quinquaginta viros qui præcederent eum. Et manè consurgens Absalom, stabat iuxta introitum portæ ▷in via,' & ▷.4. omnem virum qui habebat negotium vt veniret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad sē, & dicebat, De qua ciuitate es tu? Qui respondēs aiebat, Ex vna tribu Israel ego sum seruus tuus. Respondebatque ei Absalom, Videntur mihi sermones tui boni & iusti, sed nō est qui te audiat constitutus à rege. Dicebatque Absalom, Quis me constituat iudicem super terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium, & iustè iudicē? Sed & cùm accederet ad eum homo vt salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum. Faciebatque hoc omni Israel venienti B ad iudicium vt audiretur à rege, & solicitabat corda virorum Israel. Post 'quadraginta' au- *'quatuor.* tem annos, dixit Absalom ad regem ▷Dauid,' ▷.5. Vadam, & reddam vota mea quæ voui Domino in Hebron. Vouens enim vouit seruus tuus, cùm esset in Gessur Syriæ, dicens, Si reduxerit me Dominus in Ierusalē, sacrificabo Domino. Dixitque ei rex Dauid, Vade in pace. Et surrexit, & abijt in Hebrō. Misit autem Absalom exploratores in vniuersas tribus Israel, dicens, Statim vt audieritis clangorem buccinæ, dicite, Regnabit Absalom in Hebron. Porrò cum Absalom ierunt ducenti viri de Ierusalem vocati, euntes simplici corde,

& cau-

C & causam penitus ignorantes. Accersiuit quo
que Absalom Achi-tophel Gilonitem consi-
*cū immolaret victimas & facta.5. liarium Dauid, de ciuitate sua Gilo. *Cumq;
immolaret victimas: facta'est coniuratio vali-
da, populusq; concurrens augebatur cum
Absalom. Venit igitur nuntius ad Dauid, di-
cens, Toto corde vniuersus Israel sequitur
Absalom. Et ait Dauid seruis suis qui erant cū
eo in Ieruſalē, Surgite, fugiamus: neq; enim e-
rit nobis effugium à facie Absalō: festinate e-
*impellat.7 gredi, ne fortè veniēs occupet nos, & *impleat
super nos ruinam, & percutiat ciuitatem in o-
re gladij. Dixeruntq; serui regis ad eum, O-
mnia quæcunque præceperit dominus noster
rex, libenter exequemur serui tui. Egressus est
ergo rex, & vniuersa domus eius pedibus suis:
& reliquit rex decem mulieres cōcubinas ad
D custodiendam domum. Egressusq; rex & om-
nis Israel pedibus suis, stetit procul à domo:
& vniuersi serui eius ambulabant iuxta eum,
& legiones cerethi & phelethi, & omnes Ge
▷.3. thæi ▷pugnatores validi' sexcenti viri qui secu
ti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant
regem. Dixit autem rex ad Ethai Gethæum,
Cur venis nobiscum? reuertere, & habita cū
rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco
tuo. Heri venisti, & hodie compellēris nobis-
cum egredi? ego autem vadā quo iturus sum:
reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & Do-
minus faciet tecum misericordiam & verita-
▷.4. tem, ▷quia' ostēdisti gratiam & fidē. ▷ *Et res-
▷.1. pondit Ethai regi, dicens, Viuit Dominus, &
viuit dominus meus rex: quoniam in quocun
que loco fueris domine mi rex, siue in morte,
siue in vita, ibi erit seruus tuus. Et ait Dauid
E Ethai, Veni, & transi. Et transiuit Ethai Ge-
thæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reli
qua multitudo. Omneſque flebant voce mag
na, & vniuersus populus transibat: rex quoq;
transgrediebatur Torrentem-cedron, & cun-
▷.7. ctus populus incedebat contra viam ▷oliuæ'
quæ respicit ad desertū. Venit autem & Sadoc
▷.3. ▷sacerdos', & vniuersi Leuitæ cum eo, portā-
tes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam
fœderis Dei: & ascendit Abiathar, donec ex-
pletus esset omnis populus qui egressus fue-
rat de ciuitate. Et dixit rex ad Sadoc, Reporta
arcam Dei in vrbem: si inuenero gratiam in
oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi
eam & tabernaculum suum. Si autem dixerit
*mihi.1. mihi, Non places: præstò sum, faciat *quod bo
F num est coram se. Et dixit rex ad Sadoc sacer-
dotem, O videns reuertere in ciuitatem in pa
ce: & Achimaas filius tuus, & Ionathan filius
Abiathar duo filij vestri, sint vobiscum. Ecce
ego abscondar in campestribus deserti, donec
veniat sermo à vobis, indicās mihi. Reporta-
uerunt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in
Ieruſalem, & manserunt ibi. Porrò Dauid as-
cendebat Cliuum-oliuarū, scandens & flens,
nudis pedibus incedens, & operto capite, sed
& omnis populus qui erat cum eo, operto ca-
pite ascēdebat plorans. Nuntiatum est autem
Dauid quòd & Achi-tophel esset in coniura-
tione cum Absalom, dixitq; Dauid, Infatua
quæso Domine consiliū Achi-tophel. Cum- G
que ascenderet Dauid summitatem montis in
quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit
ei Chusai Arachites, sciſſa veste, & terra ple-
no capite. Et dixit ei Dauid, Si veneris mecū,
eris mihi oneri: si autem in ciuitatem reuerta
ris, & dixeris Absalom, Seruus tuus sum rex,
▷patere me viuere: 'sicut fui seruus patris tui, ▷.5.
sic ero seruus tuus: dissipabis cōsilium Achi-
tophel. Habes autem tecū Sadoc & Abiathar
sacerdotes: & omne verbum quodcunque au-
dieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abia
thar sacerdotibus. Sunt enim cum eis duo filij
eorum Achimaas filius Sadoc, & Ionathan fi
lius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne
verbum quod audieritis. Veniente ergo Chu-
sai amico Dauid in ciuitatem, Absalom quo-
quæ ingressus est Ieruſalem.

S. Sibæ cibaria adferenti ac detractori cōfert Dauid bona Miphi-bōseth, Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Ieruſalem ingressus consilio Achi-tophel ad concubinas patris sui publicè ingreditur.

CAP. XVI.

CVmq; Dauid transisset paululùm mō- A
tis verticē, apparuit Siba puer Miphi-
bōseth, in occursum eius, cum duobus
asinis, qui onerati erant ducentis panibus, &
centum alligaturis vuæ passæ, & centum mas
sis palatharum, & *duobus vtribus' vini. Et di *vtre. 6.
xit rex Sibæ, Quid sibi volunt hæc? Respōdit-
que Siba, *asini, domesticis regis vt sedeant, & *domine mi rex.
panes & palathæ ad vescendum pueris ▷tuis', ▷.1.
vinum autem vt bibat siquis defecerit in deser
to. ‖ Et ait rex, Vbi est filius domini tui? Res- Infra.16.c
ponditq; Siba regi, Remansit in Ieruſalem,
dicens, Hodie restituet mihi domus Israel reg
num patris mei. Et ait rex Sibæ, Tua sunt om
nia quæ fuerunt Miphi-bōseth. Dixitq; Siba,
Oro vt inueniam gratiam coram te domine
mi rex. ‖ Venit ergo rex Dauid vsq; Bahurim: 3.Re.2.b.
& ecce egrediebatur inde vir de cognatione
domus Saul, nomine Semei, filius Gera, pro-
cedebatq; egrediens, & maledicebat. Mitte- B
batq; lapides contra Dauid, & contra vniuer
sos seruos regis Dauid: omnis autē populus,
& vniuersi bellatores à dextro & à sinistro la
tere regis incedebāt, Ita aūt loquebatur Semei
cum malediceret ▷regi, 'Egredere, egredere vir ▷.1.
sanguinum, & vir belial. Reddidit tibi Domi-
nus vniuersum sanguinē domus Saul: quoniā
inuasisti

inuasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnũ in manu Absalom filij tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinũ es. Dixit autem Abisai filius Saruiæ, regi, Quare maledicit canis hic moriturus domino meo regi? vadã, & amputabo caput eius. Et ait rex, Quid mihi & vobis est filij Saruiæ? dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid: & quis est qui audeat dicere quare sic fecerit? Et ait rex Abisai, & C vniuersis seruis suis, Ecce filius meus, qui egressus est de vtero meo, quærit animam meam: quanto magis *hic filius Iemini*? dimitte eum vt maledicat iuxta præceptũ Domini, si fortè respiciat Dominus afflictionem meã, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaq; Dauid, & socij eius per viã cum eo: Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicẽs, & mittens lapides aduersum eum, terramq; spargens. Venit itaq; rex*, & vniuersus populus cum eo lassus, & "refocillati sunt' ibi. Absalom aũt & omnis populus "Israel. 6. "eius' ingressi sunt Ierusalem, sed & Achi-tóphel cum eo. Cùm autẽ venisset Chusai Arachites amicus Dauid ad Absalõ, locutus est ad eũ, Salue rex, salue rex. Ad quem Absalom, Hæc est, inquit, gratia tua ad amicũ tuũ? quare non iuisti cũ amico tuo? Respondit q; Chu D sai ad Absalom, Nequaquam: quia illius ero quem elegit Dominus, & omnis hic populus & vniuersus Israel, & cum eo manebo. Sed vt & hoc inferam, cui ego seruiturus sum? nónne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi. Dixt aũt Absalom ad Achi-tóphel, Inite consilium, quid agere debeamus. Et ait Achi-tóphel ad Absalom, Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendũ domum: vt cũ audierit omnis Israel quòd fœdaueris patrem tuum, roborentur tecum manus eorũ: Tetenderunt ergo Absalom taber- Supr. 12. c. naculum in solario, ‖ingressusq; est ad concubinas patris sui corã vniuerso Israel. Consilium autẽ Achi-tóphel, quod dabat in diebus illis, quasi siquis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achi-tóphel, & cùm esset cum Dauid, & cùm esset cum Absalom.

maledicet mihi?

Dauid "refocillatus est. 1.

S. *Chusai dissipat consilium Achi-tóphel, idq́ue per nuntios indicat Dauid, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare se suspendit Achi-tóphel: tres amici Dauid munera adferunt ne eius populus necessarijs egens deficeret.*

CAP. XVII.

A DIxit ergo Achi-tóphel ad Absalõ, Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar Dauid hac nocte. Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumq́ue fugerit omnis populus qui cũ eo est, percutiam regem desolatum. Et reducam vniuersum populum, quomodo "vnus homo' reuerti "amnis. 6. solet: vnum enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace. Placuitq́; sermo eius Absalom, & cunctis maioribus natu Israel. Ait autem Absalom, Vocate* Chusai Arachiten, & *&. 4. audiamus quid etiam ipse dicat. Cumq́ue venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eũ, Huiuscemodi sermonẽ locutus est Achi-tóphel: facere debemus an non? quod das consilium? Et dixit Chusai ad Absalom, Nõ est bo B num consilium quod dedit Achi-tóphel hac vice. Et rursum intulit Chusai, Tu nosti patrem tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo. Forsitan nunc latitat in foueis, aut in vno quo voluerit loco, & cùm ceciderit vnus quilibet in principio, audiet quicunque audierit, & dicet, Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom. Et fortissimus "quisque', cuius cor "ipse. 2. est quasi leonis, pauore soluetur: scit enim omnis ▷ populus' Israel fortem esse patrem tu- ▷. 2. um, & robustos omnes qui cum eo sunt. Sed hoc mihi videtur rectum esse consiliũ, Con- C gregetur ad te vniuersus * Israel, à Dan vsque *populus. Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum. Et irruemus super eũ in quocunque loco inuentus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & non relinquemus de viris qui cum eo sunt, ne vnum quidem. Quòd si vrbem aliquã fuerit ingressus, circundabit omnis Israel ciuitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, vt non reperiatur ne calculus quidem ex ea. Dixitq́ue Absalom, & omnes viri Israel, Melius est consiliũ Chusai Arachitæ, consilio Achitóphel. Domini autẽ nutu dissipatum est cõ- D silium Achi-tóphel vtile, vt induceret Dominus super Absalom malum. Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus, Hoc & hoc modo consilium dedit Achi-tóphel Absalom, & senioribus Israel: & ego tale & tale dedi cõsilium. Nunc ergo mittite cito, & nuntiate Dauid, dicentes, Ne morẽris nocte hac in campestribus deserti, sed absq; dilatione transgredere: ne fortè absorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo est. Ionathan aũt & Achimaas stabant iuxta Fontem-rogel: abijt ancilla & nuntiauit eis: & illi profecti sunt, vt referrẽt ad regem Dauid nuntiũ: non enim poterant videri, aut introire ciuitatem, Vidit autẽ eos quidam puer, & indicauit Absalom: illi verò cõcito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum. Tulit autem mulier

mulier, & expandit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res. Cumq; venissent serui Absalom in domum ad mulierem, dixerũt, Vbi est Achimaas & Ionathan? Et respondit eis mulier, Transierunt festinãter, gustata paululum aqua. At hi qui quærebant, cùm non reperissent, reuersi sunt in Ierusalem. Cumque abijssent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiauerunt regi Dauid, & dixerunt, Surgite, & transite cito fluuium: quoniam huiusce modi dedit cõsilium cõtra vos Achi-tóphel. Surrexit ergo Dauid, & omnis populus qui cum eo erat, & transierunt Iordanẽ, donec diluceſceret, * & ne vnus quidem resíduus fuit, qui non transíſſet fluuium. Porrò Achi-tóphel videns quòd non fuiſſet factum cõsilium suum, strauit asinum suum, surrexitque, & abijt in domum suam & in ciuitatem suam: & dispósita domo sua, suspendio interijt, & sepultus est in sepulchro patris sui. Dauid autẽ venit in Castra, & Absalom transijt Iordanem, ipse & omnes viri Israel cum eo. Amasam verò constituit Absalom pro Ioab super exercitum: Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Ietra de Iezraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Saruiæ quæ fuit mater Ioab. Et castrametatus est Israel cũ Absalom in Terra-Galaad. Cumq; venisset Dauid in Castra, Sobi filius Naas de Rabath filiorum Ammon & Machir filius Amihel de Lo-dabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim, obtulerunt ei stratoria & tapetia, & vasa fictilia, frumentũ & hordeum & farinam & polentam & fabam & lentem, & frixum *cicer & mel & butyrum, oues & pingues vitulos. dederuntq; Dauid, & populo qui cũ eo erat, ad vescendũ: suspicati enim sunt populum fame & siti fatigari in deserto.

F

G

*antequam denudaretur verbum.

*oleo.

S. *Absalom victus prælio, quercuq; pendens ab Ioab transfoditur, quod audiẽs Dauid amarè eum fleuit.*

CAP. XVIII.

A IGitur cõsyderato Dauid populo suo constituit super eos tribunos & centuriones, & dedit populi tertiam partem sub manu Ioab, & tertiam partem sub manu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitque rex ad populum. Egrediar & ego vobiscum. Et respondit populus, Nõ exibis: siue enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: siue media pars ceciderit è nobis, non satis curabunt: quia tu vnus *pro decem millibus cõputaris: melius est igitur vt sis nobis in vrbe præsidio. Ad quos rex ait, Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturq; populus per turmas suas centeni & milleni. Et præcepit rex Ioab & Abisai & Ethai, dicens, Seruate mihi puerum Absalõ. Et omnis populus audiebat præcipiẽtem regem cunctis principibus pro Absalom. Itaq; egressus est populus in campũ contra Israel, & factum est prælium in saltu Ephraim. Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu Dauid, factaq; est plaga magna in die illa, viginti millium. Fuit aũt ibi prælium dispersum super faciẽ omnis terræ, & multò plures erant quos saltus consumpserat de populo, quàm hi quos vorauerat gladius in die illa. Accidit autẽ vt occurreret Absalom seruis Dauid, sedens mulo: cumq; ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput eius quercui: & illo suspenso inter cœlum & terram, mulus cui insederat, pertransiuit. Vidit autem hoc quispiam, & nuntiauit Ioab, dicens, Vidi Absalom pendere de quercu. Et ait Ioab viro qui nuntiauerat ei, Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem argenti siclos, & vnum baltheum? Qui dixit ad Ioab, Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, dicens, Custodite mihi puerum Absalom. Sed & si feciſſem cõtra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex aduerso. Et ait Ioab, Nõ sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergò *tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom: cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt decem iuuenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum. Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientẽ Israel, volens parcere multitudini. Et tulerunt Absalom, & proiecerunt eum in saltu, in foueam grandem, & comportauerunt super eum aceruum lapidum magnum nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua. Porrò Absalom erexerat sibi, cùm adhuc viueret, titulum, qui est in Valle-regis: dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei. Vocauitque titulum nomine suo, & appellatur, Manus-Absalom: vsque ad hanc diem. Achimaas autem filius Sadoc, ait, Curram & nuntiabo regi quia iudicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum eius. Ad quem Ioab dixit, Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, filius enim regis est mortuus. Et ait Ioab Chusi, Vade, & nuntia regi quæ vidisti. Adorauit Chusi Ioab, & cucurrit. Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab, Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Ioab, Quid vis currere fili mi? ▸veni huc', non eris boni nuntij baiulus. Qui respondit.

*solus.

*Ioab. 9.

B

C

D

E

▸v. 4.

põdit, Quid enim ſi cucurrero? Et ait ei, Curre. Currens ergo Achimaas per viam compẽdij, tranſiuit Chuſi. Dauid autem ſedebat inter duas portas: ſpeculator verò qui erat in faſtigio portæ ſuper murum, eleuans oculos, vidit hominem currentem ſolum. Et exclamans indicauit regi: dixitq́ue rex, Si ſolus eſt, bonus eſt nuntius in ore eius. Properante autem illo, & accedente propius, vidit ſpeculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait, Apparet mihi alter homo currens ſolus. Dixitq́; rex, Et iſte bonus eſt nuntius, Speculator autem, Contemplor, ait, curſum prioris, quaſi curſum Achimaas filij Sadoc. Et ait rex, Vir bonus eſt: & nuntiũ portans bonum, venit. Clamans autem Achimaas, dixit ad regem, Salue rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait, Benedictus Dominus Deus tuus, qui concluſit homines qui leuauerunt manus ſuas contra dominum meũ regem. Et ait rex, Eſtne pax puero Abſalom? Dixitq́; Achimaas, Vidi tumultum magnũ, cùm mitteret Ioab ſeruus tuus, ô rex, me ſeruum tuũ: neſcio aliud. Ad quem rex, Tranſi, ait: & ſta hîc. Cumq́ue ille tranſiſſet, & ſtaret, apparuit Chuſi: & veniens ait, Bonum apporto nuntium domine mi rex: iudicauit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui ſurrexerunt contra te. Dixit autem rex ad Chuſi, Eſtne pax puero Abſalom? Cui reſpondens Chuſi, Fiant, inquit, ſicut puer, inimici domini mei regis, & vniuerſi qui conſurgunt aduerſus eum in malum. Contriſtatus itaque rex, aſcendit cœnaculum portæ, & fleuit. Et ſic loquebatur, vadens, Fili mi Abſalom, Abſalom fili mi: quis mihi tribuat vt ego moriar pro te Abſalom fili mi, fili mi Abſalom?

tumultũ. 6.

fili mi. 2.

S. Dauid Ioab verbis commotus, ſuos conſpiratores ſibi reconciliat, & à viris Iuda in Ieruſalem reducitur, ac Semei veniam precanti ignoſcit, & Miphi-bóſeth recipit, iubens vt agros cum Siba diuidat, valedicit ipſi Berzellai retinens ſecum Chamaam. Iſrael autem cum Iuda pro Dauid contendit.

CAP. XIX.

NVntiatum eſt autem Ioab quòd rex fleret, & lugeret filium ſuum: & verſa eſt victoria in luctum in die illa omni populo: audiuit enim populus in die illa dici, Dolet rex ſuper filio ſuo. Et declinauit populus in die illa ingredi ciuitatẽ, quomodo declinare ſolet populus verſus, & fugiẽs de prælio. Porrò rex operuit caput ſuum, & clamabat voce magna, Fili mi Abſalom, Abſalom fili mi. Ingreſſus ergo Ioab ad regẽ in domũ, dixit, Confudiſti hodie vultus omnium ſeruorum tuorum qui ſaluam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorũ & filiarum tuarum, & animam vxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & oſtendiſti hodie quia non curas de ducibus tuis, & de ſeruis tuis: & verè cognoui modò, quia ſi Abſalom viueret, & omnes nos occubuiſſemus, tunc placeret tibi. Nunc igitur ſurge, & procede: & alloquens ſatisfac ſeruis tuis: iuro enim tibi per Dominum, quòd ſi non exieris, ne vnus quidem remanſurus ſit tecum nocte hac: & peius erit hoc tibi, quàm omnia mala quæ venerunt ſuper te ab adoleſcentia tua vſque in præſens. Surrexit ergo rex, & ſedit in porta: & omni populo nuntiatum eſt quòd rex ſederet in porta: venitq́ue vniuerſa multitudo coram rege, Iſrael autem fugit in tabernacula ſua. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Iſrael, dicens, Rex liberauit nos de manu inimicorum noſtrorum, ipſe ſaluauit nos de manu Philiſthinorum: & nunc fugit de terra propter Abſalõ. Abſalom autem quem vnximus ſuper nos, mortuus eſt in bello: vſquequo ſiletis, & non reducitis regem? ▷Et conſilium totius Iſrael venit ad regẽ: Rex verò Dauid miſit ad Sadoc & Abiathar ſacerdotes, dicens, Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes, Cur venitis nouiſſimi ad reducendum regẽ in domum ſuam? Sermo aũt omnis Iſrael peruenerat ad regem in domo eius, ▷quia dixerat rex, Hæc dicetis ad populum Iuda, Fratres mei vos, os meũ, & caro mea vos: quare nouiſſimi reducitis regem? Et Amaſæ dicite, Nõne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi nõ magiſter militiæ fueris corã me omni tẽpore pro Ioab. Et inclinauit cor omnium virorum Iuda, quaſi viri vnius: miſeruntq́ue ad regem, dicentes, Reuertere tu, & omnes ſerui tui. ‖Et reuerſus eſt rex: & venit vſque ad Iordanem, & ▷omnis Iuda venit vſq; in Galgala, vt occurreret regi, & traduceret eum Iordanem. Feſtinauit aũt Semei filius Gera filij Iemini de Bahurim, et deſcendit cũ viris Iuda in occurſum regis Dauid cum mille viris de Ben-iamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filij eius, ac viginti ſerui erant cũ eo: & irrumpẽtes Iordanem, ante regem tranſierunt vada, vt traducerent domum regis, & facerẽt iuxta iuſſionem eius: Semei autem filius Gera proſtratus coram rege, cùm iam tranſiſſet Iordanem, dixit ad eum, ‖Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neq; memineris iniuriarũ ſerui tui in die qua egreſſus es domine mi rex de Ieruſalem, neque ponas rex in corde tuo. Agnoſco enim ſeruus tuus peccatum meum: & idcirco hodie primus veni de omni domo Ioſeph, deſcendiq́ue in occurſum domini mei regis.

▷. 12.

▷. 6.

3. Reg. 2. b.

▷. 6.

Sup. 16. e.

Reſpon-

Respondens verò Abisai filius Saruiæ, dixit, Nunquid pro his verbis nõ occidetur Semei, quia maledixit Christo Domini? Et ait Dauid. Quid mihi & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in satan? ergóne hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factum regem super Israel? Et ait rex Semei, Nõ
E morieris. Iurauitque ei. Miphi-bóseth quoq; filius Saul descendit in occursum regis illotis pedibus, & intonsa barba: vestesq; suas non lauerat à die qua egressus fuerat rex, vsque ad diem reuersionis eius in pace. Cumque Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex, Quare nõ veniſti mecum Miphi-bóseth? Et respondẽs ait, Domine mi rex, seruus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus vt sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege:
Sup. 16.a. claudus enim sum seruus tuus. ‖ Insuper & accusauit me seruum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex sicut angelus Dei es, fac quod placitum est tibi. Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu autem posuisti me seruum tuũ inter cõuiuas mensæ tuæ: quid ergo habeo iustæ quærelæ? aut quid possum vltrà vociferari ad regem? Ait ergo ei rex,
Supr. 16.a. Quid vltrà loquêris? fixum est ‖ quod locutus sum: tu & Siba diuidite possessiones. Respondit; Miphi-bóseth regi, Etiam cuncta acci-
F piat, postquàm reuersus est dominus meus rex
3.Re.2.b. pacificè in domum suam. ‖ Berzellai quoque
*senex valde. Galaadites, *descendens de Rogelim, traduxit regem Iordanem, paratus etiam vltrà fluSupr. 17.g. uium prosequi eum. ‖ Erat autem Berzellai Galaadites senex valde, id est octogenarius, & ipse præbuit alimenta regi, cùm moraretur in Castris: fuit quippe vir dives nimis. Dixit itaq; rex ad Berzellai, Veni mecum, vt requiescas securus mecum in Ierusalẽ. Et ait Berzellai ad regẽ, Quot sunt dies annorũ vitæ meæ, vt ascendam cum rege in Ierusalem? Octogenarius sum hodie: nunquid vigent sensus mei ad discernendum suaue aut amarum? aut delectare potest seruum tuum cibus aut potus? vel audire possum vltrà vocẽ cantorum atq; cantatricum? quare seruus tuus sit oneri domi
*procedat.1. no meo regi? Paululum *procedam' famulus tuus ab Iordane tecum: nõ indigeo hac vicissitudine, sed obsecro vt reuertar seruus tuus,
▷.2. & moriar in ciuitate mea, ▷ & sepeliar' iuxta sepulchrum patris mei & matris meæ. Est au
G tem seruus tuus Chamaam, ipse vadat tecum domine mi rex, & fac ei quicquid tibi bonum videtur. Dixit itaque ei rex, Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei quicquid tibi placuerit: & omne quod petieris à me, impetrabis. Cumque transisset vniuersus populus &
*restitit. rex Iordanem, *osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reuersus est in locum suum. Transiuit ergo rex in Galgalã, & Chamaam cum eo: omnis autẽ populus Iuda traduxerat regem, & media tantùm pars affuerat de populo Israel. Itaque omnes viri Israel cõcurrentes ad regem, dixerunt ei, Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & traduxerunt regem & domum eius Iordanem, omnesque viros Dauid cum eo? Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israel, Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? nunquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt? Et respondit vir Israel ad viros Iuda, & ait, Decem partibus maior ego sum apud regem, *magisq; ad me pertinet Dauid, quàm ad te: cur fecisti mihi iniuriam, & non mihi nuntiatum est priori, vt reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Iuda viris Israel.

*& primogenitus ego sum.4.

S. Ioab cum fratre Abisai persequens Sibam filium Bochri mouentem contra Dauid seditionem in Israel, Amasam in via occidit, tandemq; ab obsidione Abelæ, misso Sibæ per murum capite, discedit. CAP. XX.

A Accidit quoque vt ibi esset vir belial nomine Seba filius Bochri, vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait, Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai: ▷reuertere' in tabernacula "tua' Israel. Et separatus est omnis Israel à Dauid, secutusque est Seba filium Bochri: viri autem Iuda adhæserunt regi suo à Iordane vsque Ierusalem. Cumq; venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens: & nõ est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque in diem mortis suæ in viduitate viuentes. Dixit autem rex Amasæ, Cõuoca mi-
B hi omnes viros Iuda in diem tertium, & tu adesto præsens. Abijt ergo Amasa vt conuocaret Iudam, & moratus est extra placitũ quod ei constituerat ▷rex.' Ait autẽ Dauid ad Abisai, Nunc magis afflicturus est nos Seba filius

▷.16. "sua.16.

▷.5.

Bochri,

Bochri, quàm Abſalom: tolle igitur ſeruos do
mini tui, & perſequere eum, ne fortè inueniat
ciuitates munitas, & effugiat nos. Egreſsi ſunt
ergo cum eo viri Ioab, cerethi quoque, & phe
lethi: & omnes robuſti exierunt de Ieruſalem
G ad perſequendum Seba filium Bochri. Cum-
que illi eſſent iuxta lapidem grandem qui eſt
in Gabaon, Amaſa veniens occurrit eis. Porrò
Ioab veſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram
habitus ſui, & déſuper accinctus gladio depen
dente vſque ad ilia, in vagina, qui fabricatus
3.Reg. 2.a leui motu egredi poterat, & percutere. Dixit
itaque Iaob ad Amaſam, Salue mi frater. ‖Et
tenuit manu dextera mentum Amaſæ, quaſi
oſculans eum. Porrò Amaſa non obſeruauit
* & mor- gladium, quẽ habebat Ioab: qui percuſsit eũ in
tuus eſt. latere, & effudit inteſtina eius in terram, *nec
ſecundum vulnus appoſuit. Ioab autem, & A
biſai frater eius perſecuti ſunt Seba filium Bo-
D chri. Interea quidam viri, cùm ſtetiſſent iuxta
cadauer Amaſæ, de ſocijs Ioab, dixerunt, ecce
qui eſſe voluit pro Ioab comes Dauid, Amaſa
autem conſperſus ſanguine, iacebat in media
via. Vidit hoc quidam vir quòd ſubſiſteret om
nis populus ad videndũ eum, & amouit Ama-
ſam de via in agrum: operuitque eum veſti-
mento, ne ſubſiſterent tranſeuntes, propter
eum. Amoto ergo illo de via, tranſibat omnis
E vir ſequens Ioab ad perſequẽdum Seba filium
Bochri. Porrò ille tranſierat per omnes tribus
Iſrael vſque in Abelam, & Beth-maacha: om-
nesque viri electi congregati fuerant ad eum.
Venerunt itaque, & oppugnabant eum in A-
bela' & in Beth-maacha, & circundederunt
munitionibus ciuitatem, & obſeſſa eſt vrbs:
omnis autem turba quæ erat cum Ioab, molie-
batur deſtruere muros. Et exclamauit mulier
ſapiens de ciuitate, Audite, audite, dicite Ioab,
Appropinqua huc, & loquar tecum. Qui cùm
F acceſsiſſet ad eam, ait illi, Tu es Ioab? Et ille
reſpondit, Ego. Ad quem ſic locuta eſt, Audi
ſermones ancillæ tuæ. Qui reſpondit, Audio.
Deu. 20.c Rurſumq; illa, Sermo, inquit, dicebatur in ve-
teri prouerbio, ‖Qui interrogant, interrogent
in Abela: & ſic proficiebant. Nónne ego ſum
quæ reſpondeo veritatem in Iſrael, & tu quæ-
ris ſubuertere ciuitatẽ & euertere matrẽ in Iſ-
rael? Quare præcipitas hæreditatẽ domini? Re-
ſpondenſq; Ioab, ait, Abſit, abſit hoc à me: nõ
præcipito, neq; demolior. Nõ ſic ſe habet res,
ſed homo de monte Ephraim Seba, filius Bo-
chri cognomine, leuauit manum ſuam cõtra
G regem Dauid: tradite illum ſolum, & recede-
mus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab, Ecce ca-
put eius mittetur ad te per murum. Ingreſſa
eſt ergo ad omnem populum, & locuta eſt eis
ſapienter: qui abſciſſum caput Sebæ filij Bo-
chri proiecerunt ad Ioab. Et ille cecinit tuba,
& receſſerunt ab vrbe, vnuquiſq; in tabernacu
la ſua: Ioab autem reuerſus eſt Ieruſalem ad re
gem. ‖Fuit ergo Ioab ſuper omnem exercitum Supra.8.d.
Iſrael: Banaias autem filius Ioiadæ ſuper cere-
thæos & phelethæos: Aduram verò ſuper tri-
buta: porrò Ioſaphat filius Ahilud, à commen-
tarijs: Siua autem, ſcriba: Sadoc verò & Abia-
thar, ſacerdotes: Ira autem Iairites erat ſacer-
dos Dauid.

*S. Immiſſa propter Saulis in Gabaonitos pec-
catum fame trienni, ad illorum petitionem Da
uid Saulis reliquias præter Miphibóſeth tradit
vt crucifigerentur, quarum oſſa vnà cum Sau
lis & Ionathæ oſſibus iubet ſepulturæ tradi:
narrantur & quatuor bella Dauid aduerſus
Philiſthæos.*

CAP. XXI.

FActa eſt quoque fames in diebus Dauid A
tribus annis iugiter: & conſuluit Dauid
oraculum Domini. Dixitq; Dominus,
Propter Saul, & domum ▷ eius' ſanguinum, ▷.1.
quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabao
nitis rex, dixit ad eos. (Porrò Gabaonitæ non
erant de filijs Iſrael, ſed reliquiæ Amorrhæo-
rum: ‖filij quippe Iſrael iurauerant eis, & vo- Ioſue.9.c.
luit Saul percutere eos zelo, quaſi pro filijs Iſ-
rael & Iuda.) Dixit ergo Dauid ad Gabaoni-
tas, Quid faciam vobis? & quod erit veſtri
piaculum: vt benedicatis hæreditati Domini?
Dixeruntque ei Gabaonitæ, Non eſt nobis
ſuper argento & auro quæſtio, ▷ſed' contra ▷.1.
Saul, & contra domum eius: neque volumus
vt interficiatur homo de Iſrael. Ad quos ▷rex' ▷.2.
ait, Quid ergo vultis vt faciam vobis? Qui
dixerunt regi, Virum qui attriuit nos, & op-
preſsit iniquè, ita delere debemus, vt ne vnus
quidem reſiduus ſit de ſtirpe eius in cunctis fi
nibus Iſrael. Dentur nobis ſeptem viri de filijs B
eius, vt crucifigamus eos Domino in Gabaa-
Saul quondam electi Domini. Et ait rex, Ego
dabo. Pepercitque rex Miphi-bóſeth filio Io-
nathæ filij Saul, ‖propter iuſiurandum Domi 2.Re. 18.a
ni quod fuerat inter Dauid, & inter Ionathan
filium Saul. Tulit itaq; rex duos filios Reſpha
filiæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Mi-
phi-bóſeth: & quinque filios Michol filiæ Sa-
ul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui
fuit de Molathi, & dedit eos in manus Gabao
nitarum: qui crucifixerunt eos in monte co-
ram Domino: & ceciderunt hi ſeptem ſimul
occiſi in diebus meſsis primis, incipiente meſ-
ſione hordei. Tollens autem Reſpha filia Aia,
cilicium, ſubſtrauit ſibi ſupra petram ab initio
meſsis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cœlo:
& non dimiſit aues lacerare eos per diem, ne-
que beſtias per noctem. Et nuntiata ſunt Da-
uid quæ fecerat Reſpha, filia Aia, concubina
Saul. Et abijt Dauid, & tulit oſſa Saul, & oſſa C
Ionathæ filij eius à viris Iabes-Galaad, qui fu-

1.Reg. 31.c rati fuerant ea de platea Beth-ſan, ‖in qua ſuſpenderant eos Philiſthijm cùm interfeciſſent Saul in Gelboe, & aſportauit inde oſſa Ionathæ filij eius, & colligentes oſſa eorum, qui affixi fuerant, ſepelierunt ea cum oſsibus Saul, & Ionathæ filij eius in Terra-Bẽiamin, in latere, in ſepulchro Cis patris eius: fecerũtque omnia quæ præceperat rex, & repropitiatus eſt Deus terræ poſt hæc. Factũ eſt autem rurſum prælium Philiſthinorum aduerſum Iſrael, & deſcendit Dauid & ſerui eius cũ eo, & pugnabant contra Philiſthijm. Deficiente autem Dauid, Ieſbi-benob, qui fuit de genere arapha, cuius ferrum haſtæ trecentas vncias appendebat, & accinctus erat enſe nouo, niſus eſt percutere Dauid. Præſidioque ei fuit Abiſai filius Saruiæ, & percuſſum Philiſthæum
D interfecit. Tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes, Iam non egredieris nobiſcum in bel-
1.Pa.20.c. lum, ne extinguas lucernam Iſrael. ‖Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philiſthæos: tunc percuſsit Sobochai de Huſathi,
▷.2. Saph de ſtirpe arapha ▷de genere gigantum.' Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philiſthæos, in quo percuſsit Adeodatus filius Saltus polymitarius Beth-lehemites Goliath Gethæum, cuius haſtile haſtæ erat quaſi liciatorium texentium. Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelſus qui ſenos in manibus pedibuſq; habebat digitos, id eſt vigintiquatuor, & erat de origine arapha. Et blaſphemauit Iſrael: percuſsit autem eum Ionathan filius Sama fratris Dauid. Hi quatuor nati ſunt de arapha in Geth, & ceciderunt in manu Dauid, & ſeruorum eius.

S. Canticum gratiarum actionis Dauid pro ſua ab omnibus inimicis liberatione.

CAP. XXII.

A LOcutus eſt autẽ Dauid Domino verba carminis huius, in die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum ſuorum, & de manu Saul. Et ait,

Dominus petra mea, & robur meum, & ſaluator meus.

Deus fortis meus ſperabo in eum: ſcutum meum & cornu ſalutis meæ: eleuator meus, & refugium meum: ſaluator meus, de iniquitate liberabis me.

Pſal. 17. 2. ‖Laudabilem inuocabo Dominũ, & ab inimicis meis ſaluus ero.

Quia circundederunt me cõtritiones mortis: torrentes belial terruerunt me.

Funes inferni circundederunt me: præuenerunt me laquei mortis.

In tribulatione mea inuocabo Dominum, & ad Deum meũ clamabo: & exaudiet de tem
▷.3. plo ▷ſancto' ſuo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures eius.

Commota eſt & contremuit terra, fundamẽta montium concuſſa ſunt & conquaſſata, quoniam iratus eſt ▷eis.' ▷.4.

Aſcendit fumus de naribus eius, & ignis de ore eius vorabit: carbones ſuccẽſi ſunt ab eo.

Et inclinauit cœlos, & deſcendit: & caligo ſub pedibus eius.

Et aſcendit ſuper cherubim, & volauit: & lapſus eſt ſuper pennas venti.

Poſuit tenebras in circuitu ſuo latibulum: cribrans aquas de nubibus cœlorum.

Præ fulgore in conſpectu eius, *ſuccenſi ſunt B *nubes.
carbones ignis.

Tonabat de cœlo Dominus, & excelſus dabit vocem ſuam.

Miſit ſagittas* & diſsipauit eos: fulgur, & con *ſuas.
ſumpſit eos.

Et apparuerunt effuſiones maris, & reuelata ſunt fundamẽta orbis ab increpatione Domini, ab inſpiratione ſpiritus furoris eius.

Miſit de cœlo, & aſſumpſit me, & extraxit me de aquis multis,

Liberauit me ab inimico meo potentiſsimo, & ab his qui oderant me: quoniam robuſtiores me erant.

Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus eſt Dominus firmamentum meum.

Et eduxit me in latitudinẽ: liberauit me, quia complacui ei.

Retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiã meam, & ſecundum munditiam manuum mearum reddet mihi.

Quia cuſtodiui vias Domini, & non egi impiè, à Deo meo.

Omnia enim iudicia eius in conſpectu meo, & præcepta eius non amoui à me.

Et ero perfectus cum eo, & cuſtodiam me ab iniquitate mea.

Et reſtituet mihi Dominus ſecundum iuſti- C
tiam meam: & ſecũdum munditiã manuum mearum, in conſpectu oculorum ſuorum.

Cum ſancto ſanctus eris, & cum robuſto perfectus.

Cum electo electus eris, & cum peruerſo peruertêris,

Et populum pauperem ſaluum facies, oculiſque tuis excelſos humiliabis.

Quia tu lucerna mea Domine, & tu Domine illuminabis tenebras meas.

In te enim currã accinctus, in Deo meo tranſiliam murum.

Deus, immaculata via eius, eloquium Domini igne examinatum: ſcutum eſt omnium ſperantium in ſe.

Quis eſt Deus præter Dominum: & quis fortis, præter Deum noſtrum?

Deus qui accinxit me fortitudine, & complanauit perfectam viam meam.

Coæquans

Coæquans pedes meos ceruis, & ſuper excelſa mea ſtatuens me.
Docens manus meas ad prælium, & componens quaſi arcum æreum brachia mea.
Dediſti mihi clypeum ſalutis tuæ, & manſuetudo *mea* multiplicauit me.
Dilatabis greſſus meos ſubtus me, & non deficient tali mei.
D Perſequar inimicos meos, & conteram, & nō conuertar donec conſumam eos.
Conſumam eos & confringam, vt non conſurgant: cadent ſub pedibus meis.
Accinxiſti me fortitudine ad prælium, incuruaſti reſiſtentes mihi ſubtus me.
Inimicos meos dediſti mihi dorſum: odientes me, & diſperdam eos:
Clamabunt, & non erit qui ſaluet, ad Dominum, & non exaudiet eos.
Delebo eos vt puluerē terræ: quaſi lutū platearum comminuam eos atque cōfringam.
Saluabis me à contradictionibus populi mei: cuſtodies me in caput gētium: pōpulus quē ignoro, ſeruiet mihi.
Filij alieni reſiſtent mihi, auditu auris obedient mihi.
Filij alieni defluxerunt, & contrahentur in anguſtijs ſuis.
Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltabitur Deus fortis ſalutis meæ.
Deus qui das vindictas mihi, & deijcis populos ſub me.
Qui educis me ab inimicis meis, & à reſiſtentibus mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.
Propterea confitebor tibi Domine in gentibus, & nomini tuo cantabo.
Magnificans ſalutes regis ſui, & faciens miſericordiam chriſto ſuo Dauid, & ſemini eius in ſempiternum.

S. Verba nouiſſima Dauid, & catalogus virorū ipſius illuſtrium. CAP. XXIII.

A HAec aūt ſunt verba nouiſſima quæ dixit Dauid filius Iſai: Dixit vir cui cōſtitutū eſt de chriſto Dei Iacob, egregius pſaltes Iſrael, Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam. Dixit Deus Iſrael mihi, locutus eſt Fortis Iſrael, Dominator hominum, iuſtus dominator in timore Dei. Sicut lux auroræ oriente ſole, mane abſq; nubibus rutilat, & ſicut pluuijs germinat herba de terra. Nec tanta eſt domus mea apud Deum, vt pactum æternum iniret mecum firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim ſalus mea, & omnis voluntas: nec eſt quicquam ex ea quod nō germinet. Præuaricatores autē quaſi ſpinæ euellentur vniuerſi: quæ non tolluntur manibus. Et ſiquis tāgere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneq́ ſuccenſæ comburentur vſque ad nihilum. Hæc nomina fortium Dauid. Dauid ſedens in cathedra ſapientiſsimus princeps inter tres, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. Poſt hunc Eleazar B filius Patrui-eius Ahohites inter tres fortes, qui erant cum Dauid quando exprobrauerūt Philiſthijm, & congregati ſunt illuc in prælium. Cumq́; aſcendiſſent viri Iſrael, ipſe ſtetit & percuſsit Philiſthæos donec deficeret manus eius, & obrigeſceret cum gladio: fecitq́ue Dominus ſalutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reuerſus eſt ad cæſorum ſpolia detrahēda. Et poſt hunc, Semma filius Age de Arari. & cōgregati ſunt Philiſthijm in ſtatione: erat quippe ibi ager lēte plenus. Cūq́ue fugiſſet populus à facie Philiſthijm, ſtetit ille in medio agri, & tutus eſt eum, percuſſitq́ue Philiſthæos: & fecit Dominus ſalutem magnam. Nec non & antè deſcenderāt tres, qui erant principes inter triginta, & venerant tempore meſsis ad Dauid in ſpelūcam Odollam: caſtra autem Philiſthinorum erant poſita in Valle-gigantum. Et Dauid erat in præſidio: porrò ſtatio Philiſthinorum tunc erat in Beth-lehem. Deſyderauit ergo Dauid a- ▷.7. quam de lacu, & ait, O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna quæ eſt in Beth-lehem iuxta portam. Irruperunt ergo tres fortes ca- C ſtra Philiſthinorum, & hauſerunt aquam de ciſterna Beth-lehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: at ille noluit bibere, ſed libauit eam Domino, dicens, Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hoc: num ſanguinem hominum iſtorum qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere, hæc fecerūt tres robuſtiſsimi. Abiſai quoque frater Ioab filius Saruiæ, princeps erat de tribus: ipſe eſt qui leuauit haſtam ſuam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus, & inter tres nobilior, eratq́ue eorum princeps, ſed vſque ad tres primos non peruenerat. Et Banaias filius Ioiadæ viri fortiſsimi, magnorum operū de Cabſeel: ipſe percuſsit duos leones Moab, & ipſe deſcendit, & percuſsit leonem in media ciſterna in diebus niuis. Ipſe quoq; interfecit virum Aegyptium, virum dignum ſpectaculo, habentem in manu haſtam: itaq; cùm deſcendiſſet ad eum in virga, vi extorſit haſtam de manu Aegyptij, & interfecit eum haſta ſua. hæc fecit Banaias filius Ioiadæ. Et ipſe nominatus inter tres ro- D buſtos, qui erant inter triginta nobiliores: veruntamen vſq; ad tres non peruenerat: fecitq́ue eum ſibi Dauid auricularium, à ſecreto. Aſael frater Ioab inter triginta, Elihanā filius Patrui-eius de Beth-lehem, Semma de Haro-

di, Elica de Harodi, Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua, Abi-ezer de Anathoth, Mobonnai de Husati, Selmon Ahohites, Maharái Netophatites, Heled filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Ben-iamin, Banaia Pharathonites, Heddai de Torrente-Gaas, Abi-albon Arbathites, Azmaueth de Beromi, Eliaba de Salaboni. Filij Iassen, Ionathan. Semma de [a]Orodi', Ahiam filius Sarar Ararites, Eliphélet filius Aasbai filij Machati, Eliam filius Achithophel Gelonites, Hesrai de carmelo, Pharai de Arbi, Igaal filius Nathā de Soba. [b]Bonni' de Gadi, Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ, Ira Iethrites, Gareb & ipse Iethrites, Vrias Hethæus, Omnes triginta septem.

[a] Ororí. 1.

[b] Baní. 1.

S. Dauid ob numeratum populum à Gad correptus, ex tribus oblatis pestem triduanā elegit, qua in populum sæuiente, ac 70000. interemptis, orat Dauid dominum, & à Gad prophetа admonitus, in arca Areuna dato pretio altare erigit, cessatq; pestis.

CAP. XXIIII.

A ET addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitq; Dauid in eis dicentem*, Vade, numera Israel & Iudam. Dixitq; rex ad Ioab principem exercitus sui, Perambula omnes tribus Israel à Dan vsque Ber-sabee, & numerate populū, vt sciā numerum eius. Dixitq; Ioab regi, Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuū, quantus nunc est, iterumq; centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiusce modi? Obtinuit autem sermo regis verba Ioab, & principum exercitus: egressusq; est Ioab, & principes militum à facie regis, vt numerarent populum Israel. Cumq; pertransissent Iordanem, venerunt in Aroer ad dexteram vrbis, quæ est in Valle-Gad: & per Iazer transierūt in Galaad, & in terram inferiorem Hadsi, & venerunt in Dan sylvestria. Circumeuntesq; iuxta Sidônem, transierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi & Chananæi, veneruntque ad meridiem Iuda in Ber-sabee: & lustrata vniuersa terra affuerunt post nouem mensesB & viginti dies, in Ierusalem. Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi, & inuenta sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum. Percussit autem cor Dauid eum, postquam numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum, Peccaui valde in hoc facto: sed precor

*ad Ioab.

Domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis. Surrexit itaque Dauid manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & videntē Dauid, dicēs, Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dicit Dominus, Triū tibi datur optio, elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi. Cumque venisset Gad ad Dauid, nuntiauit ei, dicens, Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequētur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem respōdeam ei, qui me misit, sermonem. Dixit autem Dauid ad Gad, Coarctor nimis: sed melius est vt incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ eius sunt) quàm in manus hominum. Immisitque Dominus pestilentiam in Israel, de manè vsque ad tempus cōstitutum, & mortui sunt ex populo à Dan vsq; ad Ber-sabee septuaginta millia virorum. Cumque extendisset manum suam angelus Domini super Ierusalem vt disperderet eam, misertus est Dominus super afflictionem, & ait angelo percutienti populum, Sufficit: nunc contine manum tuam, erat autem angelus Domini iuxta aream Areuna Iebusæi. Dixitque Dauid ad Dominum cùm vidisset angelum cædentem populum, Ego sum qui peccaui, & ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Ve- *prophetа
nit autem Gad* ad Dauid in die illa, & dixit D ei, Ascende, & constitue altare Domino in area Areuna Iebusæi. Et ascendit Dauid iuxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus. Conspiciensque Areuna, animaduertit regem & seruos eius transire ad se: & egressus adorauit regem prono vultu in terram, & ait, Quid causæ est vt veniat dominus meus rex ad seruum suum? Cui Dauid ait, Vt emam à te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio quæ grassatur in populo. Et ait Areuna ad Dauid, Accipiat, & offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boues in holocaustum, & plaustrū & iuga boū in vsum lignorum. Omnia dedit Areuna regi: dixitq; Areuna ad regē, Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum. Cui respondens rex, ait, Nequaquam vt vis, sed emam prætio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues, argenti siclis quinquaginta: & ædificauit ibi Dauid altare Domino, & obtulit holocausta & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel.

Liber Regum tertius: Secundum *Hebræos, primus Malachim.*

S. Dauid senio confectum puella Abisag calefacit casta manens, Adonia verò regnũ occupante Beth-sabee directa consilio Nathan impetrauit à Dauid vngi Salomonem in regẽ, quo audito fugit Adonias.

CAP. I.

ATRex Dauid senuerat, habebatque ætatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat. Dixerunt ergo ei serui sui. Quæramus, Domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foueat eum, dormiatque in
*3.Reg.3. sinu" suo', & calefaciat dominum nostrum regem. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, & inuenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerũt eam ad regem. Erat autẽ puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & ministrabat ei, rex verò non cognouit eam. Adonias aũt filius Haggith eleuabatur, dicens, Ego regnabo. Fecitq; sibi currus & equites, & quinquaginta viros qui currerent ante eum. Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens, Quare hoc feci sti? Erat autem & ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom. Et sermo ei cum Ioab filio Saruiæ, & cum Abiathar sacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ. Sadoc verò sacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan propheta, &
*3.Rei.1. Semei, &" cerethi & phelethi', & *robur exercitus Dauid non erat cum Adonia. Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & vniuersis pinguibus iuxta Lapidem-zoheleth, qui erat vicinus Fõti-rogel, vocauit vniuersos fratres suos filios regis, & omnes viros Iuda seruos regis. Nathan autem prophetam, & Banaiam, & robustos quosq;, & Salomonem fratrẽ suum non vocauit. Dixit itaque Nathan ad Bet-sabee matrẽ Salomonis, Num audisti quòd regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noster Dauid hoc ignorat? Nunc ergo veni, accipe consilium à me, & salua animam tuam, filijque tui Salomonis. Vade, & ingredere ad regem Dauid, & dic ei, Nõne tu domine mi rex iurasti mihi ancillæ tuæ, dicens, Quòd Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias? Et adhuc ibi te loquente cũ rege, ego veniam post te, & complebo sermones tuos. Ingressa C est itaque Beth-sabee ad regem in cubiculo: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei, inclinauit se Beth-sabee, & adorauit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit, vis? Quæ respondens ait, Domine mi *tu *rex.
iurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo. Et ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante. Mactauit boues & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocauit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, & Ioab principem militiæ: Salomonem autem seruum tuum non vocauit. Veruntamen domine mi rex, in te oculi respiciũt totius Israel, vt indices eis quis sedere debeat in solio tuo domine mi rex, post te. Eritque, cùm dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores. Adhuc illa loquente cũ rege, Nathan propheta venit. Et nunciauerũt regi, dicentes, Adest Nathan propheta. Cumque introisset in conspectum regis, & adorasset eum pronus in terram, dixit Nathan, Domine mi rex, tu dixisti, Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meũ? Quia D
descendit hodie, & immolauit boues & pinguia & arietes plurimos, & vocauit vniuersos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illisq; vescentibus & bibentibus coram eo & dicẽtibus, Viuat rex Adonias, Me seruum tuum & Sadoc sacerdotẽ, & Banaiam filium Ioiadæ, & Salomonem famulum tuum non vocauit. Nunquid à Domino meo rege exiuit hoc verbum, & mihi non indicasti seruo tuo quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? Et respondit rex Dauid, dicens, Vocate ad me Bethsabee. Quæ cùm fuisset ingressa coram rege, & stetisset ante eũ, iurauit rex, & ait, Viuit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia, quia sicut iuraui tibi per Dominũ Deum Israel dicens, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super solium meum

pro me:ſic faciam hodie. Summiſſoq; Bethſabee in terram vultu,adorauit regem,dicens, Viuat Dominus meus Dauid in æternum.Dixit quoque rex Dauid,Vocate mihi Sadoc ſacerdotem,& Nathan prophetam,& Banaiam
E filium Ioiadæ. Qui cùm ingreſsi fuiſſent coram rege, dixit ad eos, Tollite vobiſcum ſeruos domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam: & ducite eum in Gihon, & vngat eum ibi Sadoc ſacerdos,& Nathan propheta in regē ſuper Iſrael*: & canetis buccina,atque dicetis,Viuat rex Salomon. Et aſcendetis poſt eum, &ᵒvenietis', *& ſedebit ſuper ſolium meum,& ipſe regnabit pro me:illiq́ue præcipiam vt ſit dux ſuper Iſrael & ſuper Iudam. Et reſpondit Banaias filius Ioiadæ, regi, dicens, Amen: ſic loquatur Dominus Deus domini mei regis. Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, ſic ſit cū Salomone, & ſublimius faciat ſoliū eius à ſolio domini mei regis Dauid. Deſcendit ergo Sadoc ſacerdos & Nathan propheta,& Banaias filius Ioiadæ, & cerethi, & phelethi: & impoſuerunt Salomonem ſuper mulam regis Dauid, & adduxerunt eum in Gihon. Sumpſitq́ue Sadoc ſacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus,
F Viuat rex Salomon. Et aſcendit vniuerſa multitudo poſt eum, & populus canentium tibijs, & lætantium gaudio magno, & inſonuit terra à clamore eorum. Audiuit autem Adonias, & omnes qui inuitati fuerāt ab eo, iamq́ue conuiuium finitum erat:ſed & Ioab, audita voce tubæ,ait,Quid ſibi vult clamor ciuitatis tumultuātis? Ad huc illo loquente, Ionathan filius Abiathar ſacerdotis venit:cui dixit Adonias, Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians. Reſponditq́ue Ionathan Adoniæ,Nequaquam: Dominus enim noſter rex Dauid regem conſtituit Salomonem:miſitq́; cum eo Sadoc ſacerdotem,& Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadæ, & cerethi & phelethi, & impoſuerunt eum ſuper mulam regis. Vnxeruntq́; eum Sadoc ſacerdos,& Nathan propheta regem in Gihon: & aſcenderunt inde lætantes,& inſonuit ciuitas. hæc eſt
G vox quam audiſtis. Sed & Salomon ſedet ſuper ſolium regni. Et ingreſsi ſerui regis:benedixerunt domino noſtro regi Dauid, dicentes,Amplificet Deus nomen Salomonis ſuper nomen tuum,& magnificet thronum eius ſuper thronū tuum. Et adorauit rex in lectulo ſuo, inſuper & hæc locutus eſt, Benedictus Dominus Deus Iſrael,qui dedit hodie ſedentem in ſolio meo,videntibus oculis meis. Territi ſunt ergo, & ſurrexerunt omnes qui inuitati fuerant ab Adonia,& iuit vnuſquiſque in viam ſuam. Adonias autem timens Salomonem,ſurrexit, & abijt▷in tabernaculum Domini, tenuitq́ue cornu altaris. Et nuntiauerunt Salomoni,dicentes,Ecce Adonias timēs regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens, Iuret mihi rex Salomon hodie quòd nō interficiat ſeruum ſuum gladio. Dixitq́ue Salomon, Si fuerit vir bonus,non cadet ne vnus quidem capillus eius in terram:ſi autem malum inuentum fuerit in eo, morietur. Miſit ergo rex Salomon,& eduxit eum ab altari, & ingreſſus adorauit regem Salomonem: dixitq́ue ei Salomon,Vade in domum tuam. ▷.3.

S. Dauid datis Salomoni varijs præceptis moritur, Adonias petens Abiſag in vxorem occidi à Salomone iubetur, Abiathar ſacerdotio priuatur, & tandem Ioab in tabernaculo interficitur, Semei quoque, quia cōtra præſcriptum egreſſus eſt Ieruſalem, occiditur. CAP. II.

A Appropinquauerūt autem dies Dauid vt moreretur, præcepitq́ue Salomoni filio ſuo, dicens, * Ego ingredior viam vniuerſæ terræ: confortare, & eſto vir. *Et obſerua▷vt' cuſtodias▷mādata' Domini Dei tui, vt ambules in vijs eius, & cuſtodias ceremonias eius,& præcepta eius, & iudicia, & teſtimonia,ſicut‖ſcriptum eſt in lege Moyſi:vt intelligas vniuerſa quæ facis,& quocunque te verteris: Vt cōfirmet Dominus ſermones ſuos, quos locutus eſt de me, dicens, Si cuſtodierint filij tui ᵍvias meas', & ambulauerint coram me in veritate, in omni corde ſuo,& in omni anima ſua, non auferetur tibi vir de ſolio Iſrael. Tu quoque noſti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ,quæ fecerit duobus principibus exercitus Iſrael,‖Abner filij Ner, & ‖ Amaſæ filio Iether: quos occidit, & effudit ſanguinem belli in pace, & poſuit cruorem prælij in baltheo ſuo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamento ſuo quod erat in pedibus eius. Facies ergo iuxta ſapientiam tuam, & non deduces canitiem eius pacificè ad inferos. Sed & filijs Berzellai Galaaditis reddes gratiam,eruntq́; comedentes in menſa tua:‖occurrerunt enim mihi quando fugiebam á facie Abſalom fratris tui. Habes quoq; apud te Semei filium Gera filij Iemini de Bahurim,‖qui maledixit mihi maledictione peſſima,quando ibam ad Caſtra:ſed quia‖deſcēdit mihi in occurſum cùm tranſirem Iordanem,& iuraui ei per Dominū,dicens, Non te interficiam gladio:tu noli pati eum eſſe innoxium. Vir aūt ſapiens es,ᵍvt ſcias quæ facies ei, deducesq́; canos eius cū ſanguine ad inferos. ‖Dormiuit igitur Dauid cum patribus ſuis,& ſepultus eſt in Ciuitate-Dauid. Dies aūt quibus regnauit Dauid ſuper Iſrael, quadraginta anni ſunt:in Hebron regnauit‖ſeptem annis: in Ieru- B

*Ecce.

*fortis. ▷.13.▷.13.

Deut.16.d

ᵍvijs ſuis.4.

2.Reg.3.c. 2.Re.20.c

2.Reg.19.f

2.Re.16.b. 2.Re.19.d

ᵍ& ſcies.6.

Actо.2.c. &.13.c.

1.Par.29.f.

*vers. 2. 2.Reg.5.2 in Ieruſalem, *triginta tribus. ‖Salomon au-
C tem ſedit ſuper thronum Dauid patris ſui, & firmatum eſt regnum eius nimis. Et ingreſſus eſt Adonias filius Haggith ad Beth-ſabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei, Pacificúſne eſt ingreſſus tuus? Qui reſpondit, Pacificus. Addiditq;, Sermo mihi eſt ad te. Cui ait, Loquere. Et ille, Tu, inquit, noſti quia meum erat regnum, & me præpoſuerat omnis Iſrael ſibi in regem: ſed tranſlatum eſt regnum, & factū eſt fratris mei: à Domino enim conſtitutum eſt ei. Nūc ergo petitionem vnam precor à te, ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum, Loquere. Et ille ait, Precor vt dicas Salomoni regi (neq; enim negare tibi quicquā poteſt) vt det mihi Abiſag Sunamitidem vxorem. Et ait Beth-ſabee, Bene, ego loquar pro te regi. Venit ergo Beth-ſabee ad regem Salomonem, vt loqueretur ei pro Adonia: & ſurrexit rex in occurſum eius, adorauitq; eam, & ſedit ſuper thronū ſuum: poſitusq; eſt thronus matri re-
D gis, quæ ſedit ad dexterā eius. Dixitq; ei, Petitionem vnam paruulam ego deprecor à te, ne cōfundas faciem meā. Et dixit ei rex, Pete mater mea: neq; enim fas eſt vt auertam faciem tuam. Quæ ait, Detur Abiſag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor. Reſponditq; rex Salomō, & dixit matri ſuæ, Quare poſtulas Abiſag Sunamitidē Adoniæ? poſtula ei & regnū: ipſe eſt enim frater meus maior me, & habet Abiathar ſacerdotem, & Ioab filiū Saruiæ. Iurauit itaq; rex Salomon per Dominū, dicens, Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia cōtra animam ſuam locutus eſt Adonias verbū hoc. Et nūc viuit Dominus qui firmauit me, & collocauit me ſuper ſoliū Dauid patris mei, & qui fecit mihi domū, ſicut locutus eſt, quia hodie occidetur Adonias. Miſitq; rex Salomon per manū Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfecit eū, &
E mortuus eſt. Abiathar quoq; ſacerdoti dixit rex, Vade in Anathoth ad agrum tuū, & quidem vir mortis es: ſed hodie te non interficiā, quia portaſti arcam Domini Dei corā Dauid patre meo, & ſuſtinuiſti laborem in omnibus in quibus laborauit pater meus. Eiecit ergo
1.Reg. 2. f. Salomon Abiathar, vt non eſſet ſacerdos Domini, ‖vt impleretur ſermo Domini quem locutus eſt ſuper domū Heli in Silo. Venit autē
"Ioab. 1. nuntius ad "Salomonem' quòd Ioab declinaſſet poſt Adoniam, & poſt Salomonem non declinaſſet: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris. Nuntiatumq; eſt regi Salomoni quòd fugiſſet Ioab in tabernaculū Domini, & eſſet iuxta altare: miſitq; Salomon Banaiā filiū Ioiadæ, dicens, Vade, interfice eū. Et venit Banaias ad tabernaculum Domini, & dixit ei, Hæc dicit rex, Egredere. Qui ait, Non egrediar, ſed hic moriar. Renunciauit Banaias regi ſermonē, dicens, Hæc locutus eſt Ioab, & hæc reſpondit mihi. Dixitq; ei rex, Fac ſicut locutus eſt: & interfice eū, & ſepeli, & amouebis ſanguinē innocentē, qui effuſus eſt à Ioab, à me, & à
F domo patris mei. Et reddet Dominus ſanguinē eius ſuper caput eius, quia interfecit duos viros iuſtos, melioresq; ſe, & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante: ‖Abner filiū 2.Reg.3.c. Ner principem militiæ Iſrael, ‖& Amaſam fi- 2.Re.20.c lium Iether principē exercitus Iuda: & reuertetur ſanguis illorū in caput Ioab, & in caput ſeminis eius in ſempiternum: Dauid autē & ſemini eius, & domui & throno illius ſit pax vſq; in æternum à Domino. Aſcendit itaque Banaias filius Ioiadæ, & aggreſſus eum interfecit, ſepultusq; eſt in domo ſua in deſerto. Et conſtituit rex Banaiam filium Ioiadæ pro eo ſuper exercitum, & Sadoc ſacerdotem poſuit pro Abiathar. Miſit quoq; rex, & vocauit Semei, dixitq; ei, Aedifica tibi domum in Ieruſalem, & habita ibi: & non egredieris inde huc, atque illuc. Quacunque autem die egreſſus fueris, & tranſieris Torrentē-cedron, ſcito te interficiendum: ſanguis tuus erit ſuper caput tuum. Dixitq; Semei regi, Bonus ſermo: G ſicut locutus eſt dominus meus rex, ſic faciet ſeruus tuus. Habitauit itaq; Semei in Ieruſalem diebus multis. Factum eſt autem poſt annos tres vt fugerēt ſerui Semei ad Achis filiū Maacha regem Geth: nuntiatumq; eſt Semei quòd ſerui eius eſſent in Geth. Et ſurrexit Semei, & ſtrauit aſinum ſuum, iuitq; ad Achis in Geth ad requirendum ſeruos ſuos, & adduxit eos de Geth. Nuntiatum eſt autem* Salo- *regi.
moni quòd eſſet Semei in Geth de Ieruſalem, & redijſſet. Et mittens vocauit eum, dixitq; illi, Nónne teſtificatus ſum tibi per Dominū, & prædixi tibi. Quacunque die egreſſus "fue- "ieris. 4.
ris' huc & illuc, ſcito te eſſe moriturum? & reſpōdiſti mihi, Bonus ſermo quē audiui. Quare ergo non cuſtodiſti iuſiurandū Domini, & præceptum quod præceperā tibi? Dixitq; rex ad Semei, Tu noſti omne malum: cuius tibi cōſcium eſt cor tuū, quod feciſti Dauid patri meo: reddidit Dominus malitiam tuā in caput tuū. Et rex Salomō benedictus, & thronus Dauid erit ſtabilis corā Domino vſq; in ſempiternum. Iuſſit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui "aggreſſus', percuſſit eum, & mortuus eſt. "egreſſus. 2.

S. Salomon accepta in vxorem filia Pharaonis ſapientiam in ſomno petit, quam vnà cum diuitijs & gloria accipit, & primùm in meretricum dirimenda lite oſtendit.

CAP. III.

C ‖Onfirmatum eſt igitur regnū in ma- A
nu Salomonis, & affinitate cōiunctus 2.Par. 1. 2.
eſt Pharaoni regi Aegypti: accepit nā-

que filiam eius, & adduxit in ciuitatē Dauid, donec compleret ædificās domū ſuam, & domum Domini, & murū Ieruſalem per circuitum. Attamen populus immolabat in excelſis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini vſque in diem illum. Dilexit aūt Salomon Dominum, ambulans in præceptis Dauid patris ſui, excepto quòd in excelſis immolabat, & accendebat thymiama. Abijt itaq; *Salomon. *in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat excelſum maximū: mille hoſtias in holocauſtum obtulit Salomō ſuper altare illud ‖in Gabaon. Apparuit autem Dominus Salomoni per ſomnium nocte, dicens, Poſtula quod vis vt dem tibi. Et ait Salomō, Tu feciſti cum ſeruo tuo Dauid patre meo miſericordiam magnam, ſicut ambulauit in conſpectu tuo in veritate & iuſtitia, & recto corde tecum: cuſtodiſti ei miſericordiam tuam grandem, & dediſti eum filium ſedentem ſuper thronum eius, B ſicut eſt hodie. Et nunc Domine Deus, tu regnare feciſti ſeruū tuū pro Dauid patre meo: ego aūt ſum puer paruulus, & ignorās egreſſum & introitū meū. Et ſeruus tuus in medio eſt populi, quem elegiſti, populi infiniti, qui numerari & ſupputari non poteſt præ multitudine. Dabis ergo ſeruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare poſsit, & diſcernere inter bonum & malum. quis enim poterit iudicare populum iſtum, populum tuum hunc multum? Placuit ergo ſermo coram Domino, quòd Salomon poſtulaſſet huiuſcemodi rem. Et dixit Dominus Salomoni, Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum, ſed poſtulaſti tibi ſapientiam ad diſcernendum iudicium: ecce feci tibi ſecundū ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum vt nullus ante te ſimilis tui Sapi. 7. b. fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. ‖Sed & hæc quæ non poſtulaſti dedi tibi, diuitias ſcilicet & gloriam, vt nemo fuerit ſimilis tui in regibus cunctis retro diebus. Si autem ambulaueris in vijs meis, & cuſtodieris præcepta mea & C mandata mea, ſicut ambulauit *pater tuus, lōgos faciem dies tuos. Igitur euigilauit Salomō, & intellexit quòd eſſet ſomnium: cumq; veniſſet Ieruſalem, ſtetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holocauſta, & fecit victimas pacificas & grande conuiuium vniuerſis famulis ſuis. Tunc venerūt duæ mulieres meretrices ad regem, ſteterūtq; corā eo, quarum vna ait, Obſecro mi domine, ego & mulier hæc habitabamus in domo vna: & peperi apud eam in cubiculo. Tertia aūt die poſtquā ego peperi, peperit & hæc: & eramus ſimul, nulluſq; alius nobiſcum in domo, exceptis nobis duabus. Mortuus eſt autem filius mulieris huius nocte: dormiens quippe oppreſsit eum. Et conſurgens intempeſtæ noctis ſilentio, tulit filium meū de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocauit in ſinu ſuo, ſuum aūt filiū, qui erat mortuus, poſuit in ſinu meo. Cumq; ſurrexiſſem mane vt darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce deprehendi non eſſe meum quē genueram. Reſponditq; altera mulier, Nō eſt ita vt dicis', ſed filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit. Econtrario illa dicebat, Mentiris: filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus eſt. Atq; in hunc modum cōtendebant corā rege. Tunc rex ait, Hæc dicit, Filius meus viuit, & filius tuus mortuus eſt: Et iſta reſpōdit. Non, ſed filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit. Dixit ergo rex, Afferte mihi gladiū. Cumq; attuliſſent gladiū corā rege, Diuidite, inquit, infantem viuum in duas partes, & dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier cuius filius erat viuus, ad regem (commota ſunt quippe viſcera eius ſuper filio ſuo,) Obſecro domine, date illi infantem viuum, & nolite interficere eum. Econtrario illa dicebat, Nec mihi, nec tibi ſit, ſed diuidatur. Reſpondit rex, & ait, Date huic infantem viuū, & nō occidatur: hæc eſt enim mater eius. Audiuit itaque omnis Iſrael iudiciū quod iudicaſſet rex, & timuerūt regem, videntes ſapientiam Dei eſſe in eo ad faciendum iudiciū.

Dauid. 2.

In Gabaon apparuit dominus. 5.

D. 5.

S. Numerātur principes ac præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipſius, pacisq; ſecuritas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum eius.

CAP. IIII.

ERat autem rex Salomon regnans ſuper A omnem Iſrael: & hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc *ſacerdotis: Elihóreph & Ahia filij Siſa, ſcribæ: Ioſaphat filius Ahilud, à commentarijs: Banaias filius Ioiadæ, ſuper exercitū: Sadoc autem & Abiathár, ſacerdotes: Azarias filius Nathan, ſuper eos qui aſsiſtebant regi: Zabud filius Nathan, ſacerdos amicus regi: & Ahiſar præpoſitus domus: & Adoniram filius Abda ſuper tributa. Habebat autem Salomon duodecim præfectos ſuper omnem Iſrael qui præbebant annonam regi, & domui eius: per ſingulos enim menſes in anno, ſinguli neceſſaria miniſtrabant. Et hæc nomina eorum: Ben-hur, in monte Ephráim. Ben-décar, in Macces, & in Sálebim, & in Beth-ſames & in Elō, & in Beth-hanán. Beth-héſed in Aruboth: ipſius *erat Socho, & omnis terra Epher. Ben-abinadab, cuius omnis Nephath-dor, Tapheth filiā Salomonis habebat vxorem. Bana filius Ahilud regebat Thanach & Mageddo, & vniuerſam Bēth-ſan, quæ eſt iuxta Sárrhana ſubter Iezrahel,

*ſacerdot. &

*eius

rahel, à Bet-ſan vſque Abel-mehula è regione Iecmaan. Ben-gáber in Ramoth-galaad: habebat Auoth-iáir filij Manaſſe in Galaad, ipſe præerat in omni regione Argob, quæ eſt in Báſan, ſexaginta ciuitatibus magnis atque muratis, quæ habebant ſeras æreas. Ahinadad filius Addo præerat in Manáim. Achimaas in Nephthali: ſed & ipſe habebat Báſemath filiã Salomonis in coniugio. Baana filius Huſi, in Aſer, & in Baloth. Ioſaphat filius Pharúe, in Iſſachar: Semei filius Ela, in Bẽ-iamin. Gaber
*Or. filius Vri, in terra Galaad, *in terra Sehon regis Amorrhæi, & Og regis Baſan, ſuper omnia quæ erãt in illa terra. Iuda & Iſrael innumerabiles, ſicut arena maris in multitudine
C comedentes, & bibentes, atque lætantes. ‖Sa-
Ecc. 47. c. lomon autem erat in ditione ſua, habens om
▷. 2. nia regna ▷ſecum' à flumine Terræ-Philiſthijm vſque ad terminum Aegypti: offerentium ſibi munera, & ſeruienti ũ ei cunctis diebus vitæ eius. Erat autẽ cibus Salomonis per dies ſingulos triginta cori ſimilæ, & ſexaginta cori farinæ, decem boues pingues, & viginti boues paſcuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, caprearum, atque bubalorum, & auium altilium. Ipſe enim obtinebat omnem regionem quæ erat trans Flumẽ,
▷. 1. ▷quaſi' à Thaphſa vſque ad Gazam, & cũctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatq́ue Iuda & Iſrael abſque timore vllo, vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, à Dan vſque Ber-ſabee cunctis diebus Salomonis. Et habebat Salo-
2. Par. 9. f. mon ‖quadraginta millia præſepia equorum
D currilium, & duodecim millia equeſtriũ. Nutriebantq́ue eos ſupradicti regis præfecti: ſed & neceſſaria menſæ regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore ſuo. Hordeum quoque, & paleas equorum & iumentorum deferebant in locum vbi erat rex, iuxta
Ecc. 47. c. conſtitutum ſibi. ‖Dedit quoq; Deus ſapientiam Salomoni, & prudẽtiam multam nimis, & latitudinem cordis, quaſi arenam quæ eſt in littore maris. Et præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium Orientalium, & Aegyptiorum, & erat ſapientior cunctis hominibus: ſapientior Ethan Ezrahite, & Heman & Chalcol, & Dorda filijs Mahol: & erat nominatus in vniuerſis gentibus per circuitum. Locutus eſt quoque Salomon tria millia parabolas & fuerũt carmina eius quinque mille. ‖Et diſputauit ſuper lignis à cedro, quæ eſt in Libano, vſque ad hyſſopum que egreditur de pariete: & diſſeruit de iumentis & volucribus, & reptilibus & piſcibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam ſapientiam Salomonis, & ab vniuerſis regibus terræ, qui audiebant ſapientiam eius.

S. Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæſores lignorum, quibus Salomõ tribuit cibaria, numerus cæſorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

CAP. V.

MIſit quoque Hiram rex Tyri ſeruos A
ſuos ad Salomonẽ: audiuit enim quòd
ipſum vnxiſſent regem *pro patre e- *ſuper Iſ-
rael.
ius: quia amicus fuerat Hiram Dauid omni
tempore. Miſit aũt Salomon ad Hiram, dicẽs,
Tu ſcis voluntatem Dauid patris mei, & quia
nõ potuerit ædificare domũ nomini Domini
Dei ſui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos ſub veſtigio
pedum eius. Nũc autem requiem dedit *Deus *Dominus.
meus mihi per circuitum: & nõ eſt ſatan, ne- 1.
que occurſus malus. Quam ob rem cogito ædificare templum nomini ‖Domini Dei mei. 2. Reg. 7. b
ſicut locutus eſt Dominus Dauid patri meo, 1. Par. 22. c
dicens, Filius tuus quem dabo pro te ſuper ſo B
lium tuũ, ipſe ædificabit domũ nomini meo.
Præcipe igitur vt præcidãt mihi ▷ſerui tui' ce- ▷. 8.
dros de Libano, & ſerui mei ſint cum ſeruis
tuis: mercedem aũt ſeruorum tuorũ dabo tibi
quamcunq; petieris: ſcis enim quomodo non
eſt in populo meo vir qui nouerit ligna cæde re ſicut Sidonij. Cũ ergo audiſſet Hiram verba Salomonis, lætatus eſt valde, & ait, Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit Dauid filium ſapientiſsimum ſuper populum
hunc plurimum. Et miſit Hiram ad Salomonem, dicens, Audiui quæcunque mandaſti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in
lignis cedrinis & abiegnis. Serui mei deponẽt
ea de Libano ad mare: & ego componã ea in
ratibus in mari, vſque ad locum quem ſignificaueris mihi, & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebiſq́ue neceſſaria mihi, vt detur
cibus domui meæ. Itaque Hiram dabat Salo- C
moni ligna cedrina, & ligna abiegna, iuxta
omnem voluntatem eius. Salomon autẽ præbebat Hiram viginti millia coros tritici in cibum domui eius, & viginti coros puriſsimi olei: hæc tribuebat Salomon Hirã per ſingulos
annos. Dedit quoque Dominus ſapientiam

Salomo-

Supra.3.b. Salomoni, ‖sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percussérunt ambo fœdus. Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel, & erat indictio triginta millia virorum. Mittebatq; eos in Libanum, decem millia per mẽses singulos vicissim, ita vt duobus mensibus essent in domibus suis: & Adoniram erat super huiuscemodi indictionem.

D Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant: & octoginta millia latomorum in monte: absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero triũ millium, & trecentorum præcipientium populo, & his qui faciebant opus. Præcepitque rex vt tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamẽtum templi, & quadrarent eos: quos dolauerunt cæmentarij Salomonis, & cæmentarij Hiram: porrò Giblij præparauerunt lingna & lapides ad ædificandam domum.

S. Figura & fabrica templi quo ad præcipuas eius partes interiores & exteriores.

CAP. VI.

A 2.Par.3.a. FActũ est ergo quadringẽtesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra-Aegypti, in anno quarto (mense Zio, ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, ædificare cœpit domũ Domino. Domus autem quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, iuxta mensuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi. Fecitq; in templo fenestras obliquas. Et ædificauit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu. Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, vt nõ hærerent muris templi. Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo cùm ædificaretur. Ostium lateris medij in "pariete' erat domus dextræ: & per cochleam ascendebant in mediũ cœnaculum, & à medio in tertium.

"parte.5.

B Et ædificauit domum, & cõsummauit eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis. Et ædificauit tabulatum super omnem domum quinq; cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens, Domus hæc quam ædificas, si ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo sermonẽ meum tibi, ‖quẽ locutus sum ad Dauid patrẽ tuum. Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam populum meum Israel, Igitur ædificauit Salomon domum, & consummauit eam. Et ædificauit parietes domus intrinsecus, tabulatis cedrinis: à pauimento domus vsque ad summitatem parietum, & vsque ad laquearia, *operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pauimentum domus tabulis abiegnis. Aedificauitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, à pauimento vsque ad superiora: & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum.

2.Reg.7.c 1.Para.22. b.c.

*a.

C Porrò quadraginta cubitorum erat ipsum tẽplum pro foribus oraculi. Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas, & iuncturas suas fabrefactas, & cælaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur, nec omnino lapis apparere poterat in pariete. Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, vt poneret ibi arcã fœderis Domini. Porrò oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis: & operuit illud atque vestiuit auro purissimo. sed & altare vestiuit cedro. Domum quoq; ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis. Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur: sed & totum altare oraculi texit auro. Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis oliuarum, decem cubitorum altitudinis. Quinque cubitorum ala cherub vna, & quinque cubitorum ala cherub altera: id est decem cubitos habentes, à summitate alæ vnius vsq; ad alæ alterius summitatẽ. Decem quoq; cubitorum erat cherub secundus: in mensura pari, & opus vnum erat in duobus cherubim, id est altitudinẽ habebat vnus cherub decem cubitorum, & similiter cherub secundus. Posuitq; cherubim in medio templi interioris: extendebãt autem alas suas cherubim, & tangebat ala vna parietem, & ala cherub secundi tangebat parietem alterum: alæ autem alteræ in media parte templi se inuicem contingebãt. Texit quoq; cherubim auro. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit varijs cælaturis & torno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & egredientes. Sed & pauimentũ domus texit auro intrinsecũs & extrinsecus. Et in ingressu oraculi fecit *ostiola de lignis oliuarum, posteaq; angulorum quinque. Et duo ostia de lignis oliuarum: & sculpsit in eis picturam cherubim, & palmarum species, & anaglypha valde prominentia, & texit ea auro: & operuit tam cherubim, quàm palmas, & cætera,

*b.

D

*duo.

cætera auro. Fecitq; in introitu templi poſtes de lignis oliuarum quadrangulatos: & duo oſtia de lignis abiegnis altrinſecus: & vtrunq; oſtium duplex erat, & ſe inuicem tenens aperiebatur. Et ſculpſit cherubim, & palmas, & cælaturas valde eminentes: operuitq; omnia laminis aureis opere quadro ad regulã. Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine lignorum cedri. Anno quarto fundata eſt domus Domini in menſe Zio: & in anno vndecimo, menſe Bul (ipſe eſt menſis octauus) perfecta eſt domus in omni opere ſuo, & in vniuerſis vtenſilibus ſuis: ædificauitq; eam annis ſeptem.

S. Palatiũ Salomonis, domus ſaltus atq; vxoris eius, varia & ſumptuoſiſsima templi ſupellex.

CAP. VII.

A Domum autem ſuam ædificauit Salomon ‖tredecim annis & ad perfectum vſq; perduxit. Aedificauit quoq; domum ſaltus Libani centũ cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in colũnas. Et tabulatis cedrinis veſtiuit totã cameram: quæ quadraginta quinque columnis ſuſtentabatur. Vnus aũt ordo habebat columnas quindecim contra ſe inuicem poſitas, & eregione ſe reſpicientes, æquali ſpatio inter colũnas, & ſuper colũnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia. Et porticũ columnarũ fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticum in facie maioris porticus, & colũnas, & epiſtilia ſuper columnas*. Porticum quoque ſolij, in qua tribunal eſt, fecit: & texit lignis cedrinis à pauimento vſq; ad ſummitatem. Et domũcula in qua ſedebatur ad iudicandum, erat in media B porticu ſimili opere. Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (‖quam vxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum. Omnia lapidibus pretioſis, qui ad normam quandam atque menſuram tam intrinſecus quàm extrinſecus ſerrati erant: à fundamento vſque ad ſummitatem parietum, & *intrinſecus' vſque ad atrium maius. Fundamenta autem de lapidibus pretioſis, lapidibus magnis decem ſiue octo cubitorum. Et déſuper lapides prætioſi æqualis menſuræ ſecti erant, ſimiliterque de cedro. Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus ſectis, & vnius ordinis de dolata cedro: nec non & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus. Miſit quoq; rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro, filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, parte Tyrio, artificem ærarium, & plenum ſapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cùm veniſſet ad regem Salomonem, fecit omne opus eius. Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam vnam: & ‖linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtranque. Duo quoque capitella fecit, C quæ ponerentur ſuper capita columnarũ, fuſilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum: & quaſi in modum retis, & catenarum ſibi inuicem miro opere contextarum. Vtrunq; capitellum columnarum fuſile erat: ſeptena verſuum retiacula in capitello vno, & ſeptena retiacula in capitello altero. Et perfecit columnas, & duos ordines, per circuitum retiaculorum ſingulorum, vt tegerent capitella quæ erant ſuper ſummitatem, malogranatorum: eodẽ modo fecit & capitello ſecundo. Capitella autem quæ erãt ſuper capita columnarum, quaſi opere lilij fabricata erant, in porticu, quatuor cubitorum. Et rurſum alia capitella in ſummitate columnarum déſuper iuxta menſurã columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli ſecundi. Et ſtatuit duas columnas in porticu templi: cumque ſtatuiſſet columnam dexteram, vocauit eam nomine Iachim: ſimiliter erexit columnam ſecundam, & vocauit nomen eius Booz. Et ſuper capita columnarum opus in modum lilij poſuit: perfectumq; eſt opus columnarum. Fecit quoque mare fuſile decem D cubitorum à labio vſque ad labium, rotũdum in circuitu: quinq; cubitorum altitudo eius, & reſticula triginta cubitorũ cingebat illud per circuitum. Et ſculptura ſubter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines ſculpturarum hiſtriatarum erãt fuſiles. Et "ſtabant' ſuper duodecim boues, è quibus tres reſpiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem: & mare ſuper eos déſuper erat: quorum poſteriora vniuerſa intrinſecus latitabant. Groſſitudo autem lutêris, trium vnciarum erat: labium que eius, quaſi labium calicis, & folium repandi lilij: duo millia batos capiebat, ▷ & tria millia metretas'. Et ▷.4. fecit decem baſes æneas quatuor cubitorum longitudinis baſes ſingulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis. Et ipſum opus baſium, interraſile erat: & ſculpturæ inter iuncturas. Et inter coronulas & plectas, leones & boues & cherubim: & in iuncturis ſimiliter déſuper: & ſubter leones & boues quaſi lora ex ære dependentia. Et quatuor rotæ per baſes ſingulas, & axes ærei: & per quatuor partes quaſi humeruli ſubter lutêrem fuſiles, contra ſe inuicem reſ-

Inf. 9. b.

*fecit.

Sup. 3. a.

*extrinſecus. 1.

Iere. 52. e.

"ſtabat. 2.

E cem reſpectantes. Os quoque lutêris intrinſecus erat in capitis ſummitate: & quod forinſecus apparebat, vnius cubiti erat, totum rotundum, pariterque habebat vnum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media inter columnia, quadrata non rotunda. Quatuor quoq; rotæ, quæ per quatuor angulos baſis erant, cohærebant ſibi ſubter baſim: vna rota habebat altitudinis cubitum & ſemis. Tales autem rotæ erant quales ſolent in curru fieri: & axes earum, & radij, & canthi, & modioli, omnia fuſilia. Nam & humeruli illi quatuor per ſingulos angulos baſis vnius, ex ipſa baſi fuſiles & coniuncti erant. In ſummitate autem baſis erat quædam rotunditas vnius & dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt luter déſuper poſſet imponi, habens cælaturas ſuas, variaſque ſculpturas ex ſemetip-
F ſa. Sculpſit quoque in tabulatis illis quæ erãt ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quaſi in ſimilitudinem hominis ſtantis, vt non cælata, ſed appoſita per circuitũ viderentur. In hunc modum fecit decem baſes, fuſura vna, & mẽſura, ſculpturaq; conſimili. Fecit quoque decem lutêres æneos: quadraginta batos capiebat luter vnus, eratque quatuor cubitorum: ſingulos quoque lutêres per ſingulas, id eſt decem baſes, poſuit. Et cõſtituit decem baſes, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad ſiniſtram: mare autem poſuit ad dexteram partem tẽpli, contra Orien-
"quoque. 2. tem ad Meridiem. Fecit "ergo' Hiram lebetes, & ſcutras, & amulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini. Columnas duas, & funiculos capitellorum ſuper capitella columnarum duos: & retiacula duo, vt operirent duos funiculos, qui erant ſuper capita columnarum. Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos verſus malogranatorum in retiaculis ſingulis, ad operiendos funiculos capitellorum qui erant ſuper capita
G columnarum. Et baſes decẽ, & lutêres decem ſuper baſes. Et mare vnum, & boues duodecim ſubter mare. Et lebetes, & ſcutras, & amulas, omnia vaſa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant. In cãpeſtri regione Iordanis fudit ea rex in argilloſa terra, inter Sochoth & Sarthan. Et poſuit
in domo domini. Salomõ omnia vaſa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris. Fecitq; Salomon omnia vaſa in domo Domini: altare aureum, & menſam ſuper quam ponerentur panes propoſitionis, auream: & candela-
▷.1. bra ▷ aurea', quinque ad dexteram, & quinque ad ſiniſtram contra oraculum ex auro puro: & quaſi lilij flores, & lucernas déſuper aureas: & forcipes aureos, & hydrias, & fuſcinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro puriſsimo: & cardines oſtiorum domus interioris Sancti ſanctorum, & oſtiorum domus templi, ex auro erant. ‖Et perfecit omne 2.Par.5.2o
opus quod faciebat * Salomon in domo Do- *rex.7.
mini, & intulit quæ ſanctificauerat Dauid pater ſuus, argentum, & aurum, & vaſa, repoſuitque in theſauris domus Domini.

S. *Templum introducta in ipſum arca dedicatur, nebula illud implente: Salomon poſt longam orationem populo benedicit, numerus boum & ouium immolatarum hac celebri feſtiuitate.*

CAP. VIII.

TVnc ‖congregati ſunt omnes maiores A 2.Par.5.2o
natu Iſrael cum principibus tribuum,
& duces familiarum filiorũ Iſrael ad regem Salomonem in Ieruſalem: vt deferrent arcam fœderis Domini, de ciuitate Dauid, id eſt de Sion. Conuenitque ad regem Salomonem vniuerſus Iſrael in menſe "Bethanim', "Ethanim.6
in ſolenni die ipſe eſt menſis ſeptimus. Veneruntque cuncti ſenes de Iſrael, & tulerunt arcam ſacerdotes, & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vaſa ſanctuarij quæ erant in tabernaculo: & ferebãt ea ſacerdotes & Leuitæ. Rex autem Salomõ, & omnis multitudo Iſrael quæ conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oues & boues abſque æſtimatione & numerum. Et intulerunt ſacerdotes arcam fœderis Domini in locum ſuum, in oraculum templi, in Sanctum ſanctorum ſubter alas cherubim. Siquidem cherubim expandebant alas ſuper locum arcæ, & protegebãt arcam, & vectes eius déſuper. Cumq; eminerẽt vectes, & apparerent ſummitates eorum foris ſanctuarium ante oraculum, non apparebant vltrà extrinſecus, qui & fuerunt ibi vſque in præſentem diem. In arca autem nõ erat aliud
‖niſi duæ tabulæ lapideæ ‖quas poſuerat in ea Hebr.9.2. Exo.34.d.
Moyſes in Horeb, quando pepigit Dominus B
fœdus cum filijs Iſrael, cùm egrederentur de Terra-Aegypti. Factum eſt autem, cùm exiſſent ſacerdotes de ſanctuario, nebula impleuit domum Domini, & non poterant ſacerdotes ſtare & miniſtrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini domum Domini.

‖Tunc ait Salomon, Dominus dixit vt ha- 2.Par.6.2.
bitaret in nebula. Aedificãs ædificaui domum
in habitaculum tuum, firmiſsimũ ſolium tuũ
in ſempiternum. Conuertitque rex faciem
ſuam, & benedixit omni eccleſiæ Iſrael: om- ▷.6.
nis enim eccleſia Iſrael ſtabat. Et ait ▷ Salomõ', Benedictus Dominus Deus Iſrael qui locutus eſt ore ſuo ad Dauid patrem meũ, & in
'manibus eius' perfecit, dicẽs, A die qua eduxi 'manu ſua.1
popu-

populum meum Israel de Aegypto, non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Israel, vt ædificaretur domus, & esset nomẽ meum ibi: sed
3.Reg.7.a. elegi Dauid vt esset super populum meum Israel. ‖Voluitq; Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel: & ait Dominus ad Dauid patrem meum. Quòd cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini
b.i. meo, bene fecisti hoc ipsum mente tractans. Veruntamen tu non ædificabis >mihi' domũ, sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domũ nomini meo. Confirmauit Dominus sermonem suum, quẽ locutus est: stetiq; pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domũ nomini Domini Dei Israel. Et constitui ibi locũ arcæ in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris
C quando egressi sunt de Terra-Aegypti. Stetit autẽ Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesiæ Israel, & expandit manus suas in
4.Mac.2.b cœlum, & ait, ‖Domine Deus Israel, non est similis tui deus in cœlo dèsuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiam seruis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo. Qui custodisti seruo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfeciſti, vt hæc dies probat. Nunc igitur Domine Deus Israel, conser
2.Re.7.b.c tua famulo tuo Dauid patri meo quæ locutus es ei, dicens, ‖ Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronũ Israel: ita tamẽ si custodierint filij tui viam suam, vt ambulent corã me sicut tu ambulasti in conspectu meo.
c.3. Et nunc >Domine' Deus Israel firmentur verba tua quæ locutus es seruo tuo Dauid patri meo. Ergóne putandum est quòd verè Deus habitet super terram? si enim cœlũ, & cœli cœlorũ te capere non possunt, quanto magis domus hæc quam ædificaui? Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius Domine Deus meus: audi hymnũ & orationem quam seruus tuus orat coram te hodie, Vt sint oculi
Deut.12.b tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domũ de qua dixisti, ‖Erit nomen meum ibi: vt exaudias orationẽ, quã orat in loco isto ad te seruus tuus, Vt exaudias deprecationem serui tui & populi tui Israel, quodcunq; orauerint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cœlo: & cũ exaudieris, propitius
D eris. Si peccauerit homo in proximum suum, & habuerit aliquod iuramentũ quo teneatur astrictus: & venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuã, tu exaudies in cœlo: & facies, & iudicabis seruos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput eius, iustificansq; iustum, & retribuẽs ei secundum iustitiam suam. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quiã peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiã, & confitẽtes nomini tuo venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac: exaudi in cœlo, & dimitte peccatũ populi tui Israel, & reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit cœlum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto pœnitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis suis conuersi fuerint propter afflictionem suam: exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam super terram tuam quã dedisti populo tuo in possessionem. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilẽtia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eũ inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, vniuersa infirmitas, cuncta deuotatio, & imprecatio quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel: siquis cognouerit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum) vt timeant te cunctis diebus quibus viuunt super faciem terræ quã dedisti patribus nostris. Insuper & alienigena, qui nõ est de populo tuo Israel, cũ venerit de terra longinqua propter nomen tuum E
(audietur enim nomen tuũ magnũ, & manus tua fortis, & brachium tuũ extentum vbiq;) cũ venerit ergo, & orauerit in hoc loco, tu exaudies in cœlo, in firmamẽto habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena: vt discãt vniuersi populi terrarũ nomen tuũ timere, sicut populus tuus Israel, & probẽt quia nomẽ tuũ inuocatũ est super domũ hanc quã ædificaui. Si egressus fuerit populus tuus ad bellũ contra inimicos suos, per viam, quocunq; miseris eos, orabunt te cõtra viam ciuitatis quã elegisti, & contra domum quã ædificaui nomini tuo, & exaudies in cœlo orationes eorũ, & preces eorum, & facies iudicium eorũ. Quòd si peccauerint tibi (‖nõ 2.Par.6.g. 1.Ioan.1.d. Eccle.7.c.
est enim homo qui nõ peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captiui ducti fuerint in terrã inimicorũ lõgè vel propè, & egerint pœnitentiã in corde suo in loco captiuitatis, & cõuersi deprecati te fuerint in captiuitate sua, dicẽtes, Peccauimus, iniquè egimus, impiè gessimus: & reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima sua in terra inimicorũ suorũ, ad quã captiui ducti fuerint: & orauerint te contra viã terræ suæ quã dedisti F
patribus eorũ, & ciuitatis quã elegisti, & templi quod ædificaui nomini tuo: exaudies in cœlo,

in firma-

in firmamento ſolij tui orationes eorum, & præces eorũ, & facies iudicium eorũ: & propitiaberis populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum quibus præuaricati ſunt in te: & dabis miſericordiam coram eis qui eos captiuos habuerint, vt miſereantur eis. Populus enim tuus eſt, & hæreditas tua, quos eduxiſti de Terra-Aegyti, de medio fornacis ferreæ. Vt ſint oculi tui aperti ad deprecationem ſerui tui, & populi tui Iſrael, & exaudias eos in vniuerſis pro quibus inuocauerint te. Tu enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatẽ de vniuerſis populis terræ, ſicut locutus es per Moyſen ſeruum tuũ, quando eduxiſti patres noſtros de Aegypto Domine Deus. Factum eſt autem, cùm compleſſet Salomon orans Dominũ omnem orationem & deprecationem hanc, ſurrexit de conſpectu altaris Domini: vtrunq; enim genu in terrã fixerat, & manus expanderat in cœlũ. Stetit ergo, & benedixit omni eccleſiæ Iſrael voce magna, dicens, Benedictus Dominus qui dedit requiem populo ſuo Iſrael, iuxta omnia quæ locutus eſt: non cecidit ne vnus quidem ſermo ex omnibus bonis quæ locutus eſt per Moyſen ſeruũ ſuum. Sit Dominus Deus noſter nobiſcum ſicut fuit cũ patribus noſtris, non derelinquens nos neq; proijciẽs. Sed inclinet corda noſtra ad ſe, vt ambulemus in vniuerſis vijs eius, & cuſtodiamus mandata eius, & ceremonias eius, & iudicia quæcunq; mandauit patribus noſtris. Et ſint ſermones mei iſti quibus deprecatus ſum coram Domino, appropinquãtes Domino Deo noſtro die ac nocte, vt faciat iudiciũ ſeruo ſuo, & populo ſuo Iſrael per ſingulos dies: ‖ &’ſciant omnes populi terræ, quia Dominus ipſe eſt Deus, & non eſt vltra abſque eo. Sit quoque cor noſtrũ perfectum cũ Domino Deo noſtro, vt ambulemus in decretis eius, & cuſtodiamus mãdata eius, ſicut & hodie. Igitur rex & omnis Iſrael cum eo, immolabant victimas coram Domino. Mactauitq; Salomõ hoſtias pacificas, quas immolauit Domino, boum viginti duo millia, & ouiũ centũ viginti millia: & dedicauerũt templum Domini rex & * filij Iſrael. In die illa ſanctificauit rex mediũ atrij, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocauſtum ibi, & ſacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum quod erat coram Domino, minus erat, & capere nõ poterat holocauſtum, & ſacrificium, & adipẽ pacificorum. Fecit ergo Salomon in tempore illo feſtiuitatẽ celebrẽ, & omnis Iſrael cũ eo, multitudo magna ab introitu Emath vſque ad Riuum-Aegypti, coram Domino Deo noſtro, ſeptem diebus & ſeptem diebus, id eſt, quatuordecim diebus. Et in die octaua dimiſit populos: qui benedicentes regi profecti ſunt in tabernacula ſua lætantes, & alacri corde ſuper omnibus bonis quæ fecerat Dominus Dauid ſeruo ſuo, & Iſrael populo ſuo.

S. Dominus Salomoni ſecundò apparens, iubet ſua ſeruare præcepta, addita cõminatione niſi ſeruata fuerint. Salomon plures ædificat ciuitates, gentes ſibi facit tributarias, & claſſe in Ophir miſſa plurimum auri recipit.

CAP. IX.

FActum eſt autem cùm perfeciſſet Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optauerat & voluerat facere, apparuit ei Dominus ſecũdò ‖ ſicut apparuerat ei in Gabaon. Dixitq; Dominus ad eum, Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuã, quam deprecatus es coram me: ſanctificaui domum hanc quã ædificaſti, vt ponerẽ nomen meum ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoq; ſi ambulaueris corã me, ſicut ambulauit * pater tuus, in ſimplicitate cordis & in æquitate: & feceris omnia quæ præcepi tibi, & legitima mea & iudicia mea ſeruaueris, ponã thronũ regni tui ſuper Iſrael in ſempiternũ, ‖ ſicut locutus ſum Dauid patri tuo, dicens, Nõ auferetur vir de genere tuo de ſolio Iſrael. Si autẽ auerſione auerſi fueritis vos & filij veſtri, non ſequẽtes me, nec cuſtodientes mandata mea, & ceremonias meas quas propoſui vobis, ſed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraueritis eos: auferã Iſrael de ſuperficie terræ quã dedi eis, & tẽplum quod ſanctificaui nomini meo proijciã à conſpectu meo, eritq; Iſrael in prouerbium, & in fabulam cunctis populis. Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui tranſierit per eã, ſtupebit & ſibilabit, & dicet, ‖ Quare fecit Dominus ſic terræ huic & domui huic? Et reſpõdebunt, Quia dereliquerunt Dominum Deum ſuum, qui eduxit patres eorum de Terra-Aegypti, & ſecuti ſunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerũt eos: idcirco induxit Dominus ſuper eos omne malũ hoc. ‖ Expletis autem annis viginti poſtquam ædificauerat Salomon duas domos, id eſt domum Domini & domum regis, (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum iuxta omne quod opus habuerat) tunc dedit *Salomon Hiram viginti oppida in Terra-Galilææ. Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, vt videret oppida quæ dederat ei Salomõn, & non placuerunt ei, & ait, Hæccine ſunt ciuitates quas dediſti mihi, frater? Et appellauit eas Terram-chabul, vſq; in diem hanc. Miſit quoq; Hiram ad regem Salomonem’ cẽtum viginti talenta auri. Hæc eſt ſumma expenſarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandã domum

A
2. Par. 7. c. Sup. 5. 2.
* Dauid. 2.
2. Re. 7. b. d 1. Para. 22. b. c.
B
Deu. 29. Iere. 22. b. 6.
2. Par. 8. d.
* rex. 10.
C
v. 3.

mum Domini & domum ſuam, & Mello, & murum Ieruſalem, & Heſer, & Mageddo, & Gazer. Pharao rex Aegypti aſcendit, & cepit Gazer, ſuccẽditq; eam igni: & Chananæũ qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit eã in dotem filiæ ſuæ vxori Salomonis. Aedificauit ergo Salomon Gazer, Beth-horon interiorẽ, & Baalath & Palmiram in terra ſolitudinis. Et omnes vicos qui ad ſe pertinebant, & erãt abſq; muro, muniuit, & ciuitates curruum, & ciuitates equitum, & quodcunq; ei placuit vt ædificaret in Ieruſalem, & in Libano & in omni terra poteſtatis ſuæ. Vniuerſum populũ qui remanſerat de Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebuſæis, qui nõ ſunt de filijs Iſrael: horum filios, qui remanſerant in terra, quos ſcilicet non potuerant filij Iſ-
D rael exterminare: fecit Salomon tributarios, vſq; in diem hanc. De filijs autem Iſrael non conſtituit Salomon ſeruire quenquam, ſed erant viri bellatores & miniſtri eius, & principes & duces, & præfecti curruũ & equorum. Erant autem principes ſuper omnia opera Salomonis præpoſiti quingenti quinquaginta,
1.Pa.8.b.c qui habebãt ſubiectũ populum, & ſtatutis operibus imperabant. ‖Filia autem Pharaonis
D.1. aſcendit de Ciuitate-Dauid in domum ſuam quam ædificauerat ei ▷Salomon': tũc ædificauit Mello. Offerebat quoq; Salomon tribus vicibus per annos ſingulos holocauſta, & pacificas victimas ſuper altare quod ædificauerat Domino, & adolebat thymiama corã Domino: perfectumq; eſt templũ. Claſſem quoque fecit rex Salomon in Aſion-gáber, quæ eſt iuxta Ailath in littore Maris-rubri, in Terra-Idumææ. Miſitq; Hirã in claſſe illa ſeruos ſuos viros nauticos & gnaros maris, cum ſeruis Salomonis. Qui cùm veniſſent in Ophir, ſumptum inde aurũ quadringentorũ viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonẽ.

S. *Venit regina Saba ad regem Salomonẽ, quæ eius mirata ſapientiam, magnificentiam & gubernationẽ, datis acceptisq; amplis muneribus diſceſſit: Salomon multum tributum ac aurũ aliunde accipit, vaſa & ſcuta, magnificumq; thronum conſtruit, multam ac precioſam habet ſupellectilem in vaſis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.*

CAP. X.

A SEd‖ & regina Saba audita fama Salomo-
2.Par.9.a. Matt.12.d. Luc.11.d. nis in nomine Domini, venit tentare eũ in ænigmatibus. Et ingreſſa Ieruſalem multo cum comitatu, & diuitijs, camelis portantibus aromata, & aurũ infinitum nimis, &
D.5. gemmas præcioſas, venit ad ▷regẽ Salomonẽ, & locuta eſt ei vniuerſa quæ habebat in corde ſuo. Et docuit eam Salomon omnia verba quæ propoſuit: nõ fuit ſermo qui regem poſſet latere, & non reſponderet ei. Videſ autem regina Saba omnem ſapientiam Salomonis, & domum quam ædificauerat, & cibos menſæ eius, & habitacula ſeruorum, & ordines miniſtrantium, veſteſq; eorum, & pincernas, & holocauſta quæ offerebat in domo Domini: nõ habebat vltrà ſpiritum, dixitq; ad regẽ, Verus eſt ſermo quem audiui in terra mea ſuper ſermonibus tuis, & ſuper ſapientia tua: & nõ credebam narrantibus mihi, donec ipſa veni, & vidi oculis meis, & probaui quòd media pars mihi nuntiata non fuerit: maior eſt ſapientia, & opera tua, quàm rumor quem audiui. Beati viri tui, & beati ſerui tui hi, qui ſtant coram te ſemper, & audiũt ſapientiam tuam. Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronum Iſrael, eo quòd dilexerit Dominus Iſrael in ſempiternum, & conſtituit te regem, vt faceres iudicium & iuſtitiam. Dedit ergo regi centũ viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gẽmas præcioſas: non ſunt allata vltrà aromata tam multa, quàm ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni. (Sed & claſsis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas præcioſas. Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, & domus regiæ, & citharas lyraſque cantoribus: non ſunt allata huiuſcemodi ligna thyina, neque viſa vſque in præſentem diem.) Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit, & petiuit ab eo: exceptis his, quæ vltrò obtulerat ei munere regio. Quæ reuerſa eſt, & abijt in terram ſuam cum ſeruis ſuis. Erat autem pondus auri quod offere- G
batur Salomoni per annos ſingulos, ſexcentorum ſexaginta ſex talentorum auri: excepto eo quod afferebant viri, qui ſuper vectigalia erant, & negotiatores vniuerſiq; ſeruta vendentes, & omnes reges Arabiæ, duceſq; terræ. Fecit quoque rex Salomon ducẽta ſcuta de auro puriſsimo, ſexcẽtos auri ſiclos dedit in laminas ſcuti vnius. Et trecentas peltas ex auro probato: trecentæq; minæ auri vnam peltam veſtiebant: poſuitq; eas rex in domo ſaltus Libani. Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus: & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori: & duæ manus hinc atq; inde tenentes ſedile: & duo leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim leunculi ſtantes ſuper ſex gradus hinc atque inde: non eſt factum tale opus in
D vniuerſis regnis. Sed & omnia vaſa, de quibus potabat Rex Salomon, erant aurea: & vniuerſa ſupellex domus ſaltus Libani de auro puriſsimo: non erat argentum, nec alicuius præcij putabatur in diebus Salomonis,

quia

quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum & argentum, & dentes elephantorum, & simias, & pauos. Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ diuitijs & sapientia. Et vniuersa terra desyderabat vultum Salomonis, vt audiret sapiẽtiam eius, quam dederat Deus in corde eius. Et singuli deferebãt ei munera, vasa argentea & aurea, vestes, & arma bellica, aromata quoq;, & equos & mulos, per annos singulos. Congregauitque Salomon currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per ciuitas munitas, & cum rege in Ierusalem. Fecitque vt tanta esset abunduntia argenti in Ie salem, quãta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem quasi sicomoros, quæ nascuntur in campestribus. Et educebantur equi Salomoni de Aegypto & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto precio perducebãt. Egrediebatur aũt quadriga ex Aegypto sexcentis siclis argenti, & equus centũ quinquaginta. Atq; in hunc modũ cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venundabãt.

S. Salomon plurimis iungitur mulieribus alienigenis, & ab eis infatuatus ad ipsarum idôla conuertitur, in quem iratus Dominus suscitat ei aduersarios Adad, Razon, & Ieroboã, cui per prophetam Ahiã promittit regnum Israel, seruata vna tribu Salomonis filio, moritur Salomon post quadraginta regni annos cui succedit filius Roboam.

CAP. XI.

A Eccl. 47. c. Deut. 17. d. REx autem Salomon ‖adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Cethæas: de gẽtibus super quibus dixit Dominus filijs Israel,

Exo. 34. b. ‖Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissimè enim auertent corda vestra vt sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo

▹. 6. amore, Fueruntq; ei vxores ▹ quasi' reginæ septingentæ, & concubinæ trecentæ: & auerterunt mulieres cor eius. Cumque iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius. Sed colebat Salomon A-

▹. 6. starthen deam Sidonorum, ▹ & Camos deũ Moabitarum', & Moloch idôlum Ammonita

B rũ. Fecitq; Salomon quod nõ placuerat corã Domino, & non adimpleuit vt sequeretur Dominũ, sicut Dauid pater eius. Tũc ædificauit Salomõ phanum Chamos idôlo Moab, in mõte qui est cõtra Ierusalẽ, & Moloch idôlo filiorũ Ammõ. Atq; in hunc modũ fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis, quæ adolebãt thura & immolabant dijs suis. Igitur iratus est Dominus Salomoni, quòd auersa esset mẽs eius a Domino Deo Israel, ‖qui apparuerat ei secũdò, & preceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, & non custodiuit quæ mandauit ei Dominus. Dixit itaq; Dominus Salomoni, Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea quæ mandaui tibi, disrumpens ‖scindam regnum Supr. 9. a. 3. a. Infr. 12. d.

tuum, & dabo illud seruo tuo. Veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem C tuum: de manu filij tui scindam illud, nec totum regnum auferam, sed tribum vnam dabo filio tuo propter Dauid seruum meum, & Ierusalem quam elegi. Suscitauit autem Dominus aduersarium Salomoni Adad Idumæum de semine regio, qui erat in Edom. ‖Cũ enim 2. Reg. 8. d

esset Dauid in Idumæa, & ascẽdisset Ioab princeps militiæ ad sepeliendum eos qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculinum in Idumæa (sex enim mensibus ibi moratus est Ioab, & omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumæa) fugit Adad ipse, & viri Idumæi de seruis patris eius cum eo, vt ingrederetur Aegyptũ: erat autem Adad puer paruulus. Cumq; surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntq; secum viros de Pharan, & introierunt Aegyptum ad Pharaonem regem Aegypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, & terram delegauit. Et inuenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tãtum vt daret ei vxorem, sororem vxoris suæ germanam Taphnes reginæ. Genuitque ei so D ror Taphnes Genubath filium, & nutriuit eũ Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud pharaonẽ cum filijs eius. Cumque audisset Adad in Aegypto, dormisse Dauid cum patribus suis, & mortuũ esse Ioab principẽ militiæ, dixit Pharaoni, dimitte me, vt vadam in terram meam. Dixitque ei Pharao, Qua enim re apud me indiges, vt quæras ire ad terram tuam? At ille respõdit, Nulla: sed obsecro te vt dimittas me. Suscitauit quoque ei Deus aduersarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adar-ézer regem Soba dominũ suum: & congregauit contra eum viros, & factus est princeps latronum cùm interficeret eos Dauid: abieruntque Damascum & habitauerunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco, eratque aduersarius Israel cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israel, regnauitque in Syria. Ieroboã quoq; E filius Nabat, Ephratæus, de Sareda, seruus Salomonis, cuius mater erat nomine Serua, mulier vidua: leuauit manum contra regẽ. Et hæc est causa rebellionis aduersus eum, quia Salomon ædificauit Mello, & coæquauit voragi-

nem

nem ciuitatis Dauid patris ſui. Erat autem Ieroboam vir fortis & potens, videnſq́ue Salomon adoleſcentem bonæ indolis & induſtriũ, conſtituerat eum præfectum ſuper tributa vniuerſæ domus Ioſeph. Factum eſt igitur in tempore illo, vt Ieroboam egrederetur de Ieruſalem, & inueniret eũ Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio nouo: erant autem duo tantùm in agro, Apprehendenſq́ue Ahias pallium ſuum nouum, quo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes. Et ait ad Ieroboam, Tolle tibi decem ſciſſuras: hæc enim dicit Dominus Deus Iſrael, Ecce ego ſcindã regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decẽ tribus. Porrò vna tribus remanebit ei propter ſeruum meum Dauid, & Ieruſalem ciuitatem quam elegi ex omnibus tribubus Iſrael: eo quòd dereliquerit me, & adorauit Aſtarthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorũ Ammon: & non ambulauerit in vijs meis vt faceret iuſtitiam coram me, & præcepta mea, & iudicia ſicut Dauid pater eius. Nec auferam omne regnum de manu eius, ſed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ ſuæ, propter Dauid ſeruum meum quem elegi, qui cuſtodiuit mandata mea & præcepta mea. Auferam autem regnum de manu filij eius, & dabo tibi decem tribus: filio autem eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid ſeruo meo cunctis diebus coram me in Ieruſalem ciuitate quam elegi vt eſſet nomen meum ibi. Te autem aſſumam, & regnabis ſuper omnia quæ deſyderat anima tua, erisq́ue rex ſuper Iſrael. Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris quod rectum eſt coram me, cuſtodiens mãdata mea & præcepta mea, ſicut fecit Dauid ſeruus meus: ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelẽ, quomodo ædificaui Dauid domum, & tradam tibi Iſrael: & affligam ſemen Dauid ſuper hoc, veruntamen non cunctis diebus. Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam: qui ſurrexit & aufugit in Aegyptum ad Seſac regem Aegypti, & fuit in Aegypto vſq; ad mortem Salomonis, Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & ſapientia eius: ecce vniuerſa ſcripta ſunt in libro verborum ▷.6. ▷dierum' Salomonis. Dies autem quos regnauit Salomon in Ieruſalem ſuper omnem Iſrael, quadraginta anni ſunt. Dormiuitq́ue Salomon cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Ciuitate Dauid patris ſui, regnauitq́ue Roboam filius eius pro eo.

S. Roboam iuuenum ſecutus conſilium patitur regni diuiſionem, & Ieroboam rex ſuper decem tribus conſtituitur, exercitum quoque Roboam aduerſus Ieroboam Dominus per Semeiam prophetam diſſipat. Ieroboam verò aureos erexit vitulos adorãdos, conſtitutis ſolennitate, altari ac ſacerdotibus.

CAP. XII.

VEnit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis *Iſrael' ad cõſtituendum eum regem. ‖At ve rò Ieroboam filius Nabath cùm adhuc eſſet in Aegypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte eius, reuerſus eſt de Aegypto. Miſerũtq́;, & vocauerunt eum: venit ergo Ieroboam, & omnis multitudo Iſrael, & locuti ſunt ad Roboam, dicentes, Pater tuus duriſsimũ iugum impoſuit nobis: tu itaq; nunc imminue paululũ de imperio patris tui duriſsimo, & de iugo grauiſsimo quod impoſuit nobis, & ſeruiemus tibi. Qui ait eis, Ite vſque ad tertium diẽ, & reuertimini ad me. Cumq́; abijſſet populus, inijt cõſilium rex Roboã cum ſenioribus, qui aſsiſtebant corã Salomone patre eius, cùm adhuc viueret, & ait, Quod datis mihi conſiliũ, vt reſpondeã populo huic? Qui dixerũt ei, Si hodie obedieris populo huic, & ſeruieris, & petitioni eorũ ceſſeris, locutusq́; fueris ad eos verba lenia, erũt tibi ſerui cunctis diebus. Qui dereliquit conſilium ſenum quod dederant ei, & adhibuit adoleſcẽtes qui nutriti fuerant cum eo, & aſsiſtebant illi, dixitq́; ad eos. Quod mihi datis conſiliũ, vt reſpondeã populo huic, qui dixerunt mihi, Leuius fac iugum quod impoſuit pater tuus ſuper nos? Et dixerũt ei iuuenes qui nutriti fuerant cum eo, Sic loquere populo huic: qui locuti ſunt ad te, dicẽtes, Pater tuus aggrauauit iugum noſtrum, tu releua nos: ‖Sic loquêris ad eos, Minimus digitus meus groſsior eſt dorſo patris mei. Et nunc pater meus poſuit ſuper vos iugum graue, ego autẽ addam ſuper iugum veſtrum: pater meus cæcidit vos flagellis, ego autẽ cædam vos ſcorpionibus. Venit ergo Ieroboã, & omnis populus ad Roboã die tertia, ſicut locutus fuerat rex, dicens, Reuertimini ad me die tertia. Reſponditq́; rex populo dura, derelicto conſilio ſeniorum quod ei dederant, & locutus eſt eis ſecundum conſilium iuuenũ, dicens, Pater meus aggrauauit iugum veſtrum, ego autẽ addam iugo veſtro: pater meus cæcidit vos flagellis, ego autẽ cædam vos ſcorpionibus. Et non acquieuit rex populo: quoniã auerſatus fuerat eum Dominus, vt ſuſcitaret verbum ſuum ‖quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboã filium Nabath. Videns itaq; populus quod noluiſſet eos audire rex reſpõdit ei, dicens, Quæ nobis pars in Dauid? vel quæ hæreditas in filio Iſai? ▷Vade' in tabernacula tua Iſrael, nunc ▷.3. vide domum tuam Dauid. Et abijt Iſrael in tabernacula ſua. Super filios autẽ Iſrael, quicunque

A *populus. 2.Par.10.a

B

C Ecc.47.d.

D Supra.11.f.

que habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboã. Misit ergo rex Roboam Aduram qui erat super tributa: & lapidauit eum omnis Is-
E rael, & mortuus est. Porrò rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalem, re cessitq́; Israel à domo Dauid, vsq; in præsentem diem. Factum est autem cùm audisset omnis Israel quòd reuersus esset Ieroboam, mi serunt, & vocauerunt eum congregato cœtu, & constituerunt eum regem super omnẽ Israel, nec secutus est quispiam domum Dauid præpter tribum Iuda solam.

Venit autem Roboam Ierusalem, & cõgregauit vniuersam domum Iuda, & tribũ Beniamin, centum octoginta millia electorum virorum, & bellatorum, vt pugnarent cõtra domum Israel, & reducerent regnum Roboam
2.Par. 11.a filio Salomonis. ‖ Factus est autem sermo Do
mini ad Semeiam virum Dei, dicens, Loque-
F re ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad omnem domum Iuda, & Ben-iamin, & reliquos de populo, dicens, Hæc dicit Dominus, Non ascendetis, neq; bellabitis contra fratres vestros filios Israel: reuertatur vir in domum suam. à me enim factum est verbũ hoc. Audierũt sermonem Domini, & reuersi sunt de itinere sicut eis præceperat Dominus. Aedificauit autem Ieroboam Sichem in monte Ephráim, & habitauit ibi: & egressus inde ædificauit Phanuel. Dixitq́; Ieroboam in cor-
Sup.11.f. de suo, ‖ Nunc reuertetur regnum ad domum Dauid, si ascenderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem, & cõuertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regẽ Iuda, interficiẽtq́; me, & reuertentur ad eũ. Et excogitato cõsilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Nolite vltrà ascen-
G dere in Ierusalẽ, ‖ Ecce dij tui Israel, qui te edu-
Exod.32.b xerunt de Terra-Aegypti. Posuitq́; vnum in Beth-el & alterum in Dan: & factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorãdum vitulum, vsq; in Dan. Et fecit pha-
2.Pa.11.c. na in excelsis, ‖ & sacerdotes de extremis populi, qui nõ erant de filijs Leui. Constituitque diem solennem in mense octauo, quintadecima die mensis, in similitudinem solennitatis quæ celebrabatur in Iuda. Et ascendens altare, similiter fecit in Beth-el, vt immolaret vitulis quos fabricatus fuerat: constituitque in Beth-el sacerdotes excelsorum quæ fecerat. Et ascendit super altare quod extruxerat in Beth-el quintadecima die mensis octaui, quem finxerat de corde suo: & fecit solennitatem filijs Israel, & ascendit super altare vt adoleret incensum.

S. Missus propheta de Iuda ad Ieroboam de altaris subuersione & natiuitate Iosiæ regis prophetat, quo orante manus Ieroboam, quæ exaruerat, sanitati restituitur rediens autem propheta à leone occiditur, quòd Dei verbo inobediens fuisset, & Ieroboam suam auget impietatem. CAP. XIII.

ET ecce vir Dei venit de Iuda in sermo A
ne Domini in Beth-el, Ieroboam stante super altare, & thus iaciente. Et exclamauit contra altare in sermone Domini, & ait, Altare, altare, hæc dicit dominus, ‖ Ec- 4.Re.23.d
ce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominũ super te incendet. Deditq́; in illa die signum, dicens, Hoc erit signum quod locutus est Dominus, Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est. Cumq́; audisset rex sermonẽ hominis Dei quẽ inclamauerat cõtra altare in Beth-el, extendit manũ suam de altari, dicẽs, Apprehendite eum. Et exaruit B
manus eius quã extenderat cõtra eum: nec valuit retrahere eam ad se. Altare quoq; scissum est, & effusus est cinis de altari, iuxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini. Et ait rex ad vir Dei, deprecare faciẽ Domini Dei tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea mihi. Orauitq́; vir Dei faciẽ Domini, & reuersa est manus regis ad eũ, & facta est sicut prius fuerat. Locutus est aũt rex ad virũ Dei, Veni mecum domũ vt prandeas, & dabo tibi munera. Respõditq́; vir Dei ad regem, Si dederis mihi mediã partẽ domus tuæ, nõ veniã tecum, nec comedam panem, neq; bibam aquam in loco isto: sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis, Non C
comedes panẽ, neq; bibes aquam, nec reuertêris per viam qua venisti. Abijt ergo per aliam viã, & nõ est reuersus per iter quo venerat in Beth-el. Prophetes autem quidam senex habitabat in Beth-el, ad quem ‖ venerunt filij sui, ‖ venit filius suus, & narrauit. 7.
& narrauerũt' ei omnia opera quæ fecerat vir Dei illa die in Beth-el, & verba quæ locutus fuerat ad regem, ▷ & 'narrauerunt patri suo. Et ▷.4.
dixit eis pater eorum, Per quam viam abijt? * Ostenderunt ei filij sui viam per quam abie- * Et.1.
rat vir Dei qui venerat de Iuda. Et ait filijs suis, Sternite mihi asinũ. Qui cùm strauissent, ascendit, & abijt post virũ Dei, & inuenit eũ D
sedentẽ subtus terebinthum: & ait illi, Túne es vir Dei qui venisti de Iuda? Respondit ille, ‖ Dixit. 9.
Ego sum. 'Dixitq́;' ad eum, Veni mecum domum, vt comedas panẽ. Qui ait, Non possum reuerti, neq; venire tecum, nec comedam panem, neq; bibam aquam in loco isto: quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens, Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reuertêris per viam qua ieris. Qui ait illi, Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini,

mini, dicens, Reduc eum tecum in domum tuam, vt comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eum, & reduxit ſecum: Comedit ergo panem in domo eius, & bibit aquam. Cumq; ſederent ad menſam, factus eſt ſermo Domini ad prophetam qui reduxerat eum. Et exclamauit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicēs, E
Hæc dicit Dominus, Quia non obediens fuiſti ori Domini, & non cuſtodiſti mandatum quod præcepit tibi Dominus Deus tuus: & reuerſus es, & comediſti panē & bibiſti aquā in loco in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadauer tuum in ſepulchrum patrū tuorum. Cumque comediſſet & bibiſſet, ſtrauit aſinum ▷ſuum' "propheta' quem reduxerat. Qui cùm abiiſſet, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere: aſinus autem ſtabat iuxta illum, & leo ſtabat iuxta cadauer. Et ecce, viri tranſeuntes viderunt cadauer proiectum in via, & leonē ſtantem iuxta cadauer. Et venerunt, & diuulgauerunt in ciuitatem in qua prophetes ille ſenex habitabat. Quod cùm audiſſet propheta ille qui reduxerat eum de via, ait, Vir Dei eſt, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit iuxta verbum Domini quod locutus eſt ei. F
Dixitq; ad filios ſuos, Sternite mihi aſinum. Qui cū ſtrauiſſent, & ille abiiſſet, inuenit cadauer eius proiectum in via, & aſinum & leonem ſtantes iuxta cadauer: non comedit leo de cadauere, nec læſit aſinum. Tulit ergo prophetes cadauer viri Dei, & poſuit illud ſuper aſinum, & reuerſus intulit in ciuitatem "prophetæ ſenis', vt plangerent eum. Et poſuit cadauer eius in ſepulchro ſuo: & planxerunt eū. Heu ▷heu' mi frater. Cumque planxiſſent eū, dixit ad filios ſuos, Cū mortuus fuero, ſepelite me in ſepulchro in quo vir Dei ſepultus eſt: iuxta oſſa eius ponite oſſa mea. Profectò enim veniet ſermo quem prædixit in ſermone Domini contra altare quod eſt in Beth-el, & contra omnia phana excelſorum quæ ſunt in vrbibus Samariæ. Poſt verba hæc non eſt reuerſus Ieroboam de via ſua peſsima, ſed econtrario fecit de nouiſsimis populi ſacerdotes excelſorum: quicunque volebat, implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum. Et propter hanc cauſam peccauit domus Ieroboā, & euerſa eſt, & deleta de ſuperficie terræ.

D. 1. "Prophetæ (datiuus. 2

D. 1.

"prophetes ſenex. 4.

S. *Ahias propheta ab vxore Ierobam ſuper filio Abia ægrotante interrogatus prædicit filium moriturum, & domum Ieroboam penitus euertendā, quo mortuo ſuccedit filius Nadab: rex autem Aegypti diripit domum Domini in Ieruſalem, & mortuo Roboam ſuccedit filius Abia.*

CAP. XIIII.

IN tempore illo ægrotauit Abia filius Ieroboam. Dixitque Ieroboam vxori ſuæ, A
Surge, & commuta habitum, ne cognoſcaris quòd ſis vxor Ieroboam: & vade in Silo, vbi eſt Ahias propheta ‖qui locutus eſt mihi Supra. 11. f.
quòd regnaturus eſſem ſuper populum hunc. Tolle quoque in manu tua decem panes, & cruſtulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipſe enim indicabit tibi quid euenturum ſit puero huic. Fecit vt dixerat, vxor Ieroboam: & conſurgens abiit in Silo, & venit in domum Ahiæ: at ille non poterat videre, quia caligauerant oculi eius præ ſenectute. Dixit autem Dominus ad Ahiam, Ecce vxor Ieroboā ingreditur, vt conſulat te ſuper filio ſuo qui ægrotat: hæc & hæc loquêris ei. Cùm ergo illa B
intraret, & diſsimularet ſe eſſe quæ erat, audiuit Ahias ſonitum pedum eius introeuntis per oſtium, & ait, Ingredere vxor Ieroboam, quare aliam te eſſe ſimulas? ego autem miſſus ſum ad te durus nuntius. Vade, & dic Ieroboam, Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem ſuper populum meum Iſrael: & ſcidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo, faciens quod placitū eſſet in conſpectu meo: ſed operatus es malè ſuper omnes qui fuerūt ante te, & feciſti tibi deos alienos & conflatiles, vt me ad iracundiam prouocares, me aūt proieciſti poſt corpus tuum: Idcirco ecce ego C
inducam mala ſuper domum Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingētem ad parietē, & clauſum, & nouiſsimū in Iſrael: & mundabo reliquias domus Ieroboam, ſicut mundari ſolet fimus vſque ad purum. Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedēt eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cœli: quia Dominus locutus eſt. Tu igitur ſurge, & vade in domum tuam: & in ipſo introitu pedum tuorum in vrbem, morietur puer, & planget eum omnis Iſrael, & ſepeliet: iſte enim ſolus inferetur de Iero- D
boam in ſepulchrum, quia inuentus eſt ſuper

eo sermo bonus"à Domino Deo'Israel,in do
"ad Dominum Deũ. 9. mo Ieroboam.Constituet autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Ieroboam in hac die, & in hoc tempore, & percutiet Dominus Deus Israel,sicut moueri solet arundo in aquá: & euellet Israel de Terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eos trans Flumẽ :quia fecerunt sibi lucos,vt irritarent Dominum. Et tradet Dominus Israel propter peccata Ieroboam, qui peccauit,& peccare fecit Israel. Surrexit itaq; vxor Ieroboam, & abijt, & venit in Thersa: cumque illa ingrederetur limen domus, puer
E mortuus est, & sepelierunt eum. Et planxit eũ omnis Israel iuxta sermonẽ Domini quem locutus est in manu serui sui Ahiæ prophetæ.Reliqua autem verborũ Ieroboam,quomodo pugnauerit, & quomodo regnauerit,ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel. Dies autem quibus regnauit Ieroboam vigintiduo anni sunt: & dormiuit cum patribus suis : regnauitq; Nadab filius eius pro eo.

2.Par.12.d ||Porrò Roboam filius Salomonis regnauit in Iuda: Quadraginta & vnius anni erat Roboam,cùm regnare cœpisset:decem & septem annos regnauit in Ierusalem ciuitate, quam elegit Dominus vt poneret nomẽ suum ibi,
F ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris eius Naama Ammanitis.Et fecit Iudas malum coram Domino, & irritauerunt eum super omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis suis quæ peccauerunt.Aedificauerũt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam: sed & effœminati fuerant in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attriuit Dominus ante faciem filiorum Israel. In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Aegypti in Ierusalem, & tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & vniuersa di-
Sup.10.c. ripuit: scuta quoque aurea || quæ fecerat Salomon: pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manum ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis. Cumque ingrederetur rex in domum Domini,portabant ea qui præeundi habebant officium : & postea reportabant ad armentarium scutariorum. Reliqua
G autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda. Fuitque bellum inter Roboam & Ieroboam cunctis diebus.Dormiuitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate-Dauid: nomẽ autem matris eius Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

S. Impio Abiæ regi Iudæ succedit pius filius Asa, qui aduersus Baasan regem Israel præliatur, impetrato à Ben-adad rege Syriæ auxilio. Asa morienti succedit filius Iosaphat:at Baasa Nadab filium Ieroboam cum vniuersa cognatione occidit & pro eo regnat super Israel vigintiquatuor annis,impius post impium.

CAP. XV.

IGitur in Octauodecimo anno regni Iero A
boam filij Nabath, regnauit Abiam super Iudam.Tribus annis regnauit in Ierusalẽ: nomen matris eius Maacha filia Abessalom. Ambulauitq; in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum:nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius.Sed propter Dauid dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalẽ,vt suscitaret filium eius post eum, & statueret Ierusalem:eo quòd fecisset Dauid rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus quæ præceperat ei,cunctis diebus vitæ suæ
||excepto sermone Vriæ Hethæi.Attamen bel 2.Re.15.6
lum fuit inter Roboã & Ieroboam omni tempore vitæ eius. Reliqua autem sermonum A- B
biam, & omnia quæ fecit, nónne hæc scripta sunt||in libro verborum dierum regum Iuda? 2.Par.13.d
Fuitq; prælium inter Abiã & inter Ieroboam. Et dormiuit Abiam cum patribus suis:& sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: regnauitque Asa filius eius pro eo.In anno ergo vicesimo 2.Par.14.a
Ieroboam regis Israel regnauit Asa rex Iuda: C
& quadraginta & vno anno regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Maacha,filia Abessalom.Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut Dauid pater eius: & abstulit effœminatos de terra, purgauitque vniuersas sordes idolorum,quæ fecerant patres eius. Insuper & Maacham matrem suam amouit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco eius quem cósecrauerat: subuertitque specum eius,& confregit simulachrum turpissimum, & combusit in Torrente-cedrõ: excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Asa perfectum erat cum Domino cũctis diebus suis: & intulit ea quæ sanctificauerat pater suus,& vouerat in domum Domini,argentum & aurum, & vasa. Bellum autem erat inter Asa & Baasa regem Israel cunctis diebus eorum. Ascendit quoque Baasa rex Israel in Iudam, & ædificauit Rama, vt non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Iudæ. Tollens itaque Asa omne argentum & aurum quod remanserat in thesauris domus Domini, & thesauris domus regiæ, dedit illud in manus seruorum suorum: & misit ad Ben-adad filium Tabremon filij Hezion,re- D
gem Syriæ qui habitabat in Damasco, dicens, Fœdus est inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: ideò misit tibi munera,

nera, argentum & aurum: & peto vt venias, & irritum facias fœdus quod habes cũ Baasa rege Israel, & recedat à me. Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in ciuitates Israel, & percusserũt Ahion & Dan
E & Abel-domum-Maacha, & vniuersam Cen neroth, omnẽ scilicet Terrã-Nephtali. Quod cùm audisset Baasa, intermisit ædificare Rama, & reuersus est in Thersa. Rex autem Asa nuntium misit in omnem Iudam, dicens, Nemo sit excusatus. Et tulerũt lapides de Rama, & ligna eius, quibus ædificauerat Baasa, & extruxit de eis rex Asa, Gabaa-Ben-iamin, & Maspha. Reliqua autem omnium sermonum Asa, & vniuersæ fortitudines eius, & cuncta quæ fecit, & ciuitates quas extruxit, nõne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum
4.sa.2. Iuda? Veruntamen in tempore senectutis suæ doluit pedes. Et dormiuit cum patribus suis,
F & sepultus est cum eis in Ciuitate-Dauid patris sui. Regnauitque Iosaphat filius eius pro eo. Nadab verò filius Ieroboam regnauit super Israel anno secũdo Asa regis Iuda: regnauitq; super Israel duobus annis. Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulauit in vijs patris sui, & in peccatis eius quibus peccare fecit Israel. Insidiatus est autẽ ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar, & percussit eum in Gebbethon, quæ est vrbs Philisthinorum: siquidem Nadab, & omnis Israel obsidebant Gebbethon. Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Iuda, & regnauit pro eo. Cumque regnasset, percussit omnem domum Ieroboam: non dimisit ne vnã quidem
Sup.14.c. animam de semine eius, donec deleret eũ ‖ iu-
G xta verbum Domini quod locutus fuerat in manu serui sui Ahiæ Silonitis, propter peccata Ieroboam quæ peccauerat, & quibus peccare fecerat Israel: & propter delictum quo irritauerat Dominum Deum Israel. Reliqua autem sermonum Nadab, & omnia quæ operatus est: nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel? Fuitque bellum inter Asa & Baasa regem Israel cunctis diebus eorum. Anno tertio Asa regis Iuda regnauit Baasa filius Ahiæ, super omnẽ Israel in Thersa vigintiquatuor annis. Et fecit malum coram Domino, ambulauitq; in vijs Ieroboam, & in peccatis eius quibus peccare fecit Israel.

S. Iehu prophetat regis Baasa & domus ipsius subuersionem, cui mortuo succedit filius Ela, quẽm impius Zambri occîdit, eoq; regnum inuadẽte elegit Israel Amri, quo impio regnum obtinente, Zambri se cum domo regia succendit: Mortuo autem Amri succedit filius impijssimus Achab, qui Iezabel duxit vxorem, & eius tempore reædificatur Iericho.

CAP. XVI.

FActus est autem sermo Domini ad Iehu A
filium Hanani cõtra Baasa, dicens, Pro eo quòd exaltaui te de puluere, & posui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Ieroboam, & peccare fecisti populum meum Israel, vt me irritares in peccatis eorum: ecce, ego demetam posteriora Baasa, & posteriora domus eius: & faciam domum tuam ‖ sicut domum Ieroboam filij Supr.15.g. Nabat. Qui mortuus fuerit de Baasa ciuitate, comedẽt eũ canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli. Reliqua autem sermonum Baasa, & quæcunque fecit, & prælia eius: nónne hæc scripta sunt ‖ in 2.Par.16.a
Libro verborum dierum regum Israel? Dor- B
miuit ergo Baasa cũ patribus suis, sepultusq; est in Thersa: & regnauit Ela filius eius pro eo. Cùm autem in manu Iehu filij Hanani, prophetæ verbum Domini factum esset contra Baasa, & contra domum eius, & contra omne malum quod fecerat coram domino ad irritandum eum in operibus manuum suarum, vt fieret sicut domus Ieroboam: ob hanc causam occidit eum, ▷hoc est Iehu filium Ha ▷.3.
nani, prophetam'. Anno vicesimosexto Asa regis Iuda regnauit Ela filius Baasa super Israel in Thersa duobus annis. Et rebellauit cõtra eum seruus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Thersa bibens, & temulentus in domo Arsa præfecti Thersa. C
‖ Irruens ergo Zambri, percussit, & occcidit 4.Re.9.g.
eum anno vicesimo septimo Asa regis Iuda, & regnauit pro eo. Cumq; regnasset, & sedisset super solium eius, percussit omnẽ domum Baasa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos eius. Deleuitq; Zambri omnem domum Baasa, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat ad Baasa in manu Iehu prophetæ, propter vniuersa peccata Baasa, & peccata Ela filij eius, qui pec D
cauerunt, & peccare fecerunt Israel, prouocãtes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? Anno vicesimoseptimo Asa regis Iuda, regnauit Zambri septem diebus in Thersa: porrò exercitus obsidebat Gebbethon vrbem Philisthinorum. Cumq; audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiæ super Israel in die illa, in castris. Ascendit ergo Amri, & omnis Israel cum eo de Gebbethon, & obsidebant Thersa. Videns autem Zambri quòd expugnanda esset ciuitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est in peccatis suis quæ peccauerat faciẽs malum coram Domino, & ambulans in via Ieroboã,

E & in peccato eius quo fecit peccare Israel. Reliqua autem sermonũ Zambri, & insidiarum eius, & tyrannidis, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regũ Israel? Tunc diuisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, vt constitueret eum regẽ: & media pars Amri. Præualuit autem populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusque est Thebni, & regnauit Amri. Anno tricesimoprimo Asa regis Iuda regnauit Amri super Israel, duodecim annis: in Thersa regnauit sex annis. Emitque montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti: & ædificauit eum, & vocauit nomen ciuitatis quam extruxerat, nomine Semer Domini montis Samariæ. Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum. Ambulauitq; in omni via Ieroboam filij Nabat, & in peccatis eius quibus peccare fecerat Israel: vt irritaret Dominũ Deum Israel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum Amri, & prælia eius quæ gessit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborũ dierum regum Israel? Dormiuitque Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnauitque Achab filius eius pro eo. Achab verò filius Amri, regnauit super Israel anno tricesimooctauo Asa regis Iuda. Et regnauit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti & duobus annis. Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini super omnes qui fuerunt ante eum. Nec sufficit ei vt ambularet in peccatis Ieroboam filij Nabat: insuper duxit vxorem Iezabel filiam Eth-baal regis Sidoniorum. Et abijt, & seruiuit Baal, & adorauit eum. Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificauerat in Samaria, & plantauit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel super omnes reges Israel, qui fuerunt ante eum. In diebus eius ædificauit Hiel de Bethel, Iericho: in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius. ‖ iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Iosuè filij Nun.

Iosue.6.d.

S. Elias cœlum triennio claudit, primumq; pascitur à coruis, deinde à muliere Sarepthana, cuius hydria farinæ & lechytus olei non minuuntur, filius autem ipsius, oratione Eliæ resuscitatur.

CAP. XVII.

A ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab, ‖ Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Et factum est verbum domini ad eum, dicens, Recede hinc, & vade contra orientem, & abscondere in Torrente-carith, qui est contra Iordanem, & ibi de torrente bibes: coruisque præcepi vt pascant te ibi. Abijt ergo, & fecit iuxta verbum Domini: cumque abijsset, sedit in Torrente-carith, qui est contra Iordanem. Corui quoque deferebant ei panem & carnes mane, similiter panem & carnes vesperi, & bibebat de torrente. Post dies autem siccatus est torrens: nõ enim pluerat super terram. Factus est ergo sermo Domini ad eum, dicens, ‖ Surge, & vade in Sareptha Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ vt pascat te. Surrexit, & abijt in Sareptha. Cumq; venisset ad portã ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocauit eam, dixitq; ei, Da mihi paululum aquæ in vase, vt bibam. Cumque illa pergeret vt afferret, clamauit post tergum eius dicens, Affer mihi obsecro & buccellam panis in manu tua. Quæ respondit, Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam illud mihi & filio meo, vt comedamus, & moriamur. Ad quam Elias ait, Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: veruntamen mihi primùm fac de ipsa farinula subcinericium panem paruulum, & affer ad me: tibi autem, & filio tuo facies postea. Hæc autem dicit Dominus Deus Israel, Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur vsq; ad diem in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ. Quæ abijt, & fecit iuxta verbum Eliæ: & comedit ipse, & illa, & domus eius: & ex illa die hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Eliæ. Factum est autẽ post *hæc, ægrotauit filius mulieris matrisfamiliâs, & erat languor *fortissimus, ita vt non remaneret in eo halitus. Dixit ergo ad Eliam, Quid mihi & tibi vir Dei? ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filiũ meum? Et ait ad eam Elias, Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu eius, & portauit in cœnaculum vbi ipse manebat, & posuit super lectulum suũ, & clamauit ad Dominum, & dixit, Domine Deus meus, etiámne viduam apud quam ego vtcunque sustentor, afflixisti, vt interficeres filium eius? Et expãdit se, atq; mensus est super puerum tribus vicibus, & clamauit ad Dominũ, & ait, Domine Deus meus reuertatur obsecro anima pueri huius in viscera eius. Et exaudiuit Dominus vocẽ Eliæ: & reuersa est anima pueri intra eũ, & reuixit. Tulitq; Elias puerũ, & depositum eũ de cœnaculo in inferiorẽ domũ, & tradidit matri suæ, & ait

Eccl.48.a
Iacob.5.d.

Luc.4.d.

*verba.

*eius.to

& ait illi, En viuit filius tuus. Dixitque mulier ad Eliam, Nunc in isto cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

S. *Increscente fame Elias Abdiæ herbam pecoribus quærenti occurrit, cui ægrè persuadet vt nuntiet Achab se adesse, qui occurrens Eliæ ab ipso corripitur: dei zelo Elias .850. pseudoprophetas occidi iubet dato de cœlo igne ad consummationẽ holocausti, & pluuiam à deo impetrat.*

CAP. XVIII.

APost dies multos factum est verbũ Domini ad Eliam, in anno tertio dicens, Vade, & ostende te Achab, vt dem pluuiam super faciem terræ. Iuit ergo Elias vt ostenderet se Achab: erat aũt fames vehemens in Samaria. Vocauitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valde. Nam cùm interficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pauit eos pane & aqua. Dixit ergo Achab ad Abdiam, Vade in terram ad vniuersos fontes aquarum, & in cunctas valles: si fortè possimus inuenire herbam, & saluare equos & mulos, & non penitus iumenta intereant. Diuiseruntque sibi regiones, vt circuirent eas: Achab ibat per viam vnam, & Abdias per viam alteram seorsum. Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cùm cognouisset eum, cecidit super faciem suam, & ait. Non tu es, domine mi, Elias? B
*& dixit.
Cui ille respondit, Ego. *Vade, & dic domino tuo, Adest Elias. Et ille, Quid peccaui, inquit, quoniam tradis me seruum tuum in manu Achab, vt interficiat me? Viuit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quò non miserit dominus meus te requirens: & respondentibus cunctis, Non est hîc: adiurauit regna singula & gentes, eo quòd minimè reperireris. Et nunc tu dicis mihi, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias. Cumque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum quem ego ignoro: & ingressus nuntiabo Achab, & non inueniens te, interficiet me: seruus autem tuus timet Dominum ab infantia sua. Nunquid non indicatũ est tibi domino meo quid fecerim cùm interficeret Iezabel prophetas Domini, quòd absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pauerim eos pane & aqua? Et nunc tu dicis, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias: vt interficiat me. Et dixit Elias, Viuit Dominus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei. Abijt ergo Abdias in occursum Achab, & indicauit ei: venitque Achab in occursum Eliæ: Et cùm vidisset eum, ait, Túne es ille qui conturbas Israel? Et ille ait, Non ego turbaui Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim. Veruntamen nunc mitte, & congrega ad me vniuersum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetásque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Iezabel. Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregauit prophetas in monte Carmeli. Accedẽs autem Elias ad omnem populum, ait, Vsquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et nõ respõdit ei populus verbum. Et ait rursus Elias D
ad populum, Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal, quadringenti & quinquaginta * viri sunt. Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem vnum, & in frusta cædentes ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bouem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam. Inuocate nomina deorũ vestrorum, & inuocabo nomen Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignẽ, ipse sit Deus. Respõdens omnis populus ait, Optima propositio *. Dixit ergo Elias prophetis Baal. Eligite vobis bouem vnum, & facite primi, quia vos plures estis: & inuocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis. Qui cùm tulissent bouem quem dederat eis, fecerunt: & inuocabant nomen Baal de manè vsque ad meridiem, dicentes, Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transiliebantque altare quod fecerant. Cumque esset iam meridies, illudebat illis Elias, dicens, Clamate voce maiore: deus enim, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certe dormit, vt excitetur. Clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis, donec perfunderentur sanguine. Postquàm autem transijt meridies, & illis prophetãtibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes: dixit Elias omni populo:

*prophetæque lucorum quadringẽti.

*quam locutus est Elias

E

Venite ad me. Et accedente ad ſe populo, curauit altare Domini quod deſtructum fuerat.
Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus eſt
Gen. 32. f. ſermo Domini, dicens, ‖ Iſrael erit nomen tuum. Aedificauit de lapidibus altare in nomi
F ne Domini: fecitque aquæductum, quaſi per duas aratiunculas in circuitu altaris, & compoſuit ligna: diuiſitque per membra bouem, & poſuit ſuper ligna, & ait, Implete quatuor hydrias aqua, & fundite ſuper holocauſtum, & ſuper ligna. Rurſumque dixit, Etiã ſecundò hoc facite. Qui cùm feciſſent ſecundò, ait, Etiam tertiò idipſum facite. Feceruntque tertiò, & currebant aquæ circum altare, & foſſa aquæductus repleta eſt. Cumque iam tempus eſſet vt offerretur holocauſtum, accedẽs Elias propheta, ait, Domine Deus Abraham, & Iſaac, & Iſrael, oſtende hodie quia tu es Deus Iſrael, & ego ſeruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia verba hæc. Exaudi me Domine, exaudi me: vt diſcat populus iſte quia tu es Dominus Deus, & tu conuertiſti cor eorum iterum. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocauſtum, & ligna, & lapides, puluerem quoq; & aquam quæ erat in aquæductu lambens. Quod cùm vidiſſet omnis populus, cecidit in faciem ſuam: & ait, Dominus ipſe eſt Deus, Dominus ipſe eſt Deus.
G Dixitque Elias ad eos, Apprehendite prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cùm apprehendiſſent, duxit eos Elias ad Torrentem-ciſon, & interfecit eos ibi. Et ait Elias ad Achab, Aſcende, comede, & bibe: quia ſonus multæ pluuiæ eſt. Aſcẽdit Achab, vt comederet & biberet: Elias autem aſcendit in verticem Carmeli, & pronus in terram poſuit faciem ſuam inter genua ſua, & dixit ad puerum ſuum, Aſcende, & proſpice contra mare. Qui cùm aſcendiſſet, & contemplatus eſſet, ait, Non eſt quicquam. Et rurſum ait illi, Reuertere ſeptem vicibus. In ſeptima autẽ vice, Ecce nubecula parua quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari. Qui ait, Aſcen-
▷.3. de, & dic Achab, Iunge ▷currum tuum' & deſcende, ne occupet te pluuia. Cumq; ſe verteret huc atque illuc, ecce cœli contenebrati ſunt, & nubes, & ventus, & facta eſt pluuia grandis. Aſcendens itaque Achab abijt in Iezrael, & manus Domini facta eſt ſuper Eliam, accinctiſque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

S. Elias fugiens Iezabel in deſerto, à ſomno excitatus, panem diuinitus miſſum edit, aquamq; bibit, & ita ad montem Oreb peruenit, ibiq; in ſpelunca querens ſe ſolum domini prophetam relictum, audit ſeptem millia eſſe relicta, mittitúrque ad vngendum Hazael in regem Syriæ, Iehu in regem Iſrael, Et Eliſeum in prophetam.

CAP. XIX.

NVntiauit autem Achab Iezabel omnia A
quæ fecerat Elias, & quomodo occidiſſet vniuerſos prophetas *gladio. Miſitque Iezabel nuntium ad Eliam, dicens, Hæc *Gaud.
▷mihi' faciant dij, & hæc addãt, niſi hac hora ▷.10
cras poſuero animam tuã ſicut animam vnius ex illis. Timuit ergo Elias, & ſurgẽs abijt quocumque eum ferebat voluntas: venitque in Berſabee Iuda, & dimiſit ibi puerum ſuum, & perrexit in deſertum viam vnius diei. Cumq; veniſſet, & ſederet ſubter vnam iuniperum, petiuit animæ ſuæ vt moreretur, & ait, Sufficit mihi Domine, tolle animã meam: neq; enim melior ſum quàm patres mei. Proiecitq; ſe, & obdormiuit in vmbra iuniperi: & ecce angelus ▷Domini' tetigit eũ, & dixit illi, Sur ▷.5
ge, & comede. *Reſpexit, & ecce ad caput ſuũ *Et.2.
B ſubcineritius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rurſum obdormiuit. Reuerſusque eſt angelus Domini ſecundò, & tetigit eum, dixitque illi, Surge, comede: grandis enim tibi reſtat via. Qui cùm ſurrexiſſet, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vſque ad montem Dei Horeb.

Cumque veniſſet illuc, mãſit in ſpelunca: & ecce ſermo Domini ad eum, dixitque illi, Quid hic agis Elia? Et ille reſpondit, ‖ Zelo ze Rom. 11. b.
latus ſum pro Domino Deo exercituũ, quia dereliquerunt pactũ Domini' filij Iſrael: altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderũt gladio, & derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam vt auferant eam. Et ait ei, Egredere, & ſta in monte coram Domino: & ecce Dominus tranſit, & ſpiritus grandis, & fortis ſubuertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in ſpiritu Dominus, & poſt ſpiritum cõmotio: nõ in commotione Dominus, & poſt commotionem ignis: non in igne Dominus, & poſt ignem ſibilus auræ tenuis. Quod cũ audiſſet Elias, operuit vultum ſuum pallio, & egreſſus ſtetit in oſtio ſpeluncæ, & ecce vox ad eum, dicẽs, Quid hic agis Elia? Et ille reſpondit, Zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Iſrael: altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus ſum ego ſolus, & quærũt animam meam vt auferant eam. Et ait Dominus ad eum, Vade & reuertere in viã tuam per deſertũ in Damaſcum: cumq; perueneris illuc, vnges Hazael regem ſuper Syriam, & Iehu filiũ Namſi vnges regẽ ſuper Iſrael: Eliſeũ aũt filiũ Saphat, qui eſt de Abel-meula, vnges prophetã pro te. ‖ Et erit, quicunque fugerit gla- 4. Re. 9. a.

rit gladium Hazael, occidet eum Iehu: & qui-
cunq; fugerit gladium Iehu, interficiet eum
Rom. 11. a. Eliseus. ‖Et derelinquam mihi in Israel septẽ
e vniuerso- millia virorum, quorum genua non sunt in-
rum. 2. curuata ante Baal, & omne os quod non ado
rauerit eum osculans manum. Profectus ergo
inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, a-
rantẽ in duodecim iugis boum, & ipse in duo-
▷. 6. decim ▷iugis boum, arantibus vnus erat: cum-
que veniisset Elias ad eum, misit pallium suum
super illum. Qui statim relictis bobus cucur-
rit post Eliam, & ait, Osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitq;
ei, Vade, & reuertere: quod enim meum erat,
feci tibi. Reuersus autem ab eo, tulit par boũ,
& mactauit illud, & in aratro boum coxit car
nes, & dedit populo, & comederunt: consur
gensque abijt, & secutus est Eliam, & minis-
trabat ei.

S. Syri Samariam obsidentes cæduntur à pueris principum prouinciarum, rursumq; anno altero in campestribus cæduntur, rex autem Achab à propheta reprehenditur, quòd fœdus cũ Ben-adad rege Syriæ inierit, illumq; viuum dimiserit.

CAP. XX.

APorrò Ben-adad rex Syriæ, congregauit
omnem exercitũ suum, & triginta duos
reges secum, & equos, & currus: & ascen
dens pugnabat contra Samariam, & obsidebat
eam. Mittensque nuntios ad Achab regem Is-
rael in ciuitatem, ait, Hæc dicit Ben-adad, Ar
gentum tuum & aurum tuum meum est: & v-
xores tuæ, & filij tui optimi, mei sunt. Respõ-
ditque rex Israel, Iuxta verbum tuum domi-
ne mi rex, tuus sum ego, & omnia mea. Reuer
tentesq; nuntij, dixerũt, Hæc dicit Ben-adad,
qui misit nos ad te, Argẽtum tuum, & aurum
tuum, & vxores tuas, & filios tuos dabis mihi.
Cras igitur hac eadem hora mittã seruos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & do-
mum seruorum tuorũ: & omne quod eis pla-
cuerit, ponent in manibus suis, & auferent.
B Vocauit autem rex Israel omnes seniores ter
ræ, & ait, Animaduertite & videte quoniam
insidietur nobis. misit enim ad me pro vxori-
bus meis, & filijs, & pro argento & auro: &
non abnui. Dixeruntque omnes maiores na-
tu, & vniuersus populus ad eum, Non audias,
neq; acquiescas illi. Respondit itaque nuntijs
Ben-adad, Dicite domino meo regi, Omnia
propter quæ misisti ad me seruũ tuum in ini-
tio, faciam: hanc aũt rem facere non possum.
Reuersiq; nuntij retulerunt ei. Qui remisit, &
ait, Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, si suf
fecerit puluis Samariæ pugillis omnis popu-
li qui sequitur me. Et respondens rex Israel,
ait, Dicite ei, Ne glorietur accinctus æquè vt
discinctus. Factum est autem cùm audisset
▷Ben-adad' verbum istud, bibebat ipse & re- ▷. 4.
ges in vmbraculis, & ait seruis, Circundate
ciuitatem. Et circundederunt eam. Et ecce
propheta vnus accedens ad Achab regem Is-
rael, ait ei, Hæc dicit Dominus, Certè vidisti C
omnem multitudinem hanc nimiam? ecce
ego tradam eam in manũ tuam hodie: vt scias
quia ego sum Dominus. Et ait Achab, Per
quem? Dixitque ei, Hæc dicit Dominus, Per
pedisequos principum prouinciarũ. Et ait,
Quis incipiet præliari? Et ille dixit, Tu. Re-
censuit ergo pueros principũ prouinciarum,
& reperit numerum ducẽtorum trigintaduo-
rum: & recensuit post eos populum, omnes
filios Israel, septem millia: & egressi sunt me-
ridie. Ben-adad autem bibebat temulentus in
vmbraculo suo, & reges trigintaduo cum eo,
qui ad auxilium eius venerant. Egressi sunt
autem pueri principum prouinciarum in pri-
ma frõte. Misit itaque Ben-adad. Qui nuntia-
uerunt ei, dicentes, Viri egressi sunt de Sama-
ria. At ille ait, Siue pro pace veniunt, apprehẽ-
dite eos viuos: siue vt prælientur, viuos eos ca
pite. Egressi sunt ergo pueri principum pro-
uinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur*: *eos. 3.
& percussit vnusquisque virum qui contra se
veniebat: fugeruntque Syri, & persecutus est
eos Israel. Fugit quoque Ben-adad rex Syriæ D
in equo cum equitibus suis. Necnon egressus
rex Israel percussit equos & currus: & per-
cussit Syriam plaga magna. (Accedens autem
propheta ad regẽ Israel, dixit, ei, Vade, & con-
fortare, & scito, & vide quid facias: sequenti
enim anno rex Syriæ ascendet contra te.) Ser-
ui verò regis Syriæ dixerunt ei: Dij montium
sunt dij eorum, ideò superauerunt nos: sed me
lius est vt pugnemus contra eos in campe-
stribus, & obtinebimus eos. Tu ergo verbum
hoc fac, Amoue reges singulos ab exercitu
tuo, & pone principes pro eis: & instaura nu-
merum militum qui ceciderunt de tuis, & e-
quos secundum equos pristinos, & currus
secundum currus quos antè habuisti: & pu-
gnabimus contra eos in campestribus, & vide
bis quòd obtinebimus eos. Credidit consilio
eorum, & fecit ita. Igitur postquam annus
transierat, recensuit Ben-adad Syros, & ascen
dit in Aphec, vt pugnaret contra Israel. Por- E
rò filij Israel recensiti sunt, & acceptis cibarijs
profecti ex aduerso, castraq; metati sunt con-
tra eos, quasi duo parui greges caprarum: Syri
autẽ repleuerunt terram. (Et accedens ▷vnus' ▷. 1.
vir Dei, dixit ad regem Israel, Hæc dicit Do-
minus, Quia dixerunt Syri, Deus montium
est Dominus, & non est Deus vallium: dabo
omnem multitudinem hanc grandem in ma-
nu tua, & scietis quia ego sum Dominus.)

Dirige-

Dirigebantque septem diebus ex aduerso hi, atq; illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filij Israel de Syris centum millia peditum, in die vna. Fugerunt autem qui remanserant in Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus super viginti septem millia hominum qui remanserant. Porrò Benadad fugiens ingressus est ciuitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum, dixeruntq;
F ei serui sui, Ecce, audiuimus quòd reges domus Israel clementes sint, ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israel: forsitan saluabit animas nostras. Accinxerũt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israel, & dixerunt ei, Seruus tuus Ben-adad, dicit, Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait, Si adhuc viuit, frater meus est. Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerunt, Frater tuus Ben-
*viuit. adad. *Et dixit eis, Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Ben-adad, & leuauit eum in currum suum. Qui dixit ei, Ciuitates quas tulit pater meus à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedã à te. Pepigit ergo fœdus, & dimisit eum. Tunc vir quidam de filijs prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini, Percute me. At ille noluit percutere. Cui ait, Quia noluisti audire vocem Domini, ecce, recedes à me, &
G percutiet te leo. Cumq; paululum recessisset ab eo, inuenit eum leo, atque percussit. Sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum, Percute me. Qui percussit eum, & vulnerauit. Abijt ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutauit aspersione pulueris ▷.1. os & 'oculos suos. Cumq; rex transisset, clamauit ad regẽ, & ait, Seruus tuus egressus est ad præliandum cominus: cumque fugisset vir vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait, Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israel ad eum, Hoc est iudicium tuum, quòd ipse decreuisti. At ille statim abstersit puluerem de facie sua, & cognouit eum rex Israel quòd esset de prophetis. Qui ait ad eum,
Infr. 22. f. Hæc dicit Dominus, ‖ Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Reuersus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

S. Naboth ob negatã regi Achab vineam à falsis testibus iussu Iezabel accusatus lapidatur, quo facto ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab se humiliando euadit.

CAP. XXI.

POst verba autem hæc, ▷ tempore illo' vinea erat Naboth Iezrahelitæ, quæ erat A ▷.5.
in Iezrahel iuxta palatium Achab regis Samariæ. Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens, Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meã, daboq; tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium quantum digna est. Cui respondit Naboth, Propitius sit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi. Venit ergo Achab in domum suam indignãs, & frendẽs super verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicẽs, Non dabo tibi hæ
reditatem patrum meorum. Et proijciens se B
in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem. Ingressa est autem ad eũ Iezabel vxor sua, dixitq; ei, Quid est hoc, vnde anima tua contristata est? & quare non comedis panem? Qui respondit ei, Locutus sum Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei, Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut si tibi placeat, dabo tibi vineã ▷ meliorem' pro ▷.4.
ea. Et ille ait, Non dabo tibi vineam meam. Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius, Grandis authoritatis es, & bene regis regnum Israel: surge, & comede panem, & equo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelitæ. Scripsit itaque literas ex nomine Achab, & si- C
gnauit eas annulo eius, & misit ad maiores natu, & optimates qui erant in ciuitate eius, & habitabant cum Naboth. Literarum autem hæc erat sententia, Prædicate ieiuniũ, & sedere facite Naboth inter primos populi, & submittite duos viros filios belial contra eum, & falsum testimonium dicant, Benedixit Deum & regem. & educite eum, & lapidate, sicque moriatur. Fecerunt ergo ciues eius maiores natu & optimates qui habitabant cum eo in vrbe, sicut præceperat eis Iezabel, & sicut scriptum erat in literis quas miserat ad eos: prædi cauerunt ieiunium, & sedere fecerũt Naboth D
inter primos populi. Et adductis duobus viris filijs diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet vt viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine, Benedixit Naboth Deum & regẽ: quam ob rem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. Miseruntq; ad Iezabel, dicentes, Lapidatus est Naboth, & mortuus est. Factum est autem, cùm audisset Iezabel lapidatum Naboth, & mortuũ, locuta est ad Achab, Surge, & posside vineam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta

pta pecunia:non enim viuit Naboth,ſed mortuus eſt. Quod cùm audiſſet Achab, mortuũ
E videlicet Naboth, ſurrexit, & deſcendebat in vineã Naboth Iezrahelitæ, vt poſſideret eam. Factus eſt igitur ſermo Domini ad Eliã Theſbiten,dicens, Surge, & deſcende in occurſum Achab regis Iſrael,qui eſt in Samaria:ecce ad vineam Naboth deſcendit, vt poſſideat eam: & loquêris ad eum,dicens, Hæc dicit Dominus,Occidiſti,inſuper & poſſediſti. Et poſt hæc addes,Hæc dicit Dominus, In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoq; ſanguinem tuũ. Et ait Achab
'inimice mi. 4. ad Eliam.Num inueniſti me 'inimicum tibi?'
F Qui dixit,Inueni,eo quòd venundatus ſis, vt
Hæc dicit Dominus, 4.Re.9.b. faceres malũ in conſpectu Domini. ‖Ecce ego inducam ſuper te malum,& demetam poſteriora tua,& interficiam de Achab mingentẽ ad parietem,& clauſum,& vltimum in Iſra
Sup.15.g. el,Et dabo domum tuã ‖ ſicut domum Ierobo
Supr.16.a am filij Nabat,‖ & ſicut domũ Baaſa filij Ahia:
quia egiſti, vt me ad iracundiam prouocares,
4.Re.9.g. & peccare feciſti Iſrael. ‖Sed & de Iezabel locutus eſt Dominus, dicens,Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel.Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes : ſi autem mortuus fuerit in agro , comedent eum volucres cœli. Igitur non fuit alter talis ſicut
G Achab , qui venundatus eſt vt faceret malum in conſpectu Domini : concitauit enim eum Iezabel vxor ſua , & abominabilis factus eſt, in tantum vt ſequeretur idôla quæ fecerant Amorrhæi , quos conſumpſit Dominus à facie filiorum Iſrael. Itaq; cùm audiſſet Achab ſermones iſtos,ſcidit veſtimenta ſua , & operuit cilicio carnem ſuam,ieiunauitq;, & dormiuit in ſacco , & ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo Domini ad Eliam Theſbiten,dicens , Nónne vidiſti humiliatum Achab corã me : quia igitur humiliatus eſt mei
4.Re.9.f. cauſa,nõ inducam malum in diebus eius , ſed ‖in diebus filij ſui inferam malũ domui eius.

S. Achab & Ioſaphat reges,pſeudoprophetarum vaticinio decepti ad pugnam procedunt in Ramoth Galaad , ac vincuntur , occiſo Achab, qui Michæam vera prophetantem carcere incluſerat:impio Achab ſuccedit filius impius Ochozias , pio autem Ioſaphat ſuccedit impius filius Ioram. CAP. XXII.

A TAnſierunt igitur tres anni abſq; bello inter Syriam & Iſrael. In anno autẽ tertio,deſcendit Ioſaphat rex Iuda ad regem Iſrael. (Dixitq; rex Iſrael ad ſeruos ſuos, Ignoratis quòd noſtra ſit Ramoth-Galaad , & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ) Et ait ad Ioſaphat, Veniéſne mecum ad præliandum in Ramoth-Galaad? Di-
2.Par.18.a xitq; Ioſaphat ad regem Iſrael,Sicut ego ſum, ita & tu 'populus meus , & populus tuus vnũ ſunt:& equites mei, equites tui'. Dixitq; Ioſaphat ad regem Iſrael,Quære,oro te,hodie ſermonem Domini. Cõgregauit ergo rex Iſrael prophetas,quadringentos circiter viros,& ait ad eos , Ire debeo in Ramoth-Galaad ad bellandum,an quieſcere? Qui reſponderunt, Aſcende,& dabit eam Dominus in manu regis. Dixit autem Ioſaphat, Non eſt hic propheta Domini quiſpiam,vt interrogemus per eum? Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat , Remanſit vir vnus,per quem poſſumus interrogare Dominum : ſed ego odio eum,quia non prophetat mihi bonum, ſed malum,Michæas filius Iemla . Cui Ioſaphat ait , Ne loquaris ita rex.Vo- B
cauit ergo rex Iſrael eunuchum quendam, & dixit ei , Feſtina adducere Michæam filium Iemla.Rex autem Iſrael,& Ioſaphat rex Iuda ſedebant vnuſquiſq; in ſolio ſuo veſtiti cultu regio,in area iuxta oſtium portæ Samariæ, & vniuerſi prophetæ prophetabant in cõſpectu eorũ.Fecit quoq; ſibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea,& ait, Hæc dicit Dominus,His ventilabis Syriam,donec deleas eam. Omnesque prophetæ ſimiliter prophetabãt, dicentes,Aſcende in Ramoth-Galaad, & vade proſperè,& tradet Dominus in manus regis. Nuntius verò qui ierat vt vocaret Michæam , locutus eſt ad eum dicens , Ecce ſermones prophetarum ore vno regi bona prædicant: ſit ergo* ſermo tuus ſimilis eorum,& *&. 6.
loquere bona. Cui Michæas ait, Viuit Dominus , quia quodcumque dixerit mihi Dominus , hoc loquar. Venit itaque ad regem , & ait illi rex, Michæa, ire debemus in Ramoth- C
Galaad ad præliandum,an ceſſare? Cui ille reſpondit. Aſcende , & vade proſperè , & tradet Dominus in manus regis. Dixit autem rex ad eum,Iterum atque iterum adiuro te,vt non loquaris mihi niſi quod verũ eſt, in nomine Domini. Et ille ait, Vidi cunctum Iſrael diſperſum in montibus quaſi oues non habentes paſtorem:& ait Dominus,Non habent iſti dominum : reuertatur vnuſquiſq; in domum ſuam in pace. (Dixit ergo rex Iſrael ad Ioſaphat, Nunquid non dixi tibi quia non prophetat mihi bonum, ſed ſemper malum?) Ille verò addens,ait, Propterea audi ſermonẽ Domini,Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cœli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris : & ait Dominus,Quis decipiet Achab regem Iſrael, vt aſcendat,& cadat in Ramoth-Galaad? Et dixit vnus verba huiuſcemodi,& alius aliter.Egreſſus eſt autem ſpiritus,& ſtetit corã Domino, & ait, Ego decipiã illum.Cui locutus eſt Dominus,In quo? Et ille ait,Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius.Et

'& ſicut populus meus, & populus tuus:et ſicut equi mei,ita & te equi tui.

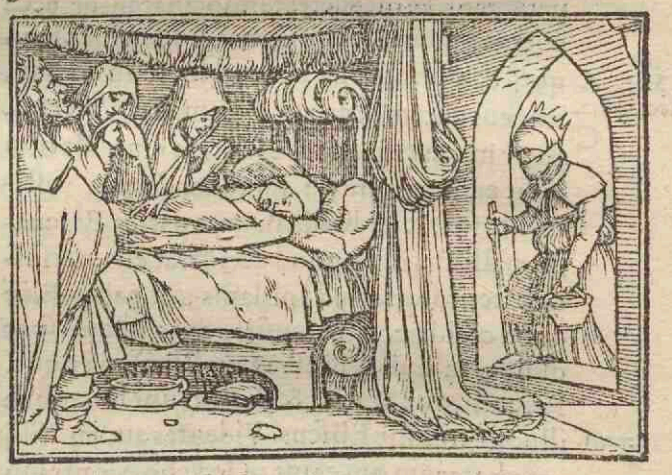
D eius.Et dixit Dominus,Decipies,& prævale-
bis:egredere,& fac ita. Nunc igitur ecce dedit
Dominus ſpiritum mendacij in ore omnium
prophetarũ tuorum, qui hic ſunt, & Domi-
nus locutus eſt contra te malum. Acceſsit au-
tem Sedecias filius Chanaana,& percuſsit Mi
chæam in maxillam,& dixit,Méne ergo dimi
ſit Spiritus Domini,& locutus eſt tibi?Et ait
Michæas, Viſurus es in die illa quando ingre-
diêris in cubiculum intra cubiculum,vt abſcõ
daris.Et ait rex Iſrael,Tollite Michæã,& ma-
neat apud Amõ principem ciuitatis, & apud
Ioas filium Amélech, & dicite eis, Hæc dicit
E rex, Mittite virum iſtum in carcerem, & ſu-
ſtentate eum pane tribulationis, & aqua an-
guſtiæ, donec reuertar in pace. Dixitq́; Mi-
chæas,Si reuerſus fueris in pace,non eſt locu-
tus in me Dominus. Et ait, Audite populi o-
mnes.Aſcẽdit itaq; rex Iſrael, & Ioſaphat rex
Iuda in Ramoth-Galaad.Dixit itaq; rex Iſra-
el ad Ioſaphat, Sume arma, & ingredere præ-
lium,& induere veſtibus tuis.porrò rex Iſrael
mutauit habitum ſuum, & ingreſſus eſt bel-
lum. Rex autem Syriæ præceperat principi-
bus curruum trigintaduobus,dicens,Non pu-
gnabitis contra minorem & maiorem quem-
piam, niſi contra regem Iſrael, ſolum. Cùm
ergo vidiſſent principes curruum Ioſaphat,ſu
ſpicati ſunt quòd ipſe eſſet rex Iſrael,& impe-
tu facto pugnabant cõtra eum: & exclamauit
Ioſaphat. Intellexeruntq́; principes curruum
quòd nõ eſſet rex Iſrael, & ceſſauerunt ab eo.
"vnus.8. "Vir' autem quidã tetendit arcũ, in incertum
ſagittam dirigens, & caſu percuſsit regem If-
rael inter pulmonem & ſtomachum. At ille
dixit aurigæ ſuo, Verte manum tuam,& eijce
me de exercitu,quia grauiter vulneratus ſum.
Commiſſum eſt ergo prælium in die illa, &
▷.8. rex ▷ Iſrael' ſtabat in curru ſuo contra Sy-
ros,& mortuus eſt veſpere:fluebat autem ſan-
guis plagæ in ſinum currus,& præco inſonuit
in vniuerſo exercitu antequam ſol occumbe-
ret, dicens, Vnuſquiſq; reuertatur in ciuita-
ſuam.1. tem, & in terram ſuam. Mortuus eſt autem
rex,& perlatus eſt in Samariam:ſepelieruntq́;
regem in Samaria,& lauerunt currum eius in
piſcina Samariæ, & linxerunt canes ſangui-
nem eius,& habenas lauerunt,‖iuxta verbum Sup.21.Co
Domini quod locutus fuerat.Reliqua autem F
ſermonũ Achab,& vniuerſa quæ fecit, & do-
mus eburnea quam ædificauit, cunctarumq́;
vrbium quas extruxit,nónne hæc ſcripta ſunt
in libro ſermonum dierum regum Iſrael?Dor
miuit ergo Achab cùm patribus ſuis,& regna-
uit Ochozias filius eius pro eo. Ioſaphat ve-
rò filius Aſa regnare cœperat ſuper Iudã an-
no quarto Achab regis Iſrael. Trigintaquin-
que annorum erat cùm regnare cœpiſſet, &
vigintiquinq; annis regnauit in Ieruſalem:
nomen matris eius Azuba filia Salai.Et ambu
lauit in omni via Aſa patris ſui, & non decli-
nauit ex ea: fecitq́; quod rectum erat in con-
ſpectu Domini. Veruntamen excelſa non ab- G
ſtulit:adhuc enim populus ſacrificabat, & a-
dolebat incenſum in excelſis. Pacemque ha-
buit Ioſaphat cum rege Iſrael.Reliqua autem
verborum Ioſaphat, & opera eius quæ geſsit,
& prælia,nónne hæc ſcripta ſunt in libro ver-
borum dierum regum Iuda? Sed & reliquias
effœminatorum, qui remanſerant in diebus
Aſa patris eius,abſtulit de terra.Nec erat tunc
rex cõſtitutus in Edom.Rex verò Ioſaphat fe
cerat claſſes in mari, quæ nauigarẽt in Ophir
propter aurum:& ire non poterant, quia con
fractæ ſunt in Aſion-gáber. Tunc ait Ocho-
zias filius Achab ad Ioſaphat, Vadant ſerui
mei cum ſeruis tuis in nauibus. Et noluit Io-
ſaphat. Dormiuitque Ioſaphat cum patribus
ſuis, & ſepultus eſt cũ eis in Ciuitate-Dauid
patris ſui:regnauitq́; Ioram filius eius pro eo.
Ochozias autem filius Achab regnare cœpe-
rat ſuper Iſrael in Samaria, anno ſeptimodeci
mo Ioſaphat regis Iuda, regnauitq́; ſuper If-
rael duobus annis. Et fecit malum in conſpe-
ctu Domini, & ambulauit in via patris ſui &
matris ſuæ,& in via Ieroboam filij Nabat, qui
peccare fecit Iſrael. Seruiuit quoque Baal, &
adorauit eum, & irritauit Dominum Deum
Iſrael,iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

Quartus Regum liber: Secundum Hebræos, Malachim secundus.

S. *Ochozias super ægritudine sua Beel-zebub consulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis cœlestis deuorat cũ ipsorum militibus, tertio principe sua modestia seruato, cum quo Elias ad Achab descendit, cui mor tuo succedit frater Ioram.*

CAP. I.

A PRæuaricatus est autem Moab in Israel, postquam mortuus est Achab. Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui quod habebat in Samaria, & ægrotauit: misitq; nuntios, dicens ad eos, Ite, consulite Beel-zebub deum Accaron, vtrum viuere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens, Surge, & ascende in occursum nũtiorum regis Samariæ, & dices ad eos, Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beel-zebub deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus, De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abijt Elias. Reuersiq; sunt nũtij ad Ochoziã. Qui dixit eis, Quare reuersi estis? B At illi responderunt ei, Vir occurrit nobis, & dixit ad nos, Ite, & reuertimini ad regem qui misit vos, & dicetis ei, Hæc dicit Dominus, Nunquid quia nõ erat Deus in Israel, mittis vt consulatur Beel-zebub deus Accaron? Idcirco de lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Qui dixit eis, Cuius figuræ & habitus est vir ille qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc? At illi dixerunt, Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait, Elias Thesbites est. Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentiq́ue in vertice montis, ait, Homo Dei, rex præcepit vt descendas. C Respõdensq́ue Elias, dixit quinquagenario, Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cœlo, & deuorauit eum & quinquaginta qui erant cum eo. Rursumq́ue misit ad eum principem quinquagenarium alterũ, & quinquaginta cũ eo. Qui locutus est illi, Homo Dei: hæc dicit rex, Festina, descende. Respondens Elias, ait, Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis *de cœlo, *Dei. 4.
& deuorauit illum, & quinquaginta eius. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cùm venisset, curuauit genua contra Eliam, & præcatus est eum, & ait, Homo Dei, noli despicere animam meam & animas seruorum tuorum qui mecum sunt. Ecce descendit ig- D nis de cœlo, & deuorauit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cũ eis erant: sed nunc obsecro vt miserearis animæ meæ. Locutus est autem angelus Domini ad Eliam, dicens, Descende cum eo, ne timeas: Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem, & locutus est ei, Hæc dicit Dominus, Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel à quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo super quem ascendisti, nõ descẽdes, sed morte morieris. Mortuus est autem iuxta sermonem Domini quem locutus est Elias, & regnauit Ioram frater eius pro eo, anno secundo Ioram filij Iosaphat regis Iudæ: non enim habebat filium. Reliqua autem verborũ Ochoziæ quæ operatus est, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel.

S. *Eliseus indiuiduus Eliæ comes, Iordanem aqua Eliæ pallio cum illo trãsit, Elia autem in cœlum igneo curru rapto, duplicem eius spiritum accipit, ac pallio Eliæ rursum Iordanis aquas diuidit. Elias quæsitus non inuenitur, aquæ Iericho ac terræ sterilitas immisso per Eliseum sale sanantur, pueriq́ Elisæum irridentes ab vrsis lacerantur.*

CAP. II.

FActum est autem: cùm leuare vellet Do A minus Eliam per turbinem in cœlum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis. Dixitque Elias ad Eliseũ, Sede hic, quia Dominus misit

misit me vsque in Beth-el. Cui ait Eliseus, Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia nō derelinquam te. Cumq; descendissent Beth-el, egressi sunt filij prophetarum, qui erant in Beth-el, ad Eliseum, & dixerunt ei, Nunquid nosti quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respondit, Et ego noui: silete. Dixit autem Elias ad Eliseum, Sede hic, quia Dominus misit me in Iericho. Et ille ait, Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia nō derelinquam te. Cumque venissent Iericho, accesserunt filij prophetarum qui erant in Iericho, ad Eliseum, & dixerunt ei, Nunquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ait, Et ego noui: silete. Dixit aūt
B ei Elias, Sede hic quia Dominus misit me vsque ad Iordanem. Qui ait, Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter, & quinquaginta viri de filijs prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt econtra, longe: illi autem ambo stabant super Iordanem. Tulitq; Elias pallium suum, & inuoluit illud, & percussit aquas quæ diuisæ sunt in vtranq; partem, & transierunt ambo per siccum. Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum, Postula quod vis vt faciam tibi antequā tollar à te. Dixitq; Eliseus, Obsecro vt fiat in me duplex Spiritus tuus. Qui respondit, Rem dificilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit. Cumq; pergerent, & incedētes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrun
1. Mac. 2. f. quell & ascēdit Elias per turbinem in cœlum,
Eccl. 48. a. Eliseus autem videbat, & clamabat, Pater mi,
C pater mi, currus Israel & auriga eius: Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes. Et leuauit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reuersusque stetit super ripā Iordanis, & pallio Eliæ
▷. 2. quod ceciderat ei, percussit aquas, ▷ & nō sunt diuisæ: & dixit, Vbi est Deus Eliæ? etiā nunc. Percussitque aquas, & diuisæ sunt huc atque
*eum. 1. illuc, & transijt Eliseus. Videntes autem *filij prophetarum qui erant in Iericho econtra, dixerunt, Requieuit Spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum eius, adorauerunt eum proni in terram, dixeruntque illi. Ecce, cum seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere dominū tuum, ne forte tulerit eū Spiritus Domini, & proiecerit eum in vnū mōtium, aut in vnam vallium. Qui ait, Nolite mittere. Coegeruntque eum, donec acquiesceret, & diceret, Mittite. Et miserūt quinquaginta viros: qui cùm quæsissent tribus diebus, non inuenerunt. Et reuersi sunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, & dixit eis, Nunquid non dixi vobis, Nolite 'mittere'? Dixerunt quoque viri ciuitatis 'ire. 4.
D ad Eliseum, Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tuipse domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis. At ille ait, Afferte mihi vas nouū, & mittite in illud sal. Quod cùm attulissent, egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait, Hæc dicit Dominus, Sanaui aquas has, & non erit vltra in eis mors, neque sterilitas. Sanatæ sunt ergo aquæ vsque in diem hanc, iuxta verbum Elisei quod locutus est. Ascendit autem inde in Beth-el: cumque ascenderet per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes, Ascende calue, ascende calue. Qui cùm respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressiq́ue sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros. Abijt autem inde in montem Carmeli, & inde reuersus est in Samariam.

S. Ob præuaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Israel habebat, ascendunt aduersus illum rex Israel, rex Iuda, & rex Edō, quibus dominus per Eliseum aquam sine pluuia promittit, & victoriam de rege Moab, qui suum primogenitum immolat.

CAP. III.

IOram verò filius Achab regnauit super
A Israel in Samaria anno decimo octauo Iosaphat regis Iudæ. Regnauitq; duodecim annis. Et fecit malum coram Domino, sed nō sicut pater suus & mater: tulit enim statuas Baal quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabath, qui peccare fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis. Porrò Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & soluebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum velleribus suis: Cūque mortuus fuisset Achab, præuaricatus est fœdus quod habebat cū rege Israel. Egressus est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit vniuersum Israel. Misitq; ad Iosaphat regem Iuda, dicens, Rex Moab recessit à me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui respondit, Ascendam: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui. Dixitq;, Per quam viam ascendemus? At ille respondit, Per desertum Idumææ. Perre-
B xerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circuierūt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui & iumentis quæ sequebātur eos. Dixit rex Israel, Heu ▷ heu heu', ▷. 1.
congregauit nos Dominus tres reges, vt traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat, Estne hic propheta Domini, vt deprecemur Dominum per eū? Et respondit vnus de seruis regis Israel. Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliæ. Et ait Iosaphat,

Est apud

Eſt apud eũ ſermo Domini. Deſcẽditq; ad eũ
▷.6. rex Iſrael, & Ioſaphat▷rex Iuda,'& rex Edõ.
Dixit autẽ Eliſeus ad regem Iſrael, Quid mihi & tibi eſt? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Iſrael, Quare cõgregauit Dominus tres reges hos, vt traderet eos in manus Moab? Dixitq́ue ad eum Eliſeus, Viuit Dominus exercituum, in cuius conſpectu ſto, quòd ſi non vultum Ioſaphat regis Iudæ
C erubeſcerem, non attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem. Nunc autem adducite mihi pſaltem. Cumq́ue caneret pſaltes, facta eſt ſuper eum manus Domini, & ait, Hæc dicit Dominus, Facite alueum torrentis huius foſſas & foſſas. Hæc enim dicit Dominus, Non videbitis ventum, neq; pluuiam: & alueus iſte replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ veſtræ, & iumenta veſtra. Parumq́ue eſt hoc in conſpectu Domini: inſuper tradet etiam Moab in manus veſtras. Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem vrbem electam, & vniuerſum lignum fructiferum ſuccidetis, cũctoſq́ue fontes aquarum obthurabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus. Factum eſt igitur mane, quando ſacrificium offerri ſolet, & ecce, aquæ veniebant per viam
D Edom, & repleta eſt terra aquis. Vniuerſi autem Moabitæ audientes quòd aſcendiſſent reges vt pugnarent aduerſum eos, conuocauerunt omnes qui accincti erant baltheo deſuper, & ſteterunt in terminis. Primoq́ue mane ſurgentes, & orto iam ſole ex aduerſo aquarũ, viderunt Moabitæ econtra aquas rubras, quaſi ſanguinem, dixeruntq́;, Sanguis gladij eſt: pugnauerunt reges contra ſe, & cæſi ſunt mutuò: nunc perge ad prædã Moab. Perrexeruntq́ue in caſtra Iſrael: porrò conſurgens Iſrael, percuſſit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percuſſerunt Moab, & ciuitates deſtruxerunt: & omnem agrum optimum, mittẽtes ſinguli lapides, repleuerunt: & vniuerſos fontes aquarum obthurauerunt: & omnia ligna fructifera ſuccideruntita vt muri tantùm fictiles remanerẽt: & circũdata eſt ciuitas à fundibularijs, & magna ex parte percuſſa. Quod cùm vidiſſet rex Moab, præualuiſſe ſcilicet hoſtes, tulit ſecum ſeptingentos viros educentes gladios, vt irrũperent ad regem Edom: & non potuerunt. Arripienſq́; filium ſuum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtum ſuper murum: & facta eſt indignatio magna in Iſrael, ſtatimq́ue receſſerunt ab eo, & reuerſi ſunt in terram ſuam.

S. Eliſeus viduæ pauperculæ oleum impetrat quo ſoluat creditoribus, Sunamitidi hoſpitæ ſuæ filium, quem poſtea mortuum ſuſcitat, farina quoque pulmento infuſa, ipſius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos ſaciat.

CAP. IIII.

MVlier autem quædã de vxoribus pro- A
phetarum clamabat ad Eliſeum, dicens, Seruus tuus vir meus mortuus eſt, & tu noſti quia ſeruus tuus fuit timens Deum: & ecce creditor venit vt tollat duos filios meos ad ſeruiendũ ſibi. Cui dixit Eliſeus. Quid vis vt faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa reſpondit, Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea, niſi parum olei quo vngar. Cui ait, Vade, pete mutuò ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua non pauca. Et ingredere, & claude oſtium tuum, cùm intrinſecus fueris tu & filij tui: & mitte inde in omnia vaſa hæc: & cùm plena fuerint, tolles. Iuit itaq; mulier, & clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper filios ſuos: illi offerebant vaſa, & illa infundebat. Cumq́; plena fuiſſent vaſa, dixit ad filium ſuum, Affer mihi adhuc vas. Et ille B
reſpondit, Non habeo. Stetitq́; oleum. Venit autẽ illa, & indicauit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem & filij tui viuite de reliquo. Facta eſt autem quædam dies, & tranſibat Eliſeus per Sunam*: erat autem ibi mulier mag- *ciuitatẽ.
na quæ tenuit eum vt comederet panẽ: cumque frequenter inde tranſiret, diuertebat ad eam vt comederet panẽ. Quæ dixit ad virum ſuum, Animaduerto quòd vir Dei ſanctus eſt iſte, qui tranſit per nos frequenter. Faciamus ergo ei cœnaculum paruum: & ponamus ei in eo lectulum, & menſam, & ſellam, & candelabrum, cùm venerit ad nos, maneat ibi. Facta eſt ergo dies quædam, & veniens diuertit in cœnaculum, & requieuit ibi. Dixitq́ue ad Giezi puerum ſuum, Voca Sunamitidem iſtam. Qui cùm vocaſſet eam, & illa ſtetiſſet coram eo, dixit ad puerum ſuum, Loquere ad C
eam, Ecce, ſedulè in omnibus miniſtraſti nobis, quid vis vt faciam tibi? nunquid habes negotium, & vis vt loquar regi, ſiue principi militiæ? Quæ reſpondit, In medio populi mei habito. Et ait, Quid ergo vult vt faciam ei? Dixitq́ue Giezi, Ne quæras: filium enim non habet, & vir eius ſenex eſt. Præcepitq́ue itaq; vt vocaret eam: quæ cùm vocata fuiſſet, & ſtetiſſet ante oſtium, dixit ad eam, In tẽpore iſto in hac eadem hora, ſi vita comes fuerit, habebis in vtero filium. At illa reſpondit, Noli quæſo domine mi vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ. Et concepit mulier, & peperit filium in tempore, & in hora eadem qua dixerat *Eliſeus. *ci. 1.
Creuit autem puer. Et cùm eſſet quædã dies, & egreſſus iſſet ad patrem ſuum ad meſſores, ait patri ſuo, Caput meum ▷doleo', ca- ▷.3.
put meum▷doleo'. At ille dixit puero, Tolle, ▷.3.
duc eum ad matrem ſuam. Qui cùm tuliſſet,
& duxiſſet

& duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua vsq; ad meridiem, & mor
D tuus est. Ascendit autem, & collocauit eum su per lectulum hominis Dei, & clausit ostium: & egressa vocauit virum suum, & ait, Mitte mecum, obsecro, vnum de pueris, & asinam, vt excurram vsq; ad hominem Dei, & reuertar. Qui ait illi, Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabba-
"Vale.10. thum. Quæ respondit, "Vadam'. Strauitq; asi nam, & præcepit puero, Mina, & propera, ne mihi moram facias in eundo: & hoc age quod præcipio tibi. Profecta est igitur, & venit ad virum Dei in montem Carmeli: cumque vidisset eam vir Dei econtra, ait ad Giezi puerum suum, Ecce Sunamitis illa. Vade ergo in occursum eius, & dic ei, Recténe agitur circa te, & circa virum tuum, & circa filium tuum? Quæ respondit, Rectè. Cumque venis-
E set ad virum Dei in montem, apprehendit pedes eius, & accessit Giezi vt amoueret eam. Et ait homo Dei, Dimitte illam: anima enim eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & nõ indicauit mihi. Quæ dixit illi, Nunquid petiui filium à Domino meo? nunquid non dixi tibi, Ne illudas me? Et ille ait ad Giezi, Accinge lũbos tuos, & tolle baculũ meum in manu tua, & vade, Si occurrerit tibi homo, nõ salutes eum: & si salutauerit te quispiam, non respondeas illi: & pones baculum meum super faciem pueri. Porrò mater pueri ait, Viuit Dominus, & viuit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & secutus est eam. Giezi autem præcesserat ante eos, & posuerat baculum super faciẽ pueri, & non erat vox, neque sensus: reuersusque est in occursum eius, & nuntiauit ei, dicens, Non surrexit puer. Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce, puer mortuus iacebat in lectulo eius: ingressusque clausit ostium super se, & super puerum: & o-
F rauit ad Dominum. Et ascendit, & incubuit super puerum: posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius: & incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri. At ille reuersus, deambulabat in domo, semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super eum: & oscitauit puer septies, aperuitque oculos. Et ille vocauit Giezi, & dixit ei, Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui ait, Tolle filium tuum. Venit illa, & corruit ad pedes eius, & adorauit super terram: tulitque filium suum, & egressa est, & Eliseus reuersus est in Galgala. Erat autem fames in terra, & filij prophetarum habitabant coram eo, dixitque vni de pueris suis, Pone ollam grandem, & coque pulmẽtum filijs pro-
G phetarum. Et egressus est vnus in agrum vt colligeret herbas agrestes: inuenitque quasi vitem syluestrem, & collegit ex ea colocyntidas agri, & impleuit pallium suum, & reuersus conscidit in ollam pulmenti, nesciebat enim quid esset. Infuderunt ergo socijs, vt comederent: cumq; gustassent de coctione, clamauerunt dicentes, Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere. At ille, Afferte, inquit, farinam. "Cumque tulissent, misit'in ol lam, & ait, Infunde turbæ, vt comedant. Et non fuit amplius quicquam amaritudinis in olla. Vir autem quidã venit de Baal-salisa deferens viro Dei panes primitiarũ, ▷&'viginti panes hordeaceos, & frumentũ nouum in pera sua. At ille dixit, Da populo, vt comedat. Respondítque ei minister eius. Quantum est hoc, vt apponam coram centum viris? Rursum ille ait, Da populo, vt comedat: hæc enim dicit Dominus, Comedent, & super erit. Posuit itaque coram eis: qui comederunt, & superfuit iuxta verbum Domini. "Et misit.5. ▷.1.

S. Scidit rex Israel vestimenta sua quòd iussisset rex Syriæ vt Naaman leprosum curaret, quem Eliseus septena in Iordane lotione mundat à lepra, quæ Giezi propter munera susceptа, ab Eliseo spreta, perpetuo adhæsit.

CAP. V.

NAaman *princeps militiæ rex Syriæ, e- A
rat vir magnus apud dominum suum, & honoratus: per illũ enim dedit Dominus salutem Syriæ: erat autem vir fortis & diues, sed leprosus. Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi, & captiuam duxerant de Terra-Israel puellam paruulam, quæ erat in obsequio vxoris Naaman, quæ ait ad dominam suam, Vtinam fuisset dominus meus ad prophetam qui est in Samaria: profectò curasset eum à lepra quam habet. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, & nuntiauit ei, dicẽs, Sic & sic locuta est puella de Terra-Israel. Dixitq; ei rex Syriæ, Vade, & mittam literas ad regem Israel. Qui cùm profectus esset, B
& tulisset secum decem talenta argenti, & sex millia aureos, & decem mutatoria vestimentorũ: detulit literas ad regẽ Israel, in hæc verba, Cùm acceperis epistolã hanc, scito quòd miserim ad te Naaman seruum meum, vt cures eũ à lepra sua. Cumq; legisset rex Israel literas, scidit vestimẽta sua, & ait, Nũquid Deus ego sum, vt occidere possim, & viuificare, quia iste misit ad me, vt curem hominem à lepra sua? animaduertite, & videte quòd occasiones quærat aduersum me. Quod cùm audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israel vestimẽta sua, misit ad eum, dicens, Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, &
sciat esse prophetã in Israel. Venit ergo Naa- C
man cũ equis & curribus, & stetit ad ostium
domus *autem.1.

domus Eliſei: miſitque ad eum Eliſeus nuntium, dicens, Vade, & lauare ſepties in Iordane, & recipiet ſanitatem caro tua, atque mundaberis. Iratus Naaman recedebat, dicens, Putabam quòd egrederetur ad me, & ſtans inuocaret nomen Domini Dei ſui, & tangeret manu ſua locum lepræ, & curaret me. Nunquid non meliores ſunt Abana & Pharphar
D fluuij Damaſci omnibus aquis Iſrael, vt lauer
Luc. 4. c. in eis, & munder? ‖ Cùm ergo vertiſſet ſe, & abiret indignans, acceſſerunt ad eū ſerui ſui, &
▷. 4. locuti ſunt ei, Pater, ▷ & ſi rem grandē dixiſſet tibi propheta, certe facere debueras: quāto magis quia nunc dixit tibi, Lauare, & mundaberis? Deſcendit, & lauit in Iordane ſepties iuxta ſermonem viri Dei, & reſtituta eſt caro eius, ſicut caro pueri paruuli, & mundatus eſt. Reuerſuſq; ad virum Dei cum vniuerſo co-
▷. 4. mitatu ſuo, venit, & ſtetit coram eo, & ait, Ve rè ſcio quòd non ſit ▷ alius' Deus in vniuerſa terra, niſi tantùm in Iſrael. Obſecro itaque vt accipias benedictionem à ſeruo tuo. At ille reſpondit, Viuit Dominus ante quē ſto, quia
E non accipiā. Cumq; vim faceret, penitus non acquieuit. Dixitq; Naaman, Vt vis: ſed obſecro, concede mihi ſeruo tuo, vt tollam onus duorum burdonum de terra, non enim faciet vltrà ſeruus tuus holocauſtum, aut victimam dijs alienis, niſi Domino. Hoc autem ſolum eſt de quo depreceris Dominū pro ſeruo tuo, Quando ingredietur dominus meus templū Remmō, vt adoret: & illo innitēte ſuper manum meam, ſi adorauero in templo Remmō, adorante eo in eodem loco, vt ignoſcat mihi Dominus ſeruo tuo pro hac re. Qui dixit ei,
F Vade in pace. Abijt ergo ab eo electo terræ tēpore. Dixitque Giezi puer viri Dei, Pepercit dominus meus Naaman Syro iſti, vt nō acciperet ab eo quæ attulit: viuit Dominus, quia curram poſt eum, & accipiam ab eo aliquid. Et ſecutus eſt Giezi poſt tergū Naamā: quem cū vidiſſet ille currentem ad ſe, deſilijt de curru in occurſum eius, & ait, Recténe ſunt omnia? Et ille ait, Rectē. dominus meus miſit me ad te, dicens, Modò venerunt ad me duo adoleſcentes de monte Ephráim, ex filijs prophetarum: da eis talentum argenti, & veſtes mutatorias duplices. Dixitq; Naaman, Melius eſt vt accipias duo talenta. Et coegit eum, ligauitque duo talenta argenti in duobus ſaccis,
G & duplicia veſtimenta, & impoſuit duobus pueris ſuis, qui & portauerunt corā eo. Cumque veniſſet iam veſperi, tulit de manu eorū, & repoſuit in domo, dimiſitque viros, & abierūt: ipſe aūt ingreſſus, ſtetit coram domino ſuo. Et dixit Eliſeus, Vnde venis Giezi? Qui reſpondit, Non iuit ſeruus tuus quôquam. At ille, ait, Nónne cor meum in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? Nunc igitur accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, vt emas oliueta, & vineas & oues & boues & ſeruos & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo, vſque in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi nix.

S. Eliſeus ferrum ſecuris natare facit, regis Syriæ milites ducuntur excæcati in Samariā ab Eliſeo, quem ob regis ſui ſecreta regi Iſrael patefacta capere nitebantur: at poſtmodum Syris obſidentibus Samariam, matres ob inediam filios ſuos comedunt, propter quod Eliſeus à rege iubetur occidi. CAP. VI.

DIxerunt autem filij prophetarum ad A
Eliſeum, Ecce, locus in quo habitamus coram te, anguſtus eſt nobis. Eamus vſq; ad Iordanem, & "tollant' ſinguli de "tollamus. ſylua materias ſingulas: vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit, Ite. Et ait vnus ex illis, Veni ergo & tu cum ſeruis tuis. Reſpondit, Ego veniam. Et abijt cum eis. Cumq; veniſſent ad Iordanem, cædebant ligna. Accidit autē, vt cùm vnus materiam ſuccidiſſet, caderet ferrum ſecuris in aquam: exclamauitq; ille, & ait, Heu heu heu domine mi, & hoc ipſum mutuò acceperam. Dixit au B
tē homo Dei, Vbi cecidit? At ille monſtrauit ei locum: præcidit ergo lignum, & miſit illuc: natauitq; ferrum, & ait, Tolle. Qui extendit manum & tulit illud. Rex autem Syriæ pugnabat contra Iſrael, conſiliumq; inijt cum ſeruis ſuis, dicens, In loco illo & illo ponamus inſidias. Miſit itaque vir Dei ad regem Iſrael, dicens, Caue ne tranſeas in locum illum: quia ibi Syri in inſidijs ſunt. Miſit itaq; rex Iſrael ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obſeruauit ſe ibi nō ſemel neque bis. Conturbatumq; eſt cor regis Syriæ pro hac re: & conuocatis ſeruis ſuis, ait, Quare indicatis mihi quis proditor mei ſit apud regem Iſrael? Dixitq; vnus ſeruorum C
eius, Nequaquam domine mi rex, ſed Eliſeus propheta qui eſt in Iſrael, indicat regi Iſrael omnia verba quæcunque locutus fueris in conclaui tuo. Dixitque eis, Ite, & videte vbi ſit: vt mittam, & capiam eum. Annuntiauerunt que ei dicentes, Ecce in Dothain. Miſit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cùm veniſſent nocte, circundederunt ciuitatem. Conſurgens autem diluculo miniſter viri Dei, egreſſus eſt, viditq; exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus: nuntiauitque ei dicens, Heu heu heu domine mi, quid faciemus? At ille reſpōdit, Noli timere: plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis. D
Cumque oraſſet Eliſeus, ait, Domine, aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Dominus

oculos pueri, & vidit:& ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum, in circuitu Eliſei.Hoſtes verò deſcenderunt ad eum:porrò Eliſeus orauit ad Dominum, dicens, Percute,obſecro, gentem hanc cæcitate. Percuſſitque eos Dominus,ne viderent, iuxta verbum Eliſei. Dixit autem ad eos Eliſeus, Non eſt hæc via, neque iſta eſt ciuitas : ſequimini me,& oſtendam vobis virum quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam:cumque ingreſſi fuiſſent in Samariam, dixit Eliſeus,Domine aperi oculos iſtorum,vt videant.Aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt ſe
E eſſe in medio Samariæ.Dixitque rex Iſrael ad Eliſeum, cùm vidiſſet eos,Nunquid percutiã eos pater mi?Et ille ait,Non percuties:neque enim cepiſti eos gladio,& arcu tuo,vt percutias:ſed pone panem,& aquam coram eis, vt comedant, & bibant, & vadant ad dominum ſuum.Appoſitaq; eſt eis ciborum magna præparatio,& comederunt,& biberunt, & dimiſit eos, abieruntque ad dominum ſuum,& vltrà non venerunt latrones Syriæ in Terram-Iſrael.Factum eſt autem poſt hæc, congregauit Ben-adad, rex Syriæ, vniuerſum exercitũ ſuum,& aſcendit,& obſidebat Samariam.Factaque eſt fames magna in Samaria:& tandiu obſeſſa eſt, donec venundaretur caput aſini octoginta argenteis, & quarta pars cabi ſterF coris columbarum,quinque argenteis.Cumque rex Iſrael tranſiret per murũ,mulier quædam exclamauit ad eum,dicens,Salua me domine mi rex. Qui ait,Non:te ſaluet Dominus: vnde te poſſum ſaluare?de area, vel de torcularí?Dixitque ad eam rex,Quid tibi vis? Quæ reſpondit, Mulier iſta dixit mihi, Da filium tuum, vt comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras. Coximus ergo filiũ meum, & comedimus. Dixique ei die altera, Da filium tuum vt comedamus eum.Quæ abſcondit filium ſuum.Quod cùm audiſſet rex, ſcidit veſtimẽta ſua, & tranſibat per murum. Viditq; omnis populus cilicium,quo veſtitus
p.3. erat ad carnẽ intrinſecus.Et ait▷rex', Hæc mi
G hi faciat Deus, & hæc addat, ſi ſteterit caput Eliſei filij Saphat ſuper ipſum hodie. Eliſeus autem ſedebat in domo ſua,& ſenes ſedebant cum eo.Præmiſit itaque virum, & antequam veniret nuntius ille, dixit ad ſenes, Nunquid ſcitis quòd miſerit filius homicidæ hic,vt præcidatur caput meum? videte ergo,cùm venerit nuntius,claudite oſtium,& non ſinatis eũ introire: ecce enim ſonitus pedum domini eius poſt eum eſt.Adhuc illo loquente eis,apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait, Ecce, tantum malum à Domino eſt: quid amplius expectabo à Domino?

5. Eliſeus in Samaria prædicit frumenti abundantiam,quã leproſi quatuor in Samaria annuntiant,territis à Deo Syris, ac omnibus relictis obſidionem ſoluentibus, dux autem Eliſei verbo incredulus à turba conculcatur in porta Samariæ. CAP. VII.

DIxit autem Eliſeus, Audite verbũ Do A
mini, Hæc dicit Dominus, In tempore hoc cras modius ſimilæ vno ſtatêre erit,& duo modij hordei ſtatêre vno,in porta Samariæ.Reſpondens vnus de ducibus, ſuper cuius manũ rex incũbebat, homini Dei, ait,Si Dominus fecerit etiam cataractas in cœlo,nunquid poterit eſſe quod loqueris ? Qui ait,Videbis oculis tuis, & inde non comedes. Quatuor ergo viri erant leproſi iuxta introitum portæ:qui dixerunt adinuicem,Quid hic eſſe volumus donec moriamur? Siue ingredi voluerimus ciuitatem,fame moriemur : ſiue manſerimus hic,moriendum nobis eſt: venite ergo,& trãsfugiamus ad caſtra Syriæ.ſi pepercerint nobis, viuemus : ſi autem occidere voluerint,nihilominus moriemur. Surrexerunt ergo veſperi vt venirent ad caſtra Syriæ. Cumque veniſſent ad principium caſtrorum B
Syriæ, nullum ibidem repererunt. Siquidem Dominus ſonitum audire fecerat in caſtris Syriæ,curruũ & equorum,▷&'exercitus plu- ▷.30
rimi: dixeruntque adinuicem, Ecce mercede conduxit aduerſum nos rex Iſrael reges Hethæorum, & Aegyptiorum, & venerunt ſuper nos. Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris,& dereliquerũt tentoria ſua, & equos & aſinos in caſtris,fugeruntque, animas tantùm ſuas ſaluare cupientes.Igitur cùm veniſſent leproſi illi ad principium caſtrorum,ingreſſi ſunt vnum tabernaculum, & comederunt & biberunt:tuleruntque inde argentum, & aurum,& veſtes,& abierunt, & abſconderunt:& rurſum reuerſi ſunt ad aliud tabernaculum,& inde ſimiliter auferentes abſconderunt.Dixeruntque adinuicem, Non rectè C
facimus : hæc enim dies boni nuntij eſt. Si tacuerimus,& noluerimus nuntiare vſque mane,ſceleris arguemur:venite,eamus,& nuntiemus in aula regis. Cumque veniſſent ad portam ciuitatis,narrauerunt eis, dicentes, Iuimus ad caſtra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem,niſi equos, & aſinos alligatos,& fixa tẽtoria.Ierũt ergo portarij,& nuntiauerunt in palatio regis intrinſecus.Qui ſurrexit nocte,& ait ad ſeruos ſuos, Dico vobis quid fecerint nobis Syri, Sciunt quia fame laboramus,& idcirco egreſſi ſunt de caſtris, & latitant in agris dicentes,Cùm egreſſi fuerint de ciuitate capiemus eos viuos, & tunc ciuitatem ingredi poterimus. Reſpondit autem vnus ſeruorum eius, Tollamus quinque equos, qui remanſerunt in vrbe (quia ipſi tantùm

tantùm sunt in vniuersa multitudine Israel, alij enim consumpti sunt) & mittentes, explorare poterimus. Adduxerũt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum, dicens, Ite, & D videte. Qui abierunt post eos vsque ad Iordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus, & vasis, quæ proiecerant Syri cùm turbarentur: reuersique nuntij indicauerunt regi. Et egressus populus diripuit castra Syriæ: factusq; est modius similæ statêre vno, & duo modij hordei statêre vno, iuxta verbum Domini. Porrò rex ducem illum, in cuius manu *incubuerat' constituit ad portam: quem cõculcauit turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta* quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum. Factumque est secundum sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait, Duo modij hordei statêre vno erunt, & modius similæ statêre vno, hoc eodem tempore cras in porta Samariæ: quando responderat dux ille viro Dei, & dixerat, Etiã si Dominus fecerit cataractas in cœlo, nunquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei, Videbis oculis tuis, & inde non comedes. Euenit ergo ei sicut prædictum erat, & conculcauit eum populus in porta, & mortuus est.

*incumbebat. 5.

*verbum. 1.

S. *Post septennem famem ab Eliseo prædictam, Sunamitis quæ ipsius consilio peregrinata erat, reuersa suos agros cum fructibus recuperat: Eliseus Ben-adad ægrotantem respondet moriturum, & impium Azael regnaturum: Ioram rex Iuda percussit Idumeos quòd à se recessissent, cui impio succedit Ochozias filius impius.*

CAP. VIII.

A ELiseus autem locutus est ad mulierem Sup. 4.f. ‖cuius viuere fecerat filium, dicens, Surge, vade, tu & domus tua, & peregrinare vbicunque repereris: vocauit enim Dominus famem, & veniet super terram septem annis. Quæ surrexit, & fecit iuxta verbum hominis Dei: & vadẽs cum domo sua, peregrinata est in terra Philisthijm "diebus multis'. Cumque finiti essent anni septem, reuersa est mulier de terra Philisthijm: & egressa est vt interpellaret regem pro domo sua & pro agris B suis. Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens, Narra mihi omnia magnalia quæ fecit Eliseus. Cumque ille narraret regi quomodo mortuum suscitasset, apparuit mulier cuius viuificauerat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis: dixitque Giezi, Domine mi rex, hæc est mulier, & hic est filius eius quẽ suscitauit Eliseus. Et interrogauit rex mulierem: quæ narrauit ei. Deditque ei rex eunuchum vnum, dicens, Restitue ei omnia quæ sua sunt, & vniuersos reditus agrorum à die qua reliquit terram, vsq; ad præC sens. Venit quoq; Eliseus Damascũ, & Benadad rex Syriæ ægrotabat: nuntiauerunt*que* ei, dicẽtes, Venit vir Dei huc. Et ait rex ad Hazael, Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, Si euadere potero de infirmitate mea hac? Iuit igitur Hazael in occursum eius, habẽs secum munera, & oĩa bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cumque stetisset coram eo, ait, Filius tuus Ben-adad rex Syriæ, misit me ad te, dicens, Si sanari potero de infirmitate mea hac? Dixitque ei Eliseus, Vade, dic ei, Sanaberis: porrò ostendit mihi Dominus quia morte morietur. Stetitq; cum eo, & conturbatus est vsque ad suffusionem vultus: fleuitque vir Dei. Cui Hazael ait, Quare dominus meus flet? At ille dixit, Quia scio quæ D facturus sis filijs Israel mala. Ciuitates eorum munitas igne succẽdes, & iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos eorum elides, & prægnantes diuides. Dixitque Hazael, Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus, Ostendit mihi Dominus te regem Syriæ fore. Qui cùm recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum: qui ait ei, Quid dixit tibi Eliseus? At ille respõdit, Dixit mihi, Recipies sanitatem. Cumque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expãdit super faciem eius: quo mortuo regnauit Hazael pro eo. ‖Anno quinto Io 2.Pa.21.b. ram filij Achab regis Israel, & Iosaphat regis Iuda, regnauit Ioram filius Iosaphat rex Iuda. Triginta duorum annorum erat cùm regna- E re cœpisset, & octo annis regnauit in Ierusalem. Ambulauitque in vijs regum Israel, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malum est in cõspectu Domini. Noluit autem Dominus disperdere Iudam propter Dauid seruum suum, ‖sicut promiserat ei, vt daret illi lucernam, & 2.Reg. 7.b filijs eius cunctis diebus. In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iuda, & cõstituit sibi regem. Venitq; Ioram Seira, & omnes currus cũ eo: & surrexit nocte, percussitq; Idumæos qui eum circundederãt, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua. Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda, vsq; ad diem F hanc. Tunc recessit & Lobna in tẽpore illo. Reliqua autem sermonum Ioram, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Et dormiuit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Ciuitate-Dauid, ‖& regnauit "Ocho- 2.Pa.22.a. zias' filius eius pro eo. Anno duodecimo Io- "Achasias. 6 & infra semper. rã filij Achab regis Israel regnauit Ochozias filius Ioram regis Iudæ. Viginti duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia Amri regis Israel. Et

"annis septem. 1.

ambulauit in vijs domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit. Abijt quoq; cum Ioram filio Achab, ad præliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth-Galaad, & vulnerauerunt Syri Ioram: qui reuersus est vt curaretur, in Iezrahel: quia vulnerauerant eum Syri in Ramoth præliantem contra Hazael regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit inuisere Ioram filium Achab, in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

S. *Iehu in regem Israel vncto mandat Dominus vt deleat domum Achab: occidit ergo Ioram vnà cum Ochozia rege Iuda, & corpus Iezabel à fenestra ipsius iussu præcipitatæ canes comederunt, iuxta Eliæ vaticinium.*

CAP. IX.

A ET Liseus autē prophetes vocauit vnum
3.Re.19.c. de filijs prophetarum, & ait illi, ‖Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth-Galaad. Cumque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filij Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum. Tenensque
B lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices, Hæc dicit Dominus, Vnxi te regem super Israel. Aperiesque ostium, & fugies, & non ibi subsistes. Abijt ergo adolescens puer prophetæ in Ramoth-Galaad, & ingressus est illuc: Ecce autem principes exercitus sedebant, & ait, Verbum mihi ad te ô princeps. Dixitq; Iehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit, Ad te ô princeps. Et surrexit, & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput eius, & ait, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Vnxi te regē super populū Domini Israel, & percuties domū Achab domini tui, & vlciscar sanguinem seruorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium seruorum Domini
3.Reg.21.f. ‖de manu Iezabel. Perdamque omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israel. Et dabo domum Achab, ‖sicut
3.Re.15.g. 3.Reg.16.a domum Ieroboam filij Nabat, ‖ & sicut domum Baasa filij Ahia. Iezabel quoque comedent canes in agro Iezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitq; ostium & fugit. Iehu autem egressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei, Recténe sunt omnia? quid venit in-
C sanus iste ad te? Qui ait eis, Nostis hominem, quid locutus sit. At illi responderunt, Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis, Hæc & hæc locutus est mihi: & ait, Hæc dicit Dominus, Vnxi te regem super Israel. Festinauerūt itaque, & vnusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt, Regnauit Iehu. ‖Coniurauit ergo Iehu Sup. 8.g
filius Iosaphat filij Namsi contra Ioram: porrò Ioram obsederat Ramoth-Galaad, ipse & omnis Israel contra Hazael regem Syriæ: & reuersus fuerat vt curaretur, in Iezrahel, propter vulnera, quia percusserant eum Syri, præliantem contra Hazael regem Syriæ. Dixitque Iehu, Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de ciuitate, ne vadat, & nuntiet in Iezrahel. Et ascendit, & profectus est in Iezrael: Ioram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Iuda descenderat ad visitandum Ioram.
Igitur speculator qui stabat super turrim Iez D
rahel, vidit globum Iehu venientis, & ait, Video ego globum. Dixitque Ioram, Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens, Recténe sunt omnia? Abijt ergo qui ascenderat currum, in occursum eius, & ait, Hæc dicit rex, Pacatáne sunt omnia? Dixitque Iehu, Qui tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiauit quoquè speculator, dicens, Venit nuntius ad eos, & non reuertitur. Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, & ait, Hæc dicit rex, Nunquid pax est? Et ait Iehu, Quid tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiauit autem speculator, dicens, Venit vsque ad eos, & non reuertitur: E
est autem incessus quasi incessus Iehu filij Namsi, præceps enim graditur. Et ait Ioram, Iunge currum. "Iunxeruntque currum eius, "Iunxitque
& egressus est Ioram rex Israel, & Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Iehu, & inuenerunt eum in agro Naboth Iezrahelitæ. Cumq; vidisset Ioram Iehu, dixit, Pax est Iehu? At ille respondit, Quæ pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ, & venificia eius multa vigent. Conuertit autem Ioram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam, Insidiæ Ochozia. Porrò Iehu tetendit arcum manu, & percussit Ioram inter scapulas: & egressa est sagitta per cor eius, statimque corruit in curru suo. Dixitque Iehu ad Badacer ducem, Tolle, proijce eum F
in agro Naboth Iezrahelitæ: memini enim quando ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem huius, quòd Dominus onus hoc leuauerit super eum, dicens. ‖Si non 3.Reg.21.f
pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & proijce eum in agrum iuxta verbum Domini. Ochozias autem rex Iuda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusq; est eum Iehu, & ait, Etiam hunc percutite in curru suo. ▷Et percusserunt eum' p.5.
in ascensu Gaber qui est iuxta Ieblaam: qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi. Et imposuerunt

fuerunt eum serui eius super currum suum, & tulerunt in Ierusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cùm patribus suis in Ciuitate Dauid. Anno vndecimo Ioram filij Achab, *regnauit Ochozias super Iudam, venitque Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, & ornauit caput suum, & respexit per fenestram ingredientem Iehu per portam, & ait, Nunquid pax potest esse Zambri, ‖qui interfecit Dominum suum? Leuauitque Iehu faciem suam ad fenestram, & ait, Quæ est ista? Et inclinauerunt se ad eum duo vel tres eunuchi. *At ille dixit eis, Præcipitate eam deorsum. Et præcipitauerunt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum vngulæ conculcauerũt eam. Cumque introgressus esset vt comederet, biberetque, ait, Ite, & videte maledictam illam, & sepelite eam: quia filia regis est. Cũque issent vt sepelirent eam, non inuenerunt nisi caluariam, & pedes, & summas manus. Reuersique nuntiauerunt ei. Et ait Iehu. Sermo Domini est, ‖quem locutus est per seruũ suum Eliam Thesbiten, dicens, In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel, & erunt carnes Iezabel sicut stercus super faciem terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicãt, Hæccine est illa Iezabel?

*regis Israel.

G

3.Re.16.c.

*& dixerũt, Hæc est illa Iezabel

3.Re.21.f.

S. Iehu. 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari iubet, totamq; Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callidè conuocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacã verso, attamen propter peccata Iehu vehementer cæsus est Israel ab Hazael, mortuo autem Iehu succedit filius eius Ioachaz.

CAP. X.

A ERant autem Achab septuaginta filij in Samaria: scripsit ergo Iehu literas, & misit in Samariam, ad optimates ciuitatis, & ad maiores natu, & ad nutritios Achab, dicens, Statim vt acceperitis literas has, qui habetis filios domini vestri, & currus & equos, & ciuitates firmas, & arma, eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filijs domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnate pro domo domini vestri. Timuerunt illi vehementer, & dixerunt, Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, & quomodo nos valebimus resistere? Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutritij, ad Iehu, dicentes, Serui tui sumus, quæcunque iusseris facie
B mus, nec constituemus nobis regem: quæcunque tibi placẽt, fac. Rescripsit autem eis literas secundò, dicens, Si mei estis & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras, in Iezrahel. Porrò filij regis, septuaginta viri apud optimates ciuitatis nutriebantur. Cumq; venissent literæ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderũt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eũ in Iezrahel. Venit autem nuntius, & indicauit ei, dicens, Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit, Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitum portæ vsque mane. Cumq; diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum, Iusti estis: si ego coniuraui contra dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos? Videte ergo nũc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, ‖quos locutus est Dominus super domum Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu serui sui Eliæ. Percussit igitur Ie
C hu omnes qui reliqui erant de domo Achab in Iezrahel, & vniuersos optimates eius, & notos & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiæ. Et surrexit, & venit in Samariam: cumque venisset ad Cameram-pastorum, in via inuenit fratres Ochoziæ regis Iuda, dixitque ad eos, Quinam estis vos? Qui responderunt, fratres Ochoziæ sumus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios reginæ. Qui ait, Cõprehendite eos viuos. Quos cùm comprehendissent viuos, iugulauerunt eos in ci-
D sterna iuxta Cameram, quadragintaduos viros, & non reliquit ex eis quenquam. Cumq; abisset inde, inuenit Ionadab filiũ Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum, Nũquid est cor tuum rectum, *sicut cor meũ cum corde tuo? Et ait Ionadab, Est. Si est, inquit: da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum ad se in currum, dixitque ad eum, Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo, duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria, vsq; ad vnũ, iuxta verbum Domini quod locutus est per Eliam. ‖Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos, Achab coluit 3.Re.16.g
Baal parum, ego autem colam eum ampliùs. Nunc igitur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicunque defuerit, non viuet. Porrò Iehu facie
E bat hoc insidiose, vt disperderet cultores Baal. Et dixit, Sanctificate diem solennem Baal. Vocauitque, & misit in vniuersos terminos Israel, & venerunt cuncti serui Baal: non fuit residuus ne vnus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, à summo vsque ad summum. Dixitque his qui erant super vestes, Proferte vestimenta vniuersis seruis Baal. Et protulerunt eis vestes. Ingressusque Iehu, & Ionadab fi-

*cum corde meo.

lius Rechab templũ Baal,ait cultoribus Baal, Perquirite, & videte ne quis fortè vobiſcũ ſit de ſeruis Domini, ſed vt ſint ſerui Baal ſoli. Ingreſsi ſunt igitur vt facerẽt victimas & holocauſta: Iehu autem præparauerat ſibi foris octoginta viros, & dixerat eis, Quicunque fugerit de hominibus his quos ego adduxero in manus veſtras, anima eius erit pro anima illius. Factum eſt autem: cùm completum eſſet holocauſtum, præcepit Iehu militibus, & ducibus ſuis, Ingredimini, & percutite eos, nullus euadat. Percuſſeruntq; eos in ore gladij, & proiecerunt, milites & duces: & ierunt in ciuitatem templi Baal, & protulerũt ſtatuam de phano Baal, & combuſſerunt, & comminuerunt eã. Deſtruxerunt quoq; ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas, vſque in diẽ hanc. Deleuit itaque Iehu Baal de Iſrael: veruntamen à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Iſrael, non receſsit, nec dereliquit vitulos aureos qui erant in Beth-el & in Dan. Dixit autem Dominus ad Iehu, Quia ſtudioſè egiſti quod rectũ erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo feciſti contra domum Achab: ‖ filij tui vſque ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſrael. Porrò Iehu non cuſtodiuit vt ambularet in lege Domini Dei Iſrael in toto corde ſuo: non enim receſsit à peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Iſrael.

Infra.15.a.

In diebus illis cœpit Dominus tædere ſuper Iſrael: percuſsitq́ue eos Hazel in vniuerſis finibus Iſrael, à Iordane cõtra orientalem plagam, omnem Terram-Galaad & Gad & Ruben & Manaſſe, ab Aroer quæ eſt ſuper Torrentem-Arnon, & Galaad, & Baſan. Reliqua autem verborum Iehu, & vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius, nónne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iſrael? Et dormiuit Iehu cũ patribus ſuis, ſepelieruntq́ue eum in Samaria: & regnauit Ioachaz filius eius pro eo. Dies autem quos regnauit Iehu ſuper Iſrael, viginti & octo anni ſunt, in Samaria.

S. Athalia, omni ſemine regio præter Ioas per ipſam extincto, regnum ſibi vſurpat. ſed præcipiẽte Ioiada ſacerdote occiditur, & Ioas rex Iuda conſtituitur, deſtructis aris & imaginibus Baal.

CAP. XI.

A ‖Thalia verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium ſuũ, ſurrexit, & interfecit omne ſemen regium. Tollens autem Ioſaba filia regis Ioram, ſoror Ochoziæ, Ioas filium Ochoziæ, furata eſt eũ de medio filiorum regis qui interficiebantur, & nutricem eius de triclinio: & abſcondit eum à facie Athaliæ, vt nõ interficeretur. Eratq́; cum ea ſex annis clàm in domo Domini: porrò Athalia regnauit ſuper terram*. ‖Anno autem ſeptimo miſit Ioiada, & aſſumens centuriones, & milites introduxit ad ſe in templũ Domini, pepigitq́ue cum eis fœdus: & adiurans eos in domo Domini, oſtendit eis filium regis, & præcepit illis, dicens, Iſte eſt ſermo quẽ facere debetis, Tertia pars veſtrũ introeat ſabbatho, & obſeruet excubias domus regis. Tertia autem pars ſit ad portam Seir: & tertia pars ſit ad portam quæ eſt poſt habitaculum ſcutariorum: & cuſtodietis excubias domus Meſſa. Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes ſabbatho, cuſtodiant excubias domus Domini circa regem. Et vallabitis eum, habentes arma in manibus veſtris: ſiquis autem ingreſſus fuerit ſeptum templi, interficiatur: eritiſq́ue cum rege introeunte & egrediente. Et fecerunt centuriones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada ſacerdos: & aſſumentes ſingulos viros ſuos: qui ingrediebantur ſabbatho, cũ his qui egrediebantur è ſabbatho, venerũt ad Ioiadam ſacerdotem. Qui dedit eis haſtas, & arma regis Dauid, quæ erant in domo Domini. Et ſteterunt ſinguli habentes arma in manu ſua à parte templi dextera, vſque ad partem ſiniſtram altaris, & ædis, circum regem. Produxitq́; filium regis, & poſuit ſuper eum diadema & teſtimonium: feceruntq́ue eum regem, & vnxerunt: & plaudentes manu dixerũt, Viuat rex. Audiuit autem Athalia vocem populi currentis: & ingreſſa ad turbas in templum Domini, vidit regem ſtantem ſuper tribunal iuxta morem, & cantores & *tubas prope eum, omnemq́; populum terræ lætantẽ, & canentem tubis: & ſcidit veſtimenta ſua, clamauitq́ue, Coniuratio, coniuratio. Præcepit aũt Ioiada* centurionibus qui erant ſuper exercitum, & ait eis, Educite eã extra ſepta templi, & quicunque eam ſecutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim ſacerdos, Non occidatur in templo Domini. Impoſueruntq́; ei manus, & impegerunt eam per viam introitus equorum, iuxta palatium*, & interfecta eſt ibi. Pepigit ergo Ioiada fœdus inter Dominũ & regem,

*ſeptem annis. 2.Pa.23.a.

*tubas.

*ſacerdos.

*regis.

& regem, & inter populum, vt esset populus Domini, & inter regem & populum. Ingressusq; est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt validè: Mathan quoque sacerdotem Baal, occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini. Tulitque centuriones, & cerethi & phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scrutariorum in palatium, & sedit super thronum regum. Lætatusque est omnis populus terræ, & ciuitas coquieuit. Athalia autem occisa est gladio in domo regis. Septemque annorum erat Ioas, cùm regnare cœpisset.

S. Ioas gazophylacij pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit, Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Ierusalem paranti mittit omnes templi & palatij Thesauros, tandemq; à seruis suis occiditur, cui succedit filius eius Amasias. CAP. XII.

A ANno septimo Iehu regnauit Ioas: quadraginta annis regnauit in Ierusalem. nomen matris eius Sebia, de Ber-sabee. Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis diebus quibus docuit eum Ioiada sacerdos. Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum. Dixitque Ioas ad sacerdotes, Omnem pecuniam sanctorũ quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quã sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini: accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum, & instaurent sartatecta domus, siquid necessariũ viderint instauratione. Igitur vsq; ad vicesimumtertium annum regis Ioas, non instaurauerunt sacerdotes sartatecta templi. Vocauitque rex Ioas Ioiadam
B pontificẽ & sacerdotes, dicens eis, Quare sartatecta non instauratis tẽpli? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam. Prohibitique sunt sacerdotes vltrà accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta "templi. 2. "domus'. Et tulit Ioiada pontifex gazophilacium vnum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud iuxta altare ad dextram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes qui custodiebant ostia, omnem pecuniam quæ deferebatur ad templum Domini. Cumq; viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis & pontifex, effundebantque, & numerabant pecuniam quæ inueniebatur in domo Domini: & dabant eam iuxta numerum atque mensuram in manu eorum qui præerant cæmen-
C tarijs domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentarijs ijs qui operabantur in domo Domini, & sartatecta faciebant: & in ijs qui cædebant saxa, & vt emerent ligna & lapides qui excidebantur: ita vt impleretur instauratio domus Domini in vniuersis quæ indigebant expensa ad muniendã domum. Veruntamen nõ fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulæ & thuribula & tubæ, & omne vas aureũ & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum Domini. Ijs enim qui faciebant opus, dabatur, vt instauraretur *templum Domini: & non fiebat ratio ijs hominibus qui accipiebant pecuniam vt distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabãt eam. Pecuniã verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis nõ inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat. Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitq; eam: & direxit faciem suam vt ascenderet in Ierusalem. Quam ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia sanD ctificata, quæ consecrauerant Iosaphat, & Ioram, & Ochozias patres eius reges Iuda, & quæ ipse obtulerat: & vniuersum "argentum' quod inueniri potuit in thesauris templi Domini, & in palatio regis: misitque Hazaeli regi Syriæ, & recessit ab Ierusalem. Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro verborũ dierum regũ Iuda? Surrexerunt autem serui eius, & cõiurauerunt inter se, percusseruntq; Ioas in Domo-mello in descensu Sella. Iosachar nanq; filius Semaath, & Iozabad filius Somer serui eius, percusserũt eum, & mortuus est: & sepelierunt eũ cum patribus suis in Ciuitate-Dauid, regnauitq; Amasias filius eius pro eo.

*exed. 1.

"aurum. 1.

S. Ioachaz rex Israel propter peccata sua grauissimè afflictus à rege Syriæ, conuersus ad Dominũ liberatur, cui mortuo succedit filius Ioas, qui iuxta Elisei morientis vaticinium Syros ter deuicit: mortui autem Elisei sepulchro iniectus quidam mortuus suscitatur.

CAP. XIII.

A ANno vicesimo tertio Ioas filij Ochoziæ regis Iudæ, regnauit Ioachaz filius Iehu super Israel in Samaria, decem & septem annis. Et fecit malum corã Domino, secutusque est peccata Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, & non declinauit ab eis. Iratusque est furor Domini cõtra Israel, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Ben-adad filij Hazel, cunctis diebus. Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, & audiuit eũ Dominus: vidit enim angustiam Israel, quia attriuerat eos rex Syriæ: & dedit Dominus saluatorem Israeli, & liberatus est de manu ▷regis' Syriæ: habitauerũtq; filij Israel in tabernaculis suis sicut he- ▷.4.

ri & nudiustertius. Veruntamen non recesserunt à peccatis domus Ieroboam qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulauerunt: siquidē & lucus permansit in Samaria. Et nō sunt B derelicti Ioachaz de populo, nisi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi puluerem in tritura areæ. Reliqua autem sermonum Ioachaz, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierū regum Israel? Dormiuitque Ioachaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: regnauitq; Ioas filius eius pro eo. Anno tricesimo septimo Ioas regis Iuda regnauit Ioas filius Ioachaz super Israel in Samaria sedecim annis, & fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinauit ab omnibus peccatis Ieroboā filij Nabath, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulauit. Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, quomodo pugnauerit contra Amasiam regem Iuda, nōne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? Et dormiuit Ioas cum patribus suis: Ieroboam autem sedit super solium eius. Porrò Ioas sepultus est in Samaria C cum regibus Israel. Eliseus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est: descenditque ad eum Ioas rex Israel, & flebat coram eo, dicébatq;, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius. Et ait illi Eliseus, Affer arcum & sagittas. Cumq; attulisset ad eum arcum & sagittas, dixit ad regem Israel, Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis, & ait, Aperi fenestram orientalē. Cumq; aperuisset, dixit Eliseus, Iace sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus, Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis cōtra Syriam: percuties q; Syriam in Aphec, donec cōsumas eam. Et ait, Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursum dixit ei, Percute iaculo terram. Et cum percussisset tribus vicibus, & stetisset, iratus est vir Dei contra eum, & ait, Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consummationem: nunc au D tem tribus vicibus percuties eam. Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipso anno. Quidam autem sepelientes hominē, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei. ‖ Quod cum tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit super pedes suos. Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus Ioachaz: & misertus est Dominus eorum, & reuersus est ad eos propter pactū suum quod habebat cum Abrahā & Isaac & Iacob: & noluit disperdere eos, neq; proijcere penitus, vsque in præsens tempus, Mortuus est autem Hazael rex Syriæ, & regnauit Ben-adad filius eius pro eo. Porrò Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Ben-adad filij Hazael, quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure prælij: tribus vicibus percussit eum Ioas, & reddidit ciuitates Israel.

Eccl. 48.b

S. Amasias interfectis occisoribus patris sui Ioas, percutit Edom, sed prouocans ad bellum Ioas regem Israel, ab eo capitur, & Ierusalem diripitur: at Ioas regi Israel succedit filius Ieroboam: qui ab angustijs liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porro facta cōiuratione aduersus Amasiā regem Iuda à suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

CAP. XIIII.

IN anno secundo Ioas filij Ioachaz regis A Israel regnauit Amasias filius Ioas regis Iuda. Vigintiquinque annorum erat cum regnare cœpisset: viginti autem & nouem annis regnauit in Ierusalem: nomē *matris eius Ioadan, de Ierusalem. Et fecit rectum coram Domino, veruntamen nō vt Dauid pater eius. Iuxta omnia quæ fecit Ioas pater suus fecit: nisi hoc tantum quod excelsa nō abstulit: adhuc enim populus immolabat & adolebat incensum in excelsis. Cumque obtinuisset regnum, percussit seruos suos qui interfecerant regem patrem suum: filios autem eorum qui occiderant, non occidit, iuxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut præcepit Domi B nus, dicens, ‖ Nō morietur patres pro filijs, neque filij morietur pro patribus: sed vnusquisq; in peccato suo morietur. Ipse percussit Edom in Valle-Salinarum, decem millia, & apprehendit Petram in prælio, vocauitq; nomē eius Iectehel, vsq; in præsentem diē. Tunc misit Amasias nuntios ad Ioas filium Ioachaz, fi C lij Iehu regis Israel, dicēs, Veni, & videamus nos. Remisitq; Ioas rex Israel ad Amasiam regem Iuda, dicēs, Carduus Libani misit ad cedrum, quæ est in Libano, dicens, Da filiam tuam filio meo vxorem. Transieruntq; bestiæ saltus, quæ sunt in Libano, & conculcauerunt carduum. Percutiens inualuisti super Edom, & subleuauit te cor tuum: cōtentus esto gloria, & sede in domo tua: quare prouocas malum, vt cadas tu & Iudas tecū? Et non acquieuit Amasias: Ascenditque Ioas rex Israel, & viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda in Beth- D sames oppido Iudæ. Percussusq; est Iuda coram Israel, & fugerunt vnusquisque in tabernacula sua. Amasiam verò regem Iuda filium Ioas filij Ochoziæ, cepit Ioas rex Israel in Beth-sames, & adduxit eum in Ierusalem: & interrupit murum Ierusalem, à porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringentis cubitus. Tulitque omne aurum & argentum,

2. Par. 25. a

*autem. 5d

Deu. 24. c
Ezec. 18. c

& vniuersa

& vniuersa vasa quæ inuenta sunt in domo Domini, & in thesauris regis, & obsides, & reuersus est in Samariam. Reliqua autem verborum Ioas quæ fecit, & fortitudo eius qua pugnauit contra Amasiam regem Iuda, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierũ
E regum Israel? Dormiuitq́; Ioas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israel: & regnauit Ieroboam filius eius pro eo. Vixit autem Amasias, filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz re
"quindecim. gis Israel "vigintiquinque'annis. Reliqua autem sermonum Amasiæ, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? Factaq́ue est contra eum coniuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntq́ue post eum in Lachis, & interfecerunt eũ ibi. Et asportauerunt in equis, sepultusq́ue est in Ie
F rusalem cum patribus suis in Ciuitate-Dauid. 2. Pa. 26. a ‖ Tulit autem vniuersus populus Iudæ Azariam annos natum sedecim, & constituerunt eum regem pro patre eius Amasia. Ipse
"Elath. 1. ædificauit "Ailam', & restituit eã Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Anno quintodecimo Amasiæ filij Ioas regis Iuda, regnauit Ieroboam filius Ioas regis Israel in Samaria, quadraginta & vno anno: & fecit quod malum est coram Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. Ipse restituit terminos Israel ab introitu Emath, vsque ad Mare-so-
"prophetæ. 1 G litudinis, iuxta sermonẽ Domini Dei Israel, quem locutus est per seruum suum Ionam filium Amathi "prophetam' qui erat de Geth quæ est in Opher. Vidit enim Dominus afflictionem Israel amaram nimis, & quòd consumpti essent vsq; ad clausos carcere & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israeli. Nec locutus est Dominus vt deleret nomen Israel de sub cœlo, sed saluauit eos in manu Ieroboã filij Ioas. Reliqua autem sermonum Ieroboam, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius qua præliatus est, & quomodo restituit Damascum, & Emath Iudæ in Israel: nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? Dormiuitq́ue Ieroboam cum patribus suis regibus Israel, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

S. *Azariæ leproso succedit filius Ioatham in Iuda. Zachariæ autem in Israel succedit Sellum, & huic Manahem qui fit tributarius regi Assyriorum, & huic Phaceia, & huic Phacee, cuius temporibus Theglath-phalásar deuictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in Iuda autem mortuo Ioatham succedit filius Achaz.*

CAP. XV.

ANno vicesimoseptimo Ieroboam regis Israel regnauit Azarias filius Amasiæ regis Iuda. Sedecim annorũ erat, A
cum regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia, de Ierusalem. Fecitq́; quod erat placitum coram Domino, iuxta omnia quæ fecit Amasias pater eius. Veruntamẽ excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis. ‖ Per- 2. Pa. 26. d
cussit autem Dominus regem, & fuit leprosus vsque in diem mortis suæ, & habitabat in do-
"libera'seorsum: Ioatham verò filius regis "libere. 5.
gubernabat palatium, & iudicabat populũ terræ. Reliqua autem sermonũ Azariæ & vniuersa quæ fecit, nõne hæc scripta sunt in libro verborum dierũ regũ Iuda? Et dormiuit Azarias B
cum patribus suis: sepelierũtq́; eũ cum maioribus suis in Ciuitate-Dauid, & regnauit Ioathã filius eius pro eo. Anno tricesimooctauo Azariæ regis Iudæ, regnauit Zacharias filius Ieroboã super Israel in Samaria sex mẽsibus: & fecit quod malũ est coram Domino, sicut fecerãt patres eius: nõ recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. Cõiurauit autẽ contra eum Sellum filius Iabes: percussitq́; eũ palàm, & interfecit, regnauitq́; pro eo. Reliqua autem verborum Zachariæ, nónne hæc scripta sunt in libro sermonũ die- C
rum regũ Israel? ‖ Iste est sermo Domini quẽ Supr. 10. f
locutus est ad Iehu, dicens, Filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt ▷ de te' super ▷. 3.
thronum Israel. Factumq́; est ita. Sellũ filius Iabes regnauit tricesimonono anno Azariæ regis Iudæ: regnauit aũt vno mense in Samaria. Et ascẽdit Manahem filius Gadi de Thersa: venitq́; in Samariam, & percussit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauitq́ue pro eo. Reliqua autem verborum Sellum, & coniuratio eius per quam tetendit insidias: nõne hæc scripta sunt in libro sermonũ dierum regũ Israel? Tunc percussit Manahẽ, Thapsam, & omnes qui erant in ea, & terminos eius de Thersa, noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnãtes eius, & scidit eas. Anno tricesimonono Azariæ regis Iu D
dæ regnauit Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria. Fecitq́; quod erat malum coram Domino: non recessit â peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel "cunctis diebus eius. Veniebat Phul' rex "cũctis diebus eius veniebat Phul. 5.
Assyriorũ in "Therſam', & dabat Manahem Phul mille talẽta argẽti, vt esset ei in auxiliũ, "terram. 1.
& firmaret regnum eius. Indixitq́ue Manahem argentum super Israel cũctis potentibus & diuitibus, vt daret regi Assyriorũ, quinquaginta siclos argẽti per singulos: reuersusq́; est rex Assyriorũ, & nó est moratus in "Therſa'. "terrã. 1.

Reliqua

CAP. XVI.

ANno decimo ſeptimo Phacee filij Ro A
meliæ,regnauit Achaz filius Ioatham 2.Pa.28.a.
regis Iuda. Viginti annorum erat A-
chaz cùm regnare cœpiſſet, & ſedecim annis
regnauit in Ieruſalem: Non fecit quod erat
placitum in conſpectu Domini Dei ſui,ſicut
Dauid pater eius.ſed ambulauit in via regum
Iſrael:inſuper & filiũ ſuum conſecrauit,tranſ
ferens per ignem ſecundum idôla gentium,
quæ diſsipauit Dominus coram filijs Iſrael.
Immolabat quoque victimas,& adolebat in-
cenſum in excelſis, & in collibus,& ſub om-
ni ligno frondoſo. ‖Tunc aſcendit Raſin rex Iſai.7.a.
Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Iſrael in
Ieruſalem ad præliandum: cumque obſideret
Achaz,non valuerunt ſuperare eum. In tem-
pore illo reſtituit Raſin rex Syriæ Ailam Sy-
riæ,& eiecit Iudæos de Aila:& Idumæi*vene *o. Syri.
runt in Ailam, & habitauerunt ibi vſque in
diem hanc.Miſit aũt Achaz nuntios ad The- B
glath-phaláſar regem Aſſyriorum,dicens,Ser
uus tuus,& filius tuus ego ſum:aſcende,& ſal
uum me fac de manu regis Syriæ,& de manu
regis Iſrael, qui cõſurrexerunt aduerſum me.
Et cùm collegiſſet*argentum & aurum quod *Achaz.4
inueniri potuit in domo Domini, & in the-
ſauris regis,miſit regi Aſſyriorũ munera. Qui
& acquieuit voluntati eius: aſcendit enim
rex Aſſyriorum in Damaſcum,& vaſtauit eã:
& tranſtulit habitatores eius Cyrenen,Raſin
autem interfecit.Perrexitq; rex Achaz in oc-
curſum Theglath-phaláſar regi Aſſyriorum
in Damaſcum, cumq; vidiſſet altare Damaſ-
ci, miſit rex Achaz ad Vriam ſacerdotem e-
xemplar eius,& ſimilitudinem iuxta omne o-
pus eius. Extruxitque Vrias ſacerdos altare: C
iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz, de
Damaſco,ita fecit ſacerdos Vrias,donec veni
ret rex Achaz de Damaſco.Cumque veniſſet
rex de Damaſco, vidit altare,& veneratus eſt
illud:aſcendit que, & immolauit holocauſta,
& ſacrificium ſuum,& libauit libamina,& fu
dit ſanguinem pacificorum quæ obtulerat ſu
per altare.Porrò altare æreum, quod erat co-
ram

E Reliqua autẽ ſermonum Manahem, & vniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſrael? Et dormiuit Manahem cum patribus ſuis:regnauitque Phaceia filius eius pro eo.Anno quinquageſimo Azariæ regis Iudæ regnauit Phaceia filius Manahem ſuper Iſrael in Samaria, biennio: & fecit quod erat malum coram Domino:non receſsit à peccatis Ieroboam filij Nabat,qui peccare fecit Iſrael. Cõiurauit autem aduerſus eum Phacee filius Romeliæ, dux eius, & percuſsit eum in Samaria in turre domus regiæ iuxta Argob,& iuxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, & interfecit eum,regnauitq; pro eo. Reliqua autem ſermonum Phaceia,& vniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonũ dierum regum Iſrael?Anno quinquageſimo-ſecundo Azariæ regis Iudæ, regnauit Phacee filius Romeliæ ſuper Iſrael in Samaria, vigin
F ti annis. Et fecit quod erat malum coram Domino: non receſsit à peccatis Ieroboam filij Nabat,qui peccare fecit Iſrael.In diebus Phacee regis Iſrael venit Theglath-phaláſar rex Aſſur, & cepit Aion, & Abel-domum-Maacha,& Ianoe,& Cedes,& Aſor,& Galaad, & Galilæam,& vniuerſam terram Nephthali:& tranſtulit eos in Aſſyrios.Coniurauit autem, & tetendit inſidias Oſee filius Ela cõtra Phacee filium Romeliæ, & percuſsit eum, & interfecit: regnauitque pro eo viceſimo anno Ioatham filij Oziæ. Reliqua autem ſermonũ Phacee,& vniuerſa quæ fecit,nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regũ Iſ-
2.Pa.27.a. raeli?‖Anno ſecundo Phacee filij Romeliæ re
G gis Iſrael,regnauit Ioatham filius Oziæ regis Iudæ.Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & ſedecim annis regnauit in Ieruſalem:nomẽ matris eius,Ieruſa filia Sadoc. Fecitque quod erat placitum coram Domino:iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater ſuus operatus eſt.Veruntamen excelſa non abſtulit:adhuc populus immolabat,& adolebat incenſum in excelſis: ipſe ædificauit portam domus Domini ſublimiſsimam.Reliqua autem ſermonum Ioatham, & vniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda?In diebus illis cœpit Dominus mittere in Iudam Raſin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ. Et dormiuit Ioatham cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt cum eis in Ciuitate-Dauid patris ſui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

S. Achaz filium ſuum per ignem cõſecrat, regibus quoq; Iſrael & Syriæ Ieruſalem obſidentibus, auxiliũ à rege Aſſyriorũ miſsis muneribus obtinet,in cuius gratiam ablato Dei cultu dijs Aſſyriorũ ſacrificat,cui ſuccedit pius filius Ezechias.

ram Domino, tranſtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: poſuitque illud ex latere altaris ad aquilonem. Præcepit quoque rex Achaz Vriæ ſacerdoti, dicens, Super altare maius offer holocauſtum matutinum, & ſacrificium veſpertinum, & holocauſtum regis, & ſacrificium eius, & holocauſtum vniuerſi populi terræ, & ſacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem ſanguinem holocauſti, & vniuerſum ſanguinem victimæ ſuper illud effundes: altare verò æreum D erit paratum ad voluntatem meam. Fecit igitur Vrias ſacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz. Tulit autem rex Achaz cælatas baſes, & lutêrem, qui erat déſuper: & mare depoſuit de bobus æreis, qui ſuſtentabant illud, & poſuit ſuper pauimentum ſtratum lapide. Muſach quoque ſabbathi, quod ædificauerat in templo: & ingreſſum regis exterius, cõuertit in templum Domini propter regem Aſſyriorum. Reliqua autem verborũ Achaz *quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iuda? Dormiuitq; Achaz cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in Ciuitate-Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo. *& omnia.

S. Poſt multa filiorum Iſrael quæ commemorantur facinora, Salmanáſar ſub Oſee recuſante antiquum Aſſyrio péndere tributum, tranſfert Iſrael in Aſſyrios: & quia Aſſyrij in Samariam miſſi, cultum Dei ignorantes, deuorabãtur à leonibus, mittitur eis ſacerdos Iſraeliticus qui ipſos inſtituat, ſicq; factum eſt, vt & Deo & idôlis ſeruirent.

CAP. XVII.

A ANno duodecimo Achaz regis Iuda, regnauit Oſee filius Ela in Samaria ſuper Iſrael nouem annis. Fecitq; malum coram Domino: ſed non ſicut reges Iſrael qui ante eum fuerant. Contra hunc aſcendit Salmanáſar rex Aſſyriorum, & factus eſt ei Oſee ſeruus, reddebatq; illi tributa. Cũque deprehendiſſet rex Aſſyriorum Oſee, quòd rebellare nitẽs, miſiſſet nuntios ad Sua regem Aegypti, ne præſtaret tributa regi Aſſyriorũ ſicut ſingulis annis ſolitus erat, obſedit eũ, & vinctum miſit in carcerẽ. Peruagatusq; Infr.18.c. eſt omnem terrã: & aſcendens Samariam, obſedit eam tribus annis. ‖ Anno autem nono Oſee, cœpit rex Aſſyriorum Samariam, & tranſtulit Iſrael in Aſſyrios: poſuitque eos in Hala, & in Habor iuxta fluuium Gozan, in ciuitatibus Medorum. Factum eſt enim, cùm peccaſſent filij Iſrael Domino Deo ſuo, qui eduxerat eos de Terra-Aegypti, de manu Pha B raonis regis Aegypti, coluerunt deos alienos. Et ambulauerunt iuxta ritum Gentium quas conſumpſerat Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, & regum Iſrael: quia ſimiliter fecerant. Et "offenderunt' filij Iſrael verbis non re "operuerũt. ctis Dominum Deum ſuum: & ædificauerũt 5. ſibi excelſa in cunctis vrbibus ſuis à Turre-cuſtodum vſque ad Ciuitatem-munitam. Fecerunt́que ſibi ſtatuas & lucos in omni colle ſublimi, ſubter omne lignum nemoroſum: & adolebant ibi incenſum ſuper aras in morem gentium quas tranſtulerat Dominus à facie eorum: feceruntque verba peſsima irritantes Dominum, & coluerũt immunditias de quibus præcepit eis Dominus ne facerent verbũ hoc. Et teſtificatus eſt Dominus in Iſrael & in Iuda per manum omnium Prophetarum & Videntium, dicens, ‖Reuertimini à vijs ve- Iere.23.b. ſtris peſsimis, & cuſtodite præcepta mea & ceremonias, iuxta omnem legem quam præcepi patribus veſtris: & ſicut miſi ad vos in C manu ſeruorum meorum Prophetarum. Qui non audierunt, ſed indurauerunt ceruicem ſuam iuxta ceruicem patrum ſuorum, qui noluerunt obedire Domino Deo ſuo. Et abiecerunt legitima eius, & pactum quod pepigit cum patribus eorum, & teſtificationes quibus conteſtatus eſt eos: ſecutique ſunt vanitates, & vanè egerunt: & ſecuti ſunt gentes quæ erant per circuitum eorum, ſuper quibus præceperat Dominus eis vt non facerent ſicut & illæ faciebant. Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei ſui: feceruntq; ſibi cõflatiles duos vitulos, & lucos, & adorauerunt vniuerſam militiam cœli: ſeruieruntq; Baal, & conſecrauerunt filios ſuos, & filias ſuas per ignem: & diuinationibus inſeruiebant & augurijs: & tradiderunt ſe vt facerent malum coram Domino, vt irritarent eum. Iratusq; eſt Dominus vehementer Iſraeli, & abſtulit eos à conſpectu ſuo, & non remanſit niſi tribus Iuda tantummodo. Sed nec ipſe Iuda cuſtodiuit mandata Domini Dei ſui: veruntamẽ ambulauit in erroribus Iſrael, quos operatus fuerat. Proiecitq; Dominus omne ſemen Iſrael, D & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripiẽtium, donec proijceret eos à facie ſua: ‖ex eo 3.Re.12.c. iam tẽpore, quo ſciſſus eſt Iſrael à domo Dauid, & conſtituerunt ſibi regem Ieroboam filium Nabat: ſeparauit enim Ieroboam Iſrael à Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum. Et ambulauerunt filij Iſrael in vniuerſis peccatis Ieroboam quæ fecerat: ▷&'non re ▷.5. ceſſerunt ab eis, vſquequo Dominus auferret Iſrael à facie ſua, ‖ſicut locutus fuerat in manu Iere.25.b. omnium ſeruorũ ſuorum Prophetarum: trãſlatusq; eſt Iſrael de terra ſua in Aſſyrios, vſque in diem hanc. Adduxit autem rex Aſſyriorum *de Babylone, & de Cutha, & de Auah, *viros. & de Emath, & de Sepharuáim, & collocauit eos

cauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filijs Israel:qui possederunt Samariam, & habitauerunt in vrbibus eius.Cumque ibi habitare cœpissent, non timebant Dominum:& immisit in eos Dominus leones qui interficiebãt eos.
E Nuntiatumque est regi Assyriorum, & dictũ, Gentes quas transtulisti,& habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones: & ecce, interficiũt eos,eo quòd ignorent ritum Dei terræ.Præcepit autem rex Assyriorum, dicẽs, Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis:& doceat eos legitima Dei terræ. Igitur cùm venisset vnus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de Samaria,habitauit in Beth-el, & docebat eos quomodo colerent Dominum.Et vnaquæque gens fabricata est deum suum: posueruntque eos in phanis excelsis quæ fecerant Samaritæ gens & gens in vrbibus suis in quibus habitabat.Viri enim Babylonij fecerunt Socoth-benoth: viri autem Cuthæi fecerunt Nergel:& viri de Emath fe-
F cerunt Asima. Porrò Heuæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem qui erant de Sepharuáim,comburebãt filios suos igni,Adramélech & Anamélech dijs Sepharuáim, & nihilominus colebant Dominum.Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsorum, & ponebãt eos in phanis sublimibus. Et cùm Dominum colerent,dijs quoque suis seruiebant iuxta consuetudinem gentium, de quibus transłati fuerant Samariam.Vsque in præsentem diem morem sequuntur antiquũ:non timent Dominum,neque custodiunt ceremonias eius, atq; iudicia & legem & mandatum
Gene.31.f. quod præceperat Dominus filijs Iacob, ‖quẽ cognominauit Israel:& percusserat cũ eis pactum,& mandauerat eis,dicens,Nolite timere deos alienos,& non adoretis eos,neque colatis eos,& non immoletis eis. Sed Dominum
G Deum vestrum qui eduxit vos de Terra-Aegypti in fortitudine magna, & in brachio extento: ipsum timete,& illũ adorate,& ipsi immolate.Ceremonias quoque, & iudicia & legem & mandatum quod scripsit vobis,custodite,vt faciatis cunctis diebus:& non timeatis deos alienos. Et pactum quod percusit vobiscum,nolite obliuiscì:nec colatis deos alienos,sed Dominum Deum vestrum timete,& ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum.Illi verò non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabãt. Fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idôlis suis seruientes:nam & filij eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in præsentem diem.

S. Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac æneo Moysi serpente confracto,percutit Edom, & quum Assyrijs rebellasset,rex Assyriorum expugnatis ciuitatibus Iuda, Ezechiæ veniam precãti magnã pecuniæ vim imponit, missa quoque manu valida Ierusalẽ obsidet, multis probris in Ezechiam & blasphemijs in Deum per Rapsacen iactatis.

CAP. XVIII.

ANno tertio Osee filij Ela regis Israel, A regnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda. Vigintiquinque annorum erat cùm regnare cœpisset: & vigintinouem annis regnauit in Ierusalem:nomen matris eius Abi filia Zachariæ.Fecitque quod erat bonũ coram Domino,iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius.Ipse disipauit excelsa,& cõtriuit statuas,& succîdit lucos,confregitq; serpẽtem æneum,‖quem fecerat Moyses:siquidem Num.21.c
vsq; ad illud tẽpus filij Israel adolebant ei incensum: vocauitq; nomen eius Nohestan.In Domino Deo Israel sperauit: itaq; post eum non fuit similis ei de cũctis regibus Iuda, sed neque in his qui ante eum fuerunt: & adhæsit Domino,& non recessit à vestigijs eius,fecitque mandata eius quæ præceperat Dominus Moysi.Vnde & erat Dominus cum eo,& B
in cunctis ad quæ procedebat, sapienter se agebat.Rebellauit quoque contra regem Assyriorum,& non seruiuit ei.Ipse percussit Philisthæos vsque ad Gazam,& omnes terminos eorum, à Turre-custodum vsque ad Ciuitatem-munitam. Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filij Ela regis Israel,ascendit Salmanásar rex Assyriorum in Samariam,& oppugnauit eam,& cepit.‖Nam Supr.17.e
post annos tres,anno sexto Ezechiæ,id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria: & transtulit rex Assyriorũ Israel in Assyrios, collocauitque eos in Hala, & in Habor fluuijs Gozan,in ciuitatibus Medorũ: quia non audierũt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum eius, omnia quæ præceperat Moyses seruus Domini, non audierunt, neque fecerunt. ‖Anno quartodecimo regis C 2.Pa.32.a.
Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyrio- Isa.35.a.
rum, ad vniuersas ciuitates Iuda munitas: & Eccl.48.c
cepit eas. Tunc misit Ezechias rex Iuda, nũtios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens, Peccaui,recede à me:& omne quod imposueris mihi,feram.Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiæ regi Iudæ,trecenta talenta argẽti, & triginta talenta auri.Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in thesauris regis. In tempore illo confregit Ezechias valuas templi Domini, & laminas auri quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum. Misit autẽ rex Assyriorum

D riorum Tharthan, & Rabsaris, & Rabsacē de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Ierusalem: qui cùm ascendissent, venerunt Ierusalem, & steterunt iuxta aquæ ductum piscinæ superioris, quæ est in via Agri-fullonis. Vocauerunt q́ue regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciæ præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, à commentarijs. Dixit q́ue ad eos Rabsaces, Loquimini Ezechiæ. Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorū, Quæ est ista fiducia qua niteris? Forsitan inisti consilium, vt præpares te ad prælium. In quo confidis, vt audeas rebellare? an speras in baculo arundineo atque confracto Aegypto, super quē si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum eius, & perforabit eam? sic est Pharao rex Aegypti, omnibus
E qui confidunt in se. Quòd si dixeritis mihi, In Domino Deo nostro habemus fiduciam: nónne iste est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria: & præcepit Iudæ & Ierusalem, Ante altare hoc adorabitis in Ierusalem? Nūc igitur transite ad dominum meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia equorū, & videte an habere valeatis ascensores eorū. Et quomodo potestis resistere ante vnum satrapam de seruis domini mei minimis? An fiduciam habes in Aegypto propter currus & equites? Nunquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, vt demolirer eum? Do
minus dixit mihi, Ascende ad terram hanc, & demolire eam. Dixerūt autem Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Ioahe Rabsaci, Precamur vt loquaris nobis seruis tuis Syriacè: siquidē intelligimus hanc linguam: non loquaris no
bis Iudaicè audiente populo qui est super mu
F rum. Respondit q́ue eis Rabsaces, dicens, Nunquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, vt loquerer sermones hos, & nō potius ad viros qui sedent super murum, vt comedant stercora sua, & bibant vrinam suam vobiscum? Stetit itaque Rapsaces, & exclamauit voce magna Iudaicè, & ait, Audite verba regis magni, regis Assyriorum. Hæc dicit rex, Non vos seducat Ezechias: non enim poterit eruere vos de manu mea. Neq; fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens, Eruēs liberabit nos Dominus, & non tradetur ciuitas hæc in manu regis Assyriorum. Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum, Facite mecum quod vobis est vtile, & e-
gredimini ad me: & comedet vnusquisque de vinea sua, & de ficu sua: & bibetis aquas de cisternis vestris, donec veniam, & transferam
vos in terram quæ similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram pa
nis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac
G mellis; & viuetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens, Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dij gentium terram suam de manu regis Assyriorum? Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est deus Sepharuáim, Ana & Aua? nunquid liberauerūt Samariā de manu mea? Qui nam illi sunt in vniuersis dijs terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, vt possit eruere Dominus Ierusalem de manu mea? Tacuit itaque populus, & non respondit ei quicquam: siquidem præceptum regis acceperant vt non responderent ei. Venit q́ue Eliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, à comentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rabsacis.

S. Ezechia & Isaia conuersis ad Dominum, & pro liberatione precantibus, propter Rabsacis blasphemias, percutit angelus Dñi, 185000. Assiriorum, & fugiens Sennacherib in templo idolorum suorum à filijs suis occiditur.

CAP. XIX.

QVæ cùm audisset Ezechias rex, scidit A
vestimenta sua, & opertus est sacco, ingressus q́; est domum Domini. Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium Amos. Qui dixerunt*, Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ dies iste: venerunt filij vsq; ad partum, & vires non habet paturiēs. Si fortè audiat Dominus Deus tuus vniuersa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret verbis quæ audiuit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquijs quæ repertæ sunt. Venerūt ergo B
serui regis Ezechiæ ad Isaiam. Dixit q́; eis Isaias, Hæc dicetis domino vestro, Hæc dicit Dominus, Noli timere à facie sermonū quos audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me. Ecce ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur in terrā suā, & deijciam eū gladio in terra sua. Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum expugnātem Lobnam: audierat enim quod recessisset de Lachis. Cum q́ue audisset de Tharáca rege Aethiopiæ, dicentes, Ecce, egressus est vt pugnet aduersum te: & iret cōtra eū, misit nuntios ad Ezechiā, dicens, Hæc dicite Ezechiæ regi Iuda, Nō te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neq; dicas, Non tradetur Ierusalem in manus regis Assyriorū. Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assy C
riorū vniuersis terris, quomodo vastauerunt eas: num ergo solus poteris liberari? Nūquid liberaue-

*ei. 1 Isai. 37. a.

" 2. Reg. 18.

liberauerunt dij gentium ſingulos, quos vaſtauerunt patres mei, Gozan videlicet, & Haran, & Reſeph, & filios Eden, qui erãt in Thelaſſar? Vbi eſt rex Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis Sepharuáim, Ana & Aua? Itaque cũ accepiſſet Ezechias literas de manu nuntiorum, & legiſſet eas, aſcendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & orauit in conſpectu eius, dicens, Domine Deus Iſrael, qui ſedes ſuper cherubim, tu es Deus ſolus regum omnium terræ: tu feciſti cœlum & terram. Inclina aurem tuam & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, qui miſit vt exprobraret ▷ no- ▷.1.
D bis' Deum viuentem. Verè Domine diſsipaue ▷.1. runt reges Aſſyriorum gentes, & terras ▷ omnium. 'Et miſerunt deos eorum in ignem: nõ enim erant dij, ſed opera manuum hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos. Nunc igitur Domine Deus noſter, ſaluos nos fac de manu eius, vt ſciant omnia regna terræ quia tu es Dominus Deus ſolus. Miſit autem Iſaias filius Amos ad Ezechiam, dicens, Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Quæ deprecatus es me ſuper Sennacherib rege Aſſyriorũ, audiui. Iſte eſt ſermo quem locutus eſt Dominus de eo, Spreuit te, & ſubſannauit te virgo filia Sion: poſt tergum tuum caput mouit, filia Ieruſalem. Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti? contra quem exaltaſti vocem tuam, & eleuaſti in excelſum oculos tuos? contra ſanctum Iſrael. Per manum ſeruorum tuo-
E rum exprobraſti Domino, & dixiſti, In multitudine curruum meorum aſcendi excelſa montiũ, in ſummitate Libani, & ſuccîdi ſublimes cedros eius, & electas abietes illius. Et
▷.1. ingreſſus ſum vſque ad terminos eius, ▷ &' ſaltum carmeli eius ego ſuccîdi. Et bibi aquas alienas, & ſiccaui veſtigijs pedum meorum omnes aquas clauſas. Nunquid non audiſti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plaſmaui illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collium conpugnantiũ ciuitates munitæ. Et qui ſedent in eis, humiles manu: contremueruut & cõfuſi ſunt, facti ſunt velut fœnum agri, & virens herba tectorum, quæ arefacta eſt antequam veniret ad maturitatem.
F Habitaculum tuum, & egreſſum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præſciui, & furorẽ tuum contra me. Inſaniſti in me, & ſuperbia tua aſcendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labijs tuis, & reducam te in viam per quam veniſti. Tibi autem Ezechia hoc erit ſignum, Comede hoc anno quæ repereris: in ſecundo autem anno quæ ſponte naſcuntur: porrò in tertio anno ſeminate & metite: plantate vineas, & comedite "fructum' earum. Et
"fructus. 2.

quodcunque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum. De Ieruſalem quippe egredientur reliquiæ, & quod ſaluetur de monte Sion: zelus G
Domini exercituũ faciet hoc. Quam ob rem hæc dicit Dominus de rege Aſſyriorum, Non ingredietur vrbem hanc nec mittet in eam ſagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circũdabit eam munitio. Per viam qua venit, reuertetur: & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus. Protegamq́; vrbem hanc, & ſaluabo eam propter me, & propter Dauid ſeruum meum. ‖Factum eſt igitur in nocte illa, Tobi.1.d. Eccl.48.d Iſai.37.g.
venit angelus Domini, & percuſsit in caſtris Aſſyriorum centum octogintaquinq; millia. 1.Mac.7.f. 2.Mac.8.f.
Cumq́; diluculo ſurrexiſſet, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abijt, & ‖reuerſus eſt Sennacherib rex Aſſyriorum, & manſit in Niniue. Cùm adoraret in templo Neſroch deum ſuum, Adramélech & Saraſar filij eius percuſſerunt eum gladio, fugeruntq́; in terram Armeniorum, & regnauit Aſar-haddon filius eius pro eo.

S. Iſaias ægrotantem Ezechiam moriturum denũtiat, at ille ſua oratione ſanitatem cum prorogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat, dato ſanitatis ſigno per ſolis regreſſum: Aſſyrijs autẽ munera deferentibus theſauros oſtendit, & ob id per Iſaiam reprehenſo captiuitas Babylonica denuntiatur, cui impius ſuccedit filius Manaſſes. CAP. XX.

IN diebus illis ægrotauit Ezechias vſque A
ad mortem: & venit ad eum Iſaias filius 2.Par.32. Iſai.38.a. Eccl.48.d
Amos, propheta, dixitq́; ei, Hæc dicit Dominus ▷ Deus', Præcipe domui tuæ: morieris ▷.1.
enim tu, & non viues. Qui conuertit faciem ſuam ad parietem, & orauit Dominũ, dicens, Obſecro Domine, memento quæſo quomodo ambulauerim corã te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitũ eſt coram te fecerim. Fleuit itaq; Ezechias fletu magno. Et antequã egrederetur Iſaias mediam partẽ atrij, factus eſt ſermo Domini ad eum, dicens, Reuertere, & dic Ezechiæ duci populi mei, Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui. Audiui orationem tuam, & vidi lachrimam tuam:
▷ &' ecce ſanaui te, die tertio aſcendes tem- ▷.13
plum Domini, Et addam diebus tuis quindecim annos: ſed & de manu regis Aſſyrio- B
rum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem iſtam propter me, & propter Dauid ſeruum meum. Dixitque Iſaias, Afferte maſſam ficorum. Quam cùm attuliſſent, & poſuiſſent ſuper hulcus eius, curatus eſt. Dixerat autem Ezechias ad Iſaiã, Quod erit ſignum quia Dominus me ſanabit, & quia aſcenſurus ſum die tertia templum Domini? Cui ait Iſaias, Hoc erit ſignum à Domino, quòd facturus

cturus sit Dominus sermonem quem locutus est: vis vt ascendat vmbra decem lineis, an vt reuertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias, Facile est vmbram crescere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt reuertatur retrorsum decem gradibus. Inuocauit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit vmbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus. ‖In tempore illo misit Berodach Baladan filius Baladan rex Babyloniorum, literas & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotasset Ezechias. Lætatus est autem in aduentu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, vnguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit *quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua. Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei, Quid dixerunt viri isti? aut vnde venerunt ad te? Cui ait Ezechias, De terra longinqua venerunt ▷ad me', de Babylone. At ille respondit. Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias, Omnia quæcunq; sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non mõstrauerim eis in thesauris meis. Dixit itaque Isaias Ezechiæ, Audi sermonem Domini, Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui vsque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quicquam, ait Dominus. Sed & de filijs tuis qui egredientur ex te, quos generabis "tollentur', & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. "Dixit' Ezechias ad Isaiam, Bonus sermo Domini, quem locutus es: fit *pax & veritas in diebus meis. Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit piscinam, & aquæductũ, & introduxerit aquas in ciuitatem, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? Dormiuitq; Ezechias cũ patribus suis, & regnauit Manasses filius eius pro eo.

C Isai. 39. a.

*verbum. 2

▷. 8.

"tollent. 9.

"Dixitque. 3

*tantùm.

S. Propter abominandam Manassis impietatem prædicit Dominus se Iudam ac Ierusalem deleturum, cui succedit impius filius Amõ, & hoc à seruis occiso, regnat super Iudam pius filius Iosias.

CAP. XXI.

A 2. Par. 33. a.

DVodecim annorũ erat Manasses cùm regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Haphsiba, Fecitq; malum in conspectu Domini, iuxta idôla gentium, quas deleuit Dominus à facie filiorum Israel. Conuersusque est, & ædificauit excelsa quæ dissipauerat Ezechias pater eius: & erexit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel: & adorauit omnem militiam cœli, & coluit eam. Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus, ‖In Ierusalem ponam nomen meum. Et extruxit altaria vniuersæ militiæ cœli in duobus atrijs templi Domini. Et traduxit filium suum per ignem: & ariolatus est, & obseruauit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicauit, vt faceret malum coram Domino, & irritaret eum. Posuit quoque idôlum luci quem fecerat, in templo Domini, ‖ super quo locutus est Dominus ad Dauid, & ad Salomonem filium eius, In templo hoc & in Ierusalẽ quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. Et vltrà non faciam commoueri pedem Israel de terra quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opera omnia quæ præcepi eis, & vniuersam legem quam mandauit eis seruus meus Moyses. Illi verò non audierunt: sed seducti sunt à Manasse, vt facerent malum super gẽtes quas contriuit Dominus à facie filiorum Israel. Locutusque est Dominus in manu seruorum suorum prophetarum, dicens, ‖Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerũt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiam Iudam in immunditijs suis: propterea hæc dicit Dominus Deus Israel, Ecce ego inducam mala super Ierusalem, & Iudam, vt quicunque audierit, tinniant ambæ aures eius. Et extendam super Ierusalem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Ierusalem, sicut deleri solent tabulæ: delens vertam, & ducam crebrius stylum super faciem eius. Dimittam verò reliquias hæreditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum eius: eruntque in vastitatem, & in rapinam cunctis aduersarijs suis: eo quòd fecerint malum coram me, & perseuerauerint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Aegypto, vsque ad hanc diem. Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Ierusalem vsque ad os: absque peccatis suis quibus peccare fecit Iudam, vt faceret malum coram Domino. Reliqua autem sermonum Manasse, & vniuersa quæ fecit, & peccatum eius quod peccauit: nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? Dormiuitque Manasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ in horto Oza: & regnauit Amon filius eius pro eo. Viginti duorum annorum erat Amõ cum regnare cœpisset: duobus quoque annis regnauit in Ierusalem. nomen matris eius Messalémeth filia Harus de Ieteba. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius. Et ambulauit in omni via per quam ambula-

B 2. Re. 7. b. 3. Reg. 8. b

Iere. 15. a.

C

D

ambulauerat pater eius: seruiuitque immunditijs, quibus seruierat pater eius, & adorauit eas, & dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & nō ambulauit in via Domini. Tetenderuntque ei insidias serui sui, & interfecerunt regem in domo sua. Percussit autem populus terræ omnes qui coniurauerant contra regem Amon, & constituerunt sibi regem Iosiam filium eius pro eo. Reliqua autē sermonum Amon quæ fecit, nōne hæc scripta sunt in libro sermonum dierū regum Iuda? Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnauit Iosias filius eius pro eo.

S. *Iosias templum ac Dei cultum instaurat, dominum super reperto Deuteronomij libro consulens, responsum accipit, inducenda super Iudam scripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipsum tamen prius in pace moriturum.*

CAP. XXII.

A OCto annorum erat Iosias cùm regnare cœpisset, & triginta vno anno regnauit in Ierusalem: nomē matris eius Idida, filia Hadaia de Besecath. Fecitq; quod placitum erat coram Domino, & ambulauit per omnes vias Dauid patris sui: non declinauit ad dexteram, siue ad sinistram. Anno autem octauodecimo regis Iosiæ, misit rex, Saphan filium Aslia, filij Messulam scribam templi Domini, dicens ei, Vade ad Helciam sacerdotem magnum, vt confletur pecunia quæ illata est in templum Domini, quam collegerunt ianitores templi à populo, deturque fabris per præpositos "domus' Domini: qui & di
"in domo. 4 stribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi: tig
B narijs videlicet & cæmētarijs, & ijs qui interrupta componunt: & vt emantur ligna, & lapides de lapicidinis ad instaurandum templū
>.7. >Domini'. Veruntamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam, Librum legis reperi in domo Domini. Deditque Helcias volumen Saphā, qui & legit illud. Venit quoq; Saphan scriba ad regē, & renuntiauit ei quod præceperat, & ait, Conflauerunt serui tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: & dederūt vt distribueretur fabris à præfectis operum templi Domini. Narrauit quoq; Saphā scriba regi, dicens, Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cùm legisset Saphan coram rege, & audisset rex verba libri legis Domini, scidit vestimenta sua. Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Asaiæ seruo regis, di
C cens, Ite, & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius quod inuentum est: magna enim ira Domini succensa est cōtra nos: quia non audierunt patres nostri verba libri huius, vt facerēt omne quod scriptum est nobis. Ierunt itaque Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem vxorem Sellum filij Thecuæ, filij Araas custodis vestium, quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: locutique sunt ad eam. Et illa respondit eis, Hæc dicit Dominus Deus D Israel, Dicite viro qui misit vos ad me, Hæc dicit Dominus. Ecce, ego adducam mala super locum istum, & super habitatores eius, omnia verba legis quæ legit rex Iuda: quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alienis, irritantes me in cūctis operibus manuum suarū: & succēdetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur. Regi autem Iuda qui misit vos vt consuleretis Dominum, sic dicetis. Hæc dicit Dominus Deus Israel, Pro eo quòd audisti verba voluminis, & perterritū est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quòd videlicet fierent in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti corā me, & ego audiui, ait Dominus: idcirco colligam te ad patres tuos, & colligēris ad sepulchrum tuum in pace, vt nō videant oculi tui omnia mala quæ introducturus sum super locum istum.

S. *Iosias Deuteronomium coram populo legit, percussoq; cum domino fœdere ac destructis abominationibus, præcipit Pascha celebrari, quo in Mageddo occiso succedit impius filius Ioachaz, quem Pharao captum ducit in Ægyptum, substituto Eliacim quem Ioacim nominat & ei grauem mulctam imponit.*

CAP. XXIII.

ET renuntiauerunt regi quod dixerat. A
2.Pa. 34.f Qui misit: & congregati sunt ad eum omnes senes Iuda in Ierusalem. Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Iuda, vniuersiq; qui habitabant in Ierusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus

pulus à paruo vsque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis,qui inuentus est in domo Domini. Stetitque rex super gradum: & fœdus percussit coram Domino, vt ambularent post Dominum,& custodirent præcepta eius,& testimonia, & ceremonias in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis huius, quæ scripta erant in libro illo: acquieuitque populus pacto. Et præcepit rex Helciæ
Eccl.49.a pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis, &
▷.1. ianitoribus,‖vt proijcerent de templo Domini omnia vasa quæ facta fuerant Baal, &▷in' luco, & vniuersæ militiæ cœli: & combussit
B ea foris Ierusalem in Conualle-cedron, & tulit puluerem eorum in Beth-el.Et deleuit aruspices quos posuerant reges Iuda ad sacrificãdum in excelsis per ciuitates Iuda,& in circuitu Ierusalem:& eos qui adolebant incensum Baal,& Soli & Lunæ,& duodecim signis, & omni militiæ cœli. Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Ierusalem in Conualle-cedrõ:& combussit eum ibi,& redegit in puluerem,& proiecit super sepulchra vulgi. Destruxit quoq; ædiculas effœminatorum,quæ erant in domo Domini,pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. Congregauitq; omnes sacerdotes de ciuitatibus Iuda:& contaminauit excelsa,vbi sacrificabant sacerdotes de Gabaa vsq; Bersabee:& destruxit aras portarum in introitu ostij Iosûe principis ciuitatis, quod erat ad sinistram portæ ciuitatis. Veruntamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem: sed tantùm comedebant azyma in medio fra-
C trum suorum. Contaminauit quoque Thopheth,quod est in Conualle-fili-Ennom:vt nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem,Móloch.Abstulit quoque equos quos dederant reges Iudæ, Soli, in introitu templi Domini, iuxta exedram Nathan-mélech eunuchi,qui erat in Pharurim:currus autem Solis cõbussit igni. Altaria quoq; quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Iuda, & altaria quæ fecerat Manasses in duobus atrijs templi Domini,destruxit rex:& cucurrit inde,& dispersit cinerem eorum in Torrentem-cedron. Excelsa quoque quæ erant in
3.Re.11.b. Ierusalem ad dexteram partẽ Montis-offensionis, ‖quæ ædificauerat Salomon rex Israel Astaroth idôlo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon,polluit rex. Et cõtriuit sta
D tuas,& succidit lucos: repleuitq; loca eorum
3.Re.12.g. ossibus mortuorum. ‖Insuper & altare quod
▷.1. erat in Beth-el, ▷ &' excelsum quod fecerat Ieroboam filius Nabath, qui peccare fecit Israel; & altare illud excelsum destruxit atque combussit, & comminuit in puluerem, succenditque etiam lucum.

Et conuersus Iosias, vidit ibi sepulchra quæ erant in monte:misitque, & tulit ossa de sepulchris, & cõbussit ea super altare, & polluit illud iuxta verbum Domini quod locutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc.Et ait, Quis est titulus ille quem video? Responderuntq; ei ciues vrbis illius, ‖Sepulchrũ est ho 3.Re.13.a.
minis Dei, qui venit de Iuda, & prædixit verba hæc quæ fecisti super altare Bet-hel.Et ait, Dimitte eum,nemo commoueat ossa eius.Et intacta manserunt ossa illius,cũ ossibus prophetæ qui venerat de Samaria.Insuper & omnia phana excelsorum, quæ erant in ciuitatibus Samariæ,quæ fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Iosias: & fecit eis secundũ omnia opera quæ fecerat in Beth- E
el.Et occidit vniuersos sacerdotes excelsorũ, qui erant ibi super altaria: & combussit ossa humana super ea: reuersusque est Ierusalem. ‖Et præcepit omni populo,dicẽs, Facite Pha 2.Pa.35.a.
se Domino Deo vestro,secundum quod scriptum est in libro fœderis huius.Nec enim factũ est Phase tale à diebus iudicum,qui iudicauerunt Israel, & omnium dierum regum Israel,& regum Iuda,sicut in octauodecimo anno regis Iosiæ factum est Phase istud Domino,in Ierusalem. Sed & pythones & ariolos, & figuras idolorum & immunditias, & abominationes quæ fuerant in terra Iuda, & Ierusalem,abstulit Iosias: vt statueret verba legis, quæ scripta sunt in libro quem inuenit Helcias sacerdos in templo Domini. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominũ in omni corde suo,& in tota anima sua, & in vniuersa vitute sua iuxta omnẽ legem Moysi: neque post eum surrexit similis
illi. Veruntamen non est auersus Dominus F
ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam: propter irritationes quibus prouocauerat eum Manasses. Dixitq; Dominus, Etiam Iudam auferã à facie mea, sicut abstuli Israel: & proijciam ciuitatem hanc quam elegi Ierusalem,& domum de qua dixi, Erit nomen meum ibi. Reliqua autem sermonum Iosiæ, & vniuersa quæ fecit,nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda?‖In diebus eius ascendit Pharao Inf.24.a.
Nechao rex Aegypti contra regem Assyriorum ad flumen Euphráten: & abijt Iosias rex in occursum eius, & occisus est in Mageddo cùm vidisset eum.Et portauerunt eũ serui sui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Ierusalem,& sepelierunt eum in sepulchro suo. ‖Tulitque populus terræ Ioachaz filium Io- 2.Pa.35.a
siæ: & vnxerunt eum, & constituerunt eum &.36.c.
regem pro patre suo. Vigintitrium annorum

S erat Ioa-

Ioachaz cùm regnare cœpiſſet,& tribus menſibus regnauit in Ieruſalē: nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerant patres eius. Vinxitque eum Pharao Necha o in "Reblata', quæ eſt in terra Emath, ne regnaret in Ieruſalem: & impoſuit mulctam terræ centum talentis argenti,& talento auri. Regémque conſtituit Pharao Nechao Eliacim filium Ioſiæ, pro Ioſia patre eius, vertitque nomen eius Ioacim:porrò Ioachaz tulit, & duxit in Aegyptum. Argentum autem, & aurum dedit Ioacim Pharaoni,cùm indixiſſet terræ per ſingulos, vt conferretur iuxta præceptum Pharaonis: & vnumquenque iuxta vires ſuas exegit, tam argentum quàm aurum de populo terræ: vt daret Pharaoni Nechao, Vigintiquinque annorum erat Ioacim cùm regnare cœpiſſet: & vndecim annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Zebida filia Phadaia de Ruma. Et fecit malum coram Domino iuxta omnia quæ fecerāt patres eius.

"Rebla.1.

S. Ioacim triennio ſeruit regi Babylonis deinde varios patitur latrunculos, quo mortuo ſuccedit filius Ioachin, quem cum theſauris templi ac domus regiæ vniuerſoq; robore habitatorum Ieruſalem ducit Nabuchodonoſor in Babylonem, ſuffecto in regem illius patruo Mattha nia quem vocauit Sedeciam.

CAP. XXIIII.

A IN diebus eius aſcendit Nabuchodonoſor rex Babylonis,& factus eſt ei Ioachim ſeruus tribus annis: & rurſum rebellauit contra eum. Immiſitque ei Dominus latrunculos Chaldæorum & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorū Ammon:& immiſit eos in Iudam, vt diſperderēt eum iuxta verbum Domini quod locutus fuerat per ſeruos ſuos prophetas. Factum eſt autem hoc per verbum Domini contra Iudam, vt auferret eum coram ſe propter peccata Manaſſe vniuerſa quæ fecit:& propter ſanguinē innoxium quem effudit, & impleuit Ieruſalem cruore innocentium:& ob hanc rem no-
B luit Dominus propitiari. Reliqua autem ſermonum Ioacim,& vniuerſa quæ fecit,nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iuda? Et dormiuit Ioacim cum patribus ſuis: & regnauit Ioachin filius eius pro eo. Et vltra nō addidit rex Aegypti vt egrederetur de terra ſua:tulerat enim rex Babylonis à riuo Aegypti, vſque ad fluuium Euphráten omnia quæ fuerant regis Aegypti. Decem & octo annorum erat Ioachin cùm regnare cœpiſſet:& tribus menſibus regnauit in Ieruſalem:nomen matris eius Nohéſtha filia Elnathan de Ieruſalem.Et fecit malum coram Domino,iuxta omnia quæ fecerat pater eius. ‖In tempore illo aſcenderunt ſerui Nabuchodonoſor regis Babylonis in Ieruſalem,& circundata eſt vrbs munitionibus. Venitque Nabuchodonoſor rex Babylonis ad ciuitatem "cum ſeruis ſuis vt oppugnarent'eam. Egreſſuſque eſt Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipſe & mater eius,& ſerui eius,& principes eius, & eunuchi eius: & ſuſcepit eum rex Babylonis anno octauo regni ſui.Et protulit inde omnes theſauros domus Domini,& theſauros domus regiæ: & concidit vniuerſa vaſa aurea quæ fecerat Salomō rex Iſrael in templo Domini iuxta verbum Domini. Et tranſtulit omnem Ieruſalem, & vniuerſos principes, & omnes fortes exercitus,decem millia, in captiuitatem: & omnem artificem & incluſorem: nihilque relictum eſt,exceptis pauperibus populi terræ.‖Tranſtulit quoque Ioachin in Babylonem, & matrem regis, & vxores regis,& eunuchos eius:& iudices terræ duxit in captiuitatem de Ieruſalem in Babylonem. Et omnes viros robuſtos,ſeptem millia, & artifices & incluſores mille,omnes viros fortes & bellatores: duxitque eos rex Babylonis captiuos in Babylonem. ‖Et cōſtituit Matthaniam patruum eius pro eo:impoſuitque nomen ei Sedeciam. Viceſimum & primum annum ætatis habebat Sedecias cùm regnare cœpiſſet,& vndecim annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius erat Amital,filia Ieremiæ de Lobna.Et fecit malum coram Domino,iuxta omnia quæ fecerat Ioacim. Iraſcebatur enim Dominus contra Ieruſalem & contra Iudam,donec proijceret eos à facie ſua: receſsitque Sedecias à rege Babylonis.

Dani. 1. 2.

C "quum ſerui eius oppugnarent.4

D Eſth.2.2.

S. Obſeſſa à Nabuchodonoſor Ieruſalem,Sedecias cæcus ac vinctus,necatis coram ſe filijs, in Babylonem ducitur cum reliquo populo: quibuſdam tamen ad exercendam terram relictis: poſt exuſta vnà cum templo omnia magnifica ædificia præfecit Nabuchodonoſor Godoliam, quo ab Iſmaële interempto, fugit populus in Babylonem, Ioachin autem in captiuitate ſublimatur à rege Ægypti.

CAP. XXV.

FActum eſt autē anno nono regni eius, menſe decimo,decima die menſis,venit Nabuchodonoſor rex Babylonis,ipſe & omnis exercitus eius in Ieruſalem, & circundederunt eam: & extruxerunt in circuitu eius munitiones.Et clauſa eſt ciuitas atq; vallata, vſq; ad vndecimum annum regis Sedeciæ,nona die menſis, prævaluitq; fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ.Et intterrupta eſt ciuitas:& omnes viri bellatores nocte fugerūt per viam portæ, quæ eſt inter duplicem murum ad hortum regis(porrò Chaldæi obſidebant

A Ie. 39.2.& 52.2.

Ie. 37.2. & 52.2.

bant in circuitu ciuitatem) fugit itaque Sedecias per viam quæ ducit ad campestria so-
B litudinis . Et persecutus est exercitus Chaldeorum regem , comprehenditque eum in planitie Iericho : & omnes bellatores qui erant cum eo , dispersi sunt , & reliquerunt eum. Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblátha : qui locutus est cum eo iudicium . Filios autem Sedeciæ occidit coram eo,& oculos eius effodit : vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonẽ. Mense quinto,septima die mensis,ipse est annus nonusdecimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, seruus regis Ba-
Psal.37.b. bylonis,in Iurusalem . ‖Et succendit domum
*omnes.1. Domini,& domum regis: & *domos Ieru-
*magnã.1. C salem,omnemque domum *combusit igni. Et muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum,qui erat cum principe militum.Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in ciuitate , & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis , & reli-
Iere.27.d. quum vulgus trãstulit Nabuzardan princeps militiæ. ‖Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas . Columnas autem æreas, quæ erant in templo Domini,& bases, & mare æreum quod erat in domo Domini, cõfregerunt Chaldæi,& transtulerunt æs omne in Babylonem.Ollas quoque æreas,& trullas,& tridentes,& scyphos,& mortariola, & omnia
D vasa ærea,in quibus ministrabant , tulerunt. Necnõ & thuribula,& phialas:quæ aurea,aurea: &quæ argentea,argẽtea,tulit princeps militiæ: id est columnas duas,mare vnũ, & bases
3.Re.7.b. quas fecerat Salomõ in tẽplo Domini.non e-
Iere.52.e. rat põdus æris omnium vasorum. ‖Decem &
2.Par.3.d. octo cubitos altitudinis habebat colũna vna: & capitellum æreum super se altitudinis triũ cubitorum:& retiaculum:& malogranata super capitellũ columnæ , omnia ærea : similem & columna secunda habebat ornatum . Tulit quoque princeps militiæ Saraiam sacerdotem primum,& Sophoniam sacerdotem secũdum, & tres ianitores.Et de ciuitate eunuchũ vnum qui erat præfectus super bellatores viros:& quinque viros de his qui steterant coram rege,quos reperit in ciuitate : & Sopher E
principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ:& "sex'viros è vulgo,qui inuen- "sexaginta.
ti fuerant in ciuitate. Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblátha. Percussitque eos rex Baby lonis , & interfecit eos in Reblátha in terra Emath:& translatus est Iuda de terra sua.‖Po Ie.40.b.c
pulo autẽ qui relictus erat in terra Iuda,quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filij Saphan. Quod cùm audissent omnes duces militum,ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet quòd constituisset rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam in Maspha,Ismahel fi lius Nathaniæ,& Iohanan filius Carée,& Sa-
raia filius Thanehúmeth Netophathites , & F
Iezonias filius Maachathi , ipsi & socij eorũ. Iurauitque Godolias ipsis & socijs eorum, dicens,Nolite timere seruire Chaldæis: manete in terra,& seruite regi Babylonis, & bene erit vobis.Factum est autem in mense septimo,venit Ismahel filius Nathaniæ filij Elisama de semine regio,& decem viri cum eo:percusseruntque Godoliam,qui & mortuus est:sed & Iudæos & Chaldæos qui erant cũ eo in Maspha.Consurgensque omnis populus à paruo vsque ad magnum , & principes militum venerunt in Aegyptum timentes Chaldæos. Fa G
ctum est verò in anno tricesimoseptimo trãsmigrationis Ioachin regis Iudæ , mense duodecimo, vicesimaseptima die mensis : subleuauit Euil-merodach rex Babylonis anno quo regnare cœperat , caput Ioachin regis Iuda de carcere . Et locutus est ei benignè : & posuit thronum eius super thronum regum qui erãt cum eo in Babylone . Et mutauit vestes eius quas habuerat in carcere , & comedebat panẽ semper in conspectu eius cunctis diebus vitæ suæ.Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei à rege per singulos dies omnibus diebus vitæ suæ.

B. Hieronymi in librum Paralipo-

menon Præfatio.

SI SEPTVAGINTA interpretum, pura, & vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluè me, Chromati episcoporum sanctissime atq; doctissime, impelleres vt Hebræa tibi volumina latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascētis ecclesiæ roborauerat fidem: iustum erat etiā nostro silentio comprobari. Nunc verò cùm pro varietate regionū diuersa ferātur exemplaria, & germana illa antiquáq; trāslatio corrupta sit, atq; violata: nostri arbitrij putas, aut è pluribus iudicari quid verum sit, aut nouum opus in veteri opere condere, illudentibúsq; Iudæis, cornicum (vt dicitur) oculos configere. Alexandria & Ægyptus in septuaginta suis Hesychium laudat authorem. Constantinopolis vsq; Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouincię Palęsthinos codices legunt: quos ab Origine elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt, totúsq; orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solùm exemplaria composuit quatuor editionum, eregione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim cæteris inter se cōsentientibus arguatur: sed, quod maioris audaciæ est, in editione septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur appositа. Si igitur alijs licuit non tenere quod semel susceperant: & post septuaginta cellulas, quæ vulgo sine authore iactantur, singulas cellulas apperuêre, hócq; in ecclesijs legitur quod septuaginta nescierūt: cur me nō suscipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri ita nouā condidi, vt laborem meū Hebręis, &, quod his maius est, Apostolis authoribus cōprobem? Scripsi nuper librū de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euāgelio, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: cæterâq; his similia in Hæbræorum libris inueniri. Certè Apostoli & Euāge listæ, septuaginta interpretes nouerāt: & vnde eis hæc quæ in septuaginta interpretibus nō habētur? CHRISTVS Dominus noster vtriusq; testamēti conditor, in Euangelio secundum Iohannnem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura: flumina de ventre eius fluēt aquæ viuæ. Vtiq; scriptum est, quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit ecclesia. Ad Hebræos igitur reuertendum est vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hęc pace veterum loquor: & obtrectatoribus meis tantùm respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accusatores & defensores, cùm in alijs probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum authore mutetur. Cæterùm memini editionem septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam, tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quòd nunc DIBREHAIAMIM, id est verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & syluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensúmq; barbariem apertius, & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis iuxta Ismeniam canens. si aures surdæ sunt cæterorum.

Ad Domnionem & Rogatianum in librum Paralipomenon Præfatio B. Hieronymi.

QVOMODO Græcorum historias magis intelligunt qui Athenas viderint: & tertium Virgilij librū qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tyberis nauigauerint: ita sanctam scripturam lucidius intuebitur qui Iudæam oculis cōtemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias, locorúmque, vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire, vt circumiremus prouinciam, quam vniuersæ CHRISTI Ecclesiæ sonāt. Fateor enim mi Domnion & Rogatiane charissimi, nunquam me in diuinis voluminibus, proprijs viribus credidisse: nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum, quanto magis de his super quibus anceps eram? Deniq;, cùm à me nuper literis flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tyberiade quendam legis doctorē, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vsq; ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Libere enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina cōiecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerunt: sed scriptorum culpæ ascribendum, dum de emendatis inemendata scriptitāt: & sæpe tria nomina, subtractis è medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt: vel eregione vnum nomē, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt pleriq; existimant: sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant: & obliquè sub interpretatione & figura eorum, quędam narrantur historiæ: de quibus in Regnorū libro dicitur, Nónne ecce hæc scripta sunt in libro verborū dierum regū Iuda? quæ vtiq; in nostris codicibus non habētur. Hoc primùm sciendū, quòd apud Hæbræos. Paralipomenō liber, vnus sit: & apud illos vocatus DIBRE HAIAMIM, id est verba dierū: qui propter magnitudinem, apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto. Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes secent, cùm vnus à suo authore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominū, sed rerum (vt dixi) significantias sonant. Ad extremū quòd omnis eruditio scripturarū in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaq; vestrarum adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæq; (vt ait Plinius) malunt contemnere pleriq;, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam cōscientiam recolat, videat ordinem textúmq; sermonis: & tūc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicūq; ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hæbræo additum quod in Latinis codicibus nō habetur. Vbi verò obelus, transuersa scilicet virga præposita est, illic signatur quid septuaginta interpretes addiderint, vel ob decòris gratiā, vel ob Spiritus sancti authoritatē, licet in Hebræis voluminibus nō legatur.

LIBER

Liber Paralipomenon primus:

Adam
Abraham
Isaac
Iacob

Hebraicè, Dibre haiamim.

S. Genealogia Adam vsque ad Abraham, & generationes filiorum Abrahæ vna cum filijs ac posteris Esau, & regibus ac ducibus terræ Ædom, antequam essent reges super filios Israel.

CAP. I.

ADAM, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Iared, Henoch, Mathusale, Lamech, Noe, Sem, Cham, & Iapheth. ‖Filij Iapheth: Gómer & Magog & Madai & Iauã, Thubal, Móschoch, Thiras. Porrò filij Gomer: Ascenez & Riphath & Thogorma. Filij autem Iauã: Elisa & Tharsis, Cethim & Dodanim. Filij Cham: Chus & Mesráim & Phut & Chanáan. Filij autem Chus: Saba & Heuila, Sabatha & Regma & Sabathacha. Porrò filij Regma: Saba & Dadan. ‖Chus autem genuit Nemrod: iste cœpit esse potens in terra. Mesráim verò genuit Ludim & Anamim & Laabim & Nephtuim, Phetrusim quoque, & Casluim: de quibus egressi sunt Philisthijm & Caphtorim. Chanáan verò genuit Sidonem primogenitum suum. Hethæũ quoque, & Iebuseum & Amorrhæum & Gergesæum, Heuæumque, & Aracæum, & Sinæum, Aradium quoq;, & Samaræum, & Hamathæum. ‖Filij Sem: Aelam & assur & Arphaxad & Lud & Aram. Hus & Hul & Gether & Mosoch Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse genuit Heber. Poarò Hebernati sunt duo filij nomen vni Phaleg, quia in diebus eius diuisa est terra: & nomẽ fratris eius Iectan. Iectan autẽ genuit Elmodad & Saleph, & Asarmoth & Iare, Adoram quoq; & Vzal & Decla, Hebaletiã & Abimáel & Saba, necnon & Ophir & Heuila & Iobab. oẽs isti filij Iectan. Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Phaleg, Ragau, Serug, Nachor, Thare, Abram iste est Abraham. ‖Filij autem Abraham, Isaac & Ismahel. Et hæ generationes eorum. ‖Primogenitus Ismahelis, Nabaioth & Cedar & Abbeel & Mabsam & Masma & Duma, Massa, Hadad & Thema, Iachur, Naphis, Cedma. hi sunt filij Ismahelis. Filij autem Ceturæ concubinæ Abraham, quos genuit: Zamran, Iecsan, Madan, Madiã, Iesboc, & Sue. Porrò filij Iecsan: Saba, & Dadan. ▷Filij autem Dadan: Assurim & Latussim & Laomim.'‖Filij autem Madian: Epha & Epher & Henoch & Abida & Eldaa. omnes hi, filij Ceturæ. ‖Genuit aũt Abrahã Isaac: cuius fuerũt filij Esau & Israel. ‖Filij Esau: Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ihelom & Core, Filij Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gatham, Cenez, Thamna, Amalec. Filij Rahuel: Nahath, Zara, Samma, Meza. Filij Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Aua, Dison, Eser, Disan. Filij Lotan: Hori, Homam. Soror autẽ Lotan fuit Thamna. Filij Sobal: Alian, & Manáhath, & Ebal, Sephi & Onam. Filij Sebeon: Aia & Ana. Filij Ana: Dison. Filij Dison: Hamram, & Eseban & Iethran & Charan, Filij Eser: Balaan & Zauan & Iacan. Filij Dison: Hus & Aran. Isti sunt reges qui imperauerũt in terra-Edõ, antequam esset rex super filios Israel. Bale filius Beor: & nomen ciuitatis eius, Denaba. Mortuus est autem Bale, & regnauit pro eo Iobab filius Zare de Bosra. Cumque & Iobab fuisset mortuus, regnauit pro eo Husam de Terra-Themanorum. Obijt quoque & Husam, & regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in Terra-Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. Cumque & Adad fuisset mortuus, regnauit pro eo Semla de Masreca. Sed & Semla mortuus est, & regnauit pro eo Saul de Rohoboth, quæ iuxta amnem sita est. Mortuo quoque Saul, regnauit pro eo Balanan filius Achobor. Sed & hic mortuus est, & regnauit pro eo Adad: cuius vrbis nomen fuit Phau, & appellata est vxor eius Meetabel filia Matred filiæ Mezaab. Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse cœperunt: dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth, dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar, dux Magdiel, dux Hiram. hi duces Edom.

Ge. 2. b. 4. d. 5. b. Gen. 10. a

Gen. 10. b

B

Gen. 10. d. 11. b.

Gen. 11. d.

Gen. 25. b

C

D

Gen. 25. c. Gen. 36. b.

S. Genealogia Iudæ patriarchæ vsque ad Isai patrem Dauid fratrumq; ac sororum eius.

CAP. II.

A FIlij autem Israel :‖Ruben,Simeõ, Leui, Iuda, Issachar & Zabûlõ, Dan, Ioseph, Beniamin,Nephthali, Gad & Aser .‖Fi-
Gen.29.g. & 30.a.& 35.c.d. Gen.38.a. & 46.b. Infra.4.a. Matth.1.a. lij Iuda:Her,Onan,& Sela.hi tres nati sunt ei de filia Sue Chananitidis .Fuit autem Her primogenitus Iuda, malus corã Domino,& occidit eũ .Thamar autem nurus eius peperit ei Phares& Zara. omnes ergo filij Iuda,quinq;. Filij autem Phares : Hesron & Hamul . Filij quoq; Zaræ:Zamri & Ethan & Eman,Chalchal quoque, & Darda simul quinque . Filij
Iosue.7.a. Charmi:Achar.‖qui turbauit Israel,& peccauit in furto anathematis . Filij Ethã Azarias. Filij aũt Hesron qui nati sunt ei: Ierameel &
Rut.4.d. B Ram & Calubi.‖Porrò Ram genuit Aminadab.Aminadab autem genuit Nahassõn principem filiorũ Iuda . Nahassõn quoq; genuit Salma, de quo ortus est Booz. Booz verò genuit Obed,qui & ipse genuit Isai.‖Isai autem
1.Re.26.b. & 17.b. genuit primogenitum Eliab,secundum*Aminadab',tertium Simmaa,quartum Nathanael, quintũ Raddai,sextum Asom, septimum Dauid.quorũ sorores fuerunt, Seruia & Abigáil. Filij Saruiæ:Abisai,Ioab & Asael,tres Abigáil autem genuit Amasa, cuius pater fuit Iether Ismahelites. Caleb verò filius Hesron accepit vxorẽ nomine Azuba, de qua genuit Ierioth: fueruntque filij eius Iaser & Sobab & Ardon.
C Cumque mortua fuisset Azuba, accepit vxorem Caleb,Ephrath:quæ peperit ei Hur.Porrò Hur genuit Vri:& Vri genuit Bezeleel.Post hæc ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cùm esset annorũ sexaginta:quæ peperit ei Segub. Sed & Segub genuit Iair, & possedit viginti tres ciuitates in Terra-Galaad.Cepitque Gessur & Aram oppida Iair, & Canath & viculos eius sexaginta ciuitatum . omnes isti, filij Machir patris Galaad. Cùm autem mortuus esset Hesron , ingressus est Caleb ad Ephratha.
D Habuit quoq; Hesron vxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrẽ Thecuæ.Nati sunt autem filij Ierameel primogeniti Hesron, Ram primogenitus eius,& Buna & Aran, & Asom & Achia.Duxit quoq; vxorem alterã Ierameel, nomine Atara,quæ fuit mater Onã.Sed & filij Ram primogeniti Ierameel, fuerũt Moos, Iamin & Acar.Onam autem habuit filios Semei & Iada.Filij aũt Semei:Nabad & Abisur. Nomen verò vxoris Abisur, Abiháil quæ peperit ei Ahobban, & Molid . Filij aũt Nabad fuerunt Saled,& Appháim. Mortuus est autẽ Saled absq; liberis.Filius verò Appháim, Iesi: qui Iesi,genuit Sesan.Porrò Sesan genuit Oholai.Filij aũt Iada fratris Semei:Iether & Ionathan. Sed & Iether mortuus est absq; libe-
E ris, Porrò Ionathan genuit Phaleth & Ziza. Isti fuerunt filij Ierameel. Sesan autem nõ habuit filios,sed filias:& seruũ Aegyptiũ,nomine Ieraa. Deditq; ei filiam suam vxorẽ: quæ peperit ei Ethei. Ethei aũt genuit Nathan, & Nathan genuit Zabad, Zabad quoq; genuit Ophlal,& Ophlal genuit Obed,Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariã,Azarias genuit Helles,& Helles genuit Elasa, Elasa genuit Sisamoi.Sisamoi genuit Sellũ,Sellum geneuit Icamiã Icamia aũt genuit Elisama . Filij aũt Caleb fratris Ierameel: Mesa primogenitus eius, ipse est pater Ziph : & filij Maresa patris He- F
brõ . Porrò filij Hebron , Core & Taphua & Recem & Samma. Samma aũt genuit Raham patrem Iercaam , & Recem genuit Sammai. Filius *Sammai, Maon:& Maon pater Beth- *Autem.Is
sur.Epha autem concubina Caleb peperit Haran & Mosa & Gezez . Porrò Haran genuit Gezez.Filij autem Iahaddai , Regom & Ioathan & Gesan & Phalet & Epha & Saaph. Concubina Caleb Maacha, peperit Saber & Tharana.Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Macbena, & patrem Gabaa. Filia verò Caleb,fuit Achsa. Hi erãt filij Ca-
leb, filij Hur primogeniti Ephrátha , Sobal G
pater Cariath-iarim , Salma pater Beth-léhem,Hariph pater Beth-gader. Fuerunt autẽ filij Sobal patris Cariath-iarim,Qui-videbat-dimidium-requietionum . Et de cognatione Cariath-iarim, Iethrei & Aphuthei & Semathei & Maserei. Ex his egressi sunt Saraitæ & Esthaolitæ.Filij Salma:Beth-léhem, & Netophathi,Coronæ-domus-Ioab,et Dimidium-requietionis-sarai.Cognationes quoque scribarum habitantium in Iabes,Canentes atque Resonantes, et In-tabernaculis-commorantes . Hi sunt Cinæi , qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

S. Generationes Dauid & regum Iuda ex progenie Dauid cum filijs ac filiabus eorum.

CAP. III.

DAuid verò hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron:primogenitum Ammon rex Achinoam Iezrahelitide: secundum Daniel de Abigail Carmelitide,tertium Absalõ filium Maacha filiæ Tholmai regis Gessur, quartũ Adoniam filium Aggith, quintum Saphatiam ex Abital,sextum Iethraham de Egla vxore sua . Sex ergo nati sunt ei in Hebron , vbi regnauit septem annis & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnauit in Ierusalem.‖Porrò in Ierusalem nati
A 2.Reg.3.a.
2. Re.5.a. B
sunt ei filij Simmaa, & Sobab, & Nathã,& Salomon, quatuor de*Beth-sabee'filia Ammiel *Beth-sua.
Iebaar quoq; & Elisama & Eliphalet & Noge & Nepheg & Iaphia, necnõ Elisama & Eliada & Eliphélet,nouẽ.omnes hi,filij Dauid,absque filijs cõcubinarũ:habuerũtq; sororẽ Thamar.

mar. Filius autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius, genuit Asa. De hoc quoq; natus
C est Iosaphat pater Ioram: qui Ioram genuit Ochoziã, ex quo ortus est Ioas: & huius Amasias filius, genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Ioatham, procreauit Achaz patrẽ Ezechiæ, de quo natus est Manasses. Sed & Manasses genuit Amon patrem Iosiæ. Filij autem Iosiæ
Matt. 1. b. fuerunt, primogenitus Iohanã, secundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum. ‖ De Ioacim natus est Iechonias & Sedecias. Filij Iechoniæ fuerunt: Asir, Salathiel, Melchiram,
D Phadaia, Senneser & Iecemia, Sama & Nadabia. De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum: Hasabam quoque & Ohol & Barachiam, & Hasadiam, Iosabhésed, quinque. Filius autem Hananiæ Phaltias pater Iesciæ, cuius filius Raphaia. huius quoque filius Arnan, de quo natus est Obdia, cuius filius fuit Sechenias. Filius Secheniæ, Semeia: cuius filij Hattus & Iegaal &
▸.7. Baria & Naaria & Saphat, ▸ & Sesa, ' sex numero. Filius Naariæ, Elioenái & Ezechias & Ezricam, tres. Filius Elioenái, Oduia & Eliasub & Pheleia & Accub & Iohanan & Dalaia & Anani, septem.

S. *Rursum posteritas Iudæ ac Simeonis & habitationes eorum, stirps Cham deletur à filijs Simeonis, Amalecitæ quoque ab ipsis percutiuntur.* CAP. IIII.

A Supra. 2. a. Gen. 38. d. & 46. b. FIlij Iuda: ‖ Phares, Hesron & Charmi & Hur & Sobal. Raia verò filius Sobal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai & Laad. hæ cognationes Sarathi. Ista quoq; stirps Etã: Iezrahel & Iesema & Iedebos. Nomen quoq; sororis eorum, Asalelphuni. Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hosa, isti sunt filij Hur primogeniti Ephratha patris Beth-lehem. Assur verò patri Thecuæ erant duæ vxores, Halaa & Naara. Peperit autẽ ei Naara, Oozam & Hepher & Themani & Ahasthari, isti sunt filij Naara. Porrò filij Ha
B laa: Séreth, & Sahar & Ethnã. Cos autem genuit Anob et Soboba, & cognationẽ Aharehel filij Arum. Fuit autem Iabes inclytus præ fratribus suis, & mater eius vocauit nomen illius Iabes, dicẽs, Quia peperi eum in dolore. Inuocauit verò Iabes Deum Israel, dicens, Si benedicens benedixeris mihi, & dilataueris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me à malitia nõ opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est. Caleb autem frater
C Sua, genuit Mahir, qui fuit pater Esthon. Porrò Esthon genuit Beth-rapha & Phesse & Tehinna patrem vrbis Naas. hi sunt viri Recha. Filij aũt Cenez: Othoniel & Saraia. Porrò filij Othoniel, Hathath & Maonathi. Maonathi genuit Ophra. Saraia autẽ genuit Ioab patrem Vallis-artificum: ibi quippe artifices erant. Filij verò Caleb filij Iephone, Hir & Ela Naham. Filij quoq; Ela, Cenez. Filij quoque Ialeleel: Ziph & Zipha, Thiria & Asrael. Et filij Ezra: Iether & Mered & Epher & Ialon, genuitque Mariam & Sammai & Iesba patrem Esthamo. Vxor quoque eius Iudaia, peperit Iared patrem Gedor, & Heber patrẽ Socho, & Icuthiel patrem Zanoe. hi autem filij Bethiæ filiæ Pharaonis, quam accepit Mered. Et filij vxoris Odaiæ sororis Nahã patris Ceila, Garmi, & Esthamo qui fuit de Macha D
thi. Filij quoq; Simõ: Ammõ & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filij Iesi: Zoheth & Ben zoheth, ‖ Filij Sela, filij Iudæ: Her pater Le- Gen. 38. a.
cha, & Laada pater Maresa & cognationes domus operantiũ byssum in Domo-iuramenti. Et Qui stare fecit solem, viriq; Mendacij, & Securus & Incendens, qui principes fuerũt in Moab, & Qui reuersi sunt in Lahem. hæc aũt verba vetera. Hi sunt figuli habitantes in Plãtationibus & in Sepibus, apud regem in operibus eius, commoratiq; sunt ibi. ‖ Filij Simeon Gen. 46. b.
E Namuel & Iamin, Iarib, Zara, Saul. Sellum filius eius, Mabsam filius eius, Masma filius eius. Filij Masma: Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei filius eius. Filij Semei sedecim, & filiæ sex: fratres autem eius non habuerunt filios multos, & vniuersa cognatio non potuit adæquare summam filiorum Iuda. Habitauerunt aũt in Ber-sabee & Molada & Hasar-suhal, & in Bala & in Ason, & in Tholad, & in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg, & in Beth-marchaboth, & in Hasar-susim, & in Beth-berai, & in Saarim. Hæ ciuitates eorũ vsq; ad regem Dauid. Villæ quoq; eorum: Etã Aen, & Remmõ & Thochen & Asan, ciuitates quinq;. Et vniuersi viculi eorũ per cir- F
cuitũ ciuitatum istarum vsq; ad Baal. hæc est habitatio eorũ, & sediũ distributio. Mosobab quoq; & Iemlech, & Iosa filius Amasiæ, & Ioel, & Iehu filius Iosabiæ filij Saraiæ filij Asiel, & Elioenai & Iacoba & Isuhaia & Asaia & Adiel & Ismiel & Banaia, Ziza quoq; filius Sephei filij Allõ filij Idaia filij Semri filij Samaia. Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehemẽter. Et profecti sunt vt ingrederẽtur in Gador vsq; ad orientẽ vallis, & vt quærerẽt pascua gregibus suis. Inue- G
nerũtq; pascuas huberes & valde bonas, & terrã latissimam et quietam & fertilẽ, in qua antè habitauerãt de stirpe Cham. Hi ergo venerunt quos suprà descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Iuda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inuenti fuerant ibi, & deleuerunt eos vsq; in præsen-

tem diem. habitauerunt q; pro eis, quoniam huberrimas pascuas ibidem repererunt. De filijs quoque Simeon abierunt in montem heir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariã et Raphaiam & Oziel filios Iesi: & percusserũt reliquias quæ euadere potuerant Amalecitarum, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

S. Catalogus filiorum Ruben Gad & dimidiæ tribus Manasse & habitatio eorum, qui percusserunt Agarenos, sed tandem ducti sunt ad Assyrios ob idololatriam ipsorum.

CAP. V.

A FIlij quoque Ruben primogeniti Israel (‖ ipse quippe fuit primogenitus eius: sed cùm violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filijs Ioseph filij Israel, & non est ille reputatus in primogenitum. Porrò Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primogenita autẽ reputata sunt Ioseph) ‖ filij ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch & Phallu, Esron & Charmi. Filij Ioel: Samia filius eius, Gog filius eius, Semei filius eius, Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, Beera filius eius, quem captiuum duxit Thelgath-phalnásar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Rubẽ. Fratres autem eius, & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel & Zachariã. Porrò Bala filius Azaz, filij Samma, filij Ioel, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. Contra orientalem quoque plagam habitauit vsque ad introitum erémi & flumen Euphráten. Multum quippe iumentorum numerum possidebãt in Terra-Galaad. In diebus autẽ Saul præliati sunt cõtra Agarenos, & interfecerunt illos, habitauerúntque pro eis in tabernaculis eorũ, in omni plaga quæ respicit ad orientem Galaad. Filij vero Gad e regione eorum habitauerunt in Terra-Basan vsque Selcha: Ioel in capite, & Sapham secundus: Ianai autem & Saphat in Basan. Fratres verò eorum secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollam & Sebe & Iorai & Iachan & Zie & Heber, septẽ. Hi filij Abiháil, filij Huri, filij Iara, filij Galaad, filij Michael, filij Iesesi, filij Ieddo, filij Buz. Fratres quoque filij Abdiel, filij Guni, princeps domus in familijs suis. Et habitauerũt in Galaad & in Basan & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, vsque ad terminos. Omnes hi, numerati sunt in diebus Ioatham regis Iuda, & in diebus Ieroboã regis Israel. Filij Ruben & Gad et dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portãtes, & gladios, & tendentes arcum, eruditiq; ad prælia, quadraginta quatuor millia, & septingenti, sexaginta procedentes ad pugnam. Dimicauerunt contra Agarenos: Ituræi verò, & Naphis, & Nodab præbuerunt eis auxiliũ. Traditiq; sunt in manus eorum Agareni, & vniuersi qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerunt cùm præliarentur: & exaudiuit eos, eo quòd credidissent in eum. Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ouium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia. Vulnerati autem multi corruerunt. fuit enim bellum Domini. Habitauerunt q; pro eis vsq; ad transmigrationem. Filij quoq; dimidiæ tribus Manasse possederũt terram à finibus Basan vsq; Baal, Hermõ & Sanir, & monte Hermon. ingens quippe numerus erat. Et hi fuerũt pincipes domus cognationis eorum, Epher, & Iesi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel viri fortissimi & potentes, & nominati duces in familijs suis. Reliquerunt aũt deũ patrum suorũ, et fornicati sunt post deos populorũ terræ, quos abstulit Deus coram eis. & suscitauit Deus Israel spiritũ Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgath-phalnásar regis Assur: & transtulit Ruben & Gad & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuium Gozan, vsque ad diem hanc.

Gen. 35 d. 49. a.
Gen. 49. b
Exodi. 6. c
Nu. 26. a.
B
C
D

S. Genealogia filiorum Leui, et quos ex eis constituerit Dauid cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum vrbibus suis in singulis tribubus Israel, & quæ fuerint ciuitates refugij.

CAP. VI.

A FIlij Leui: ‖ Gerson-Caath, & Merari. Filij Caath: Amrã, Isaar, Hebrõ, & Oziel. Filij Amrã: Aarõ, Moyses & Maria. Filij Aarõ: Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue, Abisue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi, Ozi genuit Zaraiã, & Zaraias genuit Meraioth. Porrò Meraioth genuit Amariã, & Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas, Achimaas genuit Azariã, Azarias genuit Iohanan, & Iohanan genuit Azariã. ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quam ædificauit Salomon in Ierusalem. Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellũ, Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariã, Azarias genuit Saraiã, & Saraias genuit Iosedec. Porrò Iosedec egressus est, quando transtulit Dominus Iudã & Ierusalẽ per manus Nabuchodonosor. Filij ergo Leui: ‖ Gerson, Caath, & Merari. Et hæc nomina filiorũ Gerson: Lobni, & Semei. filij Caath: Amrã, & Isaar, & Hebrõ, & Oziel. Filij Merari: Moholi & Musi.

Gen. 46 b
Infra. 23. b
Exod. 6. 16

Hæ autem

Hæ aũt cognationes Leui ſecundum familias eorum. Gerſon, Lobni filius eius, Iahath filius eius, Zamma filius eius, Ioha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius, Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Aſir filius eius, Elcana filius eius, Abiaſaph filius eius, Aſir filius eius, Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana: Amaſai, & Achimoth, et Elcana. Filij Elcana, Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroh̃ filius eius, Elcana filius eius. Filij Samuel: primogenitus C Vaſſeni, & Abia. Filij aũt Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei filius eius, Oza filius eius, Sammaa filius eius, Haggia filius eius, Aſaia filius eius. Iſti ſunt quos conſtituit Dauid ſuper cantores domus Domini, ex quo collocata eſt arca: & miniſtrabant coram tabernaculo teſtimonij, canẽtes donec ædificaret Salomon domũ Domini in Ieruſalem: ſtabant aũt iuxta ordinẽ ſuum in miniſterio. Hi vero ſunt qui aſsiſtebãt cũ filijs ſuis, de filijs Caath, Heman cãtor filius Ioel, filij Samuel filij Elcana, filij Ieroh̃, filij Eliel, filij Thohu, filij Suph, filij Elcana, filij Mahath, filij Amaſai, filij Elcana, filij Iohel, filij Azariæ, filij Sophoniæ, filij Thahath, filij Aſir, filij Abiaſaph, filij Core, filij Iſaar, filij Caath, filij Leui, filij Iſrael. Et frater eius Aſaph, qui ſtabat à dexteris eius, Aſaph filius Barachiæ, filij Samaa, filij Michael, filij Baſaiæ, filij Melchiæ, filij Athanai, filij Zara, filij Adaia, filij Ethan, filij Zamma, filij Semei, filij Ieth, filij Gerſon, filij Leui. Filij autem Merari fratres eorum, ad ſiniſtrã, Ethan D filius Cuſi, filij Abdi, filij Maloch, filij Haſabiæ, filij Amaſiæ, filij Helciæ, filij Amaſai, filij Boni, filij Somer, filij Moholi, filij Muſi, filij Merari, filij Leui. Fratres quoque eorum Leuitæ, qui ordinati ſunt in cunctum miniſterium tabernaculi domus Domini. Aaron verò, & filij eius adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiamatis, in omne opus Sancti ſanctorum: & vt precarentur pro Iſrael iuxta omnia quæ præceperat Moyſes ſeruus Dei. Hi ſunt autem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abiſũe filius eius, Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius eius, Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius eius, Sadoc filius eius, Achimaas E filius eius. Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum ſcilicet Aaron, iuxta cognationes Caathitarũ: ipſis enim ſorte contigerant. Dederunt igitur eis Hebron in Ioſu. 21. b. terra Iuda, & ſuburbana eius per circuitum: agros aũt ciuitatis, & villas, Caleb filio Iephone. Porrò filijs Aaron dederũt ciuitates ad confugiendum, Hebron & Lobna, & ſuburbana eius, Iether quoque & Eſthemo cum ſuburbanis ſuis, ſed & Helon & Dabir cum ſuburbanis ſuis. Aſan quoq; & Beth-ſẽmes & ſuburbana earum. De tribu autem Ben-iamin: Gãbee & ſuburbana eius, & Almath cum ſuburbanis ſuis, Anathoth quoque cum ſuburbanis ſuis. omnes ciuitates tredecim, per cognationes ſuas. Filijs autem Caath reſiduis de cognatione ſua dederunt ex dimidia tribu Manaſſe in poſſeſsionem vrbes decem. Porrò filijs Gerſon per cognationes ſuas de tribu Iſſachar, & de tribu Aſer, & de tribu Nephthali, & de tribu Manaſſe in Baſan, vrbes 'tredecim'. Filijs autẽ Merari per cognationes ſuas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabũlon, dederunt ſorte ciuitates duodecim. Dederunt quoq; filij Iſrael Leuitis ciuitates, & ſuburbana earum: dederũntque per ſortem, ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Ben-iamin, vrbes has quas vocauerũt nominibus ſuis, & his qui erãt de cognatione filiorum Caath, fueruntque ciuitates in terminis eorum de tribu Ephraim. ‖Dederunt ergo eis vrbes ad confu Ioſu. 21. b. giendũ, Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim: & Gazer cum ſuburbanis ſuis, Iecmaam quoque cum ſuburbanis ſuis, & Beth-horon ſimiliter, nec non & Helo cum ſuburbanis ſuis, & Geth-remon in eundẽ modum. Porrò ex dimidia tribu Manaſſe, Aner & ſuburbana eius, Balaam & ſuburbana eius: his videlicet qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant. Filijs autẽ Gerſom de cognatione dimidiæ tribus Manaſſe, Gaulon in Baſan, & ſuburbana eius, & Aſtaroth cum ſuburbanis ſuis. De tribu Iſſachar, Cedes & ſu- G burbana eius, & Dabereth cũ ſuburbanis ſuis, Ramoth quoque & ſuburbana eius, & Anem cum ſuburbanis ſuis. De tribu verò Aſer. Maſal cum ſuburbanis ſuis, & Abdon ſimiliter, 'Hebr. 1. 'Aſach' quoque & ſuburbana eius, & Rohob cum ſuburbanis ſuis. Porrò de tribu Nephthali, Cedes in Galilæa & ſuburbana eius, Hamõ cum ſuburbanis ſuis, & Cariathãim, & ſuburbana eius. Filijs autem Merari reſiduis: de tribu Zabulon, Remmono & ſuburbana eius, & Thabor cum ſuburbanis ſuis. trans Iordanem quoque ex aduerſo Iericho contra orientem Iordanis, de tribu Ruben, Boſor in ſolitudine cum ſuburbanis ſuis, & Iaſſa cum ſuburbanis ſuis, Cademoth quoque & ſuburbana eius, & Mephãath cum ſuburbanis ſuis. Nec nõ & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & ſuburbana eius, & Manãim cũ ſuburbanis ſuis, ſed & Heſebon cum ſuburbanis ſuis, & Iezer cum ſuburbanis ſuis.

quatuordecim. 10. F

S. Genealogia Iſſachar, Ben-iamin, Nephthali, Manaſſe, Ephraim & Aſer.

CAP. VII.

Porrò

A PORRÒ filij Issachar: Thola, & Phua, Iasub & Simeron, quatuor. Filij Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, & Iemái, & Iebsem, & Samuel: principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus Dauid, viginti duo millia sexcenti. Filij Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, & Obadia, & Ioel et Iesia, quinque: oēs principes. Cumq; eis per familias, & populos suos, accincti ad prælium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerūt vxores, & filios. Fratres quoq; eorum per omnē cognationē Issachar, robustissimi ad pugnandū, octoginta septē millia numerati sunt.

Gen.49.c. ‖ Filij Ben-iamin: Bela, & Bechor, & Iadihel,

B tres. Filij Bela: Esbon & Ozi & Oziel & Ierimoth et Vrai, quinq; principes familiarum, &

v.5. ad pugnandum robustissimi, numerus aūt eo

C rū, viginti duo millia & trigintaquatuor. Porrò filij Bechor: Zamira, & Ioas, & Eliézer, & Elioenái, & Amri, et Ierimoth, et Abia, et Anathoth, & Almath. omnes hi, filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationū suarū ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti. Porrò filij Iadihel: Balan. Filij aūt Balan: Iehus, & Ben-iamin, & Aod, & Chanaana, & Zetham, & Tharsis, Ahisahar: omnes hi, filij Iadihel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sephā quoque & Haphā filij Hir: & hasim filij Aher. Filij autem Nephthali: Iasiel, &

a filij.1. Guni, & Iéser & Sellum, filij Bala. Porrò a filius' Manasse, Esriel: concubinaque eius Syra peperit Machir patrē Galaad. Machir aūt accepit vxorem filijs suis Happhim & Sapham:

D & habuit sororē nomine Maacha: nomen aūt secundi Salphaad, natæque sunt Salphaad filiæ. & peperit Maacha vxor Machir filiū, vocauitq; nomen eius Phares: porrò nomen fratris eius, Sares. & filij eius, Vlā, & Recē, Filius aūt Vlam, Badan. hi sunt filij Galaad, filij Machir, filij Manasse. Soror aūt eius Regina peperit Virum-decôrū, et Abiézer. & Mohola, Erāt aūt ffilij Semida: Ahin & Sechē, & Leci, & Aniā. Filij aūt Ephráim: Suthála, Bared filius eius, Thábath filius eius, Elada filius eius, Thábath filius eius, & huius filius Zabat, & huius filius Suthála, & huius filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descēderant vt inuaderent possessiones eorū.

E Luxit igitur Ephráim pater eorū multis diebus, & venerunt fratres eius vt consolarentur eum. Ingressusque est ad vxorē suā: quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomē eius Beria, eo quòd in malis domus eius ortus esset: filia autē eius fuit Sara, quæ ædificauit Bethoron inferiorē & superiorem, & Ozen-sara. Porrò filius eius Raphá & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaan, qui genuit Laadan: huius quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama, de quo ortus est Nun, qui habuit filium F Iosûe. Possessio autem eorum & habitatio, Beth-el cum filiabus suis, & contra orientem Noran, ac occidentalem plagā Gazer & filiæ eius, Sichem quoque cum filiabus suis, vsque ad Asa cum filiabus eius. Iuxta filios quoque Manasse Beth-san & filias eius, Thanach & filias eius, Mageddo & filias eius, Dor & filias eius: in his habitauerūt filij Ioseph, filij Israel.

‖ Filij Aser: Iéna, & Iesua, et Iessui, & Baria, & Gen.46.b Sara soror eorū. Filij aūt Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barsaith. Heber autem genuit Iephlat, & Somer, & Hothā, & Suaa sororem eorum. Filij Iephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filij Iephlat. Porrò filij So- G mer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram. Filij aūt Helē fratris eius: Supha, et Iemna, et Selles, & Amal. Filij Supha: Sue, Harnapher et Sual, et Beri, et Iamra, Bosor, et Hod, et Samma, & Salusa, & Iethrā & Bera. Filij Iether: Iephonne, & Phaspha, & Ara. Filij autē Olla: Aree, & Haniel, & Resia. Omnes hi filij Aser, principes cognationū, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis quæ apta esset ad bellum, viginti sex millia.

S. Rursum genealogia Ben-iamin & Saul filiorumque ipsius. CAP. VIII.

BEN-iamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundū, Ahara tertium, Nohaa quartum, & Rapha quintum. Fueruntque filij Bale: & Addar, & Gera, & Abiud, Abisue quoque, & Naaman, & Ahóe, sed & Gera & Sephuphan, & Huram. Hi sunt filij Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui trāslati sunt in Manáhath. Naaman autem & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza & Ahihud. Porrò Saharáim genuit in regione Moab, postquā dimisit Husim & Bara vxores suas. Genuit autē de Hodos vxore sua Iobab, et Sebia, et Mosa, et Molchō, Iehus quoque et Sechia, B et Marma. hi sunt filij eius principes in familijs suis. Mehusim verò genuit Abitob, et Elpháal. Porrò filij Elpháal: Heber, et Misaā, et Samad: hic ædificauit Ono, et Lod, et filias eius. Baria autem et Sama principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugauerūt habitatores Geth. Et Ahio, et Sesac, et Ieri moth, et Zabadia, et Arod, et Heder, Michael quoque et Iespha, et Ioha filij Baria. Et Zabadia, et Mosollā, et Hezeci, et Heber, et Iesamari, et Iezlia, et Iobab filij Elpháal, et Iacim, et Zechri, et Zabdi, et Elioenai, et Selethái, et Eliel, et Adaia, et Baraia, et Samarath filij Semei. Et Iesphā, et Heber, et Eliel, et Abdō, et C Zechri,

Gen.49.e Sup.7.c.

Zechri,& Hanan, & Hanania, & Aelã,& Anathothia,& Iephdaia, & Phanuel filij Seſac. & Samſari,& Sohoria,& Otholia,& Ierſia,& Elia,& Zechri,filij Ieroham.hi patriarchæ,& cognationum principes, qui habitauerunt in Ieruſalem. ‖In Gabaon autem habitauerunt Abi-gabaon, & nomen vxoris eius Maacha: filiuſque eius primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal,& Nadab,Gedor quoq; & Ahio,& Zacher,& Macelloth:& Macelloth genuit Samaa: habitaueruntque ex aduerſo fratrum ſuorũ in Ieruſalem cum fratribus ſuis. ‖Ner autẽ genuit Cis,et Cis genuit Saul. Porrò Saul genuit Ionathã,& Melchi-ſúa,& Abinadab & Eſbáal.Filius autem Ionathan,Merib-báal : & Merib-báal genuit Micha. Filij Micha, Phithon, & Melech,& Tharaa,& Ahaz,& Ahaz genuit Ioada:& Ioada genuit Amath, & Azmoth,& Zamri: porrò Zamri genuit Moſa, Moſa genuit Banaa, cuius filius Rapha, de quo ortus eſt Elaſa, qui genuit Aſel. Porrò Aſel ſex filij fuerunt, his nominibus, Ezricam, Bochru,Iſmahel,Saria,Obdia, & Hanan:omnes hi,filij Aſael.Filij autem Eſec fratris eius, Vlam primogenitus, & Iehus ſecũdus,& Eliphálet tertius. Fueruntque filij Vlam viri robuſtiſsimi,& magno robore tendentes arcum:& multos habentes filios ac nepotes, vſque ad centum quinquaginta ▷milia'. Omnes hi filij Ben-iamin.

Infra. 6.f.

1.Re.14.g. Inf,9.g.

▷.1.

S. Qui primi filiorum Iſrael habitauerint in Ieruſalem, & officia ſacerdotum ac Leuitarum, generationes quoque Saul ac filiorum eius repetuntur. CAP. IX.

A VNiuerſus ergo Iſrael dinumeratus eſt: & ſumma eorum ſcripta eſt in Libro regum Iſrael,& Iuda:tranſlatiq; ſunt in Babylonem propter delictum ſuum. Qui autẽ habitauerunt primi in poſſeſsionibus,& in vrbibus ſuis:Iſrael, & ſacerdotes, & Leuitæ,& Nathinei. Commorati ſunt in Ieruſalẽ de filijs Iuda, & de filijs Ben-iamin, de filijs quoq; Ephráim.& Manaſſe.Othei filius Ammiud,filij Amri,filij Omrai,filij Bonni,de filijs Phares filij Iuda.Et de Siloni:Aſaia primo
B genitus,& filij eius.De filijs aũt Zara:Iehuel, & fratres eorũ,ſexcẽti nonaginta.Porrò de filijs Bẽ-iamin:Salo filius Moſollã,filij Oduia, filij Aſana: & Iobania filius Ieroham : & Ela filius Ozi,filij Mochori : & Moſollam filius Saphatiæ,filij Rahuel, filij Iebaniæ. & fratres eorum per familias ſuas, nongenti quinquaginta ſex.Omnes hi,principes cognationum per domos patrum ſuorum. De ſacerdotibus autem:Iedaia,Ioiarib,& Iachin:Azarias quoque filius Helciæ,filij Moſollam, filij Sadoc, filij Maraioth,filij Achitob, pontifex domus Dei.Porrò Adaias filius Ieroham, filij Phaſſur, filij Melchiæ: & Maáſai filius Adiel, filij Iezra,filij Moſollam, filij Moſollamith, filij Emmer. fratres quoque eorum principes per C familias ſuas,mille ſeptingenti ſexaginta:fortiſsimi robore ad faciendum opus miniſterij in domo Dei.De Leuitis autem:Semeia filius Haſſub filij Ezricam,filij Haſebia de filijs Merari.Bacbacar quoque carpentarius,& Galal, & Mathania filius Micha, filij Zechri, filij Aſaph,& Obdia filius Semeiæ filij Galal, filij Idithun : & Barachia filius Aſa, filij Elcana, qui habitauit in atrijs Netophati.Ianitores autem:Sellum,& Accub,& Telmon,& Ahimã: & frater eorum Sellum princeps. vſque ad illud tempus,in porta regis ad orientem, obſeruabant per vices ſuas de filijs Leui.Sellum ve D rò filius Core filij Aabiaſaph,filij Core, cum fratribus ſuis,& domo patris ſui, hi ſunt Coritæ ſuper opera miniſterij,cuſtodes veſtibulorum tabernaculi : & familiæ eorum per vices caſtrorum Domini cuſtodientes introitũ. Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorũ corã Domino. Porrò Zacharias filius Moſollamia, ianitor portæ tabernaculi teſtimonij. Oẽs hi electi in oſtiarios per portas, ducenti duodecim:& deſcripti in villis proprijs: quos conſtituerunt Dauid, & Samuel Videns,in fide ſua tam ipſos, quàm filios eorum in oſtijs domus Domini,& in tabernaculo vicibus ſuis.Per quatuor ventos erant oſtiarij: id eſt ad orientẽ, & ad occidentem, & ad aquilonẽ,& ad auſtrũ.Fratres aũt eorum in viculis morabantur,& veniebant in ſabbathis ſuis de tẽpore vſq; ad tẽpus.His quatuor Leuitis creditus E erat omnis numerus ianitorum, & erãt ſuper éxedras,& theſauros domus Domini.Per gyrum quoq; tẽpli Domini morabãtur in cuſtodijs ſuis,vt cùm tempus fuiſſet, ipſi manè aperirent fores. De horum "grege'erant & ſuper "genere. 10
vaſa miniſterij : ad numerum enim & inferebãtur vaſa & efferebãtur.De ipſis & qui credita habebãt vtenſilia ſanctuarij,præerant ſimilæ,& vino, & oleo, & thuri, & aromatibus. Filij autẽ ſacerdotum vnguẽta ex aromatibus conficiebant. Et Mathathias Leuites primogenitus Sellũ Corritæ, præfectus erat eorum quæ in ſartagine frigebãtur.Porrò de filijs Caath fratribus eorum ſuper panes erant propoſitiõnis,vt ſemper nouos per ſingula ſabbatha præpararent.Hi ſunt principes cantorũ per fa
milias Leuitarũ,qui in éxedris morabãtur, vt F die ac nocte iugiter ſuo miniſterio deſeruirẽt. Capita Leuitarũ, per familias ſuas principes, manſerunt in Ieruſalem. ‖In Gabaon autem Sup. 8.e.
cõmorati ſunt pater Gabaon Iehiel, & nomẽ vxoris eius Máacha.Filius primogenitus eius Abdon,& Sur, & Cis,& Baal, & Ner, & Nadab,Gedor quoque,& Ahio,& Zacharias, & Macelloth.

Macelloth. Porrò Macelloth genuit Samaã: isti habitauerunt eregione fratrum suorũ in
Sup. 8.d. Ierusalem, cum fratribus suis. ‖Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Ionathan, & Melchisúa. & Abinádab, & Esba-
G ál. Filius autem Ionathan, Meribbáal: & Meribbáal genuit Micha. Porrò filij Micha, Phithon & Melech, & Tharaa, & Ahaz. Ahaz aũt genuit Iara: & Iara genuit Alámath, & Azmoth, & Zamri. Zamri autem genuit Mosa: Mosa verò genuit Banaa: cuius filius Rapha ia, genuit Elasa: de quo ortus est Asel. Porrò Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricã, Bochru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan. hi sunt filij Asael.

S. Saul propter varias iniquitates à Philisthæis occiditur cum filijs, eiusq; capite à Philisthæis amputato reliquum corpus cum filijs sepelitur à viris Iabes-Galaad.

CAP. X.

A 1. Re. 31. a. PHilisthijm autem pugnabant contra Israel, fugeruntq; viri Israel Palæsthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelbóe. Cumque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul & filios eius, percusserunt Ionathan, & Abinadab, & Melchi-súa filios Saul. Et aggrauatum est prælium cõtra Saul, inueneruntque eum sagittarij, & vulneraue-
B runt iaculis. Et dixit Saul ad armigerum suũ, Euagina gladium tuum, & interfice me: ne forte veniant incircuncisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem, & irruit in eum. Quod cùm vidisset armiger eius, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, & mortuus est. Interijt ergo Saul, & tres filij eius, & omnis domus illius pariter concidit. Quod cùm vidissent viri Israel qui habitabant in campestribus, fugerunt: & Saul ac filijs eius mortuis, dereliquerunt vrbes suas, & huc illucq; dispersi sunt: veneruntq; Philisthijm, & habitauerunt in eis.
C Die igitur altero detrahẽtes Philisthijm spolia cæsorum, inuenerunt Saul, & filios eius iacentes in mõte Gelbóe. Cumque spoliassent eũ & amputassent caput, armisq; nudassent, miserunt in terram suam, vt circunferretur, & ostenderetur idolorum templis & populis: arma autem eius cõsecrauerunt in phano Dei sui, & caput affixerunt in templo Dagõ. Hoc cum audissent viri Iabes-Galaad, omnia scili D cet quæ Philisthijm fecerant super Saul, cõsurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum eius: attuleruntq; ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt septem diebus. Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quòd præuaricatus sit ‖mandatum Domini quod præceperat, 1. Re. 15. c.
& non custodierit illud: sed insuper etiam ‖pythonissam consuluerit, nec sperauerit in 1. Re. 28. b
Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid filium Isai.

S. Vnctus Dauid in regem, deuictis Iebusæis habitauit in Ierusalem, stipatus potentissimis ac sternuissimi militibus, quorum heroica gesta narrantur: noluit Dauid desyderatam bibere aquam, eo quod cum fortium suorum periculo allata esset.

CAP. XI.

A 2. Re. 5. a. COngregatus est igitur omnis Israel ad Dauid in Hebron, dicens, Os tuum sumus & caro tua. Heri quoque & nudiustertius cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas & introducebas Israel: tibi enim dixit Dominus Deus tuus, Tu pasces populum meum Israel, & tu eris princeps super eum. Venerunt ergo omnes maiores natu Israel ad regem in Hebron, & inijt Dauid cũ eis fœdus coram Domino: vnxeruntq; eum regem super Israel, iuxta sermonem Domini quem lo
B cutus est in manu Samuel. Abijt quoque Dauid, & omnis Israel in Ierusalem. hæc est Iebus, vbi erant Iebusæi habitatores terræ. Dixeruntq; qui habitabant in Iebus ad Dauid, Nõ ingredieris huc. Porrò Dauid cepit arcẽ Sion, quæ est Ciuitas-Dauid, dixitq;, Omnis qui percusserit Iebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, & factus est princeps. Habitauit autẽ Dauid in arce, & idcirco appellata est Ciuitas-Dauid. Aedificauitq; vrbẽ in circuitu à Mello, vsq; ad gyrum: Ioab autem reliqua vrbis extruxit. Proficiebatq; Dauid vadens & cres- C
cens, & Dominus exercituum erat cũ eo. ‖Hi 2. Re. 23. a.
principes virorum fortiũ Dauid, qui adiuerũt eum vt rex fieret super omnẽ Israel iuxta verbum Domini quod locutus est ad Israel. Et iste numerus robustorũ Dauid: Iesbaã filius Hachamoni princeps inter triginta: iste leuauit hastam suã super trecẽtos vulneratos vna vice. Et post eũ Eleazar filius Patrui-eius Ahohites,

Ahohites, qui erat inter tres potẽtes. iſte fuit cum Dauid in Pheſ-domim, quando Philiſthijm congregati ſunt ad locum illum in præliũ: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus à facie Philiſthinorum.
*hic ſtetit. 12. "Hi ſteterunt in medio agri, & "defenderunt eum: cumq; percuſsiſſent Philiſthæos, dedit Dominus ſalutem magnam populo ſuo. Deſcenderunt autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat Dauid, ad ſpeluncam Odollam, quando Philiſthijm fuerant caſtra
D metati in Valle-raphaim. Porrò Dauid erat
aquam. in præſidio, & ſtatio Philiſthinorũ in Bethléhem. Deſyderauit igitur Dauid & dixit, O ſiquis daret mihi aquam de ciſterna Beth-léhem, quæ eſt in porta. Tres ergo iſti per media caſtra Philiſthinorũ perrexerunt, & hauſerunt aquam de ciſterna Beth-léhem, quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid vt biberet: qui noluit, ſed magis libauit illam Domino, dicens. Abſit vt in conſpectu Dei mei hoc faciam, & ſanguinem iſtorum virorum bibã: quia in periculo animarum ſuarum attulerũt mihi aquam. Et ob hanc cauſam noluit bibe-
E re. hæc fecerunt tres robuſtiſsimi. Abiſai quoque frater Ioab ipſe erat princeps trium, & ipſe leuauit haſtam ſuam contra trecentos vulneratos, & ipſe erat inter tres nominatiſsimus, & inter tres ſecundus inclytus, & princeps
*vir robuſtiſsimus. 4. eorum: veruntamen vſque ad tres primos non peruenerat. Banaias filius Ioiadæ "viri robuſtiſsimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabſeel: ipſe percuſsit duos ariel Moab: & ipſe deſcendit & interfecit leonem in media ciſterna tempore niuis. Et ipſe percuſsit virum Aegyptium, cuius ſtatura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam vt liciatorium texentium: deſcendit igitur ad eum cum virga, & rapuit haſtam quam tenebat manu, & in-
F terfecit eum haſta ſua. Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, qui erat inter tres robuſtos nominatiſsimus, inter triginta primus, veruntamẽ ad tres vſque non peruenerat: poſuit autem eum Dauid ad auriculam ſuam. Porrò fortiſsimi viri in exercitu, Aſahel frater Ioab, & Elchanan filius Patrui-eius de Beth-léhem, Sãmoth Arorites, Helles Phalonites, Ira filius Acces Thecuites, Abiézer Anathothites, Sobbochai Huſathites, Ilai Ahohites, Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites, Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Ben-iamin, Banaia Pharatonites, Hurai de Torrente-Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites. Filij Aſſem Gezonites, Ionathan filius Sage Ararites, A-
G hiam filius Sachar Ararites. Eliphal filius Vr, Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites, Heſro Carmelites, Naárai filius Azbai, Ioel frater Nathan, Mibahar filius Agarai. Selec Ammonites Naháraí Berothites armiger Ioab filij Saruiæ, Ira Iethræus, Gareb Iethræus, Vrias Hethæus, Zabad filius Oholi, Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta: Hanan filius Maacha, & Ioſaphat Mathanites, Ozia Aſtarothites, Samma & Iehiel filij Hotham Arorites, Iedihel filius Samri, & Ioha frater eius Thoſaites, Eliel Mahumites, & Ieribai & Ioſaia filij Elnaẽ, & Iethma Moabites, Eliel & Obed, & Iaſiel de Maſobia.

S. Qui Dauid fuerant ſequuti fugientem Saul, & qui poſtea ex omnibus tribubus venerunt vt eum regem conſtituerent in Hebron.

CAP. XII.

HI quoque venerunt ad Dauid in Sice- A
leg, cùm adhuc fugeret Saul filiũ Cis, qui erant fortiſsimi & egregij pugnatores, tendentes arcum, & vtraque manu fundis ſaxa iacientes, & dirigentes ſagittas: de fratribus Saul ex Ben-iamin. Princeps Ahiezer, & Ioas filij Samaa Gabaathites: & Iaziel & Phallet filij Azmoth, & Baracha & Iehu Anathotites. Samaias quoque Gabaonites fortiſsimus inter triginta & ſuper triginta. Ieremias & Ieheziel & Iohanan & Iezabad Gaderothites. & Eluzai & Ierimuth, & Baalia & Samaria & Saphatia Haruphites. Elcana & Ieſia & Azareel & Ioézer & Ieſbaã de Carehim: Ioela quoq; & Zabadia filij Ieroham de Gedor.
Sed & Gaddi transfugerunt ad Dauid, cùm la B
teret in deſerto, viri robuſtiſsimi, & pugnatores optimi, tenẽtes clypeum & haſtam: facies eorũ quaſi facies leonis, & veloces quaſi capreæ in montibus: Ezer princeps, Obdias ſecũdus, Eliab tertius, Maſmana quartus, Ieremias quintus, Ethi ſextus. Eliel ſeptimus. Iohanan octauus, Elzebab nonus, Ieremias decimus, Machbanai vndecimus. hi de filijs Gad principes exercitus: nouiſsimus, centũ militibus præerat, & maximus mille. Iſti ſunt qui tranſierunt Iordanẽ menſe primo, quando inundare conſueuit ſuper ripas ſuas: & oẽs fugauerunt qui morabantur in vallibus ad orientalẽ plagam & occidẽtalem. Venerunt aũt & de C
Ben-iamin & de Iuda ad præſidiũ in quo morabatur Dauid. Egreſſuſq; eſt Dauid obuiam eis, et ait, Si pacificè veniſtis ad me vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis. ſi autem inſidiamini mihi pro aduerſarijs meis, cùm ego iniquitatem in manibus non habeã, videat Deus patrum noſtrorũ, et iudicet. Spiritus verò induit Amaſai principem inter triginta, et ait, Tui ſumus ô Dauid, et tecum fili Iſai, pax, pax tibi, et pax adiutoribus tuis. te enim adiuuat Deus tuus. Suſcepit ergo eos Dauid, et conſtituit principes turmæ. Porrò de Manaſſe tránsfugerunt ad Dauid, quando

veniebat

veniebat cum Philisthijm aduersus Saul, vt
1.Re. 26.b pugnaret:& non dimicauit cum eis. ‖quia ini
to consilio remiserunt eum principes Philisthinorum, dicentes, Periculo capitis nostri reuertetur ad dominum suum Saul. Quando igitur reuersus est in Siceleg, transfugerũt ad
D eũ de Manasse, Ednas,& Iozabad, & Iedihel,
▷.6. & Michael▷& Ednas'& Iozabad, & Eliu, &
f'milium.6. Salathi,principes'militũ'in Manasse. hi præbuerunt auxilium Dauid aduersus latrunculos:omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu.Sed & per singulos dies veniebant ad Dauid ad auxiliandum ei, vsque dum fieret grandis numerus,quasi exercitus Dei. Iste quoque est numerus principũ exercitus, qui venerunt ad Dauid, cùm esset in Hebron, vt transferrent regnum Saul ad eum,iuxta verbũ Domini. Filij Iuda portantes clypeum & hastam, sex millia octingenti expediti ad prælium.De filijs Simeõ virorum fortissimorum ad pugnandum, septem millia
E centum. De filijs Leui,quatuor millia sexcẽti.Ioiada quoque princeps de stirpe Aaron,& cum eo tria milliaseptingenti.Sadoc etiã puer egregiæ indolis, & domus patris eius,principes viginti duo.De filijs autẽ Ben-iamin fratribus Saul,tria millia. magna enim pars eorũ adhuc sequebatur domum Saul.Porrò de filijs Ephráim viginti millia octingenti,fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis. Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia,singuli per nomina sua venerunt vt cõstituerent regem Dauid. De filijs quoq; Issachar viri eruditi qui nouerant singula tempora, ad præcipiendũ quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autem reliqua tri-
F bus,eorum consiliũ sequebatur. Porrò de Zabûlon qui egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis,quinquaginta millia venerunt in auxiliũ,non in corde duplici.Et de Nephthali,principes mille & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septem millia.De Dan etiã præparati ad prælium, vigintiocto millia sexcenti. Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie prouocantes quadraginta millia. Trans Iordanem autẽ de filijs Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centũ viginti millia.Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron,vt constituerent regem Dauid super vniuersum Israel: sed & omnes reliqui ex Israel,vno corde erãt vt rex fieret Dauid.Fuerunt́que ibi apud Dauid tribus diebus comedentes & bibentes. præparauerãt enim eis fratres sui.Sed & qui iuxta eos erant,vsque ad Issachar & Zabûlon & Nephthali, afferebãt panes in asinis,& camelis, & mulis, & bobus ad vescendum:farinam, palathas, vuam passam, vinum, oleum, boues, arietes ad omnem copiam.gaudium quippe erat in Israel.

S. A Chariath-iarim reducitur arca Domini de domo Abinadab,omni Israel cum Dauid ante eam ludentibus,sed quia Oza arcam contingens à Domino percussus est,auertit eam Dauid in domum Obed-edom. cui ex eo tempore benedixit Dominus.

CAP. XIII.

INijt autem consilium Dauid cũ tribunis A
& cẽturionibus,& vniuersis principibus,
& ait ad omnẽ cœtum Israel,Si placet vobis,& à Domino Deo nostro egreditur sermo quẽ loquor:mittamus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israel,& ad sacerdotes & Leuitas qui habitãt in suburbanis vr biũ,vt congregentur ad nos,& reducamus arcã Dei nostri ad nos: non enim requisiuimus eã in diebus Saul.Et respondit vniuersa multitudo vt ita fieret: placuerat enim sermo omni populo. Congregauit ergo Dauid cunctũ B
Israel à Sihor Aegypti, vsq; dum ingrediaris
Emath,‖vt adduceret arcam Dei de Cariath- 2.Reg.6.a
iarim.Et ascendit Dauid &'omnis▷vir'Israel "oẽs viri.b
ad collem Cariath-iarim, qui est in Iuda, vt afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim,vbi inuocatum est nomen eius. Imposueruntque arcam Dei super plaustrum nouũ,de domo Abinadab:Oza autem, & frater eius minabant plaustrum.Porrò Dauid & C
vniuersus Israel, ludebant coram Deo omni virtute,in canticis & in citharis, & psalterijs, & tympanis,& cymbalis,& tubis. Cùm autẽ peruenissent ad Aream-chidon,tetendit Oza manum suam,vt sustentaret arcam:bos quippe lasciuiens paululum inclinauerat eam.Iratus est itaque Dominus contra Ozam,& percussit eum,‖eo quòd tetigisset arcam:& mor- Num.4.b.
tuus est ibi coram Domino. Contristatusq; D
est Dauid,eo quòd diuisisset Dominus Ozã: vocauitque locum illum, Diuisio Ozæ,vsq; in præsentem diẽ. Et timuit Deum tunc temporis,dicens, Quomodo possum ad me introducere arcam Dei?Et ob hanc causam nõ adduxit eã adse, hoc est in Ciuitatem-Dauid, sed auertit in domum Obed-edom Gethæi. Mansit ergo arca Dei in domo Obed-edom tribus mensibus: & benedixit Dominus domui eius,& omnibus quæ habebat.

S. Dauid acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam sibi domum,alias ducit vxores ac multos gignit liberos, & consulto Domino bis cædit Philisthæos.

CAP. XIIII.

MIsit quoque Hiram rex Tyri nuntios A
ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices parietum lignorumque:vt ædificarent

carent ei domum. Cognouitque Dauid, eo quòd confirmasset eum Dominus in regem super Israel, & subleuatum est regnum suum super populum eius Israel.

2.Re.6.5. Accepit quoque Dauid alias vxores in Ierusalem: genuitque filios & filias. ‖Et hæc nomina eorum qui sunt ei in Ierusalem: Samua B & Sobad, Nathan & Salomõ, Iebahar, & Elisua,* & Eliphálet, Noga quoque, & Napheg, * & Eli.7. & Iaphia, Elisama, & Baal-iada, & Eliphalet.

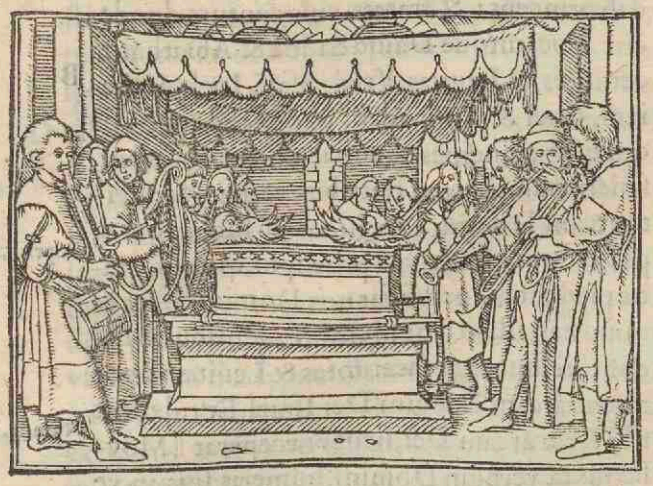
2.Re.5.c.d ‖Audientes, autem Philisthijm eo quòd vnctus esset Dauid in regem super vniuersum Israel, ascenderunt omnes vt quærerent eum: quod cùm audisset Dauid, egressus est obuiam eis, Porrò Philisthijm venientes, diffusi sunt in Valle-raphaim. Consuluitque Dauid Dominum dicens, Si ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in manu mea? Et dixit C ei Dominus, Ascende, & tradam eos in manu tua. Cumque illi ascendissent in Baal-pharasim, percussit eos ibi Dauid, & dixit, Diuisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut diuiduntur aquæ. & idcirco vocatum est nomen illius loci, Baal-pharasim. Dereliqueruntque ibi deos suos, quos Dauid iussit exuri. Alia etiam vice Philisthijm irruerunt, & diffusi sunt in valle. Consuluitque rursum D Dauid Deum: & dixit ei Deus, Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex aduerso pyrorum. Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. egressus est enim Deus ante te, vt percutiat castra Philisthijm. Fecit ergo Dauid sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gaboõ vsq; Gázera. Diuulgatumque est nomen Dauid in vniuersis regionibus, & Dominus dedit pauorem eius super omnes gentes.

S. Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Ierusalem comitante omni Israel, sacerdotibus verò ac Leuitis iuxta sua officia ministrantibus, & Michol despicit Dauid coram arca saltantem indutum stola bissina & Ephod lineo. CAP. XV.

A Nu.4.a.b. FEcit quoq; sibi domos in Ciuitate-Dauid: & ædificauit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculum. Tunc dixit Dauid, Illicitum est vt à quocunque portetur arca Dei, nisi à Leuitis: quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad ministrandum sibi, vsq; in æternũ. Congregauitq; vniuersum Israel in Ierusalẽ, vt afferretur arca Dei in locũ suum quem præparauerat ei. Necnõ & filios Aaron & Leuitas. de filijs Caath, Vriel princeps fuit: & fratres eius "centum' viginti. De filijs Merari, Asaia princeps: & fratres eius du centi "viginti'. De filijs Gersom, Ioel princeps: & fratres eius centum "triginta'. De filijs Elisaphã, Semeias princeps: & fratres eius ducenti. De filijs Hebron, Eliel princeps: & fratres eius octoginta. De filijs Oziel, Aminadab princeps: & fratres eius centum duodecim. Vocauitque Dauid Sadoc & Abiathar sacerdotes, & Leuitas, Vriel, Asaiã, Ioel, Semeiam, Eliel & Aminadab: & dixit ad eos, Vos B qui estis principes familiarum Leuiticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israel ad locum qui ei præparatus est: ne‖vt à principio, quia nõ eratis præsentes, percusit nos Dominus: sic & Supr.15.d. nunc fiat, illicitũ quid nobis agentibus. Sanctificati sunt ergo sacerdotes & Leuitæ, vt portarent arcam Domini Dei Israel. Et tulerunt Num.4.b. filij Leui arcam Dei, sicut præceperat ‖Moyses iuxta verbum Domini, humeris suis, in vectibus. Dixitque Dauid principibus Leuitarum, vt cõstituerent de fratribus suis cãtores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris & cymbalis, vt resonaret in excelsis sonitus lætitiæ. Constitueruntque Leuitas: Hemam filium Ioel, & de fratribus eius Asaph filium Barachiæ. de filijs verò Merari, fratribus eorum: Ethan filium Casaiæ. Et cum eis fratres eorum, in secundo ordine, Zachariam & Ben & Iaziel & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab & Banaiam & Maasiã & Matha- C thiam & Eliphalu & Maceniã & Obed-edõ & Iehiel, ianitores. Porrò cantores, Heman, Asaph, & Ethan: in cymbalis æneis cõcrepantes. Zacharias autẽ & Oziel, & Semiramoth & Iahiel & Ani & Eliab & Maasias & Banaias in nablis arcana cantabant. Porrò Matha thias & Eliphalu & Macenias & Obed-edom & Iehiel & Ozaziu: in citharis pro octaua canebant epinicion, Chonenias autẽ princeps Leuitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valde sapiens. Et Barachias & Elcana: ianitores arcæ. Porrò Sebenias & Iosaphat & Nathanael & Amasai & D Zacharias & Banaias & Eliézer sacerdotes, clangebãt tubis coram arca Dei: & Obed-edõ & "Iehias' erant ianitores arcæ. ‖ Igitur Da- "Achimaas 12.
uid & ▷omnes' maiores natu Israel, & tribuni, 2.Re.6.c. ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de Domo Obed-edõ cum lætitia. Cumq; ▷.2. adiuuissẽt Deus Leuitas qui portabãt arcam ▷fœderis' Domini, immolabãtur septẽ tauri ▷.5. & septẽ arietes. Porrò Dauid erat indutus stola byssina, & vniuersi Leuitæ qui portabant arcã, cantoresq;, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: Dauid aũt etiam indutus erat ephod lineo. Vniuersusq; Israel deducebãt arcã fœderis Domini in iubilo, & sonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis & citharis cõcrepantes. Cumq; peruenissẽt arca fœderis Domini vsque ad Ciuitatem-Dauid, Michol

"ducẽti.13. "triginta.13 "viginti.13.

Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem Dauid saltantem atq; ludentem, & despexit eum in corde suo.

S. Constituta arca in tabernaculo fœderis oblatisq; victimis, & populo à Dauid benedicto, ordinantur varia Leuitarum ministeria coram arca, interposito cantico diuinæ laudis.

CAP. XVI.

A 2.Reg. 6.d

ATtulerunt igitur arcam Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi quod tetêderat ei Dauid: & obtulerũt holocausta & pacifica coram Deo. Cumque complesset Dauid offerẽs holocausta & pacifica, benedixit populo in nomine Domini. Et diuisit vniuersis per singulos, à viro vsque ad mulierem tortam panis, & partem assæ carnis bubalæ, & frixam oleo similam. Constituitq; coram arca Domini de Leuitis, qui ministrarent: & recordarentur operum eius, & glorificarent, atq; laudarent Dominum Deum Israel: Asaph principem, & secundũ eius Zachariam. Porrò Iahiel & Semiramoth & Iehiel & Mathathiam & Eliab & Banaiam & Obed-edom, & Iehiel super organa Psalterij & lyras: Asaph autem, vt cymbalis personaret. Banaiam verò & Iaziel sacerdotes, canere tuba iugiter coram arca fœderis Domini. In illo die fecit Dauid principem ad confitendum Domino, Asaph, & fratres eius.

Psa. 104.b Isa. 12.a. ‖Cõfitemini Domino, & inuocate nomẽ eius: notas facite in populis adinuentiones eius.

Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia eius.

B Laudate nomen sanctũ eius: lætetur cor quærentium Dominum.

Quærite Dominum, & virtutem eius: quærite faciem eius semper.

Recordamini mirabilium eius quæ fecit: signorum illius, & iudiciorum oris eius.

Semen Israel serui eius: filij Iacob electi eius.

Ipse Dominus Deus noster: in vniuersa terra iudicia eius.

Recordamini in sempiternum pacti eius: sermonis quẽ præcepit, in mille generationes,

Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Isaac.

Et constituit illud Iacob in præceptum: & Israel in pactum sempiternum,

Dicens, Tibi dabo Terram-Chanáan, funiculum hæreditatis vestræ.

Cũ essent pauci numero, parui & coloni eius.

Et transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

Non dimisit quẽquam calumniari eos: sed increpauit pro eis reges.

‖Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari. Psal. 95. a.

Cantate Domino omnis terra: annunciate C ex die in diem salutare eius.

Narrate in gentibus gloriam eius: in cunctis populis mirabilia eius.

Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.

Omnes enim dij populorum, idôla: Dominus autem cœlos fecit.

Confessio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco eius.

Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.

Date Domino gloriam, nomini eius, leuate D. 4. sacrificium, & venite in conspectu eius: & adorate Dominum in decôre sancto.

Commoueatur à facie eius omnis terra: ipse enim fundauit orbem immobilem.

Lætẽtur cœli, & exultet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnauit.

Tonet mare, & plenitudo eius: exultent agri, & omnia quæ in eis sunt.

Tunc laudabũt ligna saltus coram Domino: quia venit iudicare terram.

Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.

Et dicite, Salua nos Deus saluator noster: & D congrega nos, & erue de gentibus, vt confiteamur nomini sancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.

Benedictus Dominus Deus Israel ab æterno, vsque in æternum: & dicat omnis populus, Amen & hymnum Deo.

Dereliquit itaq; ibi coram arca fœderis Domini Asaph & fratres eius: vt ministrarent in conspectu arcæ iugiter per singulos dies, & vices suas. Porrò Obed-edõ, & fratres eius sexagintaocto: & Obed-edom filium Idithun, & Hosa constituit ianitores: Sadoc autem sacerdotem, & fratres eius sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelso quod erat in Gabaon: vt offerrent holocusta Domino super altare holocautomatis iugiter, manè & vesperè, iuxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, quam præcepit Israeli. Et post eum Heman & Idithun, & reliquos electos, vnumquenque

quenque vocabulo ſuo, ad confitendum Domino, Quoniam in æternũ miſericordia eius. Heman quoque & Idithun canentes tubis, & quatientes cymbala: & omnia muſicorum organa ad canendum Domino: filios autem Idithun fecit eſſe portarios. Reuerſuſque eſt omnis populus in domum ſuam: & Dauid, vt benediceret etiam domui ſuæ.

S. Cogitanti Dauid ædificare domum Domino promittitur filius qui illam ſit ædificaturus, vnde Dauid gratias agit, Dei erga ſe bonitatem extollens. CAP. XVII.

A 2.Reg.7.2. CVm autem habitaret Dauid in domo ſua, dixit ad Nathan prophetam, Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini ſub pellibus eſt. Et ait Nathan ad Dauid, Omnia quæ in corde tuo ſunt fac: Deus enim tecũ eſt. Igitur nocte illa factus eſt ſermo Domini ad Nathan, dicens, Vade, & loquere Dauid ſeruo meo: Hæc dicit Dominus, Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum. Neque enim manſi in domo ex eo tempore quo eduxi Iſrael *de terra Aegipti. vſque ad diem hanc: ſed fui ſemper mutans loca tabernaculi, & in tentorio manens cũ omni Iſrael. Nunquid locutus ſum ſaltem vni iudicum Iſrael, quibus præceperã vt paſcerent populum meum, & dixi, Quare non ædificaſtis mihi domum cedrinam? Nunc itaque ſic loquêris ad ſeruum meum Dauid, Hæc dicit Dominus exercituum, Ego tuli te, cùm in paſcuis ſequereris gregem, vt eſſes dux populi mei Iſrael. Et fui tecum quocunq; perrexiſti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, feciq; tibi nomen quaſi vnius magnorum qui celebrantur in terra. Et dedi locum populo meo Iſrael: plantabitur, & habitabit in eo, & vltrà non commouebitur: nec filij iniquitatis atterent eos, ſicut à principio, ex diebus quibus dedi iudices populo meo Iſrael, & humiliaui vniuerſos inimicos tuos. Annũtio ergo tibi, quòd ædificaturus ſit tibi Dominus domum. Cumque impleueris dies tuos vt vadas ad patres tuos, ſuſcitabo ſemẽ tuum poſt te, quod erit de filijs tuis: & ſtabiliam regnũ eius. Ipſe ædificabit mihi domum. & firmabo ſolium eius vſque in æternum. Ego ero ei in patrẽ, & ipſe erit mihi in filium: & miſericordiam meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli ab eo qui ante te fuit. Et ſtatuam eum in domo mea. & in regno meo vſque in ſempiternum: & thronus eius erit firmiſsimus in perpetuum. Iuxta omnia verba hæc, & iuxta vniuerſam viſionem iſtam, ſic locutus eſt Nathan ad Dauid.

B C Cumque veniſſet rex Dauid, & ſediſſet coram Domino, dixit, Quis ego ſum Domine Deus, & quæ domus mea, vt præſtares mihi talia? ſed & hoc parum viſum eſt in cõſpectu tuo, ideoque locutus es ſuper domũ ſerui tui etiã in futurũ: & feciſti me ſpectabilem ſuper omnes homines Domine Deus. Quid vltrà addere poteſt Dauid, cùm ita glorificaueris ſeruum tuum, & cognoueris eum? Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum feciſti omnem magnificentiam hanc, & nota eſſe voluiſti vniuerſa magnalia. Domine non eſt ſimilis tui: & non eſt alius Deus abſque te, ex omnibus quos audiuimus auribus noſtris. Quis "enim" eſt alius, vt populus tuus Iſrael, "autem. 4. gens vna in terra, ad quam perrexit Deus, vt D liberaret, & faceret populum ſibi, & magnitudine ſua, atque terroribus eijceret nationes à facie eius, quem de Aegyto liberârat? Et poſuiſti populum tuum Iſrael tibi in populum vſque in æternũ, & tu Domine factus es Deus eius, Nunc igitur Domine, ſermo quem locutus es famulo tuo, & ſuper domum eius, confirmetur in perpetuum, & fac ſicut locutus es. Permaneatque, & magnificetur nomen tuum vſque in ſempiternum: & dicatur. Dominus exercituum Deus Iſrael, & domus Dauid ſerui eius permanens coram eo. Tu enim Domine Deus meus reuelaſti auriculam ſerui tui, vt ædificares ei domum: & idcirco inuenit ſeruus tuus fiduciam vt oret coram te, Nunc ergo Domine tu es Deus: & locutus es ad ſeruum tuum tanta beneficia. Et cœpiſti benedicere domui ſerui tui, vt ſit ſemper coram te: te enim Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum.

S. Prælia Dauid & tributa gentibus impoſita atque officiarij eius. CAP. XVIII.

A 2.Reg.8.2. FActum eſt autem poſt hæc, vt percuteret Dauid Philiſthijm, & humiliaret eos, & tolleret Geth, et filias eius de manu Philiſthijm: percuteretque Moab, et fierẽt Moabitæ ſerui Dauid, offerẽtes ei munera. Eo tempore percuſsit Dauid etiam Adarézer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit vt dilataret imperium ſuum vſque ad flumen Euphráten. Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, & ſeptem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum: ſubneruauitque omnes equos curruũ, exceptis centum quadrigis quas reſeruauit ſibi. Superue- B nit autem & Syrus Darmaſcenus, vt auxilium præberet Adar-ézer regi Soba: ſed et huius percuſsit Dauid vigintiduo millia virorum. Et poſuit milites in Darmaſco, vt Syria quoque ſeruiret ſibi, et offerret munera. Adiuuitque eum Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat. Tulit quoque Dauid Pharetras aureas, quas habuerant ſerui Adar-ézer: & attulit eas in Ieruſalem. Nec non de Tebath et Chun vrbibus Adar-ézer æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas & vaſa

Cænea. Quod cùm audiſſet Thou rex Hemath, percuſsiſſe videlicet Dauid omnem exercitũ Adar-ézer regis Soba, miſit Adoram filium ſuum ad regem Dauid, vt poſtularet ab eo pacem, & congratularetur ei quòd percuſsiſſet, & expugnaſſet Adar-ézer: aduerſarius quippe erat Thou Adar-ézer. Sed & omnia vaſa aurea, & argentea, & ænea conſecrauit Dauid rex Domino cum argento & auro quod tulerat ex vniuerſis gentibus, tam de Idumæa & Moab, & filijs Ammon, quàm de Philiſthijm
D & Amalec. Abiſai verò filius Saruiæ percuſsit Edom in Valle-ſalinarum, decem & octo milia: & conſtituit in Edom præſidium, vt ſeruiret Idumæa Dauid: ſaluauitque Dominus Dauid in cunctis ad quæ perrexerat. Regnauit ergo Dauid ſuper vniuerſum Iſrael, & faciebat iudicium atque iuſtitiam cuncto populo ſuo. Porrò Ioab filius Saruiæ erat ſuper exercitũ, & Ioſaphat filius Ahilud à cõmẽtarijs. Sadoc aũt filius Achitob, & *Ahi-mélech filius Abiathar, ſacerdotes: & Suſa, ſcriba. Banaias quoq; filius Ioiadæ ſuper legiones cerethi & phelethi: porrò filij Dauid primi ad manum regis.

*Abimelech.7.

S. Hanon rex Ammon, ſeruis Dauid, qui ad cõſolandum de patris morte venerant, contumelia affectis, à Dauid inuaditur ac vincitur vna cum Syris auxiliaribus.

CAP. XIX.

A Accidit autem vt moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius eius pro eo. Dixitque Dauid, Faciam miſericordiam cũ Hanon filio Naas: preſtitit enim mihi pater eius gratiam. Miſitq; Dauid nuntios ad conſolandum eum ſuper morte patris ſui. Qui cùm peruenissent in terram filiorum Ammon, vt conſolarentur Hanon, dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon, Tu forſitan putas, quòd Dauid honoris cauſa in patrem tuum, miſerit qui conſolarentur te: nec animaduertis, quòd vt explorent, & inueſtigent, & ſcrutẽtur terram tuam venerint ad te ſerui eius. Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit & raſit, & præcîdit tunicas eorum
B à natibus vſque ad pedes & dimiſit eos. Qui cùm abijſſent, & hoc mandaſſent Dauid, miſit in occurſum eorum (grandem enim contumeliam ſuſtinuerant) & præcepit vt manerẽt in Iericho, donec creſceret barba eorũ, & tunc reuerterentur. Videntes autem filij Ammon, quòd iniuriam feciſſent Dauid, tam Hanon quàm reliquus populus, miſerunt mille talenta argenti vt conducerent ſibi de Meſopotamia, & de Syria-Maacha, & de Soba currus & equites. Conduxeruntque triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo eius. Qui cùm veniſſent caſtrametati ſunt eregione Medaba. Filij quoque Ammon congregati de vrbibus ſuis, venerunt ad bellum. Quod cũ C audiſſet Dauid, miſit Ioab, & omnem exercitum virorum fortium: egreſsiſque filij Ammõ, direxerũt aciem iuxta portam ciuitatis: reges autem qui ad auxilium eius venerant, ſeparatim in agro ſteterunt. Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerſo, & poſt tergum contra ſe fieri, elegit viros fortiſsimos de vniuerſo Iſrael, & perrexit cõtra Syrum. reliquam autem partem populi dedit ſub manu Abiſai fratris ſui: & perrexerunt contra filios Ammon. Dixitque, Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: ſi aũt ſuperauerint te filij Ammon, ero tibi in præſidium. Cõfortare, & agamus viriliter pro populo noſtro, & pro vrbibus Dei noſtri: Dominus autem quod in conſpectu ſuo bonum eſt faciet. Perrexit ergo Ioab, & populus qui D cum eo erat, contra Syrum ad prælium: & fugauit eos. Porrò filij Ammon videntes quòd fugiſſet Syrus, ipſi quoq; fugerunt Abiſai fratrem eius, & ingreſsi ſunt ciuitatem, reuerſuſque eſt etiam Ioab in Ieruſalem. Vidẽs autem Syrus quòd cecidiſſet coram Iſrael, miſit nuntios, & adduxit Syrum qui erat trãs Fluuium: Sophach autem princeps militiæ Adar-ézer, erat dux eorum. Quod cùm annuntiatum eſſet Dauid, congregauit vniuerſum Iſrael, & tranſiuit Iordanem, irruitq; in eos, & direxit ex aduerſo aciem, illis contra pugnantibus. Fugit autem Syrus Iſrael: & interfecit Dauid de Syris ſeptem millia curruum, & quadraginta millia peditum, & Sophach exercitus principem. Videntes autem ſerui Adar-ézer ſe ab Iſrael eſſe ſuperatos, transfugerunt ad Dauid, & ſeruierunt ei: noluitque vltrà Syria auxilium præbere filijs Ammon.

S. Bella à Dauid proſpere acta aduerſum Ammonitas ac Philiſthæos, & in his occiditur gigas ſenos habens digitos, hoc eſt ſimul. 24.

CAP. XX.

FActum eſt autem poſt anni circulum, eo A 2.Re.10.8.
tempore quo ſolent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum & robur militiæ, & vaſtauit terram filiorum Ammon, perrexitque & obſedit Rabba: porrò Dauid manebat in Ieruſalem, quando Ioab percuſsit Rabba, & deſtruxit eam. Tulit autem Dauid coronam Melchom de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum, & pretioſiſsimas gemmas, fecitque ſibi inde diadema: manubias quoq; vrbis plurimas tulit. Populũ aũt qui erat in ea, eduxit: & fecit ſuper eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta tranſire, ita B
vt diſſecarentur & contererentur: ſic fecit Dauid cunctis vrbibus filiorũ Ammon: & reuerſus eſt cũ omni populo ſuo in Ieruſalẽ. ‖Poſt 2.Re.21.d.
hæc initũ eſt bellũ in Gazer aduerſum Philiſthæos:

C sthæos:in quo percusit Sobochai Husathites;Saphai de genere raphaim , & humiliauit eos. Aliud quoque bellum gestum est aduersus Philisthæos , in quo percusit Adeodatus filius Saltus Beth-lehemites fratrem Goliath Gethæi , cuius hastæ lignum erat quasi liciatorium texentium. Sed & aliud bellum accidit in Geth , in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos,id est simul vigintiquatuor:qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus.Hic blasphemauit Israel: & percussit eũ Ionathan filius Samaa fratris Dauid. Hi sunt filij Rapha in Geth , qui ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius.

*Lehemitẽ. 2.

D

S. Dauid populum numerando Deum offendẽs, peste quam ex tribus elegerat percutitur,donec Deum oratione placaret,& altare in area Ornan Iebusæi erigeret. CAP. XXI.

A 2.Re.24.a

COnsurrexit autem Satan cõtra Israel: & incitauit Dauid vt numeraret Israel.Dixitque Dauid ad Ioab,& ad principes populi,Ite, & numerate Israel à Ber-sabee,vsque Dan : & afferte mihi numerum, vt sciam.Respondit; Ioab , Augeat Dominus populum suum centuplum; quàm sunt:nónne domine mi rex, omnes serui tui sunt?quare hoc quærit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israeli? Sed sermo regis magis prævaluit: egressusq; est Ioab, & circuiuit vniuersum Israel : & reuersus est Ierusalem. Deditque Dauidi numerum eorum quos circuierat: & inuentus est omnis numerus Israel, mille millia , & centum millia virorum educentium gladium:de Iuda autem quadringenta septuaginta millia bellatorũ.Nam Leui & Ben-iamin non numerauit: eò quòd Ioab inuitus exequeretur regis imperium . Displicuit autẽ Deo quod iussum erat: & percussit Israel. Dixitque Dauid ad Deum,peccaui nimis vt hoc facerem : obsecro auferiniquitatem serui tui,quia insipienter egi . Et locutus

B

est Dominus ad Gad Videntem Dauidis , dicens , Vade & loquere ad Dauid , & dic ei, Hæc dicit Dominus, Triũ tibi optionem do: vnum quod volueris elige,& faciã tibi.Cumque venissem Gad ad Dauid,dixit ei , hæc dicit Dominus.Elige quod volueris:aut tribus annis pestilentiam: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos , & gladium eorũ non posse euadere : aut tribus diebus gladium Domini, & mortẽ versari in terra,& angelum Domini interficere in vniuersis finibus Israel: nunc igitur vide quid respondeam ei qui misit me. Et dixit Dauid ad Gad,Ex omni parte me angustiæ premunt: sed melius mihi est, vt incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius ; quàm in manus hominum. Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel: & ceciderũt de Israel septuaginta millia virorum.Misit quoque angelum in Ierusalem, vt percuteret eam : cumque percuteretur , vidit Dominus: & misertus est super magnitudine mali: & imperauit angelo qui percutiebat,Sufficit,iã cesset manus tua. Porrò angelus Domini stabat iuxta aream Ornan Iebusæi. Le- C
uansq; Dauid oculos suos,vidit angelum Domini stantem inter cœlum & terram , & euaginatum gladiũ in manu eius,& versum cõtra Ierusalem:& ceciderunt tã ipse,quàm maiores natu vestiti cilicijs,proni in terram.Dixitq; Dauid ad Deum . Nónne ego sum qui iussi vt numeraretur populus? Ego qui peccaui,ego qui malum feci:iste grex quid commeruit ? Domine Deus meus vertatur obsecro manus tua in me,&in domũ patris mei:populus autem tuus non percutiatur.Angelus aũt Domini præcepit Gad vt diceret Dauidi , vt ascenderet, extrueretq; altare Domino Deo in area Ornan Iebusæi . Ascendit ergo Dauid iuxta sermonem Gad,quem locutus ei fuerat ex nomine Domini. Porrò Ornan cùm suspexisset,& vidisset angelum, quatuorq; filij eius cum eo, absconderunt se:nam eo tempore terebat in area triticum, Igitur cùm veniret Dauid ad Ornan,conspexit eum Ornan, & processit ei obuiam de area,& adorauit eum pronus in terrã . Dixitq; ei Dauid, Da mihi locũ areæ tuæ, vt ædificem in ea altare Domino:ita vt quantum valet argenti accipias , & cesset plaga à populo. Dixit aũt Ornam ad Dauid, Tolle, & faciat dominus meus rex quodcũq; D
ei placet: sed & boues do in holocaustum , & tribulas in ligna,& triticum in sacrificiũ,Omnia libens præbebo . Dixitque ei rex Dauid, Nequaquam ita fiet,sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo , & sic offerre Domino holocausta gratuita. Dedit ergo Dauid Ornan pro loco , siclos auri iustissimi ponderis sexcẽtos. Et ædificauit ibi altare Domino:obtulitque holocausta,& pacifica: & inuocauit Dominum , & exaudiuit eum in igne de cælo super altare holocausti. Præcepitque Dominus angelo: & conuertit gladium suum in vaginã . Protinus ergo Dauid,videns quòd exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusæi,immolauit ibi victimas. Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyses in deserto,& altare holocaustorũ,ea Exo.36.b.
tempestate erat in excelso Gabaon . Et non prævaluit Dauid ire ad altare,vt ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat in timore perterritus,videns gladium angeli Domini.

S. Præparat Dauid necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit vt extruat,Deumq; semper sedulo colat, exhortãs principes vt illi sint auxilio.

CAP. XXII.

A DIxitq; Dauid, Hæc est domus Dei,& hoc altare in holocaustum Israel. Et præcepit vt cõgregarentur omnes proselyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cedendos lapides & poliendos, vt ædificaretur domus Dei. Ferrũ quoq; plurimum ad clauos ianuarum, & ad commissuras atq; iuncturas præparauit Dauid: & æris pondus innumerabile. Ligna quoq; cedrina nõ poterant æstimari, quæ Sidonij & Tyrij deportaue rãt ad Dauid. Et dixit Dauid, Salomon filius meus puer paruulus est & delicatus: domus autem quã ædificare volo Domino, talis esse debet vt in cũctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hãc causam, ante mortem suam omnes præparauit impen-
B sas. Vocauitque Salomonẽ filium suũ: & præcepit ei vt ædificaret domũ Domino Deo Israel. Dixitq; Dauid ad Salomonem, Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificarem domũ nomini Domini Dei mei. Sed factus est sermo Domini ad me, dicens, Multũ sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: nõ poteris ædificare domũ nomini meo, tanto effuso sanguine coram me: filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eũ requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacẽ, & 2.Reg.5.a. otiũ dabo in Israel cunctis diebus eius. ‖Ipse Hebre.1.a. ædificabit domum nomini meo: & ipse erit 3.Reg.7.b mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firma boque solium regni eius super Israel in æter-
C num. Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecũ & prosperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te. Det quoq; tibi Dominus prudentiã & sensum, vt regere possis Israel, & custodire legẽ Domini Dei tui. Tũc enim proficere poteris, si custodieris mãdata, & iudicia quæ præcepit Dominus Moysi vt doceret Israel: cõfortare & viriliter age, ne timeas, neq; paueas. Ecce ego in paupertate mea præparaui impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò, & ferri non est põdus:
D vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparaui ad vniuersa impẽdia. Habes quoq; plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesq; lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos in auro & argento & ære & ferro, cuius non est numerus. Surge igitur, & fac & erit Dominus tecum. Præcepit quoq; Dauid cunctis principibus Israel, vt adiuuarẽt Salomonem filium suum, Cernitis, inquiẽs, quòd Dominus Deus vester vobiscũ sit, & dederit vobis requiem ▷.4. per circuitum, & tradiderit omnes▷inimicos ▷.10. ▷vestros' in manus vestras, & subiecta sit terra coram Domino, & corã populo eius. Præbete igitur corda vestra & animas vestras: vt quæratis Dominum Deum vestrum: & consurgite & ædificate sanctuariũ Domino Deo: vt introducatur arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata, in domum quæ ædificatur nomini Domini.

S. Dauid senex, Salomone rege designato, numeratorum Leuitarum officia designat, Moysiq; filij Leuitis annumerantur. CAP. XXIII.

IGitur Dauid senex & plenus dierum, re- A
gem constituit Salomonem filium suum super Israel. Et congregauit omnes principes, Israel, & sacerdotes atq; Leuitas. Numeratiq; sunt Leuitæ à ‖viginti annis, & suprà: & ‖triginta.4
inuenta sunt triginta octo millia virorum. Ex his electi sunt, & distributi in ministeriũ domus Domini viginti quatuor millia: præpositorum autem & iudicũ, sex millia. Porrò quatuor millia ianitores: & totidẽ psaltes canẽtes Domino in organis quæ fecerat ad canendũ. Supra.6.a.
‖Et distribuit eos Dauid per vices filiorũ Leui, Gerson, videlicet, & Caath, & Merari. ▷Filij Gerson: Leedan, & Semei. Filij Leedan: princeps Iahiel & Zethan, & Ioel, tres. Filij B
Semei: Salomith & Hosiel & Aran, tres: isti principes familiarum Leedan. Porrò filij Semei: Leheth, & Ziza, & Iaus, & Baria: isti filij Semei, quatuor. Erat autem Leheth prior, Ziza secũdus: porrò Iaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in vna familia vnaq; domo cõputati sunt. Filij Caath. Amrã Exodi.2.a.6.c.
& Isaar, Hebron & Oziel, quatuor. ‖Filij Amram, Aaron & Moyses. ‖Separatusq; est Aarõ Hebr.5.b.
vt ministraret in Sanctosanctorum, ipse & filij eius in sempiternum, & adoleret incẽsum Domino secũdum ritum suũ, ac benediceret nomini eius in perpetuum. Moysi quoq; hominis Dei filij annumerati sunt in tribu Leui. Filij Moysi: Gersom & Eliézer. Filij Gersom: Subuel primus. ‖Fuerunt autem filij Eliézer: Exod.2.d.
Rohobia primus: & nõ erant Eliézer filij alij. porrò filij Rohobia multiplicati sunt nimis. C
Filij Isaar: Salomith primus. Filij Hebron: Ieriáu primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaam quartus. Filij Oziel: Micha primus, Iesia secundus. Filij Merari: Moholi & Musi. Filij Moholi: Eleázar & Cis. Mortuus est autem Eleázar, & non habuit filios, sed filias: acceperúntque eas filij Cis fratres earum. Filij Musi: Moholi & Eder & Ierimoth, tres. Hi filij Leui in cognationibus & familijs suis, principes per vices, & numerum capitũ singulorum qui faciebant opera ministerij domus Domini à viginti annis, & suprà. Dixit enim Dauid, Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Ierusalem vsq; in æternũ. Nec erit officij Leuitarum vt

vltrà

vltrà portent tabernaculum, & omnia vasa eius ad ministrandum. Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima supputabitur numerus fi- D liorum Leui à viginti annis & suprà. Et erũt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in vniuersis operibus ministerij templi Domini. Sacer dotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificiũ, & ad lagana & azima & sartaginem, & ad "torrendũ' & super omne pondus atq; mensuram. Leuitæ verò vt stent mane ad confitendum, & canendum Domino: similiterq; ad vesperam, tam in oblatione holocaustorum Domini, quàm in sabbathis & Calendis & solennitatibus reliquis iuxta numerum & ceremonias vniuscuiusque rei, iugiter coram Domino. Et custodiant obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarij, & obseruationem filiorum Aarõ fratrum suorum, vt ministrent in domo Domini.

"feruentem similam. 14

S. Familiarum Eleázar & Ithamar vices. 24. in ministerio Domini à Dauid designantur, reliquorumq; Leuitarum familiæ similiter sorte distribuuntur.

CAP. XXIIII.

A Leuit. 10. 2 PORrò filijs Aaron hæ partitiones erant. Filij Aarõ: Nadab & Abiu & Eleázar & Ithamar. Mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum absq; liberis: sacerdotioq; functus est Eleázar & Ithamar. Et diui "6. 1. sit eos Dauid, "id est' Sadoc de filijs Eleázari, & Ahi-mélech de filijs Ithamar secundũ vices suas & ministeriũ. Inuentiq; sunt multo plures filij Eleázar in principibus viris, quàm filij Ithamar. Diuisit aũt eis, hoc est filijs Eleázar principes per familias sedecim: & filijs Ithamar per familias & domos suas octo. Porrò diuisit vtrasq; inter se familias sortibus: erãt enim principes sanctuarij, & principes Dei tã B de filijs Eleázar, quã de filijs Ithamar, Descripsitq; eos Semeias filius Nathanael scriba Leuites, corã rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Achi-mélech filio Abiathar, principibus quoq; familiarum sacerdotaliũ & Leuiticarum: vnam domũ, quæ cæteris præerat, Eleázar: & alteram domũ, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar. Exiuit autem sors prima Ioiarib, secunda Iedei, tertia Harim, quarta Seorim, quinta Melchia, sexta Maiman, septima Accos, octaua Abia, nona Iesua, decima Sechenia, vndecima Eliasib, duodecima Iacim, tertiadecima Hoppha, decimaquarta, Isbaab, de- C cimaquinta Belga, decima sexta Emmer, decimaseptima Hezir, decimaoctaua Aphses, decimanona Pheteia, vicesima Hezechiel, vicesima prima Iachin, vicesimasecunda Gamul, vicesimatertia Dalaiáu, vicesimaquarta Maaziáu. Hæ vices eorum secundum ministeria sua, vt ingrediantur domum Domini & iuxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum: sicut præceperat Dominus Deus Israel. Porrò filiorum Leui, qui reliqui fuerant, de filijs Amram erat Subael: & de filijs Subael, Iehedeia. De filijs quoq; Rohobiæ princeps Iesias, Isaari verò filius Salemoth: filiusq; Salemoth Iahath: filiusq; eius Ieriáu ▷primus', Amarias ▷. 9. secundus, Iahaziel tertius, Iecmáam quartus. Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir. Fra- D ter Micha, Iesia: filiusq; Iesiæ, Zacharias. Filij Merari: Moholi & Musi. filius Oziáu: Bẽno. Filius quoq; Merari: Oziáu & Soam & Zacchur & Hebri. Porrò Moholi filius: Eleázar, qui non habebat liberos. Filius verò Cis, Iera meel. Filij Musi: Moholi, Eder & Ierimoth. Isti Filij Leui secundum domos familiarum suarum. Miseruntq; & ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc, & Ahi-mélech, & principibus familiarum sacerdotalium & Leuiticarum, tam maiores, quam minores. omnes sors æqualiter diuidebat.

S. Ex filijs Asaph, Heman & Idithun cantoribus psaltis ac citharœdis, vigintiquatuor familiæ ac vices sorte distribuuntur.

CAP. XXV.

A IGitur Dauid & magistratus exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaph & Heman & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalterijs, & cymbalis secũdum numerum suum dedicato sibi officio seruientes. De filijs Asaph: Zacchur & Ioseph & Nathania & Asarela, filij Asaph: sub manu Asaph "prophetantes' iuxta regẽ. Porrò Idithun: filij "*prophetantis. 1.* Idithũ, Godolias, Sori, Ieseias, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum. Heman quoq;: filij Heman, Bocciáu, Mathaniáu, Oziel, Subuel, B & Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthi-ézer, & Iesbacassa, Mellóthi, Othir, Mahazioth: omnes isti filij Heman "Videntes' regis in sermonibus Dei, vt "*Videtis. 5.* exaltaret cornu: deditque Deus Hemam filios quatuordecim, & filias tres. Vniuersi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant in cymbalis, & psalterijs, & citharis, in ministeria domus Domini iuxta regem: Asaph videlicet & Idithun & Heman. Fuit autem numerus eorum cũ fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores ducenti octogintaocto. Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tã maior quam minor, doctus pariter & indoctus. Egressaq; C est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph. Secunda Godoliæ, ipsi & filijs eius, & fratribus

eius duodecim. Tertia Zachur, filijs & fratribus eius duodecim. Quarta Iſari, filijs & fratribus eius duodecim. Quinta Nathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim. Sexta Bocciáu, filijs & fratribus eius duodecim. Septima Iſreela, filijs & fratribus eius duodecim. Octaua Ieſaiæ, filijs & fratribus eius duodecim. Nona Mathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim. Decima Semeiæ, filijs & fratribus eius duodecim. Vndecima Azareel, filijs & fratribus eius
D duodecim. Duodecima Haſabiæ, filijs & fratribus eius duodecim. Tertiadecima Subael, filijs & fratribus eius duodecim. Quartadecima Mathathiæ, filijs & fratribus eius duodecim. Quintadecima Ierimoth, filijs & fratribus eius duodecim. Sextadecima Hananiæ, filijs & fratribus eius duodecim. Septimadecima Iesbacaſſæ, filijs & fratribus eius duodecim. Octauadecima Hanani, filijs & fratribus eius duodecim. Nonadecima Mellóthi, filijs & fratribus eius duodecim. Viceſima Eliátha, filijs & fratribus eius duodecim. Viceſima prima Othir, filijs & fratribus eius duodecim. Viceſimaſecunda Geddelthi, filijs & fratribus eius duodecim. Viceſima tertia Mahazioth, filijs & fratribus eius duodecim. Veceſima quarta Romemthi-ézer, filijs & fratribus eius duodecim.

S. Templi ianitores deſignantur, & quæ porta à qua familia ſit cuſtodienda ſorte diſponitur, item qui theſauros & vaſa ſacra cuſtodiant.

CAP. XXVI.

A Diuiſiones autẽ ianitorum. de Coritis Meſelemia, filius Core, de filijs Aſaph. Filij Meſelemiæ: Zacharias primogenitus, Iadihel ſecũdus, Zabadias tertius, Iathanael quartus, Aelam quintus, Iohanan ſextus, Elioenai ſeptimus. Filij autẽ Obed-edom: Semeias primogenitus, Iozabad ſecundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus, Ammiel ſextus, Iſſachar ſeptimus, Phollathi octauus: quia benedixit illi Dominus: Semeiæ autem filio eius nati ſunt filij, præfecti familiarum ſuarum: erant enim viri fortiſsimi. filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, & fratres eius viri fortiſsimi: Eliu quoq;, & Samachias. omnes hi, de filijs Obed-edom: ipſi & filij, & fratres eorum fortiſsimi ad miniſtrandum, ſexagintaduo de Obed-edom. Porrò Meſelemiæ filij, & fratres eorum
B robuſtiſsimi, decem & octo. De Hoſa autem, id eſt de filijs Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco poſuerat eum pater eius in principem:) Helcias ſecũdus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filij, & fratres Hoſa, tredecim. Hi diuiſi ſunt in ianitores, vt ſemper principes cuſtodiarum, ſicut & fratres eorum miniſtrarẽt in domo

in domo Domini. Miſſæ ſunt ergo ſortes ex æquo, & paruis & magnis per familias ſuas in vnamquanque portarum. Cecidit ergo ſors oriẽtalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ filio eius, viro prudentiſsimo, & erudito, ſortitò obtigit plaga ſeptentrionalis. Obed-edom verò & filijs eius, ad auſtrum: in qua parte domus, erat ſeniorum concilium. Sephim & Hoſa ad occi C
dentem, iuxta portam quæ ducit ad viam aſcenſionis: cuſtodia contra cuſtodiam. Ad orientem verò, Leuitæ ſex: & ad aquilonem, quatuor per diem: atque ad meridiem ſimiliter in die, quatuor: & vbi erat concilium, bini & bini. In cellulis quoque ianitorum ad occidentem quatuor in via: biniq́ue per cellulas. Hæ ſunt diuiſiones ianitorum filiorum Core, & Merari. Porrò Achias erat ſuper theſauros domus Dei, & vaſa ſanctorũ. Filij quoq; Ledan, filij Gerſonni: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gerſonni, Iehieli. Filij Iehieli: Zathã & Ioel "fratres' eius ſuper theſauros domus Domini, Amramitis & Iſaaritis, & Hebronitis & Ozihelitis. Subael autem filius "fratres. 8.
Gerſom, filij Moyſi, præpoſitus theſauris. "Frater' quoque eius Eliézer, cuius filius Rahabia, & huius filius Iſaias, & huius filius Ioram, huius quoq; filius Zechri, & huius filius Selemith. ipſe Selemith, & fratres eius ſuper theſauros ſanctorũ, quæ ſanctificauit Dauid rex, & principes familiarũ, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus, de bellis, & manubijs
præliorum, quæ conſecrauerant ad inſtaura- D
tionem & ſupellectilem templi Domini. Hæc autem vniuerſa ſanctificauit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiæ: "omneſq́ue' ſanctificauerant ea "oẽs qui. 15.
per manum Selemith, & fratrũ eius. Iſaaritis verò præerat Chonenias, & filijs eius ad opera forinſecus ſuper Iſrael ad docendum & iudicandum eos. Porrò de Hebronitis Haſabias, & fratres eius viri fortiſsimi, mille ſeptingenti præerant Iſraeli trans Iordanem contra occidentem, in cunctis operibus Domini, & in miniſterium regis. Hebronitarum autem princeps fuit Ieria ſecundum familias, & cognationes eorum. Quadrageſimo anno regni Dauid recenſiti ſunt: & inuenti ſunt viri fortiſsimi in Iazer Galaad, fratreſq́ue eius robuſtioris ætatis, duo millia ſeptingenti principes familiarum. Præpoſuit autem eos Dauid rex Rubenitis & Gadditis, dimidiæ tribui Manaſſe, in omne miniſterium Dei & regis.

S. Recenſentur duodecim principes, quorum ſinguli ſuo menſe vigintiquatuor millibus præerant, ad hæc principes ſeu præfecti tribuum theſaurorum, reliquæq́; ſubſtantiæ regis recenſentur.

CAP. XXVII.

Filij

A Filij autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni & centuriones & præfecti, qui ministrabant regi iuxta turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos menses in anno: vigintiquatuor millibus singuli præerant. Primæ turmæ in primo mense Iesboam præerat filius Zabdiel: & sub eo vigintiquatuor millia. De filijs Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mẽse primo. Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus vigintiquatuor millium. Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius Ioiadæ *sacerdos: & in diuisione sua vigintiquatuor millia. Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, & super triginta. præerat autẽ turmæ ipsius Amizabad filius eius. Quartus, mense quarto, Azahel frater Ioab, & Zabadias filius eius post eũ: & in turma eius vi- B gintiquatuor millia. Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Iezerites: & in turma eius vigintiquatuor millia. Sextus, mẽse sexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma eius vigintiquatuor millia. Septimus, mẽse septimo, Helles Phallonites de filijs Ephraim: & in turma eius vigintiquatuor millia. Octauus, mẽse octauo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi: & in turma eius vigintiquatuor millia. Nonus, mense nono, Abiezer Anathotites de filijs Iemini: & in turma eius vigintiquatuor millia. Decimus, mense decimo Marai, & ipse Netophathites de stirpe Zarahi: & in turma eius vigintiquatuor millia. Vndecimus, mense vndecimo, Banaias Pharathonites de filijs Ephraim: & in turma eius vigintiquatuor millia. Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Netophatites, de stirpe Gothoniel: & in tur- C ma eius vigintiquatuor millia. Porrò tribubus præerant in Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha: Leuitis, Hasabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc: Iuda, Eliu frater Dauid: Issachar, Amri filius Michael, Zabulonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus, Ierimoth filius Ozriel: filijs Ephraim, Osee filius Oziu: dimidiæ tribui Manasse, Ioel filius Phadaiæ: & dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zachariæ: Ben-iamin autem, Iasiel filius Abner: Dan verò, Ezrihel filius Ierohã. hi principes filiorũ Israel. Noluit autẽ Dauid numerare eos à viginti annis inferius: quia dixerat Dominus vt multiplicaret Israel quasi stellas cœli. Ioab filius Saruiæ cœperat nu- Supra, 2.a. merare, ‖nec compleuit: quia super hoc ira irruerat in Israel: & idcirco numerus eorũ qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis Dauid.

*sacerdotis.7.

Super thesauros autem regis fuit Azmoth D filius Adiel. his autem thesauris qui erãt in vrbibus, & in vicis, & in turribus præsidebat Ionathan filius Oziæ. Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub: vinearumq; cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinarijs, Zabdias Aphonites. Nam super oliueta & ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites: super apothecas autem olei, Ioas. Porrò armentis quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites, & super boues in vallibus, Saphat filius Adli: super camelos verò, Vbil Ismaelites: & super asinos, Iadias Meronathites: super oues quoque Iaziz Agarenus. omnes hi, principes substantiæ regis Dauid. Ionathan autem patruus Dauid, consiliarius, vir prudẽs & literatus: ipse & Iahiel filius Hachamoni, erant cum filijs regis. Achitophel etiam consiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis. Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

S. Dauid præparatis ad templi ædificationẽ omnibus necessarijs, Salomonem vniuersosq; principes conuocatos exhortatur ad mandata Dei Custodienda. præscribens formã templi ædificandi. CAP. XXVIII.

CONuocauit igitur Dauid omnes prin- A cipes Israel, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoq; & cẽturiones, & qui præerãt substãtiæ & possessionibus regis: filiosq; suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Ierusalem. Cumque surrexisset rex, & stetisset, ait, Audite me fratres mei, & populus meus cogitaui vt ædificarem domum in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri: & ad ædificandum, omnia præparaui. Deus aũt dixit mihi, ‖Non ædificabis domum nomini meo: 2.Reg. 7.b eo quòd sis vir bellator, & sanguinẽ fuderis. Sed elegit Dominus Deus Israel me de vni- B uersa domo patris mei, vt essem rex super Israel in sempiternum: de Iuda enim elegit principes: porrò de domo Iuda, domũ patris mei: & de filijs patris mei, placuit ei vt me eligeret regem super cunctum Israel. ‖Sed & de filijs Sapi.9.b. meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, vt sederet in throno regni Domini super Israel, dixitque mihi Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & *atria' mea: ipsum enim elegi *altaria.13. mihi in filiũ, & ego ero ei in patrem. Et firmabo regnum eius vsque in æternum, si perseuerauerit facere præcepta mea, & iudicia, sicut & hodie. Nunc ergo coram vniuerso cœtu Israel audiente Deo nostro, custodite & perquirite

cuncta mandata Domini Dei nostri: vt possideatis Terrã bonam, & relinquatis eam filijs vestris post vos vsque in sempiternum. Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo voluntario: ‖ Omnia enim corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, inuenies: si autem dereliqueris eũ, proijciet te in æternum. Nũc ergo quia elegit te Dominus vt ædificares domum sanctuarij, confortare & perfice. Dedit autem Dauid Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis, necnõ & omnium quæ cogitauerat atriorum, & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini & in thesauros sanctorum, diuisionumque sacerdotalium & Leuiticarum, in omnia opera domus Domini, & in vniuersa vasa ministerij templi Domini. Aurum in pondere per singula vasa ministerij, Argenti quoq; pondus pro vasorum & operum diuersitate. Sed & in candelabra aurea & ad lucernas eorum, aurum pro mensura vniuscuiusque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum pro diuersitate mensuræ, põdus argenti tradidit. Aurum quoq; dedit in "mensas' propositionis pro diuersitate 'mensarum': similiter & argentum in alias mensas argenteas. Ad fuscinulas quoq; & phialas, & thuribula ex auro purissimo, & leunculos aureos pro qualitate mensuræ pondus distribuit, in leunculũ & leunculũ. Similiter & in leones argenteos diuersum argẽti pondus separauit. Altari autem in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit: vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubin extendentium alas, & velantium arcam fœderis Domini. Omnia (inquit) venerunt scripta manu Domini ad me, vt intelligerem vniuersa opera exemplaris.

Psalm.7.

"mensam.13
"mensuræ.13

Dixit quoq; Dauid Salomoni filio suo, Viriliter age, & cõfortare, & fac: ne timeas, & ne paueas, Dominus enim Deus meus tecũ erit, & nõ dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministrij domus Domini. Ecce diuisiones sacerdotum & Leuitarum, in omne "ministerium, domus Domini assistunt tibi, & parati sunt, & nouerũt tam principes: quàm populus facere omnia præcepta tua.

"opus ministerij.12.

S. Recensentur impensæ à Dauid in ædificium templi præparatæ, quibus principes ac populus plurima adijciunt donaria: Dauid benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo, & sacrificijs cum ingenti lætitia oblatis, vngitur secundo Salomon in regem pro patre Dauid, qui anno regni quadragesimo in pace quieuit.

CAP. XXIX.

LOcutusque est Dauid rex ad omnem ecclesiam, Salomonem filium meum vnum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus enim grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed *Deo. Ego autem totis viribus meis præparaui impensas domus *Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diuersorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, & marmor parium abundantissime. & super hæc quæ obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & argentum do in templũ Dei mei, exceptis his quæ præparaui in ædem sanctam. Tria mil lia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorum argenti probatissimi: ad deaurandos parietes templi. "Et' vbicunque opus est aurum, de auro, & vbicunque opus est argentum de argento opera fiant per manus artificũ: & siquis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino. Polliciti sunt itaq; principes familiarum, & proceres tribuum Israel, tribuni quoque & centuriones, & principes ▷principum' possessionum regis. Dederuntque in opera domus Domini auri talenta quinque millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia, & æris talenta decem & octo millia: ferri quoq; centum millia talentorum. Et apud quencunque inuenti sunt lapides, dederunt in "thesauros' domus Domini, per manum Iahiel Gersonitis. Lætatusq; est populus, cùm vota * sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & Dauid rex lætatus est gaudio magno. Et benedixit Domino coram vniuersa multitudine: & ait, Benedictus es Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum. Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria, & tibi laus: cuncta enim quæ in cœlo sunt, & in terra, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes. Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia, in manu tua magnitudo & imperium omnium. Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomẽ tuũ inclytũ. Quis ego, & quis populus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Peregrini enim sumus coram te & aduenæ, sicut omnes patres nostri. ‖ Dies nostri quasi vmbra super terram, & nulla est mora. Domine Deus noster, omnis hæc copia quam parauimus vt ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia. Scio Deus meus quod probes corda,

*Domino.3
*Domini.
"Vt.3.
▷.6.
"thesaurũ.8
*sua.4.
Sapi.2.b.

corda, & ſimplicitatem diligas, vnde & ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc: & populum tuum, qui hic repertus eſt, vi
E di cũ ingenti gaudio tibi offerre donaria. Domine Deus Abraham, & Iſaac, & Iſrael patrũ noſtrorum, cuſtodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & ſemper in veneratione nem tui mens iſta permaneat. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, vt cuſtodiat mandata tua, teſtimonia tua, & ceremonias tuas, & faciat vniuerſa: & ædificet ædẽ, cuius
a vetus. impenſas paraui. Præcepit autem Dauid vniuerſæ eccleſiæ, Benedicite Domino Deo″noſtro″. Et benedixit omnis eccleſia Domino Deo patrum ſuorum: & inclinauerunt ſe, & adorauerunt Deum, & deinde regem. Immo-
F lauerunt́que victimas Domino: & obtulerũt holocauſta die ſequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus ſuis, & vniuerſo ritu abundantiſsime in omnem Iſrael.
3. Reg. 1. e. Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. ‖Et vnxerunt ſecundò Salomonem filium Dauid. Vnxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem. Seditque Solomon ſuper ſolium Domini in regem pro Dauid patre ſuo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Iſrael. Sed & vniuerſi principes & potentes, & cuncti filij regis Dauid dederunt manum, & ſubiecti fuerunt Salomoni regi. Magnificauit ergo Dominus Salomonem ſuper omnem Iſrael: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Iſrael. Igitur Dauid fi- G
lius Iſai regnauit ſuper vniuerſum Iſrael. Et dies quibus regnauit ſuper Iſrael, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnauit ſeptem annis, & in Ieruſalem annis triginta tribus. Et 3. Reg. 2. e.
mortuus eſt in ſenectute bona, plenus dierũ, & diuitijs, & gloria. Et regnauit Salomon filius eius pro eo. Geſta autẽ Dauid regis priora & nouiſsima ſcripta ſunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan Prophetæ, atque in volumine Gad Videntis: vniuerſíque regni eius & fortitudinis, & temporum quæ tranſierunt ſub eo, ſiue in Iſrael, ſiue in cunctis regnis terrarum.

Secun-

Secundus Liber Paralipomenon:

Hebraicè, Dibre Haiamim.

S. *Oblatis mille hostijs à Salomone in Gabaon dominus illi nocte apparens dat ei petitam sapientiam additis diuitijs & gloria, post quæ currus & equites congregat.* CAP. I.

A 3.Reg.3.a. *Deus eius. 1.

CONFORTATVS est ergo Salomon filius Dauid in regno suo, & Dominus* erat cum eo, & magnificauit eum in excelsum. Præcepitq; Salomõ vniuerso Israeli, tribunis, & centurionibus, & ducibus, & iudicibus omnis Israel, & principibus familiarum: & abijt cum vniuersa multitudine in Excelsum Gabaon, vbi erat tabernaculũ fœderis Domini, quod fecit Moyses famulus Dei, in solitudine. Arcam autem Dei adduxerat Dauid de Cariath-iarim in locum quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculum, hoc est in Ierusalem. Altare quoq; æneum. ‖quod fabricatus fuerat Beseleel filius Exod.38.a B Vri filij Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod & requisiuit Salomon, & omnis ecclesia. Ascenditq; Salomon ad altare æneũ, coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hostias. Ecce aũt in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens, Postula quod vis, vt dem tibi. Dixitque Salomon Deo, Tu fecisti cum Dauid patre meo misericordiã magnam: & constituisti me regem pro eo. Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es Dauid patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multũ, qui 1.Par.28.b tã innumerabilis est, quàm puluis terræ, ‖Da Sapi.9.b. mihi sapientiam & intelligentiam, vt ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum digne, qui tam grandis est, iudicare? Dixit autem Deus ad Salomonẽ, Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti diuitias, & substantiam, & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autem sapientiam & scientiam, vt iudicare possis populũ meum, super quem constitui te regem, Sapientia & scientia data sunt tibi: diuitias autem & substantiam & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui. ‖Venit ergo Salomõ ab excelso Ga- 3.Re.10.d baon in Ierusalem coram tabernaculo fœderis, & regnauit super Israel. Cõgregauitq; sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringẽti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in vrbibus quadrigarum, & cũ rege in Ierusalem. Præbuitque rex argentum & aurum in Ierusalẽ quasi lapides, & cædros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna. ‖Adducebantur autẽ 3.Re.10.d ei equi de Aegypto, & de Coa à negotiatoribus regis, qui ibant, & emebant pretio, quadrigam equorum sexcentis argẽteis, & equitum centum quinquaginta: similiter de vniuersis regnis Cethæorum, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

S. *Ordinatis pro templo ædificando operarijs, Salomon cum rege Hiram conuenit de mittendo erudito artifice ligniscq; ad templi structuram cædendis.* CAP. II.

DEcreuit autem Salomon ædificare do A mũ nomini Domini, & palatium sibi. Et numerauit septuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cæderant lapides in montibus, præpositosq; eorum tria millia sexcentos. Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens, ‖Sicut egi- 3.Reg.5.a sti cum Dauid patre meo, & misisti ei ligna cedrina, vt ædificaret sibi domum, in qua & habitauit: sic fac mecum vt ædificem domum nomini Domini Dei mei, vt consecrem eam ad adolendum incẽsum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocaustomata manè & vesperè, sabbathis quoq;, & neomenijs, & solennitatibus Domini Dei nostri in sempiternũ, quæ mãdata sunt Israeli. Domus enim quam B ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos. Quis ergo poterit præualere, vt ædificet ei dignam domũ? si cœlum, & cœli cœlorum capere eũ nequeunt: quantus ego sum, vt possim ædificare ei domũ? sed ad hoc tantum, vt adoleatur incensum corã illo. Mitte ergo mihi virũ erudi tũ, qui nouerit operari in auro & argẽto, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cælaturas cum his artificibus

quos

quos mecum habeo in Iudæa & Ieruſalem, quos præparauit Dauid pater meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano: ſcio enim quòd ſerui tui nouerint cædere ligna de Libano, & erunt ſerui mei cum ſeruis tuis, vt parẽtur mihi ligna plurima. C Domus enim quam cupio ædificare, magna eſt nimis & inclyta. Præterea operarijs qui cæſuri ſunt ligna, ſeruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, *olei quoq; ſata viginti millia. Dixit autem Hiram rex Tyri per literas, quas miſerat Salomoni, Quia dilexit Dominus populum ſuum, idcirco te regnare fecit ſuper eum. Et addidit, dicẽs, Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui fecit cœlum & terram, qui dedit Dauid regi filium ſapientem & eruditum & ſenſatum atque prudentem, vt ædificaret domum Domino & palatium ſibi. Miſi ergo tibi virum prudentem & ſcientiſsimum Hiram patrem meum, filiũ mulieris de filiabus Dan: cuius pater fuit Tyrius, qui nouerit operari in auro & argento, ære & ferro & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho & byſſo & coccino: & qui ſciat cælare omnem D ſculpturam, & adinuenire prudenter quodcunq; in opere neceſſarium eſt cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei Dauid patris tui. Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es domine mi, mitte ſeruis tuis. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot neceſſaria habueris & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum autem erit transferre ea in Ieruſalem. Numerauit igitur Salomon omnes viros proſelytos qui erant in terra Iſrael, poſt dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius: & inuenti ſunt centum quinquaginta tria millia & ſexcenti. Fecitque ex eis ſeptuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia qui lapides de montibus cæderent: tria autem millia, & ſexcentos præpoſitos operum populi.

*& vini viginti millia metretas.i.

S. Templum extruitur cũ porticu, velo, & duabus columnis ante fores tẽpli. CAP. III.

A ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ieruſalem, in Mõte-moria, qui demonſtratus fuerat Dauid patri eius, in loco quẽ parauerat Dauid in area Ornan Iebuſæi. Cœpit autem ædificare mẽſe ſecundo, anno quarto regni ſui. Et hæc ſunt fundamenta quæ iecit Salomon, vt ædificaret domũ Dei, longitudinis cubitos in menſura prima ſexaginta, latitudinis cubitos viginti. Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum iuxta menſuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porrò altitudo centum viginti cubitorum erat: & deaurauit eam intrinſecus auro mundiſsimo. Domum quo- B que maiorem texit tabulis ligneis abiegnis & laminas auri obrizi affixit per totum: ſculpſitque in ea palmas, & quaſi catenulas ſe inuicẽ complectentes. Strauit quoque pauimentum templi precioſiſsimo marmore, decõre multo. Porrò aurum erat probatiſsimum, de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & poſtes, & parietes, & oſtia: & cælauit cherubim in parietibus. Fecit quoque domum Sanctiſanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem ſimiliter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quaſi talentis ſexcentis. Sed & clauos fecit aureos, ita vt ſinguli claui ſiclos quinquagenos appenderent: cœnacula quoque texit auro. Fecit etiam in domo Sanctiſanctorum che C rubim duos, opere ſtatuario: & texit eos auro. Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita vt vna ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub. Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala eius altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat. Igitur alæ vtriuſque cherubim expanſæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipſi autem ſtabant erectis pedibus, & facies eorum erant verſæ ad exteriorem do- D mum. Fecit quoque velum ex hyacintho, pur Matt. 27.f. pura, cocco, & byſſo: & intexuit ei cherubim. ante fores etiam templi duas columnas, quæ Ier. 52.e.f. triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum, quinque cubitorum. Necnon & quaſi catenulas in oraculo, & ſuperpoſuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interpoſuit. Ipſas quoque columnas poſuit in veſtibulo templi, vnam à dextris, & alterã à ſiniſtris: eam quæ à dextris erat, vocauit Iachin, & quæ ad læuam, Booz.

3.Reg.6.a. 2.Re.24.d 1.Par.21.d

S. Conſtructio altaris æneĩ, maris fuſilis, decẽ concharum, candelabrum, menſarum, phialarum, ac cæterorum quæ ad templum eiuſq; ornatum pertinebant.

CAP. IIII.

FEcit quoque altare æneum viginti cubi A torum longitudinis, & viginti cubitorũ 3.Reg.7.c. latitudinis, & decem cubitorum altitudi d.e. nis. Mare etiam fuſile decem cubitis à labio vſque ad labium, rotundum per circuitum: quinq; cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius. Similitudo quoque boum erat ſubter illud: & decem cubitis quædam extrinſecus cælaturæ, quaſi duobus verſibus aluum maris circuibant. Boues autem erant fuſiles: & ipſum mare ſuper duodecim boues impoſitũ erat, quorum tres

rum tres respiciebant ad aquilonẽ, & alij tres ad occidentem, porrò tres alij meridiẽ, & tres qui reliqui erant, orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem boum erãt intrinsecus sub mari. Porrò vastitas eius habebat mensurã palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilij: capiebatque tria millia metretas. Fecit quoq; conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, vt lauarent in eis omnia quæ in holocaustum oblaturi erant: porrò in mari sacerdotes lauabantur. Fecit autem & candelabra aurea decem, secundum speciem qua" iussa erãt. 3 iussérat' fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris. Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris. Phialas quoque aureas centum. Fecit etiam atrium sacerdotũ, & basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ texit ære. Porrò mare posuit in latere dextro contra orientem ad meridiem. Fecit autẽ Hiram lebẽtes, & creagras, & phialas: & complevit omne opus regis in domo Dei: Hoc est, columnas duas: & epistylia, & capita, & quasdam quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia. Malogranata quoque" quadringenta', & retiacula duo, ita vt bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum. Bases etiam fecit & conchas, quas superposuit basibus: mare vnum, boues quoque duodecim sub mari. Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini ex ære mundissimo. In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Socoth, & Saredátha. Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita vt ignoraretur pondus æris, Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum: & mensas, & super eas panes propositionis. Candelabra quoque cum lucernis suis vt lucerent ante oraculum iuxta ritum, ex auro purissimo: & florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos. omnia de auro mundissimo facta sunt. Thymiateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro purissimo. Et ostia cælauit templi interioris, id est in Sanctosanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

S. Oblatis plurimis donarijs arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, vnde gloria Domini impleuit templum.

CAP V.

A INtulit igitur Salomon omnia quæ vouerat Dauid pater suus, argentum & aurum, & vniuersa vasa posuit in thesauris 3.Reg.7.g. 8.a.

domus Dei. Post quæ congregauit maiores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filijs Israel, in Ierusalẽ: vt adducerent arcam fœderis Domini de ciuitate Dauid, quæ est Sion. Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die solenni mensis septimi. Cumque venissent cuncti seniorum Israel, portauerũt Leuitæ arcam, & intulerunt eam, & omnem paratũ tabernaculi. Porrò vasa sanctuarij, quæ erant in tabernaculo, portauerunt sacerdotes cum Leuitis. Rex B autem Salomon, & vniuersus cœtus Israel, & omnes qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes & boues absque vllo numero: tanta enim erat multitudo victimarum. Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim: ita vt cherubim expanderent alas suas super locum in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vectibus suis. Vectium autẽ quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si verò quis paululum fuisset extrinsecus, eos C videre non poterat. Fuit itaque arca ibi vsque in præsentem diem. Nihilque erat aliud in arca nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filijs Israel egredientibus ex Aegypto. Egressus autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes qui ibi potuerant inueniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, & ministeriorum ordo inter eos diuisus erat) tã Leuitæ, quàm cãtores, id est & qui sub Asaph D erant, & qui sub Heman, & qui sub Idithun, filij & fratres eorum vestiti byssinis, cymbalis, & psalterijs, & citharis concrepabant, stãtes ad orientalem plagam altaris, & cum eis sacerdotes centum viginti canentis tubis. Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur: ita vt cùm Dominum laudare cœpissent, & dicere, Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternũ misericordia eius: impleretur domus Dei nube, ne possent sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleuerat enim gloria Domini domum Dei.

S. Benedicit Salomõ populo Israel, gratias Deo agens de impletione promissionis factæ Dauid, oratq; suplex coram multitudine vt orantium eo in templo vota Deus exaudiat.

CAP. VI.

TVnc Salomon ait, Dominus pollicitus est vt habitaret in caligine: ego au- A 3.Reg.8.b.
tem ædificaui domum nomini eius:
vt ha-

vt habitaret ibi in perpetuum. Et conuertit
6.4. ▷rex' faciem suam, & benedixit vniuersæ mul
titudini Israel (nam omnis turba stabat inten
ta) & ait, Benedictus Dominus Deus Israel,
qui quod locutus est Dauid patri meo, opere
compleuit, dicens, A die qua eduxi populum
meum de Terra-Aegypti, nõ elegi ciuitatem
de cunctis tribubus Israel vt ædificaretur in
ea domus nomini meo: neque elegi quenquã
alium virum, vt esset dux in populo meo Is-
rael: sed elegi Ierusalem vt sit nomen meũ in
ea, & elegi Dauid, vt constituerem eum super
populum meum Israel. Cumq; fuisset volun
tatis Dauid patris mei, vt ædificaret domum
nomini Domini Dei Israel, dixit Dominus
B ad eum, Quia hæc fuit volũtas tua, vt ædifica
res domum nomini meo, bene quidem feci-
sti huiuscemodi habere voluntatem: sed nõ tu æ-
dificabis domum, veruntamen filius tuus qui
egredietur de lũbis tuis, ipse ædificabit domũ
nomini meo. Cõpleuit ergo Dominus sermo
nem suum, quem locutus fuerat: & ego surre
xi pro Dauid patre meo, & sedi super thronũ
Israel, sicut locutus est Dominus: & ædifica-
ui domum nomini Domini Dei Israel. Et po
sui in ea arcã, in qua est pactũ Domini quod
pepigit cum filijs Israel. Stetit ergo corã alta-
ri Domini ex aduerso vniuersæ multitudinis
Israel, & extendit manus suas. Siquidem fece-
rat Salomon basim æneam, & posuerat eã in
medio basilicæ, habentẽ quinque cubitos lon
gitudinis, & quinque cubitos latitudinis, &
tres cubitos altitudinis: stetitq; super eam, &
deinceps flexis genibus cõtra vniuersam mul
2.Mac.2.b titudinem Israel, & palmis in cœlum leuatis,
C ait, ‖Domine Deus Israel, non est similis tui
Deus in cœlo & in terra: qui custodis pactũ
& misericordiã cum seruis tuis qui ambulant
coram te in toto corde suo. Qui præstitisti ser
uo tuo Dauid patri meo quæcunque locutus
fueras ei: & quæ ore promiseras, opere comple
sti, sicut & præsens tempus probat. Nunc er-
go Domine Deus Israel, imple seruo tuo pa-
tri meo Dauid quæcunque locutus es, dicẽs,
Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat su
per thronum Israel: ita tamen si custodierint
filij tui "vias meas', & ambulauerint in lege "viã suã. 4.
mea, sicut & tu ambulasti coram me. Et nunc
Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus
quẽ locutus es seruo tuo Dauid. Ergóne cre-
dibile est vt habitet Deus cum hominibus su
per terram? Si cœlum & cœli cœlorum non te
capiunt: quanto magis domus ista quam ædifi
caui? Sed ad hoc tantum facta est, vt respicias
orationem serui tui, & obsecrationẽ eius Do
mine Deus meus: & audias preces quas "fudit' "fundit. 5.
famulus tuus corã te: vt aperias oculos tuos D
super domum istam diebus ac noctibus, super
locum in quo pollicitus es vt inuocaretur no
men tuum: & exaudires orationem quam ser-
uus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli
tui, & populi tui Israel. Quicunque orauerit
in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est
de cœlis, & propitiare. Si peccauerit quispiam
in proximum suum, & iurare contra eum pa-
ratus venerit, seque maledicto constrinxerit
coram altari in domo ista: tu audies de cœlo,
& facies iudicium seruorum tuorum, ita vt
reddas iniquo viam suam in caput proprium,
& vlciscaris iustum, retribuens ei secundum
iustitiam suam. Si superatus fuerit populus
tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi)
& conuersi egerint pœnitentiam, & obsecra-
uerint nomen tuum, & fuerint deprecati *in *te.1.
loco isto, tu exaudies de cœlo, & propitiare
peccato populi tui Israel, & reduc eos in ter-
ram quam dedisti eis, & patribus eorum. Si
E clauso cœlo pluuia non fluxerit propter pec-
cata populi, & deprecati te fuerint in loco i-
sto, & confessi nomini tuo, & conuersi à pec
catis suis, cum eos afflixeris, exaudi de cœlo
Domine, & dimitte peccata seruis tuis & po-
puli tui Israel, & doce eos viam bonam per
quam ingrediantur, & da pluuiam terræ quã
dedisti populo tuo ad possidendum. ‖Fames Infr.20.b.
si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo &
aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes vasta
tis regionibus, portas obsederint ciuitatis, om
nisq; plaga, & infirmitas presserit: siquis de po
pulo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens
plagam, & infirmitatem suam, & expanderit
manus suas in domo hac: tu exaudies de cœlo
de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitia
re, & redde vnicuique secundũ vias suas quas
nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus
nosti corda filiorum hominum.) Vt timeant
te, & ambulent in vijs tuis cunctis diebus qui-
bus viuunt super faciem terræ quam dedisti
patribus nostris. Externum quoque qui non
est de populo tuo Israel, si venerit de terra
longinqua, propter nomen tuum magnum,
& propter manum tuam robustam, & bra-
chium

chium tuum extentum, & adorauerit in loco isto:tu exaudies de cœlo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta pro quibus inuocauerit te ille peregrinus: vt sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel, & cognoscant quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc quã ædificaui. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra aduersarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam in qua ciuitas hæc est quam elegisti, & domus quam ædificaui nomini tuo, tu exaudies de cœlo præces eorum, & obsecrationem, & vlciscaris. Si autem peccauerint tibi ‖(neque enim est homo qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captiuos duxerint eos in terrã longinquam vel certè quæ iuxta est: & conuersi in corde suo in terra ad quam captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captiuitatis suæ, dicentes, Peccauimus, iniquè fecimus, iniustè egimus: & reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captiuitatis suæ ad quam ducti sunt, adorabũt te contra viam terræ suæ quam dedisti patribus eorum, & vrbis quam elegisti, & domus quã ædificaui nomini tuo: tu exaudies de cœlo, hoc est de firmo habitaculo tuo preces eorũ, & facias iudiciũ, & dimittas populo tuo quãuis peccatori. Tu es enim Deus meus, aperiãtur quæso oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in loco isto. ‖Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuã, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus induantur salutẽ, & sancti tui lætentur in bonis. Domine Deus ne auersaris faciem christi tui: memento misericordiarum Dauid serui tui.

3.Re.8.c. Eccle.7.c. 1.Ioh.1.d.

Pſal.131.c.

S. Post deuorata cœlesti igne sacrificia Dei maiestas templum implet, & plurimis immolatis hostijs templi dedicatio septem diebus celebratur, dieq; octauo fit collecta. Dominus autem Salomoni reuelat se ipsius orationem exaudisse.

CAP. VII.

A 2.Ma.2.b CVmque complesset Salomon fundens præces, ignis descendit de cœlo, & deuorauit holocausta & victimas: & maiestas Domini impleuit domũ. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quòd implesset maiestas Domini templum Domini. Sed & omnes filij Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pauimentum stratum lapide, adorauerũt: & laudauerunt Dominum, Quoniam bonus, quoniam in seculũ misericordia eius. Rex autem, & omnis populus immolabãt victimas coram 3.Reg.8.g Domino. ‖Mactauit igitur rex Salomon hostias, boum vigintiduo millia, arietum centum viginti millia: & dedicauit domum Dei rex & vniuersus populus. Sacerdotes autem stabãt in officijs suis: & Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid rex ad laudandum Dominum, Quoniã in æternum misericordia eius, hymnos Dauid canentes per manus suas: porrò sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusq́ue Israel stabat. Sanctificauit quoque Salomon medium atrij ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipes pacificorum: quia altare æneũ quod fecerat, non poterat sustinere holocausta & sacrificia & adipes. Fecit ergo Salomon solennitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath vsque ad Torrentem-Aegypti. Fecitq́ue die octauo collectam, eo quòd dedicasset altare septem diebus, & solennitatẽ celebrasset diebus septem. Igitur in die vicesimotertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus Dauidi, & Salomoni, & Israeli populo suo. ‖Compleuitq́ue Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ dispossuerat in corde suo vt faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est. Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait, Audiui orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificij. Si clausero cœlum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locustæ vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meũ: conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à vijs suis pessimis: & ego exaudiã de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius qui in loco isto orauerit. Elegi enim, & sanctificaui locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneãt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit Dauid pater

3.Reg.9.a C

B

D ter tuus, & feceris iuxta omnia quæ præcepi tibi, & iuſtitias meas, iudiciaq; ſeruaueris: ſuſcitabo thronũ regni tui, ſicut pollicitus ſum Dauid patri tuo, dicens, Non auferetur de ſtirp. 13. pe tua vir, qui ▷non' ſit princeps in Iſrael. Si autem auerſi fueritis, & dereliqueritis iuſtitias meas, & præcepta mea quæ præpoſui vobis, & abeuntes ſeruieritis dijs alienis, & adoraueritis eos: euellam vos de terra mea quam *ædificaui 12. dedi vobis, & domum hanc quam *ſanctificaui' nomini meo proijciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplũ cunctis populis. Et domus iſta erit in prouerbiũ vniuerſis tranſeuntibus: & dicent ſtupentes, Quare fecit Dominus ſic terræ huic, & domui huic? Reſpondebuntque, Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum ſuorum, qui eduxit eos de Terra-Aegypti, & apprehenderunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt: idcirco venerunt ſuper eos vniuerſa hæc mala.

S. *Ædificatis à Salomone varijs ciuitatibus, reliquias Gentium ſibi facit tributarias, offert holocauſta, & ſacerdotum ac leuitarum miniſteria iuxta diſpoſitionem Dauid conſtituit: miſſaq; claſſe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.*

CAP. VIII.

A 3.Reg. 9.b EXpletis autem viginti annis poſtquam ædificauit Salomon domum Domini & domum ſuam: ciuitates quas dederat Hiram Salomoni, ædificauit, & habitare ibi fecit filios Iſrael. Abijt quoq; in Emath Suba, & obtinuit eã. Et ædificauit Palmiram in deſerto, & alias ciuitates munitiſsimas ædificauit in Emath. Extruxitque Beth-horon ſuperiorem, & Beth-horõ inferiorem, ciuitates muratas habentes portas & vectes & ſeras: Balaath etiam & omnes vrbes firmiſsimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctasq; vrbes quadriga- *quæ. 3. rum, & vrbes equitum. omnia *quæcunque' B voluit, Salomon atq; diſpoſuit, ædificauit in Ieruſalem & in Libano, & in vniuerſa terra poteſtatis ſuæ. Omnem populum qui derelictus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebuſæis, qui non erant de ſtirpe Iſrael, de filijs eorum: & de poſteris quos non interfecerant filij Iſrael, ſubiugauit Salomon in tributarios, vſque in diem hanc. Porrò de filijs Iſrael non poſuit vt ſeruirent operibus regis: ipſi enim erant viri bellatores, & duces primi & principes quadrigarum & equitum eius. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducẽti quinquaginta, qui erudiebant populum. Filiam verò Pharaonis tranſtulit de Ciuitate-Dauid in C domum quam ædificauerat ei. Dixit enim ▷.6. ▷rex', Non habitabit vxor mea in domo Da-uid regis Iſrael, eo quòd ſanctificata ſit: quia ingreſſa eſt in eam arca Domini. Tunc obtulit Salomon holocauſta Domino ſuper altare Domini, quod extruxerat ante porticum, vt per ſingulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moſi, in ſabbathis, & in calendis, & in feſtis diebus ter per annum, id eſt in Solennitate azymorum & in Solennitate hebdomadarum, & in Solennitate tabernaculorũ. Et conſtituit iuxta diſpoſitionem Dauid patris ſui officia ſacerdotum in miniſterijs ſuis: & Leuitas in ordine ſuo, vt laudarent, & miniſtrarẽt coram ſacerdotibus iuxta ritum vniuſcuiuſq; diei: & ianitores in diuiſionibus ſuis per portam & portam: ſic enim præceperat Dauid homo Dei. Nec prætergreſſi ſunt de mandatis re D gis tam ſacerdotes, quàm Leuitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in cuſtodijs theſaurorum. Omnes impenſas præparatas habuit Salomõ, ex eo die quo fundauit domum Domini, vſque in diem quo perfecit eam. Tunc abijt Salomon in Aſion-gaber & in Ailath ad oram Maris-rubri, quæ eſt in Terra-edom. Miſit autem ei Hiram per manus ſeruorum ſuorum naues, & nautas gnaros maris, & abierunt cum ſeruis Salomonis in Ophir: tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

S. *Regina Saba Salomonis admirata ſapientiã, datis acceptiſq; muneribus diſceſſit. pondus auri quod Salomoni quotannis adferebatur, haſtas, ſcuta, omniaque conuiuij vaſa aurea, & ſolium eburneum auro veſtitum extruxit: deſcribitur quoque amplitudo diuitiarum, ſapientiæ & poteſtatis Salomonis, qui anno regniſui quadrageſimo moritur ſuccedente filio Roboam.*

CAP. IX.

R Egina quoque Saba cùm audiſſet fa- A
mam Salomonis, venit vt tentaret eum 3.Re.10.a. Matt.12.d. Lucæ.11.d.
in ænigmatibus, in Ieruſalem: cum magnis opibus & camelis, qui portabant aromata & auri plurimũ, gemmasq; pretioſas. Cumque veniſſet ad Salomonem, locuta eſt ei quæcunq; erant in corde ſuo. Et expoſuit ei Salomon omnia quæ propoſuerat: nec quicquam fuit quod non perſpicuũ ei fecerit. Quæ poſtquam vidit, ſapientiam ſcilicet Salomonis, & domum quam ædificauerat, necnon & cibaria menſæ eius, & habitacula ſeruorum, & officia miniſtrorum eius, & veſtimenta eorum, pincernas quoque & veſtes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ ſtupore vltrà in ea ſpiritus. Dixitque ad regem, Verus eſt ſermo quem audieram in terra mea de virtutibus & ſapientia tua. Non B credebam narrantibus, donec ipſa veniſſem, & vidiſſent oculi mei: & probaſſem vix medietatem

dietatem ſapientiæ tuæ mihi fuiſſe narratam:
viciſti famam virtutibus tuis. Beati viri tui, &
beati ſerui tui, hi qui aſsiſtunt coram te omni
tempore, & audiunt ſapientiam tuam. Sit Do
minus Deus tuus benedictus, qui voluit te or
dinare ſuper thronum ſuum regem Domini
Dei tui: Quia diligit Deus Iſrael, & vult ſer-
uare eum in æternum: idcirco poſuit te ſuper
eum regem, vt facias iudicia atque iuſtitiam.
Dedit autem regi centum viginti talenta au-
ri, & aromata multa nimis, & gemmas pretio-
ſiſsimas: non fuerunt aromata talia, vt hæc
C quæ dedit regina Saba regi Salomoni. Sed &
ſerui Hiram cum ſeruis Salomonis attulerunt
aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas
pretioſiſsimas. De quibus fecit rex, de lignis
ſcilicet thyinis, gradus in domo Domini & in
domo regia: citharas quoque & pſalteria can-
toribus: nunquam viſa ſunt in Terra-Iuda lig
na talia. Rex autem Salomon dedit reginæ Sa
ba cuncta quæ voluit, & quæ poſtulauit, &
multo plura quàm attulerat ad eum: quæ re-
D uerſa, abijt in terram ſuam cum ſeruis ſuis. E-
rat autem pondus auri quod afferebatur Salo
moni per ſingulos annos, ſexcenta ſexaginta
ſex talenta auri: excepta ea ſumma quam lega
ti diuerſarum gentium, & negotiatores affer-
re conſueuerant, omneſque reges Arabiæ, &
ſatrapæ terrarum, qui comportabant aurum
& argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salo-
mō ducentas haſtas aureas de ſumma ſexcen-
torum aureorum qui in ſingulis haſtis expen
debantur. Trecenta quoq; ſcuta aurea trecen-
torum aureorum quibus tegebantur ſingula
ſcuta: poſuitq; ea rex in armamentario, quod
erat conſitum nemore. Fecit quoque rex ſo-
lium eburneum grande: & veſtiuit illud au-
E ro mundiſsimo. Sex quoque gradus, quibus
aſcendebatur ad ſolium: & ſcabellum aureū,
& brachiola duo altrinſecus, & duos leones
ſtantes iuxta brachiola: ſed & alios duodecim
leunculos ſtantes ſuper ſex gradus ex vtraque
parte. non fuit tale ſolium in vniuerſis regnis.
Omnia quoque vaſa conuiuij regis erant au-
rea: & vaſa domus ſaltus Libani ex auro puriſ
ſimo. Argentum enim in diebus illis pro nihi
lo reputabatur. Siquidem naues regis ibant in
Tharſis cum ſeruis Hiram, ſemel in annis tri-
bus: & deferebant inde aurum & argentum,
& ebur, & ſimias, & pauos. Magnificatus eſt
igitur Salomon ſuper omnes reges terræ præ
F diuitijs & gloria. Omneſque reges terrarum
deſyderabant videre faciem Salomonis: vt au
dirent ſapientiam quam dederat Deus in cor-
de eius. Et deferebant ei munera, vaſa argen-
tea et aurea, et veſtes, et arma, et aromata, e-
quos et mulos, per ſingulos annos. Habuit
quoque Salomon quadraginta millia equo-
rum in ſtabulis: et curruum, equitumque duo- G
decim millia: conſtituitq; eos in vrbibus qua-
drigarum, et vbi erat rex in Ieruſalem. Exer-
cuit etiam poteſtatem ſuper cunctos reges à
flumine Euphrate vſque ad terram Philiſthi-
norum, et vſque ad terminos Aegypti. Tan-
tamque copiam præbuit argenti in Ieruſalem
quaſi lapidum: et cedrorum tantam multitu-
dinem velut ſycomororū quæ gignuntur in
campeſtribus. Adducebantur autem ei equi de
Aegypto, cunctiſque regionibus. Reliqua au-
tem opera Salomonis priorum et nouiſsimo
rum ſcripta ſunt in verbis Nathan prophetæ,
et in libris Ahiæ Silonitis, in viſione quoque
Addo Videntis, contra Ieroboam filium Na-
bat. Regnauit autem Salomon in Ieruſalem
ſuper omnem Iſrael quadraginta annis. Dor-
miuitque cum patribus ſuis: et ſepelierunt eū
in Ciuitate-Dauid: regnauitque Roboam fi-
lius eius pro eo.

S. Roboam ſpreto ſeniorum conſilio & iuuenile ſequutus, ſcidit regnum in duo, electo in regem Ieroboam ſuper decem tribus.

CAP. X.

PRofectus eſt autem Roboā in Sichem: A
illuc enim cunctus Iſrael conuenerat, 3.Re.12.2.
vt conſtituerent eum regem. Quod cùm
audiſſet Ieroboam filius Nabat, qui erat in Ae-
gypto (fugerat quippe illuc ante Salomonē)
ſtatim reuerſus eſt. Vocaueruntque eum, et
venit cū vniuerſo Iſrael, et locuti ſunt ad Ro
boam, dicētes, Pater tuus duriſsimo iugo nos
preſsit: tu leuiora impera patre tuo, qui nobis
impoſuit grauem ſeruitutem, et paululum de
onere ſubleua, vt ſeruiamus tibi. Qui ait, Poſt
tres dies reuertimini ad me. Cumque abijſſet
populus, inijt conſilium cum ſenibus qui ſte-
terāt coram patre eius Salomone, dum adhuc
viueret, dicens, Quid datis conſilij, vt reſpon-
deam populo? Qui dixerūt ei, Si placueris po- B
pulo huic, et linieris eos verbis clementibus,
ſeruient tibi omni tempore. At ille reliquit
conſilium ſenum, et cum iuuenibus tractare
cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, et erant in
comitatu illius. Dixitque ad eos, Quid vobis
videtur? vel reſpondere quid debeo populo
huic, qui dixit mihi, Subleua iugum quod im
poſuit nobis pater tuus? At illi reſponderunt
▷vt'iuuenes, et nutriti cum eo in delicijs, at- ▷.10.
que dixerunt, Sic loquêris populo qui dixit ti
bi, Pater tuus aggrauauit iugum noſtrum, tu
ſubleua: et ſic reſpondebis ei, Minimus digitus
meus groſsior eſt lūbis patris mei. Pater meus
impoſuit vobis graue iugum, et ego maius pō
dus apponam: pater meus cecîdit vos flagel-
lis, ego verò cædam vos ſcorpionibus. Venit
ergo Ieroboam, et vniuerſus populus ad Ro-
boam die tertio, ſicut præceperat eis. Reſpon-
ditque

ditque rex dura, derelicto consilio seniorum, locutusq; est iuxta iuuenum voluntatẽ, Pater meus graue vobis imposuit iugum, quod ego grauius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus. Et non acquieuit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, vt compleretur sermo eius, ‖quem locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad Ieroboam filium Nabat. Populus autem vniuersus rege duriora dicente, sic locutus est ad eũ, Non est nobis pars in Dauid, neq; hæreditas in filio Isai. Reuertere in tabernacula tua Israel, tu autem pasce domum tuam Dauid. Et abijt Israel in tabernacula sua. Super filios autem Israël, qui habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. Misitq; rex Roboam Aduram, qui præerat tributis & lapidauerunt eum filij Israel, & mortuus est: porrò rex Roboam currum festinauit ascendere, & fugit in Ierusalem. Recessitq; Israel, à domo Dauid vsque ad diem hanc.

3.Reg.11.f. D

S. Præcipit Deus ne pugnet Roboam contra Israel. extructis autem à Roboam multis ciuitatibus, confluunt ad eum Leuitæ ac sacerdotes abiecti à Ieroboam, cæteriq; Dei cultores, Roboam autem multas duxit vxores ac concubinas.

CAP. XI.

A 3.Re.12.e. VEnit autem Roboam in Ierusalem, & conuocauit vniuersam domum Iuda & Ben-iamin, centum octoginta millia electorum, atque bellantium, vt dimicaret cõtra Israel, & conuerteret ad se regnum suũ. Factusq; est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens, Loquere ad Roboam filiũ Salomonis regẽ Iuda, & ad vniuersum Israël qui est in Iuda & Ben-iamin, Hæc dicit Dominus, Nõ ascendetis, neque pugnabitis ▷.3. contra fratres vestros: ▷reuertatur vnusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum B est voluntate.◁ Qui cùm audissent sermonem Domini, reuersi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboam. Habitauit autem Roboã in Ierusalem, & ædificauit ciuitates muratas in Iuda. Extruxitq; Beth-léhem, & Etam, & Thecue, Beth-sur quoq;, & Socho, & Odollã, necnon & Geth, & Maresa, & Ziph: sed & Adurã, & Lachis, & Azeca: Saara quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Iuda & Ben-iamin: ciuitates munitissimas. Cumq; clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumq; horrea, hoc est olei & vini. Sed & in singulis vrbibus fecit armamẽtaria scutorum & hastarum: firmauitque eas summa diligentia, & imperauit C super Iudam & Ben-iamin. Sacerdotes autem & Leuitæ qui erant in vniuerso Israel, venerunt ad eum de cũctis sedibus suis, relinquentes suburbana, & possessiones suas, & transeuntes ad Iudam, & Ierusalem: eo quod abiecisset eos Ieroboam, & posteri eius, ne sacerdotio Domini fungerentur. Qui constituit sibi sacerdotes excelsorũ, & dæmoniorum, vitulorumq; quos fecerat. Sed & de cunctis tribubus Israel, quicunq; dederant cor suum vt quærerent Dominum Deum Israel, venerunt in Ierusalem ad immolãdum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum. Et roborauerunt regnum Iuda: & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulauerũt enim in vijs Dauid & Salomonis, annis tantum tribus. Duxit autem Roboam D vxorem Mahalath, filiam Ierimoth filij Dauid: Abihail quoq; filiam Eliab filij Isai, quæ peperit ei filios Ieus, & Somoriam, & Zoom. Post hanc quoq; accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith. Amauit autem Roboam Maacha filiam Absalom super omnes vxores suas, & concubinas: nam vxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit vigintiocto filios, & sexaginta filias. Constituit verò in capite, Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda, & Ben-iamin, & in vniuersis ciuitatibus muratis: præbuitque eius escas plurimas, & multas petiuit vxores.

S. Propter peccata Roboam ac popopuli Iuda tradidit illos Deus regi Aegypti, qui captis munitissimis ciuitatibus Iuda, diripit Ierusalem, sublato regis ac tẽpli thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus ænea fecit Roboam, quo mortuo succedit filius Abia.

CAP. XII.

CVmq; roboratum fuisset regnum Roboam & confortatũ, dereliquit legem A Domini, & omnis Israel cũ eo. ‖Anno 3.Re.14.g. autem quinto regni Roboam ascendit Sesac rex Aegypti in Ierusalem (quia peccauerant Domino) cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Aegypto, Ly-

bies ſcilicet,& Troglodytæ,& Aethiopes.Ce
pitq́ue ciuitates munitiſsimas in Iuda, & ve-
nit vſq; in Ieruſalem.Semeias autem prophe-
ta ingreſſus eſt ad Roboam, & principes Iu-
da,qui congregati fuerant in Ieruſalem, fugi-
entes Seſac: dixitq́; ad eos, Hæc dicit Domi-
nus, Vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos in
B manu Seſac. Conſternatiq́; principes Iſrael,
& rex,dixerunt,Iuſtus eſt Dominus.Cumq́;
vidiſſet Dominus quòd humiliati eſſent, fa-
ctus eſt ſermo Domini ad Semeiam, dicens,
Quia humiliati ſunt, non diſperdam eos: da-
boq́ue eis pauxillum auxilij, & non ſtillabit
furor meus ſuper Ieruſalem per manũ Seſac.
Veruntamen ſeruient ei: vt ſciant diſtantiam
ſeruitutis meæ, & ſeruitutis regni terrarum.
Receſsit itaq; Seſac rex Aegypti ab Ieruſalem,
ſublatis theſauris domus Domini, & domus
regis,omniaq́; ſecum tulit: & clypeos aureos
C quos fecerat Salomon, pro quibus fecit rex
æneos, & tradidit illos principibus ſcrutario-
rum qui cuſtodiebant veſtibulũ palatij. Cũ-
q́ue introiret rex domum Domini,veniebant
ſcrutarij,& tollebant eos:iterumq́; referebant
eos ad armamentarium ſuum. Veruntamen
quia humiliati ſunt, auerſa eſt ab eis ira Do-
mini,nec deleti ſunt penitus: ſiquidem in Iu-
3.Re.14.f. da inuenta ſunt opera bona.‖Confortatus eſt
ergo rex Roboam in Ieruſalem,atq; regnauit:
quadraginta autem & vnius anni erat cum re
gnare cœpiſſet: & decem & ſeptem annis re-
D gnauit in Ieruſalẽ, vrbe quã elegit Dominus
vt confirmaret nomen ſuum ibi, de cunctis
tribubus Iſrael:nomen autem matris eius Naa
ma Ammanitis. Fecit autem malum, & non
præparauit cor ſuum vt quæreret Dominum.
Opera verò Roboam prima & nouiſsima ſcri
pta ſunt in libris Semeiæ Prophetæ, & Addo
Videntis, & diligenter expoſita:pugnauerũt-
q́ue aduerſum ſe Roboã & Ieroboam cunctis
diebus. Et dormiuit Roboam cum patribus
ſuis:ſepultusq́; eſt in Ciuitate-Dauid. Et re-
gnauit Abia filius eius pro eo.

S. Abia ad bellum contra Ieroboam accedens dehortatur exercitum Ieroboam à bello cõtra ſe,quum Deum haberent ducem,quem illi abiecerant,& ſperans in Domino victor euadit, ac diuerſas cœpit ciuitates,plurimosq́; ex varijs vxoribus procreat liberos.

CAP. XIII.

A ANno octauodecimo regis Ieroboam
3.Reg.15.a regnauit Abia ſuper Iudam. Tribus
annis regnauit in Ieruſalem: nomen-
q́ue matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa:
3.Reg.15.a & erat bellũ inter Abiam & Ieroboã.‖Cumq́;
iniiſſet Abia certamen, & haberet bellicoſiſsi
*quadringen ta.6. octingẽta.4 mos viros, & electorum *quadraginta'millia:
Ieroboam inſtruxit econtra aciem *octogin-
ta'millia virorũ, qui & ipſi electi erant, & ad
bella fortiſsimi. Stetit ergo Abia ſuper mon-
tem Semerom,qui erat in Ephrâim,& ait,Au
di Ieroboam,& omnis Iſrael, Num ignoratis
quòd Dominus Deus Iſrael dederit regnum
Dauid ſuper Iſrael in ſempiternum,ipſi & fi-
lijs eius in pactũ ſalis? (Et ſurrexit Ieroboam
filius Nabat, ſeruus Salomonis filij Dauid: 3.Reg.11.c
‖& rebellauit contra dominum ſuum. Con-
gregatiq́ue ſunt ad eum viri vaniſsimi, & filij
Belial: & præualuerunt contra Roboam filiũ
Salomonis:Porrò Roboam erat rudis, & cor-
de pauido,nec potuit reſiſtere eis.) Nunc er- B
go vos dicitis quòd reſiſtere poſsitis regno
Domini, quod poſsidet per filios Dauid: ha-
betisq́ue grandem populi multitudinem, at-
que vitulos aureos quos fecit vobis Ieroboam
in deos:‖Et eieciſtis ſacerdotes Domini,filios 3.Reg.12.g
Aaron,atque Leuitas: & feciſtis vobis ſacer-
dotes ſicut omnes populi terrarum: quicun-
que venerit, & initiauerit manum ſuam in
tauro de bobus, & in arietibus ſeptem, fit ſa-
cerdos eorum qui non ſunt dij. Noſter autem
Dominus Deus eſt, quem non relinquimus:
ſacerdotesq́ue miniſtrant Domino de filijs
Aaron: & Leuitæ ſunt in ordine ſuo. Holo-
cauſta quoque offerunt Domino per ſingu-
los dies mane & veſpere: & thymiama iuxta
legis præcepta confectũ, & proponuntur pa-
nes in menſa mundiſsima,eſtq́; apud nos can
delabrum aureũ, & lucernæ eius, vt accẽdan-
tur ſemper ad veſperam: nos quippe cuſtodi-
mus præcepta Domini Dei noſtri, quem vos
reliquiſtis.Ergo in exercitu noſtro dux Deus C
eſt, & ſacerdotes eius, qui clangunt tubis, &
reſonant contra vos: filij Iſrael nolite pugna-
re contra Dominum Deum patrum veſtro-
rum,quia nõ vobis expedit. Hæc illo loquen-
te,Ieroboam retro moliebatur inſidias.Cum-
q́ue ex aduerſo hoſtium ſtaret, ignorantem
Iudam ſuo ambiebat exercitu. Reſpicienſ-
q́ue Iudas, vidit inſtare bellum ex aduerſo
& poſt tergum, & clamauit ad Dominum:
ac ſacerdotes tubis canere cœperunt. Om-
nesq́ue viri Iuda vociferati ſunt: & ecce il-
lis clamantibus perterruit Deus Ieroboam,
& omnem Iſrael qui ſtabat ex aduerſo Abia
& Iuda. Fugeruntq́ue filij Iſrael Iudam, & D
tradidit eos Deus in manu eorum. Percuſsit
ergo eos Abia, & populus eius plaga magna:
& corruerunt vulnerati ex Iſrael *quinqua- *quingẽta.5
ginta'millia virorum fortium.Humiliatiq́ue
ſunt filij Iſrael in tempore illo: & vehemen-
tiſsimè confortati filij Iuda, eo quòd ſperaſ-
ſent in Domino Deo patrum ſuorum.Perſe-
cutus eſt autem Abia fugiẽtem Ieroboam: &
cepit ciuitates eius,Beth-el & filias eius: & Ie
ſana cum filiabus ſuis:Ephron quoq; & filias
eius.

eius. Nec valuit vltra resistere Ieroboam in diebus Abia: quē percussit Dominus & mortuus est. Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit vxores quatuordecim, procreauit viginti duos filios, & sedecim filias. Reliqua autem sermonum Abia, viarumque & operum eius, scripta sunt diligētissimè in libro Addo Prophetæ.

S. Abiæ succedit filius Asa, qui pace à Deo concessa idolorum cultum subuertit, & ciuitates Iuda ædificat ac munit, Zaramq; regem Aethiopum cum exercitu mille millium diuino auxilio deuicit.

CAP. XIIII.

A DOrmiuit autem Abia cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: regnauitq; Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem.
*Domini. 3. Fecit autem Asa quod bonum & placitū erat in conspectu *Dei sui, & subuertit altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit statuas, lucosq; succidit. Et præcepit Iudæ vt quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & vniuersa mandata. Et abstulit de cūctis vrbibus Iuda aras & phana, & regnauit in pace. Aedificauit quoque vrbes munitas in Iuda, quia quietus erat, & nulla tēporibus eius bella surrexerant, pacem Domino largiente.
B Dixit autē Iudæ, Aedificemus ciuitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & seris donec à bellis quieta sunt omnia, eò quòd quæsierimus Dominum Deū patrum nostrorum, & dederit nobis pacem per gyrum. Aedificauerunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit. Habuit autē Asa in exercitu suo portātium scuta & hastas, de Iuda trecenta millia: de Ben-iamin verò
*septuagin. 14.9. scrutariorum & sagittariorum, ducenta *octoginta millia: omnes isti viri fortissimi. Egres-
C sus est autem contra eos Zara Aethiops cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit vsque Maresa. Porrò Asa perrexit obuiam ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle-Saphátha, quæ est iuxta Ma-
1. Re. 14. a. resa. ‖Et inuocauit Dominum Deum, & ait, Domine non est apud te vlla distātia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es. non præualeat contra te homo. Exterruit
D itaq; Dominus Aethiopes coram Asa & Iuda: fugeruntq; Aethiopes. Et persecutus est eos Asa, & populus qui cum eo erat, vsque Gérara: & ruerunt Aethiopes vsque ad internecionem, quia Domino cedente contriti sunt, & exercitu illius præliante. Tulerūt ergo spolia multa. Et percusserunt ciuitates omnes per circuitum Géraræ: grandis quippe cunctos terror inuaserat: & diripuerunt vrbes, & multam prædam asportauerunt. Sed & caulas ouium destruentes tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reuersique sunt in Ierusalem.

S. Azarias prophetat Israel futurum multo tempore absque deo vero, sacerdote & lege, cuius prophetæ exhortatione confortatus Asa aufert sordes idolorum, suamq; matrē idololatram imperio priuat; populus autem iurat se Deo seruiturum.

CAP. XV.

A ‖Zarias autem filius Obed, facto in A
se spiritu Dei, egressus est in occur- 3. Re. 15. c.
sum Asa, & dixit ei, Audite me Asa, & omnis Iuda & Ben-iamin, Dominus vobiscū, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eū, derelinquet vos. Transibunt autē multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absq; lege. Cumq; reuersi fuerint in angustia sua, *ad Dominum Deum Israel, & quæsie- *& clamauerint.
rint eū, reperient eum. In tempore illo non e-
rit pax egredienti & ingredienti: sed terrores vndiq; in cunctis habitatoribus terrarū. Pu- B
gnabit enim gens contra gentē, & ciuitas cōtra ciuitatē: quia Dominus cōturbabit eos in omni angustia. Vos ergo cōfortamini: & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro. Quod cùm audisset Asa, verba scilicet, & prophetiam Azariæ filij Obed Prophetæ, confortatus est, & abstulit idôla de omni terra Iuda, & de Bē-iamin, & ex vrbibus, quas ceperat, montis Ephráim: & dedicauit altare Domini, quod erat ante porticum Domini. Congregauitq; vniuersum Iudam & Ben-
iamin, & aduenas cū eis de Ephráim, & de Ma C
nasse, & Simeon: plures enim ad eum confugerāt ex Israel, videntes quod Dominus Deus illius esset cum eo. Cumque venissent in Ierusalem mense tertio, anno decimoquinto regni Asa, immolauerunt Domino in die illa de manubijs & præda quam adduxerāt, boues septingentos, & arietes septem millia. Et intrauit ex more ad corroborandum fœdus, vt quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in tota anima sua. Siquis autem, inquit, non quæsierit Dominum Deum Israel, moriatur, à minimo vsq; ad maximū, à viro vsq; ad mulierem. Iurauerunt q̄ue Do- D
mino voce magna in iubilo, & in clangore tubæ, & in sonitu buccinarum omnes qui erant in Iuda, cum execratione: in omni enim corde suo iurauerunt, & in tota voluntate quæsierunt eum, & inuenerunt: præstititq̄ue eis dominus requiem per circuitum. Sed & Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit

imperio, eo quòd feciſſet in luco ſimulachrũ Priapi: quod omne contriuit, & in fruſtra cõminuens combuſit in Torrente-cedron. Excelſa autem derelicta ſunt in Iſrael: attamen cor Aſa erat perfectũ cunctis diebus eius. Eaque quæ vouerat pater ſuus, & ipſe, intulit in domum Domini: & argentum & aurum, vaſorumq; diuerſam ſupellectilem. Bellum verò non fuit vſque ad 'triceſimum' annum regni Aſa.

'triceſimum quintum. 1.

S. Pugnante Baaſa rege Iſrael contra Aſa, vocauit Aza Ben-adad regem Syriæ in auxilium, & Hanani prophetam ipſum ob id increpantem in neruũ coniecit, ac dolore pedum cruciatus in medicorum arte ſpem ponens, anno regni ſui. 41. moritur.

CAP. XVI.

A 3.Re.15.d. ANno autem triceſimoſexto regni eius aſcẽdit Baaſa rex Iſrael in Iudam, & muro circundabat Rama, vt nullus tute poſſet egredi & ingredi de regno Aſa. Protulit autem Aſa argentum & aurũ de theſauris domus Domini, & de theſauris regijs: miſitque ad Ben-adad regem Syriæ, qui habitabat in Darmaſco, dicẽs, Fœdus inter me & te eſt, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem miſi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere quod habes cum Baaſa rege Iſrael, facias eum à me recedere. Quo comperto Ben-adad miſit principes exercituum ſuorum ad vrbes Iſrael: qui percuſſerunt Ahion, & Dan, & Abel-maim,
B & vniuerſas vrbes Nephthali muratas. Quod cùm audiſſet Baaſa, deſijt ædificare Rama, & intermiſit opus ſuũ. Porrò Aſa rex aſſumpſit vniuerſum Iudam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparauerat Baaſa: ædificauitque ex eis Gabaa, & Maſpha. In tempore illo venit Hanani Propheta ad Aſam regem Iuda, & dixit ei, Quia habuiſti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo: idcirco euaſit Syriæ regis exercitus
Supr.14.c. de manu tua. ‖ Nónne Aethiopes & Libyes
2.Mac.9.a multo pluries erant quadrigis & equitibus,
C & multitudine nimia: quos cùm in Domino credidiſſes, tradidit in manu tua? Oculi enim Domini contemplantur vniuerſam
Ioan.7.f. terram, & præbent fortitudinem his ‖ qui cor de perfecto credunt in eum. Stultè igitur egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore aduerſum te bella conſurgent. Iratusq; Aſa aduerſus Videntem, iuſsit eum mitti in neruum valde quippe ſuper hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos. Opera autem Aſa prima & nouiſsima
D ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſrael. Aegrotauit etiam Aſa anno triceſimonono regni ſui, dolore pedum vehemẽtiſsimo, & nec in infirmitatate ſua queſiuit Dominum, ſed magis in medicorum arte confiſus eſt. Dormiuitq; cum patribus ſuis: & mortuus eſt anno quadrageſimo ▷primo' regni ſui. Et ſepelierunt eum in ſepulchro ſuo quod foderat ſibi in Ciuitate-Dauid: poſueruntque eum ſuper lectum ſuum plenum aromatibus & vnguentis meretricis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combuſſerunt ſuper eum ambitione nimia. ▷.9.

S. Pius Ioſaphat patri Aſa ſuccedens, diuitijs potens & armis, mittit doctores legis Dei per vniuerſum Iudam, cuius principes recenſentur cum numero ſubiectorum militum.

CAP. XVII.

A 3.Re.15.f. REgnauit autẽ Ioſaphat filius eius pro eo, & inualuit contra Iſrael. Conſtituitq; militum numeros in cunctis vribus Iuda, quæ erãt vallatæ muris. Præſidiaque diſpoſuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim quas ceperat Aſa pater eius. Et fuit Dominus cum Ioſaphat, quia ambulauit in vijs Dauid patris ſui primis: & non ſperauit in Baalim, ſed in Deo patris ſui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Iſrael.
B Confirmauitq; Dominus regnum in manu eius: & dedit omnis Iuda munera Ioſaphat: factæq; ſunt ei in finitæ diuitiæ, & multa gloria. Cumq; ſumpſiſſet cor eius audaciam propter vias Domini, etiam excelſa & lucos de Iuda abſtulit. Tertio autem anno regni ſui miſit de principibus ſuis Ben-hail, & Obdiã, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, vt docerẽt in ciuitatibus Iuda: & cũ eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Aſael quoq; & Semiramoth & Ionathan, Adoniamq; & Tobiam & Thobadoniã Leuitas: & cum eis Eliſama & Ioram ſacerdotes: docebantque populum in Iuda, habentes librum legis Domini: & circuibant cunctas vrbes Iuda, atq; erudiebant populum. Itaq; factus eſt
C pauor Domini ſuper omnia regna terrarum quæ erant per gyrũ Iuda, nec audebant bellare cõtra Ioſaphat. Sed & Philiſthæi Ioſaphat munera deferebãt, & vectigal argenti: Arabes quoq; adducebant pecora arietum, ſeptẽ millia ſeptingentos, & hircos totidem. Creuit ergo Ioſaphat, & magnificatus eſt vſq; in ſublime: atque ædificauit in Iuda domos adinſtar turriũ, vrbesq; muratas. Et multa opera parauit in vrbibus Iuda: viri quoque bellatores, & robuſti erant in Ieruſalem, quorum iſte numerus per domos atq; familias ſingulorũ: In Iu-
'principes' da 'princeps' exercitus. Ednas dux, & cum eo robuſtiſsimi viri trecenta millia. Poſt hunc Iohanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia. Poſt illum quoq; Amaſias filius Zechri, conſecratus Domino, & cum eo, ducenta

centa millia virorum fortium. Hunc ſequeba
tur robuſtus ad prælia Eliada, & cum eo tenẽ
tium arcum & clypeum ducenta millia. Poſt
iſtum etiam Iozabad: & cum eo centum octo
ginta millia expeditorum militum. Hi omnes
erant ad manum rẽgis, exceptis alijs quos po-
ſuerat in vrbibus muratis, in vniuerſo Iuda.

S. Ioſaphat impio Achab affinitate iunctus, aſcendit cum eo contra Ramoth-Galaad. 400. pſeudoprophetis victoriã promittentibus, Michæas autem contrarium prophetans incarceratur, ſed Achab iuxta Michææ prophetiam in bello occiditur. CAP. XVIII.

A 3.Re.22.a FVit ergo Ioſaphat diues & inclytus multum, & affinitate coniunctus eſt Achab.
Deſcenditque poſt annos ad eum in Samariam: ad cuius aduentum mactauit Achab arietes, & boues plurimos ipſi & populo qui venerant cum eo: perſuaſitque illi vt aſcenderet in Ramoth-Galaad. Dixitque Achab rex Iſrael ad Ioſaphat regem Iuda, Veni mecum in Ramoth-Galaad. Cui ille reſpondit, Vt ego, & tu: ſicut populus tuus, ſic & populus meus: tecumque erimus in bello. Dixit Ioſa-
B phat ad regem Iſrael, Conſule obſecro in præſentiarum ſermonem Domini. Congregauit igitur rex Iſrael prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos, In Ramoth-Galaad ad bellandum ire debemus, an quieſcere? At illi, Aſcende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis. Dixitque Ioſaphat, Nunquid non eſt hîc prophetes Domini, vt ab illo etiam requiramus? Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat, Eſt vir vnus à quo poſſumus quærere Domini voluntatem: ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum omni tempore: eſt aũt Michæas filius Iemla. Dixitque Ioſaphat, Ne loquaris rex hoc modo. Vocauit ergo rex Iſrael vnum de eunuchis, & dixit ei, Voca cito Michæam filium Iemla. Porrò rex Iſrael, & Io
C ſaphat rex Iuda vterque ſedebant in ſolio ſuo, veſtiti cultu regio. ſedebant autẽ in area iuxta portã Samariæ, omneſq; prophetæ vaticinabantur coram eis. Sedecias verò filius Chanaana fecit ſibi cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Dominus, His ventilabis Syriam, donec conteras eam. Omneſque prophetæ ſimiliter propheta
D bant, atq; dicebant, Aſcende in Ramoth-Galaad, & proſperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis. Nuntius autem qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi, En, verba omnium prophetarum vno ore bona regi annuntiant: quæſo ergo te vt & ſermo tuus ab eis non diſſentiat, loquariſque proſpera. Cui reſpondit Michæas, Viuit Dominus, quia quodcunque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar. Venit ergo ad regẽ. Cui rex ait, Michæa, ire debemus in Ramoth-Galaad ad bellandum, an quieſcere? Cui ille reſpondit, Aſcendite: cuncta enim proſpera euenient, & tradentur hoſtes in manus veſtras. Dixitque rex, Iterum, atq; iterum te adiuro, vt mihi non loquaris, niſi quod verum eſt in nomine Domini. At ille ait, Vidi vniuerſum Iſrael diſperſum in montibus, ſicut oues abſque paſtore: & dixit Dominus, Non habẽt iſti dominos: reuertatur vnuſquiſque in domum ſuam in pace. Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat, Nónne dixi tibi quòd nõ prophetaret iſte mihi quicquam boni, ſed ea quæ mala ſunt? At ille, Idcirco, ait, audite verbum Domini, Vidi Dominum ſedentem in ſolio ſuo, & omnem exercitum cœli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris. Et dixit Dominus, Quis de- E
cipiet Achab regem Iſrael, vt aſcendat & corruat in Ramoth-Galaad? Cumq; diceret vnus hoc modo, & alter alio: proceſsit ſpiritus, & ſtetit coram Domino, & ait, Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies? At ille reſpondit, Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixitque Dominus, Decipies, & prævalebis: egredere & fac ita. Nunc igitur, ecce Dominus dedit ſpiritum mẽdacij in ore omnium prophetarum tuorum: & Dominus locutus eſt de te mala. Acceſsit autem Sedecias filius Chanaana, & percuſsit Michææ maxillam, & ait, Per quam viam tranſiuit Spiritus Domini à me, vt loqueretur tibi? Dixitque Michæas, Tu ip- F
ſe videbis in die illo, quando ingreſſus fueris cubiculum de cubiculo, vt abſcondaris. Præcepit autem rex Iſrael, dicẽs, Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem ciuitatis, & ad Ioas filium Amélech. Et dicetis, Hæc dicit rex, Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum & aquæ pauxillum, donec reuertar in pace. Dixitque Michæas, Si reuerſus fueris in pace, non eſt locutus Dominus in me. Et ait, Audite omnes populi. Igitur aſcenderunt rex Iſrael, & Ioſaphat rex Iuda in Ramoth-Galaad. Dixitq; rex Iſrael ad Ioſaphat, Mutabo habitum, & ſic ad pugnam vadam: tu autem induere veſtibus tuis. Mutatoq; rex Iſrael habitu, venit ad bellum. Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus ſui, dicens, Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, niſi contra ſolum regem Iſrael. Itaq; G
cùm vidiſſent principes equitatus Ioſaphat, dixerũt, Rex Iſrael eſt iſte. Et circundederunt eum dimicantes: at ille clamauit ad Dominũ, & auxiliatus eſt ei, atque auertit eos ab illo. Cũ enim vidiſſent duces æquitatus quod non eſſet rex Iſrael, reliquerunt eum. Accidit autẽ vt vnus è populo ſagittam in incertum iaceret, & percuteret regem Iſrael inter ceruicem & ſcapulas: at ille aurigæ ſuo ait, Conuerte manum tuam, & educ me de acie, quia vulnera-

tus sum. Et finita est pugna in die illo: porrò rex Israel stabat in curru suo contra Syros vsque ad vesperã, & mortuus est occidente sole.

S. Iosaphat à Iehu propheta correptus de præstito auxilio Achab, constitutos à se iudices admonet de seruanda iustitia, & Leuitas de promouendo cultu diuino, populoq; rectè instituendo.

CAP. XIX.

A RE uersus est autem Iosaphat rex Iuda in domum suam pacificè, in Ierusalem. Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns, & ait ad eum, impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris: sed bona opera inuenta sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuũ vt requireres ▷Dominum' Deum ▷.4. ▷.3. ▷patrum tuorum'. Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumq; egressus est ad populum de Ber-sabee vsq; ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deum patrũ
B suorum. Constituitq; iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis, per singula loca, & præcipiens iudicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redũdabit. Sit timor Domini vobiscũ: & cũ diligentia cuncta facite: non est enim apud
Deu.10.d. Roma.2.b. Dominum Deũ nostrum iniquitas, ‖nec per
C sonarum acceptio, nec cupido munerum. In
Galat.2.b. Ephe.6.b. Colos.3.d. Acto.10.d. 1.Pet.1.c. Ierusalem quoq; constituit Iosaphat Leuitas & sacerdotes & principes familiarum ex Israel, vt iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitq; eis, dicẽs, Sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnem causam quæ venerit ad vos fratrum vestrorum qui habitant in vrbibus suis, inter cognationẽ & cognationem, vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremonijs, de iustificationibus: ostẽdite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo
D agentes nõ peccabitis. Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit quæ ad regis officium pertinent: habetisq; magistros Leuitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter: & erit Domi-
*cũ bonis.4. nus *vobiscum in bonis'.

S. Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse prædicato ieiunio vnà cum populo suo supplex ad Deum confugit, sicq; ab eis se mutuò cædentibus liberatus spolia colligit, verum ob fœdus cum impio Ochozia à propheta corripitur.

CAP. XX.

POst hæc congregati sunt filij Moab, & A filij Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Iosaphat, vt pugnarent contra eum. Veneruntque nuntij, & indicauerunt Iosaphat, dicentes, Venit contra te multitudo magna de his locis quæ trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asason-thamar, quæ est En-gaddi. Iosaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominũ: & prædicauit ieiunium vniuerso Iuda. Congregatusq; est Iudas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de vrbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Cumque stetisset Iosa- B phat in medio cœtu Iudæ, & Ierusalem, in domo Domini ante atrium nouum, ait, Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis gentium: in manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquã tibi potest resistere. Nónne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ huius corã populo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum? Habitauerũtque in ea, & extruerunt in illa sanctuarium no
Sup.6.a mini tuo, dicentes, ‖Si irruerint super nos ma la, gladius iudicij, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in cõspectu tuo, in qua inuocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, saluosque facies. Nunc igitur ecce filij Ammon,
Deu.2.a. & Moab, & mons Seir, ‖per quos non concessisti *Israel vt transirent quando egrediebantur de Aegypto, sed declinauerunt ab eis, & nõ
*filijs.12. interfecerunt illos: econtrario agunt, & nituntur eijcere nos de possessione quam tradidisti nobis. Deus noster, ergo non iudicabis eos? C In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solũ habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Omnis verò Iuda stabat corã Domino cũ paruulis, & vxoribus, & liberis suis. Erat autẽ Iahaziel filius Zachariæ, filij Banaiæ, filij Iehiel, filij Mathániæ, Leuites de filijs Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ, & ait, Attendite omnis Iuda, & qui habitatis in Ierusalem, & tu rex Iosaphat: hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.
*ascẽdetis.13 Cras *descendetis' contra eos: ascensuri enim sunt per cliuũ nomine Sis, & inuenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinẽ Ieruel. Non eritis vos qui dimicabitis, sed D tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ô Iuda, & Ierusalem: nolite timere, nec paueatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobis-

cum

cum. Iosaphat ergo, & Iuda, & omnes habitatores Ierusalem ceciderunt proni in terram coram Domino, & adorauerunt eum. Porrò Leuitæ de filijs Caath, & de filijs Core lauda bant Dominum Deum Israel voce magna, in excelsum. Cumq; manè surrexissent, egressi sunt per desertum Thecua: profectisque eis, stans Iosaphat in medio eorum, dixit, Audite ▷.13. me ▷viri' Iuda, & omnes habitatores Ierusalem, credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, vt laudarēt eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce consona dicerent, Confitemini Domino quoniam in æternum misericordia eius. E Cumque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iudam, & percussi sunt. nanque filij Ammon, & Moab consurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, vt interficerent, & delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneri- "Speculam.1 bus. Porrò Iuda cùm venisset ad "speluncam' quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem plenam cadaueribus, nec superesse quenquam qui necem potuisset euadere. Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum: inueneruntque inter cadauera, variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima: & diripuerunt, ita vt omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ F prædæ magnitudine. Die autem quarto congregati sunt in Valle-benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocauerunt locum illum Vallis-benedictionis, vsque in præsentem diem. Reuersusque est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ierusalem cū lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis. Ingressique sunt in Ierusalem cum psalterijs, & citharis, & tubis in domum Domini. Irruit autem pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cùm audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israel. Quieuitque regnum Iosaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum. Regnauit igitur Iosaphat super Iudam, & erat trigintaquinque annorum cum regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnauit in Ierusalē: & nomen matris eius Azuba filia Selahi. Et ambulauit in via patris sui Asa, nec declinauit ab ea, faciens quæ placita erant corā Domino. G Veruntamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suū ad Dominum Deum patrum suorum. Reliqua autem gesto rum Iosaphat priorum & nouissimorum, scripta sunt in verbis Iehu filij Hanani, quæ digessit in libros regum Israel. Post hæc inijt amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israel, cuius opera fuerunt impijssima, Et particeps fuit vt faceret naues quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asion-gaber. Prophetauit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Iosaphat, dicens, Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

S. Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Iuda, cui Elias per literas pessimam ægritudinē, ac mortem, & domus suæ ac regni direptionem prædixit, quæ tandem subsequuta sunt.

CAP. XXI.

DIormiuit autem Iosaphat cum patri- A
bus suis, & sepultus est cum eis in Ci- 3.Re.22.g.
uitate-Dauid: regnauitq; Ioram filius eius pro eo. Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel. & Zachariam & Azariam, & Michael, & Saphatiam: omnes hi, filij Iosaphat regis Iuda. Deditq; eis pater suus multa munera argenti, & auri, & "pensationes' cum "pensitatio- nes.3. ciuitatibus munitissimis in Iuda, regnum aūt tradidit Iorā: eo quod esset primogenitus. Surrexit autem Ioram super regnum patris sui: cumq; se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israel. IITrigintaduorum annorum erat Iorā cùm re 4.Re.8.e. gnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalem. Ambulauitq; in vijs regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat vxor eius: & fecit malum in conspectu Domi B ni. Noluit autē Dominus disperdere domum Dauid propter pactum quod inierat cum eo: & quia promiserat vt daret ei lucernam, & filijs eius omni tempore. IIIn diebus illis rebella 4.Reg.8.f uit Edom, ne esset subditus Iudæ, & cōstituit sibi regem. Cumq; transisset Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu qui erat secū, surrexit nocte, & percussit Edō qui se circun dederat, & omnes duces equitatus eius. Attamen rebellauit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsq; ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorū, insuper & excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalē, & præuaricari Iudam. Allatæ sunt autē ei literæ ab Elia C propheta, in quibus scriptum erat, Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Quoniam non ambulasti in vijs Iosaphat patris tui, & in vijs Asa regis Iuda, sed incessisti per iter regum Israel, & fornicari fecisti Iudam, & habi-

tatores Ieruſalem, imitatus fornicationem domus Achab: inſuper & fratres tuos domũ patris tui, meliores te occidiſti: ecce Dominus percutiet te plaga magna cũ populo tuo, & filijs, & vxoribus tuis, vniuerſaq́ue ſubſtantia tua. tu autem ægrotabis peſsimo languore vteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per ſingulos dies.

Suſcitauit ergo Dominus contra Ioram ſpiritum Philiſthinorum, & Arabum, qui cõfines ſunt Aethiopibus. & aſcẽderunt in terrã Iuda, & vaſtauerunt eam: diripueruntq́; cunctam ſubſtantiam quæ inuenta eſt in domo regis, inſuper & filios eius, & vxores: nec remanſit ei filius, Niſi Ioachaz, qui minimus natu erat. Et ſuper hæc omnia percuſsit eũ Dominus alui languore inſanabili. Cũq́; diei ſuccederet dies, & temporum ſpacia voluerẽtur, duorum annorum expletus eſt circulus: & ſic longa conſumptus tabe, ita vt egereret etiam viſcera ſua, lãguore pariter, & vita caruit. Mortuusq́; eſt in infirmitate peſsima, & non fecit ei populus ſecundũ morem cõbuſtionis exequias, ſicut fecerat maioribus eius. Triginta duorum annorum fuit cùm regnare cœpiſſet: & octo annis regnauit in Ieruſalem. Ambulauitq́; non rectè, & ſepelierunt eum in Ciuitate Dauid: veruntamen nõ in ſepulchro regũ.

S. Impium Ochoziam filium Ioram occidit Iehu, ſimul & Ioram regem Iſrael: occidente autem Athalia filios regis, ſeruauit Ioſabeth Ioas natu minimum.

CAP. XXII.

A 4.Re.8.f. COnſtituerunt autem habitatores Ieruſalem Ochoziam filium eius minimũ, regem pro eo: omnes enim maiores natu, qui ante eum fuerãt, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in caſtra: regnauitq́ue Ochozias filius Ioram regis Iuda. Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & vno anno regnauit in Ieruſalem: & nomen matris eius Athalia filia Amri. Sed & ipſe ingreſſus eſt per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum vt impie
B ageret. Fecit igitur malum in conſpectu Domini, ſicut domus Achab: ipſi enim fuerunt ei conſiliarij poſt mortem patris ſui, in interitũ eius. Ambulauitq́; in conſilijs eorum. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Iſrael, in bellum contra Hazael regem Syriæ, in Ramoth-Galaad: vulneraueruntq́; Syri Ioram. Qui reuerſus eſt vt curaretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat in ſupradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda,
C deſcendit vt inuiſeret Ioram filium Achab in Iezrahel ægrotantem. Voluntatis quippe fuit Dei aduerſus Ochoziam, vt veniret ad Ioram:
▷.2. & cùm veniſſet, ▷ & egrederetur cum eo ad-

uerſum Iehu filium Namſi, quem vnxit Dominus, vt deleret domum Achab. Cùm ergo euerteret Iehu domum Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrum Ochoziæ, qui miniſtrabant ei, & interfecit illos. Ipſum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumq́; ad ſe, occidit, & ſepelierũt eum: eo quòd eſſet filius Ioſaphat, D
qui quæſierat Dominum in toto corde ſuo. nec erat vltrà ſpes aliqua vt de ſtirpe quis regnaret Ochoziæ. ‖ Siquidem Athalia mater e- 4.Re.11.a
ius videns quod mortuus eſſet filius ſuus, ſurrexit, & interfecit omnem ſtirpem regiam domus ″ Ioram'. Porrò Ioſabeth filia regis tulit ″Iuda.1.
Ioas filium Ochoziæ, & furata eſt eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: abſconditq́ue eum cum nutrice ſua in cubiculo lectulorum: Ioſabeth autem quæ abſconderat eum, erat filia regis Ioram, vxor Ioiadæ pontificis, ſoror Ochoziæ. & idcirco Athalia non interfecit eum. Fuit ergo cũ eis in domo Dei abſconditus ſex annis, quibus regnauit Athalia ſuper Terram.

S. Ioiada pontifex vnxit Ioas in regem Iuda, curauitq́; vt Athalia occideretur, & cultus Dei reſtitueretur, populus autem deſtruit domum, altaria ac ſimulachra Baal.

CAP. XXIII.

A 4.Re.11.a ANno autem ſeptimo cõfortatus Ioiada, aſſumpſit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroham, & Iſmahel filium Iohanan, Azariam quoq; filium Obed, & Maaſiam filium Adaiæ, & Eliſaphat filium Zechri: & inijt cum eis fœdus. Qui circumeũtes Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarum Iſrael: veneruntq́; in Ieruſalẽ. Inijt ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitq́; ad eos Ioiada, Ecce filius regis regnabit, ſicut locutus eſt Dominus, ſuper filios Dauid. Iſte eſt ergo ſermo quem facietis. Tertia pars veſtrum qui veniunt ad Sabbathum, ſacerdotum, & Leuitarum, & ianitorum erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus ſit in atrijs domus Domini. Nec quiſpiam alius ingrediatur domum Domini, niſi ſacerdotes, & qui miniſtrãt de Leuitis: ipſi tantummodo ingrediantur, quia ſanctificati ſunt: & omne reliquum vulgus obſeruet cuſtodias Domini. Leuitæ B
autem circundent regem, habentes ſinguli arma ſua: (& ſi quis alius ingreſſus fuerit templum, interficiatur) ſintq́; cum rege & intrante & egrediente. Fecerũt ergo Leuitæ, & vniuerſus Iuda iuxta omnia quæ præceperat Ioiada pontifex: & aſſumpſerunt ſinguli viros qui

ſub ſe

ripiuntur, & Ioas à seruis suis occiditur.

CAP. XXIIII.

SEptem annorum erat Ioas cùm regnare A
cœpisset: & quadragina annis regnauit in 4.Re.12.a.
Ierusalem: nomen matris eius Sebia de
Ber-sabee. Fecitque quod bonum est coram
Domino cunctis diebus Ioiadæ sacerdotis. Ac
cepit autem ei Ioiada vxores duas, è quibus ge
nuit filios & filias. Post quæ placuit Ioas vt in
stauraret domum Domini. Congregauitque
sacerdotes & Leuitas, & dixit eis, Egredimini
ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso Is-
rael pecuniam ad sartatecta templi Dei "no- "vestri. 12.
stri', per singulos annos, festinatoque hoc fa-
cite: porrò Leuitæ egêre negligentius. Voca- B
uitq; rex Ioiadam principem, & dixit ei, Qua
re tibi non fuit curæ vt cogeres Leuitas infer
re de Iuda, & de Ierusalem pecuniam quæ con
stituta est à Moyse seruo Domini, vt inferret
eam omnis multitudo Israel in tabernaculũ
testimonij? Athalia enim impijssima, & filij e-
ius destruxerunt domum Dei, & de vniuersis
quæ sanctificata fuerant in templo Domini,
orauerunt phanum baalim. Præcepit ergo rex,
& fecerunt arcam: posueruntque eam iuxta
portam *Domini forinsecus. Et prædicatum *domus.
est in Iuda & Ierusalem vt deferrent singuli
pretium Domino, quod ‖constituit Moyses Exo.30.b.
seruus Dei super omnem Israel, in deserto. Læ C
tatique sunt cuncti principes, & omnis popu
lus: & ingressi contulerunt in arcam ▷Domi- ▷.1.
ni', atque miserunt, ita vt impleretur. Cum-
que tempus esset vt deferrent arcam coram
rege per manus Leuitarum (videbant enim
multam pecuniã) ingrediebatur scriba regis,
& quem primus sacerdos constituerat: effun-
debantque pecuniam quæ erat in arca: porrò
arcam reportabant ad locum suum: sicque fa-
ciebant per singulos dies, & congregata est in
finita pecunia. Quam dederunt rex & Ioiada
his qui præerant operibus domus Domini: at
illi conducebant ex ea cæsores lapidum, & ar-
tifices operum singulorum, vt instaurarẽt do
mum Domini: fabros quoque ferri & æris: vt
quod cadere cœperat, fulciretur. Egeruntque D
hi qui operabantur industriè, & obducebatur
parietum cicatrix per manus eorum: ac scusci
tauerunt domum Domini in statum pristi-
num, & firmiter eam stare fecerunt. Cumque
complerent omnia opera, detulerunt coram
rege & Ioiada reliquam partem pecuniæ: de
qua facta sunt vasa templi in ministerium ad
holocausta, phialæ quoque, & cætera vasa au-
rea & argentea: & offerebantur holocausta in
domo Domini iugiter cunctis diebus Ioiadæ.

Senuit autẽ Ioiada plenus dierum, & mor- E
tuus est cùm esset centum triginta annorum:
sepelieruntque eum in Ciuitate Dauid cum
regibus,

egressuri. 9 "egressi' erant. siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere cõsueuerant. Deditq; Ioiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosq; & peltas regis Dauid quas consecrauerat in domo Domini. Constituitq; omnem populum tenentium pugiones à parte tẽpli dextra, vsq; ad partem templi sinistram corã altari, & templo, per circuitum regis. Et eduxerũt ▷.13. filium regis, & imposuerunt ei diadema, ▷& ▷.11. testimonium', ▷ dederuntque in manu eius tenendam legem': & constituerunt eum regẽ: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatique sunt ei, atque dixerunt, Viuat rex. Quod cùm audisset Athalia, vocẽ scilicet currentium atq; laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini. Cumq; vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasq; circa eum, omnemq; populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diuersi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimẽta sua, & ait, Insidiæ, insidiæ. Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones & principes exercitus, dixit eis, Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitq; sacerdos ne occideretur in domo Domini. Et imposuerunt ceruicibus eius manus: cumq; intrasset portam equorũ domus regis, D interfecerũt eam ibi. Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, vniuersumque populum & regẽ, vt esset populus Domini. Itaq; ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulachra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras. Constituit autem Ioiada præpositos in domo Domini, sub manibus sacerdotum & Leuitarum, quos distribuit Dauid in domo Domini: vt ofterrent holocausta "libro.13. Domino, sicut scriptum est in lege' Moysi, in gaudio & canticis, iuxta dispositionẽ Dauid. Constituit quoq; ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eam immundus in omni re. Assumpsitque centuriones & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocauerunt eum in solio regali. Lætatusque est omnis populus Terræ, & vrbs quieuit: porrò Athalia interfecta est gladio.

S. Ioas viuente Ioiada bonus ac pius, iussit ad sartatecta templi congregari pecuniam, deinde factus impius iubet occidi Zachariam filium Ioiadæ: Iuda & Ierusalem à Syrijs di-

regibus, eo quòd feciſſet bonum cum Iſrael, & cum domo eius. Poſtquam autẽ obijt Ioiada, ingreſsi ſunt principes Iuda, & adorauerunt regem: qui delinitus obſequijs eorum, ac quieuit eis. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum ſuorum, ſeruieruntq́ue lucis & ſculptilibus: & facta eſt ira contra Iudam & Ieruſalem propter hoc peccatum. Mittebatq́; eis prophetas, vt reuerterẽtur ad Dominum: quos proteſtantes, illi audire nolebant. Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotem, & ſtetit in conſpectu populi, F & dixit eis, Hæc dicit Dominus Deus. Quare tranſgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit: & dereliquiſtis Dominum, vt derelinqueret vos? Qui congregati aduerſus eum, miſerunt lapides iuxta regis imperiũ, in atrio domus Domini. Et non eſt recordatus Ioas rex, miſericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius ſecum, ſed interfecit filium eius. ‖Qui cùm moreretur, ait, Videat Dominus & requirat. Matt.23.d.

Cumq́; euolutus eſſet annus, aſcendit contra eum exercitus Syriæ: venitq́ue in Iudam & Ieruſalem, & interfecit cunctos principes populi, atque vniuerſam prædam miſerunt regi in Darmaſcum. Et certe cùm permodicus G veniſſet numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem: eo quòd dereliquiſſent Dominum Deũ patrum ſuorum: in Ioas quoque ignominioſa exercuere iudicia. Et abeuntes dimiſerunt eum in languoribus magnis. ſurrexerunt autẽ contra eum ſerui ſui, in vltionem ſanguinis filij Ioiadæ ſacerdotis, & occiderunt eum in lectulo ſuo, & mortuus eſt: ſepelieruntq́; eum in Ciuitate-Dauid, ſed non in ſepulchris regum. Inſidiati verò ſunt ei Zabad filius Semaath Ammanitidis, & Iozabad filius Semarith Moabitidis. Porrò filij eius, ac ſumma pecuniæ quæ adunata fuerat ſub eo, & inſtauratio domus Dei ſcripta ſunt diligentius in Libro regũ: regnauit aũt Amaſias filius eius pro eo.

S. Amaſias patri Ioas ſuccedens interfecit eos qui patrem occiderant, & poſt habitã de Idumæis victoriã, adorauit deos illorũ, & ob id capitur à Ioas rege Iſrael quẽ ad prælium prouocauerat, ac Ieruſalẽ deripitur, tãdemq́; Ioas in Lachis fugiens occiditur. CAP. XXV.

A VIgintiquinque annorũ erat Amaſias cùm regnare cœpiſſet, & vigintinouẽ annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius ‖Ioiadan de Ieruſalem. Fecitq́; bonum in conſpectu Domini, veruntamen non in corde perfecto. Cumq́ue roboratum ſibi videret imperium iugulauit ſeruos qui occiderant regem patrem ſuum. Sed filios eorũ non interfecit, ſicut ſcriptum eſt in Libro legis 4.Re.14.a ‖Ioadan.2.

Moyſi, vbi præcepit Dominus, dicens, ‖Non occidentur patres pro filijs, neque filij pro patribus ſuis: ſed vnuſquiſq; in ſuo peccato morietur. Congregauit igitur Amaſias Iudam, & B conſtituit eos per familias, tribunoſq́; & centuriones in vniuerſo Iuda & Ben-iamin: & recenſuit à viginti annis ſurſum, inuenitq́ue ‖trecenta. 'triginta' millia iuuenum qui egrederentur ad pugnam, & tenerent haſtam & clypeum. Mercede quoque conduxit de Iſrael centum millia robuſtorum, centum talentis argenti. Venit autem homo Dei ad illum, & ait, O rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſrael: non eſt enim Dominus cum Iſrael & cunctis filijs Ephràim. Quòd ſi putas in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus: Dei quippe eſt & adiuuare, & in fugã conuertere. Dixitq́ue Amaſias ad hominem Dei, Quid ergo fiet de centum talẽtis quæ dedi mi- C litibus Iſrael? Et reſpondit ei homo Dei, Habet Dominus vnde tibi dare poſsit multo his plura. Separauit itaq; Amaſias exercitum qui venerat ad eũ ex Ephràim, vt reuerteretur in locum ſuum: at illi contra Iudam vehemẽter irati, reuerſi ſunt in regionem ſuam. Porrò Amaſias confidenter eduxit populum ſuum, & abijt in Vallem-ſalinarum, percuſsitq́ue filios Seir, decem millia. Et alia decem millia viro- D rum ceperunt filij Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiuſdam petræ, præcipitaueruntq́ue eos de ſummo in præceps, qui vniuerſi crepuerunt. At ille exercitus quem remiſerat Amaſias, ne ſecum iret ad prælium, diffuſus eſt in ciuitatibus Iuda, à Samaria vſque ad Beth-horon, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam. Amaſias verò poſt cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, ſtatuit illos in deos ſibi, & adorabat eos, & illis adolebat incenſum. Quam ob rem iratus Dominus contra Amaſiam, miſit ad illum prophetam, qui diceret ei, Cur adoraſti deos qui non liberauerunt populum ſuum de manu tua? Cumq́; hæc ille loqueretur, reſpondit ei, Nũ E conſiliarius regis es? quieſce, ne interficiam te. Diſcedenſq́ue propheta, Scio, inquit, quòd cogitauerit Deus occidere te, quia feciſti hoc malum, & inſuper non acquieuiſti conſilio meo. Igitur Amaſias rex Iuda inito peſsimo conſilio, miſit ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu regem Iſrael, dicens, Veni, videamus nos mutuo. At ille remiſit nuntios, dicens, Carduus qui eſt in Libano miſit ad cedrum Libani, dicens, Da filiam tuam filio meo vxorẽ: & ecce, beſtiæ quæ erant in ſylua Libani tranſierunt, & conculcauerunt carduum. Dixiſti, F Percuſsi Edom: & idcirco erigitur cor tuum in ſuperbiã, ſede in domo tua, cur malum aduerſum te prouocas, vt cadas & tu & Iudas tecum? Deu.24.c. 4.Re.4.b. Exec.18.c.

cum? Noluit *audire Amasias, eo quòd Domini esset voluntas vt traderetur in manus hostiũ propter deos Edom. Ascendit igitur Ioas rex Israel, & mutuos sibi præbuere conspectus: Amasias autem rex Iuda erat in Beth-sames Iudæ. Corruitque Iudas coram Israel, & fugit in tabernacula sua. Porrò Amasiam regem Iuda filium Ioas filij Ioachaz, cepit Ioas rex Israel in Beth-sames, & adduxit in Ierusalem: destruxitque murum eius à porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringentis cubitis. Omne quoque aurum, & argentum, & vniuersa vasa quæ repererat in domo Dei, & apud Obed-edom, in thesauris etiam domus regiæ, necnon & filios obsidum reduxit in Samariam. Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel, quindecim annis. Reliqua autem sermonum Amasiæ priorum & nouissimorum scripta sunt in libro regum Iuda & Israel. Qui postquam recessit à Domino, tetenderunt ei insidias in Ierusalem. Cumque fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi. Reportantesq; super equos, sepelierũt eum cum patribus suis in Ciuitate-Dauid.

*autem. 1.

S. Oziæ filij Amasiæ pietas commendatur, qui aduersus Philisthijm Arabes & Ammonitas triumphat, multasq; extruit ciuitates, at postmodum ob nimiam fœlicitatẽ elatus præsumpsit incensum adolere, quam ob rem ad diem vsque mortis à Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Ioatham qui successit in regnum.

CAP. XXVI.

A OMnis autem populus Iuda, filium eius Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo. Ipse ædificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitq; quod erat rectum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat Amasias pater eius. Et exquisiuit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deũ: cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus. Denique egressus est, & pugnauit contra Philisthijm, & destruxit murum Geth, & murum Iabniæ, murumque Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto, & in Philisthijm. Et adiuuit eum Deus contra Philisthijm, & contra Arabes qui hibitabant in Gurbáal, & B contra Ammonitas. Appendebantque Ammonitæ munera Oziæ: & diuulgatum est nomen eius vsque ad introitum Aegypti, propter crebras victorias. Aedificauitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas, in eodem muri latere, firmauitq; eas. Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quòd haberet multa pecora tam in campestribus, quàm in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vinitores in montibus & in Carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus. Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribæ, Maasiæque doctoris, & sub manu Hananiæ qui erat de ducibus regis. Omnisque numerus principum per familias, virorum fortium, duorũ millium sexcẽtorum. Et sub eis vniuersus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra aduersarios dimicabant. Præparauit C quoque eis Ozias, id est cuncto exercitui, clypeos & hastas & galeas & loricas, arcusque, & fundas ad iaciendos lapides. Et fecit in Ierusalẽ diuersi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent sagittas, & saxa grandia: egressumque est nomen eius procul, eo quòd auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum. Sed cùm roboratus esset, eleuatũ est cor eius in interitũ suũ, & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis. Statimq; ingressus post eum Azarias sacerdos, & cũ eo sacerdotes Domini "octoginta", viri fortissimi, restiterunt regi, atque dixerunt, Nõ est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino: sed sacerdotum, hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratusque Ozias, & tenens in manu D thuribulum vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimq; orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis. Cumq; respexisset eũ Azarias pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinatò expulerunt eum. Sed & ipse perterritus accelerauit egredi, eo quòd sensisset ilico plagam Domini. ‖Fuit igitur Ozias rex leprosus vsq; 4.Re.15.a. ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini. Porrò Ioathã filius eius rexit domum regis, & iudicabat populum terræ. Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & nouissimorum scripsit Isaias filius Amos, propheta. Dormiuitq; Ozias cum patribus suis, & sepelierũt eum in agro regalium sepulchrorum, eo quòd esset leprosus: regnauitque Ioatham filius eius pro eo.

"septuaginta 11.

S. Ioatham pietas commẽdatur, qui deuicto rege Ammon

Ammon magnam ab eo mulctam accepit, cui succedit impius filius Achaz.

CAP. XXVII.

A 4.Re.15.g VIgintiquinque annorum erat Ioathã cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ieruſa filia Sadoc. Fecitque quod rectum erat coram Domino iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quòd non est ingressus templum Domini: & adhuc po-
B pulus delinquebat. Ipse ædificauit portam domus Domini excelsam: & in muro Ophel multa construxit. Vrbes quoq; ædificauit in mon-
C tibus Iuda: & in saltibus castella, & turres. Ipse pugnauit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos: dederuntq; ei filij Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decẽ millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon in anno secundo & tertio. Corroboratusque est Ioatham, eo quòd direxisset vias suas corã Domino Deo
D suo. Reliqua autem sermonum Ioatham, & omnes pugnæ eius, & opera, scripta sunt in libro regum Israel & Iuda. Vigintiquinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem. Dormiuitq; Ioatham cũ patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: & regnauit Achaz filius eius pro eo.

S. Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Iuda, primum ab Assyrijs, deinde à filijs Israel, qui ob id crudelitatis arguti à propheta, remittunt Iudæos captiuos cum præda, rursum etiam ab Idumæis & Philistæis: Achaz tamẽ post omnem plagam adhuc auget impietatem, cui pius succedit filius Ezechias.

CAP. XXVIII.

A 4.Re.16.a VIginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut Dauid pater eius. Sed ambulauit in vijs regum Israel, insuper & statuas fudit baalim. Ipse est qui adoleuit incẽsum in Valle-benennõ: & lustrauit filios suos in igne iuxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in aduentu filiorum Israel. Sacrificabat quoq;, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso. Tradiditque eum Dominus Deus eius in manus regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Darmascum: manibus quoque regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi. Occiditq; Phacee filius Romeliæ, de Iuda centum viginti millia in die vno, omnes viros belatores: eo quòd reliquissent Dominum Deum patrum suorum. Eodem tempore occîdit

Zechri vir potens ex Ephráim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoq; secundum à rege. Ceperuntque filij Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntq; eam in Samariam. Ea B tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Obed: qui egressus obuiam exercitui venienti in Samariam, dixit eis, Ecce iratus Dominus Deus patrũ vestrorum contra Iudam, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos attrociter, ita vt ad cœlum pertingeret vestra crudelitas. Insuper filios Iuda, & Ierusalem vultis vobis subijcere in seruos, & ancillas, quod nequaquam facto opus est. peccastis enim super hoc Domino Deo vestro. Sed audite consilium meum, & reducite captiuos quos adduxistis de fratribus vestris: quia magnus furor Domini imminet vobis. Steterũt itaq; viri de principibus filiorum Ephráim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & "Amasias" filius Hadali, contra eos qui veniebant de prælio, & dixerunt eis, Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Domino. Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israel. Dimiseruntq; viri bellatores prædam, & vniuersa quæ ceperant coram principibus & om- C
ni multitudine. Steteruntq; viri quos suprà memorauimus: & apprehendentes captiuos, omnesq; qui nudi erant, vestierũt de spolijs: cumque vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, vnxissentq; propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicunque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos iumentis, & adduxerunt *Iericho Ciuitatem-palmarũ ad fratres *eos.s. eorum, ipsiq; reuersi sunt in Samariam. Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorũ, postulans auxilium. Veneruntq; Idumæi, & percusserũt multos ex Iuda, & ceperunt prædam magnam. Philisthijm quoq; diffusi sunt per vrbes campestres, & ad meridiem Iudæ: ceperuntq; Beth-sames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo cum viculis suis: & habitauerunt in eis. Humiliauerat enim Dominus Iudam propter Achas regem Iuda, eo quòd nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominũ. Ad- D
duxitq; contra eum Thelgath-phalnasar regem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastauit. Igitur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum, ac principum, dedit regi Assyriorum munera: & tamẽ nihil ei profuit. Insuper & tempore angustiæ suæ auxit contemptum in Dominum, ipse

per se

perſe rex Achaz, immolauit dijs Darmaſci victimas percuſſoribus ſuis, & dixit, Dij regum Syriæ auxiliãtur eis, quos ego placabo hoſtijs, & aderunt mihi. cum econtrario ipſi fuerint ruinæ ei, & vniuerſo Iſrael. Direptis itaq; Achaz ▷omnibus' vaſis domus Dei, atque confractis, clauſit ianuas tẽpli Dei: & fecit ſibi altaria in vniuerſis angulis Ieruſalem. In omnibus quoque vrbibus Iuda extruxit aras ad crematum thus, atque ad iracundiam prouocauit Dominum Deum patrum ſuorum. Reliqua autem ſermonum eius, & omnium operum ſuorum priorum, & nouiſsimorũ ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſrael. Dormiuitq́ue Achaz cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate Ieruſalem: neque enim receperunt eum in ſepulchra regum Iſrael. Regnauitq́ue Ezechias filius eius pro eo.

S. Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo reſtituiſq́; ſacerdotibus, Leuitis & cãtoribus inſtaurauit: oblatis plurimis holocauſtis & ſacrificijs cum ingenti lætitia.

CAP. XXIX.

A 4.Re.18.a. IGitur Ezechias regnare cœpit, cùm viginti quinque eſſet annorũ, & vigintinouem annis regnauit in Ieruſalem: nomẽ matris eius Abia, filia Zachariæ. Fecitq́ue quod erat placitum in conſpectu Domini, iuxta omnia "Ipſe.2. quæ fecerat Dauid pater eius. 'Ipſo' anno & menſe primo regni ſui aperuit valuas domus Domini, & inſtaurauit eas. Adduxitq́ue ſacer "partem. 8. dotes, atque Leuitas, & cõgregauit eos in "plateam' orientalem. Dixitq́ue ad eos, Audite me Leuitæ, & ſanctificamini, mundate domũ Domini Dei patrum veſtrorum, & auferte omnẽ immunditiam de ſanctuario. Peccauerunt patres noſtri, & fecerunt malum in conſpectu Domini Dei noſtri, derelinquentes eum: auerterunt facies ſuas à tabernaculo Domini, B & præbuerunt dorſum. Clauſerunt oſtia quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas: incenſumq́ue non adoleuerunt, & holocauſta nõ obtulerunt in ſanctuario Deo Iſrael. Concitatus eſt itaque furor Domini ſuper Iudam & Ieruſalem: tradiditq́ue eos in commotionem, & in interitum, & in ſibilum, ſicut ipſi cernitis oculis veſtris. En, corruerunt patres noſtri gladijs: filij noſtri, & filiæ noſtræ, & cõiuges captiuæ ductæ ſunt propter hoc ſcelus. Nunc ergo placet mihi vt ineamus fœdus cum Domino Deo Iſrael, & auertet à nobis furorem iræ ſuæ. Filij mei nolite negligere: vos elegit Dominus vt ſtetis coram eo, & miniſtretis illi, colatiſq́ue eum, & cremetis ei incenſum. Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahath filius Amaſai, & Ioel filius Azariæ, de filijs Caath. C Porrò de filijs Merari: Cis filius Abdi, & Azarias filius Ialaleel. De filijs autem Gerſon: Ioah filius Zemma, & Eden filius Ioah. At verò de filijs Eliſaphan: Samri & Iahiel. De filijs quoque Aſaph: Zacharias & Mathanias. Necnon de filijs Heman, Iahiel & Semei. ſed & de filijs Idithun, Semeias & Oziel. Congregauerunt q́ue fratres ſuos, & ſanctificati ſunt, & ingreſsi ſunt iuxta mandatũ regis & imperium Domini, vt expiarent domum Dei. Sacerdotes quoque ingreſsi templum Domini vt ſanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro repererant in veſtibulo domus Domini: quam tulerunt Leuitæ, & aſ portauerunt ad Torrẽtem-cedron foras. Cœ- D perunt autem prima die menſis primi munda re, & in die octauo eiuſdem menſis ingreſsi ſunt porticum templi Domini: expiauerunt-q́ue templum diebus octo, & in die ſextadecima menſis eiuſdem, quod cœperant impleuerunt. Ingreſsi quoque ſunt ad Ezechiam regẽ, & dixerunt ei, Sanctificauimus omnem domum Domini, & altare holocauſti, vaſaq́ue eius, necnon & menſam propoſitionis cum omnibus vaſis ſuis, cunctamq́ue templi ſupellectilem quam polluerat rex Achaz in regno ſuo, poſtquam prævaricatus eſt: & ecce expoſita ſunt omnia coram altari Domini. Conſurgenſq́ue diluculo Ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis, & aſcendit in domum Domini: obtuleruntq́ue ſimul tauros ſeptem, & arietes ſeptem, agnos ſeptem, & hircos ſeptem pro peccato, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda: dixitq́ue ſacerdotibus filijs Aaron vt offerrent ſuper altare Domini. Ma- E ctauerũt igitur tauros, & ſuſceperunt ſanguinem ſacerdotes, & fuderunt illum ſuper altare: mactauerunt etiam arietes, & illorum ſanguinem ſuper altare fuderunt: immolauerunt q́ue agnos, & fuderunt ſuper altare ſanguinem. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & vniuerſa multitudine: impoſuerunt-q́ue manus ſuas ſuper eos. Et immolauerunt illos ſacerdotes, & aſperſerunt ſanguinem eorum ▷coram' altari pro piaculo vniuerſi Iſrae- ▷.3. lis: pro omni quippe Iſrael præceperat rex vt holocauſtum fieret & pro peccato. Conſtituit quoque Leuitas in domo Domini cum cymbalis & pſalterijs, & citharis ſecundum diſpoſitionem Dauid ▷regis', & Gad Vidẽtis*, ▷.7. *regis.6. & Nathan prophetæ: ſiquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum eius. F Steteruntq́; Leuitæ tenentes organa Dauid, & ſacerdotes tubas. Et iuſsit Ezechias vt offerrent holocauſta ſuper altare: cumq́; offerrentur holocauſta, cœperũt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diuerſis organis quæ Dauid rex Iſrael præparauerat concrepare. Omni autem turba adorante, cãtores, & ij qui tenebãt tubas, erant in officio ſuo, donec comple-

compleretur holocaustũ. Cùmq; finita esset oblatio, incuruatus est rex, & omnes qui erãt cum eo, & adorauerunt. Præcepitq́; Ezechias, & principes Leuitis vt laudarẽt Dominũ sermonibus Dauid & Asaph Videntis: qui laudauerũt eum magna lætitia, & incuruato genu adorauerunt. Ezechias autem etiam hæc addidit, Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Do-
G mini. Obtulit ergo vniuersa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mẽte deuota. Porrò numerus holocaustorum quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes cẽtum, agnos ducentos. Sanctificauerũtq́ue Domino boues sexcentos, & oues tria millia. Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere vt pelles holocaustorũ detraherent: vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerũt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites: Leuitæ quippe faciliori ritu sanctificãtur, quàm sacerdotes. Fuerũt ergo holocausta plurima, adipes pacificorũ, & libamina holocaustorum: & cõpletus est cultus domus Domini. Lætatúsque est Ezechias, & omnis populus, eo quòd ministerium Domini esset expletum. derepente quippe hoc fieri placuerat.

S. *Ezechias missis in omnem Israel & Iudam nuntijs populum conuocat, & sua oratione exhortatur ad immolandũ Phase, quo facto celebrarunt solennitatẽ az ymorũ bis septẽ diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.*

CAP. XXX.

A MIsit quoque Ezechias ad omnem Israel & Iudam: scripsitq́ue epistolas ad Ephrâim & Manassen vt venirent ad domum Domini in Ierusalẽ, & facerent Phase Domino Deo Israel. Inito ergo consilio regis, & principum, & vniuersi cœtus Ierusalẽ, decreuerunt vt facerent Phase mense secundo.
*potuerãt. 3 Non enim "occurrerant' facere in tempore suo: quia sacerdotes qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Ierusalem. Placuitq́ue sermo regij & omni multitudini. Et decreuerunt vt mitterent nũtios in vniuersum Israel de Bersabee vsque Dan, vt venirent & facerent Phase Domino Deo Israel, in Ierusalem: multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est. Perrexerúntque cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum eius in vniuersum Israel & Iudam iuxta id quod rex iusserat, prædicantes, Filij Israel reuertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israel: & reuertetur ad reliquias quæ effugerunt manus regis Assyriorũ. Nolite fieri sicut patres vestri & fratres qui recesserũt à Domino Deo patrũ suorum, & tradidit eos in interitum, vt ipsi cer-
B nitis. Nolite indurare ceruices vestras, sicut patres vestri, tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium eius quod sanctificauit in æternum: seruite Domino Deo patrum vestrorũ, & auertetur à vobis ira furoris eius. Si enim vos reuersi fueritis ad Dominum, fratres vestri, & filij habebunt misericordiam coram dominis suis qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non auertet faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum. Igitur cursores pergebant velociter de ciuitate in ciuitatem per terram Ephráim & Manasse, vsque ad Zabûlon, illis irridentibus & subsannantibus eos. Attamen quidam viri ex Aser & Manassæ & Zabûlon acquiescentes consilio, venerunt Ierusalem. In Iuda verò facta est manus Domini, vt daret eis cor vnum vt facerent iuxta præceptum regis & principum, verbum Domini. Congregatiq́ue sunt in Ierusalem populi multi, vt facerent solennitatem azymorum in mense secundo. Et C
surgentes destruxerunt altaria quæ erant in Ierusalem: atque vniuersa in quibus, idôlis adolebatur incensum, subuertentes, proiecerunt in Torrentem-cedron. Immolauerunt autem Phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoq; atque Leuitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini. Steteruntq́; in ordine suo iuxta dispositionẽ & legem Moysi hominis Dei: sacerdotes verò suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Leuitarum: eo quod multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Leuitæ phase his qui non occurrerãt sanctificari Domino. Magna etiã pars populi de Ephráim & Manasse & Isachar & Zabûlon, quæ sanctificata non fuerat, comẽdit phase, non iuxta quod scriptũ est: & orauit pro eis Ezechias, dicens, Dominus bonus propitiabitur cunctis qui in toto corde requirũt Dominũ Deum patrum suorũ, & non imputabit eis quòd minus sanctificati sunt. Quẽ exaudiuit Dominus, & placatus est populo. Feceruntq́ue filij Israel qui inuenti sunt in Ierusalem solennitatẽ azymorum septem diebus in lætitia magna, laudãtes Dominum per singulos dies, Leuitæ quoq; & sacerdotes per organa quæ suo officio cõgruebant. Et locutus est Ezechias ad cor omnium D
Leuitarum qui habebant intelligentiam bonã super Domino: & comederunt septem diebus solennitatis immolantes victimas pacificorũ. & laudantes Dominum Deum patrum suorum. Placuitq́; vniuersæ multitudini vt celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio. Ezechias "aũt' rex Iu- *"enim. 4.
da præbuerat multitudini millẽ tauros, & septem millia ouium: principes verò dederant populo tauros mille, & oues decem millia: sanctificata

ficata est ergo sacerdotum plurima multitudo. Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda tã sacerdotum & Leuitarum, quàm vniuersæ frequentiæ quæ venerat ex Israel: proselytorum quoque de terra Israel, & habitantium in Iuda. Factaq; est grandis celebritas in Ierusalem, qualis à diebus Salomonis filij Dauid regis Israel in ea vrbe non fuerat. Surrexerunt autem sacerdotes atq; Leuitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum, peruenitq; oratio in habitaculum sanctum cœli.

S. Populus idôla lucosq; in Iuda & Ephraim demolitur, Ezechias sacerdotes & Leuitas componit in ordinem ministerij, populo autẽ abundantissime offerente cõstituuntur, factis horreis, qui seruarent ac distribuerent Leuitico generi quæ oblata erant. CAP. XXXI.

A CVmque hæc fuissent rite celebrata, egressus est omnis Israel, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt simulachra, succideruntq; lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt: non solum de vniuerso Iuda & Ben-iamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus euerterent: reuersique sunt omnes filij Israel in possessiones & ciuitates suas.

Ezechias autem constituit turmas sacerdotales, & Leuiticas per diuisiones suas. vnũquenque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet, quàm Leuitarum, ad holocausta & pacifica, vt ministrarent & confiterentur canerentque in portis castrorum Domini. Pars autem regis erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustum manè semper & vespere, Sabbathis quoq;, & Calendis, & solẽnitatibus cæteris, sicut scriptum est in lege Moysi. Præcepit etiam populo habitantium Ierusalem, vt darent partes sacerdotibus & Leuitis, vt possent vacare legi Domini. Quod cùm percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulêre primitias filij Israel, frumenti, vini, & olei, mellis quoq;: & omnium quæ gignit humus, decimas obtulerunt. Sed & filij Israel & Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouiũ, decimasq; sanctorum quæ vouerant Domino Deo suo: atq; vniuersa portantes, fecerunt aceruos plurimos. Mense tertio cœperunt aceruorum iacere fundamenta, & mense septimo compleuerunt eos. Cumque ingressi fuissent Ezechias & principes eius, viderũt aceruos, & benedixerunt Domino ac populo Israel. Interrogauitq; Ezechias sacerdotes & Leuitas cur ita iacerent acerui. Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens, Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima: eo quòd benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis. Præcepit igitur Ezechias vt C præpararent horrea in domo Domini. Quod cùm fecissent, intulerunt tam primitias quàm decimas, & quæcunque vouerant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius secundus, post quem Iahiel, & Azazias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoque & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Choneniæ & Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant. Core verò filius Iemna Leuites, & ianitor orientalis portæ, præpositus erat ijs quæ spõte offerebantur Domino, primitijsq; & consecratis in Sancta sanctorum. Et sub cura eius Eden & Beniamin, Iesue & Semeias, Amarias quoque & Sechenias, in ciuitatibus sacerdotum: vt fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus: exceptis maribus ab D annis tribus & suprà, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quicquid per singulos dies conducebat in ministerio atque obseruationibus iuxta diuisiones suas, sacerdotibus per familias, & Leuitis à vicesimo anno & suprà per ordines & turmas suas, vniuersæque multitudini tam vxoribus quàm liberis eorum vtriusque sexus, fideliter cibi de his quæ sanctificata fuerant præbebantur. Sed & filiorũ Aaron per agros, & suburbana vrbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuerent vniuerso sexui masculino, de sacerdotibus & Leuitis. Fecit ergo Ezechias vniuersa quæ diximus in omni Iuda: operatusque est bonum & rectum, & verum corã Domino Deo suo in vniuersa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque, & prosperatus est.

S. Sennacherib Iudam inuadente Ezechias populũ hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blasphemijs nititur eum auertere, orantibus autem Ezechia & Isaia angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens à filijs occiditur, porrò Ezechias nimia fœlicitate elatus Deum offendit, cui impius filius Manasses succedit. CAP. XXXII.

POst quæ & huiusce modi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Iudam, obsedit ciuitates munitas, volens eas capere. Quod cùm vidisset Ezechias venisse scilicet Sennacherib, & totũ belli impetum verti cõtra Ierusalem: inito cum principibus consilio virisque fortissimis, vt obthurarent capita fontiũ qui erant extra vrbem: & hoc omniũ decernente sententia, congregauit plurimã multitudinem, & obthura-

A 4.Re. 18.e Isai. 36.a.

uerunt

uerunt cũctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes, Ne veniant reges Assyriorum, & inueniant aquarum abundantiam. Aedificauit quoque agens industriè omnem murum qui fuerat dissipatus, & extruxit turres désuper, & forinsecus alterum murum: instaurauitque Mello in Ciuitate-Dauid & fecit vniuersi generis armaturam & clypeos.
B Constituitque principes bellatorum in exercitu. Et conuocauit vniuersos in platéa portæ ciuitatis, ac locutus est ad cor eorum, dicens, Viriliter agite, & confortamini, nolite, timere nec paueatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo. Cum illo enim est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatq; pro nobis. Confortatusque est populus huiuscemodi verbis Ezechiæ regis Iuda. Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum seruos suos in Ierusalem (ipse enim cum vniuerso exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem populum qui erat in vrbe, dicẽs,
C Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorũ, In quo habentes fiduciam, sedetis obsessi in Ierusalem? Num Ezechias decepit vos, vt tradat mori in fame & siti, affirmans quòd Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum? Nunquid non iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Iudæ & Ierusalem, dicens, Coram altari vno adorabitis, & in ipso comburetis incensum? An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? nunquid præualuerunt dij gentium, omniúmque terrarum liberare regionem suam de manu mea? Quis est
D de vniuersis dijs gentium, quas vastauerunt patres mei, qui potuerit eruere populum suũ de manu mea, vt possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu? Nó vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neq; credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque "regionum' liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum

"regnorũ. 2.

meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea. Sed & alia multa locuti sunt serui eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiam seruum eius. epistolas quoq; scripsit plenas blasphemiæ in Dominum Deum Israel, & locutus est aduersum eum, Sicut dij gentium cæterárum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum suum de manu ista. Insuper & clamore magno, lingua Iudaica, cõtra populum qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, vt terreret eos, & caperet ciuitatem. Locutusque est E contra Deum "Israel', sicut aduersum deos "Ierusalẽ. populorum terræ, opera manuum hominum. Orauerunt igitur Ezechias rex, & Isaias filius Amos prophetes, aduersum hanc blasphemiã, ac vociferati sunt vsq; in cœlum. Et misit Dominus angelum qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum. Reuersusq; est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum dei sui, filij qui egressi fuerant de vtero eius, interfecerunt eũ gladio. Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Ierusalem, de manu Sennacherib regis Assyriorũ, & de manu omniũ, & præstitit ei quiẽtem per circuitum. Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechiæ regi Iuda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus. ‖In diebus illis ægrotauit Ezechias vsq; ad mortem, & orauit Dominum: exaudiuitq; eum, & dedit ei signum. F Sed non iuxta beneficia quæ acceperat, retribuit, quia eleuatũ est cor eius: & facta est contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem. Humiliatusque est postea, eo quòd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quàm habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiæ. Fuit autem Ezechias diues, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum vniuersi generis, & vasorum magni prætij. Apothécas quoq; frumenti, vini, & olei, & præsepia omnium iumentorum, caulasq; pecorũ, & vrbes ▷sex' ædificauit sibi. habebat quippe ▷.1. greges ouium & armentorum innumerabiles eo quòd dedisset ei Dominus substantiam multam nimis. Ipse est Ezechias qui obthurauit superiorem fontem aquarum Gihon, & auertit eas subter ad occidẽtem Vr̃bis-Dauid: in omnibus operibus suis fecit prospere quæ voluit. Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerãt ad eum, vt interroga G rent de portẽto quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus vt tentaretur, & nota fierent omnia quæ erant in corde eius. Reli-

4. Re. 20. b c. Isai. 38. a.

qua

qua autem sermonum Ezechiæ,& misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiæ filij Amos Prophetæ, & in libro Regum Iuda & Israel. Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum Dauid: & celebrauit eius exequias vniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalē: regnauitque Manasses filius eius pro eo.

S. Manasses ob suas impietates captiuus in Babylonem ducitur, in qua afflictione ad Deum conuersus suo regno restituitur, & idolis abiectis Dei cultum restaurat, cui impius filius Amon succedit: & hoc à suis interfecto regnat pius eius filius Iosias.

CAP. XXXIII.

A 4.Re.21.a. DVodecim annorū erat Manasses cùm regnare cœpisset : & quinquaginta quinque annis regnauit in Ierusalem. Fecit autem malum coram Domino, iuxta abominationes gentium, quas subuertit Dominus coram filijs Israel. Et conuersus, instauravit excelsa quæ demolitus fuerat Ezechias pater eius, construxitque aras Baalim, & fecit lucos: & adorauit omnem militiam cœli, & coluit eam. Aedificauit quoq; altaria in domo
2.Reg.7.b. Domini, de qua dixerat Dominus, ‖In Ierusalem erit nomen meum in æternum. Aedificauit autem ea cuncto exercitui cœli, in duobus atrijs domus Domini. Transireq; fecit filios suos per ignem, in Valle-ben-ennom: obseruabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inseruiebat: habebat secum magos & in-
B cantatores: multaq; mala operatus est coram Domino, vt irritaret eum. Sculptile quoq;, &
2.Reg.7.b. 3.Reg.8.b conflatile signum posuit in domo Domini, ‖de qua locutus est Dominus ad Dauid, & ad Salomonem filiū eius, dicens, In domo hac, & in Ierusalem quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. Et mouere non faciam pedem Israel de terra quam tradidi patribus eorum : ita dūtaxat si custodierint facere quæ præcepi eis,
*quæ mandaui. cunctamq; legem, & ceremonias atq; iudicia *per manum Moysi. Igitur Manasses seduxit Iudā & habitatores Ierusalem, vt facerent malū super omnes gētes quas subuerterat Dominus à face filiorū Israel. Locutusq; est Dominus ad eum, & ad populum illius: & attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntq; Manassen, & vinctum catenis, atq; compedibus
C duxerunt in Babylonem. Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suū: & egit pœnitentiā valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusque est eum, & obsecrauit intente: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum. & cognouit Manasses quòd Dominus ipse esset Deus. Post hæc ædificauit murum extra Ciuitatem-Dauid, ad occidentem Gihon in conualle: ab introitu portæ piscium per circuitum vsque ad Ophel, & exaltauit illum vehementer: constituitq; principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iuda munitis. Et abstulit deos alienos, & simulachrum de domo Domini: aras quoque quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem: & proiecit omnia extra vrbem. Porrò instaurauit altare Domini, & immolauit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitq; Iudæ vt seruiret Domino Deo Israel. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo. Reliqua autem gestorum Manassæ: & obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque Videntium qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel. Oratio quoque eius D & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam in quibus ædificauit excelsa, & fecit lucos, & statuas antequam ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai. Dormiuit ergo Manasses cū patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnauitque pro eo filius eius Amon. Vigintiduorum annorum erat Amon cùm regnare cœpisset: & duobus annis regnauit in Ierusalem. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis quæ Manasses fuerat fabricatus, immolauit, atque seruiuit. Et non est reueritus faciem Domini, sicut reueritus est Manasses pater eius: & multo maiora deliquit. Cumque coniurassent aduersus eum serui sui, interfecerunt eum in domo sua. Porrò reliqua populi multitudo: cæsis ijs qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

S. Iosias idolorum cultu sublato templum instaurat, repertoq; legis libro conterritus est, & conuocato populo lectoq; libro, fœdus cum Domino percussit.

CAP. XXXIIII.

OCto annorum erat Iosias cùm regna- A
re cœpisset: & triginta & vno anno 4.Re.22.a.
regnauit in Ierusalem. Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulauit in vijs Dauid patris sui: non declinauit neque ad dextram, neque ad sinistram. Octauo autem anno regni sui, cùm adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui Dauid: & duodecimo anno postquam cœperat, mūdauit Iudam & Ierusalem ab excelsis, & lucis, simulachrisque, & sculptilibus. Destruxeruntq; coram eo aras baalim: & simulachra quæ superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atq; comminuit: & super tu-

mulos eorum qui eis immolare consueuerãt,
B fragmenta dispersit. Ossa præterea sacerdotũ combusit in altaribus idolorum, mundauitq́ Iudam & Ierusalem. Sed & in vrbibus Manassæ,& Ephráim,& Simeon vsque Nephthali cuncta subuertit. Cumq́ altaria disipasset,& lucos, & sculptilia contriuisset in frusta, cunctaq́ delubra demolitus esset de vniuersa terra Israel, reuersus est in Ierusalem. Igitur anno octauodecimo regni sui,mundata iam terra,& templo Domini,misit Saphan filium Eseliæ, & Maasiam principem ciuitatis,& Ioha filium Ioachaz à commentarijs:vt instaurarent domum Domini Dei sui. Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum: acceptamq́ ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini,& quam congregauerant Leuitæ,& ianitores de Manasse,& Ephráim,
C & vniuersis reliquijs Israel, ab omni quoque Iuda,& Ben-iamin & habitatoribus Ierusalẽ, tradiderunt in manibus eorum qui præerant operarijs in domo Domini vt instaurarent tẽplum,& infirma quæq́ sarcirent. At illi dederunt eam artificibus,& cæmentarijs,vt emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad commissuras ædificij & ad contingnationem domorum quas destruxerant reges Iuda. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium,Iahath & Abdias de filijs Merari: Zacharias & Mosollam de filijs Caath, qui vrgebant opus:omnes Leuitæ scientes organis canere. Super eos verò, qui ad diuersos
D vsus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Leuitis, ianitores. Cumq́ efferrent pecuniam quæ illata fuerat in templum Domini,reperit Helcias sacerdos librũ legis Domini,per manum Moysi. Et ait ad Saphan scribam, Librum legis inueni in domo Domini. Et tradidit ei. At ille intulit volumen ad regem & nuntiauit ei,dicens,Omnia quæ dedisti in manu seruorum tuorum, ecce cõplentur. Argentum quod repertum est in domo Domini,conflauerunt: datumq́ est præfectis artificum, & diuersa opera fabricantium. Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cum rege præsente recitasset, audisset́q; ille verba legis, scidit vestimenta sua: & præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan,& Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ,& Asaæ seruo regis,dicens,Ite,& orate Dominũ pro me,& pro reliquijs Israel & Iuda,super vniuersis sermonibus libri istius qui
E repertus est: magnus enim furor Domini stillauit super nos, eò quòd non custodierint patres nostri verba Domini, vt facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine. Abijt ergo Helcias,& hi qui simul à rege missi fuerãt, ad Oldam prophetidem, vxorem Sellum filij Thecuath, filij Hásra custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba quæ suprà narrauimus. At illa respondit eis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Dicite viro qui misit vos ad me,Hæc dicit Dominus, Ecce, ego inducam mala super locum istum,& super habitatores eius:cunctaq́; maledicta quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda: quia dereliquerunt me,& sacrificauerunt dijs alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarum:idcirco stillabit furor meus super locum istum,& non extinguetur. Ad re F
gem aũt Iuda, qui misit vos pro Domino deprecando,sic loquimini, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Quoniam audisti verba voluminis, atq; emollitum est cor tuum: & humiliatus es in cõspectu Domini super his quæ dicta sunt contra locum hunc,& habitatores Ierusalem,reuerituśq́ faciem meam,scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quoque exaudiui te,dicit Dominus. Iam enim colligam te ad patres tuos, & inferêris in sepulchrum tuum in pace:nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. ‖Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat. 4. Re. 23.
At ille conuocatis vniuersis maioribus natu Iuda & Ierusalem,ascendit in domum Domini, vnaq́ omnes viri Iuda & habitatores Ie- G
rusalem,sacerdotes & Leuitæ,& cunctus populus à minimo vsque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis. Et stãs in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, vt ambularet post eum,& custodiret præcepta, & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo,& in tota anima sua,faceretq́ue quæ scripta sunt in volumine illo quod legerat. Adiurauit quoq; super hoc omnes qui reperti fuerant in Ierusalem & Ben-iamin: & fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum. Abstulit ergo Iosias cunctas abominationes de vniuersis regionibus filiorum Israel:& fecit omnes qui residui erãt in Israel, seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.

S. Immolato phase maxima cum solennitate plurimisque victimis, Iosias festum azymorum septem diebus celebrauit,deinde contra regem Ægypti pugnare tentans grauiterq́, vulneratus moritur cum ingenti omnium luctu & præsertim Ieremiæ.

CAP. XXXV.

Fecit

A FEcit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino, quod immolatū est quartadecima die mensis primi. Et cōstituit sacerdotes in officijs suis: hortatusq; est eos vt ministrarent in domo Domini. Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est, Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificauit Salomō filius Dauid rex Israel: nequaquam enim eam vltra portabitis: nunc autem ministrate Domino Deo vestro, & populo eius Israel. Et præparate vos per domos & cognationes vestras in diuisionibus singulorum, sicut præcepit Dauid rex Israel, & descripsit Salomon filius eius. Et ministrate in sanctuario per familias turmasq; Leuiticas, & sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestras, vt possint iuxta verba quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate. Dedit præterea Iosias omni populo qui ibi' fuerat inuentus in solennitate Phase, agnos & hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boū quo-
B que tria millia. hæc de regis vniuersa substantia. Duces quoq; eius spōte quod 'vouerant', obtulerunt, tā populo, quàm sacerdotibus & Leuitis. Porrò Helcias & Zacharias & Iahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase. pecora cōmixtum duo millia sexcenta, & boues trecentos. Chonenias autem, & Semeias etiam, & Nathanael fratres eius: nec non Hasabias, & Iehiel, & Iosabad principes Leuitarum, dederunt cæteris Leuitis ad celebrandum Phase quinq; millia pecorum, & boues quingentos. Præparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Leuitæ quoq; in turmis iuxta regis imperium. Et immolatū est Phase: asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinem: & Leuitæ detraxerunt pelles holocaustorū. Et separauerunt ea vt darēt per domos & familias singulorum, & offerentur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi. de bobus quoq; fecerunt similiter. Et assauerunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas verò hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis: & festinato distribuerunt vniuersæ plebi. Sibi autem, & sacerdotibus postea parauerunt. nam in oblatione holocaustorū & adipum, vsq; ad noctem sacerdotes fuerūt occupati: vnde Leuitæ sibi, & sacerdotibus filijs Aarō parauerunt nouissimis. Porrò cantores filij Asaph stabant in ordine suo, iuxta
C præceptū Dauid, & Asaph, & Heman, & Idithun 'prophetarum' regis. *Ianitores verò per portas singulas obseruabant, ita vt nec puncto quidem discederent à ministerio: quā obrem & fratres eorū Leuitæ parauerunt eis cibos. Omnis igitur cultura Domini, rite cōple-

4. Re. 23. e. 3. Esd. 1. a.

3. volebant, 8

* prophetæ. 1 Dauid.

tā est in die illa, vt facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum regis Iosiæ. Feceruntq; filij Israel qui reperti fuerāt ibi Phase in tēpore illo, & solennitatem azymorū septem diebus. Nō fuit Phase simile huic in Israel, à diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit Phase sicut Iosias, sacerdotibus, & Leuitis, & omni Iudæ, & Israel qui repertus fuerat, & habitantibus in Ierusalē. Octauodecimo anno regni Iosiæ, hoc Phase celebratū est. ‖ Postquam instaurauerat Iosias templum, ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphrāten: & processit in occursum eius Iosias. At ille missis ad eum nuntijs, ait, Quid mihi & tibi est rex Iuda? non aduersum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinatò ire præcæpit: desine aduersum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te. Noluit Iosias reuerD ti, sed præparauit contra eum bellum: nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei: ‖ verum perrexit vt dimicaret in campo Mageddo. Ibiq; vulneratus à sagittarijs, dixit pueris suis, Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currū, qui sequebatur eum more regio: & asportauerūt eum in Ierusalem, mortuusq; est: & sepultus in mausoleo patrū suorum: & vniuersus Iuda & Ierusalem luxerunt eū. Ieremias maxime: cuius omnes cantores atq; cantatrices, vsq; in præsentem diē lamentationes super Iosiā replicant, & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in lamētationibus. Reliqua aūt sermonum Iosiæ & misericordiarū eius, quæ lege præcepta sunt Domini, opera quoque illius prima & nouissima, scripta sunt in libro regum Iuda & Israel.

4. Re. 23. f.

Zach. 12. d.

S. Iosiæ succedit eius filius Ioachaz, quem rex Aegypti transfert in Aegyptum, fratremq; Eliacim quē Ioacim nominat substituit, quo in Babylonem ducto regnat filius Ioachin, & hunc rex Assyriorum vnà cum vasis templi in Babylonē abducit, patruumq; illius impium Sedeciam substituit, qui Assyrijs rebellans, templo ac Ierusalem incensis, transfertur vnà cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata, donec per Cyrum regem Persarum redeundi datur facultas.

CAP. XXXVI.

TVlit ergo populus terræ, Ioachaz filiū A Iosiæ: & constituit regē pro patre suo 4. Re. 23. f in Ierusalem. Vigintitrium annorum erat Ioachaz cùm regnare cœpisset: & tribus mensibus regnauit in Ierusalem. Amouit autem eum rex Aegypti cùm venisset in Ierusalem, & condemnauit terram centum talentis argenti, & talento auri. ‖ Constituitque pro Matth. 1. b.

eo regem, Eliacim fratrem eius, super Iudam & Ierusalem, & vertit nomen eius Ioacim. ipsum verò Ioachaz tulit secum, & abduxit in Aegyptum. Vigintiquinque annorum erat Ioacim cùm regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum: & B vinctum catenis duxit in Babylonẽ. Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo. Reliqua autem verborum Ioacim, & abominationũ eius quas operatus est, & quæ *inuenta.2.* "inuenta' sunt in eo, continentur in libro regum Iuda & Israel. Regnauit autem Ioachin filius eius pro eo. Octo annorum erat Ioachin cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnauit in Ierusalem: fecitque malum in conspectu Domini. Cumque anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex, qui & adduxerũt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Do- 4.Re.24.d Iere.37.a. mini. ‖Regem verò constituit Sedeciam "patruum' eius super Iudam & Ierusalem. Viginti & vnius anni erat Sedecias cùm regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalẽ. *fratrem.2.* Iere.38.a. ‖Fecitque malum in oculis Domini Dei sui: C nec erubuit faciẽ Ieremiæ prophetæ loquentis ad se ex ore Domini. A rege quoq; Nabuchodonosor receſsit, qui adiurauerat eũ per Deũ: & indurauit ceruicem suam & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Israel. Sed & vniuersi principes sacerdotum & populus, præuaricati sunt iniquè iuxta vniuersas abominationes gentium: & polluerunt domum Domini, quam sanctificauerat sibi in Ierusalem. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos, per manum nuntiorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie cõmonens: eo quòd parceret populo & habitaculo suo. At illi subsannabant nuntios Dei, & parui pendebãt sermones eius, illudebantq; prophetis: donec ascenderet furor Domini in populum eius, & esset nulla curatio. Adduxit enim super eos regem Chaldæorũ, & interfecit iuuenes eorũ gladio in domo sanctuarij sui: ▷.126 non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem: sed omnes tradidit in manibus eius. Vniuersaque vasa domus D Domini tã maiora, quàm minora, & thesauros templi, & regis & principum transtulit in Babylonem. Incenderunt hostes domũ Dei, destruxeruntq; murum Ierusalem: vniuersas turres combusserunt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt. Siquis euaserat gladiũ, ductus in Babylonem seruiuit regi & filijs eius, donec imperaret rex Persarum. Vt cõpleretur sermo Domini ex ore Ieremiæ: & celebraret terra sabbatha sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbathum, vsque dum complerẽtur septuaginta anni. ‖Anno autem pri- Iere.25.a & .29.c. 1.Esdr.1.a mo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: qui iusserit prædicari in vniuerso regno suo, etiã per scripturam, dicens, Hæc dicit Cyrus rex Persarum, Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli: & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

Oratio Manassæ regis Iuda, cùm *captus teneretur in Babylone.*

A DOmine omnipotens Deus patrũ nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cœlum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui cõclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremũt à vultu virtutis tuæ: quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & ininuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominũ. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ promisisti pœnitentiam, & remissionem ijs qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiã peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitẽtiam iustis, Abrahã, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam, propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum. incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: qui excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custo-

non custodiui, statui abominationes & multiplicaui offensiones. Et nũc flecto genu cordis mei, precãs a te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi: & ne simul perdas mecum iniquitatibus meis, neq; in æternum, iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus inquam pœnitentium: & in me ostendes omnẽ bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundum magnã misericordiam tuã, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

B. Hieronymus ad Domnionem & *Rogatianum, in Esdram & Nehemiam præfatio.*

VTRVM difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. Nam neq; vobis aliquid imperãtibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt antè sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia, qui omne quod scribimus reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quæ occultè legunt: intantum vt clamare cõpellar, & dicere, Domine, libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atq; rescribitis vt Esdræ librum, & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quicquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem (vt ait quidam) niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaq; obsecro vos mi Domniõ, & Rogatiane charissimi, vt priuata lectione cõtenti: librum non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium qui iudicare tãtum de alijs, & ipsi facere nihil nouerunt. Siqui autem fratrum sunt quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar: admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinctè & per interualla transcribãt. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia conseruetur. Nec quenquam moueat quòd vnus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij & quarti libri somnijs delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæq; sermones in vnum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor senioribus sunt, procul abijcienda. Si quis autem septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorũ exemplaria varietas ipsa lacerata & inuersa demonstrat: nec potest vtiq; verũ asseri quod diuersum est: mitite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur de veteri testamento, quæ apud septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocaui filiũ meum, &, Videbunt in quem compunxerunt: multáq; alia, quę latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sunt, cúmq; proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis ædita: maledicorũ quotidie linguis cõfodiuntur. Sed vt ad cõpendium veniam, certè quod illaturus sum, equissimũ est. Edidi aliquid quod non habetur in græco, aut aliter habetur quàm à me versum est. Quid interpretem laniãt? interrogent Hebræos: & ipsis authoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est si clausis (quod dicitur) oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorũ studium & beneuolentiã, qui post septuaginta translatores, iam CHRISTI Euangelio corũscante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & per Origenis laborem inhexaplis, ecclesijs dedicarunt. Quantomagis latini grati esse deberẽt, quòd exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primũ enim magnorũ sumptuũ est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt magis errabunt, ignorantes quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum scripturæ sensum relinquens, vniuscuiuslibet interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & latinus nobis vtcunque sermo non deest, & de alijs magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victórque Sinon incendia iactet: nũquam meum iuuante CHRISTO, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet, Legant qui volunt: qui nolunt abijciant. Euentilent apices, literas calumnientur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quam illorum detractione & odio deterrebor.

Esdræ Liber primus.

S. Cyrus diuinitus inspiratus redditis vasis templi Salomonis. 5400. captiuitatem Israelitis relaxat, concedens templi reædificationem.

CAP. I.

A Iere. 25. c. & 29. c. 2. Par. 36. d 3. Esdr. 2. a.

IN ANNO primo Cyri regis Persarum, vt compleretur verbum Domini ex ore Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocē in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens, Hæc dicit Cyrus rex Persarum, Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ieru-
B lem, quæ est in Iudæa. Quis est in vobis de vniuerso populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ieruſalem quæ est in Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Israel. ipse est Deus qui est in Ieruſalem. Et omnes reliqui in cunctis locis vbicunque habitant, adiuuent eum viri de loco suo, argento & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quod
C voluntariè offerunt templo Dei, quod est in Ieruſalem. Et surrexerunt principes patrum de Iuda & Ben-iamin, & sacerdotes & Leuitæ, & omnis cuius Deus suscitauit spiritū, vt ascenderet ad ædificandum templum Domini, quod erat in Ieruſalem. Vniuersiq; qui erāt in circuitu, adiuuerunt manus eorum in vasis argenteis & aureis, in substantia & iumentis, in supellectili, exceptis his quæ sponte obtulerant. Rex quoq; Cyrus protulit vasa tēpli Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Ieruſalem, & posuerat ea in templo Dei sui. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filij Gazabar, & annumerauit ea Sassabasar principi Iudæ. Et hic est numerus eorum, Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri vigintinouem, scyphi aurei triginta, schyphi argentei secundi quadringēti decem: vasa alia mille. Omnia vasa aurea & argentea, quinq; millia quadringenta: vniuersa tulit Sassabasar cum his qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Ieruſalem.

S. Numerus reuertentium duce Zorobabel è captiuitate Babylonica in Ieruſalem, ac donorū in reædificationem templi oblatorum.

CAP. II.

HI sunt autem prouinciæ filij, qui ascēderunt de captiuitate quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reuersi sunt in Ieruſalem & Iudam, vnusquisque in ciuitatem suam. Qui venerunt cū Zorobabel, Iesua, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus virorū populi Israel: Filij Pharos duo millia centum septuagintaduo. Filij Sephatia, trecēti septuagintaduo. Filij Area, septingēti septuagintaquinq;. Filij Phahath-moab, filiorum Iosūe Ioab duo millia octingenti duodecim. Filij Aelam, mille ducēti quinquagintaquatuor. Filij Zethua, nongēti quadragintaquinq;. Filij Zachai, septingenti sexaginta. Filij Banī, sexcēti quadragintaduo. Filij Bebai, sexcēti vigintitres. Filij Azgad, mille ducēti vigintiduo. Filij Adonicā, sexcenti sexagintasex. Filij Beguai, duo millia quinquagintasex. Filij Adin, quadringenti quinquagintaquatuor. Filij Ather qui erant ex Ezechia, nonaginta octo. Filij Besai, trecenti vigintitres. Filij Iora, cētum duodecim. Filij Hasum, ducenti vigintitres. Filij Gebbar, nonagintaquinque. Filij Beth-lehem, centum vigintitres. Viri Netupha, quinquagintasex. Viri Anathoth, centum vigintiocto. Filij Azmaueth, quadragintaduo. Filij Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres. Filij Rama & Gabaa, sexcenti viginti vnus. Viri Machmas, centum vigintiduo. Viri Beth-el & Hai, ducenti vigintitres. Filij Nebo, quinquagintaduo. Filij Megbis, centum quinquagintasex. Filij Aelam alterius, mille ducēti quinquagintaquatuor. Filij Harim, trecēti viginti. Filij Lodhadid & Ono, septingenti vigintiquinque. Filij Iericho, trecenti quadragintaquinque. Filij Senaa, tria millia sexcenti triginta, Sacerdotes: Filij Iadaia in domo Iesue, nongēti septuagintatres. Filij Emmer, mille quinquagintaduo. Filij Phesshur, mille ducēti quadraginta septē. Filij Harim, mille decem & septē. Leuitæ: Filij Iesue, & Cedmiel filiorum Odouiæ septuagintaquatuor. Cātores: Filij Asaph, centū vigintiocto. Filij Ianitorū: filij Sellum, filij Ater, filij Telmō, filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: vniuersi cētum trigintanouem. Nathinæi: filij Siha, C filij Hasupha, filij Tabbaoth, filij Ceros, filij Siaa, filij Phadon, filij Lebana, filij Hagaba, filij

2. Esd. 7. b. 3. Esdr. 5. a

A

"nongēti. xx

"nongēti. xx

B

C

filij Accub, filij Hagab, filij Semlai, filij Hanã, filij Gaddel, filij Gaher, filij Raaia, filij Rasim, filij Necoda, filij Gazã, filij Aza, filij Phasea, filij Besee, filij Asena, filij Munim, filij Nephusim, filij Bacbuc, filij Hacupha, filij Harhur, filij Besluth, filij Mahida, filij Harsa, filij Bercos, filij Sisara, filij Thema, filij Nasia, filij Natipha, filij seruorũ Salomonis, filij Sotai, filij Sophéreth, filij Pharuda, filij Iala, filij Dercon, filij Geddel, filij Saphatia, filij Hatil, filij Phocherèth, qui erant de Asebaim filij Ami. omnes Nathinæi, & filij seruorũ Salomonis, trecenti nonaginta duo. Et hi qui ascenderũt de Tel-mela, Thel-harsa, Cherub, & Adon, & Emer: Et non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, vtrum ex Israel essent. Filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, sexcenti quinquagintaduo. Et de Filijs sacer-
D dotum: Filij Hobia, filij Accos, filij Berzellai qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem, & vocatus est nomine eorum. hi quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt, & eiecti sunt de sacerdotio. Et dixit Athersatha eis vt non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atq; perfectus. Omnis multitudo quasi vnus, quadragintaduo millia trecenti sexaginta: exceptis seruis eorum & ancillis, qui erant septem millia trecenti trigintaseptem: & in ipsis cantores atque cantatrices ducenti. E-
*septingen-ii.i. qui eorum "sexcenti' trigintasex. muli eorum, ducenti quadragintaquinque. cameli eorum, quadringenti trigintaquinque. asini eorum, sex millia septingenti viginti. Et de principibus patrum cum ingrederentur templum Domini quod est in Ieruſalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo. Secundum vires suas dederunt im-
*sexaginta.i pensas operis, auri solidos "quadraginta' millia & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum. Habitauerunt ergo sacerdotes, & Leuitæ, & de populo, & cantores, & ianitores, & Nathinæi in vrbibus suis, vniuersus q; Israel in ciuitatibus suis.

S. Conuocato populo in Ieruſalem extruitur altare super quo victimæ offeruntur, celebratur quoque septem diebus festum tabernaculorum: secundo reuersionis anno templum fundatur, populo vociferãte partim ex gaudio partim ex fletu.

CAP. III

*3.Esdr.5.c A IAnque venerat mensis septimus, & erant filij Israel in ciuitatibus suis: congregatus est ergo populus. quasi vir vnus in Ieruſalem. Et surrexit Iosue filius Iosedec, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius: & ædificauerunt altare Dei Israel, vt offerrent in eo holocautomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei. Colloca uerunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum: & obtulerunt super illud holocaustum Domino mane & vespere. Feceruntq; solẽnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est: & holocaustum diebus singulis per ordinem secundum præceptum, opus diei in die suo. Et B post hæc holocaustum iuge, tam in Calẽdis, quã in vniuersis solennitatibus Domini quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus vltrò offerebatur munus Domino. A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porrò templum Dei nõdum fundatum erat. Dederunt autem pecunias latomis & cæmẽtarijs: cibum quoq;, & potũ, & oleum Sidonijs, Tyrijsq;, vt deferrent ligna cedrina de Libano ad more loppẽ, iuxta quòd præceperat Cyrus rex Persarum eis. Anno autem secundo aduentus eorum ad templũ Dei in Ieruſalem, mense secundo, cœperunt Zo-
robabel filius Salathiel, & Iosue filius Iose- C dec, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes, & Leuitæ & omnes qui venerant de captiuitate in Ieruſalem: & constituerunt Leuitas à viginti annis, & suprà, vt vrgerent opus Domini. Stetitq; Iosue & filij eius, & fratres eius, Cedmihel & filij eius, & filij Iuda, quasi vir vnus, vt instarẽt super eos qui faciebant opus in tẽplo Dei: filij Henadad, & filij eorũ & fratres eorũ Leuitæ. Fũdato igitur à cæmentarijs templo Domini, steterũt sacerdotes in ornatu suo cũ tubis: & Leuitæ filij Asaph in cym-
balis, vt laudarẽt Deum per manus Dauid regis Israel. Et concinebant in hymnis, & confessione Domino, Quoniam bonus, quoniã in æternum misericordia eius super Israel. O- D
mnis quoq; populus vociferabatur clamore magno in Laudãdo Dominum, eo quòd fundatum esset templũ Domini. Plurimi etiam de sacerdotibus & Leuitis & principes patrũ, & seniores qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, eleuabant vocem. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.*

S. Israelis hostes qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas vrbes Samariæ impediũt templi & vrbis instaurationẽ, quòd non admitterentur vt simul ædificarent, & vsque ad secundũ Darij annum intermitti procurant.

CAP. IIII.

3.Esdr.5.g A VDierunt autem hostes Iudæ & Ben- A iamin quia filij captiuitatis ædificarent templum Domino Deo Israel. Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes

patrum, dixerunt eis, Aedificemus vobiscum, quia ita vt vos quærimus Deum vestrum: ecce nos immolauimus victimas à diebus Asorhaddã regis Assur, qui adduxit nos huc. Et dixit eis Sorobabel, & Iosûe & reliqui principes patrum Israel, Non est vobis & nobis vt ædificemus domum Deo nostro, sed nosipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum. Factum est igitur vt populus terræ impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando. Conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & vsq; ad
3.Esd. 2.d. regnum Darij regis Persarum. ‖In regno autem Assueri in principio regni eius scripserũt accusationem aduersus habitatores Iudæ &
B Ierusalem. Et in diebus Artaxerxis scripsit beselam Mithridates, & Tabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. epistola autem accusationis scripta erat Syriace, & legebatur sermone Syro. Reum Beel-teem, & Samsai scriba scripserunt epistolam vnam de Ierusalem Artaxerxi regi, huiuscemodi. Reum Beel-teem, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi, Babylonij, Susanechæi, Dieui, & Aelamite: & cæteri de gentibus quas transtulit Asenaphar magnus & glorioſus: & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans Flumen in pace: (Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, serui tui viri qui sunt trans Fluuium, salutem dicũt. Notum sit regi quia Iudæi qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Ierusalem ciuitatem rebellem & pessimam, quam ædificant extruentes muros e-
C ius, & parietes componentes. Nunc igitur notũ sit regi quia si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius instaurati, tributum, & vectigal, annuos reditus non dabunt, & vsque ad reges hæc noxa perueniet. Nos autem memores salis quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus: idcirco misimus & nuntiauimus regi, vt recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & inuenies scriptum in commentarijs: & scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis est, & nocens regibus & prouincijs, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis, quam ob rem & ciuitas ipsa destructa est. Nuntiamus nos regi quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit & muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluuium, non habebis. Verbum misit rex ad Reum Beel-teem, & Samsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans Fluuium, salutem dicens & pacem.

Accusatio quam misistis ad nos, manifestè D
lecta est coram me, & à me præceptum est: & recensuerunt, inueneruntque quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersum reges rebellat: & seditiones & prælia concitantur in ea. Nam & reges fortissimi fuerũt in Ierusalem: qui & dominati sunt omni regioni quæ trãs Fluuium est. Tributum quoq;, & vectigal, & reditus accipiebant. Nunc ergo audite sententiam, Prohibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec si forte à me iussum fuerit. Videte ne negligẽter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum ▷ Beel-teem' & Samsai scriba, & ▷.5.
consiliarijs eorum, & abierunt festini in Ierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc intermissum est opus domus Domini in Ierusalem, & non fiebat vsque ad annum secundum regni Darij regis Persarum.

S. Aggæi & Zachariæ exhortatione templi ædificatio repetitur frustra conantibus hoc impedire principibus qui trans flumen in Samaria constituti erant à rege Assyriorum.

CAP. V.

PRophetauerunt autem Aggæus prophe A
ta, & Zacharias filius Addo prophetantes ad Iudæos qui erant in Iudæa & Ierusalem, in nomine Dei Israel. Tunc surrexerũt Zorobabel filius Salathiel, & Iosûe filius Iosedec: & cœperunt ædificare templum Dei in Ierusalem, & cum eis prophetæ Dei adiuuantes eos. In ipso autem tempore venit ad eos Thathanái qui erat dux trans Flumen, & Sthar-buzanái, & consiliarij eorum: ficque dixerunt eis. Quis dedit vobis consilium vt domum hanc ædificaretis, & muros eius instauraretis? Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum authorum ædificationis B
illius. Oculus autem Dei eorum factus est super senes Iudæorum, & nõ potuerunt inhibere eos. Placuitque vt res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent aduersus accusationem illam. Exemplar epistolæ quã misit Thathanái dux regionis trans Flumen, & Sthar-buzanái, & cõsiliatores eius Arphasachæi qui erant trans Flumen, ad Darium regem. Sermo quẽ miserãt ei, sic scriptus erat, Dario regi pax omnis. Notũ sit regi isse nos ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusq; illud diligẽter extruxuitur, & crescit in manibus eorum. Interrogauimus ergo senes illos, & ita diximus eis, Quis dedit vobis potestatem vt domum hanc ædificaretis, & muros hos instauraretis? Sed & nomina

corum

C eorũ quæsiuimus ab eis vt nuntiaremus tibi: scripsimusque nomina eorum virorum qui sunt principes in eis, Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes, Nos sumus serui Dei cœli & terræ, & ædificamus tẽplum quod erat extructum ante hos annos multos: quodque rex Israel magnus ædificauerat & extruxerat. Postquam aũt ad iracundiam prouocauerunt patres nostri Deum cœli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi: domum quoq; hanc destruxit, & populum eius transtulit in Babylonem. Anno autem primo Cyri regis Babylonis Cyrus rex proposuit edictum vt domus
D Dei ædificaretur. Nam & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de tẽplo Babylonis, & data sunt Sassabasar vocabulo, quem & principẽ constituit, dixitq; ei, Hæc vasa tolle, & vade: & pone ea in templo quod est in Ierusalẽ, & domus Dei ædificetur in loco suo. Tunc itaq; Sassabasar ille venit: & posuit fundamẽta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore vsque nunc ædificatur, & necdum completum est. Nunc ergo si videtur regi bonum, recensẽat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, vtrumnam à Cyro rege iussum fuerit vt ædificaretur domus Dei in Ierusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

S. Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inuẽtum iubet compleri suppeditato sumptu, templum autẽ sexto Darij anno absolutum cum ingenti lætitia plurimisq; victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

CAP. VI.

A TVnc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erãt repositi in Babylone, & inuentum est
3.Esd.6.c. in Ecbatanis, quod est castrũ in Medena prouincia, volumen vnum talisque scriptus erat in eo cõmentarius: Anno primo Cyri regis, Cyrus rex decreuit vt domus Dei ædificaretur, quæ est in Ierusalem, in loco vbi immolent hostias, & vt ponant fundamẽta supportantia altitudinem cubitorũ sexaginta, & latitudinem cubitorũ sexaginta, ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis nouis: sumptus autẽ de domo regis dabuntur. Sed & vasa tẽpli Dei aurea & argẽtea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur, in templum in Ierusalem in locum suum, quæ & posita sunt in tẽplo Dei. Nunc ergo Thathanái dux regionis quæ est trãs Flumẽ, Sthar-busanái, & cõsiliarij vestri Apharsachæi, qui estis trans Flumen, procul recedite B ab illis, & Dimittite fieri templum Dei illud à duce Iudæorum & à senioribus eorũ, vt domũ Dei illam ædificẽt in loco suo. Sed & à me præceptum est quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorum illis, vt ædificetur domus Dei, scilicet vt de arca regis, id est de tributis quæ dantur de regione trãs Flumen, studiose sumptus detur viris illis, ne impediatur opus. Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustũ Deo cœli, frumentum, sal, vinum, & oleũ, secundum ritum sacerdotũ qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies: ne sit in aliquo quærimonia. Et offerant oblationes Deo cœli, orentq; pro vita regis, & filiorũ eius. A me ergo positum est decretum, Vt omnis homo qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & cõfigatur in eo, domus autem eius publicetur, C
Deus autẽ qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam vt repugnet, & dissipet domum Dei illam quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri vo- 3.Esd.7.a.
lo. ‖Igitur Thathanái dux regionis trans Flumẽ, & Sthar-buzanái, & consiliarij eius, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt. Seniores autem Iudæorum ædificabãt, & prosperabantur iuxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij Addo: & ædificauerunt & construxerunt iubente Deo Israel, & iubente Cyro & Dario, & Artaxerxe regibus Persarum: & cõpleuerunt domũ Dei istam, vsque ad diem tertium mẽsis Adar, qui est annus sextus Darij regis. Fecerunt autem filij Israel sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorum transmigrationis dedicationem domus Dei in gaudio. Et obtulerunt in dedicatione D
domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, iuxta numerum tribuum Israel. Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis & Leuitas in vicibus suis super opera Dei in Ierusalem, sicut scriptum est in ‖ libro Moysi. Fecerunt autem filij Israel Num.3.b.
transmigrationis, Pascha, quartadecima die 8.b.
mensis primi. purificati enim fuerant sacerdotes & Leuitæ quasi vnus: oẽs mundi ad immolandũ pascha vniuersis filijs transmigrationis & fratribus suis sacerdotibus & sibi. Et comederunt filij Israel qui reuersi fuerant de trãsmigratione, & oẽs qui se separauerant à coinquinatione Gentiũ terræ ad eos vt quærerẽt Dominum Deũ Israel, Et fecerunt Solennitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniã lætificauerat eos Dominus, & conuerterat cor regis Assur ad eos vt adiuuaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

S. Esdras

S. *Esdras scriba assumptis comitibus Ierusalem ascendit cum edicto regis magnisq; muneribus legem Dei docturus populumq; rectturus, & refertur regis ædictum.* CAP. VII.

A POst hæc autem verba in regno Artaxer
3.Esd.8.a. xis regis Persarum, Esdras filius Saraiæ, filij Azariæ, filij Helciæ, filij Sellum, filij Sadoc, filij Achitob, filij Amariæ, filij Azariæ, filij Maraioth, filij Zarahiæ, filij Ozi, filij Bocci, filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron sacerdotis ab initio. Ipse Edras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: & dedit ei rex secundum manum Domini Dei eius super eum, omnem petitionem eius. Et ascenderunt de filijs Israel, & de filijs sacerdotum, & de filijs Leuitarum, & de cãtoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ierusalẽ anno septimo Artaxerxis regis. Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis. Quia in primo die mẽsis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mẽ sis quinti venit in Ierusalem, iuxta manũ Dei sui bonam super se. Esdras autem parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & face-
B ret & doceret in Israel præceptum & iudiciũ. Hoc est autẽ exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & cẽremonijs eius in Israel.

Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cœli doctissimo, salutem. A me decretum est, vt cuicunque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ierusalem, tecũ vadat, A facie enim regis, & septẽ consiliatorum eius missus es, vt visites Iudæam & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua: & vt feras argẽtum & aurum quod rex & consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israel, cuius in Ierusalem tabernaculum est. Et omne argentum & aurum quodcunq; inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus qui spõte obtulerint domui Dei sui quæ est in Ierusalem, liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri quod
C est in Ierusalem. Sed & siquid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta voluntatem Dei vestri facite. Vasa quoque quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Ierusalem. Sed & cætera quibus opus fuerit in domum Dei tui quantumcunque necesse est vt expendas, dabis de thesauro, & de fisco regis & à me. Ego Artaxerxes rex statui atq; decreui omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, vt quodcunq; petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cœli, absque mora detis, vsque ad argenti talenta centum, & vsque ad frumenti coros centum, & vsque ad vini batos centum, & vsq; ad batos olei cẽ tum, sal verò absque mensura. Omne quod ad ritum Dei cœli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cœli: ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum eius. Vobis quoque notum facimus de vniuersis: sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathi- D
næis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Tu autem Esdra secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue iudices & præsides, vt iudicent omni populo qui est trans Flumen, his videlicet qui nouerunt legem Dei tui, sed & imperitos docete liberẽ. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligẽter, iudicium erit de eo, siue in mortem, siue in exilium, siue in cõdemnationem substantiæ eius, vel certe in carcerem. Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis vt glorificaret domum Domini quæ est in Ierusalem, & in me inclinauit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus eius, & vniuersis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregaui de Israel principes qui ascenderent mecum.

S. *Recensentur qui de Babylone ascenderunt cũ Esdra, qui indicto ieiunio pro directione itineris Deũ precantes, prospere perueniunt in Ierusalem, ac vasa quæ secum attulerunt in templũ adferunt cum victimis.* CAP. VIII.

HI sunt ergo principes familiarũ & ge- A
3.Esd.8.c. nealogia eorum qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis, de Babylone. De filijs Phinees, Gersom. De filijs Ithamar, Daniel. De filijs Dauid, Hattus. De filijs Secheniæ, & de filijs Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centum quinquaginta. De filijs Phahath-moab, Elieonai filius Zarehæ: & cum eo ducenti viri. De filijs Secheniæ. filius Ezechiel: & cum eo trecenti viri. De filijs Adan, Abed filius Ionathan: & cum eo quinquaginta viri. De filijs Alam, Isaias filius Athaliæ: & cum eo septuaginta viri. De filijs Saphatiæ, Zebedia filius Michael: & cũ eo octoginta viri. De filijs Ioab, Obedia filius Ia- B
hiel: & cũ eo ducenti decem & octo viri. De filijs Selomith, filius Iosphiæ: & cum eo centum sexaginta viri. De filijs Bebai, Zacharias filius Bebai: & cum eo viginti octo viri. De filijs Azgad, Iohanan filius Eccetan: & cum eo cẽtum & decem viri. De filijs Adonicam, qui erant nouissimi, & hæc nomina eorum, Eliphélet, & Iehiel,

Iehiel, & Samaias: & cum eis sexaginta viri.
C De filijs Begui, Vthai, & Zachur: & cum eis
septuaginta viri. Congregaui autē eos ad flu-
uium qui decurrit ad Ahaua, & mansimus ibi
tribus diebus: quæsiuiq; in populo, & in sacer-
dotibus de filijs Leui, & non inueni ibi. Ita-
que misi Eliézer, & Ariel, & Semeiā, & Elna-
than, & Iarib, & alterum Elnathā, & Nathan,
& Zachariam, & Mosollam principes: & Io-
iarib, & Elnathā sapientes. Et misi eos ad Ed-
do, qui est primus in Casphiæ loco: & posui
in ore eorū verba quæ loquerentur ad Eddo,
& fratres eius Nathinæos in loco Chasphiæ,
vt adducerent nobis ministros domus Dei
nostri. Et adduxerunt nobis per manum Dei
nostri bonam super nos, virum doctissimum
de filijs Moholi filij Leui filij Israel, & Sarabiā
& filios eius, & fratres eius decem & octo: &
Hasabiam, & cum eo Isaiam de filijs Merari,
D fratresque eius, & filios eius viginti. Et de Na
thinæis quos dederat Dauid, & principes ad
ministeria Leuitarum. Nathinæos ducentos
viginti. omnes hi suis nominibus vocabantur.
Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuiū Aha-
▷1. ua, vt affligeremur coram ▷ Domino 'Deo no
stro, & peteremus ab eo viam rectam nobis &
filijs nostris, vniuersæque substantiæ nostræ.
Erubui enim petere regem auxilium & equi-
tes, qui defenderēt nos ab inimico in via. quia
dixeramus regi, Manus Dei nostri est super o-
mnes qui quærunt eū in bonitate: & imperiū
eius & fortitudo eius, & furor super omnes
E qui derelinquūt eum. Ieiunauimus autem, &
rogauimus Deum nostrum pro hoc, & euenit
nobis prosperè. Et separaui de principibus sa
cerdotum duodecim, Sarabiam, & Hasabiam,
& cum eis de fratribus eorum decem: appēdi-
que eis argentum & aurum, & vasa consecra-
ta domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & cō-
siliatores eius, & principes eius, vniuersusque
Israel eorum qui inuenti fuerant. & appendi
in manibus eorum argenti talenta sexcenta-
quinquaginta, & vasa argentea centum, auri
centum talenta: & cratéres aureos viginti, qui
habebant solidos millenos, & vasa æris fulgen
tis optimi duo pulchra, vt aurum. Et dixi eis,
Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argētum
[a] vestrorū. 9 & aurum quod sponte oblatum est Domino
Deo patrum [a] nostrorum': vigilate: & custodi
te, donec appendatis coram principibus sacer
dotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum
Israel in Ierusalem, in thesaurum domus Do-
mini. Susceperūt autem sacerdotes & Leuitæ
pondus argenti, & auri, & vasorum, vt defer-
rent Ierusalem in domum Dei nostri. Pro-
mouimus ergo à flumine Ahaua duodecimo
die mensis primi, vt pergeremus Ierusalem: &
manus Dei nostri fuit super nos, & liberauit
nos de manu inimici & insidiatoris in via. Et
venimus Ierusalē, & mansimus ibi tribus die-
bus. Die autem quarta appensum est argentū, G
& aurum, & vasa in domo Dei nostri per ma-
num Meremoth filij Vriæ sacerdotis, & cum
eo Eleazar filius Phinees, cumq; eis Iozabed
filius Iosûe, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ,
iuxta numerum & pondus omnium, descri-
ptumq; est omne pondus in tēpore illo. Sed
& qui venerant de captiuitate filij transmi-
grationis, obtulerunt holocautomata Deo Is-
rael, vitulos duodecim pro omni populo Is-
rael, arietes nonagintasex, agnos septuagin-
taseptem, hircos pro peccato duodecim. omnia
in holocaustum Domino. Dederunt autem
edicta regis satrapis qui erant de conspectu re
gis & ducibus transflumen, & eleuauerunt po
pulum & domum Dei.

*S. Audiens Esdras Iudæos matrimonia contra-
xisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, &
populi peccata confitetur, lugetq; coram Domi-
no.* CAP. IX.

POstquam aūt hæc completa sunt, acces- A
serunt ad me principes, dicentes, Nō est 3. Esdr. 8. e
separatus populus Israel & sacerdotes &
Leuitæ, à populis terrarū, & de abominationi
bus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, &
Pherezei, & Iebusæi, & Ammonitarū, & Moa-
bitarū, & Aegyptiorum, & Ammorhæorum.
tulerunt enim de filiabus eorum sibi, & filijs
suis, & commiscuerunt semen sanctum cū po-
pulis terrarum. Manus etiam principū & ma-
gistratuum fuit in transgressione hac prima.
Cumq; audissem sermonem istum, scidi pal-
lium meum & tunicam, & euelli capillos ca-
pitis mei & barbæ, & sedi mœrens. Conuene-
runt autem ad me omnes qui timebāt verbum
Dei Israel, pro transgressione eorū qui de ca-
ptiuitate venerant: & ego sedebam tristis, vsq;
ad sacrificium vespertinū. Et in sacrificio ves- B
pertino surrexi de afflictionem ea, & sciſſo pal
lio & tunica, curuaui genua mea, & expandi
manus meas ad Dominum Deum meum, &
dixi, Deus meus confundor & erubesco le-
uare faciem meam ad te, quoniam iniquitates
nostræ multiplicatæ sunt super caput ▷ no- ▷.6.
strum', & delicta nostra creuerunt vsq; ad cœ
lum, à diebus patrum nostrorum. Sed & nos-
ipsi peccauimus grauiter vsque ad diem hanc,
& [a] in' iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, [a] pro. 12
& reges nostri & sacerdotes nostri in manū re
gum terrarum, & in gladiū, ▷ & 'in captiuitatē, ▷.1.
& ▷ in' rapinam, & in confusionē vultus, sicut ▷.1.
& die hac. Et nunc quasi parū & ad momen- C
tū facta est deprecatio nostra apud Dominū
Deum nostrū, vt dimitterētur nobis reliquiæ,
& daretur nobis [a] pax illius' in loco sancto eius, [a] paxillus. 4
& illuminaret oculos nostros Deus noster:
& daret

& daret nobis vitam modicã in seruitute nostra, quia serui sumus, & in seruitute nostra non dereliquit nos Deus noster: & inclinauit super nos misericordiam coram rege Persarũ, vt daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines eius, vt da
sepem.1. ret nobis *spem in Iuda & Ierusalem. Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc? quia dereliquimus mandata tua quæ præcepisti in manu seruorum tuorum prophetarum, dicens,
Deu.7.a. ‖ Terra ad quam vos ingredimini vt possidea tis eam, terra immunda est iuxta immunditiã populorum, cæterarumque terrarum, abominationibus eorum qui repleuerunt eam ab o-
▷.1. re vsque ad os▷ in' coinquinatione sua. Nunc
D ergo filias vestras ne detis filijs eorum, & filias eorum ne accipiatis filijs vestris: & non quæratis pacem eorum, & prosperitatem eorũ, vsque in æternum, vt confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hæredes habeatis filios vestros vsque in seculum. Et post omnia quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem sicut est hodie, vt non conuerteremur, & irrita faceremus mãdata tua, neque matrimonia iungeremus cum populis abominationum istarum. Nunquid iratus es nobis vsque ad consummationem, ne dimitteres nobis reliquias ad salutem? Domine Deus Israel iustus es tu: quoniam derelicti sumus, qui saluaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. non enim stari potest coram te super hoc.

S. Esdras conuocatis vniuersis filijs transmigrationis, præcepit repudiari vxores alienigenas, quod quum se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi præsint, & qui huiusmodi matrimonia contraxerant. CAP. X.

A SI ergo orãte Esdra, & implorãte *Deum',
eo. 2. & flente, & iacente ante templum Dei,
3.Esd. 8.g. collectus est ad eum de Israel cœtus grãdis nimis virorum & mulierum & puerorum: & fleuit populus fletu multo. Et respondit Sechenias filius Iehiel de filijs Aelam, & dixit Esdræ, Nos præuaricati sumus in Deum nostrum: & duximus vxores alienigenas de populis terræ: & nunc si est penitentia in Israel
▷.1. super hoc, percutiamus fœdus cum▷ Domino' Deo nostro, vt proijciamus vniuersas vxores, & eos qui de his nati sunt, iuxta voluntatem Domini, & eorum qui timẽt præceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat. Surge, tuum est discernere: nosq; erimus tecum: confortare, & fac. Surrexit ergo Esdras, & adiurauit principes sacerdotum & Leuitarum, & omnem Israel, vt facerent secundum ver-
3.Esdr. 9.a bũ hoc: & iurauerunt. ‖ Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abijt ad cubiculũ Iohanan filij Eliasib, & ingressus est illuc: panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum qui venerant de captiuitate. Et missa est vox in Iuda & in Ierusalem omnibus filijs transmigrationis, vt cõgregarentur in Ierusalem. Et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum & seniorum, auferretur vniuersa substãtia eius, & ipse abijcietur de cœtu transmigrationis. Conuenerunt igitur omnes viri Iuda & Ben-iamin in Ierusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vicesima die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato & pluuijs. Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos, Vos trangressi estis, & duxistis vxores alienigenas, vt adderetis super delictum Israel. Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum eius: & separamini à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis. Et respõdit vniuersa multitudo, dixitque voce magna, Iuxta verbum tuum ad nos, sic fiat. Veruntamen quia populus multus est, & tempus pluuiæ, & non sustinemus stare foris: & opus non est diei vnius vel duorum (vehementer quippe peccauimus in sermone isto) constituantur principes in vniuersa multitudine: & omnes in ciuitatibus nostris qui duxerunt vxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum
B
C
his seniores per ciuitatem & ciuitatem, & iudices eius, donec auertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc. Igitur Ionathan filius Azahel, & Iaazia filius Thecuæ steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Leuites adiuuerunt eos: feceruntque sic filij transmigrationis. Et abierũt Esdras sacerdos, & viri principes familiarum in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua: & sederunt in die primo mensis decimi, vt quærerent rem. Et cõsummati sunt omnes viri qui duxerant, vxores alienigenas, vsque ad diem primam mensis primi. Et inuenti sunt de filijs sacerdotum, qui duxerant vxores alienigenas. De filijs Iosûe filij Iosedec, & fratres eius, Maasia & Eliézer & Iarib & Godolia. Et dederunt manus suas vt eijcerent vxores suas, & pro delicto suo arietem de ouibus offerrent. Et de filijs Emmer, Hanani & Zebedia. Et de filijs Harim, Maasia & Elia & Semeia, & Iehiel & Ozias. Et de filijs Phesĥur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Iozabed & Elasa. Et de filijs Leuitarũ, Iozabed & Semei & Celaia, ipse est Calita. Phathaia, Iuda & Eliézer. Et de cantoribus, Eliasib. Et de ianitoribus, Sellum & Telem & Vri. Et ex Israel, de filijs Pharos, Remeia & Iezia & Melchia & Miamin & Eliézer & Melchia & Banea. Et de filijs Aelã, Mathã-
C
D

nia,

nia, Zacharias & Iehiel & Abdi & Ierimoth & Elia. Et de filijs Zethua, Elioenai, Eliasib, Mathania & Ierimuth & Zabad & Aziza. Et de filijs Bebai, Iohanan, Hanania, Zabbai, Athalai. Et de filijs Bani, Mosollam & Melluch & Adaia, Iasub & Saal & Ramoth. Et de filijs Phahath-moab, Edna & Chalal, Bananias & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui & Manasse. Et de filijs Herem, Eliézer, Iesue, Melchias, Semeias, Simeon, Ben-iamin, Maloch, Samarias. Et de filijs Hasom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Semei. De filijs Bani, Maaddi, Amram & Vel, Baneas et Badaias, Cheliau, Vania, Marimuth & Eliasib, Mathanias, Mathanai, & Iasi, & Bani & Bennui, Semei & Salmias & Nathan, & Adaias, & Mechnedebai, Sisai, Sarai, Ezrel, & Selemiáu, Semeria, Sellum, Amaria, Ioseph. De filijs Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, & Ioal, & Banaia. Omnes hi acceperant vxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres quæ pepererant filios.

Liber Nehemię, qui & Esdræ *secundus dicitur.*

S. Nehemias Artaxerxis pincerna audita Iudæorum qui à captiuitate residui erant afflictione, flet, ac multis diebus ieiunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

CAP. I.

A VERBA Nehemiæ filij Helchiæ. Et factum est in mense Casleu, anno vicesimo, et ego eram in Susis castro. Et venit Hanani vnus de fratribus
ex.7. meis, ipse, & viri Iuda: & interrogaui eos de
B Iudæis qui remanserant, & supererant de captiuitate, & Ierusalem. Et dixerunt mihi, Qui remanserunt, & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia: in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem disipatus est, & portæ eius combustæ sunt igni. Cumq; audissem verba huiuscemodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabã ante faciem
Danie.9.a. Dei cœli. Et dixi, ‖ Quæso Domine
C Deus cœli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum, & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua: fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, vt audias orationem serui tui, quam ego oro coram te hodie, nocte & die pro filijs Israel seruis tuis: & confiteor pro peccatis filiorũ Israel, quibus peccauerunt tibi: & ego, & domus patris mei peccauimus, vanitate seducti sumus, & non custodiuimus mandatum▹tu- ▷.3.
um', & ceremonias, & iudicia quæ præcepisti Moysi famulo tuo. Memento verbi quod mã D dasti Moysi seruo tuo, dicens, Cùm transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos. Et si reuertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea: etiam si abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducam in locum quem elegi vt habitaret nomen meum ibi. Et ipsi serui tui, & populus tuus, quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida. Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem serui tui, & ad orationem seruorum tuorum qui volunt timere nomen tuũ: & dirige seruum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

S. Nehemias impetratis à rege literis venit Ierosolymam, & ad murorum instaurationem hortatur.

CAP. II.

FActum est autem in mense Nisan, anno A
vicesimo Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, & leuaui vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem eius. Dixitque mihi rex, Quare vultus tuus tristis est, cum te ægrotum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde, ac nimis, & dixi regi, Rex in æternum viue: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius combustæ sunt igni? Et ait mihi rex, Pro qua re postulas? Et oraui Deum cœli: & dixi ad regem, Si videtur regi bonum, & si placet seruus tuus ante faciem tuam, vt mittas me in Iudæam ad ciuitatem sepulchri patris mei, & ædificabo

B cabo eam. Dixitque mihi rex, & regina quæ ſedebat iuxta eum, Vſque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reuerteris? Et placuit ante vultum regis, & miſit me: & conſtitui ei tempus. Et dixi regi, Si regi videtur bonum, epiſtolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, vt traducant me, donec veniam in Iudæam: & epiſtolam ad Aſaph cuſtodem ſaltus regis, vt det mihi ligna, vt tegere poſsim portas templi, turres domus, & muros ciuitatis, & domum quam ingreſſus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum Dei mei bonam mecum. Et veni ad duces regionis trans Flumen, dediqué eis epiſtolas regis. Miſerat autem rex mecum principes militum, & equites. Et audierũt Sanaballat Horonites, & Tobias ſeruus Ammanites, & contriſtati ſunt afflictione magna, quòd veniſſet homo qui quæreret proſperitatem filiorum Iſrael. Et veni Ieruſalem, & erã ibi tribus diebus: & ſurrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicaui cuiquam quid Deus dediſſet in corde meo vt facerem in Ieruſalem: & iumentum non erat mecum, niſi animal cui ſedebam. Et egreſſus ſum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam ſtercoris: & conſiderabam murum Ieruſalem diſsipatum, & portas eius conſumptas igni. Et tranſiui ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus iumento cui ſedebam, vt tranſiret. Et aſcendi per torrẽtem nocte, & conſyderabam murum: & reuerſus veni ad portam vallis, & redij. Magiſtratus autem neſciebant quò abijſſem, aut quid ego facerem: ſed & Iudæis & ſacerdotibus, & optimatibus, & magiſtratibus, & reliquis qui faciebant opus, vſq; ad id loci nihil indicaueram.

D Et dixi eis, Vos noſtis afflictionem in qua ſumus, quia Ieruſalem deſerta eſt, & portæ eius conſumptæ ſunt igni: venite, & ædificemus muros Ieruſalem, & non ſimus vltrà opprobrium. Et indicaui eis manum Dei mei quòd eſſet bona mecum, & verba regis quæ locutus eſſet mihi, & aio, Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ ſunt manus eorum in bono. Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias ſeruus Ammanites, & Goſem Arabs: & ſubſannauerunt nos, & deſpexerunt, dixerunt qué, Quæ eſt hæc res quam facitis? nunquid contra regem vos rebellatis? Et reddidi eis ſermonem, dixiqué ad eos, Deus cœli ipſe nos iuuat, & nos ſerui eius ſumus: ſurgamus, & ædificemus: vobis autem non eſt pars, & iuſtitia, & memoria in Ieruſalem.

S. Ieruſalem in muris, turribus ac portis ædificatur à varijs qui hîc recenſentur.

CAP. III.

ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos magnus, & A fratres eius ſacerdotes: & ædificauerunt portam gregis: ipſi ſanctificauerunt eã, & ſtatuerunt valuas eius, & vſque ad turrim centum cubitorum ſanctificauerunt eam, vſque ad turrim Hananeel. Et iuxta eum ædificauerunt viri Iericho: & iuxta eum ædificauit Zacchur filius Amri. Portam autem piſcium ædificauerunt filij Aſnaa: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt valuas eius, & ſeras, & vectes. Et iuxta eos ædificauit Marimuth filius Vriæ, filij Accus. Et iuxta eum ædificauit Moſollam filius Barachiæ, filij Meſezebel: & iuxta eos ædificauit Sadoc filius Baana. Et iuxta eos ædifi- B cauerunt Thecueni: optimates autem eorum non ſuppoſuerunt colla ſua in opere Domini ſui. Et portam veterem ædificauerunt Ioiada filius Phaſea, & Moſollam filius Beſodia: ipſi texuerunt eam, & ſtatuerunt valuas eius, & ſeras & vectes. Et iuxta eos ædificauerunt Meltias Gabaonites, & Iadon Meronathites, viri de Gabaon & Maſpha: pro duce qui erat in regione trans Flumen. Et iuxta eum ædificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta eum ædificauit Ananias filius pigmentarij: & dimiſerunt Ieruſalem vſque ad murum plateæ latioris. Et iuxta eum ædificauit Raphaia filius C Hur, princeps vici Ieruſalem. Et iuxta eum ædificauit Iedaia filius Haromaph contra domum ſuam: & iuxta eum ædificauit Hattus filius Haſeboniæ. Mediam partem vici ædificauit Melchias filius Herẽ, & Haſub filius Phahath-moab, & turrim furnorum. Et iuxta eũ ædificauit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Ieruſalem, ipſe & filiæ eius. Et portam vallis ædificauit Hanun, & habitatores Zanóe: ipſi ædificauerunt eam, & ſtatuerũt valuas eius, & ſeras & vectes, & mille cubitos in muro, vſque ad portam ſterquilinij. Et portam ſterquilinij ædificauit Melchias filius Rechab, princeps vici Bet-acháram: ipſe ædificauit eam, & ſtatuit valuas eius, & ſeras & vectes. Et portam fontis ædificauit Sellum filius D Chol-hoza, princeps pagi Maſpha: ipſe ædificauit eam, & texit, & ſtatuit valuas eius, & ſeras & vectes, & muros piſcinæ Siloe in hortũ regis, & vſque ad gradus qui deſcendunt de Ciuitate-Dauid. Poſt eum ædificauit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ partis vici Bet-ſur, vſque contra ſepulchrum Dauid, & vſque ad piſcinam quæ grandi opere conſtructa eſt, & vſque ad domum fortium. Poſt eum ædificauerunt Leuitæ, Rehũ filius Benni: poſt eum ædificauit Haſebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico ſuo. Poſt eum ædificauerunt fratres eorum Bauai filius Henadab, princeps dimidiæ partis Ceilæ. Et ædi- E ficauit iuxta eum Azer filius Ioſuæ, princeps

Maſpha

Maspha mensuram secundam, contra ascensum firmissimi anguli. Post eum in monte ædificauit Baruch filius Zachái mẽsuram secundam, ab angelo vsque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni. Post eum ædificauit Merimuth filius Vriæ filij Haccus, mensuram secundam à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib. Et post eum ædificauerunt sacerdotes viri de cãpestribus Iordanis. Post eum ædificauit Ben-iamin & Hasub contra domum suam: & post eum ædificauit Azarias filius Maasiæ filij: Ananiæ contra domum suam. Post eum ædificauit Bennui filius Henadad mensuram secundam, à domo
F Azariæ vsquæ ad flexuram, & vsque ad angu-
Post eũ ædificauit. lum. * Phalel filius Ozi contra flexuram & turrim quæ eminet de domo regis excelsa, id est in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos. Nathinæi autem habitabant in Ophel, vsque contra portam aquarum, ad orientem, & turrim quæ prominebat. Post eum ædificauerunt Thecueni mensuram secundã eregione, à turre magna & eminẽte vsque ad
a porta.11. murum templi. Sursum autem "ad portam' equorum ædificauerunt sacerdotes, vnusquisque cõtra domum suam. Post eos ædificauit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et
G post eum ædificauit Semaia filius Secheniæ, custos portæ orientalis. Post eum ædificauit Hanania filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph, sextus mensuram secundam: post eum ædificauit Mosollam filius Barachiæ, contra gazophylacium suum. Post eum ædificauit
"scruta.1. Melchias filius aurificis, vsque ad domum Nathinæorum, & "scuta' vendentium contra
a vsque ad.5 portam iudicialem, & vsq; ad cœnaculum an-
"aurifices.1. guli. Et "inter' cœnaculum anguli in porta gregis ædificauerunt "artifices' & negotiatores.

S. Aduersantibus Sanaballat & Tobia cũ cæteris gentibus, Iudæi altera manu ædificant, altera gladium tenent, & Nehemia contra illorum subsanationes & insidias Deum orante opus perficitur.

CAP. IIII.

A FActum est autem, cùm audisset Sanaballat quod ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannauit Iudæos, & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum, Quid Iudæi faciunt imbecilles? num dimittent eos getnes? Num sacrificabunt, & complebunt in vna die? Nunquid ædificare poterunt lapides de aceruis pulueris, qui combusti sunt? Sed & Tobias Ammanites
** Et dixit Nehemias.* proximus eius, ait, Aedificent: si ascenderit vulpes, transiliet murũ eorum lapideum. * Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: conuerte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captiuitatis. Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur: quia irriserunt ædificantes. Itaque ædificauimus murum, & cõiunximus totum vsq; ad partem dimidiam: & prouocatum est cor populi ad operandum. Factum est autem, cùm audisset Sa- B
naballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotij, quod obducta esset cicatrix muri Ierusalem, & quod cœpissent interrupta concludi: irati sunt nimis. Et congregati sunt omnes pariter vt venirent, & pugnarent contra Ierusalem, & molirentur insidias. Et orauimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos. Dixit autem Iudas, Debilitata est fortitudo portãtis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum. Et dixerunt hostes nostri, Nesciãt & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus. Factum est autem venientibus Iudæis C
qui habitabant iuxta eos, & dicentibus nobis per decẽ vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos, statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladijs suis, & lanceis, & arcubus. Et perspexi atque surrexi: & aio ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi, Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filijs vestris, & filiabus vestris, & vxoribus vestris, & domibus vestris. Factum est autem, cùm audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipauit Deus consilium eorum. Et reuersi sumus omnes ad muros, vnusquisque ad opus suum. Et factum est à die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni domo Iuda ædificantiũ in muro, & portantium onera, & imponentium: vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium. ædificantium enim vnusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina D
iuxta me. Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi, Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero: in loco quocunque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos. Deus noster pugnabit pro nobis. Et nosipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra. In tempore quoque illo dixi populo, Vnusquisque cum puero suo maneat in medio Ierusalem, & sint "vobis' vices *"nobis.5.*
per noctem, & diem, ad operandum. Ego autem & fratres mei & pueri mei, & custodes qui erant post me, non deponebamus

vestimen-

veſtimenta noſtra: vnuſquiſque tantum nuda batur ad baptiſmum.

S. In magna famæ Nehemias diuites auaros increpat, vſuraſq́ prohibet, ſua indigentibus ſponte elargiens.

CAP. V.

A ET factus eſt clamor populi, & vxorum eius magnus aduerſus fratres ſuos Iudæos, Et erant qui dicerent, Filij noſtri & filiæ noſtræ multæ ſunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & viuamus. Et erant qui dicerent, Agros noſtros, & vineas, & domos noſtras opponamus: & accipiamus frumentum in fame. Et alij dicebant, Mutuo ſumamus pecunias in tributa regis, demusq́ agros noſtros & vineas: & nũc ſicut carnes fratrum noſtrorũ, ſic carnes noſtræ ſunt: & ſicut filij eorum, ita & filij noſtri. ecce nos ſubiugamus filios noſtros, & filias noſtras in ſeruitutẽ, & de filiabus noſtris ſunt famulæ, nec habemus vnde poſsint redimi, & agros noſtros & vineas noſtras alij
B poſsident. Et iratus ſum nimis, cùm audiſſem clamorem eorum ſecundum verba hæc, cogitauitq́ue cor meum mecum, & increpaui optimates & magiſtratus, & dixi eis, Vſuráſne ſinguli à fratribus veſtris exigitis? Et congregaui aduerſum eos concionem magnam, & dixi eis, Nos, vt ſcitis, redemimus fratres noſtros Iudæos qui venditi fuerant gentibus, ſecundum poſsibilitatem noſtram: & vos igitur vendetis fratres veſtros, & redimemus eos? Et ſiluerũt nec inuenerunt quid reſponderent. Dixiq́ue ad eos, Non eſt bona res quam facitis: quare non in timore Dei noſtri ambulatis, ne expro
bretur nobis à gentibus inimicis noſtris? Et ego & fratres mei & pueri mei, commodauimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune iſtud, æs alienum cõcedamus quod debetur nobis. Reddite eis hodie agros ſuos, & vineas ſuas, & oliueta ſua, & domos ſuas: quin potius & cẽteſimam pecu-
C niæ, frumenti, vini & olei, quam exigere ſoletis ab eis, date pro illis. Et dixerũt, Reddemus, & ab eis nihil quæremus: ſicq́ue faciemus vt loqueris. Et vocaui ſacerdotes, & adiuraui eos vt facerent iuxta quod dixeram. Inſuper excuſſi ſinum meum, & dixi, Sic excutiat Deus omnem virum qui non compleuerit verbum iſtud, de domo ſua & de laboribus ſuis: ſic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit vniuerſa multitudo, Amen. Et laudauerunt Deum. Fecit ergo populus ſicut erat dictum. A die autem illa qua præceperat rex mihi vt eſſem dux in terra Iuda, ab anno viceſimo vſq; ad annũ triceſimum ſecundũ Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quæ ducibus debebantur, non comedimus. Duces autem primi, qui fuerant ante me, grauauerunt populum, & acceperunt ab eis in pane, & vino, & pecunia quotidie ſiclos quadraginta: ſed & miniſtri eorum depreſſerunt populum. Ego autem non feci ita, propter timorẽ Dei: D quin potius in opere muri ædificaui, & agrũ non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant. Iudæi quoque & magiſtratus centũ quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus quæ in circuitu noſtro ſunt, in mẽſa mea erant. Parabatur autem mihi per dies ſingulos bos vnus, arietes ſex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diuerſa, & alia multa tribuebam: inſuper & annonas ducatus mei non quæſiui. valde enim attenuatus erat populus. Memento mei Deus meus in bonum ſecundum omnia quæ feci populo huic.

S. Sanaballat cũ ſocijs Iudæis ad fœdus inſidioſis literis inuitans, ac ſic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propoſitum Nehemiæ: completoq́ muro timuerunt omnes finitimæ gentes.

CAP. VI.

FActum eſt autem, cùm audiſſet Sanaballat, & Tobias, & Goſſem Arabs, & cæteri inimici noſtri, quòd ædificaſſem ego A
murum, & non eſſet in ipſo reſidua interruptio (vſque ad tempus autem illud valuas non poſueram in portis) miſerunt Sanaballat, & Goſſem ad me, dicentes, Veni, & percutiamus fœdus pariter in "vitulis" in Campo-ono. Ipſi autem cogitabant vt facerẽt mihi malum. Miſi ergo ad eos nuntios, dicens, Opus grande ego facio, & non poſſum deſcendere: ne fortè negligatur cùm venero, & deſcendero ad vos. Miſerunt autem ad me ſecundum verbũ hoc, per quatuor vices: & reſpondi eis iuxta ſermonem priorem. Et miſit ad me Sanaballat iuxta B
verbum prius quinta vice puerum ſuum, & epiſtolam habebat in manu ſua ſcriptam hoc modo, IN GENTIBVS auditum eſt, & Goſſem dixit quòd tu & Iudæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murum, & leuare te velis ſuper eos regem: propter quam cauſam & prophetas poſueris qui prædicent de te in Ieruſalem, dicentes, Rex in Iudæa eſt. Auditurus eſt rex verba hæc: idcirco nunc veni, vt ineamus conſilium pariter. Et miſi ad eos, dicẽs, Non eſt factum ſecundum verba hæc quæ tu lóqueris. de corde enim tuo tu componis hæc. Oẽs enim hi terrebant nos, cogitantes quòd C
ceſſarent manus noſtræ ab opere, & quieſcere mus. Quam ob cauſam magis confortaui manus meas: & ingreſſus ſum domum Semaiæ filij Dalaiæ filij Metabeel ſecretò. Qui ait, Tractemus nobiſcum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia vẽturi ſunt

vt inter-

"vitulis. 4.

vt interficiant te,& nocte venturi sunt ad occidendum te. Et dixi, Num quisquam similis mei fugit? & quis vt ego ingredietur tẽplum & viuet? non ingrediar. Et intellexi quod Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias & Sanaballat conduxissent eum. acceperat enim pretium, vt territus facerem, & peccarem, & haberent malum quod exprobrarent mihi. Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, iuxta opera eorũ talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarum qui terrebant me.

D Completus est autem murus vicesimoquinto die mẽsis Elul, quinquagintaduobus diebus. Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri, vt timerent vniuersæ gentes quæ erant in circuitu nostro, & conciderent intra semeipsos, & scirent quòd à Deo factum esset opus hoc. Sed & in diebus illis multæ optimatum Iudæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos. Multi enim erant in Iudæa habentes iuramentum eius, quia gener erat Secheniæ filij Area, & Iohanã filius eius acceperat filiam Mosollam filij Barachiæ. sed & laudabant eum corã me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas vt terreret me.

S. Per Nehemiam constituuntur custodes in Ierusalem: deinde conuocato populo recensentur hi qui primus ascenderant Ierusalem vnà cum iumentis ipsorum, danturq; munera ad opus ædificationis.

CAP. VII.

A POstquam autem ædificatus est murus & posui valuas, & recensui ianitores, & cantores, & leuitas: præcepi Hanani fratri me, o& Hananiæ principi domus de Ierusalem (ipse enim quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur) & dixi eis, Nõ aperiantur portæ Ierusalem vsque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Ierusalem, singulos per vices suas, & vnumquenque contra domum suam. Ciuitas autem erat lata nimis & grandis, & populus paruus in medio eius, & non erant domus ædificatæ. ‖ Deus autem dedit in corde meo, & congregaui optimates, & magistratus & vulgus, vt recenserem eos: & inueni librum census eorum qui ascenderant primum, & inuentum est scriptum in eo.

1. Esdr. 2. a

B Isti filij prouinciæ, qui ascenderunt de captiuitate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reuersi sunt in Ierusalem, & in Iudæam, vnusquisque in ciuitatem suam. Qui "venerant' cum Zorobabel, Iosue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus, Belsan, Mespharath, Begoai, Nahum, Baana. Numerus virorũ populi Israel, Filij Pharos, duo millia centum septuagintaduo. Filij Saphatia, trecẽti septuagintaduo. Filij Area, sexcenti quinquagintaduo. Filij Phahath-moab filiorum Iosue & Ioab, duo millia octingenti decem & octo. Filij Aelam, mille 'octingenti' quinquaginta- "ducenti. 1. quatuor. Filij Zethua, octingenti quadragin- C taquinque. Filij Zachai, septingenti sexaginta. Filij Bannui, sexcenti quadragintaocto. Filij Bebai, sexcenti vigintiocto. Filij Azgad, duo millia trecẽti vigintiduo. Filij Adonicã, sexcenti sexagintaseptem. Filij Beguai, duo millia sexagintaseptem. Filij Adin, sexcenti quinquagintaquinq;. Filij Ater, filij Hezeciæ, "nongentiocto'. Filij Hasem, trecenti viginti- "nonaginta. 12. octo. Filij Besai, trecenti vigintiquatuor. Filij Hareph, centum duodecim. Filij Gabaon, nonagintaquinque. Filij Beth-lehem & Netupha, centum octogintaocto. Viri Anathoth, centum vigintiocto. Viri Beth-azmoth, quadragintaduo. Viri Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres. Viri Rama & Geba, sexcenti vigintivnus. Viri Machmas, centum vigintiduo. Viri Beth-el & Hai, centum vigintitres. Viri Nebo alterius, quinquagintaduo. Viri Aelam alterius, mille D ducenti quinquagintaquatuor. Filij Harem, trecenti viginti. Filij Iericho, trecenti quadragintaquinque. Filij Lod-hadid & Ono, septingenti vinginti vnus. Filij Senaa, tria millia nongenti triginta. Sacerdotes: Filij Idaia in domo Iesua, nongenti septuagintatres. Filij Emmer, mille quinquagintaduo. Filij Phashur, mille ducenti quadragintaseptem. Filij Arem, mille decem & septem. Leuitæ: Filij Iosue & Cedmiel filiorum Oduiæ, septuaginta quatuor. Cantores: Filij Asaph, centum quadragintaocto. Ianitores: Filij Sellum, filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: centum trigintaocto. Nathinæi: Filij E Soha, filij Hasupha, filij Tebbaoth, filij Ceros, filij Siaa, filij Phadõ, filij Lebana, filij Hagaba, filij Selmai, filij Hanã, filij Geddel, filij Gaher, filij Raaia, filij Rasin, filij Necoda, filij Gezẽ, filij Aza, filij Phasea, filij Besai, filij Munim, filij Nephusim, filij Bacbuc, filij Hacupha, filij Harhur, filij Besloth, filij Mahida, filij Harsa, filij Bercos, filij Sisara, filij Thema, filij Nasia, filij Hatipha, filij seruorum Salomonis, filij Sotai, filij Sophereth, filij Pharida, filij Iahala, filij Darcon, filij Ieddel, filij Saphatia, filij Hatil, filij Phocheret, qui erat ortus ex Sabaim filio Amon. Omnes Nathinæi, & filij seruorum Salomonis, trecenti nonagintaduo. Hi sunt autem qui ascenderunt de Thelmela, Thel-harsa, Cherub, Addon, &

"venerãt. 7

Emmer: & non potuerunt indicare domum patrum ſuorum,& ſemen ſuum, vtrum ex Iſrael eſſent.Filij Dalaia,filij Tobia,filij Necoda ſexcenti quadragintaduo. Et de ſacerdotiF bus filij Habia, filij Accos, filij Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem:& vocatus eſt nomine eorum.hi quæſierunt ſcripturam ſuam in cenſu, & non inuenerunt:& eiecti ſunt de ſacerdotio. Dixitque Atherſatha eis vt non manducarent de Sanctisſanctorum,donec ſtaret ſacerdos doctus & eruditus. Omnis multitudo quaſi vir vnus quadraginta duo millia "ſexcenti' ſexaginta: abſq; ſeruis & ancillis eorum, qui erant ſeptem millia trecenti triginta ſeptem: & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadragintaquinque. Equi eorum, ſeptingenti trigintaſex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque: cameli eorum, quadringenti trigintaquinque: aſini, ſex millia ſeptingenti viginti.

"trecẽti.4.

¶ HVCVSQVE REFERTVR quid in commentario ſcriptum fuerit:exin Nehemiæ hiſtoG ria texitur.

Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Atherſatha dedit in theſaurum, auri drachmas mille,phialas quinquaginta, tunicas ſacerdotales quingentas triginta.Et de principibus familiarum dederunt in theſaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia,& argenti mnas duo millia, & tunicas ſacerdotales ſexagintaſeptem. Habitauerunt autem ſacerdotes & Leuitæ, & ianitores & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Iſrael in ciuitatibus ſuis.

S. Eſdras diſtinctè populo verba legis recitat, facto per Leuitas ſilentio,& contriſtatum populum Nehemias conſolatur,allatiſq; frondibus celebrant ſeptem diebus feſtum tabernaculorum, legente ſingulis diebus Eſdra in libro legis.

CAP. VIII.

A ET venerat menſis ſeptimus: filij autem Iſrael erant in ciuitatibus ſuis. Congregatusque eſt omnis populus quaſi vir vnus ad platéam quæ eſt ante portam aquarum: & dixerunt Eſdræ ſcribæ, vt afferret librum legis Moyſi, quam præceperat Dominus Iſraeli. Attulit ergo Eſdras ſacerdos legẽ coram multitudine virorum & mulierum, cunctisq; qui poterant intelligere,in die prima mẽſis ſeptimi. Et legit in eo aperte in platéa quæ erat ante portam aquarum, de mane vſq; ad mediam diem in conſpectu virorum, & mulierum, & ſapientium: & aures omnis populi erãt erectæ ad librum.Stetit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum, quem fecerat ad loquendũ: & ſteterunt iuxta eum Mathathias,& Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia,& Maaſia,ad dextrã eius: & ad ſiniſtram, Phadaia, Miſael, & Melchia, & Haſum, & B Hasbadána, Zacharia,& Moſollam. Et aperuit Eſdras librum coram omni populo:ſuper vniuerſum quippe populũ eminebat.Et cum aperuiſſet eum,ſtetit omnis populus. Et benedixit Eſdras Domino Deo "voce magna': & reſpondit omnis populus ,Amen,amen:eleuans manus ſuas.& incuruati ſunt, & adorauerũt Deum proni in terram. Porrò Ioſûe, & Bani & Serebia,Iamin,Accub,Sebthái,Odia,Maaſia,Celita,Azarias,Iozabed, Hanan, Phalaia,Leuitæ, ſilentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem ſtabat in gradu ſuo. Et legerunt in libro legis Dei diſtinctè,& apertè ad intelligendum: & C intellexerunt cum legeretur. Dixit autem Nehemias (ipſe eſt Atherſáta) & Eſdras ſacerdos & ſcriba, & Leuitæ interpretantes vniuerſo populo,Dies ſanctificatus eſt Domino Deo 'noſtro', nolite lugere, & nolite flere. "veſtro.16 Flebat enim omnis populus, cum audiret verba legis.Et dixit eis,Ite comedite pinguia, & bibite mulſum, & mittite partes "his qui non "ei qui non præparauit. præparauerunt'ſibi, quia ſanctus dies Domini eſt, & nolite contriſtari. gaudium etenim Domini eſt fortitudo "noſtra'. Leuitæ au- "veſtra.16 tem ſilentium faciebant in omni populo, dicentes,Tacete,quia dies ſanctus eſt, & nolite dolere.Abijt itaque omnis populus, vt comederet,& biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba quæ docuerat eos. Et in die ſecundo congregati ſunt principes familiarum vniuerſi populi, ſacerdotes & Leuitæ ad Eſdrã ſcribam, vt interpretaretur eis verba legis. Et inueneD rũt ſcriptum in lege,præcepiſſe Dominum in manu Moyſi, vt habitent filij Iſrael in tabernaculis, in die ſolenni, menſe ſeptimo: & vt prædicent, & diuulgent vocem in vniuerſis vrbibus ſuis, & in Ieruſalem,dicentes, Egredimini in montem, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemoroſi, vt fiant tabernacula, ſicut ſcriptum eſt. Et egreſſus eſt populus, & attulerunt. Feceruntque ſibi tabernacula vnuſquiſque in domate ſuo,& in atrijs ſuis,& in atrijs domus Dei,& in platéa portæ aquarum, & in platéa portæ Ephráim. Fecit ergo vniuerſa eccleſia eorum qui redierant de captiuitate tabernacula, & habitauerunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Ioſûe filij Nun taliter filij Iſrael,vſque ad diem illum.Et fuit lætitia

magna

magna nimis. Legit autem in libro legis Dei per dies singulos, à die primo vsque ad diem nouissimum. & fecerunt solennitatem septẽ diebus, & in die octauo collectam iuxtà ritum.

S. *Populus in ieiunio & saccis pœnitens separat se ab alienigenis: Esdras confitetur Dei beneficia Israelitarumq; scelera, & pro populo orat, ac ita fœdus cum Domino feriunt.*

CAP. IX.

A 3. Esd. 9. c. IN die autem vicesimoquarto mensis huius conuenerunt filij Israel in ieiunio, & in saccis, & humus super eos. Et separatum est semen filiorum Israel ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrũ suorum. Et consurrexerunt ad standum: & legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater cõfitebantur, & adorabant Dominum Deum suum. Surrexerunt aũt super gradum Leuitarum Iosũe, & Bani, & Cedmiel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanáni: & clamauerunt voce magna ad Dominum Deum suum. Et dixerunt Leuitæ Iosũe, & Cedmiel, Bõni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, Benedicite Domino Deo *nostro. nostro ve
stro ab æterno vsq; in æternum: & benedicãt nomini gloriæ tuæ excelso in omni benedi-
B ctione & laude. Tuipse Domine solus tu feci sti cœlũ, & cœlum cœlorum, & omnẽ exercitum eorũ: terram, & vniuersa quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu viuificas omnia hæc, & exercitus cœli te adorat. Tuip-
Gene. 11. d. se Domine Deus, qui elegisti Abrahã, & eduxisti eum de Igne-Chaldæorum: & posuisti nomen eius Abraham. Et inuenisti cor eius fidele coram te: & percussisti cum eo fœdus, vt dares ei terram Chananæi, Hethæi, & Heuæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Gergesæi, vt dares semini eius: & implesti verba tua, quoniam iustus es. Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Aegypto: clamoremq; eorum audisti super Mare-rubrum. Et dedisti signa atq; portenta in Pharaone, & in vniuersis seruis eius, & in omni populo terræ illius: cognouisti enim quia superbè egerant contra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die. Et mare diuisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum proiecisti in profundum, quasi
C lapidẽ in aquas validas. Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem: & in columna ignis per noctẽ: vt appareret eis via per quam ingrediebantur. Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cœlo: & dedisti eis iudicia recta, & legem veritatis, ceremonias, & præcepta bona. Et sabbathum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & ceremonias, & legẽ præcepisti eis in manu Moysi serui tui. Panem quoq; de cœlo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus: & dixisti eis vt ingrederentur & possiderent Terram super quam leuasti manum tuam vt traderes eis. Ipsi verò & patres nostri superbè egerunt, & indurauerunt ceruices suas, & non audierunt mandata tua. Et noluerunt audire: & non sunt recordati mirabilium tuorum quæ feceras eis. Et indurauerunt ceruices suas, & dederunt caput vt conuerterentur ad seruitutem suam, quasi per cõtentionem. Tu autem Deus propitius, clemens. & misericors, longanimis, & multæ misérationis non dereliquisti eos, & quidem cum fecissent sibi vitulum conflatilem, & di-
D xissent, Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Aegypto: Feceruntque blasphemias magnas, Tu aũt in misericordijs tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis nõ recessit ab eis per diem, vt duceret eos in viam: & columna ignis per noctem, vt ostenderet eis iter per quod ingrederentur. Et spiritũ tuũ bonum dedisti qui doceret eos, & manna tuũ nõ prohibuisti ab ore eorũ, & aquam dedisti eis in siti. Quadraginta annis pauisti eos in deserto, nihilq; eis defuit: vestimenta eorum nõ inueterauerunt, & pedes eorum non sunt attriti. Et dedisti eis regna & populos, & partitus es eis sortes: & possederunt terram Sehõ, & terram regis Hesebon, & terrã Og regis Basan. Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cœli, & adduxisti eos ad terrã de qua dixeras patribus eorum vt ingrederentur & possiderent. Et venerunt filij, & possederunt terram, E
& humiliasti corã eis habitatores terræ Chananæos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum, & populos terræ, vt facerent eis sicut placebat illis. Ceperunt itaq; vrbes munitas & humum pinguem, & possederunt domos plenas cũctis bonis: cisternas ab alijs fabricatas, vineas, & oliueta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundauerunt delicijs in bonitate tua magna. Prouocauerunt autem te ad iracundiam, & recesserunt à te, & proiecerũt legem tuã post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos vt reuerterentur ad te: feceruntq; blasphemias grandes. Et dedisti eos in manum hostium suorum, & afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suæ clamauerunt ad te, & tu de cœlo audisti, & secundum miserationes tuas multas dedisti eis, saluatores, qui saluarent eos de manu hostium suorum. Cumque requieuissent, re-F
uersi sunt vt facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & possederunt eos. Conuersiq; sunt, & clamauerunt ad te: tu autem de cœlo exau-

disti,& liberasti eos in misericordijs tuis,multis temporibus.Et contestatus es eos vt reuerterentur ad legem tuam. Ipsi verò superbè egerunt,& nō audierunt mādata tua,& in iudicijs tuis peccauerunt, quæ faciet homo, & viuet in eis:& dederunt humerum recedentē, & ceruicem suā indurauerunt,nec audierunt. Et protraxisti super eos annos multos,& cōtestatus es eos in Spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos in manum populorum terrarum. In misericordijs autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem nec dereliquisti eos:quoniam Deus miserationum, & clemēs es tu.Nunc itaque Deus noster magne,fortis & terribilis,custodiens pactum & misericordiam, ne auertas à facie tua omnem laborem qui inuenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas
G nostros,▷.3. & patres nostros', & omnem populum tuum à diebus regis Assur, vsque in diem hāc.Et tu iustus es in omnibus quæ venerunt super nos:quia veritatem fecisti, nos autē impiè egimus.Reges nostri,principes nostri,sacerdotes nostri,& patres nostri non fecerunt legem tuam, & non attēderunt mandata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis.Et
▷.2. ipsi in regnis suis ▷bonis', & in bonitate tua multa quam dederas eis, & in terra latissima & pingui quam tradideras in conspectu eorum, non seruierunt tibi, nec reuersi sunt à studijs suis pessimis.Ecce nosipsi hodie serui sumus: & terra quam dedisti patribus nostris vt comederent panem eius & quæ bona sunt eius,& nosipsi serui sumus in ea.Et fruges eius multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra,& corporibus nostris dominātur,& iumentis nostris secundum voluntatē suam, & in tribulatione magna sumus. Super omnibus ergo his nosipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri,Leuitæ nostri. & sacerdotes nostri.

S. Designantur qui fœdus initum signarūt, quo pollicentur se seruaturos vniuersa Dei præcepta,maxime de non commiscendo cum alienigenis,de seruādis sabbatho,anno septimo,oblationibus,primitijs ac decimis. CAP. X.

A SIgnatores autem fuerunt, Nehemias,Athersatha filius Hachelai,& Sedecias,Saraias, Azarias, Ieremias, Pheshur, Amarias,Melchias,Hattus,Sebenia,Melluch,Harem,Merimuth.Obdias,Daniel,Genthō,Baruch,Mosollam,Abia, Miamin,Maazia, Belgai,Semeia: hi sacerdotes. Porrò Leuitæ, Iosuē filius Azaniæ, Bennui de filijs Henadad, Cedmiel:& fratres eorū,Sebenia, Odaia,Celita,Phalaia,Hanan,Micha,Rohob,Hasebia, Zachur,Serebia,Sabania,Odaia,Bani,Baninu.Capita populi, Pharos, Phahath-moab. Aelam,Zethu,Bani,Bonni,Azgad,Bebai,Adonia,Begoai,Adin,Ater,Hezecia, Azur,Odaia,Hasum,Besai,Hareph,Anathoth,Nebái, Megphias,Mosollam, Hazir, Mesizabel,Sadoc,Ieddua,Pheltia,Hanan, Anaia,Osee,Hanania,Hasub,Alohes,Phalea,Sobec,Rehum, Maasia,Echaia,Hanan,Anan,Melluch, Harā,Baana:& reliqui de populo,sacerdotes,Le- B
uitæ,ianitores,& cantores, Nathinæi,& omnes qui se seperauerunt de populis terrarum ad legem Dei vxores eorum,filij eorum,& fi- *Gen.16.
liæ eorum, *omnes qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis,optimates eorum,& & qui veniebant ad pollicendum & iurandū vt ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moysi serui Dei, vt facerent & custodirent vniuersa mādata Domini Dei nostri, & iudicia eius & ceremonias eius, & vt non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filijs nostris,Populi quoq; terræ qui important venalia,& omnia ad vsum, per diem sabbathi vt vendant, non accipiemus ab eis in sabbatho & in die sanctificato.Et demittemus annum septimū,& exa C
ctionem vniuersæ manus.Et statuemus super nos præcepta, vt demus tertiam partem sicli per annum ad opus domus Dei nostri,ad panes propositionis,& ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbathis,in calendis,in solennitatibus,& in sanctificatis, & pro peccato: vt exoretur pro Israel, & in omnem vsum domus Dei nostri. Sortes ergo misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes,▷&' Leuitas,& populū, ▷.21
vt inferrentur in Domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora,à temporibus anni vsque ad annum:vt arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moysi. & vt afferemus primogenita terræ nostræ, & primitiua vniuersi fructus omnis ligni ab anno in annum,in domo Domini. & primitiua filiorum nostrorum,& pe
corum nostrorum sicut scriptum est in lege, D
& primitiua boum nostrorum,& ouium nostrarum,vt offerentur in domo Dei nostri,sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri.Et primitias ciborum nostrorū,& libaminum nostrorum,& poma omnis ligni, vindemiæ quoq;, & olei afferemus sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimā partem terræ nostræ Leuitis.Ipsi Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum nostrorum. Erit autem sacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leuitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domo te-

mo thesauri. Ad gazophylacium enim deportabũt filij Israel, & filij Leui primitias frumẽti, vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata, & sacerdotes, & cantores, & ianitores, & ministri, & non dimittemus domum Dei nostri.

S. Recensentur incolæ Ierusalem & ciuitatum Iuda post instaurationem.

CAP. XI.

A HAbitauerunt autẽ principes populi in Ierusalẽ: reliqua verò plebs misit sortem, vt tollerent vnã partem de decem qui habitaturi essent in Ierusalẽ ciuitate sancta, nouem verò partes in ciuitatibus. Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant vt habitarent in Ierusalem. Hi sunt itaque principes prouinciæ qui habitauerũt in Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda. Habitauit autem vnusquisq; in possessione sua, in vrbibus suis, Israel, sacerdotes, Leuitæ, Nathinæi, & filij seruorum Salomonis. Et in Ierusalem habitauerunt de filijs Iuda, & de filijs Ben-iamin: de filijs Iuda, Athaias filius Aziam, filij Zachariæ, filij Amariæ, filij Saphatiæ, filij Malaleel. de filijs Phares, Maasia filius Baruch, filius Chol-hoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius Zachariæ, filius Silonitis. omnes hi, filij Phares, qui habitauerunt in Ierusalem, quadringenti sexaginta, *octo. 3.* B nouem' viri fortes. Hi sunt autẽ filij Beniamin: Sellum filius Mosollam, filius Ioed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masia, filius Etheel, filius Isaia, & post eum Gebbái, Sellái: nongenti vigintiocto: & Ioel filius Zechri præpositus eorum, & Iudas filius Senua super ciuitatem secũdus. Et de sacerdotibus, Idaia filius Ioarib, Iachin, Saraia filius Helciæ, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus Dei, & fratres eorum facientes opera templi: octingenti vigintiduo. Et Adaia filius Ieroham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zachariæ, filius Phesh̃ur, filius Melchiæ, & fratres eius principes patrum: ducenti quadragintaduo. Et Amasai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer, & fratres eorum potentes nimis: centum viginti octo. & præpositus eorum Zabdiel filius potentium. Et de Leuitis Semeia filius Hasub, filius Azaricam, filius Hasabia, filius Boni, & Sabathái, C & Iozabed, super omnia opera quæ erant forinsecus in domo Dei, à principibus Leuitarum. Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph princeps ad laudandũ, & ad confitendum in oratione, & Becbecia secundus de fratribus eius, & Abda filius Sammúa, filius Galal, filius Idithun. omnes Leuitæ in ciuitate sancta, ducenti octoginta quatuor. Et ianitores, Accub, Telmon, & fratres eorũ, qui custodiebant ostia: centum septuaginta duo. Et reliqui ex Israel sacerdotes & Leuitæ in vniuersis ciuitatibus Iuda, vnusquisque in posesione sua. Et Nathinæi qui habitabãt in Ophel, & Siaha, & Gaspha de Nathinæis. Et episcopus Leuitarum in Ierusalẽ. Azzi filius Bani, filius Hasabiæ, filius Mathaniæ, filius Michæ. De filijs Asaph, cantores in ministerio domus Dei. Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos, & Phathahia filius Mesezebel de filijs Zara filij Iuda in manu regis, iuxta omne verbum populi, & in domibus per omnes regiones eorum. De filijs Iuda habitauerunt in Cariath-arbe & in filiabus eius, & in Dibon & in filiabus eius, & in Cabseel & in viculis eius, & in Iesue, & in Molada, & in Beth-phalet, & in Hasersual, & in Ber-sabee, & in filiabus eius: & in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus eius, & in Remmon, & in Saraa, & in Ierimuth, Zanóa. Odollam & in villis earũ, Lachis & in regionibus eius, Azeca & in filiabus eius. Et manserunt in Ber-sabee vsque ad vallem-Ennon. Filij autem Ben-iamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Beth-el, & filiabus eius: Anathoth, Nob, Anania, Asor, Rama, Gethaim, Hadid, Seboim, & Neballat, * & Ono- *Lod. 2.* valle-artificum. Et de Leuitis portiones Iudæ & Ben-iamin.

S. Nomina & officia sacerdotum ac Leuitarũ qui cum Zorobabel in Ierusalem ascenderũt, & custodes thesaurorum. magna solennitate conuocatis vndique Leuitis celebrant dedicanem muri Ierusalem.

CAP. XII.

HI sunt autem sacerdotes & Leuitæ qui A ascenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, & Iosûe: Saraia, Ieremias, Esdras, Amaria, Melluch, Hattus, Sebenias, Rehum, Merimuth, Addo, Genthon, Abia, Miamin, Madia, Belga, Semeia, & Ioiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias, Idaia. Isti principes sacerdotum, & fratres eorum in diebus Iosûe. Porrò Leuitæ, Iesua, Bennui, Cedmiel, Sarebia, Iuda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres eorum: & Becbecia atque Hanni, & fratres eorum vnusquisque in officio suo. Iosûe autem genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioaida, & Ioiada genuit Ionathan, & Ionathan genuit Ieddoa. In diebus autem Ioacim erant sacerdotes ▷ & ' prin- ▷. 1° cipes familiarũ: Saraiæ, Maraia: Ieremiæ, Hanania: Esdræ, Mosollam: Amariæ, Iohanã: Milicho, Ionathan: Sebeniæ, Iosephi: Haram, Edna: Maraioth, Helci: Adaiæ, Zacharia: Genthon, Mosollam: Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ, Phelti: Belgæ, Sammúa: Semaiæ, Ionathan: Ioiarib, Mathanai: Ioiadaiæ, Azzi: Sellai, Ce-

lai, Celai: Amoc, Heber: Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Nathanael. Leuitæ in diebus Eliasib, & Io-
B iada, & Iohanan, & Ieddoa scripti principes familiarum, & sacerdotes in regno Darij Persæ. Filij Leui principes familiarum, scripti in libro verborum dierum, & vsque ad dies Ionathan filij Eliasib. Et principes Leuitarum, Hasebia, Serebia, & Iesue filius Cedmiel: & fratres eorum per vices suas, vt laudarent & confiterentur iuxta præceptum Dauid viri Dei, & obseruarent æquè per ordinem. Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub, custodes portarum & vestibulorum ante portas. Hi in diebus Ioacim filij Iosuæ, filij Iosedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis scribæque. In dedicatione autem muri Ierusalem requisierũt Leuitas de omnibus locis suis, vt adducerent eos in Ierusalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psalterijs, & citharis. Congregati sunt autem filij cantorum, de campestribus circa Ierusalem, & de villis Nethuphati, & de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaueth: quoniam villas ædificauerunt sibi cantores in circuitu Ierusalem. Et mundati sunt sacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt populũ, & portas, & mu-
C rum. Ascendere autem feci principes Iuda super murũ, & statui duos magnos choros laudantiũ. Et ierunt ad dexteram super murũ ad portã sterquilinij. Et iuit post eos Osaias, & media pars principũ Iuda, & Azarias, Esdras, & Mosollã, Iuda, & Ben-iamin, & Semeia, & Ieremias. Et de filijs sacerdotũ in tubis Zacharias filius Ionathã, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius Asaph, et fratres eius Semeia, et Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Iuda, & Hanani, in vasis cantici Dauid viri Dei: & Esdras scriba ante eos in porta Fontis. Et contra eos ascenderunt in gradibus ciuitatis Dauid in ascẽsu muri super domum Dauid, & vsq; ad portam Aquarum ad orientem. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso, & ego post eum, & media pars populi super murum & super turrim furnorum, & vsque ad murum latissimum, & super portam Ephráim, & super portã antiquam, & super portã piscium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & vsq; ad portã gregis: & steterunt in porta custodiæ, stetenintq; duo chori laudantiũ in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuũ mecum. Et
D sacerdotes, Eliacim, Maasia, Miamin, Michéa, Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis, & Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Iohanan, & Melchia, & Aelam & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, & Iezraia præposit us: & immolauerunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt: Deus enim lætificauerat eos lætitia magna. Sed & vxores eorum & liberi gaudisi sunt, & audita est lætitia Ierusalem procul. Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri, ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, vt introferrent per eos principes ciuitatis in decôre gratiarum actionis, sacerdotes & Leuitas: quia lætificatus est Iuda, in sacerdotibus & Leuitis astantibus. Et A
custodierunt obseruationem Dei sui, & obser
uationem expiationis, & cantores, & ianito- D
res iuxta præceptum Dauid, & Salomonis filij eius. quia in diebus Dauid & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum in carmine laudantium, & confitentium Deo. Et omnis Israel in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ dabant partes cantoribus, & ianitoribus per dies singulos, & sanctificabant Leuitas, & Leuitæ sanctificabant filios Aaron.

S. Lecto Deuteronomio eijciuntur alienigenæ, partes Leuitis assignantur, è quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiæ proijciuntur, & Sabbathi violatores puniuntur: increpat Nehemias Iudæos qui vxores duxerãt alienigenas.

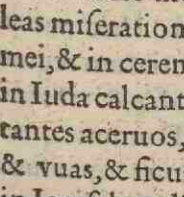
CAP. XIII.

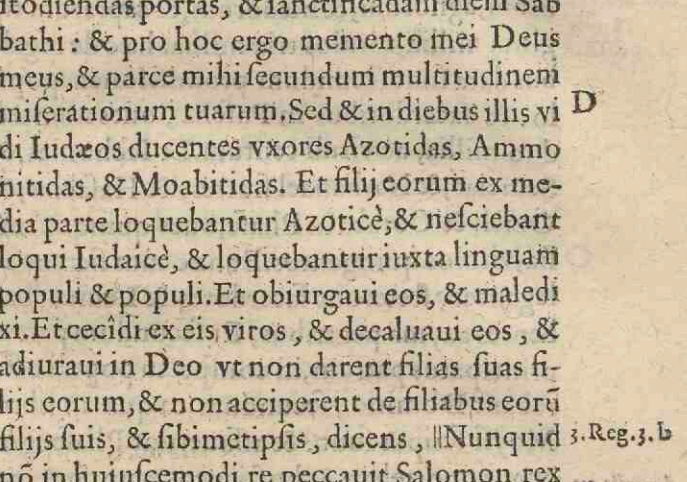
IN die autem illo lectum est in volumine A
Moysi audiente populo: & inuentum est Deu. 23. 3
scriptum in eo, quòd non debeant introire Amonites & Moabites in ecclesiam Dei, vsque in æternum: eo quòd non occurrerint filijs Israel cum pane & aqua: & conduxerint aduersum eos Balaam ad maledicendum eis, & conuertit Deus noster maledictionem in benedictionẽ. Factum est autem, cùm audissent legẽ, seperauerunt oẽm alienigenã ab Israel. Et super hoc erat Eliasib sacerdos qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobiæ. Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini & olei, partes Leuitarũ, & cantorum, & ianitorum, & primitias sacerdotales In omnibus autem his non fui in Ierusalem, quia anno tricesimosecundo Artaxerxis regis Babilonis veni ad regem: & in fine dierum rogaui regem. Et veni in Ierusalem, & intellexi malum quod fecerat Eliasib Tobiæ vt faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei. Et ma- B
lum mihi visum est valde. Et proieci vasa domus Tobiæ foras de gazophylacio. Præcepique, & emundauerunt gazophylacium: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium & thus. Et cognoui quòd partes Leuitarum non fuissent datæ: & fugisset vnusquisque in regionem suam de Leuitis, & cantoribus, & de his qui ministrabant: & egi causam aduersum

sum magistratus,& dixi,Quare dereliquimus domum Dei? Et congregaui eos : & feci stare in stationibus suis.Et omnis Iuda apportabat decimam frumenti,vini & olei in horrea. Et constituimus super horrea Selemiã sacerdotem,& Sadoc scribam, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta eos Hanam filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati sunt,& ipsis creditæ sunt partes fratrũ suorũ.Memẽto mei Deus meus pro hoc,& ne deleas miserationes meas quas feci in domo Dei mei,& in ceremonijs eius. In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in Sabbatho,portantes aceruos,& onerãtes super asinos vinũ, & vuas,& ficus,& omne onus: & inferentes
C in Ierusalem die Sabbathi. Et cõtestatus sum vt in die qua vendere liceret, venderẽt.Et Tyrij habitauerunt in ea,inferentes pisces,& omnia venalia : & vendebant in Sabbathis filijs Iuda & Ierusalem:& obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis, Quæ est hæc res mala quã vos facitis,& prophanatis diem Sabbathi ? Nun-
"vestri. a. quid non hæc fecerunt patres "nostri," & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc,& super ciuitatem hanc ? Et vos additis iracundiam super Israel violando Sabbathũ. Factum est autem,cùm quieuissent portæ Ierusalem in die Sabbathi, dixi: & clauserunt ianuas, & præcepi vt non aperirent eas vsque post Sabbathum : & de pueris meis constitui super portas,vt nullus inferret onus in die Sabbathi.Et manserunt negotiatores, & vendentes vniuersa venalia foris Ierusalem semel & bis.Et contestatus sum eos,& dixi eis,Quare manetis ex aduerso muri?si secundò hoc fece
ritis,manum mittam in vos.Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbatho.Dixi quoque Leuitis vt mũdarentur,& venirent ad custodiendas portas, & sanctificãdam diem Sabbathi : & pro hoc ergo memento mei Deus meus,& parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum.Sed & in diebus illis vi D
di Iudæos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et filij eorum ex media parte loquebantur Azoticè,& nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi & populi.Et obiurgaui eos, & maledixi.Et cecîdi ex eis viros , & decaluaui eos , & adiuraui in Deo vt non darent filias suas filijs eorum,& non acciperent de filiabus eorũ filijs suis, & sibimetipsis , dicens , ‖Nunquid 3.Reg.3.b
nõ in huiusce modi re peccauit Salomon rex Israel? & certe in gentibus multis nõ erat rex similis ei: & dilectus Deo suo erat , & posuit eum Deus regem super omnem Israel:‖& ip- 3.Re. 11.a.
sum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ . Nunquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc,vt præuaricemur in Deo nostro,& ducamus vxores pe- D.1.
regrinas ? De filijs autem Ioiada filij Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites,quem fugaui à me.Recordare Domine Deus meus aduersum eos qui polluunt sacerdotium,iusque sacerdotale & Leuiticum. Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis: & constitui ordines sacerdotum , & Leuitarum,vnumquenque in ministerio suo : & in oblatione lignorum in temporibus constitutis,& in primitijs: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

Liber Esdre tertius.

S. Magnificum Phase quod Iosias immolauit, celebrando septem diebus festum Azymorũ: cui successerunt in regno Iudæ Iechonias, Ioacim, Ioachin,& Sedecias :eorumque ac populi captiuitas propter sua scelera, vrbisq; subuersio describuntur. CAP. I.

A
4.Re. 23.c
2.Pa. 35.a.
 T fecit Iosias Pascha in Ierosolymis Domino, & immolauit phasæ quartadecima luna primi mensis,statuens sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini: & dixit Leuitis sacris seruis Israel,vt sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam ædificauit Salomon filius Dauid rex. Nõ erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deseruite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israel, ex parte secundum pa-

gos & tribus "vestras", secundum scripturam Dauid regis Israel,& secundum magnificentiam Salomonis filij eius , omnes in templo, & secundum particulam principatus paternã vestram eorũ qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel.Immolate Pascha,& sacrificia "nostras. 5.

parate fratribus vestris, & facite secundũ præ
B ceptum Domini, quod datum est Moysi. Et
donauit Iosias in plebem quæ inuenta est, o-
uium, agnorum, & hœdorum, & căprarum tri
ginta millia, vitulos tria millia. hæc de regali
bus data sunt secundum promissionem popu
lo: & sacerdotibus in Pascha, oues numero
duo millia, ac vituli centum. Et Iechonias, &
Semeias, & Nathanael fratres, & Hasabias, &
Oziel, & Coraba in Phase, oues quinque mil
lia, vitulos quingentos. Et hæc cùm fierent e-
leganter, steterunt sacerdotes & Leuitæ, ha-
bentes azyma per tribus, Et secundum partes
principatus patrum, in conspectu populi offe
rebant Domino, secundum ea quæ in libro
Moysi scripta sunt: & assauerunt Phase igni
*amulis, vt. prout oportebat: & hostias coxerunt in *emo
3. Re. 7. f. lis, & in ollis cum beneuolentia: & attulerunt
omnibus quæ erant ex plebe: & post hæc pa-
rauerunt sibi & sacerdotibus. Sacerdotes e-
nim offerebant adipes, vsque dum finita esset
hora: & Leuitæ parauerunt sibi, & fratri-
C bus suis filijs Aaron. Et sacri cantores filij A-
saph erant per ordinem secundũ præceptum
Dauid, & Asaph, & Zacharias, & Ieddimus,
qui erat à rege. Et ostiarij per singulas ia-
nuas, ita vt non præuaricaretur vnusquisque
suam: fratres enim illorum parauerunt illis.
Et consummata sunt quæ pertinebant ad sa-
crificium Domini. In illa die egerunt Phase,
& offerebant hostia super Domini sacrificiũ,
secundum præceptum regis Iosiæ. Et egerunt
filij Israel, qui inuenti sunt in tẽpore illo Pha
se: & diem festum azymorũ per dies septem:
& non est celebratum Phase tale in Israel, à
temporibus Samuelis prophetæ: & omnes re-
ges Israel non celebrauerunt tale Pascha, qua
le egit Iosias, & sacerdotes, & Leuitæ, & Iu-
dæi, & omnis Israel, qui inuenti sunt in com-
moratione Ierosolymis. Octauodecimo an-
no, regnante Iosia, celebratum est Phase. Et
directa sunt opera Iosiæ in conspectu Domi-
*metuẽtis. 9 ni sui in corde pleno *metuentis': & quæ circa
illum quidem conscripta sunt in pristinis tẽ-
poribus de eis qui peccauerunt, quique irreli
giosi fuerunt in Dominum præ omni gente,
& qui non quæsierunt verba Domini super
2. Pa. 25. c. Israel. ‖Et post omnem actum hunc Iosiæ, as-
D cendit Pharao rex Aegypti, veniens in Char-
camis ab itinere super Euphráten, & exijt ob
uiam illi Iosias. Et misit rex Aegypti ad Io-
siam, dicens, Quid mihi & tibi est rex Iudæ?
Non sum missus à Domino vt pugnem con-
tra te: super Euphráten enim bellum meum
est, festinans descende. Et non est reuersus Io
sias super currum: sed expugnare eum cona-
batur, non attendens verbum prophetæ ex o-
re Domini: sed constituit ad eum bellum in
campo Mageddo. Et descenderunt principes
ad regem Iosiam. Et dixit rex pueris suis, A-
mouete me à prælio, infirmatus sum enim val
de. Et statim amouerunt eum pueri ipsius de
acie. Et ascendit super currum secundarium
suum: & perueniens Ierosolymam, vita fun-
ctus est, & sepultus est in paterno sepulchro.
Et in tota Iudæa lugebant Iosiam: & qui præ
sidebant, cum vxoribus lamentabant eum
vsque in hunc diem. Et datum est hoc fieri E
semper in omne genus Israel. Hæc autem
præscripta sunt in libro historiarum regum
Iudæ: & singula gesta actus Iosiæ, & eius glo
ria, & intellectus eius in lege Domini: quæ-
que gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt
in libro regum Israel & Iudæ. ‖Et assumen- 2. Para. 36
tes, qui erant ex gente Iechoniam filium Io-
siæ, constituerunt regem pro Iosia patre suo,
cùm esset annorum tringintatriũ. Et regna-
uit super Israel mensibus tribus. Et amouit
eum rex Aegypti, ne regnaret in Ierosolymis:
& multauit gentem argenti talenta centum
& auri talentum vnum. Et constituit rex Ae-
gypti Ioacim fratrem ipsius, regem Iudæ &
Ierusalem: & alligauit magistratus Ioacim, &
Zaracelem fratrem suum, & apprehendens re
duxit in Aegyptum. Annorum erat Ioacim
viginti quinque, cùm regnare cœpisset in ter-
ra Iuda & Ierusalem: & fecit malum in con-
spectu Domini. Post hunc autem ascendit
Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans
eum in æreo vinculo, perduxit in Babyloni-
am: & sacra vasa Domini accepit Nabuchodo
nosor, & tulit, & consecrauit in templo suo
in Babylonia. Nam de immunditia illius, &
irreligiositate scriptũ est in libro temporũ re
gum. Et regnauit Ioachin filius eius pro eo. F
Cùm aũt constitutus esset rex, erat annorum
*decem & octo'. Regnauit aũt menses tres, & *octo. 9.
dies decem in Ierusalem, & fecit malũ in con
spectu Domini: & post annum mittens Nabu
chodonosor, transmigrauit eum in Babylo-
niam simul cum sacris vasis Domini. Et con
stituit Sedeciam regem Iuda, & Ierusalem, cũ
esset annorum viginti vnius. regnauit aũt an
nis vndecim. Et fecit malum in conspectu Do
mini, & nõ est veritus à verbis ‖quæ dicta sunt Iere. 38. d
ab Ieremia propheta ex ore Domini: & adiu-
ratus à rege Nabuchodonosor, periurans dis-
cessit: & indurata ceruice sua, & corde suo,
transgressus est legitima Domini Dei Israel,
Et duces populi Domini multa iniquè ges-
serunt, & impiè egerunt super omnes immun
ditias gentium: & polluerunt templum Do-
mini, quod sanctũ erat in Ierosolymis. Et mi- G
sit Deus patrum ipsorum per angelum suum
reuocare eos, propter quod parceret illis, & ta
bernaculo suo. Ipsi verò subsannabant in an-

gelis

gelis suis : & qua die locutus est Dominus, erant illudentes prophetis eius. Qui vsque ad iracundiam concitatus est super gentem suã, propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldæorum. Hi occiderunt iuuenes eorum in gladio, in circuitu sancti tẽpli eorum, & non pepercerunt iuueni, & seni, & virgini, & adolescenti: sed omnes traditi sunt in manus ipsorum, & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas resumentes, tulerunt in Babyloniam, & incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Ierusalem: & turres eius incenderunt igne, & consumm auerunt omnia honorifica eius, & ad nihilum redegerunt, & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem. Et erant serui illius vsque dum regnarent Persæ in repletione verbi Domini in ore Ieremiæ : quousque benignè ageret terra sabbatha sua. omni tempore desertionis suæ sabathizauit in applicatione annorum "septuagintaseptem.

Iere. 25.c. & 29.c.

"septuagint. 24.9.

S. Cyrus rex Persarum Iudæos in regno suo captiuos remittit in terram suam, qui quum restaurarent Ierusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorundam delationem.

CAP. II.

A REgnante Cyro rege Persarum in consummatione verbi Domini in ore Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicauit in toto regno suo simul per scripturam, dicens, Hæc dicit Cyrus rex Persarum, Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israel, Dominus excelsus, & significauit mihi ædificare domum sibi in Ierusalem, quæ est in Iudæa. Siquis est ex genere vestro, Dominus ipsius ascendat cum eo in Ierusalem. Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuent eos qui sunt in loco ipso, in auro & argento, in dationibus cum equis & iumentis, cumque alijs quæ secundum vota apponuntur in ædem Domini quæ est in Ierusalem. Et stantes principes tribuum, pagorum, & Iudææ ex tribu Ben-iamin, & sacerdotes, & Leuitæ, quos excitauit Dominus ascẽdere, & ædificare domum Domini, quæ est in Ierusalem, & qui erãt in circuitu eorum, adiuuerunt in omni auro & argento eius, & iumentis, & votis compluribus multi, quorum B sensus excitatus est. Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit ea idólo suo. & proferẽs ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius. Per hunc autẽ tradita sunt Salmanasaro præsidi Iudææ. Horum autem hic numerus: Libatoria argentea duo millia quadringenta, athiscæ argẽteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia quadringentæ, & alia vasa mille. omnia autem vasa aurea & argentea, "quinque millia octingenta sexaginta'. Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captiuitate Babyloniæ venerant in Ierosolymam. In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui habitabant in Iudæa & Ierusalem, Balsamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & cæteris locis, subiectam epistolam regi Artaxerxi: Do C mine, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœlesyria & Phœnice. Et nũc notum sit domino regi, quoniam Iudæi qui ascenderunt à vobis ad nos, venientes in Ierusalem ciuitatem refugam & pessimam, ædificant furnos eius, & statuunt muros, & templum suscitant. Quòd si ciuitas ista, & muri consummati fuerint, non tantùm tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistent. Et quia id agitur circa templum, rectè haberi arbitrati sumus, non despicere hoc ipsum : sed notum facere domino regi, vt si videbitur, rex, quæratur in libris patrum tuorũ, & inuenies in admonitionibus scripta de his, & scies quoniam ciuitas ista fuit refuga, & reges & ciuitates concutiens, & Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam ciuitas ista deserta est. Nunc ergo notum facimus domine rex, quoniam si ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Cœlesyriam & Phœnicem. Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ, & cæteris constitutis, & habitantibus in Syria & Phœnice, ea que subiecta sunt. Legi epistolam quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri, & inuentum est quoniam ciuitas illa est ab æuo regibus resistens, & homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortissimi erant in Ierusalem dominantes, & tributa exigentes à Cœlesyria & Phœnice. Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare ciuitatem, & prohibere nequid vltra hæc fiant: sed nec procedant in plurimum, ex quo sunt malitiæ, ita vt regibus molestia importetur. Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerãt, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui cum his constituti erant iungentes festinanter venerunt in Ierusalem cum equitatu, & turba, & agmine: cœperuntque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Ierusalem, vsque secundo anno regni Darij regis Persarum.

"quatuor millia quadringẽta sexaginta nouem. 8. 1. Esd. 4. 2.

D

S. Dario, post splendidam cœnã omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis eius custodes problema mouerunt, nunc vinum, rex. mulier,

mulier, an veritas præstent, & primum de vino probatur.

CAP. III.

A REx Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus magistratibus Mediæ & Persidis, & omnibus purpuratis, & prætoribus, & cõsulibus, & præfectis sub illo ab India vsque Aethiopiam, centum viginti septẽ prouincijs. Et cùm manducassent & bibissent, & satiati reuerterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dormiuit, & expergefactus est. Tũc illi tres iuuenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis dixerunt alter alteri, Dicamus vnusquisque nostrum sermonem qui præcellat: & cuiuscunque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna,
B purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire, & currum aureo fræno, & cydarim bysinam, & torquem circa collum: & secundo loco sedebit à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darij vocabitur. Tũc scribentes singuli suum verbum signauerunt, & posuerũt subtus ceruical Darij regis, & dixerunt, Cùm surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra: & quodcunque iudicauerit rex è tribus, & magistratus Persidis, quoniam verbum eius sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est. Vnus scripsit, Forte est vinum. Alius scripsit, Fortior est rex. Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem
C vincit veritas. Et cùm surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit. Et mittens vocauit omnes magistratus Persarũ, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos: & sederunt in cõsilio: & lecta sunt scripta corã ipsis. Et dixit, Vocate adolescentes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt. Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini, & dixit, Viri, quam præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud? seducit mentem. Itemque regis & orphani facit mentem vanam. Item serui ac liberi,
D pauperis ac diuitis, & omnem mentem conuertit in securitatem & iucunditatem, & non meminit omnem tristitiam & debitum, & omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem, nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit. Et non meminerunt, cùm biberunt, amicitiã, nec fraternitatem: sed non multum pòst sumunt gladios: & cum à vino merserint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt. O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

S. Probatur excellens fortitudo regis, mulieris & veritatis, sed data veritati palma, Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens vt Iudæis detur libertas & impensa ad extructionem Ieruſalem.

CAP. IIII.

ET inchoauit sequens dicere, qui dixit A
de fortitudine regis: O viri, num præcellunt homines, qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in eis sunt? Rex autẽ super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcunque dixerit illis, faciunt. Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes, & muros, & turres. Iugulantur, & iugulant, & regis verbum non prætereunt. nam si vicerint, afferunt regi omnia quæcunque prædati fuerint. Similiter & alij omnes, & quotquot non militant, nec pugnant, sed colunt terram: rursum cùm fuerint metẽtes, afferunt tributa regi: & ipse vnus solus si dixerit occidite, occidunt: dixerit remittite, remittunt: dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant: dixerit excidite, excîdunt: dixerit plantate, plantant: & omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, B
& bibit, & dormit. Hi aũt custodiunt in circuitu eum, & non possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto obaudientes sunt ei. Viri, quomodo non præcellit rex, qui sic diffamatur? Et tacuit. Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui. Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo, qui dominatur eorum? Nónne mulieres genuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur mari & terræ: & ex illis nati sunt, & ipsæ educauerunt eos qui plantauerunt vineas ex quibus vinum fit? Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & nõ possunt homines separari à mulieribus. Si congregauerint aurũ & argentum, & omnem rem speciosam, & viderint mulierem vnam bono habitu & bona specie, omnia hæc relinquentes in eam intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt magis quàm aurum & argentum, & omnem rem pretiosam. Homo patrem suum relinquit qui enutrijt illum, & suam regionem, & ad mulierem se cõiungit. Et cum muliere remittit animã: & ne- C
que patrem meminit, neque matrem, neq; regionem. Et hinc oportet vos scire, quoniam mulieres dominantur vestri. Nónne doletis? Et accipit homo gladiũ suum, & vadit in viã facere furta, & homicidia, & mare nauigare & flumina, & leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cùm furtũ fecerit, & fraudes, & rapinas, amabili suæ effert. Et iterũ, diligit homo vxorem suam magis, quàm patrem aut matrẽ. Et multi dementes facti sunt propter vxores suas: & serui facti sunt propter illas, & multi

perierunt

perierunt & iugulati sunt, & peccauerũt propter mulieres. Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum. Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinam regis sedentem iuxta regem ad dexteram, & auferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palmis cædebat regẽ de
D finistra manu. Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si arriserit ei, ridet. nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam. O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cœlũ: "quis ista agit"? Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrũ. Et inchoauit loqui de veritate. O viri, nónne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cœlum: & velox cursus solis conuertit in gyro cœlũ in locum suum in vna die. Nónne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus? Omnis terra veritatẽ inuocat, cœlum etiã ipsam benedicit, & omnia opera mouentur & tremũt eam, & non est cum ea quicquam iniquum. Vinum iniquũ, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filij hominũ, & iniqua illorum omnia opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt: &
E veritas manet, & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in secula seculorum. Nec est apud eam accipere personas, neq; differentias: sed quæ iusta sunt facit omnibus, iniustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius. Et non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & regnũ, & potestas, & maiestas omnium æuorum. Benedictus Deus veritatis. Et desijt loquẽdo. Et omnes populi clamauerunt, & dixerunt, Magna est veritas, & præualet. Tunc rex ait illi, Pete, siquid vis amplius, quàm quæ scripta sunt, & dabo tibi, secũdum quod inuentus es sapiẽtior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus vocaberis. Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod vouisti, ædificare Ierusalem, in die qua regnũ accepisti: & omnia vasa quæ accepta sunt ex Ierusalẽ, remittere, quæ separauit Cyrus, quãdo mactauit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi. Et tu vouisti ædificare templũ, quod incenderunt Idumæi, quãdo exterminata est Iudæa à Chaldæis. Et nunc hoc est quod postulo Domine, & quod peto, hoc est maiestas quod à te postulo, vt facias votum quod vo-
F uisti regi cœli ex ore tuo. Tunc surgens Darius rex, osculatus est illũ: & scripsit epistolas ad omnes dispẽsatores, & præfectos, & purpuratos, vt deducerent eum, & eos qui cum illo erant, omnes ascendentes ædificare Ierusalẽ. Et omnibus præfectis qui erant in Syria, & Phœnice, & Libano scripsit epistolas, vt traherent ligna cedrina à Libano in Ierusalẽ, vt ædificarent cum eis ciuitatem. Et scripsit omnibus Iudæis qui ascendebant à regno in Iudæam pro libertate, oẽm potentem, & magistratum, & præfectum non superuenire ad ianuas ipsorum, & omnem regionem quã obtinuerant immunẽ esse eis, & Idumæi relinquãt castella quæ obtinent Iudæorũ, & in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti, vsq; dum perædificaretur: & super sacrarium holocautomata vstulare quotidie, sicut habent præceptum: alia talenta decẽ offerre per singulos annos, & omnibus qui procedũt à Babylonia condere ciuitatem: vt esset libertas tam ipsis quã filijs eorũ, & omnibus sacerdotibus qui præcedũt. Scripsit aũt & quantitatẽ, & sacram stolã iussit dari in qua deseruirent, & Leuitis scripsit dare præcepta, vsq; in
G diem qua consummabitur domus, & Ierusalẽ extruetur: & omnibus custodientibus ciuitatẽ, scripsit dari ei sortes & stipẽdia. Et dimisit omnia vasa quæcunq; separauerat Cyrus à Babylonia, & omnia quæcunq; dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Ierusalem. Et cùm processisset ille adolescens, eleuans faciẽ in Ierusalem, benedixit regem cœli, & dixit, Abs te est victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et ego seruus tuus sum. Benedictus es, qui dedisti mihi sapientiam, & tibi confitebor Domine Deus patrum nostrorũ. Et accepit epistolas, & profectus est in Babyloniam. Et venit, & nuntiauit fratribus suis omnibus qui fuerunt in Babylonia: & benedixerunt Deũ patrum suorum, quoniam dedit illis remissionem & refrigerium, vt ascenderent & ædificarent Ierusalem, & templum vbi nominatum est nomen eius in ipso, & exultauerunt cum musicis & lætitia diebus septem.

S. Redeuntes à Babylonica captiuitate in Ierusalem & Iudam recensentur, & restituunt Dei cultum, sed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur. CAP. V.

A POst hæc autem electi sunt, vt ascenderent principes pagorum per domos, & tribus suas, & vxores illorum, & filij & filiæ eorum, & serui & ancillæ ipsorum, & pecora eorum. Et Darius rex misit vnà cum eis equites mille, donec deducerent eos in Ierusalẽ cum pace, & cum musicis & cũ tympanis & tybijs: & oẽs fratres erãt ludẽtes, & fecit eos ascẽdere simul cũ eis. Et hæc sunt nomina virorũ, qui ascenderũt per pagos suos in tribus, & in partẽ principatus ipsorum. Sacerdotes: Filij Phinees, filij Aarõ, Iesus filius Iosedec, Ioacim filius Zorobabel filij Salathiel de domo Dauid, ex progenie Phares, de tribu Iuda, qui locutus est sub Dario rege Persarũ sermones mirificos in secũdo anno regni ipsius mense Nisan pri-

"quæ ista agunt. 8.

1. Esdr. 2. a.

ſan primo. Sunt autem hi, qui aſcenderunt ex Iudæa de captiuitate tranſmigrationis, quos tranſmigrauit Nabuchodonoſor rex Babyloniæ in Babylonem, & reuerſus eſt in Ieruſalē. Et requiſiuit partem Iudææ vnuſquiſque in ciuitatem ſuam, qui venerunt cum Zorobabel & Ieſu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelſuro, Mechpſatochor, Olioro, Emonia vnus de principibus eorum. Et numerus à gentilibus eorum, ex præpoſitis eorum filij Phares, duo millia centum ſeptuagintaduo: filij Ares, tria millia centum quinquagintaſeptem: filij Phœmo, centū quadragintaduo: in filijs Ieſu & Ioabes, mille trecentiduo: filij Demu, duo millia quagringenti ſeptuaginta: filij Choraba, ducentiquinque: filij Banica, centū ſexagintaocto: filij Bebech, quadringentitres: filij Archad, quadringenti vigintiſeptem: filij Chan, trigintaſeptem: filij Zoroar, duo millia ſexagintaſeptē, filij Adin, quadringenti ſexaginta vnus: filij Aderectis, centumocto: filij Ciaſo & Zelas, centumſeptem: filij Azoroc, quadringenti trigintanouē: filij Iedarbone, centum trigintaduo: filij Ananiæ, centum triginta: filij Aſoni, nonaginta: filij Marſar, quadringenti vigintiduo: filij Zabarus, nonagintaquinque: filij Sepolemon, cētum vigintitres: filij Nepopas, quinquagintaquinque: filij Hechanatus, centum quinquagintaocto: filij Cebethamus, centum triginta duo: filij Crearpatros, qui Enocadies, & Modiæ, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Gabea, centum viginti vnus: qui ex Beſſelon, & Ceagge, ſexagintaquinque: qui ex Baſtaro, centū vigintiduo. Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque: filij Liptis, centum quinquagintaquinque: filij Labonni, trecenti quinquagintaſeptē: filij Sichem, trecēti ſeptuaginta: filij Suadon, & Cliomus, trecēti ſeptuagintaocto: filij Ericus, duo millia centum quadragintaquinq;: filij Anaas, trecēti ſeptuaginta. Sacerdotes: Filij Ieddus, filij Euther, filij Eliaſib, trecēti ſeptuagintaduo: filij Emerus, ducenti quinquagintaduo: filij Phaſurij, trecēti quinquagintaſeptē: filij Caree, ducenti viginti ſeptē. Leuitæ: Filij Ieſu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, ſeptuagintaquatuor. omnis numerus à duodecimo anno, triginta millia quagringenti ſexagintaduo. Filij, & filiæ, & vxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadragintaduo. Filij ſacerdotum, qui pſallebant in templo: filij Aſaph, centū vigintiocto. Oſtiarij verò: filij Eſmēni, filij Azer, filij Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes centum trigintanouē. Sacerdotes ſeruiētes in tēplo: filij Sel, filij Gaſpha, filij Tobloch, filij Cariæ, filij Su, filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij Accub, filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij Anani, filij Cāna, filij Geddu, filij An, filij Radin, filij Deſanō, filij Nachoba, filij Caſeba, filij Gaze, filij Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij Haſtem, filij Aſiana, filij Manei, filij Naſiſim, filij Accuſu, filij Agiſta, filij Azui, filij Fauō, filij Phaſalon, filij Meedda, filij Phuſa, filij Caree, filij Barcus, filij Saree, filij Coeſi, filij Naſith, filij Agiſti, filij Pedon. Salomon filij eius filij Aſophot, filij Phazida, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij Sephegi, filij Aggia, filij Sacha reth, filij Sabathen, filij Caroneth, filij Malſith, filij Amæ, filij Saſus, filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij Phaſphat, filij Malmon. omnes ſacro ſeruientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo. Hi ſunt filij qui aſcenderūt à Thel-mela, Thel-harſa: principes eorum, Carmellam, & Careth: & non poterant edicere ciuitates ſuas, & progenies ſuas, quemadmodum ſint ex Iſrael. Filij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici, ex ſacerdotibus, qui fungebantur ſacerdotio: & non ſunt inuenti filij Obia, filij Achiſos, filij Addin, qui accepit vxorem ex filiabus Phargeleu: & vocati ſunt nomine eius. & horū quæſita eſt generis ſcriptura in pædatura, & non eſt inuēta, & prohibiti ſunt ſacerdotio fungi. Et dixit illis Nehemias & Aſtharas, Ne participētur ſancta, donec exurgat pontifex doctus in oſtenſionem & veritatem. Omnis autem Iſrael erat, exceptis ſeruis & ancillis, quadragintaduo millia trecenti quadraginta. Serui horum & ancillæ, ſeptem millia trecenti triginta ſeptem. Cantores & cantatrices, ducenti ſexagintaquinque. Cameli, quadringenti triginta quinque. Equi, ſeptem millia trigintaſex. Muli, ducēta millia quadragintaquinque. Subiugalia, quinque millia vigintiquinque. Et de præpoſitis ipſis per pagos, dum venirēt in templum Dei, quod erat in Ieruſalem, innouare & ſuſcitare templum in loco ſuo, ſecundum ſuam virtutem: & dari in templum theſaurum operum ſacrum auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque milia, & ſtolas ſacerdotales cētum. Et habitauerunt ſacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de plebe in Ieruſalem & in regione, & ſacri cantores, & oſtiarij, & omnis Iſrael in regionibus ſuis. ‖ Inſtante autem ſeptimo menſe, cumque eſſent filij Iſrael vnuſquiſque in ſuis rebus, conuenerunt vnanimes in atrium, quod erat ante ianuam orientalem. Et ſtantes Ieſus filius Ioſedec, & fratres eius ſacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & huius fratres, parauerūt altare, vt offerēt ſuper illud holocautomata, ſecundum quæ in libro Moyſi hominis Dei ſcripta ſunt. Et conuenerūt ibi ex alijs nationibus terræ, & erexerunt ſacrarium in loco

1. Eſdr. 3.

ſuo

suo omnes gentes terræ, & offerebãt hostias, & holocautomata Domino matutina. Et egerunt scenopegiã, & diem solennem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat: & post hæc oblationes institutas, & hostias sabbathorum, & neomeniarum, & dierum solennium omnium sanctificatorum.

F Et quotquot vouebant Domino à neomenia septimi mẽsis, cœperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatũ. Et dederunt pecuniam lapidarijs & fabris, & potum & pabula cum gaudio. Et dederunt carra Sidonijs & Tyrijs, vt transueherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Ioppe portu, secundum decretum quod scriptum erat eis à Cyro rege Persarum. Et in secundo anno venientes in tẽplum Dei in Ierusalẽ, mense secundo inchoauit Zorobabel filius Salathiel, & Iosuẽ filius Iosedec, & fratres ipsorũ, & sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalẽ: & fundauerunt templum Dei nouilunio secundi mẽsis secundi anni, cum venissent in Iudæam & Ierusalẽ. Et statuerunt Leuitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius eius, & fratres oẽs Leuitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini. Et steterũt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Leuitæ filij Asaph, habentes cymbala collaudantes Dominum, & benedicentes secundum Dauid regem Israel. Et cantabant cãticum Domino, quoniam dulcedo eius, & honor in secula super omnem Israel.

G Et omnis populus tuba cecinerunt, & procla mauerunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini. Et venerunt ex sacerdotibus & Leuitis, & præsidẽtibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinã domum: & ad huius ædificationem cum clamore & plãctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno: intantum vt populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnificè, ita

1. Esdr. 4. a vt longè audiretur. ‖ Et audierunt inimici tribus Iudæ, & Ben-iamin, & venerũt scire quæ esset vox tubarum. Et cognouerũt quoniam qui erant ex captiuitate ædificant tẽplum Domino Deo Israel. Et accedentes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pagorum, dixerunt eis, Aedificabimus vnà vobiscum: similiter enim audiuimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbazareth regis Assyriorum, qui transmigrauit nos huc. Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & principes pagorum Israel, Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri. nos enim soli ædificabimus Domino Israel secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum. Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis & insidias, & populos adducentes, prohibebant eos ædificare, & aggressuras exercentes impedierunt, ne cõ summaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protaxerunt structuram per biennium vsque ad Darij regnum.

S. Iudæi annuente Dario templum Dei extruũt in Ierusalem.

CAP. VI.

IN secundo autem anno regni Darij prophetauit Aggæus, & Zacharias filius Addin prophetæ apud Iudæam & Ierusalem in nomini Dei Israel super eos. Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, inchoauerunt ædificare domum Domini, quæ est in Ierusalem: cũ adessent eis prophetæ Domini, & adiuuarent eos. In ipso tẽpore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius, & dixerunt eis, Quo præcipiente vobis domũ hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? Et qui sunt structores qui hæc ædificãt? Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captiuitate à Domino seniores Iudæorum, & nõ sunt impediti ædificare, donec significaretur, Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur. Exemplũ epistolæ quam miserunt Dario Sisennes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius in Syria & Phœnice præfides, regi Dario salutẽ. Omnia nota sint domino regi, quod cum venissemus in regionem Iudææ, & introissemus in Ierusalem, inuenimus ædificantes domum Dei magnam: & templũ B ex lapidibus politis, & magnis & prætiosis materijs in parietibus, & opera illa instanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria quam diligentissime perfici. Tunc interrogauimus seniores, dicentes, Quo permittẽte vobis ædificatis domum istam. & opera hæc fundatis? Ideo autem interrogauimus eos, vt notum faceremus tibi homines & præpositos, & nominum scriptuam præpositorum postulauimus illos. At illi responderunt nobis, dicentes, nos sumus serui Domini, qui fecit cœlum & terram, & ædificabatur hæc domus ante annos istos multos à rege Israel magno & fortissimo, & consummata est. Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccauerunt in Deũ Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorũ, & domũ istam demolientes incenderunt, & populum captiuum duxerunt in Babylonem. In primo anno regnãte Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domum hanc ædificare: & illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor

A 1. Esd. 5. a.

noſor de domo quæ eſt in Ieruſalem, & conſecrauerat ea in ſuo templo, rurſus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita ſunt Zorobabel, & Salmanaſaro ſubregulo. & præceptum eſt eis vt offerrent hæc vaſa, & reponerent in templo, quod erat in Ieruſalem, & ipſum templum Dei ædificare in loco ſuo. Tunc Salmanaſarus ſubiecit fundamenta domus Domini, quæ eſt in Ieruſalem: & exinde vſque nunc ædificatur, & non accepit conſummationem. Nũc ergo ſi iudicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis quæ ſunt in Babylonia: & ſi inuentum fuerit conſilio Cyri regis cœptam eſſe ſtructuram domus Domini, quæ eſt in Ieruſalem, & iudicatur à Domino
1.Eſd.6.a. rege noſtro, ſcribat de his nobis. ‖ Tunc Darius rex præcepit inquiri in bibliothecis, & inuentus eſt in Ecbathanis oppido, quod eſt in media regione locus vnus in quo ſcripta erant iſta, Anno primo regnante Cyro rex Cyrus præcepit domum Domini quæ eſt in Ieruſalem ædificare, vbi incendebant igni aſsiduo, cuius altitudo ſit cubitorum decem, & latitudo cubitorum ſexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiuſdẽ regionis, & meniano vno nouo, & impendia dari de domo Cyri regis: & ſacra vaſa domus Domini tam aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonoſor in domum Domini, quæ eſt in Ieruſalem, vbi erant poſita, vt
D ponantur illic: & præcepit curam agere Siſennem ſubregulum Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem, & ſodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præſides, vt abſtinerent ſe ab eodem locò. Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & proſpexi, vt adiuuent eos qui ſunt ex captiuitate Iudæorum, donec cõſummetur templum ædis Domini: & à vexatione tributorum Cœleſyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad ſacrificium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos, ſimiliter autem & frumentum, & ſal, & vinum, & oleum inſtanter per ſingulos annos, prout ſacerdotes qui ſunt in Ieruſalem, dictauerunt conſumi quotidie ſine vlla dilatione, vt offerantur libationes ſummo Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ipſorum vita: & denuntietur, vt quicunque tranſgreſsi fuerint aliquid ex his quæ ſcripta ſunt, aut ſpreuerint, accipiatur lignũ de ſuis proprijs, & ſuſpendantur, & bona ipſorum regi aſcribantur. Propterea & Dominus, cuius nomẽ inuocatũ eſt ibi, exterminet oẽm regem & gentẽ, qui manum ſuã extenderit prohibere, aut male tractare domũ Domini illã quæ eſt in Ieruſalem. Ego Darius rex decreui quã diligẽtiſsime ſecundũ hæc fieri.

S. Domus Dei extructa dedicatur & conſecratur, in eáque feſtum Azymorum celebratur.

CAP. VII.

TVnc Siſennes ſubregulus Cœleſyriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & ſodales obſecuti his quæ à Dario rege erãt decreta, inſiſtebant ſacroſanctis operibus diligentiſsime, cooperantes cum ſenioribus Iudæorum principibus Syriæ, & proſperata ſunt ſacroſancta opera, prophetantibus Aggæo & Zacharia prophetis. Et conſummauerunt omnia per præceptum Domini Dei Iſrael, & ex conſilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Perſarum. Et conſummata eſt domus noſtra
B vſque ad tertiam & viceſimam diem menſis Adar, ſexto anno Darij regis. Et fecerunt filij Iſrael, & ſacerdotes & Leuitæ, & cæteri qui erant ex captiuitate, qui appoſiti ſunt ſecundũ ea quæ ſcripta ſunt in libro Moyſi. Et obtulerunt in dedicationem tẽpli Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hœdos pro peccatis vniuerſi Iſrael duodecim, ſecundum numerum tribuum Iſrael. Et ſteterunt ſacerdotes & Leuitæ amicti
C ſtolis per tribus, ſuper omnia opera Domini Dei Iſrael ſecundũ librum Moyſi, & oſtiarij per ſingulas ianuas. Et egerũt filij Iſrael cum his qui erant ex captiuitate illud phaſe quarta decima luna menſis primi, quando ſanctificati ſunt ſacerdotes & Leuitæ. Omnes filij captiuitatis non ſunt ſimul ſanctificati, quia Leuitæ omnes ſimul ſanctificati ſunt. Et immolauerunt phaſe vniuerſi filij captiuitatis, & fratribus ſuis ſacerdotibus, & ſibimetipſis. Et
D manducauerunt filij Iſrael, qui erant ex captiuitate omnes qui remanſerant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum, & celebrauerunt diẽ feſtum azymorum ſeptem diebus epulãtes in conſpectu Domini, quoniam conuertit conſiliũ regis Aſſyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Iſrael.

S. Aſcendenti Eſdræ à Babylonia Ieroſolymã traduntur Artaxerxis literæ, quæ beneficia Iudæis præſtita continent, recenſentur qui ſimul aſcenderunt, & auro ac argento ſacerdotibus commiſſo, Eſdras facta oratione commonet populum ad pœnitentiam, quod ab alienigenis ſe non ſeparaſſent.

CAP. VIII.

ET poſt hunc regnante Artaxerxe Perſarũ rege acceſsit Eſdras filius Azariæ, filij Helciæ, filij Solome, filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azahel, filij Bocci, filij Abiſue, filij Phinees, filij Eleazari, filij Aaron primi ſacerdotis: hic Eſdras aſcendit de Babylonia, cùm eſſet ſcriba & ingenioſus in lege Moſi, quæ data eſt à Domino Deo Iſrael

rael 'docere' & facere, & dedit ei rex gloriam, quod inuenisset gratiã in omni dignitate & desyderio in conspectu eius. Et ascenderunt simul cum ipso ex filijs Israel, & sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cantoribus tẽpli, & ostiarijs, & seruis templi in Ierusalem. Anno septimo regnante Artaxerxe in quinto mẽse, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia nouilunio quinti mensis, venerunt Ierosolymam iuxta præceptum illius secũdum prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam eis. In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quicquã eorum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo vniuersum Israel omnẽ iustitiam & iudicium. Accedentes autem, qui scribebãt scripta Artaxerxis regis, tradiderũt scriptũ quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdrã sacerdotem, & lectorẽ legis Domini, cuius exemplũ subiectũ est. Rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti & lectori legis Domini salutẽ. Humanior ego iudicãs in beneficijs, præcepi eis qui desyderãt ex gente Iudæorũ sua sponte, & ex sacerdotibus, & Leuitis, qui sunt in regno meo, comitari tecũ in Ierusalẽ. Siqui ergo cupiũt ire tecũ conueniant, & proficiscantur sicut placuit mihi & septẽ amicis meis cõsiliarijs, vt visitent ea quæ aguntur secundum
B Iudæam & Ierusalẽ, obseruãtes sicut habes in lege Domini, & ferant munera Domino Deo Israel, quæ voui ego & amici Ierusalẽ, & omne aurũ & argentũ, quod inuentum fuerit in regione Babyloniæ Domino in Ierusalẽ cum illo, quod est donatũ pro ipsa gente in templũ Domini eorum quod est in Ierusalem: vt colligatur hoc aurum & argentũ ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his sunt cõgruentia, vt offerãt hostias Domino super altare Domini ipsorũ quod est in Ierusalẽ. Et omnia quæcunq; volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua secundũ præceptũ Domini Dei tui: & sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Ierusalẽ: & cætera quæcunq; tibi subuenerint ad opera tẽpli Dei tui, dabis de regali gazophylacio: cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundũ voluntatẽ Domini. Et ego quidẽ rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, vt quæcunque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligẽter detur ei vsq; ad argenti talenta cẽtum, similiter & auri: & vsq; ad frumẽti modios cẽtum, & vini amphoras cẽtum, & alia quæcunq; abundant sine taxatione. Omnia secundum legẽ Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno regis, & filij, & filiorum eius. Vobis autẽ dicitur, vt omnibus sacerdotibus & Leuitis, & sacris cantoribus, & seruis templi, & scribis templi huius nullũ tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obijcere eis quicquam. Tu autem Esdra secundum sapien C tiam Dei constitue iudices & arbitros in tota Syria & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui nõ nouerunt, doce: vt quotquot transgressi fuerint legẽ, diligenter plectantur siue morte, siue cruciatu, siue etiam pecuniæ multatione vel abductione. Et dixit Esdras scriba, Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam quæ est in Ierusalem, & me honorificauit in cõspectu regis, & consiliariorum, & amicorum, & purpuratorum eius. & ego constans animo factus sum secundum opitulationem Domini Dei mei, & congregaui ex Israel viros, vt simul ascenderẽt mecũ. ‖Et hi 1. Esdr. 8. a sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portionales eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. Et ex filijs Phares, Gersomus: ex filijs Siemarith, Amenus: filiorũ Dauid, Acchus filius Sceciliæ: ex filijs Phares, Zacharias, & cũ eo reuersi sunt viri cẽtum quinquaginta: ex filijs ducto ris Moabilionis Zaraei, & cum ipso viri ducẽti quinquaginta: ex filijs Zachues, Iechonias Zechoeli: & cum ipso viri ducẽti quinquaginta: ex filijs Sala, Maasias Gotholiæ, & cum ipso viri septuaginta: ex filijs Saphatiæ, Zarias, Micheli, & cum ipso viri octoginta: ex filijs Iob, Abdias Iehelí, & cum ipso viri ducenti duodecim: ex filijs Baniæ, Salimoth, filius Iosaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta: ex filijs Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducentiocto: ex filijs Ezead, Iohãnes Eccetã, & cum ipso viri centum decem: ex filijs Adonicã ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphalã, filius Gebel, & Semeias, & cum ipso viri septuaginta. Et cõgregaui eos ad fluuium qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognoui eos. Et ex filijs sacerdotum & Leuitarum nõ inueni illic. Et misi ad D Eleazarũ, & Eccelõ, & Masman, & Maloban, & Enaathã, & Samea, & Ioribum, Nathã, Enuagã, Zachariam, & Mosolamum ipsos ductores & peritos: & dixi eis vt venirẽt ad Loddeũ, qui erat apud locum gazophylacij. Et mandaui eis vt dicerẽt Loddeo & fratribus eius, & illis qui erãt in gazophylacio, vt mitterẽt nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domini Dei nostri, & adduxerũt nobis secundũ manũ validã Domini Dei nostri viros peritos: ex filijs Moholi, filij Leui, filij Israel, Sebebian, & filios & fratres, qui erant decẽ & octo: Asbiam & Amin ex filijs filiorum Chananæi, & filij eorum viri viginti. Et ex his qui templo

templo seruiebant,quos dedit Dauid, & ipsi principes ad operationē Leuitis templo seruientiū ducēti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis. Et voui illic ieiunium iuuenibus in conspectu Dei, vt quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filijs,& pecoribus propter insidias. Erubui enim petere à rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia contra aduersarios nostros. Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirūt eum in omni affectu. Et iterum deprecati sumus Dominum Deum nostrum secūdum hæc: quem & propitium habuimus,& compotes facti sumus Deo nostro. Et separaui ex plebis præpositis, & sacerdotibus tēpli viros duodecim,& Sedebiā,& Asannam,& cum eis ex fratribus eorum viros decē. & appendi eis aurum & argentū & vasa sacerdotalia domus Dei nostri,quæ donauerat rex, & cōsiliarij eius,& principes, & omnis Israel.

E Et cum appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta,& vasa argentea talentorum centum,& auri talenta centum, & vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendentia,duodecim,auri speciem reddentia:& dixi eis, Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrū nostrorū. Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis,& sacerdotibus,& Leuitis, & principibus ciuitatum Israel in Ierusalē, in pastophorio domus Dei nostri. Et hi qui susceperūt sacerdotes & Leuitæ aurum & argentū & vasa,intulerunt in Ierusalem in tēplū Domini. Et promouimus à fluuio Thia, die duodecima mēsis primi,vsquequo introiuimus in Ierusalem. Et cum factus fuisset tertius dies,quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditum est in domo Domini Dei nostri Marimoth filio Iori sacerdoti: & cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Iosadus filius Iesu, & Medias, & Banni filius Leuitæ ad numerum,& ad pōdus vniuersa.Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora. Qui autem venerunt ex captiuitate, obtulerunt sacrificiū Domino Deo Israel, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octogintasex, agnos septuagintaduos, hircos pro peccato duodecim,& pro salute vaccas duodecim,omnia in sacrificium Domini.Et relegerunt præcepta regis regalibus dispēsatoribus, & subregulis Cœlesyriæ, & Phœnicis: & honorificauerunt gentē,& templū Domini. Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi,dicentes, ‖Non segregauerunt genus Israel, 1.Esdr.9.a.

F & principes,& sacerdotes, & Leuitæ,& alieni genæ gentes, & nationes terræ immunditias suas à Chananæis & Hethæis & Pherezæis, & Iebuzæis & Moabitis & Aegyptijs & Idumæis. coniuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filij eorum: & mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terræ:& participes erant præpositi, & magistratus iniquitatis eius ab initio ipsius regni. Et mox vt audiui ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis & barbam, sedi dolens & mœstus.Et conuenerunt quotquot tunc mouebantur in verbo Domini Dei Israel ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis vsque ad sacrificium vespertinum. Et consurgens à ieiunio, consciſſa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans, & extendens manus ad Dominum dicebant, Domine confusus sum, & reueritus sum ante faciem tuam. Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt vsque ad cœlum, quoniam à temporibus patrum nostrorū sumus in magno peccato vsque ad diem hunc. Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum sumus traditi cum fratribus nostris,& cum sacerdotibus nostris regibus terræ in gladium & captiuitatem, & deprecationem cum confusione vsque in hodiernum diem. Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abste Domine Deus, & relinque nobis radicem, & nomen in locum sanctificationis tuæ, detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri,dare nobis cibum in omni tempore seruitutis nostræ. Et cum seruiremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum, & clarificare templum Domini Dei nostri,& ædificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Iudæa & Ierusalē.

G Et nunc quid dicimus Domine habētes hæc? Trāsgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum,dicens, Quoniam terra, in quā introistis possidere hæreditatē eius,terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorū repleuerunt eam totā immūditia sua. Et nunc filias vestras non cōiungetis filijs eorum, & filias eorū non accipietis filijs vestris, & nō inquiretis pacem habere cū illis omni tēpore,vt inualescentes manducetis optima terræ, & hæreditatē distribuatis filijs vestris vsq; in æuum. Et quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra. Et dedisti nobis talem radicē, & rursum reuersi sumus trāsgredi legitima tua,vti cōmisceremur immunditiæ alienigenarum gentiū terræ huius. Nónne irascēris nobis perdere nos, quoad vsq; nō relinquatur radix & nomen nostrum? Domine Deus Israel verax es. Derelicta est enim radix vsque in ho-

in hodiernum diem. Ecce, nunc ſumus in cõſpectu tuo in iniquitatibus noſtris. Non eſt
1.Eſd.10.a enim adhuc ſtare ante te in his. ‖ Et cùm adorando confiteretur Eſdras flens, humi proſtratus ante templum, congregati ſunt ante eum ex Ieruſalem turba magna valde, viri & mulieres & iuuenes & iuuenculæ. Fletus enim erat magnus in ipſa multitudine. Et cũ clamaſſet, Iechonias Ieheli ex filijs Iſrael, dixit Eſdræ, Nos in Dominum peccauimus, quòd collocauimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gẽtibus terræ. Et nunc es ſuper omnem Iſrael, In his ergo ſit iuſiurandum à Domino expellere omnes vxores noſtras quæ ex alienigenis ſunt cum filijs earum. Sicut tibi decretum eſt à maioribus ſecundum legẽ Domini exurgens explica. Ad te enim ſpectat negotium, & nos tecum ſumus. viriliter fac. Et exurgens Eſdras adiurauit principes ſacerdotum & Leuitas, & omnem Iſrael facere ſecundum hæc, & iurauerunt.

S. Iubentur abijcere vxores alienigenas cum filijs, & recenſentur qui ex ſacerdotibus ac Leuitis iuncti illis erant. Eſdras legit legem domini coram populo, quibus peractis iubẽtur vt ad propria digreſſi, letum diem agant.

CAP. IX.

A
1.Eſd.10.a ET exurgens Eſdras ab ante atrium templi, abijt in paſtophorium Ionathæ filij Naſabi, & hoſpitatus illic non guſtauit panem, nec aquam bibit ſuper iniquitatẽ multitudinis. Et facta eſt prædicatio in omni Iudæa, & in Ieruſalem omnibus qui erãt ex captiuitate in Ieruſalem cõgregati, vt quicunque non occurrerit biduo vel triduo diei ſecundũ iudicium aſsidentiũ ſeniorum, tollerentur facultates ſuæ, & ipſe alienus iudicaretur à multitudine captiuitatis. Et cõgregati ſunt omnes qui erant ex tribu Iuda, & Ben-iamin in tribus diebus in Ieruſalem. hic mẽſis eſt nonus, dies menſis viceſimus. Et ſedit omnis multitudo in area templi trementes propter hyemẽ præſentem. Et exurgens Eſdras dixit illis, Vos inique feciſtis collocantes vobis in matrimonium vxores alienigenas, vt adderetis ad pec-
B cata Iſrael. Et nunc date confeſsionẽ, & magnificentiam Domino Deo patrum noſtrorũ: & perficite voluntatẽ ipſius, & diſcedite à gentibus terræ, & ab vxoribus alienigenis. Et clamauit omnis multitudo, & dixerũt voce magna, Sicut dixiſti, faciemus. Sed quoniam multitudo mãgna eſt, & tempus hybernum, & nõ poſſumus inſubſidiati ſtare: & hoc opus non eſt nobis vnius diei, neque bidui: multũ enim in his peccauimus: ſtent præpoſiti multitudinis, & oẽs qui nobiſcum inhabitant, & quotquot habent vxores apud ſe alienigenas, & aſſiſtãt accepto tẽpore ex omni loco presbyteri, & iudices, vſquequo ſoluant irã Domini negotij huius. Ionathas autẽ filius Ezeli, & Ozias Thecam ſuſceperunt ſecundũ hæc: & Boſoramus, & Leuis, & Sabbathæus ſimul cooperati ſunt cum illis. Et ſteterunt ſecundum hæc omnia vniuerſi qui erãt ex captiuitate. Et elegit ſibi viros Eſdras ſacerdos principes magnos de patribus eorum ſecundum nomina: & C
conſederunt nouilunio menſis decimi examinare negotium iſtud. Et determinatum eſt de viris qui habebant vxores alienigenas, vſque ad neomeniam primi menſis: & inuenti ſunt ex ſacerdotibus permiſti qui habebant alienigenas vxores. Ex filijs Ieſu filij Ioſedec, & fratribus eius: Maſeas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, & iniecerunt manus vt expellerent vxores ſuas: & ad litandum in exorationẽ arietem pro ignorantia ſua. & ex filijs Semmeri: Maſeas & Eſſes & Ieelech Azarias. & ex filijs Foſere: Limoſias, Hiſmaenis, & Nathanee, Iuſſio, Reddus, & Talſas. & ex Leuitis, Iorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas. & ex ſacris cãtoribus, Eliaſib, Zaccarus. & ex oſtiarijs, Salumus, & Tolba- D
banes. & ex Iſrael: ex filijs Foro, Ozi, & Remias & Geddias & Melchias & Michelus, Eleazarus & Iammebias & Bannas: & ex filijs Iolamã: Chamas & Zacharias & Iezrelus, & Ioddius & Erimoth & Helias. & ex filijs Zathoim: Eliadas & Liaſumus, Zochias & Larimoth & Zabdis & Tebedias. & ex filijs Zebes: Iohãnes & Amanias & Zabdias & Emeus. & ex filijs Bãni: Olamus & Maluchus & Ieddeus & Iaſub & Azabus & Ierimoth. & ex filijs Addin: Naathus & Mooſias & Caleus & Raanas, Maaſeas, Mathathias & Beſeel & Bonnus & Manaſſes. & ex filijs Nuae: Noneas & Afeas & Melchias & Sameas & Simõ, Ben-iamin & Malchus & Marras. & ex filijs Aſom: Carianeus, Mathathias & Bannus & Eliphalach & Manaſſes & Semei. & ex filijs Banni: Ieremias & Moadias & Abramus & Iohel & Baneas & Pelias & Ionas & Marimoth & Eliaſib & Mathaneus & Eliaſis & Orizas & Dielus & Semedius & Zambris & Ioſephus. & ex filijs Nobei: Idelus & Mathathias & Sabadus & Zecheda, Sedmi & Ieſſei, Baneas: omnes iſti coniuxe- E
runt ſibi vxores alienigenas, & dimiſerunt eas cum filijs. Et inhabitauerunt ſacerdotes & Leuitæ: & qui erant ex Iſrael in Ieruſalem, & in tota vna regione nouilunio menſis ſeptimi. Et erant filij Iſrael in commorationibus ſuis. Et congregata eſt omnis multitudo ſimul in aream, quæ eſt ab oriente portæ ſacræ: & dixerunt Eſdræ põtifici, & lectori, vt afferret legẽ Moyſi, quæ tradita eſt à Domino Deo Iſrael. Et attulit Eſdras pontifex legem omni multitudini eorum à viro vſque ad mulierem, &

omnibus sacerdotibus audire legem nouilunio mensis septimi. Et legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, à prima luce vsque ad vesperam coram viris & mulieribus. F Et dederunt omnes sensum ad legem. Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis super ligneum tribunal quod fabricatum erat. Et steterunt ad eũ Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Vrias, Ezechias, & Balsamus ad dexteram: & ad siniſtram Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias. Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine: præsidebat enim in gloria in cõspectu omnium. Et cùm absoluisset legem, omnes erecti steterunt: & benedixit Esdras Dominum Deum altisimum, Deum Sabaoth omnipotentem. Et respondit omnis populus, Amen. Et eleuatis sursum manibus prociden tes in terram, adorauerunt Dominum. Iesus & Banaeus & Sarebias & Iaddimus & Accubus & Sabbathæus & Calithes & Azarias & Ioradus & Ananias & Philias Leuitæ, qui docebant lègem Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem. Et dixit Atharathes Esdræ pontifici, & lectori, & Leuitis, qui docebant multitudinem, dicens, Dies hic sanctus est Domino. Et oẽs flebant, cùm audissent, legẽ. ▷ Et dixit Esdras', Digressi ergo manducate pinguissima quæq́; , & bibite ▷.8 dulcissima quæq́; , & mittite munera his qui non habent. Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos. Et Leuitæ denuntiabãt in publico omnibus, dicentes, Dies hic sanctus est, nolite mœsti esse. Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, vt epularentur, Magnifice enim sunt exaltati verbis quibus edocti sunt. Et congregati sunt vniuersi in Ierusalem celebrare lætitiam, secundum testamentum Domini Dei Israel. G

Liber Esdre quartus.

S. Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Iudæis exhibita beneficia exprobraturus.

CAP. I.

A LIber Esdræ prophetæ secũdus, filij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ, filij Sadaniæ, filij Sadoch, filij Achitob, filij Achiæ, filij Phinees, filij Heli, filij Ameriæ, filij Asiei, filij Marimoth, filij Arna, filij Oziæ, filij Borith, filij Abisei, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron ex tribu Leui, qui fuit captiuus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum. Et factũ est verbum Domini ad me, dicens, Vade, & nuntia populo meo facinora ipsorum, & filijs eorũ iniquitates, quas in me admiserunt, vt nuntient filijs filiorum: quia peccata parentũ ipsorum in illis creuerũt. Obliti enim mei sacrificauerunt dijs alienis. Nõne ego eduxi eos de Terra-Aegypti de domo seruitutis? Ipsi aũt irritauerũt me, & consilia mea spreuerunt. Tu autem excute comam capitis tui, & proijce omnia mala super illos: quoniam non obedierunt legi B meæ. Populus autem est indisciplinatus. Vsquequo eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli? Reges multos propter eos subuerti. Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum eius percussi. Oẽs gentes à facie eorum perdidi, & in oriente prouinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipaui, & omnes aduersarios eorum interfeci. Tu verò loquere ad eos, dicens, Hæc dicit Dominus: Nempe ego vos per mare transmeaui, & platéas vobis initio munitas exhibui: ducem vobis dedi Moysen, & Aaron sacerdotem: lucem vobis per columnam ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis: & non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nũc vsque murmurastis. Vbi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nónne in deserto cùm esuiretis, proclamastis ad me, dicentes, Vt quid nos in desertũ istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat seruire Aegyptijs, quàm mori in deserto hoc. Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem C angelorum manducastis. Nónne cùm sitiretis, petram excîdi, & fluxerunt aquæ in saturitate? Propter æstus folijs arborum vos texi. Diuisi vobis terras pingues: Chananæos, & Pherezæos, & Philisthæos à facie vestra proieci: quid faciã vobis adhuc, dicit Dominus? Hæc dicit Dominus omnipotens: In deserto cùm essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum, non ignem vobis pro blasphemijs dedi, sed mittens lignum in aquã, dulce feci flumẽ. Quid tibi faciã Iacob? Noluisti obedire Iuda. Trãsferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, vt custodiant

diant legitima mea. Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquã. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor. Quando inuocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia. Non quasi me dereliquistis, sed vosipsos dicit Dominus. Hæc dicit Dominus omnipotens: Nónne ego vos rogaui, vt pater filios, & vt mater filias, & vt nutrix paruulos suos, vt essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum: & vos mihi in filios, & ego vobis in patrẽ? Ita vos collegi, vt gallina pullos suos sub
D alas suas. Modo autẽ quid faciam vobis? Proijciam vos à facie mea. Oblationem cùm mihi attuleritis, auertam faciẽ meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circunciſiones repudiaui. Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfeciſtis, & laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus, Hæc dicit Dominus omnipotens: Domus vestra deserta est. Proijciam vos sicut ventus stipulam, & filij procreationem non facient: quoniam mãdatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me, fecerunt. Tradã domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi. Prophetas non viderũt, & memorabuntur iniquitatum eorum. Testor populi venientis gratiam, cuius paruuli exultant cũ lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi. Et nũc frater aspice, quæ gloria: & vide populum venientem ab oriente, quibus dabo ducatũ Abraham, Isaac, & Iacob, & Osee, & Amos, & Michææ, & Ioel, & Abdiæ, & Ionæ, & Naũ, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus est.

S. Synagoga sub figura matris reuocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

CAP. II.

A HAec dicit Dominus. Ego eduxi populum istum de seruitute, quibus mãdata dedi per pueros meos prophetas quos audire noluerunt, sed irrita fecerũt mea consilia. Mater quæ eos generauit, dicit illis: Ite filij, quia ego vidua sum & derelicta. Educaui vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo feciſtis. Modo autem quid faciam vobis? Ego vidua sum & derelicta: ite filij, & petite à Domino misericordiam. Ego autem te pater testem inuoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamẽtum meum seruare, vt des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat. Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreuerunt sacramentum meũ. Væ tibi Assur, qui abscõdis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ, quorũ terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum. sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens. Hæc dicit Dominus ad Esdrã, nuntia populo meo, quoniam dabo eis regnum Ierusalem, quod daturus eram Israel. Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaueram illis. Lignum vitæ erit illis in B odore vnguenti, & non laborabunt, neq; fatigabuntur. Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, vt immorentur. Iam paratum est vobis regnum: vigilate. Testare cœlum & terrã. Contriui enim malum, & creaui bonum, quia viuo ego dicit Dominus, Mater amplectere filios tuos, educa illos cũ lætitia. Sicut columba confirma pedes eorũ: quoniam te elegi dicit Dominus. Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniã cognoui nomen meum in Israel. Noli timere mater filiorum, quoniam te elegi dicit Dominus. Mittam tibi adiutorium pueros meos Isaiam & Ieremiam, ad quorum consilium sanctificaui, & paraui tibi arbores duodecim grauatas varijs fructibus, & totidem fontes fluentes lac & mel: & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos. Viduam iustifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti, confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admitte. Senem & iuuenem intra muros tuos serua: mortuos vbi inueneris signans commenda sepulchro, & dabo tibi primã sessionem in resurrexione mea. Pausa & quiesce populus meus, quia veniet requies tua. Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum. Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet. eos ego enim requiram de numero tuo. Noli fatigari. Cùm enim vene- C rit dies pressuræ & angustiæ, alij plorabunt & tristes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris. Zelabunt gentes, & nil aduersus te poterunt, dicit Dominus. Manus meæ tegent te, ne filij tui gehennam videant. Iucundare mater cum filijs tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus. Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens. Amplectere natos tuos vsque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet. Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, vt irem ad Israel: ad quos cùm

venirẽ,reprobauerunt me,& respuerunt mandatum Domini. Ideoque vobis dico gentes, quæ auditis & intelligitis: Expectate pastorẽ vestrum,requiem æternitatis dabit vobis:quoniam in proximo est ille qui in fine seculi adueniet.Parati estote ad præmia regni,quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem tẽporis.Fugite vmbrã seculi huius:accipite iucunditatem gloriæ vestræ.Ego testor palàm salua
D torem meum.Commendatum donum accipite & iucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cœlestia regna vocauit.Surgite,& state, & videte numerum signatorum in cõuiuio Domini. Qui se de vmbra seculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt.Recipe Sion numerum tuum,& conclude candidatos tuos qui legem Domini compleuerũt. Filiorum tuorum quos optabas plenus est numerus.Roga imperium Domini, vt sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio. Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam,quã numerare non potui,& omnes canticis collaudabant Dominum.Et in medio eorum erat iuuenis statura celsus, eminentior omnibus illis,& singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur. Ego autem miraculo tenebar. Tunc interrogaui angelum, & dixi, Qui sunt hi Domine? Qui respondens,dixit mihi,Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt,& immortalem sumpserunt,& confessi sunt nomen Dei.Modo coronantur,& accipiũt palmas. Et dixi angelo, Ille iuuenis quis est,qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit? Et respondens dixit mihi.Ipse est filius Dei,quem in seculo cõfessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt. Tunc dixit mihi angelus,Vade,annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

S. In omnibus Adæ posteris & maxime in gentibus infidelibus abundat malitia.

CAP. III.

A ANno tricesimo ruinæ ciuitatis eram in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum: quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone. & ventilatus est spiritus meus valde,& cœpi loqui ad Altissimum verba timorata,& dixi, O dominator Domine,tu dixisti ab initio,quando plantasti terram,& hoc solus,& imperasti populo,& dedisti Adam corpus mortuũ: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritũ vitæ, & factus est viuẽs coram te, & induxisti eum in paradiso, quem plãtauerat dextera tua antequam terra aduentaret.Et huic mandasti diligere viã tuam, & præteriuit eam, & statim instituisti in
"eo'morte,& in nationibus eius,& natæ sunt "cum.3a
gẽtes,& tribus,& populi, & cognationes quarum non est numerus. Et ambulauit vnaquæque gens in voluntate sua,& mira agebant coram te,& spernebant præcepta tua. Iterum autem in tempore induxisti diluuium super inhabitantes seculum,& perdidisti eos.Et factũ B
est in vnoquoque eorum,sicut Adæ mori,sic his diluuium. Dereliquisti autẽ vnum ex his Noe cum domo sua, & ex eo iusti omnes. Et factum est, cùm cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram,& multiplicauerunt filios,& populos,& gentes multas:& cœperũt iteratò impietatem facere plus quàm priores. Et factum est, cùm iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his cui nomen erat Abraham. Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam:& disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei vt non vnquam derelinqueres semen eius.Et dedisti ei Isaac,& Isaac dedisti Iacob & Esau. Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna.Et factum est cùm educeres semen eius ex Aegypto, adduxisti super montem Sina.Et inclina- C
sti cœlos, & statuisti terram, & commouisti orbem,& tremere fecisti abyssos,& conturbasti seculum, & transijt gloria tua portas quatuor ignis & terræmotus, & spiritus & gelu, vt dares semini Iacob legem,& generationi Israel diligentiam. Et non abstulisti ab eis cor malignũ,vt faceret lex tua in eis fructũ. Cor enim malignũ baiulans primus Adam transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt. Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis,& discessit quod bonũ est,& mansit malignum.Et transierunt tempora,& finiti sunt anni:& suscitasti tibi seruum nomine Dauid, & dixisti ei ædificare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.Et factum est hoc annis multis, & dereliquerũt qui habitabant ciuitatem, in omnibus facientes sicut fecit Adam & omnes generationes eiús.vtebantur enim & ipsi corde maligno.Et tradidisti ciuitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.Nũquid meliora faciunt, qui habitant Babylonem?Et propter hoc dominabi D
tur Sion?Factum est,cùm veniissem huc,& vidissem impietates,quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc tricesimo anno,& excesit cor meum:quoniã vidi quomodo sustines eos peccãtes,& pepercisti impie agentibus, & perdidisti populum tuum,& conseruasti inimicos tuos,& nõ significasti.Nihil memini quomodo debeat dere

linqui

linqui via hæc. Nunquid meliora facit Babylon, quàm Sion? aut alia gẽs cognouit te præter Israel? aut quæ tribus crediderũt testamentis tuis, sicut Iacob? Quarum merces non comparauit, neq; labor fructificauit. Pertransiens enim pertransiui in gentibus, & vidi abũdantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum. Nunc ergo pondera in statéra nostras iniquitates, & eorum qui habitant in seculo: & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel. Aut quando non peccauerunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic obseruauit mandata tua? Hos quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua, gentes autem non inuenies.

S. Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis varijs similitudinibus.

CAP. IIII.

A ET respondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomen Vriel, & dixit mihi, Excedens excesit cor tuum in seculo hoc, & comprehendere cogitas viam altissimi. Et dixi, Ita Domine meus. Et respondit mihi, & dixit, Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te: de quibus mihi si renuntiaueris vnam ex his, & ego tibi demonstrabo viam quam desyderas videre, & docebo te vnde sit cor malignũ. Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Vade, pondera mihi ignis pondus, aut mẽsura mihi flatum venti, aut reuoca mihi diem quæ præterijt. Et respondi, & dixi, Quis natorum poterit facere, vt me interroges de his? Et dixit ad me, Si essem interrogans te, dicens, Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quãtæ venæ sunt in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi: diceres mihi fortasis, in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cœlum vnquam ascendi. nũc autem non interrogaui te nisi deigne, & vento, & die, per quem transisti, & à quibus separari non potes: & nõ respondisti mihi de eis. Et dixit mihi, Tu quæ tua sunt, tecum coadolescentia, non potes cognoscere: & quomodo poterit vas tuum capere altissimi viam, & iam exterius corrupto seculo intelligere corruptionem euidentem in facie mea? Et dixi illi, Melius erat nos non esse, quàm adhuc viuentes viuere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re. Et respondit ad me, & dixit, Proficiscens profectus sum ad syluam lignorum campi, & cogitauerunt cogitationem, & dixerunt, Venite, & eamus, & faciamus ad mare bellum, vt recedat coram nobis, & faciamus
B nobis alias syluas. Et similiter fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogitationem, & dixerunt, Venite ascendentes, debellemus syluas campi, vt & ibi consummemus nobismetipsis aliam regionem. Et factus est cogitatus syluæ in vanum. venit enim ignis, & consumpsit eam. Similiter & cogitatus fluctuum maris. stetit enim arena, & prohibuit eos. Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quẽ condemnare? Et respondi, & dixi, Vtique vanam cogitationẽ cogitauerunt. terra enim data est syluæ & mari locus portare fluctus suos. Et respondit ad me, & dixit, Bene tu iudicasti, & quare non iudicasti tibimetipsi? Quemadmodũ enim terra syluæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodo possunt: & qui super cœlos, quæ super altitudinem cœlorum. Et respondi, & dixi, Deprecor te Domine, vt mihi detur sensus intelligendi. C non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie. propter quid Israel datus in opprobrium gentibus: quem dilexisti populum, datus est tribubus impijs, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquam sunt: & pertransiuimus de seculo, vt locustæ, & vita nostra stupor & pauor, & nec digni sumus misericordiam consequi. Sed quid faciet nomini suo quod inuocatum est super nos? Et de his interrogaui. Et respondit ad me, & dixit, Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat seculum pertransire, & non capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est seculum hoc & infirmitatibus. De quibus autem interrogas, dicam: seminatum enim est malum, & necdum venit destructio ipsius. Si ergo non inuersum fuerit quod seminatum est & discesserit locus vbi seminatũ est malum, nõ veniet vbi seminatum est bonum. Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generauit vsque nunc, & generat vsque cùm veniat area? Aestima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis generauit: quando secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus, quàm magnam aream incipient facere? Et respondi, & dixi, "Quomodo, '& quando hæc? Quare modici & mali anni nostri? Et respondit ad me, & dixit mihi, Non festines tu super altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum. nam excessus tuus multus. Nónne de his interrogauerunt animæ iustorũ in promptuarijs suis, dicentes, Vsquequo spero sic? & quando veniet fructus areæ mercedis nostræ? Et respondit ad ea Ieremiel archangelus, & dixit, Quãdo impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statéra ponderauit seculum, & mensura mensurauit tem-

" Quo? 2.

pora,& numero numerauit tempora, & non commouit, nec excitauit vsquedum impleatur prædicta mensura.Et respondi, & dixi, O Dominator Domine,sed & nos omnes pleni
D sumus impietate.Et ne forte propter nos non impleantur iustorum areæ, propter peccata inhabitantium super terram. Et respondit ad me,& dixit, Vade, & interroga prægnantem, siquando impleuerit nouem menses suos,adhuc poterit matrix eius retinere partum in semetipsa? Et dixi,Non potest Domine. Et dixit ad me,In inferno promptuaria animarum matrici assimilata sunt. Quemadmodum enim illa festinat quæ parit,effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat reddere ea quæ commendata sunt. Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre.Et respondi,& dixi.Si inueni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est,& si idoneus sum, demonstra mihi,si plusquam præteritum sit habet venire,aut plura pertransierunt supra quàm futurum est. Quid pertransiuit,scio:quid autem futurum sit,ignoro.Et dixit ad me, Sta super dexteram partē, & demonstrabo tibi interpretationem similitudinis.Et steti,& vidi:& ecce fornax ardēs transijt coram me. & factum est, cùm transiret flamma, vidi: & ecce superauit fumus.Post hæc transijt coram me nubes plena aquæ,& immisit pluuiam impetu multam. & cùm transissēt impetus pluuiæ, superauerunt in ea guttæ.Et dixit ad me, Cogita tibi, sicut crescit pluuia amplius quàm guttæ, & ignis quàm fumus: sic superabundauit quæ transiuit mensura. Superauerunt autem guttæ,& fumus:& oraui,& dixi, Putas viuo vsq; in diebus illis?vel quid erit in diebus illis?Respondit ad me, & dixit, De signis, de quibus me interrogas,ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

S. Varia signa de futuris rebus Edræ per angelum ostenduntur pro captiuorum spe ac consolatione.

CAP. V.

A DE signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitāt terram in censu multo: & absconde-
tur veritatis via:& sterilis erit à fide regio: & multiplicabitur iniustitia super hanc quam ipse tu vides,& super quam audisti olim:& erit impositio vestigio quam nunc vides regnare regionem,& videbunt eam desertam. Si autem tibi dederit altissimus viuere, videbis post tertiam tubam, & relucescet subito sol noctu, & luna ter in die, & de ligno sanguis stillabit,& lapis dabit vocem suam, & populi commouebuntur:& regnabit,quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationem facient: & mare Sodomiticum pisces reijciet,& dabit vocem noctu,quā non nouerant multi. omnes autem audient vocem eius,& chaos fiet per loca multa,& ignis frequenter remittetur, & bestiæ agrestes transmigrabunt,& mulieres menstruatæ parient monstra,& in dulcibus aquis salsæ inueni entur, & amici omnes semetipsos expugnabunt: & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum: & quæretur à multis, & nō inuenietur:& multiplicabitur in iustitia, & incontinentia super terram. Et interrogabit regio proximam suam,& dicet, Nunquid per te pertrāsijt iustitia iustum faciens?Et hoc negabit.Et erit in illo tempore,& sperabunt homines,& non impetrabunt:laborabunt,& non dirigentur viæ eorum. Hæc signa dicere tibi permissum est mihi:& si oraueris iterum & ploraueris, sicut & nūc,& ieiunaueris septem diebus, audies iterato horum maiora. Et euigilaui, & corpus B
meum horruit valde:& anima mea laborauit, vt deficeret: & tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortauit me, & statuit me super pedes.Et factum est in nocte secunda,& venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Vbi eras?& quare vultus tuus tristis? An nescis, quoniā tibi creditus est Israel in regione transmigrationis eorum? Exurge ergo,& gusta panem,& non derelinquas nos, sicut pastor gregē suum in manibus lupo rum malignorum. Et dixi ei, Vade à me, & non appropies ad me.Et audiuit,vt dixi: & recessit à me.& ego ieiunaui diebus septem vlulans & plorans,sicut mihi mandauit Vriel angelus. Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valde, & resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterum cœpi loqui coram altissimo sermones,& dixi, Dominator Domine ex omni sylua terræ,& omnibus arboribus eius, elegisti vineam vnicam:& ex omni terra orbis,elegisti tibi foueam vnā: & ex omnibus floribus orbis,elegisti tibi lilium vnum: & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum vnū:& ex omnibus ædificatis ciuitatibus, sanctificasti tibimetipsi Sion:& ex omnibus creatis volatilibus,nominasti tibi columbam vnā: & ex omnibus plasmatis pecoribus,prouidisti tibi ouem vnam: & ex omnibus multiplicatis populis, acquisiuisti tibi populum vnum: & ab omnibus probatam legem donasti huic quem desyderasti populo. Et nunc Domine,vt quid tradidisti vnum pluribus? Et præparasti super vnam radicem alias, & dispersisti vnicum tuum in multis: & conculcauerunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant. C

bant. Et si odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari. Et factum est, cùm locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita nocte, & dixit mihi, Audi me, & instruam te: & intende mihi, & adijciam coram te. Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quàm qui eum fecit? Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & inuestigare partem iudicij eius. Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine? Ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, vt non viderem laborem Iacob, & defatigationem generis Israel? Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & reuirida mihi aridos flores, & aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus, demonstra mihi vocis imaginem: & tunc ostendam tibi laborem, quem rogas videre. Et dixi, Dominator Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cũ hominibus habitationem non habet? Ego autem insipiens: & quomodo potero dicere de his, quibus me interrogasti? Et dixit ad me, Quomodo non potes facere vnum de his quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iudicium meũ, aut in fine charitatem, quã populo pro-
D misi. Et dixi, Sed ecce Domine, tu prope es his qui in finem sunt: & quid faciẽt, qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos? Et dixit ad me, Coronæ assimilabo iudicium meũ. Sicut non nouissimorũ tarditas, sic nec priorum velocitas. Et respondi, & dixi, Nec poteras facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnum, vt celerius iudicium tuum ostendas? Et respondit ad me, & dixit, Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere seculum eos qui in eo creandi sunt, in vnũ. Et dixi, Quomodo dixisti seruo tuo, quoniam viuificans viuificasti à te creatam creaturam in vnum, & sustinebat creatura: poterit & nunc portare præsentes in vnum. Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, & dices ad eam, Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, vt det decem in vnum. Et dixi, Non vtique poterit, sed secundum tempus. Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam per tempus. Quẽ admodum enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego disposui à me creatum seculum. Et interrogaui, & dixi, Cùm iam dederis mihi viam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuuenis est: iam senectuti appropinquat. Et respondit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi. Dices enim ei, Quare quos peperisti, nũc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura? Et dicet tibi & ipsa, Alijs sunt qui in iuuentute virtutis nati sunt: & alij qui sub tẽpore senectutis deficiente matrice sunt nati. Consydera ergo & tu, quoniam minori statura estis præ his qui ante vos: & qui post vos, minori quàm vos, quasi iam senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, demõstra seruo tuo per quẽ visites creaturam tuam.

S. Deus omnia nouit antequam fiant, & omnia creauit propter hominem, omniumq; fines considerat. CAP. VI.

ET dixit ad me, Initio terreni orbis, & A antequam starent exitus seculi, & antequam spirarent conuentiones ventorum, & antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores coruscationum, & antequam confirmarentur fundamẽta paradisi, & antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ angelorum, & antequam extollerentur altitudines aeris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & antequam æstuarent camini in Siõ, & antequam inuestigarentur præsentes anni, & antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant adinuentiones, & consignati essent qui fidem thesaurizauerunt: tunc cogitaui, & facta sunt per me solum, & non per alium: & finis per me, & nõ per alium. Et respondi, & dixi, Quæ erit separatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium? Et dixit ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Iacob & Esau, manus Iacob tenebat ab initio calcaneum Esau finis enim huius seculi Esau, & principium sequentis Iacob. Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere Esdra. Et respondi, & dixi. O Dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, oro vt demonstres seruo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demõstrasti nocte præcedenti. Et respondit, & dixit ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus. Et erit sicut commotio, nec commouebitur locus, in quo stes super eum. Ideo cùm loquitur, tu non expaueas, quoniam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur, quoniam de ipsis sermo tremiscit & commouetur. scit enim quoniam finem eorum oportet commutari. Et factũ est, cũ audissem, surrexi super pedes meos, & audiui, & ecce vox loquens, & sonus eius sicut

sonus aquarum multarum,& dixit,Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam,vt visitem habitantes in terra: & quando inquirere incipiã ab eis qui iniustè nocuerunt iniustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion. & cùm superſignabitur seculum quod incipiet pertransire, hæc signa faciam, Libri aperiẽtur ante faciem firmamenti,& omnes videbunt simul,& anniculi infantes loquentur vocibus suis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium,& viuent,& suscitabuntur. Et subitò apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subitò inuenientur vacua:& tuba canet cum sono, quam cùm omnes audierint, subitò expauescent. Et erit in illo tempore,debellabunt amici amicos vt inimici,& expauescet terra cum his:& venæ fontium stabunt, & non decurrent in horis tribus. & erit,omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædixi tibi,ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & finem seculi vestri. Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem nõ gustauerunt à natiuitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & conuertetur in sensum alium.Delebitur enim malũ, & extinguetur dolus. Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis. Et factum est cùm loqueretur mihi,& ecce paulatim intuebar super eum ante quem stabam, & dixit ad me hæc, Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis. Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris septem diebus, iterum tibi renuntiabo horum maiora per diem quàm audiui. Audita est enim vox tua apud altissimũ. C vidit enim fortis directionem tuam, & prouidit pudicitiam,quam à iuuentute tua habuisti: & propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia,& dicere tibi:Confide, & noli timere, & noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana,vt nõ properes à nouissimis tẽporibus.Et factum est post hæc, & flebam iterũ: & similiter ieiunaui septem diebus, vt suppleam tres hebdomadas,quæ dictæ sunt mihi.Et factũ est in octaua nocte, & cor meũ turbabatur iteratò in me,& cœpi loqui coram Altissimo.Inflammabatur enim spiritus meus valde,& anima mea anxiabatur,& dixi,O Domine, loquẽs loquutus es ab initio creaturæ in primo die,dicens,Fiat cœlũ & terra: & tuum verbum opus perfectum.Et erat tunc spiritus,& tenebræ circunferebantur,& silentiũ, sonus vocis hominis nõdum erat abs te.Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum. Et die secundo creasti spiritũ firmamenti, & imperasti ei vt diuideret & diuisionem faceret inter aquas,vt pars quædã sursum recederet,pars verò deorsum maneret.Et tertia die imperasti aquis cõgregari in septima parte terræ:sex verò partes siccasti,& cõseruasti vt ex his sint corã te ministrantia seminata à Deo,& culta.Verbum enim tuum processit,& opus statim fiebat. Processit enim subitò fructus multitudinis immensus,& concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili,& odores odoramẽti inuestigabilis. & die tertia hæc facta sunt.Quarta autem die imperasti fieri so D lis splendorem, lunæ lumen,stellarum dispositionem:& imperasti eis, vt deseruirent futuro plasmato homini. Quinto autem die dixisti septimæ parti,vbi erat aqua congregata,vt procrearet animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat. aqua muta, & sine anima quæ Dei nutu iubebantur,animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.Et tunc conseruasti duas animas:nomen vni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti Leuiathan, & separasti ea ab alterutro.Non enim poterat septima pars,vbi erat aqua congregata,capere ea. Et dedisti Henoch vnam partem,quæ siccata est tertio die,vt habitet in ea vbi sunt mõtes mille. Leuiathan autem dedisti septimam partem humidam,& seruasti eã, vt fiat in deuorationem quibus vis,& quando vis. Sexto aũt die imperasti terræ,vt crearet coram te iumenta,& bestias,& reptilia: & super his Adã, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti,& ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti populum. Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti seculum.Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse,& quoniam saliuæ assimilatæ sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.Et nunc Domine,ecce,istæ gentes quæ in nihilum deputatæ sunt,cœperunt dominari nostri,& deuorare:nos autem populus tuus quem vocasti primogenitum vnigenitum æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum:& si propter nos creatum est seculum, quare non hæreditatem possidemus cum seculo? Vsquequo hæc.

S. *Absque tribulationibus non peruenitur ad immortalem vitam: & nunc quidem prosunt orationes iustorum, post extremum autẽ iudicium nihil immutabitur. Varijs vitijs subijciunt se homines, sed Dominus est misericors.*

CAP. VII. A

ET factum est,cùm finissem loqui verba hæc, missus est ad me angelus qui missus fuerat ad me primis noctibus,& dixit ad me,surge Esdra, & audi sermones quos veni loqui ad te.Et dixi,Loquere Deus meus.

Et di-

Et dixit ad me, Mare positum est in spatioso loco, vt esset altum & immensum: erit autem ei introitus in angusto loco positus, vt esset similis fluminibus. Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum vel dominari eius: si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit? Item aliud, Ciuitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum: introitus eius angustus & in præcipiti positus, vt esset à dextris quidem ignis, à sinistris aqua alta: semita autem est vna sola inter eos posita, hoc est inter ignem & aquam, vt non capiat semita, nisi solummodo vestigium hominis. Si autem dabitur ciuitas homini in hæreditatem, si nunquam ante positum periculum pertransierit, quomodo accipiet hæreditatem suam? Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israel pars. Propter eos enim feci seculũ: & quando trangressus est Adam cõstitutiones meas, iudicatum est quod factum est. Et facti sunt introitus huius seculi angusti, & dolentes, & laborioſi: pauci autem & mali, & periculorum pleni, & labore magno perè fulti. nã maioris seculi introitus spatioſi & securi, & facientes immortalitatis fructũ. Si ergo ingredientes non fuerunt ingressi qui viuũt, angusta & vana hæc: nõ poterunt recipere quæ sunt reposita. Nunc ergo quare tu conturbaris, cùm sis corruptibilis? & quid mouêris tu, cũ sis mortalis, Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in præsenti? Respondi & dixi, Dominator Domine, ecce dispoſuisti lege tua, quoniam iusti hæreditabunt hæc, impij autem peribunt: iusti autem ferent angusta, sperantes spatioſa. qui
B enim impiè gesserunt, & angusta passi sunt, & spatioſa non videbunt. Et dixit ad me, Non est iudex super Deum, neque intelligens super Altissimum. Pereunt enim multi præsentes, quia negligitur quæ antepoſita est Dei lex. Mandans enim mandauit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viuerẽt, & quid obseruantes non punirentur. Hi autẽ non sunt persuasi, & cõtradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis, & propoſuerunt sibi circunuentiones delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias eius non cognouerunt, & legem eius spreuerunt, & sponsiones eius abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non habuerunt, & opera eius non perfecerunt. propter hoc Esdra vacua vacuis, & plena plenis. Ecce tempus veniet, & erit quando veniẽt signa quæ prædixi tibi, & apparebit sponsa, & appareſcens ostendetur quæ nunc subducitur terra: & omnis qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea. Reuelabitur enim filius meus Iesus cum his qui cum eo sunt, & iucundabitur qui relicti sunt in annis quadringentis. Et erit post annos hos, & morietur filius meus Christus, & oẽs qui spiramentum habẽt homines: & conuertetur seculum in antiquũ silentium diebus septem, sicut in prioribus iudicijs, ita vt nemo derelinquatur. Et erit post dies septem, excitabitur quod nondum vigilat seculũ, & morietur corruptum. & terra reddet quæ in ea dormiunt, & puluis qui in eo silentio habitant, & promptuaria reddẽt quæ eis commendatæ sunt animæ. Et reuelabitur Altissimus super sedem iudicij, & pertransibunt miseriæ, & longanimitas congregabitur. Iudicium autem solùm remanebit, veritas stabit, & fides conualescet, & opus subsequetur, & merces ostendetur, & iustitiæ vigilabunt, & iniustitiæ non dominabuntur. Et dixi, Primus Abra C
ham propter Sodomitas orauit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccauerunt, & qui post eũ pro Israel in diebus Achaz, & Samuelis, & Dauid pro confractione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem, & Elias pro his qui pluuiam acceperunt, & pro mortuo vt viueret, & Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis. Si ergo modo quando corruptibile increuit, & in iustitia multiplicata est, & orauerunt iusti pro impijs: quare & nunc sic non erit? Et respondit ad me, & dixit, Præsens seculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc orauerunt pro inualidis. Dies enim iudicij erit finis temporis huius, & initium temporis futuræ immortalitatis, in quo transiuit corruptela: solùta est intemperantia, abscissa est incredulitas: creuit autem iustitia, orta est veritas. tunc enim nemo poterit saluare eum qui perijt, neque demergere qui vicit. Et respondi, & dixi, Hic est sermo meus primus & nouissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cùm iam dedisset, coercere eum vt non peccaret. Quid enim prodest hominibus in præsenti viuere in tristitia, & mortuos sperare punitionem? O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solius tuus casus, sed & noster qui ex te aduenimus. Quid enim prodest nobis si promissum est nobis immortale tempus: nos aũt mortalia opera egimus? Et quoniã prædicta est nobis perrẽnis spes: nos verò pessimi vani facti sumus. Et quoniã reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis: nos verò malè conuersati sumus. Et quoniam reposita est gloria Altissimi protegere eos qui tardè conuersati sunt: nos autem pessimis vijs ambulauimus. Et quoniam ostendetur paradisus, cuius fructus incorruptus perseuerat, in quo est securitas & medela: nos verò nõ ingrediemur

grediemur. in ingratis enim locis conuersati
D sumus. Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super tenebras nigræ. nō enim cogitauimus viuentes quando iniquitatem faciebamus, quòd incipiemus post mortem pati. Et respondit, & dixit, Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo, vt si victus fuerit, patiatur quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico: quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cùm viueret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, vt viuas. Non crediderūt aūt ei, sed nec post eum phrophetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos: quoniā non esset tristitia in perditionē eorum, sicut futurū est gaudiū super eos, quibus persuasa est salus. Et respondi, & dixi, Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quòd miserea tur his qui nondum in seculo aduenerunt, & quòd miseretur illis qui conuersionem faciūt in lege eius: & longanimis est, quoniam lōganimitatem præstat his qui peccauerunt quasi suis operibus: & munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentijs: & multæ misericordiæ, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præsentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt. Si enim non multiplicauerit misericordias suas, non viuificabitur seculum cum his qui inhæreditabāt in eo. & donat: quoniam si non donauerit de bonitate sua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars viuificari hominum. & iudex si nō ignouerit his qui curati sunt verbo eius, & deleuerit multitudinem contentionū: non fortasis derelinquerentur in numerabili multitudine, nisi pauci valde.

S. Deus in hoc seculo misericors agnoscitur propter peccatores, plurimi tamen damnantur, at iustis præmia sunt reposita.

CAP. VIII.

A ET respondit ad me, & dixit, Hoc seculū fecit Altissimus propter multos, futurū autem propter paucos. Dicam autē coram te similitudinem Esdra. Quomodo autē interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis vnde fiat fictile, parum autem puluerem vnde aurum fit: sic & actus præsentis seculi. Multi quidem creati sunt, pauci autem saluabuntur. Et respondi, & dixi, Absorbe ergo anima sensum, & deuora quod sapit. conueniſti enim obaudire, & prophetare "volens". Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo viuere. O Domine, si non permittes seruo tuo, vt oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensum culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis? Solus enim es, & vna plasmatio nos sumus manuum tuarū, sicut locutus es: & quomodo nūc in matrice plasmatū est corpus, & præstas membra: conseruatur in igne & aqua tua creatio: & nouem mensibus patitur tua plasmatio tuā creaturam quæ in ea creata est: ipsum aūt quod seruat & quod seruatur, vtraque seruabuntur: seruataque quandoque iterum reddit matrix, quæ in ea creuerunt. Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarū, vt nutriatur id quod plasmatum est vsque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordiæ. Enutristi eum tua iustitia, & erudisti eum in lege B
tua, & corripuisti eum tuo intellectu: & mortificabis eum, vt tuam creaturam: & viuificabis eum vt opus tuum. Si ergo perdideris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, vt & id quod fiebat seruaretur. Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo: & de hæreditate tua, propter quam lugeo: & propter Israel, propter quem tristis sum: & de Iacob, propter quem doleo: ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui habitamus terram. Sed audiui celeritatem iudicis qui futurus est. Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum, & loquar coram te. Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur: & dixi Domine, qui inhabitas seculum, cuius oculi eleuati in superna & aere: & cuius thronus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tremore, quorum seruatio in vento & igni conuertitur: cuius verbum verum, & dicta perseuerantia: cuius iussio fortis, & dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur: exaudi orationem serui tui, & auribus percipe precationem figmenti tui. Dum enim viuo, loquar: & dum sapio, respōdebo. Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate seruiunt. Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt. Nec cogites qui in cō spectu tuo falsē couersati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognouerunt. Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendidè docuerunt. Nec indigneris eis qui bestijs peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia confidunt, & gloria. Quoniā nos & patres nostri talibus mor- C
bis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis. Si enim desyderaueris vt

"voles. 3.

ris vt nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera iustitiæ. Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita, ex proprijs operibus recipient mercedem. Quid est enim homo, vt ei indigneris: aut genus corruptibile, vt ita amarus sis de ipso? In veritate enim nemo de genitis est qui non impie gessit, & de confitentibus qui non deliquit. In hoc enim annuntiabitur iustitia tua, & bonitas tua Domine, cùm misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum. Et respondit ad me, & dixit. Recte locutus es aliqua: & iuxta sermones tuos sic & fiet. quoniam non verè cogitabo super plasma eorum qui peccauerunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem: sed iucundabor super iustorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoque, & saluationis & mercedis receptionis. Quo modo ergo locutus sum, sic & est. Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plãtationes multitudinis plantat, sed nõ in tẽpore omnia quæ seminata sunt, saluantur, sed nec omnia quæ plantata sunt, radicabunt: sic & qui in seculo seminati sunt, non omnes saluabuntur. Et respondi, & dixi, Si inueni gratiam, loquar. Quo modo semen agricolæ si non ascenderit aũt non acceperit pluuiam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluuiæ, sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniã similatus es ei, propter quem omnia plasmasti, & similasti semini agricolæ. Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, & miserere hæreditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris. Et respondit ad me, & dixit, Quæ sunt præsentia ptæsentibus, & quæ futura futuris. Multum enim tibi restat, vt possis diligere meam creaturã super me: tibi autem frequenter & ipsi proximaui, iniustis autem nunquã. Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo, quoniam humiliasti te sicut decet te: & nõ iudicasti te, vt inter iustos plurimum glorificeris. Propter quod miseriæ multæ, & miserabiles efficientur eis qui habitant seculum in nouissimis: quia in multa superbia ambulauerunt. Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam. Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitæ, præparatum est futurum tempus, præparata est abundãtia, ædificata est ciuitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapiẽtia. Radix mali signata est à vobis: infirmitas, & tinea à vobis absconsa est: & in infernũ fugit corruptio in obliuione. Transierunt dolores, & ostẽsus est in fine thesaurus immortalitatis. Noli ergo adijcere inquirẽdo de multitudine eorũ qui pereunt. Nam & ipsi accipientes libertatẽ, spreuerunt Altissimum, & legem eius cõtempserunt, & vias eius dereliquerunt. Adhuc aũt iustos eius cõculcauerunt, & dixerunt in corde suo non esse Deum: & quidẽ scientes quoniam moriuntur. Sicut enim vos susci pient quæ prædicta sunt: sic eos sitis & cruciatus, quæ præparata sunt. non enim voluit hominẽ disperdi. Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinauerunt nomẽ eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparauit eis vitam. Quapropter iudicium meum modo appropinquat. Quæ non omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respõdi, & dixi, Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere in nouissimis: sed non demonstrasti mihi quo tempore.

S. Iudicia Dei sicut & alia eius opera egregia, præcedent aliqua signa.

CAP. IX.

ET respondit ad me, & dixit, Metiens A metire tempus in semetipso: & erit cùm videris, quando transierit pars quædam signorum quæ prædicta sunt, tunc intelliges quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare seculum quod ab eo factũ est. Et quando videbitur in seculo motio locorum, & populorum turbatio, tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus à diebus qui fuerunt ante te ab initio. Sicut enim omne quod factum est in seculo initium habet, pariter & consummationem, & cõsummatio est manifesta: sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigijs & virtutibus, & consummationes in actu & in signis. Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua & per fidem, in qua credidistis relinquetur de prædictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificaui me à seculo. Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptu. Qui enim non cognouerunt me, viuentes beneficia consecuti: & qui fastidierũt legem meam, cùm adhuc erant habentes libertatem, & cùm adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus non intellexerunt, sed spreuerũt: hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere. Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impij cruciabuntur: sed inquire quomodo iusti saluabuntur, & quorum seculũ, & propter quos seculum, & quando. Et respondi, & dixi, Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quam qui saluabuntur: sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et respondit ad me, & dixit, Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis & crea-

creatio:& qualis agricola, talis cultura:quoniam tempus erat seculi. Et nunc cùm essem parans eis his qui nunc sunt,antequam fieret seculum, in quo habitarent:& nemo mihi cõ
"creatur.2. tradixit.tunc enim quisque, & nunc"creator' in mundo hoc parato, & messe indeficienti, & lege inuestigabili corrupti sunt mores eorum.Et considerauisseculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo aduenerunt.& vidi, & peperci ei valde: & seruaui mihi acinum de botro,& plantationem de tribu multa.Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est,& seruetur acinus meus, & plantatio mea : quia cum multo labore perfeci. Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non ieiunabis in eis: ibis in campum florum,vbi domus non est ædificata: & manducabis solummodo de floribus campi, & carnẽ non gustabis,& vinum non bibes, sed solum modo flores.deprecare Altissimum sine inter
C missione, & veniam,& loquar tecum.Et profectus sum, sicut dixit mihi in campum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducaui,& facta est esca earum mihi in saturitatem.Et factũ est post dies septem. & ego discumbebam supra fœnũ, & cor meũ iterum turbabatur sicut ante .Et apertũ est os meum, & inchoaui dicere coram Altissimo,& dixi, O Domine, te nobis ostendens ostensus es patribus nostris in deserto, quod non calcatur:& infructuoso,quando erant exeuntes de Aegypto:& dicens dixisti, Tu Israel audi me, & semen Iacob intende sermonibus meis. Ecce enim ego semino in vobis legem meã,& faciet in vobis fructũ,& glorificabimini in eo per seculũ.Nam patres nostri accipientes legem, non seruauerunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis non parens:nec enim poterat, quoniam tuus erat. Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat. Et ecce, consuetudo est, vt cùm acceperit terra semen, vel nauem mare, vel vas aliquod escam vel potum:cùm fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel in quod missum est:simul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ suscepta sunt,exterminantur, & susceptа iam non manent apud nos. sed nobis
D sic non factum est. Nos quidem qui legem accepimus peccantes periuimus,& cor nostrum quod suscepit eam:nam lex non perijt,sed per mansit in suo labore.Et cùm loquerer hæc in corde meo,respexi oculis meis,& vidi mulierem in dextera parte. & ecce hæc lugebat, & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta eius discissa, & cinis super caput eius. Et dimisi cogitatus,in quibus eram cogitans,& conuersus sum adeã,& dixi ei,Vt quid fles?& quid doles animo ? Et dixit ad me,Dimitte me Domine meus,vt defleam me,& adijciam dolorem:quoniã valde amaro sum animo,& humiliata sum valde.Et dixi ei, Quid passa es?dic mihi. Et dixit ad me,Sterilis fui ego famula tua,& non peperi, habens maritũ annis triginta. Ego enim per singulas horas,& per singulos dies,& annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die.Et factũ est,post triginta annos exaudiuit me Deus ancillã tuam,& vidit humilitatem meã, & attendit tribulationi meæ,& dedit mihi filiũ,& iucũdata sum super eum valde ego,& vir meus, & oẽs ciues mei, & honorificabamus valde Fortem.Et nutriui eum cum labore multo.Et factum est cùm creuisset, & venisset accipere vxorem,feci diem epuli.

S. Per mulierem flentem rursusq; refulgentem ostenditur figurari Ierusalem.

CAP. X.

ET factum est,cùm introisset filius meus A in thalamo suo,cecidit,& mortuus est: & euertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes ciues mei ad consolandum me, & quieui vsque in alium diem vsque nocte. Et factum est, cùm omnes quieuissent vt me cõsolarentur vt quiescerem: & surrexi nocte, & fugi:& veni sicut vides in hoc campo:& cogito iam non reuerti in ciuitatem,sed hic consistere:& neque manducare,neque bibere,sed sine intermissione lugere, & ieiunare vsque dum moriar.Et dereliqui sermones in quibus eram,& respondi cum iracundia ad eam,& dixi,Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum,& quæ nobis cõtingunt? Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur,& humilitate humiliata est,& luget validissime.Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes sumus : quoniam omnes contristati sumus,tu autem contristaris in vno filio?Interroga enim terram, & dicet tibi : quoniam hæc est, quæ debeat lugere casum tantorum super eam germinantium.Et ex ipsa ab initio omnes nati,& alij venient:& ecce, penè omnes in perditionem ambulant, & exterminium fit multitudo eorum. Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit,quàm tu,quæ pro vno doles?Si autem dicis mihi. Quoniam non est planctus meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidi, quem cum mœroribus peperi, & cum doloribus genui: terra autem secundum viam terræ, abijtque in ea multitudo præsens,quo modo euênit: & ego tibi dico,sicut tu cũ labore peperisti,sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam.Nunc ergo retine apud temetipsam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt

tigerunt casus. Si enim iustificaueris terminum Dei, & consilium suum recipies in tem-
B pore, & in talibus collaudaberis. Ingredere ergo in ciuitatem ad virum tuum. Et dixit ad me, Non faciam, neque ingrediar ciuitatem, sed hic moriar. Et aposui adhuc loqui ad eam, & dixi, Noli facere hunc sermonem, sed cõsenti persuadẽti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Ierusalem. Vides enim quoniã sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est, & psalterium nostrũ humiliatum est, & hymnus conticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomẽ quod inuocatum est super nos, penè prophanatum est: & liberi nostri cõtumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Leuitæ nostri in captiuitatem abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt, & paruuli nostri perditi sunt, & iuuenes nostri seruierũt, & fortes nostri inualidi facti sunt: & quod omniũ maius, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua. nam & tradita est in manibus eorum qui nos oderũt. Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorum, vt tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Altissimus requietionem laborum. Et factum est, cùm loquebar ad eam, facies eius fulgebat subito & species, coruscus fiebat visus eius, vt essem pauens valde ad eam, & cogitarem quid
C esset hoc. Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, vt commoueretur terra à mulieris sono. & vidi: & ecce, amplius mulier non comparebat mihi, sed ciuitas ædificabatur, & locus demõstrabatur de fundamentis magnis: & timui, & clamaui voce magna, & dixi, Vbi est Vriel angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mẽtis huius, & factus est finis meus in corruptionẽ, & oratio mea in improperium. Et cũ essem loquens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me: & ecce eram posi tus vt mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, & confortauit me, & statuit me super pedes meos, & dixit mihi, Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi, Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundum sermones tuos, & exiui in campum: & ecce vidi, & video quod non possum enarrare. Et dixit ad me, Sta vt vir, & [a]commouebo'te. Et dixi, Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, vt non frustra moriar: quoniam vidi quæ non sciebam, & audio quæ non scio. Aut nunquid sensus meus fallitur, & anima mea somniat? Nunc ergo deprecor te vt demonstres seruo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, & dixit, Audi me & doceam te, & dicam tibi de quibus times: quoniam Altissimus reuelauit tibi mysteria multa. Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristabaris pro populo tuo, & valde lugebas propter Sion. Hic ergo intellectus visionis quæ tibi apparuit ante paululum. Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam. Nunc autem iam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi ciuitas ædificari: & quoniam enarrabat tibi de casu filij sui, hæc absolutio est. Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion: & quo D
niam dixit tibi quam & nunc conspicies, vt ciuitatem ædificatam. Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quando nõ erat in ea adhuc oblatio oblata. Et factum est post annos triginta, ædificauit Salomon ciuitatem, & obtulit oblationes: tunc fuit qnando peperit sterilis filium. Et quod tibi dixit, quoniam nutriuit eum cum labore, hoc erat, habitatio in Ierusalem. Et quoniam dixit tibi quòd filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est ruina Ierusalem. Et ecce, vidisti similitudinem eius: & quoniam filium lugeret, inchoasti consolari eam: & de his quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda. Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriæ eiùs, & pulchritudinem decôris eius. Propterea enim dixi tibi vt maneres in campo vbi domus non est ædificata. Sciebã enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi ostẽdere hæc: propterea dixi tibi vt venires in agrum vbi non est fundamentum ædificij. Nec enim poterat opus ædificij hominis sustineri in loco, vbi incipiebatur Altissimi ciuitas ostendi. Tu ergo noli timere, neque expaueſcat cor tuum, sed ingredere, & vide splendorem & magnitudinem ædificij, quantum capax est tibi visus oculorum videre: & post hæc audies quantum capit auditus aurium tuarum audire. Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissimum sicut & pauci. Nocte autem quæ in crastinum futura est, manebis hic: & ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant super terram à nouissimis diebus. Et dormiui illam noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

S. Apparet Esdræ in visione aquila principatum vniuersi vsurpans.

CAP. XI.

Et vi-

[a] commonebo. 4.

A ET vidi ſomnium, & ecce aſcendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum, & capita tria. Et vidi, & ecce expandebat alas ſuas in omnem terram, & omnes venti cœli inſufflabant in eam, & colligebantur. Et vidi, & de pennis eius naſcebantur contrariæ pennæ, & ipſæ fiebant in pennaculis minutis & modicis. Nam capita eius erant quieſcẽtia, & dimidium caput erat maius aliorum capitum, ſed ipſa quieſcebat cum eis. Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis ſuis, & regnauit ſuper terram, & ſuper eos qui habitant in ea. Et vidi, quoniam ſubiecta erant ei omnia ſub cœlo, & nemo illi contradicebat, neque vnus de creatura quæ eſt ſuper terram. Et vidi, & ecce ſurrexit aquila ſuper vngues ſuos, & miſit vocem pennis ſuis, dicẽs, Nolite omnes ſimul vigilare, dormite vnuſquiſque in loco ſuo, & per tempus vigilate. Capita autẽ in nouiſsimo ſeruentur. Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus eius, ſed de medietate corporis eius. Et numeraui contrarias pennas eius, & ecce ipſe erant octo. Et vidi, & ecce à dextera parte ſurrexit vna penna, & regnauit
B ſuper omnem terram. Et factum eſt cùm regnaret, venit ei finis, & nõ apparuit locus eius: & ſequens exurrexit, & regnabat. Ipſa multũ tenuit tempus. Et factum eſt cùm regnaret, & veniebat finis eius, vt non appareret ſicut prior. Et ecce vox emiſſa eſt illi, dicens, Audi tu quæ tanto tempore tenuiſti terram. hæc annuntio tibi antequam inſipias non apparere. Nemo poſt te tenebit tempus tuum, ſed nec
▷.5. dimidium eius. Et leuauit▷ ſe'tertia, & tenuit principatum ſicut & priores: & non apparuit & ipſa. Et ſic contingebat omnibus alijs ſingulatim principatum gerere, & iterum nuſquam comparere. Et vidi, & ecce in tempore ſequẽtes pennæ erigebantur à dextera parte, vt tenerent & ipſæ principatum: & ex his erant quæ tenebant, ſed tamen ſtatim non comparebãt. Nam & aliquæ ex eis erigebantur, ſed non tenebant principatum. Et vidi poſt hæc, & ecce non comparuerunt duodecim pennæ, & duo pennacula: & nihil ſupererat in corpore aquilæ, niſi duo capita quieſcentia & ſex pennacula. Et vidi, & ecce ſex pennaculis diuiſæ ſunt duæ, & manſerunt ſub capite quod eſt ad de-
C xteram partem. Nam quatuor manſerunt in loco ſuo. Et vidi, & ecce ſubalares cogitabant
▷.3. ſe erigere & tenere principatus. Et vidi, &▷ ecce' vna erecta eſt, ſed ſtatim non comparuit. Et ſecundæ velocius, quàm priores non comparuerunt. Et vidi, & ecce duæ quæ ſuperauerunt apud ſemetipſas cogitabant & ipſæ regnare: & in eo cùm cogitarent, ecce vnum quieſcentium capitum quod erat medium, euigilabat. hoc enim erat duorum capitum maius. Et vidi quoniam completa ſunt duo capita ſecum: & ecce conuerſum eſt caput cum his qui cum eo erant, & comedit duas ſubalares quæ cogitabant regnare. Hoc autem caput percon terruit omnem terram, & dominabatur in ea his qui habitant terram cum labore multo, & potentatum tenuit orbis terrarum ſuper omnes alas quæ fuerunt. Et vidi poſt hæc, & ecce medium caput ſubito non comparuit, & hoc ſicut alæ. Superauerunt autem duo capita, quæ & ipſa ſimiliter regnauerunt ſuper terram, & ſuper eos qui habitant in ea. Et vidi, & ecce deuorauit caput à dextera parte illud quod à læua. Et audiui vocem dicentem mihi, Conſpi- D ce contra te, & conſydera quod vides. Et vidi, & ecce ſicut leo concitatus de ſylua rugiens: & vidi quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, dicens, Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altiſsimus tibi, Nónne tu es qui ſuperaſti de quatuor animalibus, quæ feceram regnare in ſeculo meo, & vt per eos veniret finis temporum eorum? Et quartus veniens deuicit omnia animalia quæ tranſierunt, & potentatu tenuit ſeculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore peſsimo, & inhabitauit tot temporibus orbem terrarum cũ dolo. Et iudicaſti terram non cum veritate. Tribulaſti enim manſuetos, & læſiſti quieſcẽtes, & dilexiſti mendaces, & deſtruxiſti habitationes eorum qui fructificabant, & humiliaſti muros eorum qui te non nocuerunt. Et
▷.33. aſcendit cõtumelia tua▷ vſque' ad Altiſsimũ, & ſuperbia tua ad Fortem. Et reſpexit Altiſsimus ſuperba tempora, & ecce finita ſunt, & ſcelera eius completa ſunt. Propterea non appareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennacula tua peſsima, & capita tua maligna, & vngues tui peſsimi, & omne corpus tuum vanum, vti refrigeretur omnis terra, & reuertatur liberata de tua vi, & ſperet iudicium & miſericordiam eius qui fecit eam.

S. Ad Eſdræ orationem huius viſionis datur explicatio cum membris ipſius.

CAP. XII.

ET factũ eſt, dum loqueretur leo verba A hæc ad aquilam: & vidi, & ecce quod ſuperauerat caput, & comparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum trãſierunt, & erectæ ſunt vt regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenum. Et vidi, & ecce ipſæ non apparebant, & omne corpus aquilæ incẽdebatur, & expaueſcebat terra valde, & ego à tumultu & exceſſu mentis, & à magno timore vigilaui, & dixi ſpiritui meo, Ecce tu præſtitiſti mihi hoc in eo, quòd ſcrutaris vias Altiſſimi. Ecce adhuc fatigatus ſum animo, & ſpiritu meo inualidus ſum valde, & nec modica eſt in me virtus à multo timore, quam expaui

nocte

nocte hac. Nunc ergo orabo Altissimum, vt me confortet vsque in finem. Et dixi, Dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum apud te præ multis, & si certè ascendit deprecatio mea ante faciem tuam, conforta me, & ostende seruo tuo mihi interpretationem & distinctionem visus horribilis huius, vt plenissimè cõsoleris animam meam. Dignum enim me habuisti ostendere mihi tẽporum nouissima. Et dixit ad me, Hæc est interpretatio visionis huius. Aquilam quã vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum est in visione Danieli fratri tuo. Sed non est illi interpretatum, quoniam ego nunc tibi interpretor. Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ fuerunt ante
B eum. Regnabunt autem in ea reges duodecim, vnus post vnum. Nam secundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ duodecim. Hæc est interpretatio duodecim alarum quas vidisti. Et quam audisti vocem quæ locuta est, non de capitibus eius exeuntem, sed de medio corporis eius, hæc est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, & periclitabitur vt cadat: & non cadet tunc, sed iterum constituetur in suum initium. Et quoniam vidisti subalares octo cohærentes alis eius, hæc est interpretatio, exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora leuia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis perient. Appropinquante autem tempore medio, quatuor seruabuntur in tempore, cùm incipiet appropinquare tempus eius vt finiatur: duæ verò in finem seruabuntur. Et quoniam vidisti tria capita quiescentia, hæc est interpretatio, in nouissimis eius suscitabit Altissimus tria regna, & reuocabit in ea multa. & dominabuntur terram, & qui habitant in ea, cum labore multo super omnes qui fuerunt ante hos. propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ. Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, & qui perficient nouissima eius. Et quoniam vidisti caput maius non apparens, hæc est interpretatio eius. quoniam vnus ex eis super lectum suum morietur, & tamen cum tormentis. Nam duo qui perseuera-
C uerint, gladius eos comedet. Vnius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic gladio in nouissimis cadet. Et quoniam vidisti duas subalares traijcientes super caput quod est in dextera parte, hæc est interpretatio. hi sunt quos cõseruauit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile, & turbationis plenum. Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de sylua euigilantem & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & iniusti tias ipsius per omnes sermones eius sicut audisti: hic est ventus quem seruauit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & incutiet coram ipsis discerptiones eorum. Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit, cùm arguerit eos, tunc corripiet eos. nam residuum populum meum liberabit cum miseria, qui saluati sunt super fines meos, & iucundabit eos quoadusque veniet finis dies iudicij, de quo locutus sum tibi ab initio. Hoc somnium quod vidisti, & hæ interpretationes. Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc. Scribe ergo omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito: & docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse capere & seruare secreta hæc. Tu autem adhuc sustine hic alios dies septem, vt tibi ostendatur quicquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. Et profectus est à me, Et factũ est, cùm audisset omnis populus quoniã pertransierunt septem dies, & ego nõ fuissem reuersus in ciuitatem, & congregauit se omnis à minino vsque ad maximum: & venit ad
D me, & dixerunt mihi dicentes, Quid peccauimus tibi, & quid iniustè egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti inloco hoc? Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & nauis saluata à tempestate. Aut non sufficiunt nobis mala quæ contingunt? Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius si essemus succensi & nos cum incendio Sion? Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et plorauerunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi, Cõfide Israel, & noli tristari tu domus Iacob. Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in tentatione. Ego enim non dereliqui vos, neq; excessi à vobis: sed veni in hunc locum, vt deprecarer pro desolatione Sion, vt quærerem misericordiã pro humilitate sanctificationis vestræ. Et nũc ite vnusquisque vestrum in domum suam, & ego veniã ad vos post dies istos. Et profectus est populus, sicut dixi ei, in ciuitatem: ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandauit: & manducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

S. *Altera visio Esdræ ostenditur cum ipsius interpretatione.*

CAP. XIII.

ET factum est post dies septem, & somniaui somnium nocte. Et ecce de ma-A ri ventus exurgebat, vt conturbaret omnes fluctus eius. Et vidi, & ecce conualescebat ille homo cum millibus cœli: & vbi vultum

vultum suum vertebat vt consyderaret, tremebant omnia quæ sub eo videdantur:& vbi cunque exibat vox de ore eius,ardescebant omnes qui audiebant voces eius,sicut quiescit terra quando senserit ignem . Et vidi post hæc,& ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus de quatuor ventis cœli , vt debellarent hominem qui ascenderat de mari . Et vidi, & ecce sibimetipsi sculpserat montem magnum,& volauit super eum.Ego autem quæsiui videre regionem,vel locum vnde sculptus esset mons , & non potui.Et post hæc vidi,& ecce, omnes qui congregati sunt ad eum, vt expugnarent eum,timebant valde, tamen audebant pugnare . Et ecce , vt vidit impetum multitudinis venientis,non leuauit manum suam,neque phramæam tenebat,neque aliquod vas bellicosum nisi solummodo vt vidi,quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis,& de labijs eius spiritus flammæ,& de lingua eius emittebat scintillas & tempestates,& cõmista sunt omnia simul, hic flatus ignis,& spiritus flammæ,& multitudo tempestatis : & cóncidit super multitudinem in impetu,quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes , vt subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo puluis,& fumi odor:& vidi,& extimui.Et
B post hæc vidi ipsum hominem descendentem de monte , & vocantem ad se multitudinem aliam pacificam , & accedebat ad eum vultus hominum multorum quorundam gaudentium,quorundam tristantium:aliqui verò alligati,aliqui adducentes ex eis qui offerebantur. & ægrotaui à multitudine pauoris, & expergefactus sum, & dixi,Tu ab initio demonstrasti seruo tuo mirabilia hæc,& dignum me habuisti vt susciperes deprecationem meam: & nunc demonstra mihi adhuc interprætationem somnij huius.Sicut enim existimo in sensu meo,væ qui derelicti fuerũt in diebus illis: & multo plus væ his qui nõ sunt derelicti.Qui enim non sunt derelicti,tristes erant. Intelligo nunc quæ sunt reposita in nouissimis diebus , & occurrent eis , sed & his qui derelicti sunt. Propter hoc venerunt enim in pericula magna,& necessitates multas, sicut ostendũt somnia hæc.Attamen facilius est periclitantẽ venire in hunc, quàm pertrãsire,sicut nubem à seculo , & nunc videre quæ contingunt in nouissimo. Et respondit ad me,& dixit,Et visionis interpretationem dicam tibi:& de quibus locutus es, adaperiam tibi . Quoniam de his dixisti qui derelicti sunt, hæc est interpretatio. Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodiuit . qui in periculo inciderunt , hi sunt qui habẽt opera & fidem ad Fortissimũ. Scito ergo quoniã magis beatificati sunt qui derelicti,super eos qui mortui sunt.Hæ interpretationes visionis,quia vidisti virum ascẽdentem de corde maris, ipse est quem conseruat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam : & ipse disponet,qui derelicti sunt.Et quoniam vidisti de ore eius exire,vt spiritum, & ignem, & tempestatem: & quoniam non tenebat phramæã,neq; vas bellicosum: corrupit enim impetus eius multitudinem, quæ venerat expug- C
nare eum.hæc est interpretatio. Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui supẽr terram sunt: & veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram.Et alij alios cogitabunt debellare : ciuitas ciuitatem,& locus locum, & gens aduersus gẽtem, & regnum aduersus regnum.Et erit,cùm fiẽt hæc, & contingent signa quæ antè ostendi tibi:& tunc reuelabitur filius meus,quem vidisti,vt virum ascendentem. Et erit quando audierint omnes gentes vocem eius: & derelinquet vnusquisque in regione sua bellum suũ, quod habent ad alterutrum : & colligetur in vnum multitudo innumerabilis,sicut volentes venire,& expugnare eum.Ipse autem stabit super cacumen montis Sion. Sion autẽ veniet , & ostendetur omnibus parata & ædificata,sicut vidisti mõtem sculpi sine manibus. Ipse autem filius meus arguet quæ adinuenerunt Gentes,impietates eorum has quæ tempestati appropinquauerunt propter mala cogitamenta eorum & cruciamenta quibus incipient cruciari:quæ assimilatæ sunt flammæ,& perdet eos sine labore per legem quæ igni assimulata est. Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam, hæ sunt decem tribus,‖quæ captiuæ factæ sunt de 4.Re.17.a
terra sua in diebus Osee regis , quem captiuũ duxit Salmanasar rex Assyriorum:& transtulit eos trans flumen , & translati sunt in terrã aliam . Ipsi autem sibi dederunt consiliũ hoc vt derelinquerent multitudinem gentium,& proficiscerentur in vlteriorem regionem, vbi nunquam inhabitauit genus humanum : vel ibi obseruare legitima sua , quæ non fuerant seruantes in regione sua.Per introitus autem D
angustos fluminis Euphráten introierunt.Fecit enim eis tunc Altissimus signa , & statuit venas fluminis vsquequo transirent.Per eam enim regionem erat via multa itineris , anni vnius & dimidij : nam regio illa vocatur Arsareth,Tunc inhabitauerunt ibi vsque in nouissimo tempore: & nunc iterum cùm cœperint venire , iterum Altissimus statuet venas fluminis,vt possint transire : propter hæc vidisti multitudinem cum pace. Sed & qui derelicti sunt de populo tuo,hi sunt qui inueniuntur intra terminum meum. Factum erit ergo,

quando

quando incipiet perdere multitudinem earũ, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui superauerunt populum: & tunc ostẽdet eis multa plurima portenta. Et dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascendentem de corde maris. Et dixit mihi: Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic nõ poterit quisque super terram videre filium meum, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei. Hæc est interpretatio somnij quod vidisti, & propter quod illuminatus es hic solus. Dereliquisti enim tuam, & circa meam vacasti legẽ, & quæsisti: Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum vocasti matrem: & propter hoc ostendi tibi merces apud Altissimum. erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & exponam tibi grauia & mirabilia. Et profectus sum, & transij in campum, multum glorificans & laudans Altissimum de mirabilibus quæ per tẽpus faciebat: & quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata, & sedi ibi tribus diebus.

S. *Apparet Dominus Esdræ in rubo, & futura quædam arcana reuelat.*

CAP. XIIII.

A ET factum est tertio die, & ego sedebam sub quercu. Et ecce, vox exiuit cõtra me de rubo, & dixit: Esdra Esdra. Et dixi, Ecce ego Domine. Et surrexi super pedes meExod.3.b. os. Et dixit ad me, ‖ Reuelans reuelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi, quando populus meus seruiebat in Aegypto, & misi eum, & eduxi populum meum de Aegypto, & adduxi eum super montem Sina, & detinebã eum apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem: & præcepi ei, dicens: Hæc in palàm facies verba, & hæc abscondes. Et nunc tibi dico: Signa quæ demonstraui, & somnia quæ vidisti, & interpretationes quas tu vidisti, in corde tuo repone ea: tu enim recipieris ab omnibus, conuerteris residuus cum consilio meo & cum similibus tuis, vsquequo finiantur tẽpora: quoniam seculum perdidit iuuentutem suam, & tempora appropinquant senescere. Duodecim enim partibus diuisum est seculum, & transierunt eius decima & dimidium
B decimæ partis: supersunt autem eius post medium decimæ partis. Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, & consolare humiles eorum, & renũtia iam corruptelæ, & dimitte abs te mortales cogitationes, & proijce abs te pondera humana, & exue te iam infirmam naturam, & repone in vnam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transmigrare à temporibus his: quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterum horum deteriora facient: quantum enim inualidum fiet seculum à senectute, tantum multiplicabũtur super inhabitantes mala. Prolõgauit enim se magis veritas, & appropinquauit mendacium. Iam enim festinat venire, quam vidisti visionem. Et respondi, & dixi coram te Domine, Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum. Qui autem iterum nati fuerint, quis commonebit? Positum est ergo seculum in tenebris, & qui inhabitãt in eo sine lumine. Quoniam lex tua insensa est, propter quod nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipient opera. Si enim inueni in te gratiam, immitte in me spiritum sanctum: & scribam omne quod factum est in seculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta, vt possint homines inuenire semitam: & qui voluerint viuere in nouissimis, viuant. Et respondit ad me, & dixit: Vadens congre- C
ga populum, & dices ad eos vt non quærant te diebus quadraginta. Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendũ velociter: & venias huc, & ego accendã in corde tuo lucernã intellectus, quæ nõ extinguetur quoadusq; finiantur quæ incipies scribere. Et tunc perfectis quædam palã facies, quædam sapientibus absconse trades. in crastinum enim hac hora incipies scribere. Et profectus sum, sicut mihi præcepit, & congregaui omnem populum, & dixi, Audi Israel verba hæc: Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Aegypto, & liberati sunt inde: & acceperunt legem vitæ, quam non custodierunt, quam & vos post eos transgressi estis: & data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & non seruastis vias quas præcepit vobis Altissimus: & iustus iudex cum sit, abstulit à vobis in tempore quod donauerat. Et nunc vos hîc estis, & fratres vestri introrsum vestrũ sunt. Si ergo imperaueritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, viui conseruati eritis, & post mortem misericordiam cõsequemini. Iudicium enim post mortem veniet, quando iterum reuiuiscemus, & tunc iustorum nomina parebunt, & impiorum facta ostendentur. Ad me igitur nemo ac D
credat nunc, neq; requirat me vsq; dies quadraginta. Et accepi quinque viros, sicut mandauit mihi, & profecti sumus in campum, & mansimus ibi. Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocauit me, dicẽs, Esdra aperi os tuum, & bibe quo te potauero. Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: color autem eius vt ignis similis. Et accepi, & bibi: & in eo cum bibissem, cor meum cruciabatur intelle-

ctu, & in pectus meum increscebat sapientia. Nam spiritus meus conseruabatur memoria. Et apertum est os meum,& non est clausum amplius. Altissimus dedit intellectum quinque viris,& scripserunt quæ dicebantur excessiones noctis,quas non sciebant.Nocte autem manducabant panem,ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam. Scripti sunt autem per quadraginta dies,libri ducenti quatuor. Et factum est cùm compleuissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens, Priora quæ scripsisti, in palàm pone, & legant digni & indigni: nouissimos autem septuaginta conseruabis,vt tradas eos sapientibus de populo tuo.In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumẽ. Et feci sic.

5. Prædicuntur multæ calamitates seculo superuenturæ.

CAP. XV.

A ECce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ,quos immisero in os tuum,dicit Dominus: & fac vt in charta scribantur,quoniam fideles & veri sunt.Ne timeas à cogitationibus aduersum te, nec turbent te incredulitates dicentium, Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur. Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum mala,gladium, & famem, & mortem,& interitum: propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociua illorũ.Propterea dicit Dominus: Iam non silebo de impietatibus eorũ quæ irreligiosè agũt,neq; sustinebo in his quæ iniquè exercent: ecce sanguis innoxius & iustus clamat ad me, & animæ iustorum clamãt perseueranter. Vindicans vindicabo illos,dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinẽ innoxium ex illis ad me. Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur,iam non patiar illum habitare in Terra-Aegypti:sed educam eum in manu potenti & brachio excelso, & percutiam plaga sicut prius, & corrumpam omnem terrã eius.Lugebit Aegyptus, & fundamenta eius plaga verberata,& castigatione quas inducet ei Deus. Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum ab vredine & grandine, & à sydere terribili.Væ seculo, & qui habitant in eo: quia appropinquauit gladius & contritio eorum, & exurget gens contra gentem ad pugnam, & rhomphæa in manibus eorũ.Erit enim inconstabilitio hominibus, & alij alijs inualescentes non curabunt regem suum, & principes
B viæ gestorum suorum in potentia sua. Concupiscet enim homo in ciuitatem ire, & non poterit.Propter superbiam enim eorum ciuitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent. Non miserebitur homo proximum suum ad irritum faciendum domos eorum in gladium,ad diripiendas substantias eorum propter famem panis & tribulationem multam. Ecce ego conuoco, dicit Deus,omnes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab oriente,& ab austro, ab euro, & à Libano,ad conuertendos in se, & reddere quæ dederunt illis:sicut faciunt vsque hodie electis meis, sic faciam & reddam in sinu eorũ.Hæc dicit Dominus Deus, Non parcet dextera mea super peccatores, nec cessabit rhõphæa super effundentes sanguinem innoxium super terram. Exijt ignis ab ira eius,& deuorauit fundamẽta terræ, & peccatores quasi stramen incensum. Væ eis qui peccant, & non obseruant mandata mea,dicit Dominus. nõ parcam illis.Discedite filij à potestate. Nolite contaminare sanctificationem meam,quoniam nouit Dominus omnes qui delinquunt in illum. propterea tradidit eos in mortem,& in occisionem.Iam enim venerunt super orbem terrarum mala,& manebitis in illis.non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum. Ecce visio horribilis, & facies illius ab oriente. Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis,& sicut flatus,eorum numerus fertur super terram, vt iam timeant & trepident omnes qui illos audient carmonij insanientes in ira,& exiẽt vt apri de sylua, & aduenient de virtute magna,& constabunt in pugnam cum illis,& vastabunt portionem terræ Assyriorum.Et post hæc superualescent dracones natiuitatis suæ memores,& conuertent se conspirantes in virtute magna ad persequendos eos.Isti turbabuntur & silebunt in virtute illorum, & conuertent pedes suos in fugam, & à territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos,& consumet vnum ex illis,& erit timor & tremor in exercitu illorum,& cõtentio in reges ipsorum.Ecce nubes ab orien C
te,& à septentrione vsque ad meridianum,& facies earum horrida valde, plena iræ & procellæ,& collident se inuicem, & collident sydus copiosum super terram,& sydus illorũ,& erit sanguis à gladio vsq; ad ventrẽ, & fimus hominis vsq; ad substramen cameli, & erit timor & tremor multus super terram,& horrebunt qui videbũt iram illam, & tremor apprehendet illos:& post hæc mouebũtur nimbi copiosi à meridiano & septẽtrione, & portio alia ab occidẽte: & superinualescẽt venti ab oriente,& recludẽt eam, & nubẽ quam suscitauit in ira, & sydus ad faciẽdam exterritationẽ ad orientalem ventum & occidentem violabitur: & exaltabuntur nubes magnæ & validæ

plenæ

plenæ iræ,& sydus,vt exterreant omnem terram,& inhabitantes eam, & infundent super omnem locum altum & eminentem sydus terribile,ignem & grandinem,& rhomphæas volantes, & aquas multas, vt etiam impleantur omnes campi,& omnes riui plenitudine aquarum multarum. & demolientur ciuitates, & muros,& montes,& colles,& ligna syluarum, & fœnum pratorum, & frumenta eorum. Et transibunt constantes vsque Babylonem, & exterent eam:conuenient ad ipsam, & circuibunt eam,& effundent sydus & omnem iram super eam,& subibit puluis & fumus vsque in cœlum, & omnes in circuitu lugebunt eam: & qui sub ea remanserint,seruiēt his qui exterruerunt.Et tu Asia concors in spem Babylonis,& gloria personæ eius:væ tibi misera propter quod assimilasti ei,& ornasti filias tuas in fornicatione ad placendum & gloriandum in
D amatoribus tuis,qui tecum cupierunt semper fornicari. Odibilē imitata es in omnibus operibus eius,& in adinuētionibus eius:propterea dicit Deus,Immittā tibi mala,viduitatē,paupertatem,& famē & gladium, & pestē, ad deuastandas domos tuas à violatione,& morte, & gloria virtutis tuæ.Sicut flos siccabitur,cū exurget ardor qui emissus est super te, infirmaberis vt paupercula plagata & castigata à mulieribus,vt non possint te suscipere potentes & amatores. Nunquid ego sic zelabor te, dicit Dominus,nisi occidisses electos meos in omni tempore, exaltās percussionem manum,& dicens super mortem eorum,cùm inebriata esses,Exorna speciem vultus tui? Merces fornicationis tuæ in sinu tuo,propter hoc redditionem accipies.Sicut facies electis meis, dicit Dominus:sic faciet tibi Deus, & tradet te in malum.Et nati tui fame interient: & tu rhomphæa cades, & ciuitates tuæ conterentur,& omnes tui in campo gladio cadent. Et qui sunt in montibus,fame peribunt,& manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent à fame panis & siti aquæ. Infelix per maria venies, & rursum accipies mala. Et in transitu allident ciuitatem "occisam, & exterent 'aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursum reuertentes "ad Babylonem subuersam.'Et demolita eris illis pro stipula,& ipsi erunt tibi ignis:& deuorabunt te & ciuitates tuas,terram tuam & montes tuos,omnes syluas tuas & lignum fructiferum igni comburent.Filios tuos captiuos ducent, & censum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

"ætiosam & exterent. 5.

"cōuersam. 5.

5. *Horrenda vniuerso orbi desolatio in fine futura.*

CAP. XVI.

VAe tibi Babylon & Asia,væ tibi Aegy A
pte & Syria. Præcingite vos saccis & cilicijs, & plangite filios vestros, & dolete: quoniam appropinquauit contritio vestra.Immissus est vobis gladius, & quis est qui auertat illū?Immissus est in vobis ignis,& quis est qui extinguat illum?Immissa sunt vobis mala,& quis est qui repellat ea?Nūquid repellet aliquis leonem esurientem in sylua,aut extinguet ignem in stipula mox quando cœperit ardere? Nunquid repellet aliquis sagittam à sagittario forti missam?Dominus fortis immittit mala,& quis est qui repellat ea?Exijt ignis ex iracundia eius, & quis est qui extinguat eum? Coruscabit, & quis non timebit?Tonabit,& quis non pauebit? Dominus comminabitur,& quis non funditus conteretur à facie ipsius?Terra tremuit & fundamenta eius,mare fluctuat de profundo, & fluctus eius disturbabuntur, & pisces eius à facie Domini,& à gloria virtutis eius: quoniam fortis dextera eius quæ arcum tendit: sagittæ eius acutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient cùm cœperint mitti in fines terræ. Ecce mittuntur mala,& non reuertētur, donec veniāt super terram. Ignis succenditur,& non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ. Quemadmodum non redit sagitta missa à valido sagittario: sic non reuertentur mala quæ missa fuerint in terram. Væ mihi,væ mihi:quis me liberabit in illis diebus? Initium dolorū & multi gemitus, initiū famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt potestates, initium malorum & trepidabunt omnes. In his quid faciam cùm venerint mala? Ecce fames & plaga & tribulatio & angustia missa sunt flagella in emendatione, & in his omnibus se non conuertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt sem- B
per.Ecce, erit annonæ vilitas super terrā, sic vt putent sibi esse directā pacem, & tunc germinabunt mala super terrā,gladius, fames, & magna confusio.A fame enim plurimi qui inhabitant terram interiēt,& gladius perdet cæteros qui superauerint à fame,& mortui sicut stercora proijcientur,& non erit qui consoletur eos. Derelinquetur enim terra deserta, & ciuitates eius deijcientur. Non derelinquetur qui colat terram, & qui seminet eam. Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa?Vua matura fiet,& quis calcabit illā?Erit enim locis magna desertio.Cupiet enim homo hominē videre,vel vocem eius audire.Relinquētur enim de ciuitate decem,& duo de agro qui absconderint se in densis nemoribus,& sciſſuris petrarum. quemadmodum derelinquūtur in oliueto,& singulis arboribus tres aut quatuor oliuæ, aut sicut in vinea vindemiata racemi

relinquũtur ab his qui diligẽter vineam scrutãtur: sic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutãtibus domos eorũ in rhomphæa. Et relinquetur terra deserta, & agri eius inueterabunt, & viæ eius, & omnes semitæ eius germinabunt spinas, eo quòd non transient homines per eam. Lugebunt virgines nõ habentes sponsos: lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ earum non habẽtes adiutorium: sponsi earum in bello consumentur, & viri earum in fame exterentur. Audite verò ista, & cognoscite ea serui Domini. Ecce verbum Domini, excipite illud: ne dijs credatis de quibus dicit Dominus. Ecce appropinquant mala, & non tardant. C Quemadmodum prægnans cùm parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus eius ante horas duas vel tres, dolores circumeunt ventrem eius, & prodeunte infante de ventre, non tardabunt vno puncto: sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, & seculum gemet, & dolores circumtenebunt illud. Audite verbum, plebs mea: parate vos in pugnã, & in malis sic estote, quasi aduenæ terræ. Qui vẽdit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus. Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui ædificat, quasi non habitaturus. Qui seminat, quasi qui nõ metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus. Qui nubunt, sic quasi filios non facturi: & qui non nubũt, sic quasi vidui. Propter quod qui laborant, sine causa laborant. Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorum rapient, & domos euertent, & filios eorum captiuabunt, quia in captiuitate & fame generant natos suos. Et qui negotianturin rapina, quantum diu exornant ciuitates & domos suas, & possessiones & personas suas, tanto magis adzelabor eos super peccata sua, dicit Dominus. Quo modo zelatur fornicaria mulierem idoneam & bonã valde, sic zelabitur iustitia iniquitatẽ cum exornat se, & accusat eã in facie, cùm venerit qui defendat exquirentẽ omne peccatũ super terram. Propterea nolite similari ei, nec operibus eius: quoniã adhuc pusillum, & tolletur iniquitas à terra, & iustitia regnabit in vos. Non dicat peccator se nõ peccasse: quoniam carbones ignis comburet super caput eius qui dicit: ▷.3. Non peccaui coram▷Domino'Deo & gloria ipsius. Ecce dominus cognoscet omnia opera hominum, & adinuentiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum. Dixit enim, Fiat terra, & facta est: fiat cœlum, & factũ est. Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & nouit numerum stellarum. Qui scrutatur Abyssum, & thesauros illarum: qui mẽsus est mare, & conceptum eius. Qui conclusit mare in medio aquarum, & suspendit terram super D aquas verbo suo. Qui extendit cœlum quasi cameram, super aquas fundauit eum. Qui posuit in deserto fontes aquarum, & super verticem montium lacus ad emittendũ flumina ab eminenti petra, vt "potaret' terram. Qui finxit hominem, & posuit cor suum in medio corporis, & misit ei spiritum, vitam & intellectum, & spiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutinat omnia absconsa in absconsis terræ. Hic nouit adinuentionẽ vestrã, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes, & volentes occultare peccata vestra. Propter quod Dominus scrutinando scrutinauit omnia opera vestra, & traducet vos omnes, & vos confusi eritis cùm processerint peccata vestra coram hominibus, & iniquitates erunt, quæ accusatores stabunt in die illo. Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo & angelis eius? Ecce iudex Deus, timete eũ. Definite à peccatis vestris, & obliuiscamini iniquitates vestras iam agere eas in sempiterno, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione. Ecce enim incenditur ardor super vos turbæ copiosæ, & rapiẽt quosdam ex vobis, & cibabunt idôlis occisos: & qui consenserint eis, erunt illis in derisum, & in improperiũ, & in conculcationem. erit enim locis locus, & in vicinas ciuitates exurrectio multa super timẽtes Dominum. Erunt quasi insani nemini parcentes: ad diripiendũ & deuastandum adhuc timentes Dominum, quia deuastabunt & diripient substantias, & de domibus suis eos eijcient. Tũc parebit probatio electorum meorum, vt aurum quod probatur ab igne. Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies tribulationis, & de his liberabo vos. Ne timeatis, nec hæsitetis, quoniam Deus dux vester est. Et qui seruãt mandata & præcepta mea, dicit Dominus Deus, ne præponderent vos peccata vestra, ne super eleuent se iniquitates vestræ. Væ qui constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum ager cõstringitur à sylua, & spinis tegitur semita eius per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad deuorationem ignis.

Προσευχὴ Μανασσῆ Βασιλέως τοῦ Ιούδα.

Κύριε παντοκράτωρ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, τοῦ Αβραὰμ καὶ Ισαὰκ καὶ Ιακὼβ, καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῶν τοῦ δικαίου, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, σὺν παντὶ τῷ κόσμῳ αὐτῶν. ὁ πεδήσας τὴν θάλασσαν τῷ λόγῳ τοῦ προστάγματός σου, ὁ κλείσας τὴν ἄβυσσον, καὶ σφραγισάμενος αὐτὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματί σου, ὃν πάντα φρίσσει, καὶ τρέμει ἀπὸ προσώπου δυνάμεώς σου, ὅτι ἄσκητον ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς δόξης σου, καὶ ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ τῶν ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς ἀπειλῆς σου, ἀμέτρητόν τε καὶ ἀνεξιχνίαστον τὸ ἔλεος τῆς ἐπαγγελίας σου. σὺ γὰρ εἶ Κύριος ὕψιστος, εὔπλαγχνος, μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων. σὺ Κύριε κατὰ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου ἐπηγγείλω μετάνοιαν, καὶ ἄφεσιν τοῖς ἡμαρτηκόσι σοι, καὶ τοῦ πλήθους τῶν οἰκτιρμῶν σου ὥρισας μετάνοιαν ἁμαρτωλοῖς εἰς σωτηρίαν. σὺ οὖν Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δικαίων, οὐκ ἔθου μετάνοιαν δικαίοις, τῷ Αβραὰμ καὶ Ισαὰκ καὶ Ιακὼβ, οἵτινες οὐχ ἥμαρτηκόσι σοι, ἀλλ' ἔθου μετάνοιαν ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, διότι ἥμαρτον ὑπὲρ ἀριθμὸν ψάμμου θαλάσσης, ἐπληθύνθησαν αἱ ἀνομίαι μου, Κύριε, ἐπληθύνθησαν αἱ ἀνομίαι μου, καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἀτενίσαι, καὶ ἰδεῖν τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀδικιῶν μου, καταβαρυπόμενος πολλῷ δεσμῷ σιδηρῷ, εἰς τὸ μὴ ἀνανεῦσαι τὴν κεφαλήν μου, καὶ οὐκ ἔστι μοι ἄνεσις, διότι παρώργισα τὸ θυμόν σου, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα, μὴ ποιήσας τὸ θέλημά σου, καὶ μὴ φυλάξας τὰ προστάγματά σου, καὶ οὐκ ἐδειλίασα τὰ βδελύγματα, καὶ πληθύνας προσοχθίσματα, καὶ νῦν κλίνω γόνυ καρδίας μου, δεόμενος τῆς παρά σου χρηστότητος. ἡμάρτηκα Κύριε, ἡμάρτηκα, καὶ τὰς ἀνομίας μου ἐγὼ γινώσκω, ἀλλ' αἰτοῦμαι δεόμενός σου, ἄνες μοι Κύριε, ἄνες μοι, καὶ μὴ συναπολέσῃς με ταῖς ἀνομίαις μου, μηδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μνησθῇς τὰ κακά μου, μηδὲ καταδικάσῃς με εἰς τοὺς κατωτάτους τῆς γῆς, διότι σὺ εἶ Θεὸς, Θεὸς τῶν μετανοούντων, καὶ ἐν ἐμοὶ δείξεις πᾶσαν τὴν ἀγαθωσύνην σου, ὅτι ἀνάξιον ὄντα σώσεις με, κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου, καὶ αἰνέσω σε διὰ παντὸς, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, ὅτι σὲ ὑμνεῖ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν, καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Hieronymus ad Chromatium & *Heliodorum in Tobiam Præfatio.*

MIrari non desino exactionis vestræ instantiam. Exigitis enim vt librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham, librum vtiq; Tobiæ: quem Hebræi de catalogo diuinarum scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desyderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt enim nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Phariſæorum displicere iudicio, & episcoporum iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quicquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cùm gratum vobis didicero me, quod iubere estis dignati, complesse.

Liber Tobiæ.

Tobias in captiuitate constitutus, à lege Dei non recedit, & filium Tobiam ex Anna vxore susceptum, Deum timere docet, gratus regi Salmanasar pergit quocunque vult, cõfratres captiuos consolatur: Gabelo mutuat decem argenti talenta: Sennacherib, quòd mortuos sepeliret, eum persequitur.

CAP. I.

A 4.Re.18.c TOBIAS ex tribu & ciuitate Nephthali, quæ est in superioribus Galilææ supra Naasson, post viam quæ ducit ad occidentem, in sinistro habens ciuitatẽ Sephet: cùm captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captiuitate tamen positus, viam veritatis non deseruit, ita vt omnia quæ habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret. Cumque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamẽ puerile gessit in opere. Denique cùm irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat rex Israel, hic 3.Re.12.f. solus fugiebat consortia omnium: & pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiua sua, & decimas suas fideliter offerens, ita vt in tertio anno proselytis & aduenis ministraret omnem decimationem. Hæc & his similia secundum legem Dei puerulus obseruabat.

Cùm verò factus fuisset vir, accepit vxorem Annam de tribu sua: genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei, quem ab in-

fantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato. Igitur cùm per captiuitatem deueniſſet cum vxore ſua & filio in ciuitatẽ Niniuen, cum omni tribu ſua: & cùm omnes ederent ex cibis gentilium, iſte cuſtodiuit animam ſuam, & nunquam contaminatus eſt in
C eſcis eorum. Et quoniam memor fuit Domini in toto corde ſuo, dedit illi Deus gratiam in conſpectu Salmanaſar regis: & dedit illi poteſtatem quocunque vellet, ire, habens libertatem quæcunque facere voluiſſet. Pergebat
*enim.13. *ergo' ad omnes qui erant in captiuitate, & monita ſalutis dabat eis. Cùm autem veniſſet in Rages ciuitatem Medorum, & ex his quibus honoratus fuerat à rege, habuiſſet decem talẽta argenti: & cùm in multa turba generis ſui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, ſub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti. Poſt multum verò temporis mortuo Salmanaſar rege, cùm regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Iſrael exo
>.8. ſos haberet in conſpectu ſuo, Tobias >quotidie'
D pergebat per omnem cognationem ſuam, & conſolabatur eos, diuidebatq́ue vnicuique prout poterat, de facultatibus ſuis. eſurientes alebat, nudisq́ue veſtimenta præbebat, & mortuis atque occiſis ſepulturam ſolicitus exhi-
4.Re.19.g bebat. ‖Denique cùm reuerſus eſſet rex Sen-
Ecc.48.d. nacherib fugiens à Iudæa plagam, quam cir-
Iſa.37.g. ca eum fecerat Deus propter blaſphemiam
1.Mac.7.f. ſuam, & iratus multos occideret ex filijs Iſra-
2.Ma.8.c. el, Tobias ſepeliebat corpora eorum. At vbi nuntiatum eſt regi, iuſſit eum occidi, & tulit omnem ſubſtantiam eius. Tobias verò cum filio ſuo, & cum vxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebãt eum. Poſt dies verò quadragintaquinque occiderunt regem filij ipſius, & reuerſus eſt Tobias in domum ſuam, omniſq́ue facultas eius reſtituta eſt ei.

S. Tobias mortuorum defatigatus ſepultura, hirundinis ſtercore in patientiæ probationem excæcatur, & ab vxore ac amicis ipſum irridentibus afficitur opprobrio.

CAP. II.

A POſt hæc verò cùm eſſet dies feſtus Do-
4.Re.19.g mini, & factum eſſet prandium bonum
2.Pa.32.c. in domo Tobiæ, dixit filio ſuo, Vade, & adduc aliquos de tribu noſtra timentes Deũ, vt epulentur nobiſcum. Cumq́ue abijſſet, reuerſus nuntiauit ei, vnum ex filijs Iſrael iugulatum iacêre in platéa. Statimq́ue exiliens de accubitu ſuo, relinquens prandium, ieiunus peruênit ad corpus: tollensq́ue illud portauit ad domum ſuam occultè, vt dum ſol occubuiſſet, cautè ſepeliret eum. Cumq́ue occultaſſet corpus, manducauit panem cum luctu &
B tremore, memorans illum ſermonem quem
Amos.8.c dixit Dominus per Amos prophetam, ‖Dies

feſti veſtri conuertentur in lamentationem & luctum. Cùm verò ſol occubiſſet, abijt, & ſepeliuit eum. Arguebant autem eum omnes proximi eius, dicentes, Iam huius rei cauſa interfici iuſſus es, & vix effugiſti mortis imperium, & iterum ſepelis mortuos? Sed Tobias plus timens Deum quàm regem, rapiebat corpora occiſorum, & occultabat in domo ſua, & medijs noctibus ſepeliebat ea. Contigit aũt, vt quadam die fatigatus à ſepultura, veniens in domum ſuam, iactaſſet ſe iuxta parietem, & obdormiſſet: & ex nido hirundinum dormienti illi calida ſtercora inciderent ſuper oculos eius, fieretq́ue cæcus. Hanc autem tentationem ideo permiſit Dominus euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius, ſicut & ſancti Iob. Nam cùm ab infantia ſua ſemper Deum timuerit, & mandata eius cuſtodierit, non eſt contriſtatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis euenerit ei: ſed immobilis in Dei timore permãſit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ ſuæ. Nã ſicut beato Iob inſultabant reges: ita iſti parentes & cognati eius irridebant vitam eius, dicentes, Vbi eſt ſpes tua, pro qua eleemoſynas & ſepulturas faciebas? Tobias verò increpabat eos, dicens, Nolite ita loqui, quoniam filij ſanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant D
ab eo. Anna verò vxor eius ibat ad opus textrinum quotidie: & de labore manuum ſuarum victum, quem conſequi poterat, deferebat. Vnde factum eſt, vt hœdum caprarum accipiens detuliſſet domi. Cuius cùm vocem balantis vir eius audiſſet, dixit, Videte ne fortè furtiuus ſit: reddite eum dominis ſuis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Ad hæc vxor eius irata reſpondit, Manifeſtè vana facta eſt ſpes tua, & eleemoſynæ tuæ modò apparuerunt. Atque his, & alijs huiuſcemodi verbis exprobrabat ei.

S. Tobiæ mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano ieiunio oratio, ad ancillæ improperium propter ſeptem ipſius maritos à dæmonio interemptos:

remptos: vtriusque autem preces exaudiuntur, angelo Raphaële ad eos curandos misso.

CAP. III.

A TVnc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lachrymis, dicens, Iustus es Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt: & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & iudicium. Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque rem inisceris delicta mea, vel parentum meorum. Quoniam non obediuimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captiuitatem, & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos. Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulauimus synceriter coram te. Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum*, & præcipe in pace recipi spiritum meum. Expedit enim mihi mori magis
B quàm viuere. Eadem itaque die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab vna ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox vt ingressi fuissent ad eam. Ergo cùm pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens, Amplius ex te non videamus filium, aut filiã super terram, interfectrix virorum tuorum. Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septẽ viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculũ domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neq; bibit: sed in oratione persistens cũ lachrymis deprecabatur Deũ, vt ab isto improperio liberaret eam. Factũ est aũt die tertia, dum compleret orationem, benedicẽs Dominum,
C dixit, Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cùm iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his qui inuocãt te. Ad te Domine faciem meam conuerto, ad te oculos meos dirigo. Peto Domine, vt de vinculo improperij huius absoluas me, aut certè desuper terram eripias me. Tu scis Domine, quia nunquam concupiui virum, & mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia. Nunquam cum ludentibus miscui me: neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virũ autem cũ timore tuo, non cũ libidine mea cõsensi suscipere. Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan mihi non fuerunt digni: quia forsitan viro alij conseruasti me. Non est enim in hominis potestate
D consiliũ tuum. Hoc autẽ pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autẽ in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in secula. In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei: & missus est angelus Domini sanctus Raphael, vt curraret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

S. Tobias quum se breui putaret moriturũ, filio pijssima salutis monita inculcat, eleemosynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabeli mutuò datis indicat.

CAP. IIII.

IGitur cùm Tobias putaret orationẽ suã ex A audiri vt mori potuisset, vocauit ad se To *Eccli.7.e*
biam filium suum, dixitque ei, Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum construe. Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meũ sepeli: & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius. memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo. Cùm autem & ipsa cõpleuerit tempus vitæ suæ, sepelias eã circa me. Omnibus aũt diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri. ‖Ex substantia tua fac *Lucæ.14.e Prouer.3.b*
eleemosynam, & noli auertere faciem tuam *Eccli.4.a. & 14.b.*
ab vllo paupere: ita enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini. Quo modo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiã exiguum libenter impertiri stude. Præmiũ enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, ‖quoniã elemosyna ab omni peccato, & à mor *Eccli.29.e*
te liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit corã summo Deo eleemosyna omnibus faciẽtibus eam. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione: & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. ‖Quicunque tibi *Leuit.19.e Deut.24.c*
aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat. ‖Quod ab alio oderis fieri *Matth.7.b*
tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Panem tuum cum esurientibus & egenis comede: & de vestimentis tuis nudos tege. Panem tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

Consilium semper à sapiente perquire. Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo

vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant. Indico etiam tibi fili mi dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo, in Rages ciuitate Medorum, & chirographum eius apud me habeo: & ideo perquire quomodo ad eum peruenias, & recipias ab eo suprà memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum, Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deũ, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

S. Tobiæ socium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphaël angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectis mater filij deflet absentiam.

CAP. V.

A TVnc respondit Tobias patri suo, & dixit, Omnia quæcunque præcepisti mihi faciam pater. Quomodo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognoui. Tunc pater suus respondit illi, & dixit, Chirographum quidem illius apud me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet. Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salua mercede sua: dum adhuc viuo, vt recipias eam. Tunc egressus Tobias, inuenit iuuenem splẽdidum, stantem, præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum. Et ignorans quòd angelus Dei esset, salutauit eũ, & dixit, Vnde te habemus bone iuuenis? At ille respondit, Ex fi-
B lijs Israel. Et Tobias dixit ei, Nosti viam quæ ducit in regionem Medorum? Cui respondit, Noui, & omnia itinera eius frequenter ambulaui, & mansi apud Gabelum fratrem nostrũ qui moratur in Rages ciuitate Medorum, quæ posita est in mõte Ecbatanis. Cui Tobias ait, Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nuntiẽ patri meo. Tũc ingressus Tobias, indicauit vniuersa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogauit vt introiret ad eum. Ingressus itaq; salutauit eum, & dixit, Gaudium tibi sit semper. Et ait Tobias, Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video? Cui ait iuuenis, Forti animo esto, in proximo est vt à Deo cureris. Dixit itaque illi Tobias, Nunquid poteris perducere filium meum
C ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum? & cùm redieris, restituam tibi mercedem tuam. Et dixit ei angelus, Ego ducam, & reducam
*sanè. 7. eum *ad te. Cui Tobias respondit, Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu? Cui Raphael angelus dixit, Genus quæris mercenarij: an ipsum mercenarium qui cum filio tuo eat? Sed ne fortè solicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiæ magni filius. Et Tobias respõdit, Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quòd voluerim cugnoscere genus tuum. Dixit autem illi angelus, Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium tuum. Respondens autem Tobias, ait, Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & angelus eius comitetur vobiscum. Tunc paratis omnibus quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambula D uerunt ambo simul. Cumque profecti essent, cœpit mater eius flere, & dicere, Baculũ senectutis nostræ tulisti, & transmisisti à nobis. Nunquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum. Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias computaremus hoc, quod videbamus filium nostrum. Dixitque ei Tobias, Noli flere, saluus perueniet filius noster, & saluus reuertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum. Credo enim quòd angelus Dei bonus comitetur ei, & bene disponat omnia quæ circa eum geruntur, ita vt cum gaudio reuertatur ad nos. At hanc vocem cessauit mater eius flere, & tacuit.

S. Angeli hortatu Tobias inuadentem piscem apprehendit & exenterat, cor eius, fel & iecur ad medicamenta reseruans, & ad Raguelẽ diuertunt, vt iussu angeli petat in vxorem illius filiam Saram, cuius septem viros occiderat dæmonium, discens ab angelo quo fine suscipiendum ac seruandum sit coniugium.

CAP. VI.

A PRofectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione iuxta fluuiũ Tigris. Et exiuit vt lauaret pedes suos, & ecce piscis immanis exiuit ad deuorandum eum. Quem expauescens Tobias, clamauit voce magna, dicens, Domine inuadit me. Et dixit ei angelus, Apprehende brãchiam eius, & trahe eum ad te. Quod cùm feciſſet, attraxit eũ in siccum, & palpitare cœpit ante pedes eius. Tũc dixit ei angelus, Exentera hunc piscem: & cor eius, & fel, & iecur repone tibi. sunt enim hæc necessaria ad medicamenta vtiliter. Quod cùm feciſſet, assauit carnes eius, & secum tulerunt in via: cætera saalierunt quæ sufficerent eis, quousque peruenirent in Rages ciuitatem Medorum. Tunc B interrogauit Tobias angelum, & dixit ei, Obsecro te Azaria frater, vt dicas mihi, quod remedium habebunt ista quæ de pisce seruare iussisti? & respondens angelus dixit ei, Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos. ▷ Et fel valet ad vnguendos ocu los in quibus fuerit albugo, & sanabuntur. Et ▷.56
dixit ei

dixit ei Tobias, Vbi vis vt maneams? Respon
densque angelus, ait, Est hîc Raguel nomine,
vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiã
nomine Saram, sed neque masculum, neque
fœminam vllam habet aliam præter eam. Ti-
C bi debetur omnis substantia eius, & oportet
eam te accipere coniugem. Pete ergo eam à
patre eius, & dabit tibi eam in vxorem. Tunc
respondit Tobias & dixit, Audio quia tradita
est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc au-
diui, quia dæmonium occîdit illos. Timeo er-
go, ne fortè & mihi hæc eueniant: & cùm sim
vnicus parentibus meis, deponam senectu-
tem illorum cum tristitia ad inferos. Tunc an
gelus Raphael dixit ei, Audi me, & ostendam
tibi qui sunt quibus prævalere potest dæmo-
nium. Hi nanque qui coniugium ita susci-
piunt, vt Deum à se, & à sua mente excludant,
& suæ libidini ita vacent, sicut equus & mu-
D lus, quibus non est intellectus, habet potesta-
tem dæmonium super eos. Tu autem cùm ac
ceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies
continens esto ab ea, & nihil aliud nisi ora-
tionibus vacabis cum ea. Ipsa autem nocte,
incensô iecore piscis, fugabitur dæmonium.
Secunda verò nocte, in copulatione sanctô-
rum patriarcharum admittêris. Tertia autem
nocte benedictionem consequêris, vt filij ex
vobis procreentur incolumes. Transacta au-
tem tertia nocte, accipies virginem cum timo
re Domini, amore filiorum magis quàm libi-
dine ductus, vt in semine Abrahæ benedictio-
nem in filijs consequaris.

S. Raguel petitam à Tobia Saram filiam in vxorem tradit consilio Raphaëlis, & scriptis cõiugij literis nuptiæ celebrantur.

CAP. VIII.

A INgressi sunt autem ad Raguelem, & susce
pit eos Raguel cum gaudio. Intuensque
Tobiam Raguel, dixit Annæ vxori suæ,
Quàm similis est iuuenis iste cõsobrino meo.
Et cùm hæc dixisset, ait, Vnde estis iuuenes
fratres nostri? At illi dixerunt, Ex tribu Neph
thali sumus, ex captiuitate Niniue. Dixitque
illis Raguel, Nostis Tobiam fratrem meum?
Qui dixerunt, Nouimus. Cumque multa bo-
na loqueretur de eo, dixit angelus ad Ragueelem, Tobias de quo interrogas, pater istius est.
Et misit se Raguel, & cum lachrymis oscula-
tus est eum, & plorans supra collum eius, dix-
it, Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & op-
B timi viri filius es. Et Anna vxor eius, & Sara
ipsorum filia lachrymatæ sunt. Postquam au-
tem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arie-
tem, & parari conuiuium. Cumque hortare-
tur eos discumbere ad prandiũ, Tobias dixit,
Hîc ego hodie non manducabo neque bibam,
nisi prius petitionem meam confirmes, & pro
mittas mihi dare Saram filiam tuam. Quo au-
dito verbo Raguel, expauit, sciens quid euene-
rit illis septem viris qui ingressi sunt ad eam:
& timere cœpit ne fortè & huic similiter con
tingeret. Et cùm nutaret, & non daret petenti C
vllum responsum, dixit ei angelus, Noli time-
re dare eam isti, quoniam huic timenti Deum
debetur coniunx filia tua: propterea alius nõ
potuit habere illam. Tunc dixit Raguel, Non
dubito quòd Deus preces & lachrymas meas
in conspectu suo admiserit. Et credo quoni-
am ideo fecit vos venire ad me, vt ista coniun
geretur cognationi suæ ‖ secundum legem Num. 36.e
Moysi: & nunc noli dubium gerere quod ti-
bi eam tradam. Et apprehendens dexteram fi-
liæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens, Deus
Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob vobis D
cum sit, & ipse coniungat vos, impleatque be-
nedictionem suam in vobis. Et accepta char-
ta, fecerunt conscriptionem coniugij. Et post
hæc epulati sunt, benedicentes Deum. Voca-
uitque Raguel ad se Annam vxorem suam, &
præcepit ei vt præpararet alterum cubiculum.
Et introduxit illuc Saram filiam suam, & la-
chrymata est. Dixitque ei, Forti animo esto fi
lia mea: Dominus cœli det tibi gaudium pro
tædio quod perpessa es.

*S. Tobias thalamũ ingressus partem iecoris pis-
cis assat, & dæmonio à Raphaële ligato, To-
bias & Sara simul orantes noctem transigunt
incolumes: quapropter repleto quod paratum
erat sepulchro, actisque Deo gratijs à Sara
parentibus, lætum apparatur conuiuium, &
pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentũ obitum.*

CAP. VIII.

POstquam verò cœnauerunt, introduxe A
runt iuuenem ad eam. Recordatus ita-
que Tobias sermonum angeli: protulit
de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam
super carbones viuos. Tunc Raphael angelus
apprehendit dæmonium, & religauit illud in
deserto superioris Aegypti. Tunc hortatus est
virginem Tobias, dixitque ei, Sara, exurge, &
deprecemur Deum hodie, & cras, & secun-
dum cras: quia his tribus noctibus Deo iun-
gimur: tertia autem transacta nocte, in nostro
erimus coniugio. Filij quippe sanctorum su-
mus, & non possumus ita coniungi sicut gen-
tes quæ ignorant Deum. Surgentes autem
pariter, instanter orabant ambò simul, vt sa-
nitas daretur eis. Dixitque Tobias, Domine B
Deus patrum nostrorum, benedicant te cœli
& terræ, mareque & fontes, & flumina, & om-
nes creaturæ tuæ quæ in eis sunt. ‖ Tu fecisti Gene. 2.b.
Adam de limo terræ, dedistiq; ei adiutorium
Heuã. Et nũc Domine tu scis quia nõ luxuriæ
causa

▸.13. causa accipio sororem meam▸coniugem,'sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuũ in secula seculorũ. Dixit itaq; Sara, Miserere nobis Domine, miserere nobis, & consenescamus ambo pariter sani. Et factũ est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel seruos suos, & abierunt cum eo pariter
C vt foderent sepulchrũ. Dicebat enim, Ne fortè simili modo euenerit ei, quo & cæteris illis septem viris qui sunt ingressi ad eam. Cumq; parassent fossam, reuersus Raguel ad vxorem suam, dixt ei, Mitte vnam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, vt sepeliam eum antequam illucescat dies, At illa misit vnam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos saluos & incolumes, secũ pariter dormientes. Et reuersa nuntiauit bonum nuntium, & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna vxor eius, & dixerunt, Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit quẽadmodum putabamus. Feci sti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à no-
D bis inimicum persequentem nos. Misertus es autem duobus vnicis. Fac eos Domine plenius benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ, & suæ sanitatis offerre, vt cognoscat vniuersitas gentium, quia tu es Deus solus in vniuersa terra. Statimq; præcepit seruis suis Raguel, vt replerent fossam quam fecerant, priusquàm eluceseeret. Vxori autem suæ dixit vt instrueret conuiuium, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agentibus necessaria. Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis. Et adiurauit Raguel Tobiam, vt duas hebdomadas moraretur apud se. De omnibus autem quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit hanc scripturam, vt pars dimidia quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ domino deueniret.

S. Raphael Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit, quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit, ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit.

CAP. IX.

A TVnc vocauit Tobias angelum ad se, quem quidem hominem existimabat: dixitque ei, Azaria frater, peto vt audscultes verba mea: Si meipsum tradam tibi seruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ. Tamen obsecro te, vt assumas tibi animalia siue seruitia, & vadas ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum: reddasque ei chirogra-
B phũ suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eũ venire ad nuptias meas. Scis enim ipse quoniã numerat pater meus dies: & si tardauero vna die plus, cõtristatur anima eius. Et certe vides quomodo adiurauit me Raguel, cuius adiuramentum spernere non possum. Tunc Raphael assumens quatuor ex seruis Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitatem Me- C
dorum perrexit: & inueniens Gabelum, dedit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam. Indicauitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fecitque eũ secum venire ad nuptias. Cumque ingressus esset domum Raguelis, inuenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt se inuicem: & fleuit Gabelus, benedixitque Deum, & dixit, Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, & iusti, & timentis Deum, & eleemosynas facientis: & dicatur benedictio super vxorem tuam, & super parentes vestros. D
& videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum, vsque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum à Deo Israel, qui regnat in secula seculorum. Cumque omnes dixissent Amen, accesserunt ad cõuiuium: sed & cum timore Domini nuptiarum conuiuium exercebant.

S. Parentes Tobiæ longam eius moram anxiè querũtur: ille autem ægrè obtinet, vt à Raguele dimittatur, accepta dote & vxore: porrò Raguel illis bene precando, admonet filiam de officio matris familiâs.

CAP. X.

CVm verò moras faceret Tobias causa A
nuptiarũ, solicitus erat pater eius Tobias, dicens, Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi? Putásne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam? Cœpit autem contristari nimis ipse & anna vxor eius cum eo: & cœperunt ambo simul flere: eò quòd die statuto minimè reuerteretur filius eorum ad eos. Flebat igitur mater eius irremediabilibus lachrymis, atque dicebat, ‖Heu heu me fili mi, vt quid te misimus *Supra. 5. d.*
peregrinari, lumẽ oculorum nostrorum, bacu B
lum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ? Omnia simul in te vno habentes, te non debuimus dimittere ire à nobis. Cui dicebat Tobias, Tace, & noli turbari, sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille cum quo misimus eum. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circunspiciebat & circuibat vias omnes per quas spes remeandi videbatur, vt procul videret eum, si fieri posset, venientem. At verò Raguel dicebat ad generum suum, Mane hîc, C
& ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum. Cui Tobias ait, Ego noui quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis. Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis

ſubſtantiæ ſuæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & ſaluum atque gaudentem dimiſit eum à ſe, dicens, Angelus Domini ſanctus ſit in itinere veſtro, perducatque vos incolumes, & inueniatis omnia rectè circa parẽtes veſtros, & videant oculi mei filios veſtros priuſquam moriar. Et apprehendentes parentes filiam ſuam, oſculati ſunt eam, & dimiſerunt ire: monentes eam honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſam irreprehenſibilem exhibere.

S. Relictis in itinere Sara, reliquaq; familia, Tobias & Raphael præcedentes, lætè à parentibus Tobiæ excipiuntur, quo patris oculos felle iecoris liniente, ille viſum recipit, quapropter actis Deo gratijs, poſt aduentum Saræ ac familiæ, ſeptem diebus læti epulantur.

CAP. XI.

A CVmq; reuerterentur, peruenerunt ad Charan, quæ eſt in medio itinere contra Niniuen, vndecimo die. Dixitque angelus, Tobia frater, ſcis quemadmodum reliquiſti patrem tuum. Si placet itaq; tibi, præcedamus, & lento gradu inſequantur iter noſtrum familiæ, ſimul cum coniuge tua, & cũ animalibus. Cumque hoc placuiſſet vt irent, dixit Raphael ad Tobiam, Tolle tecum ex felle piſcis: erit enim neceſſarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt.

Anna autem ſedebat ſecus viam quotidie in ſupercilio montis, vnde reſpicere poterat de longinquo. Et dum ex eodem loco ſpecularetur aduentum eius, vidit à longè, & ilico agnouit venientem filium ſuum: currensque nuntiauit viro ſuo, dicens, Ecce venit filius tuus. Dixitq; Raphael ad Tobiam, At vbi introieris domum tuam, ſtatim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei accede ad patrem tuum, & oſculare eum. Statimque lini ſuper oculos eius ex felle iſto piſcis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, & videbit pater tuus lumẽ cœli, & in aſpectu tuo gaudebit. Tunc præcucurrit canis, qui ſimul fuerat in via: & quaſi nuntius aduenies, blandimento ſuæ caudæ gaudebat. Et conſurgens cæcus pater eius, cœpit offendens pedibus currere: & data manu puero, occurrit obuiam filio ſuo. Et ſuſcipiẽs oſculatus eſt eum cum vxore ſua, & cœperunt ambo flere præ gaudio. Cumque adoraſſent Deum, & gratias egiſſent, conſederunt. Tunc ſumens Tobias de felle piſcis, liniuit oculos patris ſui. Et ſuſtinuit quaſi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis eius quaſi membrana oui, egredi. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, ſtatimque viſum recepit. Et glorificabant Deum, ipſe videlicet & vxor eius, & omnes qui ſciebant eum. Dicebatque Tobias, Benedico te Domine Deus Iſrael, quia tu caſtigaſti me, & tu ſaluaſti me: & ecce, ego video Tobiam filium meum. Ingreſſa eſt etiam poſt ſeptem dies Sara vxor filij eius, & omnis familia & pecora ſana, & cameli, & pecunia multa vxoris, ſed & illa pecunia quam receperat à Gabelo: & narrauit parentibus ſuis omnia beneficia Dei quæ feciſſet circa eum per hominem qui eum duxerat. Venerũtque Achior & Nabath conſobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis quæ circa illum oſtenderat Deus. Et per ſeptem dies epulãtes, omnes cum gaudio magno gauiſi ſunt.

S. Tobias cum filio de mercede Raphaëlis conſultans, auditis quæ ſibi ac filio præſtiterat beneficijs, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille ſe Dei angelum declarat, & poſt reuelata alia myſteria in cœlum ſubleuatur: quo facto illi in terram proni ruentes Deum benedicunt.

CAP. XII.

TVnc vocauit ad ſe Tobias filium ſuũ, A dixitque ei, Quid poſſumus dare viro iſti ſancto, qui venit tecum? Reſpondens Tobias, dixit patri ſuo, Pater, quam mercedẽ dabimus ei? aut quid dignum poterit eſſe beneficijs eius? Me duxit & reduxit ſanum, pecuniam à Gabelo ipſe recepit, vxorem ipſe me habere fecit, & dæmonium ab ea ipſe compeſcuit, gaudium parentibus eius fecit, meipſum à deuoratione piſcis eripuit, te quoque videre fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum repleti ſumus. Quid illi ad hæc poteri- B mus dignum dare? Sed peto te pater mi, vt roges eum, ſi fortè dignabitur medietatem de omnibus quæ allata ſunt, ſibi aſſumere. Et vocantes eum, pater ſcilicet & filius, tulerunt eũ in partem: & rogare cœperunt vt dignaretur dimidiam partem omnium quæ attulerant, acceptam habere. Tunc dixit eis occultè, Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viuẽtibus confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam. Et enim ſacramentum regis abſcondere, bonum eſt: opera autem Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt. Bona eſt oratio cũ ieiunio: & eleemoſyna magis quàm theſauros auri recondere. quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat C peccata, & facit inuenire ▷ miſericordiam' & ▷.10 vitam æternam. Qui autem faciunt peccatum & iniquitatem, hoſtes ſunt animæ ſuæ. Manifeſto ergo vobis veritatem, & non abſcondam à vobis occultum ſermonem. Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum: & mortuos abſcondebas per diem in domo tua,

& nocte

& nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Et nunc misit me Dominus vt curarem te, & Saram vxorem filij tui à dæmonio liberarem. Ego enim sum Raphael angelus vnus ex septem, qui astamus ante Dominum. Cumq; hæc audissent, turbati sunt, & trementes ceciderunt super ter
D ram in faciem suam. Dixitq; eis angelus, Pax vobis, nolite timere. Etenim cum essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi. Videbar quidem vobiscũ manducare, & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor. Tempus est ergo vt reuertar ad eum qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia eius. Et cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & vltrà eum videre non potuerunt. Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deũ: & exurgentes narrauerunt omnia mirabilia eius.

S. Tobias senior benedicit ac confitetur domino, et vniuersos ad idipsum hortatur, prophetat quoque de restitutione & magna fœlicitate futura Ierusalem.

CAP. XIII.

A Deut. 32. f. 1. Reg. 2. a. Sap. 16. b.

APeriens autem Tobias senior os suũ, benedixit Dominum, & dixit, Magnus es Domine in æternum, & in omnia secula regnum tuum: quoniam tu flagellas, & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam. Confitemini Domino filij Israel, & in conspectu gẽtium laudate eum: quoniam ideò disperſit vos inter gentes, quæ ignorant eum, vt vos enarretis mirabilia eius, & faciatis scire eos quia non est alius Deus omnipotens præter eum.
B Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras, & ipse saluabit nos propter misericordiam suam. Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi: regemq; seculorum exaltate in operibus vestris. Ego autem in terra captiuitatis meæ confitebor illi: quoniam ostendit maiestatem suã in gentem peccatricem. Conuertimini itaque peccatores, & facite iustitiam coram Deo, credentes quòd faciat vobiscum misericordiam suam. ego autem, & anima mea in eo lætabimur. Benedicite Dominum omnes electi eius: agite dies lætitiæ, & confitemini illi. Ierusalẽ ciuitas Dei, castigauit te Dominus in operi-
C bus manuum tuarum. Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, vt reædificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos, & gaudias in omnia secula seculorum. Luce splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuã in sanctificationem habebunt. Nomen enim magnum inuocabunt in te. Maledicti erunt qui contempserint te: & condemnati erunt omnes qui blasphemauerint te: benedictique erunt qui ædificauerint te. Tu autem lætaberis in filijs tuis, quoniam omnes benedicen-
D tur, & congregabuntur ad Dominum. Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua. Anima mea benedic Dominũ, quoniam liberauit Ierusalẽ ciuitatem suam à cunctis tribulationibus eius Dominus Deus noster. Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Ierusalem, ‖Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. Ex lapide candido, & mundo omnes plateæ eius sternentur: & per vicos eius hallelu-ia cantabitur. Benedictus Dominus, qui exaltauit eam, vt sit regnum eius in secula seculorum super eam. Amen. Apoc. 21. f

S. Tobias senior moriturus completis. 102. ætatis suæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur, vtque sepultis parentibus è Niniue migrent, quam euertendam dicit, & Ierusalem instaurandam, quod filius obseruans tandem ad soceros reuertitur, ibique completis. 99. annis moritur.

CAP. XIIII.

ET consummati sunt sermones Tobiæ. A Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suorum. Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorificè in Niniue. Quinquaginta nanque & sex annorum lumen oculorum amisit: sexagenarius verò recepit. Reliquum verò vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace. In hora autem mortis suæ vocauit ad se Tobiam filium suum, & septẽ iuuenes filios suos nepotes suos, dixitque eis, Propè erit interitus Niniue. non enim excidit verbum Domini: & fratres nostri qui dispersi sunt à terra Israel, reuertentur ad eam. Omnis autem deserta terra eius replebitur, & domus
B Dei, quæ in ea incensa est, iterum reædificabitur: ibique reuertentur omnes timentes Deũ, & relinquent gentes idôla sua, & venient in Ierusalem, & inhabitabunt in ea: & gaudebũt in ea omnes reges terræ, adorantes Regem Israel. Audite ergo filij mei patrem vestrum: seruite Domino in veritate, & inquirite vt facia
C tis quæ placita sunt illi: & filijs vestris manda te vt faciant iustitias & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicant eum in omni tẽpore in veritate, & in tota virtute sua. Nunc ergo filij audite me, & nolite manere hîc: sed quacunque die sepelieritis matrem vestram

circa

circa me in vno ſepulchro, ex eo dirigite greſſus veſtros vt exeatis hinc. Video enim quia iniquitas eius finem dabit ei. Factum eſt autem poſt obitum matris ſuæ, Tobias abſceſsit ex Niniue cum vxore ſua, & filijs, & filiorum
D filijs, & reuerſus eſt ad ſoceros ſuos. Inuenitque eos incolumes in ſenectute bona: & curam eorum geſsit, & ipſe clauſit oculos eorũ: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipſe percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum ſuorum. Et completis annis nonagintanouem in timore Domini cum gaudio ſepelierunt eum. Omnis autem cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, & in ſancta conuerſatione permanſit, ita vt accepti eſſent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

Hieronymi præfatio in librũ Iudith.

APVD Hebræos, liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius authoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldæo tamen ſermone conſcriptus, inter hiſtorias computatur. Sed quia hunc librum ſynodus Nicena in numero ſanctarum ſcripturarum legitur computaſſe, acquieui poſtulationi veſtræ, imò exactioni: & ſepoſitis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis ſenſum è ſenſu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitioſiſsimam amputaui: ſola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, latinis expreſsi. Accipite Iudith viduam caſtitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non ſolum fœminis, ſed & viris imitabilem dedit, qui caſtitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & inſuperabilem ſuperaret.

Liber Iudith.

S. Nabuchodonoſor victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit, quibus abſque honore remiſsis, indignatus iurat ſe id vlturum. CAP. I.

A ARphaxad itaq; rex Medorum ſubiugauerat multas gẽtes imperio ſuo, & ipſe ædificauit ciuitatem potentiſsimam, quam appellauit Ecbatanis. Ex lapidibus quadratis & ſectis fecit muros eius in altitudinem cubitorum ſeptuaginta, & in latitudinem cubitorum triginta: turres verò eius
B poſuit in altitudinem cubitorum centum. Per quadrum verò earum latus vtrunque vicenorum pedum ſpatio tẽdebatur. poſuitq; portas eius in altitudinem turrium. Et gloriabatur quaſi potens in potentia exercitus ſui, & in
C gloria quadrigarum ſuarũ. Anno igitur duodecimo regni ſui, Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum, qui regnabat in Niniue ciuitate magna, pugnauit contra Arphaxad: & obtinuit eum in campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten, & Tigrin, & Iadaſon in campo Erioch regis Elicorum. Tunc exaltatũ eſt regnum Nabuchodonoſor, & cor eius eleuatum eſt: & miſit ad omnes qui habitabant in Cilicia, & Damaſco, & Libano: & ad gentes quæ ſunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitan-
D tes Galilæam in campo magno Eſdrelon: & ad omnes qui erant in Samaria & trans flumẽ Iordanem vſque ad Ieruſalem, & omnem terram Ieſſe, quouſque perueniatur ad terminos Aethiopiæ. Ad hos omnes miſit nuntios Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum, qui omnes vno animo contradixerunt, & remiſerunt eos vacuos, & ſine honore abiecerunt. Tunc indignatus Nabuchodonoſor rex ad omnem terram illam, iurauit per thronum & regnum ſuum quòd defenderet ſe de omnibus regionibus his.

S. Holofernes à Nabuchodonoſor mittitur, omnia regna & populos vaſtaturus, deſcribitur potẽtia exercitus ipſius, multisq; locis per ipſum expugnatis vehemens timor vniuerſos inuaſit.

CAP. II.

A ANno tertiodecimo Nabuchodonoſor regis, viceſima & ſecunda die menſis primi, factũ eſt verbũ in domo Nabuchodonoſor regis Aſſyriorũ, vt defenderet ſe.

Voca-

Vocauitque omnes maiores natu, omnesque duces, & bellatores suos, & habuit cum eis mysteriū consilij sui. Dixitq; cogitationem suam in eo esse vt omnem terrā suo subiugaret imperio. Quod dictum cùm placuisset omnibus, vocauit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiæ suæ, & dixit ei, Egredere aduersum omne regnum occidentis: & cōtra eos præcipue qui contempserunt imperium
B meum. Nō parcet oculus tuus vlli regno, omnemq; vrbem munitam subiugabis mihi. Tūc Holofernes vocauit duces, & magistratus virtutis Assyriorum: & dinumerauit viros in expeditionem, sicut præcepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, & equites sagittarios duodecim millia. Omnemque expeditionem suam fecit præire in multitudine innumerabilium camelorum, cū his quæ exercitibus sufficerent copiose: boum quoq; armenta, gregesque ouium, quorum non erat
C numerus. Frumentum ex omni Syria in transitu suo parari constituit. Aurum verò & argentum, de domo regis assumpsit multum nimis. Et profectus est ipse & omnis exercitus, cum quadrigis & equitibus, & sagittarijs, qui cooperuerunt faciem terræ, sicut locustæ. Cumq; pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ: ascenditq; omnia castella eorum, & obtinuit omnem munitionem. Effregit autē ciuitatem opinatissimā Melothi, prædauitq; omnes filios Tharsis & filios Ismahel, qui erant cōtra faciem deserti, & ad austrum terræ
D Cellon. Et transiuit Euphráten, & venit in Mesopotamiā: & fregit omnes ciuitates excelsas quæ erant ibi, à torrente Mābre, vsquequo perueniatur ad mare: & occupauit terminos eius, à Cilicia vsq; ad fines Iapheth, qui sunt ad austrum. Abduxitq; omnes filios Madian, & prædauit omnem locupletationem eorum, omnesq; resistentes sibi occidit in ore gladij. Et post hæc descendit in campos Damasci in diebus messis, & succēdit omnia sata, omnesque arbores & vineas fecit incidi, & cécidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

S. Holoferni se vltro dedunt vniuersarum vrbium ac prouinciarū principes, ex quibus auxiliares sibi assumit, & tamen ipsorum ciuitates ac Deos destruit, quo solus Nabuchodonosor Deus habeatur. CAP. III.

A TVnc miserunt legatos suos vniuersarū vrbium, ac prouinciarū reges ac principes, Syriæ scilicet & Mesopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Libyæ, atq; Ciliciæ, qui venientes ad Holofernem, dixerūt: Desinat indignatio tua circa nos. Melius est enim vt viuentes seruiamus Nabuchodonosor regi magno, & subditi simus tibi, quā morientes cum interitu nostro ipsi seruitutis nostræ damna patiamur. Omnis ciuitas nostra, omnisque B possessio, omnes montes, & colles, & campi, & armenta boum, gregesque ouium & caprarum, equorumq; & camelorum, & vniuersæ facultates nostræ atque familiæ in conspectu tuo sunt. sint omnia nostra sub lege tua. Nos etiam & filij nostri, serui tui sumus. Veni nobis pacificus dominus, & vtere seruitio nostro, sicut placuerit tibi. Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem ciuitatem, & omnem inhabitantem terram. De vniuersis autem vrbibus C assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, & electos ad bellū. Tantusq; metus prouincijs illis incubuit, vt vniuersarum vrbium habitatores principes, & honorati simul cum populis exirent in obuiam venienti, excipientes eū cum coronis, & lampadibus ducētes choros in tympanis & tibijs. Nec ista tamen facientes, ferocitatē eius pectoris mitigare potuerunt. Nā & ciuitates eorū destruxit, & lucos eorū excidit. Præceperat enim illi Nabuchodonosor rex, vt D omnes deos terræ exterminaret, videlicet vt ipse solus diceretur Deus ab his nationibus quæ potuissent Holofernis potētia subiugari. Pertransiens autem Syriam Sobal, & omnem Apameam, omnemq; Mesopotamiā, venit ad Idumæos in terram Gabaa, accepitq; ciuitates eorum, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit vniuersum exercitum virtutis suæ.

S. Filij Israël vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim sacerdotis sese ieiunijs ac oratione humiliant & affligunt, auxiliumq; à Domino implorant.

CAP. IIII.

TVnc audientes hæc filij Israel, qui ha- A bitabant in terra Iuda, timuerunt valde à facie eius, Tremor etiā & horror inuasit sensus eorū, ne hoc faceret Ierusalē & templo Domini, quod fecerat cæteris ciuitatibus & templis earū. Et miserunt in omnem Samariam per circuitum vsq; Iericho, & præoccupauerunt omnes vertices montium. Et muris circundederunt vicos suos, & congregauerunt frumēta in præparationē pugnæ. Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad vniuersos qui erāt contra Esdrelon, quæ est cōtra faciem campi magni, iuxta Dothain, & vniuersos per B quos viæ trāsitus esse poterat, vt obtinerēt ascensus montiū per quos via esse poterat ad Ierusalē, & illic custodirēt vbi angustū iter esse poterat inter montes. Et fecerūt filij Israel secundū quod constituerat eis sacerdos Domini Eliachim. Et clamauit omnis populus ad Dominū instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiunijs ▸ & orationibus, ipsi

& mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes cilicijs, & infantes prostrauerunt contra faciē templi Domini, & altare Domini operuerunt
C cilicio. Et clamauerunt ad Dominum Deum Israel vnanimiter, ne darentur in prædā infantes eorum, & vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminiū, & sancta eorū in pollutionem, & fierent in opprobriū Gentibus. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israel, allocutusq; est eos, dicēs, Scitote quoniā exaudiet Dominus preces vestras, si manētes permanseritis in ie-
D iunijs & orationibus in conspectu Domini.
Exo.1.d ‖Memores estote Moysi serui Domini, qui Amalec confidentē in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, nō ferro pugnādo, sed precibus sanctis orando deiecit. sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ita vt etiam hi qui offerebāt Domino holocausta, præcincti cilicijs offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suum Israel.

S. Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Israëlitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Israëliticum, monetq; ne temerè cōtra illos pugnet, quibus auditis indignantur ipsi Achior principes Holofernis.

CAP. V.

A NVntiatumque est Holoferni principi militiæ Assyriorū, quòd filij Israel præpararent se ad resistendum, ac montiū itinera cōclusissent: & furōre nimio exarsit iniracundia magna: vocauitq; omnes principes Moab & duces Ammon, & dixit eis, Dicite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quæ, & quales, & quantæ sint ciuitates eorum: quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum, vel quis rex militiæ illorum: & quare præ omnibus qui habitant in oriente, isti contempserunt nos, & nō exierunt in obuiam nobis, vt susciperēt nos cum pace? Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait, Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & nō egredietur
Gen.11.d. verbum falsum ex ore meo. Populus iste ex progenie Chaldæorum est. ‖ hic primum in Mesopotamia habitauit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldæorum. Deserentes itaque ceremonias patrum suorum, quæ in multitudine deorum
Gen.11.a. erant, vnum Deum cœli coluerunt, qui ‖ & præcepit eis vt exirent inde, & habitarent in Charan. Cumque operuisset omnem terram B fames, ‖ descenderunt in Aegyptum, illicque Gen.46.a per quadringētos annos sic multiplicati sunt, vt dinumerari eorum non posset exercitus. Cumque grauaret eos rex Aegypti, atque in ædificationibus vrbium suarum in luto & latere subiugasset eos, clamauerunt ad Dominum suum, & percussit totam terram Aegypti plagis varijs. ‖ Cumq; eiecissent eos Aegyptij Exo.14.e. à se, & cessasset plaga ab eis, & iterū eos vellēt capere, & ad suū seruitium reuocare, fugientibus his Deus cœli mare aperuit, ita vt hinc inde aquæ quasi murus solidarētur, & isti pede sicco fundū maris perambulādo transirent. In quo loco dum innumerabilis exercitus Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, vt non remaneret vel vnus qui factum posteris nuntiaret. ‖ Egressi etiam mare ru- Exo.16.a. brum, deserta Sina montis occupauerunt, in quibus nunquam homo habitare potuit, vel filius hominis requieuit. Illic fontes ama- C ri obdulcati sunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de cœlo consecuti sunt. Vbicunque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio, Deus eorū pugnauit pro eis, & vicit. Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui. Quotiescunq; autē præter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium. Quotiescunque autem pœnituerunt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cœli virtutem resistendi. ‖ Denique Chana- Num.21.f næū regem, & Iebusæum, & Pherezæū, & Hethæum, & Heuæum, & Amorræhum, & omnes potentes in Hesebon prostrauerunt, & terras eorum & ciuitates eorum ipsi possederūt: & vsq; dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona. Deus enim illorum odit iniquitatē. Nam & ante hos annos cum recessissent à via quam dederat illis Deus, vt ambularent in ea, exterminati sunt prælijs à multis nationibus, & plurimi eorum captiui abducti sunt in terram non suam. ‖ Nuper au- 1.Esdr.1.a tem reuersi ad Dominum Deū suum, ex dis- D persione quā dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterum possidēt Ierusalem, vbi sunt Sanctasanctorū. Nunc ergo mi domine, perquire si est aliqua iniquitas eorū in conspectu Dei eorum: & ascendamus ad illos, quoniā tradens tradet illos Deus eorum tibi, & subiugati erunt sub iugo potentiæ tuæ. Si verò non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere illis, quoniam Deus eorum defendet illos, & erimus in opprobrium vniuersæ terræ. Et factum est cum cessasset loqui Achior

verba

verba hæc irati ſunt omnes magnates Holofernis,& cogitabant interficere eum,dicentes ad alterutrum, Quis eſt iſte, qui filios Iſrael poſſe dicat reſiſtere regi Nabuchodonoſor & exercitibus eius,homines inermes,& ſine virtute, & ſine peritia artis pugnæ ? Vt ergo agnoſcat Achior quoniam fallit nos, aſcendamus in mõtana: & cùm capti fuerint potẽtes eorũ, tunc cũ eiſdem gladio trãſuerberabitur: vt ſciat omnis gens quoniã Nabuchodonoſor Deus terræ eſt,& præter ipſum alius non eſt.

S. *Iratus Holofernes iubet Achior duci in Bethuliam, vt ea deuicta ſimul puniatur, At ſerui à fundibularijs repulſi eum arbori alligãt, quem ſolutum filij Iſrael cognita cauſa benigne conſolantur, Deum humiliter implorantes.*

CAP. VI.

A FActum eſt autem cùm ceſſaſſent loqui, indignatus Holofernes vehementer,dixit ad Achior,Quoniam prophetaſti nobis,dicẽs, quòd gens Iſrael defendatur à Deo ſuo,vt oſtendam tibi quoniam non eſt Deus, niſi Nabuchodonoſor: cũ percuſſerimus eos omnes ſicut hominem vnum,tũc & ipſe cum illis Aſſyriorum gladio interibis, & omnis Iſrael tecum perditione diſperiet: & probabis quoniã Nabuchodonoſor dominus ſit vniuerſæ terræ,tuncque gladius militiæ meæ tranſiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Iſrael,& non reſpirabis vltrà, donec exterminetis cum illis.Porrò autem ſi prophetiam tuam veram exiſtimas, non concidat vultus: tuus:& pallor qui faciem tuam obtinet, abſcedat à te, ſi verba mea hæc putas impleri non
B poſſe. Vt autem noueris quia ſimul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo ſociaberis:vt dum dignas mei gladij pœnas exceperint, ipſe ſimul vltioni ſubiaceas. Tunc Holofernes præcepit ſeruis ſuis vt comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderent eum in manus filiorum Iſrael. Et accipientes eum ſerui Holofernis,profecti ſunt per cãpeſtria: ſed cum appropinquaſſent ad montana, exierunt contra eos fundibularij. Illi autem diuertẽtes à latere montis,ligauerunt Achior ad arborem manibus & pedibus, & ſic vinctum de reſtibus dimiſerunt eũ,& reuerſi ſunt ad dominum ſuũ.

Porrò filij Iſrael deſcendentes de Bethulia, venerunt ad eum. Quem ſoluentes duxerunt ad Bethuliam,atque in medium populi illum ſtatuentes, percunctati ſunt quid rerum eſſet
C quòd illum vinctum Aſſyrij reliquiſſent. In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeõ,& Charmi,qui & Gothoniel.In medio itaq; ſeniorum, & in cõſpectu omniũ, Achior dixit omnia quæ locutus ipſe fuerat ab Holoferne interogatus: & qualiter populus Holofernis voluiſſet propter hoc verbum interficere eum,& quemadmodũ ipſe Holofernes iratus iuſſerit eum Iſraelitis hac de cauſa tradi:vt dum vicerit filios Iſrael, tunc & ipſum Achior diuerſis iubeat interire ſupplicijs, propter hoc quod dixiſſet, Deus cœli defenſor eorũ eſt.Cumq; Achior vniuerſa hæc expoſuiſſet, omnis populus cecidit in faciem,adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu vnanimes preces ſuas Domino effuderunt,dicẽtes,Domine Deus cœli & terræ,intuere ſuperbiam eorũ,& reſpice ad noſtram humilitatem, & faciem ſanctorum tuorum attende,& oſtende quoniam non derelinquis præſumuentes de te: & præſumẽtes D de ſe,& de ſua virtute gloriantes,humilias.Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa,conſolati ſunt Achior, dicentes, Deus patrum noſtrorũ,cuius tu virtutem prædicaſti,ipſe tibi hanc dabit viciſſitudinem, vt eorum magis tu interitum videas. Cum verò Dominus Deus noſter dederit hãc libertatẽ ſeruis ſuis, ſit & tecum Deus in medio noſtri:vt ſicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus conuerſeris nobiſcum.Tunc Ozias, finito cõſilio, ſuſcepit eum in domum ſuam, & fecit ei cœnam magnam. Et vocatis omnibus presbyteris, ſimul expleto ieiunio refecerunt. Poſtea verò conuocatus eſt omnis populus, & per totam noctem intra eccleſiam orauerunt petentes auxilium à Deo Iſrael.

S. *Holofernes Bethuliam obſidet, ac præciſo aquæductu iubet fontes omnes cuſtodiri,quapropter ciues ſiti cruciati ciuitatẽ tradere cupiũt, Ozias tamen princeps populi perſuadet vt ad quinque dies hoc differatur.*

CAP. VII.

A HOlofernes autem altera die præcepit exercitibus ſuis vt aſcenderent contra Bethuliam.Erãt autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorũ illorum quos occupauerat captiuitas, & abducti fuerant de prouincijs, & vrbibus vniuerſæ iuuentutis. Omnes parauerunt ſe pariter ad pugnam contra filios Iſrael, & venerunt per crepidinem montis vſque ad apicem,qui reſpicit ſuper Dothain, à loco qui dicitur Belma vſq; ad Chelmon,qui eſt contra Eſdrelon.Filij autem Iſrael,vt viderunt multitudinem illorum,proſtrauerunt ſe ſuper terram, mittentes cinerem ſuper capita ſua, vnanimes orantes vt Deus Iſrael miſericordiam ſuam oſtenderet ſuper populum ſuum. Et aſſumentes arma ſua bellica,ſederunt per loca quæ ad angũſti itineris tramitem dirigunt inter montoſa, & erant cuſtodientes ea tota die & nocte.Porrò Holofernes, dum circuit per gyrum, repe- B

ris

rit quòd fons qui influebat, aquæductum illorum à parte australi extra ciuitatem dirigeret, & incidi præcepit aquæductum illorum. Erant tamen nõ longe à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius, quàm ad portãdum. Sed filij Ammon & Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes, Filij Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio constituti. Vt ergo sine congressione pugnæ possis superare eos, pone custodes fontium, vt non hauriant aquã ex eis, & sine gladio interficies eos, vel certe fatigati tradẽt ciuitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse. Et placuerunt verba
C hæc coram Holoferne, & coram satellitibus eius, & constituit per gyrum centenarios per singulos fontes. Cumq; ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita vt non esset intra ciuitatem vnde satiarentur vel vna die, quoniã ad mensuram dabatur populis aqua quotidie. Tunc ad Oziam congregati omnes viri, fœminæque, iuuenes, * & paruuli, omnes simul vna voce dixerunt, Iudicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacifice cum Assyrijs, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum. Et ideò non est qui adiuuet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti & perditione magna. Et nũc cõgregate vniuersos qui in ciuitate sunt, vt sponte tradamus nos omnes populo Holofernis. Melius est enim vt captiui benedicamus Dominũ viuentes, quam moriamur, & simus opprobriũ omni carni, cùm viderimus vxores nostras & infantes nostros mori ante
D oculos nostros. Contestamur hodie cœlum & terram, & Deum patrum nostrorum, qui vlciscitur nos secũdum peccata nostra, vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt sit finis noster breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate sitis. Et cum hæc dixissent, factus est fletus & vlulatus magnus in ecclesia omnibus, & per multas horas vna voce clamauerunt ad Deũ, dicentes, ‖ Peccauimus cũ patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatẽ fecimus. Tu quia pius es, miserere nostri: aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo qui ignorat te, vt non dicant inter gentes, Vbi est Deus eorum? Et cum fatigati his clamoribus, et his fletibus lassati siluissent, exurgẽs Ozias, infusus lachrymis, dixit, Aequo animo estote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam. Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis.

S. Iudith, cuius laus describitur, vacillantes presbyteros, & præangustia deditionem quinto die meditantes obiurgat, quod tempus Domini miserationi præscripserint, eosq; hortatur vt patrũ exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precẽtur, nec factum suum scrutentur. CAP. VIII.

ET factum est, cùm audisset hæc verba A Iudith vidua quæ erat filia Merari, filij Idox, filij Ioseph, filij Oziæ, filij Elai, filij Iamnor, filij Gedeon, filij Raphaim, filij Achitob, filij Melchiæ, filij Enan, filij Nathaniæ, filij Salathiel, filij Simeon, filij Ruben: & vir eius fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ. instabat enim super alligantes manipulos in cãpo, & venit æstus super caput eius, & mortuus est in Bethulia ciuitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis. Erat autem Iudith relicta eius vidua iam annis tribus, & mensibus sex. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretũ cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbatha, & neomenias, & festa domos Israel. Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat diuitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis boum & gregibus ouium plenas. Et erat hæc in omibus famosissima, quoniã timebat Dominũ valde: nec erat qui loqueretur de illa verbum malum. Hæc itaq; cùm audisset quoniã Ozias promisisset quòd transacto quinto die traderet ciuitatem, misit ad presbyteros Chabri & Charmi. Et ve- B nerunt ad illam, & dixit illis, Quòd est hoc verbum, in quo consensit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos qui tentatis Dominum? Non est iste sermo qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Sed quia patiẽs Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam eius fusis lachrymis postulemus. non enim quasi homo, sic Deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruientes illi dicamus flentes Domino, vt secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum cito misericordiam suam: vt sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur, quoniã non sumus secuti peccata pa-

trum noſtrorum qui dereliquerunt Deum
C ſuum, & adorauerunt deos alienos: pro quo
ſcelere dati ſunt in gladium, & in rapinam, &
in confuſionem inimicis ſuis. nos autem alte
rũ Deũ neſcimus præter ipſum. Expectemus
humiles conſolationem eius, & exquiret ſan-
guinem noſtrum de afflictionibus inimicorũ
noſtrorum: & humiliabit omnes gẽtes, quæ-
cunque inſurgunt contra nos, & faciet illas ſi
ne honore Dominus Deus noſter. Et nunc
fratres quoniam vos eſtis presbyteri in popu-
lo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad
eloquium veſtrum corda eorum erigite, vt
memores ſint quia tentati ſunt patres noſtri,
vt probarentur ſi vere colerent Deum ſuum.
Gen.22.a. Memores eſſe debent, ‖quomodo pater no-
ſter Abraham tentatus eſt, & per multas tribu
lationes probatus, Dei amicus effectus eſt. Sic
Iſaac, ſic Iacob, ſic Moyſes: & omnes qui pla-
cuerunt Deo, per multas tribulationes tran-
Num.21.b ſierunt fideles. ‖Illi autem qui tentationes nõ
ſuſceperunt cum timore Domini, & impati-
entiam ſuam, & improperium murmuratio-
1.Co.10.b nis ſuæ contra Dominum protulerunt, ‖exter
D minati ſunt abexterminatore, & à ſerpẽtibus
perierunt. Et nos ergo nõ vlciſcamur nos pro
his quæ patimur: ſed reputantes peccatis no-
ſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe flagella
Domini, quibus quaſi ſerui corripimur, ad e-
mendationẽ, & non ad perditionem noſtram
eueniſſe credamus. Et dixerunt illi Ozias &
presbyteri, Omnia quæ locuta es, vera ſunt, &
non eſt in ſermonibus tuis vlla reprehenſio.
Nũc ergo ora pro nobis, quoniam mulier ſan-
cta es, & timens Deum. Et dixit illis Iudith, Si
cut quod potui loqui, Dei eſſe cognoſcitis: ita
quod facere diſpoſui, probate ſi ex Deo eſt: &
orate, vt firmum faciat Deus cõſilium meum.
Stabitis vos ad portã nocte iſta, & ego exeam
cum abra mea: & orate, vt ſicut dixiſtis, in die-
bus quinq; reſpiciat Dominus populum ſuũ
Iſrael. Vos autem nolo vt ſcrutemini actum
meum: & vſque dum renuntiem vobis, nihil
aliud fiat, niſi oratio pro me ad Dominum
Deum noſtrum. Et dixit ad eam Ozias prin-
ceps Iudæ, Vade in pace, & Dominus ſit te-
cum in vltionem inimicorum noſtrorum. Et
reuertentes abierunt.

S. Iudith ſeſe affligens ac humilians, pro populi liberatione proſtrata precatur, vtq; ſibi virtus detur euertendi Holofernem.

CAP. IX.

A QVibus aſcendentibus, Iudith ingreſſa
eſt oratorium ſuum: & induens ſe cili-
cio, poſuit cinerem ſuper caput ſuũ
um: & proſternens ſe Domino, clamabat ad
Dominum, dicens, Domine Deus patris mei
Simeon ‖qui dediſti illi gladium in defenſio- Gen.34.d
nem alienigenarum qui violatores extiterunt
in coinquinatione ſua, & denudauerunt fe-
mur virginis in confuſionem: & dediſti mu-
lieres illorum in prædam, & filias illorum in
captiuitatem: & omnem prædam in diuiſio-
nem ſeruis tuis qui zelauerunt zelum tuum:
ſubueni quæſo te Domine Deus meus mihi
viduæ. Tu enim feciſti priora, & illa poſt illa
cogitaſti: & hoc factum eſt quod ipſe voluiſ-
ti. Omnes enim viæ tuæ paratæ ſunt, & tua iu
dicia in tua prouidentia poſuiſti. Reſpice ca- Exod.14.
ſtra Aſſyriorum nunc, ſicut tunc caſtra Aegy
ptiorum videre dignatus es, quando poſt ſer-
uos tuos armati currebant, confidentes in
quadrigis, & in equitatu ſuo, & in multitudi-
ne bellatorum. Sed aſpexiſti ſuper caſtra eo-
rum, & tenebræ fatigauerunt eos. Tenuit pe-
des eorum abyſſus, & aquæ operuerunt eos.
Sic fiant & iſti Domine qui cõfidunt in mul- C
titudine ſua, & in curribus ſuis, & in cõtis, &
in ſcutis, & in ſagittis ſuis, & in lãceis glorian
tur, & neſciunt quia tuipſe es Deus noſter qui
cõteris bella ab initio, & Dominus nomẽ eſt
tibi. Erige brachium tuũ, ſicut ab initio: & al-
lide virtutem illorum in virtute tua: cadat vir
tus eorum in iracundia tua qui promittunt ſe
violare ſancta tua, & polluere tabernaculum
nominis tui, & deijcere gladio ſuo cornu alta
ris tui. Fac Domine, vt gladio proprio eius ſu
perbia amputetur, capiatur laqueo oculorum
ſuorum in me, & percuties eum ex labijs chari
tatis meæ. Da mihi in animo conſtantiam, vt D
contemnam illum: & virtutem, vt euertam il-
lum. Erit enim hoc memoriale nominis tui,
cum manus fœminæ deiecerit eum. Nõ enim
in multitudinem eſt virtus tua Domine, ne-
que in equorum viribus voluntas tua eſt, nec
ſuperbi ab initio placuerunt tibi: ſed humi-
lium, & manſuetorum ſemper tibi placuit de-
precatio. Deus cœlorum, creator aquarum,
& Dominus totius creaturæ, exaudi me miſe-
ram deprecantem, & de tua miſericordia præ-
ſumentem. Memento Domine teſtamenti
tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo
conſilium corrobora, vt domus tua, in ſan-
ctificatione tua permaneat: & omnes gentes
agnoſcant quia tu es Deus, & non eſt alius
præter te.

S. Iudith pulcherrima aptiſſimè ornata Bethuliã cum ſua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehenſa ducitur ad Holofernem, qui mox eius capitur pulchritudine.

CAP. X.

FActum eſt autem, cum ceſſaſſet clamare A
ad Dominum, ſurrexit de loco, in quo
iacuerat proſtrata ad Dominum. Vo-
cauitq;

cauitque abram ſuam, & deſcendens in domum ſuam, abſtulit à ſe cilicium, & exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ, & lauit corpus ſuum, & vnxit ſe myrto optimo, & diſcriminauit crinem capitis ſui, & impoſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis iucunditatis ſuæ, induitque ſandalia pedibus ſuis, aſſumpſitque dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis ſuis ornauit ſe. Cui etiam Dominus cõtulit ſplendorem: quoniam omnis iſta compoſitio non ex libidine, ſed ex virtute pendebat: & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliauit, vt incõparabili decõre omniũ oculis
B appareret. Impoſuit itaque abræ ſuæ aſcopam vini, & vas olei, & polentam, & lapates, & panes, & caſeum, & profecta eſt. Cumq; veniſſent ad portam ciuitatis, inuenerunt expectantem Oziam, & presbyteros ciuitatis. Qui cùm vidiſſent eam, ſtupẽtes mirati ſunt nimis pulchritudinem eius. Nihil tamen interrogantes eam, dimiſerunt tranſire, dicentes, Deus patrum noſtrorum det tibi gratiam, & omne cõſiliũ tui cordis ſua virtute corroboret, vt glorietur ſuper te Ieruſalem, & ſit nomen tuum in numero ſanctorum & iuſtorum. Et dixerunt hi qui illic erant omnes vna voce: Fiat fiat. Iudith verò orans Dominum, tranſiuit per portas ipſa & abra eius. Factum eſt autem, cùm deſcenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Aſſyriorũ, & tenuerunt eam, dicentes, Vnde venis? aut quò
C vadis? Quæ reſpondit, Filia ſum Hebræorum, ideo ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnoui quòd dentur vobis in deprædationem, pro eo quòd contemnentes vos, noluerunt vltro tradere ſeipſos, vt inuenirent miſericordiam in conſpectu veſtro. Hac de cauſa cogitaui mecum, dicens, Vadam ad faciem principis Holofernis, vt indicem illi ſecreta illorum, & oſtendam illi quo aditu poſſit obtinere eos: ita vt non cadat vir vnus de exercitu eius. Et cùm audiſſent viri illi verba eius, conſyderabant faciem eius: & erat in oculis eorum ſtupor, quoniam pulchritudinem eius mirabantur nimis. Et dixerunt ad eam, Conſeruaſti animam tuam, eo quòd tale reperiſti conſilium, vt deſcenderes ad Dominũ noſtrum. Hoc autem ſcias, quoniam cùm ſteteris in conſpectu eius, bene tibi faciet, & eris gratiſsima in corde eius. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam. Cumque intraſſet ante faciem eius, ſtatim captus eſt in ſuis oculis Holofernes. Dixeruntq; ad eũ ſatellites eius, Quis cõtemnat populum Hebræorum qui tam decoras mulieres habent, vt non pro his merito pugnare cõtra eos debeamus? Videns itaque Iudith Holofernem ſedentem in conopœo, quod erat ex purpura, & auro, et ſmaragdo, & lapidibus pretioſis intextum: & cùm in faciem eius intendiſſet, adorauit eum, proſternens ſe ſuper terram. Et eleuauerunt eam ſerui Holofernis, iubente domino ſuo. D

S. Iudith ab Holoferne ſuper cauſa fugæ ſuæ interrogata imponit illi, ſpecioſam pollicens victoriam.

CAP. XI.

TVne Holofernes dixit ei, Aequo animo eſto, & noli pauere in corde tuo: quoniam ego nũquam nocui viro qui voluit ſeruire Nabuchodonoſor regi. Populus autem tuus ſi non contempſiſſet me, non alleuaſſem lanceam meam ſuper eum. Nunc autem dic mihi, qua ex cauſa receſsiſti ab illis, & placuit tibi vt venires ad nos? Et dixit illis Iudith. Sume verba ancillæ tuæ: quoniam ſi ſecutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rẽ faciet Dominus tecum. Viuit enim Nabuchodonoſor rex terræ, & viuit virtus eius quæ eſt in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non ſolum homines ſeruiunt illi per te, ſed & beſtiæ agri obtemperant illi. Nuntiatur enim animi tui induſtria B
vniuerſis gentibus, & indicatum eſt omni ſeculo quoniam tu ſolus bonus & potens es in omni regno eius, & diſciplina tua omnibus prouincijs prædicatur. Nec hoc latet quod locutus eſt Achior, nec illud ignoratur quod ei iuſſeris euenire. Conſtat enim Deũ noſtrum ſic peccatis offenſum, vt mandauerit per prophetas ſuos ad populũ, quod tradat eum pro peccatis ſuis. Et quoniam ſciunt ſe offendiſſe Deum ſuum filij Iſrael, tremor tuus ſuper ipſos eſt. Inſuper etiam fames inuaſit eos, & ab ariditate aquæ iam inter mortuos computantur. Denique hoc ordinant, vt interficiant pecora ſua, & bibant ſanguinem eorum, & ſancta Domini Dei ſui quæ præcepit Deus non C
contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & volunt conſumere

quæ nec manibus deberent contingere. ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur. Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me Dominus hæc ipsa nuntiare tibi. Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo Deũ, & dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita vt ego adducam te per mediam Ierusalem, & habebis omnem populũ Israel, sicut oues quibus non est pastor, & non latrabit vel vnus canis contra te, quoniam hæc mihi dicta sunt per prouidentiam Dei. Et quo- D niam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi. Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & corã pueris eius, & mirabantur ad sapientiam eius, & dicebant alter ad alterũ, Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum. Et dixit ad illam Holofernes, Benefecit Deus qui misit te ante populum, vt des illum tu in manibus nostris. & quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuum nominabitur in vniuersa terra.

S. Iudith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet proprijs vescendi cibis, noctéq; ad orationem egrediendi: quarto autem die in conuiuium inducta, coram Holoferne comedit & bibit, qui eius concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

CAP. XII.

A TVnc iussit eam introire vbi repositi erant thesauri eius, & iussit illic manere eam, & cõstituit quid daretur illi de conuiuio suo. Cui respondit Iudith, & dixit, Nunc nõ potero manducare ex his quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his aũt quæ mihi detuli, mãducabo. Cui Holofernes ait, Si defecerint tibi ista quæ tecũ detulisti, quid faciemus tibi? Et dixit Iudith, Viuit anima tua domine meus, quoniam nõ expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quæ cogitaui. Et induxerũt illam serui eius in tabernaculũ quod præcepe- B rat. Et petijt dum introiret, vt daretur ei copia nocte & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum. Et præcepit cubicularijs suis, vt sicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum Deum suum per triduum. Et exibat noctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat se in fonte aquæ. Et vt ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, vt dirigeret viam eius ad liberationem populi sui. Et introiens, munda manebat in tabernaculo, vsque dum acciperet escam suam in vespere. Et factum est in quarto die Holofernes C fecit cœnam seruis suis, & dixit ad Vagao eunuchum suum, Vade, & suade Hebræam illam vt sponte consentiat habitare mecum. Fœdum est enim apud Assyrios, si fœmina irrideat virum agendo, vt immunis ab eo transeat. Tunc introiuit Vagao ad Iudith, & dixit, Non vereatur bona puella introire ad Dominum meum, vt honorificetur ante faciem eius, vt manducet cum eo, & bibat vinum in iucunditate. Cui Iudith respondit, Quæ ego sum, vt contradicam Domino meo? Omne quod erit ante oculos eius bonum & optimũ, faciam. Quicquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ. Et surrexit, & ornauit se vestimento suo, & D ingressa stetit ante faciem eius. Cor autem Holofernis cõcussum: est erat enim ardens in concupiscentia eius. Et dixit ad eam Holofernes, Bibe nunc, & accumbe in iucunditate: quoniam inuenisti gratiam coram me. Et dixit Iudith, Bibam Domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis. Et accepit, & manducauit, & bibit coram ipso ea quæ parauerat illi ancilla eius. Et iucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.

S. Iudith facta ad Deum oratione præcidit caput ebrij Holofernis, quod ad conciues Bethuliæ efferens, eos ad gratiarum actionem hortatur, ipsa verò ab omnibus benedicitur, & Achior viso Holofernis capite obstupescit.

CAP. XIII.

VT autem sero factum est, festinauerũt A serui illius ad hospitia sua, & conclusit Vagao ostia cubiculi, & abijt. erant autem omnes fatigati à vino. Eratque Iudith sola in cubiculo. Porrò Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus. Dixitq; Iudith puellæ suæ vt staret foris ante cubiculum, & obseruaret. Stetitq; Iudith ante lectum, orans cum lachrymis, & labiorum motu in silentio, dicens,

dicens, Confirma me Domine Deus Iſrael, reſpice in hac hora ad opera manuum mearum, vt ſicut promiſiſti, Ieruſalem ciuitatem tuam erigas: & hoc quod credens per te poſſe fieri cogitaui, perficiam. Et cùm hæc dixiſſet, acceſsit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius qui in ea ligatus pendebat, exoluit. Cúmque euaginaſſet illũ, apprehendit comam capitis eius, & ait, Confirmą me Domine Deus in hac hora. & percuſsit bis in ceruicem eius, & abſcidit caput eius, & abſtulit conopœum eius à columnis, & euoluit corpus eius truncum. Et poſt puſillum exiuit, & tradidit caput Holofernis ancillæ ſuæ, & iuſsit vt mitteret illud in peram ſuam. Et exierunt duæ, ſecundum conſuetudinem ſuam quaſi ad orationem, & tranſie- B runt caſtra: & gyrantes vallem, venerunt ad portas ciuitatis. Et dixit Iudith à longè cuſto dibus murorum, Aperite portas, quoniam no biſcũ eſt Deus qui fecit virtutem * in Iſrael. Et factum eſt, cùm audiſſent viri vocem eius, vocauerũt presbyteros ciuitatis. Et occurrerunt ad eam omnes, à minimo vſq; ad maximum: quoniam ſperabant eam iam non eſſe venturã. Et accendentes luminaria cõgyraue runt circa eam vniuerſi: illa aũt aſcendens in eminentiorem locum iuſsit fieri ſilentium. Cumque omnes tacuiſſent, dixit Iudith, Laudate Dominum Deum noſtrum, qui non deſeruit ſperantes in ſe: & in me ancilla ſua adimpleuit miſericordiã ſuam, quã promiſit domui Iſrael: & interfecit in manu mea hoſtem populi ſui in hac nocte. Et proferens de pera caput Holofernis, oſtendit illis, dicens, Ecce caput Holofernis principis militiæ Aſſyriorũ. Et ecce conopœum illius in quo recumbebat in ebrietate ſua, vbi per manum fœminæ percuſsit illum Dominus Deus noſter. Viuit C aũtipſe Dominus, quoniam cuſtodiuit me angelus eius & hinc eũtem, & ibi cõmorantem, & inde huc reuertentem: & non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari, ſed ſine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentem in victoria ſua, in euaſione mea, & in liberatione veſtra. ‖ Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Vniuerſi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam, Benedixit te Dominus in virtute ſua, quia per te ad nihilum redegit inimicos noſtros. Porrò Ozias princeps populi Iſrael, dixit ad eam, Benedicta es tu filia à Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram. Benedictus Dominus qui creauit cœlum & terram: qui te direxit in vlnera capitis principis inimicorum noſtrorum, quia hodie nomen tuum ita magnifi cauit, vt nõ recedat laus tua de ore hominum qui memores fuerint virtutis Domini in æter D num, pro quibus non peperciſti animæ tuæ propter anguſtias & tribulationem generis tui, ſed ſubueniſti ruinæ ante cõſpectum Dei noſtri. Et dixit omnis populus, Fiat fiat. Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith, Deus Iſrael cui tu teſtimonium dediſti quòd vlciſcatur ſe de inimicis ſuis, ipſe caput omnium incredulorum incîdit in hac nocte in manu mea. Et vt probes quia ita eſt, ecce caput Holofernis, qui in contẽptu ſuperbiæ ſuæ Deum Iſrael contempſit, & tibi interitum minabatur, dicens, Cùm captus fuerit populus Iſrael, gladio perforari præcipiam latera tua. Videns autem Achior caput Holofernis, anguſtiatus præ pauore cécidit in faciem ſuã ſuper terram, & æſtuauit anima eius. Poſtea verò quã reſumpto ſpiritu recreatus eſt prócidit ad pedes eius, & adorauit eam, & dixit, Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernáculo Iacob, quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, magnificabitur ſuper te Deus Iſrael.

*magnam 10.

pſal. 105. a & .106. a.

S. Holofernis capite in muro ſuſpenſo, Achiorq; circunciſo, Iudæi in Aſſyrios irruunt, qui Holofernem excitantes, mortuumq́ue inuenientes, vehementi timore concutiuntur.

CAP. XIIII.

DIxit autem Iudith ad omnem popu- A lum, Audite me fratres: Suſpendite caput hoc ſuper muros noſtros: & erit, cùm exierit ſol, accipiat vnuſquiſq; arma ſua, & exite cum impetu: non vt deſcendatis deorſum, ſed quaſi impetum facientes. Tunc exploratores neceſſe erit vt fugiant ad principẽ ſuum excitandum ad pugnam. Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenerint eum truncum in ſuo ſanguine volutatum, décidet ſuper eos timor. Cumq́; cognoueritis fugere eos, ite poſt illos ſecuri, quoniam Dominus conteret eos ſub pedibus veſtris. Tunc Achior videns virtutẽ B quam fecit Deus Iſrael, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circuncîdit carnem præputij ſui, & appoſitus eſt ad populum Iſrael, & omnis ſucceſsio generis eius vſque in hodiernum diem. Mox aũt vt ortus eſt dies, ſuſpenderunt ſuper muros caput Holofernis, accepitq́; vnuſquiſque vir arma ſua, & egreſſi ſunt cum grandi ſtrepitu & vlulatu. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt. Porrò hi qui in tabernaculo erant venientes, & ante ingreſſum cubiculi perſtrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, vt non ab excitantibus, ſed à ſonantibus, Holofernes euigilaret. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Aſ- C ſyriorum pulſando aut intrando aperire. Sed

cùm veniſſent eius duces ac tribuni, & vniuerſi maiores exercitus regis Aſſyriorum, dixerũt cubicularijs: Intrate, & excitate illum, quoniam egreſsi mures de cauernis ſuis, auſi ſunt prouocare nos ad prælium. Tunc ingreſſus Vagao cubiculum eius, ſtetit ante cortinam, & plauſum fecit manibus ſuis: ſuſpicabatur enim illum cum Iudith dormire. Sed cum nullum motum iacentis ſenſu aurium caperet, acceſsit proximans ad cortinam, & eleuans eam, videnſque cadauer abſque capite Holofernis in ſuo ſanguine tabefactum iacêret ſuper terram, exclamauit voce magna cum fletu, & ſcidit veſtimenta ſua. Et ingreſſus tabernaculum Iudith, non inuenit eam, & exilijt foras ad populũ, & dixit, Vna mulier Hebræa fecit confuſionẽ in domo regis Nabucho donoſor. ecce enim Holofernes iacet in terra, & caput eius nõ eſt in illo. Quod cùm audiſſent principes virtutis Aſſyriorum, ſciderunt omnes veſtimenta ſua, & intolerabilis timor & tremor cecidit ſuper eos, & turbati ſunt animi eorum valde. Et factus eſt clamor incomparabilis in medio caſtrorum eorum.

S. Aſſyrij perſequentes Hebræos omnibus relictis fugiunt, at illi ſpolijs colectis plurimum ditati ſunt. Iudith autem à pontifice & populo benedicitur, & quæ Holofernis propria fuerant ipſi traduntur. CAP. XV.

CVmque omnis exercitus decollatum Holofernem audiſſet, fugit mens & cõſilium ab eis, & ſolo tremore & metu agitati, fugæ præſidium ſumunt, ita vt nullus loqueretur cum proximo ſuo, ſed inclinato capite, relictis omnibus, euadere feſtinabãt Hebræos, quos armatos ſuper ſe venire audierant, fugientes per vias camporum & ſemitas collium. Videntes itaque filij Iſrael fugientes, ſecuti ſunt illos. Deſcenderuntq; clangentes tubis, & vlulantes poſt ipſos. Et quoniam Aſſyrij non adunati, in fugam ibant præcipites: filij autem Iſrael vno agmine perſequentes, debilitabãt omnes quos inuenire potuiſſent. Miſit itaque Ozias nuntios per omnes ciuitates & regiones Iſrael. Omnis itaque regio, omnisque vrbs, electam iuuentutem, armatam miſit poſt eos, & perſecuti ſunt eos in ore gladij, quouſque peruenirent ad extremitatem finium ſuorum. Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingreſsi ſunt caſtra Aſſyriorum, & prædam quam fugientes Aſſyrij reliquerant, abſtulerunt, & onuſtati ſunt valde. Hi verò qui victores reuerſi ſunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum abſtulerunt ſecum, ita vt non eſſet numerus in pecoribus, & iumentis, & vniuerſis mobilibus eorum, vt à minimo vſque ad maximum omnes diuites fierent de prædationibus eorum. Ioachim autem ſummus pontifex de Ieruſalem, venit in Bethuliam cum vniuerſis presbyteris ſuis, vt videret Iudith. Quæ cùm exiſſet ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes, Tu gloria Ieruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri, quia feciſti viriliter, & confortatum eſt cor tuum, eo quòd caſtitatem amaueris, & poſt virum tuum, alterum neſcieris: ideò & manus Domini confortauit te, & ideò eris benedicta in æternum. Et dixit omnis populus, Fiat fiat. Per dies autem triginta, vix collecta ſunt ſpolia Aſſyriorum à populo Iſrael. Porrò autem vniuerſa quæ Holofernis peculiaria fuiſſe probata ſunt, dederũt Iudith in auro, & argento, & veſtibus, & gemmis, & omni ſupellectili, & tradita ſunt omnia illi à populo. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus, in organis, & citharis.

S. Canticum Iudith ob victoriam: venit populus Ieruſalem holocauſta cum gratiarum actionibus oblaturus. tandemq; Iudith plena dierum moritur, & dies huius victoriæ perpetuo apud Iudæos in numero ſanctorum dierum celebratur. CAP. XVI.

TVnc cantauit canticum hoc Domino Iudith, dicens.

Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi pſalmum nouum, exultate & inuocate nomen eius.

Dominus conterens bella, Dominus nomen eſt illi.

Qui poſuit caſtra ſua in medio populi ſui, vt eriperet nos de manu omniũ inimicorum noſtrorum.

Venit Aſſur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis ſuæ: cuius multitudo obthurauit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles,

Dixit ſe incenſurum fines meos, & iuuenes meos occiſurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captiuitatem.

Dominus aũt omnipotens nocuit eum, & tradidit eũ in manus fœminæ, & "cõfodit' eũ. "cõfudit. 4.

Non enim cecidit potens eorum à iuuenibus, nec filij Titan percuſſerunt eum, nec excelſi gigantes impoſuerunt ſe illi, ſed Iudith filia Merari in ſpecie faciei ſuæ diſſoluit eũ.

Exuit enim ſe veſtimẽto viduitatis, & induit ſe veſtimento lætitiæ in exultatione filiorũ Iſrael.

Vnxit faciem ſuam vnguento, & colligauit cincinnos ſuos mitra, accepit ſtolã nouam ad decipiendum illum.

Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit animam eius, amputauit pugione ceruicem eius.

Horrue-

Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medi audaciam eius.

Tunc vlulauerunt castra Assyriorum, quãdo apparuerunt humiles mei, arescentes in siti. Filij puellarum compuxerũt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos, perierunt in prælio à facie domini Dei mei.

Hymnum cantemus Domino, hymnum nouum cantemus Deo nostro.

C Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quẽ superare nemo potest.

Psal. 32. b. Tibi seruiat omnis creatura tua: ‖quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ.

Montes à fundamentis mouebuntur cum aquis, petræ sicut cera liquescent ante faciem tuam.

Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos.

Dabit enim ignem & vermes in carnes eorũ, vt vrantur & sentiant vsq; in sempiternum.

Et factũ est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Ierusalem adorare Dominum: & mox vt purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas. Porrò Iudith vniuersa vasa bellica Holofernis quæ dedit illi populus, & conopœum quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit' in anathema obliuionis. Erat autem populus D iucundus secundum faciem sanctorum, & per tres menses gaudium huius victoriæ celebratum est cum Iudith. Post dies aũt illos vnusquisque redijt in domum suam, & Iudith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat vniuersæ terræ Israel. Erat etiam virtuti castitas adiuncta, ita vt non cognosceret virũ omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir eius. Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria. Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia. Luxitq; illam omnis populus diebus septem. In omni autem spatio vitæ eius non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem eius annis multis. Dies autem victoriæ huius festiuitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem diem.

Hieronymi in librum Esther

præfatio.

LIbrum Esther varijs translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuis Hebręorum releuãs, verbum è verbo expressius trãstuli. Quem librum editio vulgata, lacinijs hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quę ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis', sumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem ô Paula & Eustochium, quoniam tantum bibliothecas Hębræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite: vt posſitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguę tradidisse. Nec affectamus laudes hominũ, nec vituperationes expaueſcimus. Deo enim placere curãtes, minas hominũ penitus nõ timemus: quoniam *Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desyderant: & secundum Apostolum * qui eiusmodi sunt, serui Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth literam fecimus diuersis in locis, volentes scilicet septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi, etiam in septuaginta editione maluimus.

Psal. 52. b. Galat. 1. b.

Liber Esther.

S. Assuero ad potentiæ & gloriæ suæ ostentationẽ splendidum celebrante conuiuiũ, regina Vasthi accersita venire recusat, ideoque repudiatur: & sapientum consilio edictum promulgatur, vt vxores maritis deferant honorem.

CAP. I.

A IN DIEBVS Assueri qui regnauit ab India vsque Aethiopiam super cẽtum vigintisep tem prouincias: quando sedit in solio regni sui, Susan ciuitas regni eius exordium fuit. Tertio igitur anno imperij sui fecit grande conuiuium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis prouinciarum coram se, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinẽ, atque iactantiam potentiæ suæ, multo tempore, centũ videlicet & octoginta diebus. Cumque implerentur dies conuiuij, inuitauit omnem populum qui inuentus est in Susan à maximo vsque ad minimum: & iussit septem diebus conuiuium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu consitum erat. Et pendebant ex omni parte tento-
a aerei.16. ria aerei coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis qui eburneis circulis inserti erant, & colum-
B nis marmoreis fulciebãtur. Lectuli quoq; aurei & argẽtei, super pauimentum smaragdino & pario stratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat. Bibebant autem qui inuitati erant, aureis poculis, & alijs atque alijs vasis cibi inferebãtur. Vinum quoque, vt magnificentia regia dignum erat, abundans & præcipuum ponebatur. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum: sed sicut rex statuerat, præponens mensis singulos de principibus suis, vt sumeret vnusquisq; quod vellet. Vasthi quoq; regina fecit conuiuium fœminarum in palatio, vbi rex Assuerus manere consueuerat. Itaque die septimo, cùm
C rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisset mero, præcepit Mauman & Bazatha & Harbona & Bagatha, & Abgatha & Zethar & Charchas, septem eunuchis qui in conspectu eius ministrabant, vt introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput eius diademate, vt ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde. Quæ renuit, & ad regis imperiũ, quod per eunuchos mandauerat, venire contempsit. Vnde iratus rex, & nimio furore succensus, interrogauit sapientes qui ex more regio semper ei aderant, &
D illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac iura maiorum: (erant autem primi & proximi, Charsena & Sethar & Admátha & Tharsis & Mares & Marsana & Mamuchan, septẽ duces Persarum, atq; Medorũ qui videbant faciẽ regis, & primi post eũ residere soliti erãt) cui sentẽtiæ Vasthi regina subiaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mãdauerat, facere noluisset. Respondítque Mamuchan, audiente rege, atque principibus, Non solum regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes qui sunt in cunctis prouincijs regis Assueri. Egre dietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros suos, & dicant, Rex Assuerus iussit vt regina Vasthi introiret ad eum, & illa noluit. Atque hoc exemplo omnes principum coniuges Persarum atque Medorum, paruipendent imperia maritorum. vnde regis iusta est indignatio. *Si tibi placet, egrediatur *Et. 6.
edictum à facie tua, & scribatur iuxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriri illicitum est, vt nequaquam vltrà Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius, altera quæ melior est illa, accipiat. Et hoc in omne (quod latissimum est) prouinciarum tuarum diuulgetur imperium, & cunctæ vxores tam maiorum quàm minorum deferant maritis suis honorem. Placuit consilium eius regi & principibus: fecitque rex iuxta consilium Mamuchan, & misit epistolas ad vniuersas prouincias regni sui, vt quæque gens audire & legere poterat, diuersis linguis & literis, esse viros principes ac maiores in domibus suis: & hoc per cunctos populos diuulgari.

S. Præ cæteris virginibus Assuero quæsitis Esther neptis occulta Mardochæi Iudei placẽs, regina loco Vasthi facta est, celebrato nuptiarum magnifico conuiuio ac datis muneribus. Porrò Mardochæus ad ostium palatij manens eunuchos regi insidiantes prodit, quod factum Mardochæi annalibus inscribitur.

CAP. II.

HIs ita gestis, postquam regis Assueri A
indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset: dixeruntque pueri regis, ac ministri eius, Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ, & mittantur qui considerent per vniuersas prouincias puellas speciosas, & virgines: & adducant eas ad ciuitatem Susan, & tradant eas in domũ fœminarũ sub manu Egæi eunuchi, qui est præpositus & custos mulierũ regiarũ: & ac-

& accipiant mundū muliebrem, & cætera ad vſus neceſſaria. Et quæcunq; inter omnes oculis regis placuerit, ipſa regnet pro Vaſthi. Placuit ſermo regi: & ita vt ſuggeſſerant, iuſſit fieri. Erat vir Iudæus in Suſan ciuitate, vocabulo Mardochæus, filius Iair, filij Semei, filij Cis, de ſtirpe Iemini qui tranſlatus fuerat
4.Reg. 24.d. de Ieruſalem eo tempore quo Iechoniam regem Iuda, Nabuchodonoſor rex Babylonis tranſtulerat, qui fuit nutritius filiæ fratris ſui Ediſſæ, quæ altero nomine vocabatur Eſther: & vtrunque parentē amiſerat: pulchra nimis, & decóra facie. Mortuiſq́ue patre eius ac matre, Mardochæus ſibi eam adoptauit in filiam.
B Cumq́ue percrebruiſſet regis imperium, & iuxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Suſan, & Egæo traderentur eunucho: Eſther quoque inter cæteras puellas ei tradita eſt, vt ſeruaretur in numero fœminarum. Quæ placuit ei, & inuenit gratiā in conſpectu illius. Et præcepit eunucho vt accelera ret mundum muliebrem, & traderet ei partes ſuas, & ſeptem puellas ſpecioſiſsimas de domo regis, & tam ipſam, quā pediſſequas eius ornaret atque excoleret. Quæ noluit indicare ei populum & patriam ſuam. Mardochæus enim præceperat ei, vt de hac re omnino reticeret: qui deambulabat quotidie ante veſtibulū domus, in qua electæ virgines ſeruabantur, curam agens ſalutis Eſther, & ſcire volens quid ei accideret.

Cùm aūt veniſſet tempus ſingularum per ordinem puellarum, vt intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum muliebrē pertinebant, menſis duodecimus vertebatur: ita duntaxat, vt ſex mēſibus oleo vngerentur mirtino, & alijs ſex quibuſdam pigmentis & aro-
C matibus vterentur. Ingredienteſq́; ad regem, quicquid poſtulaſſent ad ornatum pertinens, accipiebant: & vt eis placuerat, compoſitæ, de triclinio fœminarum ad regis cubiculum tranſibant. Et quæ intrauerat veſpere, egredie
e deducebatur mane, atque inde in ſecundas ædes e deducebantur quæ ſub manu Suſagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præſidebat: hæc habebat poteſtatem ad regem vltrà redeundi, niſi voluiſſet rex, & eam venire iuſsiſſet ex nomine. Euoluto autem tempore per ordinē, inſtabat dies quo Eſther filia Abihāil fratris Mardochæi, quam ſibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæſiuit muliebrem cultum, ſed quæcunque voluit Egæus eunuchus cuſtos virginū, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formoſa valde, & incredibili pulchritudine: omnium oculis gratioſa & amabilis videbatur. Ducta eſt itaque ad cubiculum regis Aſſueri mēſe decimo qui vocatur Tebeth, ſeptimo anno regni eius. Et adamauit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuitq́ue gratiam & miſericordiam coram eo ſuper omnes mulieres, & poſuit diadema regni in capite eius, fecitq́; eam regnare in loco Vaſthi. Et iuſsit conuiuiū præparari D
permagnificum cunctis principibus, & ſeruis ſuis pro coniunctione, & nuptijs Eſther. Et dedit requiem vniuerſis prouincijs, ac dona largitus eſt iuxta magnificentiam principalē. Cumq́; & ſecundò quærerentur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad ianuam regis. necdum prodiderat Eſther patriā & populū ſuum, iuxta mandatum eius. Quicquid enim ille præcipiebat, obſeruabat Eſther: & ita cuncta faciebat vt eo tempore ſolita erat quo eam paruulam nutriebat. Eo igitur tempore quo Mardochæus ad regis ianuam morabatur, irati ſunt Bagathan & Thares duo eunuchi regis qui ianitores erāt, & in primo palatij limine præſidebant: voluerúntq; inſurgere in regē, & occidere eum. Quod Mardochæum non latuit: ſtatimq́; nuntiauit reginæ Eſther: & illa regi ex nomine Mardochæi qui ad ſe rem detulerat. Quæſitum eſt, & inuentum: & appenſus eſt vterque eorum in patibulo. *Mandatumq́ue eſt hiſtorijs, & annalibus traditum coram rege.

*Et iuſsit rex vt in libro memoriæ ſi ſcriberetur vt pro vita ſua aliquid repenſaretei.

S. *Aman à rege ſublimatus indignatur, quòd ſolus Mardochæus Iudæus ipſum non adoret, quapropter omnium Iudæorum interitum ab Aſſuero impetrat, mittitq́; ad vniuerſas prouincias literas regis annulo ſignatas, vt tertiodecimo die menſis duodecimi vniuerſi vbiq́ue Iudæi occidantur.*

CAP. III.

POſt hæc rex Aſſuerus exaltauit Aman A
filiū Amadathi qui erat de ſtirpe Agag, & poſuit ſolium eius ſuper omnes principes quos habebat. Cunctiq́ue ſerui regis qui in foribus palatij verſabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: ſic enim præcepe rat eis imperator. Solus Mardochæus non flectebat genu, neque adorabat eum. Cui dixerunt pueri regis qui ad fores palatij præſidebant,

bant. Cur præter cæteros non obseruas mandatum regis? Cumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nuntiauerunt Aman, scire cupientes vtrum perseueraret in sententia. dixerat enim eis se esse Iudæum. Quod cum audisset Aman, & experimẽto probasset quòd Mardochæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde, & pro nihilo duxit
B in vnũ Mardochæum mittere manus suas. audierat enim quòd esset gentis Iudææ. magisque voluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Assueri perdere nationem. Mense primo (cuius vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in vrnã, quæ Hebraicò dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense gens Iudæorum deberet interfici: & exiuit mensis duodecimus qui vocatur Adar. Dixitque Aman regi Assuero, Est populus per omnes prouincias regni tui dispersus, & a se mutuò separatus, nouis vtẽs legibus & ceremonijs, insuper & regis scita
C contemnens. Et optimè nosti quòd non expediat regno tuo vt insolescat per licentiam. Si tibi placet, decerne vt pereat, & decem millia talentorum appendam arcarijs gazæ tuæ. Tulit ergo rex annulum quo vtebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorum, dixitq; ad eum, Argentum quod tu polliceris, tuũ sit: de
*antẽ. 5. populo *age quod tibi placet. Vocatique sunt scribæ regis mense primo, Nisan, tertia decima die eiusdem mensis: & scriptum est, vt iusserat Aman, ad omnes satrapas regis, & iudices prouinciarum, diuersarúmque gentium,
D vt quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & literæ signatæ ipsius annulo, missæ sunt per cursores regis ad vniuersas prouincias, vt occiderent atq; delerent omnes Iudæos, à puero vsque ad senem, paruulos & mulieres, vno die, hoc est tertiodecimo mensis duodecimi qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent. Summa autem epistolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ scirent & pararent se ad prædictam diem. Festinabãt cursores qui missi erant, regis imperium explere. Statimq; in Susan pependit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis >Iudæis' qui in vrbe
p. 4. erant, flentibus.

S. Luctus Mardochæi ac reliquorum Iudæorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem vt iussu Mardochæi Iudæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, iubet cum ieiunio pro se triduò orari, idem ipsa faciente.

CAP. IIII.

QVæ cum audisset Mardochæus, scidit A
vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, & hoc eiu latu vsque ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitum, indutum sacco aulam regis intrare. In omnibus quoque prouincijs, oppidis ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus, sacco & cinere multis prostratu vtẽtibus. Ingressæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nuntiaueruntque ei. Quod audiens consternata est: & vestem misit, vt ablato sacco 'indueret eam: 'quam acci- 'indueret enim.s.
pere noluit. Accitoque Athach eunucho, quẽ rex ministrum ei dederat, præcepit ei vt iret B
ad Mardochæum, & disceret ab eo cur hoc faceret. Egressusq; Athach, iuit ad Mardochæum stantem in platea ciuitatis, ante ostium palatij, qui indicauit ei omnia quæ acciderãt, quomodo Aman promisisset vt in thesauros regis pro Iudæorum nece inferret argentum. exemplar quoque edicti quod pendebat in Susan, dedit ei vt reginæ ostenderet, & moneret eam vt intraret ad regem, & deprecaretur eũ pro populo suo. Regressus Athach, nuntiauit C
Esther, omnia quæ Mardochæus dixerat. Quæ respondit ei, & iussit vt diceret Mardochæo, Omnes serui regis, & cunctæ quæ sub ditione eius sunt norunt prouinciæ, quòd siue vir, siue mulier non vocatus, interius atrium regis intrauerit, absque vlla cunctatione statim interficiatur: nisi fortè rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit viuere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero quæ triginta iam diebus non sum vocata ad eum? Quod cum audisset Mar
dochæus, rursum mandauit Esther, dicens, D
Ne putes quod animam tuam tantum liberes, quia in domo regis es præ cunctis Iudæis. si enim nũc silueris, per aliam occasionem liberabũtur Iudæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis nouit vtrum idcirco ad regnum veneris, vt in tali tẽpore parareris? Rursumq; Esther hæc Mardochæo verba mãdauit, Vade, & cõgrega omnes Iudæos, quos in Sũsan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & nõ bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tũc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensq; me morti & periculo. Iuit itaq; Mardochæus, & fecit omnia quæ ei Esther præceperat.

S. Esther ad regẽ ingressa postulat, vt cũ Amã ad suũ veniat cõuiuium, in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum vtrũque ad sequẽtis diei cõuiuium inuitat: interea

Aman

Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

CAP. V.

A Die autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in cõsistorio palatij, contra ostium domus. Cumq; vidisset Esther reginam stantẽ, placuit oculis eius, & extendit cõtra eam virgam auream quam tenebat manu. Quæ accedẽs, osculata est summitatẽ virgæ eius. Dixitque ad eam rex, Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partẽ regni petieris, dabitur tibi. At illa respondit, Si regi
B placet, obsecro vt venias ad me hodie, & Amã tecum ad conuiuium quod paraui. Statimq; rex, Vocate, inquit, cito Aman, vt Esther obediat voluntati. Venerunt itaq; rex & Aman
Marc. 6. c. ad cõuiuium quod eis regina parauerat. Dixitque ei rex, post quam vinum biberat abundanter, Quid petis vt detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partẽ regni mei petieris, impetrabis. Cui respondit Esther, Petitio mea, & preces sunt istæ: Si inueni in cõspectu regis gratiã, & si regi placet vt det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad conuiuium quod paraui eis, & cras aperiam regi voluntatem meã.
C Egressus est itaq; illo die Aman lætus & alacer. Cumq; vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatij, & non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valde: & dissimulata ira reuersus in domum suã, conuocauit ad se amicos suos, & Zares vxorem suam: & exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorúmque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & seruos suos rex eleuasset. Et post hæc ait, Regina quoque Esther nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege, preter me: apud quam etiã cras cum rege pran
D surus sum. Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quandiu videro Mardochæũ Iudæum sedentem ante fores regias. Responderúntque ei Zares vxor eius, & cæteri amici, Iube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic mane regi vt appendatur super eam Mardochæus,
placuitq; Io. & sic ibis cum rege lætus ac conuiuium. Placuit ei consilium, & iussit excelsam præparari crucem.

S. Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochæi fidelitatem in detectis aduersus regem eunuchorum insidijs reperiens, iubet ipsum vt secundũ à rege per Aman honorari.

CAP. VI.

NOctem illam duxit rex insomnem, iussitque sibi afferri hystorias & an- A
nales priorum temporum. Quæ cum illo præsente legerentur, ventum est ad illum locum vbi scriptum erat quomodo nuntiasset Mardochæus insidias Bagathã & Thares eunuchorum, regem Assuerum iugulare cupiẽtium. Quod cùm audisset rex, ait, Quid pro hac fide honoris ac præmij Mardochæus cõsecutus est? Dixerunt ei serui illius ac ministri, Nihil omnino mercedis accepit.

Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ B
intrauerat, vt suggereret regi, & iuberet Mardochæum affigi patibulo quod ei fuerat præparatum. Responderunt pueri, Aman stat in atrio. Dixitque rex, Ingrediatur. Cumque esset ingressus, ait illi, Quid debet fieri viro, quẽ rex honorare desyderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans quòd nullum alium rex, nisi se, vellet honorare, respondit, Homo quem rex honorare cupit, debet indui vestibus regijs: & imponi super equũ qui de sella regis est, & accipere regium diadema super caput suum, & primus de regijs principibus ac tyrannis teneat equum eius: & per pla
C team ciuitatis incedens, clamet & dicat, Si honorabitur, quencunque voluerit rex honorare. Dixitque ei rex, Festina, & sumpta stola & equo, fac vt locutus es, Mardochæo Iudæo qui sedet ante fores palatij. Caue ne quicquã de his quæ locutus es prætermittas. Tulit itaque Aman stolã & equum, indutúmq; Mardochæum, in platea ciuitatis, & impositum equo præcedebat, atq; clamabat, Hoc honore condignus est, quencunq; rex voluerit hono
D rare. Reuersusque est Mardochæus ad ianuã palatij: & Amã festinauit ire in domum suã, lugens & operto capite: narrauitq; Zares vxori suæ, & amicis omnia quæ euenissent sibi. Cui respondẽrũt sapientes quos habebat in consilio, & vxor eius, Si de semine Iudæorum est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in cõspectu eius. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & cito eũ ad conuiuiũ quod regina parauerat, pergere compulerunt.

S. Esther in conuiuio regem pro sua & populi sui vita precatur, & Aman Iudæorum aduersarium accusat, quem rex in cruce ab illo parato Mardochæo suspendi iubet.

CAP. VII.

INtrauit itaque rex & Aman, vt biberent A
cum regina. Dixitq; ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat, Quæ est petitio tua Esther, vt detur tibi? & quid vis fieri? etiã si dimidiam partẽ regni mei petieris, impetrabis. Ad quẽ illa respondit, Si inueni gratiam

ni gratiam in oculis tuis ô rex, & si tibi placet, dona mihi animam meã pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro Traditi enim sumus ego & populus meus, vt conteramur,
B iugulemur, & pereamus. Atque vtinam in seruos & famulas venderemur, esset tollerabile malum, & gemens tacerem. Nunc autẽ hostis noster est, cuius credulitas redũdat in regem. Respondensque rex Assuerus ait, Quis est iste, & cuius potentiæ, vt hæc audeat facere? Dixitque Esther, Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, ili cò obstupuit, vultum regis ac reginæ ferre nõ
C sustinens. Rex autem iratus surrexit, & de loco conuiuij intrauit in hortum arboribus cõsitum. Aman quoque surrexit, vt rogaret Esther reginam pro anima sua. intellexit enim à rege sibi paratum malum. Qui cum reuersus esset de horto nemoribus consito, & intrasset conuiuij locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther, & ait, Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Necdũ verbum de ore regis exie
D rat, & statim operuerunt faciem eius. Dixitq; Harbona, vnus de eunuchis qui stabat in ministerio regis: En lignum quod parauerat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex, Appendite eum in eo. Suspensus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

S. Esther exaltato Mardochæo, veteres Aman literas nouis irritans, Iudæis securitatem impetrat, & vt se de suis inimicis vlciscantur, vnde maxima vbiq; lætitia exoritur.

CAP. VIII.

A Die illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Amã aduersarij Iudæorũ, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther, quòd esset patruus suus. Tulitque rex annulum quẽ ab Aman recipi iusserat, & tradidit Mardochæo. Esther autem constituit Mardochæum super domum suam. Nec his contenta, procidit ad pedes regis: fleuitque, & locuta ad eum orauit, vt malitiam Aman Agagitæ, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat cõtra Iudæos, iuberet irritas fieri. At ille ex more sceptrum aureum prætendit manu, quo signum clementiæ monstrabatur. Illaq; consurgens stetit ante eum, & ait, Si placet regi, & si inueni gratiam in oculis eius, & deprecatio mea non ei videtur contraria, obsecro vt no-
B uis epistolis veteres Aman literæ insidiatoris & hostis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouincijs perire præceperat, corrigantur. Quomodo enim potero sustinere necem & interfectionem populi mei? Respondit; rex Assuerus Esther reginæ, & Mardochæo Iudæo, Domum Aman concessi Esther: & ipsum iussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Iudæos. Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, ex regis nomine, signantes literas annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, vt epistolis quæ ex regis nomine mittebãtur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere. Accitisque scribis & librarijs regis (erat autem tempus tertij mensis qui appellatur Siban) vicesima & tertia die illius scriptæ sunt epistolæ, vt Mardochæus voluerat: ad Iudæos & ad principes, procuratoresq; & iudices, qui centum vigintiseptem prouincijs ab India vsque ad Aethiopiam præsidebant: prouinciæ atque prouinciæ, populo & populo, iuxta linguas & literas suas, & Iudæis, prout legere poterant, & audire. Ipsæq; epistolæ, quæ ex regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes prouincias discurrẽtes, veteres literas nouis nũcijs præuenirent. Quibus imperauit rex, vt cõuenirent Iudæos per singulas ciuitates, & in vnum præciperent congregari, vt starent pro animabus suis, & omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis & vniuersis domibus interficerent atque delerent. Et constituta est per omnes prouincias vna vltionis dies, id est tertiadecima mensis duodecimi Adar. Summaque epistolæ hæc
D fuit, vt in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subiacebant imperio, notum fieret paratos esse Iudæos ad capiendam vindictam de hostibus suis. Egressiq; sunt veredarij celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit in Susan. Mardochæus autem de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regijs, hyacinthinis videlicet & ærinis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo. Omnisque ciuitas exultauit, atq; lætata est. Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium. Apud omnes populos, vrbes, atque prouincias, quocunque regis præcepta veniebant, mira exultatio, epulæ atque conuiuia, & festus dies: intantum vt plures alterius gentis & sectæ, eorum religioni & ceremonijs iungerentur. Grandis enim cunctos Iudaici nominis terror inuaserat.

S. Iudæi passim hostes suos trucidant, & suspensis decem filijs Aman, diem Phurim, hoc est Sortium, perpetuò solennem Mardochæus instituit.

CAP. IX.

Igitur

A IGitur duodecimi mensis, quem Adar vocari antè iam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Iudæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Iudæi superiores esse cœperunt, & sede aduersarijs vindicare. Congregatiq; sunt per singulas ciuitates & oppida & loca, vt extenderent manum contra inimicos, & persecutores suos. Nullus que ausus est resistere, eò quod omnes populos magnitudinis eorum formido "penetraret. 'Nam & prouinciarum iudices, & duces, & procuratores, omnisq; dignitas, quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Iudæos timore Mardochæi: quē principem esse palatij, & plurimū posse cognouerant. fama quoque nominis eius crescebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat.

"penetrarat. 4.

B Itaque percusserunt Iudæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi parauerant facere: in tantum vt etiā in Susan quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hostis Iudæorū: quorum ista sunt nomina, Pharsandátha, & Delphon, & Esphátha, & Phorátha, & Adalia, & Aridatha, & Pherméśta, & Arisai, & Aridai, & Iezatha. Quos cùm occidissent, Prædas "tangere. 6. de substātijs eorum "agere' noluerunt. Statimque numerus eorum qui occisi erāt in Susan, ad regem relatus est. Qui dixit reginæ, In vrbe Susan interfecerunt Iudæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in vniuersis prouin-

C cijs? Quid vltra postulas? & quid vis vt fieri iubeam? Cui illa respondit, Si regi placet, detur potestas Iudæis: vt sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras faciant, & decem filij Aman in patibulis suspendantur. Præcepitq; rex vt ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, & decem filij Aman suspensi sunt. Congregatis Iudæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est. Sed & per omnes prouincias quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Iudæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum vt septuagintaquinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantijs eorum quicquam contingeret. Dies autem tertiusdecimus mensis Adar vnus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die

D cædere desierunt. Quem constituerunt esse solennem, vt in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conuiuijs. At hi qui in vrbe Susan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die eiusdem mensis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundē diē constituerunt solennem epularum atque lætitiæ. Hi verò Iudæi qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimum diem mensis Adar conuiuiorum & gaudij decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant sibi mutuò partes epularum & ciborum. Scripsit itaque Mardochæus omnia hæc, & literis cōprehensa misit ad Iudæos qui in omnibus regis prouincijs morabātur, tā in vicino posi E tis quā procul, vt quartādecimam & quintam decimam diem mēsis Adar pro festis susciperent, & reuertēte semper anno solenni celebrarēt honore: quia in ipsis diebus se vlti sunt Iudæi de inimicis suis, & luctus atq; tristitia in hilaritatē gaudiumq; conuersi sunt, essentq; dies isti epularū atq; lætitiæ, & mitterent sibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur. Susceperuntq; Iudæi in solennem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperāt, & quæ Mardochæus literis facienda mandauerat. Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis & aduersarius Iudæorū, cogitauit cōtra eos malum, vt occideret illos, atque deleret: & misit ||phur, quod nostra lin Supra. 3. e gua vertitur in sortem. Et postea ingressa est F Esther ad regem, obsecrans vt conatus eius literis regis irriti fierent: & malum quod contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Denique & ipsum & filios eius affixerūt cruci, atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est sortium: eo quòd phur, id est sors, in vrnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri huius volumine continentur: quæque sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt, susceperunt Iudæi super se & semen suum, & super cunctos qui religione eorum voluerunt copulari, vt nulli liceat duos hos dies absque solennitate transigere: quos scriptura testatur, & "cætera' expe "certa. 7. tunt tempora annis sibi iugiter succedentibus. Isti sunt dies, quos nulla vnquam delebit obliuio: & per singulas generationes cunctæ G in toto orbe prouinciæ celebrabunt: nec est vlla ciuitas, in qua dies phurim, id est sortium, non obseruentur à Iudæis, & ab eorum progenie, quæ his cerēmonijs obligata est. Scripseruntque Esther regina filia Abihāil, & Mardochæus Iudæus etiam secundam epistolam, vt omni studio dies ista solenni sanciretur in posterum. & miserunt ad omnes Iudæos, qui in centum vigintiseptem prouincijs regis Assueri versabantur, & vt haberent pacem, & susciperent veritatem, obseruantes Dies sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochæus & Esther: & illi obseruanda susceperunt à se, & à semine suo ieiunia, & clamores, & Sortium dies. & omnia quæ libri huius, qui vocatur Esther, historia continentur.

S. Somnij

S. Somnij Mardochæi declaratio, reducto Iudæorum populo in libertatem.

CAP. X.

A REx verò Assuerus omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias: cuis fortitudo & imperium,& dignitas atq; sublimitas,qua exaltauit Mardochæum, scripta sunt in libris Medorum atq; Persarum:& quomodo Mardochæus Iudaici generis secũdus à rege Assuero fuerit:& magnus apud Iudæos, & acceptabilis plebi fratrũ suorum, quærẽs bona populo suo, & loquens ea quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

B Quæ habentur in Hebræo,plena fide expresi. Hæc autem quæ sequuntur,scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & literis continentur: & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur,quod iuxta consuetudinem nostram obelo,id est,veru prænotauimus.

Dixitque Mardochæus,A Deo facta sunt ista. Recordatus sum somnij quod videram, hæc eadem significãtis:nec eorum quicquam irritum fuit.Paruus fons qui creuit in fluuiũ, & in lucem,solemque conuersus est, & in aquas plurimas redundauit: Esther est, quam C rex accepit vxorẽ,& voluit esse reginam.Duo autem dracones:ego sum, & Aman. Gentes quæ conuenerant:hi sunt qui conati sunt delere nomen Iudæorum. Gens autem mea:Israel est,quæ clamauit ad Dominum,& saluũ fecit Dominus populum suum: liberauitque nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atq; portenta inter gentes: & duas sortes esse præcepit, vnam populi Dei, & alteram cun- D ctarum gentium.venitque vtraque sors in statutum ex illo iam tempore diem coram Deo vniuersis gentibus: & recordatus est Dominus populi sui,ac misertus est hæreditatis suæ. Et obseruabũtur dies isti in mense Adar quartadecima,& quintadecima die eiusdem mensis,cum omni studio,& gaudio in vnum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationis populi Israel.

S. Somnium Mardochæi.

CAP. XI.

A ANno quarto regnantibus Ptolemæo & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se sacerdotem,& Leuitici generis ferebat, & Ptolemæus filius eius hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptolemæi filium in Ierusalem.

Hoc quoq; principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretum.

Anno secũdo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan,vidit somniũ Mardo B chæus,filius Iairi,filij Semei, filij Cis de tribu Bẽ-iamin:homo Iudæus, qui habitabat in vrbe Susis,vir magnus,& inter primos aulæ regiæ.Erat aũt de eo numero captiuorum quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Ierusalem cum Iechonia rege Iuda: & hoc eius somniũ fuit,Apparuerũt voces,& tumul C tus,& tonitrua,& terræmotus,& conturbatio super terrã:& ecce duo dracones magni,paratiq; cõtra se in prælium.Ad quorũ clamorem cũctæ cõcitatæ sunt nationes,vt pugnarẽt cõtra gentem iustorum.Fuitq; dies illa tenebrarum & discriminis,tribulationis,& angustiæ, & ingens formido super terram. Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, & præparata ad mortem. Clamaueruntq; ad D Deum: & illis vociferantibus, fons paruus creuit in fluuium maximum,& in aquas plurimas redundauit.Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & deuorauerunt inclitos. Quod cùm vidisset Mardochæus,& surrexisset de stratu, cogitabat quid Deus facere vellet:& fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium.

S. Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem à Mardochæo,ex secundo capite repetita.

CAP. XII.

MOrabatur autem eo tempore in aula A regis cum Bagatha & Thara eunuchis regis,qui ianitores erant palatij. Supr. 2,d. Supr. 6,b. Cumq; intellexisset cogitationes eorum, & curas diligentius peruidisset,didicit quòd conarentur in regem Artaxerxem manus mittere,& nuntiauit super eo regi. Qui de vtroque B habita quæstione,cõfessos iussit duci ad mortem.Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentarijs: sed & Mardochæus rei memoriam literis tradidit. Præcepitque ei rex, vt in aula palatij moraretur, datis ei pro delatione C muneribus. Aman verò filius Amadathi bugeus erat glorioisissimus coram rege,& voluit nocere Mardochæo,& populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti. D

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur,in eo loco posita erant,vbi scriptũ est in volumine, Et diripuerunt bona, vel substantias eorum, quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

S. Exemplar epistolæ quam misit Aman ad principes prouinciarum super cæde Iudæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

CAP. XIII.

REx maximus Artaxerxes ab India vsq; A Aetiopiam,cẽtum vigintiseptem Prouinciarum principibus,& ducibus,qui eius imperio subiecti sunt, salutem.Cùm plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia

mentia & lenitate gubernare subiectos: vt absque vllo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quærente autem me à consiliarijs meis, quomodo posset hoc impleri, vnus qui sapientia & fide cæteros præcellebat, & erat post regem secundus, Aman nomine, indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, B qui nouis veteretur legibus, & contra omniũ gentium consuetudinem faciens, regum iussa contemneret, & vniuersarum concordiam nationum sua dissensione violaret. Quod cùm didicissemus, videntes vnam gentẽ rebellem aduersus omne hominum genus peruersis vti legibus, nostrisque iusionibus contraire, & turbare subiectarum nobis prouinciarum pacem atque concordiam: iussimus vt quoscunque Aman, qui omnibus prouincijs præpositus est, & secundus à rege, & quem patris loco colimus, monstrauerit: cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusq; eorum misereatur quartadecima die duode- C cimi mensis Adar, anni præsentis: vt nefarij homines vno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbauerant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, vbi legitur, Pergensque Mardochæus, fecit omnia quæ ei mandauerat Esther, Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

Mardochæus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius, & dixit, Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita: & non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreueris saluare Israel. Tu fecisti cœlũ & terram, & quicquid cœli ambitu continetur: Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuæ. Cũcta nosti, & scis quia non pro superbia & D cõtumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, vt non adorarem Aman superbissimum. Libenter enim pro salute Israel etiam vestigia pedum eius deosculari paratus essem: sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quenquam adorarem excepto Deo meo. Et nunc Domine rex Deus Abraham miserere populi tui, qui volunt nos inimici nostri perdere, & hæreditatem tuam delere, Ne despicias partem tuam quam redimisti tibi de Aegypto. Exaudi deprecationem meam, & propitius esto sorti & funiculo tuo, & conuerte luctum nostrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium. Omnis quoque Israel pari mente & obsecratione clamauit ad Dominũ, eò quod eis certa mors impendêret.

5. Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

CAP. XIIII.

Esther quoque regina confugit ad Do- A minum pauens periculum quod immi nebat. Cumque deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis varijs cinere & stercore impleuit caput, & corpus suũ humiliauit ieiu nijs: omniaq; loca in quibus antea lætari consueuerat, criniũ laceratione compleuit. Et deprecabatur Dominum Deum Israel, dicens, Domine mi, qui rex noster es solus, adiuua me solitariam, & cuis præter te nullus est auxiliator alius. Periculum meum in manibus meis est. Audiui à patre meo quod tu Domine tulisses Israel de cunctis gentibus, & patres nostros ex omnibus retrò maioribus suis, vt possideres hæreditatẽ sempiternam, fecistiq; eis sicut locutus es. Peccauimus in conspectu B tuo, & idcirco tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum: coluimus enim deos eorum. Iustus es domine. Et nunc non eis sufficit quod durissima nos opprimunt seruitute, sed robur manuum suarum, idolorum potentiæ deputantes, volunt tua mutare promissa, & delere hæreditatem tuã &, & claudere ora laudantium te, atq; extinguere gloriam templi & altaris tui, vt aperiant ora gentium, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in sempiternum. Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed conuerte consilium eorum super eos, & eum qui in nos cœpit sæuire, disperde. Memento Do- C mine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciam Domine rex deorum, & vniuersæ potestatis: tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, vt & ipse pereat, & cæteri qui ei consentiunt. Nos autem libera in manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te Domine, qui habes omnium scié- tiam, & nosti quia oderim gloriam iniquorũ, & detester cubile incircunciſorum, & omnis alienigenæ. Tu scis necessitatem meam, D quod abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pã num menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei, & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim vinum libaminum: & nunquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham. Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum qui nullam aliam

aliam spem habent,& libera nos de manu iniquorum,& erue me à timore meo.

S. Mandante Mardochæo, intrat Esther ad regem, vultu illius exterrita.

CAP. XV.

Hæc quoq; addita reperi in editione vulgata.

A ET mandauit ei (haud dubium quin Esther Mardochæus) vt ingrederetur ad regẽ, & rogaret pro populo suo & pro patria sua. memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus à rege locutus est contra nos in mortem: & tu inuoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & ista quæ subdita sunt.

B Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circundata est gloria sua. Cumque regio fulgeret habitu, & inuocasset omnium rectorem & saluatorem Deum, assumpsit duas famulas: & super vnam quidem innitebatur, quasi præ delicijs & nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens: altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumẽta sustentans. Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis tristem celabat animum, & nimio timore contractum. Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia stetit contra regem, vbi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regijs, auroque fulgens & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspe-
C ctu. Cumque eleuasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, & in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinauit caput. Conuertitq; Deus spiritum regis in mansuetudinem: & festinus ac metuens exiliuit de solio: & sustentans eam vlnis suis, donec rediret ad se: his verbis blãdiebatur, Quid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuere. Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex cõstituta est. Accede igitur, & tange sceptrum. Cumque illa reticeret, tulit auream virgam, & posuit super collum eius, & osculatus est eam,
D & ait, Cur mihi non loqueris? Quæ respondit, Vidi te Domine quasi angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ. Valde enim mirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum. Cumque loqueretur, rursus corruit, & penè exanimata est. Rex autem turbabatur, & omnes ministri eius consolabantur eam.

S. Assueri epistola pro Iudæorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni prouincias, irritando epistolam missam ab Aman.

CAP. XVI.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudęis ad totas regni sui prouincias misit, quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

REx magnus Artaxerxes, ab India vsque A
Aethiopiam centum vigintiseptem prouinciarum ducibus ac principus, qui nostræ iussioni obediunt, salutem dicit. Multi bonitate principum & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam: & non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos qui dederunt, moliuntur insidias. Nec contenti sunt gratias non agere beneficijs, & humanitatis in se iura violare, sed Dei quoq; cũcta cernentis arbitrãtur se posse fugere sententiam. Et in tantum vesaniæ proruperunt, vt eos qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt vt omnium laude digni sint, mendaciorum "cuniculis' conentur subuertere, dum aures principum simplices, & ex sua natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt. Quæ res & ex veteri- B
bus probatur historijs, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia deprauentur. Vnde prouidendum est paci omnium prouinciarum. Nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri venire leuitate, sed pro qualitate & necessitate temporum, vt reipublicæ poscit vtilitas, ferre sententiam. Et vt manifestius quod dicimus intelligatis. Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est: & tantam in se expertus humanitatem, vt pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus, post regem secundus: qui in tantum arrogantiæ tumorem sublatus est, vt regno priuare nos niteretur & spiritu. Nam Mardochæum, cuius fide & beneficijs viuimus, & consortem regni nostri C
Esther cum omni gẽte sua nouis quibusdam atque inauditis machinis expetiuit in mortẽ: hoc cogitans vt illis interfectis insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas. Nos aũt à pessimo mortalium, Iudæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed ecõtrario iustis vtentes legibus, & filios altissimi & maximi, semperque viuentis Dei, cuius beneficio & patribus nostris & nobis regnum est traditum, & vsque hodie custoditur. Vnde eas literas quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas. Pro quo scelere ante portas huius vrbis, id est Susan, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio eius pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus, in cunctis

"funiculis."6

ctis vrbibus proponatur, vt liceat Iudæis vti
D legibus suis. Quibus debetis esse adminiculo, vt eos qui se ad necem eorum parauerãt, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar. Hanc enim diem, Deus omnipotens, mœroris & luctus eis vertit in gaudium. Vnde & vos inter cæteros festos dies, hãc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, vt & in posterũ cognoscatur, omnes qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere. Omnis autem prouincia & ciuitas quæ noluerit solennitatis huius esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, vt non solum hominibus, sed etiam bestijs inuia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

Hieronymi in librum Iob præfatio.

COgor per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorũ respõdere maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex vtroque commixtum, & mediæ temperatum genus translationis expresserint: & omnia veteris instrumẽti volumina Origenes obelis, asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos translationi antiquę inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterùm apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti fermè aut octingenti versus desunt, vt decurtatus & laceratus, corrosúsque liber fœditatem sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicóque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrumq; resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἰσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt si velis anguillam vel murenulã strictis tenere manibus, quãto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quendam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nũmis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio. Hoc vnum scio, nõ potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque volumi nis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo: vsque ad eum locum vbi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo, spondæôque currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis, quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsq; ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in mortẽ nostri Flacci, Græciq; Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel lamentationes Ieremię, vel omnia fermè scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsarienſem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei idcirco me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, sed vt ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpretatione fierent, qui & Hebræum sermonem ex parte didicimus, & in Latinis penè ab ipsis cunabilis inter grammaticos & rhetores & philosophos detriti sumus. Quòd si apud Græcos post septuaginta editionem, iam CHRISTI Euangelio coruscante, Iudæus Aquila & Symmachus ac Theodotio Iudaizantes hęretici sunt recepti, qui multa mysteria saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἐξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans (cuius studium fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & sacramenta ecclesiæ puro & fideli aperire sermone) vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentóq; descriptos, vel vncialibus (vt vulgo aiunt) literis, onera magis exarata quã codices: dummodo mihi, meisq; permittant pauperes habere scedulas, & non tam pulchros codices quàm emendatos. Vtraque autem editio, & septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult: & studiosum me magis, quàm maleuolum probet.

Alia eiusdem præfatio.

SI aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus solicita mente pertractarem: nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultísq; purgare, error mihi geminus infigitur: corrector vitiorum, falsarius vocor, & erro res nõ auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam confessa pleriſq; vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter ô fratres dilectissimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, cãlathis, sportellísque munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona susçipite, ac beatum Iob qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatúmq; gaudete. Quo modo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei vniuersa reddita: ita ego in lingua nostra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & vnumquenque lectorem solita præfatione commoneo, & in principijs librorum eadem semper annectens, rogo: vt vbicunq; semper præcedẽtes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hæbraicis voluminibus nõ haberi. Porrò vbi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. Necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant vt sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo ecclesijs CHRISTI venturũ ratus, quàm ex aliorũ negotio.

Iob.

Argumentum in Librum Iob.

IN terra quidem habitasse Iob Husitidi, in finibus Idumææ, & Arabiæ fertur: & erat ei antea nomen Iobab. Et accepit vxorem Arabissam: & genuit filium quem vocauit Ennõ. Erat autem ipse filius quidem Zaræ, de Esau filijs filius: de matre verò Bosra: ita vt sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipse regnauit, sed primus in ea regnauit Bela filius Beor: & nomen ciuitatis eiusdem Denàba. Post hunc autem Bela, Iobab, qui vocatur Iob. Post Iob autem Husam, qui erat dux ex Themanorum regione. Et post illum regnauit Adad filius Badad, qui excidt Madian in campo Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. Porrò liber Iob patientiam & reliquas virtutes ipsius commendat, disputationem quoque Iob cum amicis habitam continet, qui licet ad consolandum veniissent, iniurioſi tamen & contumelioſi in Iob fuerũt. Nam audientes quòd Iob in grauissima afflictione constitutus, malediceret diei natiuitatis suæ, se quoque innocentem à Deo tam acerbè affligi assereret, ipsum arguunt impatientiæ, arrogãtiæ, blasphemiæ, multorúmque aliorum criminum: propter quæ contendunt ipsum à Deo meritò afflictum, cum Deus (vt impiè volebant) hic tantum malos flagellet, ideóque vt Iob se ob sua peccata à Deo affligi agnoscat, & ab illis resipiscens ad Deum se conuertat, iustitiæ quoque diuinæ humiliter se subijciat, multis rationibus exhortantur. Dei potẽtiam, sapientiam, iustitiam, & bonitatem assiduè ad hoc commendantes: item quòd Deus in præsenti vita tantum malis mala, & bonis bona dispenset. quamobrem Iob resipiscenti liberationem à flagellis, & bona quæque promittunt. At Iob suam constanter tuetur iustitiam: * & in præsenti vita vniuersa æquè euenire iusto & impio, sed veram iustorum retributionem post hanc vitam esse expectandam asserit, nempe futuram resurrectionem. cum demum ipsius Iob à Deo correptionem, & restitutam felicitatem, amicos quoque per ipsius orationem Deo reconsiliatos hic liber explicat.

Eccle. 9. a.

Liber Iob.

S. Iob sanctus & diues, pro filijs viciſsim conuiuia celebrantibus Domino ſacrificat, cuius poſſeſsiones petenti Satanæ Dominus diripiendas exponit, per quem perdita omni illius ſubſtantia, interemptiſq; filijs, ipſe cum ſignis mœſtitiæ patiens, in Dei laudes prorumpit.

CAP. I.

A VIR ERAT in Terra-Hus, nomine Iob: & erat vir ille simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Natiq; sunt ei septem filij & tres filiæ. Et fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratq; vir ille magnus inter omnes orientales. Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo. Et mittentes vocabãt tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis. Cũque in orbem transissent dies cõuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: consurgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim, Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cũctis diebus. Quadam autẽ die, cum B

die,cùm veniſſent filij Dei vt aſsiſterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus, Vnde venis? Qui reſpõdens,ait, Circuiui terram, & perambulaui eam. Dixitque Dominus ad eum,Nũquid conſyderaſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & rectus ac timens Deum,& recedens à malo? Cui reſpondens Satan, ait, Nunquid Iob fruſtrà timet Deum? nónne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamq; ſubſtantiam per circuitum: operibus manuum eius benedixiſti,& poſſeſſio eius creuit in terra? Sed extende paululũ
C manum tuam, & tange cuncta quæ poſsidet: *in facie tua. 10. *tuam. 2 niſi 'in faciem'* benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satã, Ecce, vniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam. Egreſſusque eſt Satan à facie Domini. Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent vinum in domo fratris ſui primogeniti, nuntius venit ad Iob, qui diceret, Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos: & irruerunt Sabæi, tulerunque omnia, & pueros percuſſerunt gladio: & euaſi ego ſolus, vt nuntiarem tibi. Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit, Ignis Dei cecidit è cœlo, & tactas oues puerosque conſumpſit: & effugi ego ſolus, vt
D nuntiarem tibi. Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit, Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percuſſerunt gladio: & ego fugi ſolus, vt nunciarẽ tibi. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit, Filijs tuis & filiabus veſcentibus & bibentibus vinũ in domo fratris ſui primogeniti, repentè ventus vehemens irruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſsit liberos tuos, & mortui ſunt: & effugi ego ſolus, vt nuntiarem tibi. Tũc ſurrexit Iob, & ſcidit* veſtimenta ſua, & tonſo capite corruens in terram, adorauit, & dixit, ‖Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abſtulit: ▷ ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ◁ ſit nomen Domini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob ▷ labijs ſuis, ◁ neque ſtultum quid contra Deum locutus eſt. ▷.1. ▷.7.

*tunicam ſuam. 10. Eccleſ. 5.c. 1. Timo. 6 b Infra. 2.c.

S. *Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Iob vlcere peſsimo, cui etiã propria vxor inſultat: tres autem ipſius amici eum viſitantes, ſeptem diebus compatientes in terra cum eo taciti ſedent.*

CAP. II.

A FActum eſt autem, cùm quadam die veniſſent filij Dei, & ſtarent coram Domino, veniſſet quoque Satan inter eos, & ſtaret in conſpectu eius, vt diceret Dominus ad Satan, Vnde venis? Qui reſpondens ait, Circuiui terram, & perambulaui eam. Et dixit Dominus ad Satan, Nunquid conſidera ſti ſeruum meum Iod, quòd non ſit ei ſimilis in terra, vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouiſti me aduerſus eum, vt affligerem eũ fruſtrà. Cui reſpon B dens Satan, ait, Pellẽ pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua: alioquin mitte manum tuã, & tange os eius & carnẽ, & tunc videbis quod 'in faciem' benedicat tibi. *'in facie tua Dixit ergo Dominus ad Satan, Ecce, in manu tua eſt, veruntamen animã illius ſerua. Egreſſus igitur Satan à facie Domini, percuſsit Iob vlcere peſsimo à planta pedis vſque ad verticem eius, qui teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio. Dixit autem illi vxor ſua, Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? benedic Deo & morere. Qui ait ad illam, Quaſi vna de ſtultis ▷ mulieribus' locuta es. ſi bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare nõ ſuſcipiamus? In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis. Igitur audiẽtes tres amici Iob omne malum quod accidiſſet ei, venerũt ſinguli de loco ſuo, Eliphaz Themanites, & Baldat Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerãt enim vt pariter venientes viſitarent eum, & conſolarentur. Cumque eleuaſſent procul oculos D ſuos, non cognouerunt eum. & exclamantes plorauerunt, ſciſſciſq; veſtibus ſparſerũt puluerem ſuper caput ſuum in cœlũ. Et ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus & ſeptem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem eſſe vehementem. *3. ▷.1.

S. *Iob maledicit diei natiuitatis ſuæ, præſentiq; vitæ, oſtendens à quot malis liberatur, qui hac luce ſtatim priuatus eſt.*

CAP. III.

POſt hæc aperuit Iob os ſuum, & maledixit diei ſuo, & locutus eſt, A

‖Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, Conceptus eſt homo. Ierc.20.d.
Dies ille vertatur in tenebras: non requirat

eum Deus desuper, * & non illustretur lumine.
* & non fit in recordatione. 13.
Illustret. 8 Obscurent eũ tenebræ & vmbra mortis: occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.
Noctem illam tenebrosus turbo possideat: nõ computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.
B Sit nox illa solitaria, nec laude digna: maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.
Obtenebrentur stellæ caligine eius: expectẽt lucẽ, & nõ videat, nec ortũ surgẽtis auroræ
Quia non concluſit ostia vẽtris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.
Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij?
Quare exceptus genibus? cur lactatus huberibus?
Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.
Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines:
C
Aut cum principibus qui possident aurum, & replent domos suas argento:
Aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.
Ibi impij cessauerũt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.
Et quondam vincti pariter sine molestia, nõ audierunt vocem exactoris.
D.2.
D Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber à domino suo.
Quare misero data est lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt?
Qui expectant mortem, & non venit: quasi effodientes thesaurum,
Gaudentque vehementer cùm inuenerint sepulchrum.
Viro cuius abscondita est via, & circundedit eum Deus tenebris?
Antequam comedam suspiro: & tanquã inundantes aquæ, sic rugitus meus:
Quia timor quem timebam, euẽnit mihi: & quod verebar accidit.
Nónne dissimulaui? nónne silui? nónne quieui? & venit super me indignatio.

S. Eliphaz arguit Iob impatientiæ, quodque propter peccata sua flagelletur à Deo, qui innocenti aduersa non immittit.

CAP. IIII.

A RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit,
Si cœperimus loqui tibi, forsitã molestè accipies. sed conceptum sermonem tenere quis poterit?
Ecce, docuisti multos, & manus lassas robora sti.
Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti.
Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.
Vbi est timor tuus, fortitudo tua, * patientia tua, & perfectio viarum tuarum? * & 4. B
Recordare obsecro te, quis vnquam innocẽs perijt? aut quando recti deleti sunt?
Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos,
Flante Deo perisse, & spiritu iræ eius esse cõsumptos.
Rugitus leonis & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.
Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam: & catuli leonis dissipati sunt.
Porrò ad me dictum est verbum absconditũ, C & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurrij eius.
In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines,
Pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.
Et cum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.
Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultũ, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audiui.
Nunquid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? D
Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, ‖ & in angelis suis reperit prauitatem. 2. Pet. 2. d
Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?
De manè vsque ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribũt.
Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

S. Eliphaz rursum arguit Iob iniquitatis, quòd nemo sine culpa sua à Deo puniatur: ideoque hortatur Iob vt ad Deum conuertatur, & ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac diuinæ prouidentiæ opera circa creaturas extollit.

CAP. V.

VOca ergo si est qui tibi respondeat, & A ad aliquem sanctorum conuertere.
'Virum' stultum interficit iracundia, 5. vers. 4
& paruulum occîdit inuidia.
Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.
Longè fient filij eius à salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.
Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius.
Nihil in terra sine causa fit, & de humo non orietur dolor.

Homo

B Homo naſcitur ad laborem, & auis ad volatum.
Quam ob rem ego deprecabor Dominum,& ad Deum ponam eloquium meum.
Qui facit magna & inſcrutabilia & mirabilia,abſque numero.
Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ, & irrigat aquis vniuerſa.
Qui ponit humiles in ſublime, & mœrentes erigit ſoſpitate.
Qui diſsipat cogitationes malignorũ,ne poſſint implere manus eorum quod cœperant.
1.Cor.3.d. ‖Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorũ, C & conſilium prauorum diſsipat.
Per diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte,ſic palpabunt in meridie.
▹.5. Porrò ſaluum faciet ▹ egenum 'à gladio oris eorum,& de manu violenti pauperem.
Et erit egeno ſpes,iniquitas autem contrahet os ſuum.
Iacob.1.b ‖Beatus homo qui corripitur à Deo:increpationem ergo Domini ne reprobes:
Quia ipſe vulnerat,& medetur:percutit,& manus eius ſanabunt.
In ſex tribulationibus liberabit te,& in ſeptima non tanget te malum.
In fame,eruet te de morte:& in bello, de manu gladij. D
A flagello linguæ abſcondêris : & non timebis calamitatem cùm venerit.
In vaſtitate & fame ridebis : & beſtias terræ non formidabis.
Sed cum lapidibus regionum pactum tuum: & beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi:
Et ſcies quôd pacem habeat tabernaculum tuum:& viſitans ſpeciem tuam,non peccabis.
Scies quoque quoniam multiplex erit ſemen tuum,& progenies tua quaſi herba terræ.
Ingrediêris in abundantia ſepulchrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo.
Ecce,hoc vt inueſtigauimus,ita eſt:quod auditum,mente pertracta.

S. Oſtendit Iob ſe longè grauiora pati quã meritus ſit, conquerens ſe ab amicis deſeri,grauiter arguens & hos tres qui ad ſe venerant, ac ſe quoque patienter audiri petit.

CAP. VI.

A REſpondens autem Iob,dixit,
Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui:& calamitas quã patior,in ſtatéra
"appareret.1. Quaſi arena maris hæc grauior"appareret:'vnde & verba mea dolore ſunt plena,
Quia ſagittæ Domini in me ſunt: quarũ indignatio ebibit ſpiritum meum,& terrores Domini militant contra me.
Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbã? aut mugiet bos, cum ante præſepe plenum ſteterit?
Aut poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale condîtum ? aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem? B
▹‖Animæ enim eſurienti etiam amara dulcia eſſe videntur?' ▹.1.0. Pro.27.a.
Quæ prius nolebat tangere anima mea,nunc præ anguſtia,cibi mei ſunt.
Quis det vt veniat petitio mea:& quod expecto,tribuat mihi Deus?
Et qui cœpit,ipſe me conterat:ſoluat manum ſuam,& ſuccîdat me?
Et hæc mihi ſit conſolatio , vt affligens me dolore,non parcat,nec contradicam ſermonibus Sancti.
Quæ eſt enim fortitudo mea, vt ſuſtineam? aut quis finis meus, vt patienter agam?
Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt.
Ecce, non eſt auxilium mihi in me,& neceſſarij quoque mei receſſerunt à me. C
Qui tollit ab amico ſuo miſericordiam,timorem Domini derelinquit.
Fratres mei præterierunt me, ſicut torrẽs qui raptim tranſit in conuallibus.
Qui timent pruinam,irruet ſuper eos nix.
Tempore quo fuerint diſsipati, peribunt: & vt incaluerint,ſoluentur de loco ſuo.
Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorum:ambulabunt in vacuum,& peribunt.
Conſyderate ſemitas Thema,itinera Saba,& expectate pauliſper.
Confuſi ſunt,quia"ſperaui':venerũt quoque vſque ad me,& pudore cooperti ſunt. "ſperauerũt 1.
Nunc veniſtis: & modo videntes plagam meam timetis.
Nunquid dixi, Afferte mihi, & de ſubſtantia veſtra donate mihi? D
Vel, Liberate me de manu hoſtis, & de manu robuſtorum eruite me?
Docete me,& ego tacebo:& ſiquid fortè ignoraui,inſtruite me.
Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, cum è vobis nullus ſit qui poſsit arguere ▹ me?' ▹.5.
Ad increpandum tantum eloquia concinnatis,& in ventum verba profertis.
Super pupillum irruitis,& ſubuertere nitimini amicum veſtrum.
Veruntamen quod cœpiſtis explete: præbete aurem,& videte an mentiar.
Reſpondete obſecro abſque contentione: & loquentes id quod iuſtum eſt,iudicate:
Et non inuenietis in lingua mea iniquitatẽ, nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit.

S. Iob humanæ vitæ ſuasque calamitates varias explicat, nec reditum ſibi fore veriſimilem

ad præsentis vitæ fœlicitatem, petit quoque à Deo liberari à miserijs, admirans Dei erga miserum hominem prouidentiam.

CAP. VII.

A Militia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarij, dies eius.
Sicut seruus desiderat vmbrã, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui:
Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi.
Si dormiero, dicam, Quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras.
Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris: cutis mea aruit, & contracta est.
B Dies mei velocius transierunt, quàm à texẽte tela succiditur, & consumpti sunt absque vlla spe.
Memento quia ventus est vita mea, & non reuertetur oculus meus vt videat bona,
Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.
Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos non ascendet,
Nec reuertetur vltrà in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius.
C Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.
Nunquid mare ego sum, aut cetus, quia circũdedisti me carcere?
Si dixero, Consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in stratu meo:
Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.
Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.
D Desperaui, nequaquam vltrà iam viuam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.
Quid est homo, quia magnificas eũ? aut quid apponis erga eum cor tuum?
Visitas eum diluculo, & subito probas illum: vsquequo nõ parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam?
Peccaui, quid faciam tibi ô custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis?
Cur non tollis peccatum meum, & quare nõ aufers iniquitatem meam? ecce, nunc in puluere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.

S. Baldad Iob de impio sermone arguit, & eum vt ad Deum melioremque vitam se conuertat hortatur, atque ita fore omnia illi fœliciora promittit, explicat etiam quàm sit vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantum tribuere

CAP. VIII.

R Espondens autẽ Baldad Suhites, dixit, A
Vsquequo loquêris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui?
Nunquid Deus supplantat iudicium? aut omnipotens subuertit quod iustum est?
Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ:
Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deũ, & Omnipotentem fueris deprecatus:
Si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum B
iustitiæ tuæ,
In tantum vt priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.
Interroga enim generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam:
‖ (Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super terram) psal. 143. d.
Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.
Nunquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua? C
Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit:
Sic viæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit:
Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius.
Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget:
Humectus videtur antequam veniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur.
Super aceruum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur. D
Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum & dicet, Non noui te.
Hæc est enim lætitia viæ eius, vt rursum de terra alij germinentur.
Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis,
Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.
Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

S. Homo, inquit Iob, comparatus Deo non potest iustificari: diuinæ potentiæ ac sapiẽtiæ magnitudo ostẽditur, vt nemo ei resistere aut respondere valeat: porrò Deus & impium percutit & innocentem: suam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

CAP. IX.

E T respondens Iob, ait, A
Verè scio quòd ita sit, & quòd non iustificetur homo compositus Deo.
Si voluerit contẽdere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille.

Sapiens

Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?
Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo.
Qui commouet terram de loco suo, & colũnæ eius concutiuntur.
Qui præcipit soli, & nõ oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo.
Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris.
Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora austri.
B Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.
Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit non intelligam.* *exm. 9.
Si repẽte interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest, Cur ita facis?
Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem.
Quantus ergo sum ego, vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?
Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicẽ deprecabor.
Et cum inuocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.
In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.
Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.
C Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere.
Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostẽdero, prauum me comprobabit.
Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.
Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.
Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat.
Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit. quòd si non ille est, quis ergo est?
Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.
D Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam.
Cum dixero, Nequaquam ita loquar: cõmuto faciem meam, & dolore torqueor.
Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.
Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui?
Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:
Tamen sordibus intinges me, & abominabũtur me vestimenta mea.
Neque enim viro qui similis mei est respondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.
Non est qui vtrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.
Auferat à me virgam suam, & pauor eius non me terreat:
Loquar, & non timebo eum: neq; enim possum metuens respondere.

S. Iob suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens, quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exactè nouit, rursumque propter pœnarum exuberantiam plangit se natum. CAP. X. A

TAedet animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.
Dicam Deo, Noli me condemnare: indica mihi cur me ita iudices.
Nunquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarũ, & consilium impiorum adiuues?
Nunquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?
Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora, B
Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris?
Et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere.
Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repentè præcipitas me?
Memento quæso quòd sicut lutũ feceris me, & in puluerem reduces me.
Nónne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? *Iob. 9.
Pelle & carnibus vestisti me, *ossibus & neruis compegisti me. C
Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.
Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris.
Si peccaui, & ad horã pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundũ me esse nõ pateris?
Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.
Et propter superbiam quasi *leænam capies me, reuersúsque mirabiliter me crucias. *Isaiæ. 2.
Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & pœnæ militant in me. D
Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret.

Fuiſſem quaſi non eſſem, de vtero tranſlatus ad tumulum.
Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte ergo me, vt plangã paululum dolorem meum.
Antequam vadam, & non reuertar, ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine,
Terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitans.' *'inhabitat 3*

S. Sophar iniquè aſſerit Iob propter multa ipſius peccata, quæ recenſet, fuiſſe à Deo percuſſum, oſtendens Deum incomprehenſibilem: reſipiſcenti tamen Iob fœliciſſima quæque pollicetur.

CAP. XI.

A REſpondens autem Sophar Naamathites, dixit,
Nunquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verboſus iuſtificabitur?
Tibi ſoli tacebunt homines? & cum cæteros irriſeris, à nullo confutaberis?
Dixiſti enim, Purus eſt ſermo meus, & mundus ſum in conſpectu tuo.
Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi,
B Vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex eſſet lex eius, & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.
Forſitan veſtigia Dei comprehendes, & vſq; ad perfectum, Omnipotentem reperies?
Excelſior cœlo eſt, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognoſces?
Longior terra menſura eius, & latior mari.
Si ſubuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis contradicet ei?* **vel, quis dicere ei poteſt Cur ita facis?*
Ipſe enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nónne conſyderat?
C Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & tanquam pullum onagri ſe liberum natum putat.
Tu autem firmaſti cor tuum, & expandiſti ad eum manus tuas.
Si iniquitatem quæ eſt in manu tua abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia,
D Tunc leuare poteris faciem tuam abſque macula, & eris ſtabilis, & non timebis.
Miſeriæ quoque obliuiſcêris, & quaſi aquarum quæ præterierunt recordaberis.
Leuit. 26. a ‖Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam: & cum te conſumptum putaueris, orieris vt lucifer.
Et habebis fiduciam propoſita tibi ſpe, & defoſſus ſecurus dormies.
Requieſces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.
Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & ſpes illorum abominatio animæ.

S. Iob vt amicorum confundat iactantiam, aſſerit neminem ignorare Dei potentiam ac ſapiẽtiam ex creaturarum gubernatione, quarum ſtatus pro ſuo variat arbitrio.

CAP. XII.

A REſpondens autem Iob, dixit,
Ergo vos eſtis ſoli homines, & vobiſcum morietur ſapientia?
Et mihi eſt cor ſicut & vobis, nec inferior veſtri ſum: quis enim hæc quæ noſtis ignorat?
‖Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum: deridetur enim iuſti ſimplicitas. *Pro. 14. a.*
Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus ſtatutum.
Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cum ipſe dederit omnia in manus eorum.
Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: B
& volatilia cœli, & indicabunt tibi.
Loquere terræ, & reſpondebit tibi: & narrabunt piſces maris.
Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit,
In cuius manu anima omnis viuentis, & ſpiritus vniuerſæ carnis hominis?
Nónne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, ſaporem?
In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia.
Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo, ipſe habet conſilium & intelligentiam.
‖Si deſtruxerit nemo eſt qui ædificet: ſi includerit hominem, nullus eſt qui aperiat. *Iſaiæ. 22. f. Apoca. 3. b*
Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur: & ſi C
emiſerit eas, ſubuertent terram.
Apud ipſum eſt fortitudo & ſapiẽtia: ipſe nouit & decipientem, & eum qui decipitur.
Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtuporem.
Baltheum regum diſſoluit, & præcingit funerens eorum.
Ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat,
Commutans labium veracium, & doctrinam D
ſenum auferens.
Effundit deſpectionẽ ſuper principes, & eos qui oppreſsi fuerant releuans.
Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem vmbram mortis.
Qui multiplicat gentes & perdit eas, & ſubuerſas in integrum reſtituit.
Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos vt fruſtra incedant per inuium,

Palpa-

Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

S. Iob amicos suos ex ipsorum verbis confutans, à Deo arguendos asserit, suam quoque iustitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam grauiter affligatur.

CAP. XIII.

A ECce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula.

Secundum scientiã vestram & ego noui: nec inferior vestri sum.

Sed tamen ad omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio:

Prius vos ostẽdens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.

Atque vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes.

B Audite ergo correptiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite.

Nunquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?

Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?

Aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur, vt homo, vestris fraudulentijs?

Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.

Statim vt se commouerit, turbabit vos: & terror eius irruet super vos.

Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum ceruices vestræ.

Tacete paulisper, vt loquar quodcunq; mihi mens suggesserit.

Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

C Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: veruntamen vias meas in conspectu eius arguã.

Et ipse erit saluator meus: non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.

Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.

Si fuero iudicatus, scio quod iustus inueniar.

Quis est qui iudicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?

Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:

Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.

D Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.

mea. 3. Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.

Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?

Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulã siccam persequeris.

Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.

Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedũ meorum consyderasti.

Qui quasi putredo consumẽdus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea.

S. Iob considerata fragilitate humana admiratur Dei in hominem prouidentiam, quod post hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur resurrectionem.

CAP. XIIII.

HOmo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. A

Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.

Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in Iudicium?

‖Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nónne tu qui solus es? Psal. 50. a.

Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt.

Recede* paululum ab eo vt quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarij, dies eius. *ergo. 8. B

Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum viresci, & rami eius pullulant.

Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius.

Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primùm plantatum est:

Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, vbi quæso est?

Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuè factus arescat:

Sic homo cum dormierit non resurget, donec atteratur cœlũ non euigilabit, nec consurget de somno suo. C

Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei?

Putásne mortuus homo rursum viuet: cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

Vocabis me, & ego respõdebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

‖Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed 'parce' peccatis meis. Pro. 5. d. *'parces. 5d

Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. D

Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo.

Lapides

Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes.
Roborasti eum paululum, vt in perpetuum transiret: immutabis faciem eius, & emittes eum.
Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.
Attamen caro eius dum viuet, dolebit, & anima illius super semetipso lugebit.

S. Eliphaz Iob arguit iactantiæ, impatientiæ & blasphemiæ in Deum, apud quem dicit neminem mundum inueniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

CAP. XV.

A RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit,
Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?
Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.
Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.
Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.
Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.
Nunquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?
Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia?
Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?
Eccl.18.b. ‖Et senes & antiqui sunt in nobis multo vetB tustiores quàm patres tui.
Nunquid grande est vt consoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.
Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?
Quid tumet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?
Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere?
‖Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, Supr. 4.d.
& cœli non sunt mundi in conspectu eius:
Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?
Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi.
Sapientes cõfitentur, & non abscondunt paC tres suos,
Quibus solis data est terra, & non transiuit alienus per eos.
Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius.
Sonitus terroris semper in auribus illius: & cũ pax sit, ille ▷semper' insidias suspicatur. ▷.5.
Non credit quòd reuerti possit de tenebris ◁ad lucem,' circũspectans vndique gladiũ. ▷.5.
Cùm se mouerit ad quærẽdum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies.
Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.
Tetendit enim aduersus Deum manũ suam, & contra omnipotentem roboratus est.
Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.
Operuit faciem eius crassitudo, & de lateriD bus eius aruina dependet.
Habitauit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.
Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam.
Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.
Non credet frustra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus sit.
Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius 'arescent'. ‖arescet. 1.
Lædetur quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum.
Cõgregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt.
‖Concepit dolorem & peperit iniquitatem, Isai. 59.d. Psal.7.d.
& vterus eius præparat dolos.

S. Iob amicorum austeritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seq; pati citra iniquitatem: cuius conscium esse Deum asserit.

CAP. XVI.

A RESpondens autem Iob, dixit,
Audiui frequenter talia: consolatores oneroſi omnes vos estis.
Nunquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?
Poteram & ego similia vestri loqui: atque vtinam esset anima vestra pro anima mea,

Con-

Consolarer & ego vos sermonibus,& mouerem caput meum super vos.
B Roborarem vos ore meo : & mouerem labia mea,quasi parcens vobis.
Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus : & si tacuero, non recedet à me.
Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.
Rugæ meæ testimonium dicunt contra me,& suscitatur falsiloquus aduersus faciem meã contradicens mihi.
Collegit furorem suum in me, & comminãs mihi infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.
Aperuerũt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.
Conclusit me Deus apud iniquum,& manibus impiorum me tradidit.
C Ego ille quondam opulentus repentè contritus sum:tenuit ceruicem meam, confregit me,& posuit me sibi quasi in signum.
Circundedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, * non pepercit, & effudit in terra viscera mea. *Iob.16.
Conscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.
Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.
Facies mea intumuit à fletu,& palpebræ meæ caligauerunt.
Hæc passus sum absq; iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces.
D Terra ne operias sanguinem meũ, neq; inueniat in te locum latendi clamor meus.
Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.
Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus.
Atque vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cũ collega suo.
Ecce enim breues anni transeunt:& semitam per quam non reuertar ambulo.

S. Iob ex afflictionis suæ magnitudine sibi hìc nihil præter mortem restare contendit, & amicos præsentem tãtum remunerationem statuentes insipientiæ arguẽs,ipse futuram requiem præstolatur.

CAP. XVII.

A SPiritus meus attenuabitur,dies mei breuiabuntur, & solum mihi supereſt sepulchrum.
"morabitur. Non peccaui, & in amaritudinibus "moratur" oculus meus.
Libera me, *& pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. *domine.12
Cor eorum longè fecisti à disciplina,& propterea non exaltabuntur.
Prædam pollicetur socijs, & oculi filiorum B eius deficient.
Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis.
Caligauit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.
Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.
Et tenebit iustus viam suam,& "mundis'manibus addet fortitudinem. C "mundus. 4
Igitur omnes vos couertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem.
Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt,torquentes cor meum.
Noctem verterunt in diem, & rursum post te nebras spero lucem.
Si sustineo,infernus domus mea est,& in te- D nebris straui lectulum meum.
Putredini dixi, Pater meus es:Mater mea, & soror meà,vermibus.
Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?
In profundissimum infernum descendent omnia mea: putásne saltem ibi erit requies mihi?

S. Baldad arguens Iob iactantiæ & impatientiæ,describit impiorũ maledictiones, vt suam contra Iob sententiam statuat, nempè ipsum tantum propter peccata sua puniri.

CAP. XVIII.

REspondens autẽ Bald ad Suhites,dixit, A
VSque ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius,& sic loquamur.
Quare reputati sumus vt iumenta,& sordiimus coram "vobis?" "15.
Qui perdis animam tuam in furore tuo, nunquid propter te derelinquetur terra,& trãsferentur rupes de loco suo?
Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?
Lux obtenebrescet in tabernaculo illius: & B lucerna quæ super eum est, extinguetur.
Arctabuntur gressus virtutis eius,& præcipitabit eum consilium suum.
Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat.
Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.
Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.
Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent eum pedes eius.
Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius,

Deuoret

C Deuoret pulchritudinem cutis eius, consumat brachia illius primogenita mors.
Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum, quasi rex interitus.
Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur.
Deorsum radices eius siccentur, sursum autẽ atteratur messis eius.
Pro. 2. d. ‖Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in platéis.
D Expellet eum de lucé in tenebras, & de orbe transferet eum.
Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.
In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.
Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum.

S. Iob crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari dicit immeritò, ostendens afflictionis acerbitatem, & se ab amicis destitutum, ac super futura resurrectione se ipsum consolatur.

CAP. XIX.

A REspondens autem Iob, dixit,
Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?
En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.
Nempè etsi ignoraui, mecum erit ignorantia mea.
At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis.
Saltem nũc intelligite quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.
B Ecce, clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui iudicet.
Semitam meam circunsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.
Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.
*arboris. 12 Destruxit me vndique, & pereo, & quasi euul sæ "arbori' abstulit spem meam.
Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum.
Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.
Fratres meos lõgè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me.
Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei.
C Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum.
Seruum meum vocaui, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.
Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei.
Stulti quoque despiciebant me: & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.
Abominati sunt me quõdam consiliarij mei: & quem maximè diligebam, "auersatus est me.' *"aduersatus est mihi. 7.*
Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tãtummodo labia circa dentes meos.
Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos D amici mei, quia manus Domini tetigit me.
Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?
Quis mihi tribuat vt scribantur sermones mei? quis mihi det vt exarentur in libro
Stylo ferreo, & plumbi lamina, vel certè sculpantur in silice?
Scio enim quòd Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum.
Et rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum.* *saluatorẽ meum. 8.
Quem visurus sum egoipse, & oculi mei cõspecturi sunt, & non alius. reposita est hæc spes mea in sinu meo.
Quare ergo nunc dicitis, Persequamur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum?
Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor "inquitatum' gladius est, & scitote esse iudicium. *"iniquitatis 1.*

S. Sophar verbis Iob motus, correptionem ipsius se dicit auditurum, & quæ sit apud Deũ pars impij multis verbis prosequitur.

CAP. XX.

R ESpondens autem Sophar Naamathites, dixit, *Supr. 12. a.* A
Idcirco cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.
Doctrinam qua me arguis audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram,
Quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocrytæ adinstar puncti.
Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit:
Quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent, Vbi est?
Velut somnium auolans non inuenietur, trã B siet sicut visio nocturna.
Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltrà intuebitur eum locus suus.
Filij eius atterentur egestate, & manus illius reddent

reddent ei dolorem ſuum.
Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcentiæ eius,& cum eo in puluere dormient.
Cùm enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcondet illud ſub lingua ſua:
Parcet illi,& non derelinquet illud, & celabit in gutture ſuo.
Panis eius in vtero illius vertetur in fel aſpidum intrinſecus.
Diuitias quas deuorauit euomet,& de ventre illius extrahet eas Deus.
C Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ.
ª videbit. 4. Non ª videat'riuulos fluminis, torrentes mellis,& butyri.
Luet quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur: iuxta multitudinem adinuentionum ſuarum,ſic & ſuſtinebit:
Quoniam confringens nudauit pauperes:domum rapuit,& non ædificauit eam.
Eccl. 5.c ‖Nec eſt ſatiatus venter eius:& cùm habuerit quæ concupierat,poſsidere non poterit.
Non remanſit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius.
Cùm ſatiatus fuerit, arctabitur, æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum.
Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris ſui, & pluat ſuper illum bellum ſuum.
D Fugiet arma ferrea,& irruet in arcum æreum.
ª Gladius eductus. 1. ª Eductus', & egrediens de vagina ſua, & fulgurans in amaritudine ſua: vadent,& venient ſuper eum horribiles.
Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non ſuccenditur,affligetur relictus in tabernaculo ſuo.
Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra conſurget aduerſus eum.
Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.
Hæc eſt pars hominis impij à Deo, & hereditas verborum eius à Domino.

S. *Iob patienter ab amicis audire poſtulans,eau ſam inquirit quare impiorum nonnulli in finem vſque vitæ proſperentur, alij contrà aduerſis cædantur: & reſpondet impium in diem perditionis à Deo ſeruari, falſam amicorum conſolationem per hoc conuellens.*

CAP. XXI.

A REſpondens autem Iob, dixit,
Audite quæſo ſermones meos, & agite pœnitentiam.
Suſtinete me,vt & ego loquar: & pòſt mea, ſi videbitur,verba ridete.
Nunquid contra hominem diſputatio mea eſt,vt merito non debeam contriſtari?
Attendite me,& obſtupeſcite, & ſuperponite digitum ori veſtro.
Et ego quãdo recordatus fuero, pertimeſco, & concutit carnem meam tremor.
‖Quare ergo impij viuunt,ſubleuati ſunt,cõ fortatiq́ue diuitijs? Iere. 12. a. Habac. 1.a
Semen eorum permanet coram eis, propinquorũ turba,& nepotũ in conſpectu eorũ.
Domus eorum ſecutæ ſunt & pacatæ, & B non eſt virga Dei ſuper illos.
Bos eorum concepit,& non abortiuit: vacca peperit,& non eſt priuata fœtu ſuo.
Egrediuntur quaſi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant luſibus.
Tenent tympanum,& citharam, & gaudent ad ſonitum organi.
Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.
Qui dixerunt Deo,Recede à nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus.
‖Quis'eſt Omnipotens, vt ſeruiamus ei? & quid nobis prodeſt ſi orauerimus illum? Mala. 3.d. ª Quid. 9.
Veruntamen quia non ſunt in manu eorum bona ſua,conſiliũ impiorum lõgè ſit à me.
Quoties lucerna impiorum extinguetur, & C ſuperueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris ſui?
Erunt ſicut paleæ ante faciem venti, & ſicut fauilla quam turbo diſpergit.
Deus ſeruabit filijs illius dolorem patris: & cùm reddiderit,tunc ſciet.
Videbunt oculi eius interfectionem ſuam, & de furore Omnipotentis bibet.
Quid enim ad eũ pertinet de domo ſua poſt ſe? & ſi numerus menſium eius dimidietur?
Nunquid Deum docebit quiſpiam ſciẽtiam, qui excelſos iudicat?
Iſte moritur robuſtus & ſanus,diues & felix,
Viſcera eius plena ſunt adipe, & medullis oſſa illius irrigantur.
Alius verò moritur in amaritudine animæ abſque vllis opibus:
Et tamen ſimul in puluere dormient, & ver- D mes operient eos.
Certè noui cogitationes veſtras, & ſententias contra me iniquas.
Dicitis enim, Vbi eſt domus principis? & vbi tabernacula impiorum?
Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoſcetis.
Quia in diem perditionis ſeruatur malus, & ad diem furoris ducetur.
Quis arguet coram eo viam eius? & quæ fecit, quis reddet illi?
Ipſe ad ſepulchra ducetur,& in congerie mortuorum vigilabit.
Dulcis fuit glareis Cocyti,& poſt ſe omnem hominem trahet,& ante ſe innumerabiles.

Quo-

Quomodo igitur consolamini me frustrà, cũ responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

S. Eliphaz arguit Iob immisericordiæ in pauperum oppressione, & aliorum facinorum: ostendens ipsum de diuina prouidentia non rectè sentire, ac pœnitenti bona promittens.

CAP. XXII.

A RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit,

Nunquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?

Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua?

te. 8. Nunquid timens *arguet te, & veniet tecum in iudicium,

Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.

B Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.

In fortitudine brachij tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.

Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.

Propterea circundatus es laqueis, & conturbat te formido subita.

Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarũ inundantiũ non oppressum iri?

*Au non. 1. *An' cogitas quòd Deus excelsior cœlo sit, & super stellarum verticem sublimetur?

Et dicis, Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.

Nubes latibulum eius, nec nostra consyderat, & circa cardines cœli perambulat.

Nunquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui,

C Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluuius subuertit fundamentum eorum,

Qui dicebant Deo, Recede à nobis: & quasi nihil possit facere Omnipotens, æstimabant eum,

Cùm ille implesset domos eorum bonis? quorum sententia procul sit à me.

Psal. 106. d ‖Videbunt iusti & lætabuntur, & innocens subsannabit eos.

Nónne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?

Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos.

Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.

D Si reuersus fueris ad Omnipotentẽ, ædificaberis, & longe facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.

Eritque Omnipotens contrà hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.

Tunc super Omnipotentem delicijs affluues, & eleuabis ad Deum faciem tuam.

Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.

Decernes rem, & veniet tibi, & in vijs tuis splendebit lumen.

‖Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur. Prou. 29. é

Saluabitur innocens, saluabitur autem in mũditia manuum suarum.

S. Iob diuinum iudicium humiliter inuocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, rectéque sentire de prouidentia Dei incõprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

CAP. XXIII.

A RESpondens autem Iob, ait,

Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum.

Quis mihi tribuat, vt cognoscã & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius?

Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus,

B Vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.

Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.

Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum.

Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.

C Si ad sinistram, quid agam? non apprehendã eum. si me vertam ad dexteram, non videbo illum.

Ipse verò scit viam meã, & probabit me quasi aurum quod per ignem transit.

Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.

A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.

D Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius: & anima eius quodcunque voluit, hoc fecit.

Cumque expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei.

Et idcirco à facie eius turbatus sum: & considerans eum, timore solicitor.

Deus molliuit cor meum, & Omnipotens conturbauit me.

Non enim perij propter imminẽtes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

S. Iob vt rectè se sentire ostendat de diuina prouidentia, dicit Deo nota esse tempora: & hominum varias recenset iniquitates, ab ipso puniendas.

CAP. XXIIII.

AB Om-

A AB Omnipotente non ſunt abſcondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.
Alij terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.
Aſinum pupillorum abegerunt, & abſtulerũt pro pignore bouem viduæ.
Subuerterunt pauperum viam, & oppreſſerunt pariter manſuetos terræ.
Alij quaſi onagri in deſerto egrediuntur ad opus ſuum, vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.
Agrum non ſuum demetunt: & vineam eius, quem vi oppreſſerunt, vindemiant.
B Nudos dimittunt homines, indumenta tollẽtes, quibus non eſt operimẽtum in frigore:
Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.
Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem ſpoliauerunt.
Nudis & incedentibus abſque veſtitu, & eſurientibus tulerunt ſpicas.
Inter aceruos eorum meridiati ſunt, qui calcatis torcularibus ſitiunt.
De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.
C Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias eius: nec reuerſi ſunt per ſemitas eius.
Manè primo conſurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quaſi fur.
Oculus adulteri obſeruat caliginem, dicens, Non me videbit oculus: & operiet vultum ſuum.
Perfodit in tenebris domos, ſicut in die condixerant ſibi, & ignorauerunt lucem.
Si ſubitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant.
Leuis eſt ſuper faciẽ aquæ: maledicta ſit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.
D Ad nimiũ calorem tranſeat ab aquis niuiũ, & vſque ad inferos peccatum illius.
Obliuiſcatur eius miſericordia: dulcedo illius vermes: non ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum.
Pauit enim ſterilem & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.
Detraxit fortes in fortitudine ſua: & cùm ſteterit, non credet vitæ ſuæ.
Apoc. 2. f. ‖Dedit ei Deus locum pœnitẽtiæ, & ille abutitur eo in ſuperbiam: oculi autem eius ſunt in vijs illius.
Eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent, & humiliabuntur ſicut omnia, & auferentur, & ſicut ſummitates ſpicarũ conterẽtur.
Quod ſi non eſt ita, quis me poteſt arguere eſſe mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

S. Baldad ex Dei ſublimitate & hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum iuſtificari poſſe.

CAP. XXV.

RESpondens autem Baldad Suhites, A dixit,
Poteſtas & terror apud eũ eſt qui facit concordiam in ſublimibus ſuis.
Nunquid eſt numerus militum eius? & ſuper quem non ‖ſurget lumen illius? *fulget. 12. a.*
‖Nunquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de B muliere? Sup. 4. d.
Ecce luna etiam non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius:
Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?

S. Iob dicit nullum Deo ab homine auxilium præſtari poſſe, Dei incomprehenſibilem potentiam ex ipſius operibus demonſtrans.

CAP. XXVI.

RESpondens autem Iob, dixit, A
Cuius adiutor es? nunquid imbecillis? & ſuſtentas brachium eius qui non eſt fortis?
Cui dediſti conſilium? forſitan illi qui non habet ſapientiam, & prudentiam tuam oſtẽdiſti plurimam.
*Quem docere voluiſti? nónne eum qui fe- *aut. 12.*
cit ſpiramentum? B
Ecce gigantes gemunt ſub aquis, & qui habitant cum eis.
Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt operimentum perditioni.
Qui extendit Aquilonem ſuper vacuum, & C appendit terram ſuper nihilum.
Qui ligat aquas in nubibus ſuis, vt non erumpant pariter deorſum.
Qui tenet vultum ſolij ſui, & expandit ſuper illud nebulam ſuam.
Terminum circundedit aquis vſque dum finiantur lux & tenebræ.
Columnæ cœli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius.
In fortitudine illius repentè maria congrega- D
ta ſunt, & prudẽtia eius percuſſit ſuperbũ.
Spiritus eius ornauit cœlos: & obſtetricante manu eius, eductus eſt coluber tortuoſus.
Ecce, hæc ex parte dicta ſunt viarum eius: & cum vix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

S. Iob perpetuò conſtans in ſui iuſtificatione, reiecta amicorum calumnia oſtendit quo modo impij ex præſentis vitæ breui proſperitate in

mortem

mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

CAP. XXVII.

A ADdidit quoque Iob, assumens parabolam suam,& dixit,

Viuit Deus, (qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.)

Quia donec supereſt halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis,

Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.

Absit à me vt iustos vos esse iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.

B Iustificationem meam quam cœpi tenere,nõ deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

Sit vt impius, inimicus meus: & aduersarius meus,quasi iniquus.

Quæ est enim spes hypocritæ si auarè rapiat, & non liberet Deus animam eius?

Nunquid Deus audiet clamorem eius, cùm venerit super eum angustia?

Aut poterit in Omnipotente delectari,& inuocare Deum omni tempore?

A Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens habeat,nec abscondam.

*vt.1. Ecce, vos omnes nostis, & *quid sine causa

C vana loquimini?

Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.

Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt,& nepotes eius non saturabũtur pane.

Qui reliqui fuerint ex eo,sepelientur in interitu,& viduæ illius non plorabunt.

Si comportauerit quasi terram argentum', & sicut lutum præparauerit vestimenta:

Præparabit quidem, sed iustus vestietur illis: & argentum innocens diuidet.

D Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit vmbraculum.

Psal.48.d. ‖Diues cùm dormierit,nihil secum auferet, aperiet oculos suos,& nihil inueniet.

Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.

Tollet eum ventus vrens,& auferet,& velut turbo rapiet eum de loco suo.

emittet.14 "Et mittet'super eum,& non parcet: de manu eius fugiens fugiet.

Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum,intuens locum eius.

S. Iob sapientiam ostendit auro longe esse præstantiorem, tum origine tum rei dignitate, Deo autem perspecta esse quæque occultissima naturæ, & sapientiam è cœlo dari non auro emi.

CAP. XXVIII.

HAbet argẽtum,venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur. A

Ferrum de terra tollitur:& lapis solutus calore in æs vertitur.

Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis,& vmbram mortis.

Diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis & inuios.

Terra de qua oriebatur panis in loco suo,igni subuersa est.

Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.

Semitam ignorauit auis,nec intuitus est eam oculus vulturis.

Non calcauerũt eam filij institorum,nec pertransiuit per eam leæna. B

Ad silicem extendit manum suam,subuertit à radicibus montes.

In petris riuos excîdit.& omne,pretiosum vidit oculus eius.

Profunda quoque fluuiorum scrutatus est,& abscondita in lucem produxit.

Sapientia verò vbi inuenitur? & quis est locus intelligentiæ?

Nescit homo pretium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium.

Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur,Non est mecum. C

‖Non dabitur aurum obrizum pro ea,nec appendetur argentum in cõmutatione eius. Prouer.3.b.&.8.b. Sapien.7.a

Nõ cõferetur tinctis Indiæ coloribus,nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.

Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri.

Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione eius: trahitur autem sapientia de occultis.

Non adæquabitur ei topazius de Aethiopia, nec tincturæ mundissimæ componetur.

Vnde ergo sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ?

Abscondita est ab oculis omnium viuentiũ, D volucres quoque cœli latet.

Perditio & mors dixerunt, Auribus nostris audiuimus famam eius.

Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius.

Ipse enim fines mũdi intuetur:& omnia quæ sub cœlo sunt respicit.

Qui fecit ventis pondus,& aquas appendit in mensura.

Quãdo ponebat pluuijs legem, & viam procellis sonantibus:

Tunc vidit illã,& enarrauit,& præparauit,& inuestigauit.

Et dixit

Prou. 9. b. Psal. 110. b. Et dixit homini, Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

S. Iob pristinæ cupiens restitui fœlicitati, multis verbis illam enarrat, vnà cum bonis suis operibus, quo se de contrariæ amicorum calumnia vindicet. CAP. XXIX.

A ADdidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit:

Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me.

Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris?

Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quãdo secretò Deus erat in tabernaculo meo?

Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei?

Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei?

B Quando procedebam ad portam ciuitatis & in platea parabant cathedram mihi?

Videbant me iuuenes, & absondebantur: & senes assurgentes stabant.

Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.

Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.

Auris audiẽs beatificabat me, & oculus vidẽs testimonium reddebat mihi,

Eo quòd liberassem pauperem vociferantẽ, & pupillum cui non esset adiutor.

C Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.

Iustitia indutus sum: & vestiui me, sicut vestimento & diademate iudicio meo.

Oculus fui cæco, & pes claudo.

Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam diligentissimè inuestigabam.

Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.

Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.

Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.

D Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.

Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum.

Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.

Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.

Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.

Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumque sederem quasi rex circunstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

S. Plangit Iob pristinam illam fœlicitatem, versam sibi permittente Deo in summam calamitatem.

CAP. XXX.

NVnc autem deriдent me iuniores tẽpore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei: A

Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.

Egestate & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate & miseria.

Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum.

Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.

In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, vel super glaream.

Qui inter huiusce modi lætabãtur, & esse sub B sentibus delicias computabant.

Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in prouerbium.

Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.

Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frænum posuit in os meum.

Ad dexteram orientis calamitatis meæ ilico surrexerunt: pedes meos subuerterunt, & oppresserunt quasi fluctibus, semitis suis.

Dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt mihi: & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.

Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt C super me, & ad meas miserias deuoluti sunt.

Redactus sum in nihilum: abstulit quasi ventus desyderium meum: & velut nubes pertransijt salus mea.

Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.

In multitudine eorum consumitur vestimẽtum meũ, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.

Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri.

‖Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non Supra. 19. a respicis me.

Mutatus es mihi in crudelẽ, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.

Eleuasti me, & quasi super ventum ponẽs elisisti me validè.

Scio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni viuenti. D

Verũtamen nõ ad cõsumptionẽ meam emittis manũ tuã: & si corruerint, ipse saluabis.

Flebam quondam ſuper eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.
Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præſtolabar lucem, & erupuerunt tenebræ?
Interiora mea efferbuerunt abſq; vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.
Mœrens incedebam, ſine furore, conſurgens, in tuba clamabam.
Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum.
Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ caumate.
Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

S. Iob vt de amicorum calumnia ſe purget, ſummum iudicem innocentiæ ſuæ teſtem inuocans, ſuas enarrat virtutes.

CAP. XXXI.

A PEpigi fœdus cum oculis, vt ne cogitarem quidem de virgine.
Quam enim partẽ haberet in me Deus déſuper, & hæreditatem Omnipotens de excelſis?
Nunquid non perditio eſt iniquo, & alienatio operantibus iniuſtitiam?
Prou. 5. d. Nónne ipſe conſyderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat?
Si ambulaui in vanitate, & feſtinauit in dolo pes meus:
Appendat me in ſtatéra iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.
Si declinauit greſſus meus de via, & ſi " ſecutus eſt oculus meus cor meum, & ſi in manibus meis adhæſit macula:
" *ſecutum eſt oculos meos.* 1.
Seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.
Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum:
B Scortum alterius ſit vxor mea, & ſuper illam incuruentur alij.
Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima.
Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.
Si cõtempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo, & ancilla mea, cũ diſceptarẽt aduerſum me.
Quid enim faciam cum ſurrexerit ad iudicandum Deus? & cum quæſierit, quid reſpondebo illi?
Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus eſt: & formauit me in vulua vnus?
Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.
Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea?
(Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio: & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum.)
Si deſpexi pereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem?
Si non benedixerunt mihi latera eius, & de C velleribus ouium mearum calefactus eſt?
Si leuaui ſuper pupillum manum meã, etiam cum viderem me in portà ſuperiorem?
Humerus meus à iunctura ſua cadat, & brachium meũ cum ſuis oſsibus cõfringãtur.
Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.
Si putaui aurum robur meum: & obrizo dixi, Fiducia mea?
Si lætatus ſum ſuper multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea?
Si vidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè:
Et lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo,
Quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſsimum?
Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat: & exaltaui quòd inueniſſet eum malum?
Non enim dedi ad peccandum guttur meum, D vt expeterem maledicens animam eius.
Si non dixerũt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius, vt ſaturemur?
Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit.
Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & celaui in ſinu meo iniquitatem meam?
Si expaui ad multitudinẽ nimiã, & deſpectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egreſſus ſum oſtium?
Quis mihi tribuat auditorem, vt deſyderium meum audiat Omnipotens: & librum ſcribat ipſe qui iudicat,
Vt in humero meo portem illum, & circundem illum quaſi coronam mihi?
Per ſingulos gradus meos pronũtiabo illum, & quaſi principi offeram eum.
Si aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci eius deflent?
Si fructus eius comedi abſque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi:
Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.

Finita ſunt verba Iob.

S. Iob ſilentio amicis impoſito, arguitur vnà cum illis inſipientiæ ab Eliu, qui ſuam iactat ſapientiam.

CAP. XXXII.

OMiſerunt autem tres viri iſti reſpon- A dere Iob, eo quòd iuſtus ſibi videretur. Et iratus, indignatúſque eſt Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus eſt autem aduerſum Iob, eo quòd iuſtum ſe eſſe diceret coram Deo. Porrò aduerſum amicos eius indignatus eſt, eo quòd non

non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob. Igitur
*fr.6. Eliu expectauit Iob loquentem : eo quòd seniores *essent qui loquebantur.
B Cum autem vidisset quòd tres respondere nō potuissent, iratus est vehementer. Respondénsque Eliu filius Barachel Buzites, dixit,
Iunior sum tempore, vos autem antiquiores: idcirco demisso capite veritus sum vobis indicare meam sententiam.
Sperabam enim quòd ætas prolixior loquere tur, & annorum multitudo doceret sapientiam.
Sed vt video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
C Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium.
Ideo dicam, audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.
Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestrā, donec disceptaremini sermonibus:
Et donec putabam vos aliquid dicere, consyderabam: sed vt video, non est qui possit arguere Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius.
Nec fortè dicatis, Inuenimus sapientiā, Deus proiecit eum, non homo.
D Nihil locutus est mihi, & ego non secūdum sermones vestros respondebo illi.
Extimuerunt, nec responderunt vltrà, abstuleruntque à se eloquia.
Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec vltrà responderunt:
Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.
Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei.
En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit.
Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.
Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.
Nescio enim quādiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.

S. Eliu ex sermonibus Iob ostendere nititur eum non esse iustum, docens quomodo Deus homini loquatur vt erudiat & increpet, at respiscenti propitietur.

CAP. XXXIII.

A AVdi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos auscultа.
*loquetur. Ecce, aperui os meum, *loquatur' lingua mea in faucibus meis.
*scientiam.1 Simplici corde meo sermones mei, & *sententiam' puram labia mea loquentur.
Spiritus Dei fecit me, & spiraculū Omnipotentis viuificauit me.
Si potes, responde mihi, & aduersus faciem meam consiste.
Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodē luto ego quoque formatus sum.
Veruntamen miraculum meum non te terreat, & *eloquentia mea non sit tibi grauis.' *eloquiūmeū non sit tibi graue.1.
Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui, B
Mundus sum ego, & absque delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me.
Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.
Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas.
Hoc est ergo in quo non es iustificatus. respōdebo tibi, quia maior sit Deus homine.
Aduersus eum contendis, quòd non ad omnia verba responderit tibi?
Semel loquitur Deus, & secundò id ipsum non repetit.
Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:
Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos, C
instruit disciplina,
Vt auertat hominem ab his quæ *fecit,' & li- *facit.8.
beret eum de superbia:
Eruens animam eius à corruptione: & vitam illius, vt non transeat in gladium.
Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.
Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desyderabilis.
Tabescet caro eius, & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur,
Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.
Si fuerit pro eo angelus loquens *vnus' de mil- *vnum.8.
libus, vt annuntiet hominis æquitatem,
Miserebitur eius, & dicet, Libera eum, vt non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.
Consumpta est caro eius à supplicijs, reuer- D
tatur ad dies adolescentiæ suæ.
Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem eius in iubilo, & reddet homini iustitiam suam.
Respiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui: & vt eram dignus, non recepi.
Liberauit animā suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret.
Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos:
Vt reuocet animas eorum à corruptione & illuminet luce viuentium.
Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.

Si autem habes quod loquaris, reſponde mihi, loquere: volo enim te apparere iuſtum.
Quòd ſi non habes, audi me: tace, & docebo te ſapientiam.

S. Eliu rurſum ex verbis Iob accuſat eum blaſphemiæ aliorumq; criminum, æquitatem oſtendens diuini iudicij, eius quoque potentiæ & notitiæ cuncta ſubeſſe.

CAP. XXXIIII.

APRonuntians itaque Eliu, etiam hæc locutus eſt,
Audite ſapientes verba mea, & eruditi auſcultate me:
Supra.12.b ‖Auris enim verba probat, & guttur eſcas guſtu diiudicat.
Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid ſit melius,
Quia dixit Iob, Iuſtus ſum, & Deus ſubuertit iudicium meum.
In iudicando enim me, mendacium eſt: violenta ſagitta mea abſque vllo peccato.
Quis eſt vir vt eſt Iob, qui bibit ſubſannationem quaſi aquam,
Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs?
Dixit enim, Non placebit vir Deo, etiam ſi cucurrerit cum eo.
Ideo viri cordati audite me, abſit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
B Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias ſingulorum reſtituet eis.
Verè enim Deus non condemnabit fruſtra, nec omnipotens ſubuertet iudicium.
Quem conſtituit alium ſuper terrã? aut quem poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt?
Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum illius & flatum ad ſe trahet:
Deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur.
Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & auſcultа vocem eloquij mei.
Nunquid qui non amat iudicium, ſanari poteſt? & quomodo tu eum qui iuſtus eſt, intantum condemnas,
Qui dicit regi, apoſtata: qui vocat duces impios?
Deut.10.d ‖Qui non accipit perſonas principum: nec
2.Par.19.c. cognouit tyrannum, cum diſceptaret con-
Sapien.6.b tra pauperẽ: opus enim manuum eius ſunt vniuerſi.
C Subito morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertranſibunt, & auferẽt
Eccli.35.b. violentum abſque manu.
Rom.2.b.
Galat.2.b.
Epheſ.6.b Oculi enim eius ſuper vias hominum, & om
Coloſ.3.d. nes greſſus eorum conſyderat.
Act.10.c.
1.Petr.1.c. Non ſunt tenebræ, & non eſt vmbra mortis, vt abſcondantur ibi qui operantur iniquitatem.
Neque enim vltrà in hominis poteſtate eſt, vt veniat ad Deum in iudicium.
Conteret multos, innumerabiles, & ſtare faciet alios pro eis.
Nouit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.
Quaſi impios percuſſit eos in loco videntiũ.
Qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt,
Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.
Ipſo enim concedente pacem, quis eſt qui cõdemnet? ex quo abſconderit vultum, quis eſt qui contempletur eum & ſuper gentes & ſuper omnes homines?
Qui regnare facit hominem hypocritã propter peccata populi. D
Quia ergo ego locutus ſum ad Deũ, te quoque non prohibebo.
Si erraui, tu doce me: ſi iniquitatem locutus ſum, vltrà non addam.
Nunquid à te Deus expetit eam, quia diſplicuit tibi? tu enim cœpiſti loqui, & non ego: quòd ſiquid noſti melius, loquere.
Viri intelligentes loquantur mihi, & vir ſapiens audiat me.
Iob autem ſtultè locutus eſt, & verba illius non ſonant diſciplinam.
Pater mi, probetur Iob vſque ad finem: ne deſinas ab homine iniquitatis.
"Qui" addit ſuper peccata ſua blaſphemiam: inter nos interim conſtringatur, & tunc ad iudiciũ prouocet ſermonibus ſuis Deũ. *"Quia.6. "multiplicet "ſermones ſuos ad Deũ.35*

S. Eliu colligens Iob dixiſſe Deo non placere quod rectum eſt, oſtendit non Deo ſed homini & pietatem prodeſſe & impietatem obeſſe.

CAP. XXXV.

IGitur Eliu hæc rurſum locutus eſt, A
Nũquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres, Iuſtior ſum Deo?
Dixiſti enim, Nõ tibi placet quod rectum eſt: vel quid tibi proderit, ſi ego peccauero?
Itaque ego reſpondebo ſermonibus tuis, & amicis tuis tecum.
Suſpice cœlum & intuere, & contemplare æthera quòd altior te ſit. B
Si peccaueris, quid ei nocebis? & ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies cõtra eum?
Porrò ſi iuſtè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?
Homini qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iuſtitia tua.
Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & eiulabunt propter vim brachij C tyrannorum.

Et non

Et non dixit, Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?
Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.
Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.
Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipo-
D tens causas singulorum intuebitur.
Etiam cum dixeris, Non consyderat: iudicare coram illo, & expecta eum.
Nunc enim non infert furorem suum, nec vl ciscitur scelus valde:
Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

S. Eliu æquitatem diuini iudicij tuetur, qui percutit vt erudiat, loquitur vt ad se redeant, redeũtes à flagellis liberat: hortatur itaque Iob ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

CAP. XXXVI.

A ADdens quoque Eliu, hæc locutus est, Sustine me paululum, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.
Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum.
Verè enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.
"potens. 6. Deus "potentes' non abijcit, cum & ipse sit potens.
" tribuet. 5. Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus "tribuit'.
" illi. 1. B Non auferet à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & "illic' eriguntur.
Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis,
Indicabit eis opera eorum & scelera eorum, quia violenti fuerunt.
Reuelabit quoq; aurem eorum, vt corripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniquitate.
Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.
Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.
Simulatores & callidi prouocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.
Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos.
Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius.
Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.
C Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipies.
Nõ te ergo superet ira, vt aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.
Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.
Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis.
Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.
Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.
Quis poterit scrutari vias eius? aut quis potest ei dicere, Operatus es iniquitatem?
Memento quòd ignores opus eius de quo ce D cinerunt viri.
Omnes homines vident eum, vnusquisque intuetur procul.
Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorũ eius inæstimabilis.
Qui aufert stillas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.
Qui de nubibus "fluunt', quæ prætexunt cuncta dẽsuper. "pluunt. 5.
Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum,
Et fulgurare lumine suo dẽsuper, cardines quoque maris operiet.
Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.
In manibus abscondit lucem, & præcipit ei vt rursus adueniat.
Annuntiat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

S. Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei sapientiam, potentiam, ac iustitiam, & inscrutabile iudicium ipsius: quibus vult Iob detraxisse.

CAP. XXXVII.

SVper hoc expauit cor meum, & emotum A est de loco suo.
Audite auditionem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem.
Subter omnes cœlos ipse consyderat, & lumẽ illius super terminos terræ.
Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius.
Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.
Qui præcipit niui vt descendat in terram, & B hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ.
Qui in manu omnium hominum signat, vt A nouerint singuli opera sua.
Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.
Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.
Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimè funduntur aquæ.
Frumentum desyderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.

Quæ lustrant per circuitum quocunque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum.

C Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.

Ausculta hæc Iob: sta, & consydera mirabilia Dei.

Nunquid scis quando præcepit Deus pluuijs, vt ostenderent lucem nubium eius?

Nunquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?

D Nónne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro?

Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.

Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris.

Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.

At nunc non vident lucem: subito aer cogetur in nubes, & ventus trãsiens fugabit eas.

Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidolosa laudatio.

Dignè eum inuenire non possumus: magnus fortitudine & iudicio, & iustitia, & enarrari non potest.

Ideo timebunt eum viri, & non audebunt cõtemplari oẽs qui sibi videntur esse sapiẽtes.

S. Deus arguit Iob, ostendens ex conditis à se operibus non posse illum diuinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

CAP. XXXVIII.

A RESpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit,

Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?

Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi.

Vbi eras quãdo ponebam fundamenta terræ? indica mihi, si habes intelligentiam.

Quis posuit mensuras eius si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?

Super quo bases illius solidatæ sunt? aut quis demisit lapidem angularem eius,

Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?

Quis conclusit ostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens,

Cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem?

Circúndedi illud terminis meis, & posui vectem & ostia,

Et dixi, Vsque huc venies, & non procedes B amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.

Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum? "excluſiſti.

Et tenuisti concutiens extrema terræ, & "excussisti impios ex ea?

Restituetur vt lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum.

Auferetur ab impijs lux sua, & brachium excelsum confringetur.

Nunquid ingressus es profunda maris, & in nouissimis abyssi deambulasti?

Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

Nunquid consideraſti "latitudinem terræ? "latitudines b.
indica mihi, si nosti, omnia,

In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit,

Vt ducas vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius.

Sciebas tunc quòd nasciturus esses? & numeC rum dierum tuorum noueras?

Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti?

Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?

Per quam viam spargitur lux, diuiditur æstus super terram?

Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui,

Vt plueret super terram, absque homine in deserto, vbi nullus mortaliũ commoratur,

Vt impleret inuiam & desolatam, & produceret herbas virentes.

Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit stillas roris?

De cuius vtero egressa est glacies? & gelu de cœlo quis genuit?

In similitudinem lapidis, aquæ durantur, & D superficies abyssi constringitur.

Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?

Nunquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terræ consurgere facis?

Nun-

Nunquid noſti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?
Nunquid eleuabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?
Nunquid mittes fulgura, & ibunt: & reuertentia dicent tibi, Adſumus?
Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiã? vel quis dedit gallo intelligentiam?
Quis enarrabit cœlorum rationem, & concẽtum cœli quis dormire faciet?
Quando fundebatur puluis in terra, & glebæ compingebantur?
Nunquid capies leænæ prædam, & animam catulorum eius implebis,
Quando cubant in antris, & in ſpecubus inſidiantur?
Pſal.146.b ‖Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo quòd non habeant cibos?

S. Deus ipſi Iob oſtendit mirabilia opera ſua in ibicibus, onagro, rhinocerote, ſtruthione, equo & aquila: arguens eum quòd cum ipſo contendere voluerit: quibus Iob commotus agnoſcit ſe temerè loquutum.

CAP. XXXIX.

A NVnquid noſti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obſeruaſti?
Dinumeraſti menſes conceptus earum, & ſciſti tempus partus earum?
Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.
Separãtur filij earum, & pergunt ad paſtum: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.
Quis dimiſit onagrum liberum, & vincula eius quis ſoluit?
Cui dedi in ſolitudine domum, & tabernacula eius in terra ſalſuginis.
B Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris nõn audit.
Circunſpicit montes paſcuæ ſuæ, & virentia quæq; perquirit.
Nũquid volet rhinoceros ſeruire tibi, aut morabitur ad præſepe tuum?
Nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium poſt te?
Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?
Nunquid credes illi quoniam ſementem reddat tibi, & aream tuam congreget?
Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij, & accipitris.
Quando derelinquit oua ſua in terra, tu forſitan in puluere calefacies ea?
Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat.
Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui, fruſtra laborauit nullo timore cogente:
Priuauit enim eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligẽtiam.
Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & aſcenſorem eius.
Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum?
Nunquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? gloria narium eius terror.
Terram vngula fodit, exultat audacter: in occurſum pergit armatis.
Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
Sũper ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus.
Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem.
Vbi audierit buccinam, dicit, Vah. procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.
Nunquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter, expandens alas ſuas ad Auſtrum? D
Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum?
In petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur, atque inacceſsis rupibus.
Inde contemplatur eſcam, & délonge oculi eius proſpiciunt.
Pulli eius lambent ſanguinem: & vbicunque cadauer fuerit, ſtatim adeſt.
Et adiecit Dominus, & locutus eſt ad Iob,
Nunquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquieſcit? vtique qui arguit Deum, debet reſpondere ei.
Reſpondens autem Iob Domino, dixit,
Qui leuiter locutus ſum, reſpondere quid poſſum? manum meam ponam ſuper os meũ.
Vnum locutus ſum, quod vtinam non dixiſſem: & alterum, quibus vltrà non addam.

S. Deus arguens Iob quòd viſus ſit iuſtitiæ ipſius detraxiſſe, oſtendit ei ſuam potentiam in Behemoth & Leuiathan, ſilentium ei imponens.

CAP. XL.

RESpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit, A
Accinge ſicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi.
Nunquid irritum facies iudicium meum: & condemnabis me, vt tu iuſtificeris?
Et ſi habes brachium ſicut Deus, & ſi voce ſimili tonas?
Circunda tibi decorem, & in ſublime erige re, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus.
Diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſpiciẽs omnem arrogantem humilia.
Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos, B
& contere impios in loco ſuo.

Abſconde eos in puluere ſimul,& faciés eorũ demerge in foueam:
Et ego confitebor quòd ſaluare te poſsit dextera tua.
Ecce, Behemoth quem feci tecum, fœnum quaſi bos comedet:
Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.
Stringit caudam ſuam quaſi cedrum, nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.
Oſſa eius velut fiſtulæ æris, cartilago illius quaſi laminæ ferreæ.
C Ipſe eſt principium viarũ Dei qui fecit eum, applicabit gladium eius.
Huic montes herbas ferunt: omnes beſtiæ agri ludent ibi.
Sub vmbra dormit in ſecreto calami, & in locis humentibus.
Protegunt vmbræ vmbrã eius, circundabunt eum ſalices torrentis.
Ecce,abſorbebit fluuiũ, & non mirabitur: & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.
In oculis eius quaſi hamo capiet eum, & in ſudibus perforabit nares eius.
An extrahere poteris leuiathan hamo,& fune ligabis linguam eius?
D Nunquid pones circulum in naribus eius,aut armilla perforabis maxillam eius?
Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?
Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eũ ſeruum ſempiternum?
Nunquid illudes ei quaſi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?
Concident eum amici, diuident illum negotiatores?
Nunquid implebis ſagenas pelle eius,& gurguſtium piſcium capite illius?
Pone ſuper eum manum tuam:memento belli,nec vltrà addas loqui.
Ecce,ſpes eius fruſtrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

S. Malitia Behemoth arguitur iuxta illius membra,duritiam & ſuperbiam.

CAP. XLI.

A NOn quaſi crudelis ſuſcitabo eum:quis enim reſiſtere poteſt vultui meo? Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ ſub cœlo ſunt,mea ſunt.
Non parcam ei,& verbis potentibus,& ad deprecandum compoſitis.
Quis reuelabit faciem indumenti eius?& medium oris eius quis intrabit?
Portas vultus eius quis aperiet?per gyrum dẽtium eius formido.
Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compactũ ſquamis ſe prementibus:
Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas:
Vna alteri adhærebit, & tenentes ſe nequa- B quam ſeparabuntur.
Sternutatio eius ſplendor ignis, & oculi eius vt palpebræ diluculi.
De ore eius lampades procedunt ſicut tedæ ignis accenſæ.
De naribus eius procedit fumus ſicut ollæ ſuccenſæ atque feruentis.
Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.
In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egeſtas.
Membra carnium eius cohærentia ſibi: mit- C tet contrà eum flumina,& ad locum alium non ferentur.
Cor eius indurabitur tanquam lapis,& ſtringetur quaſi malleatoris incus.
Cum ſublatus fuerit timebunt angeli, & territi purgabuntur.
Cum apprehenderit eum gladius, ſubſiſtere non poterit neque haſta, neque thorax:
Reputabit enim quaſi paleas ferrum, & quaſi lignum putridum,æs.
Non fugabit eum vir ſagittarius,in ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ.
Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum, & deri- D debit vibrantem haſtam.
Sub ipſo erunt radij ſolis,& ſternet ſibi aurũ quaſi lutum.
Feruefcere faciet quaſi ollam,profundum mare:& ponet quaſi cum vnguenta bulliunt.
Poſt eum lucebit ſemita, æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem.
Non eſt ſuper terram poteſtas quæ cõparetur ei,qui factus eſt vt nullum timeret.
Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ

S. Agnoſcit Iob ſe inſipienter loquutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat: duplicia recipiens eorum quæ amiſerat, tandẽq; plenus dierum in pace quieuit. CAP. XLII.

RESpondens autem Iob Domino,dixit, A Scio quia omnia potes, & nulla te latet

tet cogitatio.

Quis est iste quicelat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ vltra modũ excederent scientiã meã.

Audi, & ego loquar: interrogabo te, & ostende mihi.

Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.

B Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themaniten, Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Sumite ergo vobis septem tauros, & septẽ arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustũ pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad C me recta sicut seruus meus Iob. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos & suscepit Dominus faciẽ Iob. Dominus quoq; conuersus est ad pœnitentiã Iob cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcũq; fuerãt Iob, duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius: & comederũt cum eo panẽ in domo eius: & mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Et dederunt ei vnusquisq; ouem vnã, D & inaurem auream vnã. Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quàm principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouium, & sex millia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ: Et fuerunt ei septẽ filij, & tres filiæ. Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij. Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra: deditq; eis pater suus hæreditatẽ inter fratres earum. Vixit autem Iob post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorũ suorum, vsq; ad quartam generationem, & mortuus est senex, & plenus dierũ.

a coram me rectum. 3.

Prologus B. Hieronymi in Psalterium, quod secundum septuaginta editionem correxit.

PSALTERIVM Romæ dudum positus emendarã: & iuxta septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio depraua-tum, plúsque antiquum errorem, quàm nouam emendationem valere: me cogitis vt veluti quodam nouali, scissum iam aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, vt quod crebro malè pullulat crebrius succidatur. Vnde consueta præfatione cõmoneo tã vos quibus fortè labor iste desudat, quàm eos qui exẽplaria istiusmodi habere voluerint, vt quę diligenter emendaui, cũ cura & diligentia trãscribãtur. Noret sibi vnusquisque vel incentẽ lineã, vel radiãtia signa, id est obelos, vel asteriscos. Et vbicunque viderit virgulam præcedentẽ, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in septuaginta tranflatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem: qui simplicitate sermonis à septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique feciſſe me sciens: nõ ambigo multos fore qui vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quàm discere: & de turbulento magis riuo, quàm de purissimo fonte potare.

Liber Psalmorum.

BEATVS vir qui nõ abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ nõ sedit. Sed in lege Domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.

Ier. 17. e ‖Et erit tanquam lignum quod plantatũ est secus decursus aquarum: quod fructum suũ dabit in tempore suo,

Et folium eius non defluet: & omnia quæcũque faciet, prosperabuntur.

Non sic impij, non sic: sed tanquam puluis quem proijcit ventus à facie terræ.

Ideo non resurgunt impij in iudicio: neque peccatores in consilio iustorum,

Quoniam nouit Dominus viam iustorum: & iter impiorum peribit. PSAL II.

Act. 4. e QVare fremuerunt Gentes: & populi meditati sunt inania?

Astiterũt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominũ & aduersus Christum eius.

Dirumpamus vincula eorũ: & proijciamus à nobis

nobis iugum ipſorum.

Qui habitat in cœlis irridebit eos : & Dominus ſubſannabit eos.

Tunc loquetur ad eos in ira ſua: & in furore ſuo conturbabit eos.

Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius:prædicans præceptum eius.

Act.13.e. Heb.1.b.& 5.b. ‖Dominus dixit ad me,Filius meus es tu:ego hodie genui te.

Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ.

Apo.2.g. 19.c ‖Reges eos in virga ferrea:& tanquam vas figuli confringes eos.

Et nunc reges intelligite:erudimini qui iudicatis terram.

Seruite domino in timore:& exultate ei cum tremore.

Apprehendite diſciplinam,nequando iraſcatur Dominus:& pereatis de via iuſta.

Cum exarſerit in breui ira eius , beati omnes qui confidunt in eo.

Pſalmus Dauid cum fugeret à facie Abſalom filij ſui.2.Reg.15.

III.

DOmine quid multiplicati ſunt qui tribulant me ? multi inſurgunt aduerſum me.

Multi dicunt animæ meæ , Non eſt ſalus ipſi in Deo eius.

Tu autem Domine ſuſceptor meus es,gloria mea,& exaltans caput meum.

Voce mea ad Dominum clamaui : & exaudiuit me de monte ſancto ſuo.

Iohan.2.d. ‖Ego dormiui,& ſoporatus ſum ,& exurrexi: quia Dominus "ſuſcepit' me.

"ſuſcipiet.1.

Non timebo millia populi circundantis me: exurge Domine , ſaluum me fac Deus meus.

Quoniam tu percuſsiſti omnes aduerſantes mihi ſine cauſa:dentes peccatorum contriuiſti.

Domini eſt ſalus:& ſuper populum tuum benedictio tua.

In finem in carminibus, Pſalmus Dauid.

IIII.

CVm inuocarem exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ:in tribulatione dilataſti mihi:

Miſerere mei,& exaudi orationem meam.

Filij hominũ vſquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem , & quæritis mendacium?

Et ſcitote quoniam mirificauit Dominus Sãctum ſuum:Dominus exaudiet me cum clamauero ad eum.

Ephes.4.f. ‖Iraſcimini, & nolite peccare : quæ dicitis in cordibus veſtris,& in cubilibus veſtris, cõpungimini.

Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ , & ſperate in Domino.multi dicunt, Quis oſtendit nobis bona?

Signatum eſt ſuper nos lumẽ vultus tui Domine:dediſti lætitiam in corde meo.

A fructu frumenti,vini,& olei ſui multiplicati ſunt.

In pace in idipſum dormiam & requieſcam,

Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me.

In finem,pro ea quæ hæreditatem conſequitur, Pſalmus Dauid.

V.

VErba mea auribus percipe Domine: intellige clamorem meum.

Intẽde voci orationis meæ, rex meus & Deus meus,

Quoniam ad te orabo : Domine mane exaudies vocem meam.

Mane aſtabo tibi & videbo : quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

Neque habitabit iuxta te malignus : neq; permanebunt iniuſti ante oculos tuos.

Odiſti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium.

Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus.

Ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ introibo in domum tuam: adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo.

Domine deduc me in iuſtitia tua:propter inimicos meos dirige in conſpectu "tuo viam meam.'

"meo viam tuam.5.

Quoniam non eſt in ore eorum veritas : cor eorum vanum eſt.

Infra.13.b Rom.3.b ‖Sepulchrum patens eſt guttur eorũ ,linguis ſuis doloſe agebant,iudica illos Deus.

Decidant à cogitationibus ſuis , ſecundum multitudinem impietatum eorum expelle eos,quoniam irritauerunt te Domine.

Et lætentur omnes qui ſperant in te:inæternum exultabunt,& habitabis in eis.

Et gloria-

Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices iusto.
p.5. Domine, vt scuto bonæ voluntatis ▷ tuæ ◁ coronasti nos.

In finem in carminibus, Psalmus Dauid pro octaua. VI.

DOmine, ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me.
Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.
*sed Et anima mea turbata est valde: *& ▷ tu Domine vsquequo? ◁
Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam,
Quoniam nō est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?
Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.
Turbatus est à furore oculus meus: inueterauí inter omnes inimicos meos.
Matth.7.d. & 25.d. Luc.13.f. ‖Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.
Exaudiuit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.
Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescāt valde velociter.

Psalmus Dauid quem cantauit Domino pro verbis Chusi filij Iemini. 2. Reg. 16. d. VII.

DOmine Deus meus in te speraui: saluū me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me:
Nequando rapiat vt leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat.
Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis,
Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam meritò ab inimicis meis inanis.
Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerē deducat.
Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.
Et exurge Domine Deus meus in præceptō quod mandasti: & synagoga populorū circūdabit te.
Et propter hanc in altum regredere: Dominus iudicat populos.
Iudica me Domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.
Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, ‖ scrutans corda & renes Deus. 1. Para. 28 b Iere. 11. d. 17. b & 20. c
Iustum adiutorium meum à Domino, qui saluos facit rectos corde.
Deus Iudex iustus, *fortis, & patiens, nunquid irascitur per singulos dies? *Or. 3.
Nisi conuersi fueritis, gladium suum "vibrauit, ▷ arcum suum tetendit, & parauit illum. "vibrabit. 8
Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit.
‖Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorē: & peperit iniquitatem. Isa. 59. a. Iob. 15. d & 20. c.
Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.
Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.
Confitebor Domino secundum iustitiam eius: & psallam nomini Domini altissimi.

In finem pro torcularibus, Psalmus Dauid. VIII.

DOmine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.
Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.
‖Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos: vt destruas inimicum & vltorem. Matth. 21. b
Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorū tuorum: lunam & stellas quæ tu fundasti:
Quid est homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum?
‖Minuisti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Heb. 2. a.
‖Omnia subiecisti sub pedibus eius: oues & "boues vniuersas: insuper & pecora campi, "1 Cor. 15. d
Volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris.
Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.

In finem pro occultis filij, Psalmus Dauid. IX.

COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.
Lætabor & exultabo in te, psallam nomini tuo Altissime,
In conuertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, & peribunt à facie tua.
Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.
Increpasti Gentes, & perijt impius: nomen eorum delesti in æternum & in seculū seculi.
Inimici defecerunt frameæ in finem: & ciuitates ▷ eo-

▷.7. tes▷eorum'deſtruxiſti.
Perijt memoria eorum cum ſonitu, Et Dominus inæternum permanet.
Parauit in iudicio thronum ſuum: & ipſe iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iuſtitia:
Et factus eſt Dominus refugium pauperi:adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.
Et ſperent in te qui nouerunt nomen tuum: quoniã non dereliquiſti quærentes te Domine.
Pſallite Domino qui habitat in Sion: annuntiate inter Gentes ſtudia eius:
Quoniam requirens ſanguinem eorum recordatus eſt:non eſt oblitus clamorem pauperum.
Miſerere mei Domine:vide humilitatem meam de inimicis meis,
Qui exaltas me de portis mortis, vt annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.
Exultabo in ſalutari tuo: infixæ ſunt Gentes in interitu quem fecerunt.
In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum.
Cognoſcetur Dominus iudicia faciens:in operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.
Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliuiſcuntur Deum.
Quoniam non in finem obliuio erit pauperis:patientia pauperum non peribit in finẽ.
Exurge Domine, non confortetur homo:iudicentur Gentes in conſpectu tuo.
Conſtitue Domine legiſlatorem ſuper eos: ſciant Gentes quoniam homines ſunt.

PSAL.10. *ſecundum Hebræos.*

Vt quid Domine receſiſti longe, deſpicis in opportunitatibus, in tribulatione?
Dum ſuperbit impius, incenditur pauper: cõprehenduntur in conſilijs quibus cogitant.
Quoniam laudatur peccator in deſyderijs animæ ſuæ: & iniquus benedicitur.
Exacerbauit Dominum peccator, ſecundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.
Non eſt Deus in conſpectu eius: inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore.
Auferuntur iudicia tua à facie eius:omnium inimicorum ſuorum dominabitur.
Dixit enim in corde ſuo, Non mouebor à generatione in generationem, ſine malo.

Infra.13.b. Rom.3.b.

‖Cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine, & dolo: ſub lingua eius labor & dolor:
Sedet in inſidijs cum diuitibus:in occultis vt interficiat innocentem.
Oculi eius in pauperem reſpiciunt:inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua.
Inſidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum
In laqueo ſuo:humiliabit eum, inclinabit ſe, & cadet cum dominatus fuerit pauperum.
Dixit enim in corde ſuo, Oblitus eſt Deus: auertit faciem ſuam ne videat in finem.
Exurge Domine Deus, *exaltetur manus tua: ne obliuiſcaris pauperum.
Propter quid irritauit impius Deum?dixit enim in corde ſuo, Non requiret.
Vides, quoniam tu laborem & dolorem conſyderas:vt tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus eſt pauper:orphano tu eris adiutor.
Cõtere brachium peccatoris & maligni:quæretur peccatum illius, & non inuenietur.
Dominus regnabit in æternum & in ſeculũ ſeculi:peribitis Gentes de terra illius.
Deſyderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua,
Iudicare pupillo & humili: vt non apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terram.

In finem, Pſalmus Dauid.

X.

HEB.10.

IN Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ, Tranſmigra in montem ſicut paſſer?
Quoniam ecce peccatores intenderunt arcũ: parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde.
Quoniam quæ perfeciſti deſtruxerunt:iuſtus autem quid fecit?

Abac.2.d.

‖Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes eius:
Oculi eius in pauperem reſpiciunt: palpebræ eius interrogant filios hominum.
Dominus interrogat iuſtum & impium:qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam.

▷.13.

Pluet ſuper peccatores laqueos:ignis,▷&'ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.

▷.2.

Quoniam iuſtus Dominus▷&'iuſtitias dilexit:æquitatem vidit vultus eius.

In finem pro octaua, Pſalmus Dauid.

HEB.12.

XI.

SAluum me fac Domine, quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt veritates à filijs hominum.
Vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum:labia doloſa, in corde & corde locuti ſunt.
Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa ▷&'linguam magniloquam.

▷.1.

Qui dixerunt, Linguã noſtram magnificabimus, labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter Domi-

Dominus est?
Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.
Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
Eloquia Domini, eloquia casta: argentū igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.
Tu Domine seruabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.
In circuitu impij ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

In finem, Psalmus Dauid.

HEB.13.

XII.

VSquequo Domine obliuiscêris me in finem? vsquequo auertis faciem tuam à me?
Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?
Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? respice, & exaudi me Domine Deus meus.
Illumina oculos meos ne vnquā obdormiam in morte: nequando dicat inimicus meus, Prævalui aduersus eum.
Qui tribulant me exultabunt si motus fuero: ego autem in misericordia tua speraui.
Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

In finem, Psalmus Dauid.

HEB.14.

XIII.

DIxit insipiens in corde suo, Non est Deus.
Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis: non est qui faciat bonū, non est vsque ad vnum.
Dominus de cœlo prospexit super filios hominum: ‖ vt videat si est intelligens aut requirens Deum. Rom.3.b.
Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.
Supra.5.c. Rom.3.b. Infra.139.a ‖ Sepulchrū patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labijs eorum.
Supra.9.c. Rom.3.c. Isa.59.b. Infra.35.a. ‖ Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
Cōtritio & infœlicitas in vijs eorum, & viā pacis no cognouerunt: ‖ non est timor Dei ante oculos eorum.
Nónne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam sicut escam panis?
Dominum non inuocauerūt, illic trepidauerunt timore vbi non erat timor,
Quoniā Dominus in generatione iusta est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes eius est.
Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

Psalmus Dauid.

HEB.15.

XIIII.

DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?
Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam:
Qui loquitur veritatem in corde suo, qui nō egit dolum in lingua sua:
Nec fecit proximo suo malum, & opprobriū non accepit aduersus proximos suos:
Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem Dominum glorificat:
Qui iurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocentem non accepit:
Qui facit hæc, non mouebitur in æternum,

Tituli inscriptio ipsi Dauid.

XV. HEB.16.

COnserua me Domine, quoniam speraui in te. dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.
Sanctis qui sunt in terra eius mirificauit omnes voluntates meas in eis.
Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea acceleraverunt.
Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorū per labia mea.
Dominus, pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.
Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.
Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, insuper & vsque ad noctem increpuerunt me renes mei.
Actu.2.d. ‖ Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne cōmouear.
Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.
Actu.2.e. 13.c. ‖ Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera

dextera tua vsque in finem.

HEB. 17.

Oratio Dauid. XVI.

EXaudi Domine iustitiam meam:inten de deprecationem meam:
Auribus percipe orationem meam, nõ in labijs dolosis.
De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates,
Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas.
Vt non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras.
Perfice gressus meos in semitis tuis: vt non moueantur vestigia mea.
Ego clamaui, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.
Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te:
A resistentibus dexteræ tuæ:custodi me vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarum tuarum protege me:à facie impiorum qui me afflixerunt.
Inimici mei animam meam circundederunt: adipem suum concluserunt, os eorum locutum est superbiam.
Proijcientes me,nunc circundederunt me:oculos suos statuerunt declinare in terram.
Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.
Exurge Domine,præueni eum, & supplanta eum:eripe animam meam ab impio,frameam tuam ab inimicis manus tuæ.
Domine, à paucis de terra diuide eos in vita
* &. eorum: *de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.
Saturati sunt filijs: & dimiserunt reliquias suas paruulis suis.
Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo:satiabor cum apparuerit gloria tua.

In finẽ puero Domini Dauid, qui locutus est Domino verba cantici huius, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul, & dixit,
2. Reg. 22.a

HEB. 18.

XVII.

ADiligam te Domine fortitudo mea:Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.
Heb. 2.c. ‖ Deus meus adiutor meus: & sperabo in eũ:
Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.
Laudans inuocabo Dominum: & ab inimicis meis saluus ero.
Circundederunt me dolores mortis, & torrẽtes iniquitatis conturbauerunt me.
Dolores inferni circundederunt me: præoccupauerunt me laquei mortis.
In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui:
Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meã: & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.
Commota est & contremuit terra: * fundamenta montiũ conturbata sunt, & cõmota sunt, quoniam iratus est eis. *6.5.
Ascendit fumus in ira eius: & ignis à facie eius exarsit:carbones succensi sunt ab eo.
Inclinauit cœlos, & descendit:& caligo sub pedibus eius.
Et ascendit super cherubim, & volauit: volauit super pennas ventorum.
Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu eius tabernaculũ eius:tenebrosa aqua in nubibus aeris. B
Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando, & carbones ignis.
Et intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suã: grando & carbones ignis.
Et misit sagittas suas, & dissipauit eos:fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.
Et apparuerunt fontes aquarum, & reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.
Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
Misit de summo, & accepit me: ▷ &' assum- ▷.10
psit me de aquis multis.
Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me:quoniã confortati sunt super me.
Præuenerunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dominus protector meus.
Et eduxit me in latitudinem: saluum me fecit, quoniam voluit me.
Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secũdum puritatem manuũ mearum retribuet mihi:
Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo:
Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me.
Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me C
ab iniquitate mea.
Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuũ mearum in conspectu oculorum eius.
Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris,
Et cum electo electus eris: & cũ peruerso peruertêris.
Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculum superborum humiliabis.
Quoniam tu illuminás lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas,

Quoniam

Quoniam in te eripiar à tẽtatione, & in Deo meo transgrediar murum.
Deus meus impolluta via eius: eloquia Domini igne examinata: protector est omniũ sperantium in se.
2.Reg.22.d Quoniam quis Deus præter Dominũ? ‖aut, quis Deus præter Deum nostrum?
Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.
Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum: & super excelsa statuens me.
1.Reg.22.c ‖Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti vt arcum æreum brachia mea:
Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me:
Et disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit.
D Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea:
Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec deficiant,
Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.
Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplãtasti insurgentes in me subtus me:
Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.
Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret: ad Dominum, nec exaudiuit eos.
Et comminuam eos vt puluerem ante faciẽ venti: vt lutum platearum delebo eos.
Eripies me de contradictionibus populi: cõstitues me in caput Gentium:
Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.
Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.
Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.
Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.
Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.
2.Reg.22.d Rom.15.b. ‖Propterea cõfitebor tibi in Nationibus Domine: & nomini: tuo psalmum dicam.
Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius vsque in seculum.

HEB.19. *In finem, Psalmus Dauid.*

XVIII.

COeli enarrãt gloriã Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.
Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.
Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.
‖In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Rom.10.d.
In sole posuit tabernaculum suum: & ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo,
‖"Exultauit' vt gigas ad currendã viam, à summo cœlo egressio eius, "exultabit.z Luc.24.g.
Et occursus eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.
Lex Domini immaculata, conuertẽs animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.
Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, illuminãs oculos.
Timor Domini sanctus permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa.
Desyderabilia super aurum & lapidem pretiosum multũ: & dulciora super mel & fauũ.
Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiẽdis illis retributio multa.
Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo:
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.
Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper,
Domine adiutor meus & redemptor meus.

In finem, Psalmus Dauid.

XIX. HEB.20.a

EXaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.
Mittat tibi auxiliũ de sancto: & de Sion tueatur te.
Memor sit omnis sacrificij tui: & holocaustũ tuum pingue fiat.
Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.
Lætabimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur.
Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nũc cognoui quoniam saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.
Exaudiat illum de cœlo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.
Hi in curribus, & hi in equis: nos autẽ in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.
Ipsi obligati sunt & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.
Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

In finem, Psalmus Dauid.

XX. HEB.21.c

DOmine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer:

Desyde-

Desyderium cordis eius tribuisti ei:& voluntate labiorum eius non fraudasti eum.
Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis:posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso
Vitam petijt à te:& tribuisti ei longitudinem dierum in seculum & in seculum seculi.
Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriã & magnum decorem impones super eum.
Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi: lætificabis eum in gaudio cũ vultu tuo.
Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commouebitur.
Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderũt.
Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui:Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.
Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum á filijs hominum.
Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerũt consilia quæ nõ potuerunt stabilire.
Quoniam pones eos dorsum:in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.
Exaltare Domine in virtute tua:cantabimus & psallemus virtutes tuas.

In finem,pro susceptione matutina, Psalmus Dauid. XXI.

HEB. 22.

A Mat.27.c. DEus Deus meus respice inme: ‖quare me dereliquisti ? longe à salute mea verba delictorum meorum.
Deus meus clamabo per diem , & non exaudies:& nocte, & non ad insipientiam mihi.
Tu autem in sancto habitas, Laus Israel.
In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt, & liberasti eos.
Ad te clamauerunt, & salui facti sunt:in te sperauerunt,& non sunt confusi.
Ego autem sum vermis & non homo: opprobrium hominum & abiectio plebis.
Omnes videntes me,deriserunt me:locuti sunt labijs,‖& mouerunt caput. Mat.27.d. Mar.15.c.
Sperauit in Domino,eripiat eum:saluum faciat eum,quoniam vult eum.
B Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre: spes mea ab vberibus matris meæ, in te proiectus sum ex vtero:
De ventre matris meæ Deus meus es tu.ne discesseris à me:
Quoniam tribulatio proxima est , quoniam non est qui adiuuet.
Circundederũt me vituli multi:tauri pingues obsederunt me.
Aperuerunt super me os suum , sicut leo rapiens & rugiens
Sicut aqua effusus sum : & dispersa sunt omnia ossa mea.
Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei.
Aruit tanquam testa virtus mea , & lingua mea adhæsit faucibus meis : & in puluerem mortis deduxisti me.
Quoniam circundederunt me canes multi: C consilium malignantium obsedit me. Mat.27.d. Iohã. 19.d
‖Foderunt manus meas & pedes meos,dinumerauerunt omnia ossa mea.
Ipsi verò consyderauerunt, & inspexerũt me: diuiserunt sibi vestimenta mea,& super vestem meam miserunt sortem.
Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum▹à me' : ad defensionem meam conspice. ▹.11.
Erue à framea ▹ Deus'animam meam : & de manu canis vnicam meam. ▹.3.
Salua me ex ore leonis: & à cornibus vnicornium humilitatem meam.
‖Narrabo nomen tuum fratribus meis:in medio ecclesiæ laudabo te. Heb.2.c
Qui timetis Dominum laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum.
Timeat eum omne semen Israel:quoniam nõ spreuit,neque despexit deprecationem pauperis.
Nec auertit faciem suam à me, & cùm clamarem ad eum,exaudiuit me.
Apud te laus mea in ecclesia magna:vota mea reddam in conspectu timentium eum.
Edent pauperes & saturabuntur : & laudabũt Dominum qui requirunt eum: viuent corda eorum in seculum seculi:
Reminiscentur & conuertentur ad Dominũ vniuersi fines terræ.
Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ Gentium.
Quoniam Domini est regnum:& ipse dominabitur Gentium.
Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadẽt omnes qui descendunt in terram.
Et anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi.
Annuntiabitur Domino generatio ventura, & annuntiabunt▹cœli'iustitiam eius populo qui nascetur,quem fecit Dominus. ▹.4.

Psalmus Dauid. XXII. HEB.23.

Isa.40. Iere.23. Eze.34. Iohan.10.d 1.Pet.2

DOminus regit me,& nihil mihi deerit:in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit.
Deduxit me super semitas iustitiæ , propter nomen suum.
Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis,non timebo mala:qnoniam tu mecũ es.
Virga tua & baculus tuus , ipsa me consolata sunt.

Parastì

Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quàm præclarus est?
Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ:
Et vt inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

Psalmus Dauid prima sabbathi,

XXIII.

HEB.24. 1.Cor.10.f Psal.49.b.

DOmini ‖ est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.
Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum.
Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?
Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.
Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.
Hæc est generatio quærentium eum: quærentium faciem Dei Iacob.
Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.
Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

HEB.25. *In finem, Psalmus Dauid,*

XXIIII.

א ADte Domine leuaui animam meã: Deus meus ב in te confido non erubescam.
Neque irrideant me inimici mei: ג etenim vniuersi qui sustinent te, non confundẽtur.
Confundantur omnes iniqua agentes supervacue.
ד Vias tuas Domine demonstra mihi: & semitas tuas edoce me.
ה Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.
ז Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt.
B ח Delicta iuuẽtutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.
Secundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam Domine.
ט Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
י Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.
כ Vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas, requirentibus testamẽtum eius, & testimonia eius. C
ל Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim.
מ Quis est homo qui timet Dominum? legẽ statuit ei in via quam elegit.
נ Anima eius in bonis demorabitur: & semen eius hæreditabit terram.
ס Firmamentum est Dominus timentibus eum: & testamentum ipsius vt manifestetur illis.
ע Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.
פ Respice in me & miserere mei: quia vnicus & pauper sum ego.
צ Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me.
ר Vide humilitatẽ meam & laborem meum: & dimitte vniuersa delicta mea.
ר Respice inimicos meos, quoniam multipli D
cati sunt, & ‖odio iniquo oderunt me. Ioan.15.d.
ש Custodi animam meam, & erue me: non erubescam, quoniam speraui in te.
ת Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia sustinui te.
פ Libera Deus, Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

In finem Psalmus Dauid,

XXV. HEB.26.

IVdica me Domine, quoniã ego in innocẽtia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.
Proba me Domine, & tẽta me: vre renes meos & cor meum.
Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.
Non sedi cum consilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.
Odiui ecclesiam malignantium: & cum impijs non sedebo.
Lauabo inter innocentes manus meas: & circundabo altare tuum Domine,
Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua.
Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.
Ne perdas cum impijs ▷ Deus' animam meam, ▷.6.
& cum viris sanguinum vitam meam:
In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.
Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.
Pes meus stetit in directo: in ecclesijs benedicam te Domine.

Psalmus Dauid prius quàm liniretur, HEB.27.

XXVI.

A DOminus illuminatio mea, & ſalus mea: quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo?
Dum appropiant ſuper me nocentes, vt edãt carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt & ceciderunt.
Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum.
B Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo.
Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ,
ℓ voluptatẽ. 1. Vt videã ℓ voluntatem' Domini, & viſitem tẽplum eius.
Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo: in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.
In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos.
Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis: cantabo & pſalmum dicam Domino.
C Exaudi Domine vocem meam qua clamaui
▷.2. ▷ad te': miſerere mei, & exaudi me.
▷.1. Tibi dixit cor meũ, exquiſiuit ▷te' facies mea: faciem tuam Domine requiram.
Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à ſeruo tuo.
Adiutor meus eſto: ne derelinquas me, neque deſpicias me Deus ſalutaris meus.
Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autẽ aſſumpſit me.
D Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige me in ſemita recta propter inimicos meos.
Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi.
Credo videre bona Domini in terra viuentium.
Expecta Dominum, viriliter age: & conforte tur cor tuum, & ſuſtine Dominum.

Pſalmus huic Dauid.

HEB.28. XXVII.

AD te Domine clamabo, Deus meus ne ſileas à me: nequando taceas à me, & aſsimilabor deſcendentibus in lacum.
Exaudi Domine vocem deprecationis meæ dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum.
Ne ſimul ℓ tradas' me cum peccatoribus: & cũ operantibus iniquitatem ne perdas me:
ℓ trahas. 1. Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum.
Da illis ſecundum opera eorum, & ſecundum nequitiam adinuentionum ipſorum:
Secũdum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipſis.
Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius: deſtrues illos & non ædificabis eos.
Benedictus Dominus: quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.
Dominus adiutor meus, & protector meus:
▷ & 'in ipſo ſperauit cor meum, & adiutus ▷.4. ſum.
Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.
Dominus fortitudo plebis ſuæ: & protector ſaluationum Chriſti ſui eſt.
Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ: & rege eos & extolle illos vſque in æternum.

Pſalmus Dauid in conſummatione tabernaculi. *HEB. 29.*

XXVIII.

AFferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietum.
Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio ſancto eius.
Vox Domini ſuper aquas, Deus maieſtatis intonuit: Dominus ſuper aquas multas.
Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.
Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani.
Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.
Vox Domini intercidentis flammam ignis: vox Domini concutientis deſertum, & cõmouebit Dominus deſertum Cades.
Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit condenſa: & in templo eius omnes dicent gloriam.
Dominus diluuium inhabitare facit: & ſedebit Dominus rex in æternum.
Dominus virtutem populo ſuo dabit: Dominus benedicet populo ſuo in pace.

Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid, *HEB.30.*

XXIX.

EXaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me: nec delectaſti inimicos meos A ſuper me.
Domine Deus meus clamaui ad tẽ: & ſanaſti me.
Domine eduxiſti ab inferno animam meam: ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum.
Pſallite Domino ſancti eius: & confitemini memoriæ ſanctitatis eius.
Quoniam ira in indignatione eius: & vita B in vo-

in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.
Ego autem dixi in abundantia mea, Non mouebor in æternum.
C Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem:
Auertisti faciem tuam à me, & factus sum cõturbatus.
Ad te Domine clamabo, & ad Deum meum deprecabor.
Quæ vtilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem?
D Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit veritatem tuam?
Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.
Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia.
Vt cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

In finem, Psalmus Dauid pro extasi.

HEB. 31. XXX.

A IN te Domine speraui, non confundar in Infra. 70. a æternum: in iustitia tua libera me.
Inclina ad me aurem tuam: accelera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem, & in domũ refugij: vt saluum me facias.
Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me & enutries me.
Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.
Luc. 23. f ‖In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.
B Odisti obseruantes vanitates superuacue.
Ego autem in Domino speraui: exultabo & lætabor in misericordia tua.
Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam:
Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.
Miserere mei Domine quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:
Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus:
Infirmata est in paupertate virtus mea, & ossa mea conturbata sunt.
Super omnes inimicos meos factus sum op- *Ps. 5. probrium * vicinis meis valde, & timor notis meis.
Qui videbant me, foras fugerunt à me: obliuioni datus sum tanquã mortuus à corde.
Factus sum tanquam vas perditum: quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent simul aduersum me, C accipere animam meam consiliati sunt.
Ego autem in te speraui Domine: dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.
Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua:
Domine non confundar, quoniam inuocaui te.
Erubescant impij, & deducãtur in infernum: muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem in superbia & in abusione.
Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te,
Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu D filiorum hominum.
Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.
Benedictus Dominus: quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.
Ego autem dixi in excessu mentis meæ, Proiectus sum à facie oculorum tuorum.
Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.
Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.
‖Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, Supra 26. d omnes qui speratis in Domino.

Ipsi Dauid intellectus.

XXXI. HEB. 32.

B ‖Eati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. A Roma. 4. a
Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.
Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dũ clamarem tota die.
Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.
Delictum meum cognitum tibi feci: & iniu- B stitiam meam non abscondi.
‖Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam Isai. 65. d. meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.
Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.
Tu es refugium meum à tribulatione quæ circundedit me: exultatio mea, erue me à cir- C

cundantibus me.
Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos.
Nolite fieri sicut equus & mulus: quibus non est intellectus.
D In camo & fræno maxillas eorum constringe qui non approximant ad te.
Multa flagella peccatoris: sperãtem autem in Domino misericordia circundabit.
Lætamini in Domino & exultate iusti: & gloriamini omnes recti corde.

In finem, Psalmus Dauid,

HEB.33. XXXII.

A EXultate iusti in Domino: rectos decet collaudatio.
Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.
Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in vociferatione.
Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide.
Diligit misericordiam & iudicium: misericordia Domini plena est terra.
B Verbo Domini cœli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorum.
Congregans sicut in vtre aquas maris: ponẽs in thesauris abyssos.
Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbẽ.
Iudit.16.c. ‖Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.
Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.
C Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis eius in generatione & generationem.
Beata gens cuius est Dominus, Deus eius: populus quem elegit in hæreditatem sibi.
De cœlo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.
De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.
D Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.
Non saluatur rex per multam virtutem: & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ.
Fallax equus ad salutem: in abundãtia autem virtutis suæ non saluabitur.
Ecce oculi Domini super metuentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius,
Vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.
Anima nostra sustinet Dominum, quoniam adiutor & protector noster est.
Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius speruimus.
Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.

Dauidi cum immutauit vultum suum coram Abimélech, & dimisit eum, & abijt. 1. Re. 21. d.

HEB.34. XXXIII.

א A BEnedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.
ב In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.
ג Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen eius in idipsum.
ד Exquisiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
ה ו Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur. B
ז Iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus eius saluauit eum.
ח Immittet angelus Domini in circuitu timẽtium eum: & eripiet eos.
ט Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus: beatus vir qui sperat in eo.
י Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum.
כ Diuites egerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.
ל Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos. C
מ ‖Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? 1. Pet. 3. b.
נ Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.
ס Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.
ע ‖Oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum. Eccle. 15. d. Heb. 4. c.
פ Vultus autem Domini super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum.
צ Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. D
ק Iuxtà est Dominus ijs qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit.
ר Multæ tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.
ש Custodit omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur.
ת Mors peccatorum pessima: & qui oderunt iustum delinquent.
א Redimet Dominus animas seruorum suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

Psalmus huic Dauid. HEB.35.

XXXIIII. Iudica

A IVdica Domine nocentes me: expugna impugnantes me.
Apprehẽde arma & scutum: & exurge in adiutorium mihi.
Effunde framea, & conclude aduersus eos qui persequuntur me: dic animæ meæ, Salus tua ego sum.
Infra.39.e. & 69.a. ‖ Confundantur & reuereantur quærentes animam meam.
Auertantur retrorsum & confundantur cogitantes mihi mala.
Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & angelus Domini coarctans eos.
Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos.
B Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: superuacue exprobrauerũt animam meam.
Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.
Anima autem mea exultabit in Domino: ▷.3. ▷ &'delectabitur super salutari suo.
Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenum & pauperem à diripientibus eum.
Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.
Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.
Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio,
C Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.
*ℭ. Quasi proximum, * quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.
Et aduersũ me lætati sunt & cõuenerunt: cõgregata sunt super me flagella, & ignoraui.
Dissipati sunt nec compuncti, tentauerunt me, subsannauerũt me subsannatione: fremuerunt super me dentibus suis.
Domine quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus vnicam meam.
Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo graui laudabo te.
Iohan.15.d Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique, ‖ qui oderunt me gratis & annuunt oculis.
Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.
Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi nostri.
Vidisti Domine, ne fileas: Domine ne discedas à me.
Exurge & intende iudicio meo: Deus meus: & Dominus meus in causam meam.
Iudica me secundum iustitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi. D
Non dicant in cordibus suis, Euge, euge, animæ nostræ: nec dicant, "Deuorabimus'eũ. "Deuorauimus. 5.
Erubescant & reuereantur simul qui gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerentia qui "magna. 1. ligna'loquuntur super me.
Exultent & lætentur qui volunt iustitiam meam: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui volunt pacem serui eius.
Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

In finem, seruo Domini ipsi Dauid,

XXXV.

HEB.36. DIxit iniustus vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius.
Quoniam dolose egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
Verba oris eius iniquitas & dolus: noluit intelligere vt bene ageret.
Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiam autẽ non odiuit.
Domine in cœlo misericordia tua: & veritas tua vsque ad nubes.
Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua abyssus multa.
Homines & iumẽta saluabis Domine (quẽadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.)
Filij autem hominũ in tegmine alarum tuarum sperabunt.
Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.
Quoniam apud te est fons vitæ: ▷ &'in lumine tuo videbimus lumen. ▷.9.
Prætende misericordiam tuam scientibus te, & iustitiam tuam his qui recto sunt corde.
Non veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moueat me.
Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

Psalmus ipsi Dauid.

XXXVI.

HEB.37. NOli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatẽ, A
Quoniam tanquam fœnum velociter arescent: & quemadmodum olera herbarum cito decident.
ℶ Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pascêris in diuitijs eius.
Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.

א Reuela Domino viam tuam, & ſpera in eo: & ipſe faciet.
Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: ד ſubditus eſto Domino, & ora eum.
Noli æmulari in eo qui proſperatur in via ſua, in homine faciente iniuſtitias.
ה Deſine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris.
Quoniã qui malignãtur, exterminabuntur: ſuſtinentes autem Dominum ipſi hæreditabunt terram.
ו Et adhuc puſillum, & non erit peccator: & quæres locum eius, & non inuenies.
Matth. 5. a. ‖Manſueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.
B ז Obſeruabit peccator iuſtum: & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis.
Dominus autem irridebit eum: quoniam proſpicit quòd veniet dies eius.
ח Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum ſuum,
*decipiant 1. Vt *decipiant' pauperem & inopem, vt trucident rectos corde.
Gladius eorum intret in corda ipſorum: & arcus eorum confringatur.
ט Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.
Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iuſtos Dominus.
י Nouit Dominus dies immaculatorum: & hæreditas eorum in æternum erit.
Non confundentur in tempore malo, & in
C diebus famis ſaturabuntur: כ quia peccatores peribunt.
Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes quemadmodum fumus deficient.
*Mutuatur. 1. ל *Mutuabitur,' peccator, & non ſoluet: iuſtus autem miſeretur & tribuet.
*dirigẽtur. 2 Quia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei diſperibunt.
מ Apud Dominum greſſus hominis *dirigetur:' & viam eius volet.
Eccle. 2. e. Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus ſupponit manum ſuam.
נ ‖Iunior fui, etenim ſenui: & nõ vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.
Tota die miſeretur & commodat: & ſemen illius in benedictione erit.
ס Declina à malo, & fac bonum, & inhabita in ſeculum ſeculi.
Quia Dominus amat iudiciũ: & nõ derelinquet ſanctos ſuos: in æternũ cõſeruabũtur.
Iniuſti punientur: & ſemen impiorũ peribit.
ע Iuſti autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam.
D
Iſa. 51. f. פ ‖Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.
Lex Dei eius in corde ipſius: & non ſupplantabuntur greſſus eius.
צ Conſyderat peccator iuſtũ: & quærit mortificare eum.
Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cum iudicabitur illi.
ק Expecta Dominum, & cuſtodi viam eius: & exaltabit te vt hæreditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.
ר Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſicut cedros Libani. ▷. 14.
Et tranſiui, & ecce non erat ▷ & ' quæſiui eũ, & non eſt inuentus locus eius.
ש Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.
Iniuſti autem diſperibunt ſimul: reliquiæ impiorum interibunt.
ת Salus autem iuſtorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & ſaluabit eos: quia ſperauerunt in eo.

Pſalmus Dauid in rememoratione, die ſabbathi.

HEB. 38.

XXXVII.

DOmine, ne in furore tuo arguas me, A neq; in ira tua corripias me.
Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & confirmaſti ſuper me manum tuam.
Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non eſt pax oſsibus meis à facie peccatorum meorum. ▷. 9.
Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum: ▷ & ' ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.
Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ, à facie inſipientiæ meæ.
Miſer factus ſum & curuatus ſum vſq; in finem: tota die contriſtatus ingrediebar. B
Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne mea.
Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.
Domine, ante te omne deſiderium meum: & gemitus meus à te non eſt abſconditus. *in me.
Cor meum conturbatum eſt *, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum & ipſum non eſt mecum.
Amici mei & proximi mei, aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt. C
Et qui iuxta me erant, délonge ſteterunt: & vim faciebant qui quærebant animam meã.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.
Ego autem tanquam ſurdus non audiebam: & ſicut mutus non aperiens os ſuum.

Et

Et factus ſum ſicut homo nõ audiens,& non habens in ore ſuo redargutiones.
Quoniam in te Domine ſperaui, tu exaudies me Domine Deus meus.
Quia dixi,Nequando ſupergaudeant mihi inimici mei:& dum commouẽtur pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt.
Quoniam ego in flagella paratus ſum:& dolor meus in conſpectu meo ſemper.
Quoniam iniquitatem meam annuntiabo:& cogitabo pro peccato meo.
D Inimici autẽ mei viuunt, & confirmati ſunt ſuper me: & multiplicati ſunt qui oderunt me inique.
Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi,quoniam ſequebar bonitatem.
Ne derelinquas me Domine Deus meus : ne diſceſſeris à me.
▷.4. Intende in adiutorium meũ,Domine ▷ Deus' ſalutis meæ.

In finem pro Idithun canticum Dauid.

HEB.39. XXXVIII.

DIxi,Cuſtodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea.
Poſui ori meo cuſtodiam , cum conſiſteret peccator aduerſum me.
Obmutui & humiliatus ſum,& ſilui à bonis: & dolor meus renouatus eſt.
Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardeſcet ignis.
Locutus ſum in lingua mea, Notum fac mihi Domine finem meum,
Et numerum dierum meorum quis eſt:vt ſciam quid deſit mihi.
Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos :&ſubſtantia mea tanquam nihilum ante te.
Veruntamen vniuerſa vanitas: omnis homo viuens.
Veruntamen in imagine pertrãſit homo: ſed & fruſtra conturbatur.
Theſaurizat : & ignorat cui congregabit ea.
Et nunc quæ eſt expectatio mea?nónne Dominus?& ſubſtantia mea apud te eſt.
Ab omnibus iniquitatibus meis erue me:opprobrium inſipienti dediſti me.
Obmutui,& non aperui os meum,quoniam tu feciſti:amoue à me plagas tuas.
A fortitudine manus tuæ ego defeci:in increpationibus propter iniquitatem, corripuiſti hominem.
Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius : veruntamen vanè cõturbatur omnis homo.
Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meã auribus percipe : lachrymas meas
Ne ſileas: quoniam aduena ego ſum apud te, & peregrinus,ſicut omnes patres mei.
Remitte mihi,vt refrigerer prius quàm abeã, & amplius non ero.

In finem,Pſalmus ipſi Dauid.

XXXIX.

HEB.40. A EXpectans expectaui Dominum, & intendit mihi.
Et exaudiuit preces meas,& eduxit me de lacu miſeriæ,& de luto fæcis.
Et ſtatuit ſuper petram pedes meos , & direxit greſſus meos.
Et immiſit in os meum canticũ nouum, carmen Deo noſtro.
Videbunt multi,& timebunt: & ſperabunt in Domino.
Beatus vir cuius eſt nomen Domini ſpes eius:& non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.
Multa feciſti tu Domine Deus meus mirabi B lia tua : & cogitationibus tuis non eſt qui ſimilis ſit tibi.
Annuntiaui &locutus ſum:multiplicati ſunt ſuper numerum.
Sacrificium & oblationem noluiſti: aures autem perfeciſti mihi.
Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti:tunc dixi,Ecce venio.
‖ In capite libri ſcriptũ eſt de me vt facerem Heb.10.d. voluntatem tuam,Deus meus volui,& legem tuam in medio cordis mei.
Annuntiaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna,eccelabia mea non prohibebo, Domine tu ſciſti.
Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo: C veritatem tuam & ſalutare tuum dixi.
Non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuam à concilio multo.
Tu autem Domine ne longè facias miſerationes tuas à me:miſericordia tua & veritas tua ſemper ſuſceperunt me.
Quoniam circundederunt me mala quorum non eſt numerus:comprehẽderunt me iniquitates meæ,& non potui vt viderem.
Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.
Complaceat tibi Domine vt eruas me: Domine ad adiuuandum me reſpice.
Confundantur & reuereãtur ſimul,qui quærunt animam meam vt auferant eam.
Conuertantur retrorſum & reuereantur qui D volunt mihi mala.
Ferant confeſtim confuſionem ſuam,qui dicunt mihi,Euge,euge.
Exultent & lætentur ſuper te omnes quærentes te:& dicant ſemper, Magnificetur Dominus,qui diligunt ſalutare tuum.
Ego autem mendicus ſum & pauper: Dominus ſolicitus eſt mei.

Adiutor meus & protector meus tu es: Deus meus ne tardaueris.

In finem, Psalmus ipsi Dauid.

HEB.41. XL.

BEatus vir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius.

Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.

Ego dixi, Domine miserere mei: sana animã meam, quia peccaui tibi.

Inimici mei dixerunt mala mihi, Quãdo morietur, & peribit nomen eius?

Et si ingrediebatur vt videret, vana loquebatur, cor eius congregauit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur: in idipsũ.

Aduersum me susurrabãt omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi.

Verbum iniquum constituerunt aduersum me, Nunquid qui dormit non adijciet vt resurgat?

Etenim homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem.

Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me: & retribuam eis.

In hoc cognoui quoniam voluisti me: quoniã non gaudebit inimicus meus super me.

Me autem propter innocentiam suscepisti: & confirmasti me in conspectu tuo in æternum.

Benedictus Dominus Deus Israel à seculo & vsq; in seculum: fiat, fiat.

In finem, intellectus filijs Core.

HEB.42. XLI.

QVemadmodum desyderat ceruus ad fontes aquarum: ita desyderat anima mea ad te Deus.

*fortem. 8. Sitiuit anima mea ad Deum *fontem' viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?

Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus?

Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei,

In voce exultationis & cõfessionis, sonus epulantis.

Infra. eodẽ &. 42. b. ‖Quare tristis es anima mea? & quare contur bas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Ad meipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm, à monte modico.

Abyssus abyssum inuocat in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua & fluctus tui super me trãsierunt.

In die mandauit Dominus misericordiã suã, & nocte canticum eius

Apud me oratio Deo vitæ meæ: dicam Deo, Susceptor meus es,

Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei:

Dum dicunt mihi per singulos dies, Vbi est Deus tuus? quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Psalmus Dauid.

HEB.43. XLII.

IVdica me Deus, & discerne causam meã de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me,

Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt, in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.

Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.

Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

In finem pro filijs Core ad intellectum.

HEB.44. XLIII.

DEus auribus nostris audiuimus: patres nostri annuntiauerunt nobis A

Opus quod operatus es in diebus eorum, ▷ & in diebus antiquis. ▷.3.

Manus tua gentes disperdidit, & plãtasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos.

Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos,

Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniã cõplacuisti in eis.

Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Iacob.

In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes

*in nobis. 4. *in nobis': ‖Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non saluabit me. 1. Reg. 17. g

B

‖Saluasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudisti. 2. Re. 8, c. d

In

In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in seculum.

Nunc autem repulisti & confudisti nos: & nõ ▷.7. egredieris ▷ Deus in virtutibus nostris.

Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.

Dedisti nos tanquam oues escarũ, & in Gentibus dispersisti nos.

Vendidisti populum tuũ sine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorũ.

C Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his qui sunt in circuitu nostro.

Posuisti nos in similitudinem Gentibus: cõmotionem capitis in populis.

Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.

A voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & persequentis.

Hæc omnia venerũt super nos, nec obliti sumus te: & iniquè non egimus in testamento tuo,

Et non recessit retrò cor nostrum: & declinasti semitas nostras à via tua.

Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis,

D Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expãdimus manus nostras ad Deum alienum?

Nónne Deus requiret ista? ipse enim nouit abscondita cordis.

Rom.8.g. ‖Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.

Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem:

Quare faciem tuam auertis, obliuiscéris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?

Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.

Exurge Domine adiuua nos: & redime nos propter momen tuum.

In finem, pro ijs qui commutabuntur, filijs Core ad intellectum, canticum pro dilecto.

HEB. 45. XLIIII.

A Eructauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.

Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime,

B Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna,

Propter veritatem & mansuetudinem & iustitiã: & deducet te mirabiliter dextera tua.

Sagittæ tuæ acutæ (populi sub te) cadent in corda inimicorum regis.

‖Sedes tua Deus in seculum seculi: virga dire- Heb.1.c
ctionis virga regni tui.

Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatẽ: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo.

Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaura- C
to, circundata varietate.

Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.

Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.

Et filiæ Tyri, in muneribus vultum tuum deprecabuntur, ▷ omnes diuites plebis. ▷.4.

Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines post eam: proximæ D
eius afferentur tibi.

Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis

Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram. ‖*Memor ero.* 8. **domine.* 14

‖Memores erunt nominis tui *in omni generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

In finem, filijs Core pro arcanis Psalmus.

XLV. HEB. 46.

DEus noster refugiũ & virtus: adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis.

Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.

Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum: con turbati sunt montes in fortitudine eius.

Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.

Deus in medio eius, non commouebitur: adiuuabit eam Deus mane diluculo.

Conturbatæ sunt gẽtes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.

Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

Venite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terrã: auferens bella vsque ad finem terræ.

Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

Dominus

Dominus virtutum nobiſcum:ſuſceptor noſter Deus Iacob.

In finem,pro filijs Core Pſalmus.

HEB. 47. XLVI.

OMnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis,
Quoniam Dominus excelſus,terribilis,Rex magnus ſuper omnem terram.
Subiecit populos nobis:& gentes ſub pedibus noſtris.
Elegit nobis hæreditatem ſuam, ſpeciem Iacob "quam'dilexit.
2.Reg.6.c. ‖Aſcendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubæ.
Pſallite Deo noſtro,pſallite:pſallite Regi noſtro,pſallite.
Quoniam Rex omnis terræ Deus:pſallite ſapienter.
" Regnauit. 8. "Regnabit'Deus ſuper gentes:Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.
Principes populorum congregati ſunt cum Deo Abraham:quoniam dij fortes terræ,vehementer eleuati ſunt.

Pſalmus cantici filijs Core ſecunda ſabbathi.

HEB.48. XLVII.

MAgnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei noſtri,in monte ſancto eius.
Fundatur exultatione vniuerſæ terræ mons Sion,latera Aquilonis,ciuitas Regis magni.
Deus in domibus eius cognoſcetur,cum ſuſcipiet eam.
▷.13. Quoniam ecce reges▷terræ'congregati ſunt: conuenerunt in vnum.
Ipſi videtes ſic admirati ſunt, cõturbati ſunt, commoti ſunt:tremor apprehendit eos
Ibi dolores vt parturientis : in ſpiritu vehementi conteres naues tharſis.
Sicut audiuimus,ſic vidimus,in ciuitate Domini virtutum,in ciuitate Dei noſtri: Deus fundauit eam in æternum.
Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui.
Secundum nomen tuum Deus,ſic & laus tua in fines terræ:iuſtitia plena eſt dextera tua.
Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ, propter iudicia tua Domine.
Circundate Sion,& complectimini eam:narrate in turribus eius.
Ponite corda veſtra in virtute eius: & diſtribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera.
Quoniam hic eſt Deus,Deus noſter in æternum & in ſeculum ſeculi : ipſe reget nos in ſecula.

In finem,filijs Core Pſalmus.

HEB. 49. XLVIII.

AVdite hæc omnes gentes:auribus percipite omnes qui habitatis orbem,
Quiq́ue terrigenæ & filij hominum:
▷.3. ▷ſimul'in vnum diues & pauper.
Os meum loquetur ſapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.
Pſalm.77. Matth.13.c ‖Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in pſalterio propoſitionem meam.
Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circundabit me,
Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur.
*ꝑ.4. Frater non redimit,redimet homo: *non dabit Deo placationem ſuam,
Et pretium redemptionis animæ ſuæ: & laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem,
Non videbit interitum,cum viderit ſapientes moriẽtes: ſimul inſipiẽs & ſtultus peribũt.
Et relinquẽt alienis diuitias ſuas:& ſepulchra eorum domus illorum in æternum.
Tabernacula eorum in progenie & progenie, vocauerunt nomina ſua in terris ſuis.
▷.13. ▷Et'homo cũ in honore eſſet,non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.
Hæc via illorum ſcandalum ipſis : & poſtea in ore ſuo complacebunt,
Sicut oues in inferno poſiti ſunt:mors depaſcet eos.
Et dominabuntur eorum iuſti in matutino: & auxilium eorum veteraſcet in inferno à gloria eorum.
Veruntamen Deus redimet animam meam, de manu inferi cum acceperit me.
Ne timueris cum diues factus fuerit homo:& cum multiplicata fuerit gloria domus eius.
Iob.27.d. ‖Quoniam cum interierit, non ſumet omnia: neque deſcendet cum eo gloria eius.
Quia anima eius in vita ipſius benedicetur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.
Introibit vſque in progenies patrum ſuorum:
▷.5. ▷&' vſque in æternum non videbit lumẽ.
Homo cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.

Pſalmus Aſaph.

HEB.50. XLIX.

DEus deorum Dominus locutus eſt:& vocauit terram
A ſolis ortu vſque ad occaſum: ex Sion ſpecies decoris eius.
Deus manifeſtè veniet:Deus noſter, & non ſilebit.
Ignis in conſpectu eius exardeſcet : & in circuitu eius tempeſtas valida.
Aduocabit.3 "Aduocauit' cœlum deſurſum : & terram diſcernere populum ſuum.
Congregate illi ſanctos eius:qui ordinant teſtamentum

ſtamentum eius ſuper ſacrificia.
Et annuntiabunt cœli iuſtitiam eius:quoniam Deus iudex eſt.
Audi populus meus & loquar,Iſrael,& teſtificabor tibi:Deus Deus tuus ego ſum.
Non in ſacrificijs tuis arguam te: holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper.
Non accipiam de domo tua vitulos:neque de gregibus tuis hircos.
Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus & boues.
Cognoui omnia volatilia cœli: & pulchritudo agri mecum eſt.
Si eſuriero,non dicam tibi:meus eſt enim orbis terræ,& plenitudo eius.
Nunquid manducabo carnes taurorum? aut ſanguinem hircorum potabo?
Immola Deo ſacrificium laudis: & redde Altiſsimo vota tua.
v.7. Et inuoca me in die tribulationis:▷&'eruam te,& honorificabis me.
Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?
Tu verò odiſti diſciplinam: & proieciſti ſermones meos retrorſum.
Si videbas furem,currebas cũ eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.
Os tuum abundauit malitia:& lingua tua cõcinnabat dolos.
Sedens,aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum:hæc feciſti,& tacui.
Exiſtimaſti iniquè quod ero tui ſimilis:arguã te,& ſtatuam contra faciem tuam.
Intelligite hæc qui obliuiſcimini Deum: nequando rapiat,& non ſit qui eripiat.
Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter,quo oſtendam illi ſalutare Dei.

In finem, Pſalmus Dauid cum venit ad eũ Nathã propheta,quando intrauit ad Beth-ſabee.2.Reg.12.

HEB.51.

L.

A MIſerere mei Deus ſecundum magnã miſericordiam tuam,
Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.
Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me,
Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: & peccatum meum contra me eſt ſemper.
Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci:vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cũ iudicaris.
B Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: & in peccatis concepit me mater mea.
Ecce enim veritatem dilexiſti: incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.
Aſperges me* hyſſopo,& mundabor: lauabis me,& ſuper niuem dealbabor. *Domine
Auditui meo dabis gaudium & letitiã:& exultabunt oſſa humiliata.
Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.
C Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.
Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me.
Redde mihi lætitiam ſalutaris tui: & Spiritu principali confirma me.
Docebo iniquos vias tuas:& impij ad te conuertentur.
Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ: & exultabit lingua mea iuſtitiam tuam.
D Domine,labia mea aperies:& os meum annũtiabit laudem tuam.
Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique:holocauſtis non delectaberis.
Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, non deſpicies.
Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion:& ædificentur muri Ieruſalem.
Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ,oblationes & holocauſta:tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.

In finem,intellectus Dauid, cum venit Doeg Idumæus,& annuntiauit Sauli, & dixit,Venit Dauid in domum" Abimélech.1.Reg.22.b. "Achimelech.1.

HEB.52.

LI.

QVid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?
Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua: ſicut nouacula acuta feciſti dolum.
Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem: iniquitatem magis, quam loqui æquitatem.
Dilexiſti omnia verba præcipitationis, "lingua doloſa": "lingam doloſam.5.
Propterea Deus deſtruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.
Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper eum ridebunt: & dicent, Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum,
Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum:& prævaluit in vanitate ſua.
Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei, ſperaui in miſericordia Dei in æternum,& in ſeculum ſeculi.

Confite-

Confitebor tibi in ſeculum quia feciſti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.

In finem, pro Amaleth intelligentia Dauid.

HEB. 53. LII.

Pſal. 13. DIxit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus.

Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus: non eſt qui faciat bonum.

Deus de cœlo proſpexit ſuper filios hominũ: vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.

Rom. 3. b ‖Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.

Nónne ſcient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam vt cibum panis?

Deum non inuocauerunt: illic trepidauerũt timore vbi non erat timor,

Quoniam Deus diſsipauit oſſa eorũ qui hominibus placent: confuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos.

Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? cum conuerterit Deus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael.

In finem, in carminibus intellectus Dauid cũ veniſſent Ziphæi, & dixiſſent ad Saul, Nónne Dauid abſconditus eſt apud nos? 1. Reg. 23. d. & 26. a.

HEB. 54. LIII.

DEus in nomine tuo ſaluum me fac: & in virtute tua iudica me.

Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

Quoniam alieni inſurrexerũt aduerſum me, ▹.3. & fortes quæſierunt animam meam: ▹ &' non propoſuerunt Deum ante conſpectũ ſuum.

▹.5. Ecce enim Deus adiuuat me: ▹ &' Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.

*&' Auerte mala inimicis meis: *in veritate tua diſperde illos.

Voluntariè ſacrificabo tibi, ▹ &' confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum eſt: ▹.3.

Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me: & ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.

In finem, in carminibus intellectus Dauid. Heb. 55.

LIIII.

EXaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam: intende mihi, & exaudi me. A

Contriſtatus ſum in exercitatione mea: & cõturbatus ſum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

Quoniam declinauerunt in me 'iniquitates': & in ira moleſti erant mihi. 'iniquitatẽ' 3.

Cor meum conturbatum eſt in me: & formido mortis cecidit ſuper me.

Timor & tremor venerunt ſuper me: & contexerunt me tenebræ

Et dixi, Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ: & volabo, & requieſcam?

Ecce elongaui fugiẽs: & manſi in ſolitudine. B

Expectabam eum qui ſaluum me fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.

Præcipita Domine, & diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.

Die ac nocte circundabit eã ſuper muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniuſtitia.

Et non defecit de plateis eius vſura & dolus.

Quoniam ſi inimicus ▹ meus' maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique. ▹.4.

Et ſi is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet: abſcondiſſem me forſitan ab eo.

Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus C meus,

Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum conſenſu.

Veniat mors ſuper illos: & deſcendant in infernum viuentes:

Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum in medio eorum.

Ego autem ad Deum clamaui: & Dominus 'ſaluauit me'. 'ſaluabit' me.

Veſpere, & mane, & meridie narrabo, & annũtiabo, & exaudiet vocem meam.

Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.

Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſecula. D

Non enim eſt illis commutatio, & nõ timuerunt Deum: extendit manum ſuam in retribuendo.

Contaminauerunt teſtamentum eius, diuiſi ſunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius.

Molliti

Matth.6.d Luc.12.c. 1.Petr.5.b.

Molliti sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula.

‖ Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: *non dabit in æternum fluctuationem iusto.

Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

In finem, pro populo qui à sanctis longè factus est, Dauid in tituli inscriptione, cũ tenuerunt eum Allophyli in Geth. 1. Reg. 21. d.

HEB. 56.

LV.

MIserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo: tota die impugnãs tribulauit me.

Conculcauerũt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me.

Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo.

In Deo laudabo sermones meos, in Deo speraui: non timebo quid faciat mihi caro.

Tota die verba mea execrabantur: aduersum me omnes cogitationes eorum, in malum.

Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meum obseruabunt.

Sicut sustinuerunt animam meam pro nihilo saluos facies illos: in ira populos confringes.

Deus, vitam meam annuntiaui tibi: posuisti lachrymas meas in conspectu tuo,

Sicut & in promissione tua: tunc conuertentur inimici mei retrorsum,

In quacunque die inuocauero te, ecce cognoui quoniam Deus meus es.

In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem: in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.

"laudationis 6. In me sunt Deus vota tua, quæ reddã, "laudationes tibi.

Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

1.Reg.22. & 24. HEB.57.

In finem, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione, ‖cũ fugeret à facie Saul, in spelũcã.

CAP. LVI.

MIserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea. Et in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.

Misit de cœlo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam & veritatẽ suam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.

Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum, gladius acutus.

Exaltare super cœlos Deus: & in omnem terram gloria tua.

Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.

‖ Paratum cor meum Deus, paratum cor meum cantabo, & psalmum dicam*. Infra.17.d. *domino

‖ Exurge gloria mea, exurge psalteriũ & citha ra: exurgam diluculo. Ioan.2.d.

Confitebor tibi in populis Domine: ▷ & psalmum dicam tibi in gentibus: ▷.4.

Quoniam magnificata est vsque ad cœlos misericordia tua, & vsq; ad nubes veritas tua.

Exaltare super cœlos Deus: & super omnem terram gloria tua.

In finem, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione.

LVII. HEB.58.

SI verè vtique iustitiam loquimini: "rectè" iudicate filij hominum. "recta. 4.

Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestræ concinnant.

Alienati sunt peccatores à vulua: errauerunt ab vtero, locuti sunt falsa.

Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obthurantis aures suas,

Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.

Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.

Sicut cera quæ fluit auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.

Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnũ: sicut viuẽtes "sicut" in ira absorbet eos. "sic.13.

Lætabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.

Et dicet homo. Si vtique est fructus iusto? vtique est Deus iudicans eos in terra.

In finem, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione, quando misit Saul, & custodiuit domũ eius vt interficeret eũ. 1. Reg. 19.

LVIII. HEB.59.

ERipe me de inimicis meis Deus meus: A & ab insurgentibus in me libera me.

Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salua me.

Quia ecce ceperunt animam meam, irruerũt in me fortes:

Neque iniquitas mea, neque peccatum meũ Domine: sine iniquitate cucurri & direxi.

Exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine

Domine Deus virtutum, Deus Iſrael
B Intende ad viſitandas omnes gentes:non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatẽ.
Conuertentur ad veſperam:& famem patientur vt canes,& circuibunt ciuitatem.
Ecce loquẽtur in ore ſuo, & gladius in labijs eorum:quoniam quis audiuit?
Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.
Fortitudinem meam ad te cuſtodiam , quia Deus ſuſceptor meus es:Deus meus, miſericordia eius præueniet me.
C Deus oſtẽdit mihi ſuper inimicos meos : ne occidas eos,nequando obliuiſcantur populi mei.
Diſperge illos in virtute tua : & depone eos protector meus Domine:
Delictum oris eorum , ſermonem labiorum ipſorum, & comprehendantur in ſuperbia ſua.
Et de execratione & mendatio annuntiabũtur in conſummatione:in ira cõſummationis,& non erunt.
*dominatur.1. Et ſcient quia Deus *dominabitur' Iacob , & finium terræ.
D Conuertentur ad veſperam, & famem patiẽtur vt canes:& circuibunt ciuitatem.
Ipſi diſpergentur ad manducandum : ſi verò non fuerint ſaturati,& murmurabũt.
Ego autem cantabo fortitudinem tuam , & *exaltabo'mane miſericordiam tuam:
*exultabo.9 Quia factus es ſuſceptor meus , & refugium meum in die tribulationis meæ.
Adiutor meus tibi pſallam, quia Deus ſuſceptor meus es:Deus meus miſericordia mea.

In finem, pro ijs qui immutabuntur in tituli inſcriptione ipſi Dauid in doctrinam, cum ſuccendit Meſopotamiam Syriæ & Sobal,& cõuertit Ioab,& percuſſit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. 2.Reg.8.&.10. Paralip.18. LIX.

Heb. 60. DEus repuliſtit nos,& deſtruxiſti nos: iratus es,& miſertus es nobis.
Commouiſti terram: & conturbaſti eam:ſana contritiones eius, quia commota eſt.
Oſtendiſti populo tuo dura:potaſti nos vino compunctionis.
Dediſti metuentibus te ſignificationem : vt fugiant à facie arcus:
Vt liberentur dilecti tui:ſaluum fac dextera tua,& exaudi me.
Infra.107c ‖Deus locutus eſt in ſancto ſuo , Lætabor,& partibor Sichimam , & conuallem tabernaculorum metibor:
Meus eſt Galaad,& meus eſt Manaſſes:& Ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda Rex meus:Moab olla ſpei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meũ: mihi alienigenæ ſubditi ſunt.
Quis deducet me in ciuitatem munitam?quis deducet me vſque in Idumæam?
Nónne tu Deus qui repuliſti nos:& non egredieris Deus in virtutibus noſtris?
quia.11. Da nobis auxilium de tribulatione:'&' vana ſalus hominis.
In Deo faciemus virtutem : & ipſe ad nihilũ deducet tribulantes nos.

In finem,in hymnis Dauid. LX. Heb.61.

EXaudi Deus deprecationem meam:intende orationi meæ.
A finibus terræ ad te clamaui:dum anxiaretur cor meum in petra exaltaſti me,
Deduxiſti me, quia factus es ſpes mea : turris fortitudinis à facie inimici.
Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſecula:protegar in velamento alarum tuarum.
▷.1. Quoniam tu Deus ▷ meus'exaudiſti orationem meam:dediſti hæreditatem timentibus nomeſn tuum.
Dies ſuper dies regis adijcies:annos eius vſq; in diem generationis & generationis.
*Permanet.1 *Permanet'in æternum in conſpectu Dei: miſericordiam & veritatẽ eius quis requiret?
Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi:vt reddam vota mea de die in diem.

In finem,pro Idithun,Pſalmus Dauid.

LXI. Heb.61.

NOnne Deo ſubiecta erit anima mea? ab ipſo enim ſalutare meum.
Nam & ipſe Deus meus , & ſalutaris meus:ſuſceptor meus , non mouebor amplius.
Quouſque irruitis in hominem ? interficitis vniuerſi vos:tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ?
Veruntamen pretium meum cogitauerunt repellere,cucurri in ſiti:ore ſuo benedicebãt, & corde ſuo maledicebant.
Veruntamen Deo ſubiecta eſto anima mea: quoniam ab ipſo patientia mea.
Quia ipſe Deus meus & ſaluator meus:adiutor meus,non emigrabo.
In deo ſalutare meũ,& gloria mea : Deus auxilij mei,& ſpes mea in Deo eſt.
Sperate in eo omnis cõgregatio populi,effundite coram illo corda veſtra: Deus adiutor noſter in æternum.
Veruntamen vani filij hominum , mendaces filij hominum in ſtatéris:vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum.
Nolite ſperare in iniquitate,& rapinas nolite concupiſcere:diuitiæ ſi affluant,nolite cor apponere.
Semel locutus eſt Deus , duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt,& tibi Domine miſericor-

Matth.16.d Rom.2.b 1.Cor.3.b. Galat.6.b.

sericordia: ‖quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

Psalmus Dauid cum esset in deserto Idumææ. 1.Reg.22.

HEB.63.

LXII.

DEus, Deus meus ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea

In terra deserta, & inuia, & inaquosa. sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam.

Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.

Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.

Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labijs exultationis laudabit os meū.

"Si.9. "Sic' memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te: quia fuisti adiutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.

Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meā, introibunt in inferiora terræ: tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.

"laudabitur omnis qui iurat.3. Rex verò lætabitur in Deo, "laudabuntur omnes qui iurant' in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua.

In finem, Psalmus Dauid.

HEB.64.

LXIII.

EXaudi Deus orationē meam cum deprecor: à timore inimici eripe animā meam.

Protexisti me à conuentu malignantium: à multitudine operantium iniquitatem.

Quia exacuerunt vt gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram: vt sagittēt in occultis immaculatum.

Subito sagittabunt eum, & non timebunt: firmauerunt sibi sermonem nequam:

Narrauerunt vt abscōderent laqueos: dixerūt, Quis videbit eos?

"scrutinia.4 "&.6. Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes "scrutinio'.

Accedet homo "ad' cor altum: & exaltabitur Deus.

Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorū.

Conturbati sunt omnes qui videbant eos: & timuit omnis homo.

Et annuntiauerunt opera Dei: & facta eius intellexerunt.

Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo: & laudabuntur omnes recti corde.

In finem, Psalmus Dauid, Canticum Aggæi, Ieremiæ & Ezechiel populo transmigrationis, quando incipiebant proficisci.

HEB.65.

LXIIII.

TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur votum in Ierusalem.

Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.

Verba iniquorum præualuerunt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.

Beatus quem elegisti & assumpsisti: inhabitabit in atrijs tuis.

Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate.

Exaudi nos Deus salutaris noster: spes omnium finium terræ, & in mari longe.

Præparans montes in virtute tua, accinctus potentia: qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.

Turbabuntur Gentes, & timebunt qui habitant terminos à signis tuis: exitus matutini & vesperæ delectabis.

Visitasti terram, & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam.

Flumē Dei repletum est aquis: parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.

Riuos eius "inebria' multiplica genimina eius: in stillicidijs eius lætabitur germinans. "inebrians. 14.

Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur hubertate.

Pinguescent speciosa deserti: & exultatione colles accingentur.

Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnū dicent.

In finem, Canticum psalmi resurrectionis.

HEB.66.

LXV.

IVbilate Deo omnis terra, psalmum dicite A nomini eius: date gloriam laudi eius.

Dicite Deo, Quàm terribilia sunt opera tua Domine? in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmū dicat nomini tuo.

Venite, & videte opera Dei: terribilis in consilijs super filios hominum.

Qui conuertit mare in aridā, in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.

Qui dominatur in virtute sua in æternum, o- B culi eius super Gentes respiciunt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.

Benedicite Gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius.

Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.

Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti sicut examinatur argentum.

Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulatio C nes in dorso nostro: imposuisti homines super capita nostra.

Tran-

Transiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.
Introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea,
Et locutum est os meum in tribulatione mea.
D Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum: offeram tibi boues cum hircis.
Venite, audite: & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.
Ad ipsum ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea:
Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.
Benedictus Deus qui non amouit orationẽ meam, & misericordiam suam à me.

In finem, in hymnis Psalmus cantici Dauid.

HEB. 67.

LXVI.

DEus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri:
Vt cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.
Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.
Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.
Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suũ.
Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus: & metuant eũ omnes fines terræ.

In finem, Psalmus cantici ipsi Dauid.

HEB. 68.

LXVII.

A EXurgat Deus, & dissipẽtur inimici eius: & fugiant qui oderunt eum, à facie eius.
Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.
Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei: & delectentur in lætitia.
Cantate Deo, psalmũ dicite nomini eius: iter facite ei qui ascendit super occasum Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu eius, turbabuntur à facie eius, patris orphanorum, & iudicis viduarum.
Deus in loco sancto suo: Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperãt, qui habitãt in sepulchris.
Deus cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto:
Terra mota est, etenim cœli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.
Pluuiam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ: & infirmata est, tu verò perfecisti eam. B
Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.
Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia.
Si dormiatis inter medios cleros, pennæ colũbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.
Dum discernit cœlestis reges super eam, niue dealbabuntur in Selmon: mons Dei, mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis: vt quid suspicamini montes coagulatos?
Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.
Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætãtiũ: Dominus in eis in Sinai in sancto.
‖Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem: accepisti dona in hominibus: Ephes. 4. b C
Etenim non credentes, inhabitare Dominũ Deum.
Benedictus Dominus die quotidie: prosperũ iter faciet nobis, Deus salutarium nostrorum.
Deus noster Deus saluos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.
Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
Dixit Dominus, Ex Basan conuertam, cõuertam in profundum maris:
Vt intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.
Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum.
In ecclesijs benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.
Ibi Ben-iamin adolescentulus in mentis excessu: D
Principes Iuda, duces eorum: principes Zabûlon, principes Nephthali.
Manda, Deus, virtuti tuæ: cõfirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
A templo tuo in Ierusalem, tibi offerent reges munera.
Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati sunt argento.

Dissipa

Diſsipa gentes quæ bella volunt: venient legati ex Aegypto: Aethiopia præueniet manus eius Deo.
Regna terræ cantate Deo: pſallite Domino,
Pſallite Deo qui aſcendit ſuper cœlum cœli, ad orientem.
Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis, date gloriam Deo, ſuper Iſrael magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.
Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſrael ipſe dabit virtutem & fortitudinē plebi ſuæ: benedictus Deus.

In finem, prò ijs qui commutabuntur, Dauid.

HEB. 69. LXVIII.

A SAluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam.
Infixus ſum in limo profundi: & non eſt ſubſtantia.
Veni in altitudinem maris: & tempeſtas demerſit me.
Laboraui clamans: raucæ factæ ſunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum ſpero in Deum meum.
Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei qui oderunt me gratis.
Confortati ſunt qui perſecuti ſunt me inimici mei iniuſtè: quæ non rapui, tunc exoluebam.
Deus tu ſcis inſipientiam meam: & delicta mea à te non ſunt abſcondita.
Non erubeſcant in me qui expectant te Domine: Domine virtutum,
Non confundantur ſuper me qui quærunt te, Deus Iſrael:
Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium: operuit confuſio faciem meam.
B Extraneus factus ſum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.
Ioan. 2. d. Rom. 15. a. ‖Quoniam zèlus domus tuæ comêdit me: & ‖opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt ſuper me.
Et operui in ieiunio animam meam: & factū eſt in opprobrium mihi.
Et poſui veſtimentum meum cilicium: & factus ſum illis in parabolam.
Aduerſum me loquebantur qui ſedebant in porta: & in me pſallebant qui bibebant vinum.
Ego verò orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine miſericordiæ tuæ exaudi me, in veritate ſalutis tuæ:
Eripe me de luto, vt non infigar: libera me ab ijs qui oderunt me, & de profundis aquarū.
Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum: neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum.
Exaudi me Domine quoniā benigna eſt miſericordia tua: ſecundum multitudinem miſerationum tuarum reſpice in me.
Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.
Intende animæ meæ, & libera eam: propter C inimicos meos eripe me.
Tu ſcis improperium meum, & confuſionē meam, & reuerentiam meam:
In conſpectu tuo ſunt omnes qui tribulant me, improperium expectauit cor meum & miſeriam.
Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni.
Et dederunt in eſcam meam fel: ‖ & in ſiti Matth. 27. f mea potauerunt me aceto.
Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in "retributiones," & in ſcandalum. "retributionem. 2.
Obſcurentur oculi eorum ne videant: & dorſum eorum ſemper incurua.
Effunde ſuper eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
‖Fiat habitatio eorum deſerta: & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet. Act. 1. d.
Quoniam quem tu percuſsiſti, perſecuti ſunt & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.
Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eo- D rum: & non intrent in iuſtitiam tuam.
Deleantur de libro viuentium: & cum iuſtis non ſcribantur.
Ego ſum pauper & dolēs: ſalus tua Deus ſuſcepit me.
Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude:
Et placebit Deo ſuper vitulū nouellum cornua producentem & vngulas.
Videant pauperes & lætentur: quærite Deum & viuet anima veſtra:
Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: & vinctos ſuos non deſpexit.
Laudēt illum cœli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.
Quoniam Deus ſaluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iudæ.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam.
Et ſemen ſeruorum eius poſsidebit eam, & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

In finem, Pſalmus Dauid, in rememoratione quòd ſaluum fecerit "eum" Dominus. "me. 4.

HEB. 70. LXIX.

DEus in adiutorium meum intēde: Domine ad adiuuandum me, feſtina. ſupra. 34. d & 39. d.
Confundantur & reuereātur qui quærunt animam meam:
Auertantur retrorſum & erubeſcant qui volūt mihi mala.

Auertantur statim erubescentes: qui dicunt mihi, Euge, euge.
Exultent & lætentur in te omnes qui quærũt te: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.
Ego verò egenus & pauper sum: Deus adiuua me.
Adiutor meus & liberator meus es tu: Domine ne morẽris,

Psalmus Dauid, filiorum Ionadab, & priorum captiuorum.

HEB. 71. LXX.

A IN te Domine speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me, & eripe me.
Inclina ad me aurem tuam: & salua me.
Esto mihi in Deum protectorem, & in locũ munitum: vt saluum me facias,
Quoniam firmamentum meum, & refugiũ meum es tu.
Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui:
Quoniam tu es patientia mea Domine, Domine spes mea à iuuentute mea.
B In te confirmatus sum ex vtero: de ventre matris meæ tu es protector meus:
In te cantatio mea semper tanquam prodigiũ factus sum multis, & tu adiutor fortis.
Repleatur os meum laude: vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.
Ne proijcias me in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me:
Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerũt in vnum,
Dicentes, Deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia nõ est qui eripiat.
Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum respice.
C Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur confusione & pudore qui quærunt mala mihi.
Ego autem semper sperabo: & adijciam super omnem laudem tuam.
Os meum annuntiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.
Quoniam non cognoui literaturam, introibo in "potentiam' Domini: Domine memorabor iustitiæ tuæ solius. "potẽtias. 12
Deus docuisti me à iuuentute mea: & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua.
Et vsque in senectam & senium, Deus, ne derelinquas me,
Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est:
D Potentiam tuam & iustitiam tuam, Deus, vsque in altissima quæ fecisti magnalia, Deus quis similis tibi? *si.
Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conuersus viuificasti me: & de abyssis terræ iterum reduxisti me:
Multiplicasti magnificentiam tuam: & conuersus consolatus es me.
Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, Deus: Psallam tibi in cithara, sanctus Israel.
Exultabunt labia mea cum cantauero tibi: & anima mea quam redemisti.
Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

Psalmus in Salomonem.

HEB. 72. LXXI.

A DEus iudicium tuum regi da: & iustitiã tuam filio regis,
Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.
Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.
Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
Et permanebit cum sole & ante lunam in generatione "& generationem'. "generatiõnum. 2.
Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut stillicidia stillantia super terram.
Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis: donec auferatur luna,
Et dominabitur à mari vsque ad mare: & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.
‖Coram illo procident Aethiopes: & inimici eius terram lingent. Isa. 60. Matth. 2.
Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent:
Et adorabunt eum omnes reges*: omnes gentes seruient ei, *terræ. C
Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.
Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas faciet.
Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorũ: & honorabile nomen eorum coram illo.
Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicẽt ei.
Et erit firmamentũ in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus eius: & florebũt de ciuitate sicut fœnum terræ. D
Sit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.
Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.

Et be-

Et benedictum nomẽ maiestatis eius in æternum,& replebitur maiestate eius omnis terra.fiat,fiat.

Defecerunt laudes Dauid filij Iesse.

Psalmus Asaph.

HEB.73. LXXII.

A QVàm bonus Israel Deus his qui recto sunt corde?

Mei autẽ penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei,

Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorũ videns.

Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.

In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur:

Ideo tenuit eos superbia,operti sunt iniquitate & impietate sua.

Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.

B Cogitauerunt,& locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt.

Posuerunt in cœlum os suum:& lingua eorũ transiuit in terra.

Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.

Et dixerunt,Quomodo scit Deus,& si est scientia in excelso?

Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias.

Et dixi,Ergo sine causa iustificaui cor meũ, & laui inter innocentes manus meas:

Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

C Si dicebam,Narrabo sic:ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.

Existimabam vt cognoscerem hoc: labor est ante me,

Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.

Veruntamen propter dolos posuisti eis:deiecisti eos dum alleuarentur.

Quo modo facti sunt in desolationem? subito defecerunt:perierunt propter iniquitatem suam.

Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt:& ego ad nihilum redactus sum,& nescisi,

D Vt iumentum factus sum apud te:& ego semper tecum.

Tenuisti manum dexteram meam:& in volũtate tua deduxisti me,& cum gloria suscepisti me.

Quid enim mihi est in cœlo?& à te quid volui super terram?

Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei,& pars mea Deus in æternum.

Quia ecce,qui elongant se à te,peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te.

Mihi autem adhærere Deo bonum est,ponere in Domino Deo spem meam:

Vt annuntiem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

Intellectus Asaph.

LXXIII. HEB.74.

A VT quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?

Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.

Redemisti virgã hæreditatis tuæ: "mons' Sion in quo habitasti in eo. "montem.1.

Leua manus tuas in superbias eorum in finẽ: quanta malignatus est inimicus in sancto?

Et gloriati sunt qui oderunt te: in medio solennitatis tuæ.

Posuerunt signa sua,signa: & non cognouerunt sicut in exitu super summum.

Quasi in sylua lignorum securibus exciderunt ianuas eius in idipsum:in securi & ascia deiecerunt eam. B

‖Incenderunt igni sanctuarium tuum:in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. 4.Reg.25.c

Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul, Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra,

Signa nostra non vidimus, iam non est propheta:& nos non cognoscet amplius.

Vsquequo Deus improperabit inimicus,irritat aduersarius nomen tuum in finem?

Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem? C

‖Deus autem rex noster ante secula: operatus est salutem in medio terræ. Luc.1.g.

Tu confirmasti in virtute tua mare:contribulasti capita draconum in aquis.

Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Aethiopum.

Tu dirupisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios ethan.

Tuus est dies, & tua est nox:tu fabricatus es auroram & solem.

Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea.

Memor esto huius, inimicus improperauit Domino:& populus insipiens incitauit nomen tuum. D

Ne tradas bestijs "animas' confitentes" tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem. "animã cõfitentem.9. "cõfitẽtiũ. 4

Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt,qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

Ne auertatur humilis factus confusus:pauper & inops laudabunt nomen tuum.
Exurge Deus,iudica causam tuam:memor esto improperiorum tuorum,eorum quæ ab insipiente sunt tota die.
Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

In finem ne "corrumpas", Psalmus cantici Asaph. LXXIIII.

"disperdas:5 HEB.75:

CONfitebimur tibi Deus:cõfitebimur, & inuocabimus nomen tuum.
Narrabimus mirabilia tua: cum accepero tempus,ego iustitias iudicabo.
Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea:ego confirmaui columnas eius.
Dixi iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquentibus,Nolite exaltare cornu:
Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatem:
Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus: quoniam Deus iudex est.
Hunc humiliat,& hunc exaltat:quia calix in manu Domini vini meri plenus misto:
Et inclinauit ex hoc in hoc:verũtamẽ fæx eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.
Ego autem annuntiabo in seculum: cantabo Deo Iacob.
Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua iusti.

In finem in laudibus,Psalmus Asaph,canticum ad Assyrios. LXXV. HEB.76.

NOtus in Iudæa Deus:in Israel magnũ nomen eius.
Et factus est in pace locus eius:& habitatio eius in Sion.
"arcum.5 Ibi confregit potentias "arcum,'scutum, gladium,& bellum.
Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis:turbati sunt omnes insipientes corde.
Dormierunt somnum suum: & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarũ in manibus suis.
Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt qui ascenderunt equos.
Tu terribilis es, & quis resistet tibi?ex tunc ira tua.
De cœlo auditum fecisti iudicium: terra tremuit & quieuit
Cum exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.
Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi:& reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.
Vouete,& reddite Domino Deo vestro:omnes qui in circuitu eius affertis munera
Terribili & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

In finem pro Idithun, Psalmus Asaph. LXXVI HEB.77.

VOce mea ad Dominum clamaui: vo Infra.141.0
ce mea ad Deum,& intendit mihi. A
In die tribulationis meæ Deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum: & non sum deceptus:
Renuit cõsolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum,& exercitatus sum: & defecit spiritus meus.
Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus sum,& non sum locutus.
Cogitaui dies antiquos:& annos æternos in mente habui.
Et meditatus sum nocte cum corde meo: & B
exercitabar, & scopebam spiritum meum.
Nunquid in æternum proijciet Deus, "aut" "&.8
non apponet vt complacitior sit adhuc?
Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem?
Aut obliuiscetur miserere Deus?aut continebit in ira sua misericordias suas?
Et dixi,Nunc cœpi:hæc mutatio dexteræ Excelsi.
Memor fui operum Domini: quia memor C
ero ab initio mirabilium tuorum.
Et meditabor in omnibus operibus tuis:& in adinuentionibus tuis exercebor.
Deus in sancto via tua:quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus qui facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtutem tuam: redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob & Ioseph.
Viderunt te aquæ Deus,viderunt te aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.
Multitudo sonitus aquarũ:vocẽ dederũt nubes. D
Etenim sagittæ tuæ trãseũt:vox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ:commota est & contremuit terra.
In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis:& vestigia tua non cognoscentur.
Deduxisti sicut oues populum tuum in ma- Exod.14.0
nu Moysi & Aaron.

Intellectus Asaph. LXXVII. HEB.78.

ATtendite populemeus legẽ meã:incli A
nate aurẽ vestrã in verba oris mei.
Aperiam in parabolis os meum: lo- Matth.13.0
quar propositiones ab initio.
Quanta audiuimus & cognouimus ea: & patres nostri narrauerunt nobis,
Non sunt occultata à filijs eorum in generatione altera,
Narrantes laudes Domini,& virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.

Et

Et ſuſcitauit teſtimonium in Iacob: & legem poſuit in Iſrael,
Quanta mandauit patribus noſtris nota facere ea filijs ſuis: vt cognoſcat generatio altera,
Filij qui naſcentur, & exurgent, & narrabunt filijs ſuis,
Vt ponant in Deo ſpem ſuam, & non obliuiſcantur operum Dei, & mandata eius exquirant.
Ne fiant ſicut patres eorum, generatio praua & exaſperans,
Generatio quæ non direxit cor ſuum, & non
B eſt creditus cum Deo ſpiritus eius.
Filij Ephrem intendentes & mittentes arcũ, conuerſi ſunt in die belli.
Non cuſtodierunt teſtamentum Dei: & in lege eius noluerunt ambulare.
Et obliti ſunt benefactorum eius, & mirabilium eius, quæ oſtendit eis.
Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos.
Exod.14.e Exo.13.14. e.f. ‖Interrupit mare, & perduxit eos: & ſtatuit aquas quaſi in vtre.
Pſa.104.d Exod.17.b ‖Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.
Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abyſſo multa.
"eduxit.3. Et eduxit aquam de petra: & "deduxit' tanquã flumina aquas.
Et appoſuerunt adhuc peccare ei: in iram excitauerunt Excelſum in inaquoſo.
Et tentauerunt Deum in cordibus ſuis vt peterent eſcas animabus ſuis.
Nume.11.a ‖Et male locuti ſunt de Deo: dixerunt, Nunquid poterit Deus parare mẽſam in deſerto?
Nu.20.b. ‖Quoniam percuſſit petram, & fluxerunt aquæ,
C & torrentes inundauerunt:
Nunquid & panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo?
Nume.11.a ‖Ideo audiuit Dominus, & diſtulit: & ignis accenſus eſt in Iacob, & ira aſcendit in Iſrael:
Quia non crediderunt in Deo, nec ſperauerunt in ſalutari eius.
Et mandauit nubibus déſuper, & ianuas cœli aperuit,
Exod.16.c Nume.11.b ‖Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis.
Ioan.6.d. ‖Panem angelorum manducauit homo: ciboria miſit eis in abundantia.
1.Cor.10.a Nume.11.g ‖Tranſtulit Auſtrum de cœlo: & induxit in virtute ſua Africum.
Et pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes: & ſicut arenam maris volatilia pennata,
Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum, circa tabernacula eorum.
Et manducauerunt & ſaturati ſunt nimis, & deſyderium eorũ attulit eis: non ſunt fraudati à deſiderio ſuo.
‖Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum: & Nume.11.g
ira Dei aſcendit ſuper eos, D
Et occidit pingues eorum, & electos Iſrael impediuit.
In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.
Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum feſtinatione.
Cum occideret eos, quærebant eum: & reuertebantur: & diluculo veniebant ad "eum'. "Deum
Et rememorati ſunt quia Deus adiutor eſt eorum: & Deus excelſus redemptor eorum eſt.
Et dilexerunt eum in ore ſuo, & lingua ſua mentiti ſunt ei:
Cor autem eorum non erat rectum cum eo: nec fideles habiti ſunt in teſtamento eius.
Ipſe autem eſt miſericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non diſperdet eos.
Et "abundauit' vt auerteret iram ſuam: & non "multiplicauit accendit omnem iram ſuam. 1.
Et recordatus eſt quia caro ſunt: ſpiritus vadens, & non rediens.
Quoties exacerbauerunt eum in deſerto, in E
iram concitauerunt eum in inaquoſo?
Et conuerſi ſunt, & tentauerunt Deum: & ſanctum Iſrael exacerbauerunt.
Non ſunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis,
Sicut poſuit in Aegypto ſigna ſua, & prodigia ſua in campo Taneos.
‖Et conuertit in ſanguinem flumina eorum, Exod.7.d
& imbres eorum, ne biberent.
‖Miſit in eos cynomyiam, & comedit eos: & Exod.8.a.f
ranam, & diſperdidit eos.
‖Et dedit ærugini fructus eorum: & labores Exod.10.c
eorum locuſtæ.
‖Et occidit in grandine vineas eorum: & mo- Exo.9.a.c
ros eorum in pruina.
Et tradidit grandini iumenta eorum: & poſſeſsionem eorum igni.
Miſit in eos iram indignationis ſuæ: indignationem, & iram, & tribulationem: "immiſ- "immiſsiones' per angelos malos. nem.12.
Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ, *non pepercit à *&.6.
morte animabus eorum, & iumenta eorum in morte concluſit.
‖Et percuſſit omne primogenitum in Ter- Exod.12.d.
ra-Aegypti: primitias" omnis laboris' eorũ "laborum.4
in tabernaculis Cham. F
‖Et abſtulit ſicut oues populum ſuum: & per- Exod.14.e
duxit eos tanquam gregem in deſerto.
Et eduxit eos in ſpe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.
Et induxit eos in montem ſanctificationis ſuæ, montem quem acquiſiuit dextera eius.
‖Et eiecit à facie eorum Gentes: & ſorte diui- Ioſue.13.b.

sit eis terram in funiculo distributionis.
Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.
Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum: & testimonia eius nō custodierunt.
Et auerterunt se, & non seruauerunt pactū: quemadmodum patres eorū, conuersi sunt in arcum prauum.
In iram concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eū prouocauerunt.
Audiuit Deus, & spreuit: & ad nihilum redegit valde Israel.
G Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum vbi habitauit in hominibus.
Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum: & pulchritudinē eorum in manus inimici.
Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam spreuit.
Iuuenes eorum comēdit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.
Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.
Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus à vino:
Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.
Et repulit tabernaculum Ioseph: & tribum Ephraim non elegit:
Sed elegit tribū Iuda, montē Siō quē dilexit.
Et ædificauit sicut vnicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in secula.
1.Reg.16.c ‖Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eū de gregibus ouiū: deposit fœtātes accepit eū,
Pascere Iacob seruum suum, & Israel hæreditatem suam.
Et pauit eos in innocētia cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

HEB.79. *Psalmus Asaph.* LXXVIII.

A DEus, venerunt Gentes in hæreditatē tuam, polluerunt templum sanctū tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam.
Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cœli: carnes sanctorum tuorum bestijs terræ.
Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret.
B Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt.
Vsquequo Domine irascēris in finem, accēdetur velut ignis zelus tuus?
Iere.10.d. ‖Effunde iram tuam in Gentes quæ te non nouerunt: & in regna quæ nomen tuum non inuocauerunt:
Quia comederunt Iacob: & locum eius desolauerunt.
‖Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordiæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis. Isaiæ.64.d C
Adiuua nos Deus salutaris noster: ▹ & ' propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum: ▹.6.
Ne fortè dicant in gentibus, Vbi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris
Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est: introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum. D
Secundum magnitudinem brachij tui posside filios mortificatorum.
Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum quod exprobrauerunt tibi Domine.
Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ confitebimur tibi in seculum,
In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.

In finem, pro ijs qui commutabunt, testimonium Asaph, Psalmus. LXXIX. HEB.80.

QVi regis Israel, intende: qui deducis velut ouem, Ioseph. A
Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Ben-iamin & Manasse.
Excita potentiam tuam, & veni vt saluos facias nos.
Deus conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.
Domine Deus virtutum, quousque irascēris super orationem serui tui?
Cibabis nos pane lachrymarum: & potum dabis nobis in lachrymis in mensura? B
Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.
Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam & salui erimus.
Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantasti eam.
Dux itineris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram.
Operuit montes vmbra eius: & arbusta eius C cedros Dei.
Extendit palmites suos vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius.
Vt quid destruxisti maceriam eius, & vindemiant eā omnes qui prætergrediūtur viā?
Exterminauit eam aper de sylua: & singularis ferus depastus est eam.
Deus virtutum conuertere: respice de cœlo, & vide, & visita vineam istam.
Et perfice eam quā plantauit dextera tua: & super filiū ▹ hominis' quē confirmasti tibi. ▹.7.

Incensa

D Incensa igni & suffossa, ab increpatione vultus tui peribunt.
Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ : & super filiũ hominis quem confirmasti tibi.
Et non discedimus à te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.
Domine Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

In finem pro torcularibus Psalmus ipsi Asaph, quinta sabbathi.

HEB. 81.

LXXX.

A EXultate Deo adiutori nostro: iubilate Deo Iacob.
Sumite spalmum, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.
B Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ,
Quia præceptum in Israel est, & iudicium Deo Iacob.
Gene. 41. f ‖Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de Terra-Aegypti: linguam quam nõ nouerat audiuit.
B Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius in cophino seruierunt.
In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, exaudiui te in abscondito tẽpestatis: ‖probaui te apud aquam contradictionis.
Exod. 17. b
Exod. 20. a. ‖Audi populus meus, & contestabor te: Israel si audieris me, non erit in te Deus recens,
C neque adorabis Deum alienum.
Ego enim sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de Terra-Aegypti : dilata os tuum, & implebo illud.
Et non audiuit populus meus vocem meam: & Israel non intendit mihi.
Actu. 14. c. ‖Et dimisi eos secundum desyderia cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.
Baruc. 3. b. ‖Si populus meus audisset me: Israel si in vijs
D meis ambulasset:
Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: & super tribulantes eos misissem manum meam.
Inimici Domini mentiti sunt ei : & erit tempus eorum in secula.
Et cibauit eos ex adipe frumenti : & de petra, melle saturauit eos.

Psalmus Asaph.

HEB. 82.

LXXXI.

DEus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos diiudicat.
Vsquequo iudicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis?
Iudicate egeno & pupillo: humilem & paupe
Pro. 24. a. rem iustificate.
‖Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate.
Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: mouebuntur omnia fundamenta terræ.
‖Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. Ioan. 10. g
Vos autem sicut homines moriemini: & sicut vnus de principibus cadetis.
Surge Deus, iudica terram: quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

Canticum Psalmi Asaph.

HEB. 83.

LXXXII.

DEus quis similis erit tibi? ne taceas, ne A
que compescaris Deus,
Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te, extulerunt caput.
Super populum tuum malignauerunt consilium : & cogitauerunt aduersus sanctos tuos.
Dixerunt, Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israel vltrà.
Quoniam cogitauerunt vnanimiter : simul B
aduersum te testamentum disposuerunt, tabernacula Idumæorum & Ismahelitæ,
Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.
Etenim Assur vẽnit cũ illis : facti sunt in adiutorium filijs Lot.
‖Fac illis sicut Madian & Sisaræ : ‖sicut Ia- Iudi. 7. f. Iudi. 4. d.
bin in torrente Cisson.
Disperierunt in Endor : facti sunt vt stercus C
terræ.
‖Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb, & Iudi. 7. g.
Zébee, & Salmana,
Omnes principes eorum: qui dixerunt, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.
Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.
Sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flã- D
ma comburens montes:
Ita persequêris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos.
Imple facies eorum ignominia : & quærent nomen tuum Domine.
Erubescant & conturbentur in seculum seculi: & confundantur & pereant.
Et cognoscant quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus ‖in omni terra'. ‖*superõnem terram. 2.*

In finem pro torcularibus filijs Core Psalmus.

HEB. 84.

LXXXIII.

QVàm dilecta tabernacula tua Domine A
virtutũ: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.
Cor meum & caro mea exultauerunt in Deũ viuum.
Etenim passer inuênit sibi domum: & turtur nidum sibi vbi ponat pullos suos,
Altaria tua Domine virtutum, rex meus & Deus meus.
Beati qui habitant in domo tua*: in secula se *Domine.
B culorum laudabunt te.

Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit, in valle lachrymarum in loco quem posuit.

benedictiones Etenim benedictiones dabit legislator, ibunt
C de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.

Domine Deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe Deus Iacob.

Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui:

Quia melior est dies vna in atrijs tuis super millia.

D Elegi abiectus esse in domo Dei mei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorũ.

Dominus. Quia misericordiam & veritatẽ diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus.

Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.

In finem filijs Core Psalmus.

HEB. 85. LXXXIIII.

A BEnedixisti Domine terram tuam: auertisti captiuitatem Iacob.

Remisisti iniquitatem plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum.

Mitigasti omnem iram tuam: auertisti ab ira indignationis tuæ.

Conuerte nos Deus salutaris noster: & auerte iram tuam à nobis.

B Nunquid in æternum irascêris nobis? aut extendes iram tuam à generatione in generationem?

Deus tu conuersus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te.

Ostende nobis Domine misericordiam tuã: & salutare tuum da nobis.

Audiã quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.

C Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor,

Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius: vt inhabitet gloria in terra nostra.

Misericordia & veritas obuiauerunt sibi: iustitia & pax osculatæ sunt.

D Veritas de terra orta est: & iustitia de cœlo prospexit.

Etenim Dominus dabit benignitatem: & terra nostra dabit fructum suum.

Iustitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos.

Oratio ipsi Dauid.

HEB. 86. LXXXV.

A INclina Domine aurem tuam, & exaudi me: quoniam inops & pauper sum ego.

Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: saluum fac seruum tuum Deus meus sperantem in te.

Miserere mei Domine, quoniam ad te clamaui tota die: lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui. clamabo. Ioel. 2. c.

Quoniã tu Domine suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te.

Auribus percipe Domine orationem meam: B
& intende voci deprecationis meæ.

In die tribulationis meæ clamaui ad te: quia exaudisti me.

Non est similis tui in dijs Domine: & non est secundum opera tua.

Omnes gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine: & glorificabunt nomen tuum:

Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: C
tu es Deus solus.

Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meum vt timeat nomen tuum.

Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum:

Quia misericordia tua magna est super me: & eruisti animam meã ex inferno inferiori.

Deus, iniqui insurrexerunt super me, & syna D
gôga potentium quæsierunt animam meã: & non proposuerunt te in conspectu suo.

Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiẽs, & multæ misericordiæ, & verax.

Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo: & saluum fac filium ancillæ tuæ.

Fac mecum signum in bonum, vt videãt qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuisti me & consolatus es me.

Filijs Core Psalmus cantici.

HEB. 87. LXXXVI.

FVndamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.

Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.

Memor ero Raab & Babylonis scientium me.

Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic,

Nunquid Sion dicet, Homo, & homo natus est in ea: & ipse fundauit eam Altissimus?

Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum, horum qui fuerunt in ea.

Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

Canticum Psalmi filijs Core in finẽ pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitæ.

HEB. 88. LXXXVII.

DOmine Deus salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te: A

Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam:

Quia

Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquauit.
Aestimatus sum cum descendentibus in lacū: factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber.
Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt.
B Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis, & in vmbra mortis.
Super me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.
Longe fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi.
Traditus sum, & non egrediebar: oculi mei languerunt præ inopia.
Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.
C Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?
Nunquid narrabit aliquis in sepulchro miseri cordiā tuam, & veritatē tuā in perditione?
Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua: & iustitia tua in terra obliuionis?
Et ego ad te Domine clamaui: & mane oratio mea præueniet te.
Vt quid Domine repellis orationem meam:
D auertis faciem tuam à me?
Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea: exaltatus autem, humiliatus sum & cō turbatus.
In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui con turbauerunt me.
Circundederunt me sicut aqua: tota die circundederunt me simul.
Elongasti à me amicum & proximum, & notos meos à miseria.

HEB. 89. *Intellectus Ethan Ezrahitæ.* LXXXVIII.

A Misericordias Domini in æternum cantabo.
In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.
Quoniam dixisti, In æternum misericordia ædificabitur: in cœlis præparabitur veritas tua in eis.
2.Reg.7.c. Disposui testamentum electis meis, ‖ iuraui Dauid seruo meo, Vsque in æternum præparabo semen tuum.
Et ædificabo in generationem & generationem sedem tuam.
Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuā in ecclesia sanctorū.
Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, similis erit Deo in filijs Dei?
B Deus qui glorificatur in cōcilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.
Domine Deus virtutū, quis similis tibi? potēs es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.
Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.
Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
‖Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem terræ Gene.1.a.
& plenitudinem eius tu fundasti: aquilonem & mare tu creasti.
Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potentia.
Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua: iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ.
Misericordia & veritas præcedent faciē tuam: C
beatus populus qui scit iubilationem.
Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.
Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.
Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.
Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, Posui adiutorium "in potente": ▷ &' exaltaui electum de plebe mea. "*super potentem.*2. ▷.4.
‖Inueni Dauid seruum meum: oleo sancto D
meo vnxi eum. 2.Reg.16.c
Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum "confortabit' eum. Actu.13.d. "*confirmabit.*6.
Nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non apponet nocere ei.
Et concidam à facie ipsius inimicos eius: & odientes eum in fugam conuertam.
Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.
Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.
Ipse "inuocauit' me, Pater meus es tu: Deus "*inuocabit.*8.
meus & susceptor salutis meæ.
Et ego primogenitum ponam illū: excelsum præ regibus terræ.
In æternū seruabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.
Et ponam in seculum seculi semen eius: & E
thronum eius sicut dies cœli.
Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint:
Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint:
Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.
Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque* nocebo' in veritate mea, "*decipiam.*8.
Neq; prophanabo testamētum meum, & quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.
Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mētiar: 2.Reg.7.d
‖semen eius in æternum manebit. Iohan.12.e
Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, F
& sicut

& ſicut luna perfecta in æternum: & teſtis in cœlo fidelis.

Tu vero repuliſti & deſpexiſti: diſtuliſti Chriſtum tuum.

*Euertiſti.8 "Auertiſti'teſtamentum ſerui tui: prophanaſti in terra ſanctuarium eius.

Deſtruxiſti omnes ſepes eius: poſuiſti firmamentum eius formidinem.

Diripuerunt eum omnes tranſeuntes viam: factus eſt opprobrium vicinis ſuis.

*inimicorũ eius.1. Exaltaſti dexteram "deprimentium eum': lætificaſti omnes inimicos eius.

G Auertiſti adiutorium gladij eius: & non es auxiliatus ei in bello.

Deſtruxiſti eum ab emundatione: & ſedem

*in terram.1 eius "in terra colliſiſti.

Minoraſti dies temporis eius: perfudiſti eum confuſione.

Vſquequo Domine auertis in finem: exardeſcet ſicut ignis ira tua?

Memorare quæ mea ſubſtantia: nunquid enim vane conſtituiſti omnes filios hominum?

Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem:eruet animam ſuam de manu inferi?

Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ Domine:

2.Reg.7.c. ‖ſicut iuraſti Dauid in veritate tua?

Memor eſto Domine opprobrij ſeruorum tuorum (quod continui in ſinu meo) multarum gentium,

Quod exprobrauerunt inimici tui Domine, quod exprobrauerunt, commutationem Chriſti tui.

Benedictus Dominus in æternum:fiat fiat.

Oratio Moyſi hominis Dei.

HEB.90. LXXXIX.

A DOmine,refugium factus es nobis à generatione in generationem.

*&.8. Priuſquam montes fierent, "aut' formaretur terra & orbis:à ſeculo & vſque in ſeculum tu es Deus.

Ne auertas hominem in humilitatem:& dixiſti, Conuertimini filij hominum.

Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna quæ præterijt,

Et cuſtodia in nocte: quæ pro nihilo habentur,eorum anni erunt.

B Mane ſicut herba tranſeat, mane floreat & tranſeat:veſpere decidat,induret,& areſcat.

Quia defecimus in ira tua,&in furore tuo turbati ſumus.

Poſuiſti iniquitates noſtras in cõſpectu tuo: ſeculũ noſtrum in illuminatione vultus tui.

Quoniam omnes dies noſtri defecerunt:& in ira tua defecimus.

Eccle.18.a. ‖Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur:dies annorum noſtrorum in ipſis, ſeptuaginta anni.

Si autem in potentatibus,octoginta anni: & C amplius eorum,labor & dolor.

Quoniam ſuperuenit manſuetudo, & corripiemur.

Quis nouit poteſtatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?

Dexteram tuã ſic notam fac:& eruditos corde in ſapientia.

Conuertere Domine,vſquequo? & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos.

Repleti ſumus mane miſericordia tua: & ex- D ultauimus, & delectati ſumus in omnibus diebus noſtris.

Lætati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti:annis quibus vidimus mala.

Reſpice in ſeruos tuos,& in opera tua: & dirige filios eorum.

Et ſit ſplẽdor Domini Dei noſtri ſuper nos, & opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos:& opus manuum noſtrarum dirige.

Laus cantici Dauid.

HEB.90. XC.

QVi habitat in adiutorio Altiſsimi, in A protectione Dei cœli commorabitur.

Dicet Domino ſuſceptor meus es tu, & refugium meum,Deus meus ſperabo in eum.

Quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium,& à verbo aſpero.

*Scapulis ſuis obumbrabit tibi: & ſub pennis *Iu.4.* eius ſperabis,

Scuto circundabit te veritas eius: non time- B bis à timore nocturno,

A ſagitta volante in die, à negotio perambulãte in tenebris,ab incurſu & demonio meridiano.

Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis:ad te autẽ non appropinquabit.

Veruntamen oculis tuis conſyderabis:& retributionem peccatorum videbis.

Quoniam tu es Domine ſpes mea: Altiſsimũ C poſuiſti refugium tuum.

Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

Quoniam ‖angelis ſuis mandauit de te vt cu Matth.4.b Luc.4.b. ſtodiant te in omnibus vijs tuis.

In manibus portabunt te: ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis,& cõ D culcabis leonem & draconem.

Quoniam in me ſperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.

Clamauit ad me,& exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione:eripiam eum & glorificabo eum.

Longitudine dierum replebo eum: & oſtendam illi ſalutare meum.

Pſalmus

HEB. 92. *Psalmus cantici in die sabbathi.* XCI.

BOnum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime:
Ad annuntiandum mane misericordiã tuam, & veritatem tuam per noctem.
In decachordo psalterio, cum cantico, in cithara.
Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.
Infr. 103. c. ‖Quàm magnificata sunt opera tua Domine? nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.
Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem,
Vt intereant in seculum seculi, (tu autem altissimus in æternum Domine)
Quoniã ecce inimici tui Domine? quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.
Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia huberi.
*ab. 3. Et despexit oculus meus inimicos meos: & * insurgentibus in me malignantibus, audiet auris mea.
*c. 3. Iustus vt palma florebit: * sicut cedrus Libani multiplicabitur.
Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebunt.
Adhuc multiplicabuntur in senecta huberi. & bene patientes erunt: vt annuntient
Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo.

Laus cantici ipsi Dauid in die ante sabbathũ, quando fundata est terra.

HEB. 93. XCII.

DOminus regnauit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur.
Parata sedes tua ex tunc: à seculo tu es.
Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina vocem suam:
Eleuauerunt flumina fluctus suos à vocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dominus.
Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum.

Psalmus ipsi Dauid quarta sabbathi.

HEB. 94. XCIII.

A DEus vltionum Dominus: Deus vltionum liberè egit.
Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis.
Vsquequo peccatores Domine, vsquequo peccatores gloriabuntur,
Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquẽtur omnes qui operantur iniustitiam?
Populum tuum Domine humiliauerunt: & hæreditatem tuam vexauerunt.
Viduam & aduenam interfecerunt: & pupil- B los occiderunt.
Et dixerunt, Non videbit Dominus: nec intelliget Deus Iacob.
Intelligite insipientes in populo & stulti aliquando sapite.
Qui plantauit aurẽ, non audiet? aut qui finxit oculum, non consyderat?
Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam?
Dominus scit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt.
Beatus homo quem tu erudieris Domine, & C de lege tua docueris eum.
Vt mitiges ei à diebus malis: donec fodiatur peccatori fouea,
Quia non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet:
Quoadusque iustitia conuertatur in iudiciũ: & qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.
Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?
Nisi quia Dominus adiuuit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.
Si dicebam, Motus est pes meus: misericordia D tua Domine adiuuabat me.
Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.
Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis *laborem in præcepto? *dolorem. 7.
Captabunt in animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.
Et factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium spei meæ.
Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus Deus noster.

Laus cantici ipsi Dauid.

XCIIII. HEB. 95.

VEnite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro:
Præoccupemus faciem eius in confessione: & in psalmis iubilemus ei:
Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes deos:
Quia in manu eius sunt fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.

Quoniam

Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud: & ſiccam manus eius formauerunt.
Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum qui fecit nos: quia ipſe eſt Dominus Deus noſter,
Et nos populus paſcuæ eius, & oues manus eius.
Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra. Heb.3.b.
Sicut in irritatione ſecundum diem tentationis in deſerto,
Vbi tentauerunt me patres veſtri: probauerunt, & viderunt opera mea.
Quadraginta annis offenſus fui generationi illi: & dixi, Semper hi errant corde. Heb.4.
Et iſti non cognouerunt vias meas: vt iuraui in ira mea, Si introibũt in requiem meam.

Canticum ipſi Dauid quando domus ædificabatur poſt captiuitatem. 1.*Paral.*16.c.

HEB. 96. 1.Par.16.c.

XCV.

CAntate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra.
Cantate Domino, & benedicite nomini eius: annuntiate de die in diem ſalutare eius.
Annuntiate inter Gẽtes gloriam eius: in omnibus populis mirabilia eius.
Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis eſt ſuper omnes Deos.
Quoniam omnes dij Gentium dæmonia: Dominus autem cœlos fecit.
Confeſsio & pulchritudo in conſpectu eius: ſanctimonia & magnificentia in ſanctificatione eius.
Afferte Domino patriæ Gentium, afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius.
Tollite hoſtias, & introite in atria eius: adorate Dominum in atrio ſancto eius.
Commoueatur à facie eius vniuerſa terra: dicite in Gentibus quia Dominus regnauit.
Etenim correxit orbem terræ qui non commouebitur: iudicabit populos in æquitate.
Lætentur cœli & exultet terra, commoueatur mare & plenitudo eius: gaudebunt campi, & omnia quæ in eis ſunt.
Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum à facie Domini, quia venit, quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate ſua.

Huic Dauid quando terra eius reſtituta eſt ei.

HEB. 97.

XCVI.

DOminus regnauit, exultet terra: lætentur inſulæ multæ.
Nubes & caligo in circuitu eius: iuſtitia & iudicium correctio ſedis eius.
Ignis ante ipſum præcedet: & inflammabit in circuitu inimicos eius.
Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit, & cõmota eſt terra.
Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini: à facie Domini omnis terra.
Annuntiauerunt cœli iuſtitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius. Exo.20.d.
Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulachris ſuis. Leuit.26.d Deut. 5. d
Adorate eum omnes angeli eius: audiuit, & lætata eſt Sion. Heb.1.c.
Et exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua Domine:
Quoniam tu Dominus altiſsimus ſuper omnem terram, nimis exaltatus es ſuper omnes deos.
Qui diligitis Dominũ, odite malum: cuſtodit Dominus animas ſanctorum ſuorum, de manu peccatoris liberabit eos. Amos.5.d. Rom.12.b. peccatoris 4.
Lux orta eſt iuſto: & rectis corde lætitia.
Lætamini iuſti in Domino: & confitemini memoriæ ſanctificationis eius.

Pſalmus ipſi Dauid. HEB.98.

XCVII.

CAntate Domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.
Saluauit ſibi dextera eius: & brachium ſanctum eius.
Notum fecit Dominus ſalutare ſuum: in cõſpectu Gentium reuelauit iuſtitiam ſuam. Iſaiæ. 52.c. 63.b.
Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & veritatis ſuæ domui Iſrael:
Viderunt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri.
Iubilate Domino omnis terra: cantate, & exultate, & pſallite.
Pſallite Domino in cithara, in cithara & voce pſalmi: in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.
Iubilate in conſpectu regis Domini: moueatur mare & plenitudo eius: orbis terrarum & qui habitant in eo.
Flumina plaudent manu, ſimul montes exultabunt à conſpectu Domini: quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iuſtitia, & populos in æquitate.

Pſalmus ipſi Dauid. HEB.99.

XCVIII.

DOminus regnauit, iraſcantur populi: qui ſedes ſuper cherubim, moueatur terra. ſedet.1.
Dominus in Sion magnus: & excelſus ſuper omnes populos.
Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile & ſanctum eſt: & honor regis iudicium diligit.

Tu pa-

Tu parasti directiones iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.
Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.
Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius:
Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos:in columna nubis loquebatur ad eos.
Custodiebant testimonia eius,& præceptum quod dedit illis.
Domine Deus noster tu exaudiebas eos:Deus tu propitius fuisti eis,& vlciscens in omnes adinuentiones eorum.
Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto eius:quoniam sanctus Dominus Deus noster.

Psalmus in confessione.

HEB.100. XCIX.

IVbilate Deo omnis terra: seruite Domino in lætitia:
Introite in conspectu eius in exultatione.
Scitote quoniam Dominus ipse est Deus:ipse fecit nos,& non ipsi nos,
Populus eius & oues pascuæ eius. introite portas eius in confessione,atria eius in hymnis:confitemini illi,
Laudate nomen eius:quoniam suauis est Dominus,in æternum misericordia eius,& vsque in generationem & generationem veritas eius.

HEB.101. *Psalmus ipsi Dauid.*

C.

MIsericordiam & iudicium cantabo tibi Domine:
Psallam,& intelligam in via immaculata quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.
Non proponebam ante oculos meos rem iniustam:facientes præuaricationes odiui.
Non adhæsit mihi cor prauum: declinantem à me malignum non cognoscebam.
Detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar.
Superbo oculo & insatiabili corde cum hoc non edebam.
Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeãt mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.
Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua,non direxit in conspectu oculorum meorum.
In matutino interficiebam omnes peccatores terræ:vt disperderẽ de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

Oratio pauperis cum anxius fuerit, & coram Domino effuderit precem suam.

CI.

DOmine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat. HEB.102.
Non auertas faciemtuam à me: in qua cunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.
In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.
Quia defecerunt sicut fumus dies mei:& ossa mea sicut cremium aruerunt.
Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.
A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.
Similis factus sum pellicano solitudinis: factus sum sicut nicticorax in domicilio.
Vigilaui & factus sum sicut passer solitarius in tecto.
Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me aduersum me iurabant.
Quia cinerem tanquã panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.
A facie iræ *indignationis tuæ: quia eleuans allisisti me. *&.5.
Dies mei sicut vmbra declinauerunt: & ego sicut fœnum arui.
Tu autem Domine in æternum permanes:& memoriale tuum in generatione & generationem.
Tu exurgens *misereberis Sion:quia tempus miserendi eius, quia venit tempus. *Domine.8
Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: & terræ eius miserebuntur.
Et timebunt Gentes *nomen tuum Dominе,' & omnes reges terræ gloriam tuam. *nomen domini.3.
Quia ædificauit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.
Respexit in orationem humilium: & non spreuit precem eorum.
Scribantur hæc *in generatione altera:' & populus qui creabitur laudabit Dominum, *in generatione alterã.2
Quia prospexit de excelso sancto suo,Dominus de cœlo in terram aspexit:
Vt audiret *gemitus compeditorum,vt solueret filios interemptorum: *gemitum.3
Vt annuntient in Sion nomen Domini, & laudem eius in Ierusalem,
In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino.
Respondit ei in via virtutis suæ, Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.
Ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione & generationem anni tui.
‖Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cœli.
Ipsi peribunt,tu autem permanes:& omnes sicut

cut veſtimentum veteraſcent.
Et ſicut opertorium mutabis, eos & mutabũ tur:tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.
Filij ſeruorum tuorum habitabunt: & ſemen eorum in ſeculum dirigetur.

Ipſi Dauid.

HEB.103. CII.

A BEnedic anima mea Domino: & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.
Benedic anima mea Domino:& noli obliuiſci omnes retributiones eius.
Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui ſanat omnes infirmitates tuas.
Qui redimit de interitu vitam tuam:qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.
Qui replet in bonis deſyderium tuum: renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
Faciens miſericordias Dominus: & iudicium omnibus iniuriam patientibus.
B Notas fecit vias ſuas Moyſi:filijs Iſrael volũtates ſuas.
Num.14.c ‖Miſerator & miſericors Dominus: longanimis & multum miſericors.
Non in perpetuum iraſcetur: neque in æternum comminabitur.
Non ſecundum peccata noſtra fecit nobis: neque ſecundum iniquitates noſtras retribuit nobis.
C Quoniam ſecundum altitudinẽ cœli à terra: corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe.
Quantum diſtat ortus ab occidente: longè fecit à nobis iniquitates noſtras.
Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe: quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum.
Recordatus eſt quoniam puluis ſumus,homo ſicut fœnum dies eius:tanquam flos agri ſic efflorebit.
Quoniam ſpiritus pertranſibit in illo, & non ſubſiſtet:& non cognoſcet amplius locum ſuum.
Miſericordia autem Domini ab æterno & vſque in æternum ſuper timentes eum:
Et iuſtitia illius in filios filiorum,his qui ſeruant teſtamentum eius,
D Et memores ſunt mandatorum ipſius ad faciendum ea.
Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam: & regnum ipſius omnibus dominabitur.
p.7. Benedicite Domino ▷omnes' angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem ſermonum eius.
Benedicite Domino omnes virtutes eius: miniſtri eius qui facitis voluntatem eius.
Benedicite Domino omnia opera eius:in omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino.

Ipſi Dauid.

CIII. HEB.104.

B BEnedic anima mea Domino: Domine A Deus meus magnificatus es vehementer
Confeſsionem & decôrem induiſti: amictus lumine ſicut veſtimento.
Extendẽs cœlum ſicut pellem:qui tegis aquis ſuperiora eius.
Qui ponis nubem aſcenſum tuum:qui ambulas ſuper pennas ventorum.
‖Qui facis angelos tuos ſpiritus:& miniſtros Heb.1.c. tuos ignem vrentem.
Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam: non inclinabitur in ſeculum ſeculi.
Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius: ſuper montes ſtabunt aquæ.
Ab increpatione tua fugient:à voce tonitrui tui formidabunt.
Aſcendunt montes, & deſcendunt campi in locum quem fundaſti eis.
Terminum poſuiſti quem non tranſgredien B tur:neque conuertentur operire terram.
Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertranſibunt aquæ.
Potabunt omnes beſtiæ agri: expectabunt onagri in ſiti ſua.
Super ea volucres cœli habitabunt: de medio petrarum dabunt "voces." "γροσιν. ℔.
Rigans mõtes de ſuperioribus ſuis, de fructu operum tuorum ſatiabitur terra:
Producens fœnum iumentis, & herbam ſeruituti hominum,
Vt "educas' panem de terra: & vinum "lætificet' cor hominis: "educat. ℣. "Lætificat.
Vt exhilaret faciem in oleo:& panis cor honis confirmet.
Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani quas plantauit:illic paſſeres nidificabunt.
Herodij domus dux eſt eorum, montes excel C ſi ceruis:petra refugium herinacijs.
Fecit lunã in tempora:ſol cognouit occaſum ſuum.
Poſuiſti tenebras,& facta eſt nox:in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ.
Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi.
Ortus eſt ſol,& congregati ſunt,& in cubilibus ſuis collocabuntur.
Exibit homo ad opus ſuum: & ad operationẽ ſuam vſque ad veſperum.
Quàm magnificata ſunt opera tua Domine? omnia in ſapientia feciſti: impleta eſt terra poſſeſsione tua.
Hoc mare magnum,& ſpatioſum manibus:illic reptilia,quorum non eſt numerus.

Ani-

Animalia pusilla cum magnis: illic naues per transibunt:
D Draco iste quem formasti ad illudendum ei:
omnia à te expectant vt des illis escam in tempore.
Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.
Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.
Sit gloria Domini in seculum: lætabitur Dominus in operibus suis:
Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant.
Infr. 145.a ‖Cãtabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quamdiu sum.
Iucundum sit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino.
deficient. "Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint: benedic anima mea Domino.

Hallelu-ia.

CIIII.

HEB. 105. A 1. para. 16. b Isa. 12. ‖Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: annuntiate inter Gentes opera eius.
Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
Laudamini in nomine sancto eius: lætetur cor quærentium Dominum.
Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem eius semper.
Mementote mirabilium eius quæ fecit: prodigia eius & iudicia oris eius,
Semẽ Abrahã, serui eius: filij Iacob electi eius.
Ipse Dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius.
Memor fuit in seculum testamenti sui, verbi
Ge. 12. c. d quod mandauit in mille generationes,
‖Quod disposuit ad Abraham: & iuramenti sui ad Isaac.
Et statuit illud Iacob in præceptum, & Israel in testamentum æternum,
Dicens, Tibi dabo Terram Chanáan, funiculum hæreditatis vestræ.
Cum essent numero breui, pauciſsimi, & incolæ eius:
B Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges,
1. Par. 16. c. d. 2. Reg. 1. c. ‖Nolite tangere Christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.
Et vocauit famem super terram: & omne firmamentum panis contriuit.
Misit ante eos virum: in seruum venundatus est Ioseph.
‖Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransijt animam eius, donec veniret verbum eius. Gen. 17. f. 39. d.
Eloquium Domini inflammauit eum: ‖misit rex, & soluit eum: princeps populorum, & dimisit eum. Gen. 41. b.
‖Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ: Gen. 41. c.
Vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret:
‖Et intrauit Israel in Aegyptum, & Iacob accola fuit in Terra-Cham. Gen. 46. a
Et auxit populum suum vehementer: & firmauit eum super inimicos eius.
‖Conuertit cor eorum vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. Exod. 1. b. c. 3. c. 4. d. e.
‖Misit Moysen seruum suum: Aaron quem elegit ipsum. Exod. 7. a.
‖Posuit in eis verba signorum suorum & prodigiorum in Terra-Cham. Exod. 10. f
‖Misit tenebras, & obscurauit: & nõ exacerbauit sermones suos. Exod. 7. d.
‖Conuertit aquas eorum in sanguinem: & occîdit pisces eorum. Exod. 8. b
‖"Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. "Et dedit. 13
‖Dixit, & venit cynomya, & cinifes in omnibus finibus eorum. Ex. 8. & 9.
Posuit pluuias eorum grandinem: ignem cõburentem in terra ipsorum,
Et percussit vineas eorum & ficulneas eorũ: & contriuit lignum finium eorum.
‖Dixit, & venit locusta & bruchus, cuius nõ erat numerus: Exod. 10. c. d.
Et comẽdit omne fœnum in terra eorum: & D comẽdit omnem fructum terræ eorum.
‖Et percussit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum. Exo. 12. d.
‖Et Eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus. Exod. 13. d
Lætata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.
‖Expandit nubem in protectionem eorum: & ignem vt luceret eis per noctem. Exod. 13. d
‖Petierunt, & venit coturnix: & pane cœli saturauit eos. Psal. 77. b.
‖Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in sicco flumina: Exod. 16. c Nu. 20. c.
‖Quoniam memor fuit verbi sancti sui quod habuit ad Abraham puerum suum. Ge. 22. c. d
‖Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia. Iosue. 3. d.
‖Et dedit illis regiones Gentium, & labores Populorum possederunt:
Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

Hallelu-ia. CV. HEB. 106

Confite-

A Iudith.13.c CConfitemini Domino quoniã bonus: quoniã in ſeculum miſericordia eius.
Eccl. 43.d ‖Quis loquetur potentias Domini, aut ditas faciet omnes laudes eius?
Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore.
Memento noſtri Domine in beneplacito populi tui: viſita nos in ſalutari tuo:
Ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hæreditate tua.
Iudith.7.d ‖Peccauimus cum patribus noſtris: iniuſtè egimus: iniquitatem fecimus.
Patres noſtri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis miſericordiæ tuæ.
B Et irritauerunt aſcendentes in mare, Mare-rubrum.
Et ſaluauit eos propter nomen ſuum: vt notam faceret potentiam ſuam.
Exod.14.c ‖Et increpuit Mare-rubrum, & exiccatum eſt: & deduxit eos in abyſsis ſicut in deſerto:
Et ſaluauit eos de manu odientium: & redemit eos de manu inimici.
Exo.14.g. ‖Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non remanſit.
Et crediderunt verbis eius: & laudauerunt laudem eius.
Cito fecerunt, obliti ſunt operum eius: & nõ ſuſtinuerunt conſilium eius.
C ‖Et concupierunt concupiſcentiam in deſerto: & tentauerunt Deum in inaquoſo:
Exod.17.a
Num.11.g ‖Dedit eis petitionem ipſorum: & miſit ſaturitatem in animas eorum.
Et irritauerunt Moyſen in caſtris: Aaron ſanctum Domini.
Num.16.c ‖Aperta eſt terra, & diglutiuit Dathan: & operuit ſuper congregationem Abiron.
Et exarſit ignis in ſynagoga eorum: flamma combuſsit peccatores.
Exod.32.e ‖Et fecerunt vitulum in Horeb: & adorauerunt ſculptile.
Et mutauerunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.
Obliti ſunt Deum qui ſaluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto, mirabilia in Terra-Cham: terribilia in Mari-rubro.
D Exod.32.c ‖Et dixit vt diſperderet eos: ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius,
Vt auerteret iram eius ne diſperderet eos: & pro nihilo habuerunt terram deſyderabilẽ:
Non crediderunt verbo eius: & murmurauerunt in tabernaculis ſuis: non exaudierunt vocem Domini.
Num.14.e ‖Et eleuauit manum ſuam ſuper eos: vt proſterneret eos in deſerto,
Et vt deijceret ſemen eorum in Nationibus, & diſpergeret eos in regionibus.
Et initiati ſunt Beel-phegor: & comederunt E ſacrificia mortuorum.
Et irritauerunt eum in adinuentionibus ſuis: & multiplicata eſt in eis ruina.
‖Et ſtetit Phinees, & placauit: & ceſſauit quaſ Num.25.b ſatio.
Et reputatum eſt ei in iuſtitiam in generatione & generationem, vſq; in ſempiternum.
‖Et irritauerunt eum ad Aquas-contradictionis: & vexatus eſt Moyſes propter eos, quia exacerbauerunt ſpiritum eius. Num.20.a
Et diſtinxit in labijs ſuis, non diſperdiderunt gentes quas dixit Dominus illis.
Et commiſti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: & ſeruierunt ſculptilibus eorum: & factum eſt illis in ſcandalum.
Et immolauerunt filios ſuos, & filias ſuas dæmonijs.
Et effuderunt ſanguinem innocentem, ſan- F guinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanáan.
Et "interfecta" eſt terra in ſanguinibus, & contaminata eſt in operibus eorum: & fornicati ſunt in adinuentionibus ſuis. "infecta.
Et iratus eſt furore Dominus in populũ ſuum: & abominatus eſt hæreditatẽ ſuam.
Et tradidit eos in manus gentium: & dominati ſunt eorum qui oderunt eos.
Et tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati ſunt ſub manibus eorum: ſæpe liberauit eos.
Ipſi autem exacerbauerunt eum in conſilio ſuo: & humiliati ſunt in iniquitatibus ſuis.
Et vidit cum tribularentur: & audiuit orati- G onem eorum.
‖Et memor fuit teſtamenti ſui: & pœnituit eũ Deut.30.a ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ.
Et dedit eos in miſericordias in cõſpectu omnium qui ceperant eos.
Saluos nos fac Domine Deus noſter: & congrega nos de Nationibus:
Vt confiteamur nomini ſancto tuo: & gloriemur in laude tua.
Benedictus Dominus Deus Iſrael à ſeculo & vſque in ſeculum: & dicet omnis populus, Fiat, fiat.

Hallelu-ia.

HEB. 107 Iudit.13.e

CVI.

CConfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Dicant qui redempti ſunt à domino, quos redemit de manu inimici: * de regionibus cõ- *e.s.
gregauit eos,
A ſolis ortu & occaſu, ab aquilone & mari.

Erraue-

Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo : viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt,
Eſurientes & ſitientes: anima eorum in ipſis defecit.
Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularẽtur: & de neceſsitatibus eorũ eripuit eos.
Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.
Confiteantur Domino miſericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum.
Quia ſatiauit animam inanem: & animam eſurientem ſatiauit bonis.
Sedentes in tenebris & vmbra mortis: vinctos in mendicitate & ferro.
Quia acerbauerunt eloquia Dei: & conſilium Altiſsimi irritauerunt.
Et humiliatum eſt in laboribus cor eorum: infirmati ſunt, nec fuit qui adiuuaret.
B Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: & de neceſsitatibus eorum liberauit eos.
Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: & vincula eorum diſrupit.
Confiteantur Domino miſericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum.
Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit.
Suſcepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniuſtitias enim ſuas humiliati ſunt.
Omnem eſcam abominata eſt anima eorum: & appropinquauerunt vſq; ad portas mortis.
Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularẽtur: & de neceſsitatibus eorũ liberauit eos.
Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.
Confiteantur Domino miſericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum:
Et ſacrificent ſacrificium laudis: & annuntient opera eius in exultatione.
Qui deſcendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis,
C Ipſi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.
Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ : & exaltati ſunt fluctus eius.
Aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos : anima eorum in malis tabeſcebat.
Turbati ſunt, & moti ſunt ſicut ebrius: & omnis ſapientia eorum deuorata eſt.
Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularẽtur: & de neceſsitatibus eorũ eduxit eos.
Et ſtatuit procellam eius in auram: & ſiluerũt fluctus eius.
Et lætati ſunt quia ſiluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.
Confiteantur Domino miſericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum:
Et exaltent eum in eccleſia plebis: & in cathedra ſeniorum laudent eum.
Poſuit flumina in deſertum: & exitus aquarũ in ſitim:
Terram fructiferam in ſalſuginem, à malitia D inhabitantium in ea.
Poſuit deſertum in ſtagna aquarũ : & terram ſine aqua in exitus aquarum.
Et collocauit illic eſurientes: & conſtituerunt ciuitatem habitationis.
Et ſeminauerunt agros, & plantauerunt vineas: & fecerunt fructum natiuitatis.
Et benedixit eis, & multiplicati ſunt nimis: & iumenta eorum non minorauit.
Et pauci facti ſunt, & vexati ſunt à tribulatione malorum & dolore.
Effuſa eſt contentio ſuper principes: & errare fecit eos in inuio, & non in via.
Et adiuuit pauperem de inopia: & poſuit ſicut oues familias.
‖ Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os ſuum. Iob. 22.
Quis ſapiens, & cuſtodiet hæc? & intelliget miſericordias Domini?

Canticum Pſalmi ipſi Dauid. CVII. HEB. 108

PAratum cor meum Deus, paratum cor meum: cãtabo & pſallã in gloria mea. Sup. 56. 58
Exurge pſalterium & cithara: exurgam diluculo.
Confitebor tibi in populis Domine, & pſallam tibi in nationibus,
Quia magna eſt ſuper cœlos miſericordia tua: & vſque ad nubes veritas tua.
Exaltare ſuper cœlos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua: vt liberentur dilecti tui.
Saluum fac dextera tua, & exaudi me: Deus locutus eſt in ſancto ſuo,
Exultabo, & diuidam Sichimam: & cõuallem tabernaculorum dimetiar.
Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes: & Ephraim ſuſceptio capitis mei.
Iuda rex meus: Moab lebes ſpei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ amici facti ſunt.
Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vſque in Idumæam?
Nónne tu Deus qui repuliſti nos, & non exibis, Deus, in virtutibus noſtris?
Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana ſalus hominis.
In Deo faciemus virtutem : & ipſe ad nihilũ deducet inimicos noſtros.

In finem Pſalmus Dauid.

CVIII. HEB. 109

DEus laudem meam ne tacueris : quia A os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt.

Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circundederunt me: & expugnauerunt me gratis.

Pro eo vt me diligerent, detrahebãt mihi: ego autem orabam.

Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet à dextris eius.

Cùm iudicatur, exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.

Iohan.17.e Actu. 1. d. Fiant dies eius pauci: ‖ & episcopatum eius accipiat alter.

B Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua.

Nutantes transferantur filij eius, & mendicẽt: & eijciantur de habitationibus suis.

Scrutetur fœnerator omnem substantiã eius: & diripiant alieni labores eius.

Non sit illi adiutor: nec sit qui misereatur pupillis eius.

Fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in cõspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur.

Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum: pro eo quòd non est recordatus facere misericordiam.

Et persequutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.

C Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.

Fiat ei sicut vestimentum quo operitur: & sicut zona qua semper præcingitur.

Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum: & qui loquuntur mala aduersus animam meam.

Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia suauis est misericordia tua.

Libera me, quia egenus & pauper ego sum: & cor meum conturbatum est intra me.

Sicut vmbra cum declinat, ablatus sum: & excussus sum sicut 'locustæ'. Psal.108.23

Genua mea infirmata sunt à ieiunio: & caro mea immutata est propter oleum.

D Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & mouerunt capita sua.

Adiuua me Domine Deus meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.

Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine fecisti 'eam'. Psa.7.

Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgũt in me, confundantur: seruus autem tuus lætabitur.

Induantur, qui detrahũt mihi pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.

Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum:

'Quia 'astitit à dextris pauperis: vt saluam faceret à persequentibus animam meam. 'Psal.16.

Psalmus Dauid.

CIX. HEB.1.b.

‖ Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis: Matt.22.d. 1.Cor.15.d Heb.1.d. 10.c. Actu.2.f.

Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Virgã virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

Tecum principium in die virtutis tuæ in splẽdoribus sanctorum: ex vtero ante luciferum genui te.

‖ Iurauit Dominus, & nõ pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchi-sedec. Heb.5.b. 7.c. Iohan.12.e

Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.

Iudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.

De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

Hallelu-ia.

CX. HEB.13.b

א COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: ב in consilio iustorum & congregatione.

ג Magna opera Domini: ד exquisita in omnes voluntates eius.

ה Confessio & magnificentia opus eius: ו & iustitia eius manet in seculum seculi.

ז Memoriam fecit mirabilium suorum, ח misericors & miserator Dominus: ט escam dedit timentibus se.

י Memor erit in seculum testamenti sui, כ virtutem operum suorum annuntiabit populo suo:

ל Vt det illis hæreditatem gentium: מ opera manuum eius, veritas & iudicium.

נ Fidelia omnia mandata eius: ס cõfirmata in secu-

seculũ seculi, ע facta in veritate & æquitate.

* Dominus. 15. Prou.1.a. & 9.c Eccle.1.b. פ Redemptionem misit* populo suo: צ mãdauit in æternum testamentum suum.

ק Sanctum & terribile nomen eius: ר ‖initiũ sapientiæ, timor Domini.

ש Intellectus bonus omnibus facientibus eũ: ת laudatio eius manet in seculum seculi.

Hallelu-ia, reuersionis Aggæi & Zachariæ.

HEB. 112. CXI.

א BEatus vir qui timet Dominum: ב in mandatis eius volet nimis.

ג Potens in terra erit semen eius: ד generatio rectorum benedicetur.

ה Gloria & diuitiæ in domo eius, ו: & iustitia eius manet in seculum seculi.

ז Exortum est in tenebris lumen rectis: ח misericors, & miserator, & iustus.

ט Iucundus homo qui miseretur & commodat, י disponet sermones suos in iudicio: כ quia in æternum non commouebitur.

ל In memoria æterna erit iustus: מ ab auditione mala non timebit.

נ Paratum cor eius sperare in Domino, ס cõfirmatum est cor eius: non commouebitur, ע donec despiciat inimicos suos.

פ Dispersit, dedit pauperibus: צ iustitia eius manet in seculum seculi: ק cornu eius exaltabitur in gloria.

ר Peccator videbit, & irascetur, ש dentibus suis fremet & tabescet: ת desyderium peccatorum peribit.

Hallelu-ia.

HEB. 113. CXII.

LAudate pueri Dominum laudate nomen Domini.

Sit nomen domini benedictum ex hoc nunc & vsque in seculum.

A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini.

Malac.1.c. ‖Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cœlos gloria eius.

Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra?

Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem:

Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.

Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

Hallelu-ia.

HEB. 114. CXIII.

A Exod.13.a. ‖IN exitu Israel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro:

Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israel potestas eius.

Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum.

Montes exultauerũt vt arietes: & colles sicut agni ouium.

Quid est tibi mare quod fugisti: & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum:

Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium?

A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob.

Qui conuertit petram in stagna aquarum, & B rupem in fontes aquarum.

NON NOBIS DOMINE, non nobis: sed nomini tuo da gloriam. 115 psalmo

Super misericordia tua & veritate tua: nequã HEB.11. do dicant Gentes, Vbi est Deus eorum.

Deus autem noster in cœlo: omnia quæcunq; voluit fecit.

Simulachra gentium, argentum & aurũ, opera manuum hominum.

‖Os habent & non loquentur: oculos habẽt, Sapie.15.d & non videbunt.

Aures habent & non audient: nares habent, & non odorabunt.

Manus habent & non palpabunt: pedes ha- C bent, & non ambulabũt: non clamabunt in gutture suo.

Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

Domus Israel sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

Domus Aaron sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

Qui timent Dominum, sperauerunt in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis.

Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron.

Benedixit omnibus qui timent Dominum, D pusillis cum maioribus.

Adijciat Dominus super vos: super vos & super filios vestros.

Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum & terram.

Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filijs hominum.

‖Non mortui laudabunt te Domine, neque Baruc.2.d. omnes qui descendunt in infernum:

Sed nos qui viuimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

Hallelu-ia. CXIIII. HEB.116.

DIlexi, quoniam exaudiet, Dominus vocem orationis meæ.

Quia inclinauit aurem suam mihi: & in diebus meis inuocabo.

Circundederunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.

Tribulationem & dolorem inueni: & nomen Domini inuocaui,
O Domine libera animam meam: misericors Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur.
Custodiens paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me.
Conuertere anima mea in requiem tuã: quia Dominus benefecit tibi.
Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.
Placebo Domino in regione viuorum.

Hallelu-ia.

CXV.

2.Cor. 4.c Roma. 3.a. ‖Credidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.
Ego dixi in excessu meo, Omnis homo mendax.
Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?
Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini inuocabo.
Vota mea Domino reddam coram omni populo eius: pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius:
O Domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.
Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiã laudis, & nomen Domini inuocabo.
Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius: in atrijs domus Domini, in medio tui Ierusalem.

Hallelu-ia.

HEB. 117. Rom. 15. c. Iohan. 12. e CXVI.

‖Laudate Dominũ omnes Gentes: laudate eum omnes populi.
Quoniam cõfirmata est super nos misericordia eius: & veritas Domini manet in æternum.

Hallelu-ia.

HEB. 118. CXVII.

ALEPH Confitemini Domino quoniã bonus, quoniã in seculũ misericordia eius.
Dicat nunc Israel quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.
Dicat nunc domus Aaron: quoniam in seculum misericordia eius.
▷.5. Dicant nunc ▷ omnes' qui timent Dominum: quoniam in seculũ misericordia eius.
De tribulatione inuocaui Dominum: & exaudiuit me in latitudine Dominus.
Heb. 13. a. ‖Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.
BETH Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.
Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine:
Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus.
Omnes gentes circuierunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.
Circundantes circundederunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.
Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.
Impulsus euersus sum vt caderem: & Dominus suscepit me.
‖Fortitudo mea & laus mea, Dominus: & factus est mihi in salutem. Exod. 15. c
Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. C
Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem.
Non moriar, sed viuam: & narrabo opera Domini.
Castigans castigauit me Dominus: & morti non tradidit me.
Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, iusti intrabunt in eam.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
‖Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Matt. 21. d. Luc. 20. c. Act. 4. b.
A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris. Rom. 9. g. 1. Pet. 2. 2. Isai. 28. d.
Hæc est dies quã fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea. D
O Domine saluum me fac, ô Domine bene prosperare: benedictus qui venit in nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini: Deus Dominus, & illuxit nobis.
Constituite diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris.
Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

Hallelu-ia. CXVIII.

Aleph ℵ HEB. 119. ℵ Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.
ℵ Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum.
ℵ Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt.
ℵ Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
ℵ Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.
ℵ Tunc non confundar, cùm perspexero in omnibus mandatis tuis.
ℵ Confi-

א Confitebor tibi in directione cordis: in eo quòd didici iudicia iustitiæ tuæ.
א Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque.

Beth ב

ב In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.
ב In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me à mandatis tuis.
ב In corde meo abscondi eloquia tua: vt nō peccem tibi.
ב Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas.
ב In labijs meis pronuntiaui omnia iudicia oris tui.
ב In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs.
ב In mandatis tuis exercebor: & consyderabo vias tuas.
ב In iustificationibus tuis meditabor: non obliuiscar sermones tuos.

Gimel ג

ג Retribue seruo tuo, viuifica me: & custodiam sermones tuos.
ג Reuela oculos meos: & consyderabo mirabilia de lege tua,
ג Incola ego sum in terra: non abscondas à me mandata tua.
ג Concupiuit anima mea desyderare iustificationes tuas in omni tempore.
ג Increpasti superbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.
ג Aufer à me opprobrium & contemptum: quia testimonia tua exquisiui.
ג Etenim sederunt principes, & aduersum me loquebātur: seruus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis.
ג Nam & testimonia tua, meditatio mea est: & consilium meum, iustificationes tuæ.

Daleth ד

ד Adhæsit pauimēto anima mea: viuifica me secundum verbum tuum.
ד Vias meas enuntiaui, & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.
ד Viam iustificationum tuarum instrue me: & exercebor in mirabilibus tuis.
ד Dormitauit anima mea præ tædio: confirma me in verbis tuis.
ד Viam iniquitatis amoue à me: & de lege tua miserere mei.
ד Viam veritatis elegi: iudicia tua non sum oblitus.
ד Adhæsi testimonijs tuis Domine: noli me confundere.
ד Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum.

He ה

ה Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum: & exquiram eam semper.
ה Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: & custodiam illam in toto corde meo.
ה Deduc me in semita mādatorum tuorum: quia ipsam volui.
ה Inclina cor meum in testimonia tua, & nō in auaritiam.
ה Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua viuifica me.
ה Statue seruo tuo eloquium tuum in timore tuo.
ה Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.
ה Ecce concupiui mandata tua: in æquitate tua viuifica me.

Vau ו

ו Et veniat super me misericordia tua Domine, salutare tuū secundum eloquium tuum.
ו Et respondebo exprobrantibus mihi verbū, quia speraui in sermonibus tuis.
ו Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaq;: quia in iudicijs tuis superspe raui.
ו Et custodiam legem tuā semper: in seculum & in seculum seculi.
ו Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui.
ו Et loquebar in testimonijs tuis in cōspectu regum, & non confundebar.
ו Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.
ו Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi: & exercebor in iustificationibus tuis.

Zain ז

ז Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.
ז Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.
ז Superbi iniquè agebant vsquequaque: à lege autem tua non declinaui.
ז Memor fui iudiciorum tuorum à seculo Domine: & consolatus sum.
ז Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.
ז Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.
ז Memor fui nocte nominis tui Domine: & custodiui legem tuam.
ז Hæc facta est mihi, quia iustificationes tuas exquisiui.

Heth ח

ח Portio mea Domine, dixi, custodire legem tuam.
ח Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundū eloquiū tuum.
ח Cogitaui vias meas: & conuerti pedes meos in testimonia tua.

ה Paratus ſum,& non ſum turbatus: vt cuſtodiam mandata tua.
ה Funes peccatorum circumplexi ſunt me:& legem tuam non ſum oblitus.
ה Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtificationis tuæ.
ה Particeps ego ſum omnium timentium te: & cuſtodientium mandata tua.
ה Miſericordia tua Domine plena eſt terra: iuſtificationes tuas doce me.

Teth ט

ט Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo Domine, ſecundum verbum tuum.
ט Bonitatem,& diſciplinam, & ſcientiam doce me:quia mandatis tuis credidi.
ט Priuſquã humiliarer, ego deliqui: propterea eloquium tuum cuſtodiui.
ט Bonus es tu:& in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas.
ט Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum:ego autem in toto corde meo ſcrutabor mandata tua.
ט Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus ſum.
ט Bonum mihi quia humiliaſti me: vt diſcã iuſtificationes tuas.
ט Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri & argenti.

Iod י

י Manus tuas fecerunt me, & plaſmauerunt me:da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua.
י Qui timent te,videbunt me,& lætabuntur: quia in verba tua ſuperſperaui.
י Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua,& in veritate tua humiliaſti me.
י Fiat miſericordia tua vt conſoletur me, ſecundum eloquium tuum ſeruo tuo.
י Veniant mihi miſerationes tuæ: & viuam: quia lex tua,meditatio mea eſt.
י Confundantur ſuperbi,quia iniuſtè iniquitatem fecerunt in me:ego autem exercebor in mandatis tuis.
י Conuertantur mihi timentes te: & qui nouerunt teſtimonia tua.
י Fiat cor meum immaculatum in iuſtificationibus tuis, vt non confundar.

Caph כ

כ Defecit in ſalutare tuum anima mea: & in verbum tuum ſuperſperaui.
כ Defecerunt oculi mei in eloquium tuum: dicentes,Quando conſolaberis me?
כ Quia factus ſum ſicut vter in pruina:iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
כ Quot ſunt dies ſerui tui, quando facies de perſequentibus me iudicium?
כ Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: ſed non vt lex tua.
כ Omnia mandata tua veritas: iniqui perſecuti ſunt me,adiuua me. *iniqué.s.*
כ Paulominus conſummauerunt me in terra:ego autem non dereliqui mandata tua.
כ Secundum miſericordiã tuam viuifica me: & cuſtodiam teſtimonia oris tui.

Lamed ל

ל In æternum Domine verbum tuum permanet in cœlo.
ל In generatione & generationẽ veritas tua: fundaſti terram,& permanet.
ל Ordinatione tua perſeuerat dies: quoniam omnia ſeruiunt tibi.
ל Niſi quòd lex tua, meditatio mea eſt: tunc fortè perijſſem in humilitate mea.
ל In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas:quia in ipſis viuificaſti me.
ל Tuus ſum ego,ſaluum me fac:quoniam iuſtificationes tuas exquiſiui.
ל Me expectauerunt peccatores vt perderent me:teſtimonia tua intellexi.
ל Omnis conſummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

Mem מ

מ Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea eſt.
מ Super inimncos meos prudentẽ me feciſti mandato tuo:quia in æternum mihi eſt.
מ Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia tua,meditatio mea eſt.
מ Super ſenes intellexi:quia mãdata tua quæſiui.
מ Ab omni via mala prohibui pedes meos: vt cuſtodiam verba tua.
מ A iudicijs tuis nõ declinaui:quia tu legem poſuiſti mihi.
מ Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua,ſuper mel ori meo?
מ A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

Nun נ

נ Lucerna pedibus meis verbum tuum:& lumen ſemitis meis.
נ Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ.
נ Humiliatus ſum vſquequaque Domine:viuifica me ſecundum verbum tuum.
נ Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine:& iudicia tua doce me.
נ Anima mea in manibus meis ſemper:& legem tuam non ſum oblitus.
נ Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui.
נ Hæreditate acquiſiui teſtimonia tua in æternum:quia exultatio cordis mei ſunt.
נ Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternũ propter retributionẽ.

Samech ס

ס Ini-

ס Iniquos odio habui:& legem tuam dilexi.
ס Adiutor & susceptor meus es tu: & in verbum tuum superspe raui.
ס Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.
ס Suscipe me secundum eloquium tuum, & viuam:& non confundas me ab expectatione mea.
ס Adiuua me,& saluus ero:&meditabor in iustificationibus tuis semper.
"Iustitijs.7. ס Spreuisti omnes discedentes à 'iudicijs' tuis:quia iniusta cogitatio eorum.
ס Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ:ideo dilexi testimonia tua.
ס Confige timore tuo carnes meas:à iudicijs enim tuis timui.

Ain ע

ע Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus me.
ע Suscipe seruum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.
ע Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium iustitiæ tuæ.
ע Fac cum seruo tuo secundum misericordiã tuam:& iustificationes tuas doce me.
ע Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua.
ע Tempus faciendi Domine:dissipauerunt legem tuam.
ע Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion.
ע Propterea ad omnia mandata tua dirigebar:omnem viam iniquam odio habui.

Phe פ

פ Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.
פ Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.
פ Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desyderabam.
פ Aspice in me,& miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum.
פ Gressus meos dirige secundum eloquium tuum:& non dominetur mei omnis iniustitia.
'ס.7. פ Redime me à calumnijs hominum:" vt' custodiam mandata tua.
פ Faciem tuam illumina super seruũ tuum: & doce me iustificationes tuas.
פ Exitus aquarum deduxerũt oculi mei:quia non custodierunt legem tuam.

Sade צ

צ Iustus es Domine: & rectum iudicium tuum.
צ Mandasti iustitiam testimonia tua:& veritatem tuam nimis.
צ Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.
צ Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.
צ Adolescentulus sum ego & contemptus:iustificationes tuas non sum oblitus.
צ Iustitia tua,iustitia in æternum: & lex tua veritas.
צ Tribulatio & angustia inuenerunt me:mãdata tua meditatio mea est.
צ Aequitas testimonia tua in æternum:intellectum da mihi,& viuam.

Coph ק

ק Clamaui in toto corde ▹ meo', exaudi me Domine:iustificationes tuas requiram. ▹.15.
ק Clamaui ad te, saluum me fac:"vt' custodiã mandata tua. "ס.5.
ק Præuẽni in maturitate,& clamaui:▹ "quia', in verba tua superspe raui. ▹.12. "ס.3.
ק Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua.
ק Vocem meam audi secundũ misericordiã tuam Domine: & secundum iudicium tuum viuifica me.
ק Appropinquauerunt persequentes me iniquitati:à lege autem tua longè facti sunt.
ק Propè es tu Domine:& omnes viæ tuæ veritas.
ק Initio cognoui de testimonijs tuis quia in æternum fundasti ea.

Res ר

ר Vide humilitatem meam,& eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.
ר Iudica iudicium meum, & redime me:propter eloquium tuum viuifica me.
ר Longe à peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.
ר Misericordiæ tuæ multæ Domine:secundũ iudicium tuum viuifica me.
ר Multi qui persequuntur me, & tribulant me,à testimonijs tuis non declinaui.
ר Vide præuaricantes,& tabescebam,quia eloquia tua non custodierunt.
ר Vide quoniam mandata tua Dilexi Domine:in misericordia tua viuifica me.
ר Principium verborum tuorum veritas: * in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. *ס.3.

Sin ש

ש Principes persecuti sunt me gratis: & à verbis tuis formidauit cor meum.
ש Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa.
ש Iniquitatem odio habui, & abominatus sum:legem autem tuam dilexi.
ש Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ.
ש Pax multa diligentibus legem tuam: & nõ est illis scandalum.
ש Expectabam salutare tuum Domine, & mandata tua dilexi.

ט Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea vehementer.

ט Seruaui mãdata tua & teſtimonia tua: quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo.

Thau ת

ת Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

ת Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundum eloquium tuum eripe me.

ת Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me iuſtificationes tuas.

ת Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua æquitas.

ת Fiat manus tua vt ſaluet me: quoniam mandata tua elegi.

ת Concupiui ſalutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea eſt.

ת Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

ת Erraui ſicut ouis quæ perijt: quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus.

Canticum graduum.

HEB. 120. CXIX.

AD Dominum cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me.

Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua doloſa.

Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam?

Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus deſolatorijs.

Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitãtibus Cedar: multum incola fuit anima mea

Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cũ loquebar illis, impugnabant me gratis.

Canticum graduum.

HEB. 121. CXX.

2. Par. 20. c LEuaui oculos meos in montes vnde veniet auxilium mihi.

Auxilium meum à Domino qui fecit cœlum & terram.

Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui cuſtodit te.

Ecce non dormitabit neque dormiet qui cuſtodit Iſrael.

Dominus cuſtodit te, Dominus protectio tua ſuper manum dexteram tuam.

Per diem ſol non vret te: neque luna per noctem.

Dominus cuſtodit te ab omni malo: cuſtodiat animam tuam Dominus.

Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum, ex hoc nunc & vſque in ſeculũ.

Canticum graduum.

HEB. 122. CXXI.

LAetatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, In domum Domini ibimus,

Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Ieruſalem.

Ieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipſum.

Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini: teſtimonium Iſrael, ad confitendum nomini Domini.

Quia illic ſederunt ſedes in iudicio, ſedes ſuper domum Dauid.

Rogate quæ ad pacem ſunt Ieruſalem: & abũdantia diligentibus te:

Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.

Propter fratres meos & proximos meos loquebar pacem de te:

Propter domum Domini Dei noſtri quæſiui bona tibi.

Canticum graduum.

HEB. 123. CXXII.

AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.

Ecce, ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum,

Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ: ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.

Miſerere noſtri Domine, miſerere noſtri: quia multum repleti ſumus deſpectione,

Quia multum repleta eſt anima noſtra: opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis.

Canticum graduum ipſi Dauid.

HEB. 124. CXXIII.

NIſi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Iſrael, niſi quia Dominus erat in nobis,

Cum exurgerẽt homines in nos, fortè viuos deglutiſſent nos:

Cum iraſceretur furor eorum in nos, forſitan aqua abſorbuiſſet nos.

Torrentem pertranſiuit anima noſtra: forſitan pertranſiſſet anima noſtra aquam intolerabilem.

Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium:

Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

Adiutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram.

Canticum graduum. HEB. 125. CXXIIII.

QVi confidunt in Domino, ſicut mons Sion: non commouebitur in æternũ, qui habitat in Ieruſalem,

Mõtes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi ſui, ex hoc nũc & vſq; in ſeculũ.

Quia

Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum: vt nō extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
Benefac Domine bonis & rectis corde.
Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.

Canticum graduum.

HEB.126. CXXV.

IN conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati:
Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter Gentes, Magnificauit Dominus facere cum eis.
Magnificauit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.
Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro.
Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.
'portantes. Euntes ibant & flebant, 'mittētes' semina sua.
Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

Canticum graduum Salomonis.

HEB.127. CXXVI.

NIsi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam:
Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.
Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis qui manducaris panem doloris,
Cum dederit dilectis suis somnum: ecce, hæreditas Domini, filij: merces, fructus ventris.
Sicut sagittæ in manu potentis: ita filij excussorum.
Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

Canticum graduum.

HEB.128. CXXVII.

BEati omnes qui timent Dominū, qui ambulant in vijs eius:
Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit.
Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.
Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.
Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum.
Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

Canticum graduum. CXXVIII. HEB.129.

SAepe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Israel,
Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.
Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem suam.
Dominus iustus concidet ceruices peccatorum: confundantur & conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.
Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquā euellatur exaruit:
De quo non 'implebit' manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit. 'impleuit. 10.
Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.

Canticum graduum.

HEB.130. CXXIX.

DE profundis clamaui ad te Domine: Domine exaudi vocem meam:
Fiant aures tuæ intēdentes in vocem deprecationis meæ.
Si iniquitates obseruaueris Domine: Domine quis sustinebit?
Quia apud te propitiatio est: & propter legē tuam sustinui te Domine.
Sustinuit anima mea in verbo eius: sperauit anima mea in Domino
A custodia matutina vsque ad noctem: speret Israel in Domino.
Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud eum redemptio.
Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

Canticum graduum, Dauid.

CXXX. HEB.131.

DOmine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei:
Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.
Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam:
Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.
Speret Israel in Domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

Canticum graduum. CXXXI. HEB.132.

MEmento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius, A
Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob: 2.Reg.7.8
Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei,
Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem,
Et requiem temporibus meis: donec inueniā B locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

Ecce

Ecce audiuimus eam in Ephrátha: inuenimus eam in campis ſyluæ.

tabernacula.2. Introibimus in tabernaculum eius: adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius.

1.Par. 6.g. ‖Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ

Sacerdotes tui induãtur iuſtitia: & ſancti tui exultent.

C Propter Dauid ſeruum tuum, non auertas faciem CHRISTI tui.

Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum, ‖De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.

Luc.1.e. Act.2.c.

Si cuſtodierint filij tui teſtamentum meum, & teſtimonia mea hæc quæ docebo eos:

Et filij eorum vſque in ſeculum ſedebunt ſuper ſedem tuam.

D Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem ſibi.

Hæc requies mea in ſeculum ſeculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam.

Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius ſaturabo panibus.

Sacerdotes eius induam ſalutari: & ſancti tui exultatione exultabunt.

Illic.4. ‖Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam CHRISTO meo.

Luc.1.g. Malac.3.a.

Luc.1.b. ‖Inimicos eius induam confuſione: ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.

Canticum graduum Dauid.

CXXXII.

HEB.133. ECce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum:

Sicut vnguentum in capite, quod deſcẽdit in barbam Aaron.

Quod deſcendit in oram veſtimenti eius: ſicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Sion.

Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam vſque in ſeculum.

Canticum graduum.

HEB.134. CXXXIII.

ECce nunc benedicite Domino, omnes ſerui Domini,

Qui ſtatis in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri,

In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Domino.

Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum & terram.

Hallelu-ia.

HEB.135. CXXXIIII.

A LAudate nomen Domini, laudate ſerui Dominum,

Qui ſtatis in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri.

Laudate Dominum, quia bonus Dominus, pſallite nomini eius, quoniam ſuaue eſt.

Quoniam Iocob elegit ſibi Dominus, Iſrael in poſſeſsionem ſibi.

Quia ego cognoui quòd magnus eſt Dominus & Deus noſter præ omnibus dijs.

Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyſsis.

‖Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluuiam fecit. B Iere.10.c.

Exod.12.d Qui producit ventos de theſauris ſuis: ‖ qui percuſsit primogenita Aegypti ab homine vſque ad pecus.

Et miſit.15 Emiſit ſigna & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem, & in omnes ſeruos eius.

Nu.21.e.g ‖Qui percuſsit gentes multas: & occîdit reges fortes,

Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Baſan, & omnia regna Chanáan.

‖Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Iſrael populo ſuo. C Ioſue. 12.e

Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.

Quia iudicabit Dominus populum ſuum, & in ſeruis ſuis deprecabitur.

Simulachra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum.

‖Os habent & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. Sapie.15.d

Aures habent, & non audient: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum. D

Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

Domus Iſrael benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.

Domus Leui benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.

Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Ieruſalem.

Hallelu-ia.

HEB.136. CXXXV.

CONfitemini Domino quoniã bonus: A quoniam in æternum miſericordia eius.

Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum miſericordia eius.

Cõfitemini Domino dominorum: quoniam in æternum miſericordia eius.

Qui facit mirabilia magna ſolus: quoniam in æternum miſericordia eius.

Genes.1.a ‖Qui fecit cœlos in intellectu: quoniam in æternum miſericordia eius.

1.a. ‖ Qui firmauit terram ſuper aquas: quoniã in æternum miſericordia eius.

1.b. ‖Qui fecit luminaria magna: quoniã in æternum miſericordia eius.

Solem in poteſtatem diei: quoniam in æternum miſericordia eius. B

Lunam

Lunam & stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia eius.
Exod.12.d ‖Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum: quoniã in æternũ misericordia eius.
Exod.13.d ‖Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia eius.
In manu potenti & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia eius.
Qui diuisit Mare-rubrum in diuisiones: quoniam in æternum misericordia eius.
Et eduxit Israel per medium eius: quoniam in æternum misericordia eius.
Exod.14.g ‖Et excussit Pharaonẽ & virtutẽ eius in Mari-rubro: quoniã in æternũ misericordia eius.
C Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia eius.
Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia eius.
Num.21.c. ‖Et occidit reges fortes: quoniam in æternũ misericordia eius.
Sehon regem Amorrheorum: quoniam in æternum misericordia eius.
Num.21.g ‖Et Og regem Basan: quoniam in æternum misericordia eius.
Iosue.12.c. ‖Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniã in æternum misericordia eius.
Hæreditatem Israel seruo suo: quoniam in æternum misericordia eius.
D Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternũ misericordia eius.
Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in æternum misericordia eius.
Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia eius.
Confitemini Deo cœli: quoniam in æternum misericordia eius.
Cõfitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.

Psalmus Dauid propter Ieremiam.

HEB.137. CXXXVI.

SVper flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur *Sion:
*tui. In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra:
Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum,
Et qui abduxerunt nos, Hymnum cantate nobis de canticis Sion.
Quomodo cantabimus Canticum Domini in terra aliena?
Si oblitus fuero tui Ierusalem, obliuioni detur dextera mea.
Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui,
Si non proposuero Ierusalem in principio lætitiæ meæ.
Memor esto Domine filiorum Edom, in die Ierusalem:
Qui dicunt, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.
Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.
‖Beatus qui tenebit & allîdet paruulos *suos ad petram. Isai.13.e. *tuos.4.

Ipsi Dauid. CXXXVII. HEB.138.

CONfitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniã audisti verba oris mei.
In conspectu angelorum psallam tibi: adorabo ad templũ sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
Super misericordia tua & veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomen sanctum tuum.
In quacunque die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.
Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quia audierunt ▷omnia' verba oris tui: ▷.5.
Et cantent in vijs Domini: quoniam magna est gloria Domini.
Quoniã excelsus Dominus: & humilia respicit, & alta à longe cognoscit.
Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & saluum me fecit dextera tua.
Dominus retribuet pro me: Domine misericordia tua in seculum, opera manuum tuarum ne despicias.

In finem Psalmus Dauid.

CXXXVIII. HEB.139.

DOmine probasti me, & cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam.
Intellexisti cogitationes meas délonge: semitam meam & funiculum meũ inuestigasti.
Et omnes vias meas præuidisti: quia non est sermo in lingua mea.
Ecce Domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.
Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.
Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?
‖Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Amos.9.a
Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris:
Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.
Et dixi, Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in delicijs meis.
Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.

Quia

Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de vtero matris meæ.

Cõfitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua,& anima mea *cognoscet' nimis.

*cognoscit.2

Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto:& substãtia mea in inferioribus terræ.

Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur,& nemo in eis.

Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus:nimis *confortatus est' principatus eorum.

*confortati sunt.3.

Dinumerabo eos,& super arenam multiplicabuntur:exurrexi,& adhuc sum tecum.

Si occideris Deus peccatores:viri sanguinum declinate à me,

Quia dicitis in cogitatione, accipient in vanitate ciuitates suas.

Nónne qui oderunt te Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?

Perfecto odio oderã illos: *inimici facti sunt mihi.

*&.4.

Proba me Deus,& scito cor meum: interroga me,& cognosce semitas meas:

Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

HEB.140 *In finem, Psalmus Dauid.* CXXXIX.

ERipe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.

Qui cogitauerunt iniquitates in corde,tota die constituebant prælia.

Rom.3. b. Supr.13.b. ‖Acuerunt linguam suam sicut serpentes: venenum aspidum sub labijs eorum.

Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.

Qui cogitauerunt supplantare gressus meos: absconderunt superbi laqueum mihi:

Et funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerunt mihi.

Dixi Domino,Deus meus es tu:exaudi Domine vocem deprecationis meæ.

Domine Domine virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli.

Ne tradas me Domine à desyderio meo peccatori:cogitauerunt contra me, ne derelinquas me,ne fortè exaltentur.

Caput circuitus eorum,labor labiorum ipsorum operiet eos.

Cadent super eos carbones: in ignem deijcies eos,in miserijs non subsistent.

Vir linguosus non dirigetur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.

Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis,& vindictam pauperum.

Veruntamen iusti confitebũtur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalmus Dauid. HEB.141

CXL.

DOmine,clamaui ad te, exaudi me:intende voci meæ, cum clamauero ad te.

Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo:eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis.

Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis,

Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.

Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me:oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum: absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.

Audient verba mea quoniam potuerunt: sicut crassitudo terræ erupta est super terrã.

Dissipata sunt ossa nostra secus infernum: quia ad te Domine Domine oculi mei, in te speraui,non auferas animam meam.

Custodi me à laqueo quem statuerunt mihi: & à scandalis operantium iniquitatem.

Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

Intellectus Dauid, cum esset in spelunca oratio. 1.*Reg.*24.

HEB.142 CXLI.

VOce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum:

Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio.

In deficiendo ex me spiritum meum,& tu cognouisti semitas meas,

In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. D

Consyderabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.

Perijt fuga à me: & non est qui requirat animam meam.

Clamaui ad te Domine,dixi, Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.

Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me à persequentibus me:quia confortati sunt super me.

Educ de custodia animam meam, ad confitẽdum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

Psalmus Dauid, quando persequebatur eum Absalom filius eius. 2.*Reg.*17.

HEB.143 CXLII.

Domine

DOmine exaudi orationē meā: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua iustitia.
Et nō intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliauit in terra vitam meam:
Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi, & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.
Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra aqua tibi:
Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.
Non auertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.
Auditam fac mihi mane misericordiam tuā: quia in te speraui.
Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.
Eripe me de inimicis meis Domine, ad te cōfugi: doce me facere volūtatem tuam, quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum Domine viuificabis me, in æquitate tua.
Educes de tribulatione animam meam: & in misericordia tua disperdes* inimicos meos.
Et perdes omnes qui tribulant animam meā: quoniam ego seruus tuus sum.

*omnes.

Psalmus Dauid aduersus Goliath.

HEB. 144

CXLIII.

A BEnedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.
Misericordia mea & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:
*subdis. Protector meus & in ipso speraui: qui *subdit* populum meum sub me.
B Domine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?
Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut vmbra prætereunt.
Domine inclina cœlos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.
Fulgura coruscatione, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.
Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum:
C Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.
Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi,
Qui das salutem regibus: qui redemisti Dauid seruū tuū de gladio maligno: eripe me.
Et erue me de manu filiorū alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis:
Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.
Filiæ eorum compositæ: circumornatæ vt similitudo templi.
Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
Oues eorum fœtosæ, abundātes in egressibus suis: boues eorum crassæ.
Non est ruina maceriæ, neque transitus, neq; clamor in platēis eorum.
Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus cuius Dominus Deus eius.

Laudatio ipsi Dauid.

CXLIIII. HEB. 145.

ALEPH EXaltabo te Deus meus Rex: & benedicam nomini tuo in seculū, & in seculum seculi.
BETH Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in seculum, & in seculum seculi.
GIMEL Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis.
DALETH Generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronuntiabunt:
HE Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabunt:
VAU Et virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tuam narrabunt.
ZAIN Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt: & 'iustitia tua' exultabunt. *'iustitiam tuam.2.
HETH Miserator & misericors Dominus: patiens & multum misericors.
TETH Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.
IOD Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi:
CAPH Gloriam regni tui dicent, & potentiā tuam loquentur:
LAMED Vt notam faciant filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui.
MEM Regnum tuum regnum omnium seculorum: & dominatio tua in omni generatione & generatione.
NUN Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.
SAMECH Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos.
AIN Oculi omnium in te sperant*: & tu das escā illorum in tempore opportuno. *Domine.
PHE Aperis tu manum tuā: & imples omne animal benedictione.
TSADE Iustus Dominus in omnibus vijs suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

ס Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus eum:omnibus inuocantibus eum in veritate.

ר Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationē eorū exaudiet, & ſaluos faciet eos.

ש Cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe: & omnes peccatores diſperdet.

ת Laudationem Domini loquetur os meum: & benedicat omnis caro nomini ſancto eius in ſeculum,& in ſeculum ſeculi.

Hallelu-ia, Aggæi & Zachariæ.

HEB.146

CXLV.

LAuda anima mea Dominum,laudabo Dominum in vita mea,pſallam Deo meo quamdiu fuero.

nec. Nolite confidere in principibus: in filijs hominum,in quibus non eſt ſalus.

Exibit ſpiritus eius, & reuertetur in terram ſuam:in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius,ſpes eius in Domino Deo ipſius, ‖ qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt. Act. 14. c. Apo. 14. b.

Qui cuſtodit veritatem in ſeculum, facit iudicium iniuriam patientibus: dat eſcam eſurientibus.

Dominus ſoluit compeditos: Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit eliſos: Dominus diligit iuſtos.

Dominus cuſtodit aduenas, pupillum & viduam ſuſcipiet:& 'vias' peccatorum diſperdet. *'viam. 6.*

Regnabit Dominus in ſecula Deus tuus Siō, in generatione & generationem.

Hallelu-ia.

HEB.147. Iſte pſalm⁹ iūgitur prę cēdenti apud Hebræos.

CXLVI.

LAudate Dominum, quoniam bonus eſt pſalmus Deo noſtro:ſit iucunda decoraq́; laudatio.

Aedificans Ieruſalem Dominus: diſperſiones Iſraelis congregabit.

Qui ſanat contritos corde:& alligat contritiones eorum.

Qui numerat multitudinem ſtellarum:& omnibus eis nomina 'vocans. *'vocat. 8.*

Magnus Dominus noſter, & magna virtus eius:& ſapientiæ eius non eſt numerus.

Suſcipiens manſuetos Dominus: humilians autem peccatores vſque ad terram.

Præcinite Domino in confeſsione: pſallite Deo noſtro in cithara.

Qui operit cœlum nubibus,& parat terræ pluuiam.

Qui producit in montibus fœnum, & herbā ſeruituti hominum.

Qui dat iumentis eſcam ipſorum: & pullis coruorum inuocantibus eum.

Non in fortitudine equi voluntatem habebit:nec in tibijs viri beneplacitum erit ei:

Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.

Hallelu-ia.

CXLVII.

LAuda Ieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion:

Quoniam confortauit ſeras portarum tuarum benedixit filijs tuis in te.

Qui poſuit fines tuos pacem:& adipe frumenti ſatiat te.

Qui emittit eloquium ſuum terræ: velociter currit ſermo eius.

Qui dat niuem ſicut lanam: nēbulam ſicut cinerem ſpargit.

Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas: ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit?

Emittet verbum ſuum, & liquefaciet ea: flabit ſpiritus eius,& fluent aquæ.

Qui annunciat verbum ſuum Iacob: iuſtitias & iudicia ſua Iſrael.

Non fecit taliter omni nationi: & iudicia ſua non manifeſtauit eis. Hallelu-ia.

Hallelu-ia.

CXLVIII.

LAudate Dominum de cœlis: laudate eum in excelſis.

Laudate eum omnes angeli eius:laudate eum omnes virtutes eius.

Laudate eum ſol & luna:laudate eum omnes ſtellæ & lumen.

‖Laudate eum cœli cœlorum:& aquæ quæ ſuper cœlos ſunt,laudent nomen Domini. Daniel. 3.⁶

Quia ipſe dixit,& facta ſunt:ipſe mandauit,& creata ſunt.

Statuit ea in æternum & in ſeculum ſeculi: præceptum poſuit,& non præteribit.

Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyſsi:

Ignis,grando,nix,glacies, ſpiritus procellarū, quæ faciunt verbum eius:

Montes & omnes colles, ligna fructifera, & omnes cedri.

Beſtiæ,& vniuerſa pecora, ſerpentes, & volucres pennatæ:

Reges terræ,& omnes populi,principes,& omnes iudices terræ:

Iuuenes & virgines,ſenes cum iunioribus,laudent nomen Domini: quia exaltatum eſt nomen eius ſolius.

Confeſsio eius ſuper cœlum & terram:& exaltauit cornu populi ſui.

Hymnus omnibus ſanctis eius: filijs Iſrael populo appropinquanti ſibi. Hallelu-ia.

Halle-

Hallelu-ia. CXLIX.

CAntate Domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum.

"filij.6. Lætetur Israel in eo qui fecit eum: &"filiæ Sion exultent in rege suo.

Laudent nomen eius in choro, in tympano & psalterio psallant ei:

Quia bene placitum est Domino in populo suo, & exaltauit mansuetos in salutem.

Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.

"Exaltationes.1. "Exultationes' Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum:

Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis:

Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis:

Vt faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. Hallelu-ia.

Hallelu-ia. CL.

LAudate Dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamẽto virtutis eius.

Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.

Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio & cithara.

Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chordis & organo.

Laudate eum in cymbalis benesonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet Dominum. Hallelu-ia.

Hieronymi præfatio in libros Salomonis.

IVNGAT epistola quos iungit sacerdotium: imò charta nõ diuidat quos CHRISTI nectit amor. Cõmentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam, præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, MISLE, quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat: COHELETH, quem Græcè Ecclesiasten, Latinè concionatorem possumus dicere: SIR HASIRIM, quod in nostram linguam vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panæretos Iesu filij Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorẽ hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum. cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabeorũ libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Sicui sanè Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emandatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissimæ commendata testę, suum saporem seruauerint.

Liber Prouerbiorum, quem Hebræi *Missæ appellant.*

S. Parabolarum vtilitas: auditus sapientiæ commendatur: filius admonetur ne peccatorum sequatur blanditias: sapientia ad sui amplexum inuitat, & contemptoribus minatur exitium.

CAP. I.

APARABOLAE Salomonis filij Dauid regis Israel, ad sciendã sapientiã & disciplinã, ad intelligenda verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, iustitiam, & iudicium, & æquitatẽ: vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia & intellectus. Audiẽs sapiens sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit. Animaduertet parabolam & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorũ. ‖Timor Domini principium sapientiæ. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra: deglutiamus eum sicut infernus viuentem, & integrum quasi descendentem in lacum. Omnem pretiosam substantiam reperiemus,

Psal.110.d Eccle.1.b.

periemus,implebimus domos noſtras ſpolijs.
Sortem mitte nobiſcum, marſupium vnũ ſit
omnium noſtrum.Fili mi ne ambules cũ eis,
Iſaiæ.59.b. prohibe pedem tuum à ſemitis eorum.‖Pedes
enim illorum ad malum currunt, & feſtinant
vt effundant ſanguinem. Fruſtra autem iacitur rete ante oculos pennatorũ. Ipſi quoque
contra ſanguinem ſuum inſidiantur, & moliuntur fraudes contra animas ſuas. Sic ſe-
mitæ omnis auari, animas poſsidentium ra-
C piunt. Sapientia foris prædicat, in plateis dat
vocem ſuam:in capite turbarum clamitat, in
foribus portatum vrbis profert verba ſua, dicens,Vſquequo paruuli diligitis infantiam,&
ſtulti ea quæ ſibi ſunt noxia cupiẽt,& impru-
Iſai. 65.b. dentes odibunt ſcientiam?‖Conuertimini ad
Ierem.7.c. correptionem meam: en proferã vobis ſpiritum meum,& oſtendã vobis verba mea.Quia
vocaui,& renuiſtis:extendi manum meam,&
non fuit qui aſpiceret.Deſpexiſtis omne con
ſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis.Ego quoque in interitu veſtro ridebo, &
ſubſannabo,cum vobis id quod timebatis aduenerit,Cũm irruerit repentina calamitas, &
interitus quaſi tempeſtas ingruerit: quando
D venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia. Tũc
inuocabunt me,& non exaudiam:manè conſurgent,& non inuenient me: eo quòd exoſam habuerint diſciplinam, & timorem Domini non ſuſceperint,nec acquieuerint conſi
lio meo,& detraxerint vniuerſæ correptioni
meæ.Comedent igitur fructus viæ ſuæ,ſuisq; conſilijs ſaturabuntur. auerſio paruulorum
interficiet eos,& proſperitas ſtultorum perdet illos. Qui autem me audierit, abſque terrore requieſcet,& abundantia perfruetur, timore malorum ſublato.

S. Sapientiæ acquiſitio quanta bona conferat, & quanta mala auertat,cum qua Dei dona veniunt,& ſine qua vbique erratur.

CAP II.

A FIli mi, ſi ſuſceperis ſermones meos, &
mandata mea abſconderis penes te, vt
audiat ſapientiam auris tua: inclina cor
tuum ad cognoſcendam prudentiam.Si enim
ſapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor
tuum prudentiæ,ſi quæſieris eam quaſi pecuniam,& ſicut theſauros effoderis illam: tunc
intelliges timorem Domini,& ſciẽtiam Dei
inuenies.quia Dominus dat ſapientiam,& ex
B ore eius prudentia & ſcientia. Cuſtodiet rectorum ſalutem, & proteget gradientes ſimpliciter,ſeruans ſemitas iuſtitiæ,& vias ſanctorum cuſtodiens.Tunc intelliges iuſtitiam &
iudicium, & æquitatem & omnem ſemitam
bonam. Si intrauerit ſapientia cor tuum, &
ſcientia animæ tuæ placuerit: conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſeruabit te,vt eruaris
à via mala,▷&'ab homine qui peruerſa loqui ▷.7.
tur: qui relinquunt iter rectum, & ambulant C
per vias tenebroſas:qui lætantur cùm malefecerint,& exultant in rebus peſsimis: quorum
viæ peruerſæ ſunt, & infames greſſus eorum.
Vt eruaris à muliere aliena,&ab extranea quæ
mollit ſermones ſuos,& relinquit ducem pubertatis ſuæ, & pacti Dei ſui oblita eſt. inclinata eſt enim ad mortẽ domus eius, & ad in-
feros ſemitæ ipſius. omnes qui ingrediuntur D
ad eã non reuertentur,nec apprehendẽt ſemitas vitæ.Vt ambules in via bona: & calles iuſtorum cuſtodias. Qui enim recti ſunt, habitabunt in terra, & ſimplices permanebunt
in ea.‖Impij verò de terra pendentur: & qui Iob.18.b.
iniquè agunt,auferentur ex ea.

S. Sapientia vitam prolongat: miſericordia & veritas non deſerendæ:fiducia in Deum:timor Dei:honorandus Deus:correctio Dei cum lætitia ferenda:ſapientiæ laus,ſapientiam ſequentibus omnia proſpera: amico ſtatim dandum, nec ei malefaciendum:non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

CAP. III.

FIli mi,ne obliuiſcaris legis meæ, & præ- A
cepta mea cor tuum cuſtodiat.‖longitu Deu. 8.16.
dinem enim dierum,& annos vitæ,& pa 30.d.
cem apponent tibi. Miſericordia & veritas
te non deſerant, circunda eas gutturi tuo, &
deſcribe in tabulis cordis tui: & inuenies gratiam & diſciplinam bonam coram Deo & hominibus. Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.
In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos. ‖ Ne ſis ſapiens apud te- Rom. 12.d
metipſum:time Deum,& recede à malo.ſanitas quippe erit vmbilico tuo,& irrigatio oſsiũ
tuorum.‖Honora Dominum de tua ſubſtan- B
tia,& de primitijs omnium frugum tuarum*: Tob. 4. b.
& implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino Luc. 14. c.
torcularia tua redundabunt. ‖ Diſciplinam *de pauperibus.
Domini, fili mi,ne abijcias:nec deficias cùm Heb. 12. b.
ab eo corriperis. quẽ enim diligit Dominus, Apoc. 3. d.
corripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi. Beatus homo qui inuenit ſapientiam, &
qui 'affluit prudentia'. melior eſt acquiſitio "effluit prudentiam. 5.
eius negotiatione"auri & argenti,primi & pu "argenti, & auro primo. 6.
riſsimi' fructus eius. pretioſior eſt cunctis
opibus:& omnia quæ deſyderantur,huic non
valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, & in ſiniſtra illius diuitiæ & gloria. Viæ eius viæ pulchræ, & omnes ſemitæ
illius pacificæ. Lignum vitæ eſt his qui appre
henderint eã:& qui tenuerit eam,beatus. Dominus ſapientia fundauit terram, ſtabiliuit
cœlos prudentia. Sapientia illius eruperunt
abyſsi,& nubes rore concreſcunt. Fili mi,ne

effluant

effluant hæc ab oculis tuis. Custodi legem atque consilium: & erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis. tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus nō impinget. si dormieris, non timebis: quiescens, & suauis erit somnus tuus. ne paueas repentino terrore, & irruentes tibi "potentias' impiorum. Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedē tuum ne capiaris. Noli prohibere benefacere eū qui potest: si vales, & ipse benefac. Nec dicas amico tuo, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi: cum statim possis dare. Ne moliaris amico tuo malū, cum ille in te habeat fiduciam. Ne contendas aduersus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit. ‖Ne æmuleris hominē iniustum, nec imiteris vias eius: quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius. Egestas à Domino in domo impij: habitacula autem iustorū benedicentur. ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam. Gloriam sapientes possidebunt: stultorū "exultatio, 'ignominia.

"ruinas. 1.

Psal. 36. 2. b

"exultatio. 1

S. *Sapiēs suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cuius explicat vtilitates: via impiorum declinanda: & iustorum amplectenda: de custodia cordis, oris, & gressuum.*

CAP. IIII.

A Vdite filij disciplinam patris, & attendite: vt sciatis prudentiam. Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis. Nam & ego filius fui patris mei, tenellus & vnigenitus coram matre mea: & docebat me, atque dicebat, Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & viues. Possside sapientiam, posside prudentiam. ne obliuiscaris, neque declines à verbis oris mei. Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eam, & conseruabit te: Principiū sapientiæ, posside sapientiā, & in omni possessione tua acquire prudentiam. arripe illā, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cū eam fueris amplexatus. dabit capiti tuo augmenta gratiarū, & corona inclyta proteget te. Audi fili mi, & suscipe verba mea, vt multiplicētur tibi anni vitæ. Viā sapiētiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis: quas cum ingressus fueris, non artabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum. Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est via tua. Ne delecteris in semitis impiorū, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec transeas per illam, declina & desere eam. non enim dormiunt nisi malefecerint: & non rapitur somnus ab eis nisi supplantauerint. comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt. Iustorum autem semita, quasi lux splendens, procedit & crescit vsque ad perfectam diem. Via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant. Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuā. ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui: vita enim D
sunt inuenientibus ea, & vniuersæ carni sanitas. Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Remoue à te os prauum, & detrahentia labia sint procul à te. Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabiliētur. Ne declines ad dexterā, neq; ad sinistram: auerte pedē tuum à malo. ▷vias enim quæ à dextris sunt, nouit Dominus: peruersæ verò sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autē rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet'.

▷. 1.

S. *Vitare iubet meretricem: & ne labores & anni perdantur: propria vxor diligatur, & fugiatur aliena.*

CAP. V.

FIlli mi, attende ad sapientiā meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuā: vt custodias cogitationes, & disciplinā labia tua conseruent. *Fauus enim stillans labia meritricis, & nitidius oleo guttur eius. nouissima autē illius amara quasi absynthiū, & acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortē, & ad inferos gressus eius penetrant. Per semitā vitæ non ambulant, vagi sunt gressus eius & inuestigabiles. Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei. Longe fac ab ea viam tuā, & ne appropinques foribus domus eius. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis quando consumpseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas, Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meū, nec audiui vocē docentium me, & magistris non inclinaui aurem meam? Penè fui in omni malo, in medio, ecclesiæ & synagogæ. Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui foras, & in platēis aquas tuas diuide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ: cerua charissima, & gratissimus hinnulus. hubera eius inebrient te in omni tempore, in amore eius delectare iugiter. Quare seduceris fili mi ab aliena, & foueris in sinu alterius? ‖ Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus eius consyderat. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.*

*Ne intēderis fallaciæ mulieris.

Iob. 34. c.

S. *Sponsori vt fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: apostatam describit: sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, vtque mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed consortium vites adulteræ.*

CAP. VI.

A FIlli mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Eruere quasi dama de manu, & quasi auis de manu aucupis. *insidijs.18.* Vade ad formicam ô piger, & consydera vias eius, & disce sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,
B parat in æstate cibum sibi, & cõgregat in mes- Infra.24.d se quod comedat. ‖Vsquequo piger dormies? quando consurges è somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. ▷.1. ▷Si verò impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas longe fugiet à te'. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat. huic extemplò veniet perditio sua, & subito conteretur, nec habebit vltra medicinam. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes, Linguam mendacem, Manus effunden-
C tes innoxium sanguinem, Cor machinans cogitationes pessimas, Pedes veloces ad currendum in malum, Proferentem mendacia testem fellacem, Et eum qui seminat inter fratres discordias. Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legẽ matris tuæ. Liga ea *pro.4. in corde tuo iugiter, & circunda* gutturi tuo. Cũ ambulaueris, gradiantur tecũ: cũ dormieris, custodiant te, & euigilans loquere cũ eis. quia mandatum lucerna est, & lex lux. & via vitæ increpatio disciplinæ, Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. pretium enim scorti vix est vnius panis: mulier autem viri
D pretiosam animam capit. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit, furatur enim vt esurientem impleat animam: deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet, *. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. quia zelus & furor viri nõ parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipet pro redemptione dona plurima. *&lebet& bit se.

S. *Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum, & mandatorum custodiam: vtque scortorum blanditias, quas late describit, euitet.*

CAP. VII.

FIlli mi, custodi sermones meos, & præceA pta mea reconde tibi. ▷Fili, honora Do- ▷.1.Bo minum, & valebis: præter eum verò ne timueris alienum. 'Serua mandata mea, & viues: & legem meam quasi pupillam oculi tui. liga 'eam' in digitis tuis, scribe illam in tabulis *ea.3o* cordis tui. Dic sapientiæ soror mea es: & pru-
B dentiam voca amicam tuam, Vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi, & video paruulos, cõsydero vecordẽ iuuenẽ, qui transit per plateas iuxta angulum, & prope viã domus illius graditur in obscuro, aduesperascẽte die, in noctis tenebris & caligine. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad *decipien- *capitulo 4o* das' animas, garrula & vaga, quietis impa-
C tiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens, Victimas pro salute deuoui, hodie reddidi vota mea. idcirco egressa sum in occursum tuum, desyderans te videre, & reperi. Intexui funibus lectulum meum, straui tapetibus pictis ex Aegypto. aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamómo. veni inebriemur hubertibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies. non est enim vir in domo sua, abijt via longissima. sacculum pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reuersurus est in domum suam. Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum. Statim
D eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur: donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueum, & nescit quòd de periculo animæ illius agitur. Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei. Ne abstrahatur in vijs illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.

S. Sapien-

S. Sapientia ad sui amplexum inuitat, se quoque multis modis commendat, quódque sit Deo coæterna, cum ipso cuncta componens: quã quærentes, beati: spernentes verò, miseri tandem euadent.

CAP. VIII.

A NVnquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam? In summis excelsisq; verticibus supra viã, in medijs semitis stans, iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus loquitur, dicens. O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Intelligite paruuli astutiã, & insipientes animaduertite. Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperiẽtur labia mea, vt recta prædicent. Veritatem meditabitur guttur meũ, & labia mea detestabuntur impium. Iusti sunt oẽs sermones mei, nõ est in eis prauum quid,
B neq; peruersum. recti sunt intelligentibus, & æqui inuenientibus scientiã. Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quàm aurum eligite. Melior est enim sapientia cunctis opibus pretiosissimis: & omne desyderabile ei non potest cõparari. Ego sapiẽtia habito in consilio, & eruditis interfum cogitationibus. Timor Domini odit malũ: arro
C gantiã & superbiam & viã prauam, & os bilingue detestor. Meum est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, & legum cõditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me, diligo: & qui mane vigilant ad me, inuenient me. Mecum sunt diuitiæ & gloria, opes superbæ & iustitia. Melior est enim fructus meus auro & lapide pretioso, & genimina mea argento electo. In vijs iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij, vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam. ‖ Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abysi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant. Necdum montes graui mole constiterant, ante* colles ego parturiebar: adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ. Quando præparabat cœlos, aderam: quãdo certa lege & gyro vallabat abyssos: quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarũ.
D quando circũdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne trãsirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ, Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore: ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filijs hominum. Nunc ergo filij audite me, Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam. Beatus homo qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino: qui autem in me peccauerit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

Sapien. 9.

*omnes.

S. Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porrò eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

CAP. IX.

SApientia ædificauit sibi domum, excîdit A columnas septem. Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis, Siquis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est, Venite, comedite panem meum, & bibite vi- B num quod miscui vobis. Relinquite infantiã, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ. Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculam generat. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te. Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere. ‖ Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies C tui, & addentur tibi anni vitæ. Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum. Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso vrbis loco, vt vocaret transeuntes per viam & pergentes itinere suo, Quis est paruulus, de- D clinet ad me. Et vecordi locuta est, Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Et ignorauit quòd ibi sint gigantes, & in profundis inferni conuiuæ eius. ▷ Qui enim ▷. 18.
applicabitur illi, descẽdet ad inferos: nam qui abscesserit ab ea, saluabitur?

Supra. 1. 2. Psal. 110. d. Eccl. 1. b.

Parabolę Salomonis.

S. Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso, simplici & prauo: de charitate & odio: de bono linguæ, eiusq; malo.

CAP. X.

FIlius sapiens lætificat patrem: filius verò A stultus mœstitia est matris suæ.

Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia verò liberabit à morte.

Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subuertet.

Egestatem operata est manus remissa:manus autem fortium, diuitias parat.

p.12. ▷Qui nititur mendacijs,hic pascit ventos,idē autem ipse sequitur aues volantes.'

Qui congregat in messe,filius sapiens est:qui autem stertit æstate,filius confusionis.

p.5. Benedictio▷Domini'super caput iusti:os autem impiorum operit iniquitas.

B Memoria iusti cum laudibus: & nomen impiorum putrescet.

Sapiens corde præcepta suscipiet: stultus cæditur labijs.

Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem deprauat vias suas, manifestus erit.

Eccl.27. e. ‖Qui annuit oculo,dabit dolorem: & stultus labijs verberabitur.

Vena vitæ,os iusti:& os impiorum operit iniquitatem.

1.Pet.4.b. 2.Cor.13 b ‖Odium suscitat rixas: & vniuersa delicta operit charitas.

In labijs sapientis inuenitur sapientia, & virga in dorso eius qui indiget corde.

Sapientes abscondunt scientiam:os autē stulti confusioni proximum est.

C Substantia diuitis, vrbs fortitudinis eius: pauor pauperum,egestas eorum.

Opus iusti,ad vitam: fructus autem impij, ad peccatum.

Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit,errat.

Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam,insipiens est.

In multiloquio non deerit peccatum:qui autē moderatur labia sua, prudentissimus est.

Argentum electum, lingua iusti: cor autem impiorum pro nihilo.

Labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt,in cordis egestate morientur.

Benedictio Domini diuites facit, nec sociabi

*ti.1. tur*eis'afflictio.

D Quasi per risum stultus operatur scelus:sapiētia autem est viro prudentia.

Quod timet impius,veniet super eum: desyderium suum iustis dabitur.

Quasi tempestas transiens non erit impius:iustus autem quasi fundamentum sempiternum.

Sicut acetum dentibus,& fumus oculis,sic piger his qui miserunt eum*.

*in vid.

Timor Domini apponet dies, & anni impiorum breuiabuntur.

Expectatio iustorum lætitia:spes autē impiorum peribit.

Fortitudo simplicis,via Domini:& pauor his qui operantur malum.

Iustus in æternum non commouebitur: impij autem non habitabunt super terram.

Os iusti parturiet sapientiam,*lingua prauorum peribit. *p.4.

Labia iusti consyderant placita, & os impiorum peruersa.

S. Æquitatis & iustitiæ cæterarumq; virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum diuitiarum incommoda.

CAP. XI.

STatêra dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius. A

Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia:vbi autem est humilitas, ibi & sapientia.

Simplicitas iustorum diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos.

Eccl.5.c. ‖Non proderunt diuitiæ in die vltionis:iustitia autem liberabit à morte.

Iustitia simplicis diriget viam eius: & in impietate sua corruet impius.

Iustitia rectorum liberabit eos: & in insidijs suis capientur iniqui.

Sapien.5.6 ‖Mortuo homine impio nulla erit vltrà spes, & expectatio solicitorum peribit.

Iustus de angustia liberatus est: & tradetur B impius pro eo.

Simulator ore decipit amicum suum:iusti autem liberabuntur scientia.

'exultabit 7. In bonis iustorum 'exaltabitur' ciuitas: & in perditione impiorum erit laudatio.

Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur.

Qui despicit amicum suum, indigens corde est:vir autem prudens tacebit.

Qui ambulat fraudulenter,reuelat arcana:qui autem fidelis est, celat amici commissum.

Vbi non est gubernator,populus corruet: salus autem, vbi multa consilia.

Affligetur malo, qui fidē facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos,securus erit.

Mulier gratiosa inueniet gloriam, & robusti habebunt diuitias.

Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autē C crudelis est,etiam propinquos abijcit.

Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis.

Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.

Abominabile Domino cor prauum,& voluntas eius in ijs qui simpliciter ambulant.

Manus in manu non erit innocens malus: semen autem iustorum saluabitur.

Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

Desyderium iustorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.

Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt nō sua,& semper in egestate sunt. D

Anima quæ benedicit: impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

Qui ab-

Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem ſuper caput vendentium.

Bene conſurgit diluculo qui quærit bona: qui autem inueſtigator malorum eſt, opprimetur ab eis.

Qui confidit in diuitijs ſuis, corruet: iuſti autem quaſi virens folium germinabunt.

Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventos: & qui ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti.

Fructus iuſti lignum vitæ: & qui ſuſcipit animas ſapiens eſt.

2. Pet. 4. d ‖Si iuſtus in terra recipit, quanto magis impius & peccator?

S. Viciſſim loquitur de diligente diſciplinam & eam odiente: de impio & iuſto, operante & otioſo, ſtulto & ſapiente, & de bonis ac malis linguæ.

CAP. XII.

A QVi diligit diſciplinam, diligit ſciẽtiam: qui autem odit increpationes inſipiens eſt.

Qui bonus eſt, hauriet* gratiam à Domino: qui autem confidit in cogitationibus ſuis, impie agit. *ſibi.

Non roborabitur homo ex impietate: & radix iuſtorum non commouebitur.

Mulier diligens, corona eſt viro ſuo: & putredo in oſsibus eius quæ confuſione res dignas gerit.

Cogitationes iuſtorum, iudicia: & cõſilia impiorum, fraudulenta.

Verba impiorum inſidiantur ſanguini: os iuſtorum liberabit eos.

Verte impios, & non erunt: domus autem iuſtorum permanebit.

B Doctrina ſua noſcitur vir: qui autem vanus & excors eſt, patebit contemptui.

Eccle. 10. d ‖Melior eſt pauper & ſufficiẽs ſibi, quàm glorioſus & indigens pane.

Nouit iuſtus iumentorum ſuorum animas: viſcera autem impiorum crudelia.

Eccl. 20. d ‖Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur, panibus: qui autem ſectatur otium, ſtultiſsimus eſt.

▷.12. ▷Qui ſuauis eſt 'in vini' moderationibus, in ſuis munitionibus relinquit cõtumeliam.' 'visit. 10.

Deſyderium impij monimẽtum eſt peſsimorum: radix autem iuſtorum proficiet.

Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugit autem iuſtus de anguſtia.

C De fructu oris ſui vnuſquiſq; replebitur bonis, & iuxta opera manuum ſuarum retribuetur ei.

Via ſtulti recta in oculis eius: qui autem ſapiens eſt, audit conſilia.

Fatuus ſtatim indicat iram ſuam: qui autem diſsimulat iniuriam, callidus eſt.

Qui quod nouit loquitur, 'iudex' iuſtitiæ eſt: qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus. 'Index. 14.

Eſt qui promittit, & quaſi gladio pungitur cõ ſcientiæ: lingua autem ſapientiũ ſanitas eſt.

Labium veritatis firmũ erit in perpetuũ: qui aũt teſtis eſt repentinus, concinnat linguam mendacij.

Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt cõſilia, ſequitur eos gaudium.

Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit: impij autem replebuntur malo.

Abominatio eſt Domino labia mendacia: qui D autem fideliter agunt, placent ei.

Homo verſutus celat ſcientiam: & cor inſipientium prouocat ſtultitiam.

Manus fortium dominabitur: quæ autem remiſſa eſt, tributis ſeruiet.

Mœror in corde viri humiliabit illum, & ſermone bono lætificabitur.

Qui negligit damnũ propter amicum, iuſtus eſt: iter autem impiorum decipiet eos.

Non inueniet fraudulentus lucrum: & ſubſtãtia hominis erit auri pretium.

In ſemita iuſtitiæ, vita: iter autem deuium ducit ad mortem.

S. De filio ſapiente: de oris cuſtodia, & inconſyderato ad loquendum: de paupere diuite & diuite paupere, lucerna impiorum, ſubſtantia feſtinata & dilatione ſpei. omnia cum conſilio agenda, & cum ſapientibus gradiendum: de parcente virgæ, & inſaturabili ventre impij.

CAP. XIII.

FIlius ſapiens, doctrina patris: qui autem A illuſor eſt, non audit cum arguitur.

De fructu oris ▷ſui' homo ſatiabitur bo- ▷.9. nis: anima autem præuaricatorum iniqua.

Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuã: qui autem inconſyderatus eſt ad loquendum, ſentiet mala.

Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

Verbum mendax iuſtus deteſtabitur: impius autem confundit, & confundetur.

Iuſtitia cuſtodit innocẽtis viam: impietas autem peccatorem ſupplantat.

Eſt quaſi diues cum nihil habeat: & eſt quaſi pauper, cum in multis diuitijs ſit.

Redẽptio animæ viri, diuitiæ ſuæ: qui autem B pauper eſt, increpationem non ſuſtinet.

Lux iuſtorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt: qui autem agunt omnia cũ cõſilio, reguntur ſapientia.

Subſtantia feſtinata minuetur: quæ autẽ paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

Spes quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ deſyderium veniens.

Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurũ obli-

gat:qui autem timet præceptũ, in pace versabitur.

▷.13. ▷ Animæ doloſæ errant in peccatis: iuſti autem
C tem miſericordes ſunt & miſerantur.'

Lex ſapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

Aſtutus omnia agit cum conſilio: qui autem fatuus eſt aperit ſtultitiam.

Nũtius impij cadet in malum: legatus autem fidelis, ſanitas.

Egeſtas & ignominia ei qui deſerit diſciplinam: qui autem acquieſcit arguẽti, glorificabitur.

D Deſyderium ſi compleatur, delectat animam: deteſtantur ſtulti eos qui fugiunt mala.

Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum ſimilis efficietur.

Peccatores perſequitur malum: & iuſtis retribuentur bona.

Bonus relinquit hæredes filios & nepotes: & cuſtoditur iuſto ſubſtantia peccatoris.

*alij.13. Multi cibi in noualibus patrum: & 'alijs' congregantur abſque iudicio.

Sup.4. Qui parcit virgæ, odit filium ſuum: qui autem diligit illum, inſtanter erudit.

Iuſtus cómedit, & replet animam ſuam: venter autem impiorum inſaturabilis.

S. Sapientiæ & ſtultitiæ variæ conditiones. prudentia quiuis ſtatus debitè regulatur, qua quis ad miſericordiam mouetur & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

CAP. XIIII.

A SApiens mulier ædificat domum ſuam: inſipiens extructam quoque, manibus deſtruet.

Iob.12.a. ‖Ambulans recto itinere, & timens Deum, deſpicitur ab eo qui infami graditur via.

In ore ſtulti virga ſuperbiæ: labia autem ſapientum cuſtodiunt eos.

Vbi non ſunt boues, præſepe vacuum eſt: vbi autem plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis.

Teſtis fidelis non mentietur: profert autem mendacium doloſus teſtis.

Quærit deriſor ſapientiam, & non inuenit: doctrina prudentium facilis.

*neſcito. 4. Vade contra virum ſtultum, & *neſcit' labia prudentiæ.

Sapientia callidi eſt intelligere viam ſuam: & imprudentia ſtultorum errans.

Stultus illudet peccatum, & inter iuſtos morabitur gratia.

B Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcebitur extraneus.

Domus impiorũ delebitur, tabernacula *iuſtorum germinabunt. *verò.6.

Eſt via quæ videtur homini iuſta: nouiſſima autem eius deducunt ad mortem.

Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

Vijs ſuis replebitur ſtultus, & ſuper eum erit vir bonus.

Innocens credit omni verbo: aſtutus conſyderat greſſus ſuos.

▷Filio doloſo nihil erit boni: ſeruo autem ſa- ▷.24.
pienti proſperi erunt actus, & dirigetur via eius.'

Sapiens timet, & declinat à malo: ſtultus tranſilit & confidit.

Impatiens operabitur ſtultitiam: & vir *verſu- *verboſus
tus' odioſus eſt. 12.

Poſſidebunt paruuli ſtultitiã & expectabunt aſtuti ſcientiam.

Iacebunt mali ante bonos: & impij ante por- C
tas iuſtorum.

Etiam proximo ſuo pauper odioſus *erit: 'ami- *eſt.6.
ci verò diuitum multi.

Qui deſpicit proximum ſuum, peccat: qui autem miſeretur pauperis, beatus erit.

▷Qui credit in Domino, miſericordiam dili- ▷.4.
git.'

Errant qui operantur malum: miſericordia & veritas præparant bona.

In omni opere ▷bono' erit abundantia: vbi au- ▷.6.
tẽ verba ſunt plurima, ibi frequẽtur egeſtas.

Corona ſapientum, diuitiæ eorum: fatuitas ſtultorum imprudentia.

Liberat animas teſtis fidelis: & profert mendacia verſipellis.

In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit ſpes.

Timor Domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

In multitudine populi dignitas regis, & in D
paucitate plebis ignominia principis.

Qui patiens eſt, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam.

Vita carnium, ſanitas cordis: putredo oſsium, inuidia.

‖Qui calumniatur egentem, exprobrat facto- Infra.17.a.
ri eius: honorat autem eum, qui miſeretur pauperis.

In malitia ſua expelletur impius: ſperat autẽ iuſtus in morte ſua.

In corde prudentis requieſcit ſapientia, & in- *quoque.16
doctos *quoſque' erudiet.

Iuſtitia eleuat gentem: miſeros autem facit populos peccatum.

Acceptus eſt regi miniſter intelligens: iracundiam eius inutilis ſuſtinebit.

S. Reſpon-

S. *Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus iusti: victimæ impiorum ingratæ: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mẽs: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide & misericordia purgantur peccata, de abijciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.*

CAP. XV.

A REsponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.
Lingua sapientum ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.
In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.
Lingua placabilis, lignũ vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.
Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autẽ custodit increpationes, astutior fiet.
▷.12. ▷In abundanti iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabũtur.'
Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.
Labia sapientum disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.
B ‖Victimæ impiorum abominabiles Domino:
Eccl. 34. c vota iustorum placabilia.
Abominatio est Domino via impij, qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.
▷.6. Doctrina mala deserentium viam ▷vitæ:' qui increpationes odit, morietur.
Infernus & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?
Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur.
Infr. 17. d. ‖Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deijcitur spiritus.
Cor sapientis quærit doctrinam: & os stultorum pascitur imperitia.
Omnes dies pauperis, mali: secura mens quasi iuge conuiuium.
Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.
Melius est vocari ad olera cũ charitate: quàm ad vitulum saginatum cum odio.
C Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.
"impiorum. Iter "pigrorum' quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo.
Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.
Stultitia gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.
Dissipantur cogitationes vbi non est consilium: vbi verò sunt plures consiliarij, confirmantur.
Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.
Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo.
Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus ▷ firmabitur ab ▷.2.
eo.'
Conturbat domum suam qui sectatur auari- D
tiam: qui autem odit munera, viuet.
‖▷Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.'
Mens iusti meditabitur "obedientiam:' os im- "sapiẽtiã. 8
piorum redundat malis.
Longe est Dominus ab impijs: & orationes iustorum exaudiet.
Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
Auris quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur.
Qui abijcit disciplinam, despicit animã suam: qui autẽ acquiescit increpationibus, possessor est cordis.
Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

S. *Homo animam præparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasq; hominum dirigit, omnia propter scipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus & statêra Dei iudicia: indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis: vituperatur insipiens & peruersus: sortes à Domino temperantur.*

CAP. XVI.

HOminis est animam præparare, & Do A
mini gubernare linguam.
Omnes viæ "hominis' patent oculis e- "hominũ. 15
ius: spirituum ponderator est Dominus.
Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.
Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malũ.
Abominatio Domini est omnis arrogans: etiã si manus ad manũ fuerit, non est innocẽs.
▷Initium viæ bonæ, facere iustitiam: accepta ▷.14.
est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.'
‖Misericordia & veritate redimitur iniquitas: Supr. 15. d.
& in timore Domini declinatur à malo.
Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.
Melius est parum cum iustitia, quàm multi B
fructus cum iniquitate.
Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius.
Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius.

Pondus & ſtatêra iudicia Domini ſunt:& opera eius omnes lapides 'ſeculi'.
'ſacculi. 4.
Abominabiles regi qui agunt impie: quoniã iuſtitia firmatur ſolium.
Voluntas regum labia iuſta: qui recta loquitur, 'dirigetur.'
'diligetur.1
Indignatio regis, nuntij mortis: & vir ſapiens placabit eam.
In hilaritate vultus regis, vita:& clementia eius quaſi imber ſerotinus.
C Poſside ſapientiam, quia auro melior eſt: & acquire prudentiam, quia pretioſior eſt argento.
Semita iuſtorum declinat mala, cuſtos animæ ſuæ ſeruat viam ſuam.
Contritionem præcedit ſuperbia,& ante ruinam exaltatur ſpiritus.
Melius eſt humiliari cum mitibus, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis.
Eruditus in verbo reperiet bona:& qui ſperat in Domino, beatus eſt.
Qui ſapiens eſt corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, maiora reperiet.
Fons vitæ eruditio poſſidentis: doctrina ſtultorum, fatuitas.
Cor ſapiẽtis erudiet os eius, & labijs eius addet gratiam.
Fauus mellis compoſita verba, dulcedo animæ 'ſanitas oſsium.
*.&.5.
D ‖Eſt via quæ videtur homini recta,& 'nouiſsima eius ducunt' ad mortem.
'nouiſsimã eius ducit.13
Supr.14. b Anima laborãtis laborat ſibi, quia compulit eum os ſuum: vir impius fodit malum, & in labijs eius ignis ardeſcit.
Homo peruerſus ſuſcitat lites, & verboſus ſeparat principes.
Vir iniquus lactat amicum ſuũ, & ducit eum per viam non bonam.
Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia ſua perficit malum.
Corona dignitatis ſenectus quæ in vijs iuſtitiæ reperietur.
Melior eſt patiens viro forti:& qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.
Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino tẽperantur.
S. *Buccella ſicca cum gaudio: ſeruus ſapiens: Dominus corda probat: deſpiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona ſenum: celans delictum: fatuus in ſtultitia confidens: ſtulto inutiles diuitiæ: altam faciens domum ſuam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens & ſpiritus triſtis: ſtultus tacens.*

CAP. XVII.

A MElior eſt buccella ſicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio.
Eccl. 10.d ‖Seruus ſapiens dominabitur filijs ſtultis, & inter fratres hæreditatem diuidet.
Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.
Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labijs mendacibus.
‖Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Supr.14.d
Corona ſenum, filij filiorum: & gloria filiorum, patres eorum.
Non decent ſtultum verba compoſita, nec B principem labium mentiens.
Gemma gratiſsima, expectatio præſtolantis: quocunque ſe vertit, prudenter intelligit.
Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero ſermone repetit, ſeparat fœderatos.
Plus proficit correptio apud prudẽtem, quàm centum plagæ apud ſtultum.
Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.
Expedit magis vrſæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti ſibi in ſtultitia ſua.
‖Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius. Rom.12.d. 2.Pet.3.b. 1.Thel.5.d
Qui dimittit aquam, caput eſt iurgiorum: & C antequam patiatur contumeliam, iudicium deſerit.
‖Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum. Iſa.5.c.
Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, cum ſapientiam emere non poſsit?
▷Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinã: & qui euitat diſcere, incidet in mala.' ▷.16.
Omni tempore diligit qui amicus eſt, & frater in anguſtijs comprobatur.
Stultus homo plaudet manibus, cum ſpoponderit pro amico ſuo.
Qui meditatur diſcordias, diligit rixas: & qui exaltat 'os ſuum', quærit ruinam. 'oſtiũ ſuũ.10
Qui peruerſi cordis eſt, nõ inueniet bonum: D & qui vertit linguam, incidet in malum.
Natus eſt ſtultus in ignominiam ſuã: ſed nec pater in fatuo lætabitur.
‖Animus gaudens ætatem floridam facit: ſpiritus triſtis exiccat oſſa. Supr.15.b.
Munera de ſinu impius accipit, vt peruertat ſemitas iudicij.
‖In facie prudentis lucet ſapientia: oculi ſtultorum in finibus terræ. Eccle.2.c 8.a.
Ira patris filius ſtultus, & dolor matris quæ genuit eum.
Non eſt bonum, damnum inferre iuſto, nec percutere principem qui recta iudicat.
‖Qui moderatur ſermones ſuos, doctus & prudens eſt: & pretioſi ſpiritus vir eruditus. Iacob.1.c.
Stultus quoque ſi tacuerit, ſapiens reputabitur: & ſi compreſſerit labia ſua, intelligens.

S. De